។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

ខុទ្ទកនិកាយេ

អបទាន-អដ្ឋកថា

(បឋមោ ភាគោ)

គន្ថារម្ភកថា

វន្ទិត្វា សិរសា សេដ្ឋំ, ពុទ្ធមប្បដិបុគ្គលំ;
ញេយ្យសាគរមុត្តិណ្ណំ, តិណ្ណំ សំសារសាគរំ។

តថេវ បរមំ សន្តំ, គម្ភីរំ ទុទ្ទសំ អណុំ;
ភវាភវករំ សុទ្ធំ, ធម្មំ សម្ពុទ្ធបូជិតំ។

តថេវ អនឃំ សង្ឃំ, អសង្គំ សង្ឃមុត្តមំ;
ឧត្តមំ ទក្ខិណេយ្យានំ, សន្តិន្ទ្រិយមនាសវំ។

កតេន តស្ស ឯតស្ស, បណាមេន វិសេសតោ;
រតនត្តយេ វិសេសេន, វិសេសស្សាទរេន មេ។

ថេរេហិ ធីរធីរេហិ, អាគមញ្ញូហិ វិញ្ញុភិ;
“អបទានដ្ឋកថា ភន្តេ, កាតព្ពា”តិ វិសេសតោ។
បុនប្បុនាទរេនេវ, យាចិតោហំ យសស្សិភិ;
តស្មាហំ សាបទានស្ស, អបទានស្សសេសតោ។

វិសេសនយទីបស្ស, ទីបិស្សំ បិដកត្តយេ;
យថា បាឡិនយេនេវ, អត្ថសំវណ្ណនំ សុភំ។

កេន កត្ថ កទា ចេតំ, ភាសិតំ ធម្មមុត្តមំ;
កិមត្ថំ ភាសិតញ្ចេតំ, ឯតំ វត្វា វិធឹ តតោ។

និទានេសុ កោសល្លត្ថំ, សុខុគ្គហណធារណំ;
តស្មា តំ តំ វិធឹ វត្វា, បុព្ពាបរវិសេសិតំ។

បុរា សីហឡភាសាយ, បោរាណដ្ឋកថាយ ច;
ឋបិតំ តំ ន សាធេតិ, សាធូនំ ឥច្ឆិតិច្ឆិតំ។

តស្មា តមុបនិស្សាយ, បោរាណដ្ឋកថានយំ;
វិវជ្ជេត្វា វិរុទ្ធត្ថំ, វិសេសត្ថំ បកាសយំ;
វិសេសវណ្ណនំ សេដ្ឋំ, ករិស្សាមត្ថវណ្ណនន្តិ។

និទានកថា

“កេន កត្ថ កទា ចេតំ, ភាសិតំ ធម្មមុត្តម”ន្តិ ច, **“ករិស្សាមត្ថវណ្ណន”**ន្តិ ច បដិញ្ញាតត្តា សា បនាយំ អបទានស្សត្ថវណ្ណនា ទូរេនិទានំ, អវិទូរេនិទានំ, សន្តិកេនិទានន្តិ ឥមានិ តីណិ និទានានិ ទស្សេត្វា វណ្ណិយមានា យេ នំ សុណន្តិ, តេហិ សមុទាគមតោ បដ្ឋាយ វិញ្ញាតត្តា យស្មា សុដ្ឋុ វិញ្ញាតា នាម ហោតិ, តស្មា នំ តានិ និទានានិ ទស្សេត្វាវ វណ្ណយិស្សាម។

តត្ថ អាទិតោ តាវ តេសំ និទានានំ បរិច្ឆេទោ វេទិតព្ពោ។ ទីបង្ករបាទមូលស្មិញ្ហិ កតាភិនីហារស្ស មហាសត្តស្ស យាវ វេស្សន្តរត្តភាវា ចវិត្វា តុសិតបុរេ និព្ពត្តិ, តាវ បវត្តោ កថាមគ្គោ **ទូរេនិទានំ** នាម។ តុសិតភវនតោ បន ចវិត្វា យាវ ពោធិមណ្ឌេ សព្ពញ្ញុតប្បត្តិ, តាវ បវត្តោ កថាមគ្គោ **អវិទូរេនិទានំ** នាម។ **សន្តិកេនិទានំ** បន តេសុ តេសុ ឋានេសុ វិហរតោ តស្មិំ តស្មិំយេវ ឋានេ លព្ភតីតិ។

១. ទូរេនិទានកថា

តត្រិទំ **ទូរេនិទានំ** នាម – ឥតោ កិរ កប្បសតសហស្សាធិកានំ ចតុន្នំ អសង្ខ្យេយ្យានំ មត្ថកេ **អមរវតី** នាម នគរំ អហោសិ។ តត្ថ **សុមេធោ** នាម ព្រាហ្មណោ បដិវសតិ, ឧភតោ សុជាតោ មាតិតោ ច បិតិតោ ច, សំសុទ្ធគហណិកោ យាវ សត្តមា កុលបរិវដ្ដា, អក្ខិត្តោ អនុបកុដ្ឋោ ជាតិវាទេន, អភិរូបោ ទស្សនីយោ បាសាទិកោ បរមាយ វណ្ណបោក្ខរតាយ សមន្នាគតោ។ សោ អញ្ញំ កម្មំ អកត្វា ព្រាហ្មណសិប្បមេវ ឧគ្គណ្ហិ។ តស្ស ទហរកាលេយេវ មាតាបិតរោ កាលមកំសុ។ អថស្ស រាសិវឌ្ឍកោ អមច្ចោ អាយបោត្ថកំ អាហរិត្វា សុវណ្ណរជតមណិមុត្តាទិភរិតេ គព្ភេ វិវរិត្វា “ឯត្តកំ តេ, កុមារ, មាតុ សន្តកំ, ឯត្តកំ បិតុ សន្តកំ, ឯត្តកំ អយ្យកបយ្យកាន”ន្តិ យាវ សត្តមា កុលបរិវដ្ដា ធនំ អាចិក្ខិត្វា “ឯតំ បដិបជ្ជាហី”តិ អាហ។ **សុមេធបណ្ឌិតោ** ចិន្តេសិ – “ឥមំ ធនំ សំហរិត្វា មយ្ហំ បិតុបិតាមហាទយោ បរលោកំ គច្ឆន្តា ឯកកហាបណម្បិ គហេត្វា ន គតា, មយា បន គហេត្វា គមនការណំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ, សោ រញ្ញោ អារោចេត្វា នគរេ ភេរិំ ចរាបេត្វា មហាជនស្ស ទានំ ទត្វា តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិ។ ឥមស្ស បនត្ថស្ស អាវិភាវត្ថំ ឥមស្មិំ ឋានេ សុមេធកថា កថេតព្ពា ។ សា បនេសា កិញ្ចាបិ ពុទ្ធវំសេ និរន្តរំ អាគតាយេវ, គាថាពន្ធេន បន អាគតត្តា ន សុដ្ឋុ បាកដា, តស្មា តំ អន្តរន្តរា គាថាសម្ពន្ធទីបកេហិ វចនេហិ សទ្ធិំ កថេស្សាម។

សុមេធកថា

កប្បសតសហស្សាធិកានញ្ហិ ចតុន្នំ អសង្ខ្យេយ្យានំ មត្ថកេ ទសហិ សទ្ទេហិ អវិវិត្តំ “អមរវតី”តិ ច “អមរ”ន្តិ ច លទ្ធនាមំ នគរំ អហោសិ, យំ សន្ធាយ **ពុទ្ធវំសេ** វុត្តំ –

> “កប្បេ ច សតសហស្សេ, ចតុរោ ច អសង្ខិយេ;
> អមរំ នាម នគរំ, ទស្សនេយ្យំ មនោរមំ;
> ទសហិ សទ្ទេហិ អវិវិត្តំ, អន្នបានសមាយុត”ន្តិ។ (ពុ. វំ. ២.១-២);

តត្ថ **ទសហិ សទ្ទេហិ អវិវិត្ត**ន្តិ ហត្ថិសទ្ទេន អស្សសទ្ទេន រថសទ្ទេន ភេរិសទ្ទេន មុទិង្គសទ្ទេន វីណាសទ្ទេន គីតសទ្ទេន សង្ខសទ្ទេន សម្មសទ្ទេន តាឡសទ្ទេន “អស្នាថ បិវថ ខាទថា”តិ ទសមេន សទ្ទេនាតិ ឥមេហិ ទសហិ សទ្ទេហិ អវិវិត្តំ អហោសិ។ តេសំ បន សទ្ទានំ ឯកទេសមេវ គហេត្វា –

> “ហត្ថិសទ្ទំ អស្សសទ្ទំ, ភេរិសង្ខរថានិ ច;
> ខាទថ បិវថ ចេវ, អន្នបានេន ឃោសិត”ន្តិ។ –

ពុទ្ធវំសេ (ពុ. វំ. ២.៣-៥) ឥមំ គាថំ វត្វា –

> “នគរំ សព្ពង្គសម្បន្នំ, សព្ពកម្មមុបាគតំ;
> សត្តរតនសម្បន្នំ, នានាជនសមាកុលំ;
> សមិទ្ធំ ទេវនគរំវ, អាវាសំ បុញ្ញកម្មិនំ។
>
> “នគរេ អមរវតិយា, សុមេធោ នាម ព្រាហ្មណោ;
> អនេកកោដិសន្និចយោ, បហូតធនធញ្ញវា។
>
> “អជ្ឈាយកោ មន្តធរោ, តិណ្ណំ វេទាន បារគូ;
> លក្ខណេ ឥតិហាសេ ច, សធម្មេ បារមឹ គតោ”តិ។ – វុត្តំ;

អថេកទិវសំ សោ សុមេធបណ្ឌិតោ ឧបរិបាសាទវរតលេ រហោគតោ ហុត្វា បល្លង្កំ អាភុជិត្វា និសិន្នោ ឯវំ ចិន្តេសិ – “បុនព្ភវេ, បណ្ឌិត, បដិសន្ធិគ្គហណំ នាម ទុក្ខំ, តថា និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ សរីរស្ស ភេទនំ, អហញ្ច ជាតិធម្មោ, ជរាធម្មោ, ព្យាធិធម្មោ, មរណធម្មោ, ឯវំភូតេន មយា អជាតឹ អជរំ អព្យាធឹ អមរណំ អទុក្ខំ សុខំ

សីតលំ អមតមហានិព្ពានំ បរិយេសិតុំ វដ្ដតិ។ អវស្សំ ភវតោ មុច្ចិត្វា និព្ពានគាមិនា ឯកេន មគ្គេន ភវិតព្ព’’ន្តិ។ តេន វុត្តំ –

“រហោគតោ និសីទិត្វា, ឯវំ ចិន្តេសហំ តទា;
ទុក្ខោ បុនព្ភវោ នាម, សរីរស្ស ច ភេទនំ។

“ជាតិធម្មោ ជរាធម្មោ, ព្យាធិធម្មោ សហំ តទា;
អជរំ អមរំ ខេមំ, បរិយេសិស្សាមិ និព្ពុតឹ។

“យំនូនិមំ បូតិកាយំ, នានាកុណបបូរិតំ;
ឆឌ្ឌយិត្វាន គច្ឆេយ្យំ, អនបេក្ខោ អនត្ថិកោ។

“អត្ថិ ហេហិតិ សោ មគ្គោ, ន សោ សក្កា ន ហេតុយេ;
បរិយេសិស្សាមិ តំ មគ្គំ, ភវតោ បរិមុត្តិយា’’តិ។

តតោ ឧត្តរិបិ ឯវំ ចិន្តេសិ – “យថា ហិ លោកេ ទុក្ខស្ស បដិបក្ខភូតំ សុខំ នាម អត្ថិ, ឯវំ ភវេ សតិ តប្បដិបក្ខេន វិភវេនាបិ ភវិតព្ពំ។ យថា ច ឧណ្ហេ សតិ តស្ស វូបសមភូតំ សីតលម្បិ អត្ថិ, ឯវំ រាគគ្គិអាទីនំ វូបសមេន និព្ពានេនាបិ ភវិតព្ពំ។ យថា នាម បាបស្ស លាមកស្ស ធម្មស្ស បដិបក្ខភូតោ កល្យាណោ អនវជ្ជភូតោ ធម្មោបិ អត្ថិយេវ, ឯវមេវ បាបិកាយ ជាតិយា សតិ សព្ពជាតិខេបនតោ អជាតិសង្ខាតេន និព្ពានេនាបិ ភវិតព្ពមេវា’’តិ។ តេន វុត្តំ –

“យថាបិ ទុក្ខេ វិជ្ជន្តេ, សុខំ នាមបិ វិជ្ជតិ;
ឯវំ ភវេ វិជ្ជមានេ, វិភវោបិច្ឆិតព្ពកោ។

“យថាបិ ឧណ្ហេ វិជ្ជន្តេ, អបរំ វិជ្ជតិ សីតលំ;
ឯវំ តិវិធគ្គិ វិជ្ជន្តេ, និព្ពានម្បិច្ឆិតព្ពកំ។

“យថាបិ បាបេ វិជ្ជន្តេ, កល្យាណមបិ វិជ្ជតិ;
ឯវមេវ ជាតិ វិជ្ជន្តេ, អជាតិបិច្ឆិតព្ពក’’ន្តិ។

អបរម្បិ ចិន្តេសិ – “យថា នាម គូថរាសិម្ហិ និមុគ្គេន បុរិសេន ទូរតោវ បញ្ចវណ្ណបទុមសញ្ឆន្នំ មហាតឡាកំ ទិស្វា ‘កតរេន នុ ខោ មគ្គេន ឯត្ថ គន្តព្ព’ន្តិ តំ តឡាកំ គវេសិតុំ យុត្តំ។ យំ តស្ស អគវេសនំ, ន សោ តឡាកស្ស ទោសោ, បុរិសស្សេវ ទោសោ។ ឯវំ កិលេសមលធោវនេ អមតមហានិព្ពានតឡាកេ វិជ្ជន្តេ យំ តស្ស អគវេសនំ, ន សោ អមតមហានិព្ពានតឡាកស្ស ទោសោ, បុរិសស្សេវ ទោសោ។ យថា ច ចោរេហិ សម្បរិវារិតោ បុរិសោ បលាយនមគ្គេ វិជ្ជមានេបិ សចេ ន បលាយតិ, ន សោ មគ្គស្ស ទោសោ, បុរិសស្សេវ ទោសោ។ ឯវមេវ កិលេសេហិ បរិវារេត្វា គហិតស្ស បុរិសស្ស វិជ្ជមានេយេវ និព្ពានគាមិម្ហិ សិវេ មគ្គេ មគ្គស្ស អគវេសនំ នាម ន មគ្គស្ស ទោសោ, បុរិសស្សេវ ទោសោ។ យថា ច ព្យាធិបីឡិតោ បុរិសោ វិជ្ជមានេ ព្យាធិតិកិច្ឆកេ វេជ្ជេ សចេ តំ វេជ្ជំ គវេសិត្វា ព្យាធឹ ន តិកិច្ឆាបេតិ, ន សោ វេជ្ជស្ស ទោសោ, បុរិសស្សេវ ទោសោ។ ឯវមេវ យោ កិលេសព្យាធិបីឡិតោ កិលេសវូបសមមគ្គកោវិទំ វិជ្ជមានមេវ អាចរិយំ ន គវេសតិ, តស្សេវ ទោសោ, ន កិលេសវិនាសកស្ស អាចរិយស្ស ទោសោ’’តិ។ តេន វុត្តំ –

“យថា គូថគតោ បុរិសោ, តឡាកំ ទិស្វាន បូរិតំ;
ន គវេសតិ តំ តឡាកំ, ន ទោសោ តឡាកស្ស សោ។

“ឯវំ កិលេសមលធោវេ, វិជ្ជន្តេ អមតន្តឡេ;
ន គវេសតិ តំ តឡាកំ, ន ទោសោ អមតន្តឡេ។

“យថា អរីហិ បរិរុទ្ធោ, វិជ្ជន្តេ គមនម្បថេ;
ន បលាយតិ សោ បុរិសោ, ន ទោសោ អញ្ជសស្ស សោ។

“ឯវំ កិលេសបរិរុទ្ធោ, វិជ្ជមានេ សិវេ បថេ;

ន គវេសតិ តំ មគ្គំ, ន ទោសោ សិវមញ្ជសេ។

“យថាបិ ព្យាធិតោ បុរិសោ, វិជ្ជមានេ តិកិច្ឆកេ;
ន តិកិច្ឆាបេតិ តំ ព្យាធិំ, ន ទោសោ សោ តិកិច្ឆកេ។

“ឯវំ កិលេសព្យាធីហិ, ទុក្ខិតោ បរិបីឡិតោ;
ន គវេសតិ តំ អាចរិយំ, ន ទោសោ សោ វិនាយកេ”តិ។

អបរម្បិ ចិន្តេសិ – “យថា មណ្ឌនកជាតិកោ បុរិសោ កណ្ឋេ អាសត្តំ កុណបំ ឆឌ្ឌេត្វា សុខំ គច្ឆេយ្យ, ឯវំ មយាបិ ឥមំ បូតិកាយំ ឆឌ្ឌេត្វា អនបេក្ខេន និព្ពាននគរំ បវិសិតព្ពំ។ យថា ច នរនារិយោ ឧក្ការភូមិយំ ឧច្ចារបស្សាវំ កត្វា ន តំ ឧច្ឆង្គេន វា អាទាយ, ទុស្សន្តេន វា វេឋេត្វា គច្ឆន្តិ, ជិគុច្ឆមានា បន អនបេក្ខាវ, ឆឌ្ឌេត្វា គច្ឆន្តិ, ឯវំ មយាបិ ឥមំ បូតិកាយំ អនបេក្ខេន ឆឌ្ឌេត្វា អមតនិព្ពាននគរំ បវិសិតុំ វដ្ដតិ។ យថា ច នាវិកា នាម ជជ្ជរំ នាវំ អនបេក្ខាវ ឆឌ្ឌេត្វា គច្ឆន្តិ, ឯវំ អហម្បិ ឥមំ នវហិ វណមុខេហិ បគ្ឃរន្តំ កាយំ ឆឌ្ឌេត្វា អនបេក្ខោ និព្ពានបុរំ បវិសិស្សាមិ។ យថា ច បុរិសោ នានារតនានិ អាទាយ ចោរេហិ សទ្ធិំ មគ្គំ គច្ឆន្តោ អត្តនោ រតននាសភយេន តេ ឆឌ្ឌេត្វា ខេមំ មគ្គំ គណ្ហាតិ, ឯវំ អយម្បិ ករជកាយោ រតនវិលោបកចោរសទិសោ។ សចាហំ ឯត្ថ តណ្ហំ ករិស្សាមិ, អរិយមគ្គកុសលធម្មរតនំ មេ នស្សិស្សតិ, តស្មា មយា ឥមំ ចោរសទិសំ កាយំ ឆឌ្ឌេត្វា អមតមហានិព្ពាននគរំ បវិសិតុំ វដ្ដតី”តិ។ តេន វុត្តំ –

“យថាបិ កុណបំ បុរិសោ, កណ្ឋេ ពទ្ធំ ជិគុច្ឆិយ;
មោចយិត្វាន គច្ឆេយ្យ, សុខី សេរី សយំវសី។

“តថេវិមំ បូតិកាយំ, នានាកុណបសញ្ចយំ;
ឆឌ្ឌយិត្វាន គច្ឆេយ្យំ, អនបេក្ខោ អនត្ថិកោ។

“យថា ឧច្ចារដ្ឋានម្ហិ, ករីសំ នរនារិយោ;
ឆឌ្ឌយិត្វាន គច្ឆន្តិ, អនបេក្ខា អនត្ថិកា។

“ឯវមេវាហំ ឥមំ កាយំ, នានាកុណបបូរិតំ;
ឆឌ្ឌយិត្វាន គច្ឆិស្សំ, វច្ចំ កត្វា យថា កុដឹ។

“យថាបិ ជជ្ជរំ នាវំ, បលុគ្គំ ឧទគាហិនឹ;
សាមី ឆឌ្ឌេត្វា គច្ឆន្តិ, អនបេក្ខា អនត្ថិកា។

“ឯវមេវាហំ ឥមំ កាយំ, នវច្ឆិទ្ទំ ធុវស្សវំ;
ឆឌ្ឌយិត្វាន គច្ឆិស្សំ, ជិណ្ណនាវំវ សាមិកា។

“យថាបិ បុរិសោ ចោរេហិ, គច្ឆន្តោ ភណ្ឌមាទិយ;
ភណ្ឌច្ឆេទភយំ ទិស្វា, ឆឌ្ឌយិត្វាន គច្ឆតិ។

“ឯវមេវ អយំ កាយោ, មហាចោរសមោ វិយ;
បហាយិមំ គមិស្សាមិ, កុសលច្ឆេទនា ភយា”តិ។

ឯវំ សុមេធបណ្ឌិតោ នានាវិធាហិ ឧបមាហិ ឥមំ នេក្ខម្មូបសំហិតំ អត្ថំ ចិន្តេត្វា សកនិវេសនេ អបរិមិតភោគក្ខន្ធំ ហេដ្ឋា វុត្តនយេន កបណទ្ធិកាទីនំ វិស្សជ្ជេត្វា មហាទានំ ទត្វា វត្ថុកាមេ ច កិលេសកាមេ ច បហាយ អមរនគរតោ និក្ខមិត្វា ឯកកោវ ហិមវន្តេ **ធម្មិកំ** នាម បព្ពតំ និស្សាយ អស្សមំ កត្វា តត្ថ បណ្ណសាលញ្ច ចង្កមញ្ច មាបេត្វា បញ្ចហិ នីវរណទោសេហិ វជ្ជិតំ “ឯវំ សមាហិតេ ចិត្តេ”តិអាទិនា នយេន វុត្តេហិ អដ្ឋហិ ការណគុណេហិ សមុបេតំ អភិញ្ញាសង្ខាតំ ពលំ អាហរិតុំ តស្មិំ អស្សមបទេ នវទោសសមន្នាគតំ សាដកំ បជហិត្វា, ទ្វាទសគុណសមន្នាគតំ វាកចីរំ និវាសេត្វា, ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិ។ ឯវំ បព្ពជិតោ អដ្ឋទោសសមាកិណ្ណំ តំ បណ្ណសាលំ បហាយ ទសគុណសមន្នាគតំ រុក្ខមូលំ ឧបគន្ត្វា សព្ពំ ធញ្ញវិកតិំ បហាយ បវត្តផលភោជនោ ហុត្វា និសជ្ជដ្ឋានចង្កមនវសេនេវ បធានំ បទហន្តោ សត្តាហព្ភន្តរេយេវ អដ្ឋន្នំ សមាបត្តីនំ បញ្ចន្នញ្ច អភិញ្ញានំ លាភី អហោសិ។ ឯវំ តំ យថាបត្ថិតំ អភិញ្ញាពលំ បាបុណិ។ តេន វុត្តំ –

“ឯវាហំ ចិន្តយិត្វាន, នេកកោដិសតំ ធនំ;
នាថានាថានំ ទត្វាន, ហិមវន្តមុបាគមឹ។

“ហិមវន្តស្សាវិទូរេ, ធម្មិកោ នាម បព្ពតោ;
អស្សមោ សុកតោ មយ្ហំ, បណ្ណសាលា សុមាបិតា។

“ចង្កមំ តត្ថ មាបេសឹ, បញ្ចទោសវិវជ្ជិតំ;
អដ្ឋគុណសមុបេតំ, អភិញ្ញាពលមាហរិំ។

“សាដកំ បជហឹ តត្ថ, នវទោសមុបាគតំ;
វាកចីរំ និវាសេសឹ, ទ្វាទសគុណមុបាគតំ។

“អដ្ឋទោសសមាកិណ្ណំ, បជហឹ បណ្ណសាលកំ;
ឧបាគមឹ រុក្ខមូលំ, គុណេ ទសហុបាគតំ។

“វាបិតំ រោបិតំ ធញ្ញំ, បជហឹ និរវសេសតោ;
អនេកគុណសម្បន្នំ, បវត្តផលមាទិយឹ។

“តត្ថប្បធានំ បទហឹ, និសជ្ជដ្ឋានចង្កមេ;
អព្ភន្តរម្ហិ សត្តាហេ, អភិញ្ញាពល បាបុណិ”ន្តិ។

តត្ថ “**អស្សមោ សុកតោ មយ្ហំ, បណ្ណសាលា សុមាបិតា**”តិ ឥមាយ បន បាឡិយា សុមេធបណ្ឌិតេន អស្សមបណ្ណសាលចង្កមា សហត្ថា មាបិតា វិយ វុត្តា។ អយំ បនេត្ថ អត្ថោ – មហាសត្តញ្ហិ “ហិមវន្តំ អជ្ឈោគាហេត្វា អជ្ជ ធម្មិកបព្ពតំ បវិសិស្សតី”តិ ទិស្វា សក្កោ វិស្សកម្មទេវបុត្តំ អាមន្តេសិ – “តាត, អយំ សុមេធបណ្ឌិតោ ‘បព្ពជិស្សាមី’តិ និក្ខន្តោ, ឯតស្ស វសនដ្ឋានំ មាបេហី”តិ។ សោ តស្ស វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា រមណីយំ អស្សមំ, សុគុត្តំ បណ្ណសាលំ, មនោរមំ ចង្កមញ្ច មាបេសិ។ ភគវា បន តទា អត្តនោ បុញ្ញានុភាវេន និប្ផន្នំ តំ អស្សមបទំ សន្ធាយ “សារិបុត្ត, តស្មិំ ធម្មិកបព្ពតេ –

“អស្សមោ សុកតោ មយ្ហំ, បណ្ណសាលា សុមាបិតា;
ចង្កមំ តត្ថ មាបេសឹ, បញ្ចទោសវិវជ្ជិត”’ន្តិ។ –

អាហ។ តត្ថ **សុកតោ មយ្ហ**ន្តិ សុដ្ឋុ កតោ មយា។ **បណ្ណសាលា សុមាបិតា**តិ បណ្ណច្ឆទនសាលាបិ មេ សុមាបិតា អហោសិ។

បញ្ចទោសវិវជ្ជិតន្តិ បញ្ចិមេ ចង្កមទោសា នាម ថទ្ធវិសមតា, អន្តោរុក្ខតា, គហនច្ឆន្នតា , អតិសម្ពាធតា, អតិវិសាលតាតិ។ ថទ្ធវិសមភូមិភាគស្មិញ្ហិ ចង្កមេ ចង្កមន្តស្ស បាទា រុជ្ជន្តិ, ផោដា ឧដ្ឋហន្តិ, ចិត្តំ ឯកគ្គតំ ន លភតិ, កម្មដ្ឋានំ វិបជ្ជតិ។ មុទុសមតលេ បន ផាសុវិហារំ អាគម្ម កម្មដ្ឋានំ សម្បជ្ជតិ។ តស្មា ថទ្ធវិសមភូមិភាគតា ឯកោ ទោសោតិ វេទិតព្ពោ។ ចង្កមស្ស អន្តោ វា មជ្ឈេ វា កោដិយំ វា រុក្ខេ សតិ បមាទមាគម្ម ចង្កមន្តស្ស នលាដំ វា សីសំ វា បដិហញ្ញតីតិ អន្តោរុក្ខតា ទុតិយោ ទោសោ។ តិណលតាទិគហនច្ឆន្នេ ចង្កមេ ចង្កមន្តោ អន្ធការវេលាយំ ឧរគាទិកេ បាណេ អក្កមិត្វា វា មារេតិ, តេហិ វា ទដ្ឋោ ទុក្ខំ អាបជ្ជតីតិ គហនច្ឆន្នតា តតិយោ ទោសោ។ អតិសម្ពាធេ ចង្កមេ វិត្ថារតោ រតនិកេ វា អឌ្ឍរតនិកេ វា ចង្កមន្តស្ស បរិច្ឆេទេ បក្ខលិត្វា នខាបិ អង្គុលិយោបិ ភិជ្ជន្តីតិ អតិសម្ពាធតា ចតុត្ថោ ទោសោ។ អតិវិសាលេ ចង្កមេ ចង្កមន្តស្ស ចិត្តំ វិធាវតិ, ឯកគ្គតំ ន លភតីតិ អតិវិសាលតា បញ្ចមោ ទោសោ។ បុថុលតោ បន ទិយឌ្ឍរតនំ ទ្វីសុ បស្សេសុ រតនមត្តំ អនុចង្កមំ ទីឃតោ សដ្ឋិហត្ថំ មុទុតលំ សមវិប្បកិណ្ណវាលុកំ ចង្កមំ វដ្ដតិ **ចេតិយគិរិម្ហិ**
ទីបប្បសាទកមហា**មហិន្ទ**ត្ថេរស្ស ចង្កមំ វិយ, តាទិសំ តំ អហោសិ។ តេនាហ – “ចង្កមំ តត្ថ មាបេសឹ, បញ្ចទោសវិវជ្ជិត”ន្តិ។

អដ្ឋគុណសមុបេតន្តិ អដ្ឋហិ សមណសុខេហិ ឧបេតំ។ អដ្ឋិមានិ សមណសុខានិ នាម ធនធញ្ញបរិគ្គហាភាវោ, អនវជ្ជបិណ្ឌបាតបរិយេសនភាវោ, និព្ពុតបិណ្ឌបាតភុញ្ជនភាវោ, រដ្ឋំ បីឡេត្វា ធនសារំ វា សីសកហាបណាទីនិ វា គណ្ហន្តេសុ រាជកុលេសុ រដ្ឋបីឡនកិលេសាភាវោ, ឧបករណេសុ និច្ឆន្ទរាគភាវោ, ចោ

វរិលោបេ និព្ភយភាវោ, រាជរាជមហាមត្តេហិ អសំសដ្ឋភាវោ, ចតូសុ ទិសាសុ អប្បដិហតភាវោតិ ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “យថា តស្មឹ អស្សមេ វសន្តេន សក្កា ហោន្តិ ឥមានិ អដ្ឋ សុខានិ វិន្ទិតុំ, ឯវំ អដ្ឋគុណសមុបេតំ តំ អស្សមំ មាបេសិ”ន្តិ។

អភិញ្ញាពលមាហរិន្តិ បច្ឆា តស្មឹ អស្សមេ វសន្តោ កសិណបរិកម្មំ កត្វា អភិញ្ញានញ្ច សមាបត្តីនញ្ច ឧប្បាទនត្ថាយ អនិច្ចតោ ច ទុក្ខតោ ច វិបស្សនំ អារភិត្វា ថាមប្បត្តំ វិបស្សនាពលំ អាហរិំ។ យថា តស្មឹ វសន្តោ តំ ពលំ អាហរិតុំ សក្កោមិ, ឯវំ តំ អស្សមំ អភិញ្ញត្ថាយ វិបស្សនាពលស្ស អនុច្ឆវិកំ កត្វា មាបេសិន្តិ អត្ថោ។

សាដកំ បជហឹ តត្ថ, នវទោសមុបាគតន្តិ ឯត្ថាយំ អនុបុព្ពិកថា។ តទា កិរ កុដិលេណចង្កមាទិបដិមណ្ឌិតំ បុប្ផូបគផលូបគរុក្ខសញ្ឆន្នំ រមណីយំ មធុរសលិលាសយំ អបគតវាឡមិគភឹសនកសកុណំ បវិវេកក្ខមំ អស្សមំ មាបេត្វា អលង្កតចង្កមស្ស ឧភោសុ អន្តេសុ អាលម្ពនផលកំ សំវិធាយ និសីទនត្ថាយ ចង្កមវេមជ្ឈេ សមតលំ មុគ្គវណ្ណសិលំ មាបេត្វា អន្តោ បណ្ណសាលាយ ជដាមណ្ឌលវាកចីរតិទណ្ឌកុណ្ឌិកាទិកេ តាបសបរិក្ខារេ មណ្ឌបេ បានីយឃដបានីយសង្ខបានីយសរាវានិ, អគ្គិសាលាយំ អង្គារកបល្លទារុអាទីនីតិ ឯវំ យំ យំ បព្ពជិតានំ ឧបការាយ សំវត្តតិ, តំ សព្ពំ មាបេត្វា បណ្ណសាលាយ ភិត្តិយំ – “យេ កេចិ បព្ពជិតុកាមា ឥមេ បរិក្ខារេ គហេត្វា បព្ពជន្តូ”តិ អក្ខរានិ ឆិន្ទិត្វា ទេវលោកមេវ គតេ វិស្សកម្មទេវបុត្តេ សុមេធបណ្ឌិតោ ហិមវន្តបាទេ គិរិកន្ទរានុសារេន អត្តនោ និវាសានុរូបំ ផាសុកដ្ឋានំ ឱលោកេន្តោ នទីនិវត្តនេ វិស្សកម្មនិម្មិតំ សក្កទត្តិយំ រមណីយំ អស្សមំ ទិស្វា ចង្កមនកោដឹ គន្ត្វា បទវឡញ្ជំ អបស្សន្តោ “ធុវំ បព្ពជិតា ធុរគាមេ ភិក្ខំ បរិយេសិត្វា កិលន្តរូបា អាគន្ត្វា បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា និសិន្នា ភវិស្សន្តី”តិ ចិន្តេត្វា ថោកំ អាគមេត្វា “អតិវិយ ចិរាយន្តិ, ជានិស្សាមី”តិ បណ្ណសាលទ្វារំ វិវរិត្វា អន្តោ បវិសិត្វា ឥតោ ចិតោ ច ឱលោកេន្តោ មហាភិត្តិយំ អក្ខរានិ វាចេត្វា “មយ្ហំ កប្បិយបរិក្ខារា ឯតេ, ឥមេ គហេត្វា បព្ពជិស្សាមី”តិ អត្តនា និវត្ថបារុតំ សាដកយុគំ បជហិ។ តេនាហ “សាដកំ បជហឹ តត្ថា”តិ។ ឯវំ បវិដ្ឋោ អហំ, សារិបុត្ត, តស្សំ បណ្ណសាលាយំ សាដកំ បជហឹ។

នវទោសមុបាគតន្តិ សាដកំ បជហន្តោ នវ ទោសេ ទិស្វា បជហិន្តិ ទីបេតិ។ តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិតានញ្ហិ សាដកស្មឹ នវ ទោសា ឧបដ្ឋហន្តិ។ មហគ្ឃភាវោ ឯកោ ទោសោ, បរបដិពទ្ធតាយ ឧប្បជ្ជនភាវោ ឯកោ, បរិភោគេន លហុំ កិលិស្សនភាវោ ឯកោ, កិលិដ្ឋោ ហិ ធោវិតព្ពោ ច រជិតព្ពោ ច ហោតិ, បរិភោគេន ជីរណភាវោ ឯកោ, ជិណ្ណស្ស ហិ តុន្នំ វា អគ្គឡទានំ វា កាតព្ពំ ហោតិ, បុន បរិយេសនាយ ទុរភិសម្ភវភាវោ ឯកោ, តាបសបព្ពជ្ជាយ អសារុប្បភាវោ ឯកោ, បច្ចត្ថិកានំ សាធារណភាវោ ឯកោ, យថា ហិ នំ បច្ចត្ថិកា ន គណ្ហន្តិ, ឯវំ គោបេតព្ពោ ហោតិ, បរិភុញ្ជន្តស្ស វិភូសនដ្ឋានភាវោ ឯកោ, គហេត្វា វិចរន្តស្ស ខន្ធភារមហិច្ឆភាវោ ឯកោតិ។

វាកចីរំ និវាសេសិន្តិ តទាហំ, សារិបុត្ត, ឥមេ នវ ទោសេ ទិស្វា សាដកំ បហាយ វាកចីរំ និវាសេសឹ, មុញ្ជតិណំ ហីរំ ហីរំ កត្វា គន្ថេត្វា កតំ វាកចីរំ និវាសនបារុបនត្ថាយ អាទិយិន្តិ អត្ថោ។

ទ្វាទស គុណមុបាគតន្តិ ទ្វាទសហិ អានិសំសេហិ សមន្នាគតំ។ វាកចីរស្មិញ្ហិ ទ្វាទស អានិសំសា – អប្បគ្ឃំ សុន្ទរំ កប្បិយន្តិ អយំ តាវ ឯកោ អានិសំសោ, សហត្ថា កាតុំ សក្កាតិ អយំ ទុតិយោ, បរិភោគេន សណិកំ កិលិស្សតិ, ធោវិយមានេបិ បបញ្ចោ នត្ថីតិ អយំ តតិយោ, បរិភោគេន ជិណ្ណេបិ សិព្ពិតព្ពាភាវោ ចតុត្ថោ, បុន បរិយេសន្តស្ស សុខេន ករណភាវោ បញ្ចមោ, តាបសបព្ពជ្ជាយ សារុប្បភាវោ ឆដ្ឋោ, បច្ចត្ថិកានំ និរុបភោគភាវោ សត្តមោ, បរិភុញ្ជន្តស្ស វិភូសនដ្ឋានាភាវោ អដ្ឋមោ, ធារណេ សល្លហុកភាវោ នវមោ, ចីវរបច្ចយេ អប្បិច្ឆភាវោ ទសមោ, វាកុប្បត្តិយា ធម្មិកអនវជ្ជភាវោ ឯកាទសមោ, វាកចីរេ នដ្ឋេបិ អនបេក្ខភាវោ ទ្វាទសមោតិ។

អដ្ឋទោសសមាកិណ្ណំ, បជហឹ បណ្ណសាលកន្តិ កថំ បជហឹ? សោ កិរ វរសាដកយុគំ ឱមុញ្ចន្តោ ចីវរវំសេ លគ្គិតំ អនោជបុប្ផទាមសទិសំ រត្តំ វាកចីរំ គហេត្វា និវាសេត្វា តស្សូបរិ អបរំ សុវណ្ណវណ្ណំ វាកចីរំ បរិទហិត្វា បុន្នាគបុប្ផសន្ថរសទិសំ សខុរំ អជិនចម្មំ ឯកំសំ កត្វា ជដាមណ្ឌលំ បដិមុញ្ចិត្វា ចូឡាយ សទ្ធឹ និច្ចលភាវករណត្ថំ សារសូចឹ បវេសេត្វា មុត្តាជាលសទិសាយ សិក្កាយ បវាឡវណ្ណំ កុណ្ឌិកំ ឱទហិត្វា តីសុ ឋានេសុ វង្កំ កាជំ អាទាយ ឯកិស្សា កាជកោដិយា កុណ្ឌិកំ, ឯកិស្សា អង្កុសបច្ឆិតិទណ្ឌកាទីនិ ឱលគ្គេត្វា ខារិកាជំ អំសេ កត្វា ទក្ខិណេន ហត្ថេន កត្តរទណ្ឌំ គហេត្វា បណ្ណសាលតោ និក្ខមិត្វា សដ្ឋិហត្ថេ មហាចង្កមេ អបរាបរំ ចង្កមន្តោ អត្តនោ វេសំ ឱលោកេត្វា – “មយ្ហំ មនោរថោ មត្ថកំ បត្តោ, សោភតិ វត មេ បព្ពជ្ជា, ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធាទីហិ សព្ពេហិ ធីរបុរិសេហិ វណ្ណិតា ថោមិតា អយំ បព្ពជ្ជា នាម, បហីនំ មេ គិហិពន្ធនំ, និក្ខន្តោស្មិ នេក្ខម្មំ, លទ្ធា មេ ឧត្តមបព្ពជ្ជា, ករិស្សាមិ សមណធម្មំ, លភិស្សាមិ មគ្គផលសុខ”ន្តិ ឧស្សាហជាតោ ខារិកាជំ ឱតារេត្វា ចង្កមវេ

មជ្ឈេ មុត្តវណ្ណសិលាបដ្តេ សុវណ្ណបដិមា វិយ និសិន្នោ ទិវសភាគំ វីតិនាមេត្វា សាយន្ហសមយំ បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា ពិទលមញ្ចកបស្សេ កដ្ឋត្ថរិកាយ និបន្នោ សរីរំ ឧតុំ គាហាបេត្វា ពលវបច្ចូសេ បពុជ្ឈិត្វា អត្តនោ អាគមនំ អាវជ្ជេសិ – “អហំ ឃរាវាសេ អាទីនវំ ទិស្វា អមិតភោគំ អនន្តយសំ បហាយ អរញ្ញំ បវិសិត្វា នេក្ខម្មគវេសកោ ហុត្វា បព្ពជិតោ។ ឥតោ ទានិ បដ្ឋាយ បមាទចារំ ចរិតុំ ន វដ្តតិ, បវិវេកញ្ហិ បហាយ វិចរន្តំ មិច្ឆាវិតក្កមក្ខិកា ខាទន្តិ, ឥទានិ មយា វិវេកមនុព្រូហេតុំ វដ្តតិ, អហញ្ហិ ឃរាវាសំ បលិពោធតោ ទិស្វា និក្ខន្តោ, អយញ្ច មនាបា បណ្ណសាលា, ពេលុវបក្កវណ្ណា បរិភណ្ឌកតា ភូមិ, រជតវណ្ណា សេតភិត្តិយោ, កបោតបាទវណ្ណំ បណ្ណច្ឆទនំ, វិចិត្តត្ថរណវណ្ណោ ពិទលមញ្ចកោ, និវាសផាសុកំ វសនដ្ឋានំ, ន ឯត្តោ អតិរេកតរា វិយ មេ គេហសម្បទា បញ្ញាយតី”តិ បណ្ណសាលាយ ទោសេ វិចិនន្តោ អដ្ឋ ទោសេ បស្សិ។

បណ្ណសាលបរិភោគស្មិញ្ហិ អដ្ឋ អាទីនវា – មហាសមារម្ភេន ទព្ពសម្ភារេ សមោធានេត្វា ករណបរិយេសនភាវោ ឯកោ អាទីនវោ, តិណបណ្ណមត្តិកាសុ បតិតាសុ តាសំ បុនប្បុនំ ឋបេតព្ពតាយ និពទ្ធជគ្គនភាវោ ទុតិយោ, សេនាសនំ នាម មហល្លកស្ស បាបុណាតិ, អវេលាយ វុដ្ឋាបិយមានស្ស ចិត្តេកគ្គតា ន ហោតីតិ ឧដ្ឋាបនីយភាវោ តតិយោ, សីតុណ្ហាទិបដិឃាតេន កាយស្ស សុខុមាលករណភាវោ ចតុត្ថោ , គេហំ បវិដ្ឋេន យំកិញ្ចិ បាបំ សក្កា កាតុន្តិ គរហាបដិច្ឆាទនភាវោ បញ្ចមោ, “មយ្ហ”ន្តិ បរិគ្គហករណភាវោ ឆដ្ឋោ, គេហស្ស អត្ថិភាវោ នាមេស សទុតិយកវាសោ វិយាតិ សត្តមោ, ឩកាមង្គុលឃរគោឡិកាទីនំ សាធារណតាយ ពហុសាធារណភាវោ អដ្ឋមោ។ ឥតិ ឥមេ អដ្ឋ អាទីនវេ ទិស្វា មហាសត្តោ បណ្ណសាលំ បជហិ។ តេនាហ – “អដ្ឋទោសសមាកិណ្ណំ, បជហឹ បណ្ណសាលក”ន្តិ។

ឧបាគមឹ រុក្ខមូលំ, គុណេ ទសហុបាគតន្តិ ឆន្នំ បដិក្ខិបិត្វា ទសហិ គុណេហិ ឧបេតំ រុក្ខមូលំ ឧបគតោស្មីតិ វទតិ។ តត្រិមេ ទស គុណា – អប្បសមារម្ភតា ឯកោ គុណោ, ឧបគមនមត្តកមេវ ហិ តត្ថ ហោតីតិ។ អប្បដិជគ្គនតា ទុតិយោ, តញ្ហិ សម្មដ្ឋម្បិ អសម្មដ្ឋម្បិ បរិភោគផាសុកំ ហោតិយេវ។ អនុដ្ឋាបនីយភាវោ តតិយោ។ គរហំ នប្បដិច្ឆាទេតិ, តត្ថ ហិ បាបំ ករោន្តោ លជ្ជតីតិ គរហាយ អប្បដិច្ឆន្នភាវោ ចតុត្ថោ។ អព្ភោកាសវាសោ វិយ កាយំ ន សន្ថម្ភេតីតិ កាយស្ស អសន្ថម្ភនភាវោ បញ្ចមោ, បរិគ្គហករណាភាវោ ឆដ្ឋោ, គេហាលយបដិក្ខេបោ សត្តមោ។ ពហុសាធារណេ គេហេ វិយ “បដិជគ្គិស្សាមិ នំ, និក្ខមថា”តិ នីហរណកាភាវោ អដ្ឋមោ, វសន្តស្ស សប្បីតិកភាវោ នវមោ, រុក្ខមូលសេនាសនស្ស គតគតដ្ឋានេ សុលភតាយ អនបេក្ខភាវោ ទសមោតិ ឥមេ ទសគុណេ ទិស្វា រុក្ខមូលំ ឧបគតោស្មីតិ វទតិ។

ឥមានិ ហិ ឯត្តកានិ ការណានិ សល្លក្ខេត្វា មហាសត្តោ បុនទិវសេ ភិក្ខាយ គាមំ បាវិសិ។ អថស្ស សម្បត្តគាមេ មនុស្សា មហន្តេន ឧស្សាហេន ភិក្ខំ អទំសុ។ សោ ភត្តកិច្ចំ និដ្ឋាបេត្វា អស្សមំ អាគម្ម និសីទិត្វា ចិន្តេសិ – “នាហំ ‘អាហារំ លភាមី’តិ បព្ពជិតោ, សិនិទ្ធាហារោ នាមេស មានមទបុរិសមទេ វឌ្ឍេតិ, អាហារមូលកស្ស ច ទុក្ខស្ស អន្តោ នត្ថិ, យំនូនាហំ វាបិតរោបិតធញ្ញនិព្ពត្តកំ អាហារំ បជហិត្វា បវត្តផលភោជនោ ភវេយ្យ”ន្តិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ តថា កត្វា ឃដេន្តោ វាយមន្តោ សត្តាហព្ភន្តរេយេវ អដ្ឋ សមាបត្តិយោ បញ្ច ច អភិញ្ញាយោ និព្ពត្តេសិ។ តេន វុត្តំ –

> “វាបិតំ រោបិតំ ធញ្ញំ, បជហឹ និរវសេសតោ;
> អនេកគុណសម្បន្នំ, បវត្តផលមាទិយឹ។
>
> “តត្ថប្បធានំ បទហឹ, និសជ្ជដ្ឋានចង្កមេ;
> អព្ភន្តរម្ហិ សត្តាហេ, អភិញ្ញាពល បាបុណិ”ន្តិ។

ទីបង្ករោ ពុទ្ធោ

ឯវំ អភិញ្ញាពលំ បត្វា សុមេធតាបសេ សមាបត្តិសុខេន វីតិនាមេន្តេ **ទីបង្ករោ** នាម សត្ថា លោកេ ឧទបាទិ។ តស្ស បដិសន្ធិជាតិពោធិ ធម្មចក្កប្បវត្តនេសុ សកលាបិ ទសសហស្សិលោកធាតុ សង្កម្បិ សម្បកម្បិ សម្បវេធិ, មហាវិរវំ រវិ, ទ្វត្តឹស បុព្ពនិមិត្តានិ បាតុរហេសុំ។ សុមេធតាបសោ សមាបត្តិសុខេន វីតិនាមេន្តោ នេវ តំ សទ្ទមស្សោសិ, ន ច តានិ និមិត្តានិ អទ្ទស។ តេន វុត្តំ –

> “ឯវំ មេ សិទ្ធិប្បត្តស្ស, វសីភូតស្ស សាសនេ;
> ទីបង្ករោ នាម ជិនោ, ឧប្បជ្ជិ លោកនាយកោ។

“ឧប្បជ្ជន្តេ ច ជាយន្តេ, ពុជ្ឈន្តេ ធម្មទេសនេ;
ចតុរោ និមិត្តេ នាទ្ទសំ, ឈានរតិសមប្បិតោ”តិ។

តស្មិំ កាលេ **ទីបង្ករ**ទសពលោ ចតូហិ ខីណាសវសតសហស្សេហិ បរិវុតោ អនុបុព្ពេន ចារិកំ ចរមានោ **រម្មំ** នាម នគរំ បត្វា **សុទស្សន**មហាវិហារេ បដិវសតិ។ រម្មនគរវាសិនោ “ទីបង្ករោ កិរ សមណិស្សរោ បរមាភិសម្ពោធឹ បត្វា បវត្តវរធម្មចក្កោ អនុបុព្ពេន ចារិកំ ចរមានោ អម្ហាកំ រម្មនគរំ បត្វា សុទស្សនមហាវិហារេ បដិវសតី”តិ សុត្វា សប្បិនវនីតាទីនិ ចេវ ភេសជ្ជានិ វត្ថច្ឆាទនានិ ច គាហាបេត្វា គន្ធមាលាទិហត្ថា យេន ពុទ្ធោ, យេន ធម្មោ, យេន សង្ឃោ, តន្និន្នា តប្បោណា តប្បព្ភារា ហុត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា គន្ធមាលាទីហិ បូជេត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នា ធម្មទេសនំ សុត្វា ស្វាតនាយ និមន្តេត្វា ឧដ្ឋាយាសនា បក្កមឹសុ។

តេ បុនទិវសេ មហាទានំ សជ្ជេត្វា នគរំ អលង្ករិត្វា ទសពលស្ស អាគមនមគ្គំ អលង្ករោន្តា ឧទកភិន្នដ្ឋានេសុ បំសុំ បក្ខិបិត្វា សមំ ភូមិតលំ កត្វា រជតបដ្តវណ្ណំ វាលុកំ អាកិរន្តិ, លាជេ ចេវ បុប្ផានិ ច វិកិរន្តិ, នានាវិរាគេហិ វត្ថេហិ ធជបដាកេ ឧស្សាបេន្តិ, កទលិយោ ចេវ បុណ្ណឃដបន្តិយោ ច បតិដ្ឋាបេន្តិ។ តស្មិំ កាលេ សុមេធតាបសោ អត្តនោ អស្សមបទា អាកាសំ ឧគ្គន្ត្វា, តេសំ មនុស្សានំ ឧបរិភាគេន អាកាសេន គច្ឆន្តោ តេ ហដ្ឋតុដ្ឋេ មនុស្សេ ទិស្វា “កឹ នុ ខោ ការណ”ន្តិ អាកាសតោ ឱរុយ្ហ ឯកមន្តំ ឋិតោ មនុស្សេ បុច្ឆិ – “អម្ភោ, កស្ស តុម្ហេ ឥធ វិសមំ មគ្គំ អលង្ករោថា”តិ? តេន វុត្តំ –

“បច្ចន្តទេសវិសយេ , និមន្តេត្វា តថាគតំ;
តស្ស អាគមនំ មគ្គំ, សោធេន្តិ តុដ្ឋមានសា។

“អហំ តេន សមយេន, និក្ខមិត្វា សកស្សមា;
ធុនន្តោ វាកចីរានិ, គច្ឆាមិ អម្ពរេ តទា។

“វេទជាតំ ជនំ ទិស្វា, តុដ្ឋហដ្ឋំ បមោទិតំ;
ឱរោហិត្វាន គគនា, មនុស្សេ បុច្ឆិ តាវទេ។

“‘តុដ្ឋហដ្ឋោ បមុទិតោ, វេទជាតោ មហាជនោ;
កស្ស សោធីយតិ មគ្គោ, អញ្ជសំ វដុមាយន’”ន្តិ។

មនុស្សា អាហំសុ – “ភន្តេ សុមេធ, ន ត្វំ ជានាសិ, ទីបង្ករោ ទសពលោ សម្មាសម្ពុទ្ធោ សម្ពោធឹ បត្វា បវត្តវរធម្មចក្កោ ចារិកំ ចរមានោ អម្ហាកំ នគរំ បត្វា សុទស្សនមហាវិហារេ បដិវសតិ។ មយំ តំ ភគវន្តំ និមន្តយិម្ហ, តស្សេតំ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ អាគមនមគ្គំ អលង្ករោមា”តិ។ អថ សុមេធតាបសោ ចិន្តេសិ – “ពុទ្ធោតិ ខោ ឃោសមត្តកម្បិ លោកេ ទុល្លភំ, បគេវ ពុទ្ធុប្បាទោ, មយាបិ ឥមេហិ មនុស្សេហិ សទ្ធឹ ទសពលស្ស មគ្គំ អលង្ករិតុំ វដ្ដតី”តិ។ សោ តេ មនុស្សេ អាហ – “សចេ, ភោ, តុម្ហេ ឯតំ មគ្គំ ពុទ្ធស្ស អលង្ករោថ, មយ្ហម្បិ ឯកំ ឱកាសំ ទេថ, អហម្បិ តុម្ហេហិ សទ្ធឹ មគ្គំ អលង្ករិស្សាមី”តិ។ តេ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា “សុមេធតាបសោ ឥទ្ធិមា”តិ ជានន្តា ឧទកភិន្នោកាសំ សល្លក្ខេត្វា – “ត្វំ ឥមំ ឋានំ អលង្ករោហី”តិ អទំសុ។ សុមេធោ ពុទ្ធារម្មណំ បីតឹ គហេត្វា ចិន្តេសិ – “អហំ ឥមំ ឱកាសំ ឥទ្ធិយា អលង្ករិតុំ បហោមិ, ឯវំ អលង្កតោ ន មំ បរិតោសេស្សតិ, អជ្ជ មយា កាយវេយ្យាវច្ចំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ បំសុំ អាហរិត្វា តស្មិំ បទេសេ បក្ខិបិ។

តស្ស តស្មិំ បទេសេ អនិដ្ឋិតេយេវ ទីបង្ករទសពលោ មហានុភាវានំ ឆឡភិញ្ញានំ ខីណាសវានំ ចតូហិ សតសហស្សេហិ បរិវុតោ ទេវតាសុ ទិព្ពគន្ធមាលាទីហិ បូជយន្តាសុ ទិព្ពតុរិយេហិ វជ្ជន្តាសុ ទិព្ពសង្គីតេសុ បវត្តេន្តេសុ មនុស្សេសុ មានុសកេហិ គន្ធមាលាទីហិ ចេវ តុរិយេហិ ច បូជយន្តេសុ អនោបមាយ ពុទ្ធលីលាយ មនោសិលាតលេ វិជម្ភមានោ សីហោ វិយ តំ អលង្កតបដិយត្តំ មគ្គំ បដិបជ្ជិ។ សុមេធតាបសោ អក្ខីនិ ឧម្មីលេត្វា អលង្កតមគ្គេន អាគច្ឆន្តស្ស ទសពលស្ស ទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណបដិមណ្ឌិតំ អសីតិយា អនុព្យញ្ជនេហិ អនុរញ្ជិតំ ព្យាមប្បភាយ សម្បរិវារិតំ មណិវណ្ណគគនតលេ នានប្បការា វិជ្ជុលតា វិយ អាវេឡាវេឡភូតា ចេវ យុគឡយុគឡភូតា ច ឆព្ពណ្ណឃនពុទ្ធរស្មិយោ វិស្សជ្ជេន្តំ រូបសោភគ្គប្បត្តំ អត្តភាវំ ឱលោកេត្វា – “អជ្ជ មយា ទសពលស្ស ជីវិតបរិច្ចាគំ កាតុំ វដ្ដតិ, មា ភគវា កលលំ អក្កមិ, មណិផលកសេតុំ បន អក្កមន្តោ វិយ សទ្ធឹ ចតូហិ ខីណាសវសតសហស្សេហិ មម បិដ្ឋឹ មទ្ទមានោ គច្ឆតុ, តំ មេ ភវិស្សតិ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយា”តិ កេសេ មោចេត្វា អជិនចម្មជដាមណ្ឌលវាកចីរានិ កាឡវណ្ណេ កលលេ បត្ថរិត្វា មណិផលកសេតុ វិយ កលលបិដ្ឋេ និបជ្ជិ។ តេន វុត្តំ –

“តេ មេ បុដ្ឋា វិយាកំសុ, ‘ពុទ្ធោ លោកេ អនុត្តរោ;
ទីបង្ករោ នាម ជិនោ, ឧប្បជ្ជិ លោកនាយកោ;
តស្ស សោធីយតិ មគ្គោ, អញ្ញសំ វដុមាយនំ’។

“ពុទ្ធោតិវចនំ សុត្វាន, បីតិ ឧប្បជ្ជិ តាវទេ;
ពុទ្ធោ ពុទ្ធោតិ កថយន្តោ, សោមនស្សំ បវេទយឹ។

“តត្ថ ឋត្វា វិចិន្តេសឹ, តុដ្ឋោ សំវិគ្គមានសោ;
‘ឥធ ពីជានិ រោបិស្សំ, ខណោ វេ មា ឧបច្ចគា’។

“យទិ ពុទ្ធស្ស សោធេថ, ឯកោកាសំ ទទាថ មេ;
អហម្បិ សោធយិស្សាមិ, អញ្ញសំ វដុមាយនំ។

“អទំសុ តេ មមោកាសំ, សោធេតុំ អញ្ញសំ តទា;
ពុទ្ធោ ពុទ្ធោតិ ចិន្តេន្តោ, មគ្គំ សោធេមហំ តទា។

“អនិដ្ឋិតេ មមោកាសេ, ទីបង្ករោ មហាមុនិ;
ចតូហិ សតសហស្សេហិ, ឆឡភិញ្ញេហិ តាទិហិ;
ខីណាសវេហិ វិមលេហិ, បដិបជ្ជិ អញ្ញសំ ជិនោ។

“បច្ចុគ្គមនា វត្តន្តិ, វជ្ជន្តិ ភេរិយោ ពហូ;
អាមោទិតា នរមរូ, សាធុការំ បវត្តយុំ។

“ទេវា មនុស្សេ បស្សន្តិ, មនុស្សាបិ ច ទេវតា;
ឧភោបិ តេ បញ្ជលិកា, អនុយន្តិ តថាគតំ។

“ទេវា ទិព្ពេហិ តុរិយេហិ, មនុស្សា មានុសេហិ ច;
ឧភោបិ តេ វជ្ជយន្តា, អនុយន្តិ តថាគតំ។

“ទិព្ពំ មន្ទារវំ បុប្ផំ, បទុមំ បារិឆត្តកំ;
ទិសោទិសំ ឱកិរន្តិ, អាកាសនភគតា មរូ។

“ទិព្ពំ ចន្ទនចុណ្ណញ្ច, វរគន្ធញ្ច កេវលំ;
ទិសោទិសំ ឱកិរន្តិ, អាកាសនភគតា មរូ។

“ចម្បកំ សលលំ នីបំ, នាគបុន្នាគកេតកំ;
ទិសោទិសំ ឧក្ខិបន្តិ, ភូមិតលគតា នរា។

“កេសេ មុញ្ចិត្វាហំ តត្ថ, វាកចីរញ្ច ចម្មកំ;
កលលេ បត្ថរិត្វាន, អវកុជ្ជោ និបជ្ជហំ។

“អក្កមិត្វាន មំ ពុទ្ធោ, សហ សិស្សេហិ គច្ឆតុ;
មា នំ កលលេ អក្កមិត្ថ, ហិតាយ មេ ភវិស្សតី”តិ។

សោ បន កលលបិដ្ឋេ និបន្នកោវ បុន អក្ខីនិ ឧម្មីលេត្វា ទីបង្ករទសពលស្ស ពុទ្ធសិរិំ សម្បស្សមានោ ឯវំ ចិន្តេសិ – “សចេ អហំ ឥច្ឆេយ្យំ, សព្ពកិលេសេ ឈាបេត្វា សង្ឃនវកោ ហុត្វា រម្មនគរំ បវិសេយ្យំ, អញ្ញាតកវេសេន បន មេ កិលេសេ ឈាបេត្វា និព្ពានប្បត្តិយា កិច្ចំ នត្ថិ, យំនូនាហំ ទីបង្ករទសពលោ វិយ បរមាភិសម្ពោធឹ បត្វា ធម្មនាវំ អារោបេត្វា មហាជនំ សំសារសាគរា ឧត្តារេត្វា បច្ឆា បរិនិព្ពាយេយ្យំ, ឥទំ មយ្ហំ បតិរូប”ន្តិ។ តតោ អដ្ឋ ធម្មេ សមោធានេត្វា ពុទ្ធភាវាយ អភិនីហារំ កត្វា និបជ្ជិ។ តេន វុត្តំ –

“បថវិយំ និបន្នស្ស, ឯវំ មេ អាសិ ចេតសោ;

‘ឥច្ឆមានោ អហំ អជ្ជ, កិលេសេ ឈាបយេ មម។

“‘កឹ មេ អញ្ញាតវេសេន, ធម្មំ សច្ឆិកតេនិធ;
សព្ពញ្ញុតំ បាបុណិត្វា, ពុទ្ធោ ហេស្សំ សទេវកេ។

“‘កឹ មេ ឯកេន តិណ្ណេន, បុរិសេន ថាមទស្សិនា;
សព្ពញ្ញុតំ បាបុណិត្វា, សន្តារេស្សំ សទេវកំ។

“‘ឥមិនា មេ អធិការេន, កតេន បុរិសុត្តមេ;
សព្ពញ្ញុតំ បាបុណិត្វា, តារេមិ ជនតំ ពហុំ។

“‘សំសារសោតំ ឆិន្ទិត្វា, វិទ្ធំសេត្វា តយោ ភវេ;
ធម្មនាវំ សមារុយ្ហ, សន្តារេស្សំ សទេវក’”ន្តិ។

យស្មា បន ពុទ្ធត្តំ បត្ថេន្តស្ស –

“មនុស្សត្តំ លិង្គសម្បត្តិ, ហេតុ សត្ថារទស្សនំ;
បព្ពជ្ជា គុណសម្បត្តិ, អធិការោ ច ឆន្ទតា;
អដ្ឋធម្មសមោធានា, អភិនីហារោ សមិជ្ឈតី”តិ។

មនុស្សត្តភាវស្មឹយេវ ហិ ឋត្វា ពុទ្ធត្តំ បត្ថេន្តស្ស បត្ថនា សមិជ្ឈតិ, នាគស្ស វា សុបណ្ណស្ស វា ទេវតាយ វា សក្កស្ស វា បត្ថនា នោ សមិជ្ឈតិ។ មនុស្សត្តភាវេបិ បុរិសលិង្គេ ឋិតស្សេវ បត្ថនា សមិជ្ឈតិ, ឥត្ថិយា វា បណ្ឌកនបុំសកឧភតោព្យញ្ជនកានំ វា នោ សមិជ្ឈតិ។ បុរិសស្សបិ តស្មឹ អត្តភាវេ អរហត្តប្បត្តិយា ហេតុសម្បន្នស្សេវ បត្ថនា សមិជ្ឈតិ, នោ ឥតរស្ស។ ហេតុសម្បន្នស្សាបិ ជីវមានពុទ្ធស្សេវ សន្តិកេ បត្ថេន្តស្សេវ បត្ថនា សមិជ្ឈតិ, បរិនិព្ពុតេ ពុទ្ធេ ចេតិយសន្តិកេ វា ពោធិមូលេ វា បត្ថេន្តស្ស ន សមិជ្ឈតិ។ ពុទ្ធានំ សន្តិកេ បត្ថេន្តស្សបិ បព្ពជ្ជាលិង្គេ ឋិតស្សេវ សមិជ្ឈតិ, នោ គិហិលិង្គេ ឋិតស្ស។ បព្ពជិតស្សបិ បញ្ចាភិញ្ញាអដ្ឋសមាបត្តិលាភិនោយេវ សមិជ្ឈតិ, ន ឥមាយ គុណសម្បត្តិយា វិរហិតស្ស។ គុណសម្បន្នេនបិ យេន អត្តនោ ជីវិតំ ពុទ្ធានំ បរិច្ចត្តំ ហោតិ, តស្សេវ ឥមិនា អធិការេន អធិការសម្បន្នស្ស សមិជ្ឈតិ, ន ឥតរស្ស។ អធិការសម្បន្នស្សាបិ យស្ស ពុទ្ធការកធម្មានំ អត្ថាយ មហន្តោ ឆន្ទោ ច ឧស្សាហោ ច វាយាមោ ច បរិយេដ្ឋិ ច, តស្សេវ សមិជ្ឈតិ, ន ឥតរស្ស។

តត្រិទំ ឆន្ទមហន្តតាយ ឱបម្មំ – សចេ ហិ ឯវមស្ស យោ សកលចក្កវាឡគព្ភំ ឯកោទកីភូតំ អត្តនោ ពាហុពលេន ឧត្តរិត្វា បារំ គន្តុំ សមត្ថោ, សោ ពុទ្ធត្តំ បាបុណាតិ។ យោ វា បន សកលចក្កវាឡគព្ភំ វេឡុគុម្ពសញ្ឆន្នំ វិយូហិត្វា មទ្ទិត្វា បទសា គច្ឆន្តោ បារំ គន្តុំ សមត្ថោ, សោ ពុទ្ធត្តំ បាបុណាតិ។ យោ វា បន សកលចក្កវាឡគព្ភំ សត្តិយោ អាកោដេត្វា និរន្តរំ សត្តិផលសមាកិណ្ណំ បទសា អក្កមមានោ បារំ គន្តុំ សមត្ថោ, សោ ពុទ្ធត្តំ បាបុណាតិ។ យោ វា បន សកលចក្កវាឡគព្ភំ វីតច្ចិតង្គារភរិតំ បាទេហិ មទ្ទមានោ បារំ គន្តុំ សមត្ថោ, សោ ពុទ្ធត្តំ បាបុណាតីតិ។ យោ ឯតេសុ ឯកម្បិ អត្តនោ ទុក្ករំ ន មញ្ញតិ, “អហំ ឯតម្បិ តរិត្វា វា គន្ត្វា វា បារំ គមិស្សាមី”តិ ឯវំ មហន្តេន ឆន្ទេន ច ឧស្សាហេន ច វាយាមេន ច បរិយេដ្ឋិយា ច សមន្នាគតោ ហោតិ, ឯតស្សេវ បត្ថនា សមិជ្ឈតិ, ន ឥតរស្ស។ តស្មា សុមេធតាបសោ ឥមេ អដ្ឋ ធម្មេ សមោធានេត្វាវ ពុទ្ធភាវាយ អភិនីហារំ កត្វា និបជ្ជិ។

ទីបង្ករោបិ ភគវា អាគន្ត្វា សុមេធតាបសស្ស សីសភាគេ ឋត្វា មណិសីហបញ្ជរំ ឧគ្ឃាដេន្តោ វិយ បញ្ចវណ្ណបសាទសម្បន្នានិ អក្ខីនិ ឧម្មីលេត្វា កលលបិដ្ឋេ និបន្នំ សុមេធតាបសំ ទិស្វា “អយំ តាបសោ ពុទ្ធត្តាយ អភិនីហារំ កត្វា និបន្នោ, សមិជ្ឈិស្សតិ នុ ខោ ឯតស្ស បត្ថនា, ឧទាហុ នោ”តិ អនាគតំសញាណំ បេសេត្វា ឧបធារេន្តោ – “ឥតោ កប្បសតសហស្សាធិកានិ ចត្តារិ អសង្ខេយ្យានិ អតិក្កមិត្វា អយំ គោតមោ នាម ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ ញត្វា ឋិតកោវ បរិសមជ្ឈេ ព្យាកាសិ – “បស្សថ នោ តុម្ហេ ឥមំ ឧគ្គតបំ តាបសំ កលលបិដ្ឋេ និបន្ន”ន្តិ? “ឯវំ, ភន្តេ”តិ។ អយំ ពុទ្ធត្តាយ អភិនីហារំ កត្វា និបន្នោ, សមិជ្ឈិស្សតិ ឥមស្ស បត្ថនា។ អយញ្ហិ ឥតោ កប្បសតសហស្សាធិកានំ ចតុន្នំ អសង្ខយេយ្យានំ មត្ថកេ គោតមោ នាម ពុទ្ធោ ភវិស្សតិ។ តស្មឹ បនស្ស អត្តភាវេ កបិលវត្ថុ នាម នគរំ និវាសោ ភវិស្សតិ, មាយា នាម ទេវី មាតា, សុទ្ធោទនោ នាម រាជា បិតា, អគ្គសាវកោ ឧបតិស្សោ នាម ថេរោ, ទុតិយសាវកោ កោលិតោ នាម, ពុទ្ធុបដ្ឋាកោ អានន្ទោ នាម, អគ្គសាវិកា ខេមា នាម ថេរី, ទុតិយសាវិកា ឧប្បលវណ្ណា នាម ថេរី ភវិស្សតិ។ អយំ បរិបក្កញាណោ មហាភិនិក្ខមនំ កត្វា

មហាបធានំ បទហិត្វា និគ្រោធរុក្ខមូលេ បាយាសំ បដិគ្គហេត្វា នេរញ្ជរាយ តីរេ បរិភុញ្ជិត្វា ពោធិមណ្ឌំ អារុយ្ហ អស្សត្ថរុក្ខមូលេ អភិសម្ពុជ្ឈិស្សតីតិ។ តេន វុត្តំ –

“ទីបង្ករោ លោកវិទូ, អាហុតីនំ បដិគ្គហោ;
ឧស្សីសកេ មំ ឋត្វាន, ឥទំ វចនមព្រវិ។

“‘បស្សថ ឥមំ តាបសំ, ជដិលំ ឧគ្គតាបនំ;
អបរិមេយ្យេ ឥតោ កប្បេ, ពុទ្ធោ លោកេ ភវិស្សតិ។

“‘អហុ កបិលវ្ហយា រម្មា, និក្ខមិត្វា តថាគតោ;
បធានំ បទហិត្វាន, កត្វា ទុក្ករការិកំ។

“‘អជបាលរុក្ខមូលេ, និសីទិត្វា តថាគតោ;
តត្ថ បាយាសំ បគ្គយ្ហ, នេរញ្ជរមុបេហិតិ។

“‘នេរញ្ជរាយ តីរម្ហិ, បាយាសំ អទ សោ ជិនោ;
បដិយត្តវរមគ្គេន, ពោធិមូលមុបេហិតិ។

“‘តតោ បទក្ខិណំ កត្វា, ពោធិមណ្ឌំ អនុត្តរោ;
អស្សត្ថរុក្ខមូលម្ហិ, ពុជ្ឈិស្សតិ មហាយសោ។

“‘ឥមស្ស ជនិកា មាតា, មាយា នាម ភវិស្សតិ;
បិតា សុទ្ធោទនោ នាម, អយំ ហេស្សតិ គោតមោ។

“‘អនាសវា វីតរាគា, សន្តចិត្តា សមាហិតា;
កោលិតោ ឧបតិស្សោ ច, អគ្គា ហេស្សន្តិ សាវកា;
អានន្ទោ នាមុបដ្ឋាកោ, ឧបដ្ឋិស្សតិ តំ ជិនំ។

“‘ខេមា ឧប្បលវណ្ណា ច, អគ្គា ហេស្សន្តិ សាវិកា;
អនាសវា វីតរាគា, សន្តចិត្តា សមាហិតា;
ពោធិ តស្ស ភគវតោ, អស្សត្ថោតិ បវុច្ចតី’”តិ។ (ពុ. វំ. ២.៦០-៦៨);

តំ សុត្វា សុមេធតាបសោ – “មយ្ហំ កិរ បត្ថនា សមិជ្ឈិស្សតី”តិ សោមនស្សប្បត្តោ អហោសិ។ មហាជនោ ទីបង្ករទសពលស្ស វចនំ សុត្វា “សុមេធតាបសោ កិរ ពុទ្ធពីជំ ពុទ្ធង្កុរោ”តិ ហដ្ឋតុដ្ឋោ អហោសិ។ ឯវញ្ចស្ស អហោសិ – “យថា នាម មនុស្សា នទឹ តរន្តា ឧជុកេន តិត្ថេន ឧត្តរិតុំ អសក្កោន្តា ហេដ្ឋាតិត្ថេន ឧត្តរន្តិ, ឯវមេវ មយម្បិ ទីបង្ករទសពលស្ស សាសនេ មគ្គផលំ អលភមានា អនាគតេ យទា ត្វំ ពុទ្ធោ ភវិស្សសិ, តទា តវ សម្មុខា មគ្គផលំ សច្ឆិកាតុំ សមត្ថា ភវេយ្យាមា”តិ បត្ថនំ ឋបយឹសុ។ ទីបង្ករទសពលោបិ ពោធិសត្តំ បសំសិត្វា អដ្ឋហិ បុប្ផមុដ្ឋីហិ បូជេត្វា បទក្ខិណំ កត្វា បក្កាមិ។ តេបិ ចតុសតសហស្សសង្ខា ខីណាសវា ពោធិសត្តំ គន្ធេហិ ច មាលាហិ ច បូជេត្វា បទក្ខិណំ កត្វា បក្កមឹសុ។ ទេវមនុស្សា បន តថេវ បូជេត្វា វន្ទិត្វា បក្កន្តា។

ពោធិសត្តោ សព្ពេសំ បដិក្កន្តកាលេ សយនា វុដ្ឋាយ “បារមិយោ វិចិនិស្សាមី”តិ បុប្ផរាសិមត្ថកេ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា និសីទិ។ ឯវំ និសិន្នេ ពោធិសត្តេ សកលទសសហស្សចក្កវាឡេ ទេវតា សាធុការំ ទត្វា “អយ្យ សុមេធតាបស, បោរាណកពោធិសត្តានំ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា ‘បារមិយោ វិចិនិស្សាមា’តិ និសិន្នកាលេ យានិ បុព្ពនិមិត្តានិ នាម បញ្ញាយន្តិ, តានិ សព្ពានិបិ អជ្ជ បាតុភូតានិ, និស្សំសយេន ត្វំ ពុទ្ធោ ភវិស្សសិ។ មយមេតំ ជានាម ‘យស្សេតានិ និមិត្តានិ បញ្ញាយន្តិ, ឯកន្តេន សោ ពុទ្ធោ ហោតិ’, ត្វំ អត្តនោ វីរិយំ ទឡ្ហំ កត្វា បគ្គណ្ហា”តិ ពោធិសត្តំ នានប្បការាហិ ថុតីហិ អភិត្ថវឹសុ។ តេន វុត្តំ –

“ឥទំ សុត្វាន វចនំ, អសមស្ស មហេសិនោ;
អាមោទិតា នរមរូ, ពុទ្ធពីជំ កិរ អយំ។

“ឧក្កុដ្ឋិសទ្ទា វត្តន្តិ, អប្ផោដេន្តិ ហសន្តិ ច;

កតញ្ជលី នមស្សន្តិ, ទសសហស្សី សទេវកា។

“យទិមស្ស លោកនាថស្ស, វិរជ្ឈិស្សាម សាសនំ;
អនាគតម្ហិ អទ្ធានេ, ហេស្សាម សម្មុខា ឥមំ។

“យថា មនុស្សា នទី តរន្តា, បដិតិត្ថំ វិរជ្ឈិយ;
ហេដ្ឋា តិត្ថេ គហេត្វាន, ឧត្តរន្តិ មហានទី។

“ឯវមេវ មយំ សព្ពេ, យទិ មុញ្ចាមិមំ ជិនំ;
អនាគតម្ហិ អទ្ធានេ, ហេស្សាម សម្មុខា ឥមំ។

“ទីបង្ករោ លោកវិទូ, អាហុតីនំ បដិគ្គហោ;
មម កម្មំ បកិត្តេត្វា, ទក្ខិណំ បាទមុទ្ធរិ។

“យេ តត្ថាសុំ ជិនបុត្តា, សព្ពេ បទក្ខិណមកំសុ មំ;
នរា នាគា ច គន្ធព្ពា, អភិវាទេត្វាន បក្កមុំ។

“ទស្សនំ មេ អតិក្កន្តេ, សសង្ឃេ លោកនាយកេ;
ហដ្ឋតុដ្ឋេន ចិត្តេន, អាសនា វុដ្ឋហិំ តទា។

“សុខេន សុខិតោ ហោមិ, បាមោជ្ជេន បមោទិតោ;
បីតិយា ច អភិស្សន្នោ, បល្លង្កំ អាភុជិំ តទា។

“បល្លង្កេន និសីទិត្វា, ឯវំ ចិន្តេសហំ តទា;
‘វសីភូតោ អហំ ឈានេ, អភិញ្ញាបារមិំ គតោ។

“‘ទសសហស្សិលោកម្ហិ, ឥសយោ នត្ថិ មេ សមា;
អសមោ ឥទ្ធិធម្មេសុ, អលភិំ ឦទិសំ សុខំ’។

“បល្លង្កាភុជនេ មយ្ហំ, ទសសហស្សាធិវាសិនោ;
មហានាទំ បវត្តេសុំ, ធុវំ ពុទ្ធោ ភវិស្សសិ។

“យា បុព្ពេ ពោធិសត្តានំ, បល្លង្កវរមាភុជេ;
និមិត្តានិ បទិស្សន្តិ, តានិ អជ្ជ បទិស្សរេ។

“សីតំ ព្យបគតំ ហោតិ, ឧណ្ហញ្ច ឧបសម្មតិ;
តានិ អជ្ជ បទិស្សន្តិ, ធុវំ ពុទ្ធោ ភវិស្សសិ។

“ទសសហស្សី លោកធាតូ, និស្សទ្ទា ហោន្តិ និរាកុលា;
តានិ អជ្ជ បទិស្សន្តិ, ធុវំ ពុទ្ធោ ភវិស្សសិ។

“មហាវាតា ន វាយន្តិ, ន សន្ទន្តិ សវន្តិយោ;
តានិ អជ្ជ បទិស្សន្តិ, ធុវំ ពុទ្ធោ ភវិស្សសិ។

“ថលជា ទកជា បុប្ផា, សព្ពេ បុប្ផន្តិ តាវទេ;
តេបជ្ជ បុប្ផិតា សព្ពេ, ធុវំ ពុទ្ធោ ភវិស្សសិ។

“លតា វា យទិ វា រុក្ខា, ផលភារា ហោន្តិ តាវទេ;
តេបជ្ជ ផលិតា សព្ពេ, ធុវំ ពុទ្ធោ ភវិស្សសិ។

“អាកាសដ្ឋា ច ភូមដ្ឋា, រតនា ជោតន្តិ តាវទេ;

តេបជ្ជ រតនា ជោតន្តិ, ធុវំ ពុទ្ធោ ភវិស្សសិ។

“មានុសកា ច ទិព្ពា ច, តុរិយា វជ្ជន្តិ តាវទេ;
តេបជ្ជភោ អភិរវន្តិ, ធុវំ ពុទ្ធោ ភវិស្សសិ។

“វិចិត្តបុប្ផា គគនា, អភិវស្សន្តិ តាវទេ;
តេបិ អជ្ជ បវស្សន្តិ, ធុវំ ពុទ្ធោ ភវិស្សសិ។

“មហាសមុទ្ទោ អាភុជតិ, ទសសហស្សី បកម្បតិ;
តេបជ្ជភោ អភិរវន្តិ, ធុវំ ពុទ្ធោ ភវិស្សសិ។

“និរយេបិ ទសសហស្សេ, អគ្គី និព្ពន្តិ តាវទេ;
តេបជ្ជ និព្ពុតា អគ្គី, ធុវំ ពុទ្ធោ ភវិស្សសិ។

“វិមលោ ហោតិ សូរិយោ, សព្ពា ទិស្សន្តិ តារកា;
តេបិ អជ្ជ បទិស្សន្តិ, ធុវំ ពុទ្ធោ ភវិស្សសិ។

“អនោវដ្ឋេន ឧទកំ, មហិយា ឧព្ភិជ្ជិ តាវទេ;
តម្បជ្ជុព្ភិជ្ជតេ មហិយា, ធុវំ ពុទ្ធោ ភវិស្សសិ។

“តារាគណា វិរោចន្តិ, នក្ខត្តា គគនមណ្ឌលេ;
វិសាខា ចន្ទិមាយុត្តា, ធុវំ ពុទ្ធោ ភវិស្សសិ។

“ពិលាសយា ទរីសយា, និក្ខមន្តិ សកាសយា;
តេបជ្ជ អាសយា ឆុទ្ធា, ធុវំ ពុទ្ធោ ភវិស្សសិ។

“ន ហោតិ អរតិ សត្តានំ, សន្តុដ្ឋា ហោន្តិ តាវទេ;
តេបជ្ជ សព្ពេ សន្តុដ្ឋា, ធុវំ ពុទ្ធោ ភវិស្សសិ។

“រោគា តទុបសម្មន្តិ, ជិឃច្ឆា ច វិនស្សតិ;
តានិបជ្ជ បទិស្សន្តិ, ធុវំ ពុទ្ធោ ភវិស្សសិ។

“រាគោ តទា តនុ ហោតិ, ទោសោ មោហោ វិនស្សតិ;
តេបជ្ជ វិគតា សព្ពេ, ធុវំ ពុទ្ធោ ភវិស្សសិ។

“ភយំ តទា ន ភវតិ, អជ្ជបេតំ បទិស្សតិ;
តេន លិង្គេន ជានាម, ធុវំ ពុទ្ធោ ភវិស្សសិ។

“រជោ នុទ្ធំសតិ ឧទ្ធំ, អជ្ជបេតំ បទិស្សតិ;
តេន លិង្គេន ជានាម, ធុវំ ពុទ្ធោ ភវិស្សសិ។

“អនិដ្ឋគន្ធោ បក្កមតិ, ទិព្ពគន្ធោ បវាយតិ;
សោបជ្ជ វាយតិ គន្ធោ, ធុវំ ពុទ្ធោ ភវិស្សសិ។

“សព្ពេ ទេវា បទិស្សន្តិ, ឋបយិត្វា អរូបិនោ;
តេបជ្ជ សព្ពេ ទិស្សន្តិ, ធុវំ ពុទ្ធោ ភវិស្សសិ។

“យាវតា និរយា នាម, សព្ពេ ទិស្សន្តិ តាវទេ;
តេបជ្ជ សព្ពេ ទិស្សន្តិ, ធុវំ ពុទ្ធោ ភវិស្សសិ។

“កុដ្ដា កវាដា សេលា ច, ន ហោន្តាវរណា តទា;

អាកាសភូតា តេបជ្ជ, ធុវំ ពុទ្ធោ ភវិស្សសិ។

“ចុតី ច ឧបបត្តិ ច, ខណេ តស្មិំ ន វិជ្ជតិ;
តានិបជ្ជ បទិស្សន្តិ, ធុវំ ពុទ្ធោ ភវិស្សសិ។

“ទឡ្ហំ បគ្គណ្ហ វីរិយំ, មា និវត្ត អភិក្កម;
មយម្បេតំ វិជានាម, ធុវំ ពុទ្ធោ ភវិស្សសី”តិ។ (ពុ. វំ. ២.៧០-១០៧);

ពោធិសត្តោ ទីបង្ករទសពលស្ស ច ទសសហស្សចក្កវាឡទេវតានញ្ច វចនំ សុត្វា ភិយ្យោសោមត្តាយ សញ្ជាតុស្សាហោ ហុត្វា ចិន្តេសិ – “ពុទ្ធា នាម អមោឃវចនា, នត្ថិ ពុទ្ធានំ កថាយ អញ្ញថត្តំ។ យថា ហិ អាកាសេ ខិត្តលេឌ្ឌុស្ស បតនំ ធុវំ, ជាតស្ស មរណំ, រត្តិក្ខយេ សូរិយុគ្គមនំ, អាសយា និក្ខន្តសីហស្ស សីហនាទនទនំ, គរុគព្ភាយ ឥត្ថិយា ភារមោរោបនំ ធុវំ អវស្សម្ភាវី, ឯវមេវ ពុទ្ធានំ វចនំ នាម ធុវំ អមោឃំ, អទ្ធា អហំ ពុទ្ធោ ភវិស្សាមី”តិ។ តេន វុត្តំ –

“ពុទ្ធស្ស វចនំ សុត្វា, ទសសហស្សីន ចូភយំ;
តុដ្ឋហដ្ឋោ បមោទិតោ, ឯវំ ចិន្តេសហំ តទា។

“អទ្វេជ្ឈវចនា ពុទ្ធា, អមោឃវចនា ជិនា;
វិតថំ នត្ថិ ពុទ្ធានំ, ធុវំ ពុទ្ធោ ភវាមហំ។

“យថា ខិត្តំ នភេ លេឌ្ឌុ, ធុវំ បតតិ ភូមិយំ;
តថេវ ពុទ្ធសេដ្ឋានំ, វចនំ ធុវសស្សតំ;
វិតថំ នត្ថិ ពុទ្ធានំ, ធុវំ ពុទ្ធោ ភវាមហំ។

“យថាបិ សព្ពសត្តានំ, មរណំ ធុវសស្សតំ;
តថេវ ពុទ្ធសេដ្ឋានំ, វចនំ ធុវសស្សតំ។

“យថា រត្តិក្ខយេ បត្តេ, សូរិយុគ្គមនំ ធុវំ;
តថេវ ពុទ្ធសេដ្ឋានំ, វចនំ ធុវសស្សតំ។

“យថា និក្ខន្តសយនស្ស, សីហស្ស នទនំ ធុវំ;
តថេវ ពុទ្ធសេដ្ឋានំ, វចនំ ធុវសស្សតំ។

“យថា អាបន្នសត្តានំ, ភារមោរោបនំ ធុវំ;
តថេវ ពុទ្ធសេដ្ឋានំ, វចនំ ធុវសស្សត”ន្តិ។ (ពុ. វំ. ២.១០៨-១១៤);

សោ “ធុវាហំ ពុទ្ធោ ភវិស្សាមី”តិ ឯវំ កតសន្និដ្ឋានោ ពុទ្ធការកេ ធម្មេ ឧបធារេតុំ – “កហំ នុ ខោ ពុទ្ធការកា ធម្មា, កឹ ឧទ្ធំ, ឧទាហុ អធោ, ទិសាវិទិសាសូ”តិ អនុក្កមេន សកលំ ធម្មធាតុំ វិចិនន្តោ បោរាណកពោធិសត្តេហិ អាសេវិតនិសេវិតំ បឋមំ ទានបារមី ទិស្វា ឯវំ អត្តានំ ឱវទិ – “សុមេធបណ្ឌិត, ត្វំ ឥតោ បដ្ឋាយ បឋមំ ទានបារមី បូរេយ្យាសិ។ យថា ហិ និក្កុជ្ជិតោ ឧទកកុម្ភោ និស្សេសំ កត្វា ឧទកំ វមតិយេវ, ន បច្ចាហរតិ, ឯវមេវ ធនំ វា យសំ វា បុត្តទារំ វា អង្គបច្ចង្គំ វា អនោលោកេត្វា សម្បត្តយាចកានំ សព្ពំ ឥច្ឆិតិច្ឆិតំ និស្សេសំ កត្វា ទទមានោ ពោធិមូលេ និសីទិត្វា ពុទ្ធោ ភវិស្សសី”តិ បឋមំ ទានបារមី ទឡ្ហំ កត្វា អធិដ្ឋាសិ។ តេន វុត្តំ –

“ហន្ទ ពុទ្ធករេ ធម្មេ, វិចិនាមិ ឥតោ ចិតោ;
ឧទ្ធំ អធោ ទស ទិសា, យាវតា ធម្មធាតុយា។

“វិចិនន្តោ តទា ទក្ខឹ, បឋមំ ទានបារមឹ;
បុព្ពកេហិ មហេសីហិ, អនុចិណ្ណំ មហាបថំ។

“ឥមំ ត្វំ បឋមំ តាវ, ទឡ្ហំ កត្វា សមាទិយ;
ទានបារមិតំ គច្ឆ, យទិ ពោធឹ បត្តុមិច្ឆសិ។

“យថាបិ កុម្ភោ សម្បុណ្ណោ, យស្ស កស្សចិ អធោកតោ;
វមតេវុទកំ និស្សេសំ, ន តត្ថ បរិរក្ខតិ។

“តថេវ យាចកេ ទិស្វា, ហីនមុក្កដ្ឋមជ្ឈិមេ;
ទទាហិ ទានំ និស្សេសំ, កុម្ភោ វិយ អធោកតោ”តិ។ (ពុ. វំ. ២.១១៥-១១៩);

អថស្ស “ន ឯត្តកេហេវ ពុទ្ធការកធម្មេហិ ភវិតព្ព”ន្តិ ឧត្តរិម្បិ ឧបធារយតោ ទុតិយំ សីលបារមី ទិស្វា ឯតទហោសិ – “សុមេធបណ្ឌិត, ត្វំ ឥតោ បដ្ឋាយ សីលបារមិម្បិ បូរេយ្យាសិ។ យថា ហិ ចមរី មិគោ នាម ជីវិតំ អនោលោកេត្វា អត្តនោ វាលមេវ រក្ខតិ, ឯវំ ត្វម្បិ ឥតោ បដ្ឋាយ ជីវិតម្បិ អនោលោកេត្វា សីលមេវ រក្ខមានោ ពុទ្ធោ ភវិស្សសី”តិ ទុតិយំ សីលបារមី ទឡ្ហំ កត្វា អធិដ្ឋាសិ។ តេន វុត្តំ –

“ន ហេតេ ឯត្តកាយេវ, ពុទ្ធធម្មា ភវិស្សរេ;
អញ្ញេបិ វិចិនិស្សាមិ, យេ ធម្មា ពោធិបាចនា។

“វិចិនន្តោ តទា ទក្ខិំ, ទុតិយំ សីលបារមិំ;
បុព្ពកេហិ មហេសីហិ, អាសេវិតនិសេវិតំ។

“ឥមំ ត្វំ ទុតិយំ តាវ, ទឡ្ហំ កត្វា សមាទិយ;
សីលបារមិតំ គច្ឆ, យទិ ពោធិំ បត្តុមិច្ឆសិ។

“យថាបិ ចមរី វាលំ, កិស្មិញ្ចិ បដិលគ្គិតំ;
ឧបេតិ មរណំ តត្ថ, ន វិកោបេតិ វាលធិំ។

“តថេវ ចតូសុ ភូមីសុ, សីលានិ បរិបូរយ;
បរិរក្ខ សទា សីលំ, ចមរី វិយ វាលធិ”ន្តិ។ (ពុ. វំ. ២.១២០-១២៤);

អថស្ស “ន ឯត្តកេហេវ ពុទ្ធការកធម្មេហិ ភវិតព្ព”ន្តិ ឧត្តរិម្បិ ឧបធារយតោ តតិយំ នេក្ខម្មបារមី ទិស្វា ឯតទហោសិ – “សុមេធបណ្ឌិត, ត្វំ ឥតោ បដ្ឋាយ នេក្ខម្មបារមិម្បិ បូរេយ្យាសិ។ យថា ហិ ចិរំ ពន្ធនាគារេ វសមានោ បុរិសោ ន តត្ថ សិនេហំ ករោតិ, អថ ខោ ឧក្កណ្ឋតិយេវ, អវសិតុកាមោ ហោតិ, ឯវមេវ ត្វម្បិ សព្ពភវេ ពន្ធនាគារសទិសេ កត្វា សព្ពភវេហិ ឧក្កណ្ឋិតោ មុច្ចិតុកាមោ ហុត្វា នេក្ខម្មាភិមុខោវ ហោហិ។ ឯវំ ពុទ្ធោ ភវិស្សសី”តិ តតិយំ នេក្ខម្មបារមី ទឡ្ហំ កត្វា អធិដ្ឋាសិ។ តេន វុត្តំ –

“ន ហេតេ ឯត្តកាយេវ, ពុទ្ធធម្មា ភវិស្សរេ;
អញ្ញេបិ វិចិនិស្សាមិ, យេ ធម្មា ពោធិបាចនា។

“វិចិនន្តោ តទា ទក្ខិំ, តតិយំ នេក្ខម្មបារមិំ;
បុព្ពកេហិ មហេសីហិ, អាសេវិតនិសេវិតំ។

“ឥមំ ត្វំ តតិយំ តាវ, ទឡ្ហំ កត្វា សមាទិយ;
នេក្ខម្មបារមិតំ គច្ឆ, យទិ ពោធិំ បត្តុមិច្ឆសិ។

“យថា អន្ទុឃរេ បុរិសោ, ចិរវុត្ថោ ទុខដ្ដិតោ;
ន តត្ថ រាគំ ជនេតិ, មុត្តិំមេវ គវេសតិ។

“តថេវ ត្វំ សព្ពភវេ, បស្ស អន្ទុឃរំ វិយ;
នេក្ខម្មាភិមុខោ ហោហិ, ភវតោ បរិមុត្តិយា”តិ។ (ពុ. វំ. ២.១២៥-១២៩);

អថស្ស “ន ឯត្តកេហេវ ពុទ្ធការកធម្មេហិ ភវិតព្ព”ន្តិ ឧត្តរិម្បិ ឧបធារយតោ ចតុត្ថំ បញ្ញាបារមី ទិស្វា ឯតទហោសិ – “សុមេធបណ្ឌិត, ត្វំ ឥតោ បដ្ឋាយ បញ្ញាបារមិម្បិ បូរេយ្យាសិ។ ហីនមជ្ឈិមុក្កដ្ឋេសុ កញ្ចិ អវជ្ជេត្វា សព្ពេបិ បណ្ឌិតេ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ហំ បុច្ឆេយ្យាសិ។ យថា ហិ បិណ្ឌបាតិកោ ភិក្ខុ ហីនាទិភេទេសុ កុលេសុ កិញ្ចិ

អវជ្ជេត្វា បដិបាដិយា បិណ្ឌាយ ចរន្តោ ខិប្បំ យាបនំ លភតិ, ឯវំ ត្វម្បិ សព្ពបណ្ឌិតេ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ហំ បុច្ឆន្តោ ពុទ្ធោ ភវិស្សសី''តិ ចតុត្ថំ បញ្ញាបារមី ទឡ្ហំ កត្វា អធិដ្ឋាសិ។ តេន វុត្តំ –

"ន ហេតេ ឯត្តកាយេវ, ពុទ្ធធម្មា ភវិស្សរេ;
អញ្ញេបិ វិចិនិស្សាមិ, យេ ធម្មា ពោធិបាចនា។

"វិចិនន្តោ តទា ទក្ខិំ, ចតុត្ថំ បញ្ញាបារមី;
បុព្ពកេហិ មហេសីហិ, អាសេវិតនិសេវិតំ។

"ឥមំ ត្វំ ចតុត្ថំ តាវ, ទឡ្ហំ កត្វា សមាទិយ;
បញ្ញាបារមិតំ គច្ឆ, យទិ ពោធិំ បត្តុមិច្ឆសិ។

"យថាបិ ភិក្ខុ ភិក្ខន្តោ, ហីនមុក្កដ្ឋមជ្ឈិមេ;
កុលានិ ន វិវជ្ជេន្តោ, ឯវំ លភតិ យាបនំ។

"តថេវ ត្វំ សព្ពកាលំ, បរិបុច្ឆំ ពុធំ ជនំ;
បញ្ញាបារមិតំ គន្ត្វា, សម្ពោធិំ បាបុណិស្សសី''តិ។ (ពុ. វំ. ២.១៣០-១៣៤);

អថស្ស "ន ឯត្តកេហេវ ពុទ្ធការកធម្មេហិ ភវិតព្ព''ន្តិ ឧត្តរិម្បិ ឧបធារយតោ បញ្ចមំ វីរិយបារមី ទិស្វា ឯតទហោសិ – "សុមេធបណ្ឌិត, ត្វំ ឥតោ បដ្ឋាយ វីរិយបារមិម្បិ បូរេយ្យាសិ, យថា ហិ សីហោ មិគរាជា សព្ពិរិយាបថេសុ ទឡ្ហវីរិយោ ហោតិ, ឯវំ ត្វម្បិ សព្ពភវេសុ សព្ពិរិយាបថេសុ ទឡ្ហវីរិយោ អនោលីនវីរិយោ សមានោ ពុទ្ធោ ភវិស្សសី''តិ បញ្ចមំ វីរិយបារមី ទឡ្ហំ កត្វា អធិដ្ឋាសិ។ តេន វុត្តំ –

"ន ហេតេ ឯត្តកាយេវ, ពុទ្ធធម្មា ភវិស្សរេ;
អញ្ញេបិ វិចិនិស្សាមិ, យេ ធម្មា ពោធិបាចនា។

"វិចិនន្តោ តទា ទក្ខិំ, បញ្ចមំ វីរិយបារមី;
បុព្ពកេហិ មហេសីហិ, អាសេវិតនិសេវិតំ។

"ឥមំ ត្វំ បញ្ចមំ តាវ, ទឡ្ហំ កត្វា សមាទិយ;
វីរិយបារមិតំ គច្ឆ, យទិ ពោធិំ បត្តុមិច្ឆសិ។

"យថាបិ សីហោ មិគរាជា, និសជ្ជដ្ឋានចង្កមេ;
អលីនវីរិយោ ហោតិ, បគ្គហិតមនោ សទា។

"តថេវ ត្វំ សព្ពភវេ, បគ្គណ្ហ វីរិយំ ទឡ្ហំ;
វីរិយបារមិតំ គន្ត្វា, សម្ពោធិំ បាបុណិស្សសី''តិ។ (ពុ. វំ. ២.១៣៥-១៣៩);

អថស្ស "ន ឯត្តកេហេវ ពុទ្ធការកធម្មេហិ ភវិតព្ព''ន្តិ ឧត្តរិម្បិ ឧបធារយតោ ឆដ្ឋំ ខន្តិបារមី ទិស្វា ឯតទហោសិ – "សុមេធបណ្ឌិត, ត្វំ ឥតោ បដ្ឋាយ ខន្តិបារមិម្បិ បូរេយ្យាសិ, សម្មានេបិ អវមានេបិ ខមោវ ភវេយ្យាសិ។ យថា ហិ បថវិយំ នាម សុចិម្បិ និក្ខិបន្តិ អសុចិម្បិ, ន តេន បថវី សិនេហំ បដិឃំ ករោតិ, ខមតិ សហតិ អធិវាសេតិយេវ, ឯវមេវ ត្វម្បិ សម្មានេបិ អវមានេបិ ខមោវ សមានោ ពុទ្ធោ ភវិស្សសី''តិ ឆដ្ឋំ ខន្តិបារមី ទឡ្ហំ កត្វា អធិដ្ឋាសិ។ តេន វុត្តំ –

"ន ហេតេ ឯត្តកាយេវ, ពុទ្ធធម្មា ភវិស្សរេ;
អញ្ញេបិ វិចិនិស្សាមិ, យេ ធម្មា ពោធិបាចនា។

"វិចិនន្តោ តទា ទក្ខិំ, ឆដ្ឋមំ ខន្តិបារមី;
បុព្ពកេហិ មហេសីហិ, អាសេវិតនិសេវិតំ។

"ឥមំ ត្វំ ឆដ្ឋមំ តាវ, ទឡ្ហំ កត្វា សមាទិយ;

តត្ថ អទ្វេជ្ឈមានសោ, សម្ពោធិំ បាបុណិស្សសិ។

“យថាបិ បថវី នាម, សុចិម្បិ អសុចិម្បិ ច;
សព្ពំ សហតិ និក្ខេបំ, ន ករោតិ បដិឃំ តយា។

“តថេវ ត្វម្បិ សព្ពេសំ, សម្មានាវមានក្ខមោ;
ខន្តិបារមិតំ គន្ត្វា, សម្ពោធិំ បាបុណិស្សសី”តិ។ (ពុ. វំ. ២.១៤០-១៤៤);

អថស្ស “ន ឯត្តកេហេវ ពុទ្ធការកធម្មេហិ ភវិតព្ព”ន្តិ ឧត្តរិម្បិ ឧបធារយតោ សត្តមំ សច្ចបារមី ទិស្វា ឯតទហោសិ – “សុមេធបណ្ឌិត, ត្វំ ឥតោ បដ្ឋាយ សច្ចបារមិម្បិ បូរេយ្យាសិ, អសនិយា មត្ថកេ បតមានាយបិ ធនាទីនំ អត្ថាយ ឆន្ទាទីនំ វសេន សម្បជានមុសាវាទំ នាម មា ភាសិ។ យថា ហិ ឱសធី តារកា នាម សព្ពឧតូសុ អត្តនោ គមនវីថឹ ជហិត្វា អញ្ញាយ វីថិយា ន គច្ឆតិ, សកវីថិយាវ គច្ឆតិ, ឯវមេវ ត្វម្បិ សច្ចំ បហាយ មុសាវាទំ នាម អវទន្តោយេវ ពុទ្ធោ ភវិស្សសី”តិ សត្តមំ សច្ចបារមី ទឡ្ហំ កត្វា អធិដ្ឋាសិ។ តេន វុត្តំ –

“ន ហេតេ ឯត្តកាយេវ, ពុទ្ធធម្មា ភវិស្សរេ;
អញ្ញេបិ វិចិនិស្សាមិ, យេ ធម្មា ពោធិបាចនា។

“វិចិនន្តោ តទា ទក្ខិំ, សត្តមំ សច្ចបារមឹ;
បុព្ពកេហិ មហេសីហិ, អាសេវិតនិសេវិតំ។

“ឥមំ ត្វំ សត្តមំ តាវ, ទឡ្ហំ កត្វា សមាទិយ;
តត្ថ អទ្វេជ្ឈវចនោ, សម្ពោធិំ បាបុណិស្សសិ។

“យថាបិ ឱសធី នាម, តុលាភូតា សទេវកេ;
សមយេ ឧតុវស្សេ វា, ន វោក្កមតិ វីថិតោ។

“តថេវ ត្វម្បិ សច្ចេសុ, មា វោក្កមសិ វីថិតោ;
សច្ចបារមិតំ គន្ត្វា, សម្ពោធិំ បាបុណិស្សសី”តិ។ (ពុ. វំ. ២.១៤៥-១៤៩);

អថស្ស “ន ឯត្តកេហេវ ពុទ្ធការកធម្មេហិ ភវិតព្ព”ន្តិ ឧត្តរិម្បិ ឧបធារយតោ អដ្ឋមំ អធិដ្ឋានបារមី ទិស្វា ឯតទហោសិ – “សុមេធបណ្ឌិត, ត្វំ ឥតោ បដ្ឋាយ អធិដ្ឋានបារមិម្បិ បូរេយ្យាសិ, យំ អធិដ្ឋាសិ, តស្មិំ អធិដ្ឋានេ និច្ចលោវ ភវេយ្យាសិ។ យថា ហិ បព្ពតោ នាម សព្ពាសុ ទិសាសុ វាតេហិ បហដោ ន កម្បតិ ន ចលតិ, អត្តនោ ឋានេយេវ តិដ្ឋតិ, ឯវមេវ ត្វម្បិ អត្តនោ អធិដ្ឋានេ និច្ចលោ ហោន្តោវ ពុទ្ធោ ភវិស្សសី”តិ អដ្ឋមំ អធិដ្ឋានបារមី ទឡ្ហំ កត្វា អធិដ្ឋាសិ។ តេន វុត្តំ –

“ន ហេតេ ឯត្តកាយេវ, ពុទ្ធធម្មា ភវិស្សរេ;
អញ្ញេបិ វិចិនិស្សាមិ, យេ ធម្មា ពោធិបាចនា។

“វិចិនន្តោ តទា ទក្ខិំ, អដ្ឋមំ អធិដ្ឋានបារមឹ;
បុព្ពកេហិ មហេសីហិ, អាសេវិតនិសេវិតំ។

“ឥមំ ត្វំ អដ្ឋមំ តាវ, ទឡ្ហំ កត្វា សមាទិយ;
តត្ថ ត្វំ អចលោ ហុត្វា, សម្ពោធិំ បាបុណិស្សសិ។

“យថាបិ បព្ពតោ សេលោ, អចលោ សុប្បតិដ្ឋិតោ;
ន កម្បតិ ភុសវាតេហិ, សកដ្ឋានេវ តិដ្ឋតិ។

“តថេវ ត្វម្បិ អធិដ្ឋានេ, សព្ពទា អចលោ ភវ;
អធិដ្ឋានបារមិតំ គន្ត្វា, សម្ពោធិំ បាបុណិស្សសី”តិ។ (ពុ. វំ. ២.១៥០-១៥៤);

អថស្ស “ន ឯត្តកេហេវ ពុទ្ធការកធម្មេហិ ភវិតព្ព”ន្តិ ឧត្តរិម្បិ ឧបធារយតោ នវមំ មេត្តាបារមី ទិស្វា ឯតទហោសិ – “សុមេធបណ្ឌិត, ត្វំ ឥតោ បដ្ឋាយ មេត្តាបារមិម្បិ បូរេយ្យាសិ, ហិតេសុបិ អហិតេសុបិ ឯកចិត្តោ ភវេយ្យាសិ។ យថា ហិ ឧទកំ នាម បាបជនស្សបិ កល្យាណជនស្សបិ សីតភាវំ ឯកសទិសំ កត្វា ផរតិ, ឯវមេវ ត្វម្បិ សព្ពេសុ សត្តេសុ មេត្តចិត្តេន ឯកចិត្តោវ ហោន្តោ ពុទ្ធោ ភវិស្សសី”តិ នវមំ មេត្តាបារមី ទឡ្ហំ កត្វា អធិដ្ឋាសិ។ តេន វុត្តំ –

“ន ហេតេ ឯត្តកាយេវ, ពុទ្ធធម្មា ភវិស្សរេ;
អញ្ញេបិ វិចិនិស្សាមិ, យេ ធម្មា ពោធិបាចនា។

“វិចិនន្តោ តទា ទក្ខិំ, នវមំ មេត្តាបារមិំ;
បុព្ពកេហិ មហេសីហិ, អាសេវិតនិសេវិតំ។

“ឥមំ ត្វំ នវមំ តាវ, ទឡ្ហំ កត្វា សមាទិយ;
មេត្តាយ អសមោ ហោហិ, យទិ ពោធិំ បត្តុមិច្ឆសិ។

“យថាបិ ឧទកំ នាម, កល្យាណេ បាបកេ ជនេ;
សមំ ផរតិ សីតេន, បវាហេតិ រជោមលំ។

“តថេវ ត្វម្បិ ហិតាហិតេ, សមំ មេត្តាយ ភាវយ;
មេត្តាបារមិតំ គន្ត្វា, សម្ពោធិំ បាបុណិស្សសី”តិ។ (ពុ. វំ. ២.១៥៥-១៥៩);

អថស្ស “ន ឯត្តកេហេវ ពុទ្ធការកធម្មេហិ ភវិតព្ព”ន្តិ ឧត្តរិម្បិ ឧបធារយតោ ទសមំ ឧបេក្ខាបារមី ទិស្វា ឯតទហោសិ – “សុមេធបណ្ឌិត, ត្វំ ឥតោ បដ្ឋាយ ឧបេក្ខាបារមិម្បិ បូរេយ្យាសិ, សុខេបិ ទុក្ខេបិ មជ្ឈត្តោវ ភវេយ្យាសិ។ យថា ហិ បថវី នាម សុចិម្បិ អសុចិម្បិ បក្ខិបមានេ មជ្ឈត្តាវ ហោតិ, ឯវមេវ ត្វម្បិ សុខទុក្ខេសុ មជ្ឈត្តោវ ហោន្តោ ពុទ្ធោ ភវិស្សសី”តិ ទសមំ ឧបេក្ខាបារមី ទឡ្ហំ កត្វា អធិដ្ឋាសិ។ តេន វុត្តំ –

“ន ហេតេ ឯត្តកាយេវ, ពុទ្ធធម្មា ភវិស្សរេ;
អញ្ញេបិ វិចិនិស្សាមិ, យេ ធម្មា ពោធិបាចនា។

“វិចិនន្តោ តទា ទក្ខិំ, ទសមំ ឧបេក្ខាបារមិំ;
បុព្ពកេហិ មហេសីហិ, អាសេវិតនិសេវិតំ។

“ឥមំ ត្វំ ទសមំ តាវ, ទឡ្ហំ កត្វា សមាទិយ;
តុលាភូតោ ទឡ្ហោ ហុត្វា, សម្ពោធិំ បាបុណិស្សសិ។

“យថាបិ បថវី នាម, និក្ខិត្តំ អសុចិំ សុចិំ;
ឧបេក្ខតិ ឧភោបេតេ, កោបានុនយវជ្ជិតា។

“តថេវ ត្វម្បិ សុខទុក្ខេ, តុលាភូតោ សទា ភវ;
ឧបេក្ខាបារមិតំ គន្ត្វា, សម្ពោធិំ បាបុណិស្សសី”តិ។ (ពុ. វំ. ២.១៦០-១៦៤);

តតោ ចិន្តេសិ – “ឥមស្មិំ លោកេ ពោធិសត្តេហិ បូរេតព្ពា ពោធិបរិបាចនា ពុទ្ធការកធម្មា ឯត្តកាយេវ , ទស បារមិយោ ឋបេត្វា អញ្ញេ នត្ថិ។ ឥមាបិ ទស បារមិយោ ឧទ្ធំ អាកាសេបិ នត្ថិ, ហេដ្ឋា បថវិយម្បិ, បុរត្ថិមាទីសុ ទិសាសុបិ នត្ថិ, មយ្ហំយេវ បន ហទយព្ភន្តរេ បតិដ្ឋិតា”តិ។ ឯវំ តាសំ ហទយេ បតិដ្ឋិតភាវំ ទិស្វា សព្ពាបិ តា ទឡ្ហំ កត្វា អធិដ្ឋាយ បុនប្បុនំ សម្មសន្តោ អនុលោមបដិលោមំ សម្មសតិ, បរិយន្តេ គហេត្វា អាទឹ បាបេតិ, អាទិម្ហិ គហេត្វា បរិយន្តំ បាបេតិ, មជ្ឈេ គហេត្វា ឧភតោ កោដឹ បាបេត្វា ឱសាបេតិ, ឧភតោ កោដីសុ គហេត្វា មជ្ឈំ បាបេត្វា ឱសាបេតិ។ ពាហិរកភណ្ឌបរិច្ចាគោ **ទានបារមី** នាម, អង្គបរិច្ចាគោ **ទានឧបបារមី** នាម, ជីវិតបរិច្ចាគោ **ទានបរមត្ថបារមី** នាមាតិ ទស បារមិយោ ទស ឧបបារមិយោ ទស បរមត្ថបារមិយោតិ សមត្តឹស បារមិយោ តេលយន្តំ វិនិវដ្តេន្តោ វិយ មហាមេរុំ មត្ថំ កត្វា ចក្កវាឡមហាសមុទ្ទំ អាលុឡេន្តោ វិយ ច សម្មសតិ។ តស្សេវំ ទស បារមិយោ សម្មសន្តស្ស ធម្មតេជេន ចតុនហុតាធិកទ្វិយោជនសត

សហស្សពាហលា អយំ មហាបថវី ហត្ថិនា អក្កន្តនឡកលាបោ វិយ, បីឡិយមានំ ឧច្ឆុយន្តំ វិយ ច មហាវិរវំ វិរវមានា សង្កម្បិ សម្បកម្បិ សម្បវេធិ។ កុលាលចក្កំ វិយ តេលយន្តចក្កំ វិយ ច បរិព្ភមិ។ តេន វុត្តំ –

“ឯត្ថកាយេវ តេ លោកេ, យេ ធម្មា ពោធិបាចនា;
តទុទ្ធំ នត្ថិ អញ្ញត្រ, ទឡ្ហំ តត្ថ បតិដ្ឋហ។

“ឥមេ ធម្មេ សម្មសតោ, សភាវរសលក្ខណេ;
ធម្មតេជេន វសុធា, ទសសហស្សី បកម្បថ។

“ចលតិ រវតិ បថវី, ឧច្ឆុយន្តំវ បីឡិតំ;
តេលយន្តេ យថា ចក្កំ, ឯវំ កម្បតិ មេទនី”តិ។ (ពុ. វំ. ២.១៦៥-១៦៧);

មហាបថវិយា កម្បមានាយ រម្មនគរវាសិនោ សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តា យុគន្តវាតព្ភាហតា មហាសាលា វិយ មុច្ឆិតា បបតឹសុ។ ឃដាទីនិ កុលាលភាជនានិ បវដ្ដន្តានិ អញ្ញមញ្ញំ បហរន្តានិ ចុណ្ណវិចុណ្ណានិ អហេសុំ។ មហាជនោ ភីតតសិតោ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា “កឹ នុ ខោ ភគវា នាគាវដ្ដោ អយំ, ភូតយក្ខទេវតាសុ អញ្ញតរាវដ្ដោ វាតិ ន ហិ មយំ ឯតំ ជានាម, អបិច ខោ សព្ពោបិ អយំ មហាជនោ ឧបទ្ទុតោ, កឹ នុ ខោ ឥមស្ស លោកស្ស បាបកំ ភវិស្សតិ, ឧទាហុ កល្យាណំ, កថេថ នោ ឯតំ ការណ”ន្តិ អាហ។ អថ សត្ថា តេសំ កថំ សុត្វា “តុម្ហេ មា ភាយថ, មា ចិន្តយិត្ថ, នត្ថិ វោ ឥតោនិទានំ ភយំ។ យោ សោ មយា អជ្ជ ‘សុមេធបណ្ឌិតោ អនាគតេ គោតមោ នាម ពុទ្ធោ ភវិស្សតី’តិ ព្យាកតោ, សោ ឥទានិ ទស បារមិយោ សម្មសតិ, តស្ស សម្មសន្តស្ស វិលោឡេន្តស្ស ធម្មតេជេន សកលទសសហស្សី លោកធាតុ ឯកប្បហារេន កម្បតិ ចេវ រវតិ ចា”តិ អាហ។ តេន វុត្តំ –

“យាវតា បរិសា អាសិ, ពុទ្ធស្ស បរិវេសនេ;
បវេធមានា សា តត្ថ, មុច្ឆិតា សេសិ ភូមិយា។

“ឃដានេកសហស្សានិ, កុម្ភីនញ្ច សតា ពហូ;
សញ្ចុណ្ណមថិតា តត្ថ, អញ្ញមញ្ញំ បឃដ្ដិតា។

“ឧព្ពិគ្គា តសិតា ភីតា, ភន្តា ព្យថិតមានសា;
មហាជនា សមាគម្ម, ទីបង្ករមុបាគមុំ។

“កឹ ភវិស្សតិ លោកស្ស, កល្យាណមថ បាបកំ;
សព្ពោ ឧបទ្ទុតោ លោកោ, តំ វិនោទេហិ ចក្ខុម។

“តេសំ តទា សញ្ញាបេសិ, ទីបង្ករោ មហាមុនិ;
វិស្សត្ថា ហោថ មា ភាថ, ឥមស្មឹ បថវិកម្បនេ។

“យមហំ អជ្ជ ព្យាកាសឹ, ‘ពុទ្ធោ លោកេ ភវិស្សតិ’;
ឯសោ សម្មសតិ ធម្មំ, បុព្ពកំ ជិនសេវិតំ។

“តស្ស សម្មសតោ ធម្មំ, ពុទ្ធភូមឹ អសេសតោ;
តេនាយំ កម្បិតា បថវី, ទសសហស្សី សទេវកេ”តិ។ (ពុ. វំ. ២.១៦៨-១៧៤);

មហាជនោ តថាគតស្ស វចនំ សុត្វា ហដ្ឋតុដ្ឋោ មាលាគន្ធវិលេបនំ អាទាយ រម្មនគរា និក្ខមិត្វា ពោធិសត្តំ ឧបសង្កមិត្វា មាលាគន្ធាទីហិ បូជេត្វា វន្ទិត្វា បទក្ខិណំ កត្វា រម្មនគរមេវ បាវិសិ។ ពោធិសត្តោបិ ទស បារមិយោ សម្មសិត្វា វីរិយំ ទឡ្ហំ កត្វា អធិដ្ឋាយ និសិន្នាសនា វុដ្ឋាសិ។ តេន វុត្តំ –

“ពុទ្ធស្ស វចនំ សុត្វា, មនោ និព្ពាយិ តាវទេ;
សព្ពេ មំ ឧបសង្កម្ម, បុនាបិ អភិវន្ទិសុំ។

“សមាទិយិត្វា ពុទ្ធគុណំ, ទឡ្ហំ កត្វាន មានសំ;

ទីបង្ករំ នមស្សិត្វា, អាសនា វុដ្ឋហី តទា”តិ។ (ពុ. វំ. ២.១៧៥-១៧៦);

អថ ពោធិសត្តំ អាសនា វុដ្ឋហន្តំ សកលទសសហស្សចក្កវាឡទេវតា សន្និបតិត្វា ទិព្ពេហិ មាលាគន្ធេហិ បូជេត្វា វន្ទិត្វា “អយ្យ សុមេធតាបស, តយា អជ្ជ ទីបង្ករទសពលស្ស បាទមូលេ មហតី បត្ថនា បត្ថិតា, សា តេ អនន្តរាយេន សមិជ្ឈតុ, មា តេ ភយំ វា ឆម្ភិតត្តំ វា អហោសិ, សរីរេ អប្បមត្តកោបិ រោគោ មា ឧប្បជ្ជតុ, ខិប្បំ បារមិយោ បូរេត្វា សម្មាសម្ពោធឹ បដិវិជ្ឈ។ យថា បុប្ផូបគផលូបគរុក្ខា សមយេ បុប្ផន្តិ ចេវ ផលន្តិ ច, តថេវ ត្វម្បិ តំ សមយំ អនតិក្កមិត្វា ខិប្បំ សម្ពោធិមុត្តមំ ផុសស្សូ”តិអាទីនិ ថុតិមង្គលានិ បយិរុទាហំសុ។ ឯវញ្ច បយិរុទាហិត្វា អត្តនោ អត្តនោ ទេវដ្ឋានមេវ អគមំសុ។ ពោធិសត្តោបិ ទេវតាហិ អភិត្ថុវិតោ – “អហំ ទស បារមិយោ បូរេត្វា កប្បសតសហស្សាធិកានំ ចតុន្នំ អសង្ខេយ្យានំ មត្ថកេ ពុទ្ធោ ភវិស្សាមី”តិ វីរិយំ ទឡ្ហំ កត្វា អធិដ្ឋាយ នភំ អព្ភុគ្គន្ត្វា ហិមវន្តមេវ អគមាសិ។ តេន វុត្តំ –

“ទិព្ពំ មានុសកំ បុប្ផំ, ទេវា មានុសកា ឧភោ;
សមោកិរន្តិ បុប្ផេហិ, វុដ្ឋហន្តស្ស អាសនា។

“វេទយន្តិ ច តេ សោត្ថិំ, ទេវា មានុសកា ឧភោ;
មហន្តំ បត្ថិតំ តុយ្ហំ, តំ លភស្សុ យថិច្ឆិតំ។

“សព្ពីតិយោ វិវជ្ជន្តុ, សោកោ រោគោ វិនស្សតុ;
មា តេ ភវន្ត្វន្តរាយា, ផុស ខិប្បំ ពោធិមុត្តមំ។

“យថាបិ សមយេ បត្តេ, បុប្ផន្តិ បុប្ផិនោ ទុមា;
តថេវ ត្វំ មហាវីរ, ពុទ្ធញាណេន បុប្ផសុ។

“យថា យេ កេចិ សម្ពុទ្ធា, បូរយុំ ទស បារមី;
តថេវ ត្វំ មហាវីរ, បូរយ ទស បារមី។

“យថា យេ កេចិ សម្ពុទ្ធា, ពោធិមណ្ឌម្ហិ ពុជ្ឈរេ;
តថេវ ត្វំ មហាវីរ, ពុជ្ឈស្សុ ជិនពោធិយំ។

“យថា យេ កេចិ សម្ពុទ្ធា, ធម្មចក្កំ បវត្តយុំ;
តថេវ ត្វំ មហាវីរ, ធម្មចក្កំ បវត្តយ។

“បុណ្ណមាយេ យថា ចន្ទោ, បរិសុទ្ធោ វិរោចតិ;
តថេវ ត្វំ បុណ្ណមនោ, វិរោច ទសសហស្សិយំ។

“រាហុមុត្តោ យថា សូរិយោ, តាបេន អតិរោចតិ;
តថេវ លោកា មុច្ចិត្វា, វិរោច សិរិយា តុវំ។

“យថា យា កាចិ នទិយោ, ឱសរន្តិ មហោទធឹ;
ឯវំ សទេវកា លោកា, ឱសរន្តុ តវន្តិកេ។

“តេហិ ថុតប្បសត្ថោ សោ, ទស ធម្មេ សមាទិយ;
តេ ធម្មេ បរិបូរេន្តោ, បវនំ បាវិសី តទា”តិ។ (ពុ. វំ. ២.១៧៧-១៨៧);

សុមេធកថា និដ្ឋិតា។

រម្មនគរវាសិនោបិ ខោ នគរំ បវិសិត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ អទំសុ។ សត្ថា តេសំ ធម្មំ ទេសេត្វា មហាជនំ សរណាទីសុ បតិដ្ឋបេត្វា រម្មនគរា និក្ខមិ។ តតោ ឧទ្ធម្បិ យាវតាយុកំ តិដ្ឋន្តោ សព្ពំ ពុទ្ធកិច្ចំ កត្វា អនុក្កមេន អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពាយិ។ តត្ថ យំ វត្តព្ពំ, តំ សព្ពំ ពុទ្ធវំសេ វុត្តនយេនេវ វិត្ថារេតព្ពំ។ វុត្តញ្ហិ តត្ថ –

“តទា តេ ភោជយិត្វាន, សសង្ឃំ លោកនាយកំ;
ឧបគច្ឆុំ សរណំ តស្ស, **ទីបង្ករស្ស** សត្ថុនោ។

“សរណគមនេ កញ្ចិ, និវេសេសិ តថាគតោ;
កញ្ចិ បញ្ចសុ សីលេសុ, សីលេ ទសវិធេ បរំ។

“កស្សចិ ទេតិ សាមញ្ញំ, ចតុរោ ផលមុត្តមេ;
កស្សចិ អសមេ ធម្មេ, ទេតិ សោ បដិសម្ភិទា។

“កស្សចិ វរសមាបត្តិយោ, អដ្ឋ ទេតិ នរាសភោ;
តិស្សោ កស្សចិ វិជ្ជាយោ, ឆឡភិញ្ញា បវេច្ឆតិ។

“តេន យោគេន ជនកាយំ, ឱវទតិ មហាមុនិ;
តេន វិត្ថារិកំ អាសិ, លោកនាថស្ស សាសនំ។

“មហាហនូសភក្ខន្ធោ, ទីបង្ករសនាមកោ;
ពហូ ជនេ តារយតិ, បរិមោចេតិ ទុគ្គតឹ។

“ពោធនេយ្យំ ជនំ ទិស្វា, សតសហស្សេបិ យោជនេ;
ខណេន ឧបគន្ត្វាន, ពោធេតិ តំ មហាមុនិ។

“បឋមាភិសមយេ ពុទ្ធោ, កោដិសតមពោធយិ;
ទុតិយាភិសមយេ នាថោ, នវុតិកោដិមពោធយិ។

“យទា ច ទេវភវនម្ហិ, ពុទ្ធោ ធម្មមទេសយិ;
នវុតិកោដិសហស្សានំ, តតិយាភិសមយោ អហុ។

“សន្និបាតា តយោ អាសុំ, ទីបង្ករស្ស សត្ថុនោ;
កោដិសតសហស្សានំ, បឋមោ អាសិ សមាគមោ។

“បុន នារទកូដម្ហិ, បវិវេកគតេ ជិនេ;
ខីណាសវា វីតមលា, សមឹសុ សតកោដិយោ។

“យម្ហិ កាលេ មហាវីរោ, សុទស្សនសិលុច្ចយេ;
នវុតិកោដិសហស្សេហិ, បវារេសិ មហាមុនិ។

“អហំ តេន សមយេន, ជដិលោ ឧគ្គតាបនោ;
អន្តលិក្ខម្ហិ ចរណោ, បញ្ចាភិញ្ញាសុ បារគូ។

“ទសវីសសហស្សានំ, ធម្មាភិសមយោ អហុ;
ឯកទ្វិន្នំ អភិសមយា, គណនតោ អសង្ខិយា។

“វិត្ថារិកំ ពាហុជញ្ញំ, ឥទ្ធំ ផីតំ អហូ តទា;
ទីបង្ករស្ស ភគវតោ, សាសនំ សុវិសោធិតំ។

“ចត្តារិ សតសហស្សានិ, ឆឡភិញ្ញា មហិទ្ធិកា;
ទីបង្ករំ លោកវិទុំ, បរិវារេន្តិ សព្ពទា។

“យេ កេចិ តេន សមយេន, ជហន្តិ មានុសំ ភវំ;
អប្បត្តមានសា សេខា, គរហិតា ភវន្តិ តេ។

“សុបុប្ផិតំ បាវចនំ, អរហន្តេហិ តាទិភិ;
ខីណាសវេហិ វិមលេហិ, ឧបសោភតិ សព្ពទា។

“នគរំ រម្មវតី នាម, សុទេវោ នាម ខត្តិយោ;
សុមេធា នាម ជនិកា, ទីបង្ករស្ស សត្ថុនោ។

“ទសវស្សសហស្សានិ, អគារំ អជ្ឈ សោ វសិ;
ហំសា កោញ្ចា មយូរា ច, តយោ បាសាទមុត្តមា។

“តីណិ សតសហស្សានិ, នារិយោ សមលង្កតា;
បទុមា នាម សា នារី, ឧសភក្ខន្ធោ អត្រជោ។

“និមិត្តេ ចតុរោ ទិស្វា, ហត្ថិយានេន និក្ខមិ;
អនូនទសមាសានិ, បធានេ បទហី ជិនោ។

“បធានចារំ ចរិត្វាន, អពុជ្ឈិ មានសំ មុនិ;
ព្រហ្មុនា យាចិតោ សន្តោ, ទីបង្ករោ មហាមុនិ។

“វត្តិ ចក្កំ មហាវីរោ, នន្ទារាមេ សិរីឃរេ;
និសិន្នោ សិរីសមូលម្ហិ, អកាសិ តិត្ថិយមទ្ទនំ។

“សុមង្គលោ ច តិស្សោ ច, អហេសុំ អគ្គសាវកា;
សាគតោ នាមុបដ្ឋាកោ, ទីបង្ករស្ស សត្ថុនោ។

សុនន្ទា ច“នន្ទា ចេវ សុនន្ទា ច, អហេសុំ អគ្គសាវិកា;
ពោធិ តស្ស ភគវតោ, បិប្ផលីតិ បវុច្ចតិ។

“តបុស្សភល្លិកា នាម, អហេសុំ អគ្គុបដ្ឋកា;
សិរិមា កោណា ឧបដ្ឋិកា, ទីបង្ករស្ស សត្ថុនោ។

“អសីតិហត្ថមុព្ពេធោ, ទីបង្ករោ មហាមុនិ;
សោភតិ ទីបរុក្ខោវ, សាលរាជាវ ផុល្លិតោ។

“បភា វិធាវតិ តស្ស, សមន្តា ទ្វាទស យោជនេ;
សតសហស្សវស្សានិ, អាយុ តស្ស មហេសិនោ;
តាវតា តិដ្ឋមានោ សោ, តារេសិ ជនតំ ពហុំ។

“ជោតយិត្វាន សទ្ធម្មំ, សន្តារេត្វា មហាជនំ;
ជលិត្វា អគ្គិខន្ធោវ, និព្ពុតោ សោ សសាវកោ។

“សា ច ឥទ្ធិ សោ ច យសោ, តានិ ច បាទេសុ ចក្ករតនានិ;
សព្ពំ តមន្តរហិតំ, ននុ រិត្តា សព្ពសង្ខារាតិ។

“ទីបង្ករោ ជិនោ សត្ថា, នន្ទារាមម្ហិ និព្ពុតោ;
តត្ថេតស្ស ជិនថូបោ, ឆត្តឹសុព្ពេធយោជនោ”តិ។ (ពុ. វំ. ៣.១-៣១);

កោណ្ឌញ្ញោ ពុទ្ធោ

ទីបង្ករស្ស បន ភគវតោ អបរភាគេ ឯកំ អសង្ខ្យេយ្យំ អតិក្កមិត្វា **កោណ្ឌញ្ញោ** នាម សត្ថា ឧទបាទិ។ តស្សាបិ តយោ សាវកសន្និបាតា អហេសុំ។ បឋមសន្និបាតេ កោដិសតសហស្សំ, ទុតិយេ កោដិសហស្សំ , តតិយេ នវុតិកោដិយោ។ តទា ពោធិសត្តោ វិជិតាវី នាម ចក្កវត្តី ហុត្វា កោដិសតសហស្សស្ស ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុ

សង្ឃស្ស មហាទានំ អទាសិ។ សត្ថា ពោធិសត្តំ “ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ ព្យាករិត្វា ធម្មំ ទេសេសិ។ សោ សត្ថុ ធម្មកថំ សុត្វា រជ្ជំ និយ្យាតេត្វា បព្ពជិ។ សោ តីណិ បិដកានិ ឧគ្គហេត្វា អដ្ឋ សមាបត្តិយោ ច បញ្ច អភិញ្ញាយោ ច ឧប្បាទេត្វា អបរិហីនជ្ឈានោ ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តិ។ កោណ្ឌញ្ញពុទ្ធស្ស បន រម្មវតី នាម នគរំ, សុនន្ទោ នាម ខត្តិយោ បិតា, សុជាតា នាម ទេវី មាតា, ភទ្ទោ ច សុភទ្ទោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, អនុរុទ្ធោ នាមុបដ្ឋាកោ, តិស្សា ច ឧបតិស្សា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា, សាលកល្យាណិរុក្ខោ ពោធិ, អដ្ឋាសីតិហត្ថុព្ពេធំ សរីរំ, វស្សសតសហស្សំ អាយុប្បមាណំ អហោសិ។

“ទីបង្ករស្ស អបរេន, កោណ្ឌញ្ញោ នាម នាយកោ;
អនន្តតេជោ អមិតយសោ, អប្បមេយ្យោ ទុរាសទោ”។

តស្ស អបរភាគេ ឯកំ អសង្ខ្យេយ្យំ អតិក្កមិត្វា ឯកស្មិំ កប្បេយេវ ចត្តារោ ពុទ្ធា និព្ពត្តិំសុ – **មង្គលោ, សុមនោ, រេវតោ, សោភិតោ**តិ។ **មង្គលស្ស** ភគវតោ តីសុ សាវកសន្និបាតេសុ បឋមសន្និបាតេ កោដិសតសហស្សំ ភិក្ខូ អហេសុំ, ទុតិយេ កោដិសតសហស្សំ, តតិយេ នវុតិកោដិយោ។ វេមាតិកភាតា កិរស្ស អានន្ទកុមារោ នាម នវុតិកោដិសង្ខាយ បរិសាយ សទ្ធិំ ធម្មស្សវនត្ថាយ សត្ថុ សន្តិកំ អគមាសិ។ សត្ថា តស្ស អនុបុព្ពិកថំ កថេសិ។ សោ សទ្ធិំ បរិសាយ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។ សត្ថា តេសំ កុលបុត្តានំ បុព្ពចរិតំ ឱលោកេន្តោ ឥទ្ធិមយបត្តចីវរស្ស ឧបនិស្សយំ ទិស្វា ទក្ខិណហត្ថំ បសារេត្វា “ឯថ ភិក្ខវោ”តិ អាហ។ សព្ពេ តង្ខណញ្ញេវ ឥទ្ធិមយបត្តចីវរធរា សដ្ឋិវស្សិកថេរា វិយ អាកប្បសម្បន្នា ហុត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា បរិវារយិំសុ។ អយមស្ស តតិយោ សាវកសន្និបាតោ អហោសិ។

យថា បន អញ្ញេសំ ពុទ្ធានំ សមន្តា អសីតិហត្ថប្បមាណាយេវ សរីរប្បភា អហោសិ, ន ឯវំ តស្ស។ តស្ស បន ភគវតោ សរីរប្បភា និច្ចកាលំ ទសសហស្សិលោកធាតុំ ផរិត្វា អដ្ឋាសិ។ រុក្ខបថវិបព្ពតសមុទ្ទាទយោ អន្តមសោ ឧក្ខលិយាទីនិ ឧបាទាយ សុវណ្ណបដ្ដបរិយោនទ្ធា វិយ អហេសុំ។ អាយុប្បមាណំ បនស្ស នវុតិវស្សសហស្សានិ អហោសិ។ ឯត្តកំ កាលំ ចន្ទិមសូរិយាទយោ អត្តនោ បភាយ វិរោចិតុំ នាសក្ខិំសុ, រត្តិន្ទិវបរិច្ឆេទោ ន បញ្ញាយិត្ថ។ ទិវា សូរិយាលោកេន វិយ សត្តា និច្ចំ ពុទ្ធាលោកេនេវ វិចរិំសុ។ សាយំ បុប្ផិតកុសុមានំ បាតោ ច រវនកសកុណាទីនញ្ច វសេន លោកោ រត្តិន្ទិវបរិច្ឆេទំ សល្លក្ខេសិ។

កិំ បន អញ្ញេសំ ពុទ្ធានំ អយមានុភាវោ នត្ថីតិ? នោ នត្ថិ។ តេបិ ហិ អាកង្ខមានា ទសសហស្សិលោកធាតុំ វា តតោ វា ភិយ្យោ អាភាយ ផរេយ្យុំ។ មង្គលស្ស បន ភគវតោ បុព្ពបត្ថនាវសេន អញ្ញេសំ ព្យាមប្បភា វិយ សរីរប្បភា និច្ចមេវ ទសសហស្សិលោកធាតុំ ផរិត្វា អដ្ឋាសិ។ សោ កិរ ពោធិសត្តចរិយចរណកាលេ វេស្សន្តរសទិសេ អត្តភាវេ ឋិតោ សបុត្តទារោ វង្កបព្ពតសទិសេ បព្ពតេ វសិ។ អថេកោ ខរទាឋិកោ នាម យក្ខោ មហាបុរិសស្ស ទានជ្ឈាសយតំ សុត្វា ព្រាហ្មណវណ្ណេន ឧបសង្កមិត្វា មហាសត្តំ ទ្វេ ទារកេ យាចិ។ មហាសត្តោ “ទទាមិ, ព្រាហ្មណ, បុត្តកេ”តិ វត្វា ហដ្ឋបហដ្ឋោ ឧទកបរិយន្តំ មហាបថវិំ កម្បេន្តោ ទ្វេបិ ទារកេ អទាសិ។ យក្ខោ ចង្កមនកោដិយំ អាលម្ពនផលកំ និស្សាយ ឋត្វា បស្សន្តស្សេវ មហាសត្តស្ស មុឡាលកលាបំ វិយ ទារកេ ខាទិ។ មហាបុរិសស្ស យក្ខំ ឱលោកេត្វា មុខេ វិវដមត្តេ អគ្គិជាលំ វិយ លោហិតធារំ ឧគ្គិរមានំ តស្ស មុខំ ទិស្វាបិ កេសគ្គមត្តម្បិ ទោមនស្សំ ន ឧប្បជ្ជិ។ “សុទិន្នំ វត មេ ទាន”ន្តិ ចិន្តយតោ បនស្ស សរីរេ មហន្តំ បីតិសោមនស្សំ ឧទបាទិ។ សោ “ឥមស្ស មេ ទានស្ស និស្សន្ទេន អនាគតេ ឥមិនាវ នីហារេន សរីរតោ រស្មិយោ និក្ខមន្តូ”តិ បត្ថនំ អកាសិ។ តស្ស តំ បត្ថនំ និស្សាយ ពុទ្ធភូតស្ស សរីរតោ រស្មិយោ និក្ខមិត្វា ឯត្តកំ ឋានំ ផរិំសុ។

អបរម្បិស្ស បុព្ពចរិយំ អត្ថិ។ សោ កិរ ពោធិសត្តកាលេ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស ចេតិយំ ទិស្វា “ឥមស្ស ពុទ្ធស្ស មយា ជីវិតំ បរិច្ចជិតុំ វដ្ដតី”តិ ទណ្ឌកទីបិកាវេឋននិយាមេន សកលសរីរំ វេឋាបេត្វា រតនមត្តមកុឡំ សតសហស្សគ្ឃនិកំ សុវណ្ណបាតិំ សប្បិស្ស បូរាបេត្វា តត្ថ សហស្សវដ្ដិយោ ជាលេត្វា តំ សីសេនាទាយ សកលសរីរំ ជាលាបេត្វា ចេតិយំ បទក្ខិណំ ករោន្តោ សកលរត្តិំ វីតិនាមេតិ។ ឯវំ យាវ អរុណុគ្គមនា វាយមន្តស្សាបិស្ស លោមកូបមត្តម្បិ ឧសុមំ ន គណ្ហិ។ បទុមគព្ភំ បវិដ្ឋកាលោ វិយ អហោសិ។ ធម្មោ ហិ នាមេស អត្តានំ រក្ខន្តំ រក្ខតិ។ តេនាហ ភគវា –

“ធម្មោ ហវេ រក្ខតិ ធម្មចារិំ, ធម្មោ សុចិណ្ណោ សុខមាវហាតិ;
ឯសានិសំសោ ធម្មេ សុចិណ្ណេ, ន ទុគ្គតិំ គច្ឆតិ ធម្មចារី”តិ។ (ថេរគា. ៣០៣; ជា. ១.១០.១០២) –

ឥមស្សាបិ កម្មស្ស និស្សន្ទេន តស្ស ភគវតោ សរីរោភាសោ ទសសហស្សិលោកធាតុំ ផរិត្វា អដ្ឋាសិ។

តទា អម្ហាកំ ពោធិសត្តោ សុរុចិ នាម ព្រាហ្មណោ ហុត្វា “សត្ថារំ និមន្តេស្សាមី”តិ ឧបសង្កមិត្វា មធុរធម្មកថំ សុត្វា “ស្វេ មយ្ហំ ភិក្ខំ គណ្ហថ, ភន្តេ”តិ អាហ។ “ព្រាហ្មណ, កិត្តកេហិ តេ ភិក្ខូហិ អត្ថោ”តិ? “កិត្តកា បន វោ, ភន្តេ, បរិវារភិក្ខូ”តិ អាហ។ តទា សត្ថុ បឋមសន្និបាតោយេវ ហោតិ, តស្មា “កោដិសតសហស្ស”ន្តិ អាហ។ “ភន្តេ, សព្ពេហិបិ សទ្ធិំ មយ្ហំ ភិក្ខំ គណ្ហថា”តិ។ សត្ថា អធិវាសេសិ។ ព្រាហ្មណោ ស្វាតនាយ និមន្តេត្វា គេហំ គច្ឆន្តោ ចិន្តេសិ – “អហំ ឯត្តកានំ ភិក្ខូនំ យាគុភត្តវត្ថាទីនិ ទាតុំ សក្កោមិ, និសីទនដ្ឋានំ បន កថំ ភវិស្សតី”តិ?

តស្ស សា ចិន្តា ចតុរាសីតិយោជនសហស្សមត្ថកេ ឋិតស្ស ទេវរញ្ញោ បណ្ឌុកម្ពលសិលាសនស្ស ឧណ្ហភាវំ ជនេសិ។ សក្កោ “កោ នុ ខោ មំ ឥមម្ហា ឋានា ចាវេតុកាមោ”តិ ទិព្ពចក្ខុនា ឱលោកេន្តោ មហាបុរិសំ ទិស្វា “សុរុចិ នាម ព្រាហ្មណោ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និមន្តេត្វា និសីទនដ្ឋានត្ថាយ ចិន្តេសិ, មយាបិ តត្ថ គន្ត្វា បុញ្ញកោដ្ឋាសំ គហេតុំ វដ្ដតី”តិ វឌ្ឍកិវណ្ណំ និម្មិនិត្វា វាសិផរសុហត្ថោ មហាបុរិសស្ស បុរតោ បាតុរហោសិ។ “អត្ថិ នុ ខោ កស្សចិ ភតិយា កត្តព្ពកិច្ច”ន្តិ អាហ។ មហាបុរិសោ តំ ទិស្វា “កិំ កម្មំ ករិស្សសី”តិ អាហ។ “មម អជាននសិប្បំ នាម នត្ថិ, គេហំ វា មណ្ឌបំ វា យោ យំ ការេតិ, តស្ស តំ កាតុំ ជានាមី”តិ។ “តេន ហិ មយ្ហំ កម្មំ អត្ថី”តិ។ “កិំ, អយ្យា”តិ? “ស្វាតនាយ មេ កោដិសតសហស្សភិក្ខូ និមន្តិតា។ តេសំ និសីទនមណ្ឌបំ ករិស្សសី”តិ? “អហំ នាម ករេយ្យំ សចេ មេ ភតិំ ទាតុំ សក្ខិស្សថា”តិ។ “សក្ខិស្សាមិ, តាតា”តិ។ “សាធុ ករិស្សាមី”តិ គន្ត្វា ឯកំ បទេសំ ឱលោកេសិ។ ទ្វាទសតេរសយោជនប្បមាណោ បទេសោ កសិណមណ្ឌលំ វិយ សមតលោ អហោសិ។ សោ “ឯត្តកេ ឋានេ សត្តរតនមយោ មណ្ឌបោ ឧដ្ឋហតូ”តិ ចិន្តេត្វា ឱលោកេសិ។ តាវទេវ បថវិំ ភិន្ទិត្វា មណ្ឌបោ ឧដ្ឋហិ។ តស្ស សោវណ្ណមយេសុ ថម្ភេសុ រជតមយា ឃដកា អហេសុំ, រជតមយេសុ សោវណ្ណមយា, មណិមយេសុ ថម្ភេសុ បវាឡមយា, បវាឡមយេសុ មណិមយា, សត្តរតនមយេសុ ថម្ភេសុ សត្តរតនមយា ឃដកា អហេសុំ។ តតោ “មណ្ឌបស្ស អន្តរន្តរេ កិង្កណិកជាលំ ឱលម្ពតូ”តិ ឱលោកេសិ។ សហ ឱលោកនេនេវ ជាលំ ឱលម្ពិ។ យស្ស មន្ទវាតេរិតស្ស បញ្ចង្គិកស្សេវ តូរិយស្ស មធុរសទ្ទោ និច្ឆរតិ។ ទិព្ពសង្គីតិវត្តនកាលោ វិយ អហោសិ។ “អន្តរន្តរា គន្ធទាមមាលាទាមានិ ឱលម្ពន្តូ”តិ ចិន្តេន្តស្ស មាលាទាមានិ ឱលម្ពឹសុ។ “កោដិសតសហស្សសង្ខានំ ភិក្ខូនំ អាសនានិ ច អាធារកានិ ច បថវិំ ភិន្ទិត្វា ឧដ្ឋហន្តូ”តិ ចិន្តេសិ, តាវទេវ ឧដ្ឋហឹសុ។ “កោណេ កោណេ ឯកេកា ឧទកចាដិយោ ឧដ្ឋហន្តូ”តិ ចិន្តេសិ, ឧទកចាដិយោ ឧដ្ឋហឹសុ។

សោ ឯត្តកំ មាបេត្វា ព្រាហ្មណស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “ឯហិ, អយ្យ, តវ មណ្ឌបំ ឱលោកេត្វា មយ្ហំ ភតិំ ទេហី”តិ អាហ។ មហាបុរិសោ គន្ត្វា មណ្ឌបំ ឱលោកេសិ។ ឱលោកេន្តស្សេវ ច សកលសរីរំ បញ្ចវណ្ណាយ បីតិយា និរន្តរំ ផុដំ អហោសិ។ អថស្ស មណ្ឌបំ ឱលោកេត្វា ឯតទហោសិ – “នាយំ មណ្ឌបោ មនុស្សភូតេន កតោ, មយ្ហំ បន អជ្ឈាសយំ មយ្ហំ គុណំ អាគម្ម អទ្ធា សក្កភវនំ ឧណ្ហំ ភវិស្សតិ។ តតោ សក្កេន ទេវរញ្ញា អយំ មណ្ឌបោ ការិតោ ភវិស្សតី”តិ។ “ន ខោ បន មេ យុត្តំ ឯវរូបេ មណ្ឌបេ ឯកទិវសំយេវ ទានំ ទាតុំ, សត្តាហំ ទស្សាមី”តិ ចិន្តេសិ។ ពាហិរកទានញ្ហិ តត្តកម្បិ សមានំ ពោធិសត្តានំ តុដ្ឋិំ កាតុំ ន សក្កោតិ, អលង្កតសីសំ បន ឆិន្ទិត្វា អញ្ជិតអក្ខីនិ ឧប្បាដេត្វា ហទយមំសំ វា ឧព្ពដ្ដេត្វា ទិន្នកាលេ ពោធិសត្តានំ ចាគំ និស្សាយ តុដ្ឋិ នាម ហោតិ។ អម្ហាកម្បិ ហិ ពោធិសត្តស្ស សិវិរាជជាតកេ ទេវសិកំ បញ្ចកហាបណសតសហស្សានិ វិស្សជ្ជេត្វា ចតូសុ ទ្វារេសុ នគរមជ្ឈេ ច ទានំ ទេន្តស្ស តំ ទានំ ចាគតុដ្ឋិំ ឧប្បាទេតុំ នាសក្ខិ។ យទា បនស្ស ព្រាហ្មណវណ្ណេន អាគន្ត្វា សក្កោ ទេវរាជា អក្ខីនិ យាចិ, តទា តានិ ឧប្បាដេត្វា ទទមានស្សេវ ហាសោ ឧប្បជ្ជិ, កេសគ្គមត្តម្បិ ចិត្តំ អញ្ញថត្តំ នាហោសិ។ ឯវំ ទិន្នទានំ និស្សាយ ពោធិសត្តានំ តិត្តិ នាម នត្ថិ។ តស្មា សោបិ មហាបុរិសោ “សត្តាហំ មយា កោដិសតសហស្សសង្ខានំ ភិក្ខូនំ ទានំ ទាតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា តស្មិំ មណ្ឌបេ និសីទាបេត្វា សត្តាហំ គវបានំ នាម អទាសិ។ **គវបាន**ន្តិ មហន្តេ មហន្តេ កោលម្ពេ ខីរស្ស បូរេត្វា ឧទ្ធនេសុ អារោបេត្វា ឃនបាកបក្កេ ខីរេ ថោកេ តណ្ឌុលេ បក្ខិបិត្វា បក្កមធុសក្ករចុណ្ណសប្បីហិ អភិសង្ខតភោជនំ វុច្ចតិ។ មនុស្សាយេវ បន បរិវិសិតុំ នាសក្ខឹសុ។ ទេវាបិ ឯកន្តរិកា ហុត្វា បរិវិសឹសុ។ ទ្វាទសតេរសយោជនប្បមាណំ ឋានម្បិ ភិក្ខូ គណ្ហិតុំ នប្បហោសិយេវ , តេ បន ភិក្ខូ អត្តនោ អានុភាវេន និសីទឹសុ។ បរិយោសានទិវសេ បន សព្ពភិក្ខូនំ បត្តានិ ធោវាបេត្វា ភេសជ្ជត្ថាយ សប្បិនវនីតតេលមធុផាណិតានំ បូរេត្វា តិចីវរេហិ សទ្ធិំ អទាសិ, សង្ឃនវកភិក្ខុនា លទ្ធចីវរសាដកា សតសហស្សគ្ឃនិកា អហេសុំ។

សត្ថា អនុមោទនំ ករោន្តោ – “អយំ បុរិសោ ឯវរូបំ មហាទានំ អទាសិ, កោ នុ ខោ ភវិស្សតី”តិ ឧបធារេន្តោ – “អនាគតេ កប្បសតសហស្សាធិកានំ ទ្វិន្នំ អសង្ខ្យេយ្យានំ មត្ថកេ គោតមោ នាម ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ ទិស្វា មហាបុរិសំ អាមន្តេត្វា “ត្វំ ឯត្តកំ នាម កាលំ អតិក្កមិត្វា គោតមោ នាម ពុទ្ធោ ភវិស្សសី”តិ ព្យាកាសិ។ មហាបុរិសោ ព្យាករណំ សុត្វា “អហំ កិរ ពុទ្ធោ ភវិស្សាមិ, កោ មេ ឃរាវាសេន អត្ថោ, បព្ពជិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា តថារូបំ សម្បត្តិំ ខេឡបិណ្ឌំ វិយ បហាយ សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គណ្ហិត្វា អភិញ្ញាយោ ច សមាបត្តិយោ ច និព្ពត្តេត្វា អាយុបរិយោសានេ ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តិ។

មង្គលោ ពុទ្ធោ

មង្គលស្ស បន ភគវតោ នគរំ ឧត្តរំ នាម អហោសិ, បិតាបិ ឧត្តរោ នាម ខត្តិយោ, មាតាបិ ឧត្តរា នាម ទេវី, សុទេវោ ច ធម្មសេនោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, បាលិតោ នាមុបដ្ឋាកោ, សីវលី ច អសោកា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា, នាគរុក្ខោ ពោធិ, អដ្ឋាសីតិហត្ថុព្ពេធំ សរីរំ អហោសិ។ នវុតិ វស្សសហស្សានិ ឋត្វា បរិនិព្ពុតេ បន តស្មិំ ឯកប្បហារេនេវ ទស ចក្កវាឡសហស្សានិ ឯកន្ធការានិ អហេសុំ។ សព្ពចក្កវាឡេសុ មនុស្សានំ មហន្តំ អារោទនបរិទេវនំ អហោសិ។

“កោណ្ឌញ្ញស្ស អបរេន, មង្គលោ នាម នាយកោ;
តមំ លោកេ និហន្ត្វាន, ធម្មោក្កមភិធារយី”តិ។ (ពុ. វំ. ៥.១);

សុមនោ ពុទ្ធោ

ឯវំ ទសសហស្សិលោកធាតុំ អន្ធការំ កត្វា បរិនិព្ពុតស្ស តស្ស ភគវតោ អបរភាគេ **សុមនោ** នាម សត្ថា លោកេ ឧទបាទិ។ តស្សាបិ តយោ សាវកសន្និបាតា។ បឋមសន្និបាតេ កោដិសតសហស្សភិក្ខូ អហេសុំ។ ទុតិយេ កញ្ចនបព្ពតម្ហិ នវុតិកោដិសហស្សានិ, តតិយេ អសីតិកោដិសហស្សានិ។ តទា មហាសត្តោ អតុលោ នាម នាគរាជា អហោសិ មហិទ្ធិកោ មហានុភាវោ។ សោ “ពុទ្ធោ ឧប្បន្នោ”តិ សុត្វា ញាតិសង្ឃបរិវុតោ នាគភវនា និក្ខមិត្វា កោដិសតសហស្សភិក្ខុបរិវារស្ស តស្ស ភគវតោ ទិព្ពតូរិយេហិ ឧបហារំ ការេត្វា មហាទានំ បវត្តេត្វា បច្ចេកំ ទុស្សយុគានិ ទត្វា សរណេសុ បតិដ្ឋាសិ។ សោបិ នំ សត្ថា “អនាគតេ ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ ព្យាកាសិ។ តស្ស ភគវតោ នគរំ មេខលំ នាម អហោសិ, សុទត្តោ នាម រាជា បិតា, សិរិមា នាម មាតា ទេវី, សរណោ ច ភាវិតត្តោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, ឧទេនោ នាមុបដ្ឋាកោ, សោណា ច ឧបសោណា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា, នាគរុក្ខោ ពោធិ, នវុតិហត្ថុព្ពេធំ សរីរំ អហោសិ, នវុតិយេវ វស្សសហស្សានិ អាយុប្បមាណំ អហោសិ។

“មង្គលស្ស អបរេន, សុមនោ នាម នាយកោ;
សព្ពធម្មេហិ អសមោ, សព្ពសត្តានមុត្តមោ”តិ។ (ពុ. វំ. ៦.១);

រេវតោ ពុទ្ធោ

តស្ស អបរភាគេ **រេវតោ** នាម សត្ថា ឧទបាទិ។ តស្សាបិ តយោ សាវកសន្និបាតា។ បឋមសន្និបាតេ គណនា នត្ថិ, ទុតិយេ កោដិសតសហស្សភិក្ខូ អហេសុំ, តថា តតិយេ។ តទា ពោធិសត្តោ អតិទេវោ នាម ព្រាហ្មណោ ហុត្វា សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា សរណេសុ បតិដ្ឋាយ សិរសិ អញ្ជលឹ ឋបេត្វា តស្ស សត្ថុនោ កិលេសប្បហានេ វណ្ណំ សុត្វា ឧត្តរាសង្គេន បូជំ អកាសិ។ សោបិ នំ “ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ ព្យាកាសិ។ តស្ស បន ភគវតោ នគរំ សុធញ្ញវតី នាម អហោសិ, បិតា វិបុលោ នាម ខត្តិយោ, មាតា វិបុលា នាម, វរុណោ ច ព្រហ្មទេវោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, សម្ភវោ នាមុបដ្ឋាកោ, ភទ្ទា ច សុភទ្ទា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា, នាគរុក្ខោ ពោធិ, សរីរំ អសីតិហត្ថុព្ពេធំ អហោសិ, អាយុ សដ្ឋិ វស្សសហស្សានីតិ។

“សុមនស្ស អបរេន, រេវតោ នាម នាយកោ;
អនូបមោ អសទិសោ, អតុលោ ឧត្តមោ ជិនោ”តិ។ (ពុ. វំ. ៧.១);

សោភិតោ ពុទ្ធោ

តស្ស អបរភាគេ **សោភិតោ** នាម សត្ថា ឧទបាទិ។ តស្សាបិ តយោ សាវកសន្និបាតា។ បឋមសន្និបាតេ កោដិសតំ ភិក្ខូ អហេសុំ, ទុតិយេ នវុតិកោដិយោ, តតិយេ អសីតិកោដិយោ។ តទា ពោធិសត្តោ អជិតោ នាម ព្រាហ្មណោ ហុត្វា សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា សរណេសុ បតិដ្ឋាយ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ អទាសិ។ សោបិ នំ “ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ ព្យាកាសិ។ តស្ស បន ភគវតោ នគរំ សុធម្មំ នាម អហោសិ, បិតា សុធម្មោ នាម រាជា, មាតាបិ សុធម្មា នាម ទេវី, អសមោ ច សុនេត្តោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, អនោមោ នាមុបដ្ឋាកោ, នកុលា ច សុជាតា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា, នាគរុក្ខោ ពោធិ , អដ្ឋបណ្ណាសហត្ថុព្ពេធំ សរីរំ អហោសិ, នវុតិ វស្សសហស្សានិ អាយុប្បមាណន្តិ។

“រេវតស្ស អបរេន, សោភិតោ នាម នាយកោ;

សមាហិតោ សន្តចិត្តោ, អសមោ អប្បដិបុគ្គលោ’’តិ។ (ពុ. វំ. ៨.១);

អនោមទស្សី ពុទ្ធោ

តស្ស អបរភាគេ ឯកំ អសង្ខយេយ្យំ អតិក្កមិត្វា ឯកស្មិំ កប្បេ តយោ ពុទ្ធា និព្ពត្តិំសុ **អនោមទស្សី, បទុមោ, នារទោ**តិ។ **អនោមទស្សិស្ស** ភគវតោ តយោ សាវកសន្និបាតា។ បឋមេ អដ្ឋ ភិក្ខុសតសហស្សានិ អហេសុំ, ទុតិយេ សត្ត, តតិយេ ឆ។ តទា ពោធិសត្តោ ឯកោ យក្ខសេនាបតិ អហោសិ មហិទ្ធិកោ មហានុភាវោ, អនេកកោដិសតសហស្សានំ យក្ខានំ អធិបតិ។ សោ ‘‘ពុទ្ធោ ឧប្បន្នោ’’តិ សុត្វា អាគន្ត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ អទាសិ។ សោបិ នំ សត្ថា ‘‘អនាគតេ ពុទ្ធោ ភវិស្សតី’’តិ ព្យាកាសិ។ អនោមទស្សិស្ស បន ភគវតោ ចន្ទវតី នាម នគរំ អហោសិ, យសវា នាម រាជា បិតា, យសោធរា នាម មាតា ទេវី, និសភោ ច អនោមោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, វរុណោ នាមុបដ្ឋាកោ, សុន្ទរី ច សុមនា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា, អជ្ជុនរុក្ខោ ពោធិ, អដ្ឋបញ្ញាសហត្ថុព្ពេធំ សរីរំ អហោសិ, វស្សសតសហស្សំ អាយុប្បមាណន្តិ។

‘‘សោភិតស្ស អបរេន, សម្ពុទ្ធោ ទ្វិបទុត្តមោ;
អនោមទស្សី អមិតយសោ, តេជស្សី ទុរតិក្កមោ’’តិ។ (ពុ. វំ. ៩.១);

បទុមោ ពុទ្ធោ

តស្ស អបរភាគេ **បទុមោ** នាម សត្ថា ឧទបាទិ។ តស្សាបិ តយោ សាវកសន្និបាតា។ បឋមសន្និបាតេ កោដិសតសហស្សំ ភិក្ខូ អហេសុំ, ទុតិយេ តីណិ សតសហស្សានិ, តតិយេ អគាមកេ អរញ្ញេ មហាវនសណ្ឌវាសីនំ ភិក្ខូនំ ទ្វេ សតសហស្សានិ។ តទា ពោធិសត្តោ សីហោ ហុត្វា សត្ថារំ និរោធសមាបត្តិំ សមាបន្នំ ទិស្វា បសន្នចិត្តោ វន្ទិត្វា បទក្ខិណំ កត្វា បីតិសោមនស្សជាតោ តិក្ខត្តុំ សីហនាទំ នទិត្វា សត្តាហំ ពុទ្ធារម្មណំ បីតិំ អវិជហិត្វា បីតិសុខេនេវ គោចរាយ អបក្កមិត្វា ជីវិតបរិច្ចាគំ កត្វា ភគវន្តំ បយិរុបាសមានោ អដ្ឋាសិ។ សត្ថា សត្តាហច្ចយេន និរោធា វុដ្ឋិតោ សីហំ ឱលោកេត្វា ‘‘ភិក្ខុសង្ឃេបិ ចិត្តំ បសាទេត្វា សង្ឃំ វន្ទិស្សតី’’តិ ‘‘ភិក្ខុសង្ឃោ អាគច្ឆតូ’’តិ ចិន្តេសិ។ ភិក្ខូ តាវទេវ អាគមិំសុ។ សីហោបិ ភិក្ខុសង្ឃេ ចិត្តំ បសាទេតិ។ សត្ថា តស្ស មនំ ឱលោកេត្វា ‘‘អនាគតេ ពុទ្ធោ ភវិស្សតី’’តិ ព្យាកាសិ។ បទុមស្ស បន ភគវតោ ចម្បកំ នាម នគរំ អហោសិ, អសមោ នាម រាជា បិតា, មាតា អសមា នាម ទេវី, សាលោ ច ឧបសាលោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, វរុណោ នាមុបដ្ឋាកោ, រាមា ច សុរាមា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា, សោណរុក្ខោ នាម ពោធិ, អដ្ឋបណ្ណាសហត្ថុព្ពេធំ សរីរំ អហោសិ, អាយុ វស្សសតសហស្សន្តិ។

‘‘អនោមទស្សិស្ស អបរេន, សម្ពុទ្ធោ ទ្វិបទុត្តមោ;
បទុមោ នាម នាមេន, អសមោ អប្បដិបុគ្គលោ’’តិ។ (ពុ. វំ. ១០.១);

នារទោ ពុទ្ធោ

តស្ស អបរភាគេ **នារទោ** នាម សត្ថា ឧទបាទិ។ តស្សាបិ តយោ សាវកសន្និបាតា។ បឋមសន្និបាតេ កោដិសតសហស្សំ ភិក្ខូ អហេសុំ, ទុតិយេ នវុតិកោដិសហស្សានិ, តតិយេ អសីតិកោដិសហស្សានិ។ តទា ពោធិសត្តោ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា បញ្ចសុ អភិញ្ញាសុ អដ្ឋសុ ច សមាបត្តីសុ ចិណ្ណវសី ហុត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ ទត្វា លោហិតចន្ទនេន បូជំ អកាសិ។ សោបិ នំ សត្ថា ‘‘អនាគតេ ពុទ្ធោ ភវិស្សតី’’តិ ព្យាកាសិ។ តស្ស បន ភគវតោ ធញ្ញវតី នាម នគរំ អហោសិ, សុទេវោ នាម ខត្តិយោ បិតា, អនោមា នាម មាតា ទេវី, ភទ្ទសាលោ ច ជិតមិត្តោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, វាសេដ្ឋោ នាមុបដ្ឋាកោ, ឧត្តរា ច ផគ្គុនី ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា, មហាសោណរុក្ខោ នាម ពោធិ, សរីរំ អដ្ឋាសីតិហត្ថុព្ពេធំ អហោសិ, នវុតិ វស្សសហស្សានិ អាយូតិ។

‘‘បទុមស្ស អបរេន, សម្ពុទ្ធោ ទ្វិបទុត្តមោ;
នារទោ នាម នាមេន, អសមោ អប្បដិបុគ្គលោ’’តិ។ (ពុ. វំ. ១១.១);

បទុមុត្តរោ ពុទ្ធោ

នារទពុទ្ធស្ស បន អបរភាគេ ឥតោ សតសហស្សកប្បមត្ថកេ ឯកស្មិំ កប្បេ ឯកោវ **បទុមុត្តរោ** នាម ពុទ្ធោ ឧទបាទិ។ តស្សាបិ តយោ សាវកសន្និបាតា។ បឋមេ សន្និបាតេ កោដិសតសហស្សំ ភិក្ខូ អហេសុំ, ទុតិយេ

វេភារបព្ពតេ នវុតិកោដិសហស្សានិ, តតិយេ អសីតិកោដិសហស្សានិ។ តទា ពោធិសត្តោ ជដិលោ នាម មហារដ្ឋិយោ ហុត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស សចីវរំ ទានំ អទាសិ។ សោបិ នំ សត្ថា “អនាគតេ ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ ព្យាកាសិ។ បទុមុត្តរស្ស បន ភគវតោ កាលេ តិត្ថិយា នាម នាហេសុំ។ សព្ពទេវមនុស្សា ពុទ្ធមេវ សរណំ អគមំសុ។ តស្ស នគរំ ហំសវតី នាម អហោសិ, បិតា អានន្ទោ នាម ខត្តិយោ, មាតា សុជាតា នាម ទេវី, ទេវលោ ច សុជាតោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, សុមនោ នាមុបដ្ឋាកោ, អមិតា ច អសមា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា, សាលរុក្ខោ ពោធិ, សរីរំ អដ្ឋបណ្ណាសហត្ថុព្ពេធំ អហោសិ, សរីរប្បភា សមន្តតោ ទ្វាទសយោជនានិ គណ្ហិ, វស្សសតសហស្សំ អាយូតិ។

“នារទស្ស អបរេន, សម្ពុទ្ធោ ទ្វិបទុត្តមោ;
បទុមុត្តរោ នាម ជិនោ, អក្ខោភោ សាគរូបមោ”តិ។ (ពុ. វំ. ១២.១);

សុមេធោ ពុទ្ធោ

តស្ស អបរភាគេ តឹស កប្បសហស្សានិ អតិក្កមិត្វា **សុមេធោ** ច **សុជាតោ** ចាតិ ឯកស្មឹ កប្បេ ទ្វេ ពុទ្ធា និព្ពត្តឹសុ។ **សុមេធស្សា**បិ តយោ សាវកសន្និបាតា។ បឋមសន្និបាតេ សុទស្សននគរេ កោដិសតំ ខីណាសវា អហេសុំ, ទុតិយេ នវុតិកោដិយោ, តតិយេ អសីតិកោដិយោ។ តទា ពោធិសត្តោ ឧត្តរោ នាម មាណវោ ហុត្វា និទហិត្វា ឋបិតំយេវ អសីតិកោដិធនំ វិស្សជ្ជេត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ ទត្វា ធម្មំ សុត្វា សរណេសុ បតិដ្ឋាយ និក្ខមិត្វា បព្ពជិ។ សោបិ នំ “អនាគតេ ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ ព្យាកាសិ។ សុមេធស្ស ភគវតោ សុទស្សនំ នាម នគរំ អហោសិ, សុទត្តោ នាម រាជា បិតា, មាតាបិ សុទត្តា នាម ទេវី, សរណោ ច សព្ពកាមោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, សាគរោ នាមុបដ្ឋាកោ, រាមា ច សុរាមា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា, មហានីបរុក្ខោ ពោធិ, សរីរំ អដ្ឋាសីតិហត្ថុព្ពេធំ អហោសិ, អាយុ នវុតិ វស្សសហស្សានិ។

“បទុមុត្តរស្ស អបរេន, សុមេធោ នាម នាយកោ;
ទុរាសទោ ឧគ្គតេជោ, សព្ពលោកុត្តមោ មុនី”តិ។ (ពុ. វំ. ១៣.១);

សុជាតោ ពុទ្ធោ

តស្ស អបរភាគេ **សុជាតោ** នាម សត្ថា ឧទបាទិ។ តស្សាបិ តយោ សាវកសន្និបាតា។ បឋមសន្និបាតេ សដ្ឋិ ភិក្ខុសតសហស្សានិ អហេសុំ, ទុតិយេ បញ្ញាសំ, តតិយេ ចត្តាលីសំ។ តទា ពោធិសត្តោ ចក្កវត្តិរាជា ហុត្វា “ពុទ្ធោ ឧប្បន្នោ”តិ សុត្វា ឧបសង្កមិត្វា ធម្មំ សុត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស សទ្ធឹ សត្តហិ រតនេហិ ចតុមហាទីបរជ្ជំ ទត្វា សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិ។ សកលរដ្ឋវាសិនោ រដ្ឋុប្បាទំ គហេត្វា អារាមិកកិច្ចំ សាធេន្តា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស និច្ចំ មហាទានំ អទំសុ។ សោបិ នំ សត្ថា “អនាគតេ ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ ព្យាកាសិ។ តស្ស ភគវតោ នគរំ សុមង្គលំ នាម អហោសិ, ឧគ្គតោ នាម រាជា បិតា, បភាវតី នាម មាតា, សុទស្សនោ ច សុទេវោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, នារទោ នាមុបដ្ឋាកោ, នាគា ច នាគសមាលា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា, មហាវេឡុរុក្ខោ ពោធិ។ សោ កិរ មន្ទច្ឆិទ្ទោ ឃនក្ខន្ធោ ឧបរិ និគ្គតាហិ មហាសាខាហិ មោរបិញ្ឆកលាបោ វិយ វិរោចិត្ថ។ តស្ស ភគវតោ សរីរំ បណ្ណាសហត្ថុព្ពេធំ អហោសិ, អាយុ នវុតិ វស្សសហស្សានិ។

“តត្ថេវ មណ្ឌកប្បម្ហិ, សុជាតោ នាម នាយកោ;
សីហហនូសភក្ខន្ធោ, អប្បមេយ្យោ ទុរាសទោ”តិ។ (ពុ. វំ. ១៤.១);

បិយទស្សី ពុទ្ធោ

តស្ស អបរភាគេ ឥតោ អដ្ឋារសកប្បសតមត្ថកេ ឯកស្មឹ កប្បេ **បិយទស្សី, អត្ថទស្សី, ធម្មទស្សី**តិ តយោ ពុទ្ធា និព្ពត្តឹសុ។ **បិយទស្សិស្សា**បិ ភគវតោ តយោ សាវកសន្និបាតា។ បឋមេ កោដិសតសហស្សំ ភិក្ខូ អហេសុំ, ទុតិយេ នវុតិកោដិយោ, តតិយេ អសីតិកោដិយោ។ តទា ពោធិសត្តោ កស្សបោ នាម មាណវោ តិណ្ណំ វេទានំ បារង្គតោ ហុត្វា សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា កោដិសតសហស្សធនបរិច្ចាគេន សង្ឃារាមំ ការេត្វា សរណេសុ ច សីលេសុ ច បតិដ្ឋាសិ។ អថ នំ សត្ថា “អដ្ឋារសកប្បសតច្ចយេន ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ ព្យាកាសិ។ តស្ស ភគវតោ អនោមំ នាម នគរំ អហោសិ, បិតា សុទិន្នោ នាម រាជា, មាតា ចន្ទា នាម, បាលិតោ ច សព្ពទស្សី ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, សោភិតោ នាមុបដ្ឋាកោ, សុជាតា ច ធម្មទិន្នា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា, កកុធរុក្ខោ ពោធិ, សរីរំ អសីតិហត្ថុព្ពេធំ អហោសិ, នវុតិ វស្សសហស្សំ អាយូតិ។

“សុជាតស្ស អបរេន, សយម្ភូ លោកនាយកោ;
ទុរាសទោ អសមសមោ, បិយទស្សី មហាយសោ”តិ។ (ពុ. វំ. ១៥.១);

អត្ថទស្សី ពុទ្ធោ

តស្ស អបរភាគេ **អត្ថទស្សី** នាម ភគវា ឧទបាទិ។ តស្សាបិ តយោ សាវកសន្និបាតា។ បឋមេ អដ្ឋនវុតិភិក្ខុសតសហស្សានិ អហេសុំ, ទុតិយេ អដ្ឋាសីតិសតសហស្សានិ, តថា តតិយេ។ តទា ពោធិសត្តោ សុសីមោ នាម មហិទ្ធិកោ តាបសោ ហុត្វា ទេវលោកតោ មន្ទារវបុប្ផច្ឆត្តំ អាហរិត្វា សត្ថារំ បូជេសិ, សោបិ នំ “អនាគតេ ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ ព្យាកាសិ។ តស្ស ភគវតោ សោភនំ នាម នគរំ អហោសិ, សាគរោ នាម រាជា បិតា, សុទស្សនា នាម មាតា, សន្តោ ច ឧបសន្តោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, អភយោ នាមុបដ្ឋាកោ, ធម្មា ច សុធម្មា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា, ចម្បករុក្ខោ ពោធិ, សរីរំ អសីតិហត្ថុព្ពេធំ អហោសិ, សរីរប្បភា សមន្តតោ សព្ពកាលំ យោជនមត្តំ ផរិត្វា អដ្ឋាសិ, អាយុ វស្សសតសហស្សន្តិ។

“តត្ថេវ មណ្ឌកប្បម្ហិ, អត្ថទស្សី នរាសភោ;
មហាតមំ និហន្ត្វាន, បត្តោ សម្ពោធិមុត្តម”ន្តិ។ (ពុ. វំ. ១៦.១);

ធម្មទស្សី ពុទ្ធោ

តស្ស អបរភាគេ **ធម្មទស្សី** នាម សត្ថា ឧទបាទិ។ តស្សាបិ តយោ សាវកសន្និបាតា។ បឋមេ កោដិសតំ ភិក្ខូ អហេសុំ, ទុតិយេ នវុតិកោដិយោ, តតិយេ អសីតិកោដិយោ។ តទា ពោធិសត្តោ សក្កោ ទេវរាជា ហុត្វា ទិព្ពគន្ធបុប្ផេហិ ច ទិព្ពតូរិយេហិ ច បូជំ អកាសិ, សោបិ នំ សត្ថា “អនាគតេ ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ ព្យាកាសិ។ តស្ស ភគវតោ សរណំ នាម នគរំ អហោសិ, បិតា សរណោ នាម រាជា, មាតា សុនន្ទា នាម ទេវី, បទុមោ ច ផុស្សទេវោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, សុនេត្តោ នាមុបដ្ឋាកោ, ខេមា ច សព្ពនាមា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា, រត្តង្កុររុក្ខោ ពោធិ, “ពិម្ពិជាលោ”តិបិ វុច្ចតិ, សរីរំ បនស្ស អសីតិហត្ថុព្ពេធំ អហោសិ, វស្សសតសហស្សំ អាយូតិ។

“តត្ថេវ មណ្ឌកប្បម្ហិ, ធម្មទស្សី មហាយសោ;
តមន្ធការំ វិធមិត្វា, អតិរោចតិ សទេវកេ”តិ។ (ពុ. វំ. ១៧.១);

សិទ្ធត្ថោ ពុទ្ធោ

តស្ស អបរភាគេ ឥតោ ចតុនវុតិកប្បមត្ថកេ ឯកស្មិំ កប្បេ ឯកោវ **សិទ្ធត្ថោ** នាម សម្មាសម្ពុទ្ធោ ឧទបាទិ។ តស្សាបិ តយោ សាវកសន្និបាតា។ បឋមសន្និបាតេ កោដិសតំ ភិក្ខូ អហេសុំ, ទុតិយេ នវុតិកោដិយោ, តតិយេ អសីតិកោដិយោ។ តទា ពោធិសត្តោ ឧគ្គតេជោ អភិញ្ញាពលសម្បន្នោ មង្គលោ នាម តាបសោ ហុត្វា មហាជម្ពុផលំ អាហរិត្វា តថាគតស្ស អទាសិ។ សត្ថា តំ ផលំ បរិភុញ្ជិត្វា “ចតុនវុតិកប្បមត្ថកេ ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ ព្យាកាសិ។ តស្ស ភគវតោ នគរំ វេភារំ នាម អហោសិ, បិតា ជយសេនោ នាម រាជា, មាតា សុផស្សា នាម ទេវី, សម្ពលោ ច សុមិត្តោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, រេវតោ នាមុបដ្ឋាកោ, សីវលា ច សុរាមា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា , កណិការរុក្ខោ ពោធិ, សរីរំ សដ្ឋិហត្ថុព្ពេធំ អហោសិ, វស្សសតសហស្សំ អាយូតិ។

“ធម្មទស្សិស្ស អបរេន, សិទ្ធត្ថោ លោកនាយកោ;
និហនិត្វា តមំ សព្ពំ, សូរិយោ អព្ភុគ្គតោ យថា”តិ។ (ពុ. វំ. ១៨.១);

តិស្សោ ពុទ្ធោ

តស្ស អបរភាគេ ឥតោ ទ្វានវុតិកប្បមត្ថកេ **តិស្សោ ផុស្សោ**តិ ឯកស្មិំ កប្បេ ទ្វេ ពុទ្ធា និព្ពត្តិំសុ។ **តិស្សស្ស** ភគវតោ តយោ សាវកសន្និបាតា។ បឋមសន្និបាតេ ភិក្ខូនំ កោដិសតំ អហោសិ, ទុតិយេ នវុតិកោដិយោ, តតិយេ អសីតិកោដិយោ។ តទា ពោធិសត្តោ មហាភោគោ មហាយសោ សុជាតោ នាម ខត្តិយោ ហុត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា មហិទ្ធិកភាវំ បត្វា “ពុទ្ធោ ឧប្បន្នោ”តិ សុត្វា ទិព្ពមន្ទារវបទុមបារិច្ឆត្តកបុប្ផានិ អាទាយ ចតុបរិសមជ្ឈេ គច្ឆន្តំ តថាគតំ បូជេសិ, អាកាសេ បុប្ផវិតានំ អកាសិ។ សោបិ នំ សត្ថា “ឥតោ ទ្វេនវុតិកប្បមត្ថកេ ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ ព្យាកាសិ។ តស្ស ភគវតោ ខេមំ នាម នគរំ អហោសិ, បិតា ជនសន្ធោ នាម

ខត្តិយោ, មាតា បទុមា នាម ទេវី, ព្រហ្មទេវោ ច ឧទយោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, សុមនោ នាមុបដ្ឋាកោ, ផុស្សា ច សុទត្តា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា, អសនរុក្ខោ ពោធិ, សរីរំ សដ្ឋិហត្ថុព្ពេធំ អហោសិ, វស្សសតសហស្សំ អាយូតិ។

“សិទ្ធត្ថស្ស អបរេន, អសមោ អប្បដិបុគ្គលោ;
អនន្តតេជោ អមិតយសោ, តិស្សោ លោកគ្គនាយកោ”តិ។ (ពុ. វំ. ១៩.១);

ផុស្សោ ពុទ្ធោ

តស្ស អបរភាគេ **ផុស្សោ** នាម សត្ថា ឧទបាទិ។ តស្សាបិ តយោ សាវកសន្និបាតា។ បឋមសន្និបាតេ សដ្ឋិ ភិក្ខុសតសហស្សានិ អហេសុំ, ទុតិយេ បណ្ណាស, តតិយេ ទ្វត្តឹស។ តទា ពោធិសត្តោ វិជិតាវី នាម ខត្តិយោ ហុត្វា មហារជ្ជំ បហាយ សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា តីណិ បិដកានិ ឧគ្គហេត្វា មហាជនស្ស ធម្មកថំ កថេសិ, សីលបារមិញ្ច បូរេសិ។ សោបិ នំ “ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ ព្យាកាសិ។ តស្ស ភគវតោ កាសិ នាម នគរំ អហោសិ, ជយសេនោ នាម រាជា បិតា, សិរិមា នាម មាតា, សុរក្ខិតោ ច ធម្មសេនោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, សភិយោ នាមុបដ្ឋាកោ, ចាលា ច ឧបចាលា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា, អាមលករុក្ខោ ពោធិ, សរីរំ អដ្ឋបណ្ណាសហត្ថុព្ពេធំ អហោសិ, នវុតិ វស្សសហស្សានិ អាយូតិ។

“តត្ថេវ មណ្ឌកប្បម្ហិ, អហុ សត្ថា អនុត្តរោ;
អនូបមោ អសមសមោ, ផុស្សោ លោកគ្គនាយកោ”តិ។ (ពុ. វំ. ២០.១);

វិបស្សី ពុទ្ធោ

តស្ស អបរភាគេ ឥតោ ឯកនវុតិកប្បេ **វិបស្សី** នាម ភគវា ឧទបាទិ។ តស្សាបិ តយោ សាវកសន្និបាតា។ បឋមសន្និបាតេ អដ្ឋសដ្ឋិ ភិក្ខុសតសហស្សំ អហោសិ, ទុតិយេ ឯកសតសហស្សំ, តតិយេ អសីតិសហស្សានិ។ តទា ពោធិសត្តោ មហិទ្ធិកោ មហានុភាវោ អតុលោ នាម នាគរាជា ហុត្វា សត្តរតនខចិតំ សោវណ្ណមយំ មហាបីឋំ ភគវតោ អទាសិ។ សោបិ នំ “ឥតោ ឯកនវុតិកប្បេ ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ ព្យាកាសិ។ តស្ស ភគវតោ ពន្ធុមតី នាម នគរំ អហោសិ, ពន្ធុមា នាម រាជា បិតា, ពន្ធុមតី នាម មាតា, ខណ្ឌោ ច តិស្សោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, អសោកោ នាមុបដ្ឋាកោ, ចន្ទា ច ចន្ទមិត្តា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា, បាដលិរុក្ខោ ពោធិ, សរីរំ អសីតិហត្ថុព្ពេធំ អហោសិ, សរីរប្បភា សទា សត្ត យោជនានិ ផរិត្វា អដ្ឋាសិ, អសីតិ វស្សសហស្សានិ អាយូតិ។

“ផុស្សស្ស ច អបរេន, សម្ពុទ្ធោ ទ្វិបទុត្តមោ;
វិបស្សី នាម នាមេន, លោកេ ឧប្បជ្ជិ ចក្ខុមា”តិ។ (ពុ. វំ. ២១.១);

សិខី ពុទ្ធោ

តស្ស អបរភាគេ ឥតោ ឯកត្តឹសកប្បេ **សិខី ច វេស្សភូ**ចាតិ ទ្វេ ពុទ្ធា អហេសុំ។ **សិខិស្សាបិ** ភគវតោ តយោ សាវកសន្និបាតា។ បឋមសន្និបាតេ ភិក្ខុសតសហស្សំ អហោសិ, ទុតិយេ អសីតិសហស្សានិ, តតិយេ សត្តតិសហស្សានិ។ តទា ពោធិសត្តោ អរិន្ទមោ នាម រាជា ហុត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស សចីវរំ មហាទានំ បវត្តេត្វា សត្តរតនបដិមណ្ឌិតំ ហត្ថិរតនំ ទត្វា ហត្ថិប្បមាណំ កត្វា កប្បិយភណ្ឌំ អទាសិ។ សោបិ នំ សត្ថា “ឥតោ ឯកត្តឹសកប្បេ ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ ព្យាកាសិ។ តស្ស បន ភគវតោ អរុណវតី នាម នគរំ អហោសិ, អរុណោ នាម ខត្តិយោ បិតា, បភាវតី នាម មាតា, អភិភូ ច សម្ភវោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, ខេមង្ករោ នាមុបដ្ឋាកោ, សខិលា ច បទុមា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា, បុណ្ឌរីករុក្ខោ ពោធិ, សរីរំ សត្តតិហត្ថុព្ពេធំ អហោសិ, សរីរប្បភា យោជនត្តយំ ផរិត្វា អដ្ឋាសិ, សត្តតិ វស្សសហស្សានិ អាយូតិ។

“វិបស្សិស្ស អបរេន, សម្ពុទ្ធោ ទ្វិបទុត្តមោ;
សិខិវ្ហយោ អាសិ ជិនោ, អសមោ អប្បដិបុគ្គលោ”តិ។ (ពុ. វំ. ២២.១);

វេស្សភូ ពុទ្ធោ

តស្ស អបរភាគេ **វេស្សភូ** នាម សត្ថា ឧទបាទិ។ តស្សាបិ តយោ សាវកសន្និបាតា។ បឋមសន្និបាតេ អសីតិ ភិក្ខុសហស្សានិ អហេសុំ, ទុតិយេ សត្តតិ, តតិយេ សដ្ឋិ។ តទា ពោធិសត្តោ សុទស្សនោ នាម រាជា ហុត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស សចីវរំ មហាទានំ ទត្វា តស្ស សន្តិកេ បព្ពជិត្វា អាចារគុណសម្បន្នោ ពុទ្ធរតនេ ចិត្តី

ការបើតិពហុលោ អហោសិ។ សោបិ នំ ភគវា “ឥតោ ឯកត្តឹសកប្បេ ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ ព្យាកាសិ។ តស្ស បន ភគវតោ អនោមំ នាម នគរំ អហោសិ, សុប្បតីតោ នាម រាជា បិតា, យសវតី នាម មាតា, សោណោ ច ឧត្តរោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, ឧបសន្តោ នាមុបដ្ឋាកោ, រាមា ច សុរាមា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា, សាលរុក្ខោ ពោធិ, សរីរំ សដ្ឋិហត្ថុព្ពេធំ អហោសិ, សដ្ឋិ វស្សសហស្សានិ អាយូតិ។

“តត្ថេវ មណ្ឌកប្បម្ហិ, អសមោ អប្បដិបុគ្គលោ;
វេស្សភូ នាម នាមេន, លោកេ ឧប្បជ្ជិ សោ ជិនោ”តិ។ (ពុ. វំ. ២៣.១);

កកុសន្ធោ ពុទ្ធោ

តស្ស អបរភាគេ ឥមស្មិំ កប្បេ ចត្តារោ ពុទ្ធា និព្ពត្តា **កកុសន្ធោ, កោណាគមនោ, កស្សបោ, អម្ហាកំ ភគវា**តិ។ **កកុសន្ធស្ស** ភគវតោ ឯកោវ សាវកសន្និបាតោ, តត្ថ ចត្តាលីស ភិក្ខុសហស្សានិ អហេសុំ។ តទា ពោធិសត្តោ ខេមោ នាម រាជា ហុត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស សបត្តចីវរំ មហាទានញ្ចេវ អញ្ជនាទិភេសជ្ជានិ ច ទត្វា សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បព្ពជិ។ សោបិ នំ សត្ថា “ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ ព្យាកាសិ។ កកុសន្ធស្ស បន ភគវតោ ខេមំ នាម នគរំ អហោសិ, អគ្គិទត្តោ នាម ព្រាហ្មណោ បិតា, វិសាខា នាម ព្រាហ្មណី មាតា, វិធុរោ ច សញ្ជីវោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, ពុទ្ធិជោ នាមុបដ្ឋាកោ, សាមា ច ចម្បា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា, មហាសិរីសរុក្ខោ ពោធិ, សរីរំ ចត្តាលីសហត្ថុព្ពេធំ អហោសិ, ចត្តាលីស វស្សសហស្សានិ អាយូតិ។

“វេស្សភុស្ស អបរេន, សម្ពុទ្ធោ ទ្វិបទុត្តមោ;
កកុសន្ធោ នាម នាមេន, អប្បមេយ្យោ ទុរាសទោ”តិ។ (ពុ. វំ. ២៤.១);

កោណាគមនោ ពុទ្ធោ

តស្ស អបរភាគេ **កោណាគមនោ** នាម សត្ថា ឧទបាទិ។ តស្សាបិ ឯកោវ សាវកសន្និបាតោ, តត្ថ តឹស ភិក្ខុសហស្សានិ អហេសុំ។ តទា ពោធិសត្តោ បព្ពតោ នាម រាជា ហុត្វា អមច្ចគណបរិវុតោ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា ធម្មទេសនំ សុត្វា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និមន្តេត្វា មហាទានំ បវត្តេត្វា បត្តុណ្ណចីនបដកោសេយ្យកម្ពលទុកូលានិ ចេវ សុវណ្ណបដិកញ្ច ទត្វា សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិ។ សោបិ នំ សត្ថា “ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ ព្យាកាសិ។ តស្ស ភគវតោ សោភវតី នាម នគរំ អហោសិ, យញ្ញទត្តោ នាម ព្រាហ្មណោ បិតា, ឧត្តរា នាម ព្រាហ្មណី មាតា, ភិយ្យសោ ច ឧត្តរោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, សោត្ថិជោ នាមុបដ្ឋាកោ, សមុទ្ទា ច ឧត្តរា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា, ឧទុម្ពររុក្ខោ ពោធិ, សរីរំ តឹសហត្ថុព្ពេធំ អហោសិ, តឹស វស្សសហស្សានិ អាយូតិ។

“កកុសន្ធស្ស អបរេន, សម្ពុទ្ធោ ទ្វិបទុត្តមោ;
កោណាគមនោ នាម ជិនោ, លោកជេដ្ឋោ នរាសភោ”តិ។ (ពុ. វំ. ២៥.១);

កស្សបោ ពុទ្ធោ

តស្ស អបរភាគេ **កស្សបោ** នាម សត្ថា ឧទបាទិ។ តស្សាបិ ឯកោវ សាវកសន្និបាតោ, តត្ថ វីសតិ ភិក្ខុសហស្សានិ អហេសុំ។ តទា ពោធិសត្តោ ជោតិបាលោ នាម មាណវោ ហុត្វា តិណ្ណំ វេទានំ បារគូ ភូមិយញ្ចេវ អន្តលិក្ខេ ច បាកដោ ឃដិការស្ស កុម្ភការស្ស មិត្តោ អហោសិ។ សោ តេន សទ្ធិំ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា ធម្មកថំ សុត្វា បព្ពជិត្វា អារទ្ធវីរិយោ តីណិ បិដកានិ ឧគ្គហេត្វា វត្តាវត្តសម្បត្តិយា ពុទ្ធសាសនំ សោភេសិ។ សោបិ នំ សត្ថា “ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ ព្យាកាសិ។ តស្ស ភគវតោ ជាតនគរំ ពារាណសី នាម អហោសិ, ព្រហ្មទត្តោ នាម ព្រាហ្មណោ បិតា, ធនវតី នាម ព្រាហ្មណី មាតា, តិស្សោ ច ភារទ្វាជោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, សព្ពមិត្តោ នាមុបដ្ឋាកោ, អនុឡា ច ឧរុវេឡា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា, និគ្រោធរុក្ខោ ពោធិ, សរីរំ វីសតិហត្ថុព្ពេធំ អហោសិ, វីសតិ វស្សសហស្សានិ អាយូតិ។

“កោណាគមនស្ស អបរេន, សម្ពុទ្ធោ ទ្វិបទុត្តមោ;
កស្សបោ នាម គោត្តេន, ធម្មរាជា បភង្ករោ”តិ។ (ពុ. វំ. ២៦.១);

យស្មិំ បន កប្បេ ទីបង្ករទសពលោ ឧទបាទិ, តស្មិំ អញ្ញេបិ តយោ ពុទ្ធា អហេសុំ។ តេសំ សន្តិកេ ពោធិសត្តស្ស ព្យាករណំ នត្ថិ, តស្មា តេ ឥធ ន ទស្សិតា។ អដ្ឋកថាយំ បន តណ្ហង្ករតោ បដ្ឋាយ សព្ពេបិ ពុទ្ធេ ទស្សេតុំ

តេនំ វុត្តំ –

“តណ្ហង្ករោ មេធង្ករោ, អថោបិ សរណង្ករោ;
ទីបង្ករោ ច សម្ពុទ្ធោ, កោណ្ឌញ្ញោ ទ្វិបទុត្តមោ។

“មង្គលោ ច សុមនោ ច, រេវតោ សោភិតោ មុនិ;
អនោមទស្សី បទុមោ, នារទោ បទុមុត្តរោ។

“សុមេធោ ច សុជាតោ ច, បិយទស្សី មហាយសោ;
អត្ថទស្សី ធម្មទស្សី, សិទ្ធត្ថោ លោកនាយកោ។

“តិស្សោ ផុស្សោ ច សម្ពុទ្ធោ, វិបស្សី សិខី វេស្សភូ;
កកុសន្ធោ កោណាគមនោ, កស្សបោ ចាបិ នាយកោ។

“ឯតេ អហេសុំ សម្ពុទ្ធា, វីតរាគា សមាហិតា;
សតរំសីវ ឧប្បន្នា, មហាតមវិនោទនា;
ជលិត្វា អគ្គិខន្ធាវ, និព្ពុតា តេ សសាវកា”តិ។

គោតមោ ពុទ្ធោ

តត្ថ អម្ហាកំ ពោធិសត្តោ ទីបង្ករាទីនំ ចតុវីសតិយា ពុទ្ធានំ សន្តិកេ អធិការំ ករោន្តោ កប្បសតសហស្សាធិកានិ ចត្តារិ អសង្ខេយ្យានិ អាគតោ។ កស្សបស្ស បន ភគវតោ ឱរភាគេ ឋបេត្វា ឥមំ សម្មាសម្ពុទ្ធំ អញ្ញោ ពុទ្ធោ នាម នត្ថិ។ ឥតិ **ទីបង្ករាទីនំ ចតុវីសតិយា ពុទ្ធានំ** សន្តិកេ លទ្ធព្យាករណោ បន ពោធិសត្តោ យេនេន –

“មនុស្សត្តំ លិង្គសម្បត្តិ, ហេតុ សត្ថារទស្សនំ;
បព្ពជ្ជា គុណសម្បត្តិ, អធិការោ ច ឆន្ទតា;
អដ្ឋធម្មសមោធានា, អភិនីហារោ សមិជ្ឈតី”តិ។ (ពុ. វំ. ២.៥៩) –

ឥមេ អដ្ឋ ធម្មេ សមោធានេត្វា ទីបង្ករបាទមូលេ កតាភិនីហារេន “ហន្ទ ពុទ្ធករេ ធម្មេ, វិចិនាមិ ឥតោ ចិតោ”តិ ឧស្សាហំ កត្វា “វិចិនន្តោ តទា ទក្ខិំ, បឋមំ ទានបារមិ”ន្តិ ទានបារមិតាទយោ ពុទ្ធការកធម្មា ទិដ្ឋា, បូរេន្តោយេវ យាវ វេស្សន្តរត្តភាវោ អាគមិ។ អាគច្ឆន្តោ ច យេ តេ កតាភិនីហារានំ ពោធិសត្តានំ អានិសំសា សំវណ្ណិតា –

“ឯវំ សព្ពង្គសម្បន្នា, ពោធិយា និយតា នរា;
សំសរំ ទីឃមទ្ធានំ, កប្បកោដិសតេហិបិ។

“អវីចិម្ហិ នុប្បជ្ជន្តិ, តថា លោកន្តរេសុ ច;
និជ្ឈាមតណ្ហា ខុប្បិបាសា, ន ហោន្តិ កាលកញ្ជិកា។

“ន ហោន្តិ ខុទ្ទកា បាណា, ឧប្បជ្ជន្តាបិ ទុគ្គតិំ;
ជាយមានា មនុស្សេសុ, ជច្ចន្ធា ន ភវន្តិ តេ។

“សោតវេកល្លតា នត្ថិ, ន ភវន្តិ មូគបក្ខិកា;
ឥត្ថិភាវំ ន គច្ឆន្តិ, ឧភតោព្យញ្ជនបណ្ឌកា។

“ន ភវន្តិ បរិយាបន្នា, ពោធិយា និយតា នរា;
មុត្តា អានន្តរិកេហិ, សព្ពត្ថ សុទ្ធគោចរា។

“មិច្ឆាទិដ្ឋិំ ន សេវន្តិ, កម្មកិរិយទស្សនា;
វសមានាបិ សគ្គេសុ, អសញ្ញំ នុបបជ្ជរេ។

“សុទ្ធាវាសេសុ ទេវេសុ, ហេតុ នាម ន វិជ្ជតិ;
នេក្ខម្មនិន្នា សប្បុរិសា, វិសំយុត្តា ភវាភវេ;
ចរន្តិ លោកត្ថចរិយាយោ, បូរេន្តិ សព្ពបារមី”តិ។

តេ អានិសំសេ អធិគន្ត្វាវ អាគតោ។ បារមិយោ បូរេន្តស្ស ចស្ស អកិត្តិព្រាហ្មណកាលេ, សង្ខព្រាហ្មណកាលេ, ធនញ្ចយរាជកាលេ, មហាសុទស្សនរាជកាលេ, មហាគោវិន្ទកាលេ, និមិមហារាជកាលេ, ចន្ទកុមារកាលេ, វិសយ្ហសេដ្ឋិកាលេ, សិវិរាជកាលេ, វេស្សន្តររាជកាលេតិ ទានបារមិតាយ បូរិតត្តភាវានំ បរិមាណំ នាម នត្ថិ។ ឯកន្តេន បនស្ស សសបណ្ឌិតជាតកេ –

“ភិក្ខាយ ឧបគតំ ទិស្វា, សកត្តានំ បរិច្ចជឹ;
ទានេន មេ សមោ នត្ថិ, ឯសា មេ ទានបារមី”តិ។ (ចរិយា. ១.តស្សុទ្ទាន) –

ឯវំ អត្តបរិច្ចាគំ ករោន្តស្ស **ទានបារមិតា** បរមត្ថបារមី នាម ជាតា។ តថា សីលវនាគរាជកាលេ, ចម្បេយ្យនាគរាជកាលេ, ភូរិទត្តនាគរាជកាលេ, ឆទ្ទន្តនាគរាជកាលេ, ជយទ្ទិសរាជបុត្តកាលេ, អលីនសត្តុកុមារកាលេតិ សីលបារមិតាយ បូរិតត្តភាវានំ បរិមាណំ នាម នត្ថិ។ ឯកន្តេន បនស្ស សង្ខបាលជាតកេ –

“សូលេហិ វិជ្ឈយន្តោបិ, កោដ្ដិយន្តោបិ សត្តិភិ;
ភោជបុត្តេ ន កុប្បាមិ, ឯសា មេ សីលបារមី”តិ។ (ចរិយា. ២.៩១) –

ឯវំ អត្តបរិច្ចាគំ ករោន្តស្ស **សីលបារមិតា** បរមត្ថបារមី នាម ជាតា។ តថា សោមនស្សកុមារកាលេ, ហត្ថិបាលកុមារកាលេ, អយោឃរបណ្ឌិតកាលេតិ មហារជ្ជំ បហាយ នេក្ខម្មបារមិតាយ បូរិតត្តភាវានំ បរិមាណំ នាម នត្ថិ។ ឯកន្តេន បនស្ស ចូឡសុតសោមជាតកេ –

“មហារជ្ជំ ហត្ថគតំ, ខេឡបិណ្ឌំវ ឆឌ្ឌយិំ;
ចជតោ ន ហោតិ លគ្គនំ, ឯសា មេ នេក្ខម្មបារមី”តិ។ –

ឯវំ និស្សង្គតាយ រជ្ជំ ឆឌ្ឌេត្វា និក្ខមន្តស្ស **នេក្ខម្មបារមិតា** បរមត្ថបារមី នាម ជាតា។ តថា វិធុរបណ្ឌិតកាលេ, មហាគោវិន្ទបណ្ឌិតកាលេ, កុទ្ទាលបណ្ឌិតកាលេ, អរកបណ្ឌិតកាលេ, ពោធិបរិព្ពាជកកាលេ, មហោសធបណ្ឌិតកាលេតិ បញ្ញាបារមិតាយ បូរិតត្តភាវានំ បរិមាណំ នាម នត្ថិ។ ឯកន្តេន បនស្ស សត្តុភស្តជាតកេ សេនកបណ្ឌិតកាលេ –

“បញ្ញាយ វិចិនន្តោហំ, ព្រាហ្មណំ មោចយិំ ទុខា;
បញ្ញាយ មេ សមោ នត្ថិ, ឯសា មេ បញ្ញាបារមី”តិ។ –

អន្តោភស្តគតំ សប្បំ ទស្សេន្តស្ស **បញ្ញាបារមិតា** បរមត្ថបារមី នាម ជាតា។ តថា វីរិយបារមិតាទីនម្បិ បូរិតត្តភាវានំ បរិមាណំ នាម នត្ថិ។ ឯកន្តេន បនស្ស មហាជនកជាតកេ –

“អតីរទស្សី ជលមជ្ឈេ, ហតា សព្ពេវ មានុសា;
ចិត្តស្ស អញ្ញថា នត្ថិ, ឯសា មេ វីរិយបារមី”តិ។ –

ឯវំ មហាសមុទ្ទំ តរន្តស្ស **វីរិយបារមិតា** បរមត្ថបារមី នាម ជាតា។ ខន្តិវាទិជាតកេ –

“អចេតនំវ កោដ្ដេន្តេ, តិណ្ហេន ផរសុនា មមំ;
កាសិរាជេ ន កុប្បាមិ, ឯសា មេ ខន្តិបារមី”តិ។ –

ឯវំ អចេតនភាវេន វិយ មហាទុក្ខំ អធិវាសេន្តស្ស **ខន្តិបារមិតា** បរមត្ថបារមី នាម ជាតា។ មហាសុតសោមជាតកេ –

“សច្ចវាចំ អនុរក្ខន្តោ, ចជិត្វា មម ជីវិតំ;
មោចេសិំ ឯកសតំ ខត្តិយេ, ឯសា មេ សច្ចបារមី”តិ។ –

ឯវំ ជីវិតំ ចជិត្វា សច្ចមនុរក្ខន្តស្ស **សច្ចបារមិតា** បរមត្ថបារមី នាម ជាតា។ មូគបក្ខជាតកេ –

> “មាតាបិតា ន មេ ទេស្សា, នបិ ទេស្សំ មហាយសំ;
> សព្ពញ្ញុតំ បិយំ មយ្ហំ, តស្មា វតមធិដ្ឋហិ”ន្តិ។ (ចរិយា. ៣.៦៥) –

ឯវំ ជីវិតម្បិ ចជិត្វា វតំ អធិដ្ឋហន្តស្ស **អធិដ្ឋានបារមិតា** បរមត្ថបារមី នាម ជាតា។ សុវណ្ណសាមជាតកេ –

> “ន មំ កោចិ ឧត្តសតិ, នបិហំ ភាយាមិ កស្សចិ;
> មេត្តាពលេនុបត្ថទ្ធោ, រមាមិ បវនេ តទា”តិ។ (ចរិយា. ៣.១១៣) –

ឯវំ ជីវិតម្បិ អនោលោកេត្វា មេត្តាយន្តស្ស **មេត្តាបារមិតា** បរមត្ថបារមី នាម ជាតា។ លោមហំសជាតកេ –

> “សុសានេ សេយ្យំ កប្បេមិ, ឆវដ្ឋិកំ ឧបនិធាយហំ;
> គាមណ្ឌលា ឧបាគន្ត្វា, រូបំ ទស្សេន្តិនប្បក”ន្តិ។ (ចរិយា. ៣.១១៩) –

ឯវំ គាមទារកេសុ និដ្ឋុភនាទីហិ ចេវ មាលាគន្ធូបហារាទីហិ ច សុខទុក្ខំ ឧប្បាទេន្តេសុបិ ឧបេក្ខំ អនតិវត្តេន្តស្ស **ឧបេក្ខាបារមិតា** បរមត្ថបារមី នាម ជាតា។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ។ វិត្ថារតោ បនេស អត្ថោ ចរិយាបិដកតោ គហេតព្ពោតិ។ ឯវំ បារមិយោ បូរេត្វា វេស្សន្តរត្តភាវេ ឋិតោ –

> “អចេតនាយំ បថវី, អវិញ្ញាយ សុខំ ទុខំ;
> សាបិ ទានពលា មយ្ហំ, សត្តក្ខត្តុំ បកម្បថា”តិ។ (ចរិយា. ១.១២៤) –

ឯវំ មហាបថវិកម្បនាទីនិ មហាបុញ្ញានិ ករិត្វា អាយុបរិយោសានេ តតោ ចុតោ តុសិតភវនេ និព្ពត្តិ។ ឥតិ ទីបង្ករបាទមូលតោ បដ្ឋាយ យាវ អយំ តុសិតបុរេ និព្ពត្តិ, ឯត្តកំ ឋានំ **ទូរេនិទានំ** នាមាតិ វេទិតព្ពំ។

ទូរេនិទានកថា និដ្ឋិតា។

២. អវិទូរេនិទានកថា

តុសិតបុរេ វសន្តេយេវ បន ពោធិសត្តេ ពុទ្ធកោលាហលំ នាម ឧទបាទិ។ លោកស្មិញ្ហិ **តីណិ កោលាហលានិ** មហន្តានិ ឧប្បជ្ជន្តិ កប្បកោលាហលំ, ពុទ្ធកោលាហលំ, ចក្កវត្តិកោលាហលន្តិ។ តត្ថ “វស្សសតសហស្សច្ចយេន កប្បុដ្ឋានំ ភវិស្សតី”តិ លោកព្យូហា នាម កាមាវចរទេវា មុត្តសិរា វិកិណ្ណកេសា រុទមុខា អស្សូនិ ហត្ថេហិ បុញ្ឆមានា រត្តវត្ថនិវត្ថា អតិវិយ វិរូបវេសធារិនោ ហុត្វា មនុស្សបថេ វិចរន្តា ឯវំ អារោចេន្តិ – “មារិសា, ឥតោ វស្សសតសហស្សច្ចយេន កប្បុដ្ឋានំ ភវិស្សតិ, អយំ លោកោ វិនស្សិស្សតិ, មហាសមុទ្ទោបិ សុស្សិស្សតិ, អយញ្ច មហាបថវី សិនេរុ ច បព្ពតរាជា ឧឌ្ឍយ្ហិស្សន្តិ វិនស្សិស្សន្តិ, យាវ ព្រហ្មលោកា លោកវិនាសោ ភវិស្សតិ, មេត្តំ មារិសា, ភាវេថ, ករុណំ, មុទិតំ, ឧបេក្ខំ មារិសា, ភាវេថ, មាតរំ ឧបដ្ឋហថ, បិតរំ ឧបដ្ឋហថ, កុលេ ជេដ្ឋាបចាយិនោ ហោថា”តិ។ ឥទំ **កប្បកោលាហលំ** នាម។ “វស្សសហស្សច្ចយេន បន សព្ពញ្ញុពុទ្ធោ លោកេ ឧប្បជ្ជិស្សតី”តិ លោកបាលទេវតា “ឥតោ, មារិសា, វស្សសហស្សច្ចយេន សព្ពញ្ញុពុទ្ធោ លោកេ ឧប្បជ្ជិស្សតី”តិ ឧគ្ឃោសេន្តិយោ អាហិណ្ឌន្តិ។ ឥទំ **ពុទ្ធកោលាហលំ** នាម។ “វស្សសតស្សច្ចយេន ចក្កវត្តិរាជា ឧប្បជ្ជិស្សតី”តិ ទេវតាយោ “ឥតោ មារិសា វស្សសតច្ចយេន ចក្កវត្តិរាជា លោកេ ឧប្បជ្ជិស្សតី”តិ ឧគ្ឃោសេន្តិយោ អាហិណ្ឌន្តិ។ ឥទំ **ចក្កវត្តិកោលាហលំ** នាម។ ឥមានិ តីណិ កោលាហលានិ មហន្តានិ ហោន្តិ។

តេសុ ពុទ្ធកោលាហលសទ្ទំ សុត្វា សកលទសសហស្សចក្កវាឡទេវតា ឯកតោ សន្និបតិត្វា “អសុកោ នាម សត្តោ ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ ញត្វា តំ ឧបសង្កមិត្វា អាយាចន្តិ។ អាយាចមានា ច បុព្ពនិមិត្តេសុ ឧប្បន្នេសុ អាយាចន្តិ។ តទា បន សព្ពាបិ តា ឯកេកចក្កវាឡេ ចាតុមហារាជសក្កសុយាមសន្តុសិតសុនិម្មិតវសវត្តិមហាព្រហ្មេហិ សទ្ធិំ ឯកចក្កវាឡេ សន្និបតិត្វា តុសិតភវនេ ពោធិសត្តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “មារិស, តុម្ហេហិ ទស បារមិយោ បូរេន្តេហិ ន សក្កសម្បត្តិំ, ន មារព្រហ្មចក្កវត្តិសម្បត្តិំ បត្ថេន្តេហិ បូរិតា, លោកនិត្ថរណត្ថាយ បន សព្ពញ្ញុតំ បត្ថេន្តេហិ បូរិតា, សោ វោ ទានិ កាលោ, មារិស, ពុទ្ធត្តាយ, សមយោ, មារិស, ពុទ្ធត្តាយា”តិ យាចឹសុ។

អថ មហាសត្តោ ទេវតានំ បដិញ្ញំ អទត្វាវ កាលទីបទេសកុលជនេត្តិអាយុបរិច្ឆេទវសេន **បញ្ចមហាវិលោកនំ** នាម វិលោកេសិ។ តត្ថ “កាលោ នុ ខោ, អកាលោ នុ ខោ”តិ បឋមំ កាលំ វិលោកេសិ។ តត្ថ វស្សសត

សហស្សតោ ឧទ្ធំ វឌ្ឍិតអាយុកាលោ កាលោ នាម ន ហោតិ។ កស្មា? តទា ហិ សត្តានំ ជាតិជរាមរណានិ ន បញ្ញា
យន្តិ។ ពុទ្ធានញ្ច ធម្មទេសនា តិលក្ខណមុត្តា នាម នត្ថិ។ តេសំ “អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តា”តិ កថេន្តានំ “កឹ នាមេតំ
កថេន្តី”តិ នេវ សោតព្ពំ ន សទ្ធាតព្ពំ មញ្ញន្តិ, តតោ អភិសមយោ ន ហោតិ, តស្មឹ អសតិ អនិយ្យានិកំ សាសនំ
ហោតិ។ តស្មា សោ អកាលោ។ វស្សសតតោ ឩនអាយុកាលោបិ កាលោ នាម ន ហោតិ។ កស្មា? តទា ហិ សត្តា
ឧស្សន្នកិលេសា ហោន្តិ, ឧស្សន្នកិលេសានញ្ច ទិន្នោ ឱវាទោ ឱវាទដ្ឋានេ ន តិដ្ឋតិ, ឧទកេ ទណ្ឌរាជិ វិយ ខិប្បំ
វិគច្ឆតិ។ តស្មា សោបិ អកាលោ។ វស្សសតសហស្សតោ បន បដ្ឋាយ ហេដ្ឋា, វស្សសតតោ បដ្ឋាយ ឧទ្ធំ អាយុ
កាលោ កាលោ នាម។ តទា ច វស្សសតាយុកាលោ, អថ មហាសត្តោ “និព្ពត្តិតព្ពកាលោ”តិ កាលំ បស្សិ។

តតោ ទីបំ វិលោកេន្តោ សបរិវារេ ចត្តារោ ទីបេ ឱលោកេត្វា “តីសុ ទីបេសុ ពុទ្ធា ន និព្ពត្តន្តិ, ជម្ពុ
ទីបេយេវ និព្ពត្តន្តី”តិ ទីបំ បស្សិ។

តតោ “ជម្ពុទីបោ នាម មហា, ទសយោជនសហស្សបរិមាណោ, កតរស្មឹ នុ ខោ បទេសេ ពុទ្ធា និព្ពត្តន្តី”តិ
ឱកាសំ វិលោកេន្តោ មជ្ឈិមទេសំ បស្សិ។ មជ្ឈិមទេសោ នាម “បុរត្ថិមាយ ទិសាយ គជង្គលំ នាម និគមោ, តស្ស
បរេន មហាសាលា, តតោ បរា បច្ចន្តិមា ជនបទា, ឱរតោ មជ្ឈេ។ បុរត្ថិមទក្ខិណាយ ទិសាយ សល្លវតី នាម
នទី, តតោ បរា បច្ចន្តិមា ជនបទា, ឱរតោ មជ្ឈេ។ ទក្ខិណាយ ទិសាយ សេតកណ្ណិកំ នាម និគមោ, តតោ បរា
បច្ចន្តិមា ជនបទា, ឱរតោ មជ្ឈេ។ បច្ឆិមាយ ទិសាយ ថូណំ នាម ព្រាហ្មណគាមោ, តតោ បរា បច្ចន្តិមា
ជនបទា, ឱរតោ មជ្ឈេ។ ឧត្តរាយ ទិសាយ ឧសីរទ្ធជោ នាម បព្ពតោ, តតោ បរា បច្ចន្តិមា ជនបទា, ឱរតោ
មជ្ឈេ”តិ ឯវំ វិនយេ (មហាវ. ២៥៩) វុត្តោ បទេសោ ។ សោ អាយាមតោ តីណិ យោជនសតានិ, វិត្ថារតោ
អឌ្ឍតេយ្យានិ, បរិក្ខេបតោ នវ យោជនសតានីតិ ឯតស្មឹ បទេសេ ពុទ្ធា, បច្ចេកពុទ្ធា, អគ្គសាវកា, អសីតិ ម
ហាសាវកា, ចក្កវត្តិរាជានោ, អញ្ញេ ច មហេសក្ខា ខត្តិយព្រាហ្មណគហបតិមហាសាលា ឧប្បជ្ជន្តិ។ ឥទញ្ចេត្ថ
កបិលវត្ថុ នាម នគរំ, តត្ថ មយា និព្ពត្តិតព្ពន្តិ និដ្ឋំ អគមាសិ។

តតោ កុលំ វិលោកេន្តោ “ពុទ្ធា នាម វេស្សកុលេ វា សុទ្ទកុលេ វា ន និព្ពត្តន្តិ។ លោកសម្មតេ បន
ខត្តិយកុលេ វា ព្រាហ្មណកុលេ វាតិ ទ្វីសុយេវ កុលេសុ និព្ពត្តន្តិ។ ឥទានិ ច ខត្តិយកុលំ លោកសម្មតំ, តត្ថ
និព្ពត្តិស្សាមិ។ សុទ្ធោទនោ នាម រាជា មេ បិតា ភវិស្សតី”តិ កុលំ បស្សិ។

តតោ មាតរំ វិលោកេន្តោ “ពុទ្ធមាតា នាម លោលា សុរាធុត្តា ន ហោតិ, កប្បសតសហស្សំ បន បូរិតបារមី
ជាតិតោ បដ្ឋាយ អខណ្ឌបញ្ចសីលាយេវ ហោតិ។ អយញ្ច មហាមាយា នាម ទេវី ឯទិសី, អយំ មេ មាតា ភវិស្សតិ។
កិត្តកំ បនស្សា អាយូតិ ទសន្នំ មាសានំ ឧបរិ សត្ត ទិវសានី”តិ បស្សិ។

ឥតិ ឥមំ បញ្ចមហាវិលោកនំ វិលោកេត្វា “កាលោ មេ, មារិសា, ពុទ្ធភាវាយា”តិ ទេវតានំ សង្គហំ ករោន្តោ
បដិញ្ញំ ទត្វា “គច្ឆថ, តុម្ហេ”តិ តា ទេវតា ឧយ្យោជេត្វា តុសិតទេវតាហិ បរិវុតោ តុសិតបុរេ នន្ទនវនំ បាវិសិ។
សព្ពទេវលោកេសុ ហិ នន្ទនវនំ អត្ថិយេវ។ តត្ថ នំ ទេវតា “ឥតោ ចុតោ សុគតឹ គច្ឆ, ឥតោ ចុតោ សុគតឹ
គច្ឆា”តិ បុព្ពេ កតកុសលកម្មោកាសំ សារយមានា វិចរន្តិ។ សោ ឯវំ ទេវតាហិ កុសលំ សារយមានាហិ បរិវុតោ
តត្ថ វិចរន្តោយេវ ចវិត្វា មហាមាយាយ ទេវិយា កុច្ឆិស្មឹ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ។

តស្ស អាវិភាវត្ថំ អយំ អនុបុព្ពិកថា – តទា កិរ កបិលវត្ថុនគរេ អាសាឡ្ហិនក្ខត្តំ សង្ឃុដ្ឋំ អហោសិ,
មហាជនោ នក្ខត្តំ កីឡតិ។ មហាមាយាបិ ទេវី បុរេ បុណ្ណមាយ សត្តមទិវសតោ បដ្ឋាយ វិគតសុរាបានំ មាលា
គន្ធវិភូតិសម្បន្នំ នក្ខត្តកីឡំ អនុភវមានា សត្តមេ ទិវសេ បាតោវ ឧដ្ឋាយ គន្ធោទកេន ន្ហាយិត្វា ចត្តារិ សត
សហស្សានិ វិស្សជ្ជេត្វា មហាទានំ ទត្វា សព្ពាលង្ការវិភូសិតា វរភោជនំ ភុញ្ជិត្វា ឧបោសថង្គានិ អធិដ្ឋាយ
អលង្កតបដិយត្តំ សិរិគព្ភំ បវិសិត្វា សិរិសយនេ និបន្នា និទ្ទំ ឱក្កមមានា ឥមំ សុបិនំ អទ្ទស – ចត្តារោ កិរ នំ
មហារាជានោ សយនេនេវ សទ្ធឹ ឧក្ខិបិត្វា ហិមវន្តំ នេត្វា សដ្ឋិយោជនិកេ មនោសិលាតលេ សត្តយោជនិកស្ស
មហាសាលរុក្ខស្ស ហេដ្ឋា ឋបេត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋំសុ។ អថ នេសំ ទេវិយោ អាគន្ត្វា ទេវឹ អនោតត្តទហំ នេត្វា
មនុស្សមលហរណត្ថំ ន្ហាបេត្វា ទិព្ពវត្ថំ និវាសាបេត្វា គន្ធេហិ វិលិម្បាបេត្វា ទិព្ពបុប្ផានិ បិឡន្ធាបេត្វា តតោ អ
វិទូរេ ឯកោ រជតបព្ពតោ អត្ថិ, តស្ស អន្តោ កនកវិមានំ អត្ថិ, តត្ថ បាចីនសីសកំ ទិព្ពសយនំ បញ្ញាបេត្វា
និបជ្ជាបេសុំ។ អថ ពោធិសត្តោ សេតវរវារណោ ហុត្វា តតោ អវិទូរេ ឯកោ សុវណ្ណបព្ពតោ អត្ថិ, តត្ថ វិចរិត្វា
តតោ ឱរុយ្ហ រជតបព្ពតំ អភិរុហិត្វា ឧត្តរទិសតោ អាគម្ម រជតទាមវណ្ណាយ សោណ្ឌាយ សេតបទុមំ គហេត្វា
កោញ្ចនាទំ នទិត្វា កនកវិមានំ បវិសិត្វា មាតុសយនំ តិក្ខត្តុំ បទក្ខិណំ កត្វា ទក្ខិណបស្សំ ផាលេត្វា កុច្ឆឹ បវិដ្ឋ
សទិសោ អហោសីតិ។ ឯវំ ឧត្តរាសាឡ្ហនក្ខត្តេន បដិសន្ធឹ គណ្ហិ។

បុនទិវសេ បពុទ្ធា ទេវី តំ សុបិនំ រញ្ញោ អារោចេសិ។ រាជា ចតុសដ្ឋិមត្តេ ព្រាហ្មណបាមោក្ខេ បក្កោសាបេត្វា គោមយហរិតូបលិត្តាយ លាជាទីហិ កតមង្គលសក្ការាយ ភូមិយា មហារហានិ អាសនានិ បញ្ញាបេត្វា តត្ថ និសិន្នានំ ព្រាហ្មណានំ សប្បិមធុសក្ខរាភិសង្ខតស្ស វរបាយាសស្ស សុវណ្ណរជតបាតិយោ បូរេត្វា សុវណ្ណរជតបាតីហិយេវ បដិកុជ្ជិត្វា អទាសិ, អញ្ញេហិ ច អហតវត្ថកបិលគាវិទានាទីហិ តេ សន្តប្បេសិ។ អថ នេសំ សព្ពកាមេហិ សន្តប្បិតានំ ព្រាហ្មណានំ សុបិនំ អារោចាបេត្វា “កឹ ភវិស្សតី”តិ បុច្ឆិ។ ព្រាហ្មណា អាហំសុ – “មា ចិន្តយិ, មហារាជ, ទេវិយា តេ កុច្ឆិម្ហិ គព្ភោ បតិដ្ឋិតោ, សោ ច ខោ បុរិសគព្ភោ, ន ឥត្ថិគព្ភោ, បុត្តោ តេ ភវិស្សតិ, សោ សចេ អគារំ អជ្ឈាវសិស្សតិ, រាជា ភវិស្សតិ ចក្កវត្តី។ សចេ អគារា និក្ខម្ម បព្ពជិស្សតិ, ពុទ្ធោ ភវិស្សតិ លោកេ វិវដច្ឆទោ”តិ។

ពោធិសត្តស្ស បន មាតុកុច្ឆិម្ហិ បដិសន្ធិគ្គហណក្ខណេយេវ ឯកប្បហារេនេវ សកលទសសហស្សី លោកធាតុ សង្កម្បិ សម្បកម្បិ សម្បវេធិ។ **ទ្វត្តិំស បុព្ពនិមិត្តានិ** បាតុរហេសុំ – ទសសុ ចក្កវាឡសហស្សេសុ អប្បមាណោ ឱភាសោ ផរិ។ តស្ស តំ សិរិំ ទដ្ឋុកាមា វិយ អន្ធា ចក្ខូនិ បដិលភឹសុ, ពធិរា សទ្ទំ សុណឹសុ, មូគា សមាលបឹសុ, ខុជ្ជា ឧជុគត្តា អហេសុំ, បង្គុលា បទសា គមនំ បដិលភឹសុ, ពន្ធនគតា សព្ពសត្តា អន្ទុពន្ធនាទីហិ មុច្ចឹសុ, សព្ពនិរយេសុ អគ្គិ និព្ពាយិំសុ, បេត្តិវិសយេសុ ខុប្បិបាសា វូបសមឹសុ, តិរច្ឆានានំ ភយំ នាហោសិ, សព្ពសត្តានំ រោគោ វូបសមិ, សព្ពសត្តា បិយំវទា អហេសុំ, មធុរេនាការេន អស្សា ហសឹសុ, វារណា គជ្ជឹសុ, សព្ពតូរិយានិ សកំ សកំ និន្នាទំ មុញ្ចឹសុ, អឃដ្ដិតានិយេវ មនុស្សានំ ហត្ថូបគាទីនិ អាភរណានិ វិរវឹសុ, សព្ពា ទិសា វិប្បសន្នា អហេសុំ, សត្តានំ សុខំ ឧប្បាទយមានោ មុទុសីតលោ វាតោ វាយិ, អកាលមេឃោ វស្សិ, បថវិតោបិ ឧទកំ ឧព្ភិជ្ជិត្វា វិស្សន្ទិ, បក្ខិនោ អាកាសគមនំ វិជហឹសុ, នទិយោ អសន្ទមានា អដ្ឋំសុ, មហាសមុទ្ទោ មធុរោទកោ អហោសិ, សព្ពត្ថកមេវ បញ្ចវណ្ណេហិ បទុមេហិ សញ្ឆន្នតលោ អហោសិ, ថលជជលជាទីនិ សព្ពបុប្ផានិ បុប្ផឹសុ, រុក្ខានំ ខន្ធេសុ ខន្ធបទុមានិ, សាខាសុ សាខាបទុមានិ, លតាសុ លតាបទុមានិ បុប្ផឹសុ, ឃនសិលាតលានិ ភិន្ទិត្វា ឧបរូបរិ សតបត្តានិ ហុត្វា ទណ្ឌបទុមានិ នាម និក្ខមឹសុ, អាកាសេ ឱលម្ពកបទុមានិ នាម និព្ពត្តឹសុ, សមន្តតោ បុប្ផវស្សានិ វស្សឹសុ។ អាកាសេ ទិព្ពតូរិយានិ វជ្ជឹសុ, សកលទសសហស្សី លោកធាតុ វដ្ដេត្វា វិស្សដ្ឋមាលាគុឡោ វិយ, ឧប្បីឡេត្វា ពទ្ធមាលាកលាបោ វិយ, អលង្កតបដិយត្តមាលាសនំ វិយ ច ឯកមាលាមាលិនី វិប្ផុរន្តវាឡពីជនី បុប្ផធូបគន្ធបរិវាសិតា បរមសោភគ្គប្បត្តា អហោសិ។

ឯវំ គហិតបដិសន្ធិកស្ស ពោធិសត្តស្ស បដិសន្ធិគ្គហណកាលតោ បដ្ឋាយ ពោធិសត្តស្ស ចេវ ពោធិសត្តមាតុយា ច ឧបទ្ទវនិវារណត្ថំ ខគ្គហត្ថា ចត្តារោ ទេវបុត្តា អារក្ខំ គណ្ហឹសុ។ ពោធិសត្តស្ស មាតុយា បុរិសេសុ រាគចិត្តំ នុប្បជ្ជិ, លាភគ្គយសគ្គប្បត្តា ច អហោសិ សុខិនី អកិលន្តកាយា។ ពោធិសត្តញ្ច អន្តោកុច្ឆិគតំ វិប្បសន្នេ មណិរតនេ អាវុតបណ្ឌុសុត្តំ វិយ បស្សតិ។ យស្មា ច ពោធិសត្តេន វសិតកុច្ឆិ នាម ចេតិយគព្ភសទិសា ហោតិ, ន សក្កា អញ្ញេន សត្តេន អាវសិតុំ វា បរិភុញ្ជិតុំ វា, តស្មា ពោធិសត្តមាតា សត្តាហជាតេ ពោធិសត្តេ កាលំ កត្វា តុសិតបុរេ និព្ពត្តិ។ យថា ច អញ្ញា ឥត្ថិយោ ទសមាសេ អប្បត្វាបិ អតិក្កមិត្វាបិ និសិន្នាបិ និបន្នាបិ វិជាយន្តិ, ន ឯវំ ពោធិសត្តមាតា។ សា បន ពោធិសត្តំ ទសមាសេ កុច្ឆិនា បរិហរិត្វា ឋិតាវ វិជាយតិ។ អយំ **ពោធិសត្តមាតុធម្មតា**។

មហាមាយាបិ ទេវី បត្តេន តេលំ វិយ ទសមាសេ កុច្ឆិនា ពោធិសត្តំ បរិហរិត្វា បរិបុណ្ណគព្ភា ញាតិឃរំ គន្តុកាមា សុទ្ធោទនមហារាជស្ស អារោចេសិ – “ឥច្ឆាមហំ, ទេវ, កុលសន្តកំ ទេវទហនគរំ គន្តុ”ន្តិ។ រាជា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា កបិលវត្ថុតោ យាវ ទេវទហនគរា មគ្គំ សមំ ការេត្វា កទលិបុណ្ណឃដធជបដាកាទីហិ អលង្ការេហិ អលង្ការាបេត្វា ទេវឹ សោវណ្ណសិវិកាយ និសីទាបេត្វា អមច្ចសហស្សេន ឧក្ខិបាបេត្វា មហន្តេន បរិវារេន បេសេសិ។ ទ្វិន្នំ បន នគរានំ អន្តរេ ឧភយនគរវាសីនម្បិ លុម្ពិនីវនំ នាម មង្គលសាលវនំ អត្ថិ។ តស្មិំ សមយេ មូលតោ បដ្ឋាយ យាវ អគ្គសាខា សព្ពំ ឯកបាលិផុល្លំ អហោសិ, សាខន្តរេហិ ចេវ បុប្ផន្តរេហិ ច បញ្ចវណ្ណភមរគណា នានប្បការា ច សកុណសង្ឃា មធុរស្សរេន វិកូជន្តា វិចរន្តិ។ សកលំ លុម្ពិនីវនំ ចិត្តលតាវនសទិសំ, មហានុភាវស្ស រញ្ញោ សុសជ្ជិតអាបានមណ្ឌលំ វិយ អហោសិ។ ទេវិយា តំ ទិស្វា សាលវនេ កីឡិតុកាមតា ឧទបាទិ។ អមច្ចា ទេវឹ គហេត្វា សាលវនំ បវិសឹសុ។ សា មង្គលសាលមូលំ ឧបគន្ត្វា សាលសាខំ គណ្ហិតុកាមា អហោសិ, សាលសាខា សុសេទិតវេត្តគ្គំ វិយ ឱណមិត្វា ទេវិយា ហត្ថសមីបំ ឧបគញ្ឆិ។ សា ហត្ថំ បសារេត្វា សាខំ អគ្គហេសិ។ តាវទេវ ច ទេវិយា កម្មជវាតា ចលឹសុ, អថស្សា សាណឹ បរិក្ខិបាបេត្វា មហាជនោ បដិក្កមិ, សាលសាខំ គហេត្វា តិដ្ឋមានាយ ឯវ ចស្សា គព្ភវុដ្ឋានំ អហោសិ។ តង្ខណញ្ញេវ ចត្តារោ វិសុទ្ធចិត្តា មហាព្រហ្មានោ សុវណ្ណជាលំ អាទាយ សម្បត្តា។ តេ តេន សុវណ្ណជាលេន ពោធិសត្តំ សម្បដិច្ឆិត្វា មាតុ បុរតោ ឋបេត្វា “អត្តមនា, ទេវិ, ហោហិ, មហេសក្ខោ តេ បុត្តោ ឧប្បន្នោ”តិ អាហំសុ។

យថា បន អញ្ញេ សត្តា មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមន្តា បដិកូលេន អសុចិនា មក្ខិតា និក្ខមន្តិ, ន ឯវំ ពោធិសត្តោ។ សោ បន ធម្មាសនតោ ឱតរន្តោ ធម្មកថិកោ វិយ, និស្សេណិតោ ឱតរន្តោ បុរិសោ វិយ ច ទ្វេ ហត្ថេ ទ្វេ ច បាទេ បសារេត្វា ឋិតកោវ មាតុកុច្ឆិសម្ភវេន កេនចិ អសុចិនា អមក្ខិតោ សុទ្ធោ វិសទោ កាសិកវត្ថេ និក្ខិត្តមណិរតនំ វិយ ជោតេន្តោ មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមិ។ ឯវំ សន្តេបិ ពោធិសត្តស្ស ច ពោធិសត្តមាតុយា ច សក្ការត្ថំ អាកាសតោ ទ្វេ ឧទកធារា និក្ខមិត្វា ពោធិសត្តស្ស ច ពោធិសត្តមាតុយា ច សរីរេ ឧតុំ គាហាបេសុំ។

អថ នំ សុវណ្ណជាលេន បដិគ្គហេត្វា ឋិតានំ ព្រហ្មានំ ហត្ថតោ ចត្តារោ មហារាជានោ មង្គលសម្មតាយ សុខសម្ផស្សាយ អជិនប្បវេណិយា គណ្ហឹសុ, តេសំ ហត្ថតោ មនុស្សា ទុកូលចុម្ពដកេន គណ្ហឹសុ, មនុស្សានំ ហត្ថតោ មុច្ចិត្វា បថវិយំ បតិដ្ឋាយ បុរត្ថិមទិសំ ឱលោកេសិ, អនេកានិ ចក្កវាឡសហស្សានិ ឯកង្គណានិ អហេសុំ។ តត្ថ ទេវមនុស្សា គន្ធមាលាទីហិ បូជយមានា “មហាបុរិស, ឥធ តុម្ហេហិ សទិសោ អញ្ញោ នត្ថិ, កុតេត្ថ ឧត្តរិតរោ”តិ អាហំសុ។ ឯវំ ចតស្សោ ទិសា , ចតស្សោ អនុទិសា ច ហេដ្ឋា, ឧបរីតិ ទសបិ ទិសា អនុវិលោកេត្វា អត្តនា សទិសំ កញ្ចិ អទិស្វា “អយំ ឧត្តរាទិសា”តិ សត្តបទវីតិហារេន អគមាសិ មហាព្រហ្មុនា សេតច្ឆត្តំ ធារយមានេន, សុយាមេន វាឡពីជនឹ, អញ្ញាហិ ច ទេវតាហិ សេសរាជកកុធភណ្ឌហត្ថាហិ អនុគម្មមានោ។ តតោ សត្តមបទេ ឋិតោ “អគ្គោហមស្មិ លោកស្សា”តិអាទិកំ អាសភឹ វាចំ និច្ឆារេន្តោ សីហនាទំ នទិ។

ពោធិសត្តោ ហិ តីសុ អត្តភាវេសុ មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខន្តមត្តោវ វាចំ និច្ឆារេសិ មហោសធត្តភាវេ, វេស្សន្តរត្តភាវេ, ឥមស្មឹ អត្តភាវេ ចាតិ។ មហោសធត្តភាវេ កិរស្ស មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមន្តស្សេវ សក្កោ ទេវរាជា អាគន្ត្វា ចន្ទនសារំ ហត្ថេ ឋបេត្វា គតោ។ សោ តំ មុដ្ឋិយំ កត្វាវ និក្ខន្តោ។ អថ នំ មាតា “តាត, កឹ គហេត្វា អាគតោសី”តិ បុច្ឆិ។ “ឱសធំ, អម្មា”តិ។ ឥតិ ឱសធំ គហេត្វា អាគតត្តា “ឱសធទារកោ”ត្វេវស្ស នាមំ អកំសុ។ តំ ឱសធំ គហេត្វា ចាដិយំ បក្ខិបឹសុ, អាគតាគតានំ អន្ធពធិរាទីនំ តទេវ សព្ពរោគវូបសមាយ ភេសជ្ជំ អហោសិ។ តតោ “មហន្តំ ឥទំ ឱសធំ, មហន្តំ ឥទំ ឱសធ”ន្តិ ឧប្បន្នវចនំ ឧបាទាយ “មហោសធោ”ត្វេវស្ស នាមំ ជាតំ។ វេស្សន្តរត្តភាវេ បន មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមន្តោ ទក្ខិណហត្ថំ បសារេត្វាវ “អត្ថិ នុ ខោ, អម្ម, កិញ្ចិ គេហស្មឹ, ទានំ ទស្សាមី”តិ វទន្តោ និក្ខមិ។ អថស្ស មាតា “សធនេ កុលេ និព្ពត្តោសិ, តាតា”តិ បុត្តស្ស ហត្ថំ អត្តនោ ហត្ថតលេ កត្វា សហស្សត្ថវិកំ ឋបាបេសិ។ ឥមស្មឹ បន អត្តភាវេ ឥមំ សីហនាទំ នទីតិ ឯវំ ពោធិសត្តោ តីសុ អត្តភាវេសុ មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខន្តមត្តោវ វាចំ និច្ឆារេសិ។ យថា ច បដិសន្ធិគ្គហណក្ខណេ តថា ជាតិក្ខណេបិស្ស ទ្វត្តឹស បុព្ពនិមិត្តានិ បាតុរហេសុំ។ យស្មឹ បន សមយេ អម្ហាកំ ពោធិសត្តោ លុម្ពិនីវនេ ជាតោ, តស្មឹយេវ សមយេ **រាហុលមាតា**ទេវី, **អានន្ទត្ថេរោ** ,**ឆន្នោ** អមច្ចោ, **កាឡុទាយី** អមច្ចោ, **កណ្ឋកោ** អស្សរាជា, **មហាពោធិរុក្ខោ**, ចតស្សោ **និធិកុម្ភិយោ** ច ជាតា។ តត្ថ ឯកា និធិកុម្ភី គាវុតប្បមាណា, ឯកា អឌ្ឍយោជនប្បមាណា, ឯកា តិគាវុតប្បមាណា, ឯកា យោជនប្បមាណា។ គម្ភីរតោ បថវិបរិយន្តា ឯវ អហោសីតិ។ ឥមេ **សត្ត សហជាតា** នាម។

ឧភយនគរវាសិនោ ពោធិសត្តំ គហេត្វា កបិលវត្ថុនគរមេវ អគមំសុ។ តំ ទិវសំយេវ ច “កបិលវត្ថុនគរេ សុទ្ធោទនមហារាជស្ស បុត្តោ ជាតោ, អយំ កុមារោ ពោធិមូលេ និសីទិត្វា ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ តាវតឹសភវនេ ហដ្ឋតុដ្ឋា ទេវសង្ឃា ចេលុក្ខេបាទីនិ បវត្តេន្តា កីឡឹសុ។ តស្មឹ សមយេ សុទ្ធោទនមហារាជស្ស កុលូបកោ អដ្ឋសមាបត្តិលាភី **កាលទេវលោ** នាម តាបសោ ភត្តកិច្ចំ កត្វា ទិវាវិហារត្ថាយ តាវតឹសភវនំ គន្ត្វា តត្ថ ទិវាវិហារំ និសិន្នោ តា ទេវតា តថា កីឡមានា ទិស្វា “កឹ ការណា តុម្ហេ ឯវំ តុដ្ឋមានសា កីឡថ, មយ្ហម្បេតំ ការណំ កថេថា”តិ បុច្ឆិ។ ទេវតា អាហំសុ – “មារិស, សុទ្ធោទនមហារាជស្ស បុត្តោ ជាតោ, សោ ពោធិមណ្ឌេ និសីទិត្វា ពុទ្ធោ ហុត្វា ធម្មចក្កំ បវត្តេស្សតិ, ‘តស្ស អនន្តំ ពុទ្ធលីឡំ ទដ្ឋុំ, ធម្មញ្ច សោតុំ លច្ឆាមា’តិ ឥមិនា ការណេន តុដ្ឋាម្ហា”តិ។ តាបសោ តាសំ វចនំ សុត្វា ខិប្បំ ទេវលោកតោ ឱរុយ្ហ រាជនិវេសនំ បវិសិត្វា បញ្ញត្តាសនេ និសិន្នោ “បុត្តោ កិរ តេ, មហារាជ, ជាតោ, បស្សិស្សាមិ ន”ន្តិ អាហ។ រាជា អលង្កតបដិយត្តំ កុមារំ អាហរាបេត្វា តាបសំ វន្ទាបេតុំ អភិហរិ។ ពោធិសត្តស្ស បាទា បរិវត្តិត្វា តាបសស្ស ជដាសុ បតិដ្ឋហឹសុ។ ពោធិសត្តស្ស ហិ តេនត្តភាវេន វន្ទិតព្ពយុត្តកោ នាម អញ្ញោ នត្ថិ។ សចេ ហិ អជានន្តា ពោធិសត្តស្ស សីសំ តាបសស្ស បាទមូលេ ឋបេយ្យុំ, សត្តធា តស្ស មុទ្ធា ផលេយ្យ។ តាបសោ “ន មេ អត្តានំ នាសេតុំ យុត្ត”ន្តិ ឧដ្ឋាយាសនា ពោធិសត្តស្ស អញ្ជលឹ បគ្គហេសិ។ រាជា តំ អច្ឆរិយំ ទិស្វា អត្តនោ បុត្តំ វន្ទិ។

តាបសោ អតីតេ ចត្តាលីស កប្បេ, អនាគតេ ចត្តាលីសាតិ អសីតិ កប្បេ អនុស្សរតិ។ ពោធិសត្តស្ស លក្ខណសម្បត្តឹ ទិស្វា “ភវិស្សតិ នុ ខោ ពុទ្ធោ, ឧទាហុ នោ”តិ អាវជ្ជេត្វា ឧបធារេន្តោ “និស្សំសយេន ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ ញត្វា “អច្ឆរិយបុរិសោ អយ”ន្តិ សិតំ អកាសិ។ តតោ “អហំ ឥមំ អច្ឆរិយបុរិសំ ពុទ្ធភូតំ ទដ្ឋុំ លភិស្សាមិ នុ ខោ, នោ”តិ ឧបធារេន្តោ “ន លភិស្សាមិ, អន្តរាយេវ កាលំ កត្វា ពុទ្ធសតេនបិ ពុទ្ធសហស្សេនបិ

គន្ត្វា ពោធេតុំ អសក្កុណេយ្យេ អរូបភវេ និព្ពត្តិស្សាមី”តិ ទិស្វា “ឯវរូបំ នាម អច្ឆរិយបុរិសំ ពុទ្ធភូតំ ទដ្ឋុំ ន លភិស្សាមិ, មហតី វត មេ ជានិ ភវិស្សតី”តិ បរោទិ។

មនុស្សា ទិស្វា “អម្ហាកំ អយ្យោ ឥទានេវ ហសិត្វា បុន បរោទិត្វា បតិដ្ឋិតោ, កឹ នុ ខោ, ភន្តេ, អម្ហាកំ អយ្យបុត្តស្ស កោចិ អន្តរាយោ ភវិស្សតី”តិ តំ បុច្ឆឹសុ។ “នត្ថេតស្ស អន្តរាយោ, និស្សំសយេន ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ។ “អថ កស្មា, ភន្តេ, បរោទិត្ថា”តិ? “ឯវរូបំ បុរិសំ ពុទ្ធភូតំ ទដ្ឋុំ ន លភិស្សាមិ, ‘មហតី វត មេ ជានិ ភវិស្សតី’តិ អត្តានំ អនុសោចន្តោ រោទាមី”តិ អាហ។ តតោ សោ “កឹ នុ ខោ មេ ញាតកេសុ កោចិ ឯកំ ពុទ្ធភូតំ ទដ្ឋុំ លភិស្សតី”តិ ឧបធារេន្តោ អត្តនោ ភាគិនេយ្យំ នាលកទារកំ អទ្ទស។ សោ ភគិនិយា គេហំ គន្ត្វា “កហំ តេ បុត្តោ នាលកោ”តិ? “អត្ថិ គេហេ, អយ្យា”តិ។ “បក្កោសាហិ ន”ន្តិ បក្កោសាបេត្វា អត្តនោ សន្តិកំ អាគតំ កុមារំ អាហ – “តាត, សុទ្ធោទនមហារាជស្ស កុលេ បុត្តោ ជាតោ, ពុទ្ធង្កុរោ ឯសោ, បញ្ចតឹស វស្សានិ អតិក្កមិត្វា ពុទ្ធោ ភវិស្សតិ, ត្វំ ឯតំ ទដ្ឋុំ លភិស្សសិ, អជ្ជេវ បព្ពជាហី”តិ។ សត្តាសីតិកោដិធនេ កុលេ និព្ពត្តទារកោបិ “ន មំ មាតុលោ អនត្ថេ និយោជេស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា តាវទេវ អន្តរាបណតោ កាសាយានិ ចេវ មត្តិកាបត្តញ្ច អាហរាបេត្វា កេសមស្សុំ ឱហារេត្វា កាសាយានិ វត្ថានិ អច្ឆាទេត្វា “យោ លោកេ ឧត្តមបុគ្គលោ, តំ ឧទ្ទិស្ស មយ្ហំ បព្ពជ្ជា”តិ ពោធិសត្តាភិមុខំ អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា បត្តំ ថវិកាយ បក្ខិបិត្វា អំសកូដេ ឱលគ្គេត្វា ហិមវន្តំ បវិសិត្វា សមណធម្មំ អកាសិ។ សោ បរមាភិសម្ពោធិប្បត្តំ តថាគតំ ឧបសង្កមិត្វា នាលកបដិបទំ កថាបេត្វា បុន ហិមវន្តំ បវិសិត្វា អរហត្តំ បត្វា ឧក្កដ្ឋបដិបទំ បដិបន្នោ សត្តេវ មាសេ អាយុំ បាលេត្វា ឯកំ សុវណ្ណបព្ពតំ និស្សាយ ឋិតកោវ អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពាយិ។

ពោធិសត្តម្បិ ខោ បញ្ចមទិវសេ សីសំ ន្ហាបេត្វា “នាមគ្គហណំ គណ្ហិស្សាមា”តិ រាជភវនំ ចតុជ្ជាតិយគន្ធេហិ វិលិម្បេត្វា លាជបញ្ចមកានិ បុប្ផានិ វិកិរិត្វា អសម្ភិន្នបាយាសំ សម្បាទេត្វា តិណ្ណំ វេទានំ បារង្គតេ អដ្ឋសតំ ព្រាហ្មណេ និមន្តេត្វា រាជភវនេ និសីទាបេត្វា សុភោជនំ ភោជាបេត្វា មហាសក្ការំ កត្វា “កឹ នុ ខោ ភវិស្សតី”តិ លក្ខណានិ បរិគ្គហាបេសុំ។ តេសុ –

“រាមោ ធជោ លក្ខណោ ចាបិ មន្តី, យញ្ញោ សុភោជោ សុយាមោ សុទត្តោ;
ឯតេ តទា អដ្ឋ អហេសុំ ព្រាហ្មណា, ឆឡង្គវា មន្តំ វិយាករិំសូ”តិ។ (ម. និ. អដ្ឋ. ១.២៨៤) –

ឥមេ អដ្ឋេវ ព្រាហ្មណា **លក្ខណបរិគ្គាហកា** អហេសុំ។ បដិសន្ធិគ្គហណទិវសេ សុបិនោបិ ឯតេហេវ បរិគ្គហិតោ ។ តេសុ សត្ត ជនា ទ្វេ អង្គុលិយោ ឧក្ខិបិត្វា ទ្វិធា នំ ព្យាករិំសុ – “ឥមេហិ លក្ខណេហិ សមន្នាគតោ សចេ អគារំ អជ្ឈាវសិស្សតិ, រាជា ភវិស្សតិ ចក្កវត្តី, សចេ បព្ពជិស្សតិ, ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ សព្ពំ ចក្កវត្តិរញ្ញោ សិរិវិភវំ អាចិក្ខឹសុ។ តេសំ បន សព្ពទហរោ គោត្តតោ កោណ្ឌញ្ញោ នាម មាណវោ ពោធិសត្តស្ស វរលក្ខណសម្បត្តឹ ឱលោកេត្វា “ឥមស្ស អគារមជ្ឈេ ឋានការណំ នត្ថិ, ឯកន្តេនេស វិវដច្ឆទោ ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ ឯកមេវ អង្គុលឹ ឧក្ខិបិត្វា ឯកំសព្យាករណំ ព្យាកាសិ។ អយញ្ហិ កតាធិការោ បច្ឆិមភវិកសត្តោ បញ្ញាយ ឥតរេ សត្ត ជនេ អភិភវិត្វា ឥមេហិ លក្ខណេហិ សមន្នាគតស្ស ពោធិសត្តស្ស ឯកន្តពុទ្ធភាវសង្ខាតំ ឯកមេវ គតឹ អទ្ទស, តស្មា ឯកំ អង្គុលឹ ឧក្ខិបិត្វា ឯវំ ព្យាកាសិ។ អថស្ស នាមំ គណ្ហន្តា សព្ពលោកស្ស អត្ថសិទ្ធិករត្តា **“សិទ្ធត្ថោ”**តិ នាមំ អកំសុ។

អថ ខោ តេ ព្រាហ្មណា អត្តនោ អត្តនោ ឃរានិ គន្ត្វា បុត្តេ អាមន្តយឹសុ – “តាតា, អម្ហេ មហល្លកា, សុទ្ធោទនមហារាជស្ស បុត្តំ សព្ពញ្ញុតំ បត្តំ មយំ សម្ភាវេយ្យាម វា នោ វា, តុម្ហេ តស្មឹ កុមារេ សព្ពញ្ញុតំ បត្តេ តស្ស សាសនេ បព្ពជេយ្យាថា”តិ។ តេ សត្តបិ ជនា យាវតាយុកំ ឋត្វា យថាកម្មំ គតា, កោណ្ឌញ្ញមាណវោយេវ បន អរោគោ អហោសិ។ សោ មហាសត្តេ វុទ្ធិមន្វាយ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា បព្ពជិត្វា អនុក្កមេន ឧរុវេលំ គន្ត្វា “រមណីយោ វត អយំ ភូមិភាគោ, អលំ វតិទំ បធានត្ថិកស្ស កុលបុត្តស្ស បធានាយា”តិ ចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា តត្ថ វាសំ ឧបគតេ “មហាបុរិសោ បព្ពជិតោ”តិ សុត្វា តេសំ ព្រាហ្មណានំ បុត្តេ ឧបសង្កមិត្វា ឯវមាហ – “សិទ្ធត្ថកុមារោ កិរ បព្ពជិតោ, សោ និស្សំសយេន ពុទ្ធោ ភវិស្សតិ។ សចេ តុម្ហាកំ បិតរោ អរោគា អស្សុ, អជ្ជ និក្ខមិត្វា បព្ពជេយ្យុំ។ សចេ តុម្ហេបិ ឥច្ឆេយ្យាថ, ឯថ, មយំ តំ មហាបុរិសំ អនុបព្ពជិស្សាមា”តិ។ តេ សព្ពេ ឯកច្ឆន្ទា ភវិតុំ នាសក្ខឹសុ, តេសុ តយោ ជនា ន បព្ពជឹសុ, កោណ្ឌញ្ញព្រាហ្មណំ ជេដ្ឋកំ កត្វា ឥតរេ ចត្តារោ បព្ពជឹសុ។ តេ បញ្ចបិ ជនា **បញ្ចវគ្គិយ**ត្ថេរា នាម ជាតា។

តទា បន សុទ្ធោទនរាជា – “កឹ ទិស្វា មយ្ហំ បុត្តោ បព្ពជិស្សតី”តិ បុច្ឆិ។ “ចត្តារិ បុព្ពនិមិត្តានី”តិ។ “កតរញ្ច កតរញ្ចា”តិ? “ជរាជិណ្ណំ, ព្យាធិតំ, មតំ, បព្ពជិត”ន្តិ។ រាជា “ឥតោ បដ្ឋាយ ឯវរូបានំ មម បុត្តស្ស សន្តិកំ ឧបសង្កមិតុំ មា អទត្ថ, មយ្ហំ បុត្តស្ស ពុទ្ធភាវេន កម្មំ នត្ថិ, អហំ មម បុត្តំ ទ្វិសហស្សទីបបរិវារានំ, ចតុន្នំ មហាទីបានំ, ឥស្សរិយាធិបច្ចំ ចក្កវត្តិរជ្ជំ ការេន្តំ ឆត្តឹសយោជនបរិមណ្ឌលាយ បរិសាយ បរិវុតំ គគនតលេ វិចរ

មានំ បស្សិតុកាមោ”តិ។ ឯវញ្ច បន វត្វា ឥមេសំ ចតុប្បការានំ និមិត្តានំ កុមារស្ស ចក្ខុបថេ អាគមននិវារណត្ថំ ចតូសុ ទិសាសុ គាវុតេ គាវុតេ អារក្ខំ ឋបេសិ។ តំ ទិវសញ្ច មង្គលដ្ឋានេ សន្និបតិតេសុ អសីតិយា ញាតិកុលសហស្សេសុ ឯកមេកោ ឯកមេកំ បុត្តំ បដិជានិ – “អយំ ពុទ្ធោ វា ហោតុ រាជា វា, មយំ ឯកមេកំ បុត្តំ ទស្សាម។ សចេបិ ពុទ្ធោ ភវិស្សតិ, ខត្តិយសមណគណេហេវ បរិវារិតោ វិចរិស្សតិ។ សចេបិ រាជា ភវិស្សតិ, ខត្តិយកុមារេហេវ បុរក្ខតបរិវារិតោ វិចរិស្សតី”តិ។ រាជាបិ ពោធិសត្តស្ស ឧត្តមរូបសម្បន្នា វិគតសព្ពទោសា ធាតិយោ បច្ចុបដ្ឋាបេសិ។ ពោធិសត្តោ មហន្តេន បរិវារេន មហន្តេន សិរិសោភគ្គេន វឌ្ឍតិ។

អថេកទិវសំ រញ្ញោ **វប្បមង្គលំ** នាម អហោសិ។ តំ ទិវសំ សកលនគរំ ទេវនគរំ វិយ អលង្ករោន្តិ, សព្ពេ ទាសកម្មករាទយោ អហតវត្ថនិវត្ថា គន្ធមាលាទិបដិមណ្ឌិតា រាជកុលេ សន្និបតន្តិ, រញ្ញោ កម្មន្តេ នង្គលសហស្សំ យោជយន្តិ, តស្មិំ បន ទិវសេ ឯកេនូនអដ្ឋសតនង្គលានិ សទ្ធិំ ពលិពទ្ទរស្មិយោត្តេហិ រជតបរិក្ខតានិ ហោន្តិ។ រញ្ញោ អាលម្ពននង្គលំ បន រត្តសុវណ្ណបរិក្ខតំ ហោតិ។ ពលិពទ្ទានំ សិង្គរស្មិបតោទាបិ សុវណ្ណបរិក្ខតាវ ហោន្តិ។ រាជា មហាបរិវារេន និក្ខមន្តោ បុត្តំ គហេត្វាវ អគមាសិ។ កម្មន្តដ្ឋានេ ឯកោ ជម្ពុរុក្ខោ ពហលបលាសោ សន្ទច្ឆាយោ អហោសិ។ តស្ស ហេដ្ឋា កុមារស្ស សយនំ បញ្ញាបេត្វា ឧបរិ សុវណ្ណតារកខចិតវិតានំ ពន្ធាបេត្វា សាណិបាការេន បរិក្ខិបាបេត្វា អារក្ខំ ឋបេត្វា រាជា សព្ពាលង្ការំ អលង្ករិត្វា អមច្ចគណបរិវុតោ នង្គលករណដ្ឋានំ អគមាសិ។ តត្ថ រាជា សុវណ្ណនង្គលំ គណ្ហាតិ, អមច្ចា ឯកេនូនអដ្ឋសតរជតនង្គលានិ, កស្សកា សេសនង្គលានិ។ តេ តានិ គហេត្វា ឥតោ ចិតោ ច កសន្តិ។ រាជា បន ឱរតោ វា បារំ គច្ឆតិ, បារតោ វា ឱរំ អាគច្ឆតិ។

ឯតស្មិំ ឋានេ មហាសម្បត្តិ អហោសិ។ ពោធិសត្តំ បរិវារេត្វា និសិន្នា ធាតិយោ “រញ្ញោ សម្បត្តិំ បស្សាមា”តិ អន្តោសាណិតោ ពហិ និក្ខន្តា។ ពោធិសត្តោ ឥតោ ចិតោ ច ឱលោកេន្តោ កញ្ចិ អទិស្វាវ វេគេន ឧដ្ឋាយ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា អានាបានេ បរិគ្គហេត្វា បឋមជ្ឈានំ និព្ពត្តេសិ។ ធាតិយោ ខជ្ជភោជ្ជន្តរេ វិចរមានា ថោកំ ចិរាយឹសុ។ សេសរុក្ខានំ ឆាយា វីតិវត្តា, តស្ស បន ជម្ពុរុក្ខស្ស ឆាយា បរិមណ្ឌលា ហុត្វា អដ្ឋាសិ។ ធាតិយោ “អយ្យបុត្តោ ឯកកោ”តិ វេគេន សាណិំ ឧក្ខិបិត្វា អន្តោ បវិសមានា ពោធិសត្តំ សយនេ បល្លង្កេន និសិន្នំ តញ្ច បាដិហារិយំ ទិស្វា គន្ត្វា រញ្ញោ អារោចេសុំ – “ទេវ, កុមារោ ឯវំ និសិន្នោ, អញ្ញេសំ រុក្ខានំ ឆាយា វីតិវត្តា, ជម្ពុរុក្ខស្ស បន ឆាយា បរិមណ្ឌលា ឋិតា”តិ។ រាជា វេគេនាគន្ត្វា បាដិហារិយំ ទិស្វា “អយំ តេ, តាត, ទុតិយវន្ទនា”តិ បុត្តំ វន្ទិ។

អថ អនុក្កមេន ពោធិសត្តោ សោឡសវស្សុទ្ទេសិកោ ជាតោ។ រាជា ពោធិសត្តស្ស តិណ្ណំ ឧតូនំ អនុច្ឆវិកេ តយោ បាសាទេ ការេសិ – ឯកំ នវភូមិកំ, ឯកំ សត្តភូមិកំ, ឯកំ បញ្ចភូមិកំ, ចត្តាលីសសហស្សា ច នាដកិត្ថិយោ ឧបដ្ឋាបេសិ។ ពោធិសត្តោ ទេវោ វិយ អច្ឆរាសង្ឃបរិវុតោ អលង្កតនាដកិត្ថីហិ បរិវុតោ និប្បុរិសេហិ តូរិយេហិ បរិចារិយមានោ មហាសម្បត្តិំ អនុភវន្តោ ឧតុវារេន តីសុ បាសាទេសុ វិហាសិ។ រាហុលមាតា បនស្ស ទេវី អគ្គមហេសី អហោសិ។

តស្សេវំ មហាសម្បត្តិំ អនុភវន្តស្ស ឯកទិវសំ ញាតិសង្ឃស្ស អព្ភន្តរេ អយំ កថា ឧទបាទិ – “សិទ្ធត្ថោ កីឡាបសុតោវ វិចរតិ, ន កិញ្ចិ សិប្បំ សិក្ខតិ, សង្គាមេ បច្ចុបដ្ឋិតេ កិំ ករិស្សតី”តិ? រាជា ពោធិសត្តំ បក្កោសាបេត្វា “តាត, តវ ញាតកា ‘សិទ្ធត្ថោ កិញ្ចិ សិប្បំ អសិក្ខិត្វា កីឡាបសុតោវ វិចរតី’តិ វទន្តិ, ឯត្ថ កិំ សត្ត បត្តកាលេ មញ្ញសី”តិ? “ទេវ, មម សិប្បំ សិក្ខនកិច្ចំ នត្ថិ, នគរេ មម សិប្បទស្សនត្ថំ ភេរិំ ចរាបេថ ‘ឥតោ សត្តមេ ទិវសេ ញាតកានំ សិប្បំ ទស្សេស្សាមី’”តិ។ រាជា តថា អកាសិ។ ពោធិសត្តោ អក្ខណវេធិវាលវេធិធនុគ្គហេ សន្និបាតាបេត្វា មហាជនស្ស មជ្ឈេ អញ្ញេហិ ធនុគ្គហេហិ អសាធារណំ ញាតកានំ ទ្វាទសវិធំ សិប្បំ ទស្សេសិ។ តំ **សរភង្គជាតកេ** អាគតនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ តទា តស្ស ញាតិសង្ឃោ និក្កង្ខោ អហោសិ។

អថេកទិវសំ ពោធិសត្តោ ឧយ្យានភូមិំ គន្តុកាមោ សារថិំ អាមន្តេត្វា “រថំ យោជេហី”តិ អាហ។ សោ “សាធូ”តិ បដិស្សុណិត្វា មហារហំ ឧត្តមរថំ សព្ពាលង្ការេន អលង្ករិត្វា កុមុទបត្តវណ្ណេ ចត្តារោ មង្គលសិន្ធវេ យោជេត្វា ពោធិសត្តស្ស បដិវេទេសិ។ ពោធិសត្តោ ទេវវិមានសទិសំ រថំ អភិរុហិត្វា ឧយ្យានាភិមុខោ អគមាសិ។ ទេវតា “សិទ្ធត្ថកុមារស្ស អភិសម្ពុជ្ឈនកាលោ អាសន្នោ, បុព្ពនិមិត្តំ ទស្សេស្សាមា”តិ ឯកំ ទេវបុត្តំ ជរាជិណ្ណំ ខណ្ឌទន្តំ បលិតកេសំ វង្កំ ឱភគ្គសរីរំ ទណ្ឌហត្ថំ បវេធមានំ កត្វា ទស្សេសុំ។ តំ ពោធិសត្តោ ចេវ សារថិ ច បស្សន្តិ។ តតោ ពោធិសត្តោ, “សម្ម, កោ នាមេស បុរិសោ, កេសាបិស្ស ន យថា អញ្ញេស”ន្តិ មហាបទានេ (ទី. និ. ២.៤៥) អាគតនយេន សារថិំ បុច្ឆិត្វា តស្ស វចនំ សុត្វា “ធិរត្ថុ វត, ភោ, ជាតិ , យត្រ ហិ នាម ជាតស្ស ជរា បញ្ញាយិស្សតី”តិ សំវិគ្គហទយោ តតោវ បដិនិវត្តិត្វា បាសាទមេវ អភិរុហិ។ រាជា “កិំ ការណា មម បុត្តោ ខិប្បំ បដិនិវត្តី”តិ បុច្ឆិ។ “ជិណ្ណបុរិសំ ទិស្វា, ទេវា”តិ។ “ជិណ្ណកំ ទិស្វា បព្ពជិស្សតីតិ អាហំសុ, កស្មា មំ នាសេថ, សីឃំ

បុត្តស្ស នាដកានិ សជ្ជេថ, សម្បត្តិំ អនុភវន្តោ បព្ពជ្ជាយ សតិំ ន ករិស្សតី’’តិ វត្វា អារក្ខំ វឌ្ឍេត្វា សព្ពទិសាសុ អឌ្ឍយោជនេ អឌ្ឍយោជនេ អារក្ខំ ឋបេសិ។

បុនេកទិវសំ ពោធិសត្តោ តថេវ ឧយ្យានំ គច្ឆន្តោ ទេវតាភិនិម្មិតំ ព្យាធិតំ បុរិសំ ទិស្វា បុរិមនយេនេវ បុច្ឆិត្វា សំវិគ្គហទយោ និវត្តិត្វា បាសាទំ អភិរុហិ។ រាជាបិ បុច្ឆិត្វា ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ សំវិទហិត្វា បុន វឌ្ឍេត្វា សមន្តា តិគាវុតប្បមាណេ បទេសេ អារក្ខំ ឋបេសិ។ អបរម្បិ ឯកទិវសំ ពោធិសត្តោ តថេវ ឧយ្យានំ គច្ឆន្តោ ទេវតាភិនិម្មិតំ កាលង្កតំ ទិស្វា បុរិមនយេនេវ បុច្ឆិត្វា សំវិគ្គហទយោ បុន និវត្តិត្វា បាសាទំ អភិរុហិ។ រាជាបិ បុច្ឆិត្វា ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ សំវិទហិត្វា បុន វឌ្ឍេត្វា សមន្តតោ យោជនប្បមាណេ បទេសេ អារក្ខំ ឋបេសិ។ អបរំ បនេកទិវសំ ឧយ្យានំ គច្ឆន្តោ តថេវ ទេវតាភិនិម្មិតំ សុនិវត្ថំ សុបារុតំ បព្ពជិតំ ទិស្វា ‘‘កោ នាមេសោ សម្មា’’តិ សារថិំ បុច្ឆិ។ សារថិ កិញ្ចាបិ ពុទ្ធុប្បាទស្ស អភាវា បព្ពជិតំ វា បព្ពជិតគុណេ វា ន ជានាតិ, ទេវតានុភាវេន បន ‘‘បព្ពជិតោ នាមាយំ, ទេវា’’តិ វត្វា បព្ពជ្ជាយ គុណេ វណ្ណេសិ។ ពោធិសត្តោ បព្ពជ្ជាយ រុចិំ ឧប្បាទេត្វា តំ ទិវសំ ឧយ្យានំ អគមាសិ។ ទីឃភាណកា បនាហុ – ‘‘ចត្តារិបិ និមិត្តានិ ឯកទិវសេនេវ ទិស្វា អគមាសី’’តិ។

សោ តត្ថ ទិវសភាគំ កីឡិត្វា មង្គលបោក្ខរណិយំ ន្ហាយិត្វា អត្ថង្គតេ សូរិយេ មង្គលសិលាបដ្ដេ និសីទិ អត្តានំ អលង្ការាបេតុកាមោ, អថស្ស បរិចារកបុរិសា នានាវណ្ណានិ ទុស្សានិ នានប្បការា អាភរណវិកតិយោ មាលាគន្ធវិលេបនានិ ច អាទាយ សមន្តា បរិវារេត្វា អដ្ឋំសុ។ តស្មិំ ខណេ សក្កស្ស និសិន្នាសនំ ឧណ្ហំ អហោសិ។ សោ ‘‘កោ នុ ខោ មំ ឥមម្ហា ឋានា ចាវេតុកាមោសី’’តិ ឧបធារេន្តោ ពោធិសត្តស្ស អលង្ការេតុកាមតំ ញត្វា វិស្សកម្មំ អាមន្តេសិ – ‘‘សម្ម វិស្សកម្ម, សិទ្ធត្ថកុមារោ អជ្ជ អឌ្ឍរត្តសមយេ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិស្សតិ, អយមស្ស បច្ឆិមោ អលង្ការោ, គច្ឆ ឧយ្យានំ គន្ត្វា មហាបុរិសំ ទិព្ពាលង្ការេហិ អលង្ករោហី’’តិ។ សោ ‘‘សាធូ’’តិ បដិស្សុណិត្វា ទេវានុភាវេន តង្ខណញ្ញេវ ពោធិសត្តំ ឧបសង្កមិត្វា តស្សេវ កប្បកសទិសោ ហុត្វា ទិព្ពទុស្សេន ពោធិសត្តស្ស សីសំ វេឋេសិ។ ពោធិសត្តោ ហត្ថសម្ផស្សេនេវ ‘‘នាយំ មនុស្សោ, ទេវបុត្តោ អយ’’ន្តិ អញ្ញាសិ។ វេឋនេន វេឋិតមត្តេ សីសេ មោឡិយំ មណិរតនាការេន ទុស្សសហស្សំ អព្ភុគ្គញ្ឆិ, បុន វេឋេន្តស្ស ទុស្សសហស្សន្តិ ទសក្ខត្តុំ វេឋេន្តស្ស ទស ទុស្សសហស្សានិ អព្ភុគ្គច្ឆឹសុ។ ‘‘សីសំ ខុទ្ទកំ, ទុស្សានិ ពហូនិ , កថំ អព្ភុគ្គតានី’’តិ ន ចិន្តេតព្ពំ។ តេសុ ហិ សព្ពមហន្តំ អាមលកបុប្ផប្បមាណំ, អវសេសានិ កទម្ពកបុប្ផប្បមាណានិ អហេសុំ។ ពោធិសត្តស្ស សីសំ កិញ្ជក្ខគវច្ឆិតំ វិយ កុយ្យកបុប្ផំ អហោសិ។

អថស្ស សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតស្ស សព្ពតាលាវចរេសុ សកានិ សកានិ បដិភានានិ ទស្សយន្តេសុ, ព្រាហ្មណេសុ ‘‘ជយនន្ទា’’តិអាទិវចនេហិ, សុតមង្គលិកាទីសុ ច នានប្បការេហិ មង្គលវចនត្ថុតិឃោសេហិ សម្ភាវេន្តេសុ សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតំ តំ រថវរំ អភិរុហិ។ តស្មិំ សមយេ ‘‘រាហុលមាតា បុត្តំ វិជាតា’’តិ សុត្វា សុទ្ធោទនមហារាជា ‘‘បុត្តស្ស មេ តុដ្ឋិំ និវេទេថា’’តិ សាសនំ បហិណិ។ ពោធិសត្តោ តំ សុត្វា ‘‘រាហុ ជាតោ, ពន្ធនំ ជាត’’ន្តិ អាហ។ រាជា ‘‘កិំ មេ បុត្តោ អវចា’’តិ បុច្ឆិត្វា តំ វចនំ សុត្វា ‘‘ឥតោ បដ្ឋាយ មេ នត្តា **‘រាហុលកុមារោ’**ត្វេវ នាម ហោតូ’’តិ អាហ។

ពោធិសត្តោបិ ខោ រថវរំ អារុយ្ហ អតិមហន្តេន យសេន អតិមនោរមេន សិរិសោភគ្គេន នគរំ បាវិសិ។ តស្មិំ សមយេ **កិសាគោតមី** នាម ខត្តិយកញ្ញា ឧបរិបាសាទវរតលគតា នគរំ បទក្ខិណំ កុរុមានស្ស ពោធិសត្តស្ស រូបសិរិំ ទិស្វា បីតិសោមនស្សជាតា ឥមំ ឧទានំ ឧទានេសិ –

> ‘‘និព្ពុតា នូន សា មាតា, និព្ពុតោ នូន សោ បិតា;
> និព្ពុតា នូន សា នារី, យស្សាយំ ឦទិសោ បតី’’តិ។ (ធ. ស. អដ្ឋ. និទានកថា); –

ពោធិសត្តោ តំ សុត្វា ចិន្តេសិ – ‘‘អយំ ឯវមាហ – ‘ឯវរូបំ អត្តភាវំ បស្សន្តិយា មាតុ ហទយំ និព្ពាយតិ, បិតុ ហទយំ និព្ពាយតិ, បជាបតិយា ហទយំ និព្ពាយតី’តិ។ កិស្មិំ នុ ខោ និព្ពុតេ ហទយំ និព្ពុតំ នាម ហោតី’’តិ។ អថស្ស កិលេសេសុ វិរត្តមនស្ស ឯតទហោសិ – ‘‘រាគគ្គិម្ហិ និព្ពុតេ និព្ពុតំ នាម ហោតិ, ទោសគ្គិម្ហិ និព្ពុតេ និព្ពុតំ នាម ហោតិ, មោហគ្គិម្ហិ និព្ពុតេ និព្ពុតំ នាម ហោតិ, មានទិដ្ឋិអាទីសុ សព្ពកិលេសទរថេសុ និព្ពុតេសុ និព្ពុតំ នាម ហោតី’’តិ។ ‘‘អយំ មេ សុស្សវនំ សាវេតិ, អហញ្ហិ និព្ពានំ គវេសន្តោ វិចរាមិ, អជ្ជេវ មយា ឃរាវាសំ ឆឌ្ឌេត្វា និក្ខម្ម បព្ពជិត្វា និព្ពានំ គវេសិតុំ វដ្ដតិ, អយំ ឥមិស្សា អាចរិយភាគោ ហោតូ’’តិ កណ្ឋតោ ឱមុញ្ចិត្វា កិសាគោតមិយា សតសហស្សគ្ឃនកំ មុត្តាហារំ បេសេសិ។ សា ‘‘សិទ្ធត្ថកុមារោ មយិ បដិពទ្ធចិត្តោ ហុត្វា បណ្ណាការំ បេសេតី’’តិ សោមនស្សជាតា អហោសិ។

ពោធិសត្តោបិ មហន្តេន សិរិសោភគ្គេន អត្តនោ បាសាទំ អភិរុហិត្វា សិរិសយនេ និបជ្ជិ។ តាវទេវ ច នំ សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតា នច្ចគីតាទីសុ សុសិក្ខិតា ទេវកញ្ញា វិយ រូបសោភគ្គប្បត្តា នាដកិត្ថិយោ នានាតូរិយានិ គហេត្វា សម្បរិវារេត្វា អភិរមាបេន្តិយោ នច្ចគីតវាទិតានិ បយោជយឹសុ។ ពោធិសត្តោ កិលេសេសុ វិរត្តចិត្តតាយ នច្ចាទីសុ អនភិរតោ មុហុត្តំ និទ្ទំ ឱក្កមិ។ តាបិ ឥត្ថិយោ "យស្សត្ថាយ មយំ នច្ចាទីនិ បយោជេម, សោ និទ្ទំ ឧបគតោ, ឥទានិ កិមត្ថំ កិលមិស្សាមា"តិ គហិតគហិតានិ តូរិយានិ អជ្ឈោត្ថរិត្វា និបជ្ជឹសុ, គន្ធតេលប្បទីបា ឈាយន្តិ។ ពោធិសត្តោ បពុជ្ឈិត្វា សយនបិដ្ឋេ បល្លង្កេន និសិន្នោ អទ្ទស តា ឥត្ថិយោ តូរិយភណ្ឌានិ អវត្ថរិត្វា និទ្ទាយន្តិយោ – ឯកច្ចា បគ្ឃរិតខេឡា, កិលិន្នគត្តា, ឯកច្ចា ទន្តេ ខាទន្តិយោ, ឯកច្ចា កាកច្ឆន្តិយោ, ឯកច្ចា វិប្បលបន្តិយោ, ឯកច្ចា វិវដមុខី, ឯកច្ចា អបគតវត្ថា បាកដពីភច្ឆសម្ពាធដ្ឋានា។ សោ តាសំ តំ វិប្បការំ ទិស្វា ភិយ្យោសោមត្តាយ កាមេសុ វិរត្តចិត្តោ អហោសិ។ តស្ស អលង្កតបដិយត្តំ សក្កភវនសទិសម្បិ តំ មហាតលំ វិវិធនានាកុណបភរិតំ អាមកសុសានំ វិយ ឧបដ្ឋាសិ, តយោ ភវា អាទិត្តគេហសទិសា ខាទីសុ – "ឧបទ្ទុតំ វត, ភោ, ឧបស្សដ្ឋំ វត, ភោ"តិ ឧទានំ បវត្តេសិ, អតិវិយស្ស បព្ពជ្ជាយ ចិត្តំ នមិ។

សោ "អជ្ជេវ មយា មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិតុំ វដ្ដតី"តិ សយនា វុដ្ឋាយ ទ្វារសមីបំ គន្ត្វា "កោ ឯត្ថា"តិ អាហ។ ឧម្មារេ សីសំ កត្វា និបន្នោ ឆន្នោ – "អហំ, អយ្យបុត្ត, ឆន្នោ"តិ អាហ។ "អជ្ជាហំ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិតុកាមោ, ឯកំ មេ អស្សំ កប្បេហី"តិ អាហ។ សោ "សាធុ, ទេវា"តិ អស្សភណ្ឌកំ គហេត្វា អស្សសាលំ គន្ត្វា គន្ធតេលប្បទីបេសុ ជលន្តេសុ សុមនបដ្ដវិតានស្ស ហេដ្ឋា រមណីយេ ភូមិភាគេ ឋិតំ កណ្ឌកំ អស្សរាជានំ ទិស្វា "អជ្ជ មយា ឥមមេវ កប្បេតុំ វដ្ដតី"តិ កណ្ឌកំ កប្បេសិ។ សោ កប្បិយមានោវ អញ្ញាសិ "អយំ កប្បនា អតិវិយគាឡ្ហា, អញ្ញេសុ ទិវសេសុ ឧយ្យានកីឡាទិគមនកាលេ កប្បនា វិយ ន ហោតិ , មយ្ហំ អយ្យបុត្តោ អជ្ជ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិតុកាមោ ភវិស្សតី"តិ។ តតោ តុដ្ឋមានសោ មហាហសិតំ ហសិ, សោ សទ្ទោ សកលនគរំ បត្ថរិត្វា គច្ឆេយ្យ។ ទេវតា បន នំ សន្និរុម្ភិត្វា ន កស្សចិ សោតុំ អទំសុ។

ពោធិសត្តោបិ ខោ ឆន្នំ បេសេត្វាវ "បុត្តំ តាវ បស្សិស្សាមី"តិ ចិន្តេត្វា និសិន្នបល្លង្កតោ ឧដ្ឋាយ រាហុលមាតុយា វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា គព្ភទ្វារំ វិវរិ។ តស្មឹ ខណេ អន្តោគព្ភេ គន្ធតេលប្បទីបោ ឈាយតិ, រាហុលមាតា សុមនមល្លិកាទីនំ បុប្ផានំ អម្ពណមត្តេន អភិប្បកិណ្ណេ សយនេ បុត្តស្ស មត្ថកេ ហត្ថំ ឋបេត្វា និទ្ទាយតិ។ ពោធិសត្តោ ឧម្មារេ បាទំ ឋបេត្វា ឋិតកោវ ឱលោកេត្វា "សចាហំ ទេវិយា ហត្ថំ អបនេត្វា មម បុត្តំ គណ្ហិស្សាមិ, ទេវី បពុជ្ឈិស្សតិ, ឯវំ មេ គមនន្តរាយោ ភវិស្សតិ, ពុទ្ធោ ហុត្វាវ អាគន្ត្វា បុត្តំ បស្សិស្សាមី"តិ បាសាទតលតោ ឱតរិ។ យំ បន ជាតកដ្ឋកថាយំ "តទា សត្តាហជាតោ រាហុលកុមារោ ហោតី"តិ វុត្តំ, តំ សេសដ្ឋកថាសុ នត្ថិ, តស្មា ឥទមេវ គហេតព្ពំ។

ឯវំ ពោធិសត្តោ បាសាទតលា ឱតរិត្វា អស្សសមីបំ គន្ត្វា ឯវមាហ – "តាត កណ្ឌក, ត្វំ អជ្ជ ឯករត្តឹ មំ តារយ, អហំ តំ និស្សាយ ពុទ្ធោ ហុត្វា សទេវកំ លោកំ តារយិស្សាមី"តិ។ តតោ ឧល្លង្ឃិត្វា កណ្ឌកស្ស បិដ្ឋឹ អភិរុហិ។ កណ្ឌកោ គីវតោ បដ្ឋាយ អាយាមេន អដ្ឋារសហត្ថោ ហោតិ, តទនុច្ឆវិកេន ឧព្ពេធេន សមន្នាគតោ ថាមជវសម្បន្នោ សព្ពសេតោ ធោតសង្ខសទិសោ។ សោ សចេ ហសេយ្យ វា បទសទ្ទំ វា ករេយ្យ, សទ្ទោ សកលនគរំ អវត្ថរេយ្យ, តស្មា ទេវតា អត្តនោ អានុភាវេន តស្ស យថា ន កោចិ សុណាតិ, ឯវំ ហសិតសទ្ទំ សន្និរុម្ភិត្វា អក្កមនអក្កមនបទវារេ ហត្ថតលានិ ឧបនាមេសុំ។ ពោធិសត្តោ អស្សវរស្ស បិដ្ឋិវេមជ្ឈគតោ ឆន្នំ អស្សស្ស វាលធឹ គាហាបេត្វា អឌ្ឍរត្តសមយេ មហាទ្វារសមីបំ បត្តោ។ តទា បន រាជា "ឯវំ មម បុត្តោ យាយ កាយចិ វេលាយ នគរទ្វារំ វិវរិត្វា និក្ខមិតុំ ន សក្ខិស្សតី"តិ ទ្វីសុ ទ្វារកវាដេសុ ឯកេកំ បុរិសសហស្សេន វិវរិតព្ពំ ការេសិ។ ពោធិសត្តោ បន ថាមពលសម្បន្នោ ហត្ថិគណនាយ កោដិសហស្សហត្ថីនំ ពលំ ធារេសិ, បុរិសគណនាយ ទសកោដិសហស្សបុរិសានំ ពលំ ធារេសិ។ សោ ចិន្តេសិ – "សចេ ទ្វារំ ន វិវរិយ្យតិ, អជ្ជ កណ្ឌកស្ស បិដ្ឋេ និសិន្នោវ វាលធឹ គហេត្វា ឋិតេន ឆន្នេន សទ្ធឹយេវ កណ្ឌកំ ឩរុហិ និប្បីឡេត្វា អដ្ឋារសហត្ថុព្ពេធំ បាការំ ឧប្បតិត្វា អតិក្កមិស្សាមី"តិ។ ឆន្នោបិ ចិន្តេសិ – "សចេ ទ្វារំ ន វិវរិយ្យតិ, អហំ អត្តនោ សាមិកំ អយ្យបុត្តំ ខន្ធេ និសីទាបេត្វា កណ្ឌកំ ទក្ខិណេន ហត្ថេន កុច្ឆិយំ បរិក្ខិបន្តោ ឧបកច្ឆន្តរេ កត្វា បាការំ ឧប្បតិត្វា អតិក្កមិស្សាមី"តិ។ កណ្ឌកោបិ ចិន្តេសិ – "សចេ ទ្វារំ ន វិវរិយ្យតិ, អហំ អត្តនោ សាមិកំ បិដ្ឋេ យថានិសិន្នមេវ ឆន្នេន វាលធឹ គហេត្វា ឋិតេន សទ្ធឹយេវ ឧក្ខិបិត្វា បាការំ ឧប្បតិត្វា អតិក្កមិស្សាមី"តិ។ សចេ ទ្វារំ ន វិវរេយ្យ, យថាចិន្តិតមេវ តេសុ តីសុ ជនេសុ អញ្ញតរោ សម្បាទេយ្យ។ ទ្វារេ បន អធិវត្ថា ទេវតា ទ្វារំ វិវរិ។

តស្មឹយេវ ខណេ **មារោ** បាបិមា "ពោធិសត្តំ និវត្តេស្សាមី"តិ អាគន្ត្វា អាកាសេ ឋិតោ អាហ – "មារិស, មា និក្ខមិ, ឥតោ តេ សត្តមេ ទិវសេ ចក្ករតនំ បាតុភវិស្សតិ, ទ្វិសហស្សបរិត្តទីបបរិវារានំ ចតុន្នំ មហាទីបានំ រជ្ជំ ការេស្សសិ, និវត្ត, មារិសា"តិ។ "កោសិ ត្វ"ន្តិ? "អហំ វសវត្តី"តិ។ "មារ, ជានាមហំ មយ្ហំ ចក្ករតនស្ស បាតុភាវំ, អនត្ថិកោហំ រជ្ជេន, ទសសហស្សិលោកធាតុំ ឧន្នាទេត្វា ពុទ្ធោ ភវិស្សាមី"តិ អាហ។ មារោ "ឥតោ ទានិ តេ

បង្កាយ កាមវិតក្កំ វា ព្យាបាទវិតក្កំ វា វិហឹសាវិតក្កំ វា ចិន្តិតកាលេ ជានិស្សាមី”តិ ឱតារាបេក្ខោ ឆាយា វិយ អនុគច្ឆន្តោ អនុពន្ធិ។

ពោធិសត្តោបិ ហត្ថគតំ ចក្កវត្តិរជ្ជំ ខេឡបិណ្ឌំ វិយ អនបេក្ខោ ឆឌ្ឌេត្វា មហន្តេន សក្ការេន នគរា និក្ខមិ។ អាសាឡ្ហិបុណ្ណមាយ ឧត្តរាសាឡ្ហនក្ខត្តេ វត្តមានេ, និក្ខមិត្វា ច បុន នគរំ អបលោកេតុកាមោ ជាតោ។ ឯវញ្ច បនស្ស ចិត្តេ ឧប្បន្នមត្តេយេវ – “មហាបុរិស, ន តយា និវត្តេត្វា ឱលោកនកម្មំ កត”ន្តិ វទមានា វិយ មហាបថវី កុលាលចក្កំ វិយ ឆិជ្ជិត្វា បរិវត្តិ។ ពោធិសត្តោ នគរាភិមុខោ ឋត្វា នគរំ ឱលោកេត្វា តស្មិំ បថវិប្បទេសេ កណ្ឋកនិវត្តនចេតិយដ្ឋានំ ទស្សេត្វា គន្តព្ពមគ្គាភិមុខំ កណ្ឋកំ កត្វា បាយាសិ មហន្តេន សក្ការេន ឧឡារេន សិរិសោភគ្គេន។ តទា កិរស្ស ទេវតា បុរតោ សដ្ឋិ ឧក្កាសហស្សានិ ធារយឹសុ, បច្ឆតោ សដ្ឋិ , ទក្ខិណបស្សតោ សដ្ឋិ, វាមបស្សតោ សដ្ឋីតិ។ អបរា ទេវតា ចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ អបរិមាណា ឧក្កា ធារយឹសុ។ អបរា ទេវតា ច នាគសុបណ្ណាទយោ ច ទិព្ពេហិ គន្ធេហិ មាលាហិ ចុណ្ណេហិ ធូបេហិ បូជយមានា គច្ឆន្តិ, បារិច្ឆត្តកបុប្ផេហិ ចេវ មន្ទារវបុប្ផេហិ ច ឃនមេឃវុដ្ឋិកាលេ ធារាហិ វិយ នភំ និរន្តរំ អហោសិ, ទិព្ពានិ សំគីតានិ បវត្តឹសុ , សមន្តតោ អដ្ឋ តូរិយានិ, សដ្ឋិ តូរិយានីតិ អដ្ឋសដ្ឋិ តូរិយសតសហស្សានិ បវត្តយឹសុ។ តេសំ សទ្ទោ សមុទ្ទកុច្ឆិយំ មេឃថនិតកាលោ វិយ, យុគន្ធរកុច្ឆិយំ សាគរនិគ្ឃោសកាលោ វិយ ច វត្តតិ។

ឥមិនា សិរិសោភគ្គេន គច្ឆន្តោ ពោធិសត្តោ ឯករត្តេនេវ តីណិ រជ្ជានិ អតិក្កម្ម តឹសយោជនមត្ថកេ អនោមានទីតីរំ បាបុណិ។ កឹ បន អស្សោ តតោ បរំ គន្តុំ ន សក្កោតីតិ? នោ ន សក្កោតិ។ សោ ហិ ឯកំ ចក្កវាឡគព្ភំ នាភិយា ឋិតចក្កស្ស នេមិវដ្ដឹ មទ្ទន្តោ វិយ អន្តន្តេន ចរិត្វា បុរេបាតរាសមេវ អាគន្ត្វា អត្តនោ សម្បាទិតំ ភត្តំ ភុញ្ជិតុំ សមត្ថោ។ តទា បន ទេវនាគសុបណ្ណាទីហិ អាកាសេ ឋត្វា ឱស្សដ្ឋេហិ គន្ធមាលាទីហិ យាវ ឩរុប្បទេសា សញ្ឆន្នសរីរំ អាកឌ្ឍិត្វា គន្ធមាលាជដំ ឆិន្ទន្តស្ស អតិបបញ្ចោ អហោសិ, តស្មា តឹសយោជនមត្តមេវ អគមាសិ។ អថ ពោធិសត្តោ នទីតីរេ ឋត្វា ឆន្នំ បុច្ឆិ – “កា នាម អយំ នទី”តិ? “អនោមា នាម, ទេវា”តិ។ “អម្ហាកម្បិ បព្ពជ្ជា អនោមា ភវិស្សតី”តិ បណ្ហិយា ឃដ្ដេន្តោ អស្សស្ស សញ្ញំ អទាសិ។ អស្សោ ច ឧប្បតិត្វា អដ្ឋុសភវិត្ថារាយ នទិយា បារិមតីរេ អដ្ឋាសិ។

ពោធិសត្តោ អស្សបិដ្ឋិតោ ឱរុយ្ហ រជតបដ្ដសទិសេ វាឡុកាបុលិនេ ឋត្វា ឆន្នំ អាមន្តេសិ – “សម្ម ឆន្ន, ត្វំ មយ្ហំ អាភរណានិ ចេវ កណ្ឋកញ្ច អាទាយ គច្ឆ, អហំ បព្ពជិស្សាមី”តិ។ “អហម្បិ, ទេវ, បព្ពជិស្សាមី”តិ។ ពោធិសត្តោ “ន លព្ភា តយា បព្ពជិតុំ, គច្ឆេវ ត្វ”ន្តិ តិក្ខត្តុំ បដិពាហិត្វា អាភរណានិ ចេវ កណ្ឋកញ្ច បដិច្ឆាបេត្វា ចិន្តេសិ – “ឥមេ មយ្ហំ កេសា សមណសារុប្បា ន ហោន្តិ, អញ្ញោ ពោធិសត្តស្ស កេសេ ឆិន្ទិតុំ យុត្តរូបោ នត្ថី”តិ។ តតោ “សយមេវ ខគ្គេន ឆិន្ទិស្សាមី”តិ ទក្ខិណេន ហត្ថេន អសឹ គហេត្វា វាមហត្ថេន មោឡិយា សទ្ធឹ ចូឡំ គហេត្វា ឆិន្ទិ។ កេសា ទ្វង្គុលមត្តា ហុត្វា ទក្ខិណតោ អាវដ្ដមានា សីសំ អល្លីយឹសុ។ តេសំ យាវជីវំ តទេវ បមាណំ អហោសិ, មស្សុ ច តទនុរូបំ, បុន កេសមស្សុឱហារណកិច្ចំ នាម នាហោសិ។ ពោធិសត្តោ សហ មោឡិយា ចូឡំ គហេត្វា “សចាហំ សម្ពុទ្ធោ ភវិស្សាមិ, អាកាសេ តិដ្ឋតុ។ នោ ចេ, ភូមិយំ បតតូ”តិ អន្តលិក្ខេ ខិបិ។ សា ចូឡា យោជនប្បមាណំ ឋានំ អព្ភុគ្គន្ត្វា អាកាសេ អដ្ឋាសិ។ សក្កោ ទេវរាជា ទិព្ពចក្ខុនា ឱលោកេត្វា យោជនិយរតនចង្កោដកេន សម្បដិច្ឆិត្វា តាវតឹសភវនេ **ចូឡាមណិចេតិយំ** នាម បតិដ្ឋាបេសិ។

“ឆេត្វាន មោឡឹ វរគន្ធវាសិតំ, វេហាយសំ ឧក្ខិបិ សក្យបុង្គវោ;
សហស្សនេត្តោ សិរសា បដិគ្គហិ, រតនចង្កោដវរេន វាសវោ”តិ។ (ម. និ. អដ្ឋ. ១.២២២);

បុន ពោធិសត្តោ ចិន្តេសិ – “ឥមានិ កាសិកវត្ថានិ មយ្ហំ ន សមណសារុប្បានី”តិ។ អថស្ស កស្សបពុទ្ធកាលេ បុរាណសហាយកោ ឃដិការមហាព្រហ្មា ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ ជរំ អប្បត្តេន មិត្តភាវេន ចិន្តេសិ – “អជ្ជ មេ សហាយកោ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខន្តោ, សមណបរិក្ខារមស្ស គហេត្វា គច្ឆិស្សាមី”តិ។

“តិចីវរញ្ច បត្តោ ច, វាសី សូចិ ច ពន្ធនំ;
បរិស្សាវនេន អដ្ឋេតេ, យុត្តយោគស្ស ភិក្ខុនោ”តិ។ –

ឥមេ អដ្ឋ បរិក្ខារេ អាហរិត្វា អទាសិ។ ពោធិសតោ អរហទ្ធជំ និវាសេត្វា ឧត្តមបព្ពជិតវេសំ គណ្ហិត្វា “ឆន្ន, ត្វំ មម វចនេន មាតាបិតូនំ អារោគ្យំ វទេហី”តិ វត្វា ឧយ្យោជេសិ។ ឆន្នោ ពោធិសត្តំ វន្ទិត្វា បទក្ខិណំ កត្វា បក្កាមិ។ កណ្ឋកោ បន ឆន្នេន សទ្ធឹ មន្តយមានស្ស ពោធិសត្តស្ស វចនំ សុណន្តោវ “នត្ថិ ទានិ មយ្ហំ បុន សាមិនោ ទស្សន”ន្តិ ចិន្តេត្វា ចក្ខុបថំ វិជហន្តោ សោកំ អធិវាសេតុំ អសក្កោន្តោ ហទយេន ផលិតេន កាលំ កត្វា

តាវតឹសភវនេ កណ្ឌកោ នាម ទេវបុត្តោ ហុត្វា និព្វត្តិ។ ឆន្នស្ស បឋមំ ឯកោវ សោកោ អហោសិ, កណ្ឌកស្ស បន កាលកិរិយាយ ទុតិយេន សោកេន បីឡិតោ រោទន្តោ បរិទេវន្តោ នគរំ អគមាសិ។

ពោធិសត្តោ បព្ពជិត្វា តស្មិំយេវ បទេសេ **អនុបិយំ** នាម អម្ពវនំ អត្ថិ, តត្ថ សត្តាហំ បព្ពជ្ជាសុខេន វីតិនាមេត្វា ឯកទិវសេនេវ តឹសយោជនមគ្គំ បទសា គន្ត្វា រាជគហំ បាវិសិ។ បវិសិត្វា ច សបទានំ បិណ្ឌាយ ចរិ។ សកលនគរំ ពោធិសត្តស្ស រូបទស្សនេនេវ ធនបាលកេ បវិដ្ឋេ រាជគហំ វិយ ច, អសុរិន្ទេ បវិដ្ឋេ ទេវនគរំ វិយ ច សង្ខោភំ អគមាសិ។ រាជបុរិសា គន្ត្វា “ទេវ, ឯវរូបោ នាម សត្តោ នគរេ បិណ្ឌាយ ចរតិ, ‘ទេវោ វា មនុស្សោ វា នាគោ វា សុបណ្ណោ វា អសុកោ នាម ឯសោ’តិ ន ជានាមា”តិ អារោចេសុំ។ រាជា បាសាទតលេ ឋត្វា មហាបុរិសំ ទិស្វា អច្ឆរិយព្ភុតចិត្តោ បុរិសេ អាណាបេសិ – “គច្ឆថ, ភណេ , វីមំសថ, សចេ អមនុស្សោ ភវិស្សតិ, នគរា និក្ខមិត្វា អន្តរធាយិស្សតិ, សចេ ទេវតា ភវិស្សតិ, អាកាសេន គច្ឆិស្សតិ, សចេ នាគោ ភវិស្សតិ, បថវិយំ និមុជ្ជិត្វា គមិស្សតិ, សចេ មនុស្សោ ភវិស្សតិ, យថាលទ្ធំ ភិក្ខំ បរិភុញ្ជិស្សតី”តិ។

មហាបុរិសោបិ ខោ មិស្សកភត្តំ សំហរិត្វា “អលំ មេ ឯត្តកំ យាបនាយា”តិ ញត្វា បវិដ្ឋទ្វារេនេវ នគរា និក្ខមិត្វា **បណ្ឌវ**បព្ពតច្ឆាយាយំ បុរត្ថិមាភិមុខោ និសីទិត្វា អាហារំ បរិភុញ្ជិតុំ អារទ្ធោ។ អថស្ស អន្តានិ បរិវត្តិត្វា មុខេន និក្ខមនាការប្បត្តានិ អហេសុំ។ តតោ សោ តេន អត្តភាវេន ឯវរូបស្ស អាហារស្ស ចក្ខុនាបិ អទិដ្ឋបុព្ពតាយ តេន បដិកូលាហារេន អដ្ដីយមានោបិ ឯវំ អត្តនា ឯវំ អត្តានំ ឱវទិ – “សិទ្ធត្ថ, ត្វំ សុលភអន្នបានេ កុលេ តិវស្សិកគន្ធសាលិភោជនំ នានគ្គរសេហិ ភុញ្ជនដ្ឋានេ និព្វត្តិត្វាបិ ឯកំ បំសុកូលិកំ ទិស្វា ‘កទា នុ ខោ អហម្បិ ឯវរូបោ ហុត្វា បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ភុញ្ជិស្សាមិ, ភវិស្សតិ នុ ខោ មេ សោ កាលោ’តិ ចិន្តេត្វា និក្ខន្តោ, ឥទានិ កិន្នាមេតំ ករោសី”តិ ឯវំ អត្តានំ ឱវទិត្វា និព្ពិការោ ហុត្វា អាហារំ បរិភុញ្ជិ។

រាជបុរិសា តំ បវត្តិំ ទិស្វា គន្ត្វា រញ្ញោ អារោចេសុំ។ រាជា ទូតវចនំ សុត្វា វេគេន នគរា និក្ខមិត្វា ពោធិសត្តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា ឥរិយាបថស្មិំយេវ បសីទិត្វា ពោធិសត្តស្ស សព្ពំ ឥស្សរិយំ និយ្យាតេសិ។ ពោធិសត្តោ “មយ្ហំ, មហារាជ, វត្ថុកាមេហិ វា កិលេសកាមេហិ វា អត្ថោ នត្ថិ, អហំ បរមាភិសម្ពោធិំ បត្ថយន្តោ និក្ខន្តោ”តិ អាហ។ រាជា អនេកប្បការំ យាចន្តោបិ តស្ស ចិត្តំ អលភិត្វា “អទ្ធា ត្វំ ពុទ្ធោ ភវិស្សសិ , ពុទ្ធភូតេន បន តយា បឋមំ មម វិជិតំ អាគន្តព្ព”ន្តិ បដិញ្ញំ គណ្ហិ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារោ បន “បព្ពជ្ជំ កិត្តយិស្សាមិ, យថា បព្ពជិ ចក្ខុមា”តិ ឥមំ **បព្ពជ្ជាសុត្តំ** (សុ. និ. ៤០៧) សទ្ធិំ អដ្ឋកថាយ ឱលោកេត្វា វេទិតព្ពោ។

ពោធិសត្តោបិ ខោ រញ្ញោ បដិញ្ញំ ទត្វា អនុបុព្ពេន ចារិកំ ចរមានោ អាឡារញ្ច កាលាមំ ឧទកញ្ច រាមបុត្តំ ឧបសង្កមិត្វា សមាបត្តិយោ និព្វត្តេត្វា “នាយំ មគ្គោ ពោធាយា”តិ តម្បិ សមាបត្តិភាវនំ អនលង្ករិត្វា សទេវកស្ស លោកស្ស អត្តនោ ថាមវីរិយសន្ទស្សនត្ថំ មហាបធានំ បទហិតុកាមោ ឧរុវេលំ គន្ត្វា “រមណីយោ វតាយំ ភូមិភាគោ”តិ តត្ថេវ វាសំ ឧបគន្ត្វា មហាបធានំ បទហិ។ តេបិ ខោ កោណ្ឌញ្ញប្បមុខា បញ្ចវគ្គិយា គាមនិគមរាជធានីសុ ភិក្ខាយ ចរន្តា តត្ថ ពោធិសត្តំ សម្បាបុណឹសុ។ អថ នំ ឆព្វស្សានិ មហាបធានំ បទហន្តំ “ឥទានិ ពុទ្ធោ ភវិស្សតិ, ឥទានិ ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ បរិវេណសម្មជ្ជនាទិកាយ វត្តបដិបត្តិយា ឧបដ្ឋហមានា សន្តិកាវចរា អហេសុំ។ ពោធិសត្តោបិ ខោ “កោដិប្បត្តំ ទុក្ករការិកំ ករិស្សាមី”តិ ឯកតិលតណ្ឌុលាទីហិបិ វីតិនាមេសិ, សព្ពសោបិ អាហារុបច្ឆេទនំ អកាសិ។ ទេវតាបិ លោមកូបេហិ ឱជំ ឧបសំហរមានា បក្ខិបឹសុ។

អថស្ស តាយ និរាហារតាយ បរមកសិរប្បត្តតាយ សុវណ្ណវណ្ណោបិ កាយោ កាឡវណ្ណោ អហោសិ, ទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណានិ បដិច្ឆន្នានិ អហេសុំ។ អប្បេកទា អានាបានកជ្ឈានំ ឈាយន្តោ មហាវេទនាភិតុន្នោ វិសញ្ញីភូតោ ចង្កមនកោដិយំ បតតិ។ អថ នំ ឯកច្ចា ទេវតា “កាលង្កតោ សមណោ គោតមោ”តិ វទន្តិ។ ឯកច្ចា “វិហារោត្វេវេសោ អរហត”ន្តិ ច អាហំសុ។ តត្ថ យាសំ “កាលង្កតោ”តិ សញ្ញា អហោសិ, តា គន្ត្វា សុទ្ធោទនមហារាជស្ស អារោចេសុំ – “តុម្ហាកំ បុត្តោ កាលង្កតោ”តិ។ “មម បុត្តោ ពុទ្ធោ ហុត្វា កាលង្កតោ, អហុត្វា”តិ? “ពុទ្ធោ ភវិតុំ នាសក្ខិ, បធានភូមិយំយេវ បតិត្វា កាលង្កតោ”តិ។ ឥទំ សុត្វា រាជា – “នាហំ សទ្ទហាមិ, មម បុត្តស្ស ពោធិំ អប្បត្វា កាលកិរិយា នាម នត្ថី”តិ បដិក្ខិបិ។ “កស្មា បន រាជា ន សទ្ទហតី”តិ? កាលទេវលតាបសវន្ទាបនទិវសេ ជម្ពុរុក្ខមូលេ ច បាដិហារិយានំ ទិដ្ឋត្តា។

បុន ពោធិសត្តេ សញ្ញំ បដិលភិត្វា ឧដ្ឋិតេ តា ទេវតា គន្ត្វា “អរោគោ តេ, មហារាជ, បុត្តោ”តិ អារោចេសុំ។ រាជា “ជានាមហំ មម បុត្តស្ស អមរណភាវ”ន្តិ វទតិ។ មហាសត្តស្ស ឆព្វស្សានិ ទុក្ករការិកំ ករោន្តស្សេវ អាកាសេ គណ្ឋិករណកាលោ វិយ អហោសិ។ សោ “អយំ ទុក្ករការិកា នាម ពោធាយ មគ្គោ ន ហោតី”តិ ឱឡារិកំ អាហារំ អាហារេតុំ គាមនិគមេសុ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា អាហារំ អាហរិ។ អថស្ស ទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណានិ បាកតិកានិ អហេសុំ, កាយោបិ សុវណ្ណវណ្ណោ អហោសិ។ បញ្ចវគ្គិយា ភិក្ខូ “អយំ ឆព្វស្សានិ ទុក្ករការិកំ

ករោន្តោបិ សព្ពញ្ញុតំ បដិវិជ្ឈិតុំ នាសក្ខិ, តទានិ គាមនិគមាទីសុ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ឱឡារិកំ អាហារំ អាហរមានោ
កឹ សក្ខិស្សតិ, ពាហុលិកោ ឯស បធានវិព្ភន្តោ, សីសំ ន្ហាយិតុកាមស្ស ឧស្សាវពិន្ទុតក្កនំ វិយ អម្ហាកំ ឯតស្ស
សន្តិកា វិសេសតក្កនំ, កឹ នោ ឥមិនា”តិ មហាបុរិសំ បហាយ អត្តនោ អត្តនោ បត្តចីវរំ គហេត្វា
អដ្ឋារសយោជនមគ្គំ គន្ត្វា **ឥសិបតនំ** បវិសឹសុ។

តេន ខោ បន សមយេន ឧរុវេលាយំ សេនានិគមេ សេនានិកុដុម្ពិកស្ស គេហេ និព្ពត្តា **សុជាតា** នាម
ទារិកា វយប្បត្តា ឯកស្មឹ និគ្រោធរុក្ខេ បត្ថនំ អកាសិ – “សចាហំ សមជាតិកំ កុលឃរំ គន្ត្វា បឋមគព្ភេ បុត្តំ
លភិស្សាមិ, អនុសំវច្ឆរំ តេ សតសហស្សបរិច្ចាគេន ពលិកម្មំ ករិស្សាមី”តិ។ តស្សា សា បត្ថនា សមិជ្ឈិ។ សា មហា
សត្តស្ស ទុក្ករការិកំ ករោន្តស្ស ឆដ្ឋេ វស្សេ បរិបុណ្ណេ វិសាខាបុណ្ណមាយំ ពលិកម្មំ កាតុកាមា ហុត្វា បុរេតរំយេវ
ធេនុសហស្សំ លដ្ឋិមធុកវនេ ចរាបេត្វា, តាសំ ខីរំ បញ្ច ធេនុសតានិ បាយេត្វា, តាសំ ខីរំ អឌ្ឍតិយានិ ច ស
តានីតិ ឯវំ យាវ សោឡសន្នំ ធេនូនំ ខីរំ អដ្ឋ ធេនុយោ បិវន្តិ, តាវ ខីរស្ស ពហលតញ្ច មធុរតញ្ច ឱជវន្តតញ្ច
បត្ថយមានា ខីរបរិវត្តនំ នាម អកាសិ។ សា វិសាខាបុណ្ណមទិវសេ “បាតោវ ពលិកម្មំ ករិស្សាមី”តិ រត្តិយា
បច្ចូសសមយំ បច្ចុដ្ឋាយ តា អដ្ឋ ធេនុយោ ទុហាបេសិ។ វច្ឆកា ធេនូនំ ថនមូលំ ន អាគមំសុ, ថនមូលេ បន
នវភាជនេសុ ឧបនីតមត្តេសុ អត្តនោ ធម្មតាយ ខីរធារា បគ្ឃរឹសុ។ តំ អច្ឆរិយំ ទិស្វា សុជាតា សហត្ថេនេវ ខីរំ
គហេត្វា នវភាជនេ បក្ខិបិត្វា សហត្ថេនេវ អគ្គឹ កត្វា បចិតុំ អារភិ។

តស្មឹ បាយាសេ បច្ចមានេ មហន្តា មហន្តា បុព្ពុឡា ឧដ្ឋហិត្វា ទក្ខិណាវដ្ដា ហុត្វា សញ្ចរន្តិ។ ឯកផុសិតម្បិ
ពហិ ន ឧប្បតតិ, ឧទ្ធនតោ អប្បមត្តកោបិ ធូមោ ន ឧដ្ឋហតិ។ តស្មឹ សមយេ ចត្តារោ លោកបាលា អាគន្ត្វា
ឧទ្ធនេ អារក្ខំ គណ្ហឹសុ, មហាព្រហ្មា ឆត្តំ ធារេសិ, សក្កោ អលាតានិ សមានេន្តោ អគ្គឹ ជាលេសិ។ ទេវតា ទ្វិ
សហស្សទីបបរិវារេសុ ចតូសុ មហាទីបេសុ ទេវមនុស្សានំ ឧបកប្បនឱជំ អត្តនោ ទេវានុភាវេន ទណ្ឌកពទ្ធំ
មធុបដលំ បីឡេត្វា មធុំ គណ្ហមានា វិយ សំហរិត្វា តត្ថ បក្ខិបឹសុ ។ អញ្ញេសុ ហិ កាលេសុ ទេវតា កពឡេ កពឡេ
ឱជំ បក្ខិបឹសុ, សម្ពោធិប្បត្តទិវសេ ច បរិនិព្ពានទិវសេ ច ឧក្ខលិយំយេវ បក្ខិបឹសុ ។ សុជាតា ឯកទិវសេយេវ តត្ថ
អត្តនោ បាកដានិ អនេកានិ អច្ឆរិយានិ ទិស្វា **បុណ្ណំ** នាម ទាសឹ អាមន្តេសិ – “អម្ម បុណ្ណេ, អជ្ជ អម្ហាកំ ទេវតា
អតិវិយ បសន្នា, មយា ហិ ឯត្តកេ កាលេ ឯវរូបំ អច្ឆរិយំ នាម ន ទិដ្ឋបុព្ពំ, វេគេន គន្ត្វា ទេវដ្ឋានំ
បដិជគ្គាហី”តិ។ សា “សាធុ, អយ្យេ”តិ តស្សា វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា តុរិតតុរិតា រុក្ខមូលំ អគមាសិ។

ពោធិសត្តោបិ ខោ តស្មឹ រត្តិភាគេ បញ្ច មហាសុបិនេ (អ. និ. ៥.១៩៦) ទិស្វា បរិគ្គណ្ហន្តោ “និស្សំសយំ
អជ្ជាហំ ពុទ្ធោ ភវិស្សាមី”តិ កតសន្និដ្ឋានោ តស្សា រត្តិយា អច្ចយេន កតសរីរបដិជគ្គនោ ភិក្ខាចារកាលំ
អាគមយមានោ បាតោវ អាគន្ត្វា តស្មឹ រុក្ខមូលេ និសីទិ, អត្តនោ បភាយ សកលំ រុក្ខមូលំ ឱភាសយមានោ។
អថ ខោ សា បុណ្ណា អាគន្ត្វា អទ្ទស ពោធិសត្តំ រុក្ខមូលេ បាចីនលោកធាតុំ ឱលោកយមានំ និសិន្នំ, សរីរតោ
ចស្ស និក្ខន្តាហិ បភាហិ សកលរុក្ខំ សុវណ្ណវណ្ណំ។ ទិស្វានស្សា ឯតទហោសិ – “អជ្ជ អម្ហាកំ ទេវតា រុក្ខតោ ឱរុយ្ហ ស
ហត្ថេនេវ ពលិកម្មំ សម្បដិច្ឆិតុំ និសិន្នា មញ្ញេ”តិ ឧព្ពេគប្បត្តា ហុត្វា វេគេន អាគន្ត្វា សុជាតាយ ឯតមត្ថំ
អារោចេសិ។

សុជាតា តស្សា វចនំ សុត្វា តុដ្ឋមានសា ហុត្វា “អជ្ជ ទានិ បដ្ឋាយ មម ជេដ្ឋធីតុដ្ឋានេ តិដ្ឋាហី”តិ ធីតុ
អនុច្ឆវិកំ សព្ពាលង្ការំ អទាសិ។ យស្មា បន ពុទ្ធភាវំ បាបុណនទិវសេ សតសហស្សគ្ឃនិកា ឯកា សុវណ្ណបាតិ លទ្ធុំ
វដ្ដតិ, តស្មា សា “សុវណ្ណបាតិយំ បាយាសំ បក្ខិបិស្សាមី”តិ ចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា សតសហស្សគ្ឃនិកំ សុវណ្ណបាតឹ
នីហរាបេត្វា តត្ថ បាយាសំ បក្ខិបិតុកាមា បក្កភាជនំ អាវជ្ជេសិ។ សព្ពោ បាយាសោ បទុមបត្តតោ ឧទកំ វិយ
វត្តិត្វា បាតិយំ បតិដ្ឋាសិ, ឯកបាតិបូរមត្តោវ អហោសិ។ សា តំ បាតឹ អញ្ញាយ បាតិយា បដិកុជ្ជិត្វា ឱទាតវត្ថេន
វេឋេត្វា សយំ សព្ពាលង្ការេហិ អត្តភាវំ អលង្ករិត្វា តំ បាតឹ អត្តនោ សីសេ ឋបេត្វា មហន្តេន អានុភាវេន
និគ្រោធរុក្ខមូលំ គន្ត្វា ពោធិសត្តំ ទិស្វា ពលវសោមនស្សជាតា “រុក្ខទេវតា”តិ សញ្ញាយ ទិដ្ឋដ្ឋានតោ បដ្ឋាយ
ឱនតោនតា គន្ត្វា សីសតោ បាតឹ ឱតារេត្វា វិវរិត្វា សុវណ្ណភិង្ការេន គន្ធបុប្ផវាសិតំ ឧទកំ គហេត្វា ពោធិសត្តំ
ឧបគន្ត្វា អដ្ឋាសិ។ ឃដិការមហាព្រហ្មុនា ទិន្នោ មត្តិកាបត្តោ ឯត្តកំ កាលំ ពោធិសត្តំ អវិជហិត្វា តស្មឹ ខណេ អ
ទស្សនំ គតោ, ពោធិសត្តោ បត្តំ អបស្សន្តោ ទក្ខិណហត្ថំ បសារេត្វា ឧទកំ សម្បដិច្ឆិ ។ សុជាតា សហេវ បាតិយា
បាយាសំ មហាបុរិសស្ស ហត្ថេ ឋបេសិ, មហាបុរិសោ សុជាតំ ឱលោកេសិ។ សា អាការំ សល្លក្ខេត្វា “អយ្យ, មយា
តុម្ហាកំ បរិច្ចត្តា, តំ គណ្ហិត្វា យថារុចិ ករោថា”តិ វន្ទិត្វា “យថា មយ្ហំ មនោរថោ និប្ផន្នោ, ឯវំ តុម្ហាកម្បិ
និប្ផជ្ជតូ”តិ វត្វា សតសហស្សគ្ឃនិកម្បិ សុវណ្ណបាតឹ បុរាណកបណ្ណំ វិយ បរិច្ចជិត្វា អនបេក្ខាវ បក្កាមិ។

ពោធិសត្តោបិ ខោ និសិន្នដ្ឋានា វុដ្ឋាយ រុក្ខំ បទក្ខិណំ កត្វា បាតឹ អាទាយ នេរញ្ជរាយ តីរំ គន្ត្វា អនេកេសំ
ពោធិសត្តសតសហស្សានំ អភិសម្ពុជ្ឈនទិវសេ ឱតរិត្វា ន្ហានដ្ឋានំ **សុប្បតិដ្ឋិតំ** នាម អត្ថិ, តស្សា តីរេ បាតឹ ឋបេ

ត្វា សុបតិដ្ឋិតតិត្ថេ ឋិតវិត្វា ន្ហត្វា អនេកពុទ្ធសតសហស្សានំ និវាសនំ អរហទ្ធជំ និវាសេត្វា បុរត្ថាភិមុខោ និសីទិត្វា ឯកដ្ឋិតាលបក្កប្បមាណេ ឯកូនបណ្ណាសបិណ្ឌេ កត្វា សព្ពំ អប្បោទកមធុបាយាសំ បរិភុញ្ជិ។ សោយេវស្ស ពុទ្ធភូតស សត្តសត្តាហំ ពោធិមណ្ឌេ វសន្តស្ស ឯកូនបណ្ណាសទិវសានិ អាហារោ អហោសិ។ ឯត្តកំ កាលំ អញ្ញោ អាហារោ នត្ថិ, ន ន្ហានំ, ន មុខធោវនំ, ន សរីរវឡញ្ជោ, ឈានសុខេន ផលសមាបត្តិសុខេន ច វីតិនាមេសិ។ តំ បន បាយាសំ ភុញ្ជិត្វា សុវណ្ណបាតី គហេត្វា “សចាហំ អជ្ជ ពុទ្ធោ ភវិស្សាមិ, អយំ បាតិ បដិសោតំ គច្ឆតុ, នោ ចេ ភវិស្សាមិ, អនុសោតំ គច្ឆតូ”តិ វត្វា នទីសោតេ បក្ខិបិ។ សា សោតំ ឆិន្ទមានា នទីមជ្ឈំ គន្ត្វា មជ្ឈដ្ឋានេនេវ ជវសម្បន្នោ អស្សោ វិយ អសីតិហត្ថមត្តដ្ឋានំ បដិសោតំ គន្ត្វា ឯកស្មិំ អាវដ្ដេ និមុជ្ជិត្វា **កាឡនាគរាជ**ភវនំ គន្ត្វា តិណ្ណំ ពុទ្ធានំ បរិភោគបាតិយោ “កិលិ កិលី”តិ រវំ ការយមានា បហរិត្វា តាសំ សព្ពហេដ្ឋិមា ហុត្វា អដ្ឋាសិ។ កាឡោ នាគរាជា ត សទ្ទំ សុត្វា “ហិយ្យោ ឯកោ ពុទ្ធោ និព្ពត្តិ, បុន អជ្ជ ឯកោ និព្ពត្តោ”តិ វត្វា អនេកេហិ បទសតេហិ ថុតិយោ វទមានោ ឧដ្ឋាសិ។ តស្ស កិរ មហាបថវិយា ឯកយោជនតិគាវុតប្បមាណំ នភំ បូរេត្វា អារោហនកាលោ អជ្ជ វា ហិយ្យោ វា សទិសោ អហោសិ។

ពោធិសត្តោបិ នទីតីរម្ហិ សុបុប្ផិតសាលវនេ ទិវាវិហារំ កត្វា សាយន្ហសមយំ បុប្ផានំ វណ្ដតោ មុច្ចនកាលេ ទេវតាហិ អលង្កតេន អដ្ឋុសភវិត្ថារេន មគ្គេន សីហោ វិយ វិជម្ភមានោ ពោធិរុក្ខាភិមុខោ បាយាសិ។ នាគយក្ខសុបណ្ណាទយោ ទិព្ពេហិ គន្ធបុប្ផាទីហិ បូជយឹសុ, ទិព្ពសង្គីតាទីនិ បវត្តយឹសុ, ទសសហស្សី លោកធាតុ ឯកគន្ធា ឯកមាលា ឯកសាធុការា អហោសិ។ តស្មិំ សមយេ **សោត្ថិយោ** នាម តិណហារកោ តិណំ អាទាយ បដិបថេ អាគច្ឆន្តោ មហាបុរិសស្ស អាការំ ញត្វា អដ្ឋ តិណមុដ្ឋិយោ អទាសិ។ ពោធិសត្តោ តិណំ គហេត្វា ពោធិមណ្ឌំ អារុយ្ហ ទក្ខិណទិសាភាគេ ឧត្តរាភិមុខោ អដ្ឋាសិ។ តស្មិំ ខណេ ទក្ខិណចក្កវាឡំ ឱសីទិត្វា ហេដ្ឋា អវីចិសម្បត្តំ វិយ អហោសិ។ ឧត្តរចក្កវាឡំ ឧល្លង្ឃិត្វា ឧបរិ ភវគ្គប្បត្តំ វិយ អហោសិ។ ពោធិសត្តោ “ឥទំ សម្ពោធិបាបុណនដ្ឋានំ ន ភវិស្សតិ មញ្ញេ”តិ បទក្ខិណំ ករោន្តោ បច្ឆិមទិសាភាគំ គន្ត្វា បុរត្ថិមាភិមុខោ អដ្ឋាសិ, តតោ បច្ឆិមចក្កវាឡំ ឱសីទិត្វា ហេដ្ឋា អវីចិសម្បត្តំ វិយ អហោសិ, បុរត្ថិមចក្កវាឡំ ឧល្លង្ឃិត្វា ឧបរិ ភវគ្គប្បត្តំ វិយ អហោសិ។ ឋិតដ្ឋិតដ្ឋានេ កិរស្ស នេមិវដ្ដិបរិយន្តេ អក្កន្តំ នាភិយា បតិដ្ឋិតមហាសកដចក្កំ វិយ មហាបថវី ឱនតុន្នតា អហោសិ។ ពោធិសត្តោ “ឥទម្បិ សម្ពោធិបាបុណនដ្ឋានំ ន ភវិស្សតិ មញ្ញេ”តិ បទក្ខិណំ ករោន្តោ ឧត្តរទិសាភាគំ គន្ត្វា ទក្ខិណាភិមុខោ អដ្ឋាសិ។ តតោ ឧត្តរចក្កវាឡំ ឱសីទិត្វា ហេដ្ឋា អវីចិសម្បត្តំ វិយ អហោសិ, ទក្ខិណចក្កវាឡំ ឧល្លង្ឃិត្វា ឧបរិ ភវគ្គប្បត្តំ វិយ អហោសិ។ ពោធិសត្តោ “ឥទម្បិ សម្ពោធិបាបុណនដ្ឋានំ ន ភវិស្សតិ មញ្ញេ”តិ បទក្ខិណំ ករោន្តោ បុរត្ថិមទិសាភាគំ គន្ត្វា បច្ឆិមាភិមុខោ អដ្ឋាសិ។ បុរត្ថិមទិសាភាគេ បន សព្ពពុទ្ធានំ បល្លង្កដ្ឋានំ អហោសិ, តំ នេវ ឆម្ភតិ, ន កម្បតិ។ ពោធិសត្តោ “ឥទំ សព្ពពុទ្ធានំ អវិជហិតំ អចលដ្ឋានំ កិលេសបញ្ជរវិទ្ធំសនដ្ឋាន”ន្តិ ញត្វា តានិ តិណានិ អគ្គេ គហេត្វា ចាលេសិ, តាវទេវ ចុទ្ទសហត្ថោ បល្លង្កោ អហោសិ។ តានិបិ ខោ តិណានិ តថារូបេន សណ្ឋានេន សណ្ឋហឹសុ, យថារូបំ សុកុសលោ ចិត្តការោ វា បោត្ថការោ វា អាលិខិតុម្បិ សមត្ថោ នត្ថិ។ ពោធិសត្តោ ពោធិក្ខន្ធំ បិដ្ឋិតោ កត្វា បុរត្ថាភិមុខោ ទឡ្ហមានសោ ហុត្វា –

“កាមំ តចោ ច ន្ហារុ ច, អដ្ឋិ ច អវសិស្សតុ;
ឧបសុស្សតុ និស្សេសំ, សរីរេ មំសលោហិតំ។ (អ. និ. ២.៥; ម. និ. ២.១៨៤) –

‘ន ត្វេវាហំ សម្មាសម្ពោធឹ អប្បត្វា ឥមំ បល្លង្កំ ភិន្ទិស្សាមី’”តិ អសនិសតសន្និបាតេនបិ អភេជ្ជរូបំ អបរាជិតបល្លង្កំ អាភុជិត្វា និសីទិ។

តស្មិំ សមយេ មារោ បាបិមា – “សិទ្ធត្ថកុមារោ មយ្ហំ វសំ អតិក្កមិតុកាមោ, ន ទានិស្ស អតិក្កមិតុំ ទស្សាមី”តិ មារពលស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា ឯតមត្ថំ អារោចេត្វា មារឃោសនំ នាម ឃោសាបេត្វា មារពលំ អាទាយ និក្ខមិ។ សា មារសេនា មារស្ស បុរតោ ទ្វាទសយោជនា ហោតិ, ទក្ខិណតោ ច វាមតោ ច ទ្វាទសយោជនា, បច្ឆតោ ចក្កវាឡបរិយន្តំ កត្វា ឋិតា, ឧទ្ធំ នវយោជនុព្ពេធា ហោតិ, យស្សា ឧន្នទន្តិយា ឧន្នាទសទ្ទោ យោជនសហស្សតោ បដ្ឋាយ បថវិឧន្ទ្រិយនសទ្ទោវិយ សូយតិ។ អថ មារោ ទេវបុត្តោ ទិយឌ្ឍយោជនសតិកំ **គិរិមេខលំ** នាម ហត្ថឹ អភិរុហិត្វា ពាហុសហស្សំ មាបេត្វា នានាវុធានិ អគ្គហេសិ។ អវសេសាយបិ មារបរិសាយ ទ្វេ ជនា ឯកសទិសា ឯកសទិសំ អាវុធំ គណ្ហន្តា នាហេសុំ។ នានាវណ្ណា នានប្បការមុខា ហុត្វា នានាវុធានិ គណ្ហន្តា ពោធិសត្តំ អជ្ឈោត្ថរមានា អាគមំសុ។

ទសសហស្សចក្កវាឡទេវតា បន មហាសត្តស្ស ថុតិយោ វទមានា អដ្ឋំសុ។ សក្កោ ទេវរាជា វិជយុត្តរសង្ខំ ធមមានោ អដ្ឋាសិ។ សោ កិរ សង្ខោ វីសហត្ថសតិកោ ហោតិ, សកឹ វាតំ គាហាបេត្វា ធមិយមានោ ចត្តារោ មាសេ សទ្ទំ ករិត្វា និស្សទ្ទោ ហោតិ។ មហាកាឡនាគរាជា អតិរេកបទសតេន វណ្ណំ វណ្ណេន្តោវ អដ្ឋាសិ, មហាព្រហ្មា សេតច្ឆត្តំ ធារយមានោ អដ្ឋាសិ។ មារពលេ បន ពោធិមណ្ឌំ ឧបសង្កមន្តេ តេសំ ឯកោបិ ឋាតុំ

នាសក្ខិ, សម្ពុខសម្ពុខដ្ឋានេនេវ បលាយឹសុ។ កាឡោ នាម នាគរាជាបិ បថវិយំ និមុជ្ជិត្វា បញ្ចយោជនសតិកំ មញ្ជេរិកនាគភវនំ គន្ត្វា ឧភោហិ ហត្ថេហិ មុខំ បិទហិត្វា និបន្នោ។ សក្កោ ទេវរាជាបិ វិជយុត្តរសង្ខំ បិដ្ឋិយំ កត្វា ចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ អដ្ឋាសិ, មហាព្រហ្មា សេតច្ឆត្តំ កោដិយំ គហេត្វា ព្រហ្មលោកមេវ អគមាសិ។ ឯកទេវតាបិ ឋាតុំ សមត្ថា នាម នាហោសិ។ មហាបុរិសោ បន ឯកកោវ និសីទិ។

មារោបិ អត្តនោ បរិសំ អាហ – “តាតា, សុទ្ធោទនបុត្តេន សិទ្ធត្ថេន សទិសោ អញ្ញោ បុរិសោ នាម នត្ថិ, មយំ សម្មុខា យុទ្ធំ ទាតុំ ន សក្ខិស្សាម, បច្ឆាភាគេន ទស្សាមា”តិ។ មហាបុរិសោបិ តីណិ បស្សានិ ឱលោកេត្វា សព្ពទេវតានំ បលាតត្តា សុញ្ញានិ អទ្ទស។ បុន ឧត្តរបស្សេន មារពលំ អជ្ឈោត្ថរមានំ ទិស្វា “អយំ ឯត្តកោ ជនោ មំ ឯកកំ សន្ធាយ មហន្តំ វាយាមំ ករោតិ, ឥមស្មឹ ឋានេ មយ្ហំ មាតា វា បិតា វា ភាតា វា អញ្ញោ វា កោចិ ញាតកោ នត្ថិ, ឥមា បន ទស បារមិយោវ មយ្ហំ ទីឃរត្តំ បុដ្ឋបរិជនសទិសា។ តស្មា មយា បារមិយោវ ពលគ្គំ កត្វា បារមិសត្ថេនេវ បហរិត្វា ឥមំ ពលកាយំ វិទ្ធំសេតុំ វដ្ដតី”តិ ទស បារមិយោ អាវជ្ជមានោ និសីទិ។

អថ ខោ មារោ ទេវបុត្តោ – “វាតេនេវ សិទ្ធត្ថំ បលាបេស្សាមី”តិ **វាតមណ្ឌលំ** សមុដ្ឋាបេសិ។ តង្ខណញ្ញេវ បុរត្ថិមាទិភេទា វាតា សមុដ្ឋហិត្វា អឌ្ឍយោជនយោជនទ្វិយោជនតិយោជនប្បមាណានិ បព្ពតកូដានិ បទាលេត្វា វនគច្ឆរុក្ខាទីនិ ឧទ្ធំមូលានិ កត្វា សមន្តា គាមនិគមេ ចុណ្ណវិចុណ្ណេ កាតុំ សមត្ថាបិ មហាបុរិសស្ស បុញ្ញតេជេន វិហតានុភាវា ពោធិសត្តំ បត្វា ពោធិសត្តស្ស ចីវរកណ្ណមត្តម្បិ ចាលេតុំ នាសក្ខឹសុ។ តតោ – “ឧទកេន នំ អជ្ឈោត្ថរិត្វា មារេស្សាមី”តិ **មហាវស្សំ** សមុដ្ឋាបេសិ។ តស្សានុភាវេន ឧបរូបរិ សតបដលសហស្សបដលាទិភេទា វលាហកា ឧដ្ឋហិត្វា វស្សឹសុ។ វុដ្ឋិធារាវេគេន បថវី ឆិទ្ទាវឆិទ្ទា អហោសិ ។ វនរុក្ខាទីនំ ឧបរិភាគេន មហាមេឃោ អាគន្ត្វា មហាសត្តស្ស ចីវរេ ឧស្សាវពិន្ទុគហណមត្តម្បិ តេមេតុំ នាសក្ខិ។ តតោ **បាសាណវស្សំ** សមុដ្ឋាបេសិ។ មហន្តានិ មហន្តានិ បព្ពតកូដានិ ធូមាយន្តានិ បជ្ជលន្តានិ អាកាសេនាគន្ត្វា ពោធិសត្តំ បត្វា ទិព្ពមាលាគុឡភាវំ អាបជ្ជឹសុ។ តតោ **បហរណវស្សំ** សមុដ្ឋាបេសិ។ ឯកតោធារា ឧភតោធារា អសិសត្តិខុរប្បាទយោ ធូមាយន្តា បជ្ជលន្តា អាកាសេនាគន្ត្វា ពោធិសត្តំ បត្វា ទិព្ពបុប្ផានិ អហេសុំ។ តតោ **អង្គារវស្សំ** សមុដ្ឋាបេសិ។ កឹសុកវណ្ណា អង្គារា អាកាសេនាគន្ត្វា ពោធិសត្តស្ស បាទមូលេ ទិព្ពបុប្ផានិ ហុត្វា វិកិរឹសុ។ តតោ **កុក្កុឡវស្សំ** សមុដ្ឋាបេសិ។ អច្ចុណ្ហោ អគ្គិវណ្ណោ កុក្កុឡោ អាកាសេនាគន្ត្វា ពោធិសត្តស្ស បាទមូលេ ចន្ទនចុណ្ណំ ហុត្វា និបតតិ។ តតោ **វាលុកាវស្សំ** សមុដ្ឋាបេសិ។ អតិសុខុមា វាលុកា ធូមាយន្តា បជ្ជលន្តា អាកាសេនាគន្ត្វា មហាសត្តស្ស បាទមូលេ ទិព្ពបុប្ផានិ ហុត្វា និបតឹសុ។ តតោ **កលលវស្សំ** សមុដ្ឋាបេសិ, តំ កលលំ ធូមាយន្តំ បជ្ជលន្តំ អាកាសេនាគន្ត្វា ពោធិសត្តស្ស បាទមូលេ ទិព្ពវិលេបនំ ហុត្វា និបតតិ។ តតោ “ឥមិនា ភឹសេត្វា សិទ្ធត្ថំ បលាបេស្សាមី”តិ **អន្ធការំ** សមុដ្ឋាបេសិ។ តំ ចតុរង្គសមន្នាគតំ អន្ធការំ វិយ មហាតមំ ហុត្វា ពោធិសត្តំ បត្វា សូរិយប្បភាវិហតំ វិយ អន្ធការំ អន្តរធាយិ។

ឯវំ សោ មារោ ឥមាហិ នវហិ វាតវស្សបាសាណបហរណអង្គារកុក្កុឡវាលុកាកលលន្ធការវុដ្ឋីហិ ពោធិសត្តំ បលាបេតុំ អសក្កោន្តោ – “កឹ, ភណេ, តិដ្ឋថ, ឥមំ សិទ្ធត្ថកុមារំ គណ្ហថ ហនថ បលាបេថា”តិ អត្តនោ បរិសំ អាណាបេត្វា សយម្បិ គិរិមេខលស្ស ហត្ថិនោ ខន្ធេ និសិន្នោ ចក្កាវុធំ អាទាយ ពោធិសត្តំ ឧបសង្កមិត្វា “សិទ្ធត្ថ, ឧដ្ឋេហិ ឯតស្មា បល្លង្កា, នាយំ តុយ្ហំ បាបុណាតិ, មយ្ហំ ឯស បាបុណាតី”តិ អាហ។ មហាសត្តោ តស្ស វចនំ សុត្វា អវោច – “មារ, នេវ តយា ទស បារមិយោ បូរិតា, ន ឧបបារមិយោ, ន បរមត្ថបារមិយោ, នាបិ បញ្ច មហាបរិច្ចាគា បរិច្ចត្តា, ន ញាតត្ថចរិយា, ន លោកត្ថចរិយា, ន ពុទ្ធត្ថចរិយា បូរិតា, សព្ពា តា មយាយេវ បូរិតា, តស្មា នាយំ បល្លង្កោ តុយ្ហំ បាបុណាតិ, មយ្ហេវេសោ បាបុណាតី”តិ។

មារោ កុទ្ធោ កោធវេគំ អសហន្តោ មហាបុរិសស្ស ចក្កាវុធំ វិស្សជ្ជេសិ។ តំ តស្ស ទស បារមិយោ អាវជ្ជេន្តស្សេវ ឧបរិភាគេ មាលាវិតានំ ហុត្វា អដ្ឋាសិ។ តំ កិរ ខុរធារំ ចក្កាវុធំ អញ្ញទា កុទ្ធេន វិស្សដ្ឋំ ឯកគ្ឃនបាសាណត្ថម្ភេ វំសកឡីរេ វិយ ឆិន្ទន្តំ គច្ឆតិ។ ឥទានិ បន តស្មឹ មាលាវិតានំ ហុត្វា ឋិតេ អវសេសា មារបរិសា “ឥទានិ សិទ្ធត្ថោ បល្លង្កតោ វុដ្ឋាយ បលាយិស្សតី”តិ មហន្តមហន្តានិ សេលកូដានិ វិស្សជ្ជេសុំ, តានិបិ មហាបុរិសស្ស ទស បារមិយោ អាវជ្ជេន្តស្ស មាលាគុឡភាវំ អាបជ្ជិត្វា ភូមិយំ បតឹសុ។ ទេវតា ចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ ឋិតា គីវំ បសារេត្វា សីសំ ឧក្ខិបិត្វា “នដ្ឋោ វត, ភោ, សិទ្ធត្ថកុមារស្ស រូបគ្គប្បត្តោ អត្តភាវោ, កឹ នុ ខោ សោ ករិស្សតី”តិ ឱលោកេន្តិ។

តតោ ពោធិសត្តោ “បូរិតបារមីនំ ពោធិសត្តានំ សម្ពុជ្ឈនទិវសេ បត្តបល្លង្កោ មយ្ហំ បាបុណាតី”តិ វត្វា ឋិតំ មារំ អាហ – “មារ, តុយ្ហំ ទានស្ស ទិន្នភាវេ កោ សក្ខី”តិ។ មារោ “ឥមេ ឯត្តកាវ ជនា សក្ខិនោ”តិ មារពលាភិមុខំ ហត្ថំ បសារេសិ។ តស្មឹ ខណេ មារបរិសាយ “អហំ សក្ខិ, អហំ សក្ខី”តិ បវត្តសទ្ទោ បថវិឧន្ទ្រិយនសទ្ទសទិសោ អហោសិ។ អថ មារោ មហាបុរិសំ អាហ – “សិទ្ធត្ថ, តុយ្ហំ ទានស្ស ទិន្នភាវេ កោ សក្ខី”តិ។

មហាបុរិសោ “តុយ្ហំ តាវ ទានស្ស ទិន្នភាវេ សចេតនា សក្ខិនោ, មយ្ហំ បន ឥមស្មិំ ឋានេ សចេតនោ កោចិ សក្ខិ នាម នត្ថិ, តិដ្ឋតុ តាវ មេ អវសេសអត្តភាវេសុ ទិន្នទានំ, វេស្សន្តរត្តភាវេ បន ឋត្វា មយ្ហំ សត្តសតកមហាទានស្ស តាវ ទិន្នភាវេ អចេតនាបិ អយំ ឃនមហាបថវី សក្ខី”តិ ចីវរគព្ភន្តរតោ ទក្ខិណហត្ថំ អភិនីហរិត្វា “វេស្សន្តរត្តភាវេ ឋត្វា មយ្ហំ សត្តសតកមហាទានស្ស ទិន្នភាវេ ត្វំ សក្ខិ, ន សក្ខី”តិ មហាបថវិយាភិមុខំ ហត្ថំ បសារេសិ។ មហាបថវី “អហំ តេ តទា សក្ខី”តិ វិរវសតេន វិរវសហស្សេន វិរវសតសហស្សេន មារពលំ អវត្ថរមានា វិយ ឧន្នទិ។

តតោ មហាបុរិសេ “ទិន្នំ តេ, សិទ្ធត្ថ, មហាទានំ ឧត្តមទាន”ន្តិ វេស្សន្តរទានំ សម្មសន្តេ ទិយឌ្ឍយោជនសតិកោ គិរិមេខលហត្ថី ជណ្ណុកេហិ បថវិយំ បតិដ្ឋាសិ, មារបរិសា ទិសាវិទិសា បលាយឹសុ, ទ្វេ ឯកមគ្គេន គតា នាម នត្ថិ, សីសាភរណានិ ចេវ និវត្ថវសនានិ ច ឆឌ្ឌេត្វា សម្មុខសម្មុខទិសាហិយេវ បលាយឹសុ។ តតោ ទេវសង្ឃា បលាយមានំ មារពលំ ទិស្វា “មារស្ស បរាជយោ ជាតោ, សិទ្ធត្ថកុមារស្ស ជយោ ជាតោ, ជយបូជំ ករិស្សាមា”តិ ទេវតា ទេវតានំ, នាគា នាគានំ, សុបណ្ណា សុបណ្ណានំ, ព្រហ្មានោ ព្រហ្មានំ ឃោសេត្វា គន្ធមាលាទិហត្ថា មហាបុរិសស្ស សន្តិកំ ពោធិបល្លង្កំ អាគមំសុ។

ឯវំ គតេសុ បន តេសុ –

> “ជយោ ហិ ពុទ្ធស្ស សិរីមតោ អយំ, មារស្ស ច បាបិមតោ បរាជយោ;
> ឧគ្ឃោសយុំ ពោធិមណ្ឌេ បមោទិតា, ជយំ តទា ទេវគណា មហេសិនោ។
>
> “ជយោ ហិ ពុទ្ធស្ស សិរីមតោ អយំ, មារស្ស ច បាបិមតោ បរាជយោ;
> ឧគ្ឃោសយុំ ពោធិមណ្ឌេ បមោទិតា, ជយំ តទា នាគគណា មហេសិនោ។
>
> “ជយោ ហិ ពុទ្ធស្ស សិរីមតោ អយំ, មារស្ស ច បាបិមតោ បរាជយោ;
> ឧគ្ឃោសយុំ ពោធិមណ្ឌេ បមោទិតា, ជយំ តទា សុបណ្ណសង្ឃាបិ មហេសិនោ។
>
> “ជយោ ហិ ពុទ្ធស្ស សិរីមតោ អយំ, មារស្ស ច បាបិមតោ បរាជយោ;
> ឧគ្ឃោសយុំ ពោធិមណ្ឌេ បមោទិតា, ជយំ តទា ព្រហ្មគណា មហេសិនោ”តិ។ –

អវសេសា ទសសុ ចក្កវាឡសហស្សេសុ ទេវតា មាលាគន្ធវិលេបនេហិ បូជយមានា នានប្បការា ច ថុតិយោ វទមានា អដ្ឋំសុ។ ឯវំ ធរមានេយេវ សូរិយេ មហាបុរិសោ មារពលំ វិធមិត្វា ចីវរូបរិ បតមានេហិ ពោធិរុក្ខង្កុរេហិ រត្តបវាឡទលេហិ វិយ បូជិយមានោ បឋមយាមេ បុព្ពេនិវាសំ អនុស្សរិត្វា មជ្ឈិមយាមេ ទិព្ពចក្ខុំ វិសោធេត្វា បច្ឆិមយាមេ បដិច្ចសមុប្បាទេ ញាណំ ឱតារេសិ។ អថស្ស ទ្វាទសបទិកំ បច្ចយាការំ វដ្ដវិវដ្ដវសេន អនុលោមបដិលោមតោ សម្មសន្តស្ស ទសសហស្សី លោកធាតុ ឧទកបរិយន្តំ កត្វា ទ្វាទសក្ខត្តុំ សង្កម្បិ។

មហាបុរិសេ បន ទសសហស្សិលោកធាតុំ ឧន្នាទេត្វា អរុណុគ្គមនវេលាយ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ បដិវិជ្ឈន្តេ សកលា ទសសហស្សី លោកធាតុ អលង្កតបដិយត្តា អហោសិ។ បាចីនចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ ឧស្សាបិតានំ ធជានំ បដាកា បច្ឆិមចក្កវាឡមុខវដ្ដឹ បហរន្តិ, តថា បច្ឆិមចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ ឧស្សាបិតានំ ធជានំ បដាកា បាចីនចក្កវាឡមុខវដ្ដឹ បហរន្តិ, ទក្ខិណចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ ឧស្សាបិតានំ ធជានំ បដាកា ឧត្តរចក្កវាឡមុខវដ្ដឹ បហរន្តិ, ឧត្តរចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ ឧស្សាបិតានំ ធជានំ បដាកា ទក្ខិណចក្កវាឡមុខវដ្ដឹ បហរន្តិ, បថវិតលេ ឧស្សាបិតានំ ធជានំ បដាកា ព្រហ្មលោកំ អាហច្ច អដ្ឋំសុ, ព្រហ្មលោកេ ពទ្ធានំ ធជានំ បដាកា បថវិតលេ បតិដ្ឋហឹសុ, ទសសហស្សេសុ ចក្កវាឡេសុ បុប្ផូបគា រុក្ខា បុប្ផំ គណ្ហឹសុ, ផលូបគា រុក្ខា ផលបិណ្ឌិភារសហិតា អហេសុំ។ ខន្ធេសុ ខន្ធបទុមានិ បុប្ផឹសុ, សាខាសុ សាខាបទុមានិ, លតាសុ លតាបទុមានិ, អាកាសេ ឱលម្ពកបទុមានិ, ឃនសិលាតលានិ ភិន្ទិត្វា ឧបរូបរិ សតបត្តានិ ហុត្វា ទណ្ឌកបទុមានិ ឧដ្ឋហឹសុ។ ទសសហស្សី លោកធាតុ វដ្ដេត្វា វិស្សដ្ឋមាលាគុឡា វិយ សុសន្ថតបុប្ផសន្ថារោ វិយ ច បុប្ផាភិកិណ្ណា អហោសិ។ ចក្កវាឡន្តរេសុ អដ្ឋយោជនសហស្សា លោកន្តរិកនិរយា សត្តសូរិយប្បភាហិបិអនោភាសិតបុព្ពា តទា ឯកោភាសា អហេសុំ។ ចតុរាសីតិយោជនសហស្សគម្ភីរោ មហាសមុទ្ទោ មធុរោទកោ អហោសិ, នទិយោ ន បវត្តឹសុ, ជច្ចន្ធា រូបានិ បស្សឹសុ, ជាតិពធិរា សទ្ទំ សុណឹសុ, ជាតិបីឋសប្បិនោ បទសា គច្ឆឹសុ, អន្ទុពន្ធនាទីនិ ឆិជ្ជិត្វា បតឹសុ។

ឯវំ អបរិមាណេន សិរិវិភវេន បូជិយមានោ មហាបុរិសោ អនេកប្បការេសុ អច្ឆរិយធម្មេសុ បាតុភូតេសុ សព្ពញ្ញុតំ បដិវិជ្ឈិត្វា សព្ពពុទ្ធេហិ អវិជហិតំ ឧទានំ ឧទានេសិ –

“អនេកជាតិសំសារំ, សន្ធាវិស្សំ អនិព្វិសំ;
គហការំ គវេសន្តោ, ទុក្ខា ជាតិ បុនប្បុនំ។

“គហការក ទិដ្ឋោសិ, បុន គេហំ ន កាហសិ;
សព្ពា តេ ផាសុកា ភគ្គា, គហកូដំ វិសង្ខតំ;
វិសង្ខារគតំ ចិត្តំ, តណ្ហានំ ខយមជ្ឈគា”តិ។ (ធ. ប. ១៥៣-១៥៤);

ឥតិ តុសិតភវនតោ បដ្ឋាយ យាវ អយំ ពោធិមណ្ឌេ សព្ពញ្ញុតប្បត្តិ, ឯត្តកំ ឋានំ **អវិទូរេនិទានំ** នាមាតិ វេទិតព្ពំ។

អវិទូរេនិទានកថា និដ្ឋិតា។

៣. សន្តិកេនិទានកថា

“**សន្តិកេនិទានំ** បន ‘ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ’។ ‘វេសាលិយំ វិហរតិ មហាវនេ កូដាគារសាលាយ’ន្តិ ច ឯវំ តស្មិំ តស្មិំ ឋានេយេវ លព្ភតី”តិ វុត្តំ។ កិញ្ចាបិ ឯវំ វុត្តំ, អថ ខោ បន តម្បិ អាទិតោ បដ្ឋាយ ឯវំ វេទិតព្ពំ – ឧទានញ្ហិ ឧទានេត្វា ជយបល្លង្កេ និសិន្នស្ស ភគវតោ ឯតទហោសិ – “អហំ កប្បសតសហស្សាធិកានិ ចត្តារិ អសង្ខ្យេយ្យានិ ឥមស្ស បល្លង្កស្ស ការណា សន្ធាវិំ, ឯត្តកំ មេ កាលំ ឥមស្សេវ បល្លង្កស្ស ការណា អលង្កតសីសំ គីវាយ ឆិន្ទិត្វា ទិន្នំ, សុអញ្ជិតានិ អក្ខីនិ ហទយមំសញ្ច ឧប្បាដេត្វា ទិន្នំ, ជាលិកុមារសទិសា បុត្តា, កណ្ហាជិនកុមារិសទិសា ធីតរោ, មទ្ទីទេវិសទិសា ភរិយាយោ ច បរេសំ ទាសត្ថាយ ទិន្នា។ អយំ មេ បល្លង្កោ ជយបល្លង្កោ ថិរបល្លង្កោ, ឯត្ថ មេ និសិន្នស្ស សង្កប្បា បរិបុណ្ណា, ន តាវ ឥតោ វុដ្ឋហិស្សាមី”តិ អនេកកោដិសតសហស្សសមាបត្តិយោ សមាបជ្ជន្តោ សត្តាហំ តត្ថេវ និសីទិ។ យំ សន្ធាយ វុត្តំ – “អថ ខោ ភគវា សត្តាហំ ឯកបល្លង្កេន និសីទិ វិមុត្តិសុខបដិសំវេទី”តិ (មហាវ. ១; ឧទា. ១)។

អថ ឯកច្ចានំ ទេវតានំ “អជ្ជាបិ នូន សិទ្ធត្ថស្ស កត្តព្ពកិច្ចំ អត្ថិ, បល្លង្កស្មិញ្ហិ អាលយំ ន វិជហតី”តិ បរិវិតក្កោ ឧទបាទិ។ សត្ថា ទេវតានំ បរិវិតក្កំ ញត្វា តាសំ វិតក្កវូបសមត្ថំ វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា យមកបាដិហារិយំ ទស្សេសិ។ មហាពោធិមណ្ឌេ ហិ កតបាដិហារិយញ្ច ញាតិសមាគមេ កតបាដិហារិយញ្ច បាថិកបុត្តសមាគមេ កតបាដិហារិយញ្ច សព្ពំ កណ្ឌម្ពរុក្ខមូលេ កតយមកបាដិហារិយសទិសំ អហោសិ។

ឯវំ សត្ថា ឥមិនា បាដិហារិយេន ទេវតានំ វិតក្កំ វូបសមេត្វា បល្លង្កតោ ឦសកំ បាចីននិស្សិតេ ឧត្តរទិសាភាគេ ឋត្វា “ឥមស្មិំ វត មេ បល្លង្កេ សព្ពញ្ញុតំ បដិវិទ្ធ”ន្តិ ចត្តារិ អសង្ខ្យេយ្យានិ កប្បសតសហស្សញ្ច បូរិតានំ បារមីនំ ពលាធិគមដ្ឋានំ បល្លង្កំ ពោធិរុក្ខញ្ច អនិមិសេហិ អក្ខីហិ ឱលោកយមានោ សត្តាហំ វីតិនាមេសិ, តំ ឋានំ **អនិមិសចេតិយំ** នាម ជាតំ។ អថ សត្ថា បល្លង្កស្ស ច ឋិតដ្ឋានស្ស ច អន្តរា ចង្កមំ មាបេត្វា បុរត្ថិមបច្ឆិមតោ អាយតេ រតនចង្កមេ ចង្កមន្តោ សត្តាហំ វីតិនាមេសិ។ តំ ឋានំ **រតនចង្កមចេតិយំ** នាម ជាតំ។

ចតុត្ថេ បន សត្តាហេ ពោធិតោ បច្ឆិមុត្តរទិសាភាគេ ទេវតា រតនឃរំ មាបយិំសុ។ តត្ថ ភគវា បល្លង្កេន និសីទិត្វា អភិធម្មបិដកំ វិសេសតោ ចេត្ថ អនន្តនយសមន្តបដ្ឋានំ វិចិនន្តោ សត្តាហំ វីតិនាមេសិ។ អាភិធម្មិកា បនាហុ – “រតនឃរំ នាម ន សត្តរតនមយំ គេហំ, សត្តន្នំ បន បករណានំ សម្មសិតដ្ឋានំ ‘រតនឃរ’ន្តិ វុច្ចតី”តិ។ យស្មា បនេត្ថ ឧភោបេតេ បរិយាយេន យុជ្ជន្តិ, តស្មា ឧភយម្បេតំ គហេតព្ពមេវ។ តតោ បដ្ឋាយ បន តំ ឋានំ **រតនឃរចេតិយំ** នាម ជាតំ។ ឯវំ សត្ថា ពោធិសមីបេយេវ ចត្តារិ សត្តាហានិ វីតិនាមេត្វា បញ្ចមេ សត្តាហេ ពោធិរុក្ខមូលា យេន អជបាលនិគ្រោធោ តេនុបសង្កមិ។ តត្រាបិ ធម្មំ វិចិនន្តោ វិមុត្តិសុខញ្ច បដិសំវេទេន្តោ និសីទិ។

តស្មិំ សមយេ មារោ បាបិមា “ឯត្តកំ កាលំ អនុពន្ធន្តោ ឱតារាបេក្ខោបិ ឥមស្ស ន កិញ្ចិ ខលិតំ អទ្ទសំ, អតិក្កន្តោទានិ ឯស មម វស”ន្តិ ទោមនស្សប្បត្តោ មហាមគ្គេ និសីទិត្វា សោឡស ការណានិ ចិន្តេន្តោ ភូមិយំ សោឡស លេខា អាកឌ្ឍិ – “អហំ ឯសោ វិយ ទានបារមី ន បូរេសិំ, តេនម្හិ ឥមិនា សទិសោ ន ជាតោ”តិ ឯកំ លេខំ អាកឌ្ឍិ។ តថា “អហំ ឯសោ វិយ សីលបារមី…បេ.… នេក្ខម្មបារមី, បញ្ញាបារមី, វីរិយបារមី, ខន្តិបារមី, សច្ចបារមី, អធិដ្ឋានបារមី, មេត្តាបារមី, ឧបេក្ខាបារមី ន បូរេសិំ, តេនម្හិ ឥមិនា សទិសោ ន ជាតោ”តិ ទសមំ លេខំ អាកឌ្ឍិ។ តថា “អហំ ឯសោ វិយ អសាធារណស្ស ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តញាណស្ស បដិវេធាយ

ឧបនិស្សយភូតា ទស បារមិយោ ន បូរេសិ, តេនម្ហិ ឥមិនា សទិសោ ន ជាតោ”តិ ឯកាទសមំ លេខំ អាកឌ្ឍិ។ តថា “អហំ ឯសោ វិយ អសាធារណស្ស អាសយានុសយញាណស្ស...បេ.... មហាករុណាសមាបត្តិញាណស្ស, យមកបាដិហារិយញាណស្ស, អនាវរណញាណស្ស, សព្ពញ្ញុតញ្ញាណស្ស បដិវេធាយ ឧបនិស្សយភូតា ទស បារមិយោ ន បូរេសិ, តេនម្ហិ ឥមិនា សទិសោ ន ជាតោ”តិ សោឡសមំ លេខំ អាកឌ្ឍិ។ ឯវំ មារោ ឥមេហិ ការណេហិ មហាមគ្គេ សោឡស លេខា អាកឌ្ឍិត្វា និសីទិ។

តស្មិញ្ច សមយេ តណ្ហា, អរតិ, រគា ចាតិ តិស្សោ មារធីតរោ (សំ. និ. ១.១៦១) “បិតា នោ ន បញ្ញាយតិ, កហំ នុ ខោ ឯតរហី”តិ ឱលោកយមានា តំ ទោមនស្សប្បត្តំ ភូមិ លេខមានំ និសិន្នំ ទិស្វា បិតុ សន្តិកំ គន្ត្វា “កស្មា, តាត, ត្វំ ទុក្ខី ទុម្មនោ”តិ បុច្ឆឹសុ។ “អម្មា, អយំ មហាសមណោ មយ្ហំ វសំ អតិក្កន្តោ, ឯត្តកំ កាលំ ឱលោកេន្តោ ឱតារមស្ស ទដ្ឋុំ នាសក្ខឹ, តេនម្ហិ ទុក្ខី ទុម្មនោ”តិ។ “យទិ ឯវំ មា ចិន្តយិត្ថ, មយមេតំ អត្តនោ វសេ កត្វា អាទាយ អាគមិស្សាមា”តិ អាហំសុ។ “ន សក្កា, អម្មា, ឯស កេនចិ វសេ កាតុំ, អចលាយ សទ្ធាយ បតិដ្ឋិតោ ឯស បុរិសោ”តិ។ “តាត, មយំ ឥត្ថិយោ នាម, ឥទានេវ នំ រាគបាសាទីហិ ពន្ធិត្វា អានេស្សាម, តុម្ហេ មា ចិន្តយិត្ថា”តិ វត្វា ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា “បាទេ តេ, សមណ , បរិចារេមា”តិ អាហំសុ។ ភគវា នេវ តាសំ វចនំ មនសិ អកាសិ, ន អក្ខីនិ ឧម្មីលេត្វា ឱលោកេសិ, អនុត្តរេ ឧបធិសង្ខយេ វិមុត្តិយា វិវេកសុខញ្ញេវ អនុភវន្តោ និសីទិ។

បុន មារធីតរោ “ឧច្ចាវចា ខោ បុរិសានំ អធិប្បាយា, កេសញ្ចិ កុមារិកាសុ បេមំ ហោតិ, កេសញ្ចិ បឋមវយេ ឋិតាសុ, កេសញ្ចិ មជ្ឈិមវយេ ឋិតាសុ, កេសញ្ចិ បច្ឆិមវយេ ឋិតាសុ, យំនូន មយំ នានប្បការេហិ រូបេហិ បលោភេត្វា គណ្ហេយ្យាមា”តិ ឯកមេកា កុមារិកវណ្ណាទិវសេន សតំ សតំ អត្តភាវេ អភិនិម្មិនិត្វា កុមារិកា, អវិជាតា, សកឹវិជាតា, ទុវិជាតា, មជ្ឈិមិត្ថិយោ, មហិត្ថិយោ ច ហុត្វា ឆក្ខត្តុំ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា “បាទេ តេ, សមណ, បរិចារេមា”តិ អាហំសុ។ តម្បិ ភគវា ន មនសាកាសិ, យថា តំ អនុត្តរេ ឧបធិសង្ខយេ វិមុត្តោ។ កេចិ បនាចរិយា វទន្តិ – “តា មហិត្ថិភាវេន ឧបគតា ទិស្វា ភគវា – ‘ឯតា ខណ្ឌទន្តា បលិតកេសា ហោន្តូ’តិ អធិដ្ឋាសី”តិ។ តំ ន គហេតព្ពំ។ ន ហិ ភគវា ឯវរូបំ អធិដ្ឋានំ អកាសិ។ ភគវា បន “អបេថ តុម្ហេ, កឹ ទិស្វា ឯវំ វាយមថ, ឯវរូបំ នាម អវីតរាគាទីនំ បុរតោ កាតុំ វដ្ដតិ។ តថាគតស្ស បន រាគោ បហីនោ, ទោសោ បហីនោ, មោហោ បហីនោ”តិ អត្តនោ កិលេសប្បហានំ អារព្ភ –

“យស្ស ជិតំ នាវជីយតិ, ជិតមស្ស នោយាតិ កោចិ លោកេ;
តំ ពុទ្ធមនន្តគោចរំ, អបទំ កេន បទេន នេស្សថ។

“យស្ស ជាលិនី វិសត្តិកា, តណ្ហា នត្ថិ កុហិញ្ចិ នេតវេ;
តំ ពុទ្ធមនន្តគោចរំ, អបទំ កេន បទេន នេស្សថា”តិ។ (ធ. ប. ១៧៩-១៨០) –

ឥមា ធម្មបទេ ពុទ្ធវគ្គេ ទ្វេ គាថា វទន្តោ ធម្មំ ទេសេសិ។ តា “សច្ចំ កិរ នោ បិតា អវោច, ‘អរហំ សុគតោ លោកេ, ន រាគេន សុវានយោ’”តិអាទីនិ (សំ. និ. ១.១៦១) វត្វា បិតុ សន្តិកំ អាគមឹសុ។

ភគវាបិ តត្ថេវ សត្តាហំ វីតិនាមេត្វា តតោ **មុចលិន្ទមូលំ** អគមាសិ។ តត្ថ សត្តាហវទ្ទលិកាយ ឧប្បន្នាយ សីតាទិបដិពាហនត្ថំ មុចលិន្ទេន នាម នាគរាជេន សត្តក្ខត្តុំ ភោគេហិ បរិក្ខិត្តោ អសម្ពាធាយ គន្ធកុដិយំ វិហរន្តោ វិយ វិមុត្តិសុខំ បដិសំវេទិយមានោ សត្តាហំ វីតិនាមេត្វា រាជាយតនំ ឧបសង្កមិត្វា តត្ថបិ វិមុត្តិសុខំ បដិសំវេទិយមានោយេវ សត្តាហំ វីតិនាមេសិ។ ឯត្តាវតា សត្ត សត្តាហានិ បរិបុណ្ណានិ។ ឯត្ថន្តរេ នេវ មុខធោវនំ, ន សរីរបដិជគ្គនំ , ន អាហារកិច្ចំ អហោសិ, ឈានសុខផលសុខេនេវ ច វីតិនាមេសិ។

អថស្ស តស្មិំ សត្តសត្តាហមត្ថកេ ឯកូនបញ្ញាសតិមេ ទិវសេ តត្ថ និសិន្នស្ស “មុខំ ធោវិស្សាមី”តិ ចិត្តំ ឧទបាទិ។ សក្កោ ទេវានមិន្ទោ អគទហរីតកំ អាហរិត្វា អទាសិ, សត្ថា តំ បរិភុញ្ជិ, តេនស្ស សរីរវឡញ្ជោ អហោសិ។ អថស្ស សក្កោយេវ នាគលតាទន្តកដ្ឋញ្ចេវ មុខធោវនោទកញ្ច អទាសិ។ សត្ថា តំ ទន្តកដ្ឋំ ខាទិត្វាវ អនោតត្តទហោទកេន មុខំ ធោវិត្វា តត្ថេវ រាជាយតនមូលេ និសីទិ។

តស្មិំ សមយេ **តបុស្ស ភល្លិកា** នាម ទ្វេ វាណិជា បញ្ចហិ សកដសតេហិ **ឧក្កលា** ជនបទា មជ្ឈិមទេសំ គច្ឆន្តា បុព្ពេ អត្តនោ ញាតិសាលោហិតាយ ទេវតាយ សកដានិ សន្និរុម្ភិត្វា សត្ថុ អាហារសម្បាទនេ ឧស្សាហិតា មន្ថញ្ច មធុបិណ្ឌិកញ្ច អាទាយ – “បដិគ្គណ្ហាតុ នោ, ភន្តេ, ភគវា ឥមំ អាហារំ អនុកម្បំ ឧបាទាយា”តិ សត្ថារំ ឧបនាមេត្វា អដ្ឋំសុ។ ភគវា បាយាសបដិគ្គហណទិវសេយេវ បត្តស្ស អន្តរហិតត្តា “ន ខោ តថាគតា ហត្ថេសុ

បដិគ្គណ្ហន្តិ, កិម្ហិ នុ ខោ អហំ បដិគ្គណ្ហេយ្យ”ន្តិ ចិន្តេសិ។ អថស្ស ចិត្តំ ញត្វា ចតូហិ ទិសាហិ ចត្តារោ មហារាជានោ ឥន្ទនីលមណិមយេ បត្តេ ឧបនាមេសុំ, ភគវា តេ បដិក្ខិបិ។ បុន មុគ្គវណ្ណសេលមយេ ចត្តារោ បត្តេ ឧបនាមេសុំ។ ភគវា ចតុន្នម្បិ មហារាជានំ សទ្ធានុរក្ខណត្ថាយ ចត្តារោបិ បត្តេ បដិគ្គហេត្វា ឧបរូបរិ ឋបេត្វា “ឯកោ ហោតូ”តិ អធិដ្ឋាសិ។ ចត្តារោបិ មុខវដ្ដិយំ បញ្ញាយមានលេខា ហុត្វា មជ្ឈិមប្បមាណេន ឯកត្តំ ឧបគមឹសុ។ ភគវា តស្មិំ បច្ចគ្ឃេ សេលមយេ បត្តេ អាហារំ បដិគ្គហេត្វា បរិភុញ្ជិត្វា អនុមោទនំ អកាសិ។ តេ ទ្វេ ភាតរោ វាណិជា ពុទ្ធញ្ច ធម្មញ្ច សរណំ គន្ត្វា ទ្វេវាចិកា ឧបាសកា អហេសុំ។ អថ នេសំ “ឯកំ នោ, ភន្តេ, បរិចរិតព្ពដ្ឋានំ ទេថា”តិ វទន្តានំ ទក្ខិណហត្ថេន អត្តនោ សីសំ បរាមសិត្វា កេសធាតុយោ អទាសិ។ តេ អត្តនោ នគរេ តា ធាតុយោ សុវណ្ណសមុគ្គស្ស អន្តោ បក្ខិបិត្វា ចេតិយំ បតិដ្ឋាបេសុំ។

សម្មាសម្ពុទ្ធោ បន តតោ វុដ្ឋាយ បុន អជបាលនិគ្រោធមេវ គន្ត្វា និគ្រោធមូលេ និសីទិ។ អថស្ស តត្ថ និសិន្នមត្តស្សេវ អត្តនា អធិគតធម្មស្ស គម្ភីរតំ បច្ចវេក្ខន្តស្ស សព្ពពុទ្ធានំ អាចិណ្ណោ – “កិច្ឆេន អធិគតោ ខោ ម្យាយំ ធម្មោ”តិ បរេសំ អទេសេតុកាមតាការប្បត្តោ វិតក្កោ ឧទបាទិ។ អថ ខោ **ព្រហ្មា សហម្បតិ** “នស្សតិ វត ភោ លោកោ, វិនស្សតិ វត ភោ លោកោ”តិ ទសហិ ចក្កវាឡសហស្សេហិ សក្កសុយាមសន្តុសិតនិម្មានរតិវសវត្តិមហាព្រហ្មានោ អាទាយ សត្ថុ សន្តិកំ អាគន្ត្វា “ទេសេតុ, ភន្តេ, ភគវា ធម្ម”ន្តិអាទិនា នយេន ធម្មទេសនំ អាយាចិ។

សត្ថា តស្ស បដិញ្ញំ ទត្វា “កស្ស នុ ខោ អហំ បឋមំ ធម្មំ ទេសេយ្យ”ន្តិ ចិន្តេន្តោ “អាឡារោ បណ្ឌិតោ, សោ ឥមំ ធម្មំ ខិប្បំ អាជានិស្សតី”តិ ចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា បុន ឱលោកេន្តោ តស្ស សត្តាហកាលង្កតភាវំ ញត្វា ឧទកំ អាវជ្ជេសិ។ តស្សាបិ អភិទោសកាលង្កតភាវំ ញត្វា “ពហូបការា ខោ មេ បញ្ចវគ្គិយា ភិក្ខូ”តិ បញ្ចវគ្គិយេ អារព្ភ មនសិ កត្វា “កហំ នុ ខោ តេ ឯតរហិ វិហរន្តី”តិ អាវជ្ជេន្តោ “ពារាណសិយំ ឥសិបតនេ មិគទាយេ”តិ ញត្វា កតិបាហំ ពោធិមណ្ឌសាមន្តាយេវ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ វិហរិត្វា “អាសាឡ្ហិបុណ្ណមាយំ ពារាណសី គន្ត្វា ធម្មចក្កំ បវត្តេស្សាមី”តិ បក្ខស្ស ចាតុទ្ទសិយំ បច្ចូសសមយេ បច្ចុដ្ឋាយ បភាតាយ រត្តិយា កាលស្សេវ បត្តចីវរមាទាយ អដ្ឋារសយោជនមគ្គំ បដិបន្នោ អន្តរាមគ្គេ **ឧបកំ** នាម អាជីវកំ ទិស្វា តស្ស អត្តនោ ពុទ្ធភាវំ អាចិក្ខិត្វា តំទិវសមេវ សាយន្ហសមយេ ឥសិបតនំ សម្បាបុណិ។

បញ្ចវគ្គិយា តថាគតំ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា “អយំ អាវុសោ, សមណោ គោតមោ បច្ចយពាហុល្លាយ អាវត្តិត្វា បរិបុណ្ណកាយោ បីណិន្ទ្រិយោ សុវណ្ណវណ្ណោ ហុត្វា អាគច្ឆតិ។ ឥមស្ស វន្ទនាទីនិ ន ករិស្សាម, មហាកុលប្បសុតោ ខោ បនេស អាសនាភិហារំ អរហតិ, តេនស្ស អាសនមត្តំ បញ្ញាបេស្សាមា”តិ កតិកំ អកំសុ។ ភគវា សទេវកស្ស លោកស្ស ចិត្តាចារជាននសមត្ថេន ញាណេន “កឹ នុ ខោ ឥមេ ចិន្តយឹសូ”តិ អាវជ្ជេត្វា ចិត្តំ អញ្ញាសិ។ អថ តេសុ សព្ពទេវមនុស្សេសុ អនោទិស្សករវសេន ផរណសមត្ថំ មេត្តចិត្តំ សង្ខិបិត្វា ឱទិស្សករវសេន មេត្តចិត្តេន ផរិ។ តេ ភគវតា មេត្តចិត្តេន សំផុដ្ឋា តថាគតេ ឧបសង្កមន្តេ សកាយ កតិកាយ សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តា បច្ចុគ្គន្ត្វា អភិវាទនាទីនិ សព្ពកិច្ចានិ អកំសុ។ សម្មាសម្ពុទ្ធភាវំ បនស្ស អជានន្តា កេវលំ នាមេន ច អាវុសោវាទេន ច សមុទាចរឹសុ។

អថ នេ ភគវា – “មា, ភិក្ខវេ, តថាគតំ នាមេន ច អាវុសោវាទេន ច សមុទាចរថ។ អរហំ, ភិក្ខវេ, តថាគតោ សម្មាសម្ពុទ្ធោ”តិ អត្តនោ ពុទ្ធភាវំ ញាបេត្វា បញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនេ និសិន្នោ ឧត្តរាសាឡ្ហនក្ខត្តយោគេ វត្តមានេ អដ្ឋារសហិ ព្រហ្មកោដីហិ បរិវុតោ បញ្ចវគ្គិយត្ថេរេ អាមន្តេត្វា តិបរិវដ្ដំ ទ្វាទសាការំ ឆញ្ញាណវិជម្ភនំ អនុត្តរំ **ធម្មចក្កប្បវត្តនសុត្តន្តំ** (មហាវ. ១៣ អាទយោ; សំ. និ. ៥.១០៨១) ទេសេសិ។ តេសុ កោណ្ឌញ្ញត្ថេរោ ទេសនានុសារេន ញាណំ បេសេន្តោ សុត្តបរិយោសានេ អដ្ឋារសហិ ព្រហ្មកោដីហិ សទ្ធិំ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាសិ។ សត្ថា តត្ថេវ វស្សំ ឧបគន្ត្វា បុនទិវសេ វប្បត្ថេរំ ឱវទន្តោ វិហារេយេវ និសីទិ, សេសា ចត្តារោបិ បិណ្ឌាយ ចរឹសុ។ វប្បត្ថេរោ បុព្ពណ្ហេយេវ សោតាបត្តិផលំ បាបុណិ ។ ឯតេនេវុបាយេន បុនទិវសេ ភទ្ទិយត្ថេរំ, បុនទិវសេ មហានាមត្ថេរំ, បុនទិវសេ អស្សជិត្ថេរន្តិ សព្ពេ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាបេត្វា បញ្ចមិយំ បក្ខស្ស បញ្ចបិ ថេរេ សន្និបាតេត្វា **អនត្តលក្ខណសុត្តន្តំ** (មហាវ. ២០ អាទយោ; សំ. និ. ៣.៥៩) ទេសេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ បញ្ចបិ ថេរា អរហត្តេ បតិដ្ឋហឹសុ។ អថ សត្ថា **យសស្ស** កុលបុត្តស្ស ឧបនិស្សយំ ទិស្វា តំ រត្តិភាគេ និព្ពិជ្ជិត្វា គេហំ បហាយ និក្ខន្តំ “ឯហិ យសា”តិ បក្កោសិត្វា តស្មិំយេវ រត្តិភាគេ សោតាបត្តិផលេ, បុនទិវសេ អរហត្តេ បតិដ្ឋាបេត្វា, អបរេបិ តស្ស សហាយកេ **ចតុបញ្ញាសជនេ** ឯហិភិក្ខុបព្ពជ្ជាយ បព្ពាជេត្វា អរហត្តំ បាបេសិ។

ឯវំ លោកេ ឯកសដ្ឋិយា អរហន្តេសុ ជាតេសុ សត្ថា វុដ្ឋវស្សោ បវារេត្វា “ចរថ ភិក្ខវេ ចារិក”ន្តិ សដ្ឋិភិក្ខូ ទិសាសុ បេសេត្វា សយំ ឧរុវេលំ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ កប្បាសិកវនសណ្ឌេ តឹស**ភទ្ទវគ្គិយកុមារេ** វិនេសិ។ តេសុ

សព្ពបច្ឆិមកោ សោតាបន្នោ, សព្ពត្ថមោ អនាគាមី អហោសិ។ តេបិ សព្ពេ ឯហិភិក្ខុភាវេនេវ បព្ពាជេត្វា ទិសាសុ បេសេត្វា ឧរុវេលំ គន្ត្វា អឌ្ឍុឌ្ឍានិ បាដិហារិយសហស្សានិ ទស្សេត្វា ឧរុវេលកស្សបាទយោ សហស្សជដិលបរិវារេ **តេភាតិកជដិលេ** វិនេត្វា ឯហិភិក្ខុភាវេន បព្ពាជេត្វា គយាសីសេ និសីទាបេត្វា **អាទិត្តបរិយាយទេសនាយ** (មហាវ. ៥៤) អរហត្តេ បតិដ្ឋាបេត្វា តេន អរហន្តសហស្សេន បរិវុតោ “ពិម្ពិសាររញ្ញោ ទិន្នបដិញ្ញំ មោចេស្សាមី”តិ រាជគហនគរូបចារេ លដ្ឋិវនុយ្យានំ អគមាសិ។ រាជា ឧយ្យានបាលស្ស សន្តិកា “សត្ថា អាគតោ”តិ សុត្វា ទ្វាទសនហុតេហិ ព្រាហ្មណគហបតិកេហិ បរិវុតោ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា ចក្កវិចិត្តតលេសុ សុវណ្ណបដ្ដវិតានំ វិយ បភាសមុទយំ វិស្សជ្ជេន្តេសុ តថាគតស្ស បាទេសុ សិរសា និបតិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ សទ្ធឹ បរិសាយ។

អថ ខោ តេសំ ព្រាហ្មណគហបតិកានំ ឯតទហោសិ – “កឹ នុ ខោ មហាសមណោ ឧរុវេលកស្សបេ ព្រហ្មចរិយំ ចរតិ, ឧទាហុ ឧរុវេលកស្សបោ មហាសមណេ”តិ។ ភគវា តេសំ ចេតសា ចេតោបរិវិតក្កមញ្ញាយ ឧរុវេលកស្សបំ គាថាយ អជ្ឈភាសិ –

“កិមេវ ទិស្វា ឧរុវេលវាសិ, បហាសិ អគ្គឹ កិសកោវទានោ;
បុច្ឆាមិ តំ កស្សប ឯតមត្ថំ, កថំ បហីនំ តវ អគ្គិហុត្ត”ន្តិ។ –

ថេរោបិ ភគវតោ អធិប្បាយំ វិទិត្វា –

“រូបេ ច សទ្ទេ ច អថោ រសេ ច, កាមិត្ថិយោ ចាភិវទន្តិ យញ្ញា;
ឯតំ មលន្តិ ឧបធីសុ ញត្វា, តស្មា ន យិដ្ឋេ ន ហុតេ អរញ្ជិ”ន្តិ។ (មហាវ. ៥៥) –

ឥមំ គាថំ វត្វា អត្តនោ សាវកភាវប្បកាសនត្ថំ តថាគតស្ស បាទបិដ្ឋេ សីសំ ឋបេត្វា “សត្ថា មេ, ភន្តេ ភគវា, សាវកោហមស្មី”តិ វត្វា ឯកតាលំ ទ្វិតាលំ តិតាលន្តិ យាវ សត្តតាលប្បមាណំ សត្តក្ខត្តុំ វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា ឱរុយ្ហ តថាគតំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ តំ បាដិហារិយំ ទិស្វា មហាជនោ “អហោ មហានុភាវា ពុទ្ធា, ឯវំថាមគតទិដ្ឋិកោ នាម ‘អរហា’តិ មញ្ញមានោ ឧរុវេលកស្សបោបិ ទិដ្ឋិជាលំ ភិន្ទិត្វា តថាគតេន ទមិតោ”តិ សត្ថុ គុណកថំយេវ កថេសិ។ ភគវា “នាហំ ឥទានិយេវ ឧរុវេលកស្សបំ ទមេមិ, អតីតេបិ ឯស មយា ទមិតោ”តិ វត្វា ឥមិស្សា អដ្ឋុប្បត្តិយា **មហានារទកស្សបជាតកំ** (ជា. ២.២២.១១៥៣ អាទយោ) កថេត្វា ចត្តារិ សច្ចានិ បកាសេសិ។ រាជា ឯកាទសហិ នហុតេហិ សទ្ធឹ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាសិ, ឯកនហុតំ ឧបាសកត្តំ បដិវេទេសិ។ រាជា សត្ថុ សន្តិកេ និសិន្នោយេវ បញ្ច អស្សាសកេ បវេទេត្វា សរណំ គន្ត្វា ស្វាតនាយ និមន្តេត្វា ឧដ្ឋាយាសនា ភគវន្តំ បទក្ខិណំ កត្វា បក្កាមិ។

បុនទិវសេ យេហិ ច ភគវា ហិយ្យោ ទិដ្ឋោ, យេហិ ច អទិដ្ឋោ, តេ សព្ពេបិ រាជគហវាសិនោ អដ្ឋារសកោដិសង្ខា មនុស្សា តថាគតំ ទដ្ឋុកាមា បាតោវ រាជគហតោ លដ្ឋិវនុយ្យានំ អគមំសុ។ តិគាវុតោ មគ្គោ នប្បហោសិ, សកលលដ្ឋិវនុយ្យានំ និរន្តរំ ផុដំ អហោសិ។ មហាជនោ ទសពលស្ស រូបសោភគ្គប្បត្តំ អត្តភាវំ បស្សន្តោបិ តិត្តឹ កាតុំ នាសក្ខិ។ វណ្ណភូមិ នាមេសា។ ឯវរូបេសុ ហិ ឋានេសុ ភគវតោ លក្ខណានុព្យញ្ជនាទិប្បភេទា សព្ពាបិ រូបកាយសិរី វណ្ណេតព្ពា។ ឯវំ រូបសោភគ្គប្បត្តំ ទសពលស្ស សរីរំ បស្សមានេន មហាជនេន និរន្តរំ ផុដេ ឧយ្យានេ ច គមនមគ្គេ ច ឯកភិក្ខុស្សបិ និក្ខមនោកាសោ នាហោសិ។ តំ ទិវសំ កិរ ភគវតោ ភត្តំ ឆិន្នំ ភវេយ្យ, តស្មា “តំ មា អហោសី”តិ សក្កស្ស និសិន្នាសនំ ឧណ្ហាការំ ទស្សេសិ។ សោ អាវជ្ជមានោ តំ ការណំ ញត្វា មាណវកវណ្ណំ អភិនិម្មិនិត្វា ពុទ្ធធម្មសង្ឃបដិសំយុត្តា ថុតិយោ វទមានោ ទសពលស្ស បុរតោ ឱតរិត្វា ទេវានុភាវេន ឱកាសំ កត្វា –

“ទន្តោ ទន្តេហិ សហ បុរាណជដិលេហិ, វិប្បមុត្តោ វិប្បមុត្តេហិ;
សិង្គីនិក្ខសវណ្ណោ, រាជគហំ បាវិសិ ភគវា។

“មុត្តោ មុត្តេហិ…បេ….។

“តិណ្ណោ តិណ្ណេហិ…បេ….។

“សន្តោ សន្តេហិ…បេ…. រាជគហំ បាវិសិ ភគវា។

“ទសវាសោ ទសពលោ, ទសធម្មវិទូ ទសភិ ចុបេតោ;
សោ ទសសតបរិវារោ, រាជគហំ បាវិសិ ភគវា”តិ។ (មហាវ. ៥៨) –

ឥមាហិ គាថាហិ សត្ថុ វណ្ណំ វទមានោ បុរតោ បាយាសិ។ តទា មហាជនោ មាណវកស្ស រូបសិរឹ ទិស្វា “អតិវិយ អភិរូបោ វតាយំ មាណវកោ, ន ខោ បន អម្ហេហិ ទិដ្ឋបុព្ពោ”តិ ចិន្តេត្វា “កុតោ អយំ មាណវកោ, កស្ស វា អយ”ន្តិ អាហ។ តំ សុត្វា មាណវោ –

“យោ ធីរោ សព្ពធិ ទន្តោ, សុទ្ធោ អប្បដិបុគ្គលោ;
អរហំ សុគតោ លោកេ, តស្សាហំ បរិចារកោ”តិ។ – គាថមាហ;

សត្ថា សក្កេន កតោកាសំ មគ្គំ បដិបជ្ជិត្វា ភិក្ខុសហស្សបរិវុតោ រាជគហំ បាវិសិ។ រាជា ពុទ្ធប្បមុខស្ស សង្ឃស្ស មហាទានំ ទត្វា “អហំ, ភន្តេ, តីណិ រតនានិ វិនា វសិតុំ ន សក្ខិស្សាមិ, វេលាយ វា អវេលាយ វា ភគវតោ សន្តិកំ អាគមិស្សាមិ, លដ្ឋិវនុយ្យានញ្ច នាម អតិទូរេ, ឥទំ បន អម្ហាកំ វេឡុវនុយ្យានំ នាតិទូរំ នច្ចាសន្នំ គមនាគមនសម្បន្នំ ពុទ្ធារហំ សេនាសនំ។ ឥទំ មេ, ភន្តេ, ភគវា បដិគ្គណ្ហាតូ”តិ សុវណ្ណភិង្ការេន បុប្ផគន្ធវាសិតំ មណិវណ្ណំ ឧទកមាទាយ វេឡុវនុយ្យានំ បរិច្ចជន្តោ ទសពលស្ស ហត្ថេ ឧទកំ បាតេសិ។ តស្មិំ អារាមេ បដិគ្គហិតេយេវ “ពុទ្ធសាសនស្ស មូលានិ ឱតិណ្ណានី”តិ មហាបថវី កម្បិ។ ជម្ពុទីបតលស្មិញ្ហិ ឋបេត្វា វេឡុវនំ អញ្ញំ មហាបថវី កម្បេត្វា គហិតសេនាសនំ នាម នត្ថិ។ តម្ពបណ្ណិទីបេបិ ឋបេត្វា មហាវិហារំ អញ្ញំ បថវី កម្បេត្វា គហិតសេនាសនំ នាម នត្ថិ។ សត្ថា វេឡុវនារាមំ បដិគ្គហេត្វា រញ្ញោ អនុមោទនំ កត្វា ឧដ្ឋាយាសនា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ វេឡុវនំ អគមាសិ ។

តស្មិំ ខោ បន សមយេ សារិបុត្តោ ច មោគ្គល្លានោ ចាតិ ទ្វេ បរិព្ពាជកា រាជគហំ ឧបនិស្សាយ វិហរន្តិ អមតំ បរិយេសមានា។ តេសុ សារិបុត្តោ អស្សជិត្ថេរំ បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋំ ទិស្វា បសន្នចិត្តោ បយិរុបាសិត្វា “យេ ធម្មា ហេតុប្បភវា”តិអាទិគាថំ (មហាវ. ៦០; អប. ថេរ ១.១.២៨៦) សុត្វា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាយ អត្តនោ សហាយកស្ស មោគ្គល្លានស្សបិ តមេវ គាថំ អភាសិ។ សោបិ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តេ ឧភោបិ **សញ្ចយំ** ឱលោកេត្វា អត្តនោ បរិសាយ សទ្ធិំ ភគវតោ សន្តិកេ បព្ពជឹសុ។ តេសុ មោគ្គល្លានោ សត្តាហេន អរហត្តំ បាបុណិ, សារិបុត្តោ អឌ្ឍមាសេន។ ឧភោបិ តេ សត្ថា អគ្គសាវកដ្ឋានេ ឋបេសិ។ សារិបុត្តត្ថេរេន ច អរហត្តំ បត្តទិវសេយេវ សន្និបាតំ អកាសិ។

តថាគតេ បន តស្មិញ្ញេវ វេឡុវនុយ្យានេ វិហរន្តេ សុទ្ធោទនមហារាជា “បុត្តោ កិរ មេ ឆព្ពស្សានិ ទុក្ករការិកំ ចរិត្វា បរមាភិសម្ពោធឹ បត្វា បវត្តវរធម្មចក្កោ រាជគហំ ឧបនិស្សាយ វេឡុវនេ វិហរតី”តិ សុត្វា អញ្ញតរំ អមច្ចំ អាមន្តេសិ – “ឯហិ ភណេ, ត្វំ បុរិសសហស្សបរិវារោ រាជគហំ គន្ត្វា មម វចនេន ‘បិតា តេ សុទ្ធោទនមហារាជា ទដ្ឋុកាមោ’តិ វត្វា មម បុត្តំ គណ្ហិត្វា ឯហី”តិ អាហ។ សោ “ឯវំ, ទេវា”តិ រញ្ញោ វចនំ សិរសា សម្បដិច្ឆិត្វា បុរិសសហស្សបរិវារោ ខិប្បមេវ សដ្ឋិយោជនមគ្គំ គន្ត្វា ទសពលស្ស ចតុបរិសមជ្ឈេ និសីទិត្វា ធម្មទេសនាវេលាយំ វិហារំ បាវិសិ។ សោ “តិដ្ឋតុ តាវ រញ្ញោ បហិតសាសន”ន្តិ បរិសបរិយន្តេ ឋិតោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា យថាឋិតោវ សទ្ធិំ បុរិសសហស្សេន អរហត្តំ បត្វា បព្ពជ្ជំ យាចិ។ ភគវា “ឯថ ភិក្ខវោ”តិ ហត្ថំ បសារេសិ។ សព្ពេ តង្ខណញ្ញេវ ឥទ្ធិមយបត្តចីវរធរា សដ្ឋិវស្សិកត្ថេរា វិយ អហេសុំ។ អរហត្តំ បត្តកាលតោ បដ្ឋាយ បន អរិយា នាម មជ្ឈត្តាវ ហោន្តីតិ, សោ រញ្ញា បហិតសាសនំ ទសពលស្ស ន កថេសិ។ រាជា – “នេវ គតោ អាគច្ឆតិ, ន សាសនំ សុយ្យតី”តិ “ឯហិ ភណេ, ត្វំ គច្ឆា”តិ ឯតេនេវ និយាមេន អញ្ញំ អមច្ចំ បេសេសិ។ សោបិ គន្ត្វា បុរិមនយេនេវ សទ្ធិំ បរិសាយ អរហត្តំ បត្វា តុណ្ហី អហោសិ។ បុន រាជា “ឯហិ ភណេ, ត្វំ គច្ឆ, ត្វំ គច្ឆា”តិ ឯតេនេវ និយាមេន អបរេបិ សត្ត អមច្ចេ បេសេសិ។ តេ សព្ពេ នវ បុរិសសហស្សបរិវារា នវ អមច្ចា អត្តនោ កិច្ចំ និដ្ឋាបេត្វា តុណ្ហីភូតា តត្ថេវ វិហរឹសុ។

រាជា សាសនមត្តម្បិ អាហរិត្វា អាចិក្ខន្តំ អលភិត្វា ចិន្តេសិ – “ឯត្តកាបិ ជនា មយិ សិនេហាភាវេន សាសនមត្តម្បិ ន បច្ចាហរឹសុ, កោ នុ ខោ មេ សាសនំ ករិស្សតី”តិ សព្ពំ រាជពលំ ឱលោកេន្តោ **កាឡុទាយឹ** អទ្ទស។ សោ កិរ រញ្ញោ សព្ពត្ថសាធកោ អព្ភន្តរិកោ អតិវិយ វិស្សាសិកោ អមច្ចោ ពោធិសត្តេន សទ្ធិំ ឯកទិវសេ ជាតោ សហបំសុកីឡកោ សហាយោ។ អថ នំ រាជា អាមន្តេសិ – “តាត កាឡុទាយិ, អហំ មម បុត្តំ ទដ្ឋុកាមោ នវបុរិសសហស្សបរិវារេន នវ អមច្ចេ បេសេសឹ, តេសុ ឯកោបិ អាគន្ត្វា សាសនមត្តំ អារោចេន្តោ នាម នត្ថិ។ ទុជ្ជានោ ខោ បន មេ ជីវិតន្តរាយោ, ជីវមានោយេវាហំ បុត្តំ ទដ្ឋុកាមោ។ សក្ខិស្សសិ នុ ខោ មេ បុត្តំ ទស្សេតុ”ន្តិ? “សក្ខិស្សាមិ, ទេវ, សចេ បព្ពជិតុំ លភិស្សាមី”តិ។ “តាត, ត្វំ បព្ពជិតោ វា អបព្ពជិតោ វា មយ្ហំ បុត្តំ

ទស្សេហី’’តិ។ សោ ‘‘សាធុ, ទេវា’’តិ រញ្ញោ សាសនំ អាទាយ រាជគហំ គន្ត្វា សត្ថុ ធម្មទេសនាវេលាយ បរិសបរិយន្តេ ឋិតោ ធម្មំ សុត្វា សបរិវារោ អរហត្តំ បត្វា ឯហិភិក្ខុភាវេន បព្ពជិត្វា វិហាសិ។

សត្ថា ពុទ្ធោ ហុត្វា បឋមំ អន្តោវស្សំ ឥសិបតនេ វសិត្វា វុត្ថវស្សោ បវារេត្វា ឧរុវេលំ គន្ត្វា តត្ថ តយោ មាសេ វសន្តោ តេភាតិកជដិលេ វិនេត្វា ភិក្ខុសហស្សបរិវារោ ផុស្សមាសបុណ្ណមាយំ រាជគហំ គន្ត្វា ទ្វេ មាសេ វសិ។ ឯត្តាវតា ពារាណសិតោ និក្ខន្តស្ស បញ្ច មាសា ជាតា, សកលោ ហេមន្តោ អតិក្កន្តោ។ កាឡុទាយិត្ថេរស្ស អាគតទិវសតោ សត្តដ្ឋទិវសា វីតិវត្តា។ ថេរោ ផគ្គុណមាសបុណ្ណមាយំ ចិន្តេសិ – ‘‘អតិក្កន្តោ ទានិ ហេមន្តោ, វសន្តសមយោ អនុប្បត្តោ, មនុស្សេហិ សស្សាទីនិ ឧទ្ធរិត្វា សម្មុខសម្មុខដ្ឋានេហិ មគ្គា ទិន្នា, ហរិតតិណសញ្ឆន្នា បថវី, សុបុប្ផិតា វនសណ្ឌា, បដិបជ្ជនក្ខមា មគ្គា, កាលោ ទសពលស្ស ញាតិសង្គហំ កាតុ’’ន្តិ។ អថ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា –

‘‘អង្គារិនោ ទានិ ទុមា ភទន្តេ, ផលេសិនោ ឆទនំ វិប្បហាយ;
តេ អច្ចិមន្តោវ បភាសយន្តិ, សមយោ មហាវីរ ភាគី រសានំ…បេ….។ (ថេរគា. ៥២៧);

‘‘នាតិសីតំ នាតិឧណ្ហំ, នាតិទុព្ភិក្ខឆាតកំ;
សទ្ទលា ហរិតា ភូមិ, ឯស កាលោ មហាមុនី’’តិ។ –

សដ្ឋិមត្តាហិ គាថាហិ ទសពលស្ស កុលនគរគមនវណ្ណំ វណ្ណេសិ។ អថ នំ សត្ថា – ‘‘កិំ នុ ខោ, ឧទាយិ, មធុរស្សរេន គមនវណ្ណំ វណ្ណេសី’’តិ អាហ។ ‘‘តុម្ហាកំ, ភន្តេ, បិតា សុទ្ធោទនមហារាជា តុម្ហេ បស្សិតុកាមោ, ករោថ ញាតកានំ សង្គហ’’ន្តិ។ ‘‘សាធុ, ឧទាយិ, ករិស្សាមិ ញាតកានំ សង្គហំ, ភិក្ខុសង្ឃស្ស អារោចេហិ, គមិយវត្តំ បរិបូរេស្សន្តី’’តិ។ ‘‘សាធុ, ភន្តេ’’តិ ថេរោ តេសំ អារោចេសិ។

ភគវា អង្គមគធវាសីនំ កុលបុត្តានំ ទសហិ សហស្សេហិ, កបិលវត្ថុវាសីនំ ទសហិ សហស្សេហីតិ សព្ពេហេវ វីសតិសហស្សេហិ ខីណាសវភិក្ខូហិ បរិវុតោ រាជគហា និក្ខមិត្វា ទិវសេ ទិវសេ យោជនំ គច្ឆតិ។ ‘‘រាជគហតោ សដ្ឋិយោជនំ កបិលវត្ថុំ ទ្វីហិ មាសេហិ បាបុណិស្សាមី’’តិ អតុរិតចារិកំ បក្កាមិ។ ថេរោបិ ‘‘ភគវតោ និក្ខន្តភាវំ រញ្ញោ អារោចេស្សាមី’’តិ វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា រញ្ញោ និវេសនេ បាតុរហោសិ។ រាជា ថេរំ ទិស្វា តុដ្ឋចិត្តោ មហារហេ បល្លង្កេ និសីទាបេត្វា អត្តនោ បដិយាទិតស្ស នានគ្គរសភោជនស្ស បត្តំ បូរេត្វា អទាសិ។ ថេរោ ឧដ្ឋាយ គមនាការំ ទស្សេសិ។ ‘‘និសីទិត្វា ភុញ្ជ, តាតា’’តិ។ ‘‘សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា ភុញ្ជិស្សាមិ, មហារាជា’’តិ។ ‘‘កហំ បន, តាត, សត្ថា’’តិ? ‘‘វីសតិសហស្សភិក្ខុបរិវារោ តុម្ហាកំ ទស្សនត្ថាយ ចារិកំ និក្ខន្តោ, មហារាជា’’តិ។ រាជា តុដ្ឋមានសោ អាហ – ‘‘តុម្ហេ ឥមំ បរិភុញ្ជិត្វា យាវ មម បុត្តោ ឥមំ នគរំ បាបុណាតិ, តាវស្ស ឥតោវ បិណ្ឌបាតំ បរិហរថា’’តិ។ ថេរោ អធិវាសេសិ។ រាជា ថេរំ បរិវិសិត្វា បត្តំ គន្ធចុណ្ណេន ឧព្ពដ្ដេត្វា ឧត្តមស្ស ភោជនស្ស បូរេត្វា ‘‘តថាគតស្ស ទេថា’’តិ ថេរស្ស ហត្ថេ បតិដ្ឋាបេសិ។ ថេរោ សព្ពេសំ បស្សន្តានំយេវ បត្តំ អាកាសេ ខិបិត្វា សយម្បិ វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា បិណ្ឌបាតំ អាហរិត្វា សត្ថុ ហត្ថេ ឋបេសិ។ សត្ថា តំ បរិភុញ្ជិ។ ឯតេនេវ ឧបាយេន ថេរោ ទិវសេ ទិវសេ បិណ្ឌបាតំ អាហរិ។ សត្ថាបិ អន្តរាមគ្គេ រញ្ញោយេវ បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជិ។ ថេរោបិ ភត្តកិច្ចាវសានេ ទិវសេ ទិវសេ ‘‘អជ្ជ ភគវា ឯត្តកំ អាគតោ, អជ្ជ ឯត្តក’’ន្តិ ពុទ្ធគុណបដិសំយុត្តាយ ច កថាយ សកលំ រាជកុលំ សត្ថុទស្សនំ វិនាយេវ សត្ថរិ សញ្ជាតប្បសាទំ អកាសិ។ តេនេវ នំ ភគវា ‘‘ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខូនំ កុលប្បសាទកានំ យទិទំ កាឡុទាយី’’តិ (អ. និ. ១.២១៩, ២២៥) ឯតទគ្គេ ឋបេសិ។

សាកិយាបិ ខោ អនុប្បត្តេ ភគវតិ ‘‘អម្ហាកំ ញាតិសេដ្ឋំ បស្សិស្សាមា’’តិ សន្និបតិត្វា ភគវតោ វសនដ្ឋានំ វីមំសមានា ‘‘និគ្រោធសក្កស្ស អារាមោ រមណីយោ’’តិ សល្លក្ខេត្វា តត្ថ សព្ពំ បដិជគ្គនវិធិំ ការេត្វា គន្ធបុប្ផហត្ថា បច្ចុគ្គមនំ ករោន្តា សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតេ ទហរទហរេ នាគរទារកេ ច នាគរទារិកាយោ ច បឋមំ បហិណិំសុ, តតោ រាជកុមារេ ច រាជកុមារិកាយោ ច, តេសំ អនន្តរា សាមំ គន្ធបុប្ផាទីហិ បូជយមានា ភគវន្តំ គហេត្វា និគ្រោធារាមមេវ អគមំសុ។ តត្ថ ភគវា វីសតិសហស្សខីណាសវបរិវុតោ បញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនេ និសីទិ ។ សាកិយា នាម មានជាតិកា មានត្ថទ្ធា, តេ ‘‘សិទ្ធត្ថកុមារោ អម្ហេហិ ទហរតរោ, អម្ហាកំ កនិដ្ឋោ, ភាគិនេយ្យោ, បុត្តោ, នត្តា’’តិ ចិន្តេត្វា ទហរទហរេ រាជកុមារេ អាហំសុ – ‘‘តុម្ហេ វន្ទថ, មយំ តុម្ហាកំ បិដ្ឋិតោ និសីទិស្សាមា’’តិ។

តេសុ ឯវំ អវន្ទិត្វា និសិន្នេសុ ភគវា តេសំ អជ្ឈាសយំ ឱលោកេត្វា ‘‘ន មំ ញាតយោ វន្ទន្តិ, ហន្ទ ទានិ តេ វន្ទាបេស្សាមី’’តិ អភិញ្ញាបាទកំ ចតុត្ថំ ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា តតោ វុដ្ឋាយ អាកាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា តេសំ សីសេ បាទបំសុំ ឱកិរមានោ វិយ កណ្ឌម្ពរុក្ខមូលេ យមកបាដិហារិយសទិសំ បាដិហារិយំ អកាសិ។ រាជា តំ អច្ឆរិយំ ទិស្វា

អាហ – “ភន្តេ, តុម្ហាកំ ជាតទិវសេ កាលទេវលស្ស វន្ទនត្ថំ ឧបនីតានំ វោ បាទេ បរិវត្តេត្វា ព្រាហ្មណស្ស មត្ថកេ បតិដ្ឋិតេ ទិស្វាបិ អហំ តុម្ហាកំ បាទេ វន្ទឹ, អយំ មេ បឋមវន្ទនា។ វប្បមង្គលទិវសេ ច ជម្ពុច្ឆាយាយ សិរិសយនេ និបន្នានំ វោ ជម្ពុច្ឆាយាយ អបរិវត្តនំ ទិស្វាបិ បាទេ វន្ទឹ, អយំ មេ ទុតិយវន្ទនា។ ឥទានិ បន ឥមំ អទិដ្ឋបុព្ពំ បាដិហារិយំ ទិស្វាបិ អហំ តុម្ហាកំ បាទេ វន្ទាមិ, អយំ មេ តតិយវន្ទនា”តិ។ រញ្ញា បន វន្ទិតេ ភគវន្តំ អវន្ទិត្វា ឋាតុំ សមត្ថោ នាម ឯកសាកិយោបិ នាហោសិ, សព្ពេ វន្ទឹសុយេវ។

ឥតិ ភគវា ញាតយោ វន្ទាបេត្វា អាកាសតោ ឱតរិត្វា បញ្ញត្តាសនេ និសីទិ។ និសិន្នេ ភគវតិ សិខាបត្តោ ញាតិសមាគមោ អហោសិ, សព្ពេ ឯកគ្គចិត្តា ហុត្វា និសីទឹសុ។ តតោ មហាមេឃោ បោក្ខរវស្សំ វស្សិ។ តម្ពវណ្ណំ ឧទកំ ហេដ្ឋា វិរវន្តំ គច្ឆតិ, តេមេតុកាមោវ តេមេតិ, អតេមេតុកាមស្ស សរីរេ ឯកពិន្ទុមត្តម្បិ ន បតតិ។ តំ ទិស្វា សព្ពេ អច្ឆរិយព្ភុតចិត្តា ជាតា “អហោ អច្ឆរិយំ, អហោ អព្ភុត”ន្តិ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ។ សត្ថា “ន ឥទានេវ មយ្ហំ ញាតិសមាគមេ បោក្ខរវស្សំ វស្សតិ, អតីតេបិ វស្សី”តិ ឥមិស្សា អដ្ឋុប្បត្តិយា **វេស្សន្តរជាតកំ** (ជា. ២.២២.១៦៥៥ អាទយោ) កថេសិ។ ធម្មកថំ សុត្វា សព្ពេ ឧដ្ឋាយ វន្ទិត្វា បក្កមឹសុ។ ឯកោបិ រាជា វា រាជមហាមត្តោ វា “ស្វេ អម្ហាកំ ភិក្ខំ គណ្ហថា”តិ វត្វា គតោ នាម នត្ថិ។

សត្ថា បុនទិវសេ វីសតិភិក្ខុសហស្សបរិវុតោ កបិលវត្ថុំ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។ តំ ន កោចិ គន្ត្វា និមន្តេសិ, ន បត្តំ វា អគ្គហេសិ។ ភគវា ឥន្ទខីលេ ឋិតោវ អាវជ្ជេសិ – “កថំ នុ ខោ បុព្ពពុទ្ធា កុលនគរេ បិណ្ឌាយ ចរិំសុ, កឹ ឧប្បដិបាដិយា ឥស្សរជនានំ ឃរានិ អគមំសុ, ឧទាហុ សបទានចារិកំ ចរិំសូ”តិ? តតោ ឯកពុទ្ធស្សបិ ឧប្បដិបាដិយា គមនំ អទិស្វា “មយាបិ ទានិ អយមេវ តេសំ វំសោ បគ្គហេតព្ពោ, អាយតិញ្ច មម សាវកា មមញ្ញេវ អនុសិក្ខន្តា បិណ្ឌចារិកវត្តំ បរិបូរេស្សន្តី”តិ កោដិយំ និវិដ្ឋគេហតោ បដ្ឋាយ សបទានំ បិណ្ឌាយ ចរិ។ “អយ្យោ កិរ សិទ្ធត្ថកុមារោ បិណ្ឌាយ ចរតី”តិ ទ្វិភូមិកតិភូមិកាទីសុ បាសាទេសុ សីហបញ្ជរំ វិវរិត្វា មហាជនោ ទស្សនព្យាវដោ អហោសិ។

រាហុលមាតាបិ ទេវី – “អយ្យបុត្តោ កិរ ឥមស្មឹយេវ នគរេ មហន្តេន រាជានុភាវេន សុវណ្ណសិវិកាទីហិ វិចរិត្វា ឥទានិ កេសមស្សុំ ឱហារេត្វា កាសាយវត្ថនិវាសនោ កបាលហត្ថោ បិណ្ឌាយ ចរតិ, សោភតិ នុ ខោ”តិ សីហបញ្ជរំ វិវរិត្វា ឱលោកយមានា ភគវន្តំ នានាវិរាគសមុជ្ជលាយ សរីរប្បភាយ នគរវីថិយោ ឱភាសេត្វា ព្យាមប្បភាបរិក្ខេបសមុបព្រូឡ្ហាយ អសីតានុព្យញ្ជនប្បភាសិតាយ ទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណបដិមណ្ឌិតាយ អនោបមាយ ពុទ្ធសិរិយា វិរោចមានំ ទិស្វា ឧណ្ហីសតោ បដ្ឋាយ យាវ បាទតលា –

“សិនិទ្ធនីលមុទុកុញ្ចិតកេសោ, សូរិយនិម្មលតលាភិនលាដោ;
យុត្តតុង្គមុទុកាយតនាសោ, រំសិជាលវិកសិតោ នរសីហោ”តិ។ –

ឯវមាទិកាហិ ទសហិ **នរសីហគាថាហិ** អភិត្ថវិត្វា “តុម្ហាកំ បុត្តោ បិណ្ឌាយ ចរតី”តិ រញ្ញោ អារោចេសិ។ រាជា សំវិគ្គហទយោ ហត្ថេន សាដកំ សណ្ឋបេន្តោ តុរិតតុរិតោ និក្ខមិត្វា វេគេន គន្ត្វា ភគវតោ បុរតោ ឋត្វា អាហ – “កិន្នុ ខោ, ភន្តេ, អម្ហេ លជ្ជាបេថ, កិមត្ថំ បិណ្ឌាយ ចរថ, កឹ ‘ឯត្តកានំ ភិក្ខូនំ ន សក្កា ភត្តំ លទ្ធុ’ន្តិ សញ្ញំ ករិត្ថា”តិ? “វំសចារិត្តមេតំ, មហារាជ, អម្ហាក”ន្តិ។ “ននុ, ភន្តេ, អម្ហាកំ វំសោ នាម មហាសម្មតខត្តិយវំសោ, ឯត្ថ ច ឯកខត្តិយោបិ ភិក្ខាចរកោ នាម នត្ថី”តិ។ “អយំ, មហារាជ, ខត្តិយវំសោ នាម តវ វំសោ។ អម្ហាកំ បន ‘ទីបង្ករោ កោណ្ឌញ្ញោ…បេ…. កស្សបោ’តិ អយំ ពុទ្ធវំសោ នាម។ ឯតេ ច អញ្ញេ ច អនេកសហស្សសង្ខា ពុទ្ធា ភិក្ខាចារេនេវ ជីវិកំ កប្បេសុ”ន្តិ អន្តរវីថិយំ ឋិតោវ –

“ឧត្តិដ្ឋេ នប្បមជ្ជេយ្យ, ធម្មំ សុចរិតំ ចរេ;
ធម្មចារី សុខំ សេតិ, អស្មឹ លោកេ បរម្ហិ ចា”តិ។ (ធ. ប. ១៦៨) –

ឥមំ គាថមាហ។ គាថាបរិយោសានេ រាជា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាសិ។

“ធម្មញ្ចរេ សុចរិតំ, ន នំ ទុច្ចរិតំ ចរេ;
ធម្មចារី សុខំ សេតិ, អស្មឹ លោកេ បរម្ហិ ចា”តិ។ (ធ. ប. ១៦៩) –

ឥមំ គាថំ សុត្វា សកទាគាមិផលេ បតិដ្ឋាសិ, **មហាធម្មបាលជាតកំ** (ជា. ១.១០.៩២ អាទយោ) សុត្វា អនាគាមិផលេ បតិដ្ឋាសិ, មរណសមយេ សេតច្ឆត្តស្ស ហេដ្ឋា សិរិសយនេ និបន្នោយេវ អរហត្តំ បាបុណិ។ អរញ្ញវាសេន បធានានុយោគកិច្ចំ រញ្ញោ នាហោសិ។ សោ សោតាបត្តិផលំ សច្ឆិកត្វាយេវ បន ភគវតោ បត្តំ

គហេត្វា សបរិសំ ភគវន្តំ មហាបាសាទំ អារោបេត្វា បណីតេន ខាទនីយេន ភោជនីយេន បរិវិសិ។ ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ សព្ពំ ឥត្ថាគារំ អាគន្ត្វា ភគវន្តំ វន្ទិ ឋបេត្វា រាហុលមាតរំ។ សា បន “គច្ឆ, អយ្យបុត្តំ វន្ទាហី”តិ បរិជនេន វុច្ចមានាបិ “សចេ មយ្ហំ គុណោ អត្ថិ, សយមេវ មម សន្តិកំ អយ្យបុត្តោ អាគមិស្សតិ, អាគតមេវ នំ វន្ទិស្សាមី”តិ វត្វា ន អគមាសិ។

ភគវា រាជានំ បត្តំ គាហាបេត្វា ទ្វីហិ អគ្គសាវកេហិ សទ្ធិំ រាជធីតាយ សិរិគព្ភំ គន្ត្វា “រាជធីតា យថារុចិ វន្ទមានា ន កិញ្ចិ វត្តព្ពា”តិ វត្វា បញ្ញត្តាសនេ និសីទិ។ សា វេគេនាគន្ត្វា គោប្ផកេសុ គហេត្វា បាទបិដ្ឋិយំ សីសំ បរិវត្តេត្វា យថាជ្ឈាសយំ វន្ទិ។ រាជា រាជធីតាយ ភគវតិ សិនេហពហុមានាទិគុណសម្បត្តិំ កថេសិ – “ភន្តេ, មម ធីតា ‘តុម្ហេហិ កាសាយានិ វត្ថានិ និវាសិតានី’តិ សុត្វា តតោ បដ្ឋាយ កាសាយវត្ថនិវត្ថា ជាតា, តុម្ហាកំ ឯកភត្តិកភាវំ សុត្វា ឯកភត្តិកាវ ជាតា, តុម្ហេហិ មហាសយនស្ស ឆឌ្ឌិតភាវំ សុត្វា បដ្ដិកាមញ្ចកេយេវ និបន្នា, តុម្ហាកំ មាលាគន្ធាទីហិ វិរតភាវំ ញត្វា វិរតមាលាគន្ធាវ ជាតា, អត្តនោ ញាតកេហិ ‘មយំ បដិជគ្គិស្សាមា’តិ សាសនេ បេសិតេបិ តេសុ ឯកញាតកម្បិ ន ឱលោកេសិ, ឯវំ គុណសម្បន្នា មេ, ភន្តេ, ធីតា”តិ។ “អនច្ឆរិយំ, មហារាជ, អយំ ឥទានិ តយា រក្ខិយមានា រាជធីតា បរិបក្កេ ញាណេ អត្តានំ រក្ខេយ្យ, ឯសា បុព្ពេ អនារក្ខា បព្ពតបាទេ វិចរមានា អបរិបក្កេបិ ញាណេ អត្តានំ រក្ខី”តិ វត្វា **ចន្ទកិន្នរីជាតកំ** (ជា. ១.១៤.១៨ អាទយោ) កថេត្វា ឧដ្ឋាយាសនា បក្កាមិ។

បុនទិវសេ បន **នន្ទស្ស** រាជកុមារស្ស អភិសេកគេហប្បវេសនវិវាហមង្គលេសុ វត្តមានេសុ តស្ស គេហំ គន្ត្វា កុមារំ បត្តំ គាហាបេត្វា បព្ពាជេតុកាមោ មង្គលំ វត្វា ឧដ្ឋាយាសនា បក្កាមិ។ **ជនបទកល្យាណី** កុមារំ គច្ឆន្តំ ទិស្វា “តុវដំ ខោ, អយ្យបុត្ត, អាគច្ឆេយ្យាសី”តិ វត្វា គីវំ បសារេត្វា ឱលោកេសិ។ សោ ភគវន្តំ “បត្តំ គណ្ហថា”តិ វត្តុំ អវិសហមានោ វិហារំយេវ អគមាសិ។ តំ អនិច្ឆមានំយេវ ភគវា បព្ពាជេសិ។ ឥតិ ភគវា កបិលវត្ថុំ គន្ត្វា តតិយទិវសេ នន្ទំ បព្ពាជេសិ។

សត្តមេ ទិវសេ រាហុលមាតាបិ កុមារំ អលង្ករិត្វា ភគវតោ សន្តិកំ បេសេសិ – “បស្ស, តាត, ឯតំ វីសតិសហស្សសមណបរិវុតំ សុវណ្ណវណ្ណំ ព្រហ្មរូបវណ្ណំ សមណំ, អយំ តេ បិតា, ឯតស្ស មហន្តា និធយោ អហេសុំ ត្យស្ស និក្ខមនកាលតោ បដ្ឋាយ ន បស្សាម, គច្ឆ, នំ ទាយជ្ជំ យាចាហិ – ‘អហំ, តាត, កុមារោ អភិសេកំ បត្វា ចក្កវត្តី ភវិស្សាមិ, ធនេន មេ អត្ថោ, ធនំ មេ ទេហិ។ សាមិកោ ហិ បុត្តោ បិតុសន្តកស្សា’”តិ។ កុមារោ ច ភគវតោ សន្តិកំ គន្ត្វាវ បិតុសិនេហំ លភិត្វា ហដ្ឋចិត្តោ “សុខា តេ, សមណ, ឆាយា”តិ វត្វា អញ្ញញ្ច ពហុំ អត្តនោ អនុរូបំ វទន្តោ អដ្ឋាសិ។ ភគវា កតភត្តកិច្ចោ អនុមោទនំ វត្វា ឧដ្ឋាយាសនា បក្កាមិ។ កុមារោបិ “ទាយជ្ជំ មេ, សមណ, ទេហិ, ទាយជ្ជំ មេ, សមណ, ទេហី”តិ ភគវន្តំ អនុពន្ធិ។ ន ភគវា កុមារំ និវត្តាបេសិ, បរិជនោបិ ភគវតា សទ្ធិំ គច្ឆន្តំ និវត្តេតុំ នាសក្ខិ។ ឥតិ សោ ភគវតា សទ្ធិំ អារាមមេវ អគមាសិ។

តតោ ភគវា ចិន្តេសិ – “យំ អយំ បិតុសន្តកំ ធនំ ឥច្ឆតិ, តំ វដ្ដានុគតំ សវិឃាតំ, ហន្ទស្ស មេ ពោធិមណ្ឌេ បដិលទ្ធំ សត្តវិធំ អរិយធនំ ទេមិ, លោកុត្តរទាយជ្ជស្ស នំ សាមិកំ ករោមី”តិ អាយស្មន្តំ សារិបុត្តំ អាមន្តេសិ – “តេន ហិ, សារិបុត្ត, រាហុលំ បព្ពាជេហី”តិ។ ថេរោ តំ បព្ពាជេសិ។ បព្ពជិតេ ច បន កុមារេ រញ្ញោ អធិមត្តំ ទុក្ខំ ឧប្បជ្ជិ, តំ អធិវាសេតុំ អសក្កោន្តោ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា “សាធុ, ភន្តេ, អយ្យា មាតាបិតូហិ អននុញ្ញាតំ បុត្តំ ន បព្ពាជេយ្យុ”ន្តិ វរំ យាចិ។ ភគវា ច តស្ស វរំ ទត្វា បុនេកទិវសេ រាជនិវេសនេ កតភត្តកិច្ចោ ឯកមន្តំ និសិន្នេន រញ្ញា “ភន្តេ, តុម្ហាកំ ទុក្ករការិកកាលេ ឯកា ទេវតា មំ ឧបសង្កមិត្វា ‘បុត្តោ តេ កាលង្កតោ’តិ អាហ, តស្សា វចនំ អសទ្ទហន្តោ ‘ន មយ្ហំ បុត្តោ សម្ពោធិំ អប្បត្វា កាលំ ករោតី’តិ តំ បដិក្ខិបិ”ន្តិ វុត្តេ “តុម្ហេ ឥទានិ កិំ សទ្ទហិស្សថ, យេ តុម្ហេ បុព្ពេបិ អដ្ឋិកានិ ទស្សេត្វា ‘បុត្តោ តេ មតោ’តិ វុត្តេ ន សទ្ទហិត្ថា”តិ ឥមិស្សា អដ្ឋុប្បត្តិយា **មហាធម្មបាលជាតកំ** កថេសិ។ កថាបរិយោសានេ រាជា អនាគាមិផលេ បតិដ្ឋហិ។

ឥតិ ភគវា បិតរំ តីសុ ផលេសុ បតិដ្ឋាបេត្វា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ បុនទេវ រាជគហំ គន្ត្វា សីតវនេ វិហាសិ។ តស្មិំ សមយេ អនាថបិណ្ឌិកោ គហបតិ បញ្ចហិ សកដសតេហិ ភណ្ឌំ អាទាយ រាជគហំ គន្ត្វា អត្តនោ បិយសហាយកស្ស សេដ្ឋិនោ គេហំ គន្ត្វា តត្ថ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ ឧប្បន្នភាវំ សុត្វា ពលវបច្ចូសេ ទេវតានុភាវេន វិវដេន ទ្វារេន សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា ធម្មំ សុត្វា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាយ, ទុតិយេ ទិវសេ ពុទ្ធប្បមុខស្ស សង្ឃស្ស មហាទានំ ទត្វា សាវត្ថិំ អាគមនត្ថាយ សត្ថុ បដិញ្ញំ គហេត្វា អន្តរាមគ្គេ បញ្ចចត្តាលីសយោជនដ្ឋានេ សតសហស្សំ ទត្វា យោជនិកេ យោជនិកេ វិហារំ ការេត្វា ជេតវនំ កោដិសន្ថារេន អដ្ឋារសហិ ហិរញ្ញកោដីហិ កិណិត្វា នវកម្មំ បដ្ឋបេសិ។ សោ មជ្ឈេ ទសពលស្ស គន្ធកុដិំ ការេសិ, តំ បរិវារេត្វា អសីតិយា មហាថេរានំ បាដិយេក្កំ ឯកសន្និវេសនេ អាវាសេ ឯកកុដិកទ្វិកុដិកហំសវដ្ដកទីឃរស្សសាលាមណ្ឌបាទិវសេន សេសសេនាសនានិ បោក្ខរណិចង្កមនរត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានានិ ចាតិ អដ្ឋារសកោដិបរិច្ចាគេន រមណីយេ ភូមិភាគេ

មនោរមំ វិហារំ ការេត្វា ទសពលស្ស អាគមនត្ថាយ ទូតំ បាហេសិ។ សត្ថា តស្ស វចនំ សុត្វា មហាភិក្ខុសង្ឃបរិវារោ រាជគហា និក្ខមិត្វា អនុបុព្ពេន សាវត្ថិនគរំ បាបុណិ។

មហាសេដ្ឋិបិ ខោ វិហារមហំ សជ្ជេត្វា តថាគតស្ស ជេតវនំ បវិសនទិវសេ បុត្តំ សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតំ កត្វា អលង្កតបដិយត្តេហេវ បញ្ចហិ កុមារសតេហិ សទ្ធឹ បេសេសិ។ សោ សបរិវារោ បញ្ចវណ្ណវត្ថសមុជ្ជលានិ បញ្ចធជសតានិ គហេត្វា ទសពលស្ស បុរតោ អហោសិ, តេសំ បច្ឆតោ មហាសុភទ្ទា ចូឡសុភទ្ទាតិ ទ្វេ សេដ្ឋិធីតរោ បញ្ចហិ កុមារិកាសតេហិ សទ្ធឹ បុណ្ណឃដេ គហេត្វា និក្ខមឹសុ, តាសំ បច្ឆតោ សេដ្ឋិភរិយា សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតា បញ្ចហិ មាតុគាមសតេហិ សទ្ធឹ បុណ្ណបាតិយោ គហេត្វា និក្ខមិ, សព្ពេសំ បច្ឆតោ មហាសេដ្ឋិ អហតវត្ថនិវត្ថោ អហតវត្ថនិវត្ថេហេវ បញ្ចហិ សេដ្ឋិសតេហិ សទ្ធឹ ភគវន្តំ អព្ភុគ្គញ្ឆិ។ ភគវា ឥមំ ឧបាសកបរិសំ បុរតោ កត្វា មហាភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ អត្តនោ សរីរប្បភាយ សុវណ្ណរសសេកសិញ្ចនានិ វិយ វនន្តរានិ កុរុមានោ អនន្តាយ ពុទ្ធលីលាយ អបរិមាណាយ ពុទ្ធសិរិយា ជេតវនវិហារំ បាវិសិ។

អថ នំ អនាថបិណ្ឌិកោ អាបុច្ឆិ – “កថាហំ, ភន្តេ, ឥមស្មឹ វិហារេ បដិបជ្ជាមី”តិ? “តេន ហិ, គហបតិ, ឥមំ វិហារំ អាគតានាគតស្ស ចាតុទ្ទិសស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស បតិដ្ឋាបេហី”តិ។ “សាធុ, ភន្តេ”តិ មហាសេដ្ឋិ សុវណ្ណភិង្ការំ អាទាយ ទសពលស្ស ហត្ថេ ឧទកំ បាតេត្វា “ឥមំ ជេតវនវិហារំ អាគតានាគតស្ស ចាតុទ្ទិសស្ស ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទម្មី”តិ អទាសិ។ សត្ថា វិហារំ បដិគ្គហេត្វា អនុមោទនំ ករោន្តោ –

“សីតំ ឧណ្ហំ បដិហន្តិ, តតោ វាឡមិគានិ ច;
សរីសបេ ច មកសេ, សិសិរេ ចាបិ វុដ្ឋិយោ។

“តតោ វាតាតបោ ឃោរោ, សញ្ជាតោ បដិហញ្ញតិ;
លេណត្ថញ្ច សុខត្ថញ្ច, ឈាយិតុញ្ច វិបស្សិតុំ។

“វិហារទានំ សង្ឃស្ស, អគ្គំ ពុទ្ធេន វណ្ណិតំ;
តស្មា ហិ បណ្ឌិតោ បោសោ, សម្បស្សំ អត្ថមត្តនោ។

“វិហារេ ការយេ រម្មេ, វាសយេត្ថ ពហុស្សុតេ;
តេសំ អន្នញ្ច បានញ្ច, វត្ថសេនាសនានិ ច។

“ទទេយ្យ ឧជុភូតេសុ, វិប្បសន្នេន ចេតសា;
តេ តស្ស ធម្មំ ទេសេន្តិ, សព្ពទុក្ខាបនូទនំ;
យំ សោ ធម្មំ ឥធញ្ញាយ, បរិនិព្ពាតិ អនាសវោ”តិ។ (ចូឡវ. ២៩៥) –

វិហារានិសំសំ កថេសិ។ អនាថបិណ្ឌិកោ ទុតិយទិវសតោ បដ្ឋាយ វិហារមហំ អារភិ។ វិសាខាយ វិហារមហោ ចតូហិ មាសេហិ និដ្ឋិតោ, អនាថបិណ្ឌិកស្ស បន វិហារមហោ នវហិ មាសេហិ និដ្ឋាសិ។ វិហារមហេបិ អដ្ឋារសេវ កោដិយោ បរិច្ចាគំ អគមំសុ។ ឥតិ ឯកស្មិំយេវ វិហារេ ចតុបណ្ណាសកោដិសង្ខំ ធនំ បរិច្ចជិ។

អតីតេ បន វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ បុនព្ពសុមិត្តោ នាម សេដ្ឋិ សុវណ្ណិដ្ឋកាសន្ថារេន កិណិត្វា តស្មិំយេវ ឋានេ យោជនប្បមាណំ សង្ឃារាមំ ការេសិ។ សិខិស្ស បន ភគវតោ កាលេ សិរិវឌ្ឍោ នាម សេដ្ឋិ សុវណ្ណផាលសន្ថារេន កិណិត្វា តស្មិំយេវ ឋានេ តិគាវុតប្បមាណំ សង្ឃារាមំ ការេសិ។ វេស្សភុស្ស ភគវតោ កាលេ សោត្ថិយោ នាម សេដ្ឋិ សុវណ្ណហត្ថិបទសន្ថារេន កិណិត្វា តស្មិំយេវ ឋានេ អឌ្ឍយោជនប្បមាណំ សង្ឃារាមំ ការេសិ។ កកុសន្ធស្ស ភគវតោ កាលេ អច្ចុតោ នាម សេដ្ឋិ សុវណ្ណិដ្ឋកាសន្ថារេន កិណិត្វា តស្មិំយេវ ឋានេ គាវុតប្បមាណំ សង្ឃារាមំ ការេសិ។ កោណាគមនស្ស ភគវតោ កាលេ ឧគ្គោ នាម សេដ្ឋិ សុវណ្ណកច្ឆបសន្ថារេន កិណិត្វា តស្មិំយេវ ឋានេ អឌ្ឍគាវុតប្បមាណំ សង្ឃារាមំ ការេសិ។ កស្សបស្ស ភគវតោ កាលេ សុមង្គលោ នាម សេដ្ឋិ សុវណ្ណយដ្ឋិសន្ថារេន កិណិត្វា តស្មិំយេវ ឋានេ សោឡសករីសប្បមាណំ សង្ឃារាមំ ការេសិ។ អម្ហាកំ បន ភគវតោ កាលេ អនាថបិណ្ឌិកោ នាម សេដ្ឋិ កហាបណកោដិសន្ថារេន កិណិត្វា តស្មិំយេវ ឋានេ អដ្ឋករីសប្បមាណំ សង្ឃារាមំ ការេសិ។ ឥទំ កិរ ឋានំ សព្ពពុទ្ធានំ អវិជហិតដ្ឋានមេវ។

ឥតិ មហាពោធិមណ្ឌេ សព្ពញ្ញុតប្បត្តិតោ យាវ មហាបរិនិព្ពានមញ្ចា យស្មិំ យស្មិំ ឋានេ ភគវា វិហាសិ, ឥទំ **សន្តិកេនិទានំ** នាមាតិ វេទិតព្ពំ។

សន្តិកេនិទានកថា និដ្ឋិតា។

និទានកថា និដ្ឋិតា។

ថេរាបទានំ

១. ពុទ្ធវគ្គោ

អព្ភន្តរនិទានវណ្ណនា

៥. “អថ ពុទ្ធាបទានានិ, សុណាថ សុទ្ធមានសា;
តឹសបារមិសម្បុណ្ណា, ធម្មរាជា អសង្ខិយា”តិ។ –

ឯត្ថ **អថា**តិ អធិការន្តរូបទស្សនត្ថេ និបាតបទំ, វិភត្តិយុត្តាយុត្តនិបាតទ្វយេសុ វិភត្តិយុត្តនិបាតបទំ។ អថ វា –

“អធិការេ មង្គលេ ចេវ, និប្ផន្នត្ថេវធារណេ;
អនន្តរេបគមនេ, អថ-សទ្ទោ បវត្តតិ”។

តថា ហិ –

“អធិកិច្ចំ អធិដ្ឋានំ, អធិអត្ថំ វិភាសតិ;
សេដ្ឋជេដ្ឋកភាវេន, អធិការោ វិធីយតេ”តិ។ –

វុត្តត្តា ពុទ្ធានំ សមត្តឹសបារមិធម្មានំ អធិកិច្ចតោ, សេដ្ឋជេដ្ឋតោ អធិការវសេន អថ-សទ្ទេន យុត្តមបទានានីតិ។ តិវិធពោធិសត្តានំ បូជាមង្គលសភាវតោ “បូជា ច បូជនេយ្យានំ, ឯតំ មង្គលមុត្តម”ន្តិ វចនតោ (ខុ. បា. ៥.៣; សុ. និ. ២៦២) មង្គលវសេន អថ-សទ្ទេន យុត្តមបទានានីតិ ។ ពុទ្ធាទីនំ ភគវន្តានំ សម្បត្តិកិច្ចស្ស អរហត្តមគ្គេន និប្ផន្នតោ និប្ផន្នវសេន អថ-សទ្ទេន យុត្តមបទានានីតិ ។ ពុទ្ធាទីនំ អរហត្តមគ្គាទិកុសលតោ អញ្ញកុសលានំ អភាវតោ អវធារណវសេន និវារណវសេន អថ-សទ្ទេន យុត្តមបទានានីតិ។ ខុទ្ទកបាឋសង្គហានន្តរំ សង្គហិតន្តិ អនន្តរវសេន អថ-សទ្ទេន យុត្តមបទានានីតិ។ តតោ ខុទ្ទកបាឋតោ បដ្ឋាយាតិ អបគមនវសេន អថ-សទ្ទេន យុត្តមបទានានីតិ។

ពុទ្ធោតិ ឯត្ថ ពុជ្ឈិតា សច្ចានីតិ ពុទ្ធោ, ពោធេតា បជាយាតិ ពុទ្ធោ, សព្ពញ្ញុតាយ ពុទ្ធោ, សព្ពទស្សាវិតាយ ពុទ្ធោ, អនញ្ញនេយ្យតាយ ពុទ្ធោ, វិសវិតាយ ពុទ្ធោ, ខីណាសវសង្ខាតេន ពុទ្ធោ, និរុបក្កិលេសសង្ខាតេន ពុទ្ធោ, បព្ពជ្ជាសង្ខាតេន ពុទ្ធោ, អទុតិយដ្ឋេន ពុទ្ធោ, តណ្ហាបហានដ្ឋេន ពុទ្ធោ, ឯកាយនមគ្គំ គតោតិ ពុទ្ធោ, ឯកោ អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធឹ អភិសម្ពុទ្ធោតិ ពុទ្ធោ, អពុទ្ធិវិហតត្តា ពុទ្ធិបដិលាភា ពុទ្ធោ, ពុទ្ធិ ពុទ្ធំ ពោធោតិ អនត្ថន្តរមេតំ។ យថា នីលាទិវណ្ណយោគតោ បដោ “នីលោ បដោ, រត្តោ បដោ”តិ វុច្ចតិ, ឯវំ ពុទ្ធគុណយោគតោ ពុទ្ធោ។ អថ វា “ពោធិ”វុច្ចតិ ចតូសុ មគ្គេសុ ញាណំ, តេន ញាណេន សកលទិយឌ្ឍសហស្សកិលេសារិគណេ ខេបេត្វា និព្ពានាធិគមនតោ ញាណំ “ពោធី”តិ វុច្ចតិ។ តេន សម្បយុត្តោ សមង្គីបុគ្គលោ ពុទ្ធោ។ តេនេវ ញាណេន បច្ចេកពុទ្ធោបិ សព្ពកិលេសេ ខេបេត្វា និព្ពានមធិគច្ឆតិ។ ពុទ្ធានំ បន ចតូសុ អសង្ខ្យេយ្យេសុ កប្បសតសហស្សេសុ ច បារមិយោ បូរេត្វា ពោធិញាណស្សាធិគតត្តា ច ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តញាណមហាករុណាសមាបត្តិញាណយមកបាដិហីរញាណសព្ពញ្ញុតញ្ញាណ- អនាវរណអាសយានុសយាទិអសាធារណញាណានំ សមធិគតត្តា ច ឯកាយបិ ធម្មទេសនាយ អសង្ខ្យេយ្យាសត្តនិកាយេ ធម្មាមតំ បាយេត្វា និព្ពានស្ស បាបនតោ ច តទេវ ញាណំ ពុទ្ធានមេវាធិកភាវតោ តេសមេវ សម្ពុទ្ធានំ អបទានំ ការណំ **ពុទ្ធាបទានំ**។ តញ្ហិ ទុវិធំ កុសលាកុសលវសេន។ បច្ចេកពុទ្ធា បន ន តថា កាតុំ សមត្ថា, អន្នាទិបច្ចយទាយកានំ សង្គហំ ករោន្តាបិ –

“ឥច្ឆិតំ បត្ថិតំ តុយ្ហំ, ខិប្បមេវ សមិជ្ឈតុ;
បូរេន្តុ ចិត្តសង្កប្បា, ចន្ទោ បន្នរសោ យថា។

“ឥច្ឆិតំ បត្ថិតំ តុយ្ហំ, ខិប្បមេវ សមិជ្ឈតុ;
បូរេន្តុ ចិត្តសង្កប្បា, មណិ ជោតិរសោ យថា”តិ។ (ទី. និ. អដ្ឋ. ២.៩៥ បុព្ពូបនិស្សយសម្បត្តិកថា; អ. និ. អដ្ឋ. ១.១.១៩២; ធ. ប. អដ្ឋ. ១.សាមាវតីវត្ថុ) –

ឥមាហិ ទ្វីហិយេវ គាថាហិ ធម្មំ ទេសេន្តិ។ ទេសេន្តាបិ អសង្ខ្យេយ្យសត្តនិកាយេ ពោធេតុំ ន សក្កុណន្តិ, តស្មា ន សព្ពញ្ញុពុទ្ធសទិសា ហុត្វា បាដិឯក្កំ វិសុំ ពុទ្ធាតិ បច្ចេកពុទ្ធា។ តេសំ អបទានំ ការណំ **បច្ចេកពុទ្ធាបទានំ**។

ចិរំ ឋិតាតិ ថេរា។ អថ វា ថិរតរសីលាចារមទ្ទវាទិគុណេហិ យុត្តាតិ ថេរា។ អថ វា ថិរវរសីលសមាធិបញ្ញាវិមុត្តិវិមុត្តិញាណទស្សនគុណេហិ យុត្តាតិ ថេរា។ អថ វា ថិរតរសង្ខាតបណីតានុត្តរសន្តិនិព្ពានមធិគតាតិ ថេរា, ថេរានំ អបទានានិ **ថេរាបទានានិ**។ តថា តាទិគុណេហិ យុត្តាតិ ថេរី, ថេរីនំ អបទានានិ **ថេរីបទានានិ**។ តេសុ ពុទ្ធាបទានេ បញ្ចេវ អបទានានិ, បញ្ចេវ សុត្តន្តា។ តេនាហុ បោរាណា –

> “បញ្ចេវ អបទានានិ, បញ្ច សុត្តានិ យស្ស ច;
> តំ ពុទ្ធាបទានន្តិ, បឋមំ អនុលោមតោ”តិ។

បច្ចេកពុទ្ធាបទានេបិ បញ្ចេវ អបទានានិ, បញ្ចេវ សុត្តន្តា។ តេនាហុ បោរាណា –

> “បញ្ចេវ អបទានានិ, បញ្ច សុត្តានិ យស្ស ច;
> តំ បច្ចេកពុទ្ធាបទានន្តិ, ទុតិយំ អនុលោមតោ”តិ។

ថេរាបទានេសុ ទសាធិកបញ្ចសតាបទានានិ, វគ្គតោ ឯកបញ្ញាស វគ្គា។ តេនាហុ បោរាណា –

> “បញ្ចសតទសបទានានិ, ឯកបញ្ញាស វគ្គតោ;
> តំ ថេរាបទានន្តិ, តតិយំ អនុលោមតោ”តិ។

ថេរីអបទានេសុ ចត្តាលីសំ អបទានានិ, វគ្គតោ ចតុរោ វគ្គា។ តេនាហុ បោរាណា –

> “ចត្តាលីសំបទានានិ, ចតុវគ្គានិ យស្ស ច;
> តំ ថេរីបទានន្តិ, ចតុត្ថំ អនុលោមតោ”តិ។

អបទានន្តិ ឯត្ថ អបទាន-សទ្ទោ ការណគហណអបគមនបដិបាដិអក្កោសនាទីសុ ទិស្សតិ។ តថា ហិ ឯស “ខត្តិយានំ អបទានំ, ព្រាហ្មណានំ អបទាន”ន្តិអាទីសុ ការណេ ទិស្សតិ, ខត្តិយានំ ការណំ ព្រាហ្មណានំ ការណន្តិ អត្ថោ។ “ឧបាសកានំ អបទាន”ន្តិអាទីសុ គហណេ ទិស្សតិ, សំសុដ្ឋ គហណន្តិ អត្ថោ។ “វាណិជានំ អបទានំ, សុទ្ធានំ អបទាន”ន្តិអាទីសុ អបគមនេ ទិស្សតិ, តតោ តតោ តេសំ អបគមនន្តិ អត្ថោ។ “បិណ្ឌបាតិកោ ភិក្ខុ សបទានចារវសេន បិណ្ឌាយ ចរតី”តិអាទីសុ បដិបាដិយា ទិស្សតិ, យរបដិបាដិយា ចរតីតិ អត្ថោ។ “អបគតា ឥមេ សាមញ្ញា, អបគតា ឥមេ ព្រហ្មញ្ញាតិ អបទានេតី”តិអាទីសុ អក្កោសនេ ទិស្សតិ, អក្កោសតិ បរិភាសតីតិ អត្ថោ។ ឥធ បន ការណេ ទិស្សតិ។ តស្មា ពុទ្ធានំ អបទានានិ ពុទ្ធាបទានិ, ពុទ្ធការណានីតិ អត្ថោ។ គង្គាវាលុកូបមានំ អនេកេសំ ពុទ្ធានំ ទានបារមិតាទិសមត្តឹសបារមិតា ការណន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ អថ អធិការាទីសុ យុត្ត អបទានានិ សុទ្ធមានសា សុណាថាតិ សម្ពន្ធោ។

តត្ថ **សុទ្ធមានសា**តិ អរហត្តមគ្គញាណេន ទិយឌ្ឍកិលេសសហស្សំ ខេបេត្វា ឋិតត្តា សុទ្ធមានសា បរិសុទ្ធចិត្តា សុទ្ធហទយា បញ្ចសតា ខីណាសវា ឥមស្មឹ ធម្មសភាយេ សន្និសិន្នា សុណាថ, ឱហិតសោតា មនសិ ករោថាតិ អត្ថោ។

ឯត្ថ បន “អបទានានី”តិ អវត្វា បច្ចេកពុទ្ធាបទានថេរាបទានថេរីអបទានេសុ វិជ្ជមានេសុបិ “អថ ពុទ្ធាបទានានី”តិ វចនំ ខន្ធយមកអាយតនធាតុសច្ចសង្ខារអនុសយយមកេសុ វិជ្ជមានេសុបិ បធានវសេន អាទិវសេន ច “មូលយមក”ន្តិ វចនំ វិយ, តេរសសង្ឃាទិសេសទ្វេអនិយតតឹសនិស្សគ្គិយេសុ វិជ្ជមានេសុបិ បធានវសេន អាទិវសេន ច “បារាជិកកណ្ឌោ”តិ វចនំ វិយ ច ឥធាបិ បធានវសេន អាទិវសេន ច វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

“សម្មាសម្ពុទ្ធាបទានានី”តិ វត្តព្ពេ “វណ្ណាគមោ…បេ…. បញ្ចវិធំ និរុត្ត”ន្តិ និរុត្តិនយេន វា “តេសុ វុទ្ធិលោបាគមវិការវិបរិតាទេសា ចា”តិ សុត្តេន វា តតិយត្ថវាចកស្ស **សម្មា**តិនិបាតបទស្ស, សយំសទ្ទត្ថវាចកស្ស **ស**-ន្តិឧបសគ្គបទស្ស ច លោបំ កត្វា កិតន្តវាចីពុទ្ធសទ្ទមេវ គហេត្វា គាថាពន្ធសុខត្ថំ “ពុទ្ធាបទានានី”តិ វុត្តំ។ តស្មា សម្មាសម្ពុទ្ធាបទានានីតិ អត្ថោ។

ឥតិ វិសុទ្ធជនវិលាសិនិយា អបទាន-អដ្ឋកថាយ

អព្ភន្តរនិទានវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១. ពុទ្ធអបទានវណ្ណនា

ឥទានិ អព្ភន្តរនិទានានន្តរំ អបទានដ្ឋកថំ កថេតុកាមោ –

“សបទានំ អបទានំ, វិចិត្រនយទេសនំ;
យំ ខុទ្ទកនិកាយស្មឹ, សង្គាយឹសុ មហេសយោ;
តស្ស ទានិ អនុប្បត្តោ, អត្ថសំវណ្ណនាក្កមោ”តិ។

តត្ថ យំ អបទានំ តាវ “សកលំ ពុទ្ធវចនំ ឯកវិមុត្តិរស”ន្តិ វុត្តត្តា ឯករសេ សង្គហំ គច្ឆតិ, ធម្មវិនយវសេន ទ្វិធាសង្គហេ ធម្មេ សង្គហំ គច្ឆតិ, បឋមមជ្ឈិមបច្ឆិមពុទ្ធវចនេសុ មជ្ឈិមពុទ្ធវចនេ សង្គហំ គច្ឆតិ, វិនយាភិធម្មសុត្តន្តបិដកេសុ សុត្តន្តបិដកេ សង្គហំ គច្ឆតិ, ទីឃនិកាយមជ្ឈិមសំយុត្តអង្គុត្តរខុទ្ទកនិកាយេសុ បញ្ចសុ ខុទ្ទកនិកាយេ សង្គហំ គច្ឆតិ, សុត្តំ គេយ្យំ វេយ្យាករណំ គាថា ឧទានំ ឥតិវុត្តកំ ជាតកំ អព្ភុតធម្មំ វេទល្លន្តិ នវសុ សាសនង្គេសុ គាថាយ សង្គហិតំ។

“ទ្វាសីតិ ពុទ្ធតោ គណ្ហិំ, ទ្វេសហស្សានិ ភិក្ខុតោ;
ចតុរាសីតិសហស្សានិ, យេមេ ធម្មា បវត្តិនោ”តិ។ –

ឯវំ វុត្តចតុរាសីតិសហស្សធម្មក្ខន្ធេសុ កតិបយធម្មក្ខន្ធសង្គហិតំ ហោតីតិ។

ឥទានិ តំ អបទានំ ទស្សេន្តោ “**តីសបារមិសម្បុណ្ណា, ធម្មរាជា អសង្ខិយា**”តិ អាហ។ តត្ថ ទសបារមិតាវ បច្ឆិមមជ្ឈិមុក្កដ្ឋវសេន ទសបារមីទសឧបបារមីទសបរមត្ថបារមីនំ វសេន សមត្តឹសបារមី។ តាហិ សំសុដ្ឋុ បុណ្ណា សម្បុណ្ណា សមន្នាគតា សមង្គីភូតា អជ្ឈាបន្នា សំយុត្តាតិ **តីសបារមិសម្បុណ្ណា**។ សកលលោកត្តយវាសិនេ សត្តនិកាយេ មេត្តាករុណាមុទិតាឧបេក្ខាសង្ខាតាហិ ចតូហិ ព្រហ្មវិហារសមាបត្តីហិ វា ផលសមាបត្តិវិហារេន វា ឯកចិត្តភាវេន អត្តនោ ច កាយេ រញ្ជេន្តិ អល្លីយាបេន្តីតិ រាជានោ, ធម្មេន រាជានោ **ធម្មរាជា**, ឥត្ថម្ភូតា ពុទ្ធា។ ទសសតំ សហស្សំ ទសសហស្សំ សតសហស្សំ ទសសតសហស្សំ កោដិ បកោដិ កោដិប្បកោដិ នហុតំ និន្នហុតំ អក្ខោភិណិ ពិន្ទុ អព្ពុទំ និរព្ពុទំ អហហំ អពពំ អដដំ សោគន្ធិកំ ឧប្បលំ កុមុទំ បុណ្ឌរិកំ បទុមំ កថានំ មហាកថានំ អសង្ខ្យេយ្យានំ វសេន **អសង្ខិយា** សង្ខារហិតា ធម្មរាជានោ អតីតា វិគតា និរុទ្ធា អព្ភត្ថំ គតាតិ អធិប្បាយោ។

៦. តេសុ អតីតពុទ្ធេសុ កតាធិការញ្ច អត្តនា ពោធិសត្តភូតេន ចក្កវត្តិរញ្ញា ហុត្វា កតសម្ភារញ្ច អានន្ទត្ថេរេន បុដ្ឋោ ភគវា “**សម្ពោធិំ ពុទ្ធសេដ្ឋាន**”ន្តិអាទិមាហ។ ភោ អានន្ទ, មម អបទានំ សុណោហីតិ អធិប្បាយោ។ អានន្ទ, អហំ បុព្ពេ ពោធិសម្ភារបូរណកាលេ ចក្កវត្តិរាជា ហុត្វា សេដ្ឋានំ បសដ្ឋានំ បដិវិទ្ធចតុសច្ចានំ ពុទ្ធានំ សម្ពោធឹ ចតុសច្ចមគ្គញាណំ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ វា សិរសា អភិវាទយេតិ សម្ពន្ធោ ។ **សសង្ឃេ** សាវកសង្ឃសហិតេ **លោកនាយកេ** លោកជេដ្ឋេ ពុទ្ធេ ទសហិ អង្គុលីហិ ឧភោហិ ហត្ថបុដេហិ **នមស្សិត្វា** វន្ទិត្វា **សិរសា** សីសេន **អភិវាទយេ** អាទរេន ថោមនំ កត្វា បណាមំ ករោមីតិ អត្ថោ។

៧. **យាវតា ពុទ្ធខេត្តេសូ**តិ ទសសហស្សចក្កវាឡេសុ ពុទ្ធខេត្តេសុ, **អាកាសដ្ឋា** អាកាសគតា, **ភូមដ្ឋា** ភូមិតលគតា, វេឡុរិយាទយោ សត្ត **រតនា អសង្ខិយា** សង្ខារហិតា, **យាវតា** យត្តកា, **វិជ្ជន្តិ**។ តានិ សព្ពានិ **មនសា** ចិត្តេន **សមាហរេ**, សំ សុដ្ឋុ ចិត្តេន អធិដ្ឋហិត្វា អាហរិស្សាមីតិ អត្ថោ, មម បាសាទស្ស សាមន្តា រាសិំ ករោមីតិ អត្ថោ។

៨. **តត្ថ រូបិយភូមិយ**ន្តិ តស្មិំ អនេកភូមិម្ហិ បាសាទេ រូបិយមយំ រជតមយំ ភូមី និម្មិតន្តិ អត្ថោ។ **អហំ រតនមយំ** សត្តហិ រតនេហិ និម្មិតំ អនេកសតភូមិកំ **បាសាទំ ឧព្ពិទ្ធំ** ឧគ្គតំ **នភមុគ្គតំ** អាកាសេ ជោតមានំ **មាបយិ**ន្តិ អត្ថោ។

៩. តមេវ បាសាទំ វណ្ណេន្តោ “**វិចិត្តថម្ភ**”ន្តាទិមាហ។ វិចិត្តេហិ អនេកេហិ មសារគល្លាទិវណ្ណេហិ ថម្ភេហិ ឧស្សាបិតំ **សុកតំ** សុដ្ឋុ កតំ លក្ខណយុត្តំ អារោហបរិណាហវសេន សុដ្ឋុ **វិភត្តំ** អនេកកោដិសតគ្ឃនតោរណនិម្មិតត្តា **មហារហំ**។ បុនបិ កីំ វិសិដ្ឋំ? **កនកមយសង្ឃាដំ** សុវណ្ណេហិ កតតុលាសង្ឃាដវលយេហិ យុត្តំ, តត្ថ ឧស្សាបិតកោន្តេហិ ច ឆត្តេហិ ច **មណ្ឌិតំ** សោភិតំ បាសាទន្តិ សម្ពន្ធោ។

១០. បុនបិ បាសាទស្សេវ សោភំ វណ្ណេន្តោ “**បឋមា វេឡុរិយា ភូមី**”ត្យាទិមាហ។ តស្ស អនេកសតភូមិបាសាទស្ស **សុភា** ឥដ្ឋា កន្តា មនាបា **អព្ភសមា** វលាហកបដលសទិសា **វិមលា** និម្មលា វេឡុរិយមណិមយា នីលវណ្ណា **បឋមា ភូមិ** អហោសីតិ អត្ថោ។ ជលជនឡិនបទុមេហិ **អាកិណ្ណា** សមង្គីភូតា វរាយ ឧត្តមាយ **កញ្ចនភូមិយា** សុវណ្ណភូមិយាវ សោភតីតិ អត្ថោ។

១១. តស្សេវ បាសាទស្ស **កាចិ ភូមិ បវាឡំសា** បវាឡកោដ្ឋាសា **បវាឡវណ្ណា**, កាចិ ភូមិ **លោហិតកា** លោហិតវណ្ណា, កាចិ ភូមិ **សុភា** មនោហរា **ឥន្ទគោបកវណ្ណាភា** រស្មិយោ និច្ឆរមានា, កាចិ ភូមិ ទស **ទិសា ឱភាសតី**តិ អត្ថោ។

១២. តស្មឹ យេវ បាសាទេ **និយ្យូហា** និគ្គតបមុខសាលា ច **សុវិភត្តា** សុដ្ឋុ វិភត្តា កោដ្ឋាសតោ វិសុំ វិសុំ កតា **សីហបញ្ជរា** សីហទ្វារា ច។ **ចតុរោ វេទិកា**តិ ចតូហិ វេទិកាវលយេហិ ជាលកវាដេហិ ច **មនោរមា** មនអល្លីយនកា **គន្ធាវេឡា** គន្ធទាមា ច ឱលម្ពន្តីតិ អត្ថោ។

១៣. តស្មឹ យេវ បាសាទេ **សត្តរតនភូសិតា** សត្តរតនេហិ សោភិតា កូដាគារា។ កី ភូតា? **នីលា** នីលវណ្ណា, **បីតា** បីតវណ្ណា សុវណ្ណវណ្ណា, **លោហិតកា** លោហិតកវណ្ណា រត្តវណ្ណា, **ឱទាតា** ឱទាតវណ្ណា សេតវណ្ណា, **សុទ្ធកាឡកា** អមិស្សកាឡវណ្ណា, **កូដាគារវរូបេតា** កូដាគារវរេហិ កណ្ណិកកូដាគារវរេហិ ឧបេតោ សមន្នាគតោ សោ បាសាទោតិ អត្ថោ។

១៤. តស្មឹ យេវ បាសាទេ **ឱលោកមយា** ឧទ្ធម្មុខា **បទុមា** សុបុប្ផិតា បទុមា សោភន្តិ, សីហព្យគ្ឃាទីហិ វាឡមិគគណេហិ ច ហំសកោញ្ចមយូរាទិបក្ខិសមូហេហិ ច **សោភិតោ** សោ បាសាទោតិ អត្ថោ។ អតិឧច្ចោ ហុត្វា នភមុគ្គតត្តា នក្ខត្តតារកាហិ អាកិណ្ណោ **ចន្ទសូរេហិ** ចន្ទសូរិយរូបេហិ ច **មណ្ឌិតោ** សោ បាសាទោតិ អត្ថោ។

១៥. សោ ឯវ ចក្កវត្តិស្ស បាសាទោ **ហេមជាលេន** សុវណ្ណជាលេន **សញ្ឆន្នា, សោណ្ណកិង្កណិកាយុតោ** សុវណ្ណកិង្កណិកជាលេហិ យុតោ សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។ **មនោរមា** មនល្លីយនកា **សោណ្ណមាលា** សុវណ្ណបុប្ផបន្តិយោ **វាតវេគេន** វាតប្បហារេន **កូជន្តិ** សទ្ទំ ករោន្តីតិ អត្ថោ។

១៦. **មញ្ជេដ្ឋកំ** មញ្ជិដ្ឋវណ្ណំ, **លោហិតកំ** លោហិតវណ្ណំ, **បីតកំ** បីតវណ្ណំ, **ហរិបិញ្ជរំ** ជម្ពោនទសុវណ្ណវណ្ណំ បញ្ជរវណ្ណញ្ច ធជំ **នានារង្គេហិ** អនេកេហិ វណ្ណេហិ, **សម្បីតំ** រញ្ជិតំ ធជំ, **ឧស្សិតំ** តស្មឹ បាសាទេ ឧស្សាបិតំ។ **ធជមាលិនី**តិ លិង្គវិបល្លាសវសេន វុត្តំ, ធជមាលាយុត្តោ សោ បាសាទោតិ អត្ថោ។

១៧. តស្មឹ បាសាទេ អត្ថរណាទយោ វណ្ណេន្តោ “**ន នំ ពហូ**”ត្យាទិមាហ។ តត្ថ នំ បាសាទំ ពហូហិ អវិជ្ជមានំ នាម នត្ថីតិ អត្ថោ, **នានាសយនវិចិត្តា** អនេកេហិ អត្ថរណេហិ វិចិត្តា សោភិតា មញ្ចបីឋាទិសយនា **អនេកសតា** អនេកសតសង្ខ្យា, កី ភូតា? **ផលិកា** ផលិកមណិមយា ផលិកាហិ កតា, **រជតាមយា** រជតេហិ កតា, **មណិមយា** នីលមណីហិ កតា, **លោហិតង្គា** រត្តជាតិមណីហិ កតា, **មសារគល្លមយា** កពរវណ្ណមណីហិ កតា, **សណ្ហកាសិកសន្ថតា** សណ្ហេហិ សុខុមេហិ កាសិកវត្ថេហិ អត្ថតា។

១៨. **បាវុរា**តិ បាវុរណា។ កីទិសា? **កម្ពលា** លោមសុត្តេហិ កតា, **ទុកូលា** ទុកូលបដេហិ កតា, **ចីនា** ចីនបដេហិ កតា, **បត្តុណ្ណា** បត្តុណ្ណទេសេ ជាតបដេហិ កតា, **បណ្ឌុ** បណ្ឌុវណ្ណា, **វិចិត្តត្ថរណំ** អនេកេហិ អត្ថរណេហិ បាវុរណេហិ ច វិចិត្តំ, **សព្ពំ** សយនំ, **មនសា** ចិត្តេន, **អហំ បញ្ញបេសិ**ន្តិ អត្ថោ។

១៩. តទេវ បាសាទំ វណ្ណេន្តោ “**តាសុ តាស្វេវ ភូមីសូ**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **រតនកូដលង្កត**ន្តិ រតនមយកូដេហិ រតនកណ្ណិកាហិ អលង្កតំ សោភិតន្តិ អត្ថោ។ **មណិវេរោចនា ឧក្កា**តិ វេរោចនមណីហិ រត្តមណីហិ កតា, **ឧក្កា** ទណ្ឌបទីបា។ **ធារយន្តា សុតិដ្ឋរេ**តិ អាកាសេ សុដ្ឋុ ធារយន្តា គណ្ហន្តា អនេកសតជនា សុដ្ឋុ តិដ្ឋន្តីតិ អត្ថោ។

២០. បុន តទេវ បាសាទំ វណ្ណេន្តោ “**សោភន្តិ ឯសិកាថម្ភា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឯសិកាថម្ភា** នាម នគរទ្វារេ សោភនត្ថាយ និខាតា ថម្ភា, **សុភា** ឥដ្ឋា, **កញ្ចនតោរណា** សុវណ្ណមយា, **ជម្ពោនទា** ជម្ពោនទសុវណ្ណមយា ច, **សារមយា** ខទិររុក្ខសារមយា ច **រជតមយា** ច តោរណា សោភន្តិ, ឯសិកា ច តោរណា ច តំ បាសាទំ សោភយន្តីតិ អត្ថោ។

២១. តស្មិំ បាសាទេ **សុវិភត្តា អនេកា សន្ធី** ករាដេហិ ច អគ្គឡេហិ ច **ចិត្តិតា** សោភិតា សន្ធិបរិក្ខេបា សោភយន្តីតិ អត្ថោ, **ឧភតោ**តិ តស្ស បាសាទស្ស ឧភោសុ បស្សេសុ, **បុណ្ណឃដា** អនេកេហិ បទុមេហិ អនេកេហិ ច ឧប្បលេហិ, **សំយុតា** បុណ្ណា តំ បាសាទំ សោភយន្តីតិ អត្ថោ។

២២-២៣. ឯវំ បាសាទស្ស សោភំ វណ្ណេត្វា រតនមយំ បាសាទញ្ច សក្ការសម្មានញ្ច បកាសេន្តោ “**អតីតេ សព្ពពុទ្ធេ ចា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អតីតេ**តិ អតិក្កន្តេ វិគតេ កាលេ ជាតេ ភូតេ, **សសង្ឃេ** សាវកសមូហសហិតេ, **សព្ពេ លោកនាយកេ** ពុទ្ធេ សភាវេន បកតិវណ្ណេន **រូបេន** សណ្ឋានេន ច, **សសាវកេ** សាវកសហិតេ, **ពុទ្ធេ និម្មិនិត្វា** យេន ទ្វារេន បាសាទោ បវិសិតព្ពោ ហោតិ , **តេន ទ្វារេន បវិសិត្វា សសាវកា សព្ពេ ពុទ្ធា សព្ពសោណ្ណមយេ** សកលសុវណ្ណមយេ, **បីឋេ និសិន្នា អរិយមណ្ឌលា** អរិយសមូហា អហេសុន្តិ អត្ថោ។

២៤-២៥. **ឯតរហិ** វត្តមានេ កាលេ **អនុត្តរា** ឧត្តរវិរហិតា **យេ** ច **ពុទ្ធា អត្ថិ** សំវិជ្ជន្តិ, តេ ច **បច្ចេកពុទ្ធេ អនេកសតេ សយម្ភូ** សយមេវ ភូតេ អញ្ញាចរិយរហិតេ, **អបរាជិតេ** ខន្ធកិលេសាភិសង្ខារមច្ចុទេវបុត្តមារេហិ អបរាជិតេ, ជយមាបន្នេ សន្តប្បេសិន្តិ អត្ថោ។ **ភវនំ** មយ្ហំ បាសាទំ អតីតកាលេ ច វត្តមានកាលេ ច, **សព្ពេ ពុទ្ធា សមារុហុំ** សំ សុដ្ឋុ អារុហិំសូតិ អត្ថោ។

២៦. **យេ ទិព្ពា** ទិវិ ភវា ទិព្ពា ទេវលោកេ ជាតា, **យេ** ច **ពហូ កប្បរុក្ខា អត្ថិ**។ **យេ ច មានុសា** មនុស្សេ ជាតា យេ ច ពហូ កប្បរុក្ខា អត្ថិ, តតោ **សព្ពំ ទុស្សំ សមាហន្ត្វា** សំ សុដ្ឋុ អាហរិត្វា តេចីវរានិ ការេត្វា តេ បច្ចេកពុទ្ធេ តិចីវរេហិ **អច្ឆាទេមី**តិ សម្ពន្ធោ។

២៧. ឯវំ តិចីវរេហិ អច្ឆាទេត្វា បារុបាបេត្វា តេសំ និសិន្នានំ បច្ចេកពុទ្ធានំ **សម្បន្នំ** មធុរំ **ខជ្ជំ** ខាទិតព្ពំ បូវាទិ កិញ្ចិ, មធុរំ **ភោជ្ជំ** ភុញ្ជិតព្ពំ អាហារញ្ច, មធុរំ **សាយនីយំ** លេហនីយញ្ច, **សម្បន្នំ** មធុរំ បិវិតព្ពំ អដ្ឋបានញ្ច, **ភោជនំ** ភុញ្ជិតព្ពំ អាហារញ្ច, **សុភេ** សុន្ទរេ **មណិមយេ** សេលមយេ **បត្តេ សំ** សុដ្ឋុ **បូរេត្វា អទាសឹ** បដិគ្គហាបេសិន្តិ អត្ថោ។

២៨. **សព្ពេ តេ អរិយមណ្ឌលា** សព្ពេ តេ អរិយសមូហា, **ទិព្ពចក្ខុ សមា ហុត្វា មដ្ឋា**តិ ទិព្ពចក្ខុសមង្គិនោ ហុត្វា មដ្ឋា កិលេសេហិ រហិតត្តា សិលិដ្ឋា សោភមានា **ចីវរសំយុតា** តិចីវរេហិ សមង្គីភូតា មធុរសក្ខរាហិ ច តេលេន ច មធុផាណិតេហិ ច **បរមន្នេន** ឧត្តមេន អន្នេន ច មយា **តប្បិតា** អប្បិតា បរិបូរិតា អហេសុន្តិ អត្ថោ។

២៩. តេ ឯវំ សន្តប្បិតា អរិយមណ្ឌលា **រតនគព្ភំ** សត្តហិ រតនេហិ និម្មិតគព្ភំ គេហំ, **បវិសិត្វា គុហាសយា** គុហាយំ សយមានា, **កេសរីវ** កេសរសីហា ឥវ, **មហារហម្ហិ សយនេ** អនគ្ឃេ មញ្ចេ, **សីហសេយ្យមកប្បយុំ** យថា សីហោ មិគរាជា ទក្ខិណបស្សេន សយន្តោ បាទេ បាទំ អច្ចាធាយ ទក្ខិណហត្ថំ សីសូបធានំ កត្វា វាមហត្ថំ ឧជុកំ បបេត្វា វាលធី អន្តរសត្ថិយំ កត្វា និច្ចលោ សយតិ, ឯវំ សេយ្យំ កប្បយុំ ករឹសូតិ អត្ថោ។

៣០. តេ ឯវំ សីហសេយ្យំ កប្បេត្វា **សម្បជានា** សតិសម្បជញ្ញសម្បន្នា។ **សមុដ្ឋាយ** សំ សុដ្ឋុ ឧដ្ឋហិត្វា **សយនេ បល្លង្កមាភុជុំ** ឩរុពទ្ធាសនំ ករឹសូតិ អត្ថោ។

៣១. **គោចរំ សព្ពពុទ្ធាន**ន្តិ សព្ពេសំ អតីតានាគតានំ ពុទ្ធានំ គោចរំ អារម្មណភូតំ **ឈានរតិសមប្បិតា** ឈានរតិយា សំ សុដ្ឋុ អប្បិតា សមង្គីភូតា អហេសុន្តិ អត្ថោ, **អញ្ញេ ធម្មានិ ទេសេន្តី**តិ តេសុ បច្ចេកពុទ្ធេសុ អញ្ញេ ឯកច្ចេ ធម្មេ ទេសេន្តិ, **អញ្ញេ** ឯកច្ចេ **ឥទ្ធិយា** បឋមាទិជ្ឈានកីឡាយ **កីឡន្តិ** រមន្តិ។

៣២. **អញ្ញេ** ឯកច្ចេ **អភិញ្ញា** បញ្ច អភិញ្ញាយោ **វសិភាវិតា** វសីករឹសុ, បញ្ចសុ អភិញ្ញាសុ អាវជ្ជនសមាបជ្ជនវុដ្ឋានអធិដ្ឋានបច្ចវេក្ខណសង្ខាតាហិ បញ្ចវសិតាហិ វសីភាវំ ឥតា គតា បត្តា អភិញ្ញាយោ , **អប្បេន្តិ** សមាបជ្ជន្តិ។ **អញ្ញេ** ឯកច្ចេ **អនេកសហស្សិយោ វិកុព្ពនានិ** ឯកោបិ ហុត្វា ពហុធា ហោតិ, ពហុធាបិ ហុត្វា ឯកោ ហោតីតិ ឯវមាទីនិ ឥទ្ធិវិកុព្ពនានិ **វិកុព្ពន្តិ** ករោន្តីតិ អត្ថោ។

៣៣. **ពុទ្ធាបិ ពុទ្ធេ**តិ ឯវំ សន្និបតិតេសុ បច្ចេកពុទ្ធេសុ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណស្ស **វិសយំ** អារម្មណភូតំ បញ្ហំ ពុទ្ធា ពុទ្ធេ **បុច្ឆន្តី**តិ អត្ថោ។ តេ ពុទ្ធា អត្តគម្ភីរតាយ **គម្ភីរំ និបុណំ** សុខុមំ, **ឋានំ** ការណំ, **បញ្ញាយ វិនិពុជ្ឈរេ** វិសេសេន និរវសេសតោ ពុជ្ឈន្តិ។

៣៤. តទា មម បាសាទេ សន្និបតិតា **សាវកាបិ ពុទ្ធេ** បញ្ហំ **បុច្ឆន្តិ, ពុទ្ធា សាវកេ** សិស្សេ បញ្ហំ **បុច្ឆន្តិ, តេ** ពុទ្ធា ច សាវកា ច **អញ្ញមញ្ញំ** បញ្ហំ **បុច្ឆិត្វា** អញ្ញមញ្ញំ **ព្យាករោន្តិ** វិស្សជ្ជេន្តិ។

៣៥. បុន តេ សព្ពេ ឯកតោ ទស្សេន្តោ “**ពុទ្ធា បច្ចេកពុទ្ធា ចា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ពុទ្ធា** សម្មាសម្ពុទ្ធា, **បច្ចេកពុទ្ធា** ច **សាវកា** ច សិស្សា **បរិចារកា** និស្សិតកា ឯតេ សព្ពេ, **សកាយ** សកាយ **រតិយា** រមមានា សល្លីនា មម **បាសាទេ អភិរមន្តី**តិ អត្ថោ។

៣៦. ឯវំ តស្មឹ វេជយន្តបាសាទេ បច្ចេកពុទ្ធានំ អាចារសម្បត្តឹ ទស្សេត្វា ឥទានិ អត្តនោ អានុភាវំ ទស្សេន្តោ សោ តិលោកវិជយោ ចក្កវត្តិរាជា “**ឆត្តា តិដ្ឋន្តុ រតនា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **រតនា** សត្តរតនមយា, **ឆត្តា កញ្ចនាវេឡុបន្តិកា** សុវណ្ណជាលេហិ ឱលម្ពិតា **តិដ្ឋន្តុ។ មុត្តាជាលបរិក្ខិត្តា** មុត្តាជាលេហិ បរិវារិតា, **សព្ពេ** ឆត្តា មម **មត្ថកេ** មុទ្ធនិ, **ធារេន្តូ**តិ ចិន្តិតមត្តេយេវ ឆត្តា បាតុភូតា ហោន្តីតិ អត្ថោ។

៣៧. **សោណ្ណតារកចិត្តិតា** សុវណ្ណតារកាហិ ទទ្ទល្លមានា **ចេលវិតានា ភវន្តុ** និព្ពត្តន្តុ ។ **វិចិត្តា** អនេកវណ្ណា, **មល្យវិតតា** បុប្ផបត្ថដា, **សព្ពេ** អនេកវិតានា, **មត្ថកេ** និសីទនដ្ឋានស្ស ឧបរិភាគេ **ធារេន្តូ**តិ អត្ថោ។

៣៨-៤០. **មល្យទាមេហិ** អនេកសុគន្ធបុប្ផទាមេហិ **វិតតា** បរិកិណ្ណា, **គន្ធទាមេហិ** ចន្ទនកុង្កុមតគរាទិសុគន្ធទាមេហិ, **សោភិតា** បោក្ខរណីតិ សម្ពន្ធោ ។ **ទុស្សទាមេហិ** បត្តុណ្ណចីនាទិអនគ្ឃទុស្សទាមេហិ, **បរិកិណ្ណា** សត្តរតនទាមេហិ ភូសិតា អលង្កតា បោក្ខរណី, **បុប្ផាភិកិណ្ណា** ចម្បកសឡលសោគន្ធិកាទិសុគន្ធបុប្ផេហិ **អភិកិណ្ណា** សុដ្ឋុ វិចិត្តា សោភិតា។ បុនរបិ កីំ ភូតា បោក្ខរណី? សុរភិគន្ធសុគន្ធេហិ ភូសិតា វាសិតា។ សមន្តតោ **គន្ធបញ្ចង្គុលលង្កតា** បញ្ចហិ អង្គុលេហិ លិម្បិតគន្ធេហិ អលង្កតា, **ហេមច្ឆទនឆាទិតា** សុវណ្ណឆទនេហិ សុវណ្ណវិតានេហិ ឆាទិតា, បាសាទស្ស **ចាតុទ្ទិសា** បោក្ខរណិយោ បទុមេហិ ច ឧប្បលេហិ ច សុដ្ឋុ សន្ថតា បត្ថដា សុវណ្ណរូបេ សុវណ្ណវណ្ណា, **ខាយន្តុ, បទុមរេណុរជុគ្គតា** បទុមរេណូហិ ធូលីហិ ច អាកិណ្ណា បោក្ខរណិយោ សោភន្តូតិ អត្ថោ។

៤១. មម វេជយន្ត**បាសាទស្ស សមន្តតោ បាទបា** ចម្បកាទយោ រុក្ខា **សព្ពេ បុប្ផន្តុ** ឯតេ បុប្ផរុក្ខា។ **សយ**មេវ **បុប្ផា មុញ្ចិត្វា** វិគឡិត្វា **គន្ធា ភវនំ ឱកិរុំ,** ឱកិណ្ណា បាសាទស្ស ឧបរិ ករោន្តូតិ អត្ថោ។

៤២. **តត្ថ** តស្មឹ មម វេជយន្តបាសាទេ **សិខិនោ** មយូរា **នច្ចន្តុ, ទិព្ពហំសា** ទេវតាហំសា, **បកូជរេ** សទ្ទំ ករោន្តុ, **ករវីកា ច** មធុរសទ្ទា កោកិលា **គាយន្តុ** គីតវាក្យំ ករោន្តុ, អបរេ អនុត្តា ច **ទិជសង្ឃា** បក្ខិនោ សមូហា បាសាទស្ស **សមន្តតោ** មធុររវំ រវន្តូតិ អត្ថោ។

៤៣. **បាសាទស្ស សមន្តកោ សព្ពា** អាតតវិតតាទយោ **ភេរិយោ វជ្ជន្តុ** ហញ្ញន្តុ, **សព្ពា តា** អនេកតន្តិយោ **វីណា រសន្តុ** សទ្ទំ ករោន្តុ, **សព្ពា** អនេកប្បការា **សង្គីតិយោ** បាសាទស្ស សមន្តតោ **វត្តន្តុ** បវត្តន្តុ គាយន្តូតិ អត្ថោ។

៤៤-៥. **យាវតា** យត្តកេ ឋានេ **ពុទ្ធខេត្តម្ហិ** ទសសហស្សិចក្កវាឡេ **តតោ បរេ ចក្កវាឡេ, ជោតិសម្បន្នា** បភាសម្បន្នា **អច្ឆិន្នា មហន្តា** សមន្តតោ **រតនាមយា** សត្តហិ រតនេហិ កតា ខចិតា **សោណ្ណបល្លង្កា** សុវណ្ណបល្លង្កា **តិដ្ឋន្តុ,** បាសាទស្ស សមន្តតោ **ទីបរុក្ខា** បទីបធារណា តេលរុក្ខា **ជលន្តុ** , បទីបេហិ បជ្ជលន្តុ, **ទសសហស្សិបរម្បរា** ទសសហស្សីនំ បរម្បរា ទសសហស្សិយោ **ឯកបជ្ជោតា** ឯកបទីបា វិយ **ភវន្តុ** ឧជ្ជោតន្តូតិ អត្ថោ។

៤៦. នច្ចគីតេសុ ឆេកា **គណិកា** នច្ចិត្ថិយោ ច **លាសិកា** មុខេន សទ្ទការិកា ច **បាសាទស្ស សមន្តតោ នច្ចន្តុ, អច្ឆរាគណា** ទេវិត្ថិសមូហា នច្ចន្តុ, **នានារង្គា** អនេកវណ្ណា នានារង្គមណ្ឌលា បាសាទស្ស សមន្តតោ នច្ចន្តុ, **បទិស្សន្តុ** បាកដា ហោន្តូតិ អត្ថោ។

៤៧. តទា អហំ តិលោកវិជយោ នាម ចក្កវត្តិរាជា ហុត្វា សកលចក្កវាឡេ **ទុមគ្គេ** រុក្ខគ្គេ **បព្ពតគ្គេ** ហិមវន្តចក្កវាឡបព្ពតាទីនំ អគ្គេ សិនេរុបព្ពតមុទ្ធនិ ច សព្ពដ្ឋានេសុ **វិចិត្តំ** អនេកវណ្ណវិចិត្តំ **បញ្ចវណ្ណិកំ** នីលបីតាទិបញ្ចវណ្ណំ **សព្ពំ ធជំ ឧស្សាបេមី**តិ អត្ថោ។

៤៨. នរា លោកន្តរា នរា ច នាគលោកតោ **នាគា ច** ទេវលោកតោ **គន្ធព្ពា** ច **ទេវា** ច **សព្ពេ ឧបេន្តុ** ឧបគច្ឆន្តុ, **តេ** នរាទយោ **នមស្សន្តា** មម នមក្ការំ ករោន្តា **បញ្ជលិកា** កតហត្ថបុដា មម វេជយន្តំ **បាសាទំ បរិវារយុន្តិ** អត្ថោ។

៤៩. ឯវំ សោ តិលោកវិជយោ ចក្កវត្តិរាជា បាសាទស្ស ច អត្តនោ ច អានុភាវំ វណ្ណេត្វា ឥទានិ អត្តនា សម្បត្តិកតបុញ្ញផលំ សមាទបេន្តោ **"យំ កិញ្ចិ កុសលំ កម្ម"**ន្តិអាទិមាហ។ **យំ កិញ្ចិ កុសលកម្ម**សង្ខាតំ **កិរិយំ កត្តព្ពំ** អត្ថិ, តំ សព្ពំ **មម** មយា **កាយេន** វា **វាចាយ** វា **មនសា** វា តីហិ ទ្វារេហិ **កតំ តិទសេ សុកតំ** សុដ្ឋុ កតំ, តាវតឹសភវនេ ឧប្បជ្ជនារហំ កតន្តិ អត្ថោ។

៥០. បុន សមាទបេន្តោ **"យេ សត្តា សញ្ញិនោ"**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **យេ សត្តា** មនុស្សា វា ទេវា វា ព្រហ្មានោ វា **សញ្ញិនោ** សញ្ញាសហិតា **អត្ថិ, យេ ច សត្តា អសញ្ញិនោ** សញ្ញារហិតា អសញ្ញា សត្តា សន្តិ, **តេ សព្ពេ** សត្តា **មយ្ហំ** មយា **កតំ បុញ្ញផលំ, ភាគី ភវន្តុ** បុញ្ញវន្តា ហោន្តូតិ អត្ថោ។

៥១. បុនបិ សមាទបេន្តោ ពោធិសត្តោ **"យេសំ កត"**ន្តិអាទិមាហ។ មយា **កតំ** បុញ្ញំ យេហិ នរនាគគន្ធព្ពទេវេហិ **សុវិទិតំ** ញាតំ, តេសំ **មយា ទិន្នំ បុញ្ញផលំ,** តស្មិំ មយា កតេ បុញ្ញេ ទិន្នភាវំ **យេ** នរាទយោ **ន ជានន្តិ, ទេវា គន្ត្វា** តេសំ តំ **និវេទយុំ** អារោចយុន្តិ អត្ថោ។

៥២. សព្ពលោកម្ហិ យេ សត្តា អាហារនិស្សិតា **ជីវន្តិ,** តេ សព្ពេ សត្តា **មនុញ្ញំ ភោជនំ សព្ពំ មម ចេតសា** មម ចិត្តេន **លភន្តុ,** មម បុញ្ញិទ្ធិយា លភន្តូតិ អត្ថោ។

៥៣. មនសា បសន្នេន ចិត្តេន យំ **ទានំ មយា ទិន្នំ** តស្មិំ ទានេ ចិត្តេន **បសាទំ អាវហឹ** ឧប្បាទេសឹ។ **សព្ពសម្ពុទ្ធា** ច **បច្ចេកា** បដិឯក្កា **ជិនសាវកា** ច មយា ចក្កវត្តិរញ្ញា **បូជិតា។**

៥៤. សុកតេន តេន កម្មេន សទ្ធហិត្វា កតេន កុសលកម្មេន, **ចេតនាបណិធីហិ ច** ចិត្តេន កតបត្ថនាហិ ច, **មានុសំ ទេហំ** មនុស្សសរីរំ, **ជហិត្វា** ឆឌ្ឌេត្វា, **អហំ តាវតឹសំ** ទេវលោកំ **អគច្ឆឹ** អគមាសិំ, សុត្តប្បពុទ្ធោ វិយ តត្ថ ឧប្បជ្ជិន្តិ អត្ថោ។

៥៥. តតោ តិលោកវិជយោ ចក្កវត្តិរាជា កាលង្កតោ, តតោ បដ្ឋាយ អាគតេ **ទុវេ ភវេ** ទ្វេ ជាតិយោ **បជានាមិ ទេវត្តេ** ទេវត្តភាវេ **មានុសេ** មនុស្សត្តភាវេ ច, តតោ ជាតិទ្វយតោ **អញ្ញំ គតឹ** អញ្ញំ ឧបបត្តឹ **ន ជានាមិ** ន បស្សាមិ, **មនសា** ចិត្តេន **បត្ថនាផលំ** បត្ថិតបត្ថនាផលន្តិ អត្ថោ។

៥៦. ទេវានំ អធិកោ ហោមីតិ យទិ ទេវេសុ ជាតោ, អាយុវណ្ណពលតេជេហិ ទេវានំ អធិកោ ជេដ្ឋោ សេដ្ឋោ អហោសិន្តិ អត្ថោ។ យទិ មនុស្សេសុ ជាតោ, **មនុជាធិបោ** មនុស្សានំ អធិបតិ ឥស្សរោ **ភវាមិ,** តថា រាជភូតោ អភិរូបេន រូបសម្បត្តិយា ច លក្ខណេន អារោហបរិណាហាទិលក្ខណេន ច **សម្បន្នោ** សម្បុណ្ណោ ឧប្បន្នុប្បន្នភវេ **បញ្ញាយ** បរមត្ថជាននបញ្ញាយ **អសមោ** សមរហិតោ, មយា សទិសោ កោចិ នត្ថីតិ អត្ថោ។

៥៧. មយា កតបុញ្ញសម្ភារេន បុញ្ញផលេន ឧប្បន្នុប្បន្នភវេ **សេដ្ឋំ** បសដ្ឋំ មធុរំ **វិវិធំ** អនេកប្បការំ **ភោជនញ្ច អនប្បកំ** ពហុសត្តរ**តនញ្ច វិវិធានិ,** អនេកប្បការានិ បត្តុណ្ណកោសេយ្យាទិ**វត្ថានិ** ច **នភា** អាកាសតោ **មំ** មម សន្តិកំ **ខិប្បំ** សីឃំ **ឧបេន្តិ** ឧបគច្ឆន្តិ។

៥៨-៦៦. បថព្យា បថវិយា **បព្ពតេ** ច **អាកាសេ** ច **ឧទកេ** ច **វនេ** ច **យំ យំ** យត្ថ យត្ថ **ហត្ថំ បសារេមិ** និក្ខិបាមិ, តតោ តតោ **ទិព្ពា ភក្ខា** ទិព្ពា អាហារា **មំ** មម សន្តិកំ **ឧបេន្តិ** ឧបគច្ឆន្តិ, បាតុភវន្តីតិ អត្ថោ។ តថា យថាក្កមំ **សព្ពេ រតនា។ សព្ពេ** ចន្ទនាទយោ **គន្ធា** ។ សព្ពេ **យានា** វាហនា។ **សព្ពេ** ចម្បកនាគបុន្នាគាទយោ **មាលា** បុប្ផា។ សព្ពេ **អលង្ការា** អាភរណា។ **សព្ពា** ទិព្ពកញ្ញា។ សព្ពេ **មធុសក្ខរា។ សព្ពេ** បូបាទយោ **ខជ្ជា** ខាទិតព្ពា **មំ** មម សន្តិកំ **ឧបេន្តិ** ឧបគច្ឆន្តិ។

៦៧-៦៨. សម្ពោធិវរបត្តិយាតិ ឧត្តមចតុមគ្គញាណបត្តិយា ជាបុណនត្ថាយ។ មយា យំ ឧត្តមទានំ កតំ បូរិតំ, តេន ឧត្តមទានេន សេលសង្ខាតំ **បព្ពតំ** សកលំ ឯកនិន្នាទំ ករោន្តោ **ពហលំ គិរំ** បុថុលំ ឃោសំ **គជ្ជេន្តោ, សទេវកំ** លោកំ សកលំ មនុស្សទេវលោកំ **ហាសយន្តោ** សោមនស្សប្បត្តំ ករោន្តោ **លោកេ** សកល លោកត្តយេ វិវដ្ដច្ឆទោ **ពុទ្ធោ អហំ ភវាមី**តិ អត្ថោ។

៦៩. ទិសា ទសវិធា លោកេតិ ចក្កវាឡលោកេ ទសវិធា ទសកោដ្ឋាសា ទិសា ហោន្តិ, តត្ថ កោដ្ឋាសេ **យាយតោ** យាយន្តស្ស គច្ឆន្តស្ស **អន្តកំ នត្ថី**តិ អត្ថោ, ចក្កវត្តិកាលេ **តស្មឹ** មយា គតគតដ្ឋានេ ទិសាភាគេ វា **ពុទ្ធខេត្តា** ពុទ្ធវិសយា **អសង្ខិយា** សង្ខារហិតា។

៧០. បភា បកិត្តិតាតិ តទា ចក្កវត្តិរាជកាលេ **មយ្ហំ** បភា ចក្ករតនមណិរតនាទីនំ បភា អាលោកា **យមកា** យុគឡយុគឡា ហុត្វា **រំសិវាហនា** រំសី មុញ្ចមានា បកិត្តិតា បាកដា, **ឯត្ថន្តរេ** ទសសហស្សិចក្កវាឡន្តរេ **រំសិជាលំ** រំសិសមូហំ, **អាលោកោ វិបុលោ** ពហុតរោ **ភវេ** អហោសីតិ អត្ថោ។

៧១. ឯត្តកេ លោកធាតុម្ហីតិ ទសសហស្សិចក្កវាឡេសុ **សព្ពេ ជនា មំ បស្សន្តុ** ទក្ខន្តូតិ អត្ថោ។ **សព្ពេ** ទេវា **យាវ ព្រហ្មនិវេសនា** យាវ ព្រហ្មលោកា **មំ អនុវត្តន្តុ** អនុកូលា ភវន្តុ។

៧២. វិសិដ្ឋមធុនាទេនាតិ វិសេដ្ឋេន មធុរេន នាទេន, **អមតភេរិមាហនិ**ន្តិ អមតភេរិំ ទេវទុន្ទុភិំ បហរិំ, **ឯត្ថន្តរេ** ឯតស្មឹ ទសសហស្សិចក្កវាឡព្ភន្តរេ **សព្ពេ ជនា** មម **មធុរំ គិរំ** សទ្ទំ **សុណន្តុ** មនសិ ករោន្តុ។

៧៣. ធម្មមេឃេន វស្សន្តេ ធម្មទេសនាមេឃេន នាទេន តព្ពោហារបរមត្ថគម្ភីរមធុរសុខុមត្ថវស្សេ វស្សន្តេ វស្សមានេ សម្មាសម្ពុទ្ធានុភាវេន **សព្ពេ** ភិក្ខុភិក្ខុនីអាទយោ **អនាសវា** និក្កិលេសា **ហោន្តុ** ភវន្តុ។ **យេត្ថ បច្ឆិមកា សត្តា**តិ ឯត្ថ ឯតេសុ រាសិភូតេសុ ចតូសុ បរិសសត្តេសុ យេ សត្តា បច្ឆិមកា គុណវសេន ហេដ្ឋិមកា, **តេ** សព្ពេ **សោតាបន្នា ភវន្តូ**តិ អធិប្បាយោ។

៧៤. តទា តិលោកវិជយចក្កវត្តិរាជកាលេ **ទាតព្ពកំ** ទាតព្ពយុត្តកំ, **ទានំ** កត្វា, **អសេសតោ** និស្សេសេន, **សីលំ** សីលបារមី, **បូរេត្វា នេក្ខម្មេ** នេក្ខម្មបារមិតាយ, **បារមី** កោដី បត្វា, **ឧត្តមំ សម្ពោធឹ** ចតុមគ្គញាណំ, **បត្តោ** ភវាមិ ភវេយ្យំ។

៧៥. បណ្ឌិតេ បញ្ញវន្តេ មេធាវិនោ **បរិបុច្ឆិត្វា** “កឹ, ភន្តេ, កត្តព្ពំ? កឹ ន កត្តព្ពំ? កឹ កុសលំ? កឹ អកុសលំ? កឹ កត្វា សគ្គមោក្ខទ្វយស្ស ភាគី ហោតី”តិ បុច្ឆិត្វា, ឯវំ បញ្ញាបារមី បូរេត្វាតិ អត្ថោ។ **កត្វា វីរិយមុត្តម**ន្តិ ឧត្តមំ សេដ្ឋំ ឋាននិសជ្ជាទីសុ អវិច្ឆិន្នំ វីរិយំ កត្វា, វីរិយបារមី បូរេត្វាតិ អត្ថោ។ សកលវិរុទ្ធជនេហិ កតអនាទរាធិវាសនា**ខន្តិយា បារមី** កោដឹ **គន្ត្វា** ខន្តិបារមី បូរេត្វា **ឧត្តមំ សម្ពោធឹ** ឧត្តមំ សម្ពុទ្ធត្តំ **បត្តោ** ភវាមិ ភវេយ្យំ។

៧៦. កត្វា ទឡ្ហមធិដ្ឋានន្តិ “មម សរីរជីវិតេសុ វិនស្សន្តេសុបិ បុញ្ញកម្មតោ ន វិរមិស្សាមី”តិ អចលវសេន ទឡ្ហំ អធិដ្ឋានបារមី កត្វា “សីសេ ឆិជ្ជមានេបិ មុសាវាទំ ន កថេស្សាមី”តិ សច្ចបារមិតាយ កោដឹ **បូរិយ** បូរេត្វា “សព្ពេ សត្តា សុខី អវេរា”តិអាទិនា មេត្តាបារមិតាយ កោដឹ បត្វា **ឧត្តមំ សម្ពោធឹ បត្តោ**តិ អត្ថោ។

៧៧. សជីវកាជីវកវត្ថូនំ **លាភេ** ច តេសំ **អលាភេ** ច កាយិកចេតសិក**សុខេ** ចេវ តថា **ទុក្ខេ** ច សាទរជនេហិ កតេ, **សម្មានេ** ចេវ ឱមានេ, **ច សព្ពត្ថ សមកោ** សមានមានសោ ឧបេក្ខាបារមី បូរេត្វា **ឧត្តមំ សម្ពោធឹ បត្តោ** បាបុណេយ្យន្តិ អត្ថោ។

៧៨. កោសជ្ជំ កុសីតភាវំ, **ភយតោ** ភយវសេន “អបាយទុក្ខភាគី”តិ **ទិស្វា** ញត្វា អកោសជ្ជំ អកុសីតភាវំ អលីនវុត្តិំ, **វីរិយំ ខេមតោ** ខេមវសេន “និព្ពានគាមី”តិ **ទិស្វា** ញត្វា **អារទ្ធវីរិយា ហោថ** ភវថ។ **ឯសា ពុទ្ធានុសាសនី** ឯសា ពុទ្ធានំ អនុសិដ្ឋិ។

៧៩. វិវាទំ ភយតោ ទិស្វាតិ វិវាទំ កលហំ ភយតោ ទិស្វា “អបាយភាគី”តិ ទិស្វា ញត្វា **អវិវាទំ** វិវាទតោ វិរមណំ “និព្ពានប្បត្តី”តិ, **ខេមតោ ទិស្វា** ញត្វា **សមគ្គា** ឯកគ្គចិត្តា **សខិលា** សិលិដ្ឋា មេត្តាយ ធុរគតាយ សោភមានា **ហោថា**តិ អត្ថោ។ **ឯសា** កថា មន្តនា ឧទីរណា ពុទ្ធានំ **អនុសាសនី** ឱវាទទានំ។

៨០. បមាទំ ឋាននិសជ្ជាទីសុ សតិវិប្បវាសេន វិហរណំ **ភយតោ** “និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេសុ ទុក្ខិតទុរូបអប្បន្នបានតាទិសំវត្តនកំ អបាយាទិគមនញ្ចា”តិ **ទិស្វា** ញត្វា, **អប្បមាទំ** សព្ពកិរិយាសុ សតិយា វិហរណំ, **ខេមតោ** វឌ្ឍិតោ “និព្ពានសម្បាបុណន”ន្តិ **ទិស្វា** បច្ចក្ខតោ ញត្វា **អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ** សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្កប្បោ សម្មាវាចា សម្មាកម្មន្តោ សម្មាអាជីវោ សម្មាវាយាមោ សម្មាសតិ សម្មាសមាធីតិ អដ្ឋអវយវំ សម្មាសម្ពោធិយា មគ្គំ អធិគមូបាយំ **ភាវេថ** វឌ្ឍេថ មនសិ ករោថ, **ឯសា** កថា ភាសនា ឧទីរណា **ពុទ្ធានុសាសនី** ពុទ្ធានំ អនុសិដ្ឋីតិ អត្ថោ។

៨១. **សមាគតា ពហូ ពុទ្ធា**តិ អនេកសតសហស្សសង្ខា បច្ចេកពុទ្ធា សមាគតា រាសិភូតា, **សព្ពសោ** សព្ពប្បការេន **អរហន្តា** ច ខីណាសវា អនេកសតសហស្សា សមាគតា រាសិភូតា។ តស្មា តេ ពុទ្ធេ ច **អរហន្តេ** ច **វន្ទមានេ** វន្ទនារហេ **នមស្សថ** អង្គបច្ចង្គនមក្ការេន នមស្សថ វន្ទថ។

៨២. **ឯវំ** ឥមិនា មយា វុត្តប្បការេន **អចិន្តិយា** ចិន្តេតុំ អសក្កុណេយ្យា, **ពុទ្ធា, ពុទ្ធធម្មា**តិ ពុទ្ធេហិ ទេសិតា ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា...បេ.... អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ, បញ្ចក្ខន្ធា, ហេតុបច្ចយោ អារម្មណបច្ចយោតិអាទយោ ធម្មា, ពុទ្ធានំ វា សភាវា អចិន្តិយា ចិន្តេតុំ អសក្កុណេយ្យា, **អចិន្តិយេ** ចិន្តាវិសយាតិក្កន្តេ **បសន្នានំ** ទេវមនុស្សានំ **វិបាកោ** ទេវមនុស្សសម្បត្តិនិព្ពានសម្បត្តិសង្ខាតោ ចិន្តេតុំ អសក្កុណេយ្យោ សង្ខាតិក្កន្តោ **ហោតិ** ភវតិ។

ឥតិ ឯត្តាវតា ច យថា អទ្ធានគាមិនោ “មគ្គំ នោ អាចិក្ខា”តិ បុដ្ឋេន “វាមំ មុញ្ចិត្វា ទក្ខិណំ គណ្ហថា”តិ វុត្តេ តេន មគ្គេន គាមនិគមរាជធានីសុ កត្តព្ពកិច្ចំ និដ្ឋាបេត្វា បុន មុញ្ចិតេន អបរេន វាមមគ្គេន គតាបិ គាមនិគមាទីសុ កត្តព្ពកិច្ចំ និដ្ឋាបេន្តិ, ឯវមេវ ពុទ្ធាបទានំ កុសលាបទានវសេន និដ្ឋាបេត្វា ឥទានិ អកុសលាបទានវសេន វិត្ថារេតុំ ឥទំ បញ្ចកម្មំ –

“ទុក្ករញ្ច អព្ភក្ខានំ, អព្ភក្ខានំ បុនាបរំ;
អព្ភក្ខានំ សិលាវេធោ, សកលិកាបិ ច វេទនា។

“នាឡាគិរិ សត្ថច្ឆេទោ, សីសទុក្ខំ យវខាទនំ;
បិដ្ឋិទុក្ខមតីសារោ, ឥមេ អកុសលការណា”តិ។

អត្ថ បឋមបញ្ហេ – **ទុក្ករ**ន្តិ ឆព្ពស្សានិ ទុក្ករការិកា។ អតីតេ កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ ពោធិសត្តោ ជោតិបាលោ នាម ព្រាហ្មណមាណវោ ហុត្វា និព្ពត្តោ ព្រាហ្មណជាតិវសេន សាសនេ អប្បសន្នោ តស្ស ភគវតោ បិលោតិកកម្មនិស្សន្ទេន “កស្សបោ ភគវា”តិ សុត្វា “កុតោ មុណ្ឌកស្ស សមណស្ស ពោធិ, ពោធិ បរមទុល្លភា”តិ អាហ។ សោ តេន កម្មនិស្សន្ទេន អនេកជាតិសតេសុ នរកាទិទុក្ខមនុភវិត្វា តស្សេវ ភគវតោ អនន្តរំ តេនេវ លទ្ធព្យាករណេន កម្មេន ជាតិសំសារំ ខេបេត្វា បរិយោសានេ វេស្សន្តរត្តភាវំ បត្វា តតោ ចុតោ តុសិតភវនេ និព្ពត្តោ។ ទេវតាយាចនេន តតោ ចវិត្វា សក្យកុលេ និព្ពត្តោ ញាណស្ស បរិបាកត្តា សកលជម្ពុទីបរជ្ជំ បហាយ អនោមានទីតីរេ សុនិសិតេនាសិនា សមកុដកេសកលាបំ ឆិន្ទិត្វា ព្រហ្មុនា អានីតេ ឥទ្ធិមយេ កប្បស្ស សណ្ឋានកាលេ បទុមគព្ភេ និព្ពត្តេ អដ្ឋ បរិក្ខារេ បដិគ្គហេត្វា បព្ពជិត្វា ពោធិញាណទស្សនស្ស តាវ អបរិបក្កត្តា ពុទ្ធភាវាយ មគ្គាមគ្គំ អជានិត្វា ឆព្ពស្សានិ ឧរុវេលជនបទេ ឯកាហារឯកាលោបឯកបុគ្គលឯកមគ្គឯកាសនភោជនវសេន អដ្ឋិចម្មនហារុសេសំ និម្មំសរុធិរបេតរូបសទិសសរីរោ **បធានសុត្តេ** (សុ. និ. ៤២៧ អាទយោ) វុត្តនយេនេវ បធានំ មហាវីរិយំ ទុក្ករការិកំ អកាសិ។ សោ ឥមំ ទុក្ករការិកំ “សម្ពោធិយា មគ្គំ ន ហោតី”តិ ចិន្តេត្វា គាមនិគមរាជធានីសុ បណីតាហារំ បរិភុញ្ជិត្វា បីណិន្ទ្រិយោ បរិបុណ្ណទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណោ កមេន ពោធិមណ្ឌមុបគន្ត្វា បញ្ច មារេ ជិនិត្វា ពុទ្ធោ ជាតោតិ។

“អវចាហំ ជោតិបាលោ, សុគតំ កស្សបំ តទា;
កុតោ នុ ពោធិ មុណ្ឌស្ស, ពោធិ បរមទុល្លភា។

“តេន កម្មវិបាកេន, អចរិំ ទុក្ករំ ពហុំ;
ឆព្ពស្សានុរុវេលាយំ, តតោ ពោធិមបាបុណឹ។

“នាហំ ឯតេន មគ្គេន, បាបុណឹ ពោធិមុត្តមំ;
កុម្មគ្គេន គវេសិស្សំ, បុព្ពកម្មេន វារិតោ។

“បុញ្ញបាបបរិក្ខីណោ, សព្ពសន្តាបវជ្ជិតោ;
អសោកោ អនុបាយាសោ, និព្ពាយិស្សមនាសវោ”តិ។ (អប. ថេរ ១.៣៩.៩២-៩៥);

ទុតិយបញ្ហេ – **អព្ភក្ខាន**ន្តិ អភិ អក្ខានំ បរិភាសនំ។ អតីតេ កិរ ពោធិសត្តោ សុទ្ទកុលេ ជាតោ អបាកដោ អប្បសិទ្ធោ មុនាឡិ នាម ធុត្តោ ហុត្វា បដិវសតិ។ តទា មហិទ្ធិកោ មហានុភាវោ សុរភិ នាម បច្ចេកពុទ្ធោ កេនចិ ករណីយេន តស្ស សមីបដ្ឋានំ បាបុណិ។ សោ តំ ទិស្វាវ “ទុស្សីលោ បាបធម្មោ អយំ សមណោ”តិអាទិនា អព្ភាចិក្ខិ។ សោ តេន អកុសលនិស្សន្ទេន នរកាទីសុ អនេកវស្សសហស្សានិ ទុក្ខមនុភវិត្វា ឥមស្មិំ បច្ឆិមត្តភាវេ

យទា តិត្ថិយា បឋមតរំ ភគវតោ តុសិតភវនេ វសនសមយេ ច បាកដា ហុត្វា សកលជនំ វញ្ចេត្វា ទ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិយោ ទីបេត្វា វិចរន្តិ, តទា តុសិតបុរា ចវិត្វា សក្យរាជកុលេ និព្ពត្តិត្វា កមេន ពុទ្ធោ ជាតោ។ តិត្ថិយា សូរិយុគ្គមនេ ខជ្ជោបនកា វិយ វិហតលាភសក្ការា ភគវតិ អាឃាតំ ពន្ធិត្វា វិចរន្តិ។ តស្មិំ សមយេ រាជគហសេដ្ឋិ គង្គាយ ជាលំ ពន្ធិត្វា កីឡន្តោ រត្តចន្ទនឃដិកំ ទិស្វា អម្ហាកំ គេហេ ចន្ទនានិ ពហូនិ, ឥមំ ភមំ អារោបេត្វា តេន ភមការេហិ បត្តំ លិខាបេត្វា វេឡុបរម្បរាយ លគ្គេត្វា "យេ ឥមំ បត្តំ ឥទ្ធិយា អាគន្ត្វា គណ្ហន្តិ, តេសំ ភត្តិកោ ភវិស្សាមី"តិ ភេរិំ ចរាបេសិ។

តទា តិត្ថិយា "នដ្ឋម្ហា ទានិ នដ្ឋម្ហា ទានី"តិ មន្តេត្វា និគណ្ឋោ នាដបុត្តោ សកបរិសំ ឯវមាហ – "អហំ វេឡុសមីបំ គន្ត្វា អាកាសេ ឧល្លង្ឃនាការំ ករោមិ, 'តុម្ហេ ឆវទារុមយំ បត្តំ បដិច្ច មា ឥទ្ធិំ ករោថា'តិ មំ ខន្ធេ គហេត្វា វារេថា"តិ, តេ តថា គន្ត្វា តថា អកំសុ។

តទា បិណ្ឌោលភារទ្វាជោ ច មោគ្គល្លានោ ច តិគាវុតេ សេលបព្ពតមត្ថកេ ឋត្វា បិណ្ឌបាតគណ្ហនត្ថាយ ចីវរំ បារុបន្តា តំ កោលាហលំ សុណិំសុ។ តេសុ មោគ្គល្លានោ បិណ្ឌោលភារទ្វាជំ "ត្វំ អាកាសេន គន្ត្វា តំ បត្តំ គណ្ហាហី"តិ អាហ។ សោ "ភន្តេ, តុម្ហេយេវ ភគវតា ឥទ្ធិមន្តានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបិតា, តុម្ហេវ គណ្ហថា"តិ អាហ។ តថាបិ "មយា អាណត្តោ ត្វមេវ គណ្ហាហី"តិ អាណត្តោ អត្តនា ឋិតំ តិគាវុតំ សេលបព្ពតំ បាទតលេ លគ្គេត្វា ឧក្ខលិយា បិធានំ វិយ សកលរាជគហនគរំ ឆាទេសិ, តទា នគរវាសិនោ ផឡិកបព្ពតេ អាវុតំ រត្តសុត្តមិវ តំ ថេរំ បស្សិត្វា "ភន្តេ ភារទ្វាជ, អម្ហេ រក្ខថា"តិ ឧគ្ឃោសយិំសុ, ភីតា សុប្បាទីនិ សីសេ អកំសុ។ តទា ថេរោ តំ បព្ពតំ ឋិតដ្ឋានេ វិស្សជ្ជេត្វា ឥទ្ធិយា គន្ត្វា តំ បត្តំ អគ្គហេសិ, តទា នគរវាសិនោ មហាកោលាហលមកំសុ។

ភគវា វេឡុវនារាមេ និសិន្នោ តំ សទ្ទំ សុត្វា "កិំ ឯសោ សទ្ទោ"តិ អានន្ទំ បុច្ឆិ។ "ភារទ្វាជេន, ភន្តេ, បត្តស្ស គហិតត្តា សន្តុដ្ឋា នគរវាសិនោ ឧក្កុដ្ឋិសទ្ទមកំសូ"តិ អាហ។ តទា ភគវា អាយតិំ បរូបវាទមោចនត្ថំ តំ បត្តំ អាហរាបេត្វា ភេទាបេត្វា អញ្ជនុបបិសនំ កត្វា ភិក្ខូនំ ទាបេសិ, ទាបេត្វា ច បន "ន, ភិក្ខវេ, ឥទ្ធិវិកុព្ពនា កាតព្ពា, យោ ករេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា"តិ (ចូឡវ. ២៥២ ថៅកំ វិសទិសំ) សិក្ខាបទំ បញ្ញាបេសិ។

តតោ តិត្ថិយា "សមណេន កិរ គោតមេន សាវកានំ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ, តេ ជីវិតហេតុបិ តំ នាតិក្កមន្តិ, មយំ ឥទ្ធិបាដិហារិយំ ករិស្សាមា"តិ តត្ថ តត្ថ រាសិភូតា កោលាហលមកំសុ។ អថ រាជា ពិម្ពិសារោ តំ សុត្វា ភគវតោ សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នោ ភគវន្តមេវមាហ – "តិត្ថិយា, ភន្តេ, 'ឥទ្ធិបាដិហារិយំ ករិស្សាមា'តិ ឧគ្ឃោសេន្តី"តិ។ "អហម្បិ, មហារាជ, ករិស្សាមី"តិ។ "ននុ, ភន្តេ, ភគវតា សាវកានំ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្ត"ន្តិ។ "តមេវ, មហារាជ, បុច្ឆិស្សាមិ, តវុយ្យានេ អម្ពផលាទីនិ ខាទន្តានំ 'ឯត្តកោ ទណ្ឌោ'តិ ទណ្ឌំ ឋបេន្តោ តវាបិ ឯកតោ កត្វា ឋបេសី"តិ។ "ន មយ្ហំ, ភន្តេ, ទណ្ឌោ"តិ។ "ឯវំ, មហារាជ, ន មយ្ហំ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ អត្ថី"តិ។ "កត្ថ, ភន្តេ, បាដិហារិយំ ភវិស្សតី"តិ? "សាវត្ថិយា សមីបេ កណ្ឌម្ពរុក្ខមូលេ, មហារាជា"តិ។ "សាធុ, ភន្តេ, តំ បស្សិស្សាមា"តិ។ តតោ តិត្ថិយា "កណ្ឌម្ពរុក្ខមូលេ កិរ បាដិហារិយំ ភវិស្សតី"តិ សុត្វា នគរស្ស សាមន្តា អម្ពរុក្ខេ ឆេទាបេសុំ, នាគរា មហាអង្គណដ្ឋានេ មញ្ចាតិមញ្ចំ អដ្ដាទយោ ពន្ធិំសុ, សកលជម្ពុទីបវាសិនោ រាសិភូតា បុរត្ថិមទិសាយមេវ ទ្វាទសយោជនានិ ផរិត្វា អដ្ឋំសុ។ សេសទិសាសុបិ តទនុរូបេនាការេន សន្និបតិំសុ។

ភគវាបិ កាលេ សម្បត្តេ អាសាឡ្ហិបុណ្ណមាសិយំ បាតោវ កត្តព្ពកិច្ចំ និដ្ឋាបេត្វា តំ ឋានំ គន្ត្វា និសីទិ។ តស្មិំ ខណេ កណ្ឌោ នាម ឧយ្យានបាលោ កិបិល្លិកបុដេ សុបក្កំ អម្ពផលំ ទិស្វា "សចាហំ ឥមំ រញ្ញោ ទទេយ្យំ, កហាបណាទិសារំ លភេយ្យំ, ភគវតោ ឧបនាមិតេ បន ឥធលោកបរលោកេសុ សម្បត្តិ ភវិស្សតី"តិ ភគវតោ ឧបនាមេសិ។ ភគវា តំ បដិគ្គហេត្វា អានន្ទត្ថេរំ អាណាបេសិ – "ឥមំ ផលំ មទ្ទិត្វា បានំ ទេហី"តិ។ ថេរោ តថា អកាសិ។ ភគវា អម្ពរសំ បិវិត្វា អម្ពដ្ឋិំ ឧយ្យានបាលស្ស ទត្វា "ឥមំ រោបេហី"តិ អាហ។ សោ វាលុកំ វិយូហិត្វា តំ រោបេសិ, អានន្ទត្ថេរោ កុណ្ឌិកាយ ឧទកំ អាសិញ្ចិ។ តស្មិំ ខណេ អម្ពង្កុរោ ឧដ្ឋហិត្វា មហាជនស្ស បស្សន្តស្សេវ សាខាវិដបបុប្ផផលបល្លវភរិតោ បញ្ញាយិត្ថ។ បតិតំ អម្ពផលំ ខាទន្តា សកលជម្ពុទីបវាសិនោ ខយំ បាបេតុំ នាសក្ខិំសុ។

អថ ភគវា បុរត្ថិមចក្កវាឡតោ យាវ បច្ឆិមចក្កវាឡំ, តាវ ឥមស្មិំ ចក្កវាឡេ មហាមេរុមុទ្ធនិ រតនចង្កមំ មាបេត្វា អនេកបរិសាហិ សីហនាទំ នទាបេន្តោ **ធម្មបទដ្ឋកថាយំ** វុត្តនយេន មហាឥទ្ធិបាដិហារិយំ កត្វា តិត្ថិយេ មទ្ទិត្វា តេ វិប្បការំ បាបេត្វា បាដិហីរាវសានេ បុរិមពុទ្ធាចិណ្ណវសេន តាវតឹសភវនំ គន្ត្វា តត្ថ វស្សំវុដ្ឋោ និរន្តរំ តេមាសំ អភិធម្មំ ទេសេត្វា មាតុប្បមុខានំ អនេកទេវតានំ សោតាបត្តិមគ្គាធិគមនំ កត្វា, វុដ្ឋវស្សោ

ទេវោរោហនំ កត្វា អនេកទេវព្រហ្មគណបរិវុតោ សង្កស្សបុរទ្វារំ ឱរុយ្ហ លោកានុគ្គហំ អកាសិ។ តទា ភគវតោ លាភសក្ការោ ជម្ពុទីបមជ្ឈោត្ថរមានោ បញ្ចមហាគង្គា វិយ អហោសិ។

អថ តិត្ថិយា បរិហីនលាភសក្ការា ទុក្ខី ទុម្មនា បត្តក្ខន្ធា អធោមុខា និសីទឹសុ។ តទា តេសំ ឧបាសិកា ចិញ្ចមាណវិកា នាម អតិវិយ រូបគ្គប្បត្តា តេ តថា និសិន្នេ ទិស្វា "កឹ, ភន្តេ, ឯវំទុក្ខី ទុម្មនា និសិន្នា"តិ បុច្ឆិ។ "កឹ បន ត្វំ, ភគិនិ, អប្បោស្សុក្កាសី"តិ? "កឹ, ភន្តេ"តិ? "ភគិនិ, សមណស្ស គោតមស្ស ឧប្បាទកាលតោ បដ្ឋាយ មយំ ហតលាភសក្ការា, នគរវាសិនោ អម្ហេ ន កិញ្ចិ មញ្ញន្តី"តិ។ "មយា ឯត្ថ កឹ កាតព្ព"ន្តិ? "តយា សមណស្ស គោតមស្ស អវណ្ណំ ឧប្បាទេតុំ វដ្ដតី"តិ។ សា "ន មយ្ហំ ភារោ"តិ វត្វា តត្ថ ឧស្សាហំ ករោន្តី វិកាលេ ជេតវនវិហារំ គន្ត្វា តិត្ថិយានំ ឧបស្សយេ វសិត្វា បាតោ នគរវាសីនំ គន្ធាទីនិ គហេត្វា ភគវន្តំ វន្ទនត្ថាយ គមនសមយេ ជេតវនា វិយ និក្ខន្តា, "កត្ថ សយិតា"តិ បុដ្ឋា "កឹ តុម្ហាកំ មម សយិតដ្ឋានេនា"តិ វត្វា បក្កាមិ។ សា កមេន គច្ឆន្តេ កាលេ បុច្ឆិតា "សមណេនាហំ គោតមេន ឯកគន្ធកុដិយំ សយិត្វា និក្ខន្តា"តិ អាហ។ តំ ពាលបុថុជ្ជនា សទ្ទហឹសុ, បណ្ឌិតា សោតាបន្នាទយោ ន សទ្ទហឹសុ។ ឯកទិវសំ សា ទារុមណ្ឌលំ ឧទរេ ពន្ធិត្វា ឧបរិ រត្តបដំ បរិទហិត្វា គន្ត្វា សរាជិកាយ បរិសាយ ធម្មទេសនត្ថាយ និសិន្នំ ភគវន្តំ ឯវមាហ – "ភោ សមណ, ត្វំ ធម្មំ ទេសេសិ, តុយ្ហំ បដិច្ច ឧប្បន្នទារកគព្ភិនិយា មយ្ហំ លសុណមរិចាទីនិ ន វិចារេសី"តិ? "តថាភាវំ, ភគិនិ, ត្វញ្ចេវ បជានាសិ, អហញ្ចា"តិ។ សា "ឯវមេវ មេថុនសំសគ្គសមយំ ទ្វេយេវ ជានន្តិ, ន អញ្ញេ"តិ អាហ។

តស្មិំ ខណេ សក្កស្ស បណ្ឌុកម្ពលសិលាសនំ ឧណ្ហាការំ ទស្សេសិ។ សក្កោ អាវជ្ជេន្តោ តំ ការណំ ញត្វា ទ្វេ ទេវបុត្តេ អាណាបេសិ – "តុម្ហេសុ ឯកោ មូសិកវណ្ណំ មាបេត្វា តស្សា ទារុមណ្ឌលស្ស ពន្ធនំ ឆិន្ទតុ, ឯកោ វាតមណ្ឌលំ សមុដ្ឋាបេត្វា បារុតបដំ ឧទ្ធំ ខិបតូ"តិ។ តេ គន្ត្វា តថា អកំសុ។ ទារុមណ្ឌលំ បតមានំ តស្សា បាទបិដ្ឋឹ ភិន្ទិ។ ធម្មសភាយំ សន្និបតិតា បុថុជ្ជនា សព្ពេ "អរេ, ទុដ្ឋចោរិ, ត្វំ ឯវរូបស្ស លោកត្តយសាមិនោ ឯវរូបំ អព្ភក្ខានំ អកាសី"តិ ឧដ្ឋហិត្វា ឯកេកមុដ្ឋិបហារំ ទត្វា សភាយ នីហរិំសុ, ទស្សនាតិក្កន្តាយ បថវី វិវរមទាសិ។ តស្មិំ ខណេ អវីចិតោ ជាលា ឧដ្ឋហិត្វា កុលទត្តិកេន រត្តកម្ពលេនេវ តំ អច្ឆាទេត្វា អវីចិម្ហិ បក្ខិបិ, ភគវតោ លាភសក្ការោ អតិរេកតរោ អហោសិ។ តេន វុត្តំ –

"សព្ពាភិភុស្ស ពុទ្ធស្ស, នន្ទោ នាមាសិ សាវកោ;
តំ អព្ភក្ខាយ និរយេ, ចិរំ សំសរិតំ មយា។

"ទសវស្សសហស្សានិ, និរយេ សំសរិំ ចិរំ;
មនុស្សភាវំ លទ្ធាហំ, អព្ភក្ខានំ ពហុំ លភឹ។

"តេន កម្មាវសេសេន, ចិញ្ចមាណវិកា មមំ;
អព្ភាចិក្ខិ អភូតេន, ជនកាយស្ស អគ្គតោ"តិ។ (អប. ថេរ ១.៣៩.៧០-៧២);

តតិយបញ្ហេ – **អព្ភក្ខាន**ន្តិ អភិ អក្ខានំ អក្កោសនំ។ អតីតេ កិរ ពោធិសត្តោ អបាកដជាតិយំ ឧប្បន្នោ មុនាឡិ នាម ធុត្តោ ហុត្វា ទុជ្ជនសំសគ្គពលេន សុរភឹ នាម បច្ចេកពុទ្ធំ "ទុស្សីលោ បាបធម្មោ អយំ ភិក្ខូ"តិ អក្កោសិ។ សោ តេន អកុសលេន វចីកម្មេន ពហូនិ វស្សសហស្សានិ និរយេ បច្චិត្វា ឥមស្មិំ បច្ឆិមត្តភាវេ ទសបារមិតាសំសិទ្ធិពលេន ពុទ្ធោ ជាតោ លាភគ្គយសគ្គប្បត្តោ អហោសិ។ បុន តិត្ថិយា ឧស្សាហជាតា – "កថំ នុ ខោ សមណស្ស គោតមស្ស អយសំ ឧប្បាទេស្សាមា"តិ ទុក្ខី ទុម្មនា និសីទឹសុ។ តទា សុន្ទរី នាមេកា បរិព្ពាជិកា តេ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឋិតា តុណ្ហីភូតេ កិញ្ចិ អវទន្តេ ទិស្វា "កឹ មយ្ហំ ទោសោ"តិ បុច្ឆិ។ "សមណេន គោតមេន អម្ហេ វិហេឋិយមានេ ត្វំ អប្បោស្សុក្កា វិហរិស្សសិ, ឥទំ តវ ទោសោ"តិ។ "ឯវមហំ តត្ថ កឹ ករិស្សាមី"តិ? "ត្វំ សមណស្ស គោតមស្ស អវណ្ណំ ឧប្បាទេតុំ សក្ខិស្សសី"តិ? "សក្ខិស្សាមិ, អយ្យា"តិ វត្វា តតោ បដ្ឋាយ វុត្តនយេន ទិដ្ឋទិដ្ឋានំ "សមណេន គោតមេន ឯកគន្ធកុដិយំ សយិត្វា និក្ខន្តា"តិ វត្វា អក្កោសតិ បរិភាសតិ។ តិត្ថិយាបិ "បស្សថ, ភោ, សមណស្ស គោតមស្ស កម្ម"ន្តិ អក្កោសន្តិ បរិភាសន្តិ។ វុត្តញ្ហេតំ –

"មុនាឡិ នាមហំ ធុត្តោ, បុព្ពេ អញ្ញាសុ ជាតិសុ;
បច្ចេកពុទ្ធំ សុរភឹ, អព្ភាចិក្ខិំ អទូសកំ។

"តេន កម្មវិបាកេន, និរយេ សំសរិំ ចិរំ;
ពហូ វស្សសហស្សានិ, ទុក្ខំ វេទេសិ វេទនំ។

“តេន កម្មាវសេសេន, ឥធ បច្ឆិមកេ ភវេ;
អព្ភក្ខានំ មយា លទ្ធំ, សុន្ទរិកាយ ការណា”តិ។ (អប. ថេរ ១.៣៩.៦៧-៦៩);

ចតុត្ថបញ្ហេ – **អព្ភក្ខានំ** អភិ វិសេសេន អក្កោសនំ បរិភាសនំ។ អតីតេ កិរ ពោធិសត្តោ ព្រាហ្មណកុលេ ឧប្បន្នោ ពហុស្សុតោ ពហូហិ សក្កតោ បូជិតោ តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ហិមវន្តេ វនមូលផលាហារោ ពហុមាណវេ មន្តេ វាចេន្តោ វាសំ កប្បេសិ។ ឯកោ បញ្ចាភិញ្ញាអដ្ឋសមាបត្តិលាភី តាបសោ តស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។ សោ តំ ទិស្វាវ ឥស្សាបកតោ តំ អទូសកំ ឥសឹ “កាមភោគី កុហកោ អយំ ឥសី”តិ អព្ភាចិក្ខិ, អត្តនោ សិស្សេ ច អាហ – “អយំ ឥសិ ឯវរូបោ អនាចារកោ”តិ។ តេបិ តថេវ អក្កោសឹសុ បរិភាសឹសុ។ សោ តេន អកុសលកម្មវិបាកេន វស្សសហស្សានិ និរយេ ទុក្ខមនុភវិត្វា ឥមស្មឹ បច្ឆិមត្តភាវេ ពុទ្ធោ ហុត្វា លាភគ្គយសគ្គប្បត្តោ អាកាសេ បុណ្ណចន្ទោ វិយ បាកដោ ជាតោ។ តថេវ តិត្ថិយា អព្ភក្ខានេនបិ អសន្តុដ្ឋា បុនបិ សុន្ទរិយា អព្ភក្ខានំ ការេត្វា សុរាធុត្តេ បក្កោសាបេត្វា លញ្ជំ ទត្វា “តុម្ហេ សុន្ទរិំ មារេត្វា ជេតវនទ្វារសមីបេ មាលាកចវរេន ឆាទេថា”តិ អាណាបេសុំ។ តេ តថា ករឹសុ។ តតោ តិត្ថិយា “សុន្ទរិំ ន បស្សាមា”តិ រញ្ញោ អារោចេសុំ។ រាជា “បរិយេសថា”តិ អាហ។ តេ អត្តនា ឋបិតដ្ឋានតោ គហេត្វា មញ្ចកំ អារោបេត្វា រញ្ញោ ទស្សេត្វា “បស្សថ, ភោ, សមណស្ស គោតមស្ស សាវកានំ កម្ម”ន្តិ ភគវតោ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច សកលនគរេ អវណ្ណំ ឧគ្ឃោសេន្តា វិចរឹសុ។ សុន្ទរិំ អាមកសុសានេ អដ្ដកេ ឋបេសុំ។ រាជា “សុន្ទរិមារកេ បរិយេសថា”តិ អាណាបេសិ។ តទា ធុត្តា សុរំ បិវិត្វា “ត្វំ សុន្ទរិំ មារេសិ, ត្វំ មារេសី”តិ កលហំ ករឹសុ។ រាជបុរិសា តេ ធុត្តេ គហេត្វា រញ្ញោ ទស្សេសុំ។ រាជា “កឹ, ភណេ, តុម្ហេហិ សុន្ទរី មារិតា”តិ? “អាម, ទេវា”តិ។ “កេហិ អាណត្តា”តិ? “តិត្ថិយេហិ, ទេវា”តិ។ រាជា តិត្ថិយេ អាហរាបេត្វា ពន្ធាបេត្វា “គច្ឆថ, ភណេ, ‘ពុទ្ធស្ស អវណ្ណត្ថាយ អម្ហេហិ សយមេវ សុន្ទរី មារាបិតា, ភគវា តស្ស សាវកា ច អការកា’តិ ឧគ្ឃោសថា”តិ អាហ។ តេ តថា អកំសុ ។ សកលនគរវាសិនោ និក្កង្ខា អហេសុំ។ រាជា តិត្ថិយេ ច ធុត្តេ ច មារាបេត្វា ឆឌ្ឌាបេសិ ។ តតោ ភគវតោ ភិយ្យោសោមត្តាយ លាភសក្ការោ វឌ្ឍិ។ តេន វុត្តំ –

“ព្រាហ្មណោ សុតវា អាសឹ, អហំ សក្កតបូជិតោ;
មហាវនេ បញ្ចសតេ, មន្តេ វាចេមិ មាណវេ។

“តត្ថាគតោ ឥសិ ភីមោ, បញ្ចាភិញ្ញោ មហិទ្ធិកោ;
តញ្ចាហំ អាគតំ ទិស្វា, អព្ភាចិក្ខឹ អទូសកំ។

“តតោហំ អវចំ សិស្សេ, កាមភោគី អយំ ឥសិ;
មយ្ហម្បិ ភាសមានស្ស, អនុមោទឹសុ មាណវា។

“តតោ មាណវកា សព្ពេ, ភិក្ខមានំ កុលេ កុលេ;
មហាជនស្ស អាហំសុ, កាមភោគី អយំ ឥសិ។

“តេន កម្មវិបាកេន, បញ្ចភិក្ខុសតា ឥមេ;
អព្ភក្ខានំ លភុំ សព្ពេ, សុន្ទរិកាយ ការណា”តិ។ (អប. ថេរ ១.៣៩.៧៣-៧៧);

បញ្ចមេ បញ្ហេ – **សិលាវេធោ**តិ អាហតចិត្តោ សិលំ បវិជ្ឈិ។ អតីតេ កិរ ពោធិសត្តោ ច កនិដ្ឋភាតា ច ឯកបិតុបុត្តា អហេសុំ។ តេ បិតុ អច្ចយេន ទាសេ បដិច្ច កលហំ ករោន្តា អញ្ញមញ្ញំ វិរុទ្ធា អហេសុំ។ ពោធិសត្តោ អត្តនោ ពលវភាវេន កនិដ្ឋភាតរំ អជ្ឈោត្ថរិត្វា តស្សុបរិ បាសាណំ បវិជ្ឈេសិ។ សោ តេន កម្មវិបាកេន នរកាទីសុ អនេកវស្សសហស្សានិ ទុក្ខមនុភវិត្វា ឥមស្មឹ បច្ឆិមត្តភាវេ ពុទ្ធោ ជាតោ។ ទេវទត្តោ រាហុលកុមារស្ស មាតុលោ បុព្ពេ សេរិវាណិជកាលេ ពោធិសត្តេន សទ្ធឹ វាណិជោ អហោសិ, តេ ឯកំ បដ្ដនគាមំ បត្វា “ត្វំ ឯកវីថឹ គណ្ហាហិ, អហម្បិ ឯកវីថឹ គណ្ហាមី”តិ ទ្វេបិ បវិដ្ឋា។ តេសុ ទេវទត្តស្ស បវិដ្ឋវីថិយំ ជិណ្ណសេដ្ឋិភរិយា ច នត្តា ច ទ្វេយេវ អហេសុំ, តេសំ មហន្តំ សុវណ្ណថាលកំ មលគ្គហិតំ ភាជនន្តរេ ឋបិតំ ហោតិ, តំ សុវណ្ណថាលកភាវំ អជានន្តី “ឥមំ ថាលកំ គហេត្វា បិឡន្ធនំ ទេថា”តិ អាហ។ សោ តំ គហេត្វា សូចិយា លេខំ កឌ្ឍិត្វា សុវណ្ណថាលកភាវំ ញត្វា “ថោកំ ទត្វា គណ្ហិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា គតោ។ អថ ពោធិសត្តំ ទ្វារសមីបំ អាគតំ ទិស្វា “នត្តា, អយ្យេ , មយ្ហំ កច្ឆបុដំ បិឡន្ធនំ ទេថា”តិ។ សា តំ បក្កោសាបេត្វា និសីទាបេត្វា តំ ថាលកំ ទត្វា “ឥមំ គហេត្វា មយ្ហំ នត្តាយ កច្ឆបុដំ បិឡន្ធនំ ទេថា”តិ។ ពោធិសត្តោ តំ គហេត្វា សុវណ្ណថាលកភាវំ ញត្វា “តេន វញ្ចិតា”តិ ញត្វា អត្តនោ បសិព្ពកាយ ឋបិតអដ្ឋកហាបណេ អវសេសភណ្ឌញ្ច ទត្វា កច្ឆបុដំ បិឡន្ធនំ កុមារិកាយ ហត្ថេ បិឡន្ធាបេត្វា អគមាសិ។ សោ វាណិជោ បុនាគន្ត្វា បុច្ឆិ។ “តាត, ត្វំ ន គណ្ហិត្ថ, មយ្ហំ បុត្តោ ឥទញ្ចិទញ្ច ទត្វា តំ គហេត្វា គតោ”តិ។ សោ តំ សុត្វាវ ហទយេន ផាលិតេន វិយ ធាវិត្វា អនុពន្ធិ។ ពោធិសត្តោ

នាវំ អារុយ្ហ បក្ខន្ទិ។ សោ “តិដ្ឋ, មា បលាយិ មា បលាយី”តិ វត្វា “និព្ពត្តនិព្ពត្តភវេ តំ នាសេតុំ សមត្ថោ ភវេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ អកាសិ។

សោ បត្ថនាវសេន អនេកេសុ ជាតិសតសហស្សេសុ អញ្ញមញ្ញំ វិហេឋេត្វា ឥមស្មិំ អត្តភាវេ សក្យកុលេ និព្ពត្តិត្វា កមេន ភគវតិ សព្ពញ្ញុតំ បត្វា រាជគហេ វិហរន្តេ អនុរុទ្ធាទីហិ សទ្ធិំ ភគវតោ សន្តិកំ គន្ត្វា បព្ពជិត្វា ឈានលាភី ហុត្វា បាកដោ ភគវន្តំ វរំ យាចិ – “ភន្តេ, សព្ពោ ភិក្ខុសង្ឃោ បិណ្ឌបាតិកាទីនិ តេរស ធុតង្គានិ សមាទិយតុ, សកលោ ភិក្ខុសង្ឃោ មម ភារោ ហោតូ”តិ។ ភគវា ន អនុជានិ។ ទេវទត្តោ វេរំ ពន្ធិត្វា បរិហីនជ្ឈានោ ភគវន្តំ មារេតុកាមោ ឯកទិវសំ វេភារបព្ពតបាទេ ឋិតស្ស ភគវតោ ឧបរិ ឋិតោ បព្ពតកូដំ បវិទ្ធេសិ។ ភគវតោ អានុភាវេន អបរោ បព្ពតកូដោ តំ បតមានំ សម្បដិច្ឆិ។ តេសំ ឃដ្ដនេន ឧដ្ឋិតា បបដិកា អាគន្ត្វា ភគវតោ បាទបិដ្ឋិយំ បហរិ។ តេន វុត្តំ –

“វេមាតុភាតរំ បុព្ពេ, ធនហេតុ ហនី អហំ;
បក្ខិបិំ គិរិទុគ្គស្មិំ, សិលាយ ច អបិំសយិំ។

“តេន កម្មវិបាកេន, ទេវទត្តោ សិលំ ខិបិ;
អង្គុដ្ឋំ បិំសយិ បាទេ, មម បាសាណសក្ខរា”តិ។ (អប. ថេរ ១.៣៩.៧៨-៧៩);

ឆដ្ឋបញ្ហេ – **សកលិកាវេធោ**តិ សកលិកាយ ឃដ្ដនំ។ អតីតេ កិរ ពោធិសត្តោ ឯកស្មិំ កុលេ និព្ពត្តោ ទហរកាលេ មហាវីថិយំ កីឡមានោ វីថិយំ បិណ្ឌាយ ចរមានំ បច្ចេកពុទ្ធំ ទិស្វា “អយំ មុណ្ឌកោ សមណោ កុហិំ គច្ឆតី”តិ បាសាណសកលិកំ គហេត្វា តស្ស បាទបិដ្ឋិយំ ខិបិ ។ បាទបិដ្ឋិចម្មំ ឆិន្ទិត្វា រុហិរំ និក្ខមិ។ សោ តេន បាបកម្មេន អនេកវស្សសហស្សានិ និរយេ មហាទុក្ខំ អនុភវិត្វា ពុទ្ធភូតោបិ កម្មបិលោតិកវសេន បាទបិដ្ឋិយំ បាសាណសកលិកឃដ្ដនេន រុហិរុប្បាទំ លភិ។ តេន វុត្តំ –

“បុរេហំ ទារកោ ហុត្វា, កីឡមានោ មហាបថេ;
បច្ចេកពុទ្ធំ ទិស្វាន, មគ្គេ សកលិកំ ខិបិំ។

“តេន កម្មវិបាកេន, ឥធ បច្ឆិមកេ ភវេ;
វធត្ថំ មំ ទេវទត្តោ, អភិមារេ បយោជយី”តិ។ (អប. ថេរ ១.៣៩.៨០-៨១);

សត្តមបញ្ហេ – **នាឡាគិរី**តិ ធនបាលកោ ហត្ថី មារណត្ថាយ បេសិតោ។ អតីតេ កិរ ពោធិសត្តោ ហត្ថិគោបកោ ហុត្វា និព្ពត្តោ ហត្ថី អារុយ្ហ វិចរមានោ មហាបថេ បច្ចេកពុទ្ធំ ទិស្វា “កុតោ អាគច្ឆតិ អយំ មុណ្ឌកោ”តិ អាហតចិត្តោ ខិលជាតោ ហត្ថិនា អាសាទេសិ។ សោ តេន កម្មេន អបាយេសុ អនេកវស្សសហស្សានិ ទុក្ខំ អនុភវិត្វា បច្ឆិមត្តភាវេ ពុទ្ធោ ជាតោ។ ទេវទត្តោ អជាតសត្តុរាជានំ សហាយំ កត្វា “ត្វំ, មហារាជ, បិតរំ ឃាតេត្វា រាជា ហោហិ, អហំ ពុទ្ធំ មារេត្វា ពុទ្ធោ ភវិស្សាមី”តិ សញ្ញាបេត្វា ឯកទិវសំ រញ្ញោ អនុញ្ញាតាយ ហត្ថិសាលំ គន្ត្វា – “ស្វេ តុម្ហេ នាឡាគិរិំ សោឡសសុរាឃដេ បាយេត្វា ភគវតោ បិណ្ឌាយ ចរណវេលាយំ បេសេថា”តិ ហត្ថិគោបកេ អាណាបេសិ។ សកលនគរំ មហាកោលាហលំ អហោសិ, “ពុទ្ធនាគេន ហត្ថិនាគស្ស យុទ្ធំ បស្សិស្សាមា”តិ ឧភតោ រាជវីថិយំ មញ្ចាតិមញ្ចំ ពន្ធិត្វា បាតោវ សន្និបតិំសុ។ ភគវាបិ កតសរីរបដិជគ្គនោ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ រាជគហំ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។ តស្មិំ ខណេ វុត្តនិយាមេនេវ នាឡាគិរិំ វិស្សជ្ជេសុំ។ សោ វីថិចច្ចរាទយោ វិធមេន្តោ អាគច្ឆតិ។ តទា ឯកា ឥត្ថី ទារកំ គហេត្វា វីថិតោ វីថិំ គច្ឆតិ, ហត្ថី តំ ឥត្ថិំ ទិស្វា អនុពន្ធិ។ ភគវា “នាឡាគិរិ, ន តំ ហនត្ថាយ បេសិតោ, ឥធាគច្ឆាហី”តិ អាហ។ សោ តំ សទ្ទំ សុត្វា ភគវន្តាភិមុខោ ធាវិ។ ភគវា អបរិមាណេសុ ចក្កវាឡេសុ អនន្តសត្តេសុ ផរណារហំ មេត្តំ ឯកស្មិំយេវ នាឡាគិរិម្ហិ ផរិ។ សោ ភគវតោ មេត្តាយ ផុដោ និព្ភយោ ហុត្វា ភគវតោ បាទមូលេ និបតិ។ ភគវា តស្ស មត្ថកេ ហត្ថំ ឋបេសិ។ តទា ទេវព្រហ្មាទយោ អច្ឆរិយព្ភុតជាតចិត្តា បុប្ផបរាគាទីហិ បូជេសុំ។ សកលនគរេ ជណ្ណុកមត្តា ធនរាសយោ អហេសុំ។ រាជា “បច្ឆិមទ្វារេ ធនានិ នគរវាសីនំ ហោន្តុ, បុរត្ថិមទ្វារេ ធនានិ រាជភណ្ឌាគារេ ហោន្តូ”តិ ភេរិំ ចរាបេសិ។ សព្ពេ តថា ករិំសុ។ តទា នាឡាគិរិ ធនបាលោ នាម អហោសិ។ ភគវា វេឡុវនារាមំ អគមាសិ។ តេន វុត្តំ –

“ហត្ថារោហោ បុរេ អាសិំ, បច្ចេកមុនិមុត្តមំ;
បិណ្ឌាយ វិចរន្តំ តំ, អាសាទេសិំ គជេនហំ។

“តេន កម្មវិបាកេន, ភន្តោ នាឡាគិរី គជោ;
គិរិព្ពជេ បុរវរេ, ទារុណោ សមុបាគមី”តិ។ (អប. ថេរ ១.៣៩.៨២-៨៣);

អដ្ឋមបញ្ហេ – **សត្ថច្ឆេទោ**តិ សត្ថេន គណ្ឌផាលនំ កុឋារាយ សត្ថេន ឆេទោ។ អតីតេ កិរ ពោធិសត្តោ បច្ចន្តទេសេ រាជា អហោសិ។ សោ ទុជ្ជនសំសគ្គវសេន បច្ចន្តទេសេ វាសវសេន ច ធុត្តោ សាហសិកោ ឯកទិវសំ ខគ្គហត្ថោ បត្តិកោវ នគរេ វិចរន្តោ និរាបរាធេ ជនេ ខគ្គេន ផាលេន្តោ អគមាសិ។ សោ តេន បាបកម្មវិបាកេន ពហូនិ វស្សសហស្សានិ និរយេ បច្ចិត្វា តិរច្ឆានាទីសុ ទុក្ខមនុភវិត្វា បក្កាវសេសេន បច្ឆិមត្តភាវេ ពុទ្ធភូតោបិ ហេដ្ឋា វុត្តនយេន ទេវទត្តេន ខិត្តបាសាណសក្ខលិកបហារេន ឧដ្ឋិតគណ្ឌោ អហោសិ។ ជីវកោ មេត្តចិត្តេន តំ គណ្ឌំ ផាលេសិ។ វេរិចិត្តស្ស ទេវទត្តស្ស រុហិរុប្បាទកម្មំ អនន្តរិកំ អហោសិ, មេត្តចិត្តស្ស ជីវកស្ស គណ្ឌផាលនំ បុញ្ញមេវ អហោសិ។ តេន វុត្តំ –

“រាជាហំ បត្តិកោ អាសិ, សត្តិយា បុរិសេ ហនឹ;
តេន កម្មវិបាកេន, និរយេ បច្ចិសំ ភុសំ។

“កម្មុនោ តស្ស សេសេន, ឥទានិ សកលំ មម;
បាទេ ឆវឹ បកប្បេសិ, ន ហិ កម្មំ វិនស្សតី”តិ។ (អប. ថេរ ១.៣៩.៨៤-៨៥);

នវមេ បញ្ហេ – “**សីសទុក្ខ**ន្តិ សីសាពាធោ សីសវេទនា។ អតីតេ កិរ ពោធិសត្តោ កេវដ្ដគាមេ កេវដ្ដោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ សោ ឯកទិវសំ កេវដ្ដបុរិសេហិ សទ្ធឹ មច្ឆមារណដ្ឋានំ គន្ត្វា មច្ឆេ មារេន្តេ ទិស្វា តត្ថ សោមនស្សំ ឧប្បាទេសិ, សហគតាបិ តថេវ សោមនស្សំ ឧប្បាទយឹសុ។ សោ តេន អកុសលកម្មេន ចតុរាបាយេ ទុក្ខមនុភវិត្វា ឥមស្មឹ បច្ឆិមត្តភាវេ តេហិ បុរិសេហិ សទ្ធឹ សក្យរាជកុលេ និព្ពត្តិត្វា កមេន ពុទ្ធត្តំ បត្តោបិ សយំ សីសាពាធំ បច្ចនុភោសិ។ តេ ច សក្យរាជានោ **ធម្មបទដ្ឋកថាយំ** (ធ. ប. អដ្ឋ. ១.វិឌូឌភវត្ថុ) វុត្តនយេន វិឌូឌភសង្គាមេ សព្ពេ វិនាសំ បាបុណឹសុ។ តេន វុត្តំ –

“អហំ កេវដ្ដគាមស្មឹ, អហុំ កេវដ្ដទារកោ;
មច្ឆកេ ឃាតិតេ ទិស្វា, ជនយឹ សោមនស្សកំ។

“តេន កម្មវិបាកេន, សីសទុក្ខំ អហូ មម;
សព្ពេ សក្កា ច ហញ្ញឹសុ, យទា ហនិ វិដដូភោ”តិ។ (អប. ថេរ ១.៣៩.៨៦-៨៧);

ទសមបញ្ហេ – **យវខាទន**ន្តិ វេរញ្ជាយំ យវតណ្ឌុលខាទនំ។ អតីតេ កិរ ពោធិសត្តោ អញ្ញតរស្មឹ កុលេ និព្ពត្តោ ជាតិវសេន ច អន្ធពាលភាវេន ច ផុស្សស្ស ភគវតោ សាវកេ មធុរន្នបានេ សាលិភោជនាទយោ ច ភុញ្ជមានេ ទិស្វា “អរេ មុណ្ឌកសមណា, យវំ ខាទថ, មា សាលិភោជនំ ភុញ្ជថា”តិ អក្កោសិ។ សោ តេន អកុសលកម្មវិបាកេន អនេកវស្សសហស្សានិ ចតុរាបាយេ ទុក្ខមនុភវិត្វា ឥមស្មឹ បច្ឆិមត្តភាវេ កមេន ពុទ្ធត្តំ បត្វា លោកសង្គហំ ករោន្តោ គាមនិគមរាជធានីសុ ចរិត្វា ឯកស្មឹ សមយេ វេរញ្ជព្រាហ្មណគាមសមីបេ សាខាវិដបសម្បន្នំ បុចិមន្ទរុក្ខមូលំ បាបុណិ។ វេរញ្ជព្រាហ្មណោ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា អនេកបរិយាយេន ភគវន្តំ ជិនិតុំ អសក្កោន្តោ សោតាបន្នោ ហុត្វា “ភន្តេ, ឥធេវ វស្សំ ឧបគន្តុំ វដ្ដតី”តិ អារោចេសិ។ ភគវា តុណ្ហីភាវេន អធិវាសេសិ។ អថ បុនទិវសតោ បដ្ឋាយ មារោ បាបិមា សកលវេរញ្ជព្រាហ្មណគាមវាសីនំ មារាវដ្ដនំ អកាសិ។ បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋស្ស ភគវតោ មារាវដ្ដនវសេន ឯកោបិ កដច្ឆុភិក្ខាមត្តំ ទាតា នាហោសិ។ ភគវា តុច្ឆបត្តោវ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ បុនាគញ្ឆិ។ តស្មឹ ឯវំ អាគតេ តត្ថេវ និវុដ្ឋា អស្សវាណិជា តំ ទិវសំ ទានំ ទត្វា តតោ បដ្ឋាយ ភគវន្តំ បញ្ចសតភិក្ខុបរិវារំ និមន្តេត្វា បញ្ចន្នំ អស្សសតានំ ភត្តតោ វិភាគំ កត្វា យវំ កោដ្ដេត្វា ភិក្ខូនំ បត្តេសុ បក្ខិបឹសុ ។ សកលស្ស សហស្សចក្កវាឡទេវតា សុជាតាយ បាយាសបចនទិវសេ វិយ ទិព្ពោជំ បក្ខិបឹសុ។ ភគវា បរិភុញ្ជិ , ឯវំ តេមាសំ យវំ បរិភុញ្ជិ។ តេមាសច្ចយេន មារាវដ្ដនេ វិគតេ បវារណាទិវសេ វេរញ្ជោ ព្រាហ្មណោ សរិត្វា មហាសំវេគប្បត្តោ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ ទត្វា វន្ទិត្វា ខមាបេសិ។ តេន វុត្តំ –

“ផុស្សស្សាហំ បាវចនេ, សាវកេ បរិភាសយឹ;
យវំ ខាទថ ភុញ្ជថ, មា ច ភុញ្ជថ សាលយោ។

“តេន កម្មវិបាកេន, តេមាសំ ខាទិតំ យវំ;
និមន្តិតោ ព្រាហ្មណេន, វេរញ្ជាយំ វសឹ តទា”តិ។ (អប. ថេរ ១.៣៩.៨៨-៨៩);

ឯកាទសមបញ្ហេ – **បិដ្ឋិទុក្ខ**ន្តិ បិដ្ឋិអាពាធោ។ អតីតេ កិរ ពោធិសត្តោ គហបតិកុលេ និព្ពត្តោ ថាមសម្បន្នោ កិញ្ចិ វស្សធាតុកោ អហោសិ។ តេន សមយេន ឯកោ មល្លយុទ្ធយោធោ សកលជម្ពុទីបេ គាម និគមរាជធានីសុ មល្លយុទ្ធេ វត្តមានេ បុរិសេ បាតេត្វា ជយប្បត្តោ កមេន ពោធិសត្តស្ស វសននគរំ បត្វា តស្មិម្បិ ជនេ បាតេត្វា គន្តុមារទ្ធោ។ តទា ពោធិសត្តោ “មយ្ហំ វសនដ្ឋានេ ឯស ជយំ បត្វា គច្ឆតី”តិ តត្ថ នគរមណ្ឌលមាគម្ម អប្ផោដេត្វា អាគច្ឆ មយា សទ្ធឹ យុជ្ឈិត្វា គច្ឆាតិ។ សោ ហសិត្វា “អហំ មហន្តេ បុរិសេ បាតេសឹ, អយំ វស្សធាតុកោ វាមនកោ មម ឯកហត្ថស្សាបិ នប្បហោតី”តិ អប្ផោដេត្វា នទិត្វា អាគច្ឆិ។ តេ ឧភោបិ អញ្ញមញ្ញំ ហត្ថំ បរាមសឹសុ, ពោធិសត្តោ តំ ឧក្ខិបិត្វា អាកាសេ ភមិត្វា ភូមិយំ បាតេន្តោ ខន្ធដ្ឋឹ ភិន្ទិត្វា បាតេសិ។ សកលនគរវាសិនោ ឧក្កុដ្ឋឹ ករោន្តា អប្ផោដេត្វា វត្ថាភរណាទីហិ ពោធិសត្តំ បូជេសុំ។ ពោធិសត្តោ តំ មល្លយោធំ ឧជុំ សយាបេត្វា ខន្ធដ្ឋឹ ឧជុកំ កត្វា “គច្ឆ ឥតោ បដ្ឋាយ ឯវរូបំ មា ករោសី”តិ វត្វា ឧយ្យោជេសិ។ សោ តេន កម្មវិបាកេន និព្ពត្តនិព្ពត្តភវេ សរីរសីសាទិ ទុក្ខមនុភវិត្វា តស្មិំ បច្ឆិមត្តភាវេ ពុទ្ធភូតោបិ បិដ្ឋិរុជាទិទុក្ខមនុភោសិ។ តស្មា កទាចិ បិដ្ឋិទុក្ខេ ឧប្បន្នេ សារិបុត្តមោគ្គល្លានេ “ឥតោ បដ្ឋាយ ធម្មំ ទេសេថា”តិ វត្វា សយំ សុគតចីវរំ បញ្ញាបេត្វា សយតិ, កម្មបិលោតិកំ នាម ពុទ្ធមបិ ន មុញ្ចតិ។ វុត្តញ្ហេតំ –

> “និព្ពុទ្ធេ វត្តមានម្ហិ, មល្លបុត្តំ និហេឋយឹ;
> តេន កម្មវិបាកេន, បិដ្ឋិទុក្ខំ អហូ មមា”តិ។ (អប. ថេរ ១.៣៩.៩០);

ទ្វាទសមបញ្ហេ – **អតិសារោ**តិ លោហិតបក្ខន្ទិកាវិរេចនំ។ អតីតេ កិរ ពោធិសត្តោ គហបតិកុលេ និព្ពត្តោ វេជ្ជកម្មេន ជីវិកំ កប្បេសិ។ សោ ឯកំ សេដ្ឋិបុត្តំ រោគេន វិច្ចិតំ តិកិច្ឆន្តោ ភេសជ្ជំ កត្វា តិកិច្ឆិត្វា តស្ស ទេយ្យធម្មទានេ បមាទមាគម្ម អបរំ ឱសធំ ទត្វា វមនវិរេចនំ អកាសិ។ សេដ្ឋិ ពហុធនំ អទាសិ។ សោ តេន កម្មវិបាកេន និព្ពត្តនិព្ពត្តភវេ លោហិតបក្ខន្ទិកាពាធេន វិច្ចិតោ អហោសិ។ ឥមស្មិម្បិ បច្ឆិមត្តភាវេ បរិនិព្ពានសមយេ ចុន្ទេន កម្មារបុត្តេន បចិតសូករមទ្ទវស្ស សកលចក្កវាឡទេវតាហិ បក្ខិត្តទិព្ពោជេន អាហារេន សហ ភុត្តក្ខណេ លោហិតបក្ខន្ទិកាវិរេចនំ អហោសិ។ កោដិសតសហស្សានំ ហត្ថីនំ ពលំ ខយមគមាសិ។ ភគវា វិសាខបុណ្ណមាយំ កុសិនារាយំ បរិនិព្ពានត្ថាយ គច្ឆន្តោ អនេកេសុ ឋានេសុ និសីទន្តោ បិបាសិតោ បានីយំ បិវិត្វា មហាទុក្ខេន កុសិនារំ បត្វា បច្ចូសសមយេ បរិនិព្ពាយិ។ កម្មបិលោតិកំ ឯវរូបំ លោកត្តយសាមិម្បិ ន វិជហតិ។ តេន វុត្តំ –

> “តិកិច្ឆកោ អហំ អាសឹ, សេដ្ឋិបុត្តំ វិរេចយឹ;
> តេន កម្មវិបាកេន, ហោតិ បក្ខន្ទិកា មមាតិ។
>
> “ឯវំ ជិនោ វិយាកាសិ, ភិក្ខុសង្ឃស្ស អគ្គតោ;
> សព្ពាភិញ្ញាពលប្បត្តោ, អនោតត្តេ មហាសរេ”តិ។ (អប. ថេរ ១.៣៩.៩១, ៩៦);

ឯវំ បដិញ្ញាតបញ្ហានំ, មាតិកាឋបនវសេន អកុសលាបទានំ សមត្តំ នាម ហោតីតិ វុត្តំ **ឥត្ថំ សុទ**ន្តិ ឥត្ថំ ឥមិនា បការេន ហេដ្ឋា វុត្តនយេន។ សុទន្តិ និបាតោ បទបូរណត្ថេ អាគតោ។ **ភគវា** ភាគ្យសម្បន្នោ បូរិតបារមិមហាសត្តោ –

> “ភាគ្យវា ភគ្គវា យុត្តោ, ភគេហិ ច វិភត្តវា;
> ភត្តវា វន្តគមនោ, ភវេសុ ភគវា តតោ”តិ។ –

ឯវមាទិគុណយុត្តោ ទេវាតិទេវោ សក្កាតិសក្កោ ព្រហ្មាតិព្រហ្មា ពុទ្ធាតិពុទ្ធោ សោ មហាការុណិកោ ភគវា **អត្តនោ ពុទ្ធចរិយំ** ពុទ្ធការណំ **សម្ភាវយមានោ** បាកដំ កុរុមានោ **ពុទ្ធាបទានិយំ នាម** ពុទ្ធការណបកាសកំ នាម **ធម្មបរិយាយំ** ធម្មទេសនំ សុត្តំ **អភាសិត្ថ** កថេសីតិ។

ឥតិ វិសុទ្ធជនវិលាសិនិយា អបទាន-អដ្ឋកថាយ

ពុទ្ធអបទានសំវណ្ណនា សមត្តា។

២.បច្ចេកពុទ្ធអបទានវណ្ណនា

តតោ អនន្តរំ អបទានំ សង្គាយន្តោ “បច្ចេកពុទ្ធាបទានំ, អាវុសោ អានន្ទ, ភគវតា កត្ថ បញ្ញត្ត”ន្តិ បុដ្ឋោ **“អថ បច្ចេកពុទ្ធាបទានំ សុណាថា”**តិ អាហ។ តេសំ អបទានត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។

៨៣. “សុណាថា”តិ វុត្តបទំ ឧប្បត្តិនិព្ពត្តិវសេន បកាសេន្តោ **“តថាគតំ ជេតវនេ វសន្ត”**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ ជេតកុមារស្ស នាមវសេន តថាសញ្ញិតេ វិហារេ ចតូហិ ឥរិយាបថវិហារេហិ ទិព្ពព្រហ្មអរិយវិហារេហិ វា **វសន្តំ** វិហរន្តំ យថា បុរិមកា វិបស្សិអាទយោ ពុទ្ធា សមត្តិំសបារមិយោ បូរេត្វា អាគតា, តថា អម្ហាកម្បិ ភគវា អាគតោតិ តថាគតោ។ តំ **តថាគតំ** ជេតវនេ វសន្តន្តិ សម្ពន្ធោ។ **វេទេហមុនី**តិ វេទេហរដ្ឋេ ជាតា វេទេហី, វេទេហិយា បុត្តោ វេទេហិបុត្តោ។ មោនំ វុច្ចតិ ញាណំ, តេន ឥតោ គតោ បវត្តោតិ មុនិ។ វេទេហិបុត្តោ ច សោ មុនិ ចេតិ “វេទេហិបុត្តមុនី”តិ វត្តព្ពេ “វណ្ណាគមោ”តិអាទិនា និរុត្តិនយេន ឥ-ការស្ស អត្តំ បុត្ត-សទ្ទស្ស ច លោបំ កត្វា “វេទេហមុនី”តិ វុត្តំ។ “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខូនំ សតិមន្តានំ ធិតិមន្តានំ គតិមន្តានំ ពហុស្សុតានំ ឧបដ្ឋាកានំ យទិទំ អានន្ទោ”តិ (អ. និ. ១.២១៩-២២៣) ឯតទគ្គេ ឋបិតោ អាយស្មា អានន្ទោ **នតង្គោ** នមនកាយង្គោ អញ្ជលិកោ ហុត្វា “ភន្តេ, **បច្ចេកពុទ្ធា នាម** កីទិសា **ហោន្តី**”តិ **អបុច្ឆី**តិ សម្ពន្ធោ។ **តេ** បច្ចេកពុទ្ធា **កេហិ ហេតុភិ** កេហិ ការណេហិ **ភវន្តិ** ឧប្បជ្ជន្តិ។ **វីរា**តិ ភគវន្តំ អាលបតិ។

៨៤-៨៥. តតោ បរំ វិស្សជ្ជិតាការំ ទស្សេន្តោ **“តទាហ សព្ពញ្ញុវរោ មហេសី”**តិអាទិមាហ។ សព្ពំ អតីតាទិភេទំ ហត្ថាមលកំ វិយ ជានាតីតិ សព្ពញ្ញូ, សព្ពញ្ញូ ច សោ វរោ ឧត្តមោ ចេតិ **សព្ពញ្ញុវរោ**។ មហន្តំ សីលក្ខន្ធំ, សមាធិក្ខន្ធំ, បញ្ញាក្ខន្ធំ, វិមុត្តិក្ខន្ធំ, មហន្តំ វិមុត្តិញាណទស្សនក្ខន្ធំ ឯសតិ គវេសតីតិ **មហេសិ។** **អានន្ទភទ្ទំ** មធុរេន សរេន **តទា** តស្មឹ បុច្ឆិតកាលេ **អាហ** កថេសីតិ សម្ពន្ធោ។ ភោ អានន្ទ, **យេ** បច្ចេកពុទ្ធា **បុព្ពពុទ្ធេសុ** បុព្ពេសុ អតីតពុទ្ធេសុ **កតាធិការា** កតបុញ្ញសម្ភារា **ជិនសាសនេសុ អលទ្ធមោក្ខា** អប្បត្តនិព្ពានា។ **តេ** សព្ពេ បច្ចេកពុទ្ធា **ធីរា ឥធ** ឥមស្មឹ លោកេ **សំវេគមុខេន** ឯកបុគ្គលំ បធានំ កត្វា បច្ចេកពុទ្ធា ជាតាតិ អត្ថោ។ **សុតិក្ខបញ្ញា** សុដ្ឋុ តិក្ខបញ្ញា។ **វិនាបិ ពុទ្ធេហិ** ពុទ្ធានំ ឱវាទានុសាសនីហិ រហិតា អបិ។ **បរិត្តកេនបិ** អប្បមត្តកេនបិ **អារម្មណេន បច្ចេកពោធឹ** បដិឯក្កំ ពោធឹ សម្មាសម្ពុទ្ធានន្តរំ ពោធឹ **អនុបាបុណន្តិ** បដិវិជ្ឈន្តិ។

៨៦. **សព្ពម្ហិ លោកម្ហិ** សកលស្មឹ លោកត្តយេ **មមំ ឋបេត្វា** មំ វិហាយ **បចេកពុទ្ធេហិ សមោវ** សទិសោ ឯវ **នត្ថិ, តេសំ មហាមុនីនំ** បច្ចេកពុទ្ធានំ **ឥមំ វណ្ណំ** ឥមំ គុណំ **បទេសមត្តំ** សង្ខេបមត្តំ **អហំ** តុម្ហាកំ **សាធុ** សាធុកំ **វក្ខាមិ** កថេស្សាមីតិ អត្ថោ។

៨៧. អនាចរិយកា ហុត្វា **សយមេវ ពុទ្ធានំ** អត្តនាវ បដិវិទ្ធានំ ឥសីនំ អន្តរេ **មហាឥសីនំ មធុវឌ្ឍុទ្ទំ** ឧទ្ទកមធុបដលំ ឥវ **សាធូនិ** មធុរានិ **វាក្យានិ** ឧទានវចនានិ **អនុត្តរំ** ឧត្តរវិរហិតំ **ភេសជំ** ឱសធំ និព្ពានំ **បត្ថយន្តា** ឥច្ឆន្តា **សព្ពេ** តុម្ហេ **សុបសន្នចិត្តា** សុប្បសន្នមនា **សុណាថ** មនសិ ករោថាតិ អត្ថោ។

៨៨-៨៩. **បច្ចេកពុទ្ធានំ សមាគតាន**ន្តិ រាសិភូតានំ ឧប្បន្នានំ បច្ចេកពុទ្ធានំ។ អរិដ្ឋោ, ឧបរិដ្ឋោ, តគរសិខិ, យសស្សី, សុទស្សនោ, បិយទស្សី, គន្ធារោ, បិណ្ឌោលោ, ឧបាសភោ, និថោ, តថោ, សុតវា, ភាវិតត្តោ, សុម្ភោ, សុភោ, មេថុលោ, អដ្ឋមោ, សុមេធោ, អនីឃោ, សុទាឋោ, ហិង្គុ, ហិង្គោ, ទ្វេជាលិនោ, អដ្ឋកោ, កោសលោ, សុពាហុ, ឧបនេមិសោ, នេមិសោ, សន្តចិត្តោ, សច្ចោ, តថោ, វិរជោ, បណ្ឌិតោ, កាលោ, ឧបកាលោ, វិជិតោ, ជិតោ, អង្គោ, បង្គោ, គុត្តិជ្ជិតោ, បស្សី, ជហី, ឧបធី, ទុក្ខមូលំ, អបរាជិតោ, សរភង្គោ, លោមហំសោ , ឧច្ចង្គមាយោ, អសិតោ, អនាសវោ, មនោមយោ, មានច្ឆិទោ, ពន្ធុមា, តទាធិមុត្តោ, វិមលោ, កេតុមា, កោតុម្ពរង្គោ, មាតង្គោ, អរិយោ, អច្ចុតោ, អច្ចុតគាមិ, ព្យាមកោ, សុមង្គលោ, ទិព្ពិលោ ចាតិអាទីនំ បច្ចេកពុទ្ធសតានំ **យានិ** អបទានានិ **បរម្បរំ** បច្ចេកំ **ព្យាករណានិ** យោ ច **អាទីនវោ យញ្ច វិរាគវត្ថុំ** អនល្លីយនការណំ **យថា ច** យេន ការណេន **ពោធឹ អនុបាបុណឹសុ** ចតុមគ្គញាណំ បច្ចក្ខំ ករឹសុ។ **សរាគវត្ថូសូ**តិ សុដ្ឋុ អល្លីយិតព្ពវត្ថូសុ វត្ថុកាមកិលេសកាមេសុ **វិរាគសញ្ញី** វិរត្តសញ្ញវន្តោ **រត្តម្ហិ លោកម្ហិ** អល្លីយនសភាវលោកេ **វិរតចិត្តា** អនល្លីយនមនា **ហិត្វា បបញ្ចេ**តិ រាគោ បបញ្ចំ ទោសោ បបញ្ចំ សព្ពកិលេសា បបញ្ចាតិ បបញ្ចសង្ខាតេ កិលេសេ ហិត្វា **ជិយ ផន្ទិតានី**តិ ផន្ទិតានិ ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតានិ ជិនិត្វា **តថេវ** តេន ការណេន ឯវំ **ពោធឹ អនុបាបុណឹសុ** បច្ចេកពោធិញាណំ បច្ចក្ខំ ករឹសូតិ អត្ថោ។

៩០-៩១. **សព្ពេសុ ភូតេសុ និធាយ ទណ្ឌ**ន្តិ តជ្ជនផាលនវធពន្ធនំ និធាយ ឋបេត្វា **តេសំ** សព្ពសត្តានំ អន្តរេ **អញ្ញតរំ** កញ្ចិ ឯក**ម្បិ** សត្តំ **អវិហេឋយំ** អវិហេឋយន្តោ អទុក្ខាបេន្តោ **មេត្តេន ចិត្តេន** “សព្ពេ សត្តា សុខិតា ហោន្តូ”តិ មេត្តាសហគតេន ចេតសា **ហិតានុកម្បី** ហិតេន អនុកម្បនសភាវោ។ អថ វា **សព្ពេសុ ភូតេសុ និធាយ ទណ្ឌ**ន្តិ **សព្ពេសូ**តិ សព្ពេន សព្ពំ សព្ពថា សព្ពំ អសេសំ និស្សេសំ បរិយាទិយនវចនមេតំ។ **ភូតេសូ**តិ ភូតា វុច្ចន្តិ តសា ច ថាវរា ច។ យេសំ តសិណា តណ្ហា អប្បហីនា, យេសញ្ច ភយភេរវា អប្បហីនា, តេ

តសា។ កឹ ការណា វុច្ចន្តិ តសា? តសន្តិ ឧត្តសន្តិ បរិតសន្តិ ភាយន្តិ សន្តាសំ អាបជ្ជន្តិ, តំ ការណា វុច្ចន្តិ តសា។ យេសំ តសិណា តណ្ហា បហីនា, យេសញ្ច ភយភេរវា បហីនា, តេ ថាវរា។ កឹ ការណា វុច្ចន្តិ ថាវរា? ថិរន្តិ ន តសន្តិ ន ឧត្តសន្តិ ន បរិតសន្តិ ន ភាយន្តិ ន សន្តាសំ អាបជ្ជន្តិ, តំ ការណា វុច្ចន្តិ ថាវរា។

តយោ ទណ្ឌា – កាយទណ្ឌោ, វចីទណ្ឌោ, មនោទណ្ឌោតិ។ តិវិធំ កាយទុច្ចរិតំ កាយទណ្ឌោ, ចតុព្ពិធំ វចីទុច្ចរិតំ វចីទណ្ឌោ, តិវិធំ មនោទុច្ចរិតំ មនោទណ្ឌោ។ សព្ពេសុ សកលេសុ ភូតេសុ សត្តេសុ តំ តិវិធំ ទណ្ឌំ និធាយ និទហិត្វា ឱរោបយិត្វា សមោរោបយិត្វា និក្ខិបិត្វា បដិប្បស្សម្ភេត្វា ហឹសនត្ថំ អគហេត្វាតិ សព្ពេសុ ភូតេសុ និធាយ ទណ្ឌំ។ **អវិហេឋយំ អញ្ញតរម្បិ តេស**ន្តិ ឯកមេកម្បិ សត្តំ បាណិនា វា លេឌ្ឌុនា វា ទណ្ឌេន វា សត្ថេន វា អន្ទុយា វា រជ្ជុយា វា អវិហេឋយន្តោ, សព្ពេបិ សត្តេ បាណិនា វា លេឌ្ឌុនា វា ទណ្ឌេន វា សត្ថេន វា អន្ទុយា វា រជ្ជុយា វា អវិហេឋយំ អវិហេឋយន្តោ អញ្ញតរម្បិ តេសំ។ **ន បុត្តមិច្ឆេយ្យ កុតោ សហាយ**ន្តិ **នា**តិ បដិក្ខេបោ។ **បុត្ត**ន្តិ ចត្តារោ បុត្តា អត្រជោ បុត្តោ, ខេត្តជោ, ទិន្នកោ, អន្តេវាសិកោ បុត្តោ។ **សហាយ**ន្តិ សហាយោ វុច្ចតិ យេន សហ អាគមនំ ផាសុ, គមនំ ផាសុ, ឋានំ ផាសុ, និសជ្ជា ផាសុ, អាលបនំ ផាសុ, សល្លបនំ ផាសុ, សមុល្លបនំ ផាសុ។ ន បុត្តមិច្ឆេយ្យ កុតោ សហាយន្តិ បុត្តម្បិ ន ឥច្ឆេយ្យ ន សាទិយេយ្យ ន បត្ថេយ្យ ន បិហយេយ្យ នាភិជប្បេយ្យ, កុតោ មិត្តំ វា សន្ទិដ្ឋំ វា សម្ភត្តំ វា សហាយំ វា ឥច្ឆេយ្យ សាទិយេយ្យ បត្ថេយ្យ បិហយេយ្យ អភិជប្បេយ្យាតិ ន បុត្តមិច្ឆេយ្យ កុតោ សហាយំ។ **ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ**តិ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ បព្ពជ្ជាសង្ខាតេន ឯកោ, អទុតិយដ្ឋេន ឯកោ, តណ្ហាយ បហានដ្ឋេន ឯកោ, ឯកន្តវីតរាគោតិ ឯកោ, ឯកន្តវីតទោសោតិ ឯកោ, ឯកន្តវីតមោហោតិ ឯកោ, ឯកន្តនិក្កិលេសោតិ ឯកោ, ឯកាយនមគ្គំ គតោតិ ឯកោ, ឯកោ អនុត្តរំ បច្ចេកសម្ពោធឹ អភិសម្ពុទ្ធោតិ ឯកោ។

កថំ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ បព្ពជ្ជាសង្ខាតេន ឯកោ? សោ ហិ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ សព្ពំ ឃរាវាសបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា, បុត្តទារបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា, ញាតិបលិពោធំ, មិត្តាមច្ចបលិពោធំ, សន្និធិបលិពោធំ ឆិន្ទិត្វា កេសមស្សុំ ឱហារេត្វា កាសាយានិ វត្ថានិ អច្ឆាទេត្វា អគារស្មា និក្ខម្ម អនគារិយំ បព្ពជិត្វា អកិញ្ចនភាវំ ឧបគន្ត្វា ឯកោវ ចរតិ វិហរតិ ឥរិយតិ វត្តតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតីតិ ឯវំ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ បព្ពជ្ជាសង្ខាតេន ឯកោ។

កថំ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ អទុតិយដ្ឋេន ឯកោ? សោ ឯវំ បព្ពជិតោ សមានោ ឯកោ អរញ្ញវនបត្ថានិ បន្តានិ សេនាសនានិ បដិសេវតិ អប្បសទ្ទានិ អប្បនិគ្ឃោសានិ វិជនវាតានិ មនុស្សរាហស្សេយ្យកានិ បដិសល្លានសារុប្បានិ។ សោ ឯកោ តិដ្ឋតិ, ឯកោ គច្ឆតិ, ឯកោ និសីទតិ, ឯកោ សេយ្យំ កប្បេតិ, ឯកោ គាមំ បិណ្ឌាយ បវិសតិ, ឯកោ បដិក្កមតិ, ឯកោ រហោ និសីទតិ, ឯកោ ចង្កមតិ, ឯកោ ចរតិ វិហរតិ ឥរិយតិ វត្តតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតីតិ ឯវំ សោ អទុតិយដ្ឋេន ឯកោ។

កថំ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ តណ្ហាយ បហានដ្ឋេន ឯកោ? សោ ឯកោ អទុតិយោ អប្បមត្តោ អាតាបី បហិតត្តោ វិហរន្តោ មហាបធានំ បទហន្តោ មារំ សសេនកំ នមុចឹ កណ្ហំ បមត្តពន្ធុំ វិធមេត្វា ច តណ្ហាជាលិនី វិសរិតំ វិសត្តិកំ បជហិ វិនោទេសិ ព្យន្តីអកាសិ អនភាវំ គមេសិ។

“តណ្ហាទុតិយោ បុរិសោ, ទីឃមទ្ធាន សំសរំ;
ឥត្ថភាវញ្ញថាភាវំ, សំសារំ នាតិវត្តតិ។

“ឯតមាទីនវំ ញត្វា, តណ្ហំ ទុក្ខស្ស សម្ភវំ;
វីតតណ្ហោ អនាទានោ, សតោ ភិក្ខុ បរិព្ពជេ”តិ។ (ឥតិវុ. ១៥, ១០៥; មហានិ. ១៩១) –

ឯវំ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ តណ្ហាយ បហានដ្ឋេន ឯកោ។

កថំ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ឯកន្តវីតរាគោតិ ឯកោ? រាគស្ស បហីនត្តា ឯកន្តវីតរាគោតិ ឯកោ, ទោសស្ស បហីនត្តា ឯកន្តវីតទោសោតិ ឯកោ, មោហស្ស បហីនត្តា ឯកន្តវីតមោហោតិ ឯកោ, កិលេសានំ បហីនត្តា ឯកន្តនិក្កិលេសោតិ ឯកោ, ឯវំ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ឯកន្តវីតរាគោតិ ឯកោ។

កថំ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ឯកាយនមគ្គំ គតោតិ ឯកោ? ឯកាយនមគ្គោ វុច្ចតិ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា, ចត្តារោ សម្មប្បធានា, ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា, បញ្ចិន្ទ្រិយានិ, បញ្ច ពលានិ, សត្ត ពោជ្ឈង្គា, អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ។

“ឯកាយនំ ជាតិខយន្តទស្សី, មគ្គំ បជានាតិ ហិតានុកម្បី;
ឯតេន មគ្គេន តរិសុ បុព្ពេ, តរិស្សន្តិ យេ ច តរន្តិ ឱឃ”ន្តិ។ (សំ. និ. ៥.៣៨៤; មហានិ. ១៩១) –

ឯវំ សោ ឯកាយនមគ្គំ គតោតិ ឯកោ។

កថំ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ឯកោ អនុត្តរំ បច្ចេកសម្ពោធឹ អភិសម្ពុទ្ធោតិ ឯកោ? ពោធិ វុច្ចតិ ចតូសុ មគ្គេសុ ញាណំ (មហានិ. ១៩១; ចូឡនិ. ខគ្គវិសាណសុត្តនិទ្ទេស ១២១)។ បញ្ញា បញ្ញិន្ទ្រិយំ បញ្ញាពលំ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គោ វីមំសា វិបស្សនា សម្មាទិដ្ឋិ។ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ តេន បច្ចេកពោធិញាណេន “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា”តិ ពុជ្ឈិ, “សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខា”តិ ពុជ្ឈិ, “សព្ពេ ធម្មា អនត្តា”តិ ពុជ្ឈិ។ “អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារា”តិ ពុជ្ឈិ, “សង្ខារបច្ចយា វិញ្ញាណ”ន្តិ ពុជ្ឈិ, “វិញ្ញាណបច្ចយា នាមរូប”ន្តិ ពុជ្ឈិ, “នាមរូបបច្ចយា សឡាយតន”ន្តិ ពុជ្ឈិ, “សឡាយតនបច្ចយា ផស្សោ”តិ ពុជ្ឈិ, “ផស្សបច្ចយា វេទនា”តិ ពុជ្ឈិ, “វេទនាបច្ចយា តណ្ហា”តិ ពុជ្ឈិ, “តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទាន”ន្តិ ពុជ្ឈិ, “ឧបាទានបច្ចយា ភវោ”តិ ពុជ្ឈិ, “ភវបច្ចយា ជាតី”តិ ពុជ្ឈិ, “ជាតិបច្ចយា ជរាមរណ”ន្តិ ពុជ្ឈិ។ “អវិជ្ជានិរោធា សង្ខារនិរោធោ”តិ ពុជ្ឈិ, “សង្ខារនិរោធា វិញ្ញាណនិរោធោ”តិ ពុជ្ឈិ…បេ… “ភវនិរោធា ជាតិនិរោធោ”តិ ពុជ្ឈិ, “ជាតិនិរោធា ជរាមរណនិរោធោ”តិ ពុជ្ឈិ។ “ឥទំ ទុក្ខ”ន្តិ ពុជ្ឈិ, “អយំ ទុក្ខសមុទយោ”តិ ពុជ្ឈិ, “អយំ ទុក្ខនិរោធោ”តិ ពុជ្ឈិ, “អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនិបដិបទា”តិ ពុជ្ឈិ។ “ឥមេ អាសវា”តិ ពុជ្ឈិ, “អយំ អាសវសមុទយោ”តិ ពុជ្ឈិ…បេ… “បដិបទា”តិ ពុជ្ឈិ, “ឥមេ ធម្មា អភិញ្ញេយ្យា”តិ ពុជ្ឈិ, “ឥមេ ធម្មា បហាតព្ពា”តិ ពុជ្ឈិ, “ឥមេ ធម្មា សច្ឆិកាតព្ពា”តិ ពុជ្ឈិ, “ឥមេ ធម្មា ភាវេតព្ពា”តិ ពុជ្ឈិ។ ឆន្នំ ផស្សាយតនានំ សមុទយញ្ច អត្ថង្គមញ្ច អស្សាទញ្ច អាទីនវញ្ច និស្សរណញ្ច ពុជ្ឈិ, បញ្ចន្នំ ឧបាទានក្ខន្ធានំ សមុទយញ្ច…បេ… និស្សរណញ្ច ពុជ្ឈិ, ចតុន្នំ មហាភូតានំ សមុទយញ្ច អត្ថង្គមញ្ច អស្សាទញ្ច អាទីនវញ្ច និស្សរណញ្ច ពុជ្ឈិ, “យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ, សព្ពំ តំ និរោធធម្ម”ន្តិ ពុជ្ឈិ។

អថ វា យំ ពុជ្ឈិតព្ពំ អនុពុជ្ឈិតព្ពំ បដិពុជ្ឈិតព្ពំ សម្ពុជ្ឈិតព្ពំ អធិគន្តព្ពំ ផស្សិតព្ពំ សច្ឆិកាតព្ពំ, សព្ពំ តំ តេន បច្ចេកពោធិញាណេន ពុជ្ឈិ អនុពុជ្ឈិ បដិពុជ្ឈិ សម្ពុជ្ឈិ អធិគញ្ឆិ ផស្សេសិ សច្ឆាកាសីតិ, ឯវំ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ឯកោ អនុត្តរំ បច្ចេកសម្ពោធឹ អភិសម្ពុទ្ធោតិ ឯកោ។

ចរេតិ អដ្ឋ ចរិយាយោ (ចូឡនិ. ខគ្គវិសាណសុត្តនិទ្ទេស ១២១) – ឥរិយាបថចរិយា, អាយតនចរិយា, សតិចរិយា, សមាធិចរិយា, ញាណចរិយា, មគ្គចរិយា, បត្តិចរិយា, លោកត្ថចរិយា។ ឥរិយាបថចរិយាតិ ចតូសុ ឥរិយាបថេសុ, អាយតនចរិយាតិ ឆសុ អជ្ឈត្តិកពាហិរេសុ អាយតនេសុ, សតិចរិយាតិ ចតូសុ សតិបដ្ឋានេសុ, សមាធិចរិយាតិ ចតូសុ ឈានេសុ, ញាណចរិយាតិ ចតូសុ អរិយសច្ចេសុ, មគ្គចរិយាតិ ចតូសុ អរិយមគ្គេសុ, បត្តិចរិយាតិ ចតូសុ សាមញ្ញផលេសុ, លោកត្ថចរិយាតិ តថាគតេសុ អរហន្តេសុ សម្មាសម្ពុទ្ធេសុ, បទេសតោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធេសុ, បទេសតោ សាវកេសុ។

ឥរិយាបថចរិយា ច បណិធិសម្បន្នានំ, អាយតនចរិយា ច ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារានំ, សតិចរិយា ច អប្បមាទវិហារីនំ, សមាធិចរិយា ច អធិចិត្តមនុយុត្តានំ, ញាណចរិយា ច ពុទ្ធិសម្បន្នានំ, មគ្គចរិយា ច សម្មាបដិបន្នានំ, បត្តិចរិយា ច អធិគតផលានំ, លោកត្ថចរិយា ច តថាគតានំ អរហន្តានំ សម្មាសម្ពុទ្ធានំ, បទេសតោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធានំ, បទេសតោ សាវកានំ។ ឥមា អដ្ឋ ចរិយាយោ។

អបរាបិ អដ្ឋ ចរិយាយោ – អធិមុច្ចន្តោ សទ្ធាយ ចរតិ, បគ្គណ្ហន្តោ វីរិយេន ចរតិ, ឧបដ្ឋបេន្តោ សតិយា ចរតិ, អវិក្ខេបំ ករោន្តោ សមាធិនា ចរតិ, បជានន្តោ បញ្ញាយ ចរតិ, វិជានន្តោ វិញ្ញាណចរិយាយ ចរតិ, ឯវំ បដិបន្នស្ស កុសលា ធម្មា អាយតនន្តិ អាយតនចរិយាយ ចរតិ។ ឯវំ បដិបន្នោ វិសេសមធិគច្ឆតីតិ វិសេសចរិយាយ ចរតិ។ ឥមា អដ្ឋ ចរិយាយោ។

អបរាបិ អដ្ឋ ចរិយាយោ – ទស្សនចរិយា ច សម្មាទិដ្ឋិយា, អភិនិរោបនចរិយា ច សម្មាសង្កប្បស្ស, បរិគ្គហចរិយា ច សម្មាវាចាយ, សមុដ្ឋានចរិយា ច សម្មាកម្មន្តស្ស, វោទានចរិយា ច សម្មាអាជីវស្ស, បគ្គហចរិយា ច សម្មាវាយាមស្ស, ឧបដ្ឋានចរិយា ច សម្មាសតិយា, អវិក្ខេបចរិយា ច សម្មាសមាធិស្ស។ ឥមា អដ្ឋ ចរិយាយោ។

ខគ្គវិសាណកប្បោតិ យថា ខគ្គស្ស នាម វិសាណំ ឯកមេវ ហោតិ, អទុតិយំ, ឯវមេវ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ តក្កប្បោ តស្សទិសោ តប្បដិភាគោ។ យថា អតិលោណំ វុច្ចតិ លោណកប្បោ, អតិតិត្តកំ វុច្ចតិ តិត្តកប្បោ, អតិមធុរំ វុច្ចតិ មធុរកប្បោ, អតិឧណ្ហំ វុច្ចតិ អគ្គិកប្បោ, អតិសីតំ វុច្ចតិ ហិមកប្បោ, មហាឧទកក្ខន្ធោ វុច្ចតិ សមុទ្ទកប្បោ, មហាភិញ្ញាពលប្បត្តោ សាវកោ វុច្ចតិ សត្ថុកប្បោតិ។ ឯវមេវ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ខគ្គវិសាណកប្បោ,

ខគ្គវិសាណសទិសោ ខគ្គវិសាណបដិភាគោ ឯកោ អទុតិយោ មុត្តពន្ធនោ សម្មា លោកេ ចរតិ វិហរតិ ឥរិយតិ វត្តតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតីតិ ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ តេនាហុ បច្ចេកសម្ពុទ្ធា –

“សព្ពេសុ ភូតេសុ និធាយ ទណ្ឌំ, អវិហេឋយំ អញ្ញតរម្បិ តេសំ;
ន បុត្តមិច្ឆេយ្យ កុតោ សហាយំ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“សំសគ្គជាតស្ស ភវន្តិ ស្នេហា, ស្នេហន្វយំ ទុក្ខមិទំ បហោតិ;
អាទីនវំ ស្នេហជំ បេក្ខមានោ; ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“មិត្តេ សុហជ្ជេ អនុកម្បមានោ, ហាបេតិ អត្ថំ បដិពទ្ធចិត្តោ;
ឯតំ ភយំ សន្ថវេ បេក្ខមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“វំសោ វិសាលោវ យថា វិសត្តោ, បុត្តេសុ ទារេសុ ច យា អបេក្ខា;
វំសេ កឡីរោវ អសជ្ជមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“មិគោ អរញ្ញម្ហិ យថា អពទ្ធោ, យេនិច្ឆកំ គច្ឆតិ គោចរាយ;
វិញ្ញូ នរោ សេរិតំ បេក្ខមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“អាមន្តនា ហោតិ សហាយមជ្ឈេ, វាសេ ច ឋានេ គមនេ ចារិកាយ;
អនភិជ្ឈិតំ សេរិតំ បេក្ខមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“ខិឌ្ឌា រតី ហោតិ សហាយមជ្ឈេ, បុត្តេសុ បេមំ វិបុលញ្ច ហោតិ;
បិយវិប្បយោគំ វិជិគុច្ឆមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“ចាតុទ្ទិសោ អប្បដិឃោ ច ហោតិ, សន្តុស្សមានោ ឥតរីតរេន;
បរិស្សយានំ សហិតា អឆម្ភី, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“ទុស្សង្គហា បព្ពជិតាបិ ឯកេ, អថោ គហដ្ឋា ឃរមាវសន្តា;
អប្បោស្សុក្កោ បរបុត្តេសុ ហុត្វា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“ឱរោបយិត្វា គិហិព្យញ្ជនានិ, សញ្ឆិន្នបត្តោ យថា កោវិឡារោ;
ឆេត្វាន វីរោ គិហិពន្ធនានិ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“សចេ លភេថ និបកំ សហាយំ, សទ្ធឹ ចរំ សាធុវិហារិធីរំ;
អភិភុយ្យ សព្ពានិ បរិស្សយានិ, ចរេយ្យ តេនត្តមនោ សតីមា។

“នោ ចេ លភេថ និបកំ សហាយំ, សទ្ធឹ ចរំ សាធុវិហារិធីរំ;
រាជាវ រដ្ឋំ វិជិតំ បហាយ, ឯកោ ចរេ មាតង្គរញ្ញេវ នាគោ។

“អទ្ធា បសំសាម សហាយសម្បទំ, សេដ្ឋា សមា សេវិតព្ពា សហាយា;
ឯតេ អលទ្ធា អនវជ្ជភោជី, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“ទិស្វា សុវណ្ណស្ស បភស្សរានិ, កម្មារបុត្តេន សុនិដ្ឋិតានិ;
សង្ឃដ្ដមានានិ ទុវេ ភុជស្មឹ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“ឯវំ ទុតីយេន សហា មមស្ស, វាចាភិលាបោ អភិសជ្ជនា វា;
ឯតំ ភយំ អាយតឹ បេក្ខមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“កាមា ហិ ចិត្រា មធុរា មនោរមា, វិរូបរូបេន មថេន្តិ ចិត្តំ;
អាទីនវំ កាមគុណេសុ ទិស្វា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“ឦតី ច គណ្ឌោ ច ឧបទ្ទវោ ច, រោគោ ច សល្លញ្ច ភយញ្ច មេតំ;
ឯតំ ភយំ កាមគុណេសុ ទិស្វា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“សីតញ្ច ឧណ្ហញ្ច ខុទំ បិបាសំ, វាតាតបេ ឌំសសរីសបេ ច;
សព្ពានិបេតានិ អភិព្ភវិត្វា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“នាគោវ យូថានិ វិវជ្ជយិត្វា, សញ្ជាតខន្ធោ បទុមី ឧឡារោ;
យថាភិរន្តំ វិហរំ អរញ្ញេ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“អដ្ឋានតំ សង្គណិការតស្ស, យំ ផស្សយេ សាមយិកំ វិមុត្តិំ;
អាទិច្ចពន្ធុស្ស វចោ និសម្ម, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“ទិដ្ឋីវិសូកានិ ឧបាតិវត្តោ, បត្តោ និយាមំ បដិលទ្ធមគ្គោ;
ឧប្បន្នញាណោម្ហិ អនញ្ញនេយ្យោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“និល្លោលុបោ និក្កុហោ និប្បិបាសោ, និម្មក្ខ និទ្ធន្តកសាវមោហោ;
និរាសយោ សព្ពលោកេ ភវិត្វា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“បាបំ សហាយំ បរិវជ្ជយេថ, អនត្ថទស្សិំ វិសមេ និវិដ្ឋំ;
សយំ ន សេវេ បសុតំ បមត្តំ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“ពហុស្សុតំ ធម្មធរំ ភជេថ, មិត្តំ ឧឡារំ បដិភានវន្តំ;
អញ្ញាយ អត្ថានិ វិនេយ្យ កង្ខំ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“ខិឌ្ឌំ រតិំ កាមសុខញ្ច លោកេ, អនលង្ករិត្វា អនបេក្ខមានោ;
វិភូសដ្ឋានា វិរតោ សច្ចវាទី, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“បុត្តញ្ច ទារំ បិតរញ្ច មាតរំ, ធនានិ ធញ្ញានិ ច ពន្ធវានិ;
ហិត្វាន កាមានិ យថោធិកានិ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“សង្គោ ឯសោ បរិត្តមេត្ថ សោខ្យំ, អប្បស្សាទោ ទុក្ខមេវេត្ថ ភិយ្យោ;
គឡោ ឯសោ ឥតិ ញត្វា មតិមា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“សន្ទាលយិត្វាន សំយោជនានិ, ជាលំវ ភេត្វា សលិលម្ពុចារី,
អគ្គីវ ទឌ្ឍំ អនិវត្តមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“ឱក្ខិត្តចក្ខូ ន ច បាទលោលោ, គុត្តិន្ទ្រិយោ រក្ខិតមានសានោ;
អនវស្សុតោ អបរិឌយ្ហមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“ឱហារយិត្វា គិហិព្យញ្ជនានិ, សញ្ឆន្នបត្តោ យថា បារិឆត្តោ;
កាសាយវត្ថោ អភិនិក្ខមិត្វា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“រសេសុ គេធំ អករំ អលោលោ, អនញ្ញបោសី សបទានចារី;
កុលេ កុលេ អប្បដិពទ្ធចិត្តោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“បហាយ បញ្ចាវរណានិ ចេតសោ, ឧបក្កិលេសេ ព្យបនុជ្ជ សព្ពេ;
អនិស្សិតោ ឆេជ្ជ សិនេហទោសំ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“វិបិដ្ឋិកត្វាន សុខញ្ច ទុក្ខំ, បុព្ពេវ សោមនស្សទោមនស្សំ;
លទ្ធានុបេក្ខំ សមថំ វិសុទ្ធំ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“អារទ្ធវីរិយោ បរមត្ថបត្តិយា, អលីនចិត្តោ អកុសីតវុត្តិ;
ទឡ្ហនិក្កមោ ថាមពលូបបន្នោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“បដិសល្លានំ ឈានមរិញ្ចមានោ, ធម្មេសុ និច្ចំ អនុធម្មចារី;
អាទីនវំ សម្មសិតា ភវេសុ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“តណ្ហក្ខយំ បត្ថយមប្បមត្តោ, អនេឡមូគោ សុតវា សតីមា;
សង្ខាតធម្មោ និយតោ បធានវា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“សីហោវ សទ្ទេសុ អសន្តសន្តោ, វាតោវ ជាលម្ហិ អសជ្ជមានោ;
បទុមំវ តោយេន អលិម្បមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“សីហោ យថា ទាឋពលី បសយ្ហ, រាជា មិគានំ អភិភុយ្យ ចារី;
សេវេថ បន្តានិ សេនាសនានិ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“មេត្តំ ឧបេក្ខំ ករុណំ វិមុត្តិំ, អាសេវមានោ មុទិតញ្ច កាលេ;
សព្ពេន លោកេន អវិរុជ្ឈមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“រាគញ្ច ទោសញ្ច បហាយ មោហំ, សន្ទាលយិត្វាន សំយោជនានិ;
អសន្តសំ ជីវិតសង្ខយម្ហិ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

“ភជន្តិ សេវន្តិ ច ការណត្ថា, និក្ការណា ទុល្លភា អជ្ជ មិត្តា;
អត្តត្ថបញ្ញា អសុចីមនុស្សា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។

តត្ថ **សព្ពេសុ ភូតេសូ**តិ ខគ្គវិសាណបច្ចេកពុទ្ធាបទានសុត្តំ។ កា ឧប្បត្តិ? សព្ពសុត្តានំ ចតុព្ពិធា ឧប្បត្តិ – អត្តជ្ឈាសយតោ, បរជ្ឈាសយតោ, អដ្ឋុប្បត្តិតោ, បុច្ឆាវសិតោតិ។ តត្ថ ខគ្គវិសាណសុត្តស្ស អវិសេសេន បុច្ឆាវសិតោ ឧប្បត្តិ។ វិសេសេន បន យស្មា ឯត្ថ កាចិ គាថា តេន តេន បច្ចេកពុទ្ធេន បុដ្ឋេន វុត្តា, កាចិ អបុដ្ឋេន អត្តនា អធិគតមគ្គនយានុរូបំ ឧទានំយេវ ឧទានេន្តេន, តស្មា កាយចិ គាថាយ បុច្ឆាវសិតោ, កាយចិ អត្តជ្ឈាសយតោ ឧប្បត្តិ។ តត្ថ យា អយំ អវិសេសេន បុច្ឆាវសិតោ ឧប្បត្តិ, សា អាទិតោ បភុតិ ឯវំ វេទិតព្ពា –

ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ។ អថ ខោ អាយស្មតោ អានន្ទស្ស រហោគតស្ស បដិសល្លីនស្ស ឯវំ ចេតសោ បរិវិតក្កោ ឧទបាទិ – “ពុទ្ធានំ បត្ថនា ច អភិនីហារោ ច ទិស្សតិ, តថា សាវកានំ, បច្ចេកពុទ្ធានំ ន ទិស្សតិ, យំនូនាហំ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆេយ្យ”ន្តិ? សោ បដិសល្លានា វុដ្ឋិតោ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា យថាក្កមេន ឯតមត្ថំ បុច្ឆិ។ អថស្ស ភគវា បុព្ពយោគាវចរសុត្តំ អភាសិ –

> “បញ្ចិមេ, អានន្ទ, អានិសំសា បុព្ពយោគាវចរេ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ បដិកច្ចេវ អញ្ញំ អារាធេតិ។ នោ ចេ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ បដិកច្ចេវ អញ្ញំ អារាធេតិ, អថ មរណកាលេ អញ្ញំ អារាធេតិ។ អថ ទេវបុត្តោ សមានោ អញ្ញំ អារាធេតិ។ អថ ពុទ្ធានំ សម្មុខីភាវេ ខិប្បាភិញ្ញោ ហោតិ។ អថ បច្ឆិមេ កាលេ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ហោតី”តិ។

ឯវំ វត្វា បុន អាហ –

> “បច្ចេកសម្ពុទ្ធា នាម, អានន្ទ, អភិនីហារសម្បន្នា បុព្ពយោគាវចរា ហោន្តិ, តស្មា បច្ចេកពុទ្ធពុទ្ធសាវកានំ សព្ពេសំ បត្ថនា ច អភិនីហារោ ច ឥច្ឆិតព្ពោ”តិ។

សោ អាហ – “ពុទ្ធានំ, ភន្តេ, បត្ថនា កីវ ចិរំ វដ្តតី”តិ។ ពុទ្ធានំ, អានន្ទ, ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទេន ចត្តារិ អសង្ខ្យេយ្យានិ កប្បសតសហស្សញ្ច, មជ្ឈិមបរិច្ឆេទេន អដ្ឋ អសង្ខ្យេយ្យានិ កប្បសតសហស្សញ្ច, ឧបរិមបរិច្ឆេទេន សោឡស អសង្ខ្យេយ្យានិ កប្បសតសហស្សញ្ច។ ឯតេ ច ភេទា បញ្ញាធិកសទ្ធាធិកវីរិយាធិកានំ វសេន ញាតព្ពា។ បញ្ញាធិកានញ្ហិ សទ្ធា មន្ទា ហោតិ, បញ្ញា តិក្ខា។ សទ្ធាធិកានំ បញ្ញា មជ្ឈិមា ហោតិ, សទ្ធា តិក្ខា។ វីរិយាធិកានំ សទ្ធា បញ្ញា មន្ទា ហោតិ, វីរិយំ តិក្ខន្តិ។ អប្បត្វា បន ចត្តារិ អសង្ខ្យេយ្យានិ កប្បសត

សហស្សញ្ច ទិវសេ ទិវសេ វេស្សន្តរទានសទិសំ ទានំ ទេន្តោបិ តទនុរូបេ សីលាទិបារមិធម្មេ អាចិនន្តោបិ អន្តរា ពុទ្ធោ ភវិស្សតីតិ នេតំ ឋានំ វិជ្ជតិ។ កស្មា? ញាណំ គព្ភំ ន គណ្ហាតិ, វេបុល្លំ នាបជ្ជតិ, បរិបាកំ ន គច្ឆតីតិ។ យថា នាម តិមាសចតុមាសបញ្ចមាសច្ចយេន និប្ផជ្ជនកំ សស្សំ តំ តំ កាលំ អប្បត្វា ទិវសេ ទិវសេ សតក្ខត្តុំ សហស្សក្ខត្តុំ កេឡាយន្តោបិ ឧទកេន សិញ្ចន្តោបិ អន្តរា បក្ខេន វា មាសេន វា និប្ផាទេស្សតីតិ នេតំ ឋានំ វិជ្ជតិ។ កស្មា? សស្សំ គព្ភំ ន គណ្ហាតិ, វេបុល្លំ នាបជ្ជតិ, បរិបាកំ ន គច្ឆតីតិ។ ឯវមេវំ អប្បត្វា ចត្តារិ អសង្ខ្យេយ្យានិ កប្បសតសហស្សញ្ច អន្តរា ពុទ្ធោ ភវិស្សតីតិ នេតំ ឋានំ វិជ្ជតិ។ តស្មា យថាវុត្តមេវ កាលំ បារមិបូរណំ កាតព្ពំ ញាណបរិបាកត្ថាយ។ ឯត្តកេនាបិ ច កាលេន ពុទ្ធត្តំ បត្ថយតោ អភិនីហារករណេ អដ្ឋ សម្បត្តិយោ ឥច្ឆិតព្ពា។ អយញ្ហិ –

> “មនុស្សត្តំ លិង្គសម្បត្តិ, ហេតុ សត្ថារទស្សនំ;
> បព្ពជ្ជា គុណសម្បត្តិ, អធិការោ ច ឆន្ទតា;
> អដ្ឋធម្មសមោធានា, អភិនីហារោ សមិជ្ឈតិ”។ (ពុ. វំ. ២.៥៩);

អភិនីហារោតិ មូលបណិធានស្សេតំ អធិវចនំ។ តត្ថ **មនុស្សត្ត**ន្តិ មនុស្សជាតិ។ អញ្ញត្រ ហិ មនុស្សជាតិយា អវសេសជាតីសុ ទេវជាតិយម្បិ ឋិតស្ស បណិធិ ន ឥជ្ឈតិ, តត្ថ ឋិតេន បន ពុទ្ធត្តំ បត្ថយន្តេន ទានាទីនិ បុញ្ញកម្មានិ កត្វា មនុស្សត្តំយេវ បត្ថេតព្ពំ, តត្ថ ឋត្វា បណិធិ កាតព្ពោ។ ឯវញ្ហិ សមិជ្ឈតិ។ **លិង្គសម្បត្តី**តិ បុរិសភាវោ។ មាតុគាមនបុំសកឧភតោព្យញ្ជនកានញ្ហិ មនុស្សជាតិយំ ឋិតានម្បិ បណិធិ ន ឥជ្ឈតិ។ តត្ថ ឋិតេន បន ពុទ្ធត្តំ បត្ថេន្តេន ទានាទីនិ បុញ្ញកម្មានិ កត្វា បុរិសភាវោយេវ បត្ថេតព្ពោ, តត្ថ ឋត្វា បណិធិ កាតព្ពោ។ ឯវញ្ហិ សមិជ្ឈតិ។ **ហេតូ**តិ អរហត្តស្ស ឧបនិស្សយសម្បត្តិ។ យោ ហិ តស្មិំ អត្តភាវេ វាយមន្តោ អរហត្តំ បាបុណិតុំ សមត្ថោ, តស្ស បណិធិ សមិជ្ឈតិ, នោ ឥតរស្ស យថា សុមេធបណ្ឌិតស្ស។ សោ ហិ ទីបង្ករបាទមូលេ បព្ពជិត្វា តេនត្តភាវេន អរហត្តំ បាបុណិតុំ សមត្ថោ អហោសិ។ **សត្ថារទស្សន**ន្តិ ពុទ្ធានំ សម្មុខាទស្សនំ។ ឯវញ្ហិ ឥជ្ឈតិ, នោ អញ្ញថា យថា សុមេធបណ្ឌិតស្ស។ សោ ហិ ទីបង្ករំ សម្មុខា ទិស្វា បណិធិំ អកាសិ។ **បព្ពជ្ជា**តិ អនគារិយភាវោ។ សោ ច ខោ សាសនេ វា កម្មវាទិកិរិយវាទិតាបសបរិព្ពាជកនិកាយេ វា វដ្តតិ យថា សុមេធបណ្ឌិតស្ស។ សោ ហិ សុមេធោ នាម តាបសោ ហុត្វា បណិធិំ អកាសិ។ **គុណសម្បត្តី**តិ ឈានាទិគុណបដិលាភោ ។ បព្ពជិតស្សបិ ហិ គុណសម្បន្នស្សេវ ឥជ្ឈតិ, នោ ឥតរស្ស យថា សុមេធបណ្ឌិតស្ស។ សោ ហិ បញ្ចាភិញ្ញោ ច អដ្ឋសមាបត្តិលាភី ច ហុត្វា បណិធេសិ។ **អធិការោ**តិ អធិកការោ, បរិច្ចាគោតិ អត្ថោ។ ជីវិតាទិបរិច្ចាគញ្ហិ កត្វា បណិទហតោយេវ ឥជ្ឈតិ, នោ ឥតរស្ស យថា សុមេធបណ្ឌិតស្ស។ សោ ហិ –

> “អក្កមិត្វាន មំ ពុទ្ធោ, សហ សិស្សេហិ គច្ឆតុ;
> មា នំ កលលេ អក្កមិត្ថ, ហិតាយ មេ ភវិស្សតី”តិ។ (ពុ. វំ. ២.៥៣);

ឯវំ អត្តបរិច្ចាគំ កត្វា បណិធេសិ។ **ឆន្ទតា**តិ កត្តុកម្យតា។ សា យស្ស ពលវតី ហោតិ, តស្ស ឥជ្ឈតិ បណិធិ។ សា ច សចេ កោចិ វទេយ្យ “កោ ចត្តារិ អសង្ខ្យេយ្យានិ កប្បសតសហស្សញ្ច និរយេ បច្ចិត្វា ពុទ្ធត្តំ ឥច្ឆតី”តិ។ តំ សុត្វា យោ “អហ”ន្តិ វត្តុំ ឧស្សហតិ, តស្ស ពលវតីតិ វេទិតព្ពា។ តថា យទិ កោចិ វទេយ្យ “កោ សកលចក្កវាឡំ វីតច្ចិកានំ អង្គារានំ បូរំ អក្កមិត្វា ពុទ្ធត្តំ ឥច្ឆតិ, កោ សកលចក្កវាឡំ សត្តិសូលេហិ អាកិណ្ណំ អក្កមន្តោ អតិក្កមិត្វា ពុទ្ធត្តំ ឥច្ឆតិ, កោ សកលចក្កវាឡំ សមតិត្តិកំ ឧទកបុណ្ណំ ឧត្តរិត្វា ពុទ្ធត្តំ ឥច្ឆតិ, កោ សកលចក្កវាឡំ និរន្តរំ វេឡុគុម្ពសញ្ឆន្នំ មទ្ទន្តោ អតិក្កមិត្វា ពុទ្ធត្តំ ឥច្ឆតី”តិ, តំ សុត្វា យោ “អហ”ន្តិ វត្តុំ ឧស្សហតិ, តស្ស ពលវតីតិ វេទិតព្ពា។ ឯវរូបេន ច កត្តុកម្យតាឆន្ទេន សមន្នាគតោ សុមេធបណ្ឌិតោ បណិធេសីតិ។

ឯវំ សមិទ្ធាភិនីហារោ ច ពោធិសត្តោ ឥមានិ អដ្ឋារស អភព្ពដ្ឋានានិ ន ឧបេតិ។ សោ ហិ តតោ បភុតិ ន ជច្ចន្ធោ ហោតិ ន ជច្ចពធិរោ, ន ឧម្មត្តកោ, ន ឯឡមូគោ, ន បីឋសប្បិ , ន មិលក្ខេសុ ឧប្បជ្ជតិ, ន ទាសិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តតិ, ន និយតមិច្ឆាទិដ្ឋិកោ ហោតិ, នាស្ស លិង្គំ បរិវត្តតិ, ន បញ្ចានន្តរិយកម្មានិ ករោតិ, ន កុដ្ឋី ហោតិ, ន តិរច្ឆានយោនិយំ វដ្តកតោ បច្ឆិមត្តភាវោ ហត្ថិតោ អធិកត្តភាវោ ហោតិ, ន ខុប្បិបាសិកនិជ្ឈាមតណ្ហិកបេតេសុ ឧប្បជ្ជតិ, ន កាលកញ្ចិកាសុរេសុ, ន អវីចិនិរយេ, ន លោកន្តរិកេសុ ឧប្បជ្ជតិ។ កាមាវចរេសុ បន ន មារោ ហោតិ, រូបាវចរេសុ ន អសញ្ញីភវេ, ន សុទ្ធាវាសេសុ ឧប្បជ្ជតិ, ន អរូបភវេសុ, ន អញ្ញំ ចក្កវាឡំ សង្កមតិ។

យា ចិមា ឧស្សាហោ ច ឧម្មង្គោ ច អវត្ថានញ្ច ហិតចរិយា ចាតិ ចតស្សោ ពុទ្ធភូមិយោ, តាហិ សមន្នាគតោ ហោតិ។ តត្ថ –

“ឧស្សាហោ វីរិយំ វុត្តំ, ឧម្មង្គោ បញ្ញា បវុច្ចតិ;
អវត្ថានំ អធិដ្ឋានំ, ហិតចរិយា មេត្តាភាវនា”តិ។ –

វេទិតព្ពា។ យេ ច ឥមេ នេក្ខម្មជ្ឈាសយោ, បវិវេកជ្ឈាសយោ, អលោភជ្ឈាសយោ, អទោសជ្ឈាសយោ, អមោហជ្ឈាសយោ, និស្សរណជ្ឈាសយោតិ ឆ អជ្ឈាសយា ពោធិបរិបាកាយ សំវត្តន្តិ, យេហិ សមន្នាគតត្តា នេក្ខម្មជ្ឈាសយា ច ពោធិសត្តា កាមេសុ ទោសទស្សាវិនោ, បវិវេកជ្ឈាសយា ច ពោធិសត្តា សង្គណិកាយ ទោសទស្សាវិនោ, អលោភជ្ឈាសយា ច ពោធិសត្តា លោភេ ទោសទស្សាវិនោ, អទោសជ្ឈាសយា ច ពោធិសត្តា ទោសេ ទោសទស្សាវិនោ, អមោហជ្ឈាសយា ច ពោធិសត្តា មោហេ ទោសទស្សាវិនោ, និស្សរណជ្ឈាសយា ច ពោធិសត្តា សព្ពភវេសុ ទោសទស្សាវិនោតិ វុច្ចន្តិ, តេហិ ច សមន្នាគតោ ហោតិ។

បច្ចេកពុទ្ធានំ បន កីវ ចិរំ បត្ថនា វដ្ដតីតិ? បច្ចេកពុទ្ធានំ ទ្វេ អសង្ខ្យេយ្យានិ កប្បសតសហស្សញ្ច, តតោ ឱរំ ន សក្កា, បុព្ពេ វុត្តនយេនេវេត្ថ ការណំ វេទិតព្ពំ។ ឯត្តកេនាបិ ច កាលេន បច្ចេកពុទ្ធត្តំ បត្ថយតោ អភិនីហារករណេ បញ្ច សម្បត្តិយោ ឥច្ឆិតព្ពា។ តេសញ្ហិ –

“មនុស្សត្តំ លិង្គសម្បត្តិ, វិគតាសវទស្សនំ;
អធិការោ ច ឆន្ទតា, ឯតេ អភិនីហារការណា”។

តត្ថ **វិគតាសវទស្សន**ន្តិ ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធពុទ្ធសាវកានំ យស្ស កស្សចិ ទស្សនន្តិ អត្ថោ។ សេសំ វុត្តនយមេវ។

អថ “សាវកានំ បត្ថនា កិត្តកំ វដ្ដតី”តិ? ទ្វិន្នំ អគ្គសាវកានំ ឯកំ អសង្ខ្យេយ្យំ កប្បសតសហស្សញ្ច, អសីតិមហាសាវកានំ កប្បសតសហស្សមេវ។ តថា ពុទ្ធស្ស មាតាបិតូនំ ឧបដ្ឋាកស្ស បុត្តស្ស ចាតិ, តតោ ឱរំ ន សក្កា, តត្ថ ការណំ វុត្តនយមេវ។ ឥមេសំ បន សព្ពេសម្បិ អធិការោ ច ឆន្ទតាតិ ទ្វង្គសមន្នាគតោយេវ អភិនីហារោ ហោតិ។

ឯវំ ឥមាយ បត្ថនាយ ឥមិនា ច អភិនីហារេន យថាវុត្តប្បភេទំ កាលំ បារមិយោ បូរេត្វា ពុទ្ធា លោកេ ឧប្បជ្ជន្តា ខត្តិយកុលេ វា ព្រាហ្មណកុលេ វា ឧប្បជ្ជន្តិ, បច្ចេកពុទ្ធា ខត្តិយព្រាហ្មណគហបតិកុលានំ អញ្ញតរស្មិំ, អគ្គសាវកា បន ពុទ្ធា វិយ ខត្តិយព្រាហ្មណកុលេស្វេវ។ សព្ពពុទ្ធា សំវដ្ដមានេ កប្បេ ន ឧប្បជ្ជន្តិ, វិវដ្ដមានេ កប្បេ ឧប្បជ្ជន្តិ, តថា បច្ចេកពុទ្ធា។ តេ បន ពុទ្ធានំ ឧប្បជ្ជនកាលេ ន ឧប្បជ្ជន្តិ។ ពុទ្ធា សយញ្ច ពុជ្ឈន្តិ, បរេ ច ពោធេន្តិ។ បច្ចេកពុទ្ធា សយមេវ ពុជ្ឈន្តិ, ន បរេ ពោធេន្តិ។ អត្ថរសមេវ បដិវិជ្ឈន្តិ, ន ធម្មរសំ។ ន ហិ តេ លោកុត្តរធម្មំ បញ្ញត្តិំ អារោបេត្វា ទេសេតុំ សក្កោន្តិ, មូគេន ទិដ្ឋសុបិនោ វិយ វនចរកេន នគរេ សាយិតព្យញ្ជនរសោ វិយ ច នេសំ ធម្មាភិសមយោ ហោតិ។ សព្ពំ ឥទ្ធិសមាបត្តិបដិសម្ភិទាបភេទំ បាបុណន្តិ។ គុណវិសិដ្ឋតាយ ពុទ្ធានំ ហេដ្ឋា សាវកានំ ឧបរិ ហោន្តិ, ន អញ្ញេ បព្ពាជេត្វា អាភិសមាចារិកំ សិក្ខាបេន្តិ, “ចិត្តសល្លេខោ កាតព្ពោ, វោសានំ នាបជ្ជិតព្ព”ន្តិ ឥមិនា ឧទ្ទេសេន ឧបោសថំ ករោន្តិ, អជ្ជ ឧបោសថោតិ វចនមត្តេន វា, ឧបោសថំ ករោន្តា ច គន្ធមាទនេ មញ្ជូសករុក្ខមូលេ រតនមាឡេ សន្និបតិត្វា ករោន្តីតិ។ ឯវំ ភគវា អាយស្មតោ អានន្ទស្ស បច្ចេកពុទ្ធានំ សព្ពាការបរិបូរំ បត្ថនញ្ច អភិនីហារញ្ច កថេត្វា ឥទានិ ឥមាយ បត្ថនាយ ឥមិនា ច អភិនីហារេន សមុទាគតេ តេ តេ បច្ចេកពុទ្ធេ កថេតុំ **“សព្ពេសុ ភូតេសុ និធាយ ទណ្ឌ”**ន្តិអាទិនា នយេន ឥមំ ខគ្គវិសាណសុត្តំ អភាសិ។ អយំ តាវ អវិសេសេន បុច្ឆាវសិតោ ខគ្គវិសាណសុត្តស្ស ឧប្បត្តិ។

ឥទានិ វិសេសេន វត្តព្ពា។ តត្ថ ឥមិស្សា តាវ គាថាយ ឯវំ ឧប្បត្តិ វេទិតព្ពា – អយំ កិរ បច្ចេកពុទ្ធោ បច្ចេកពោធិសត្តភូមី ឱគាហន្តោ ទ្វេ អសង្ខ្យេយ្យានិ កប្បសតសហស្សញ្ច បារមិយោ បូរេត្វា កស្សបស្ស ភគវតោ សាសនេ បព្ពជិត្វា អារញ្ញិកោ ហុត្វា គតបច្ចាគតវត្តំ បូរេន្តោ សមណធម្មំ អកាសិ។ ឯតំ កិរ វត្តំ អបរិបូរេត្វា បច្ចេកពោធិំ បាបុណន្តោ នាម នត្ថិ ។ កិំ បនេតំ **គតបច្ចាគតវត្តំ** នាម? ហរណបច្ចាហរណន្តិ។ តំ យថា វិភូតំ ហោតិ, តថា កថេស្សាម។

ឥធ ឯកច្ចោ ភិក្ខុ ហរតិ ន បច្ចាហរតិ, ឯកច្ចោ បច្ចាហរតិ ន ហរតិ, ឯកច្ចោ នេវ ហរតិ ន បច្ចាហរតិ, ឯកច្ចោ ហរតិ ច បច្ចាហរតិ ច។ តត្ថ យោ ភិក្ខុ បគេវ វុដ្ឋាយ ចេតិយង្គណពោធិយង្គណវត្តំ កត្វា ពោធិរុក្ខេ ឧទកំ អាសិញ្ចិត្វា បានីយឃដំ បូរេត្វា បានីយមាឡេ ឋបេត្វា អាចរិយវត្តំ ឧបជ្ឈាយវត្តំ កត្វា ទ្វេអសីតិ ខន្ធកវត្តានិ ច ចុទ្ទស មហាវត្តានិ សមាទាយ វត្តតិ។ សោ សរីរបរិកម្មំ កត្វា សេនាសនំ បវិសិត្វា យាវ ភិក្ខាចារវេលា, តាវ វិវិត្តាសនេ វីតិនាមេត្វា វេលំ ញត្វា និវាសេត្វា កាយពន្ធនំ ពន្ធិត្វា ឧត្តរាសង្គំ កត្វា សង្ឃាដិំ ខន្ធេ ករិត្វា

បត្តំ អំសេ អាលគ្គេត្វា កម្មដ្ឋានំ មនសិ ករោន្តោ ចេតិយង្គណំ គន្ត្វា ចេតិយញ្ច ពោធិញ្ច វន្ទិត្វា គាមសមីបេ ចីវរំ បារុបិត្វា បត្តំ អាទាយ គាមំ បិណ្ឌាយ បវិសតិ។ ឯវំ បវិដ្ឋោ ច លាភី ភិក្ខុ បុញ្ញវា ឧបាសកេហិ សក្កតោ គរុកតោ ឧបដ្ឋាកកុលេ វា បដិក្កមនសាលាយំ វា បដិក្កមិត្វា ឧបាសកេហិ តំ តំ បញ្ហំ បុច្ឆិយមានោ តេសំ បញ្ហវិស្សជ្ជនេន ធម្មទេសនាវិក្ខេបេន ច តំ មនសិការំ ឆឌ្ឌេត្វា និក្ខមតិ។ វិហារំ អាគតោបិ ភិក្ខូហិ បញ្ហំ បុដ្ឋោ កថេតិ, ធម្មំ ភណតិ, តំ តំ ព្យាបារញ្ច អាបជ្ជតិ។ បច្ឆាភត្តម្បិ បុរិមយាមម្បិ មជ្ឈិមយាមម្បិ ឯវំ ភិក្ខូហិ សទ្ធឹ បបញ្ចេត្វា កាយទុដ្ឋុល្លាភិភូតោ បច្ឆិមយាមេបិ សយតិ, នេវ កម្មដ្ឋានំ មនសិ ករោតិ។ អយំ វុច្ចតិ **“ហរតិ ន បច្ចាហរតី”**តិ។

យោ បន ព្យាធិពហុលោ ហោតិ, ភុត្តាហារោ បច្ចូសសមយេ ន សម្មា បរិណមតិ។ បគេវ វុដ្ឋាយ យថាវុត្តំ វត្តំ កាតុំ ន សក្កោតិ កម្មដ្ឋានំ វា មនសិ កាតុំ, អញ្ញទត្ថុ យាគុំ វា ខជ្ជកំ វា ភេសជ្ជំ វា ភត្តំ វា បត្ថយមានោ កាលស្សេវ បត្តចីវរមាទាយ គាមំ បវិសតិ។ តត្ថ យាគុំ វា ខជ្ជកំ វា ភេសជ្ជំ វា ភត្តំ វា លទ្ធា បត្តំ នីហរិត្វា ភត្តកិច្ចំ និដ្ឋាបេត្វា បញ្ញត្តាសនេ និសិន្នោ កម្មដ្ឋានំ មនសិ ករិត្វា វិសេសំ បត្វា វា អបត្វា វា វិហារំ អាគន្ត្វា តេនេវ មនសិការេន វិហរតិ។ អយំ វុច្ចតិ **“បច្ចាហរតិ ន ហរតី”**តិ។ ឯទិសា ហិ ភិក្ខូ យាគុំ បិវិត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា ពុទ្ធសាសនេ អរហត្តំ បត្តា គណនបថំ វីតិវត្តា, សីហឡទីបេយេវ តេសុ តេសុ គាមេសុ អាសនសាលាយំ តំ អាសនំ នត្ថិ, យត្ថ ភិក្ខូ និសិន្នា យាគុំ បិវិត្វា អរហត្តំ អប្បត្តា។

យោ បន បមាទវិហារី ហោតិ និក្ខិត្តធុរោ, សព្ពវត្តានិ ភិន្ទិត្វា បញ្ចវិធចេតោខិលវិនិពន្ធនពទ្ធចិត្តោ វិហរន្តោ កម្មដ្ឋានមនសិការមននុយុត្តោ គាមំ បិណ្ឌាយ បវិសិត្វា គិហីហិ សទ្ធឹ កថាបបញ្ចេន បបញ្ចិតោ តុច្ឆកោវ និក្ខមតិ។ អយំ វុច្ចតិ **“នេវ ហរតិ ន បច្ចាហរតី”**តិ។

យោ បន បគេវ វុដ្ឋាយ បុរិមនយេនេវ សព្ពវត្តានិ បរិបូរេត្វា យាវ ភិក្ខាចារវេលា, តាវ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា កម្មដ្ឋានំ មនសិ ករោតិ។ កម្មដ្ឋានំ នាម ទុវិធំ – សព្ពត្ថកញ្ច បារិហារិយញ្ច។ តត្ថ សព្ពត្ថកំ នាម មេត្តា ច មរណានុស្សតិ ច។ តញ្ហិ សព្ពត្ថ អត្ថយិតព្ពំ ឥច្ឆិតព្ពន្តិ “សព្ពត្ថក”ន្តិ វុច្ចតិ។ មេត្តា នាម អាវាសាទីសុ សព្ពត្ថ ឥច្ឆិតព្ពា។ អាវាសេសុ ហិ មេត្តាវិហារី ភិក្ខុ សព្រហ្មចារីនំ បិយោ ហោតិ មនាបោ, តេន ផាសុ អសង្ឃដ្ឋោ វិហរតិ។ ទេវតាសុ មេត្តាវិហារី ទេវតាហិ រក្ខិតគោបិតោ សុខំ វិហរតិ។ រាជរាជមហាមត្តាទីសុ មេត្តាវិហារី តេហិ មមាយិតោ សុខំ វិហរតិ។ គាមនិគមាទីសុ មេត្តាវិហារី សព្ពត្ថ ភិក្ខាចរិយាទីសុ មនុស្សេហិ សក្កតោ គរុកតោ សុខំ វិហរតិ។ មរណានុស្សតិភាវនាយ ជីវិតនិកន្តឹ បហាយ អប្បមត្តោ វិហរតិ។

យំ បន សទា បរិហរិតព្ពំ ចរិយានុកូលេន គហិតំ។ តំ ទសាសុភកសិណានុស្សតីសុ អញ្ញតរំ, ចតុធាតុវវត្ថានមេវ វា, តំ សទា បរិហរិតព្ពតោ រក្ខិតព្ពតោ ភាវេតព្ពតោ ច **“បារិហារិយ”**ន្តិ វុច្ចតិ, មូលកម្មដ្ឋានន្តិបិ តទេវ។ អត្តកាមា ហិ កុលបុត្តា សាសនេ បព្ពជិត្វា ទសបិ វីសម្បិ តឹសម្បិ ចត្តាលីសម្បិ បញ្ញាសម្បិ សតម្បិ ឯកតោ វសន្តា កតិកវត្តំ កត្វា វិហរន្តិ – “អាវុសោ, តុម្ហេ ន ឥណដ្ដា ន ភយដ្ដា ន ជីវិកាបកតា បព្ពជិតា, ទុក្ខា មុច្ចិតុកាមា បនេត្ថ បព្ពជិតា។ តស្មា គមនេ ឧប្បន្នកិលេសេ គមនេយេវ និគ្គណ្ហថ, ឋានេ, និសជ្ជាយ, សយនេ ឧប្បន្នកិលេសេ សយនេយេវ និគ្គណ្ហថា”តិ។

តេ ឯវំ កតិកវត្តំ កត្វា ភិក្ខាចារំ គច្ឆន្តា អឌ្ឍឧសភឧសភអឌ្ឍគាវុតគាវុតន្តរេសុ បាសាណា ហោន្តិ, តាយ សញ្ញាយ កម្មដ្ឋានំ មនសិករោន្តាវ គច្ឆន្តិ។ សចេ កស្សចិ គមនេ កិលេសោ ឧប្បជ្ជតិ, សោ តត្ថេវ នំ និគ្គណ្ហាតិ។ តថា អសក្កោន្តោ តិដ្ឋតិ, អថស្ស បច្ឆតោ អាគច្ឆន្តោបិ តិដ្ឋតិ។ សោ “អយំ ភិក្ខុ តុយ្ហំ ឧប្បន្នំ វិតក្កំ ជានាតិ, អននុច្ឆវិកំ តេ ឯត”ន្តិ អត្តានំ បដិចោទេត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា តត្ថេវ អរិយភូមឹ ឱក្កមតិ។ តថា អសក្កោន្តោ និសីទតិ។ អថស្ស បច្ឆតោ អាគច្ឆន្តោបិ និសីទតីតិ។ សោយេវ នយោ អរិយភូមឹ ឱក្កមិតុំ អសក្កោន្តោបិ តំ កិលេសំ វិក្ខម្ភេត្វា កម្មដ្ឋានំ មនសិករោន្តោវ គច្ឆតិ , ន កម្មដ្ឋានវិប្បយុត្តេន ចិត្តេន បាទំ ឧទ្ធរតិ។ ឧទ្ធរតិ ចេ, បដិនិវត្តិត្វា បុរិមបទេសេយេវ តិដ្ឋតិ។ **អាលិន្ទកវាសី មហាផុស្សទេវត្ថេរោ** វិយ។

សោ កិរ ឯកូនវីសតិវស្សានិ គតបច្ចាគតវត្តំ បូរេន្តោ ឯវំ វិហាសិ។ មនុស្សាបិ សុទំ អន្តរាមគ្គេ កសន្តា ច វបន្តា ច មទ្ទន្តា ច កម្មានិ ករោន្តា ច ថេរំ តថា គច្ឆន្តំ ទិស្វា “អយំ ថេរោ បុនប្បុនំ និវត្តិត្វា គច្ឆតិ, កឹ នុ ខោ មគ្គមូឡ្ហោ, ឧទាហុ កិញ្ចិ បមុដ្ឋោ”តិ សមុល្លបន្តិ។ សោ តំ អនាទិយិត្វា កម្មដ្ឋានយុត្តេន ចិត្តេនេវ សមណធម្មំ ករោន្តោ វីសតិវស្សព្ភន្តរេ អរហត្តំ បាបុណិ។ អរហត្តបត្តទិវសេយេវស្ស ចង្កមនកោដិយំ អធិវត្ថា ទេវតា អង្គុលីហិ ទីបំ ឧជ្ជាលេត្វា អដ្ឋាសិ, ចត្តារោបិ មហារាជានោ សក្កោ ច ទេវានមិន្ទោ ព្រហ្មា ច សហម្បតិ ឧបដ្ឋានំ អាគមឹសុ។ តញ្ច ឱភាសំ ទិស្វា វនវាសី មហាតិស្សត្ថេរោ តំ ទុតិយទិវសេ បុច្ឆិ – “រត្តិភាគេ អាយស្មតោ

សន្តិកេ ឱភាសោ អហោសិ, កឹ សោ”តិ? ថេរោ វិក្ខេបំ ករោន្តោ “ឱភាសោ នាម ទីបោភាសោបិ ហោតិ មណិឱភាសោបី”តិ ឯវមាទិមាហ។ សោ “បដិច្ឆាទេថ តុម្ហេ”តិ និពទ្ធោ “អាមា”តិ បដិជានិត្វា អារោចេសិ។

កាឡវល្លិមណ្ឌបវាសី មហានាគត្ថេរោ វិយ ច។ សោបិ កិរ គតបច្ចាគតវត្តំ បូរេន្តោ “បឋមំ តាវ ភគវតោ មហាបធានំ បូជេស្សាមី”តិ សត្ត វស្សានិ ឋានចង្កមមេវ អធិដ្ឋាសិ, បុន សោឡស វស្សានិ គតបច្ចាគតវត្តំ បូរេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ ឯវំ កម្មដ្ឋានមនុយុត្តចិត្តេនេវ បាទំ ឧទ្ធរន្តោ វិប្បយុត្តេន ចិត្តេន ឧទ្ធដេ បដិនិវត្តន្តោ គាមសមីបំ គន្ត្វា “គាវី នុ ខោ បព្ពជិតោ នុ ខោ”តិ អាសង្កនីយប្បទេសេ ឋត្វា សង្ឃាដឹ បារុបិត្វា បត្តំ គហេត្វា គាមទ្វារំ បត្វា កច្ឆកន្តរតោ ឧទកំ គហេត្វា គណ្ឌូសំ កត្វា គាមំ បវិសតិ “ភិក្ខំ វា ទាតុំ វន្ទិតុំ វា ឧបគតេ មនុស្សេ ‘ទីឃាយុកា ហោថា’តិ វចនមត្តេនាបិ មា មេ កម្មដ្ឋានវិក្ខេបោ អហោសី”តិ។ សចេ បន នំ “អជ្ជ, ភន្តេ, កឹ សត្តមី, ឧទាហុ អដ្ឋមី”តិ ទិវសំ បុច្ឆន្តិ, ឧទកំ គិលិត្វា អារោចេតិ។ សចេ ទិវសបុច្ឆកា ន ហោន្តិ, និក្ខមនវេលាយំ គាមទ្វារេ និដ្ឋុភិត្វាវ យាតិ។

សីហឡទីបេ **កលម្ពតិត្ថវិហារេ វស្សូបគតា បញ្ញាស ភិក្ខូ** វិយ ច។ តេ កិរ វស្សូបនាយិកឧបោសថទិវសេ កតិកវត្តំ អកំសុ – “អរហត្តំ អប្បត្វា ន អញ្ញមញ្ញំ អាលបិស្សាមា”តិ។ គាមញ្ច បិណ្ឌាយ បវិសន្តា គាមទ្វារេ ឧទកគណ្ឌូសំ កត្វា បវិសឹសុ, ទិវសេ បុច្ឆិតេ ឧទកំ គិលិត្វា អារោចេសុំ, អបុច្ឆិតេ គាមទ្វារេ និដ្ឋុភិត្វា វិហារំ អាគមំសុ។ តត្ថ មនុស្សា និដ្ឋុភនដ្ឋានំ ទិស្វា ជានឹសុ – “អជ្ជ ឯកោ អាគតោ, អជ្ជ ទ្វេ”តិ ។ ឯវញ្ច ចិន្តេសុំ – “កឹ នុ ខោ ឯតេ អម្ហេហេវ សទ្ធឹ ន សល្លបន្តិ , ឧទាហុ អញ្ញមញ្ញម្បិ, យទិ អញ្ញមញ្ញម្បិ ន សល្លបន្តិ, អទ្ធា វិវាទជាតា ភវិស្សន្តិ, ហន្ទ នេសំ អញ្ញមញ្ញំ ខមាបេស្សាមា”តិ។ សព្ពេ វិហារំ អគមំសុ។ តត្ថ បញ្ញាសាយ ភិក្ខូសុ វស្សំ ឧបគតេសុ ទ្វេ ភិក្ខូ ឯកោកាសេ នាទ្ទសំសុ។ តតោ តេសុ យោ ចក្ខុមា បុរិសោ, សោ ឯវមាហ – “ន, ភោ, កលហការកានំ វសនោកាសោ ឦទិសោ ហោតិ, សុសម្មដ្ឋំ ចេតិយង្គណំ ពោធិយង្គណំ, សុនិក្ខិត្តា សម្មជ្ជនិយោ, សូបដ្ឋបិតំ បានីយបរិភោជនីយ”ន្តិ, តេ តតោ និវត្តា។ តេបិ ភិក្ខូ អន្តោវស្សេយេវ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បត្វា មហាបវារណាយ វិសុទ្ធិបវារណំ បវារេសុំ។

ឯវំ កាឡវល្លិមណ្ឌបវាសី មហានាគត្ថេរោ វិយ កលម្ពតិត្ថវិហារេ វស្សូបគតា ភិក្ខូ វិយ ច កម្មដ្ឋានយុត្តេនេវ ចិត្តេន បាទំ ឧទ្ធរន្តោ គាមសមីបំ គន្ត្វា ឧទកគណ្ឌូសំ កត្វា វីថិយោ សល្លក្ខេត្វា យត្ថ សុរាសោណ្ឌធុត្តាទយោ កលហការកា ចណ្ឌហត្ថិអស្សាទយោ វា នត្ថិ, តំ វីថឹ បដិបជ្ជតិ។ តត្ថ ច បិណ្ឌាយ ចរន្តោ ន តុរិតតុរិតោ ជវេន គច្ឆតិ, ជវនបិណ្ឌបាតិកធុតង្គំ នាម នត្ថិ, វិសមភូមិភាគប្បត្តំ បន ឧទកភរិតសកដមិវ និច្ចលោ ហុត្វា គច្ឆតិ។ អនុឃរំ បវិដ្ឋោ ច ទាតុកាមំ វា អទាតុកាមំ វា សល្លក្ខេតុំ តទនុរូបំ កាលំ អាគមេន្តោ ភិក្ខំ គហេត្វា បតិរូបេ ឱកាសេ និសីទិត្វា កម្មដ្ឋានំ មនសិករោន្តោ អាហារេ បដិក្កូលសញ្ញំ ឧបដ្ឋបេត្វា អក្ខព្ភញ្ជនវណាលេបនបុត្តមំសូបមាវសេន បច្ចវេក្ខន្តោ អដ្ឋង្គសមន្នាគតំ អាហារំ អាហារេតិ នេវ ទវាយ ន មទាយ...បេ.... ភុត្តាវី ច ឧទកកិច្ចំ កត្វា មុហុត្តំ ភត្តកិលមថំ វិនោទេត្វា យថា បុរេភត្តំ, ឯវំ បច្ឆាភត្តំ, បុរិមយាមំ បច្ឆិមយាមញ្ច កម្មដ្ឋានំ មនសិ ករោតិ។ អយំ វុច្ចតិ **“ហរតិ ច បច្ចាហរតិ ចា”**តិ។ ឯវមេតំ ហរណបច្ចាហរណំ គតបច្ចាគតវត្តន្តិ វុច្ចតិ។

ឯតំ បូរេន្តោ យទិ ឧបនិស្សយសម្បន្នោ ហោតិ, បឋមវយេ ឯវ អរហត្តំ បាបុណាតិ។ នោ ចេ បឋមវយេ បាបុណាតិ, អថ មជ្ឈិមវយេ បាបុណាតិ។ នោ ចេ មជ្ឈិមវយេ បាបុណាតិ, អថ មរណសមយេ បាបុណាតិ។ នោ ចេ មរណសមយេ បាបុណាតិ, អថ ទេវបុត្តោ ហុត្វា បាបុណាតិ។ នោ ចេ ទេវបុត្តោ ហុត្វា បាបុណាតិ, អថ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ហុត្វា បរិនិព្ពាតិ។ នោ ចេ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ ហុត្វា បរិនិព្ពាតិ, អថ ពុទ្ធានំ សម្មុខីភាវេ ខិប្បាភិញ្ញោ ហោតិ សេយ្យថាបិ ថេរោ ពាហិយោ, មហាបញ្ញោ វា ហោតិ សេយ្យថាបិ ថេរោ សារិបុត្តោតិ។

អយំ បន បច្ចេកពោធិសត្តោ កស្សបស្ស ភគវតោ សាសនេ បព្ពជិត្វា អារញ្ញិកោ ហុត្វា វីសតិ វស្សសហស្សានិ ឯតំ គតបច្ចាគតវត្តំ បូរេត្វា កាលំ កត្វា កាមាវចរទេវលោកេ ឧប្បជ្ជិ។ តតោ ចវិត្វា ពារាណសិរញ្ញោ អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ បដិសន្ធឹ អគ្គហេសិ។ កុសលា ឥត្ថិយោ តទហេវ គព្ភសណ្ឋានំ ជានន្តិ។ សា ច តាសំ អញ្ញតរា , តស្មា ឯតមត្ថំ រញ្ញោ និវេទេសិ។ ធម្មតា ឯសា, យំ បុញ្ញវន្តេ សត្តេ គព្ភេ ឧប្បន្នេ មាតុគាមោ គព្ភបរិហារំ លភតិ។ តស្មា រាជា តស្សា គព្ភបរិហារំ អទាសិ។ សា តតោ បភុតិ នាច្ចុណ្ហំ កិញ្ចិ អជ្ឈោហរិតុំ លភតិ, នាតិសីតំ នាតម្ពិលំ នាតិលោណំ នាតិកដុកំ នាតិតិត្តកំ។ អច្ចុណ្ហេ ហិ មាតរា អជ្ឈោហដេ គព្ភស្ស លោហកុម្ភិវាសោ វិយ ហោតិ, អតិសីតេ លោកន្តរិកវាសោ វិយ, អច្ចម្ពិលលោណកដុកតិត្តកេសុ ភុត្តេសុ សត្ថេន ផាលេត្វា អម្ពិលាទីហិ សិត្តានិ វិយ ទារកស្ស អង្គានិ តិព្ពវេទនានិ ហោន្តិ។ អតិចង្កមនដ្ឋាននិសជ្ជសយនតោបិ នំ និវារេន្តិ “កុច្ឆិគតស្ស សញ្ចលនទុក្ខំ មា អហោសី”តិ។ មុទុកត្ថរណត្ថតាយ ភូមិយា

ចង្កមនាទីនិ មគ្គាយ កាតុំ លភតិ, វណ្ណគន្ធាទិសម្បន្នំ សាទុំ សប្បាយំ អន្នបានំ ភុញ្ជិតុំ លភតិ។ បរិគ្គហេត្វាវ នំ ចង្កមាបេន្តិ និសីទាបេន្តិ វុដ្ឋាបេន្តិ។

សា ឯវំ បរិហរិយមានា គព្ភបរិបាកកាលេ សូតិឃរំ បវិសិត្វា បច្ចូសសមយេ បុត្តំ វិជាយិ បក្កតេលមទ្ទិតមនោសិលាបិណ្ឌិសទិសំ ធញ្ញបុញ្ញលក្ខណូបេតំ។ តតោ នំ បញ្ចមទិវសេ អលង្កតបដិយត្តំ រញ្ញោ ទស្សេសុំ, រាជា តុដ្ឋោ ឆសដ្ឋិយា ធាតីហិ ឧបដ្ឋាបេសិ។ សោ សព្ពសម្បត្តីហិ វឌ្ឍមានោ នចិរស្សេវ វិញ្ញុតំ បាបុណិ។ សោឡសវស្សុទ្ទេសិកំ នំ រាជា រជ្ជេន អភិសិញ្ចិ, វិវិធនាដកាហិ ច ឧបដ្ឋាបេសិ។ អភិសិត្តោ រាជបុត្តោ រជ្ជំ ការេសិ នាមេន ព្រហ្មទត្តោ, សកលជម្ពុទីបេ វីសតិយា នគរសហស្សេសុ។ ជម្ពុទីបេ កិរ បុព្ពេ ចតុរាសីតិ នគរសតសហស្សានិ អហេសុំ, តានិ បរិហាយន្តានិ សដ្ឋិ អហេសុំ, តតោ បរិហាយន្តានិ ចត្តាលីសំ, សព្ពបរិហាយនកាលេ បន វីសតិ សហស្សានិ ហោន្តិ។ អយញ្ច ព្រហ្មទត្តោ សព្ពបរិហាយនកាលេ ឧប្បជ្ជិ, តេនស្ស វីសតិ នគរសហស្សានិ អហេសុំ វីសតិ បាសាទសហស្សានិ, វីសតិ ហត្ថិសហស្សានិ, វីសតិ អស្សសហស្សានិ, វីសតិ រថសហស្សានិ, វីសតិ បត្តិសហស្សានិ, វីសតិ ឥត្ថិសហស្សានិ ឱរោធា ច នាដកិត្ថិយោ ច, វីសតិ អមច្ចសហស្សានិ។

សោ មហារជ្ជំ ការយមានោយេវ កសិណបរិកម្មំ កត្វា បញ្ច អភិញ្ញាយោ, អដ្ឋ សមាបត្តិយោ ច និព្ពត្តេសិ។ យស្មា បន អភិសិត្តរញ្ញោ នាម អវស្សំ អដ្ដករណេ និសីទិតព្ពំ, តស្មា ឯកទិវសំ បគេវ បាតរាសំ ភុញ្ជិត្វា វិនិច្ឆយដ្ឋានេ និសីទិ។ តត្ថ ឧច្ចាសទ្ទមហាសទ្ទំ អកំសុ, សោ "អយំ សទ្ទោ សមាបត្តិយា ឧបក្កិលេសោ"តិ បាសាទតលំ អភិរុហិត្វា "សមាបត្តឹ អប្បេមី"តិ និសិន្នោ នាសក្ខិ អប្បេតុំ រជ្ជវិក្ខេបេន សមាបត្តិ បរិហីនា។ តតោ ចិន្តេសិ – "កឹ រជ្ជំ វរំ, ឧទាហុ សមណធម្មោ"តិ? តតោ "រជ្ជសុខំ បរិត្តំ អនេកាទីនវំ, សមណធម្មសុខំ បន វិបុលំ អនេកានិសំសំ ឧត្តមបុរិសេហិ សេវិតញ្ច"តិ ញត្វា អញ្ញតរំ អមច្ចំ អាណាបេសិ "ឥមំ រជ្ជំ ធម្មេន សមេន អនុសាស, មា ខោ អធម្មការំ ការេសី"តិ សព្ពំ តស្ស និយ្យាតេត្វា បាសាទំ អភិរុហិត្វា សមាបត្តិសុខេន វីតិនាមេសិ, ន កោចិ ឧបសង្កមិតុំ លភតិ អញ្ញត្រ មុខធោវនទន្តកដ្ឋទាយកភត្តនីហារកាទីហិ។

តតោ អទ្ធមាសមត្តេ វីតិក្កន្តេ មហេសី បុច្ឆិ – "រាជា ឧយ្យានគមនពលទស្សននាដកាទីសុ កត្ថចិ ន ទិស្សតិ, កុហឹ គតោ"តិ? តស្សា តមត្ថំ អារោចេសុំ។ សា អមច្ចស្ស បាហេសិ – "រជ្ជេ បដិច្ឆិតេ អហម្បិ បដិច្ឆិតា ហោមិ, ឯតុ មយា សទ្ធឹ សំវាសំ កប្បេតូ"តិ។ សោ ឧភោ កណ្ណេ ថកេត្វា "អសវនីយមេត"ន្តិ បដិក្ខិបិ។ សា បុនបិ ទ្វត្តិក្ខត្តុំ បេសេត្វា អនិច្ឆមានំ សន្តជ្ជាបេសិ "យទិ ន ករោសិ, ឋានាបិ តំ ចាវេមិ។ ជីវិតាបិ តំ វោរោបេមី"តិ។ សោ ភីតោ "មាតុគាមោ នាម ទឡ្ហនិច្ឆយោ, កទាចិ ឯវម្បិ ការាបេយ្យា"តិ។ ឯកទិវសំ រហោ គន្ត្វា តាយ សទ្ធឹ សិរិសយនេ សំវាសំ កប្បេសិ។ សា បុញ្ញវតី សុខសម្ផស្សា, សោ តស្សា សម្ផស្សរាគេន រត្តោ តត្ថ អភិក្ខណំ សង្កិតសង្កិតោវ អគមាសិ។ អនុក្កមេន អត្តនោ ឃរសាមិកោ វិយ និព្ពិសង្កោ បវិសិតុមារទ្ធោ។

តតោ រាជមនុស្សា តំ បវត្តឹ រញ្ញោ អារោចេសុំ។ រាជា ន សទ្ទហតិ។ ទុតិយម្បិ តតិយម្បិ អារោចេសុំ, តតោ រាជា និលីនោ សយមេវ ទិស្វា សព្ពេ អមច្ចេ សន្និបាតាបេត្វា អារោចេសិ។ តេ "អយំ រាជាបរាធិកោ ហត្ថច្ឆេទំ អរហតិ, បាទច្ឆេទំ អរហតី"តិ យាវ សូលេ ឧត្តាសនំ, តាវ សព្ពកម្មការណានិ និទ្ទិសឹសុ។ រាជា "ឯតស្ស វធពន្ធនតាឡនេ មយ្ហំ វិហឹសា ឧប្បជ្ជេយ្យ, ជីវិតា វោរោបនេ បាណាតិបាតោ ភវេយ្យ, ធនហរណេ អទិន្នាទានំ ភវេយ្យ, អលំ ឯវរូបេហិ កតេហិ, ឥមំ មម រជ្ជា និក្កឌ្ឍថា"តិ អាហ។ អមច្ចា តំ និព្ពិសយំ អកំសុ។ សោ អត្តនោ ធនសារញ្ច បុត្តទារញ្ច គហេត្វា បរវិសយំ អគមាសិ។ តត្ថ រាជា សុត្វា "កឹ អាគតោសី"តិ បុច្ឆិ។ "ទេវ, ឥច្ឆាមិ តំ ឧបដ្ឋាតុ"ន្តិ។ សោ តំ សម្បដិច្ឆិ។ អមច្ចោ កតិបាហច្ចយេន លទ្ធវិស្សាសោ តំ រាជានំ ឯតទវោច – "មហារាជ , អមក្ខិកំ មធុំ បស្សាមិ, តំ ខាទន្តោ នត្ថី"តិ។ រាជា "កឹ ឯតំ ឧប្បណ្ឌេតុកាមោ ភណតី"តិ ន សុណាតិ។ សោ អន្តរំ លភិត្វា បុនបិ សុដ្ឋុតរំ វណ្ណេត្វា អវោច។ រាជា "កឹ ឯត"ន្តិ បុច្ឆិ។ "ពារាណសិរជ្ជំ, ទេវា"តិ។ រាជា "កឹ មំ នេត្វា មារេតុកាមោសី"តិ អាហ។ សោ "មា, ទេវ, ឯវំ អវច, យទិ ន សទ្ទហសិ, មនុស្សេ បេសេហី"តិ។ សោ មនុស្សេ បេសេសិ។ តេ គន្ត្វា គោបុរំ ខណិត្វា រញ្ញោ សយនឃរេ ឧដ្ឋហឹសុ។

រាជា ទិស្វា "កិស្ស អាគតត្ថា"តិ បុច្ឆិ។ "ចោរា មយំ, មហារាជា"តិ។ រាជា តេសំ ធនំ ទាបេត្វា "មា បុន ឯវំ អកត្ថា"តិ ឱវទិត្វា វិស្សជ្ជេសិ។ តេ អាគន្ត្វា តស្ស រញ្ញោ អារោចេសុំ។ សោ បុនបិ ទ្វត្តិក្ខត្តុំ តថេវ វីមំសិត្វា "សីលវា រាជា"តិ ចតុរង្គិនឹ សេនំ សន្នយ្ហិត្វា សីមន្តរេ ឯកំ នគរំ ឧបគម្ម តត្ថ អមច្ចស្ស បាហេសិ "នគរំ វា មេ ទេហិ, យុទ្ធំ វា"តិ។ សោ ព្រហ្មទត្តស្ស រញ្ញោ តមត្ថំ អារោចាបេសិ – "អាណាបេតុ, ទេវ, 'កឹ យុជ្ឈាមិ, ឧទាហុ នគរំ ទេមី'"តិ។ រាជា "ន យុជ្ឈិតព្ពំ, នគរំ ទត្វា ឥធាគច្ឆា"តិ បេសេសិ។ សោ តថា អកាសិ។ បដិរាជាបិ តំ នគរំ គហេត្វា អវសេសនគរេសុបិ តថេវ ទូតំ បេសេសិ។ តេបិ អមច្ចា តថេវ ព្រហ្មទត្តស្ស អារោចេត្វា តេន "ន យុជ្ឈិតព្ពំ, ឥធាគន្តព្ព"ន្តិ វុត្តា ពារាណសឹ អាគមំសុ។

តតោ អមច្ចា ព្រហ្មទត្តំ អាហំសុ – “មហារាជ, តេន សហ យុជ្ឈាមា”តិ។ រាជា “មម បាណាតិបាតោ ភវិស្សតី”តិ វារេសិ។ អមច្ចា “មយំ, មហារាជ, តំ ជីវគ្គាហំ គហេត្វា ឥធេវ អានេស្សាមា”តិ នានាឧបាយេហិ រាជានំ សញ្ញាបេត្វា “ឯហិ, មហារាជា”តិ គន្តុមារទ្ធា។ រាជា “សចេ សត្តមារណប្បហរណវិលុម្បនកម្មំ ន ករោថ, គច្ឆាមី”តិ ភណតិ។ អមច្ចា “ន, ទេវ, ករោម, ភយំ ទស្សេត្វា បលាបេមា”តិ ចតុរង្គិនី សេនំ សន្នយ្ហិត្វា ឃដេសុ ទីបេ បក្ខិបិត្វា រត្តឹ គច្ឆឹសុ។ បជិរាជា តំ ទិវសំ ពារាណសិសមីបេ នគរំ គហេត្វា ឥទានិ កិន្តិ រត្តឹ សន្នាហំ មោចាបេត្វា បមត្តោ និទ្ទំ ឱក្កមិ សទ្ធឹ ពលកាយេន។ តតោ អមច្ចា ព្រហ្មទត្តរាជានំ អាទាយ បជិរញ្ញោ ខន្ធាវារំ គន្ត្វា សព្ពឃដេហិ ទីបេ នីហរាបេត្វា ឯកបជ្ជោតំ កត្វា ឧក្កុដ្ឋឹ អកំសុ។ បជិរញ្ញោ អមច្ចោ មហាពលកាយំ ទិស្វា ភីតោ អត្តនោ រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា “ឧដ្ឋេហិ អមក្ខិកំ មធុំ ខាទាហី”តិ មហាសទ្ទំ អកាសិ។ តថា ទុតិយោបិ តតិយោបិ។ បជិរាជា តេន សទ្ទេន បដិពុជ្ឈិត្វា ភយំ សន្តាសំ អាបជ្ជិ។ ឧក្កុដ្ឋិសតានិ បវត្តឹសុ។ សោ “បរវចនំ សទ្ទហិត្វា អមិត្តហត្ថំ បត្តោម្ហី”តិ សព្ពរត្តឹ តំ តំ វិប្បលបិត្វា ទុតិយទិវសេ “ធម្មិកោ រាជា, ឧបរោធំ ន ករេយ្យ គន្ត្វា ខមាបេមី”តិ ចិន្តេត្វា រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា ជណ្ណុកេហិ បតិដ្ឋហិត្វា “ខម, មហារាជ, មយ្ហំ អបរាធ”ន្តិ អាហ។ រាជា តំ ឱវទិត្វា “ឧដ្ឋេហិ, ខមាមិ តេ”តិ អាហ។ សោ រញ្ញា ឯវំ វុត្តមត្តេយេវ បរមស្សាសប្បត្តោ អហោសិ។ ពារាណសិរញ្ញោ សមីបេយេវ ជនបទេ រជ្ជំ លភិ។ តេ អញ្ញមញ្ញំ សហាយកា អហេសុំ។

អថ ព្រហ្មទត្តោ ទ្វេបិ សេនា សម្មោទមានា ឯកតោ ឋិតា ទិស្វា “មមេវេកស្ស ចិត្តានុរក្ខណាយ អស្មឹ មហាជនកាយេ ខុទ្ទកមក្ខិកាយ បិវនមត្តម្បិ លោហិតពិន្ទុ ន ឧប្បន្នំ, អហោ សាធុ, អហោ សុដ្ឋុ, សព្ពេ សត្តា សុខិតា ហោន្តុ, អវេរា ហោន្តុ, អព្យាបជ្ឈា ហោន្តូ”តិ មេត្តាឈានំ ឧប្បាទេត្វា តទេវ បាទកំ កត្វា សង្ខារេ សម្មសិត្វា បច្ចេកពោធិញាណំ សច្ឆិកត្វា សយម្ភុតំ បាបុណិ។ តំ មគ្គផលសុខេន សុខិតំ ហត្ថិក្ខន្ធេ និសិន្នំ អមច្ចា បណិបាតំ កត្វា អាហំសុ – “យានកាលោ, មហារាជ, វិជិតពលកាយស្ស សក្ការោ កាតព្ពោ, បរាជិតពលកាយស្ស ភត្តបរិព្ពយោ ទាតព្ពោ”តិ។ សោ អាហ – “នាហំ, ភណេ, រាជា, បច្ចេកពុទ្ធោ នាមាហ”ន្តិ។ “កឹ ទេវោ ភណតិ, ន ឯទិសា បច្ចេកពុទ្ធា ហោន្តី”តិ។ “កីទិសា, ភណេ, បច្ចេកពុទ្ធា”តិ? “បច្ចេកពុទ្ធា នាម ទ្វង្គុលកេសមស្សុ អដ្ឋបរិក្ខារយុត្តា ភវន្តី”តិ។ សោ ទក្ខិណហត្ថេន សីសំ បរាមសិ, តាវទេវ គិហិលិង្គំ អន្តរធាយិ, បព្ពជិតវេសោ បាតុរហោសិ។ ទ្វង្គុលកេសមស្សុ អដ្ឋបរិក្ខារសមន្នាគតោ វស្សសតិកត្ថេរសទិសោ អហោសិ។ សោ ចតុត្ថជ្ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា ហត្ថិក្ខន្ធតោ វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា បទុមបុប្ផេ និសីទិ។ អមច្ចា វន្ទិត្វា “កឹ, ភន្តេ, កម្មដ្ឋានំ, កថំ អធិគតោសី”តិ បុច្ឆឹសុ។ សោ យតោ អស្ស មេត្តាឈានកម្មដ្ឋានំ អហោសិ, តញ្ច វិបស្សនំ វិបស្សិត្វា អធិគតោ, តស្មា តមត្ថំ ទស្សេន្តោ ឧទានគាថញ្ច ព្យាករណគាថញ្ច ឥមំយេវ គាថំ អភាសិ **“សព្ពេសុ ភូតេសុ និធាយ ទណ្ឌ”**ន្តិ។

តត្ថ **សព្ពេសូ**តិ អនវសេសេសុ។ **ភូតេសូ**តិ សត្តេសុ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ , វិត្ថារំ បន រតនសុត្តវណ្ណនាយំ វក្ខាម។ **និធាយា**តិ និក្ខិបិត្វា។ **ទណ្ឌ**ន្តិ កាយវចីមនោទណ្ឌំ, កាយទុច្ចរិតាទីនមេតំ អធិវចនំ។ កាយទុច្ចរិតញ្ហិ ទណ្ឌយតីតិ ទណ្ឌំ, ពាធេតិ អនយព្យសនំ បាបេតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯវំ វចីទុច្ចរិតំ មនោទុច្ចរិតញ្ច។ បហរណទណ្ឌោ ឯវ វា ទណ្ឌោ, តំ និធាយាតិបិ វុត្តំ ហោតិ។ **អវិហេឋយ**ន្តិ អវិហេឋយន្តោ។ **អញ្ញតរម្បី**តិ យំកិញ្ចិ ឯកម្បិ។ **តេស**ន្តិ តេសំ សព្ពភូតានំ។ **ន បុត្តមិច្ឆេយ្យា**តិ អត្រជោ, ខេត្តជោ, ទិន្នកោ, អន្តេវាសិកោតិ ឥមេសុ ចតូសុ បុត្តេសុ យំកិញ្ចិ បុត្តំ ន ឥច្ឆេយ្យ។ **កុតោ សហាយ**ន្តិ សហាយំ បន ឥច្ឆេយ្យាតិ កុតោ ឯវ ឯតំ។

ឯកោតិ បព្ពជ្ជាសង្ខាតេន ឯកោ, អទុតិយដ្ឋេន ឯកោ, តណ្ហាយ បហានដ្ឋេន ឯកោ, ឯកន្តវិគតកិលេសោតិ ឯកោ, ឯកោ បច្ចេកសម្ពោធឹ អភិសម្ពុទ្ធោតិ ឯកោ។ សមណសហស្សស្សាបិ ហិ មជ្ឈេ វត្តមានោ គិហិសំយោជនស្ស ឆិន្នត្តា ឯកោ, ឯវំ **បព្ពជ្ជាសង្ខាតេន** ឯកោ។ ឯកោ តិដ្ឋតិ, ឯកោ គច្ឆតិ, ឯកោ និសីទតិ, ឯកោ សេយ្យំ កប្បេតិ, ឯកោ ឥរិយតិ វត្តតីតិ ឯវំ **អទុតិយដ្ឋេន** ឯកោ។

“តណ្ហាទុតិយោ បុរិសោ, ទីឃមទ្ធានសំសរំ;
ឥត្ថភាវញ្ញថាភាវំ, សំសារំ នាតិវត្តតិ។

“ឯតមាទីនវំ ញត្វា, តណ្ហំ ទុក្ខស្ស សម្ភវំ;
វីតតណ្ហោ អនាទានោ, សតោ ភិក្ខុ បរិព្ពជេ”តិ។ (ឥតិវុ. ១៥, ១០៥; មហានិ. ១៩១;
ចូឡនិ.បារាយនានុគីតិគាថានិទ្ទេស ១០៧) –

ឯវំ **តណ្ហាបហានដ្ឋេន** ឯកោ។ សព្ពកិលេសាស្ស បហីនា ឧច្ឆិន្នមូលា តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា អាយតឹ អនុប្បាទធម្មាតិ ឯវំ **ឯកន្តវិគតកិលេសោ**តិ ឯកោ។ អនាចរិយកោ ហុត្វា សយម្ភូ សាមំយេវ បច្ចេកសម្ពោធឹ អភិសម្ពុទ្ធោតិ ឯវំ **ឯកោ បច្ចេកសម្ពោធឹ អភិសម្ពុទ្ធោ**តិ ឯកោ។

ចរេតិ យា ឥមា អដ្ឋ ចរិយាយោ។ សេយ្យថិទំ – បណិធិសម្បន្នានំ ចតូសុ ឥរិយាបថេសុ ឥរិយាបថចរិយា, ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារានំ ឆសុ អជ្ឈត្តិកាយតនេសុ អាយតនចរិយា, អប្បមាទវិហារីនំ ចតូសុ សតិបដ្ឋានេសុ សតិចរិយា, អធិចិត្តមនុយុត្តានំ ចតូសុ ឈានេសុ សមាធិចរិយា, ពុទ្ធិសម្បន្នានំ ចតូសុ អរិយសច្ចេសុ ញាណចរិយា, សម្មាបដិបន្នានំ ចតូសុ អរិយសច្ចេសុ មគ្គចរិយា, អធិគតប្ផលានំ ចតូសុ សាមញ្ញផលេសុ បត្តិចរិយា, តិណ្ណំ ពុទ្ធានំ សព្ពសត្តេសុ លោកត្ថចរិយា, តត្ថ បទេសតោ បច្ចេកពុទ្ធពុទ្ធសាវកានន្តិ។ យថាហ – “ចរិយាតិ អដ្ឋ ចរិយាយោ ឥរិយាបថចរិយា”តិ (បដិ. ម. ១.១៩៧; ៣.២៨) វិត្ថារោ។ តាហិ ចរិយាហិ សមន្នាគតោ ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។ អថ វា យា ឥមា អធិមុច្ចន្តោ សទ្ធាយ ចរតិ, បគ្គណ្ហន្តោ វីរិយេន ចរតិ, ឧបដ្ឋហន្តោ សតិយា ចរតិ, អវិក្ខិត្តោ សមាធិនា ចរតិ, បជានន្តោ បញ្ញាយ ចរតិ, វិជានន្តោ វិញ្ញាណេន ចរតិ, ឯវំ បដិបន្នស្ស កុសលា ធម្មា អាយតន្តីតិ អាយតនចរិយាយ ចរតិ, ឯវំ បដិបន្នោ វិសេសំ អធិគច្ឆតីតិ វិសេសចរិយាយ ចរតីតិ (បដិ. ម. ១.១៩៧; ៣.២៨) ឯវំ អបរាបិ អដ្ឋ ចរិយាយោ វុត្តា, តាហិបិ សមន្នាគតោ ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។ **ខគ្គវិសាណកប្បោ**តិ ឯត្ថ ខគ្គវិសាណំ នាម ខគ្គមិគសិង្គំ។ កប្ប-សទ្ទស្ស អត្ថំ វិត្ថារតោ មង្គលសុត្តវណ្ណនាយំ បកាសយិស្សាម, ឥធ បនាយំ “សត្ថុកប្បេន វត, ភោ, កិរ សាវកេន សទ្ធឹ មន្តយមានា”តិ ឯវមាទីសុ (ម. និ. ១.២៦០) វិយ បដិភាគោ វេទិតព្ពោ។ ខគ្គវិសាណកប្បោតិ ខគ្គវិសាណសទិសោតិ វុត្តំ ហោតិ។ អយំ តាវេត្ថ បទតោ អត្ថវណ្ណនា។

អធិប្បាយានុសន្ធិតោ បន ឯវំ វេទិតព្ពោ – យ្វាយំ វុត្តប្បការោ ទណ្ឌោ ភូតេសុ បវត្តិយមានោ អហិតោ ហោតិ, តំ តេសុ អប្បវត្តនេន តប្បដិបក្ខភូតាយ មេត្តាយ បរហិតូបសំហារេន ច សព្ពេសុ ភូតេសុ និធាយ ទណ្ឌំ, និហិតទណ្ឌត្តា ឯវ ច យថា អនិហិតទណ្ឌា សត្តា ភូតានិ ទណ្ឌេន វា សត្ថេន វា បាណិនា វា លេឌ្ឌុនា វា វិហេឋយន្តិ, តថា អវិហេឋយំ, អញ្ញតរម្បិ តេសំ ឥមំ មេត្តាកម្មដ្ឋានមាគម្ម យទេវ តត្ថ វេទនាគតំ សញ្ញាសង្ខារវិញ្ញាណគតំ តញ្ច តទនុសារេនេវ តទញ្ញញ្ច សង្ខារគតំ វិបស្សិត្វា ឥមំ បច្ចេកពោធឹ អធិគតោម្ហីតិ អយំ តាវ អធិប្បាយោ។

អយំ បន អនុសន្ធិ – ឯវំ វុត្តេ តេ អមច្ចា អាហំសុ – “ឥទានិ, ភន្តេ, កុហឹ គច្ឆថា”តិ? តតោ តេន “បុព្ពេ បច្ចេកពុទ្ធា កត្ថ វសន្តី”តិ អាវជ្ជេត្វា ញត្វា “គន្ធមាទនបព្ពតេ”តិ វុត្តេ បុន អាហំសុ – “អម្ហេ ទានិ, ភន្តេ, បជហថ ន ឥច្ឆថា”តិ។ អថ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ អាហ “ន បុត្តមិច្ឆេយ្យា”តិ សព្ពំ។ តត្រាធិប្បាយោ – អហំ ឥទានិ អត្រជាទីសុ យំកិញ្ចិ បុត្តម្បិ ន ឥច្ឆេយ្យំ, កុតោ បន តុម្ហាទិសំ សហាយំ។ តស្មា តុម្ហេសុបិ យោ មយា សទ្ធឹ គន្តុំ មាទិសោ វា ហោតុំ ឥច្ឆតិ, សោ ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ អថ វា តេហិ “អម្ហេ ទានិ, ភន្តេ, បជហថ ន ឥច្ឆថា”តិ វុត្តេ សោ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ “ន បុត្តមិច្ឆេយ្យ កុតោ សហាយ”ន្តិ វត្វា អត្តនោ យថាវុត្តេនត្ថេន ឯកចរិយាយ គុណំ ទិស្វា បមុទិតោ បីតិសោមនស្សជាតោ ឥមំ ឧទានំ ឧទានេសិ – “ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ”តិ។ ឯវំ វត្វា បេក្ខមានស្សេវ មហាជនស្ស អាកាសេ ឧប្បតិត្វា គន្ធមាទនំ អគមាសិ។

គន្ធមាទនោ នាម ហិមវតិ ចូឡកាឡបព្ពតំ មហាកាឡបព្ពតំ នាគបលិវេឋនំ ចន្ទគព្ភំ សូរិយគព្ភំ សុវណ្ណបស្សំ ហិមវន្តបព្ពតន្តិ សត្ត បព្ពតេ អតិក្កម្ម ហោតិ។ តត្ថ នន្ទមូលកំ នាម បព្ភារំ បច្ចេកពុទ្ធានំ វសនោកាសោ, តិស្សោ ច គុហាយោ – សុវណ្ណគុហា, មណិគុហា, រជតគុហាតិ ។ តត្ថ មណិគុហាទ្វារេ មញ្ជូសកោ នាម រុក្ខោ យោជនំ ឧព្ពេធេន, យោជនំ វិត្ថារេន។ សោ យត្តកានិ ឧទកេ វា ថលេ វា បុប្ផានិ, សព្ពានិ តានិ បុប្ផយតិ, វិសេសេន បច្ចេកពុទ្ធាគមនទិវសេ។ តស្សូបរិតោ សព្ពរតនមាឡោ ហោតិ។ តត្ថ សម្មជ្ជនកវាតោ កចវរំ ឆឌ្ឌេតិ, សមករណវាតោ សព្ពរតនមយវាលុកំ សមំ ករោតិ, សិញ្ចនកវាតោ អនោតត្តទហតោ អានេត្វា ឧទកំ សិញ្ចតិ, សុគន្ធករណវាតោ ហិមវន្តតោ សព្ពេសំ សុគន្ធរុក្ខានំ គន្ធេ អានេតិ, ឱចិនកវាតោ បុប្ផានិ ឱចិនិត្វា បាតេតិ, សន្ថរកវាតោ សព្ពត្ថ សន្ថរតិ។ សទា សុបញ្ញត្តានេវ ចេត្ថ អាសនានិ ហោន្តិ, យេសុ បច្ចេកពុទ្ធុប្បាទទិវសេ, ឧបោសថទិវសេ ច សព្ពេ បច្ចេកពុទ្ធា សន្និបតិត្វា និសីទន្តិ។ អយំ តត្ថ បកតិ។ អយំ បច្ចេកពុទ្ធោ តត្ថ គន្ត្វា បញ្ញត្តាសនេ និសីទតិ។ តតោ សចេ តស្មឹ កាលេ អញ្ញេបិ បច្ចេកពុទ្ធា សំវិជ្ជន្តិ, តេបិ តង្ខណេយេវ សន្និបតិត្វា បញ្ញត្តាសនេសុ និសីទន្តិ។ និសីទិត្វា ច កិញ្ចិទេវ សមាបត្តឹ សមាបជ្ជិត្វា វុដ្ឋហន្តិ។ តតោ សង្ឃត្ថេរោ អធុនាគតបច្ចេកពុទ្ធំ សព្ពេសំ អនុមោទនត្ថាយ “កថមធិគត”ន្តិ ឯវំ កម្មដ្ឋានំ បុច្ឆតិ, តទាបិ សោ តមេវ អត្តនោ ឧទានព្យាករណគាថំ ភាសតិ។ បុន ភគវាបិ អាយស្មតា អានន្ទេន បុដ្ឋោ តមេវ គាថំ ភាសតិ។ អានន្ទោបិ សង្គីតិយន្តិ ឯវំ ឯកេកា គាថា បច្ចេកសម្ពោធិអភិសម្ពុទ្ធដ្ឋានេ, មញ្ជូសកមាឡេ, អានន្ទេន បុច្ឆិតកាលេ, សង្គីតិយន្តិ ចតុក្ខត្តុំ ភាសិតា ហោតីតិ។

បឋមគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨២. សំសគ្គជាតស្សាតិ គាថា កា ឧប្បត្តិ? អយម្បិ បច្ចេកពោធិសត្តោ កស្សបស្ស ភគវតោ សាសនេ វីសតិ វស្សសហស្សានិ បុរិមនយេនេវ សមណធម្មំ ករោន្តោ កសិណបរិកម្មំ កត្វា បឋមំ ឈានំ និព្ពត្តេត្វា នាមរូបំ វវត្ថបេត្វា លក្ខណសម្មសនំ កត្វា អរិយមគ្គំ អនធិគម្ម ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តិ។ សោ តតោ ចុតោ ពារាណសិរញ្ញោ អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ ឧប្បជ្ជិត្វា បុរិមនយេនេវ វឌ្ឍមានោ យតោ បភុតិ “អយំ ឥត្ថី, អយំ បុរិសោ”តិ វិសេសំ អញ្ញាសិ។ តទុបាទាយ ឥត្ថីនំ ហត្ថេ ន រមតិ , ឧច្ឆាទនន្ហាបនមណ្ឌនាទិមត្តម្បិ ន សាទិយតិ។ តំ បុរិសា ឯវ បោសេន្តិ។ ថញ្ញបាយនកាលេ ធាតិយោ កញ្ចុកំ បដិមុញ្ចិត្វា បុរិសវេសេន ថញ្ញំ បាយេន្តិ។ សោ ឥត្ថីនំ គន្ធំ ឃាយិត្វា សទ្ទំ វា សុត្វា រោទតិ, វិញ្ញុតំ បត្តោបិ ឥត្ថិយោ បស្សិតុំ ន ឥច្ឆតិ។ តេន តំ **អនិត្ថិគន្ធោ**ត្វេវ សញ្ជានីសុ។

តស្មិំ សោឡសវស្សុទ្ទេសិកេ ជាតេ រាជា “កុលវំសំ សណ្ឋបេស្សាមី”តិ នានាកុលេហិ តស្ស អនុរូបា កញ្ញាយោ អានេត្វា អញ្ញតរំ អមច្ចំ អាណាបេសិ “កុមារំ រមាបេហី”តិ។ អមច្ចោ ឧបាយេន តំ រមាបេតុកាមោ តស្ស អវិទូរេ សាណិបាការំ បរិក្ខិបាបេត្វា នាដកានិ បយោជាបេសិ។ កុមារោ គីតវាទិតសទ្ទំ សុត្វា “កស្សេសោ សទ្ទោ”តិ អាហ។ អមច្ចោ “តវេសោ, ទេវ , នាដកិត្ថីនំ សទ្ទោ, បុញ្ញវន្តានំ ឦទិសានិ នាដកានិ ហោន្តិ។ អភិរម, ទេវ, មហាបុញ្ញោសិ ត្វ”ន្តិ អាហ។ កុមារោ អមច្ចំ ទណ្ឌេន តាឡាបេត្វា និក្កឌ្ឍាបេសិ។ សោ រញ្ញោ អារោចេសិ។ រាជា កុមារស្ស មាតរា សហ គន្ត្វា កុមារំ ខមាបេត្វា បុន អមច្ចំ អាណាបេសិ។ កុមារោ តេហិ អតិនិប្បីឡិយមានោ សេដ្ឋសុវណ្ណំ ទត្វា សុវណ្ណការេ អាណាបេសិ “សុន្ទរំ ឥត្ថិរូបំ ករោថា”តិ។ តេ វិស្សកម្មុនា និម្មិតសទិសំ សព្ពាលង្ការវិភូសិតំ ឥត្ថិរូបំ ករិត្វា ទស្សេសុំ។ កុមារោ ទិស្វា វិម្ហយេន សីសំ ចាលេត្វា មាតាបិតូនំ បេសេសិ – “យទិ ឦទិសី ឥត្ថី លភិស្សាមិ, គណ្ហិស្សាមី”តិ។ មាតាបិតរោ “អម្ហាកំ បុត្តោ មហាបុញ្ញោ, អវស្សំ តេន សហ កតបុញ្ញា កាចិ ទារិកា លោកេ ឧប្បន្នា ភវិស្សតី”តិ តំ សុវណ្ណរូបំ រថំ អារោបេត្វា អមច្ចានំ អប្បេសុំ – “គច្ឆថ, ឦទិសី ទារិកំ គវេសថា”តិ។ តេ តំ គហេត្វា សោឡសមហាជនបទេ វិចរន្តា តំ តំ គាមំ គន្ត្វា ឧទកតិត្ថាទីសុ យត្ថ យត្ថ ជនសមូហំ បស្សន្តិ, តត្ថ តត្ថ ទេវតំ វិយ សុវណ្ណរូបំ ឋបេត្វា នានាបុប្ផវត្ថាលង្ការេហិ បូជំ កត្វា វិតានំ ពន្ធិត្វា ឯកមន្តំ តិដ្ឋន្តិ “យទិ កេនចិ ឯវរូបា ទិដ្ឋបុព្ពា ភវិស្សតិ, សោ កថំ សមុដ្ឋាបេស្សតី”តិ? ឯតេនុបាយេន អញ្ញត្រ មទ្ទរដ្ឋា សព្ពជនបទេ អាហិណ្ឌិត្វា តំ “ខុទ្ទករដ្ឋ”ន្តិ អវមញ្ញមានា តត្ថ បឋមំ អគន្ត្វា និវត្តឹសុ។

តតោ នេសំ ឯតទហោសិ – “មទ្ទរដ្ឋម្បិ តាវ គច្ឆាម, មា នោ ពារាណសី បវិដ្ឋេបិ រាជា បុន បេសេសី”តិ មទ្ទរដ្ឋេ សាគលនគរំ អគមំសុ។ សាគលនគរេ ច មទ្ទវោ នាម រាជា។ តស្ស ធីតា សោឡសវស្សុទ្ទេសិកា អភិរូបា អហោសិ។ តស្សា វណ្ណទាសិយោ ន្ហានោទកត្ថាយ តិត្ថំ គច្ឆន្តិ។ តត្ថ អមច្ចេហិ ឋបិតំ តំ សុវណ្ណរូបំ ទូរតោវ ទិស្វា “អម្ហេ ឧទកត្ថាយ បេសេត្វា រាជបុត្តី សយមេវ អាគតា”តិ ភណន្តិយោ សមីបំ គន្ត្វា “នាយំ សាមិនី, អម្ហាកំ សាមិនី ឥតោ អភិរូបតរា”តិ អាហំសុ។ អមច្ចា តំ សុត្វា រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា អនុរូបេន នយេន ទារិកំ យាចឹសុ។ សោបិ អទាសិ។ តេ ពារាណសិរញ្ញោ បាហេសុំ – “លទ្ធា, ទេវ, កុមារិកា, សាមំ អាគច្ឆថ, ឧទាហុ អម្ហេវ អានេមា”តិ។ សោ “មយិ អាគច្ឆន្តេ ជនបទបីឡា ភវិស្សតិ, តុម្ហេវ នំ អានេថា”តិ បេសេសិ។

អមច្ចាបិ ទារិកំ គហេត្វា នគរា និក្ខមិត្វា កុមារស្ស បាហេសុំ – “លទ្ធា សុវណ្ណរូបសទិសា កុមារិកា”តិ។ កុមារោ សុត្វាវ រាគេន អភិភូតោ បឋមជ្ឈានា បរិហាយិ។ សោ ទូតបរម្បរាយ បេសេសិ – “សីឃំ អានេថ, សីឃំ អានេថា”តិ។ តេ សព្ពត្ថ ឯករត្តិវាសេន ពារាណសី បត្វា ពហិនគរេ ឋិតា រញ្ញោ បេសេសុំ – “អជ្ជេវ បវិសិតព្ពំ, នោ”តិ។ រាជា “សេដ្ឋកុលា អានីតា ទារិកា, មង្គលកិរិយំ កត្វា មហាសក្ការេន បវេសេស្សាម, ឧយ្យានំ តាវ នំ នេថា”តិ អាហ។ តេ តថា អកំសុ។ សា អច្ចន្តសុខុមាលា កុមារិកា យានុគ្ឃាដេន ឧព្ពាឡ្ហា អទ្ធានបរិស្សមេន ឧប្បន្នវាតរោគា មិលាតមាលា វិយ ហុត្វា រត្តិភាគេ កាលមកាសិ។ អមច្ចា “សក្ការា បរិភដ្ឋម្ហា”តិ បរិទេវឹសុ។ រាជា ច នាគរា ច “កុលវំសោ វិនដ្ឋោ”តិ បរិទេវឹសុ។ សកលនគរំ កោលាហលំ អហោសិ។ កុមារស្ស សុតមត្តេយេវ មហាសោកោ ឧទបាទិ។

តតោ កុមារោ សោកស្ស មូលំ ខនិតុំ អារទ្ធោ។ សោ ឯវំ ចិន្តេសិ – “អយំ សោកោ នាម ន អជាតស្ស ហោតិ, ជាតស្ស បន ហោតិ។ តស្មា ជាតី បដិច្ច សោកោ។ ជាតិ បន កី បដិច្ចាតិ? ភវំ បដិច្ច ជាតី”តិ។ ឯវំ បុព្ពភាវនានុភាវេន យោនិសោ មនសិករោន្តោ អនុលោមបដិលោមំ បដិច្ចសមុប្បាទំ ទិស្វា បុន អនុលោមញ្ច សង្ខារេ សម្មសន្តោ តត្ថេវ និសិន្នោ បច្ចេកសម្ពោធី សច្ឆាកាសិ។ អមច្ចា តំ មគ្គផលសុខេន សុខិតំ សន្តិន្ទ្រិយំ សន្តមានសំ និសិន្នំ ទិស្វា បណិបាតំ កត្វា អាហំសុ – “មា សោចិ, ទេវ, មហន្តោ ជម្ពុទីបោ, អញ្ញំ តតោ សុន្ទរតរំ កញ្ញំ អានេស្សាមា”តិ។ សោ អាហ – “ន សោចាមិ, និស្សោកោ បច្ចេកពុទ្ធោ អហ”ន្តិ។ ឥតោ បរំ សព្ពំ វុត្តបុរិមគាថាសទិសមេវ ឋបេត្វា គាថាវណ្ណនំ។

គាថាវណ្ណនា បន ឯវំ វេទិតព្ពា – **សំសគ្គជាតស្សា**តិ ជាតសំសគ្គស្ស។ តត្ថ ទស្សនសវនកាយសមុល្លបន សម្ភោគសំសគ្គវសេន បញ្ចវិធោ សំសគ្គោ។ តត្ថ អញ្ញមញ្ញំ ទិស្វា ចក្ខុវិញ្ញាណវីថិវសេន ឧប្បន្នរាគោ **ទស្សនសំសគ្គោ** នាម។ តត្ថ សីហឡទីបេ កាឡទីឃវាបី គាមេ បិណ្ឌាយ ចរន្តំ កល្យាណវិហារវាសិទីឃភាណកទហរភិក្ខុំ ទិស្វា បដិពទ្ធចិត្តា កេនចិ ឧបាយេន តំ អលភិត្វា កាលង្កតា កុដុម្ពិយធីតា ច តស្សា និវាសនចោឡខណ្ឌំ ទិស្វា “ឯវរូបំ វត្ថំ ធារិនិយា នាម សទ្ធឹ សំវាសំ នាលភិ”ន្តិ ផលិតហទយោ កាលង្កតោ។ សោ ឯវ ទហរោ ច និទស្សនំ។

បរេហិ បន កថិយមានំ រូបាទិសម្បត្តឹ អត្តនា វា ហសិតលបិតគីតសទ្ទំ សុត្វា សោតវិញ្ញាណវីថិវសេន ឧប្បន្នរាគោ **សវនសំសគ្គោ** នាម។ តត្រាបិ គិរិគាមវាសិកម្មារធីតាយ បញ្ចហិ កុមារិកាហិ សទ្ធឹ បទុមស្សរំ គន្ត្វា ន្ហត្វា មាលំ អារោបេត្វា ឧច្ចាសទ្ទេន គាយន្តិយា សទ្ទំ សុត្វា អាកាសេន គច្ឆន្តោ កាមរាគេន វិសេសា បរិហាយិត្វា ព្យសនំ បត្តោ បញ្ចគ្គឡលេណវាសី តិស្សទហរោ និទស្សនំ។

អញ្ញមញ្ញំ អង្គបរាមសនេន ឧប្បន្នរាគោ **កាយសំសគ្គោ** នាម។ ធម្មភាសនទហរភិក្ខុ ច រាជធីតា ចេត្ថ និទស្សនំ។ មហាវិហារេ កិរ ទហរភិក្ខុ ធម្មំ ភាសតិ។ តត្ថ មហាជនោ អាគតោ, រាជាបិ អគ្គមហេសិយា រាជធីតាយ ច សទ្ធឹ អគមាសិ។ តតោ រាជធីតាយ តស្ស រូបញ្ច សរញ្ច អាគម្ម ពលវរាគោ ឧប្បន្នោ, តស្ស ទហរស្សាបិ។ តំ ទិស្វា រាជា សល្លក្ខេត្វា សាណិបាការេន បរិក្ខិបាបេសិ។ តេ អញ្ញមញ្ញំ បរាមសិត្វា អាលិង្គឹសុ។ បុន សាណិបាការំ អបនេត្វា បស្សន្តា ទ្វេបិ កាលង្កតេយេវ អទ្ទសំសូតិ។

អញ្ញមញ្ញំ អាលបនសមុល្លបនវសេន ឧប្បន្នរាគោ បន **សមុល្លបនសំសគ្គោ** នាម។ ភិក្ខុ ភិក្ខុនីហិ សទ្ធឹ បរិភោគករណេ ឧប្បន្នរាគោ **សម្ភោគសំសគ្គោ** នាម។ ទ្វីសុបិ ឯតេសុ បារាជិកប្បត្តោ ភិក្ខុ ច ភិក្ខុនី ច និទស្សនំ។ មរិចវដ្ដិនាមមហាវិហារមហេ កិរ ទុដ្ឋគាមណិអភយរាជា មហាទានំ បដិយាទេត្វា ឧភតោសង្ឃំ បរិវិសតិ។ តត្ថ ឧណ្ហយាគុយា ទិន្នាយ សង្ឃនវកសាមណេរី អនាធារកស្ស សង្ឃនវកស្ស សាមណេរស្ស ទន្តវលយំ ទត្វា សមុល្លបនមកាសិ។ តេ ឧភោបិ ឧបសម្បជ្ជិត្វា សដ្ឋិវស្សា ហុត្វា បរតីរំ គតា អញ្ញមញ្ញំ សមុល្លបនេន បុព្ពសញ្ញំ បដិលភិត្វា តាវទេវ សញ្ជាតសិនេហា សិក្ខាបទំ វីតិក្កមិត្វា បារាជិកា អហេសុន្តិ។ ឯវំ បញ្ចវិធេ សំសគ្គេ យេន កេនចិ សំសគ្គេន ជាតសំសគ្គស្ស ***ភវតិ ស្នេហោ***, បុរិមរាគបច្ចយោ ពលវរាគោ ឧប្បជ្ជតិ។ តតោ **ស្នេហន្វយំ ទុក្ខមិទំ បហោតិ** តមេវ ស្នេហំ អនុគច្ឆន្តំ សន្ទិដ្ឋិកសម្បរាយិកំ សោកបរិទេវាទិនានប្បការកំ ឥទំ ទុក្ខំ បហោតិ បភវតិ ជាយតិ។

អបរេ “អារម្មណេ ចិត្តស្ស វោស្សគ្គោ សំសគ្គោ”តិ ភណន្តិ។ តតោ ស្នេហោ, ស្នេហទុក្ខមិទន្តិ។ ឯវមត្ថប្បភេទំ ឥមំ អឌ្ឍគាថំ វត្វា សោ បច្ចេកពុទ្ធោ អាហ – “ស្វាយំ យមិទំ ស្នេហន្វយំ សោកាទិទុក្ខំ បហោតិ, តមេវ ស្នេហំ អនុគតស្ស ទុក្ខស្ស មូលំ ខនន្តោ បច្ចេកពោធឹ អធិគតោ”តិ។

ឯវំ វុត្តេ តេ អមច្ចា អាហំសុ – “អម្ហេហិ ទានិ, ភន្តេ, កឹ កត្តព្ព”ន្តិ? តតោ សោ អាហ – “តុម្ហេ វា អញ្ញេ វា ឥមម្ហា ទុក្ខា មុច្ចិតុកាមោ, សោ សព្ពោបិ **អាទីនវំ ស្នេហជំ បេក្ខមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ**”តិ។ ឯត្ថ ច យំ តំ “ស្នេហន្វយំ ទុក្ខមិទំ បហោតី”តិ វុត្តំ, តទេវ សន្ធាយ “អាទីនវំ ស្នេហជំ បេក្ខមានោ”តិ ឥទំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ អថ វា យថាវុត្តេន សំសគ្គេន ‘សំសគ្គជាតស្ស ភវតិ ស្នេហោ, ស្នេហន្វយំ ទុក្ខមិទំ បហោតិ’, ឯវំ យថាភូតំ អាទីនវំ ស្នេហជំ បេក្ខមានោ អហមធិគតោតិ ឯវំ សម្ពន្ធិត្វា ចតុត្ថបាទោ បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ ស្នេហវសេន វុត្តោតិ វេទិតព្ពោ។ តតោ បរំ សព្ពំ បុរិមគាថាយ វុត្តសទិសមេវាតិ។

សំសគ្គគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨៣. មិត្តេ សុហជ្ជេតិ កា ឧប្បត្តិ? អយំ បច្ចេកពោធិសត្តោ បុរិមគាថាយ វុត្តនយេនេវ ឧប្បជ្ជិត្វា ពារាណសិយំ រជ្ជំ ការេន្តោ បឋមជ្ឈានំ និព្ពត្តេត្វា “កឹ សមណធម្មោ វរោ, រជ្ជំ វរ”ន្តិ វីមំសិត្វា អមច្ចានំ រជ្ជំ និយ្យាតេត្វា សមណធម្មំ អកាសិ។ អមច្ចា “ធម្មេន សមេន ករោថា”តិ វុត្តាបិ លញ្ជំ គហេត្វា អធម្មេន ករោន្តិ។ តេ លញ្ជំ គហេត្វា សាមិកេ បរាជយន្តា ឯកទា អញ្ញតរំ រាជវល្លភំ បរាជេសុំ។ សោ រញ្ញោ ភត្តការកេហិ សទ្ធឹ បវិសិត្វា សព្ពំ អារោចេសិ។ រាជា ទុតិយទិវសេ សយំ វិនិច្ឆយដ្ឋានំ អគមាសិ។ តតោ មហាជនា – “អមច្ចា, ទេវ, សាមិកេ អសាមិកេ ករោន្តី”តិ ឧច្ចាសទ្ទំ ករោន្តា មហាយុទ្ធំ វិយ អកំសុ។ អថ រាជា វិនិច្ឆយដ្ឋានា វុដ្ឋាយ បាសាទំ អភិរុហិត្វា សមាបត្តឹ អប្បេតុំ និសិន្នោ។ តេន សទ្ទេន វិក្ខិត្តចិត្តោ ន សក្កោតិ អប្បេតុំ។ សោ “កឹ មេ រជ្ជេន, សមណធម្មោ វរ”ន្តិ រជ្ជសុខំ បហាយ បុន សមាបត្តឹ និព្ពត្តេត្វា បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ វិបស្សិត្វា បច្ចេកសម្ពោធឹ សច្ឆាកាសិ។ កម្មដ្ឋានញ្ច បុច្ឆិតោ ឥមំ គាថំ អភាសិ។

តត្ថ មេត្តាយនវសេន **មិត្តា**។ សុហទយភាវេន **សុហជ្ជា**។ កេចិ ឯកន្តហិតកាមតាយ មិត្តាវ ហោន្តិ ន សុហជ្ជា។ កេចិ គមនាគមនដ្ឋាននិសជ្ជាសមុល្លាបាទីសុ, ហទយសុខជននេន សុហជ្ជាវ ហោន្តិ, ន មិត្តា។ កេចិ តទុភយវសេន សុហជ្ជា ចេវ មិត្តា ច ហោន្តិ។ តេ ទុវិធា អគារិយា ច អនគារិយា ច។ តត្ថ អគារិយា តិវិធា ហោន្តិ ឧបការោ សមានសុខទុក្ខោ អនុកម្បកោតិ។ អនគារិយា វិសេសេន អត្ថក្ខាយិនោ ឯវ។ តេ ចតូហិ អង្គេហិ សមន្នាគតា ហោន្តិ។ យថាហ –

> “ចតូហិ ខោ, គហបតិបុត្ត, ឋានេហិ ឧបការោ មិត្តោ សុហទោ វេទិតព្ពោ។ បមត្តំ រក្ខតិ, បមត្តស្ស សាបតេយ្យំ រក្ខតិ, ភីតស្ស សរណំ ហោតិ, ឧប្បន្នេសុ កិច្ចករណីយេសុ តទ្ទិគុណំ ភោគំ អនុប្បទេតិ” (ទី. និ. ៣.២៦១)។

តថា –

> “ចតូហិ ខោ, គហបតិបុត្ត, ឋានេហិ សមានសុខទុក្ខោ មិត្តោ សុហទោ វេទិតព្ពោ។ គុយ្ហមស្ស អាចិក្ខតិ, គុយ្ហមស្ស បរិគូហតិ, អាបទាសុ ន វិជហតិ, ជីវិតំបិស្ស អត្ថាយ បរិច្ចត្តំ ហោតិ” (ទី. និ. ៣.២៦២)។

តថា –

> “ចតូហិ ខោ, គហបតិបុត្ត, ឋានេហិ អនុកម្បកោ មិត្តោ សុហទោ វេទិតព្ពោ។ អភវេនស្ស ន នន្ទតិ, ភវេនស្ស នន្ទតិ, អវណ្ណំ ភណមានំ និវារេតិ, វណ្ណំ ភណមានំ បសំសតិ” (ទី. និ. ៣.២៦៤)។

តថា –

> “ចតូហិ ខោ, គហបតិបុត្ត, ឋានេហិ អត្ថក្ខាយី មិត្តោ សុហទោ វេទិតព្ពោ។ បាបា និវារេតិ, កល្យាណេ និវេសេតិ, អស្សុតំ សាវេតិ, សគ្គស្ស មគ្គំ អាចិក្ខតី”តិ (ទី. និ. ៣.២៦៣)។

តេស្វិធ អគារិយា អធិប្បេតា, អត្ថតោ បន សព្ពេបិ យុជ្ជន្តិ។ តេ **មិត្តេ សុហជ្ជេ អនុកម្បមានោ**តិ អនុទយមានោ, តេសំ សុខំ ឧបសំហរិតុកាមោ ទុក្ខំ អបហរិតុកាមោ ច។

ហាបេតិ អត្ថន្តិ ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកបរមត្ថវសេន តិវិធំ, តថា អត្តត្ថបរត្ថឧភយត្ថវសេនាបិ តិវិធំ អត្ថំ លទ្ធវិនាសនេន អលទ្ធានុប្បាទនេនាតិ ទ្វិធាបិ ហាបេតិ វិនាសេតិ។ **បដិពទ្ធចិត្តោ**តិ “អហំ តេមំ វិនា ន ជីវាមិ, ឯស មេ គតិ, ឯស មេ បរាយណ”ន្តិ ឯវំ អត្តានំ នីចេ ឋានេ ឋបេន្តោបិ បដិពទ្ធចិត្តោ ហោតិ។ “ឥមេ មំ វិនា ន ជីវន្តិ, អហំ តេសំ គតិ, អហំ តេសំ បរាយណ”ន្តិ ឯវំ អត្តានំ ឧច្ចេ ឋានេ ឋបេន្តោបិ បដិពទ្ធចិត្តោ ហោតិ។ ឥធ បន ឯវំ បដិពទ្ធចិត្តោ អធិប្បេតោ។ **ឯតំ ភយ**ន្តិ ឯតំ អត្ថហាបនភយំ, អត្តនោ សមាបត្តិហានី សន្ធាយាហ។ **សន្ថវេ**តិ តិវិធោ សន្ថវោ តណ្ហាទិដ្ឋិមិត្តសន្ថវវសេន។ តត្ថ អដ្ឋសតបភេទាបិ តណ្ហា តណ្ហាសន្ថវោ, ទ្វាសដ្ឋិភេទាបិ ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិសន្ថវោ, បដិពទ្ធចិត្តតាយ មិត្តានុកម្បនា មិត្តសន្ថវោ។ តេសុ សោ ឥធ អធិប្បេតោ។ តេន ហិស្ស សមាបត្តិ បរិហីនា។ តេនាហ – “ឯតំ ភយំ សន្ថវេ បេក្ខមានោ អហំ អធិគតោ”តិ។ សេសំ វុត្តសទិសមេវាតិ។

មិត្តសុហជ្ជគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨៤. វំសោ វិសាលោតិ កា ឧប្បត្តិ? បុព្ពេ កិរ កស្សបស្ស ភគវតោ សាសនេ តយោ បច្ចេកពោធិសត្តា បព្ពជិត្វា វីសតិ វស្សសហស្សានិ គតបច្ចាគតវត្តំ បូរេត្វា ទេវលោកេ ឧប្បន្នា។ តតោ ចវិត្វា តេសំ ជេដ្ឋកោ ពារាណសិរាជកុលេ និព្ពត្តោ, ឥតរេ ទ្វេ បច្ចន្តរាជកុលេសុ។ តេ ឧភោបិ កម្មដ្ឋានំ ឧគ្គហេត្វា រជ្ជំ បហាយ បព្ពជិត្វា អនុក្កមេន បច្ចេកពុទ្ធា ហុត្វា នន្ទមូលកបព្ភារេ វសន្តា ឯកទិវសំ សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ “មយំ កឹ កម្មំ កត្វា ឥមំ លោកុត្តរសុខំ អនុប្បត្តា”តិ អាវជ្ជេត្វា បច្ចវេក្ខមានា កស្សបពុទ្ធកាលេ អត្តនោ អត្តនោ ចរិយំ អទ្ទសំសុ។ តតោ “តតិយោ កុហិ”ន្តិ អាវជ្ជេន្តា ពារាណសិរជ្ជំ ការេន្តំ ទិស្វា តស្ស គុណេ សរិត្វា “សោ បកតិយាវ អប្បិច្ឆតាទិគុណសមន្នាគតោ ហោតិ, អម្ហាកំយេវ ឱវាទកោ វត្តា វចនក្ខមោ បាបគរហី, ហន្ទ, នំ អារម្មណំ ទស្សេត្វា អារោចេមា”តិ ឱកាសំ គវេសន្តា តំ ឯកទិវសំ សព្ពាលង្ការវិភូសិតំ ឧយ្យានំ គច្ឆន្តំ ទិស្វា អាកាសេនាគន្ត្វា ឧយ្យានទ្វារេ វេឡុគុម្ពមូលេ អដ្ឋំសុ។ មហាជនោ អតិត្តោ រាជទស្សនេន រាជានំ ឧល្លោកេតិ។

តតោ រាជា “អត្ថិ នុ ខោ កោចិ មម ទស្សនេ ព្យាបារំ ន ករោតី”តិ ឱលោកេន្តោ បច្ចេកពុទ្ធេ អទ្ទក្ខិ។ សហ ទស្សនេនេវ ចស្ស តេសុ សិនេហោ ឧប្បជ្ជិ។ សោ ហត្ថិក្ខន្ធា ឱរុយ្ហ សន្តេន អាចារេន ឧបសង្កមិត្វា “ភន្តេ, កឹ នាម តុម្ហេ”តិ បុច្ឆិ។ តេ “មយំ, មហារាជ, អសជ្ជមានា នាមា”តិ អាហំសុ ។ “ភន្តេ, អសជ្ជមានាតិ ឯតស្ស កោ អត្ថោ”តិ? “អលគ្គនត្ថោ, មហារាជា”តិ។ តតោ វេឡុគុម្ពំ ទស្សេត្វា អាហំសុ – “សេយ្យថាបិ, មហារាជ, ឥមំ វេឡុគុម្ពំ សព្ពសោ មូលខន្ធសាខានុសាខាហិ សំសិព្ពិត្វា ឋិតំ អសិហត្ថោ បុរិសោ មូលេ ឆេត្វា អាវិញ្ឆន្តោ ន សក្កុណេយ្យ ឧទ្ធរិតុំ, ឯវមេវ ត្វំ អន្តោ ច ពហិ ច ជដាយ ជដិតោ អាសត្តវិសត្តោ តត្ថ វិលគ្គោ។ សេយ្យថាបិ វា បនស្ស វេមជ្ឈគតោបិ អយំ វំសកឡីរោ អសញ្ជាតសាខត្តា កេនចិ អលគ្គោវ ឋិតោ, សក្កា ច បន អគ្គេ វា មូលេ វា ឆេត្វា ឧទ្ធរិតុំ, ឯវមេវ មយំ កត្ថចិ អសជ្ជមានា សព្ពា ទិសា គច្ឆាមា”តិ តាវទេវ ចតុត្ថជ្ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា បស្សតោ ឯវ រញ្ញោ អាកាសេន នន្ទមូលកបព្ភារំ អគមំសុ។ តតោ រាជា ចិន្តេសិ – “កទា នុ ខោ អហម្បិ ឯវំ អសជ្ជមានោ ភវេយ្យ”ន្តិ តត្ថេវ ឋិតោ វិបស្សន្តោ បច្ចេកពោធឹ សច្ឆាកាសិ។ បុរិមនយេនេវ កម្មដ្ឋានំ បុច្ឆិតោ ឥមំ គាថំ អភាសិ។

តត្ថ **វំសោ**តិ វេឡុ។ **វិសាលោ**តិ វិត្ថិណ្ណោ។ **វ**-ការោ អវធារណត្ថោ, **ឯវ**-ការោ វា អយំ, សន្ធិវសេន ឯត្ថ **ឯ**-ការោ នដ្ឋោ។ តស្ស បរបទេន សម្ពន្ធោ។ តំ បច្ឆា យោជេស្សាម។ **យថា**តិ បដិភាគេ។ **វិសត្តោ**តិ លគ្គោ ជដិតោ សំសិព្ពិតោ។ **បុត្តេសុ ទារេសុ ចា**តិ បុត្តធីតុភរិយាសុ។ **យា អបេក្ខា**តិ យា តណ្ហា យោ សិនេហោ។ **វំសក្កឡីរោវ អសជ្ជមានោ**តិ វំសកឡីរោ វិយ អលគ្គមានោ។ កឹ វុត្តំ ហោតិ? យថា វំសោ វិសាលោ វិសត្តោ ឯវ ហោតិ, បុត្តេសុ ទារេសុ ច យា អបេក្ខា, សាបិ ឯវំ តានិ វត្ថូនិ, សំសិព្ពិត្វា ឋិតត្តា វិសត្តា ឯវ។ ស្វាហំ តាយ អបេក្ខាយ អបេក្ខវា វិសាលោ វំសោ វិយ វិសត្តោតិ ឯវំ អបេក្ខាយ អាទីនវំ ទិស្វា តំ អបេក្ខំ មគ្គញាណេន ឆិន្ទន្តោ អយំ វំសកឡីរោវ រូបាទីសុ វា លាភាទីសុ វា កាមភវាទីសុ វា ទិដ្ឋាទីសុ វា តណ្ហាមានទិដ្ឋិវសេន អសជ្ជមានោ បច្ចេកពោធឹ អធិគតោតិ។ សេសំ បុរិមនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

វំសក្កឡីរគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩៥. មិគោ អរញ្ញម្ហីតិ កា ឧប្បត្តិ? ឯកោ កិរ ភិក្ខុ កស្សបស្ស ភគវតោ សាសនេ យោគាវចរោ កាលំ កត្វា ពារាណសិយំ សេដ្ឋិកុលេ ឧប្បន្នោ អឌ្ឍេ មហទ្ធនេ មហាភោគេ។ សោ សុភគោ អហោសិ, តតោ បរទារិកោ ហុត្វា កាលង្កតោ និរយេ និព្ពត្តោ តត្ថ បច្ចិត្វា បក្កាវសេសេន សេដ្ឋិភរិយាយ កុច្ឆិម្ហិ ឥត្ថី ហុត្វា បដិសន្ធឹ គណ្ហិ។ និរយតោ អាគតានំ សត្តានំ គត្តានិ ឧណ្ហានិ ហោន្តិ។ តេន សេដ្ឋិភរិយា ឌយ្ហមានេន ឧទរេន កិច្ឆេន កសិរេន តំ គព្ភំ ធារេត្វា កាលេន ទារិកំ វិជាយិ។ សា ជាតទិវសតោ បភុតិ មាតាបិតូនំ សេសពន្ធុបរិជនានញ្ច ទេស្សា អហោសិ។ វយប្បត្តា ច យម្ហិ កុលេ ទិន្នា, តត្ថាបិ សាមិកសស្សុសសុរានំ ទេស្សាវ អហោសិ អប្បិយា អមនាបា។ អថ នក្ខត្តេ ឃោសិតេ សេដ្ឋិបុត្តោ តាយ សទ្ធឹ កីឡិតុំ អនិច្ឆន្តោ វេសឹ អានេត្វា កីឡតិ។ សា តំ ទាសីនំ សន្តិកា សុត្វា សេដ្ឋិបុត្តំ ឧបសង្កមិត្វា នានប្បការេហិ អនុនយិត្វា ច អាហ – “អយ្យបុត្ត, ឥត្ថី នាម សចេបិ ទសន្នំ រាជូនំ កនិដ្ឋា ហោតិ, ចក្កវត្តិនោ វា ធីតា, តថាបិ សាមិកស្ស បេសនករា ហោតិ។ សាមិកេ អនាលបន្តេ សូលេ អារោបិតា វិយ ទុក្ខំ បដិសំវេទេតិ។ សចេ អហំ អនុគ្គហារហា អនុគ្គហេតព្ពា, នោ ចេ, វិស្សជ្ជេតព្ពា។ អត្តនោ ញាតិកុលំ គមិស្សាមី”តិ។ សេដ្ឋិបុត្តោ – “ហោតុ, ភទ្ទេ, មា សោចិ កីឡនសជ្ជា ហោហិ, នក្ខត្តំ កីឡិស្សាមា”តិ អាហ។ សេដ្ឋិធីតា តាវត្តកេន សល្លបមត្តេន ឧស្សាហជាតា “ស្វេ នក្ខត្តំ កីឡិស្សាមី”តិ ពហុំ ខជ្ជភោជ្ជំ បដិយាទេតិ។ សេដ្ឋិបុត្តោ ទុតិយទិវសេ អនារោចេត្វាវ កីឡនដ្ឋានំ គតោ។ សា “ឥទានិ បេសេស្សតិ, ឥទានិ បេសេស្សតី”តិ មគ្គំ ឱលោកេន្តី និសិន្នា ឧស្សូរំ ទិស្វា មនុស្សេ បេសេសិ។ តេ បច្ចាគន្ត្វា “សេដ្ឋិបុត្តោ គតោ”តិ អារោចេសុំ។ សា តំ សព្ពំ បដិយាទិតំ អាទាយ យានំ អភិរុហិត្វា ឧយ្យានំ គន្តុំ អារទ្ធា។

អថ នន្ទមូលកបព្ភារេ បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ សត្តមេ ទិវសេ និរោធា វុដ្ឋាយ នាគលតាទន្តកដ្ឋំ ខាទិត្វា អនោតត្តទហេ មុខំ ធោវិត្វា “កត្ថ អជ្ជ ភិក្ខំ ចរិស្សាមា”តិ អាវជ្ជេន្តោ តំ សេដ្ឋិធីតរំ ទិស្វា “មយិ ឥមិស្សា សទ្ធាការំ ការេត្វា តំ កម្មំ បរិក្ខយំ គមិស្សតី”តិ ញត្វា បព្ភារសមីបេ សដ្ឋិយោជនមនោសិលាតលេ ឋត្វា បត្តចីវរមាទាយ អភិញ្ញាបាទកំ ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា អាកាសេនាគន្ត្វា តស្សា បដិបថេ ឱរុយ្ហ ពារាណសី អភិមុខោ អគមាសិ។ តំ ទិស្វាវ ទាសិយោ សេដ្ឋិធីតាយ អារោចេសុំ។ សា យានា ឱរុយ្ហ សក្កច្ចំ វន្ទិត្វា បត្តំ សព្ពរសសម្បន្នេន ខាទនីយេន ភោជនីយេន បូរេត្វា បទុមបុប្ផេន បដិច្ឆាទេត្វា ហេដ្ឋាបិ បទុមបុប្ផំ កត្វា បុប្ផកលាបំ ហត្ថេន គហេត្វា បច្ចេកពុទ្ធស្ស ហត្ថេ បត្តំ ទត្វា វន្ទិត្វា បុប្ផកលាបហត្ថា បត្ថនំ អកាសិ – “ភន្តេ, យថា ឥទំ បុប្ផំ, ឯវាហំ យត្ថ យត្ថ ឧបបជ្ជាមិ, តត្ថ តត្ថ មហាជនស្ស បិយា ភវេយ្យំ មនាបា”តិ។ ឯវំ បត្ថេត្វា ទុតិយម្បិ បត្ថេសិ – “ភន្តេ, ទុក្ខោ គព្ភវាសោ , តំ អនុបគម្ម បទុមបុប្ផេ ឯវ បដិសន្ធិ ភវេយ្យា”តិ។ តតិយម្បិ បត្ថេសិ – “ភន្តេ, ជេគុច្ឆោ មាតុគាមោ, ចក្កវត្តិធីតាបិ បរវសំ គច្ឆតិ។ តស្មា អហំ ឥត្ថិភាវំ អនុបគម្ម បុរិសោ ភវេយ្យ”ន្តិ។ ចតុត្ថម្បិ បត្ថេសិ – “ភន្តេ, ឥមំ សំសារទុក្ខំ អតិក្កម្ម បរិយោសានេ តុម្ហេហិ បត្តំ អមតំ បាបុណេយ្យ”ន្តិ។ ឯវំ

ចតុរោ បណិធី កត្វា តំ បទុមបុប្ផកលាបំ បូជេត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា “បុប្ផសទិសោ ឯវ មេ គន្ធោ ចេវ វណ្ណោ ច ហោតូ”តិ ឥមំ បញ្ចមំ បណិធី អកាសិ។

តតោ បច្ចេកពុទ្ធោ បត្តញ្ច បុប្ផកលាបញ្ច គហេត្វា អាកាសេ ឋត្វា –

“ឥច្ឆិតំ បត្ថិតំ តុយ្ហំ, ខិប្បមេវ សមិជ្ឈតុ;
សព្ពេ បូរេន្តុ សង្កប្បា, ចន្ទោ បន្នរសោ យថា”តិ។ –

ឥមាយ គាថាយ សេដ្ឋិធីតាយ អនុមោទនំ កត្វា “សេដ្ឋិធីតា មំ គច្ឆន្តំ បស្សតូ”តិ អធិដ្ឋហិត្វា អាកាសេន នន្ទមូលកបព្ភារំ អគមាសិ។ សេដ្ឋិធីតាយ តំ បស្សន្តិយា មហតី បីតិ ឧប្បជ្ជិ។ ភវន្តរេ កតំ អកុសលំ កម្មំ អនោកាសតាយ បរិក្ខីណំ ចិញ្ចម្ពិលធោតតម្ពលោហភាជនមិវ សុទ្ធា ជាតា។ តាវទេវស្សា បតិកុលេ ញាតិកុលេ ច សព្ពោ ជនោ តុដ្ឋោ។ “កឹ ករោមា”តិ បិយវចនានិ ច បណ្ណាការានិ ច បេសេសិ។ សាមិកោបិ មនុស្សេ បេសេសិ – “សេដ្ឋិធីតរំ សីឃំ អានេថ, អហំ វិស្សរិត្វា ឧយ្យានំ អាគតោ”តិ។ តតោ បភុតិ ច នំ ឧរេ វិលិត្តចន្ទនំ វិយ អាមុត្តមុត្តាហារំ វិយ បុប្ផមាលា វិយ ច បិយាយន្តោ បរិហរិ។ សា តត្ថ យាវតាយុកំ ឥស្សរិយភោគយុត្តសុខំ អនុភវិត្វា កាលំ កត្វា បុរិសភាវេន ទេវលោកេ បទុមបុប្ផេ ឧប្បជ្ជិ។ សោ ទេវបុត្តោ គច្ឆន្តោបិ បទុមបុប្ផគព្ភេ ឯវ គច្ឆតិ, តិដ្ឋន្តោបិ និសីទន្តោបិ សយន្តោបិ បទុមបុប្ផគព្ភេយេវ សយតិ។ “មហាបទុមទេវបុត្តោ”តិ ច នំ វោហរឹសុ។ ឯវំ សោ តេន ឥទ្ធានុភាវេន អនុលោមបដិលោមំ ឆ ទេវលោកេ ឯវ សំសរតិ។

តេន ច សមយេន ពារាណសិរញ្ញោ វីសតិ ឥត្ថិសហស្សានិ ហោន្តិ។ តាសុ ឯកាបិ បុត្តំ ន លភតិ។ អមច្ចា រាជានំ វិញ្ញាបេសុំ – “ទេវ, កុលវំសានុបាលកោ បុត្តោ ឥច្ឆិតព្ពោ, អត្រជេ អវិជ្ជមានេ ខេត្តជោបិ កុលវំសធរោ ហោតី”តិ។ អថ រាជា “ឋបេត្វា មហេសឹ អវសេសា ឥត្ថិយោ សត្តាហំ ធម្មនាដកំ ករោថា”តិ យថាកាមំ ពហិ ចរាបេសិ, តថាបិ បុត្តំ នាលត្ថ។ បុន អមច្ចា អាហំសុ – “មហារាជ, មហេសី នាម បុញ្ញេន ច បញ្ញាយ ច សព្ពឥត្ថីនំ អគ្គា, អប្បេវ នាម ទេវោ មហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ បុត្តំ លភេយ្យា”តិ។ រាជា មហេសិយា ឯតមត្ថំ អារោចេសិ។ សា អាហ – “មហារាជ, យា ឥត្ថី សីលវតី សច្ចវាទិនី, សា បុត្តំ លភេយ្យ, ហិរោត្តប្បរហិតាយ កុតោ បុត្តោ”តិ បាសាទំ អភិរុហិត្វា បញ្ច សីលានិ សមាទិយិត្វា បុនប្បុនំ អាវជ្ជេសិ, សីលវតិយា រាជធីតាយ បញ្ច សីលានិ អាវជ្ជេន្តិយា បុត្តបត្ថនាចិត្តេ ឧប្បន្នមត្តេ សក្កស្ស អាសនំ សំកម្បិ។

អថ សក្កោ អាវជ្ជេន្តោ ឯតមត្ថំ វិទិត្វា – “សីលវតិយា រាជធីតាយ បុត្តវរំ ទេមី”តិ អាកាសេនាគន្ត្វា ទេវិយា សម្មុខេ ឋិតោ “កឹ វរេសិ, ទេវី”តិ? “បុត្តំ, មហារាជា”តិ។ “ទម្មិ តេ, ទេវិ, បុត្តំ, មា ចិន្តយី”តិ វត្វា ទេវលោកំ គន្ត្វា “អត្ថិ នុ ខោ ឯត្ថ ខីណាយុកោ”តិ អាវជ្ជេន្តោ “អយំ មហាបទុមោ ឧបរិទេវលោកំ គន្តុកាមោ ច ភវិស្សតី”តិ ញត្វា តស្ស វិមានំ គន្ត្វា “តាត មហាបទុម, មនុស្សលោកំ គច្ឆាហី”តិ យាចិ។ សោ “មា ឯវំ, មហារាជ, ភណ, ជេគុច្ឆិតោ មនុស្សលោកោ”តិ ។ “តាត, ត្វំ មនុស្សលោកេ បុញ្ញំ កត្វា ឥធូបបន្នោ, តត្ថេវ ឋត្វា បារមិយោ បូរេតព្ពា, គច្ឆ, តាតា”តិ។ “ទុក្ខោ, មហារាជ, គព្ភវាសោ, ន សក្កោមិ តត្ថ វសិតុ”ន្តិ។ “តាត, តេ គព្ភវាសោ នត្ថិ, តថា ហិ ត្វំ កម្មមកាសិ, យថា បទុមគព្ភេយេវ និព្ពត្តិស្សសិ, គច្ឆ, តាតា”តិ បុនប្បុនំ វុច្ចមានោ អធិវាសេសិ។

សោ ទេវលោកា ចវិត្វា ពារាណសិរញ្ញោ ឧយ្យានេ សិលាបដ្ដបោក្ខរណិយំ បទុមគព្ភេ និព្ពត្តោ។ តញ្ច រត្តឹ បច្ចូសសមយេ មហេសី សុបិនន្តេន វីសតិឥត្ថិសហស្សបរិវុតា ឧយ្យានំ គន្ត្វា សិលាបដ្ដបោក្ខរណិយំ បទុមគព្ភេ បុត្តំ លទ្ធា វិយ អហោសិ។ សា បភាតាយ រត្តិយា សីលានិ រក្ខមានា តត្ថ គន្ត្វា ឯកំ បទុមបុប្ផំ អទ្ទស, តំ នេវ តីរេ ហោតិ ន គម្ភីរេ។ សហ ទស្សនេនេវ ចស្សា តត្ថ បុត្តសិនេហោ ឧប្បជ្ជិ។ សា សយំ ឯវ ឱតរិត្វា តំ បុប្ផំ អគ្គហេសិ, បុប្ផេ គហិតមត្តេយេវ បត្តានិ វិកសឹសុ។ តត្ថ សុវណ្ណបដិមំ វិយ ទារកំ អទ្ទស, ទិស្វាវ “បុត្តោ មេ លទ្ធោ”តិ សទ្ទំ និច្ឆារេសិ។ មហាជនោ សាធុការសហស្សានិ បវត្តេសិ។ រញ្ញោ ច បេសេសិ។ រាជា សុត្វា “កត្ថ លទ្ធោ”តិ បុច្ឆិត្វា លទ្ធោកាសំ សុត្វា “ឧយ្យានញ្ច បោក្ខរណិយំ បទុមញ្ច អម្ហាកំយេវ, តស្មា អម្ហាកំ ខេត្តេ ជាតត្តា ខេត្តជោ នាមាយំ បុត្តោ”តិ វត្វា នគរំ បវេសេត្វា វីសតិសហស្សឥត្ថិយោ ធាតិកិច្ចំ ការេសិ។ យា យា កុមារស្ស រុចឹ ញត្វា បត្ថិតំ បត្ថិតំ ខាទនីយំ ខាទាបេតិ, សា សា សហស្សំ លភតិ។ សកលពារាណសី ចលិតា, សព្ពោ ជនោ កុមារស្ស បណ្ណាការសហស្សានិ បេសេសិ។ កុមារោ តំ តំ អតិនេត្វា “ឥមំ ខាទ, ឥមំ ភុញ្ជា”តិ វុច្ចមានោ ភោជនេន ឧព្ពាឡ្ហោ ឧក្កណ្ឋិតោ ហុត្វា គោបុរទ្វារំ គន្ត្វា លាខាគុឡកេន កីឡតិ។

តទា អញ្ញតរោ បច្ចេកពុទ្ធោ ពារាណសឹ និស្សាយ ឥសិបតនេ វសតិ។ សោ កាលស្សេវ វុដ្ឋាយ សេនាសនវត្តសរីរបរិកម្មមនសិការាទីនិ សព្ពកិច្ចានិ កត្វា បដិសល្លានា វុដ្ឋិតោ “អជ្ជ កត្ថ ភិក្ខំ គហេស្សាមី”តិ អាវជ្ជេន្តោ

កុមារស្ស សម្បត្តឹ ទិស្វា “ឯស បុព្ពេ កឹ កម្មំ ករី”តិ វីមំសន្តោ “មាទិសស្ស បិណ្ឌបាតំ ទត្វា ចតស្សោ បត្ថនា បត្ថេសិ, តត្ថ តិស្សោ សិទ្ធា, ឯកា តាវ ន សិជ្ឈតិ, តស្ស ឧបាយេន អារម្មណំ ទស្សេមី”តិ ភិក្ខាចារវសេន កុមារស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។ កុមារោ តំ ទិស្វា “សមណ, មា ឥធ អាគច្ឆិ, ឥមេ ហិ តម្បិ ‘ឥមំ ខាទ, ឥមំ ភុញ្ជា’តិ វទេយ្យុ”ន្តិ អាហ។ សោ ឯកវចនេនេវ តតោ និវត្តិត្វា អត្តនោ សេនាសនំ អគមាសិ។ កុមារោ បរិជនំ អាហ – “អយំ សមណោ មយា វុត្តមត្តោវ និវត្តោ, កុទ្ធោ នុ ខោ មមា”តិ។ សោ តេហិ “បព្ពជិតា នាម ន កោធបរាយណា ហោន្តិ, បរេន បសន្នមនេន យំ ទិន្នំ, តេន យាបេន្តី”តិ វុច្ចមានេបិ “ទុដ្ឋោ ឯវរូបោ នាម សមណោ, ខមាបេស្សាមិ ន”ន្តិ មាតាបិតូនំ អារោចេត្វា ហត្ថឹ អភិរុហិត្វា មហតា រាជានុភាវេន ឥសិបតនំ គន្ត្វា មិគយូថំ ទិស្វា បុច្ឆិ – “កិន្នាមេតេ”តិ? “ឯតេ, សាមិ, មិគា នាមា”តិ។ “ឯតេសំ ‘ឥមំ ខាទថ, ឥមំ ភុញ្ជថ, ឥមំ សាយថា’តិ វត្វា បដិជគ្គន្តា អត្ថី”តិ? “នត្ថិ, សាមិ, យត្ថ តិណោទកំ សុលភំ តត្ថ វសន្តី”តិ។

កុមារោ “យថា ឥមេ អរក្ខិយមានាវ យត្ថ ឥច្ឆន្តិ, តត្ថ វសន្តិ, កទា នុ ខោ អហម្បិ ឯវំ វសេយ្យ”ន្តិ ឯតំ អារម្មណំ អគ្គហេសិ។ បច្ចេកពុទ្ធោបិ តស្ស អាគមនំ ញត្វា សេនាសនមគ្គញ្ច ចង្កមនញ្ច សម្មជ្ជិត្វា មដ្ឋំ កត្វា ឯកទ្វត្តិក្ខត្តុំ ចង្កមិត្វា បទនិក្ខេបំ ទស្សេត្វា ទិវាវិហារោកាសញ្ច បណ្ណសាលញ្ច សម្មជ្ជិត្វា មដ្ឋំ កត្វា បវិសនបទនិក្ខេបំ ទស្សេត្វា និក្ខមនបទនិក្ខេបំ អទស្សេត្វា អញ្ញត្រ អគមាសិ។ កុមារោ តត្ថ គន្ត្វា តំ បទេសំ សម្មជ្ជិត្វា មដ្ឋកតំ ទិស្វា “វសតិ មញ្ញេ ឯត្ថ សោ បច្ចេកពុទ្ធោ”តិ បរិជនេន ភាសិតំ សុត្វា អាហ – “បាតោបិ សោ សមណោ ទុដ្ឋោ, ឥទានិ ហត្ថិអស្សាទីហិ អត្តនោ ឱកាសំ អក្កន្តំ ទិស្វា សុដ្ឋុតរំ ទុស្សេយ្យ, ឥធេវ តុម្ហេ តិដ្ឋថា”តិ ហត្ថិក្ខន្ធា ឱរុយ្ហ ឯកកោវ សេនាសនំ បវិដ្ឋោ វត្តសីសេន សុសម្មដ្ឋោកាសេ បទនិក្ខេបំ ទិស្វា “សោ ទានាយំ សមណោ ឯត្ថ ចង្កមន្តោ ន វណិជ្ជាទិកម្មំ ចិន្តេសិ, អទ្ធាយំ អត្តនោ ហិតមេវ ចិន្តេសិ មញ្ញេ”តិ បសន្នមានសោ ចង្កមំ អភិរុហិត្វា ទូរីកតបុថុវិតក្កោ គន្ត្វា បាសាណផលកេ និសីទិត្វា សញ្ជាតឯកគ្គោ ហុត្វា បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា វិបស្សន្តោ បច្ចេកពោធិញាណំ អធិគន្ត្វា បុរិមនយេនេវ បុរោហិតេន កម្មដ្ឋានំ បុច្ឆិតោ គគនតលេ និសិន្នោ ឥមំ គាថមភាសិ។

តត្ថ **មិគោ**តិ ទ្វេ មិគា – ឯណីមិគោ ច បសទមិគោ ច។ អបិច សព្ពេសំ អារញ្ញិកានំ ចតុប្បទានំ ឯតំ អធិវចនំ។ ឥធ បន បសទមិគោ អធិប្បេតោតិ វទន្តិ។ **អរញ្ញម្ហី**តិ គាមញ្ច គាមូបចារញ្ច ឋបេត្វា អវសេសំ អរញ្ញំ, ឥធ បន ឧយ្យានំ អធិប្បេតំ, តស្មា “ឧយ្យានម្ហី”តិ វុត្តំ ហោតិ។ **យថា**តិ បដិភាគេ។ **អពទ្ធោ**តិ រជ្ជុពន្ធនាទីហិ អពទ្ធោ, ឯតេន វិស្សត្ថចរិយំ ទីបេតិ។ **យេនិច្ឆកំ គច្ឆតិ គោចរាយា**តិ យេន យេន ទិសាភាគេន គន្តុមិច្ឆតិ, តេន តេន ទិសាភាគេន គោចរាយ គច្ឆតិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ ភគវតា –

> “សេយ្យថាបិ , ភិក្ខវេ, អារញ្ញកោ មិគោ អរញ្ញេ បវនេ ចរមានោ វិស្សត្ថោ គច្ឆតិ, វិស្សត្ថោ តិដ្ឋតិ, វិស្សត្ថោ និសីទតិ, វិស្សត្ថោ សេយ្យំ កប្បេតិ។ តំ កិស្ស ហេតុ? អនាបាថគតោ, ភិក្ខវេ, លុទ្ទស្ស, ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ វិវិច្ចេវ កាមេហិ…បេ.… បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ អយំ វុច្ចតិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ អន្ធមកាសិ មារំ អបទំ, វធិត្វា មារចក្ខុំ អទស្សនំ គតោ បាបិមតោ”តិ (ម. និ. ១.២៨៧; ចូឡនិ. ខគ្គវិសាណសុត្តនិទ្ទេស ១២៥) វិត្ថារោ។

សេរិតន្តិ សច្ឆន្ទវុត្តិតំ អបរាយត្តតំ វា, ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថា មិគោ អរញ្ញម្ហិ អពទ្ធោ យេនិច្ឆកំ គច្ឆតិ គោចរាយ, តថា កទា នុ ខោ អហម្បិ តណ្ហាពន្ធនំ ឆិន្ទិត្វា ឯវំ គច្ឆេយ្យន្តិ។ **វិញ្ញូ** បណ្ឌិតោ នរោ សេរិតំ បេក្ខមានោ ឯកោ ចរេតិ។

មិគោអរញ្ញគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩៦. **អាមន្តនា ហោតី**តិ កា ឧប្បត្តិ? ពារាណសិរញ្ញោ កិរ មហាឧបដ្ឋានសមយេ អមច្ចា ឧបសង្កមឹសុ។ តេសុ ឯកោ អមច្ចោ “ទេវ, សោតព្ពំ អត្ថី”តិ ឯកមន្តំ គមនំ យាចិ។ សោ ឧដ្ឋាយាសនា អគមាសិ។ បុន ឯកោ មហាឧបដ្ឋានេ និសិន្នំ យាចិ, ឯកោ ហត្ថិក្ខន្ធេ និសិន្នំ, ឯកោ អស្សបិដ្ឋិយំ និសិន្នំ, ឯកោ សុវណ្ណរថេ និសិន្នំ, ឯកោ សិវិកាយ និសីទិត្វា ឧយ្យានំ គច្ឆន្តំ យាចិ។ រាជា តតោ ឱរោហិត្វា អគមាសិ។ អបរោ ជនបទចារិកំ គច្ឆន្តំ យាចិ, តស្សាបិ វចនំ សុត្វា ហត្ថិក្ខន្ធតោ ឱរុយ្ហ ឯកមន្តំ អគមាសិ។ ឯវំ សោ តេហិ និព្ពិន្នោ ហុត្វា បព្ពជិ។ អមច្ចា ឥស្សរិយេន វឌ្ឍន្តិ។ តេសុ ឯកោ គន្ត្វា រាជានំ អាហ – “អសុកំ នាម, មហារាជ, ជនបទំ មយ្ហំ ទេហី”តិ។ រាជា តំ “ឥត្ថន្នាមោ ភុញ្ជតី”តិ ភណតិ។ សោ រញ្ញោ វចនំ អនាទិយិត្វា “គច្ឆាមហំ តំ ជនបទំ គហេត្វា ភុញ្ជាមី”តិ តត្ថ គន្ត្វា កលហំ កត្វា បុន ឧភោបិ រញ្ញោ សន្តិកំ អាគន្ត្វា អញ្ញមញ្ញស្ស ទោសំ អារោចេន្តិ។ រាជា “ន សក្កា ឥមេ តោសេតុ”ន្តិ តេសំ លោភេ អាទីនវំ ទិស្វា វិបស្សន្តោ បច្ចេកពោធិំ សច្ឆាកាសិ។ សោ បុរិមនយេន ឥមំ ឧទានំ អភាសិ។

តស្សត្ថោ – សហាយមជ្ឈេ ឋិតស្ស ទិវាសេយ្យសង្ខាតេ **វាសេ** ច, មហាឧបដ្ឋានសង្ខាតេ **ឋានេ** ច, ឧយ្យានគមនសង្ខាតេ **គមនេ** ច, ជនបទចារិកសង្ខាតាយ **ចារិកាយ** ច, “ឥទំ មេ សុណ, ឥទំ មេ ទេហី”តិអាទិនា នយេន តថា តថា អាមន្តនា ហោតិ, តស្មា អហំ តត្ថ និព្ពិជ្ជិត្វា យាយំ អរិយជនសេវិតា អនេកានិសំសា ឯកន្តសុខា, ឯវំ សន្តេបិ លោភាភិភូតេហិ សព្ពកាបុរិសេហិ អនភិបត្ថិតា បព្ពជ្ជា, តំ **អនភិជ្ឈិតំ** បរេសំ អវសវត្តនេន ភព្ពបុគ្គលវសេន **សេរិតញ្ច បេក្ខមានោ** វិបស្សនំ អារភិត្វា អនុក្កមេន បច្ចេកពោធឹ អធិគតោស្មិ។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

អាមន្តនាគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩៧. ខិឌ្ឌារតីតិ កា ឧប្បត្តិ? ពារាណសិយំ កិរ ឯកបុត្តកព្រហ្មទត្តោ នាម រាជា អហោសិ។ សោ តស្ស ឯកបុត្តកោ បិយោ អហោសិ មនាបោ បាណសមោ, រាជា សព្ពឥរិយាបថេសុ បុត្តកំ គហេត្វាវ វត្តតិ។ សោ ឯកទិវសំ ឧយ្យានំ គច្ឆន្តោ តំ ឋបេត្វា គតោ។ កុមារោបិ តំ ទិវសំយេវ ឧប្បន្នេន ព្យាធិនា មតោ។ អមច្ចា “បុត្តសិនេហេន រញ្ញោ ហទយម្បិ ផលេយ្យា”តិ អនារោចេត្វាវ នំ ឈាបេសុំ។ រាជា ឧយ្យានេ សុរាមទេន មត្តោ បុត្តំ នេវ សរតិ, តថា ទុតិយទិវសេបិ ន្ហានភោជនវេលាសុ។ អថ ភុត្តាវី និសិន្នោ សរិត្វា “បុត្តំ មេ អានេថា”តិ អាហ។ តស្ស អនុរូបេន វិធានេន តំ បវត្តិំ អារោចេសុំ។ តតោ សោកាភិភូតោ និសិន្នោ ឯវំ យោនិសោ មនសាកាសិ – “ឥមស្មិំ សតិ ឥទំ ហោតិ, ឥមស្សុប្បាទា ឥទំ ឧប្បជ្ជតី”តិ។ ឯវំ អនុក្កមេន អនុលោមបដិលោមំ បដិច្ចសមុប្បាទំ សម្មសន្តោ បច្ចេកសម្ពោធឹ សច្ឆាកាសិ។ សេសំ សំសគ្គគាថាវណ្ណនាយំ វុត្តសទិសមេវ ឋបេត្វា គាថាយត្ថវណ្ណនំ។

អត្ថវណ្ណនា បន – **ខិឌ្ឌា**តិ កីឡនា។ សា ទុវិធា ហោតិ កាយិកា ច វាចសិកា ច។ តត្ថ កាយិកា នាម ហត្ថីហិបិ កីឡន្តិ, អស្សេហិបិ រថេហិបិ ធនូហិបិ ថរូហិបីតិ ឯវមាទិ។ វាចសិកា នាម គីតំ សិលោកភណនំ មុខភេរិអាលម្ពរភេរីតិ ឯវមាទិ។ **រតី**តិ បញ្ចកាមគុណរតិ។ **វិបុល**ន្តិ យាវ អដ្ឋិមិញ្ជំ អហច្ច ឋាននេន សកលត្តភាវព្យាបកំ។ សេសំ បាកដមេវ ។ អនុសន្ធិយោជនាបិ ចេត្ថ សំសគ្គគាថាយ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពា, តតោ បរញ្ច សព្ពំ។

ខិឌ្ឌារតិគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩៨. ចាតុទ្ទិសោតិ កា ឧប្បត្តិ? បុព្ពេ កិរ កស្សបស្ស ភគវតោ សាសនេ បញ្ច បច្ចេកពោធិសត្តា បព្ពជិត្វា វីសតិ វស្សសហស្សានិ គតបច្ចាគតវត្តំ បូរេត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តា។ តតោ ចវិត្វា តេសំ ជេដ្ឋកោ ពារាណសិរាជា អហោសិ, សេសា បាកតិករាជានោ។ តេ ចត្តារោបិ កម្មដ្ឋានំ ឧគ្គណ្ហិត្វា រជ្ជំ បហាយ បព្ពជិត្វា អនុក្កមេន បច្ចេកពុទ្ធា ហុត្វា នន្ទមូលកបព្ភារេ វសន្តា ឯកទិវសំ សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ វំសក្កឡិរគាថាយំ វុត្តនយេនេវ អត្តនោ កម្មញ្ច សហាយញ្ច អាវជ្ជេត្វា ញត្វា ពារាណសិរញ្ញោ ឧបាយេន អារម្មណំ ទស្សេតុំ ឱកាសំ គវេសន្តិ។ សោ ច រាជា តិក្ខត្តុំ រត្តិយា ឧព្ពិជ្ជតិ, ភីតោ វិស្សរំ ករោតិ, មហាតលេ ធាវតិ។ បុរោហិតេន កាលស្សេវ វុដ្ឋាយ សុខសេយ្យំ បុច្ឆិតោបិ “កុតោ មេ, អាចរិយ, សុខ”ន្តិ សព្ពំ តំ បវត្តិំ អារោចេសិ។ បុរោហិតោបិ “អយំ រោគោ ន សក្កា យេន កេនចិ ឧទ្ធំ វិរេចនាទិនា ភេសជ្ជកម្មេន វិនេតុំ, មយ្ហំ បន ខាទនូបាយោ ឧប្បន្នោ”តិ ចិន្តេត្វា “រជ្ជហានិជីវិតន្តរាយាទីនំ បុព្ពនិមិត្តំ ឯតំ, មហារាជា”តិ រាជានំ សុដ្ឋុតរំ ឧព្ពេជេត្វា “តស្ស វូបសមនត្ថំ ឯត្តកេ ច ឯត្តកេ ច ហត្ថិអស្សរថាទយោ ហិរញ្ញសុវណ្ណញ្ច ទក្ខិណំ ទត្វា យញ្ញោ យជិតព្ពោ”តិ យញ្ញយជនេ សមាទបេសិ។

តតោ បច្ចេកពុទ្ធា អនេកានិ បាណសហស្សានិ យញ្ញត្ថាយ សម្បិណ្ឌិយមានានិ ទិស្វា “ឯតស្មិំ កម្មេ កតេ ទុព្ពោធនេយ្យោ ភវិស្សតិ, ហន្ទ នំ បដិកច្ចេវ គន្ត្វា បេក្ខាមា”តិ វំសក្កឡិរគាថាយំ វុត្តនយេន អាគន្ត្វា បិណ្ឌាយ ចរមានា រាជង្គណេ បដិបាដិយា អគមំសុ។ រាជា សីហបញ្ជរេ ឋិតោ រាជង្គណំ ឱលោកយមានោ តេ អទ្ទក្ខិ, សហ ទស្សនេនេវ ចស្ស សិនេហោ ឧប្បជ្ជិ។ តតោ តេ បក្កោសាបេត្វា អាកាសតលេ បញ្ញត្តាសនេ និសីទាបេត្វា សក្កច្ចំ ភោជេត្វា កតភត្តកិច្ចេ “កេ តុម្ហេ”តិ បុច្ឆិ។ “មយំ, មហារាជ, ចាតុទ្ទិសា នាមា”តិ។ “ភន្តេ, ចាតុទ្ទិសាតិ ឥមស្ស កោ អត្ថោ”តិ? “ចតូសុ ទិសាសុ កត្ថចិ កុតោចិ ភយំ វា ចិត្តុត្រាសោ វា អម្ហាកំ នត្ថិ, មហារាជា”តិ។ “ភន្តេ, តុម្ហាកំ តំ ភយំ កឹ ការណា ន ហោតី”តិ? “មយំ, មហារាជ, មេត្តំ ភាវេម, ករុណំ ភាវេម, មុទិតំ ភាវេម, ឧបេក្ខំ ភាវេម។ តេន នោ តំ ភយំ ន ហោតី”តិ វត្វា ឧដ្ឋាយាសនា អត្តនោ វសនដ្ឋានំ អគមំសុ។

តតោ រាជា ចិន្តេសិ – “ឥមេ សមណា ‘មេត្តាទិភាវនាយ ភយំ ន ហោតី’តិ ភណន្តិ, ព្រាហ្មណា បន អនេកសហស្សបាណវធំ វណ្ណយន្តិ, កេសំ នុ ខោ វចនំ សច្ច”ន្តិ? អថស្ស ឯតទហោសិ – “សមណា សុទ្ធេន អសុទ្ធំ ធោ

វន្តិ, ព្រាហ្មណា បន អសុទ្ធេន អសុទ្ធំ។ ន សក្កា ខោ បន អសុទ្ធេន អសុទ្ធំ ធោវិតុំ, បព្ពជិតានំ ឯវ វចនំ សច្ចំ"ន្តិ។ សោ "សព្ពេ សត្តា សុខិតា ហោន្តូ"តិអាទិនា នយេន មេត្តាទយោ ចត្តារោបិ ព្រហ្មវិហារេ ភាវេត្វា ហិតផរណេន ចិត្តេន អមច្ចេ អាណាបេសិ – "សព្ពេ បាណេ មុញ្ចថ, សីតានិ បានីយានិ បិវន្តុ, ហរិតានិ តិណានិ ខាទន្តុ, សីតោ ច វាតោ តេសំ ឧបវាយតូ"តិ ។ តេ តថា អកំសុ។

តតោ រាជា "កល្យាណមិត្តានំ វចនេន បាបកម្មតោ មុត្តោម្ហី"តិ តត្ថេវ និសិន្នោ វិបស្សិត្វា បច្ចេកពោធិំ សច្ឆាកាសិ។ អមច្ចេហិ ច ភោជនវេលាយំ "ភុញ្ជ, មហារាជ, កាលោ"តិ វុត្តេ "នាហំ រាជា"តិ បុរិមនយេនេវ សព្ពំ វត្វា ឥមំ ឧទានព្យាករណគាថំ អភាសិ។

តត្ថ **ចាតុទ្ទិសោ**តិ ចតូសុ ទិសាសុ យថាសុខវិហារី, "ឯកំ ទិសំ ផរិត្វា វិហរតី"តិអាទិនា វា នយេន ព្រហ្មវិហារភាវនាយ ផរិតា ចតស្សោ ទិសា អស្ស សន្តីតិ ចាតុទ្ទិសោ។ តាសុ ចតូសុ ទិសាសុ កត្ថចិ សត្តេ វា សង្ខារេ វា ភយេន ន បដិហនតីតិ **អប្បដិឃោ។ សន្តុស្សមានោ**តិ ទ្វាទសវិធស្ស សន្តោសស្ស វសេន សន្តុស្សកោ ច។ **ឥតរីតរេនា**តិ ឧច្ចាវចេន បច្ចយេន។ **បរិស្សយានំ សហិតា អឆម្ភី**តិ ឯត្ថ បរិស្សយន្តិ កាយចិត្តានិ, បរិហាបេន្តិ វា តេសំ សម្បត្តឹ, តានិ វា បដិច្ច សយន្តីតិ បរិស្សយា, ពាហិរានំ សីហព្យគ្ឃាទីនំ អព្ភន្តរានញ្ច កាមច្ឆន្ទាទីនំ កាយចិត្តុបទ្ទវានំ ឯតំ អធិវចនំ។ តេ បរិស្សយេ អធិវាសនខន្តិយា ច វីរិយាទីហិ ធម្មេហិ ច សហតីតិ បរិស្សយានំ សហិតា។ ថទ្ធភាវករភយាភាវេន អឆម្ភី។ កឹ វុត្តំ ហោតិ? យថា តេ ចត្តារោ សមណា, ឯវំ ឥតរីតរេន បច្ចយេន សន្តុស្សមានោ ឯត្ថ បដិបត្តិបទដ្ឋានេ សន្តោសេ ឋិតោ ចតូសុ ទិសាសុ មេត្តាទិភាវនាយ ចាតុទ្ទិសោ, សត្តសង្ខារេសុ បដិហននភយាភាវេន អប្បដិឃោ ច ហោតិ។ សោ ចាតុទ្ទិសត្តា វុត្តប្បការានំ បរិស្សយានំ សហិតា, អប្បដិឃត្តា អឆម្ភី ច ហោតីតិ ឯវំ បដិបត្តិគុណំ ទិស្វា យោនិសោ បដិបជ្ជិត្វា បច្ចេកពោធិំ អធិគតោម្ហីតិ។ អថ វា តេ សមណា វិយ សន្តុស្សមានោ ឥតរីតរេន វុត្តនយេន ចាតុទ្ទិសោ ហោតីតិ ញត្វា ឯវំ ចាតុទ្ទិសភាវំ បត្ថយន្តោ យោនិសោ បដិបជ្ជិត្វា អធិគតោម្ហិ។ តស្មា អញ្ញោបិ ឦទិសំ ឋានំ បត្ថយន្តោ ចាតុទ្ទិសតាយ បរិស្សយានំ សហិតា អប្បដិឃតាយ ច អឆម្ភី ហុត្វា ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោតិ។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

ចាតុទ្ទិសគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩៩. ទុស្សង្គហាតិ កា ឧប្បត្តិ? ពារាណសិរញ្ញោ កិរ អគ្គមហេសី កាលមកាសិ។ តតោ វីតិវត្តេសុ សោកទិវសេសុ ឯកទិវសំ អមច្ចា "រាជូនំ នាម តេសុ តេសុ កិច្ចេសុ អគ្គមហេសី អវស្សំ ឥច្ឆិតព្ពា, សាធុ ទេវោ អញ្ញម្បិ ទេវឹ អានេតូ"តិ យាចឹសុ។ រាជា "តេន ហិ, ភណេ, ជានាថា"តិ អាហ។ តេ បរិយេសន្តា សាមន្តរជ្ជេ រាជា មតោ , តស្ស ទេវី រជ្ជំ អនុសាសតិ, សា ច គព្ភិនី អហោសិ, អមច្ចា "អយំ រញ្ញោ អនុរូបា"តិ ញត្វា តំ យាចឹសុ។ សា "គព្ភិនី នាម មនុស្សានំ អមនាបា ហោតិ។ សចេ អាគមេថ, យាវ វិជាយាមិ, ឯវំ សាធុ។ នោ ចេ, អញ្ញំ បរិយេសថា"តិ អាហ។ តេ រញ្ញោបិ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ។ រាជា "គព្ភិនីបិ ហោតុ, អានេថា"តិ អាហ។ តេ អានេសុំ។ រាជា តំ អភិសិញ្ចិត្វា សព្ពំ មហេសិយា ភោគំ អទាសិ, តស្សា បរិជនានញ្ច នានាវិធេហិ បណ្ណាការេហិ សង្គណ្ហាតិ។ សា កាលេន បុត្តំ វិជាយិ។ រាជា តំ អត្តនោ បុត្តំ វិយ សព្ពិរិយាបថេសុ អង្កេ ច ឧរេ ច កត្វា វិហរតិ។ តទា ទេវិយា បរិជនា ចិន្តេសុំ – "រាជា អតិវិយ សង្គណ្ហាតិ, កុមារេ អតិវិស្សាសំ ករោតិ, ហន្ទ, នំ បរិភិន្ទិស្សាមា"តិ។

តតោ កុមារំ អាហំសុ – "ត្វំ, តាត, អម្ហាកំ រញ្ញោ បុត្តោ, ន ឥមស្ស រញ្ញោ បុត្តោ។ មា ឯត្ថ វិស្សាសំ អាបជ្ជី"តិ។ អថ កុមារោ "ឯហិ បុត្តា"តិ រញ្ញា វុច្ចមានោបិ ហត្ថេន អាកឌ្ឍិយមានោបិ បុព្ពេ វិយ រាជានំ ន អល្លីយតិ។ រាជា "កឹ ការណ"ន្តិ វីមំសន្តោ តំ បវត្តឹ ញត្វា "ឯតេ មយា សង្គហិតាបិ បដិក្កូលវុត្តិនោ ឯវា"តិ និព្ពិជ្ជិត្វា រជ្ជំ បហាយ បព្ពជិតោ។ "រាជា បព្ពជិតោ"តិ អមច្ចបរិជនាបិ ពហូ បព្ពជឹសុ។ សបរិជនោ រាជា បព្ពជិតោបិ មនុស្សា បណីតេ បច្ចយេ ឧបនេន្តិ, រាជា បណីតេ បច្ចយេ យថាវុឌ្ឍំ ទាបេសិ។ តត្ថ យេ សុន្ទរំ លភន្តិ, តេ តុស្សន្តិ។ ឥតរេ ឧជ្ឈាយន្តិ "មយំ បរិវេណាទីនិ សម្មជ្ជន្តា សព្ពកិច្ចានិ ករោន្តិ, លូខភត្តំ ជិណ្ណវត្ថញ្ច លភាមា"តិ។ សោ តម្បិ ញត្វា "ឥមេ យថាវុឌ្ឍំ ទីយមានេបិ ឧជ្ឈាយន្តិ, អហោ ទុស្សង្គហា បរិសា"តិ បត្តចីវរមាទាយ ឯកោវ អរញ្ញំ បវិសិត្វា វិបស្សនំ អារភិត្វា បច្ចេកពោធឹ សច្ឆាកាសិ។ តត្ថ អាគតេហិ ច កម្មដ្ឋានំ បុច្ឆិតោ ឥមំ គាថមភាសិ។ សា អត្ថតោ បាកដា ឯវ។ អយំ បន យោជនា – ទុស្សង្គហា បព្ពជិតាបិ ឯកេ, យេ អសន្តោសាភិភូតា, តថាវិធា ឯវ ច អថោ គហដ្ឋា ឃរមាវសន្តា។ ឯតាហំ ទុស្សង្គហភាវំ ជិគុច្ឆន្តោ វិបស្សនំ អារភិត្វា អធិគតោតិ។ សេសំ បុរិមនយេនេវ វេទិតព្ពន្តិ។

ទុស្សង្គហគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០០. ឱរោបយិត្វាតិ កា ឧប្បត្តិ? ពារាណសិយំ កិរ ចាតុមាសិកព្រហ្មទត្តោ នាម រាជា គិម្ហានំ បឋមេ មាសេ ឧយ្យានំ គតោ។ តត្ថ រមណីយេ ភូមិភាគេ នីលឃនបត្តសញ្ឆន្នំ កោវិឡាររុក្ខំ ទិស្វា “កោវិឡារមូលេ មម សយនំ បញ្ញាបេថា”តិ វត្វា ឧយ្យានេ កីឡិត្វា សាយន្ហសមយំ តត្ថ សេយ្យំ កប្បេសិ។ បុន គិម្ហានំ មជ្ឈិមេ មាសេ ឧយ្យានំ គតោ, តទា កោវិឡារោ បុប្ផិតោ ហោតិ, តទាបិ តថេវ អកាសិ។ បុនបិ គិម្ហានំ បច្ឆិមេ មាសេ គតោ, តទា កោវិឡារោ សញ្ឆិន្នបត្តោ សុក្ខរុក្ខោ វិយ ហោតិ, តទាបិ រាជា អទិស្វាវ តំ រុក្ខំ បុព្ពបរិចយេន តត្ថេវ សេយ្យំ អាណាបេសិ។ អមច្ចា ជានន្តាបិ រញ្ញោ អាណត្តិយា តត្ថ សយនំ បញ្ញាបេសុំ។ សោ ឧយ្យានេ កីឡិត្វា សាយន្ហសមយេ តត្ថ សេយ្យំ កប្បេន្តោ តំ រុក្ខំ ទិស្វា “អរេ, អយំ បុព្ពេ សញ្ឆន្នបត្តោ មណិមយោ វិយ អភិរូបទស្សនោ អហោសិ, តតោ មណិវណ្ណសាខន្តរេ ឋបិតបវាឡង្កុរសទិសេហិ បុប្ផេហិ សស្សិរិកទស្សនោ អហោសិ, មុត្តជាលសទិសវាលិកាកិណ្ណោ ចស្ស ហេដ្ឋាភូមិភាគោ ពន្ធនា បវុត្តបុប្ផសញ្ឆន្នោ រត្តកម្ពលសន្ថតោ វិយ អហោសិ។ សោ នាមជ្ជ សុក្ខរុក្ខោ វិយ សាខាមត្តាវសេសោ ឋិតោ, អហោ ជរាយ ឧបហតោ កោវិឡារោ”តិ ចិន្តេត្វា “អនុបាទិណ្ណម្បិ តាយ ជរាយ ហញ្ញតិ, កិមង្គំ បន ឧបាទិណ្ណ”ន្តិ អនិច្ចសញ្ញំ បដិលភិ។ តទនុសារេនេវ សព្ពសង្ខារេ ទុក្ខតោ អនត្តតោ ច វិបស្សន្តោវ “អហោ វតាហម្បិ សញ្ឆិន្នបត្តោ កោវិឡារោ វិយ អបគតគិហិព្យញ្ជនោ ភវេយ្យ”ន្តិ បត្ថយមានោ អនុបុព្ពេន តស្មឹ សយនតលេ ទក្ខិណេន បស្សេន និបន្នោយេវ វិបស្សិត្វា បច្ចេកពោធឹ សច្ឆាកាសិ។ តតោ គមនកាលេ អមច្ចេហិ “កាលោ, ទេវ, គន្តុ”ន្តិ វុត្តេ “នាហំ រាជា”តិអាទីនិ វត្វា បុរិមនយេនេវ ឥមំ គាថមភាសិ។

តត្ថ **ឱរោបយិត្វា**តិ អបនេត្វា។ **គិហិព្យញ្ជនានី**តិ កេសមស្សុឱទាតវត្ថាលង្ការមាលាគន្ធវិលេបនបុត្តទារទាសិទាសាទីនិ។ ឯតានិ គិហិភាវំ ព្យញ្ជយន្តិ, តស្មា “គិហិព្យញ្ជនានី”តិ វុច្ចន្តិ។ **សញ្ឆិន្នបត្តោ**តិ បតិតបត្តោ។ **ឆេត្វាន**តិ មគ្គញាណេន ឆិន្ទិត្វា។ **វីរោ**តិ មគ្គវីរិយេន សមន្នាគតោ។ **គិហិពន្ធនានី**តិ កាមពន្ធនានិ។ កាមា ហិ គិហីនំ ពន្ធនានិ។ អយំ តាវ បទត្ថោ។ អយំ បន អធិប្បាយោ – “អហោ វតាហម្បិ ឱរោបយិត្វា គិហិព្យញ្ជនានិ សញ្ឆិន្នបត្តោ យថា កោវិឡារោ ភវេយ្យ”ន្តិ ឯវំ ចិន្តយមានោ វិបស្សនំ អារភិត្វា អធិគតោតិ។ សេសំ បុរិមនយេនេវ វេទិតព្ពន្តិ។

កោវិឡារគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បឋមវគ្គោ និដ្ឋិតោ។

១០១-២. សចេ លភេថាតិ កា ឧប្បត្តិ? បុព្ពេ កិរ កស្សបស្ស ភគវតោ សាសនេ ទ្វេ បច្ចេកពោធិសត្តា បព្ពជិត្វា វីសតិ វស្សសហស្សានិ គតបច្ចាគតវត្តំ បូរេត្វា ទេវលោកេ ឧប្បន្នា។ តតោ ចវិត្វា តេសំ ជេដ្ឋកោ ពារាណសិរញ្ញោ បុត្តោ, កនិដ្ឋោ បុរោហិតស្ស បុត្តោ អហោសិ។ តេ ឯកទិវសំយេវ បដិសន្ធឹ គហេត្វា ឯកទិវសមេវ មាតុ កុច្ឆិតោ និក្ខមិត្វា សហបំសុកីឡកា សហាយកា អហេសុំ។ បុរោហិតបុត្តោ បញ្ញវា អហោសិ។ សោ រាជបុត្តំ អាហ – “សម្ម, ត្វំ តវ បិតុនោ អច្ចយេន រជ្ជំ លភិស្សសិ, អហំ បុរោហិតដ្ឋានំ, សុសិក្ខិតេន ច រជ្ជំ អនុសាសិតុំ សក្កា, ឯហិ សិប្បំ ឧគ្គណ្ហិស្សាមា”តិ។ តតោ ឧភោបិ យញ្ញោបចិតា ហុត្វា គាមនិគមាទីសុ ភិក្ខំ ចរមានា បច្ចន្តជនបទគាមំ គតា។ តញ្ច គាមំ បញ្ច បច្ចេកពុទ្ធា ភិក្ខាចារវេលាយ បវិសឹសុ។ តត្ថ មនុស្សា បច្ចេកពុទ្ធេ ទិស្វា ឧស្សាហជាតា អាសនានិ បញ្ញាបេត្វា បណីតំ ខាទនីយំ វា ភោជនីយំ វា ឧបនាមេត្វា បូជេន្តិ។ តេសំ ឯតទហោសិ – “អម្ហេហិ សទិសា ឧច្ចាកុលិកា នាម នត្ថិ, អបិ ច បនិមេ មនុស្សា យទិ ឥច្ឆន្តិ, អម្ហាកំ ភិក្ខំ ទេន្តិ, យទិ និច្ឆន្តិ, ន ទេន្តិ, ឥមេសំ បន បព្ពជិតានំ ឯវរូបំ សក្ការំ ករោន្តិ, អទ្ធា ឯតេ កិញ្ចិ សិប្បំ ជានន្តិ, ហន្ទ, នេសំ សន្តិកេ សិប្បំ ឧគ្គណ្ហាមា”តិ។ តេ មនុស្សេសុ បដិក្កន្តេសុ ឱកាសំ លភិត្វា “យំ, ភន្តេ, តុម្ហេ សិប្បំ ជានាថ, តំ អម្ហេហិ សិក្ខាបេថា”តិ យាចឹសុ។ បច្ចេកពុទ្ធា “ន សក្កា អបព្ពជិតេន សិក្ខិតុ”ន្តិ អាហំសុ។ តេ បព្ពជ្ជំ យាចិត្វា បព្ពជឹសុ។ តតោ នេសំ បច្ចេកពុទ្ធា “ឯវំ វោ និវាសេតព្ពំ, ឯវំ បារុបិតព្ព”ន្តិអាទិនា នយេន អាភិសមាចារិកំ អាចិក្ខិត្វា “ឥមស្ស សិប្បស្ស ឯកីភាវាភិរតិ និប្ផត្តិ, តស្មា ឯកេនេវ និសីទិតព្ពំ, ឯកេន ចង្កមិតព្ពំ, ឯកេន ឋាតព្ពំ, ឯកេន សយិតព្ព”ន្តិ បាដិយេក្កំ បណ្ណសាលំ អទំសុ, តតោ តេ អត្តនោ អត្តនោ បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា និសីទឹសុ។ បុរោហិតបុត្តោ និសិន្នកាលតោ បភុតិ ចិត្តសមាធានំ លទ្ធា ឈានំ បដិលភិ។ រាជបុត្តោ មុហុត្តេនេវ ឧក្កណ្ឋិតោ តស្ស សន្តិកំ អាគតោ។ សោ តំ ទិស្វា “កឹ, សម្មា”តិ បុច្ឆិ។ “ឧក្កណ្ឋិតោម្ហី”តិ អាហ។ “តេន ហិ ឥធ និសីទា”តិ។ សោ តត្ថ មុហុត្តំ និសីទិត្វា អាហ – “ឥមស្ស កិរ, សម្ម, សិប្បស្ស ឯកីភាវាភិរតិ និប្ផត្តី”តិ? បុរោហិតបុត្តោ “ឯវំ, សម្ម, តេន ហិ ត្វំ អត្តនោ និសិន្នោកាសំ ឯវ គច្ឆ, ឧគ្គណ្ហិស្សាមិ ឥមស្ស សិប្បស្ស និប្ផត្តិ”ន្តិ អាហ។ សោ គន្ត្វា បុនបិ មុហុត្តកេនេវ ឧក្កណ្ឋិតោ បុរិមនយេនេវ តិក្ខត្តុំ អាគតោ។

តតោ នំ បុរោហិតបុត្តោ តថេវ ឧយ្យោជេត្វា តស្មឹ គតេ ចិន្តេសិ – “អយំ អត្តនោ ច កម្មំ ហាបេតិ មម ច, ឥធាភិក្ខណំ អាគច្ឆតី”តិ។ សោ បណ្ណសាលតោ និក្ខម្ម អរញ្ញំ បវិដ្ឋោ។ ឥតរោ អត្តនោ បណ្ណសាលាយេវ

និសិន្នោ បុនបិ មុហុត្តកេនេវ ឧក្កណ្ឋិតោ តស្ស សន្តិកំ អាគន្ត្វា តតោ ចិតោ ច មគ្គន្តោបិ តំ អទិស្វា ចិន្តេសិ – “យោ គហដ្ឋកាលេ បណ្ណាការំ អាទាយ អាគតោបិ មំ ទដ្ឋុំ ន លភតិ, សោ ទានិ មយិ អាគតេ ទស្សនម្បិ អទាតុកាមោ អបក្កមិ។ អហោ អរេ, ចិត្ត, ន លជ្ជសិ, យំ មំ ចតុក្ខត្តុំ តថានេសិ, ន សោ ទានិ តេ វសេ វត្តិស្សាមិ, អញ្ញទត្ថុ តំយេវ មម វសេ វត្តាបេស្សាមី”តិ អត្តនោ សេនាសនំ បវិសិត្វា វិបស្សនំ អារភិត្វា បច្ចេកពោធិំ សច្ឆិកត្វា អាកាសេន នន្ទមូលកបព្ភារំ អគមាសិ។ ឥតរោបិ អរញ្ញំ បវិសិត្វា វិបស្សនំ អារភិត្វា បច្ចេកពោធិំ សច្ឆិកត្វា តត្ថេវ អគមាសិ។ តេ ឧភោបិ មនោសិលាតលេ និសីទិត្វា បាដិយេក្កំ បាដិយេក្កំ ឥមា ឧទានគាថាយោ អភាសិំសុ។

តត្ថ **និបក**ន្តិ បកតិនិបកំ បណ្ឌិតំ កសិណបរិកម្មាទិកុសលំ។ **សាធុវិហារិ**ន្តិ អប្បនាវិហារេន វា ឧបចារេន វា សមន្នាគតំ។ **ធីរ**ន្តិ ធិតិសម្បន្នំ។ តត្ថ និបកត្តេន ធិតិសម្បទា វុត្តា។ ឥធ បន ធិតិសម្បន្នមេវាតិ អត្ថោ។ ធិតិ នាម អសិថិលបរក្កមតា, “កាមំ តចោ ច ន្ហារុ ចា”តិ (ម. និ. ២.១៨៤; អ. និ. ២.៥; មហានិ. ១៩៦) ឯវំ បវត្តវីរិយស្សេតំ អធិវចនំ។ អបិច ធិក្កតបាបោតិបិ ធីរោ។ **រាជាវ រដ្ឋំ វិជិតំ បហាយា**តិ យថា បកតិរាជា “វិជិតំ រដ្ឋំ អនត្ថាវហ”ន្តិ ញត្វា រដ្ឋំ បហាយ ឯកោ ចរតិ, ឯវំ ពាលសហាយំ បហាយ ឯកោ ចរេ។ អថ វា **រាជាវ រដ្ឋ**ន្តិ យថា សុតសោមោ រាជា រដ្ឋំ វិជិតំ បហាយ ឯកោ ចរិ, យថា ច មហាជនកោ រាជា, ឯវំ ឯកោ ចរីតិ អយម្បិ តស្ស អត្ថោ។ សេសំ វុត្តានុសារេន សក្កា ជានិតុន្តិ ន វិត្ថារិតន្តិ។

សហាយគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០៣. អទ្ធា បសំសាមាតិ ឥមិស្សា គាថាយ យាវ អាកាសតលេ បញ្ញត្តាសនេ បច្ចេកពុទ្ធានំ និសជ្ជា, តាវ ចាតុទ្ទិសគាថាយ ឧប្បត្តិសទិសា ឯវ ឧប្បត្តិ។ អយំ បន វិសេសោ – យថា សោ រាជា រត្តិយា តិក្ខត្តុំ ឧដ្ឋិដ្ឋិ, ន តថា អយំ, នេវស្ស យញ្ញោ បច្ចុបដ្ឋិតោ អហោសិ។ សោ អាកាសតលេ បញ្ញត្តេសុ អាសនេសុ បច្ចេកពុទ្ធេ និសីទាបេត្វា “កេ តុម្ហេ”តិ បុច្ឆិ។ “មយំ, មហារាជ, អនវជ្ជភោជិនោ នាមា”តិ។ “ភន្តេ , អនវជ្ជភោជិនោតិ ឥមស្ស កោ អត្ថោ”តិ? “សុន្ទរំ វា អសុន្ទរំ វា លទ្ធា និព្ពិការា ភុញ្ជាម, មហារាជា”តិ។ តំ សុត្វា រញ្ញោ ឯតទហោសិ – “យំនូនាហំ ឥមេ ឧបបរិក្ខេយ្យំ ‘ឯទិសា វា នោ វា’”តិ? តំ ទិវសំ កណាជកេន ពិលង្គទុតិយេន បរិវិសិ។ តំ បច្ចេកពុទ្ធា អមតំ វិយ និព្ពិការា ភុញ្ជិំសុ។ រាជា “ឥមេ បដិញ្ញាតត្តា ឯកទិវសំ និព្ពិការា ហោន្តិ, បុន ស្វេ ជានិស្សាមី”តិ ស្វាតនាយ និមន្តេសិ។ ទុតិយទិវសេបិ តថេវាកាសិ។ តេបិ តថេវ បរិភុញ្ជិំសុ។ អថ រាជា “សុន្ទរំ ទត្វា វីមំសិស្សាមី”តិ បុនបិ និមន្តេត្វា ទ្វេ ទិវសេ មហាសក្ការំ កត្វា បណីតេន អតិវិចិត្រេន ខាទនីយេន ភោជនីយេន បរិវិសិ។ តេបិ តថេវ និព្ពិការា បរិភុញ្ជិត្វា រញ្ញោ មង្គលំ វត្វា បក្កមិំសុ។ រាជា អចិរបក្កន្តេសុ តេសុ “អនវជ្ជភោជិនោ ឯតេ, អហោ វតាហម្បិ អនវជ្ជភោជី ភវេយ្យ”ន្តិ ចិន្តេត្វា មហារជ្ជំ បហាយ បព្ពជ្ជំ សមាទាយ វិបស្សនំ អារភិត្វា បច្ចេកពុទ្ធោ ហុត្វា មញ្ជូសករុក្ខមូលេ បច្ចេកពុទ្ធានំ មជ្ឈេ អត្តនោ អារម្មណំ វិភាវេន្តោ ឥមំ គាថមភាសិ។ សា បទត្ថតោ ឧត្តានមេវ។ កេវលំ បន **សហាយសម្បទ**ន្តិ ឯត្ថ អសេខេហិ សីលាទិក្ខន្ធេហិ សម្បន្នា សហាយា ឯវ សហាយសម្បទាតិ វេទិតព្ពា។

អយំ បនេត្ថ យោជនា – យា អយំ វុត្តា សហាយសម្បទា, តំ សហាយសម្បទំ **អទ្ធា បសំសាម,** ឯកំសេនេវ ថោមេមាតិ វុត្តំ ហោតិ។ កថំ? **សេដ្ឋា សមា សេវិតព្ពា សហាយា**តិ។ កស្មា? អត្តនោ សីលាទីហិ សេដ្ឋេ សេវមានស្ស សីលាទយោ ធម្មា អនុប្បន្នា ឧប្បជ្ជន្តិ, ឧប្បន្នា ច វុទ្ធិំ វិរូឡ្ហិំ វេបុល្លំ បាបុណន្តិ។ សមេ សេវមានស្ស អញ្ញមញ្ញំ សាធារណេន កុក្កុច្ចស្ស វិនោទនេន ច លទ្ធា ន បរិហាយន្តិ។ ឯតេ បន សហាយកេ សេដ្ឋេ ច សមេ ច អលទ្ធា កុហនាទិមិច្ឆាជីវំ បហាយ ធម្មេន សមេន ឧប្បន្នំ ភោជនំ ភុញ្ជន្តោ តត្ថ ច បដិឃានុនយំ អនុប្បាទេន្តោ អនវជ្ជភោជី ហុត្វា អត្ថកាមោ កុលបុត្តោ ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ អហម្បិ ឯវំ ចរន្តោ ឥមំ សម្បត្តិំ អធិគតោម្ហីតិ។

អទ្ធាបសំសាគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០៤. ទិស្វា សុវណ្ណស្សាតិ កា ឧប្បត្តិ? អញ្ញតរោ កិរ ពារាណសិយំ រាជា គិម្ហសមយេ ទិវាសេយ្យំ ឧបគតោ អហោសិ, សន្តិកេ ចស្ស វណ្ណទាសី គោសីតចន្ទនំ បិសតិ។ តស្សា ឯកពាហាយ ឯកំ សុវណ្ណវលយំ, ឯកពាហាយ ទ្វេ។ តានិ សង្ឃដ្ដេន្តិ, ឥតរំ ន សង្ឃដ្ដតិ។ រាជា តំ ទិស្វា “ឯវមេវ គណវាសេ សង្ឃដ្ដនា, ឯកវាសេ អសង្ឃដ្ដនា”តិ ចិន្តេត្វា បុនប្បុនំ ទាសី ឱលោកេសិ។ តេន ច សមយេន សព្ពាលង្ការវិភូសិតា ទេវី តំ ពីជយន្តី ឋិតា ហោតិ។ សា “វណ្ណទាសិយា បដិពទ្ធចិត្តោ មញ្ញេ រាជា”តិ ចិន្តេត្វា តំ ទាសី ឧដ្ឋាបេត្វា សយមេវ បិសិតុមារទ្ធា។ អថស្សា ច ឧភោសុ ពាហាសុ អនេកេ សុវណ្ណវលយា, តេ សង្ឃដ្ដយន្តា មហាសទ្ទំ ជនយិំសុ។ រាជា អតិសុដ្ឋុតរំ និព្ពិន្នោ ទក្ខិណបស្សេន និបន្នោយេវ វិបស្សនំ អារភិត្វា បច្ចេកពោធិំ សច្ឆាកាសិ។ តំ អនុត្តរ

សុខេន សុខិតំ និបន្នំ ចន្ទនហត្ថា ទេវី ឧបសង្កមិត្វា “អាលិម្បាមិ , មហារាជា”តិ អាហ។ សោ “អបេហិ, មា អាលិម្បាហី”តិ អាហ។ សា “កិស្ស, មហារាជា”តិ? សោ “នាហំ, រាជា”តិ។ ឯវមេតេសំ កថាសល្លាបំ សុត្វា អមច្ចា ឧបសង្កមឹសុ, តេហិបិ មហារាជវាទេន អាលបិតោ “នាហំ, ភណេ, រាជា”តិ អាហ។ សេសំ បឋមគាថាយ វុត្តសទិសមេវ។

អយំ បន គាថាវណ្ណនា – តត្ថ **ទិស្វា**តិ ឱលោកេត្វា។ **សុវណ្ណស្សា**តិ កញ្ចនស្ស។ “វលយានី”តិ បាឋសេសោ។ សាវសេសបទត្ថោ ហិ អយំ អត្ថោ។ **បភស្សរានី**តិ បភាសនសីលានិ, ជុតិមន្តានីតិ វុត្តំ ហោតិ។ សេសំ ឧត្តានបទត្ថមេវ។ អយំ បន យោជនា – ទិស្វា ភុជស្មឹ សុវណ្ណស្ស វលយានិ “គណវាសេ សតិ សង្ឃដ្ដនា, ឯកវាសេ អសង្ឃដ្ដនា”តិ ឯវំ ចិន្តេត្វា វិបស្សនំ អារភិត្វា អធិគតោម្ហីតិ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

សុវណ្ណវលយគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០៥. ឯវំ ទុតិយេនាតិ កា ឧប្បត្តិ? អញ្ញតរោ កិរ ពារាណសិរាជា ទហរោវ បព្ពជិតុកាមោ អមច្ចេ អាណាបេសិ – “ទេវឹ គហេត្វា រជ្ជំ បរិហរថ, អហំ បព្ពជិស្សាមី”តិ។ អមច្ចា – “មហារាជ, អរាជកំ រជ្ជំ អម្ហេហិ ន សក្កា រក្ខិតុំ សាមន្តរាជានោ អាគម្ម វិលុម្បិស្សន្តិ, យាវ ឯកោបិ បុត្តោ ឧប្បជ្ជតិ, តាវ អាគមេហី”តិ សញ្ញាបេសុំ។ មុទុចិត្តោ រាជា អធិវាសេសិ។ អថ ទេវី គព្ភំ គណ្ហិ។ រាជា បុន តេ អាណាបេសិ – “ទេវី គព្ភិនី, បុត្តំ ជាតំ រជ្ជេ អភិសិញ្ចិត្វា រជ្ជំ បរិហរថ, អហំ បព្ពជិស្សាមី”តិ។ អមច្ចា “ទុជ្ជានំ, មហារាជ, ឯតំ, យំ ទេវី បុត្តំ វា វិជាយិស្សតិ, ធីតរំ វាតិ, តាវ វិជាយនកាលំ អាគមេហី”តិ បុនបិ រាជានំ សញ្ញាបេសុំ។ អថ សា បុត្តំ វិជាយិ។ តទាបិ រាជា តថេវ អមច្ចេ អាណាបេសិ។ អមច្ចា បុនបិ រាជានំ – “អាគមេហិ, មហារាជ, យាវ បដិពលោ ហោតី”តិ ពហូហិ ការណេហិ សញ្ញាបេសុំ។ តតោ កុមារេ បដិពលេ ជាតេ អមច្ចេ សន្និបាតាបេត្វា “បដិពលោ ទានិ អយំ, តំ រជ្ជេ អភិសិញ្ចិត្វា បដិបជ្ជថា”តិ អមច្ចានំ ឱកាសំ អទត្វា អន្តរាបណតោ កាសាយវត្ថាទយោ សព្ពបរិក្ខារេ អាហរាបេត្វា អន្តេបុរេ ឯវ បព្ពជិត្វា មហាជនកោ វិយ និក្ខមិត្វា គតោ។ សព្ពបរិជនោ នានប្បការំ បរិទេវមានោ រាជានំ អនុពន្ធិ។ សោ រាជា យាវ អត្តនោ រជ្ជសីមា, តាវ គន្ត្វា កត្តរទណ្ឌេន លេខំ អាកឌ្ឍិត្វា – “អយំ លេខា នាតិក្កមិតព្ពា”តិ អាហ ។ មហាជនោ លេខាយ សីសំ កត្វា ភូមិយំ និបន្នោ បរិទេវមានោ “តុយ្ហំ ទានិ, តាត, រញ្ញោ អាណា, កឹ ករិស្សតី”តិ កុមារំ លេខំ អតិក្កមាបេសិ។ កុមារោ “តាត, តាតា”តិ ធាវិត្វា រាជានំ សម្បាបុណិ។ រាជា កុមារំ ទិស្វា “ឯតំ មហាជនំ បរិហរន្តោ រជ្ជំ ការេសិ, កឹ ទានិ ឯកំ ទារកំ បរិហរិតុំ ន សក្ខិស្ស”ន្តិ កុមារំ គហេត្វា អរញ្ញំ បវិដ្ឋោ, តត្ថ បុព្ពបច្ចេកពុទ្ធេហិ វសិតបណ្ណសាលំ ទិស្វា វាសំ កប្បេសិ សទ្ធឹ បុត្តេន។

តតោ កុមារោ វរសយនាទីសុ កតបរិចយោ តិណសន្ថារកេ វា រជ្ជុមញ្ចកេ វា សយមានោ រោទតិ។ សីតវាតាទីហិ ផុដ្ឋោ សមានោ – “សីតំ តាត ឧណ្ហំ តាត មកសា តាត ខំសន្តិ។ ឆាតោម្ហិ តាត, បិបាសិតោម្ហិ តាតា”តិ វទតិ។ រាជា តំ សញ្ញាបេន្តោយេវ រត្តឹ វីតិនាមេសិ។ ទិវាបិស្ស បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ភត្តំ ឧបនាមេសិ, កុមារោ មិស្សកភត្តំ កង្គុវរកមុគ្គាទិពហុលំ អច្ឆាទេន្តម្បិ តំ ជិឃច្ឆាវសេន ភុញ្ជមានោ កតិបាហច្ចយេន ឧណ្ហេ ឋបិតបទុមំ វិយ មិលាយិ។ រាជា បន បដិសង្ខានពលេន និព្ពិការោ ភុញ្ជតិ។ តតោ សោ កុមារំ សញ្ញាបេន្តោ អាហ – “នគរេ, តាត, បណីតាហារោ លព្ភតិ, តត្ថ គច្ឆាមា”តិ។ កុមារោ “អាម, តាតា”តិ។ តតោ នំ បុរក្ខត្វា អាគតមគ្គេនេវ និវត្តិ។ កុមារមាតាបិ ទេវី “ន ទានិ រាជា កុមារំ គណ្ហិត្វា អរញ្ញេ ចិរំ វសិស្សតិ, កតិបាហេនេវ និវត្តិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា រញ្ញា កត្តរទណ្ឌេន លិខិតដ្ឋានេយេវ វតឹ ការាបេត្វា វាសំ កប្បេសិ។ រាជា តស្សា វតិយា អវិទូរេ ឋត្វា “ឯត្ថ តេ, តាត, មាតា និសិន្នា, គច្ឆាហី”តិ បេសេសិ។ យាវ សោ តំ ឋានំ បាបុណាតិ, តាវ ឧទិក្ខន្តោ អដ្ឋាសិ – “មា ហេវ នំ កោចិ វិហេឋេយ្យា”តិ។ កុមារោ មាតុ សន្តិកំ ធាវន្តោ អគមាសិ។

អារក្ខបុរិសា កុមារំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា ទេវិយា អារោចេសុំ។ ទេវី វីសតិនាដកិត្ថិសហស្សបរិវុតា បច្ចុគ្គន្ត្វា បដិគ្គហេសិ។ រញ្ញោ ច បវត្តឹ បុច្ឆិ។ “បច្ឆតោ អាគច្ឆតី”តិ សុត្វា មនុស្សេ បេសេសិ។ រាជាបិ តាវទេវ សកវសនដ្ឋានំ អគមាសិ។ មនុស្សា រាជានំ អទិស្វា និវត្តឹសុ។ តតោ ទេវី និរាសាវ ហុត្វា បុត្តំ គហេត្វា នគរំ គន្ត្វា រជ្ជេ អភិសិញ្ចិ។ រាជាបិ អត្តនោ វសនដ្ឋានេ និសិន្នោ វិបស្សិត្វា បច្ចេកពោធឹ បត្វា មញ្ជូសករុក្ខមូលេ បច្ចេកពុទ្ធានំ មជ្ឈេ ឥមំ ឧទានគាថំ អភាសិ។ សា អត្ថតោ ឧត្តានា ឯវ។

អយំ បនេត្ថាធិប្បាយោ – ស្វាយំ ឯកេន ទុតិយេន កុមារេន សីតុណ្ហាទីហិ និវេទេន្តេន សហវាសេន តំ សញ្ញាបេន្តស្ស មម **វាចាភិលាបោ** តស្មឹ សិនេហវសេន **អភិសជ្ជនា វា** ជាតា។ សចាហំ ឥមំ ន បរិច្ចជាមិ, តតោ អាយតិម្បិ តថេវ ហេស្សតិ, យថា ឥទានិ, **ឯវំ ទុតិយេន សហ មមស្ស វាចាភិលាបោ អភិសជ្ជនា វា**។

“ឧភយម្បេតំ អន្តរាយករំ វិសេសាធិគមស្សា”តិ **ឯតំ ភយំ អាយតិំ បេក្ខមានោ** តំ ឆឌ្ឌេត្វា យោនិសោ បដិបជ្ជិត្វា បច្ចេកពោធិមធិគតោម្ហីតិ។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

អាយតិភយគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០៦. **កាមា ហិ ចិត្រា**តិ កា ឧប្បត្តិ? ពារាណសិយំ កិរ សេដ្ឋិបុត្តោ ទហរោវ សេដ្ឋិដ្ឋានំ លភិ។ តស្ស តិណ្ណំ ឧតូនំ អនុច្ឆវិកា តយោ បាសាទា អហេសុំ។ សោ សព្ពសម្បត្តីហិ ទេវកុមារោ វិយ បរិចារេតិ។ អថ សោ ទហរោវ សមានោ “បព្ពជិស្សាមី”តិ មាតាបិតរោ អាបុច្ឆិ, តេ នំ និវារេន្តិ។ សោ តថេវ និពន្ធតិ។ បុនបិ នំ មាតាបិតរោ “ត្វំ, តាត, សុខុមាលោ, ទុក្ករា បព្ពជ្ជា, ខុរធារាយ ឧបរិ ចង្កមនសទិសា”តិ នានប្បការេហិ និវារេន្តិ។ សោ តថេវ និពន្ធតិ។ តេ ចិន្តេសុំ – “សចាយំ បព្ពជតិ, អម្ហាកំ ទោមនស្សំ ហោតិ។ សចេ នំ និវារេម, ឯតស្ស ទោមនស្សំ ហោតិ។ អបិច អម្ហាកំ ទោមនស្សំ ហោតុ, មា ច ឯតស្សា”តិ អនុជានឹសុ។ តតោ សោ សព្ពំ បរិជនំ បរិទេវមានំ អនាទិយិត្វា ឥសិបតនំ គន្ត្វា បច្ចេកពុទ្ធានំ សន្តិកេ បព្ពជិ។ តស្ស ឧឡារសេនាសនំ ន បាបុណាតិ, មញ្ចកេ តដ្ដិកំ អត្ថរិត្វា សយិ។ សោ វរសយនេ កតបរិចយោ សព្ពរត្តិំ អតិទុក្ខិតោ អហោសិ។ បភាតេ សរីរបរិកម្មំ កត្វា បត្តចីវរមាទាយ បច្ចេកពុទ្ធេហិ សទ្ធិំ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។ តត្ថ វុឌ្ឍា អគ្គាសនញ្ច អគ្គបិណ្ឌញ្ច លភន្តិ, នវកា យំកិញ្ចិទេវ អាសនលូខំ ភោជនញ្ច។ សោ តេន លូខភោជនេនាបិ អតិទុក្ខិតោ អហោសិ។ សោ កតិបាហំយេវ កិសោ ទុព្ពណ្ណោ ហុត្វា និព្ពិជ្ជិ, យថា តំ អបរិបក្កគតេ សមណធម្មេ។ តតោ មាតាបិតូនំ ទូតំ បេសេត្វា ឧប្បព្ពជិ។ សោ កតិបាហំយេវ ពលំ គហេត្វា បុនបិ បព្ពជិតុកាមោ អហោសិ, តតោ ទុតិយម្បិ បព្ពជិត្វា បុនបិ ឧប្បព្ពជិ។ តតិយវារេ បន បព្ពជិត្វា សម្មា បដិបន្នោ វិបស្សិត្វា បច្ចេកពោធិំ សច្ឆិកត្វា ឥមំ ឧទានគាថំ វត្វា បុន បច្ចេកពុទ្ធានំ មជ្ឈេ ឥមមេវ ព្យាករណគាថម្បិ អភាសិ។

តត្ថ **កាមា**តិ ទ្វេ កាមា វត្ថុកាមោ ច កិលេសកាមោ ច។ តត្ថ វត្ថុកាមោ នាម បិយរូបាទិអារម្មណធម្មោ, កិលេសកាមោ នាម សព្ពោ រាគប្បភេទោ។ ឥធ បន វត្ថុកាមោ អធិប្បេតោ។ រូបាទិអនេកប្បការវសេន **ចិត្រា**។ លោកស្សាទវសេន **មធុរា** ។ ពាលបុថុជ្ជនានំ មនំ រមាបេន្តីតិ **មនោរមា។ វិរូបរូបេនា**តិ វិរូបេន រូបេន, អនេកវិធេន សភាវេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តេ ហិ រូបាទិវសេន ចិត្រា, រូបាទីសុបិ នីលាទិវសេន វិវិធរូបា។ ឯវំ តេន តេន វិរូបរូបេន តថា តថា អស្សាទំ ទស្សេត្វា **មថេន្តិ ចិត្តំ**, បព្ពជ្ជាយ អភិរមិតុំ ន ទេន្តីតិ។ សេសមេត្ថ បាកដមេវ។ និគមនម្បិ ទ្វីហិ តីហិ វា បទេហិ យោជេត្វា បុរិមគាថាសុ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពន្តិ។

កាមគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០៧. **ឦតី ចា**តិ កា ឧប្បត្តិ? ពារាណសិយំ កិរ រញ្ញោ គណ្ឌោ ឧទបាទិ, ពាឡ្ហា វេទនា វត្តន្តិ។ វេជ្ជា “សត្ថកម្មេន វិនា ផាសុ ន ហោតី”តិ ភណន្តិ ។ រាជា តេសំ អភយំ ទត្វា សត្ថកម្មំ ការាបេសិ។ តេ តំ ផាលេត្វា បុព្ពលោហិតំ នីហរិត្វា និវេទនំ កត្វា វណំ បិលោតិកេន ពន្ធឹសុ។ លូខមំសាហារេសុ ច នំ សម្មា ឱវទឹសុ។ រាជា លូខភោជនេន កិសសរីរោ អហោសិ, គណ្ឌោ ចស្ស មិលាយិ។ សោ ផាសុកសញ្ញី ហុត្វា សិនិទ្ធាហារំ ភុញ្ជិ, តេន សញ្ជាតពលោ វិសយេយេវ បដិសេវិ, តស្ស គណ្ឌោ បុរិមសភាវមេវ សម្បាបុណិ។ ឯវំ យាវ តិក្ខត្តុំ សត្ថកម្មំ ការាបេត្វា វេជ្ជេហិ បរិវជ្ជិតោ និព្ពិន្ទិត្វា មហារជ្ជំ បហាយ បព្ពជិត្វា អរញ្ញំ បវិសិត្វា វិបស្សនំ អារភិត្វា សត្តហិ វស្សេហិ បច្ចេកពោធិំ សច្ឆិកត្វា ឥមំ ឧទានគាថំ ភាសិត្វា នន្ទមូលកបព្ភារំ អគមាសិ។

តត្ថ ឯតីតិ **ឦតិ**, អាគន្តុកានំ អកុសលភាគីនំ ព្យសនហេតូនំ ឯតំ អធិវចនំ។ តស្មា កាមគុណាបិ ឯតេ អនេកព្យសនាវហដ្ឋេន អនត្ថានំ សន្និបាតដ្ឋេន ច ឦតិ។ គណ្ឌោបិ អសុចិំ បគ្ឃរតិ, ឧទ្ធុមាតបរិបក្កបរិភិន្នោ ហោតិ។ តស្មា ឯតេ កិលេសាសុចិបគ្ឃរណតោ ឧប្បាទជរាភង្គេហិ ឧទ្ធុមាតបរិបក្កបរិភិន្នភាវតោ ច **គណ្ឌោ**។ ឧបទ្ទវតីតិ **ឧបទ្ទវោ**, អនត្ថំ ជនេន្តោ អភិភវតិ អជ្ឈោត្ថរតីតិ អត្ថោ, រាគគណ្ឌាទីនមេតមធិវចនំ។ តស្មា កាមគុណាបេតេ អវិទិតនិព្ពានត្ថាវហហេតុតាយ សព្ពុបទ្ទវវត្ថុតាយ ច ឧបទ្ទវោ។ យស្មា បនេតេ កិលេសាតុរភាវំ ជនេន្តា សីលសង្ខាតំ អារោគ្យំ លោលុប្បំ វា ឧប្បាទេន្តា បាកតិកមេវ អារោគ្យំ វិលុម្បន្តិ, តស្មា ឥមិនា អារោគ្យវិលុម្បនដ្ឋេន **រោគោ**។ អព្ភន្តរមនុបវិដ្ឋដ្ឋេន បន អន្តោតុទនដ្ឋេន ច ទុន្នីហរណីយដ្ឋេន ច **សល្លំ**។ ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកភយាវហនតោ **ភយំ**។ មេ ឯតន្តិ **មេតំ**។ សេសមេត្ថ បាកដមេវ។ និគមនម្បិ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពន្តិ។

ឦតិគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០៨. សីតញ្ចាតិ កា ឧប្បត្តិ? ពារាណសិយំ កិរ សីតាលុកព្រហ្មទត្តោ នាម រាជា អហោសិ។ សោ បព្ពជិត្វា អរញ្ញេ តិណកុដិកាយ វិហរតិ។ តស្មិញ្ច បទេសេ សីតេ សីតំ, ឧណ្ហេ ឧណ្ហមេវ ហោតិ អព្ភោកាសត្តា បទេសស្ស។ គោចរគាមេ ភិក្ខា យាវទត្ថំ ន លព្ភតិ, បានីយម្បិ ទុល្លភំ, វាតាតបឌំសសរីសបាបិ ពាធេន្តិ។ តស្ស ឯតទហោសិ – “ឥតោ អឌ្ឍយោជនមត្តេ សម្បន្នោ បទេសោ, តត្ថ សព្ពេបិ ឯតេ បរិស្សយា នត្ថិ, យំនូនាហំ តត្ថ គច្ឆេយ្យំ, ផាសុកំ វិហរន្តេន សក្កា សុខមធិគន្តុ”ន្តិ? តស្ស បុន អហោសិ – “បព្ពជិតា នាម ន បច្ចយគិទ្ធា ហោន្តិ, ឯវរូបញ្ច ចិត្តំ អត្តនោ វសេ វត្តាបេន្តិ, ន ចិត្តស្ស វសេ វត្តន្តិ, នាហំ គមិស្សាមី”តិ ឯវំ បច្ចវេក្ខិត្វា ន អគមាសិ។ ឯវំ យាវតតិយកំ ឧប្បន្នចិត្តំ បច្ចវេក្ខិត្វា និវត្តេសិ។ តតោ តត្ថេវ សត្ត វស្សានិ វសិត្វា សម្មា បដិបជ្ជមានោ បច្ចេកពោធិំ សច្ឆិកត្វា ឥមំ ឧទានគាថំ ភាសិត្វា នន្ទមូលកបព្ភារំ អគមាសិ។

តត្ថ **សីតញ្ចា**តិ សីតំ ទុវិធំ អព្ភន្តរធាតុក្ខោភបច្ចយញ្ច ពាហិរធាតុក្ខោភបច្ចយញ្ច, តថា ឧណ្ហម្បិ។ **ឌំសា**តិ បិង្គលមក្ខិកា។ **សរីសបា**តិ យេ កេចិ ទីឃជាតិកា សរន្តា គច្ឆន្តិ។ សេសំ បាកដមេវ។ និគមនម្បិ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពន្តិ។

សីតាលុកគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០៩. នាគោវាតិ កា ឧប្បត្តិ? ពារាណសិយំ កិរ អញ្ញតរោ រាជា វីសតិ វស្សានិ រជ្ជំ ការេត្វា កាលង្កតោ និរយេ វីសតិ វស្សានិ ឯវ បច្ចិត្វា, ហិមវន្តប្បទេសេ ហត្ថិយោនិយំ ឧប្បជ្ជិត្វា សញ្ជាតក្ខន្ធោ បទុមវណ្ណសកលសរីរោ ឧឡារោ យូថបតិ មហានាគោ អហោសិ។ តស្ស ឱភគ្គោភគ្គសាខាភង្គានិ ហត្ថិឆាបាវ ខាទន្តិ, ឱគាហេបិ នំ ហត្ថិនិយោ កទ្ទមេន វិលិម្បីសុ, សព្ពំ បាលិលេយ្យកនាគស្សេវ អហោសិ។ សោ យូថា និព្ពិជ្ជិត្វា បក្កាមិ។ តតោ នំ បទានុសារេន យូថា អនុពន្ធន្តិ, ឯវំ យាវតតិយំ បក្កន្តម្បិ អនុពន្ធិំសុយេវ។ តតោ ចិន្តេសិ “ឥទានិ មយ្ហំ នត្តកោ ពារាណសិយំ រជ្ជំ ការេតិ, យំនូនាហំ អត្តនោ បុរិមជាតិយា ឧយ្យានំ គច្ឆេយ្យំ។ តត្រ សោ មំ រក្ខិស្សតី”តិ។ តតោ រត្តិយំ និទ្ទូបគតេ យូថេ យូថំ បហាយ តមេវ ឧយ្យានំ បាវិសិ។ ឧយ្យានបាលោ ទិស្វា រញ្ញោ អារោចេសិ។ រាជា “ហត្ថិំ គហេស្សាមី”តិ សេនាយ បរិវារេសិ។ ហត្ថី រាជានមេវ អភិមុខោ គច្ឆតិ។ រាជា “មំ អភិមុខោ ឯតី”តិ ខុរប្បំ សន្នយ្ហិត្វា អដ្ឋាសិ។ តតោ ហត្ថី “វិជ្ឈេយ្យាបិ មំ ឯសោ”តិ មានុសិកាយ វាចាយ “ព្រហ្មទត្ត, មា មំ វិជ្ឈ, អហំ តេ អយ្យកោ”តិ អាហ។ រាជា “កឹ ភណសី”តិ សព្ពំ បុច្ឆិ។ ហត្ថីបិ រជ្ជេ ច នរកេ ច ហត្ថិយោនិយញ្ច បវត្តិំ សព្ពំ អារោចេសិ។ រាជា “សុន្ទរំ មា ភាយិ, មា កញ្ចិ ភីសាបេហី”តិ ហត្ថិនោ វដ្ដញ្ច អារក្ខកេ ច ហត្ថិភណ្ឌេ ច ឧបដ្ឋាបេសិ។

អថេកទិវសំ រាជា ហត្ថិក្ខន្ធវរគតោ “អយំ វីសតិ វស្សានិ រជ្ជំ ការេត្វា និរយេ បច្ចិត្វា បក្កាវសេសេន តិរច្ឆានយោនិយំ ឧប្បន្នោ, តត្ថាបិ គណសំវាសសង្ឃដ្ដនំ អសហន្តោ ឥធាគតោសិ, អហោ ទុក្ខោវ គណសំវាសោ, ឯកីភាវោ ឯវ បន សុខោ”តិ ចិន្តេត្វា តត្ថេវ វិបស្សនំ អារភិត្វា បច្ចេកពោធិំ សច្ឆាកាសិ។ តំ លោកុត្តរសុខេន សុខិតំ អមច្ចា ឧបសង្កមិត្វា បណិបាតំ កត្វា “យានកាលោ, មហារាជា”តិ អាហំសុ។ តតោ “នាហំ, រាជា”តិ វត្វា បុរិមនយេនេវ ឥមំ គាថមភាសិ។ សា បទត្ថតោ បាកដា ឯវ។

អយំ បនេត្ថ អធិប្បាយយោជនា – សា ច ខោ យុត្តិវសេនេវ, ន អនុស្សវវសេន។ យថា អយំ ហត្ថី អរិយកន្តេសុ សីលេសុ ទន្តត្តា អទន្តភូមឹ នាគច្ឆតីតិ វា, សរីរមហន្តតាយ វា **នាគោ**, ឯវំ កុទាស្សុ នាមាហម្បិ អរិយកន្តេសុ សីលេសុ ទន្តត្តា អទន្តភូមឹ នាគមនេន, អាគុំ អករណេន, បុន ឥត្ថត្តំ អនាគមនេន ច គុណសរីរមហន្តតាយ វា នាគោ ភវេយ្យំ។ យថា ចេស **យូថានិ វិវជ្ជយិត្វា** ឯកចរិយសុខេន **យថាភិរន្តំ វិហរំ អរញ្ញេ ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ**, កុទាស្សុ នាមាហម្បិ ឯវំ គណំ វិវជ្ជេត្វា ឯកវិហារសុខេន យថាភិរន្តំ វិហរំ អរញ្ញេ អត្តនោ យថា យថា សុខំ, តថា តថា យត្តកំ វា ឥច្ឆាមិ, តត្តកំ អរញ្ញេ និវាសំ ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ ឯកោ ចរេយ្យន្តិ អត្ថោ។ យថា ចេស សុសណ្ឋិតក្ខន្ធមហន្តតាយ **សញ្ជាតក្ខន្ធោ**, កុទាស្សុ នាមាហម្បិ ឯវំ អសេខសីលក្ខន្ធមហន្តតាយ សញ្ជាតក្ខន្ធោ ភវេយ្យំ។ យថា ចេស បទុមសទិសគត្តតាយ វា, បទុមកុលេ ឧប្បន្នតាយ វា **បទុមី**, កុទាស្សុ នាមាហម្បិ ឯវំ បទុមសទិសឧជុកតាយ វា, អរិយជាតិបទុមេ ឧប្បន្នតាយ វា បទុមី ភវេយ្យំ។ យថា ចេស ថាមពលាទីហិ **ឧឡារោ**, កុទាស្សុ នាមាហម្បិ ឯវំ បរិសុទ្ធកាយសមាចារតាទីហិ សីលសមាធិនិព្ពេធិកបញ្ញាទីហិ វា ឧឡារោ ភវេយ្យន្តិ។ ឯវំ ចិន្តេន្តោ វិបស្សនំ អារភិត្វា បច្ចេកពោធិំ អធិគតោម្ហីតិ។

នាគគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១១០. អដ្ឋានតន្តិ កា ឧប្បត្តិ? ពារាណសិរញ្ញោ កិរ បុត្តោ ទហរោ ឯវ សមានោ បព្ពជិតុកាមោ មាតាបិតរោ យាចិ។ មាតាបិតរោ នំ និវារេន្តិ។ សោ និវារិយមានោបិ និពន្ធតិយេវ “បព្ពជិស្សាមី”តិ។ តតោ បុព្ពេ វុត្ត

សេដ្ឋិបុត្តំ វិយ សព្ពំ វត្វា អនុជានីសុ។ “បព្ពជិត្វា ច ឧយ្យានេយេវ វសិតព្ព”ន្តិ បដិជានាបេសុំ, សោ តថា អកាសិ។ តស្ស មាតា បាតោវ វីសតិសហស្សនាដកិត្ថិបរិវុតា ឧយ្យានំ គន្ត្វា បុត្តំ យាគុំ បាយេត្វា អន្តរា ខជ្ជកាទីនិ ច ខាទាបេត្វា យាវ មជ្ឈន្ហិកសមយា តេន សទ្ធិំ សមុល្លបិត្វា នគរំ បវិសតិ។ បិតាបិ មជ្ឈន្ហិកេ អាគន្ត្វា តំ ភោជេត្វា អត្តនាបិ ភុញ្ជិត្វា ទិវសំ តេន សទ្ធិំ សមុល្លបិត្វា សាយន្ហសមយំ បដិជគ្គនកបុរិសេ ឋបេត្វា នគរំ បវិសតិ។ សោ ឯវំ រត្តិន្ទិវំ អវិវិត្តោ វិហរតិ។

តេន ខោ បន សមយេន អាទិច្ចពន្ធុ នាម បច្ចេកពុទ្ធោ នន្ទមូលកបព្ភារេ វិហរតិ។ សោ អាវជ្ជេន្តោ តំ អទ្ទស – “អយំ កុមារោ បព្ពជិតុំ អសក្ខិ, ជដំ ឆិន្ទិតុំ ន សក្កោតី”តិ។ តតោ បរំ អាវជ្ជិ – “អត្តនោ ធម្មតាយ និព្ពិជ្ជិស្សតិ នុ ខោ, នោ”តិ។ អថ “ធម្មតាយ និព្ពិន្ទន្តោ អតិចិរំ ភវិស្សតី”តិ ញត្វា “តស្ស អារម្មណំ ទស្សេស្សាមី”តិ បុរិមនយេនេវ មនោសិលាតលតោ អាគន្ត្វា ឧយ្យានេ អដ្ឋាសិ។ រាជបរិសា ទិស្វា “បច្ចេកពុទ្ធោ អាគតោ, មហារាជា”តិ អារោចេសិ។ រាជា “ឥទានិ មេ បុត្តោ បច្ចេកពុទ្ធេន សទ្ធិំ អនុក្កណ្ឋិតោ វសិស្សតី”តិ បមុទិតមនោ ហុត្វា បច្ចេកពុទ្ធំ សក្កច្ចំ ឧបដ្ឋហិត្វា តត្ថេវ វាសំ យាចិត្វា បណ្ណសាលាទិវាវិហារចង្កមាទិសព្ពំ ការេត្វា វាសេសិ។ សោ តត្ថ វសន្តោ ឯកទិវសំ ឱកាសំ លភិត្វា កុមារំ បុច្ឆិ – “កោសិ ត្វ”ន្តិ? “អហំ បព្ពជិតោ”តិ។ “បព្ពជិតា នាម ន ឯវរូបា ហោន្តី”តិ។ អថ “ភន្តេ, កីទិសា ហោន្តិ, កឹ មយ្ហំ អននុច្ឆវិក”ន្តិ វុត្តេ “ត្វំ អត្តនោ អននុច្ឆវិកំ ន បេក្ខសិ, ននុ តេ មាតា វីសតិសហស្សិត្ថីហិ សទ្ធិំ បុព្ពណ្ហសមយេ អាគច្ឆន្តី ឧយ្យានំ អវិវិត្តំ ករោតិ, បិតា ចស្ស មហតា ពលកាយេន សាយន្ហសមយេ ជគ្គនកបរិសា សកលំ រត្តិំ, បព្ពជិតា នាម តវ សទិសា ន ហោន្តិ, ឯវរូបា បន ហោន្តី”តិ តត្ថ ឋិតស្សេវ ឥទ្ធិយា ហិមវន្តេ អញ្ញតរំ វិហារំ ទស្សេសិ។ សោ តត្ថ បច្ចេកពុទ្ធេ អាលម្ពនផលកំ និស្សាយ ឋិតេ ច ចង្កមន្តេ ច រជនកកម្មសូចិកម្មាទីនិ ករោន្តេ ច ទិស្វា អាហ – “តុម្ហេ ឥធ នាគច្ឆថ, បព្ពជ្ជា ច តុម្ហេហិ អនុញ្ញាតា”តិ ? “អាម, បព្ពជ្ជា អនុញ្ញាតា, បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ សមណា នាម អត្តនោ និស្សរណំ កាតុំ, បទេសញ្ច ឥច្ឆិតំ បត្ថិតំ គន្តុំ លភន្តិ, ឯត្តកំវ វដ្ដតី”តិ វត្វា អាកាសេ ឋត្វា **អដ្ឋាន តំ សង្គណិការតស្ស, យំ ផស្សយេ សាមយិកំ វិមុត្តិ**ន្តិ ឥមំ ឧបឌ្ឍគាថំ វត្វា ទិស្សមានោយេវ អាកាសេន នន្ទមូលកបព្ភារំ អគមាសិ។ ឯវំ គតេ បច្ចេកពុទ្ធេ សោ អត្តនោ បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា និបជ្ជិ។ អារក្ខបុរិសោបិ “សយិតោ កុមារោ, ឥទានិ កុហឹ គមិស្សតី”តិ បមត្តោ និទ្ទំ ឱក្កមិ។ សោ តស្ស បមត្តភាវំ ញត្វា បត្តចីវរមាទាយ អរញ្ញំ បាវិសិ។ តត្រ ច ឋិតោ វិបស្សនំ អារភិត្វា បច្ចេកពោធិំ សច្ឆិកត្វា បច្ចេកពុទ្ធដ្ឋានំ គតោ។ តត្រ ច “កថមធិគត”ន្តិ បុច្ឆិតោ អាទិច្ចពន្ធុនា វុត្តំ ឧបឌ្ឍគាថំ បរិបុណ្ណំ កត្វា អភាសិ។

តស្សត្ថោ – **អដ្ឋាន ត**ន្តិ អដ្ឋានំ តំ, អការណំ តន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ អនុនាសិកលោបោ កតោ “អរិយសច្ចាន ទស្សន”ន្តិអាទីសុ (ខុ. បា. ៥.១១; សុ. និ. ២៧០) វិយ។ **សង្គណិការតស្សា**តិ គណាភិរតស្ស។ **យ**ន្តិ ការណវចនមេតំ “យំ ហិរីយតិ ហិរីយិតព្ពេនា”តិអាទីសុ (ធ. ស. ៣០) វិយ។ **ផស្សយេ**តិ អធិគច្ឆេ។ **សាមយិកំ វិមុត្តិ**ន្តិ លោកិយសមាបត្តិំ។ សា ហិ អប្បិតប្បិតសមយេ ឯវ បច្ចត្ថិកេហិ វិមុច្ចនតោ “សាមយិកា វិមុត្តី”តិ វុច្ចតិ។ តំ សាមយិកំ វិមុត្តិំ។ អដ្ឋានំ តំ, ន តំ ការណំ វិជ្ជតិ សង្គណិការតស្ស, យេន ការណេន វិមុត្តិំ ផស្សយេ ឥតិ ឯតំ អាទិច្ចពន្ធុស្ស បច្ចេកពុទ្ធស្ស វចោ និសម្ម សង្គណិការតឹ បហាយ យោនិសោ បដិបជ្ជន្តោ អធិគតោម្ហីតិ អាហ។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

អដ្ឋានគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ទុតិយវគ្គោ និដ្ឋិតោ។

១១១. ទិដ្ឋីវិសូកានីតិ កា ឧប្បត្តិ? អញ្ញតរោ កិរ ពារាណសិរាជា រហោគតោ ចិន្តេសិ – “យថា សីតាទីនំ បដិឃាតកានិ ឧណ្ហាទីនិ អត្ថិ, អត្ថិ នុ ខោ ឯវំ វដ្ដបដិឃាតកំ វិវដ្ដំ, នោ”តិ? សោ អមច្ចេ បុច្ឆិ – “វិវដ្ដំ ជានាថា”តិ? តេ “ជានាម, មហារាជា”តិ អាហំសុ។ រាជា “កឹ ត”ន្តិ? តតោ “អន្តវា លោកោ”តិអាទិនា នយេន សស្សតុច្ឆេទំ កថេសុំ។ រាជា “ឥមេ ន ជានន្តិ, សព្ពេបិមេ ទិដ្ឋិគតិកា”តិ សយមេវ តេសំ វិលោមតញ្ច អយុត្តតញ្ច ទិស្វា “វដ្ដបដិឃាតកំ វិវដ្ដំ អត្ថិ, តំ គវេសិតព្ព”ន្តិ ចិន្តេត្វា រជ្ជំ បហាយ បព្ពជិត្វា វិបស្សន្តោ បច្ចេកពោធិំ សច្ឆាកាសិ។ ឥមញ្ច ឧទានគាថំ អភាសិ បច្ចេកពុទ្ធានំ មជ្ឈេ ព្យាករណគាថញ្ច។

តស្សត្ថោ – **ទិដ្ឋីវិសូកានី**តិ ទ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិគតានិ។ តានិ ហិ មគ្គសម្មាទិដ្ឋិយា វិសូកដ្ឋេន វិជ្ឈនដ្ឋេន វិលោមដ្ឋេន ច វិសូកានិ, ឯវំ ទិដ្ឋិយា វិសូកានិ, ទិដ្ឋិ ឯវ វា វិសូកានិ ទិដ្ឋិវិសូកានិ។ **ឧបាតិវត្តោ**តិ ទស្សនមគ្គេន អតិក្កន្តោ។ **បត្តោ និយាម**ន្តិ អវិនិបាតធម្មតាយ សម្ពោធិបរាយណតាយ ច និយតភាវំ អធិគតោ, សម្មត្តនិយាមសង្ខាតំ វា បឋមមគ្គន្តិ។ ឯត្តាវតា បឋមមគ្គកិច្ចនិប្ផត្តិ ច តស្ស បដិលាភោ ច វុត្តោ។ ឥទានិ **បដិលទ្ធមគ្គោ**តិ ឥមិនា សេសមគ្គបដិលាភំ ទស្សេតិ។ **ឧប្បន្នញាណោម្ហី**តិ ឧប្បន្នបច្ចេកពោធិញាណោ អម្ហិ។ ឯតេន

ផលំ ទស្សេតិ។ **អនញ្ញនេយ្យោ**តិ អញ្ញោហិ ឥទំ សច្ចន្តិ ន នេតព្ពោ។ ឯតេន សយម្ភុតំ ទស្សេតិ, បត្តេ វា បច្ចេកពោធិញាណេ អញ្ញនេយ្យតាយ អភាវា សយំវសិតំ។ សមថវិបស្សនាយ វា **ទិដ្ឋិវិសូកានិ ឧបាតិវត្តោ**, អាទិមគ្គេន **និយាមំ បត្តោ**, សេសេហិ **បដិលទ្ធមគ្គោ, ផលញាណេន ឧប្បន្នញាណោ**, តំ សព្ពំ អត្តនាវ អធិគតោតិ **អនញ្ញនេយ្យោ**តិ។ សេសំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពន្តិ។

ទិដ្ឋិវិសូកគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១១២. និល្លោលុបោតិ កា ឧប្បត្តិ? ពារាណសិរញ្ញោ កិរ សូទោ អន្តរភត្តំ បចិត្វា ឧបនាមេសិ មនុញ្ញទស្សនំ សាទុរសំ “អប្បេវ នាម មេ រាជា ធនមនុប្បាទេយ្យា”តិ។ តំ រញ្ញោ គន្ធេនេវ ភោត្តុកម្យតំ ជនេសិ, មុខេ ខេឡំ ឧប្បាទេតិ។ បឋមកពឡេ បន មុខេ បក្ខិត្តមត្តេ សត្តរសហរណិសហស្សានិ អមតេនេវ ផុសិតានិ អហេសុំ។ សូទោ “ឥទានិ មេ ទស្សតិ, ឥទានិ មេ ទស្សតី”តិ ចិន្តេសិ។ រាជាបិ “សក្ការារហោ សូទោ”តិ ចិន្តេសិ, “រសំ សាយិត្វា បន សក្ករោន្តំ មំ បាបកោ កិត្តិសទ្ទោ អព្ភុគ្គច្ឆេយ្យ ‘លោលោ អយំ រាជា រសគរុកោ’”តិ ន កិញ្ចិ អភណិ។ ឯវំ យាវ ភោជនបរិយោសានំ, តាវ សូទោ “ឥទានិ ទស្សតិ, ឥទានិ ទស្សតី”តិ ចិន្តេសិ។ រាជាបិ អវណ្ណភយេន ន កិញ្ចិ អភណិ។ តតោ សូទោ “នត្ថិ មញ្ញេ ឥមស្ស រញ្ញោ ជិវ្ហាវិញ្ញាណ”ន្តិ។ ទុតិយទិវសេ អសាទុរសំ ឧបនាមេសិ។ រាជា ភុញ្ជន្តោ “និគ្គហារហោ វត, ភោ, អជ្ជ សូទោ”តិ ជានន្តោបិ បុព្ពេ វិយ បច្ចវេក្ខិត្វា អវណ្ណភយេន ន កិញ្ចិ អភណិ។ តតោ សូទោ “រាជា នេវ សុន្ទរំ នាសុន្ទរំ ជានាតី”តិ ចិន្តេត្វា សព្ពំ បរិព្ពយំ អត្តនាវ គហេត្វា កិញ្ចិទេវ បចិត្វា រញ្ញោ ទេតិ។ រាជា “អហោ វត លោភោ, អហំ នាម វីសតិ នគរសហស្សានិ ភុញ្ជន្តោ ឥមស្ស លោភេន ភត្តមត្តម្បិ ន លភាមី”តិ និព្ពិជ្ជិត្វា រជ្ជំ បហាយ បព្ពជិត្វា វិបស្សន្តោ បច្ចេកពោធឹ សច្ឆាកាសិ។ បុរិមនយេនេវ ឥមំ គាថំ អភាសិ។

តត្ថ **និល្លោលុបោ**តិ អលោលុបោ។ យោ ហិ រសតណ្ហាភិភូតោ ហោតិ, សោ ភុសំ លុប្បតិ បុនប្បុនំ លុប្បតិ, តេន “លោលុបោ”តិ វុច្ចតិ។ តស្មា ឯស តំ បដិក្ខិបន្តោ “និល្លោលុបោ”តិ អាហ។ **និក្កុហោ**តិ ឯត្ថ កិញ្ចាបិ យស្ស តិវិធំ កុហនវត្ថុ នត្ថិ, សោ “និក្កុហោ”តិ វុច្ចតិ។ ឥមិស្សា បន គាថាយ មនុញ្ញភោជនាទីសុ វិម្ហយមនាបជ្ជនតោ និក្កុហោតិ អយមធិប្បាយោ។ **និប្បិបាសោ**តិ ឯត្ថ បាតុមិច្ឆា បិបាសា, តស្សា អភាវេន និប្បិបាសោ, សាទុរសលោភេន ភោត្តុកម្យតាវិរហិតោតិ អត្ថោ។ **និម្មក្ខោ**តិ ឯត្ថ បរគុណវិនាសនលក្ខណោ មក្ខោ, តស្ស អភាវេន និម្មក្ខោ។ អត្តនោ គិហិកាលេ សូទស្ស គុណមក្ខនាភាវំ សន្ធាយាហ។ **និទ្ធន្តកសាវមោហោ**តិ ឯត្ថ រាគាទយោ តយោ កាយទុច្ចរិតាទីនិ ច តីណីតិ ឆ ធម្មា យថាសម្ភវំ អប្បសន្នដ្ឋេន សកភាវំ វិជហាបេត្វា បរភាវំ គណ្ហាបនដ្ឋេន កសដដ្ឋេន ច “កសាវា”តិ វេទិតព្ពា។ យថាហ –

> “តត្ថ កតមេ តយោ កសាវា? រាគកសាវោ, ទោសកសាវោ, មោហកសាវោ។ ឥមេ តយោ កសាវា។ តត្ថ កតមេ អបរេបិ តយោ កសាវា? កាយកសាវោ, វចីកសាវោ, មនោកសាវោ”តិ (វិភ. ៩២៤)។

តេសុ មោហំ ឋបេត្វា បញ្ចន្នំ កសាវានំ តេសញ្ច សព្ពេសំ មូលភូតស្ស មោហស្ស និទ្ធន្តត្តា និទ្ធន្តកសាវមោហោ។ តិណ្ណំ ឯវ វា កាយវចីមនោកសាវានំ មោហស្ស ច និទ្ធន្តត្តា និទ្ធន្តកសាវមោហោ។ ឥតរេសុ និល្លោលុបតាទីហិ រាគកសាវស្ស, និម្មក្ខតាយ ទោសកសាវស្ស និទ្ធន្តភាវោ សិទ្ធោ ឯវ។ **និរាសយោ**តិ និត្តណ្ហោ។ **សព្ពលោកេ ភវិត្វា**តិ សកលលោកេ, តីសុ ភវេសុ ទ្វាទសសុ វា អាយតនេសុ ភវវិភវតណ្ហាវិរហិតោ ហុត្វាតិ អត្ថោ។ សេសំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ អថ វា តយោបិ បាទេ វត្វា **ឯកោ ចរេ**តិ ឯកោ ចរិតុំ សក្កុណេយ្យាតិ ឯវម្បេត្ថ សម្ពន្ធោ កាតព្ពោ។

និល្លោលុបគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១១៣. បាបំ សហាយន្តិ កា ឧប្បត្តិ? ពារាណសិយំ កិរ អញ្ញតរោ រាជា មហច្ចរាជានុភាវេន នគរំ បទក្ខិណំ ករោន្តោ មនុស្សេ កោដ្ឋាគារតោ បុរាណធញ្ញាទីនិ ពហិទ្ធា នីហរន្តេ ទិស្វា “កឹ, ភណេ, ឥទ”ន្តិ អមច្ចេ បុច្ឆិ។ អមច្ចា “ឥទានិ, មហារាជ, នវធញ្ញាទីនិ ឧប្បជ្ជិស្សន្តិ, តេសំ ឱកាសំ កាតុំ ឥមេ មនុស្សា បុរាណធញ្ញាទីនិ ឆឌ្ឌេន្តី”តិ អាហំសុ។ រាជា “កឹ, ភណេ, ឥត្ថាគារពលកាយាទីនំ វត្តំ បរិបុណ្ណ”ន្តិ អាហ។ “អាម, មហារាជ, បរិបុណ្ណ”ន្តិ។ “តេន ហិ, ភណេ, ទានសាលំ ការេថ, ទានំ ទស្សាមិ, មា ឥមានិ ធញ្ញានិ អនុបការានិ វិនស្សន្តូ”តិ។ តតោ នំ អញ្ញតរោ ទិដ្ឋិគតិកោ អមច្ចោ “មហារាជ, នត្ថិ ទិន្ន”ន្តិ អារព្ភ យាវ “ពាលេ ច បណ្ឌិតេ ច សន្ធាវិត្វា សំសរិត្វា ទុក្ខស្សន្តំ ករិស្សន្តី”តិ វត្វា និវារេសិ។ រាជា ទុតិយម្បិ តតិយម្បិ កោដ្ឋាគារេ វិលុម្បន្តេ ទិស្វា តថេវ អាណាបេសិ។ សោបិ តតិយម្បិ នំ “មហារាជ, ទត្តុបញ្ញត្តំ យទិទំ ទាន”ន្តិអាទីនិ វត្វា និវារេសិ។ សោ “អរេ,

អហំ អត្តនោ សន្តកម្បិ ន លភាមិ ទាតុំ, កឹ មេ ឥមេហិ បាបសហាយេហី’’តិ និព្ពិន្នោ រជ្ជំ បហាយ បព្ពជិត្វា វិបស្សន្តោ បច្ចេកពោធឹ សច្ឆាកាសិ។ តញ្ច បាបសហាយំ គរហន្តោ ឥមំ ឧទានគាថមាហ។

តស្សាយំ សង្ខេបត្ថោ – យ្វាយំ ទសវត្ថុកាយ បាបទិដ្ឋិយា សមន្នាគតត្តា បាបោ, បរេសម្បិ អនត្ថំ បស្សតីតិ អនត្ថទស្សី, កាយទុច្ចរិតាទិម្ហិ ច វិសមេ និវិដ្ឋោ, តំ អត្ថកាមោ កុលបុត្តោ **បាបំ សហាយំ បរិវជ្ជយេថ, អនត្ថទស្សឹ វិសមេ និវិដ្ឋំ។ សយំ ន សេវេ**តិ អត្តនោ វសេន តំ ន សេវេយ្យ។ យទិ បន បរស្ស វសោ ហោតិ, កឹ សក្កា កាតុន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **បសុត**ន្តិ បសដំ, ទិដ្ឋិវសេន តត្ថ តត្ថ លគ្គន្តិ អត្ថោ។ **បមត្ត**ន្តិ កាមគុណេសុ វោស្សដ្ឋចិត្តំ, កុសលភាវនារហិតំ វា។ តំ ឯវរូបំ សហាយំ ន សេវេ ន ភជេ ន បយិរុបាសេ, អញ្ញទត្ថុ ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោតិ។

បាបសហាយគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១១៤. ពហុស្សុតន្តិ កា ឧប្បត្តិ? បុព្ពេ កិរ កស្សបស្ស ភគវតោ សាសនេ អដ្ឋ បច្ចេកពោធិសត្តា បព្ពជិត្វា គតបច្ចាគតវត្តំ បូរេត្វា ទេវលោកេ ឧប្បន្នាតិអាទិ សព្ពំ អនវជ្ជភោជីគាថាយ វុត្តសទិសមេវ។ អយំ បន វិសេសោ – បច្ចេកពុទ្ធេ និសីទាបេត្វា រាជា អាហ – ‘‘កេ តុម្ហេ’’តិ? តេ អាហំសុ – ‘‘មយំ, មហារាជ, ពហុស្សុតា នាមា’’តិ។ រាជា ‘‘អហំ សុតព្រហ្មទត្តោ នាម, សុតេន តិត្តឹ ន គច្ឆាមិ, ហន្ទ, នេសំ សន្តិកេ វិចិត្រនយធម្មទេសនំ សោស្សាមី’’តិ អត្តមនោ ទក្ខិណោទកំ ទត្វា បរិវិសិត្វា ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ សង្ឃត្ថេរស្ស សន្តិកេ និសីទិត្វា ‘‘ធម្មកថំ, ភន្តេ, កថេថា’’តិ អាហ។ សោ ‘‘សុខិតោ ហោតុ, មហារាជ, រាគក្ខយោ ហោតូ’’តិ វត្វា ឧដ្ឋិតោ។ រាជា ‘‘អយំ ន ពហុស្សុតោ, ទុតិយោ ពហុស្សុតោ ភវិស្សតិ, ស្វេ តស្ស វិចិត្រធម្មទេសនំ សោស្សាមី’’តិ ស្វាតនាយ និមន្តេសិ។ ឯវំ យាវ សព្ពេសំ បដិបាដិ គច្ឆតិ, តាវ និមន្តេសិ, តេ សព្ពេបិ ‘‘ទោសក្ខយោ ហោតុ, មោហក្ខយោ, គតិក្ខយោ, ភវក្ខយោ, វដ្ដក្ខយោ, ឧបធិក្ខយោ, តណ្ហក្ខយោ ហោតូ’’តិ ឯវំ ឯកេកបទំ វិសេសេត្វា សេសំ បឋមសទិសមេវ វត្វា ឧដ្ឋហឹសុ។

តតោ រាជា – ‘‘ឥមេ ‘ពហុស្សុតា មយ’ន្តិ ភណន្តិ, ន ច តេសំ វិចិត្រកថា, កិមេតេហិ វុត្ត’’ន្តិ តេសំ វចនត្ថំ ឧបបរិក្ខិតុមារទ្ធោ។ អថ ‘‘រាគក្ខយោ ហោតូ’’តិ ឧបបរិក្ខន្តោ ‘‘រាគេ ខីណេ ទោសោបិ មោហោបិ អញ្ញតរញ្ញតរេបិ កិលេសា ខីណា ហោន្តី’’តិ ញត្វា អត្តមនោ អហោសិ ‘‘និប្បរិយាយពហុស្សុតា ឥមេ សមណា។ យថាបិ ហិ បុរិសេន មហាបថវឹ វា អាកាសំ វា អង្គុលិយា និទ្ទិសន្តេន ន អង្គុលិមត្តោវ បទេសោ និទ្ទិដ្ឋោ ហោតិ។ អបិ ច ខោ បន សកលបថវី អាកាសា ឯវ និទ្ទិដ្ឋា ហោន្តិ។ ឯវំ ឥមេហិ ឯកេកំ អត្ថំ និទ្ទិសន្តេហិ អបរិមាណា អត្ថា និទ្ទិដ្ឋា ហោន្តី’’តិ។ តតោ សោ ‘‘កុទាស្សុ នាមាហម្បិ ឯវំ ពហុស្សុតោ ភវិស្សាមី’’តិ តថារូបំ ពហុស្សុតភាវំ បត្ថេន្តោ រជ្ជំ បហាយ បព្ពជិត្វា វិបស្សន្តោ បច្ចេកពោធឹ សច្ឆិកត្វា ឥមំ ឧទានគាថមភាសិ។

តត្ថាយំ សង្ខេបត្ថោ – **ពហុស្សុត**ន្តិ ទុវិធោ ពហុស្សុតោ តីសុ បិដកេសុ អត្ថតោ និខិលោ បរិយត្តិពហុស្សុតោ ច, មគ្គផលវិជ្ជាភិញ្ញាបដិវេធកោ បដិវេធពហុស្សុតោ ច។ អាគតាគមោ **ធម្មធរោ**។ ឧឡារេហិ បន កាយវចីមនោកម្មេហិ សមន្នាគតោ **ឧឡារោ**។ យុត្តបដិភានោ ច មុត្តបដិភានោ ច យុត្តមុត្តបដិភានោ ច **បដិភានវា**។ បរិយត្តិបរិបុច្ឆាធិគមវសេន វា តិវិធោ បដិភានវា វេទិតព្ពោ។ យស្ស ហិ បរិយត្តិ បដិភាតិ, សោ បរិយត្តិបដិភានវា។ យស្ស អត្ថញ្ច ញាណញ្ច លក្ខណញ្ច ឋានាដ្ឋានញ្ច បរិបុច្ឆន្តស្ស បរិបុច្ឆា បដិភាតិ, សោ បរិបុច្ឆាបដិភានវា។ យស្ស មគ្គាទយោ បដិវិទ្ធា ហោន្តិ, សោ អធិគមបដិភានវា។ តំ ឯវរូបំ **ពហុស្សុតំ ធម្មធរំ ភជេថ មិត្តំ ឧឡារំ បដិភានវន្តំ**។ តតោ តស្សានុភាវេន អត្តត្ថបរត្ថឧភយត្ថភេទតោ វា ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកបរមត្ថភេទតោ វា អនេកប្បការានិ **អញ្ញាយ អត្ថានិ**, តតោ ‘‘អហោសឹ នុ ខោ អហំ អតីតមទ្ធាន’’ន្តិអាទីសុ (ម. និ. ១.១៨; សំ. និ. ២.២០) កង្ខាដ្ឋានិយេសុ **វិនេយ្យ កង្ខំ** វិចិកិច្ឆំ វិនេត្វា វិនាសេត្វា ឯវំ កតសព្ពកិច្ចោ **ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ**តិ។

ពហុស្សុតគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១១៥. ខិឌ្ឌំ រតិន្តិ កា ឧប្បត្តិ? ពារាណសិយំ កិរ វិភូសកព្រហ្មទត្តោ នាម រាជា បាតោវ យាគុំ វា ភត្តំ វា ភុញ្ជិត្វា នានាវិធវិភូសនេហិ អត្តានំ វិភូសាបេត្វា មហាអាទាសេ សកលំ សរីរំ ទិស្វា យំ ន ឥច្ឆតិ, តំ អបនេត្វា អញ្ញេន វិភូសនេន វិភូសាបេតិ។ តស្ស ឯកទិវសំ ឯវំ ករោន្តស្ស ភត្តវេលា មជ្ឈន្ហិកា សម្បត្តា។ វិប្បកតវិភូសិតោវ ទុស្សបដ្ដេន សីសំ វេឋេត្វា ភុញ្ជិត្វា ទិវាសេយ្យំ ឧបគញ្ឆិ។ បុនបិ ឧដ្ឋហិត្វា តថេវ ករោតោ សូរិយោ ឱក្កន្តោ។ ឯវំ ទុតិយទិវសេបិ តតិយទិវសេបិ។ អថស្ស ឯវំ មណ្ឌនប្បសុតស្ស បិដ្ឋិរោគោ ឧទបាទិ។ តស្ស ឯតទហោសិ – ‘‘អហោ រេ, អហំ សព្ពថាមេន វិភូសន្តោបិ ឥមស្មិំ កប្បកេ វិភូសនេ អសន្តុដ្ឋោ លោភំ ឧប្បា

ទេសិ, លោភោ ច នាមេស អបាយគមនីយោ ធម្មោ, ហន្ទាហំ លោភំ និគ្គណ្ហាមី”តិ រជ្ជំ បហាយ បព្ពជិត្វា វិបស្សន្តោ បច្ចេកពោធឹ សច្ឆិកត្វា ឥមំ ឧទានគាថមភាសិ។

តត្ថ **ខិឌ្ឌា** ច **រតិ** ច បុព្ពេ វុត្តាវ។ **កាមសុខ**ន្តិ វត្ថុកាមសុខំ។ វត្ថុកាមាបិ ហិ សុខស្ស វិសយាទិភាវេន “សុខ”ន្តិ វុច្ចន្តិ។ យថាហ – “អត្ថិ រូបំ សុខំ សុខានុបតិត”ន្តិ (សំ. និ. ៣.៦០)។ ឯវមេតំ ខិឌ្ឌំ រតឹ កាមសុខញ្ច ឥមស្មឹ ឱកាសលោកេ **អនលង្ករិត្វា** អលន្តិ អកត្វា, ឯតំ តប្បកន្តិ វា សារភូតន្តិ វា ឯវំ អគ្គហេត្វា។ **អនបេក្ខមានោ**តិ តេន អនលង្ករណេន អនបេក្ខណសីលោ អបិហាលុកោ និក្កណ្ហោ។ **វិភូសដ្ឋានា វិរតោ សច្ចវាទី**តិ តត្ថ វិភូសា ទុវិធា – អគារិកវិភូសា ច អនគារិកវិភូសា ច។ សាដកវេឋនមាលាគន្ធាទិវិភូសា អគារិកវិភូសា នាម។ បត្តមណ្ឌនាទិវិភូសា អនគារិកវិភូសា។ វិភូសា ឯវ វិភូសដ្ឋានំ, តស្មា វិភូសដ្ឋានា តិវិធាយ វិរតិយា វិរតោ។ អវិតថវចនតោ សច្ចវាទីតិ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

វិភូសដ្ឋានគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១១៦. **បុត្តញ្ច ទារ**ន្តិ កា ឧប្បត្តិ? ពារាណសិយំ កិរ រញ្ញោ បុត្តោ ទហរកាលេយេវ អភិសិត្តោ រជ្ជំ ការេសិ។ សោ បឋមគាថាយ វុត្តបច្ចេកពោធិសត្តោ វិយ រជ្ជសិរិំ អនុភវន្តោ ឯកទិវសំ ចិន្តេសិ – “អហំ រជ្ជំ ការេន្តោ ពហូនំ ទុក្ខំ ករោមិ, កឹ មេ ឯកភត្តត្ថាយ ឥមិនា បាបេន, ហន្ទ, សុខមុប្បាទេមី”តិ រជ្ជំ បហាយ បព្ពជិត្វា វិបស្សន្តោ បច្ចេកពោធឹ សច្ឆិកត្វា ឥមំ ឧទានគាថំ អភាសិ។

តត្ថ **ធនានី**តិ មុត្តាមណិវេឡុរិយសង្ខសិលាបវាឡរជតជាតរូបាទីនិ រតនានិ។ **ធញ្ញានី**តិ សាលិវីហិយវគោធុមកង្គុវរកកុទ្រូសកប្បភេទានិ សត្ត សេសាបរណ្ណានិ ច។ **ពន្ធវានី**តិ ញាតិពន្ធុគោត្តពន្ធុមិត្តពន្ធុសិប្បពន្ធុវសេន ចតុព្ពិធពន្ធវេ។ **យថោធិកានី**តិ សកសកឱធិវសេន ឋិតានិយេវ។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

បុត្តទារគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១១៧. **សង្គោ ឯសោ**តិ កា ឧប្បត្តិ? ពារាណសិយំ កិរ បាទលោលព្រហ្មទត្តោ នាម រាជា អហោសិ។ សោ បាតោវ យាគុំ វា ភត្តំ វា ភុញ្ជិត្វា តីសុ បាសាទេសុ តិវិធានិ នាដកានិ បស្សតិ។ តិវិធា នាម នាដកា បុព្ពរាជតោ អាគតំ, អនន្តររាជតោ អាគតំ, អត្តនោ កាលេ ឧដ្ឋិតន្តិ។ សោ ឯកទិវសំ បាតោវ ទហរនាដកបាសាទំ គតោ។ តា នាដកិត្ថិយោ “រាជានំ រមាបេស្សាមា”តិ សក្កស្ស ទេវានមិន្ទស្ស អច្ឆរាយោ វិយ អតិមនោហរំ នច្ចគីតវាទិតំ បយោជេសុំ។ រាជា “អនច្ឆរិយមេតំ ទហរាន”ន្តិ អសន្តុដ្ឋោ ហុត្វា មជ្ឈិមនាដកបាសាទំ គតោ, តាបិ នាដកិត្ថិយោ តថេវ អកំសុ។ សោ តត្ថាបិ តថេវ អសន្តុដ្ឋោ ហុត្វា មហល្លកនាដកបាសាទំ គតោ , តាបិ តថេវ អកំសុ។ រាជា ទ្វេ តយោ រាជបរិវដ្ដេ អតីតានំ តាសំ មហល្លកភាវេន អដ្ឋិកីឡនសទិសំ នច្ចំ ទិស្វា គីតញ្ច អមធុរំ សុត្វា បុនទេវ ទហរនាដកបាសាទំ, បុន មជ្ឈិមនាដកបាសាទន្តិ ឯវម្បិ វិចរិត្វា កត្ថចិ អសន្តុដ្ឋោ ចិន្តេសិ – “ឥមា នាដកិត្ថិយោ សក្កំ ទេវានមិន្ទំ អច្ឆរាយោ វិយ មំ រមាបេតុកាមា សព្ពថាមេន នច្ចគីតវាទិតំ បយោជេសុំ។ ស្វាហំ កត្ថចិ អសន្តុដ្ឋោ លោភំ វឌ្ឍេមិ។ លោភោ ច នាមេស អបាយគមនីយោ ធម្មោ, ហន្ទាហំ លោភំ និគ្គណ្ហាមី”តិ រជ្ជំ បហាយ បព្ពជិត្វា វិបស្សន្តោ បច្ចេកពោធឹ សច្ឆិកត្វា ឥមំ ឧទានគាថំ អភាសិ។

តស្សត្ថោ – **សង្គោ ឯសោ**តិ អត្តនោ ឧបភោគំ និទ្ទិសតិ។ សោ ហិ សជ្ជន្តិ តត្ថ បាណិនោ កទ្ទមេ បវិដ្ឋោ ហត្ថី វិយាតិ សង្គោ។ **បរិត្តមេត្ថ សោខ្យ**ន្តិ ឯត្ថ បញ្ចកាមគុណូបភោគកាលេ វិបរីតសញ្ញាយ ឧប្បាទេតព្ពតោ កាមាវចរធម្មបរិយាបន្នតោ វា លាមកដ្ឋេន សោខ្យំ បរិត្តំ, វិជ្ជុប្បភាយ ឱភាសិតនច្ចទស្សនសុខំ ឥវ ឥត្តរំ, តាវកាលិកន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **អប្បស្សាទោ ទុក្ខមេវេត្ថ ភិយ្យោ**តិ ឯត្ថ ច យ្វាយំ “យំ ខោ, ភិក្ខវេ, ឥមេ បញ្ច កាមគុណេ បដិច្ច ឧប្បជ្ជតិ សុខំ សោមនស្សំ, អយំ កាមានំ អស្សាទោ”តិ (ម. និ. ១.១៦៦) វុត្តោ, សោ យមិទំ “កោ ច, ភិក្ខវេ, កាមានំ អាទីនវោ, ឥធ, ភិក្ខវេ, កុលបុត្តោ យេន សិប្បដ្ឋានេន ជីវិកំ កប្បេតិ, យទិ មុទ្ទាយ យទិ គណនាយា”តិ ឯវមាទិនា (ម. និ. ១.១៦៧) នយេនេត្ថ ទុក្ខំ វុត្តំ, តំ ឧបនិធាយ អប្បោ ឧទកពិន្ទុមត្តោ ហោតិ, អថ ខោ ទុក្ខមេវ ភិយ្យោ ពហុ, ចតូសុ សមុទ្ទេសុ ឧទកសទិសំ ហោតិ។ តេន វុត្តំ “អប្បស្សាទោ ទុក្ខមេវេត្ថ ភិយ្យោ”តិ។ **គឡោ ឯសោ**តិ អស្សាទំ ទស្សេត្វា អាកឌ្ឍនវសេន ពឡិសោ វិយ ឯសោ, យទិទំ បញ្ចកាមគុណា។ **ឥតិ ញត្វា មតិមា**តិ ឯវំ ជានិត្វា ពុទ្ធិមា បណ្ឌិតោ បុរិសោ សព្ពមេតំ បហាយ **ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ**តិ។

សង្គគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១១៨. សន្ទាលយិត្វានាតិ កា ឧប្បត្តិ? ពារាណសិយំ កិរ អនិវត្តព្រហ្មទត្តោ នាម រាជា អហោសិ។ សោ សង្គាមំ ឱតិណ្ណោ អជិនិត្វា អញ្ញំ វា កិច្ចំ អារទ្ធោ អនិដ្ឋបេត្វា ន និវត្តតិ, តស្មា នំ ឯវំ សញ្ជានីសុ។ សោ ឯកទិវសំ ឧយ្យានំ គច្ឆតិ។ តេន ច សមយេន ទវឌាហោ ឧដ្ឋាសិ។ សោ អគ្គិ សុក្ខានិ ចេវ ហរិតានិ ច តិណាទីនិ ទហន្តោ អនិវត្តមានោ ឯវ គច្ឆតិ។ រាជា តំ ទិស្វា តប្បដិភាគនិមិត្តំ ឧប្បាទេសិ។ “យថាយំ ទវឌាហោ, ឯវមេវ ឯកាទសវិធោ អគ្គិ សព្ពេ សត្តេ ទហន្តោ អនិវត្តមានោ គច្ឆតិ មហាទុក្ខំ ឧប្បាទេន្តោ, កុទាស្សុ នាមាហម្បិ ឥមស្ស ទុក្ខស្ស និវត្តនត្ថំ អយំ អគ្គិ វិយ អរិយមគ្គញាណគ្គិនា កិលេសេ ទហន្តោ អនិវត្តមានោ គច្ឆេយ្យ”ន្តិ? តតោ មុហុត្តំ គន្ត្វា កេវដ្ដេ អទ្ទស នទិយំ មច្ឆេ គណ្ហន្តេ។ តេសំ ជាលន្តរេ បវិដ្ឋោ ឯកោ មហាមច្ឆោ ជាលំ ភេត្វា បលាយិ។ តេ “មច្ឆោ ជាលំ ភេត្វា គតោ”តិ សទ្ទមកំសុ។ រាជា តម្បិ វចនំ សុត្វា តប្បដិភាគនិមិត្តំ ឧប្បាទេសិ – “កុទាស្សុ នាមាហម្បិ អរិយមគ្គញាណេន តណ្ហាទិដ្ឋិជាលំ ភេត្វា អសជ្ជមានោ គច្ឆេយ្យ”ន្តិ? សោ រជ្ជំ បហាយ បព្ពជិត្វា វិបស្សនំ អារភិត្វា បច្ចេកពោធិំ សច្ឆាកាសិ, ឥមញ្ច ឧទានគាថមភាសិ។

តស្សា ទុតិយបាទេ **ជាល**ន្តិ សុត្តមយំ វុច្ចតិ។ **អម្ពុ**តិ ឧទកំ, តត្ថ ចរតីតិ អម្ពុចារី, មច្ឆស្សេតំ អធិវចនំ។ សលិលេ អម្ពុចារី **សលិលម្ពុចារី**។ តស្មិំ នទីសលិលេ **ជាលំ ភេត្វា** គតអម្ពុចារីវាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តតិយបាទេ **ទឌ្ឍ**ន្តិ ទឌ្ឍដ្ឋានំ វុច្ចតិ។ យថា អគ្គិ ទឌ្ឍដ្ឋានំ បុន ន និវត្តតិ, ន តត្ថ ភិយ្យោ អាគច្ឆតិ, ឯវំ មគ្គញាណគ្គិនា ទឌ្ឍកាមគុណដ្ឋានំ អនិវត្តមានោ តត្ថ ភិយ្យោ អនាគច្ឆន្តោតិ វុត្តំ ហោតិ។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

សន្ទាលគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១១៩. ឱក្ខិត្តចក្ខូតិ កា ឧប្បត្តិ? ពារាណសិយំ កិរ ចក្ខុលោលព្រហ្មទត្តោ នាម រាជា បាទលោលព្រហ្មទត្តោ វិយ នាដកទស្សនំ អនុយុត្តោ ហោតិ។ អយំ បន វិសេសោ – សោ អសន្តុដ្ឋោ តត្ថ តត្ថ គច្ឆតិ។ អយំ តំ តំ នាដកំ ទិស្វា អតីវ អភិនន្ទិត្វា នាដកទស្សនបរិវត្តនេន តណ្ហំ វឌ្ឍេន្តោ វិចរតិ។ សោ កិរ នាដកទស្សនត្ថំ អាគតំ អញ្ញតរំ កុដុម្ពិយភរិយំ ទិស្វា រាគំ ឧប្បាទេសិ។ តតោ សំវេគំ អាបជ្ជិត្វា បុន “អរេ, អហំ ឥមំ តណ្ហំ វឌ្ឍេន្តោ អបាយបរិបូរកោ ភវិស្សាមិ, ហន្ទ, នំ និគ្គណ្ហាមី”តិ បព្ពជិត្វា វិបស្សន្តោ បច្ចេកពោធិំ សច្ឆិកត្វា អត្តនោ បុរិមបដិបត្តិំ គរហន្តោ តប្បដិបក្ខគុណទីបិកំ ឥមំ ឧទានគាថំ អភាសិ។

តត្ថ **ឱក្ខិត្តចក្ខូ**តិ ហេដ្ឋាខិត្តចក្ខុ, សត្តគីវដ្ឋិកានិ បដិបាដិយា ឋបេត្វា បរិវជ្ជនគហេតព្ពទស្សនត្ថំ យុគមត្តំ បេក្ខមានោតិ វុត្តំ ហោតិ។ ន តុ ហនុកដ្ឋិនា ហទយដ្ឋិំ សង្ឃដ្ដេន្តោ។ ឯវញ្ហិ ឱក្ខិត្តចក្ខុតា ន សមណសារុប្បា ហោតិ។ **ន ច បាទលោលោ**តិ ឯកស្ស ទុតិយោ, ទ្វិន្នំ តតិយោតិ ឯវំ គណមជ្ឈំ បវិសិតុកាមតាយ កណ្ឌូយមានបាទោ វិយ អភវន្តោ, ទីឃចារិកអនិវត្តចារិកវិរតោ។ **គុត្តិន្ទ្រិយោ**តិ ឆសុ ឥន្ទ្រិយេសុ ឥធ មនិន្ទ្រិយស្ស វិសុំ វុត្តត្តា វុត្តាវសេសវសេន ច គោបិតិន្ទ្រិយោ។ **រក្ខិតមានសានោ**តិ មានសំ ឯវ មានសានំ, តំ រក្ខិតមស្សាតិ រក្ខិតមានសានោ។ យថា កិលេសេហិ ន វិលុប្បតិ, ឯវំ រក្ខិតចិត្តោតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អនវស្សុតោ**តិ ឥមាយ បដិបត្តិយា តេសុ តេសុ អារម្មណេសុ កិលេសអន្វស្សវវិរហិតោ។ **អបរិឌយ្ហមានោ**តិ កិលេសគ្គីហិ អបរិឌយ្ហមានោ។ ពហិទ្ធា វា អនវស្សុតោ, អជ្ឈត្តំ អបរិឌយ្ហមានោ។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

ឱក្ខិត្តចក្ខុគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១២០. ឱហារយិត្វាតិ កា ឧប្បត្តិ? ពារាណសិយំ កិរ អញ្ញោបិ ចាតុមាសិកព្រហ្មទត្តោ នាម រាជា ចតុមាសេ ចតុមាសេ ឧយ្យានកីឡំ គច្ឆតិ។ សោ ឯកទិវសំ គិម្ហានំ មជ្ឈិមមាសេ ឧយ្យានំ បវិសន្តោ ឧយ្យានទ្វារេ បត្តសញ្ឆន្នំ បុប្ផាលង្កតសាខាវិដបំ បារិច្ឆត្តកកោវិឡារំ ទិស្វា ឯកំ បុប្ផំ គហេត្វា ឧយ្យានំ បាវិសិ។ តតោ “រញ្ញា អគ្គបុប្ផំ គហិត”ន្តិ អញ្ញតរោបិ អមច្ចោ ហត្ថិក្ខន្ធេ ឋិតោ ឯកមេវ បុប្ផំ អគ្គហេសិ។ ឯតេនេវុបាយេន សព្ពោ ពលកាយោ អគ្គហេសិ។ បុប្ផេហិ អនស្សាទេន្តា បត្តម្បិ គណ្ហិំសុ។ សោ រុក្ខោ និប្បត្តបុប្ផោ ខន្ធមត្តោវ អហោសិ។ រាជា សាយន្ហសមយេ ឧយ្យានា និក្ខមន្តោ តំ ទិស្វា “កិំ កតោ អយំ រុក្ខោ, មមាគមនវេលាយ មណិវណ្ណសាខន្តរេសុ បវាឡសទិសបុប្ផាលង្កតោ អហោសិ, ឥទានិ និប្បត្តបុប្ផោ ជាតោ”តិ ចិន្តេន្តោ តស្សេវ អវិទូរេ អបុប្ផិតរុក្ខំ សញ្ឆន្នបលាសំ អទ្ទស។ ទិស្វា ចស្ស ឯតទហោសិ – “អយំ រុក្ខោ បុប្ផភរិតសាខត្តា ពហុជនស្ស លោភនីយោ អហោសិ, តេន មុហុត្តេនេវ ព្យសនំ បត្តោ។ អយំ បនញ្ញោ អលោភនីយត្តា តថេវ ឋិតោ។ ឥទញ្ចាបិ រជ្ជំ បុប្ផិតរុក្ខោ វិយ លោភនីយំ, ភិក្ខុភាវោ បន អបុប្ផិតរុក្ខោ វិយ អលោភនីយោ។ តស្មា យាវ ឥទម្បិ អយំ រុក្ខោ វិយ ន វិលុប្បតិ, តាវ អយមញ្ញោ សញ្ឆន្នបត្តោ យថា បារិច្ឆត្តកោ, ឯវំ កាសាវេន សញ្ឆន្នោ ហុត្វា បព្ពជេយ្យ”ន្តិ។ សោ រជ្ជំ បហាយ បព្ពជិត្វា វិបស្សន្តោ បច្ចេកពោធិំ សច្ឆិកត្វា ឥមំ ឧទានគាថំ អភាសិ។

តត្ថ **កាសាយវត្ថោ អភិនិក្ខមិត្វា**តិ ឥមស្ស បាទស្ស គេហា និក្ខមិត្វា កាសាយវត្ថនិវត្ថោ ហុត្វាតិ ឯវមត្ថោ វេទិតព្វោ។ សេសំ វុត្តនយេនេវ សក្កា វិញ្ញាតុន្តិ ន វិត្ថារិតន្តិ។

បារិច្ឆត្តកគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

តតិយវគ្គោ និដ្ឋិតោ។

១២១. រសេសូតិ កា ឧប្បត្តិ? អញ្ញតរោ កិរ ពារាណសិរាជា ឧយ្យានេ អមច្ចបុត្តេហិ បរិវុតោ សិលាបដ្ដបោក្ខរណិយំ កីឡតិ។ តស្ស សូទោ សព្ពមំសានំ រសំ គហេត្វា អតីវ សុសង្ខតំ អមតកប្បំ អន្តរភត្តំ បចិត្វា ឧបនាមេសិ។ សោ តត្ថ គេធមាបន្នោ កស្សចិ កិញ្ចិ អទត្វា អត្តនាវ ភុញ្ជិ។ ឧទកំ កីឡន្តោ អតិវិកាលេ និក្ខន្តោ សីឃំ សីឃំ ភុញ្ជិ។ យេហិ សទ្ធិំ បុព្ពេ ភុញ្ជតិ, ន តេសំ កញ្ចិ សរិ។ អថ បច្ឆា បដិសង្ខានំ ឧប្បាទេត្វា “អហោ! មយា បាបំ កតំ, ឃ្វាយំ រសតណ្ហាភិភូតោ សព្ពជនំ វិស្សរិត្វា ឯកកោវ ភុញ្ជឹ, ហន្ទ, នំ រសតណ្ហំ និគ្គណ្ហាមី”តិ រជ្ជំ បហាយ បព្ពជិត្វា វិបស្សន្តោ បច្ចេកពោធិំ សច្ឆិកត្វា អត្តនោ បុរិមបដិបត្តិំ គរហន្តោ តប្បដិបក្ខគុណទីបិកំ ឥមំ ឧទានគាថំ អភាសិ។

តត្ថ **រសេសូ**តិ អម្ពិលមធុរតិត្តកកដុកលោណខារិកកសាវាទិភេទេសុ សាយនីយេសុ។ **គេធំ អករ**ន្តិ គិទ្ធិំ អករោន្តោ, តណ្ហំ អនុប្បាទេន្តោតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អលោលោ**តិ “ឥទំ សាយិស្សាមិ, ឥទំ សាយិស្សាមី”តិ ឯវំ រសវិសេសេសុ អនាកុលោ។ **អនញ្ញបោសី**តិ បោសេតព្ពកសទ្ធិវិហារិកាទិវិរហិតោ។ កាយសន្ធារណមត្តេន សន្តុដ្ឋោតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថា វា បុព្ពេ ឧយ្យានេ រសេសុ គេធករណសីលោ អញ្ញបោសី អាសិ, ឯវំ អហុត្វា យាយ តណ្ហាយ លោលោ ហុត្វា រសេសុ គេធំ ករោតិ, តំ តណ្ហំ ហិត្វា អាយតឹ តណ្ហាមូលកស្ស អញ្ញស្ស អត្តភាវស្សានិព្ពត្តាបនេន អនញ្ញបោសីតិ វុត្តំ ហោតិ។ អថ វា អត្ថភញ្ជនកដ្ឋេន កិលេសា “អញ្ញេ”តិ វុច្ចន្តិ, តេសំ អបោសនេន អនញ្ញបោសីតិ អយមេត្ថ អត្ថោ។ **សបទានចារី**តិ អវោក្កម្មចារី អនុបុព្ពចារី, ឃរបដិបាដឹ អឆឌ្ឌេត្វា អឌ្ឍកុលញ្ច ទលិទ្ទកុលញ្ច និរន្តរំ បិណ្ឌាយ បវិសមានោតិ អត្ថោ។ **កុលេ កុលេ អប្បដិពទ្ធចិត្តោ**តិ ខត្តិយកុលាទីសុ យត្ថ កត្ថចិ កិលេសវសេន អលគ្គចិត្តោ, ចន្ទោបមោ និច្ចនវកោ ហុត្វាតិ អត្ថោ។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

រសគេធគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១២២. បហាយ បញ្ចាវរណានីតិ កា ឧប្បត្តិ? ពារាណសិយំ កិរ អញ្ញតរោ រាជា បឋមជ្ឈានលាភី អហោសិ។ សោ ឈានានុរក្ខណត្ថំ រជ្ជំ បហាយ បព្ពជិត្វា វិបស្សន្តោ បច្ចេកពោធិំ បត្វា អត្តនោ បដិបត្តិសម្បទំ ទីបេន្តោ ឥមំ ឧទានគាថំ អភាសិ។

តត្ថ **បញ្ចាវរណានី**តិ បញ្ច នីវរណានិ ឯវ, តានិ **ឧរគសុត្តេ** (សុ. និ. ១ អាទយោ) អត្ថតោ វុត្តានិ។ តានិ បន យស្មា អព្ភាទយោ វិយ ចន្ទសូរិយេ ចេតោ អាវរន្តិ, តស្មា “អាវរណានិ ចេតសោ”តិ វុត្តានិ។ តានិ ឧបចារេន វា អប្បនាយ វា **បហាយ** វិជហិត្វាតិ អត្ថោ ។ **ឧបក្កិលេសេ**តិ ឧបគម្ម ចិត្តំ វិពាធេន្តេ អកុសលធម្មេ, **វត្ថោបមាទីសុ** (ម. និ. ១.៧០ អាទយោ) វុត្តេ អភិជ្ឈាទយោ វា។ **ព្យបនុជ្ជា**តិ បនុទិត្វា, វិបស្សនាមគ្គេន បជហិត្វាតិ អត្ថោ។ **សព្ពេ**តិ អនវសេសេ។ ឯវំ សមថវិបស្សនាសម្បន្នោ បឋមមគ្គេន ទិដ្ឋិនិស្សយស្ស បហីនត្តា **អនិស្សិតោ**, សេសមគ្គេហិ ឆេត្វា តេធាតុកំ **សិនេហទោសំ,** តណ្ហារាគន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ សិនេហោ ឯវ ហិ គុណបដិបក្ខតោ សិនេហទោសោតិ វុត្តោ។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

អាវរណគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១២៣. វិបិដ្ឋិកត្វានាតិ កា ឧប្បត្តិ? ពារាណសិយំ កិរ អញ្ញតរោ រាជា ចតុត្ថជ្ឈានលាភី អហោសិ។ សោបិ ឈានានុរក្ខណត្ថំ រជ្ជំ បហាយ បព្ពជិត្វា វិបស្សន្តោ បច្ចេកពោធិំ សច្ឆិកត្វា អត្តនោ បដិបត្តិសម្បទំ ទីបេន្តោ ឥមំ ឧទានគាថំ អភាសិ។

តត្ថ **វិបិដ្ឋិកត្វានា**តិ បិដ្ឋិតោ កត្វា, ឆឌ្ឌេត្វា វិជហិត្វាតិ អត្ថោ ។ **សុខញ្ច ទុក្ខ**ន្តិ កាយិកំ សាតាសាតំ។ **សោមនស្សទោមនស្ស**ន្តិ ចេតសិកំ សាតាសាតំ។ **ឧបេក្ខ**ន្តិ ចតុត្ថជ្ឈានុបេក្ខំ។ **សមថ**ន្តិ ចតុត្ថជ្ឈានសមាធឹ ឯវ។ **វិសុទ្ធ**ន្តិ បញ្ចនីវរណវិតក្កវិចារបីតិសុខសង្ខាតេហិ នវហិ បច្ចនីកធម្មេហិ វិមុត្តត្តា អតិសុទ្ធំ, និទ្ធន្តសុវណ្ណមិវ វិគតូបក្កិលេសន្តិ អត្ថោ។

អយំ បន យោជនា – វិបិដ្ឋិកត្វាន សុខញ្ច ទុក្ខញ្ច បុព្ពេវ, បឋមជ្ឈានូបចារេយេវ ទុក្ខំ តតិយជ្ឈានូបចារេយេវ សុខន្តិ អធិប្បាយោ។ បុន អាទិតោ វុត្តំ **ច**-ការំ បរតោ នេត្វា “សោមនស្សំ ទោមនស្សញ្ច វិបិដ្ឋិកត្វាន បុព្ពេវា”តិ អធិការោ។ តេន សោមនស្សំ ចតុត្ថជ្ឈានូបចារេ, ទោមនស្សញ្ច ទុតិយជ្ឈានូបចារេយេវាតិ ទីបេតិ។ ឯតានិ ហិ ឯតេសំ បរិយាយតោ បហានដ្ឋានានិ។ និប្បរិយាយតោ បន ទុក្ខស្ស បឋមជ្ឈានំ, ទោមនស្សស្ស ទុតិយជ្ឈានំ, សុខស្ស តតិយជ្ឈានំ, សោមនស្សស្ស ចតុត្ថជ្ឈានំ បហានដ្ឋានំ។ យថាហ – “បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ ឯត្ថុប្បន្នំ ទុក្ខិន្ទ្រិយំ អបរិសេសំ និរុជ្ឈតី”តិអាទិកំ (សំ. និ. ៥.៥១០) សព្ពំ **អដ្ឋសាលិនិយា** ធម្មសង្គហដ្ឋកថាយំ (ធ. ស. អដ្ឋ. ១៦៥) វុត្តំ។ យថា បុព្ពេវាតិ តីសុ បឋមជ្ឈានាទីសុ ទុក្ខទោមនស្សសុខានិ វិបិដ្ឋិកត្វា ឯវមេត្ថ ចតុត្ថជ្ឈានេ សោមនស្សំ វិបិដ្ឋិកត្វា ឥមាយ បដិបទាយ លទ្ធានុបេក្ខំ សមថំ វិសុទ្ធំ ឯកោ ចរេតិ។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

វិបិដ្ឋិគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១២៤. ***អារទ្ធវីរិយោ***តិ កា ឧប្បត្តិ? អញ្ញតរោ កិរ បច្ចន្តរាជា សហស្សយោធពលកាយោ រជ្ជេន ខុទ្ទកោ, បញ្ញាយ មហន្តោ អហោសិ។ សោ ឯកទិវសំ “កិញ្ចាបិ អហំ ខុទ្ទកោ រជ្ជេន, បញ្ញវតា បន សក្កា សកលជម្ពុទីបំ គហេតុ”ន្តិ ចិន្តេត្វា សាមន្តរញ្ញោ ទូតំ បាហេសិ – “សត្តាហព្ភន្តរេ មេ រជ្ជំ វា ទេតុ យុទ្ធំ វា”តិ។ តតោ សោ អត្តនោ អមច្ចេ សន្និបាតាបេត្វា អាហ – “មយា តុម្ហេ អនាបុច្ឆាយេវ សាហសំ កម្មំ កតំ, អមុកស្ស រញ្ញោ ឯវំ បេសិតំ, កឹ កាតព្ព”ន្តិ? តេ អាហំសុ – “សក្កា, មហារាជ, សោ ទូតោ និវត្តេតុ”ន្តិ។ “ន សក្កា, គតោ ភវិស្សតី”តិ។ “យទិ ឯវំ វិនាសិតម្ហា តយា, តេន ហិ ទុក្ខំ អញ្ញស្ស សត្ថេន មរិតុំ, ហន្ទ, មយំ អញ្ញមញ្ញំ បហរិត្វា មរាម, អត្តានំ បហរិត្វា មរាម, ឧព្ពន្ធាម, វិសំ ខាទាមា”តិ។ ឯវំ ឯតេសុ ឯកមេកោ មរណមេវ សំវណ្ណេតិ។ តតោ រាជា “កឹ មេ ឥមេហិ, អត្ថិ, ភណេ, មយ្ហំ យោធា”តិ អាហ។ អថ “អហំ មហារាជ យោធោ, អហំ មហារាជ យោធោ”តិ យោធសហស្សំ ឧដ្ឋហិ។

រាជា “ឯតេ ឧបបរិក្ខិស្សាមី”តិ មហន្តំ ចិតកំ សជ្ជាបេត្វា អាហ – “មយា, ភណេ, ឥទំ សាហសំ កតំ, តំ មេ អមច្ចា បដិក្កោសន្តិ, ស្វាហំ ចិតកំ បវិសិស្សាមិ។ កោ មយា សទ្ធឹ បវិសិស្សតិ, កេន មយ្ហំ ជីវិតំ បរិច្ចត្ត”ន្តិ? ឯវំ វុត្តេ បញ្ចសតា យោធា ឧដ្ឋហឹសុ “មយំ, មហារាជ, បវិសិស្សាមា”តិ។ តតោ រាជា ឥតរេ បញ្ចសតេ អាហ – “តុម្ហេ ទានិ, តាតា, កឹ ករិស្សថា”តិ? តេ អាហំសុ – “នាយំ, មហារាជ, បុរិសការោ, ឥត្ថិចរិយា ឯសា, អបិច មហារាជេន បដិរញ្ញោ ទូតោ បេសិតោ, តេ មយំ តេន រញ្ញា សទ្ធឹ យុជ្ឈិត្វា មរិស្សាមា”តិ។ តតោ រាជា “បរិច្ចត្តំ តុម្ហេហិ មម ជីវិត”ន្តិ ចតុរង្គិនឹ សេនំ សន្នយ្ហិត្វា តេន យោធសហស្សេន បរិវុតោ គន្ត្វា រជ្ជសីមាយ និសីទិ។

សោបិ បដិរាជា តំ បវត្តឹ សុត្វា “អរេ, សោ ខុទ្ទករាជា មម ទាសស្សាបិ នប្បហោតី”តិ ទុស្សិត្វា សព្ពំ ពលកាយំ អាទាយ យុជ្ឈិតុំ និក្ខមិ។ ខុទ្ទករាជា តំ អព្ភុយ្យាតំ ទិស្វា ពលកាយំ អាហ – “តាតា, តុម្ហេ ន ពហុកា, សព្ពេ សម្បិណ្ឌិត្វា អសិចម្មំ គហេត្វា សីឃំ ឥមស្ស រញ្ញោ បុរតោ ឧជុកំ ឯវ គច្ឆថា”តិ។ តេ តថា អកំសុ។ អថស្ស សា សេនា ទ្វិធា ភិន្ទិត្វា អន្តរមទាសិ។ តេ តំ រាជានំ ជីវគ្គាហំ គហេត្វា អត្តនោ រញ្ញោ “តំ មារេស្សាមី”តិ អាគច្ឆន្តស្ស អទំសុ។ បដិរាជា តំ អភយំ យាចិ។ រាជា តស្ស អភយំ ទត្វា សបថំ ការាបេត្វា អត្តនោ វសេ កត្វា តេន សហ អញ្ញំ រាជានំ អព្ភុគ្គន្ត្វា តស្ស រជ្ជសីមាយ ឋត្វា បេសេសិ – “រជ្ជំ វា មេ ទេតុ យុទ្ធំ វា”តិ។ សោ “អហំ ឯកយុទ្ធម្បិ ន សហាមី”តិ រជ្ជំ និយ្យាទេសិ។ ឯតេនុបាយេន សព្ពេ រាជានោ គហេត្វា អន្តេ ពារាណសិរាជានម្បិ អគ្គហេសិ។

សោ ឯកសតរាជបរិវុតោ សកលជម្ពុទីបរជ្ជំ អនុសាសន្តោ ចិន្តេសិ – “អហំ បុព្ពេ ខុទ្ទកោ អហោសឹ, សោម្ហិ ឥទានិ អត្តនោ ញាណសម្បត្តិយា សកលជម្ពុទីបមណ្ឌលស្ស ឥស្សរោ រាជា ជាតោ។ តំ ខោ បន មេ ញាណំ លោកិយវីរិយសម្បយុត្តំ, នេវ និព្ពិទាយ ន វិរាគាយ សំវត្តតិ, យំនូនាហំ ឥមិនា ញាណេន លោកុត្តរធម្មំ គវេសេយ្យ”ន្តិ។ តតោ ពារាណសិរញ្ញោ រជ្ជំ ទត្វា បុត្តទារញ្ច សកជនបទេយេវ បបេត្វា សព្ពំ បហាយ បព្ពជិត្វា វិបស្សនំ អារភិត្វា បច្ចេកពោធឹ សច្ឆិកត្វា អត្តនោ វីរិយសម្បត្តឹ ទីបេន្តោ ឥមំ ឧទានគាថំ អភាសិ។

តត្ថ អារទ្ធំ វីរិយំ អស្សាតិ **អារទ្ធវីរិយោ**។ ឯតេន អត្តនោ មហាវីរិយតំ ទស្សេតិ។ បរមត្ថោ វុច្ចតិ និព្ពានំ, បរមត្ថស្ស បត្តិ បរមត្ថបត្តិ, តស្សា **បរមត្ថបត្តិយា**។ ឯតេន វីរិយារម្ភេន បត្តព្ពំ ផលំ ទស្សេតិ។ **អលីនចិត្តោ**តិ ឯតេន វីរិយូបត្ថម្ភានំ ចិត្តចេតសិកានំ អលីនតំ ទស្សេតិ។ **អកុសីតវុត្តី**តិ ឯតេន ឋានចង្កមាទីសុ កាយស្ស អនវសីទនំ ទស្សេតិ។ **ទឡ្ហនិក្កមោ**តិ ឯតេន “កាមំ តចោ ច ន្ហារុ ចា”តិ (ម. និ. ២.១៨៤; អ. និ. ២.៥; មហានិ. ១៩៦) ឯវំ បវត្តំ បទហនវីរិយំ ទស្សេតិ, យំ តំ អនុបុព្ពសិក្ខាទីសុ បទហន្តោ “កាយេន ចេវ បរមត្ថសច្ចំ សច្ឆិករោតី”តិ វុច្ចតិ។ អថ វា ឯតេន មគ្គសម្បយុត្តំ វីរិយំ ទស្សេតិ។ តម្បិ ទឡ្ហញ្ច ភាវនាបារិបូរិគតត្តា, និក្កមោ

ច សព្ពសោ បដិបក្ខា និក្ខន្តត្តា, តស្មា តំសមង្គីបុគ្គលោបិ ទឡ្ហោ និក្កមោ អស្សាតិ “ទឡ្ហនិក្កមោ”តិ វុច្ចតិ។ **ថាមពលូបបន្នោ**តិ មគ្គក្ខណេ កាយថាមេន ច ញាណពលេន ច ឧបបន្នោ។ អថ វា ថាមភូតេន ពលេន ឧបបន្នោ, ថិរញាណពលូបបន្នោតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯតេន តស្ស វីរិយស្ស វិបស្សនាញាណសម្បយោគំ ទីបេន្តោ យោគបធានភាវំ សាធេតិ។ បុព្ពភាគមជ្ឈិមឧក្កដ្ឋវីរិយវសេន វា តយោបិ បាទា យោជេតព្ពា។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

អារទ្ធវីរិយគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១២៥. **បដិសល្លាន**ន្តិ កា ឧប្បត្តិ? តមិស្សា គាថាយ អាវរណគាថាយ វិយ ឧប្បត្តិ, នត្ថិ កោចិ វិសេសោ។ អត្ថវណ្ណនាយ បនស្សា **បដិសល្លាន**ន្តិ តេហិ តេហិ សត្តសង្ខារេហិ បដិនិវត្តិត្វា សល្លានំ, ឯកមន្តសេវិតា ឯកីភាវោ កាយវិវេកោតិ អត្ថោ។ **ឈាន**ន្តិ បច្ចនីកឈាបនតោ អារម្មណលក្ខណូបនិជ្ឈានតោ ច ចិត្តវិវេកោ វុច្ចតិ។ តត្ថ អដ្ឋ សមាបត្តិយោ នីវរណាទិបច្ចនីកឈាបនតោ កសិណាទិអារម្មណូបនិជ្ឈានតោ ច “ឈាន”ន្តិ វុច្ចតិ។ វិបស្សនាមគ្គផលានិ សត្តសញ្ញាទិបច្ចនីកឈាបនតោ លក្ខណូបនិជ្ឈានតោ ច “ឈាន”និ វុច្ចតិ។ ឥធ បន អារម្មណូបនិជ្ឈានមេវ អធិប្បេតំ។ ឯវមេតំ បដិសល្លានញ្ច ឈានញ្ច **អរិញ្ចមានោ** អជហមានោ អនិស្សជ្ជមានោ។ **ធម្មេសូ**តិ វិបស្សនូបគេសុ បញ្ចក្ខន្ធាទិធម្មេសុ។ **និច្ច**ន្តិ សតតំ សមិតំ អព្ពោកិណ្ណំ។ **អនុធម្មចារី**តិ តេ ធម្មេ អារព្ភ បវត្តនេន អនុគតំ វិបស្សនាធម្មំ ចរមានោ។ អថ វា ធម្មេសូតិ ឯត្ថ ធម្មាតិ នវលោកុត្តរធម្មា, តេសំ ធម្មានំ អនុលោមោ ធម្មោតិ អនុធម្មោ, វិបស្សនាយេតំ អធិវចនំ។ តត្ថ “ធម្មានំ និច្ចំ អនុធម្មចារី”តិ វត្តព្ពេ គាថាពន្ធសុខត្ថំ វិភត្តិព្យត្តយេន “ធម្មេសូ”តិ វុត្តំ សិយា។ **អាទីនវំ សម្មសិតា ភវេសូ**តិ តាយ អនុធម្មចារិតាសង្ខាតាយ វិបស្សនាយ អនិច្ចាការាទិទោសំ តីសុ ភវេសុ សមនុបស្សន្តោ ឯវំ ឥមាយ កាយចិត្តវិវេកសិខាបត្តវិបស្សនាសង្ខាតាយ បដិបទាយ អធិគតោតិ វត្តព្ពោ **ឯកោ ចរេ**តិ ឯវំ យោជនា វេទិតព្ពា។

បដិសល្លានគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១២៦. **តណ្ហក្ខយ**ន្តិ កា ឧប្បត្តិ? អញ្ញតរោ កិរ ពារាណសិរាជា មហច្ចរាជានុភាវេន នគរំ បទក្ខិណំ ករោតិ។ តស្ស សរីរសោភាយ អាវជ្ជិតហទយា សត្តា បុរតោ គច្ឆន្តាបិ និវត្តិត្វា តមេវ ឧល្លោកេន្តិ, បច្ឆតោ គច្ឆន្តាបិ, ឧភោហិ បស្សេហិ គច្ឆន្តាបិ។ បកតិយា ឯវ ហិ ពុទ្ធទស្សនេ បុណ្ណចន្ទសមុទ្ទរាជទស្សនេ ច អតិត្តោ លោកោ។ អថ អញ្ញតរា កុដុម្ពិយភរិយាបិ ឧបរិបាសាទគតា សីហបញ្ជរំ វិវរិត្វា ឱលោកយមានា អដ្ឋាសិ។ រាជា តំ ទិស្វា បដិពទ្ធចិត្តោ ហុត្វា អមច្ចំ អាណាបេសិ – “ជានាហិ តាវ, ភណេ, ‘អយំ ឥត្ថី សសាមិកា វា អសាមិកា វា’”តិ? សោ ញត្វា “សសាមិកា, ទេវា”តិ អារោចេសិ។ អថ រាជា ចិន្តេសិ – “ឥមា វីសតិសហស្សនាដកិត្ថិយោ ទេវច្ឆរាយោ វិយ មំ ឯវ ឯកំ អភិរមាបេន្តិ, សោ ទានាហំ ឯតាបិ អតុស្សិត្វា បរស្ស ឥត្ថិយា តណ្ហំ ឧប្បាទេសិំ។ សា ឧប្បន្នា អបាយមេវ អាកឌ្ឍតី”តិ តណ្ហាយ អាទីនវំ ទិស្វា “ហន្ទ, នំ និគ្គណ្ហាមី”តិ រជ្ជំ បហាយ បព្ពជិត្វា វិបស្សន្តោ បច្ចេកពោធឹ សច្ឆិកត្វា ឥមំ ឧទានគាថំ អភាសិ។

តត្ថ **តណ្ហក្ខយ**ន្តិ និព្ពានំ, ឯវំ ទិដ្ឋាទីនវាយ វា តណ្ហាយ អប្បវត្តិំ។ **អប្បមត្តោ**តិ សាតច្ចការី, សក្កច្ចការី។ **អនេឡមូគោ**តិ អលាលាមុខោ។ អថ វា អនេឡោ ច អមូគោ ច, បណ្ឌិតោ ព្យត្តោតិ វុត្តំ ហោតិ។ ហិតសុខសម្បាបកំ សុតមស្ស អត្ថីតិ **សុតវា,** អាគមសម្បន្នោតិ វុត្តំ ហោតិ។ **សតីមា**តិ ចិរកតាទីនំ អនុស្សរិតា។ **សង្ខាតធម្មោ**តិ ធម្មូបបរិក្ខាយ បរិញ្ញាតធម្មោ។ **និយតោ**តិ អរិយមគ្គេន និយតភាវប្បត្តោ។ **បធានវា**តិ សម្មប្បធានវីរិយសម្បន្នោ។ ឧប្បដិបាដិយា ឯស បាឋោ យោជេតព្ពោ។ ឯវមេវ តេហិ អប្បមាទាទីហិ សមន្នាគតោ និយាមសម្បាបកេន បធានេន បធានវា, តេន បធានេន សម្បត្តនិយាមតោ និយតោ, តតោ អរហត្តប្បត្តិយា សង្ខាតធម្មោ។ អរហា ហិ បុន សង្ខាតព្ពាភាវតោ “សង្ខាតធម្មោ”តិ វុច្ចតិ។ យថាហ – “យេ ច សង្ខាតធម្មាសេ, យេ ច សេខា បុថូ ឥធា”តិ (សុ. និ. ១០៤៤; ចូឡនិ. អជិតមាណវបុច្ឆានិទ្ទេស ៧)។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

តណ្ហក្ខយគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១២៧. **សីហោវា**តិ កា ឧប្បត្តិ? អញ្ញតរស្ស កិរ ពារាណសិរញ្ញោ ទូរេ ឧយ្យានំ ហោតិ, សោ បគេវ ឧដ្ឋាយ ឧយ្យានំ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ យានា ឱរុយ្ហ ឧទកដ្ឋានំ ឧបគតោ “មុខំ ធោវិស្សាមី”តិ។ តស្មិញ្ច បទេសេ សីហី សីហបោតកំ ជនេត្វា គោចរាយ គតា។ រាជបុរិសោ តំ ទិស្វា “សីហបោតកោ, ទេវា”តិ អារោចេសិ។ រាជា “សីហោ កិរ កស្សចិ ន ភាយតី”តិ តំ ឧបបរិក្ខិតុំ ភេរិអាទីនិ អាកោដាបេសិ, សីហបោតកោ តំ សទ្ទំ សុត្វាបិ តថេវ សយិ។ អថ យាវតតិយំ អាកោដាបេសិ។ សោ តតិយវារេ សីសំ ឧក្ខិបិត្វា សព្ពំ បរិសំ ឱលោកេត្វា តថេវ

សយិ។ អថ រាជា “យាវស្ស មាតា នាគច្ឆតិ, តាវ គច្ឆាមា”តិ វត្វា គច្ឆន្តោ ចិន្តេសិ – “តទហុជាតោបិ សីហបោតកោ ន សន្តសតិ ន ភាយតិ, កុទាស្សុ នាមាហម្បិ តណ្ហាទិដ្ឋិបរិតាសំ ឆេត្វា ន សន្តសេយ្យំ ន ភាយេយ្យ”ន្តិ? សោ តំ អារម្មណំ គហេត្វា គច្ឆន្តោ បុន កេវដ្ដេហិ មច្ឆេ គហេត្វា សាខាសុ ពន្ធិត្វា បសារិតេ ជាលេ វាតំ អសង្គំយេវ គច្ឆមានំ ទិស្វា តស្មិំ និមិត្តំ អគ្គហេសិ – “កុទាស្សុ នាមាហម្បិ តណ្ហាទិដ្ឋិមោហជាលំ ផាលេត្វា ឯវំ អសជ្ជមានោ គច្ឆេយ្យ”ន្តិ?

អថ ឧយ្យានំ គន្ត្វា សិលាបដ្ដបោក្ខរណិយា តីរេ និសិន្នោ វាតព្ភាហតានិ បទុមានិ ឱនមិត្វា ឧទកំ ផុសិត្វា វាតវិគមេ បុន យថាឋានេ ឋិតានិ ឧទកេន អនុបលិត្តានិ ទិស្វា តស្មិំ និមិត្តំ អគ្គហេសិ – “កុទាស្សុ នាមាហម្បិ យថា ឯតានិ ឧទកេ ជាតានិ ឧទកេន អនុបលិត្តានិ តិដ្ឋន្តិ។ ឯវំ លោកេ ជាតោ លោកេន អនុបលិត្តោ តិដ្ឋេយ្យ”ន្តិ។ សោ បុនប្បុនំ “យថា សីហោ វាតោ បទុមានិ, ឯវំ អសន្តសន្តេន អសជ្ជមានេន អនុបលិត្តេន ភវិតព្ព”ន្តិ ចិន្តេត្វា រជ្ជំ បហាយ បព្ពជិត្វា វិបស្សន្តោ បច្ចេកពោធិំ សច្ឆិកត្វា ឥមំ ឧទានគាថំ អភាសិ។

តត្ថ **សីហោ**តិ ចត្តារោ សីហា – តិណសីហោ, បណ្ឌុសីហោ, កាឡសីហោ, កេសរសីហោតិ។ តេសំ កេសរសីហោ អគ្គមក្ខាយតិ។ សោ ឥធ អធិប្បេតោ។ **វាតោ** បុរត្ថិមាទិវសេន អនេកវិធោ។ **បទុមំ** រត្តសេតាទិវសេន។ តេសុ យោ កោចិ វាតោ យំ កិញ្ចិ បទុមញ្ច វដ្ដតិយេវ។ តត្ថ យស្មា សន្តាសោ នាម អត្តសិនេហេន ហោតិ, អត្តសិនេហោ ច នាម តណ្ហាលេបោ, សោបិ ទិដ្ឋិសម្បយុត្តេន វា ទិដ្ឋិវិប្បយុត្តេន វា លោភេន ហោតិ, សោបិ ច តណ្ហាយេវ។ សជ្ជនំ បន តត្ថ ឧបបរិក្ខាទិវិរហិតស្ស មោហេន ហោតិ, មោហោ ច អវិជ្ជា។ តត្ថ សមថេន តណ្ហាយ បហានំ, វិបស្សនាយ អវិជ្ជាយ។ តស្មា សមថេន អត្តសិនេហំ បហាយ **សីហោវ សទ្ទេសុ** អនិច្ចទុក្ខាទីសុ **អសន្តសន្តោ**, វិបស្សនាយ មោហំ បហាយ **វាតោវ ជាលម្ហិ** ខន្ធាយតនាទីសុ **អសជ្ជមានោ**, សមថេនេវ លោភំ លោភសម្បយុត្តទិដ្ឋិញ្ច បហាយ, **បទុមំវ តោយេន** សព្ពភវភោគលោភេន អលិប្បមានោ។ ឯត្ថ ច សមថស្ស សីលំ បទដ្ឋានំ, សមថោ សមាធិស្ស, សមាធិ វិបស្សនាយាតិ ឯវំ ទ្វីសុ ធម្មេសុ សិទ្ធេសុ តយោ ខន្ធា សិទ្ធាវ ហោន្តិ។ តត្ថ សីលក្ខន្ធេន សូរោ ហោតិ។ សោ សីហោវ សទ្ទេសុ អាឃាតវត្ថូសុ កុជ្ឈិតុកាមតាយ ន សន្តសតិ, បញ្ញាក្ខន្ធេន បដិវិទ្ធសភាវោ វាតោវ ជាលម្ហិ ខន្ធាទិធម្មភេទេ ន សជ្ជតិ, សមាធិក្ខន្ធេន វីតរាគោ បទុមំវ តោយេន រាគេន ន លិប្បតិ។ ឯវំ សមថវិបស្សនាហិ សីលសមាធិបញ្ញាក្ខន្ធេហិ ច យថាសម្ភវំ តណ្ហាវិជ្ជានំ តិណ្ណញ្ច អកុសលមូលានំ បហានវសេន អសន្តសន្តោ អសជ្ជមានោ អលិប្បមានោ ច វេទិតព្ពោ។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

សីហាទិគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១២៨. សីហោ យថាតិ កា ឧប្បត្តិ? អញ្ញតរោ កិរ ពារាណសិរាជា បច្ចន្តំ កុបិតំ វូបសមេតុំ គាមានុគាមិមគ្គំ ឆឌ្ឌេត្វា ឧជុំ អដវិមគ្គំ គហេត្វា មហតិយា សេនាយ គច្ឆតិ។ តេន ច សមយេន អញ្ញតរស្មិំ បព្ពតបាទេ សីហោ ពាលសូរិយាតបំ តប្បមានោ និបន្នោ ហោតិ។ តំ ទិស្វា រាជបុរិសា រញ្ញោ អារោចេសុំ។ រាជា “សីហោ កិរ ន សន្តសតី”តិ ភេរិបណវាទិសទ្ទំ ការាបេសិ, សីហោ តថេវ និបជ្ជិ។ ទុតិយម្បិ ការាបេសិ, សីហោ តថេវ និបជ្ជិ។ តតិយម្បិ ការាបេសិ, តទា “សីហោ មម បដិសត្តុ អត្ថី”តិ ចតូហិ បាទេហិ សុប្បតិដ្ឋិតំ បតិដ្ឋហិត្វា សីហនាទំ នទិ។ តំ សុត្វា ហត្ថារោហាទយោ ហត្ថិអាទីហិ ឱរោហិត្វា តិណគហនានិ បវិដ្ឋា, ហត្ថិអស្សគណា ទិសាវិទិសា បលាតា។ រញ្ញោ ហត្ថីបិ រាជានំ គហេត្វា វនគហនានិ បោថយមានោ បលាយិ ។ រាជា តំ សន្ធារេតុំ អសក្កោន្តោ រុក្ខសាខាយ ឱលម្ពិត្វា បថវិំ បតិត្វា ឯកបទិកមគ្គេន គច្ឆន្តោ បច្ចេកពុទ្ធានំ វសនដ្ឋានំ បាបុណិ។ តត្ថ បច្ចេកពុទ្ធេ បុច្ឆិ – “អបិ, ភន្តេ, សទ្ទមស្សុត្ថា”តិ? “អាម, មហារាជា”តិ។ “កស្ស សទ្ទំ, ភន្តេ”តិ? “បឋមំ ភេរិសង្ខាទីនំ, បច្ឆា សីហស្សា”តិ ។ “ន ភាយិត្ថ, ភន្តេ”តិ។ “ន មយំ, មហារាជ, កស្សចិ សទ្ទស្ស ភាយាមា”តិ។ “សក្កា បន, ភន្តេ, មយ្ហម្បិ ឯទិសំ កាតុ”ន្តិ? “សក្កា, មហារាជ, សចេ បព្ពជិស្សសី”តិ។ “បព្ពជាមិ, ភន្តេ”តិ។ តតោ នំ បព្ពាជេត្វា បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ អាភិសមាចារិកំ សិក្ខាបេសុំ។ សោបិ បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ វិបស្សន្តោ បច្ចេកពោធិំ សច្ឆិកត្វា ឥមំ ឧទានគាថំ អភាសិ។

តត្ថ សហនា ច ហននា ច សីឃជវត្តា ច **សីហោ**។ កេសរសីហោវ ឥធ អធិប្បេតោ។ ទាឋា ពលមស្ស អត្ថីតិ **ទាឋពលី**។ **បសយ្ហ អភិភុយ្យា**តិ ឧភយំ **ចារី**-សទ្ទេន សហ យោជេតព្ពំ **បសយ្ហចារី អភិភុយ្យចារី**តិ។ តត្ថ បសយ្ហ និគ្គហេត្វា ចរណេន បសយ្ហចារី, អភិភវិត្វា សន្តាសេត្វា វសីកត្វា ចរណេន អភិភុយ្យចារី។ ស្វាយំ កាយពលេន បសយ្ហចារី, តេជសា អភិភុយ្យចារី, តត្ថ សចេ កោចិ វទេយ្យ – “កិំ បសយ្ហ អភិភុយ្យ ចារី”តិ, តតោ **មិគាន**ន្តិ សាមិវចនំ ឧបយោគត្ថេ កត្វា “មិគេ បសយ្ហ អភិភុយ្យ ចារី”តិ បដិវត្តព្ពំ។ **បន្តានី**តិ ទូរានិ។ **សេនាសនានី**តិ វសនដ្ឋានានិ។ សេសំ វុត្តនយេនេវ សក្កា ជានិតុន្តិ ន វិត្ថារិតន្តិ។

ទាឋពលិគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១២៩. មេត្តំ ឧបេក្ខន្តិ កា ឧប្បត្តិ? អញ្ញតរោ កិរ រាជា មេត្តាទិឈានលាភី អហោសិ។ សោ “ឈានសុខន្តរាយោ រជ្ជ”ន្តិ ឈានានុរក្ខណត្ថំ រជ្ជំ បហាយ បព្ពជិត្វា វិបស្សន្តោ បច្ចេកពោធិំ សច្ឆិកត្វា ឥមំ ឧទានគាថំ អភាសិ។

តត្ថ “សព្ពេ សត្តា សុខិតា ភវន្តូ”តិអាទិនា នយេន ហិតសុខូបនយនកាមតា **មេត្តា**។ “អហោ វត ឥមម្ហា ទុក្ខា មុច្ចេយ្យុ”ន្តិអាទិនា នយេន អហិតទុក្ខាបនយនកាមតា **ករុណា**។ “មោទន្តិ វត ភោន្តោ សត្តា, មោទន្តិ សាធុ សុដ្ឋូ”តិអាទិនា នយេន ហិតសុខាវិប្បយោគកាមតា **មុទិតា**។ “បញ្ញាយិស្សន្តិ សកេន កម្មេនា”តិ សុខទុក្ខអជ្ឈុបេក្ខនតា **ឧបេក្ខា**។ គាថាពន្ធសុខត្ថំ បន ឧប្បដិបាដិយា មេត្តំ វត្វា ឧបេក្ខា វុត្តា, មុទិតា ច បច្ឆា។ **វិមុត្តិ**ន្តិ ចតស្សោបិ ឯតា អត្តនោ បច្ចនីកធម្មេហិ វិមុត្តត្តា វិមុត្តិយោ។ តេន វុត្តំ – “មេត្តំ ឧបេក្ខំ ករុណំ វិមុត្តិំ, អាសេវមានោ មុទិតញ្ច កាលេ”តិ។

តត្ថ **អាសេវមានោ**តិ តិស្សោ តិកចតុក្កជ្ឈានវសេន, ឧបេក្ខំ ចតុត្ថជ្ឈានវសេន ភាវយមានោ ។ **កាលេ**តិ មេត្តំ អាសេវិត្វា តតោ វុដ្ឋាយ ករុណំ, តតោ វុដ្ឋាយ មុទិតំ, តតោ ឥតរតោ វា និប្បីតិកជ្ឈានតោ វុដ្ឋាយ ឧបេក្ខំ អាសេវមានោ ឯវ “កាលេ អាសេវមានោ”តិ វុច្ចតិ, អាសេវិតុំ វា ផាសុកកាលេ។ **សព្ពេន លោកេន អវិរុជ្ឈមានោ**តិ ទសសុ ទិសាសុ សព្ពេន សត្តលោកេន អវិរុជ្ឈមានោ។ មេត្តាទីនញ្ហិ ភាវិតត្តា សត្តា អប្បដិកូលា ហោន្តិ, សត្តេសុ ច វិរោធិភូតោ បដិឃោ វូបសម្មតិ។ តេន វុត្តំ – “សព្ពេន លោកេន អវិរុជ្ឈមានោ”តិ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារោ បន មេត្តាទិកថា **អដ្ឋសាលិនិយា** ធម្មសង្គហដ្ឋកថាយំ (ធ. ស. អដ្ឋ. ២៥១) វុត្តា។ សេសំ វុត្តសទិសមេវាតិ។

អប្បមញ្ញាគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៣០. រាគញ្ច ទោសញ្ចាតិ កា ឧប្បត្តិ? រាជគហំ កិរ និស្សាយ មាតង្គោ នាម បច្ចេកពុទ្ធោ វិហរតិ សព្ពបច្ឆិមោ បច្ចេកពុទ្ធានំ។ អថ អម្ហាកំ ពោធិសត្តេ ឧប្បន្នេ ទេវតាយោ ពោធិសត្តស្ស បូជនត្ថាយ អាគច្ឆន្តិយោ តំ ទិស្វា “មារិសា, មារិសា, ពុទ្ធោ លោកេ ឧប្បន្នោ”តិ ភណិំសុ។ សោ និរោធា វុដ្ឋហន្តោ តំ សុត្វា អត្តនោ ជីវិតក្ខយំ ទិស្វា ហិមវន្តេ មហាបបាតោ នាម បព្ពតោ បច្ចេកពុទ្ធានំ បរិនិព្ពានដ្ឋានំ។ តត្ថ អាកាសេន គន្ត្វា បុព្ពេ បរិនិព្ពុតបច្ចេកពុទ្ធស្ស អដ្ឋិសង្ខាតំ បបាតេ បក្ខិបិត្វា សិលាតលេ និសីទិត្វា ឥមំ ឧទានគាថំ អភាសិ។

តត្ថ រាគទោសមោហា ឧរគសុត្តេ វុត្តាវ។ **សំយោជនានី**តិ ទស សំយោជនានិ, តានិ ច តេន តេន មគ្គេន សន្ទាលយិត្វា។ **អសន្តសំ ជីវិតសង្ខយម្ហី**តិ ជីវិតសង្ខយោ វុច្ចតិ ចុតិចិត្តស្ស បរិភេទោ។ តស្មិញ្ច ជីវិតសង្ខយេ ជីវិតនិកន្តិយា បហីនត្តា អសន្តសន្តិ។ ឯត្តាវតា សោបាទិសេសំ និព្ពានធាតុំ អត្តនោ ទស្សេត្វា គាថាបរិយោសានេ អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពាយីតិ។

ជីវិតសង្ខយគាថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៣១. ភជន្តីតិ កា ឧប្បត្តិ? ពារាណសិយំ កិរ អញ្ញតរោ រាជា អាទិគាថាយ វុត្តប្បការមេវ ផីតំ រជ្ជំ សមនុសាសតិ។ តស្ស ខរោ អាពាធោ ឧប្បជ្ជិ, ទុក្ខា វេទនា បវត្តន្តិ។ វីសតិសហស្សិត្ថិយោ តំ បរិវារេត្វា ហត្ថបាទសម្ពាហនាទីនិ ករោន្តិ។ អមច្ចា “ន ទានាយំ រាជា ជីវិស្សតិ, ហន្ទ, មយំ អត្តនោ សរណំ គវេសាមា”តិ ចិន្តេត្វា អញ្ញតរស្ស រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា ឧបដ្ឋានំ យាចិំសុ។ តេ តត្ថ ឧបដ្ឋហន្តិយេវ, ន កិញ្ចិ លភន្តិ។ រាជា អាពាធា វុដ្ឋហិត្វា បុច្ឆិ – “ឥត្ថន្នាមោ ច ឥត្ថន្នាមោ ច កុហិ”ន្តិ? តតោ តំ បវត្តិំ សុត្វាវ សីសំ ចាលេត្វា តុណ្ហី អហោសិ។ តេបិ អមច្ចា “រាជា វុដ្ឋិតោ”តិ សុត្វា តត្ថ កិញ្ចិ អលភមានា បរមេន បារិជុញ្ញេន បីឡិតា បុនទេវ អាគន្ត្វា រាជានំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋំសុ។ តេន ច រញ្ញា “កុហិំ, តាតា, តុម្ហេ គតា”តិ វុត្តា អាហំសុ – “ទេវំ ទុព្ពលំ ទិស្វា អាជីវិកភយេនម្ហា អសុកំ នាម ជនបទំ គតា”តិ។ រាជា សីសំ ចាលេត្វា ចិន្តេសិ – “យំនូនាហំ តមេវ អាពាធំ ទស្សេយ្យំ, កិំ បុនបិ ឯវំ ករេយ្យុំ, នោ”តិ? សោ បុព្ពេ រោគេន ផុដ្ឋោ វិយ ពាឡ្ហំ វេទនំ ទស្សេន្តោ គិលានាលយំ អកាសិ។ ឥត្ថិយោ សម្បរិវារេត្វា បុព្ពសទិសមេវ សព្ពំ អកំសុ។ តេបិ អមច្ចា តថេវ បុន ពហុតរំ ជនំ គហេត្វា បក្កមិំសុ។ ឯវំ រាជា យាវតតិយំ សព្ពំ បុព្ពសទិសំ អកាសិ, តេបិ តថេវ បក្កមិំសុ។ តតោ ចតុត្ថម្បិ តេ អាគតេ ទិស្វា រាជា – “អហោ! ឥមេ ទុក្ករំ អកំសុ, យេ មំ ព្យាធិតំ បហាយ អនបេក្ខា បក្កមិំសូ”តិ និព្ពិន្នោ រជ្ជំ បហាយ បព្ពជិត្វា វិបស្សន្តោ បច្ចេកពោធិំ សច្ឆិកត្វា ឥមំ ឧទានគាថំ អភាសិ។

តត្ថ **ភជន្តី**តិ សរីរេន អល្លីយន្តា បយិរុបាសន្តិ។ **សេវន្តី**តិ អញ្ជលិកម្មាទីហិ កឹការបដិស្សាវិតាយ ច បរិចរន្តិ។ ការណំ អត្ថោ ឯតេសន្តិ **ការណត្ថា,** ភជនាយ ច សេវនាយ ច នាញ្ញំ ការណមត្ថិ, អត្ថោ ឯវ នេសំ ការណំ, អត្ថហេតុ សេវន្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **និក្ការណា ទុល្លភា អជ្ជ មិត្តា**តិ "ឥតោ កិញ្ចិ លច្ឆាមា"តិ ឯវំ អត្តបដិលាភការណេន និក្ការណា, កេវលំ –

> "ឧបការោ ច យោ មិត្តោ, យោ មិត្តោ សុខទុក្ខកោ;
> អត្ថក្ខាយី ច យោ មិត្តោ, យោ មិត្តោ អនុកម្បកោ"តិ។ (ទី. និ. ៣.២៦៥) –

ឯវំ វុត្តេន អរិយេន មិត្តភាវេន សមន្នាគតា ទុល្លភា អជ្ជ មិត្តា។ **អត្តដ្ឋបញ្ញា**តិ អត្តនិ ឋិតា ឯតេសំ បញ្ញា។ អត្តានមេវ ឱលោកេតិ, ន អញ្ញន្តិ អត្ថោ។ "អត្តត្ថបញ្ញា"តិបិ បាឋោ, តស្ស អត្តនោ អត្ថមេវ ឱលោកេតិ, ន បរត្ថន្តិ អត្ថោ។ "ទិដ្ឋត្ថបញ្ញា"តិ អយម្បិ កិរ បោរាណបាឋោ, តស្ស សម្បតិ ទិដ្ឋេយេវ អត្ថេ ឯតេសំ បញ្ញា , ន អាយតិន្តិ អត្ថោ។ ទិដ្ឋធម្មិកត្ថំយេវ ឱលោកេតិ, ន សម្បរាយិកត្ថន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **អសុចី**តិ អសុចិនា អនរិយេន កាយវចីមនោកម្មេន សមន្នាគតា។

ខគ្គវិសាណកប្បោតិ ខគ្គេន វុត្តាទយោ ឆិន្នន្តោ វិយ សកសិង្គេន បព្ពតាទយោ ចុណ្ណវិចុណ្ណំ កុរុមានោ វិចរតីតិ ខគ្គវិសាណោ។ វិសេសទិសា អាណាតិ វិសាណា។ ខគ្គំ វិយាតិ ខគ្គំ។ ខគ្គំ វិសាណំ យស្ស មិគស្ស សោយំ មិគោ ខគ្គវិសាណោ, តស្ស ខគ្គវិសាណស្ស កប្បោ ខគ្គវិសាណកប្បោ។ ខគ្គវិសាណសទិសោ បច្ចេកពុទ្ធោ **ឯកោ** អទុតិយោ អសហាយោ ចរេយ្យ វិហរេយ្យ វត្តេយ្យ យបេយ្យ យាបេយ្យាតិ អត្ថោ។

១៣២. វិសុទ្ធសីលាតិ វិសេសេន សុទ្ធសីលា, ចតុបារិសុទ្ធិយា សុទ្ធសីលា។ **សុវិសុទ្ធបញ្ញា**តិ សុដ្ឋុ វិសុទ្ធបញ្ញា, រាគាទិវិរហិតត្តា បរិសុទ្ធមគ្គផលបដិសម្ភិទាទិបញ្ញា។ **សមាហិតា**តិ **សំ** សុដ្ឋុ អាហិតា, សន្តិកេ ឋបិតចិត្តា។ **ជាគរិយានុយុត្តា**តិ ជាគរណំ ជាគរោ, និទ្ទាតិក្កមោតិ អត្ថោ។ ជាគរស្ស ភាវោ ជាគរិយំ, ជាគរិយេ អនុយុត្តា ជាគរិយានុយុត្តា។ **វិបស្សកា**តិ "អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តា"តិ វិសេសេន បស្សនសីលា, វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា វិហរន្តីតិ អត្ថោ។ **ធម្មវិសេសទស្សី**តិ ទសកុសលធម្មានំ ចតុសច្ចធម្មស្ស នវលោកុត្តរធម្មស្ស វា វិសេសេន បស្សនសីលា។ **មគ្គង្គពោជ្ឈង្គគតេ**តិ សម្មាទិដ្ឋាទីហិ មគ្គង្គេហិ សតិសម្ពោជ្ឈង្គាទីហិ ពោជ្ឈង្គេហិ គតេ សម្បយុត្តេ អរិយធម្មេ។ **វិជញ្ញា**តិ វិសេសេន ជញ្ញា, ជានន្តាតិ អត្ថោ។

១៣៣. សុញ្ញតាប្បណិហិតញ្ចានិមិត្តន្តិ អនត្តានុបស្សនាវសេន សុញ្ញតវិមោក្ខញ្ច ទុក្ខានុបស្សនាវសេន អប្បណិហិតវិមោក្ខញ្ច, អនិច្ចានុបស្សនាវសេន អនិមិត្តវិមោក្ខញ្ច។ **អាសេវយិត្វា**តិ វឌ្ឍេត្វា។ **យេ** កតសម្ភារា **ធីរា** ជនា **ជិនសាសនម្ហិ សាវកត្តំ** សាវកភាវំ **ន វជន្តិ** ន បាបុណន្តិ, តេ ធីរា កតសម្ភារា **សយម្ភូ** សយមេវ ភូតា **បច្ចេកជិនា** បច្ចេកពុទ្ធា **ភវន្តិ**។

១៣៤. កឹ ភូតា? **មហន្តធម្មា** បូរិតមហាសម្ភារា **ពហុធម្មកាយា** អនេកធម្មសភាវសរីរា។ បុនបិ កឹ ភូតា? **ចិត្តិស្សរា** ចិត្តគតិកា ឈានសម្បន្នាតិ អត្ថោ។ **សព្ពទុក្ខោឃតិណ្ណា** សកលសំសារឱឃំ តិណ្ណា អតិក្កន្តា **ឧទគ្គចិត្តា** កោធមានាទិកិលេសវិរហិតត្តា សោមនស្សចិត្តា សន្តមនាតិ អត្ថោ។ **បរមត្ថទស្សី** បញ្ចក្ខន្ធទ្វាទសាយតនទ្វត្តឹសាការសច្ចបដិច្ចសមុប្បាទាទិវសេន បរមត្ថំ ឧត្តមត្ថំ ទស្សនសីលា។ អចលាភីតង្គេន **សីហោបមា** សីហសទិសាតិ អត្ថោ។ **ខគ្គវិសាណកប្បា** ខគ្គវិសាណមិគសិង្គសទិសា គណសង្គណិកាភាវេនាតិ អត្ថោ។

១៣៥. សន្តិន្ទ្រិយាតិ ចក្ខុន្ទ្រិយាទីនំ សកសការម្មណេ អប្បវត្តនតោ សន្តសភាវឥន្ទ្រិយា ។ **សន្តមនា**តិ សន្តចិត្តា, និក្កិលេសភាវេន សន្តសភាវចិត្តសង្កប្បាតិ អត្ថោ។ **សមាធី**តិ សុដ្ឋុ ឯកគ្គចិត្តា។ **បច្ចន្តសត្តេសុ បតិប្បចារា**តិ បច្ចន្តជនបទេសុ សត្តេសុ ទយាករុណាទីហិ បតិចរណសីលា។ **ទីបា បរត្ថ ឥធ វិជ្ជលន្តា**តិ សកលលោកានុគ្គហករណេន បរលោកេ ច ឥធលោកេ ច វិជ្ជលន្តា ទីបា បទីបសទិសាតិ អត្ថោ។ **បច្ចេកពុទ្ធា សតតំ ហិតាមេ**តិ ឥមេ បច្ចេកពុទ្ធា សតតំ សព្ពកាលំ សកលលោកហិតាយ បដិបន្នាតិ អត្ថោ។

១៣៦. បហីនសព្ពាវរណា ជនិន្ទាតិ តេ បច្ចេកពុទ្ធា ជនានំ ឥន្ទា ឧត្តមា កាមច្ឆន្ទនីវរណាទីនំ សព្ពេសំ បញ្ចាវរណានំ បហីនត្តា បហីនសព្ពាវរណា។ **ឃនកញ្ចនាភា**តិ រត្តសុវណ្ណជម្ពោនទសុវណ្ណបភា សទិសអាភាវន្តាតិ អត្ថោ។ **និស្សំសយំ លោកសុទក្ខិណេយ្យា**តិ ឯកន្តេន លោកស្ស សុទក្ខិណាយ អគ្គទានស្ស បដិគ្គហេតុំ អរហា យុត្តា, និក្កិលេសត្តា សុទ្ធទានបដិគ្គហណារហាតិ អត្ថោ។ **បច្ចេកពុទ្ធា សតតប្បិតាមេ**តិ ឥមេ

បច្ចេកញាណាធិគមា ពុទ្ធា សតតំ និច្ចកាលំ អប្បិតា សុហិតា បរិបុណ្ណា, សត្ថាហំ និរាហារាបិ និរោធសមាបត្តិផលសមាបត្តិវសេន បរិបុណ្ណាតិ អត្ថោ។

១៣៧. បតិឯកា វិសុំ សម្មាសម្ពុទ្ធតោ វិសទិសា អញ្ញេ អសាធារណពុទ្ធា **បច្ចេកពុទ្ធា**។ អថ វា –

> “ឧបសគ្គា និបាតា ច, បច្ចយា ច ឥមេ តយោ;
> នេកេនេកត្ថវិសយា, ឥតិ នេរុត្តិកាព្រវុ”ន្តិ។ –

វុត្តត្តា បតិសទ្ទស្ស ឯកឧបសគ្គតា បតិ បធានោ ហុត្វា សាមិភូតោ អនេកេសំ ទាយកានំ អប្បមត្តកម្បិ អាហារំ បដិគ្គហេត្វា សគ្គមោក្ខស្ស ជាបុណនតោ។ តថា ហិ អន្ធភារស្ស ភត្តភាគំ បដិគ្គហេត្វាបស្សន្តស្សេវ ភុញ្ជិត្វា ទេវតាហិ សាធុការំ ទាបេត្វា តទហេវ តំ ទុគ្គតំ សេដ្ឋិដ្ឋានំ បាបេត្វា កោដិសង្ខធនុប្បាទនេន ច, ខទិរង្គារជាតកេ (ជា. អដ្ឋ. ១.១.ខទិរង្គារជាតកវណ្ណនា) មារេន និម្មិតខទិរង្គារកូបោបរិឧដ្ឋិតបទុមកណ្ណិកំ មទ្ទិត្វា ពោធិសត្តេន ទិន្នំ បិណ្ឌបាតំ បដិគ្គហេត្វា តស្ស បស្សន្តស្សេវ អាកាសគមនេន សោមនស្សុប្បាទនេន ច, បទុមវតីអគ្គមហេសិបុត្តានំ មហាជនករញ្ញោ ទេវិយា អារាធនេន គន្ធមាទនតោ អាកាសេន អាគម្ម ទានបដិគ្គហណេន មហាជនកពោធិសត្តស្ស ច ទេវិយា ច សោមនស្សុប្បាទនេន ច, តថា អពុទ្ធុប្បាទេ ឆាតកភយេ សកលជម្ពុទីបេ ឧប្បន្នេ ពារាណសិសេដ្ឋិនោ ឆាតកភយំ បដិច្ច បូរេត្វា រក្ខិតេ សដ្ឋិសហស្សកោដ្ឋាគារេ វីហយោ ខេបេត្វា ភូមិយំ និខាតធញ្ញានិ ច ថាជិសហស្សេសុ បូរិតធញ្ញានិ ច ខេបេត្វា សកលបាសាទភិត្តីសុ មត្តិកាហិ មទ្ទិត្វា លិម្បិតធញ្ញានិ ច ខេបេត្វា តទា នាឡិមត្តមេវាវសិដ្ឋំ “ឥទំ ភុញ្ជិត្វា អជ្ជ មរិស្សាមា”តិ ចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា សយន្តស្ស គន្ធមាទនតោ ឯកោ បច្ចេកពុទ្ធោ អាគន្ត្វា គេហទ្វារេ អដ្ឋាសិ។ សេដ្ឋិ តំ ទិស្វា បសាទំ ឧប្បាទេត្វា ជីវិតំ បរិច្ចជមានោ បច្ចេកពុទ្ធស្ស បត្តេ ឱកិរិ។ បច្ចេកពុទ្ធោ វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា អត្តនោ អានុភាវេន បស្សន្តស្សេវ សេដ្ឋិស្ស បញ្ចបច្ចេកពុទ្ធសតេហិ សហ បរិភុញ្ជិ។ តទា ភត្តបចិតឧក្ខលិំ, បិទហិត្វា ឋបេសុំ។

និទ្ទមោក្កន្តស្ស សេដ្ឋិនោ ឆាតត្តេ ឧប្បន្នេ សោ វុដ្ឋហិត្វា ភរិយំ អាហ – “ភទ្ទេ អាចាមកភត្តមត្តំ ឱលោកេហី”តិ។ សុសិក្ខិតា សា “សព្ពំ ទិន្នំ នន្វ”តិ អវត្វា ឧក្ខលិយា បិធានំ វិវរិ។ សា ឧក្ខលិ តង្ខណេវ សុមនបុប្ផមកុឡសទិសស្ស សុគន្ធសាលិភត្តស្ស បូរិតា អហោសិ។ សា ច សេដ្ឋិ ច សន្តុដ្ឋា សយញ្ច សកលគេហវាសិនោ ច សកលនគរវាសិនោ ច ភុញ្ជឹសុ។ ទព្ពិយា គហិតគហិតដ្ឋានំ បុន បូរិតំ។ សកលសដ្ឋិសហស្សកោដ្ឋាគារេសុ សុគន្ធសាលិយោ បូរេសុំ។ សកលជម្ពុទីបវាសិនោ សេដ្ឋិស្ស គេហតោយេវ ធញ្ញពីជានិ គហេត្វា សុខិតា ជាតា។ ឯវមាទីសុ អនេកសត្តនិកាយេសុ សុខោគរណបរិបាលនសគ្គមោក្ខបាបនេសុ បតិ សាមិភូតោ ពុទ្ធោតិ បច្ចេកពុទ្ធោ។ **បច្ចេកពុទ្ធានំ សុភាសិតានី**តិ បច្ចេកពុទ្ធេហិ ឱវាទានុសាសនីវសេន សុដ្ឋុ ភាសិតានិ កថិតានិ វចនានិ។ **ចរន្តិ លោកម្ហិ សទេវកម្ហី**តិ ទេវលោកសហិតេ សត្តលោកេ ចរន្តិ បវត្តន្តីតិ អត្ថោ។ **សុត្វា តថា យេ ន ករោន្តិ ពាលា**តិ តថារូបំ បច្ចេកពុទ្ធានំ សុភាសិតវចនំ យេ ពាលា ជនា ន ករោន្តិ ន មនសិ ករោន្តិ, **តេ** ពាលា **ទុក្ខេសុ** សំសារទុក្ខេសុ **បុនប្បុនំ** ឧប្បត្តិវសេន **ចរន្តិ** បវត្តន្តិ, ធាវន្តីតិ អត្ថោ។

១៣៨. បច្ចេកពុទ្ធានំ សុភាសិតានីតិ សុដ្ឋុ ភាសិតានិ ចតុរាបាយតោ មុច្ចនត្ថាយ ភាសិតានិ វចនានិ។ កី ភូតានិ? **អវស្សវន្តំ** បគ្ឃរន្តំ ខុទ្ទំ មធុំ យថា មធុរវចនានីតិ អត្ថោ។ **យេ បដិបត្តិយុត្តា** បណ្ឌិតជនាបិ បដិបត្តីសុ វុត្តានុសារេន បវត្តន្តា តថារូបំ មធុរវចនំ សុត្វា វចនករា ភវន្តិ, តេ បណ្ឌិតជនា **សច្ចទសា** ចតុសច្ចទស្សិនោ **សបញ្ញា** បញ្ញាសហិតា ភវន្តីតិ អត្ថោ។

១៣៩. បច្ចេកពុទ្ធេហិ ជិនេហិ ភាសិតាតិ កិលេសេ ជិនន្តិ ជិនីសូតិ ជិនា, តេហិ ជិនេហិ បច្ចេកពុទ្ធេហិ វុត្តា ភាសិតា កថិតា។ **កថា ឧឡារា** ឱជវន្តា បាកដា សន្តិ បវត្តន្តិ។ **តា,** កថា **សក្យសីហេន** សក្យរាជវំសសីហេន គោតមេន តថាគតេន **អភិនិក្ខមិត្វា** ពុទ្ធភូតេន **នរុត្តមេន** នរានំ ឧត្តមេន សេដ្ឋេន **បកាសិតា** បាកដីកតា ទេសិតាតិ សម្ពន្ធោ។ កិមត្ថន្តិ អាហ “**ធម្មវិជាននត្ថ**”ន្តិ។ នវលោកុត្តរធម្មំ វិសេសេន ជានាបនត្ថន្តិ អត្ថោ។

១៤០. លោកានុកម្បាយ ឥមានិ តេសន្តិ លោកានុកម្បតាយ លោកស្ស អនុកម្បំ បដិច្ច ឥមានិ វចនានិ ឥមា គាថាយោ។ តេសំ **បច្ចេកពុទ្ធានំ វិកុព្ពិតានិ** វិសេសេន កុព្ពិតានិ ភាសិតានីតិ អត្ថោ។ **សំវេគសង្គមតិវឌ្ឍនត្ថ**ន្តិ បណ្ឌិតានំ សំវេគវឌ្ឍនត្ថញ្ច អសង្គវឌ្ឍនត្ថំ ឯកីភាវវឌ្ឍនត្ថញ្ច មតិវឌ្ឍនត្ថំ បញ្ញាវឌ្ឍនត្ថញ្ច **សយម្ភុសីហេន** អនាចរិយកេន ហុត្វា សយមេវ ភូតេន ជាតេន បដិវិទ្ធេន សីហេន អភីតេន គោតមេន សម្មាសម្ពុទ្ធេន ឥមានិ វចនានិ **បកាសិតានិ,** ឥមា គាថាយោ បកាសិតា វិវរិតា ឧត្តានីកតាតិ អត្ថោ។ **ឥតី**តិ បរិសមាបនត្ថេ និបាតោ។

ឥតិ វិសុទ្ធជនវិលាសិនិយា អបទាន-អដ្ឋកថាយ

បច្ចេកពុទ្ធាបទានសំវណ្ណនា សមត្តា។

៣-១. សារិបុត្តត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ឥទានិ ថេរាបទានសង្គហគាថាយោ សំវណ្ណេតុំ **“អថ ថេរាបទានំ សុណាថា”**តិ អាហ។ **អថ-អបទាន-**សទ្ទានមត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោវ។ ឯត្ថ **ថេរ**-សទ្ទោ បនាយំ កាលថិរបញ្ញត្តិនាមជេយ្យជេដ្ឋាទីសុ អនេកេសុ អត្ថេសុ វត្តតិ។ តថា ហិ “ថេរោវស្សិកានិ បូតីនិ ចុណ្ណកជាតានី”តិអាទីសុ (ទី. និ. ២.៣៧៩; ម. និ. ១.១១២) កាលេ, ថេរោវស្សិកានិ ចិរកាលំ ឋិវស្សិកានីតិ អត្ថោ។ “ថេរោបិ តាវ មហា”ឥច្ចាទីសុ ថិរេ ថិរសីលោតិ អត្ថោ។ “ថេរកោ អយមាយស្មា មហល្លកោ”តិអាទីសុ បញ្ញត្តិយំ , លោកបញ្ញត្តិមត្តោតិ អត្ថោ។ “ចុន្ទត្ថេរោ ផុស្សត្ថេរោ”តិអាទីសុ នាមធេយ្យេ, ឯវំ កតនាមោតិ អត្ថោ។ “ថេរោ ចាយំ កុមារោ មម បុត្តេសូ”តិអាទីសុ ជេដ្ឋេ, ជេដ្ឋោ កុមារោតិ អត្ថោ។ ឥធ បនាយំ កាលេ ច ថិរេ ច វត្តតិ។ តស្មា ចិរំ កាលំ ឋិតោតិ ថេរោ, ថិរតរសីលាចារមទ្ទវាទិគុណាភិយុត្តោ វា ថេរោតិ វុច្ចតិ។ ថេរោ ច ថេរោ ចេតិ ថេរា, ថេរានំ អបទានំ ការណំ **ថេរាបទានំ,** តំ ថេរាបទានំ សុណាថាតិ សម្ពន្ធោ។ **ហិមវន្តស្ស អវិទូរេ, លម្ពកោ នាម បព្ពតោ**តិអាទិ អាយស្មតោ សារិបុត្តត្ថេរស្ស អបទានំ, តស្សាយស្មតោ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរស្ស ច វត្ថុ ឯវំ វេទិតព្ពំ –

អតីតេ កិរ ឥតោ កប្បតោ សតសហស្សកប្បាធិកេ ឯកអសង្ខ្យេយ្យមត្ថកេ អាយស្មា សារិបុត្តោ ព្រាហ្មណមហាសាលកុលេ និព្ពត្តិត្វា នាមេន សរទមាណវោ នាម អហោសិ។ មហាមោគ្គល្លានោ គហបតិមហាសាលកុលេ និព្ពត្តិត្វា នាមេន សិរិវឌ្ឍនកុដុម្ពិកោ នាម អហោសិ។ តេ ឧភោបិ សហបំសុកីឡនសហាយា អហេសុំ។ តេសុ សរទមាណវោ បិតុ អច្ចយេន កុលសន្តកំ ធនំ បដិបជ្ជិត្វា ឯកទិវសំ រហោគតោ ចិន្តេសិ – “ឥមេសំ សត្តានំ មរណំ នាម ឯកន្តិកំ, តស្មា មយា ឯកំ បព្ពជ្ជំ ឧបគន្ត្វា វិមោក្ខមគ្គោ គវេសិតព្ពោ”តិ សហាយំ ឧបសង្កមិត្វា “សម្ម, អហំ បព្ពជិតុកាមោ។ កឹ ត្វំ បព្ពជិតុំ សក្ខិស្សសី”តិ វត្វា តេន “ន សក្ខិស្សាមី”តិ វុត្តេ “ហោតុ អហមេវ បព្ពជិស្សាមី”តិ រតនកោដ្ឋាគារានិ វិវរាបេត្វា កបណទ្ធិកាទីនំ មហាទានំ ទត្វា បព្ពតបាទំ គន្ត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិ។ តស្ស បព្ពជិតស្ស អនុបព្ពជ្ជំ បព្ពជិតា ចតុសត្តតិសហស្សមត្តា ព្រាហ្មណបុត្តា អហេសុំ។ សោ បញ្ច អភិញ្ញាយោ អដ្ឋ ច សមាបត្តិយោ និព្ពត្តេត្វា តេសម្បិ ជដិលានំ កសិណបរិកម្មំ អាចិក្ខិ។ តេ សព្ពេបិ បញ្ចាភិញ្ញា អដ្ឋ ច សមាបត្តិយោ និព្ពត្តេសុំ។

តេន សមយេន អនោមទស្សី នាម សម្មាសម្ពុទ្ធោ លោកេ ឧប្បជ្ជិត្វា បវត្តិតវរធម្មចក្កោ សត្តេ សំសារមហោឃតោ តារេត្វា ឯកទិវសំ សរទតាបសស្ស ច អន្តេវាសិកានញ្ច សង្គហំ កត្តុកាមោ ឯកោ អទុតិយោ បត្តចីវរមាទាយ អាកាសេន គន្ត្វា “ពុទ្ធភាវំ មេ ជានាតូ”តិ តាបសស្ស បស្សន្តស្សេវ អាកាសតោ ឱតរិត្វា បថវិយំ បតិដ្ឋាសិ។ សរទតាបសោ សត្ថុ សរីរេ មហាបុរិសលក្ខណានិ ឧបធារេត្វា “សព្ពញ្ញុពុទ្ធោយេវាយ”ន្តិ និដ្ឋំ គន្ត្វា បច្ចុគ្គមនំ កត្វា អាសនំ បញ្ញាបេត្វា អទាសិ។ និសីទិ ភគវា បញ្ញត្តេ អាសនេ។ សរទតាបសោ សត្ថុ សន្តិកេ ឯកមន្តំ និសីទិ។

តស្មិំ សមយេ តស្ស អន្តេវាសិកា ចតុសត្តតិសហស្សមត្តា ជដិលា បណីតបណីតានិ ឱជវន្តានិ ផលាផលានិ គហេត្វា អាគតា សត្ថារំ ទិស្វា សញ្ជាតបសាទា អត្តនោ អាចរិយស្ស សត្ថុ ច និសិន្នាការំ ឱលោកេត្វា “អាចរិយ, មយំ បុព្ពេ ‘តុម្ហេហិ មហន្តតរោ កោចិ នត្ថី’តិ មញ្ញាម, អយំ បន បុរិសោ តុម្ហេហិ មហន្តតរោ មញ្ញេ”តិ អាហំសុ។ កឹ វទេថ, តាតា, សាសបេន សទ្ធិំ អដ្ឋសដ្ឋិយោជនសតសហស្សុព្ពេធំ សិនេរុំ សមំ កាតុំ ឥច្ឆថ, សព្ពញ្ញុពុទ្ធេន មំ តុលំ មា ករិត្ថាតិ។ អថ តេ តាបសា អាចរិយស្ស វចនំ សុត្វា “យាវ មហា វតាយំ បុរិសុត្តមោ”តិ សព្ពេវ បាទេសុ និបតិត្វា សត្ថារំ វន្ទិំសុ។

អថ តេ អាចរិយោ អាហ – “តាតា, សត្ថុ អនុច្ឆវិកោ នោ ទេយ្យធម្មោ នត្ថិ, សត្ថា ច ភិក្ខាចារវេលាយ ឥធាគតោ, ហន្ទ, មយំ ទេយ្យធម្មំ យថាពលំ ទស្សាម។ តុម្ហេហិ យំ យំ បណីតំ ផលាផលំ អាភតំ, តំ តំ អាហរថា”តិ អាហរាបេត្វា ហត្ថេ ធោវិត្វា សយំ តថាគតស្ស បត្តេ បតិដ្ឋាបេសិ។ សត្ថារា ផលាផលេ បដិគ្គហិតមត្តេ ទេវតា ទិព្ពោជំ បក្ខិបឹសុ។ តាបសោ ឧទកម្បិ សយមេវ បរិស្សាវេត្វា អទាសិ។ តតោ ភោជនកិច្ចំ និដ្ឋាបេត្វា សត្ថរិ និសិន្នេ សព្ពេ អន្តេវាសិកេ បក្កោសាបេត្វា សត្ថុ សន្តិកេ សារណីយំ កថំ កថេន្តោ និសីទិ។ សត្ថា “ទ្វេ អគ្គសាវកា ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធិំ អាគច្ឆន្តូ”តិ ចិន្តេសិ។ តាវទេវ សតសហស្សខីណាសវបរិវារា អគ្គសាវកា អាគន្ត្វា ភគវន្តំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋំសុ។

តតោ សរទតាបសោ អន្តេវាសិកេ អាមន្តេសិ – “តាតា, សត្ថុ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច បុប្ផាសនេន បូជា កាតព្ពា, តស្មា បុប្ផានិ អាហរថា”តិ។ តេ តាវទេវ ឥទ្ធិយា វណ្ណគន្ធសម្បន្នានិ បុប្ផានិ អាហរិត្វា ពុទ្ធស្ស យោជនប្បមាណំ បុប្ផាសនំ បញ្ញាបេសុំ, ឧភិន្នំ អគ្គសាវកានំ តិគាវុតំ , សេសភិក្ខូនំ អឌ្ឍយោជនិកាទិភេទំ, សង្ឃនវកស្ស ឧសភមត្តំ បញ្ញាបេសុំ។ ឯវំ បញ្ញត្តេសុ អាសនេសុ សរទតាបសោ តថាគតស្ស បុរតោ អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ “ភន្តេ, មយ្ហំ អនុគ្គហត្ថាយ ឥមំ បុប្ផាសនំ អភិរុហថា”តិ អាហ។ និសីទិ ភគវា បុប្ផាសនេ ។ សត្ថរិ និសិន្នេ ទ្វេ អគ្គសាវកា សេសភិក្ខូ ច អត្តនោ អត្តនោ បត្តាសនេ និសីទឹសុ។ សត្ថា “តេសំ មហប្ផលំ ហោតូ”តិ និរោធំ សមាបជ្ជិ។ សត្ថុ សមាបន្នភាវំ ញត្វា ទ្វេ អគ្គសាវកាបិ សេសភិក្ខូបិ និរោធំ សមាបជ្ជឹសុ។ តាបសោ សត្តាហំ និរន្តរំ សត្ថុ បុប្ផច្ឆត្តំ ធារេន្តោ អដ្ឋាសិ។ ឥតរេ វនមូលផលំ បរិភុញ្ជិត្វា សេសកាលេ អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ អដ្ឋំសុ។ សត្ថា សត្តាហស្ស អច្ចយេន និរោធតោ វុដ្ឋហិត្វា អគ្គសាវកំ និសភត្ថេរំ អាមន្តេសិ – “តាបសានំ បុប្ផាសនានុមោទនំ ករោហី”តិ។ ថេរោ សាវកបារមីញាណេ ឋត្វា តេសំ បុប្ផាសនានុមោទនំ អកាសិ។ តស្ស ទេសនាវសានេ សត្ថា ទុតិយំ អគ្គសាវកំ អនោមត្ថេរំ អាមន្តេសិ – “ត្វម្បិ ឥមេសំ ធម្មំ ទេសេហី”តិ។ សោបិ តេបិដកំ ពុទ្ធវចនំ សម្មសិត្វា តេសំ ធម្មំ កថេសិ។ ទ្វិន្នម្បិ ទេសនាយ ធម្មាភិសមយោ នាហោសិ។ អថ សត្ថា ពុទ្ធវិសយេ ឋត្វា ធម្មទេសនំ អារភិ។ ទេសនាវសានេ ឋបេត្វា សរទតាបសំ អវសេសា សព្ពេបិ ចតុសត្តតិសហស្សជដិលា អរហត្តំ បាបុណឹសុ។ សត្ថា តេ “ឯថ ភិក្ខវោ”តិ ហត្ថំ បសារេសិ។ តេ តាវទេវ អន្តរហិតតាបសវេសា អដ្ឋបរិក្ខារធរា សដ្ឋិវស្សិកត្ថេរា វិយ អហេសុំ។

សរទតាបសោ បន “អហោ វតាហម្បិ អយំ និសភត្ថេរោ វិយ អនាគតេ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សាវកោ ភវេយ្យ”ន្តិ ទេសនាកាលេ ឧប្បន្នបរិវិតក្កតាយ អញ្ញវិហិតោ ហុត្វា មគ្គផលានិ បដិវិជ្ឈិតុំ នាសក្ខិ។ អថ សត្ថារំ វន្ទិត្វា តថា បណិធានំ អកាសិ។ សត្ថា អនន្តរាយេន សមិជ្ឈនភាវំ ទិស្វា “ឥតោ កប្បសតសហស្សាធិកំ ឯកំ អសង្ខ្យេយ្យំ អតិក្កមិត្វា គោតមស្ស នាម សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស អគ្គសាវកោ សារិបុត្តោ នាម ភវិស្សតី”តិ ព្យាករិត្វា ធម្មកថំ វត្វា ភិក្ខុសង្ឃបរិវារោ អាកាសំ បក្ខន្ទិ។ សរទតាបសោបិ សហាយស្ស សិរិវឌ្ឍស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “សម្ម, មយា អនោមទស្សិស្ស ភគវតោ បាទមូលេ អនាគតេ ឧប្បជ្ជនកស្ស គោតមសម្មាសម្ពុទ្ធស្ស អគ្គសាវកដ្ឋានំ បត្ថិតំ, ត្វម្បិ តស្ស ទុតិយសាវកដ្ឋានំ បត្ថេហី”តិ។ សិរិវឌ្ឍោ តំ ឧបទេសំ សុត្វា អត្តនោ និវេសនទ្វារេ អដ្ឋករីសមត្តំ ឋានំ សមតលំ ការេត្វា លាជបញ្ចមានិ បុប្ផានិ វិកិរិត្វា នីលុប្បលច្ឆទនំ មណ្ឌបំ ការេត្វា ពុទ្ធាសនំ បញ្ញាបេត្វា ភិក្ខូនម្បិ អាសនានិ បញ្ញាបេត្វា មហន្តំ សក្ការសម្មានំ សជ្ជេត្វា សរទតាបសេន សត្ថារំ និមន្តាបេត្វា សត្តាហំ មហាទានំ បវត្តេត្វា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ មហារហេហិ វត្ថេហិ អច្ឆាទេត្វា ទុតិយសាវកភាវាយ បណិធានំ អកាសិ។ សត្ថា តស្ស អនន្តរាយេន សមិជ្ឈនភាវំ ទិស្វា វុត្តនយេន ព្យាករិត្វា ភត្តានុមោទនំ កត្វា បក្កាមិ។ សិរិវឌ្ឍោ ហដ្ឋបហដ្ឋោ យាវជីវំ កុសលកម្មំ កត្វា ទុតិយចិត្តវារេ កាមាវចរទេវលោកេ និព្ពត្តិ។ សរទតាបសោ ចត្តារោ ព្រហ្មវិហារេ ភាវេត្វា ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តិ។

តតោ បដ្ឋាយ តេសំ ឧភិន្នម្បិ អន្តរា កម្មំ ន កថិតំ។ អម្ហាកំ បន ភគវតោ ឧប្បត្តិតោ បុរេតរមេវ សរទតាបសោ រាជគហស្ស អវិទូរេ ឧបតិស្សគាមេ រូបសារិយា ព្រាហ្មណិយា កុច្ឆិម្ហិ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ។ តំទិវសមេវស្ស សហាយោបិ រាជគហស្សេវ អវិទូរេ កោលិតគាមេ មោគ្គលិយា ព្រាហ្មណិយា កុច្ឆិម្ហិ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ។ តស្មា មោគ្គល្លានោ មោគ្គលិយា ព្រាហ្មណិយា បុត្តោតិ មោគ្គល្លានោ។ មោគ្គលិគោត្តេន ជាតោតិ វា មោគ្គល្លានោ។ អថ វា មាតុកុមារិកកាលេ តស្សា មាតាបិតូហិ វុត្តំ – “មា ឧគ្គលិ មា ឧគ្គលី”តិ វចនមុបាទាយ “មុគ្គលី”តិ នាមំ។ តស្សា មុគ្គលិយា បុត្តោតិ មោគ្គល្លានោ។ អថ វា សោតាបត្តិមគ្គាទិមគ្គស្ស លាភេ អាទានេ បដិវិជ្ឈនេ អលំ សមត្ថោតិ មោគ្គល្លានោតិ។ តានិ កិរ ទ្វេ កុលានិ យាវ សត្តមា កុលបរិវដ្ដា អាពទ្ធសហាយានេវ។ តេសំ ទ្វិន្នំ ឯកទិវសមេវ គព្ភបរិហារមទំសុ។ ទសមាសច្ចយេន ជាតានម្បិ តេសំ ឆសដ្ឋិ ធាតិយោ បដ្ឋបេសុំ។ នាមគ្គហណទិវសេ រូបសារីព្រាហ្មណិយា បុត្តស្ស ឧបតិស្សគាមេ ជេដ្ឋកុលស្ស បុត្តត្តា **ឧបតិស្សោ**តិ នាមំ ករឹសុ។ ឥតរស្ស កោលិតគាមេ ជេដ្ឋកុលស្ស បុត្តត្តា **កោលិតោ**តិ នាមំ ករឹសុ។ តេ ឧភោបិ មហតា បរិវារេន វឌ្ឍន្តា វុទ្ធិមន្វាយ សព្ពសិប្បានំ បារំ អគមំសុ។

អថេកទិវសំ តេ រាជគហេ គិរគ្គសមជ្ជំ បស្សន្តា មហាជនំ សន្និបតិតំ ទិស្វា ញាណស្ស បរិបាកំ គតត្តា យោនិសោ ឧម្មុជ្ជន្តា “សព្ពេបិមេ ឱរំ វស្សសតា មច្ចុមុខំ បវិសន្តី”តិ សំវេគំ បដិលភិត្វា “អម្ហេហិ មោក្ខធម្មោ បរិយេសិតព្ពោ, តញ្ច បរិយេសន្តេហិ ឯកា បព្ពជ្ជា លទ្ធុំ វដ្ដតី”តិ និច្ឆយំ កត្វា បញ្ចមាណវកសតេហិ សទ្ធឹ សញ្ចយស្ស បរិព្ពាជកស្ស សន្តិកេ បព្ពជឹសុ។ តេសំ បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ សញ្ចយោ លាភគ្គយសគ្គប្បត្តោ អហោសិ។ តេ កតិបាហេនេវ សព្ពំ សញ្ចយស្ស សមយំ បរិមទ្ទិត្វា តត្ថ សារំ អទិស្វា តតោ និព្ពិជ្ជិត្វា តត្ថ តត្ថ បណ្ឌិតសម្មតេ សមណព្រាហ្មណេ បញ្ហំ បុច្ឆន្តិ, តេ តេហិ បុដ្ឋា ន សម្បាយន្តិ។ អញ្ញទត្ថុ តេយេវ តេសំ បញ្ហំ វិស្សជ្ជេន្តិ។ ឯវំ តេ មោក្ខំ បរិយេសន្តា កតិកំ អកំសុ – “អម្ហេសុ យោ បឋមំ អមតំ អធិគច្ឆតិ, សោ ឥតរស្ស អារោចេតូ”តិ។

តេន ច សមយេន អម្ហាកំ សត្ថរិ បឋមាភិសម្ពោធឹ បត្វា បវត្តិតវរធម្មចក្កេ អនុបុព្ពេន ឧរុវេលកស្សបាទិកេ សហស្សជដិលេ ទមេត្វា រាជគហេ វិហរន្តេ ឯកទិវសំ ឧបតិស្សោ បរិព្ពាជកោ បរិព្ពាជការាមំ គច្ឆន្តោ អាយស្មន្តំ អស្សជិត្ថេរំ រាជគហេ បិណ្ឌាយ ចរន្តំ ទិស្វា “ន មយា ឯវរូបោ អាកប្បសម្បន្នោ បព្ពជិតោ ទិដ្ឋបុព្ពោ, សន្តធម្មេន នាម ឯត្ថ ភវិតព្ព”ន្តិ សញ្ជាតបសាទោ បញ្ហំ បុច្ឆិតុំ អាយស្មន្តំ ឧទិក្ខន្តោ បិដ្ឋិតោ បិដ្ឋិតោ អនុពន្ធិ។ ថេរោបិ លទ្ធបិណ្ឌបាតោ បរិភុញ្ជិតុំ បតិរូបំ ឱកាសំ គតោ។ បរិព្ពាជកោ អត្តនោ បរិព្ពាជកបីឋំ បញ្ញបេត្វា អទាសិ។ ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ ចស្ស អត្តនោ កុណ្ឌិកាយ ឧទកំ អទាសិ។ ឯវំ សោ អាចរិយវត្តំ កត្វា កតភត្តកិច្ចេន ថេរេន សទ្ធឹ បដិសន្ថារំ កត្វា – “កោ វា តេ សត្ថា, កស្ស វា ត្វំ ធម្មំ រោចេសី”តិ បុច្ឆិ។ ថេរោ សម្មាសម្ពុទ្ធំ អបទិសិ។ បុន តេន “កឹ វាទី បនាយស្មតោ សត្ថា”តិ បុដ្ឋោ “ឥមស្ស សាសនស្ស គម្ភីរតំ ទស្សេស្សាមី”តិ អត្តនោ នវកភាវំ បវេទេត្វា សង្ខេបវសេន ចស្ស សាសនធម្មំ កថេន្តោ “យេ ធម្មា ហេតុប្បភវា”តិ (មហាវ. ៦០; អប. ថេរ ១.១.២៨៦) គាថមាហ។ បរិព្ពាជកោ បឋមបទទ្វយមេវ សុត្វា សហស្សនយសម្បន្នេ សោតាបត្តិមគ្គផលេ បតិដ្ឋហិ។ ឥតរំ បទទ្វយំ សោតាបន្នកាលេ និដ្ឋាសិ។ គាថាបរិយោសានេ បន សោតាបន្នោ ហុត្វា ឧបរិវិសេសេ អប្បវត្តន្តេ “ភវិស្សតិ ឯត្ថ ការណ”ន្តិ សល្លក្ខេត្វា ថេរំ អាហ – “មា, ភន្តេ, ឧបរិ ធម្មទេសនំ វឌ្ឍយិត្ថ, ឯត្តកមេវ អលំ, កហំ អម្ហាកំ សត្ថា វសតី”តិ? “វេឡុវនេ”តិ។ “ភន្តេ, តុម្ហេ បុរតោ គច្ឆថ, អហំ មយ្ហំ សហាយស្ស កតបដិញ្ញំ មោចេត្វា តំ គហេត្វា អាគមិស្សាមី”តិ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា បទក្ខិណំ កត្វា ថេរំ ឧយ្យោជេត្វា បរិព្ពាជការាមំ អគមាសិ។

កោលិតបរិព្ពាជកោ តំ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា “មុខវណ្ណោ ន អញ្ញទិវសេសុ វិយ អទ្ធានេន អមតំ អធិគតំ ភវិស្សតី”តិ តេនេវស្ស វិសេសាធិគមំ សម្ភាវេត្វា អមតាធិគមំ បុច្ឆិ។ សោបិស្ស “អាវុសោ, អមតមធិគត”ន្តិ បដិជានិត្វា តមេវ គាថំ អភាសិ។ គាថាបរិយោសានេ កោលិតោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិត្វា អាហ – “កហំ នោ សត្ថា”តិ? “វេឡុវនេ”តិ។ “តេន ហិ, អាវុសោ, អាយាម, សត្ថារំ បស្សិស្សាមា”តិ។ ឧបតិស្សោ សព្ពកាលម្បិ អាចរិយបូជកោវ, តស្មា សញ្ចយស្ស សត្ថុ គុណេ បកាសេត្វា តម្បិ សត្ថុ សន្តិកំ នេតុកាមោ អហោសិ។ សោ លាភាសាបកតោ អន្តេវាសិកភាវំ អនិច្ឆន្តោ “ន សក្កោមិ ចាដិ ហុត្វា ឧទកសិញ្ចនំ ហោតុ”ន្តិ បដិក្ខិបិ។ តេ អនេកេហិ ការណេហិ តំ សញ្ញាបេតុំ អសក្កោន្តា អត្តនោ ឱវាទេ វត្តមានេហិ អឌ្ឍតេយ្យសតេហិ អន្តេវាសិកេហិ សទ្ធឹ វេឡុវនំ អគមំសុ។ សត្ថា តេ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តេ ទិស្វា “ឯតំ មេ សាវកយុគំ ភវិស្សតិ, អគ្គំ ភទ្ទយុគ”ន្តិ វត្វា តេសំ បរិសាយ ចរិយវសេន ធម្មំ ទេសេត្វា អរហត្តេ បតិដ្ឋាបេត្វា ឯហិភិក្ខុភាវេន ឧបសម្បទំ អទាសិ។ យថា តេសំ ឯវំ អគ្គសាវកានម្បិ ឥទ្ធិមយបត្តចីវរំ អាគតមេវ។ ឧបរិមគ្គត្តយកិច្ចំ បន ន និដ្ឋាសិ។ កស្មា? សាវកបារមីញាណស្ស មហន្តតាយ។

តេសុ អាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ បព្ពជិតតោ សត្តមេ ទិវសេ មគធរដ្ឋេ កល្លវាលគាមេ សមណធម្មំ ករោន្តោ ថិនមិទ្ធេ ឱក្កមន្តេ សត្ថារា សំវេជិតោ ថិនមិទ្ធំ វិនោទេត្វា ធាតុកម្មដ្ឋានំ សុណន្តោ ឯវ ឧបរិមគ្គត្តយំ អធិគន្ត្វា សាវកបារមីញាណស្ស មត្ថកំ បាបុណិ។ អាយស្មា សារិបុត្តោ បព្ពជ្ជាយ អទ្ធមាសំ អតិក្កមិត្វា សត្ថារា សទ្ធឹ រាជគហេ សូករខតលេណេ វិហរន្តោ អត្តនោ ភាគិនេយ្យស្ស ទីឃនខបរិព្ពាជកស្ស វេទនាបរិគ្គហសុត្តន្តេ (ម. និ. ២.២០១ អាទយោ) ទេសិយមានេ ទេសនានុសារេន ញាណំ បេសេត្វា បរស្ស វឌ្ឍិតំ ភត្តំ ភុញ្ជន្តោ វិយ សាវកបារមីញាណស្ស មត្ថកំ បាបុណិ។ ឥតិ ទ្វិន្នំ អគ្គសាវកានំ សត្ថុ សមីបេ ឯវ សាវកបារមីញាណំ មត្ថកំ បត្តំ។

ឯវំ បត្តសាវកបារមីញាណោ អាយស្មា សារិបុត្តោ “កេន កម្មេន អយំ សម្បត្តិ លទ្ធា”តិ អាវជ្ជេន្តោ តំ ញត្វា បីតិសោមនស្សវសេន ឧទានំ ឧទានេន្តោ “ហិមវន្តស្ស អវិទូរេ”តិអាទិមាហ។ តេន វុត្តំ –

១៤១. “ហិមវន្តស្ស អវិទូរេ, លម្ពកោ នាម បព្ពតោ;
អស្សមោ សុកតោ មយ្ហំ, បណ្ណសាលា សុមាបិតា”តិ។

តត្ថ **ហិមវន្តស្សា**តិ ហិមោ អស្ស អត្ថីតិ ហិមវា, តស្ស ហិមវន្តស្ស **អវិទូរេ** សមីបេ, ហិមាលយបដិពទ្ធវនេហិ អត្ថោ។ **លម្ពកោ នាម បព្ពតោ**តិ ឯវំនាមកោ បំសុមិស្សកបព្ពតោ។ **អស្សមោ សុកតោ មយ្ហ**ន្តិ តស្មឹ លម្ពកេ បព្ពតេ មយ្ហំ មមត្ថាយ កតោ អស្សមោ អរញ្ញាវាសោ អាសមន្តតោ សមោតិ អស្សមោ។ នត្ថិ បរិដ្ឋានំ សមោ បរិស្សមោ ឯត្ថាតិ វា អស្សមោ, សោ ឥត្ថម្ភូតោ អរញ្ញាវាសោ សុដ្ឋុ កតោ, រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានកុដិមណ្ឌបាទិវសេន សុន្ទរេនាការេន កតោតិ អត្ថោ។ **បណ្ណសាលា**តិ ឧសីរបព្ពជាទីហិ បណ្ណេហិ ឆាទិតា និវសនបណ្ណសាលាតិ អត្ថោ។

១៤២. “ឧត្តានកូលា នទិកា, សុបតិត្ថា មនោរមា;
សុសុទ្ធបុលិនាកិណ្ណា, អវិទូរេ មមស្សមំ”។

តត្ថ **ឧត្តានកូលា**តិ អគម្ភីរា នទី។ **សុបតិត្ថា**តិ សុន្ទរបតិត្ថា។ **មនោរមា** មនល្លីនា មនាបា។ **សុសុទ្ធបុលិនាកិណ្ណា**តិ សុដ្ឋុ ធវលមុត្តាទលសទិសវាលុកាកិណ្ណា គហនីភូតាតិ អត្ថោ។ សា ឥត្ថម្ភូតា **នទិកា** កុន្ទទី **មមស្សមំ** មយ្ហំ អស្សមស្ស អវិទូរេ សមីបេ អហោសីតិ អត្ថោ។ “អស្សម”ន្តិ ច សត្តម្យត្ថេ ឧបយោគវចនន្តិ វេទិតព្ពំ។

១៤៣. “អសក្ខរា អបព្ភារា, សាទុ អប្បដិគន្ធិកា;
សន្ទតី នទិកា តត្ថ, សោភយន្តា មមស្សមំ”។

តត្ថ **អសក្ខរា**តិ “បុលិនាកិណ្ណា”តិ វុត្តត្តា អសក្ខរា សក្ខរវិរហិតា។ **អបព្ភារា**តិ បព្ភារវិរហិតា, អគម្ភីរកូលាតិ អត្ថោ។ **សាទុ អប្បដិគន្ធិកា**តិ សាទុរសោទកា ទុគ្គន្ធរហិតា មយ្ហំ អស្សមបទំ សោភយន្តី **នទិកា** ឧទកនទី **សន្ទតិ** បវត្តតីតិ អត្ថោ។

១៤៤. “កុម្ភីលា មករា ចេត្ថ, សុសុមារា ច កច្ឆបា;
សន្ទតិ នទិកា តត្ថ, សោភយន្តា មមស្សមំ”។

តត្ថ **កុម្ភីល**មច្ឆា **មករ**មច្ឆា ច **សុសុមារា** ចណ្ឌមច្ឆា ច **កច្ឆប**មច្ឆា ច **ឯត្ថ** ឯតិស្សំ នទិយំ កីឡន្តា អហេសុន្តិ សម្ពន្ធោ។ មមស្សមំ សោភយន្តា **នទិកា** ឧទកនទី **សន្ទតិ** បវត្តតីតិ សម្ពន្ធោ។

១៤៥. “បាឋីនា បាវុសា មច្ឆា, ពលជា មុញ្ជរោហិតា;
វគ្គឡា បបតាយន្តា, សោភយន្តិ មមស្សមំ”។

បាឋីនមច្ឆា ច **បាវុសា មច្ឆា** ច **ពលជ**មច្ឆា ច **មុញ្ជ**មច្ឆា **រោហិត**មច្ឆា ច **វគ្គឡ**មច្ឆា ច ឯតេ សព្ពេ មច្ឆជាតិកា ឥតោ ចិតោ ច **បបតាយន្តា** នទិយា សទ្ធឹ បវត្តន្តា មម អស្សមបទំ សោភយន្តីតិ អត្ថោ។

១៤៦. “ឧភោ កូលេសុ នទិយា, បុប្ផិនោ ផលិនោ ទុមា;
ឧភតោ អភិលម្ពន្តា, សោភយន្តិ មមស្សមំ”។

តត្ថ **ឧភោ កូលេសូ**តិ តស្សា នទិយា ឧភោសុ បស្សេសុ ធុវ**បុប្ផិនោ** ធុវ**ផលិនោ** រុក្ខា **ឧភតោ អភិលម្ពន្តា** នទិយា ឧភោ តីរេ ហេដ្ឋា ឱនមន្តា មម អស្សមំ សោភយន្តីតិ អត្ថោ។

១៤៧. “អម្ពា សាលា ច តិលកា, បាដលី សិន្ទុវារកា;
ទិព្ពគន្ធា សម្បវន្តិ, បុប្ផិតា មម អស្សមេ”។

តត្ថ **អម្ពា**តិ មធុបិណ្ឌិអម្ពា ច **សាល**រុក្ខា ច **តិលក**រុក្ខា ច **បាដលិ**រុក្ខា ច **សិន្ទុវារក**រុក្ខា ច ឯតេ រុក្ខា និច្ចកាលំ **បុប្ផិតា** បុប្ផន្តា។ ទិព្ពា គន្ធា ឥវ មម អស្សមេ សុគន្ធា **សម្បវន្តិ** សមន្តតោ បវាយន្តីតិ អត្ថោ។

១៤៨. “ចម្បកា សឡលា នីបា, នាគបុន្នាគកេតកា;
ទិព្ពគន្ធា សម្បវន្តិ, បុប្ផិតា មម អស្សមេ”។

តត្ថ **ចម្បក**រុក្ខា ច **សឡល**រុក្ខា ច សុវណ្ណវដ្តលសទិសបុប្ផា **នីប**រុក្ខា ច **នាគ**រុក្ខា ច **បុន្នាគ**រុក្ខា ច សុគន្ធយន្តា **កេតក**រុក្ខា ច ឯតេ សព្ពេ រុក្ខា ទិព្ពា គន្ធាវិវ មម អស្សមេ **បុប្ផិតា** ផុល្លិតា **សម្បវន្តិ** សុគន្ធំ សុដ្ឋុ បវាយន្តីតិ អត្ថោ។

១៤៩. អសោកា ច“អតិមុត្តា អសោកា ច, ភគិនីមាលា ច បុប្ផិតា;
អង្កោលា ពិម្ពិជាលា ច, បុប្ផិតា មម អស្សមេ”។

តត្ថ បុប្ផិតា **អតិមុត្តក**រុក្ខា ច បុប្ផិតា **អសោក**រុក្ខា ច បុប្ផិតា **ភគិនីមាលា ច** បុប្ផិតា **អង្កោលា** ច បុប្ផិតា **ពិម្ពិជាលា** ច ឯតេ រុក្ខា មម អស្សមេ ផុល្លិតា សោភយន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

១៥០. “កេតកា កន្ទលិ ចេវ, គោធុកា តិណសូលិកា;
ទិព្ពគន្ធំ សម្បវន្តា, សោភយន្តិ មមស្សមំ”។

តត្ថ **កេតកា**តិ សុគន្ធកេតកគច្ឆា ច។ **កន្ទលិ**រុក្ខា ច **គោធុក**រុក្ខា ច **តិណសូលិក**គច្ឆា ច ឯតេ សព្ពេ រុក្ខជាតិកា ទិព្ពគន្ធំ បវាយមានា មម អស្សមំ សកលំ សោភយន្តីតិ អត្ថោ។

១៥១“កណិការា កណ្ណិកា ច, អសនា អជ្ជុនា ពហូ;
ទិព្ពគន្ធំ សម្បវន្តា, សោភយន្តិ មមស្សមំ”។

ឯតេ កណិការាទយោ រុក្ខា មម អស្សមំ សកលំ សោភយន្តា ទិព្ពគន្ធំ សម្បវាយន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

១៥២“បុន្នាគា គិរិបុន្នាគា, កោវិឡារា ច បុប្ផិតា;
ទិព្ពគន្ធំ សម្បវន្តា, សោភយន្តិ មមស្សមំ”។

បុន្នាគាទយោ រុក្ខា ទិព្ពគន្ធំ បវាយមានា មម អស្សមំ សោភយន្តីតិ អត្ថោ។

១៥៣“ឧទ្ទាលកា ច កុដជា, កទម្ពា វកុលា ពហូ;
ទិព្ពគន្ធំ សម្បវន្តា, សោភយន្តិ មមស្សមំ”។

ឧទ្ទាលកាទយោ រុក្ខា ទិព្ពគន្ធំ វាយមានា មម អស្សមំ សោភយន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

១៥៤“អាឡកា ឥសិមុគ្គា ច, កទលិមាតុលុង្គិយោ;
គន្ធោទកេន សំវឌ្ឍា, ផលានិ ធារយន្តិ តេ”។

តត្ថ ឯតេ អាឡកាទយោ គច្ឆា ចន្ទនាទិសុគន្ធគន្ធោទកេន វឌ្ឍិត្វា សុវណ្ណផលានិ ធារេន្តា មម អស្សមំ សោភយន្តីតិ អត្ថោ។

១៥៥“អញ្ញេ បុប្ផន្តិ បទុមា, អញ្ញេ ជាយន្តិ កេសរី;
អញ្ញេ ឱបុប្ផា បទុមា, បុប្ផិតា តឡាកេ តទា”។

តត្ថ **អញ្ញេ បុប្ផន្តិ បទុមា**តិ មម អស្សមស្ស អវិទូរេ តឡាកេ អញ្ញេ ឯកច្ចេ បទុមា បុប្ផន្តិ, ឯកច្ចេ **កេសរី** បទុមា **ជាយន្តិ** និព្ពត្តន្តិ, ឯកច្ចេ បទុមា **ឱបុប្ផា** វិគលិតបត្តកេសរាតិ អត្ថោ។

១៥៦“គព្ភំ គណ្ហន្តិ បទុមា, និទ្ធាវន្តិ មុឡាលិយោ;
សិង្ឃាដិបត្តមាកិណ្ណា, សោភន្តិ តឡាកេ តទា”។

តត្ថ **គព្ភំ គណ្ហន្តិ បទុមា**តិ តទា តាបសេន ហុត្វា មម វសនសមយេ ឯកច្ចេ បទុមា តឡាកព្ភន្តរេ មកុឡបុប្ផាទយោ គណ្ហន្តិ។ **មុឡាលិយោ** បទុមមូលា **និទ្ធាវន្តិ** ឥតោ កទ្ទមព្ភន្តរតោ ហត្ថិទាឋា វិយ គច្ឆន្តីតិ អត្ថោ។ បត្តបុប្ផមាកិណ្ណា គហនីភូតា សិង្ឃាដិយោ សោភយន្តីតិ អត្ថោ។

១៥៧“នយិតា អម្ពគន្ធី ច, ឧត្តលី ពន្ធុជីវកា;
ទិព្ពគន្ធា សម្បវន្តិ, បុប្ផិតា តឡាកេ តទា”។

តទា មម វសនសមយេ តឡាកស្ស សមីបេ **នយិតា** ច គច្ឆា **អម្ពគន្ធី ច** គច្ឆា **ឧត្តលី** នាម គច្ឆា ច **ពន្ធុជីវកា** ច ឯតេ សព្ពេ គច្ឆា **បុប្ផិតា** បុប្ផធារិតា សុគន្ធវាហកា តឡាកំ សោភយន្តីតិ អត្ថោ។

១៥៨“បាឋីនា បាវុសា មច្ឆា, ពលជា មុញ្ជរោហិតា;
សំគុលា មគ្គុរា ចេវ, វសន្តិ តឡាកេ តទា”។

តទា មម វសនសមយេ និព្ពីតា បាឋីនាទយោ មច្ឆា **តឡាកេ** វសន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

១៥៩“កុម្ភីលា សុសុមារា ច, តន្តិគាហា ច រក្ខសា;
ឱគុហា អជគរា ច, វសន្តិ តឡាកេ តទា”។

តទា មម វសនសមយេ មម អស្សមសមីបេ **តឡាកេ** ឯតេ កុម្ភីលាទយោ មច្ឆា និព្ពីតា និរុបទ្ទវា វសន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

១៦០“បារេវតា រវិហំសា, ចក្កវាកា នទីចរា;
កោកិលា សុកសាឡិកា, ឧបជីវន្តិ តំ សរំ”។

តត្ថ មម អស្សមសមីបេ សរំ និស្សាយ **បារេវតា**បក្ខី ច **រវិហំសា**បក្ខី ច **នទីចរា ចក្កវាក**បក្ខី ច **កោកិលា** បក្ខី ច **សុក**បក្ខី ច **សាឡិកា**បក្ខី ច តំ សរំ ឧបនិស្សាយ ជីវន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

១៦១“កុកុត្ថកា កុឡីរកា, វនេ បោក្ខរសាតកា;
ទិន្ទិភា សុវបោតា ច, ឧបជីវន្តិ តំ សរំ”។

តត្ថ **កុកុត្ថកា**តិ ឯវំនាមិកា បក្ខី ច។ **កុឡីរកា**តិ ឯវំនាមិកា បក្ខី ច។ វនេ **បោក្ខរសាតកា** បក្ខី ច **ទិន្ទិភា** បក្ខី ច **សុវបោតា** បក្ខី ច ឯតេ សព្ពេ បក្ខិនោ តំ មម អស្សមសមីបេ សរំ និស្សាយ ជីវន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

១៦២“ហំសា កោញ្ចា មយូរា ច, កោកិលា តម្ពចូឡកា;
បម្ពកា ជីវជីវា ច, ឧបជីវន្តិ តំ សរំ”។

សព្ពេ ឯតេ ហំសាទយោ បក្ខិនោ តំ សរំ ឧបនិស្សាយ ជីវន្តិ ជីវិកំ បាលេន្តីតិ អត្ថោ។

១៦៣“កោសិកា បោដ្ឋសីសា ច, កុររា សេនកា ពហូ;
មហាកាឡា ច សកុណា, ឧបជីវន្តិ តំ សរំ”។

តត្ថ **កោសិកា** ច បក្ខី **បោដ្ឋសីសា** ច បក្ខី **កុររា** ច បក្ខី **សេនកា** ច បក្ខី **មហាកាឡា** ច បក្ខី ចលេ **ពហូ** បក្ខិនោ តំ សរំ តស្ស សរស្ស សមីបេ **ជីវន្តិ** ជីវិកំ កប្បេន្តីតិ អត្ថោ។

១៦៤“បសទា ច វរាហា ច, ចមរា គណ្ឌកា ពហូ;
រោហិច្ចា សុកបោតា ច, ឧបជីវន្តិ តំ សរំ”។

តត្ថ បសទាទយោ ឯតេ មិគា **តំ សរំ** តស្មឹ សរសមីបេ, ភុម្មត្ថេ ឧបយោគវចនំ, ជីវិតំ បរិបាលេន្តា វិហរន្តីតិ អត្ថោ។

១៦៥“សីហព្យគ្ឃា ច ទីបី ច, អច្ឆកោកតរច្ឆកា;
តិធា បភិន្នមាតង្គា, ឧបជីវន្តិ តំ សរំ”។

ឯតេ សីហាទយោ ចតុប្បទា សរសមីបេ ឧបទ្ទវរហិតា ជីវន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

១៦៦“កិន្នរា វានរា ចេវ, អថោបិ វនកម្មិកា;
ចេតា ច លុទ្ទកា ចេវ, ឧបជីវន្តិ តំ សរំ”។

ឯត្ថ ឯតេ ឯវំនាមិកា កិន្នរាទយោ សត្តា តស្មឹ សរសមីបេ វសន្តីតិ អត្ថោ។

១៦៧“តិន្ទុកានិ បិយាលានិ, មធុកេកា សុមារិយោ;
ធុវំ ផលានិ ធារេន្តិ, អវិទូរេ មមស្សមំ”។

តត្ថ ឯតេ តិន្ទុកាទយោ រុក្ខា ធុវំ ហេមន្តគិម្ហវស្សានសង្ខាតេ កាលត្តយេ មម អស្សមតោ អវិទូរេ ឋានេ មធុរផលានិ ធារេន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

១៦៨“កោសម្ពា សឡលា និម្ពា, សាទុផលសមាយុតា;
ធុវំ ផលានិ ធារេន្តិ, អវិទូរេ មមស្សមំ”។

តត្ថ ឯតេ កោសម្ពាទយោ រុក្ខា សារផលា មធុរផលា ឧត្តមផលា **សមាយុតា សំ** សុដ្ឋុ អាយុតា សមង្គីភូតា និច្ចំ ផលធារិនោ មម អស្សមសមីបេ សោភន្តីតិ អត្ថោ។

១៦៩“ហរីតកា អាមលកា, អម្ពជម្ពុវិភីតកា;
កោលា ភល្លាតកា ពិល្លា, ផលានិ ធារយន្តិ តេ”។

តេ ហរីតកាទយោ រុក្ខា មម អស្សមសមីបេ ជាតា និច្ចំ ផលានិ ធារយន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

១៧០“អាលុវា ច កឡម្ពា ច, ពិឡាលីតក្កឡានិ ច;
ជីវកា សុតកា ចេវ, ពហូកា មម អស្សមេ”។

ឯតេ អាលុវាទយោ មូលផលា ឧទ្ទា មធុរសា មម អស្សមសមីបេ ពហូ សន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

១៧១“អស្សមស្សាវិទូរម្ហិ, តឡាកាសុំ សុនិម្មិតា;
អច្ឆោទកា សីតជលា, សុបតិត្ថា មនោរមា”។

តត្ថ **អស្សមស្សាវិទូរម្ហិ** អស្សមស្ស សមីបេ **សុនិម្មិតា** សុដ្ឋុ អារោហនឱរោហនក្ខមំ កត្វា និម្មិតា **អច្ឆោទកា** វិប្បសន្នោទកា **សីតជលា** សីតោទកា **សុបតិត្ថា** សុន្ទរតិត្ថា **មនោរមា** សោមនស្សករា តឡាកា **អាសុំ** អហេសុន្តិ អត្ថោ។

១៧២“បទុមុប្បលសញ្ឆន្នា, បុណ្ឌរីកសមាយុតា;
មន្ទាលកេហិ សញ្ឆន្នា, ទិព្ពគន្ធោបវាយតិ”។

តត្ថ បទុមេហិ ច ឧប្បលេហិ ច **សញ្ឆន្នា** បរិបុណ្ណា **បុណ្ឌរីកេហិ សមាយុតា** សមង្គីភូតា **មន្ទាលកេហិ** ច **សញ្ឆន្នា** គហនីភូតា តឡាកា ទិព្ពគន្ធានិ ឧបវាយន្តិ សមន្តតោ វាយន្តីតិ អត្ថោ។

១៧៣“ឯវំ សព្ពង្គសម្បន្នេ, បុប្ផិតេ ផលិតេ វនេ;
សុកតេ អស្សមេ រម្មេ, វិហរាមិ អហំ តទា”។

តត្ថ **ឯវំ សព្ពង្គសម្បន្នេ**តិ អព្ពេហិ នទិកាទិអវយវេហិ សម្បន្នេ បរិបុណ្ណេ បុប្ផផលរុក្ខេហិ គហនីភូតេ **វនេ សុកតេ** រមណីយេ **អស្សមេ** អរញ្ញាវាសេ **តទា** តាបសភូតកាលេ អហំ វិហរាមីតិ អត្ថោ។

ឯត្តាវតា អស្សមសម្បត្តិំ ទស្សេត្វា ឥទានិ អត្តនោ សីលាទិគុណសម្បត្តិំ ទស្សេន្តោ –

១៧៤“សីលវា វតសម្បន្នោ, ឈាយី ឈានរតោ សទា;
បញ្ចាភិញ្ញាពលប្បត្តោ, សុរុចិ នាម តាបសោ”តិ។ – អាហ;

តត្ថ **សីលវា**តិ ឈានសម្បយុត្តចតុបារិសុទ្ធិសីលសទិសេហិ បញ្ចហិ សីលេហិ សម្បុណ្ណោតិ អត្ថោ។ **វតសម្បន្នោ**តិ “ឥតោ បដ្ឋាយ យាវាហំ បញ្ច កាមគុណេ វា ន សេវិស្សាមី”តិ វតសមាទានេន សម្បន្នោ។ **ឈាយី**តិ លក្ខណូបនិជ្ឈានអារម្មណូបនិជ្ឈានេហិ ឈាយី ឈាយនសីលោ។ **ឈានរតោ**តិ ឯតេសុ ឈានេសុ រតោ អល្លីនោ **សទា** សម្បុណ្ណោ។ **បញ្ចាភិញ្ញាពលប្បត្តោ**តិ ឥទ្ធិវិធទិព្ពសោតបរចិត្តវិជាននបុព្ពេនិវាសានុស្សតិទិព្ពចក្ខុសង្ខាតាហិ បញ្ចហិ អភិញ្ញាហិ វិសេសបញ្ញាហិ ពលសម្បន្នោ, បរិបុណ្ណោតិ អត្ថោ។ នាមេន **សុរុចិ នាម** តាបសោ ហុត្វា វិហរាមីតិ សម្ពន្ធោ។

ឯត្តកេន អត្តនោ គុណសម្បត្តិំ ទស្សេត្វា បរិសសម្បត្តិំ ទស្សេន្តោ –

១៧៥“ចតុវីសសហស្សានិ, សិស្សា មយ្ហំ ឧបដ្ឋហុំ;
សព្ពេ មំ ព្រាហ្មណា ឯតេ, ជាតិមន្តោ យសស្សិនោ”តិ។ – អាទិមាហ;

តត្ថ ឯតេ សព្ពេ ចតុវីសតិសហស្សព្រាហ្មណា មយ្ហំ សិស្សា **ជាតិមន្តោ** ជាតិសម្បន្នា **យសស្សិនោ** បរិវារសម្បន្នា មំ ឧបដ្ឋហុន្តិ សម្ពន្ធោ។

១៧៦“លក្ខណេ ឥតិហាសេ ច, សនិឃណ្ឌុសកេដុភេ;
បទកា វេយ្យាករណា, សធម្មេ បារមី គតា”។

តត្ថ **លក្ខណេ**តិ លក្ខណសត្ថេ។ សព្ពលោកិយានំ ឥត្ថិបុរិសានំ “ឥមេហិ លក្ខណេហិ សមន្នាគតា ទុក្ខិតា ភវន្តិ, ឥមេហិ សុខិតា ភវន្តី”តិ លក្ខណំ ជានាតិ។ តប្បកាសកោ គន្ថោ លក្ខណំ, តស្មិំ លក្ខណេ ច។ **ឥតិហាសេ**តិ “ឥតិហ អាស ឥតិហ អាសា”តិ វុត្តវចនបដិសំយុត្តេ គន្ថេ។ លក្ខណេ ច ឥតិហាសេ ច **បារមី** បរិយោសានំ **គតា**តិ សម្ពន្ធោ។ រុក្ខបព្ពតាទីនំ នាមប្បកាសកគន្ថំ “និឃណ្ឌូ”តិ វុច្ចតិ។ **កេដុភេ**តិ កិរិយាកប្បវិកប្បានំ កវីនំ ឧបការកោ គន្ថោ។ និឃណ្ឌុយា សហ វត្តតីតិ សនិឃណ្ឌុ, កេដុភេន សហ វត្តតីតិ សកេដុភំ, តស្មិំ សនិឃណ្ឌុសកេដុភេ វេទត្តយេ បារមី គតាតិ សម្ពន្ធោ។ **បទកា**តិ នាមបទសមាសតទ្ធិតាខ្យាតកិតកាទិបទេសុ ឆេកា ។ **វេយ្យាករណានិ** ចន្ទបាណិនីយកលាបាទិព្យាករណេ ឆេកា។ **សធម្មេ បារមី គតា**តិ អត្តនោ ធម្មេ ព្រាហ្មណធម្មេ វេទត្តយេ បារមី បរិយោសានំ គតា បត្តាតិ អត្ថោ។

១៧៧ឧប្បាតេសុ និមិត្តេសុ, លក្ខណេសុ ច កោវិទា;
បថព្យា ភូមន្តលិក្ខេ, មម សិស្សា សុសិក្ខិតា”។

តត្ថ ឧក្កាបាតភូមិកម្បាទិកេសុ **ឧប្បាតេសុ** ច សុភនិមិត្តាសុភនិមិត្តេសុ ច ឥត្ថិលក្ខណបុរិសលក្ខណមហាបុរិសលក្ខណេសុ ច **កោវិទា** ឆេកា។ បថវិយា ច ភូមិយា ច សកលលោកេ ច **អន្តលិក្ខេ** អាកាសេ ចាតិ សព្ពត្ថ មម សិស្សា សុសិក្ខិតា។

១៧៨“អប្បិច្ឆា និបកា ឯតេ, អប្បាហារា អលោលុបា;
លាភាលាភេន សន្តុដ្ឋា, បរិវារេន្តិ មំ សទា”។

តត្ថ **អប្បិច្ឆា**តិ អប្បកេនាបិ យាបេន្តា។ **និបកា**តិ នេបក្កសង្ខាតាយ បញ្ញាយ សមន្នាគតា។ **អប្បាហារា**តិ ឯកាហារា ឯកភត្តិកាតិ អត្ថោ។ **អលោលុបា**តិ លោលុបតណ្ហាយ អប្បវត្តនកា។ **លាភាលាភេនា**តិ លាភេន អលាភេន ច **សន្តុដ្ឋា** សោមនស្សា ឯតេ មម សិស្សា **សទា** និច្ចកាលំ មំ **បរិវារេន្តិ** ឧបដ្ឋហន្តីតិ អត្ថោ។

១៧៩“ឈាយី ឈានរតា ធីរា, សន្តចិត្តា សមាហិតា;
អាកិញ្ចញ្ញំ បត្ថយន្តា, បរិវារេន្តិ មំ សទា”។

តត្ថ **ឈាយី**តិ លក្ខណូបនិជ្ឈានអារម្មណូបនិជ្ឈានេហិ សមន្នាគតា។ ឈាយនសីលា វា។ **ឈានរតា**តិ តេសុ ច ឈានេសុ រតា អល្លីនា។ **ធីរា**តិ ធិតិសម្បន្នា។ **សន្តចិត្តា**តិ វូបសន្តមនា។ **សមាហិតា**តិ ឯកគ្គចិត្តា។ **អាកិញ្ចញ្ញ**ន្តិ និប្បលិពោធភាវំ។ **បត្ថយន្តា**តិ ឥច្ឆន្តា។ ឥត្ថម្ភូតា មេ សិស្សា សទា មំ បរិវារេន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

១៨០“អភិញ្ញាបារមិប្បត្តា, បេត្តិកេ គោចរេ រតា;
អន្តលិក្ខចរា ធីរា, បរិវារេន្តិ មំ សទា”។

តត្ថ **អភិញ្ញាបារមិប្បត្តា**តិ បញ្ចសុ អភិញ្ញាសុ បារមី បរិយោសានំ បត្តា បូរិតាតិ អត្ថោ។ **បេត្តិកេ គោចរេ រតា**តិ ពុទ្ធានុញ្ញាតាយ អវិញ្ញត្តិយា លទ្ធេ អាហារេ រតាតិ អត្ថោ។ **អន្តលិក្ខចរា**តិ អន្តលិក្ខេន អាកាសេន គច្ឆន្តា អាគច្ឆន្តា ចាតិ អត្ថោ។ **ធីរា**តិ ថិរភូតា សីហព្យគ្ឃាទិបរិស្សយេ អច្ឆម្ភិតសភាវាតិ អត្ថោ។ ឯវំភូតា មម តាបសា សទា មំ បរិវារេន្តីតិ អត្ថោ។

១៨១“សំវុតា ឆសុ ទ្វារេសុ, អនេជា រក្ខិតិន្ទ្រិយា;
អសំសដ្ឋា ច តេ ធីរា, មម សិស្សា ទុរាសទា”។

តត្ថ ចក្ខាទីសុ ឆសុ ទ្វារេសុ រូបាទីសុ ឆសុ អារម្មណេសុ **សំវុតា** បិហិតា បដិច្ឆន្នា, រក្ខិតគោបិតទ្វារាតិ អត្ថោ។ **អនេជា** និត្តណ្ហា **រក្ខិតិន្ទ្រិយា** គោបិតចក្ខាទិឥន្ទ្រិយា **អសំសដ្ឋា** ញាតីហិ គហដ្ឋេហិ អមិស្សីភូតាតិ អត្ថោ។ **ទុរាសទា**តិ ទុដ្ឋុ អាសទា, អាសាទេតុំ ឃដ្ដេតុំ អសក្កុណេយ្យា អយោគ្គាតិ អត្ថោ។

១៨២“បល្លង្កេន និសជ្ជាយ, ឋានចង្កមនេន ច;
វីតិនាមេន្តិ តេ រត្តិំ, មម សិស្សា ទុរាសទា”។

តត្ថ មម សិស្សា **បល្លង្កេន** ឩរុពទ្ធាសនេន សេយ្យំ វិហាយ និសជ្ជាយ ច ឋានេន ច ចង្កមេន ច សកលំ រត្តិំ វិសេសេន **អតិនាមេន្តិ** អតិក្កាមេន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

១៨៣“រជនីយេ ន រជ្ជន្តិ, ទុស្សនីយេ ន ទុស្សរេ;
មោហនីយេ ន មុយ្ហន្តិ, មម សិស្សា ទុរាសទា”។

តេ ឥត្ថម្ភូតា មម សិស្សា តាបសា **រជនីយេ** រជ្ជិតព្ពេ វត្ថុស្មឹ **ន រជ្ជន្តិ** រជ្ជំ ន ឧប្បាទេន្តិ។ **ទុស្សនីយេ** ទុស្សិតព្ពេ ទោសំ ឧប្បាទេតុំ យុត្តេ វត្ថុម្ហិ **ន ទុស្សរេ** ទោសំ ន ករោន្តិ។ **មោហនីយេ** មោហិតុំ យុត្តេ វត្ថុម្ហិ **ន មុយ្ហន្តិ** មោហំ ន ករោន្តិ, បញ្ញាសម្បយុត្តា ភវន្តីតិ អត្ថោ។

១៨៤“ឥទ្ធឹ វីមំសមានា តេ, វត្តន្តិ និច្ចកាលិកំ;
បថវឹ តេ បកម្បេន្តិ, សារម្ភេន ទុរាសទា”។

តេ មម សិស្សា “ឯកោបិ ហុត្វា ពហុធា ហោតិ, ពហុធាបិ ហុត្វា ឯកោ ហោតី”តិអាទិកំ (បដិ. ម. ១.១០២) ឥទ្ធិវិកុព្ពនំ និច្ចកាលិកំ វិម្ហសមានា វត្តន្តីតិ សម្ពន្ធោ។ តេ មម សិស្សា អាកាសេបិ ឧទកេបិ បថវិំ និម្មិនិត្វា ឥរិយាបថំ បកប្បេន្តីតិ អត្ថោ។ **សារម្ភេន** យុគគ្គាហេន កលហករណេន ន អាសាទេតព្ពាតិ អត្ថោ។

១៨៥.“កីឡមានា ច តេ សិស្សា, កីឡន្តិ ឈានកីឡិតំ;
ជម្ពុតោ ផលមានេន្តិ, មម សិស្សា ទុរាសទា”។

តេ មម សិស្សា **កីឡមានា** បឋមជ្ឈានាទិកីឡំ កីឡន្តិ លឡន្តិ រមន្តីតិ អត្ថោ។ **ជម្ពុតោ ផលមានេន្តី**តិ ហិមវន្តម្ហិ សតយោជនុព្ពេធជម្ពុរុក្ខតោ ឃដប្បមាណំ ជម្ពុផលំ ឥទ្ធិយា គន្ត្វា អានេន្តីតិ អត្ថោ។

១៨៦.“អញ្ញេ គច្ឆន្តិ គោយានំ, អញ្ញេ បុព្ពវិទេហកំ;
អញ្ញេ ច ឧត្តរកុរុំ, ឯសនាយ ទុរាសទា”។

តេសំ មម សិស្សានំ អន្តរេ **អញ្ញេ** ឯកច្ចេ **គោយានំ** អបរគោយានំ ទីបំ គច្ឆន្តិ, ឯកច្ចេ **បុព្ពវិទេហកំ** ទីបំ គច្ឆន្តិ, ឯកច្ចេ **ឧត្តរកុរុំ** ទីបំ គច្ឆន្តិ, តេ ទុរាសទា ឯតេសុ ឋានេសុ **ឯសនាយ** គវេសនាយ បច្ចយបរិយេសនាយ គច្ឆន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

១៨៧.“បុរតោ បេសេន្តិ ខារិំ, បច្ឆតោ ច វជន្តិ តេ;
ចតុរីសសហស្សេហិ, ឆាទិតំ ហោតិ អម្ពរំ”។

តេ មម សិស្សា អាកាសេន គច្ឆមានា **ខារិំ** តាបសបរិក្ខារភរិតំ កាជំ បុរតោ បេសេន្តិ បឋមំ អភិមុខញ្ចតំ បេសេត្វា សយំ តស្ស បច្ឆតោ គច្ឆន្តីតិ អត្ថោ។ ឯវំ គច្ឆមានេហិ ចតុរីសសហស្សេហិ តាបសេហិ **អម្ពរំ** អាកាសតលំ **ឆាទិតំ** បដិច្ឆន្នំ ហោតីតិ សម្ពន្ធោ។

១៨៨.“អគ្គិបាកី អនគ្គី ច, ទន្តោទុក្ខលិកាបិ ច;
អស្មេន កោដ្ដិតា កេចិ, បវត្តផលភោជនា”។

តត្ថ **កេចិ** ឯកច្ចេ មម សិស្សា **អគ្គិបាកី** ផលាផលបណ្ណាទយោ បចិត្វា ខាទន្តិ, ឯកច្ចេ **អនគ្គី** អគ្គិហិ អបចិត្វា អាមកមេវ ខាទន្តិ, ឯកច្ចេ ទន្តិកា ទន្តេហិយេវ តចំ ឧប្បាដេត្វា ខាទន្តិ។ ឯកច្ចេ **ឧទុក្ខលិកា** ឧទុក្ខលេហិ កោដ្ដេត្វា ខាទន្តិ។ ឯកច្ចេ **អស្មេន កោដ្ដិតា** បាសាណេន កោដ្ដេត្វា ខាទន្តិ។ ឯកច្ចេ សយំបតិតផលាហារាតិ សម្ពន្ធោ។

១៨៩.“ឧទកោរោហណា កេចិ, សាយំ បាតោ សុចីរតា;
តោយាភិសេចនករា, មម សិស្សា ទុរាសទា”។

ទុរាសទា មម សិស្សា កេចិ **សុចីរតា** សុទ្ធិកាមា សាយំ បាតោ ច **ឧទកោរោហណា** ឧទកបវេសកាតិ អត្ថោ។ កេចិ **តោយាភិសេចនករា** ឧទកេន អត្តនិ អភិសិញ្ចនករាតិ អត្ថោ។

១៩០.“បរូឡ្ហកច្ឆនខលោមា , បង្កទន្តា រជស្សិរា;
គន្ធិតា សីលគន្ធេន, មម សិស្សា ទុរាសទា”។

តត្ថ តេ ទុរាសទា មម សិស្សា **កច្ឆេសុ** ឧភយកច្ឆេសុ ច ហត្ថបាទេសុ ច **បរូឡ្ហា** សញ្ជាតា, ទីឃនខលោមាតិ អត្ថោ។ ឧរកម្មរហិតត្តា អមណ្ឌិតា អបសាធិតាតិ អធិប្បាយោ។ **បង្កទន្តា**តិ ឥដ្ឋកចុណ្ណខីរបាសាណចុណ្ណាទីហិ ធវលមកតត្តា មលគ្គហិតទន្តាតិ អត្ថោ។ **រជស្សិរា**តិ តេលមក្ខនាទិរហិតត្តា ធូលីហិ មក្ខិតសីសាតិ អត្ថោ។ **គន្ធិតា សីលគន្ធេនា**តិ ឈានសមាធិសមាបត្តីហិ សម្បយុត្តសីលេន សមង្គីភូតត្តា លោកិយសីលគន្ធេន សព្ពត្ថ សុគន្ធីភូតាតិ អត្ថោ។ **មម សិស្សា ទុរាសទា**តិ ឥមេហិ វុត្តប្បការគុណេហិ សមន្នាគតត្តា អាសាទេតុំ ឃដ្ដេតុំ អសក្កុណេយ្យា មម សិស្សាតិ សម្ពន្ធោ។

១៩១.“បាតោវ សន្និបតិត្វា, ជដិលា ឧគ្គតាបនា;
លាភាលាភំ បកិត្តេត្វា, គច្ឆន្តិ អម្ពរេ តទា”។

តត្ថ **បាតោវ សន្និបតិត្វា**តិ សត្តម្យត្ថេ តោបច្ចយោ, បាតរាសកាលេយេវ មម សន្តិកេ រាសិភូតាតិ អត្ថោ។ **ឧគ្គតាបនា** បាកដតបា បត្ថដតបា **ជដិលា** ជដាធារិនោ តាបសា។ **លាភាលាភំ បកិត្តេត្វា** ឧទ្ទកេ ច មហន្តេ

ច លាភេ បាកដេ កត្វា **តទា** តស្មឹ កាលេ **អម្ពរេ** អាកាសតលេ គច្ឆន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

១៩២. បុន តេសំយេវ គុណេ បកាសេន្តោ **ឯតេសំ បក្កមន្តាន**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ អាកាសេ វា ថលេ វា **បក្កមន្តានំ** គច្ឆន្តានំ **ឯតេសំ** តាបសានំ វាកចីរជនិតោ មហាសទ្ទោ បវត្តតីតិ អត្ថោ។ **មុទិតា ហោន្តិ ទេវតា**តិ ឯវំ មហាសទ្ទំ បវត្តេត្វា គច្ឆន្តានំ អជិនចម្មសទ្ទេន សន្តុដ្ឋា "សាធុ សាធុ, អយ្យា"តិ សោមនស្សជាតា ទេវតា **មុទិតា** សន្តុដ្ឋា ហោន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

១៩៣. **ទិសោទិស**ន្តិ តេ ឥសយោ **អន្តលិក្ខចរា** អាកាសចារិនោ ទក្ខិណាទិសានុទិសំ **បក្កមន្តិ** គច្ឆន្តីតិ សម្ពន្ធោ។ **សកេ ពលេនុបត្ថទ្ធា**តិ អត្តនោ សរីរពលេន វា ឈានពលេន វា សមន្នាគតា **យទិច្ឆកំ** យត្ថ យត្ថ គន្តុកាមា, តត្ថ តត្ថេវ គច្ឆន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

១៩៤. បុន តេសមេវានុភាវំ បកាសេន្តោ **បថវីកម្បកា ឯតេ**តិអាទិមាហ។ តទា **ឯតេ** សព្ពត្ថ ឥច្ឆាចារា **បថវីកម្បកា** មេទនីសញ្ចលនជាតិកា **នភចារិនោ** អាកាសចារិនោ។ **ឧគ្គតេជា**តិ ឧគ្គតតេជា បត្ថដតេជា **ទុប្បសហា** បសយ្ហ អភិភវិត្វា បវត្តិតុំ អសក្កុណេយ្យាតិ ទុប្បសហា។ **សាគរោវ អខោភិយា**តិ អញ្ញេហិ អខោភិយោ អនាលុឡិតោ សាគរោ ឥវ សមុទ្ទោ វិយ អញ្ញេហិ អខោភិយា កម្បេតុំ អសក្កុណេយ្យា ហោន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

១៩៥. **ឋានចង្កមិនោ កេចី**តិ តេសំ មម សិស្សានំ អន្តរេ ឯកច្ចេ ឥសយោ ឋានិរិយាបថចង្កមនិរិយាបថសម្បន្នា, ឯកច្ចេ ឥសយោ **នេសជ្ជិកា** និសជ្ជិរិយាបថសម្បន្នា, ឯកច្ចេ ឥសយោ **បវត្តភោជនា** សយំបតិតបណ្ណាហារា ឯវរូបេហិ គុណេហិ យុត្តត្តា ទុរាសទាតិ សម្ពន្ធោ។

១៩៦. តេ សព្ពេ ថោមេន្តោ **មេត្តាវិហារិនោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ "អបរិមាណេសុ ចក្កវាឡេសុ អបរិមាណា សត្តា សុខី ហោន្តូ"តិអាទិនា សិនេហលក្ខណាយ មេត្តាយ ផរិត្វា វិហរន្តិ, អត្តភាវំ បវត្តេន្តីតិ **មេត្តាវិហារិនោ** ឯតេ មម សិស្សាតិ អត្ថោ។ សព្ពេ តេ ឥសយោ **សព្ពបាណិនំ** សព្ពេសំ សត្តានំ **ហិតេសី** ហិតគវេសកា។ **អនត្តុក្កំសកា** អត្តានំ ន ឧក្កំសកា អមានិនោ **កស្សចិ** កញ្ចិ បុគ្គលំ **ន វម្ភេន្តិ** នីចំ កត្វា ន មញ្ញន្តីតិ អត្ថោ។

១៩៧. តេ មម សិស្សា សីលសមាធិសមាបត្តិគុណយុត្តត្តា សីហរាជា ឥវ **អច្ឆម្ភីតា** និព្ភយា, **គជរាជា ឥវ** ហត្ថិរាជា វិយ **ថាមវា** សរីរពលឈានពលសម្បន្នា ព្យគ្ឃរាជា ឥវ, **ទុរាសទា** យដ្ឋេតុមសក្កុណេយ្យា មម សន្តិកេ អាគច្ឆន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

១៩៨. តតោ អត្តនោ អានុភាវស្ស ទស្សនលេសេន បកាសេន្តោ **វិជ្ជាធរា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ មន្តសជ្ឈាយាទិវិជ្ជាធរា ច រុក្ខបព្ពតាទីសុ វសន្តា ភុម្មទេវតា ច ភូមដ្ឋថលដ្ឋា **នាគា** ច **គន្ធព្ព**ទេវា ច ចណ្ឌា **រក្ខសា** ច **កុម្ភណ្ឌា** ទេវា ច **ទានវា** ទេវា ច ឥច្ឆិតិច្ឆិតនិម្មានសមត្ថា **គរុឡា** ច តំ សរំ ឧបជីវន្តីតិ សម្ពន្ធោ, តស្មឹ សរេ សរស្ស សមីបេ វសន្តីតិ អត្ថោ។

១៩៩. បុនបិ តេសំយេវ អត្តនោ សិស្សតាបសានំ គុណេ វណ្ណេន្តោ **តេ ជដា ខារិភរិតា**តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ ឧត្តានត្ថមេវ។ **ខារិភារ**ន្តិ ឧទញ្ចនកមណ្ឌលុអាទិកំ តាបសបរិក្ខារំ។

២០៧. បុនបិ អត្តនោ គុណេ បកាសេន្តោ **ឧប្បាតេ សុបិនេ ចាបី**តិអាទិមាហ។ តត្ថ ព្រាហ្មណសិប្បេសុ និប្ផត្តិំ គតត្តា នក្ខត្តបាឋេ ច ឆេកត្តា "ឥមស្ស រាជកុមារស្ស ឧប្បន្ននក្ខត្តំ សុភំ អសុភ"ន្តិ ឧប្បាតលក្ខណេ ច សុបិនេ ច បវត្តិំ បុច្ឆិតេន "ឥទំ សុបិនំ សុភំ, ឥទំ អសុភ"ន្តិ សុបិននិប្ផត្តិកថនេ ច សព្ពេសំ ឥត្ថិបុរិសានំ ហត្ថបាទលក្ខណកថនេ ច សុដ្ឋុ សិក្ខិតោ សកលជម្ពុទីបេ បវត្តមានំ មន្តបទំ លក្ខណមន្តកោដ្ឋាសំ សព្ពំ អហំ តទា មម តាបសកាលេ ធារេមីតិ សម្ពន្ធោ។

២០៨. អត្តនោ ព្យាករណំ ពុទ្ធគុណបុព្ពង្គមំ បកាសេន្តោ **អនោមទស្សី**តិអាទិមាហ។ តត្ថ ន ឱមកន្តិ អនោមំ។ មំសចក្ខុទិព្ពចក្ខុសមន្តចក្ខុធម្មចក្ខុពុទ្ធចក្ខូហិ សព្ពសត្តានំ បស្សនំ ទស្សនំ នាម, អនោមំ ទស្សនំ យស្ស ភគវតោ សោ ភគវា **អនោមទស្សី**។ ភាគ្យវន្តតាទីហិ ការណេហិ **ភគវា** លោកស្ស ជេដ្ឋសេដ្ឋត្តា **លោកជេដ្ឋោ** ឧសភោ និសភោ អាសភោតិ តយោ គវជេដ្ឋកា។ តត្ថ គវសតជេដ្ឋកោ ឧសភោ, គវសហស្សជេដ្ឋកោ និសភោ, គវសតសហស្សជេដ្ឋកោ អាសភោ, នរានំ អាសភោ **នរាសភោ** បដិវិទ្ធសព្ពធម្មោ, **សម្ពុទ្ធោ វិវេកកាមោ** ឯកីភាវំ ឥច្ឆន្តោ **ហិមវន្តំ** ហិមាលយបព្ពតំ ឧបាគមីតិ សម្ពន្ធោ។

២០៩. **អវេ្ហាគាហេត្វា ហិមវន្ត**ន្តិ ហិមវន្តសមីបំ ឱគាហេត្វា បវិសិត្វាតិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវ។

២១០-១. **ជលិតំ** ជលមានំ ឥន្ទីវរបុប្ផំ ឥវ, **ហុតាសនំ** ហោមស្ស អាសនំ, **អាទិត្តំ** អាភាយុតំ អគ្គិក្ខន្ធំ ឥវ, **គគនេ** អាកាសេ ជោតមានំ វិជ្ជុ ឥវ, សុផុល្លំ ផុល្លំ សាលរាជំ ឥវ, និសិន្នំ លោកនាយកំ អទ្ទសន្តិ សម្ពន្ធោ។

២១៣. ទេវានំ ទេវោ ទេវទេវោ, តំ **ទេវទេវំ** ទិស្វាន តស្ស **លក្ខណំ** ទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណសញ្ជាននការណំ។ “ពុទ្ធោ នុ ខោ ន វា ពុទ្ធោ”តិ **ឧបធារយឹ** វិចារេសិ។ **ចក្ខុមំ** បញ្ចហិ ចក្ខូហិ ចក្ខុមន្តំ ជិនំ កេន ការណេន បស្សាមីតិ សម្ពន្ធោ។

២១៤. **ចរណុត្តមេ** ឧត្តមបាទតលេ **សហស្សារានិ** ចក្កលក្ខណានិ ទិស្សន្តិ, អហំ តស្ស ភគវតោ តានិ លក្ខណានិ ទិស្វា តថាគតេ **និដ្ឋំ គច្ឆឹ** សន្និដ្ឋានំ អគមាសិ, និស្សន្ទេហោ អាសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវ។

២១៨. **សយម្ភូ** សយមេវ ភូតា។ **អមិតោទយ** អមិតានំ អបរិមាណានំ គុណានំ ឧទយ ឧដ្ឋានដ្ឋាន , ឥទំ បទទ្វយំ អាលបនមេវ។ **ឥមំ លោកំ** ឥមំ សត្តលោកំ **សំ** សុដ្ឋុ **ឧទ្ធរសិ** សំសារតោ ឧទ្ធរិត្វា និព្ពានថលំ បាបេសីតិ អត្ថោ។ តេ សព្ពេ សត្តា តវ ទស្សនំ **អាគម្ម** អាគន្ត្វា **កង្ខាសោតំ** វិចិកិច្ឆាមហោឃំ **តរន្តិ** អតិក្កមន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

២១៩. ភគវន្តំ ថោមេន្តោ តាបសោ **តុវំ សត្ថា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ, ភន្តេ, សព្ពញ្ញុ តុវំ សទេវកស្ស លោកស្ស **សត្ថា** អាចរិយោ ឧត្តមដ្ឋេន ត្វមេវ **កេតុ** ឧច្ចោ, សកលលោកេ បកាសនដ្ឋេន ត្វមេវ **ធជោ**, លោកត្តយេ ឧគ្គតត្តា ត្វមេវ **យូបោ** ឧស្សាបិតថម្ភសទិសោ, **បាណិនំ** សព្ពសត្តានំ ត្វមេវ **បរាយណោ** ឧត្តមគមនីយដ្ឋានំ ត្វមេវ **បតិដ្ឋា** បតិដ្ឋដ្ឋានំ លោកស្ស មោហន្ធការវិធមនតោ ត្វមេវ **ទីបោ** តេលបទីបោ វិយ, **ទ្វិបទុត្តមោ** ទ្វិបទានំ ទេវព្រហ្មមនុស្សានំ ឧត្តមោ សេដ្ឋោតិ សម្ពន្ធោ។

២២០. បុន ភគវន្តំយេវ ថោមេន្តោ **សក្កា សមុទ្ទេ ឧទក**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ ចតុរាសីតិយោជនសហស្សគម្ភីរេ សមុទ្ទេ ឧទកំ អាឡ្ហកេន **បមេតុំ** មិនិតុំ សក្កា ភវេយ្យ, ភន្តេ, សព្ពញ្ញុ តវ ញាណំ “ឯត្តកំ បមាណ”ន្តិ **បមេតវេ** មិនិតុំ ន ត្វេវ សក្កាតិ អត្ថោ។

២២១. **តុលមណ្ឌលេ** តុលបញ្ជរេ ឋបេត្វា **បថវឹ** មេទនឹ ធារេតុំ សក្កា, ភន្តេ, សព្ពញ្ញុ តវ ញាណំ ធារេតុំ ន ត្វេវ សក្កាតិ សម្ពន្ធោ។

២២២. ភន្តេ, សព្ពញ្ញុ **អាកាសោ** សកលន្តលិក្ខំ រជ្ជុយា វា អង្គុលេន វា មិនិតុំ សក្កា ភវេយ្យ, តវ បន ញាណំ ញាណាកាសំ ន តុ ឯវ **បមេតវេ** មិនិតុំ សក្កាតិ អត្ថោ។

២២៣. **មហាសមុទ្ទេ ឧទក**ន្តិ ចតុរាសីតិយោជនសហស្សគម្ភីរេ សាគរេ **អខិលំ ឧទកញ្ច**, ចតុនហុតាធិកទ្វិយោជនសតសហស្សពហលំ **អខិលំ បថវិញ្ច ជហេ** ជហេយ្យ អតិក្កមេយ្យ សមំ ករេយ្យ ពុទ្ធស្ស ញាណំ **ឧបាទាយ** គហេត្វា តុលេយ្យ សមំ ករេយ្យ។ **ឧបមាតោ** ឧបមាវសេន **ន យុជ្ជរេ** ន យោជេយ្យុំ។ ញាណមេវ អធិកន្តិ អត្ថោ។

២២៤. **ចក្ខុម** បញ្ចហិ ចក្ខូហិ ចក្ខុមន្ត, អាលបនមេតំ។ សហ ទេវេហិ បវត្តស្ស លោកស្ស, ភុម្មត្ថេ សាមិវចនំ។ សទេវកេ លោកស្មឹ អន្តរេ **យេសំ** យត្តកានំ សត្តានំ ចិត្តំ បវត្តតិ។ **ឯតេ** តត្តកា សចិត្តកា សត្តា តវ ញាណម្ហិ **អន្តោជាលគតា** ញាណជាលស្មឹ អន្តោ បវិដ្ឋាតិ សម្ពន្ធោ, ញាណជាលេន សព្ពសត្តេ បស្សសីតិ អត្ថោ។

២២៥. ភន្តេ , **សព្ពញ្ញុ** សព្ពធម្មជាននក, ត្វំ **យេន ញាណេន** ចតុមគ្គសម្បយុត្តេន សកលំ ឧត្តមំ **ពោធឹ** និព្ពានំ **បត្តោ** អធិគតោ **អសិ** ភវសិ, តេន ញាណេន **បរតិត្ថិយេ** អញ្ញតិត្ថិយេ **មទ្ទសី** អភិភវសីតិ សម្ពន្ធោ។

២២៦. តេន តាបសេន ថោមិតាការំ បកាសេន្តា ធម្មសង្គាហកា ថេរា **ឥមា គាថា ថវិត្វានា**តិ អាហំសុ។ តត្ថ **ឥមា គាថា**តិ ឯត្តកាហិ គាថាហិ **ថវិត្វាន** ថោមនំ កត្វាន នាមេន សុរុចិ នាម តាបសោ **សេសដ្ឋកថាសុ** (អ. និ. អដ្ឋ. ១.១.១៨៩-១៩០; ធ. ប. អដ្ឋ. ១.សារិបុត្តត្ថេរវត្ថុ) បន “សរទមាណវោ”តិ អាគតោ។ សោ អដ្ឋកថានយតោ បាឋោយេវ បមាណំ, អថ វា សុន្ទរា រុចិ អជ្ឈាសយោ និព្ពានាលយោ អស្សាតិ **សុរុចិ**។ សរតិ គច្ឆតិ ឥន្ទ្រិយទមនាយ បវត្តតីតិ សរទោ, ឥតិ ទ្វយម្បិ តស្សេវ នាមំ។ សោ សុរុចិតាបសោ អជិនចម្មំ បត្ថរិត្វាន បថវិយំ និសីទិ, អច្ចាសន្នាទយោ ឆ និសជ្ជទោសេ វជ្ជេត្វា សរទោ និសីទីតិ អត្ថោ។

២២៧. តត្ថ និសិន្នោ តាបសោ តស្ស ភគវតោ ញាណមេវ ថោមេន្តោ **ចុល្លាសីតិសហស្សានី**តិអាទិមាហ ។ តត្ថ **ចុល្លាសីតិសហស្សានី**តិ ចតុរាសីតិសហស្សានិ, **គិរិរាជា** មេរុបព្ពតរាជា, **មហណ្ណវេ** សាគរេ **អជ្ឈោគាឡ្ហោ** អធិឱគាឡ្ហោ បវិដ្ឋោ, **តាវទេវ** តត្តកានិ ចតុរាសីតិសហស្សានិ **អច្ចុគ្គតោ** អតិឧគ្គតោ ឥទានិ បវុច្ចតីតិ សម្ពន្ធោ។

២២៨. **តាវ អច្ចុគ្គតោ** តថា អតិឧគ្គតោ នេរុ, សោ មហានេរុ **អាយតោ** ឧច្ចតោ ច វិត្ថារតោ ច ឯវំ មហន្តោ នេរុរាជា កោដិសតសហស្សិយោ សង្ខាណុភេទេន **ចុណ្ណិតោ** ចុណ្ណវិចុណ្ណំ កតោ អសិ។

២២៩. ភន្តេ, សព្ពញ្ញុ តវ ញាណំ លក្ខេ ឋបិយមានម្ហិ ញាណេ សតំ វា សហស្សំ វា សតសហស្សំ វា ឯកេកំ ពិន្ទុំ កត្វា ឋបិតេ តទេវ មហានេរុស្ស ចុណ្ណំ ខយំ គច្ឆេយ្យ, តវ ញាណំ **បមេតវេ** បមាណំ កាតុំ ឯវំ ន សក្កាតិ សម្ពន្ធោ។

២៣០. **សុខុមច្ឆិកេន** សុខុមច្ឆិទ្ទេន ជាលេន យោ សកលមហាសមុទ្ទេ ឧទកំ **បរិក្ខិបេ** សមន្តតោ បរិក្ខិបំ ករេយ្យ, ឯវំ បរិក្ខិតេ យេ កេចិ បាណា ឧទកេ ជាតា សព្ពេ តេ អន្តោជាលគតា **សិយុំ** ភវេយ្យុន្តិ អត្ថោ។

២៣១. តមុបមេយ្យំ ទស្សេន្តោ **តថេវ ហី**តិអាទិមាហ។ តត្ថ យថា ឧទជា បាណា អន្តោជាលគតា ហោន្តិ, តថេវ **មហាវីរ** មហាពោធិអធិគមាយ វីរិយករ។ យេ កេចិ **បុថុ** អនេកា **តិត្ថិយា** មិច្ឆា តិត្ថករា **ទិដ្ឋិគហនបក្ខន្ទា** ទិដ្ឋិសង្ខាតគហនំ បវិដ្ឋា **បរាមាសេន** សភាវតោ បរតោ អាមសនលក្ខណាយ ទិដ្ឋិយា **មោហិតា** បិហិតា សន្តិ។

២៣២. តវ **សុទ្ធេន** និក្កិលេសេន ញាណេន **អនាវរណទស្សិនា** សព្ពធម្មានំ អាវរណរហិតទស្សនសីលេន **ឯតេ** សព្ពេ តិត្ថិយា **អន្តោជាលគតា** ញាណជាលស្សន្តោ បវេសិតា វា តថេវាតិ សម្ពន្ធោ។ **ញាណំ តេ នាតិវត្តរេ**តិ តវ ញាណំ តេ តិត្ថិយា នាតិក្កមន្តីតិ អត្ថោ។

២៣៣. ឯវំ វុត្តថោមនាវសានេ ភគវតោ អត្តនោ ព្យាករណារព្ភំ ទស្សេតុំ **ភគវា តម្ហិ សមយេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ យស្មឹ សមយេ តាបសោ ភគវន្តំ ថោមេសិ, តស្មឹ ថោមនាយ បរិយោសានកាលេ សង្ខ្យាតិក្កន្តបរិវារតាយ មហាយសោ អនោមទស្សី ភគវា កិលេសមារាទីនំ ជិតត្តា **ជិនោ។ សមាធិម្ហា** អប្បិតសមាធិតោ វុដ្ឋហិត្វា សកលជម្ពុទីបំ ទិព្ពចក្ខុនា ឱលោកេសីតិ សម្ពន្ធោ។

២៣៤-៥. តស្ស អនោមទស្សិស្ស ភគវតោ **មុនិនោ** មោនសង្ខាតេន ញាណេន សមន្នាគតស្ស និសភោ នាម សាវកោ **សន្តចិត្តេហិ** វូបសន្តកិលេសមានសេហិ តាទីហិ ឥដ្ឋានិដ្ឋេសុ អកម្បិយសភាវត្តា, **តាទិភិ** ខីណាសវេហិ **សុទ្ធេហិ** បរិសុទ្ធកាយកម្មាទិយុត្តេហិ ឆឡភិញ្ញេហិ តាទីហិ អដ្ឋហិ លោកធម្មេហិ អកម្បនសភាវេហិ សតសហស្សេហិ បរិវុតោ ពុទ្ធស្ស ចិត្តំ, **អញ្ញាយ** ជានិត្វា លោកនាយកំ **ឧបេសិ,** តាវទេវ សមីបំ អគមាសីតិ សម្ពន្ធោ។

២៣៦. តេ តថា អាគតា សមានា **តត្ថ** ភគវតោ សមីបេ។ **អន្តលិក្ខេ** អាកាសេ ឋិតា ភគវន្តំ បទក្ខិណំ អកំសុ។ តេ សព្ពេ **បញ្ជលិកា** នមស្សមានា អាកាសតោ ពុទ្ធស្ស សន្តិកេ **ឱតរុំ** ឱរោហឹសូតិ សម្ពន្ធោ។

២៣៧. បុន ព្យាករណទានស្ស បុព្ពភាគការណំ បកាសេន្តោ **សិតំ បាតុករី**តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ ឧត្តានត្ថមេវ។

២៤១. **យោ មំ បុប្ផេនា**តិ យោ តាបសោ មយិ ចិត្តំ បសាទេត្វា អនេកបុប្ផេន មំ បូជេសិ, ញាណញ្ច មេ **អនុ** បុនប្បុនំ **ថវិ** ថោមេសិ, **តមហ**ន្តិ តំ តាបសំ អហំ **កិត្តយិស្សាមិ** បាកដំ ករិស្សាមិ, **មម ភាសតោ** ភាសន្តស្ស វចនំ **សុណោថ** សវនវិសយំ ករោថ មនសិ ករោថ។

២៥០. **បច្ឆិមេ ភវសម្បត្តេ**តិ ព្យាករណំ ទទមានោ ភគវា អាហ។ តត្ថ **បច្ឆិមេ** បរិយោសានភូតេ ភវេ សម្បត្តេ សតិ។ **មនុស្សត្តំ** មនុស្សជាតឹ **គមិស្សតិ,** មនុស្សលោកេ ឧប្បជ្ជិស្សតីតិ អត្ថោ។ រូបសារធនសារវយសារកុលសារភោគសារបុញ្ញសារាទីហិ សារេហិ សារវន្តតាយ សារី នាម ព្រាហ្មណី កុច្ឆិនា ធារយិស្សតិ។

២៥៣. ព្យាករណមូលមារភិ **អបរិមេយ្យេ ឥតោ កប្បេ**តិ។ ឯត្ថ ទ្វិន្នំ អគ្គសាវកានំ ឯកំ អសង្ខ្យេយ្យំ កប្បសតសហស្សញ្ច បារមី បូរិតា, តថាបិ គាថាពន្ធសុខត្ថំ អន្តរកប្បានិ ឧបាទាយ ឯវំ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

២៥៤. “សារិបុត្តោតិ នាមេន, ហេស្សតិ អគ្គសាវកោ”តិ ព្យាករណមទាសិ, ព្យាករណំ ទត្វា តំ ថោមេន្តោ សោ ភគវា **អយំ ភាគីរថី**តិអាទិមាហ។ គង្គា, យមុនា, សរភូ, មហី, អចិរវតីតិ ឥមាសំ បញ្ចន្នំ គង្គានំ អន្តរេ អយំ ភាគីរថី នាម បឋមមហាគង្គា **ហិមវន្តា បភាវិតា** ហិមវន្តតោ អាគតា អនោតត្តទហតោ បភវា, **មហោទធី** មហាឧទកក្ខន្ធំ **អប្បយន្តិ** បាបុណន្តិ, **មហាសមុទ្ទំ** មហាសាគរំ **អប្បេតិ** ឧបគច្ឆតិ យថា, តថា ឯវ អយំ សារិបុត្តោ **សកេ តីសុ វិសារទោ** អត្តនោ កុលេ បវត្តមានេសុ តីសុ វេទេសុ វិសារទោ អបក្ខលិតញាណោ បត្តុដញាណោ។ **បញ្ញាយ បារមី គន្ត្វា** អត្តនោ សាវកញាណស្ស បរិយោសានំ គន្ត្វា, **បាណិនេ** សព្ពសត្តេ **តប្បយិស្សតិ** សន្តប្បេស្សតិ សុហិតត្តភាវំ ករិស្សតីតិ អត្ថោ។

២៥៧. **ហិមវន្តមុបាទាយា**តិ ហិមាលយបព្ពតំ អាទឹ កត្វា **មហោទធី** មហាសមុទ្ទំ ឧទកភាវំ **សាគរំ** បរិយោសានំ កត្វា **ឯត្ថន្តរេ** ឯតេសំ ទ្វិន្នំ បព្ពតសាគរានំ មជ្ឈេ **យំ បុលិនំ** យត្តកា វាលុករាសិ អត្ថិ, **គណនាតោ** គណនវសេន **អសង្ខិយំ** សង្ខាតិក្កន្តំ ។

២៥៨. **តម្បិ សក្កា អសេសេនា**តិ តំ បុលិនម្បិ និសេសេន **សង្ខាតុំ** សក្កា សក្កុណេយ្យ ភវេយ្យ, សា គណនា យថា ហោតីតិ សម្ពន្ធោ។ តថា សារិបុត្តស្ស បញ្ញាយ **អន្តោ** បរិយោសានំ ន ត្វេវ ភវិស្សតីតិ អត្ថោ។

២៥៩. **លក្ខេ...បេ.... ភវិស្សតីតិ លក្ខេ** ញាណលក្ខេ ញាណស្ស ឯកស្មឹ កលេ **ឋបិយមានម្ហិ** ឋបិតេ សតិ គង្គាយ វាលុកា **ខីយេ** បរិក្ខយំ គច្ឆេយ្យាតិ អត្ថោ។

២៦០. **មហាសមុទ្ទេ**តិ ចតុរាសីតិយោជនសហស្សគម្ភីរេ ចតុមហាសាគរេ **ឩមិយោ** តរង្គាទិភេទា ត រង្គរាសយោ **គណនាតោ អសង្ខិយា** សង្ខាវិរហិតា យថា ហោន្តិ, តថេវ សារិបុត្តស្ស បញ្ញាយ **អន្តោ** បរិយោសានំ **ន ហេស្សតិ** ន ភវិស្សតីតិ សម្ពន្ធោ។

២៦១. សោ ឯវំ បញ្ញវា សារិបុត្តោ គោតមគោត្តត្តា **គោតមំ** សក្យកុលេ ជេដ្ឋកំ សក្យបុង្គវំ សម្ពុទ្ធំ **អារាធយិត្វា** វត្តបដិបត្តិសីលាចារាទីហិ ចិត្តារាធនំ កត្វា **បញ្ញាយ** សាវកញាណស្ស **បារមី** បរិយោសានំ គន្ត្វា តស្ស ភគវតោ អគ្គសាវកោ ហេស្សតីតិ សម្ពន្ធោ។

២៦២. សោ ឯវំ អគ្គសាវកដ្ឋានំ បត្តោ សក្យបុត្តេន ភគវតា ឥដ្ឋានិដ្ឋេសុ អកម្បិយសភាវេន បវត្តិតំ បាកដំ កតំ **ធម្មចក្កំ** សទ្ធម្មំ **អនុវត្តេស្សតិ** អវិនស្សមានំ ធារេស្សតិ។ **ធម្មវុដ្ឋិយោ** ធម្មទេសនាសង្ខាតា វុដ្ឋិយោ **វស្សេន្តោ** ទេសេន្តោ បកាសេន្តោ វិវរន្តោ វិភជន្តោ ឧត្តានីករោន្តោ បវត្តិស្សតីតិ អត្ថោ។

២៦៣. គោតមោ សក្យបុង្គវោ ភគវា ឯតំ សព្ពំ **អភិញ្ញាយ** វិសេសេន ញាណេន ជានិត្វា **ភិក្ខុសង្ឃេ** អរិយបុគ្គលមជ្ឈេ និសីទិត្វា **អគ្គដ្ឋានេ** សកលបញ្ញាទិគុណគណាភិរមេ ឧច្ចដ្ឋានេ ឋបេស្សតីតិ សម្ពន្ធោ។

២៦៤. ឯវំ សោ លទ្ធព្យាករណោ សោមនស្សប្បត្តោ បីតិសោមនស្សវសេន ឧទានំ ឧទានេន្តោ **អហោ មេ សុកតំ កម្ម**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អហោ**តិ វិម្ហយត្ថេ និបាតោ។ អនោមទស្សិស្ស ភគវតោ **សត្ថុនោ** គរុនោ **សុកតំ** សុដ្ឋុ កតំ សទ្ទហិត្វា កតំ **កម្មំ** បុញ្ញកោដ្ឋាសំ អហោ វិម្ហយំ អចិន្តេយ្យានុភាវន្តិ អត្ថោ។ **យស្ស** ភគវតោ **អហំ ការំ** បុញ្ញសម្ភារំ កត្វា **សព្ពត្ថ** សកលគុណគណេ **បារមី** បរិយោសានំ **គតោ** បរមំ កោដឹ សម្បត្តោ, សោ ភគវា អហោ វិម្ហយោតិ សម្ពន្ធោ។

២៦៥. **អបរិមេយ្យេ**តិ សង្ខាតិក្កន្តកាលស្មឹ កតំ កុសលកម្មំ, **មេ** មយ្ហំ **ឥធ** ឥមស្មឹ បច្ឆិមត្តភាវេ **ផលំ** វិបាកំ ទស្សេសិ។ **សុមុត្តោ** សុដ្ឋុ វិមុត្តោ ឆេកេន ធនុគ្គហេន ខិត្តោ សរវេគោ ឥវ អហំ តេន បុញ្ញផលេន កិលេសេ **ឈាបយឹ** ឈាបេសិន្តិ អត្ថោ។

២៦៦. អត្តនោ ឯវំ វីរិយំ បកាសេន្តោ **អសង្ខត**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អសង្ខត**ន្តិ ន សង្ខតំ, បច្ចយេហិ សមាគម្ម ន កតន្តិ អត្ថោ។ តំ អសង្ខតំ និព្ពានំ កិលេសកាលុស្សិយាភាវេន **អចលំ** កតសម្ភារានំ បតិដ្ឋដ្ឋេន **បទំ គវេសន្តោ** បរិយេសន្តោ **សព្ពេ តិត្ថិយេ** សកលេ តិត្ថករេ ទិដ្ឋុប្បាទកេ បុគ្គលេ **វិចិនំ** ឧបបរិក្ខន្តោ **ឯសាហំ** ឯសោ អហំ **ភវេ** កាមភវាទិកេ ភវេ **សំសរិំ** បរិព្ភមិន្តិ សម្ពន្ធោ។

២៦៧-៨. អត្តនោ អធិប្បាយំ បកាសេន្តោ **យថាបិ ព្យាធិតោ បោសោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ព្យាធិតោ**តិ ព្យាធិនា បីឡិតោ **បោសោ** បុរិសោ ឱសធំ បរិយេសេយ្យ យថា, តថា អហំ អសង្ខតំ អមតំ បទំ និព្ពានំ គវេ

សន្តោ **អព្ពោកិណ្ណំ** អវិច្ឆិន្នំ និរន្តរំ, **បញ្ចសតំ** ជាតិបញ្ចសតេសុ អត្តភាវេសុ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិន្តិ សម្ពន្ធោ។

២៧១. កុតិត្ថេ សញ្ចរិំ អហន្តិ លាមកេ តិត្ថេ គមនមគ្គេ អហំ សញ្ចរិំ។

២៧២. សារត្ថិកោ បោសោ សារគវេសី បុរិសោ។ **កទលី ឆេត្វាន ផាលយេ**តិ កទលិក្ខន្ធំ ឆេត្វា ទ្វេធា ផាលេយ្យ។ **ន តត្ថ សារំ វិន្ទេយ្យា**តិ ផាលេត្វា ច បន តត្ថ កទលិក្ខន្ធេ សារំ ន វិន្ទេយ្យ ន លភេយ្យ, សោ បុរិសោ សារេន **រិត្តកោ** តុច្ឆោតិ សម្ពន្ធោ។

២៧៣. យថា កទលិក្ខន្ធោ សារេន **រិត្តោ** តុច្ឆោ, **តថេវ** តថា ឯវ លោកេ **តិត្ថិយា** នានាទិដ្ឋិគតិកា ពហុជ្ជនា អសង្ខតេន និព្ពានេន **រិត្តា** តុច្ឆាតិ សម្ពន្ធោ។ **សេ**តិ និបាតមត្តំ។

២៧៤. បច្ឆិមភវេ បរិយោសានជាតិយំ **ព្រហ្មពន្ធុ** ព្រាហ្មណកុលេ ជាតោ អហំ អហោសិន្តិ អត្ថោ។ **មហាភោគំ ឆឌ្ឌេត្វានា**តិ មហន្តំ ភោគក្ខន្ធំ ខេឡបិណ្ឌំ ឥវ ឆឌ្ឌេត្វា, **អនគារិយំ** កសិវាណិជ្ជាទិកម្មវិរហិតំ តាបសបព្ពជ្ជំ **បព្ពជឹ** បដិបជ្ជិន្តិ អត្ថោ។

បឋមភាណវារវណ្ណនា សមត្តា។

២៧៥-៧. អជ្ឈាយកោ...បេ.... មុនី មោនេ សមាហិតន្តិ មោនំ វុច្ចតិ ញាណំ, តេន មោនេន សមន្នាគតោ មុនិ, តស្មិំ មោនេ សម្មា អាហិតំ ឋបិតំ សមាហិតំ ចិត្តន្តិ អត្ថោ។ អាគុសង្ខាតំ បាបំ ន ករោតីតិ នាគោ, អស្សជិត្ថេរោ, តំ មហានាគំ សុផុល្លំ ផុល្លំ វិកសិតបទុមំ យថា វិរោចមានន្តិ អត្ថោ។

២៧៨-២៨១. ទិស្វា មេ...បេ.... បុច្ឆិតុំ អមតំ បទន្តិ ឧត្តានត្ថមេវ។

២៨២. វីថិន្តរេតិ វីថិអន្តរេ **អនុប្បត្តំ** សម្បត្តំ ឧបគតំ តំ ថេរំ **ឧបគន្ត្វាន** សមីបំ គន្ត្វា អហំ បុច្ឆិន្តិ សម្ពន្ធោ។

២៨៤. កីទិសំ តេ មហាវីរាតិ សកលជិតិបុរិសសាសនេ អរហន្តានមន្តរេ បឋមំ ធម្មចក្កបវត្តនេ, អរហត្តប្បត្តមហាវីរ, អនុជាតបរិវារពហុលតាយ **មហាយស តេ** តវ ពុទ្ធស្ស កីទិសំ **សាសនំ ធម្មំ** ធម្មទេសនាសង្ខាតំ សាសនន្តិ សម្ពន្ធោ។ **សោ** ភទ្រមុខ, **មេ** មយ្ហំ **សាធុ** ភទ្ទកំ សាសនំ **កថយស្សុ** កថេហីតិ អត្ថោ។

២៨៥. តតោ កថិតាការំ ទស្សេន្តោ **សោ មេ បុដ្ឋោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សោ**តិ អស្សជិត្ថេរោ, **មេ** មយា **បុដ្ឋោ** "សាសនំ កីទិស"ន្តិ កថិតោ សព្ពំ កថំ កថេសិ។ សព្ពំ សាសនំ សត្ថុគម្ភីរតាយ **គម្ភីរំ** ទេសនាធម្មបដិវេធគម្ភីរតាយ **គម្ភីរំ** បរមត្ថសច្ចវិភាវិតាទិវសេន **និបុណំ បទំ** និព្ពានំ តណ្ហាសល្លស្ស **ហន្តារំ** វិនាសករំ សព្ពស្ស សំសារទុក្ខស្ស **អបនុទនំ** ខេបនករំ ធម្មន្តិ សម្ពន្ធោ។

២៨៦. តេន កថិតាការំ ទស្សេន្តោ **យេ ធម្មា**តិអាទិមាហ។ **ហេតុប្បភវា** ហេតុតោ ការណតោ ឧប្បន្នា ជាតា ភូតា សញ្ជាតា និព្ពត្តា អភិនិព្ពត្តា, **យេ ធម្មា** យេ សប្បច្ចយា សភាវធម្មា សន្តិ សំវិជ្ជន្តិ ឧបលភន្តីតិ សម្ពន្ធោ។ **តេសំ** ធម្មានំ **ហេតុំ** ការណំ តថាគតោ **អាហ** កថេសិ។ **តេសញ្ច យោ និរោធោ**តិ តេសំ ហេតុធម្មានំ យោ និរោធោ និរុជ្ឈនសភាវោ, **ឯវំវាទី មហាសមណោ**តិ សីលសមាធិបញ្ញាទិគុណបរិវារមហន្តតាយ សមិតបាបត្តា វិទ្ធំសិតបាបត្តា ច មហាសមណោ ភគវា ឯវំវាទី ហេតុរូបសមនាទិវទនសីលោ កថេតាតិ អត្ថោ។

២៨៧. តតោ វុត្តធម្មំ សុត្វា អត្តនា បច្ចក្ខកតប្បការំ ទស្សេន្តោ **សោហ**ន្តិអាទិមាហ។ តំ ឧត្តានមេវ។

២៨៩. ឯសេវ ធម្មោ យទិតាវទេវាតិ សចេបិ ឥតោ ឧត្តរិ នត្ថិ, ឯត្តកមេវ ឥទំ សោតាបត្តិផលមេវ បត្តព្ពំ។ តថា ឯសោ ឯវ ធម្មោតិ អត្ថោ។ **បច្ចព្យថ** បដិវិទ្ធថ តុម្ហេ អសោកំ **បទំ** និព្ពានំ។ អម្ហេហិ នាម ឥទំ បទំ ពហុកេហិ កប្បនហុតេហិ អទិដ្ឋមេវ អព្ភតីតំ។

២៩០. យ្វាហំ ធម្មំ គវេសន្តោតិ យោ អហំ ធម្មំ សន្តិបទំ គវេសន្តោ បរិយេសន្តោ **កុតិត្ថេ** កុច្ឆិតតិត្ថេ និន្ទិតពួតិត្ថេ **សញ្ចរិំ** បរិព្ភមិន្តិ អត្ថោ។ **សោ មេ អត្ថោ អនុប្បត្តោ**តិ សោ បរិយេសិតព្ពោ អត្ថោ មយា អនុប្បត្តោ សម្បត្តោ, ឥទានិ បន **មេ** មយ្ហំ **នប្បមជ្ជិតុំ** អប្បមាទេន ភវិតុំ កាលោតិ អត្ថោ។

២៩១. អហំ អស្សជិនា ថេរេន **តោសិតោ** កតសោមនស្សោ, **អចលំ** និច្ចលំ និព្ពានបទំ, **បត្វាន** បាបុណិត្វា **សហាយកំ** កោលិតមាណវំ **គវេសន្តោ** បរិយេសន្តោ អស្សមបទំ អគមាសិន្តិ អត្ថោ។

២៩២. **ទូរតោវ មមំ ទិស្វា**តិ អស្សមបទតោ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តំ មមំ ទិស្វា សុសិក្ខិតោ **មេ** មម សហាយោ ឋាននិសជ្ជាទិឥរិយាបថេហិ **សម្បន្នោ** សមង្គីភូតោ **ឥទំ** ឧបរិ វុច្ចមានវចនំ **អព្រវិ** កថេសីតិ អត្ថោ។

២៩៣. ភោ សហាយ, **បសន្នមុខនេត្តាសិ** បសន្នេហិ សោភនេហិ ទទ្ទល្លមានេហិ មុខនេត្តេហិ សមន្នាគតោ អសិ។ មុនិភាវោ ឥវ តេ **ទិស្សតិ** បញ្ញាយតិ។ ឥត្ថម្ភូតោ ត្វំ **អមតាធិគតោ** អមតំ និព្ពានំ អធិគតោ អសិ, **កច្ចិ អច្ចុតំ** និព្ពាន**បទំ** អធិគតោ អធិគច្ឆីតិ បុច្ឆាមីតិ អត្ថោ។

២៩៤. **សុភានុរូបោ អាយាសី**តិ សុភស្ស បសន្នវណ្ណស្ស អនុរូបោ ហុត្វា អាយាសិ អាគច្ឆសិ។ **អានេញ្ជការិតោ វិយា**តិ គោមរាទីហិ ការិតោ អានេញ្ជោ ហត្ថី វិយ **ទន្តោវ** តីហិ មាសេហិ សុសិក្ខិតោ ឥវ ពាហិតបាបត្តា, **ព្រាហ្មណ ទន្តទមថោ** សិក្ខិតសិក្ខោ និព្ពានបទេ ឧបសន្តោ អសីតិ បុច្ឆិ។

២៩៥. តេន បុដ្ឋោ **អមតំ មយា**តិអាទិមាហ។ តំ ឧត្តានត្ថមេវ។

២៩៩. **អបរិយោសិតសង្កប្បោ**តិ "អនាគតេ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស អគ្គសាវកោ ភវេយ្យ"ន្តិ បត្ថិតបត្ថនាយ កោដិំ អប្បត្តសង្កប្បោតិ អត្ថោ។ **កុតិត្ថេ** អគន្តព្ពមគ្គេ **អហំ សញ្ចរិំ** បរិព្ភមិំ។ ភន្តេ គោតម, លោកជេដ្ឋ តវ ទស្សនំ **អាគម្ម** បត្វា, **មម សង្កប្បោ** មយ្ហំ បត្ថនា **បូរិតោ** អរហត្តមគ្គាធិគមេន សាវកបារមីញាណស្ស បាបុណនេន បរិបុណ្ណោតិ អធិប្បាយោ។

៣០០. **បថវិយំ បតិដ្ឋាយា**តិ បថវិយំ និព្ពត្តា **សមយេ** ហេមន្តកាលេ **បុប្ផន្តិ** វិកសន្តិ, **ទិព្ពគន្ធា** សុគន្ធា សុដ្ឋុ **បវន្តិ** បវាយន្តិ, **សព្ពបាណិនំ** សព្ពេ ទេវមនុស្សេ **តោសេន្តិ** សោមនស្សយុត្តេ ករោន្តិ យថា។

៣០១. **តថេវាហំ មហាវីរា**តិ មហាវីរិយវន្តសក្យកុលបសុតមហាបវិរា **តេ** តវ សាសនេ **បតិដ្ឋាយ** អហំ បតិដ្ឋហិត្វា **បុប្ផិតុំ** អរហត្តមគ្គញាណេន វិកសិតុំ **សមយំ** កាលំ **ឯសាមិ** គវេសាមិ តថេវាតិ សម្ពន្ធោ។

៣០២. **វិមុត្តិបុប្ផ**ន្តិ សព្ពកិលេសេហិ វិមុច្ចនតោ វិមោចនតោ វា វិមុត្តិ អរហត្តផលវិមុត្តិសង្ខាតំ បុប្ផំ **ឯសន្តោ** គវេសេន្តោ, តញ្ច ខោ **ភវសំសារមោចនំ** កាមភវាទិភវេសុ សំសរណំ គមនំ ភវសំសារំ, តតោ មោចនំ ភវសំសារមោចនំ។ **វិមុត្តិបុប្ផលាភេនា**តិ វិមុច្ចនំ វិមុច្ចន្តិ វា កតសម្ភារា ឯតាយាតិ វិមុត្តិ, អគ្គផលំ។ បុប្ផន្តិ វិកសន្តិ វេនេយ្យា ឯតេនាតិ បុប្ផំ។ វិមុត្តិ ឯវ បុប្ផំ វិមុត្តិបុប្ផំ។ លភនំ លាភោ, វិមុត្តិបុប្ផស្ស លាភោ វិមុត្តិបុប្ផលាភោ។ តេន វិមុត្តិបុប្ផលាភេន អធិគមនេន **សព្ពបាណិនំ** សព្ពសត្តេ **តោសេមិ** សោមនស្សំ បាបេមីតិ អត្ថោ។

៣០៣. **"យាវតា ពុទ្ធខេត្តម្ហី"**តិអាទីសុ **ចក្ខុម** បញ្ចហិ ចក្ខូហិ ចក្ខុមន្ត យត្តកេ ឋានេ រតនសុត្តាទីនំ បរិត្តានំ អាណា អានុភាវោ បវត្តតិ, តត្តកេ សកសហស្សកោដិចក្កវាឡសង្ខាតេ ពុទ្ធខេត្តេ **ឋបេត្វាន មហាមុនី** សម្មាសម្ពុទ្ធំ វជ្ជេត្វា អវសេសេសុ សត្តេសុ អញ្ញោ កោចិ **តវ បុត្តស្ស** តុយ្ហំ បុត្តេន មយា **បញ្ញាយ សទិសោ** សមោ នត្ថីតិ សម្ពន្ធោ។ សេសំ ឧត្តានមេវ។

៣០៨. **បដិបន្នា**តិ ចតុមគ្គសមង្គិនោ ច **ផលដ្ឋា** អរហត្តផលេ ឋិតា ច **សេខា ផលសមង្គិនោ** ហេដ្ឋិមេហិ តីហិ ផលេហិ សមន្នាគតា ច ឯតេ អដ្ឋ អរិយភិក្ខូ, **ឧត្តមត្ថំ** និព្ពានំ **អាសីសកា** គវេសកា, **តំ** បញ្ញវន្តំ **បរិវារេន្តិ សទា** សព្ពកាលំ សេវន្តិ ភជន្តិ បយិរុបាសន្តីតិ អត្ថោ។

៣១០. កាយវេទនាចិត្តធម្មានុបស្សនាសង្ខាតានំ ចតុន្នំ សតិបដ្ឋានានំ **កុសលា** ឆេកា សតិសម្ពោជ្ឈង្គាទីនំ សត្តន្នំ សម្ពោជ្ឈង្គានំ **ភាវនាយ**វឌ្ឍនាយ **រតា** អល្លីនា។

៣១៤

. **ឧឡុរាជាវ** តារករាជា ឥវ ច សោភសិ។

៣១៥. រុក្ខបព្ពតរតនសត្តានំ យោ ធារេតីតិ ធរណិ, ធរណិយំ រុហា សញ្ជាតា វឌ្ឍិតា ចាតិ **ធរណីរុហា** រុក្ខា។ បថវិយំ បតិដ្ឋាយ **រុហន្តិ** វឌ្ឍន្តិ វុទ្ធិំ វិរូឡ្ហិំ អាបជ្ជន្តិ។ **វេបុល្លតំ** វិបុលភាវំ បរិបូរភាវំ **បាបុណន្តិ, តេ** រុក្ខា កមេន **ផលំ ទស្សយន្តិ** ផលធារិនោ ហោន្តិ។

៣១៧-៨. បុនបិ ភគវន្តមេវ ថោមេន្តោ **សិន្ធុ សរស្សតី**តិអាទិមាហ។ តត្ថ សិន្ធុវាទិ នាម គង្គា ច សរស្សតី នាម គង្គា ច នន្ទិយគង្គា ច ចន្ទភាគាគង្គា ច គង្គា នាម គង្គា ច យមុនា នាម គង្គា ច សរភូ នាម គង្គា ច មហី នាម គង្គា ច។ **សន្ទមានានំ** គច្ឆន្តីនំ **ឯតាសំ** គង្គានំ **សាគរោវ** សមុទ្ទោ ឯវ **សម្បដិច្ឆតិ** បដិគ្គណ្ហាតិ ធារេតិ។ តទា ឯតា សព្ពគង្គា **បុរិមំ នាមំ** សិន្ធុវាទិគង្គាត្យាទិកំ បុរិមំ នាមបណ្ណត្តិវោហារំ **ជហន្តិ** ឆឌ្ឌេន្តិ **សាគរោតេវ** សាគរោ ឥតិ ឯវ **ញាយតិ** បាកដា ភវតិ យថា។ **តថេវ** តថា ឯវ **ឥមេ ចតុព្ពណ្ណា** ខត្តិយព្រាហ្មណវេស្សសុទ្ទសង្ខាតា ចត្តារោ កុលា **តវន្តិកេ** តវ អន្តិកេ សមីបេ **បព្ពជិត្វា** បត្តកាសាយចីវរធារិនោ បរិចរន្តា **បុរិមំ នាមំ** ខត្តិយាទិនាមធេយ្យំ បណ្ណត្តិវោហារំ **ជហន្តិ** ចជន្តិ, **ពុទ្ធបុត្តាតិ** ពុទ្ធស្ស ឱរសាតិ **ញាយរេ** បាកដា ភវេយ្យុំ។

៣២០-៤. ចន្ទោ ចន្ទមណ្ឌលោ អព្ភា មហិកា រជោ ធុមោ រាហូតិ បញ្ចហិ ឧបក្កិលេសេហិ វិរហិតត្តា **វិមលោ** វិគតមលោ និម្មលោ, **អាកាសធាតុយា** អាកាសគព្ភេ **គច្ឆំ** គច្ឆន្តោ, **សព្ពេ** តារកសមូហេ អាភាយ មទ្ទមានោ លោកេ **អតិរោចតិ** ទទ្ទល្លតិ យថា។ **តថេវ** តថា ឯវ ត្វំ...បេ....។

៣២៥-៧. ឧទកេ ជាតា ឧទកេ សំវឌ្ឍា កុមុទា មន្ទាលកា ច **ពហូ** សង្ខាតិក្កន្តា, **តោយេន** ឧទកេន កទ្ទមកលលេន ច **ឧបលិម្បន្តិ** អល្លីយន្តិ យថា, តថេវ **ពហុកា សត្តា** អបរិមាណា សត្តា លោកេ **ជាតា** សំវឌ្ឍា រាគេន ច ទោសេន ច **អដ្ដិតា** ពន្ធិតា **វិរូហរេ** វិរុហន្តិ។ កទ្ទមេ កុមុទំ យថា វិរុហតិ សញ្ជាយតិ។ **កេសរី**តិ បទុមំ។

៣២៩-៣០. វម្មកេ មាសេតិ កត្តិកមាសេ "កោមុទិយា ចាតុមាសិនិយា"តិ វុត្តត្តា។ **វារិជា** បទុមបុប្ផាទយោ **ពហូ** បុប្ផា **បុប្ផន្តិ** វិកសន្តិ, **តំ មាសំ** តំ កត្តិកមាសំ នាតិវត្តន្តិ វារិជាតិ សម្ពន្ធោ។ **សមយោ បុប្ផនាយ សោ**តិ សោ កត្តិកមាសោ បុប្ផនាយ វិកសនាយ សមយោ កាលោតិ អត្ថោ។ យថា បុប្ផន្តិ តថេវ ត្វំ, សក្យបុត្ត, **បុប្ផិតោ** វិកសិតោ អសិ។ **បុប្ផិតោ តេ វិមុត្តិយា**តិ តេ តុយ្ហំ សិស្សា កតសម្ភារា ភិក្ខូ វិមុត្តិយា អរហត្តផលញាណេន បុប្ផិតោ វិកសិតោ។ យថា វារិជំ បទុមំ បុប្ផនសមយំ នាតិក្កមតិ, តថា តេ សាសនំ ឱវាទានុសាសនី **នាតិវត្តន្តិ** នាតិក្កមន្តីតិ អត្ថោ។

៣៣៣-៤. យថាបិ សេលោ ហិមវាតិ ហិមវា នាម សេលមយបព្ពតោ។ **សព្ពបាណិនំ** សព្ពេសំ ព្យាធិតានំ សត្តានំ **ឱសធោ** ឱសធវន្តោ សព្ពនាគានំ សព្ពអសុរានំ សព្ពទេវានញ្ច **អាលយោ** អគារភូតោ យថា, តថេវ ត្វំ, មហាវីរ, សព្ពបាណិនំ ជរាព្យាធិមរណាទីហិ បមោចនតោ ឱសធោ វិយ។ យថា សោ ហិមវា នាគាទីនំ អាលយោ, តថា តេវិជ្ជាយ ច ឆឡភិញ្ញាយ ច ឥទ្ធិយា ច **បារមី** បរិយោសានំ **គតា** បត្តា តុវំ និស្សាយ វសន្តីតិ សម្ពន្ធោ។ ហេដ្ឋា វា ឧបរិ វា ឧបមាឧបមេយ្យវសេន គាថានំ សម្ពន្ធនយា សុវិញ្ញេយ្យាវ។

៣៤២. អាសយានុសយំ ញត្វាតិ ឯត្ថ អាសយោតិ អជ្ឈាសយោ ចរិយា, អនុសយោតិ ថាមគតកិលេសោ។ "អយំ រាគចរិតោ, អយំ ទោសចរិតោ, អយំ មោហចរិតោ"តិអាទិនា អាសយញ្ច អនុសយំ កិលេសបវត្តិញ្ច ជានិត្វាតិ អត្ថោ។ **ឥន្ទ្រិយានំ ពលាពល**ន្តិ សទ្ធិន្ទ្រិយាទីនំ បញ្ចន្នំ ឥន្ទ្រិយានំ តិក្ខិន្ទ្រិយោ មុទិន្ទ្រិយោ ស្វាការោ ទ្វាការោ សុវិញ្ញាបយោ ទុវិញ្ញាបយោតិ ឯវំ ពលាពលំ ជានិត្វា។ **ភព្ពាភព្ពេ វិទិត្វានា**តិ "មយា ទេសិតំ ធម្មំ បដិវិជ្ឈិតុំ អយំ បុគ្គលោ ភព្ពោ សមត្ថោ, អយំ បុគ្គលោ អភព្ពោ"តិ វិទិត្វា បច្ចក្ខំ កត្វា, ភន្តេ, សព្ពញ្ញូ ត្វំ ចាតុទ្ទីបិកមហាមេឃោ វិយ ធម្មទេសនាសីហនាទេន អភិគនាទេន **គជ្ជសិ** សកលំ ចក្កវាឡំ ឯកនិន្នាទំ ករោសិ។

៣៤៣-៤. ចក្កវាឡបរិយន្តាតិ សមន្តា ចក្កវាឡគព្ភំ បូរេត្វា បរិសា និសិន្នា ភវេយ្យុំ។ តេ ឯវំ និសិន្នា **នានាទិដ្ឋី** អនេកទស្សនគាហិនោ វិវទមានា ទ្វេឡ្ហកជាតា វិវទន្តិ, តំ តេសំ **វិមតិច្ឆេទនាយ** ទុពុទ្ធិឆិន្ទនត្ថាយ **សព្ពេសំ** សត្តានំ **ចិត្តមញ្ញាយ** ចិត្តាចារំ ញត្វា **ឱបម្មកុសលោ** ឧបមាឧបមេយ្យេសុ ទក្ខោ ត្វំ, មុនិ, **ឯកំ បញ្ហំ កថេន្តោវ** ឯកេនេវ បញ្ហកថនេន សកលចក្កវាឡគព្ភេ និសិន្នានំ បាណីនំ **វិមតិ** សំសយំ **ឆិន្ទសិ** និក្កង្ខំ ករោតីតិ អត្ថោ។

៣៤៥. ឧបទិសសទិសេហេវាតិ ឯត្ថ ឧទកស្ស ឧបរិ ទិស្សន្តិ បាកដា ហោន្តីតិ ឧបទិសា, សេវាលា។ ឧបទិសេហិ សទិសា ឧបទិសសទិសា, មនុស្សា។ យថា ហិ ឧបទិសា សេវាលា ឧទកំ អទិស្សមានំ កត្វា តស្សុបរិ

បត្ថរិត្វា ឋិតា ហោន្តិ, តថា **វសុធា** បថវី តេហិ ឧបទិសសទិសេហិ ឯវ មនុស្សេហិ និរន្តរំ បត្ថរិត្វា ឋិតេហិ បូរិតា ភវេយ្យ។ តេ សព្ពេវ បថវី បូរេត្វា ឋិតា មនុស្សា **បញ្ជលិកា** សិរសិ អញ្ជលី បគ្គហិតា **កិត្តយុំ លោកនាយកំ** លោកនាយកស្ស ពុទ្ធស្ស គុណំ កថេយ្យុំ។

៣៤៦. **តេ** សព្ពេ ទេវមនុស្សា **កប្បំ វា** សកលំ កប្បំ **កិត្តយន្តា** គុណំ កថេន្តាបិ **នានាវណ្ណេហិ** នានប្បការេហិ គុណេហិ កិត្តយុំ។ តថាបិ តេ សព្ពេ **បរិមេតុំ** គុណបមាណំ កថេតុំ **ន បប្បេយ្យុំ** ន សម្បាបុណេយ្យុំ ន សក្កុណេយ្យុំ។ **អប្បមេយ្យោ តថាគតោ** សម្មាសម្ពុទ្ធោ អបរិមេយ្យោ គុណាតិរេកោ។ ឯតេន គុណមហន្តតំ ទីបេតិ។

៣៤៧. **សកេន ថាមេន** អត្តនោ ពលេន ហេដ្ឋា ឧបមាឧបមេយ្យវសេន **ជិនោ** ជិតកិលេសោ ពុទ្ធោ **មយា កិត្តិតោ** ថោមិតោ យថា អហោសិ, ឯវមេវ សព្ពេ ទេវមនុស្សា កប្បកោដីបិ កប្បកោដិសតេបិ **កិត្តេន្តា បកិត្តយុំ** កថេយ្យុន្តិ អត្ថោ។

៣៤៨. បុនបិ គុណានំ អប្បមាណតំ ទីបេតុំ **សចេ ហិ កោចិ ទេវោ វា**តិអាទិមាហ។ **បូរិតំ បរិកឌ្ឍេយ្យា**តិ មហាសមុទ្ទេ បូរិតឧទកំ សមន្តតោ អាកឌ្ឍេយ្យ។ **សោ** បុគ្គលោ **វិឃាតំ** ទុក្ខមេវ **លភេយ្យ** បាបុណេយ្យាតិ អត្ថោ។

៣៥០. **វត្តេមិ ជិនសាសន**ន្តិ ជិនេន ភាសិតំ សកលំ បិដកត្តយំ វត្តេមិ បវត្តេមិ រក្ខាមីតិ អត្ថោ។ **ធម្មសេនាបតី**តិ ធម្មេន បញ្ញាយ ភគវតោ ចតុបរិសសង្ខាតាយ បរិសាយ បតិ បធានោតិ ធម្មសេនាបតិ។ **សក្យបុត្តស្ស** ភគវតោ សាសនេ **អជ្ជ** ឥមស្មិំ វត្តមានកាលេ ចក្កវត្តិរញ្ញោ ជេដ្ឋបុត្តោ វិយ សកលំ ពុទ្ធសាសនំ បាលេមីតិ អត្ថោ។

៣៥២-៣. អត្តនោ សំសារបរិវត្តមំ ទស្សេន្តោ **យោ កោចិ មនុជោ ភារ**ន្តិអាទិមាហ។ យោ កោចិ **មនុជោ** មានុសោ **ភារំ** សីសភារំ **មត្ថកេ** សីសេ ឋបេត្វា **ធារេយ្យ** វហេយ្យ, **សទា** សព្ពកាលំ សោ មនុជោ តេន **ភារេន ទុក្ខិតោ** បីឡិតោ អតិភូតោ **អស្ស** ភវេយ្យ។ ភារោ ភរិតភារោ ភរិតោ អតីវ ភារិតោ។ **តថា** តេន បការេន អហំ រាគគ្គិទោសគ្គិមោហគ្គិសង្ខាតេហិ តីហិ អគ្គីហិ ឌយ្ហមានោ, **គិរី ឧទ្ធរិតោ យថា** មហាមេរុបព្ពតំ ឧទ្ធរិត្វា ឧក្ខិបិត្វា សីសេ ឋបិតោ **ភវភារេន** ភវសំសារុប្បត្តិភារេន, **ភរិតោ** ទុក្ខិតោ ភវេសុ **សំសរិំ** បរិវត្តមិន្តិ សម្ពន្ធោ។

៣៥៤. **ឱរោបិតោ ច មេ ភារោ**តិ ឥទានិ បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ សោ ភវភារោ មយា ឱរោបិតោ និក្ខិត្តោ។ **ភវា ឧគ្ឃាដិតា មយា**តិ សព្ពេ នវ ភវា មយា វិទ្ធំសិតា។ **សក្យបុត្តស្ស** ភគវតោ សាសនេ យំ **ករណីយំ** កត្តព្ពំ មគ្គបដិបាដិយា កិលេសវិទ្ធំសនកម្មំ អត្ថិ, តំ សព្ពំ មយា កតន្តិ អត្ថោ។

៣៥៥. បុន អត្តនោ វិសេសំ ទស្សេន្តោ **យាវតា ពុទ្ធខេត្តម្ហី**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **យាវតា** យត្តកេ ទសសហស្សចក្កវាឡសង្ខាតេ ពុទ្ធខេត្តេ **សក្យបុង្គវំ** សក្យកុលជេដ្ឋកំ ភគវន្តំ ឋបេត្វា អវសេសសត្តេសុ កោចិបិ បញ្ញាយ **មេ** មយា សមោ នត្ថីតិ ទីបេតិ។ តេនាហ – “អហំ អគ្គោម្ហិ បញ្ញាយ, សទិសោ មេ ន វិជ្ជតី”តិ។

៣៥៦. បុន អត្តនោ អានុភាវំ បកាសេន្តោ **សមាធិម្ហី**ត្យាទិមាហ។ តំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

៣៦០. **ឈានវិមោក្ខានខិប្បបដិលាភី**តិ បឋមជ្ឈានាទីនំ ឈានានំ លោកតោ វិមុច្ចនតោ “វិមោក្ខ”ន្តិ សង្ខំ គតានំ អដ្ឋន្នំ លោកុត្តរវិមោក្ខានញ្ច ខិប្បលាភី សីឃំ បាបុណាតីតិ អត្ថោ។

៣៦២. ឯវំ មហានុភាវស្សាបិ អត្តនោ សព្រហ្មចារីសុ គារវពហុមានតំ បកាសេន្តោ **ឧទ្ធតវិសោវា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឧទ្ធតវិសោ** ឧប្បាដិតឃោរវិសោ សប្បោ ឥវ **ឆិន្នវិសាណោវ** ឆិន្និតសិង្គោ ឧសភោ ឥវ អហំ ឥទានិ **និក្ខិត្តមានទប្បោវ** ឆឌ្ឌិតគោត្តមទាទិមានទប្បោវ **គណំ** សង្ឃស្ស សន្តិកំ **គរុគារវេន** អាទរពហុមានេន **ឧបេមិ** ឧបគច្ឆាមិ។

៣៦៣. ឥទានិ អត្តនោ បញ្ញាយ មហន្តតំ បកាសេន្តោ **យទិរូបិនី**តិអាទិមាហ។ ឯវរូបា មេ មហតី បញ្ញា អរូបិនី សមានា យទិ រូបិនី ភវេយ្យ, តទា មេ មម បញ្ញា **វសុបតីនំ** បថវិស្សរានំ រាជូនំ **សមេយ្យ** សមា ភវេយ្យាតិ អធិប្បាយោ។ ឯវំ អត្តនោ បញ្ញាយ មហត្តភាវំ ទស្សេត្វា ឥតោ បុព្ពេនិវាសានុស្សតិញាណេន បុព្ពេ

កម្មំ សវិត្វា **អនោមទស្សិស្សា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ អនោមទស្សិស្ស ភគវតោ មយា កតាយ ញាណថោមនាយ ផលំ ឯតំ មម បញ្ញាមហត្តន្តិ អត្ថោ។

៣៦៤. **បវត្តិតំ ធម្មចក្កន្តិ** ឯត្ថ ចក្ក-សទ្ទោ បនាយំ “ចតុចក្កយាន”ន្តិអាទីសុ វាហនេ វត្តតិ។ “បវត្តិតេ ច បន ភគវតា ធម្មចក្កេ”តិអាទីសុ (មហាវ. ១៧; សំ. និ. ៥.១០៨១) ទេសនាយំ។ “ចក្កំ វត្តយ សព្ពបាណិន”ន្តិអាទីសុ (ជា. ១.៧.១៤៩) ទានមយបុញ្ញកិរិយាយំ។ “ចក្កំ វត្តេតិ អហោរត្ត”ន្តិអាទីសុ ឥរិយាបថេ។ “ឥច្ឆាហតស្ស បោសស្ស, ចក្កំ ភមតិ មត្ថកេ”តិអាទីសុ (ជា. ១.១.១០៤; ១.៥.១០៣) ខុរចក្កេ “រាជា ចក្កវត្តី ចក្កានុភាវេន វត្តនកោ”តិអាទីសុ (ឥតិវុ. ២២; ទី. និ. ១.២៥៨) រតនចក្កេ។ ឥធ បនាយំ ទេសនាយំ។ **តាទិនា** តាទិគុណសមន្នាគតេន **សក្យបុត្តេន** គោតមសម្ពុទ្ធេន **បវត្តិតំ** ទេសិតំ បិដកត្តយសង្ខាតំ **ធម្មចក្កំ** អហំ **សម្មា** អវិបរីតេន **អនុវត្តេមិ** អនុគន្ត្វា វត្តេមិ, ទេសេមិ ទេសនំ ករោមិ។ **ឥទំ** អនុវត្តនំ ទេសិតស្ស អនុគន្ត្វា បច្ឆា ទេសនំ បុរិមពុទ្ធានំ កតាយ ញាណថោមនាយ ផលន្តិ សម្ពន្ធោ។

៣៦៥. តតោ សប្បុរិសូបនិស្សយយោនិសោមនសិការាទិបុញ្ញផលំ ទស្សេន្តោ **មា មេ កទាចិ បាបិច្ឆោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **បាបិច្ឆោ** លាមកាយ ឥច្ឆាយ សមន្នាគតោ បាបចារី បុគ្គលោ ច ឋាននិសជ្ជាទីសុ វត្តបដិវត្តករណេ **កុសីតោ** ច ឈានសមាធិមគ្គភាវនាទីសុ **ហីនវីរិយោ** ច គន្ថធុរវិបស្សនាធុរវិរហិតត្តា **អប្បស្សុតោ** ច អាចរិយុបជ្ឈាយាទីសុ អាចារវិរហិតត្តា **អនាចារោ** ច បុគ្គលោ **កទាចិ** កាលេ **កត្ថចិ** ឋានេ **មេ** មយា សហ **សមេតោ** សមាគតោ **មា អហុ** មា ភវតូតិ សម្ពន្ធោ។

៣៦៦. **ពហុស្សុតោ**តិ បរិយត្តិបដិវេធវសេន ទុវិធោ ពហុស្សុតោ ច បុគ្គលោ។ **មេធាវី**តិ មេធាយ បញ្ញាយ សមន្នាគតោ ច។ **សីលេសុ សុសមាហិតោ**តិ ចតុបារិសុទ្ធិសីលមគ្គសម្បយុត្តសីលអដ្ឋង្គុបោសថសីលាទីសុ សុដ្ឋុ អាហិតោ ឋបិតចិត្តោ ច។ **ចេតោសមថានុយុត្តោ**តិ ចិត្តស្ស ឯកីភាវមនុយុត្តោ ច បុគ្គលោ។ **អបិ មុទ្ធនិ តិដ្ឋតុ** ឯវរូបោ បុគ្គលោ មយ្ហំ មុទ្ធនិ សិរសិ អបិ តិដ្ឋតូតិ អត្ថោ។

៣៦៧. អត្តនោ លទ្ធផលានិសំសំ វត្វា តត្ថញ្ញេ និយោជេន្តោ **តំ វោ វទាមិ ភទ្ទន្តេ**តិអាទិមាហ។ តំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

៣៦៨-៩. **យមហ**ន្តិ យំ អស្សជិត្ថេរំ អហំ **បឋមំ** អាទិម្ហិ ទិស្វា សោតាបត្តិមគ្គបដិលាភេន សក្កាយទិដ្ឋាទីនំ កិលេសានំ បហីនត្តា **វិមលោ** មលរហិតោ **អហុំ** អហោសិ, **សោ** អស្សជិត្ថេរោ **មេ** មយ្ហំ **អាចរិយោ** លោកុត្តរធម្មសិក្ខាបកោ អហុំ។ អហំ តស្ស សវនាយ អនុសាសនេន អជ្ជ ធម្មសេនាបតិ អហុំ។ **សព្ពត្ថ** សព្ពេសុ គុណេសុ **បារមី បត្តោ** បរិយោសានំ បត្តោ **អនាសវោ** និក្កិលេសោ វិហរាមិ។

៣៧០. អត្តនោ អាចរិយេ សគារវំ ទស្សេន្តោ **យោ មេ អាចរិយោ**តិអាទិមាហ។ **យោ** អស្សជិ នាម ថេរោ សត្ថុ សាវកោ **មេ** មយ្ហំ អាចរិយោ **អាសិ** អហោសិ, សោ ថេរោ **យស្សំ ទិសាយំ** យស្មិំ ទិសាភាគេ វសតិ, អហំ តំ ទិសាភាគំ **ឧស្សីសម្ហិ** សីសុបរិភាគេ ករោមីតិ សម្ពន្ធោ។

៣៧១. តតោ អត្តនោ ឋានន្តរប្បត្តភាវំ ទស្សេន្តោ **មម កម្ម**ន្តិអាទិមាហ។ **គោតមោ** ភគវា **សក្យបុង្គវោ** សក្យកុលកេតុ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណេន មម បុព្វេ កតកម្មំ **សរិត្វាន** ញត្វា ភិក្ខុសង្ឃមជ្ឈេ និសិន្នោ **អគ្គដ្ឋានេ** អគ្គសាវកដ្ឋានេ មំ ឋបេសីតិ សម្ពន្ធោ។

៣៧៤. អត្ថបដិសម្ភិទា, ធម្មបដិសម្ភិទា, និរុត្តិបដិសម្ភិទា, បដិភានបដិសម្ភិទាតិ ឥមា ចតស្សោ បដិសម្ភិទា ច, តាសំ ភេទោ **បដិសម្ភិទាមគ្គេ** (បដិ. ម. ១.៧៦; វិភ. ៧១៨) វុត្តោយេវ។ ចតុមគ្គចតុផលវសេន វា រូបារូបឈានវសេន វា អដ្ឋ វិមោក្ខា សំសារវិមុច្ចនធម្មា ច ឥទ្ធិវិធាទយោ ឆ អភិញ្ញាយោ ច **សច្ឆិកតា** បច្ចក្ខំ កតា។ **កតំ ពុទ្ធស្ស សាសន**ន្តិ ពុទ្ធស្ស អនុសិដ្ឋិ ឱវាទសង្ខាតំ សាសនំ កតំ អរហត្តមគ្គញាណេន និប្ផាទិតន្តិ អត្ថោ។

ឥត្ថំ សុទន្តិ ឯត្ថ **ឥត្ថ**ន្តិ និទស្សនត្ថេ និបាតោ, ឥមិនា បការេនាតិ អត្ថោ។ តេន សកលសារិបុត្តាបទានំ និទស្សេតិ។ **សុទ**ន្តិ បទបូរណេ និបាតោ។ **អាយស្មា**តិ គរុគារវាធិវចនំ។ **សារិបុត្តោ**តិ មាតុ នាមវសេន កតនាមធេយ្យោ ថេរោ។ **ឥមា គាថាយោ**តិ ឥមា សកលា សារិបុត្តត្ថេរាបទានគាថាយោ អភាសិ កថេសិ។ **ឥតិ** សទ្ទោ បរិសមាបនត្ថេ និបាតោ, សកលំ សារិបុត្តាបទានំ និដ្ឋិតន្តិ អត្ថោ។

សារិបុត្តត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៣-២. មហាមោគ្គល្លានត្ថេរអបទានវណ្ណនា

អនោមទស្សី ភគវាត្យាទិកំ អាយស្មតោ មោគ្គល្លានត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយញ្ច ថេរោ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ អនោមទស្សិស្ស ភគវតោ កាលេតិអាទិ សារិបុត្តត្ថេរស្ស ធម្មសេនាបតិនោ វត្ថុម្ហិ វុត្តមេវ។ ថេរោ ហិ បព្ពជិតទិវសតោ បដ្ឋាយ សត្តមេ ទិវសេ មគធរដ្ឋេ កល្លវាលគាមកំ ឧបនិស្សាយ សមណធម្មំ ករោន្តោ ថិនមិទ្ធេ ឱក្កមន្តេ សត្ថារា “មោគ្គល្លាន, មា តុច្ឆោ តវ វាយាមោ”តិអាទិនា សំវេជិតោ ថិនមិទ្ធំ វិនោទេត្វា ភគវតា វុច្ចមានំ ធាតុកម្មដ្ឋានំ សុណន្តោ ឯវ វិបស្សនាបដិបាដិយា ឧបរិមគ្គត្តយំ អធិគន្ត្វា អគ្គផលក្ខណេ សាវកញាណស្ស មត្ថកំ បាបុណិ។

៣៧៥. ឯវំ ទុតិយសាវកភាវំ បត្វា អាយស្មា មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សវសេន បុព្ពចរិយំ អបទានំ បកាសេន្តោ **អនោមទស្សី ភគវា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ ន ឱមំ អលាមកំ ទស្សនំ បស្សនំ អស្សាតិ អនោមទស្សី។ តស្ស ហិ ទ្វត្តិំសមហាបុរិសលក្ខណបដិមណ្ឌិតសរីរត្តា សកលំ ទិវសំ សកលំ មាសំ សកលំ សំវច្ឆរំ សំវច្ឆរសតសហស្សម្បិ បស្សន្តានំ ទេវមនុស្សានំ អតិត្តិករំ ទស្សនន្តិ, អនោមំ អលាមកំ និព្ពានំ ទស្សនសីលោតិ វា “អនោមទស្សី”តិ លទ្ធនាមោ ភាគ្យវន្តតាទីហិ ការណេហិ ភគវា។ **លោកជេដ្ឋោ**តិ សកលសត្តលោកស្ស ជេដ្ឋោ បធានោ។ អាសភសទិសត្តា អាសភោ, នរានំ អាសភោ **នរាសភោ**។ សោ លោកជេដ្ឋោ នរាសភោ អនោមទស្សី ភគវា **ទេវសង្ឃបុរក្ខតោ** ទេវសមូហេហិ បរិវារិតោ។ ហិមវន្តម្ហិ វិហាសីតិ សម្ពន្ធោ។

៣៧៦. យទា ទុតិយសាវកភាវាយ ទុតិយវារេ បត្ថនំ អកាសិ, តទា នាមេន វរុណោ នាម អហំ នាគរាជា ហុត្វា និព្ពត្តោ អហោសិន្តិ អត្ថោ។ តេន វុត្តំ – “វរុណោ នាម នាមេន, នាគរាជា អហំ តទា”តិ។ **កាមរូបី**តិ យទិច្ឆិតកាមនិម្មានសីលោ។ **វិកុព្ពាមី**តិ វិវិធំ ឥទ្ធិវិកុព្ពនំ ករោមិ។ **មហោទធិនិវាសហ**ន្តិ មញ្ជេរិកា នាគា, ភូមិគតា នាគា, បព្ពតដ្ឋា នាគា, គង្គាវហេយ្យា នាគា, សាមុទ្ទិកា នាគាតិ ឥមេសំ នាគានំ អន្តរេ សាមុទ្ទិកនាគោ អហំ មហោទធិម្ហិ សមុទ្ទេ និវាសី, វាសំ កប្បេសិន្តិ អត្ថោ។

៣៧៧. **សង្គណិយំ គណំ ហិត្វា**តិ និច្ចបរិវារភូតំ សកបរិវារំ នាគសមូហំ ហិត្វា វិនា ហុត្វា ។ **តូរិយំ បដ្ឋបេសហ**ន្តិ អហំ តូរិយំ បដ្ឋបេសិំ, វជ្ជាបេសិន្តិ អត្ថោ។ **សម្ពុទ្ធំ បរិវារេត្វា**តិ អនោមទស្សិសម្ពុទ្ធំ សមន្តតោ សេវមានា **អច្ឆរា** នាគមាណវិកា **វាទេសុំ** ទិព្ពវាទេហិ គីតា វាក្យាទីហិ វាទេសុំ លទ្ធានុរូបតោ វជ្ជេសុំ តទាតិ អត្ថោ។

៣៧៨. **វជ្ជមានេសុ តូរេសូ**តិ មនុស្សនាគតូរិយេសុ បញ្ចង្គិកេសុ វជ្ជមានេសុ ។ **ទេវា តូរានិ វជ្ជយុ**ន្តិ ចាតុមហារាជិកា ទេវា ទិព្ពតូរិយានិ វជ្ជឹសុ វាទេសុន្តិ អត្ថោ។ **ឧភិន្នំ សទ្ទំ សុត្វានា**តិ ឧភិន្នំ ទេវមនុស្សានំ ភេរិសទ្ទំ សុត្វា។ តិលោកគរុសមានោបិ ពុទ្ធោ **សម្បពុជ្ឈថ** ជានាតិ សុណាតីតិ អត្ថោ។

៣៧៩. **និមន្តេត្វាន សម្ពុទ្ធ**ន្តិ សសាវកសង្ឃំ សម្ពុទ្ធំ ស្វាតនាយ និមន្តេត្វា បរិវារេត្វា។ **សកភវន**ន្តិ អត្តនោ នាគភវនំ ឧបាគមឹ។ គន្ត្វា ច **អាសនំ បញ្ញបេត្វានា**តិ រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានកុដិមណ្ឌបសយននិសីទនដ្ឋានានិ បញ្ញាបេត្វា សជ្ជេត្វាតិ អត្ថោ។ **កាលមារោចយឹ អហ**ន្តិ ឯវំ កតបុព្ពវិធានោ អហំ “កាលោ, ភន្តេ, និដ្ឋិតំ ភត្ត”ន្តិ កាលំ អារោចយឹ វិញ្ញាបេសឹ។

៣៨០. **ខីណាសវសហស្សេហី**តិ តទា សោ ភគវា អរហន្តសហស្សេហិ បរិវុតោ លោកនាយកោ សព្ពា ទិសា ឱភាសេន្តោ មេ ភវនំ **ឧបាគមិ** សម្បត្តោតិ អត្ថោ។

៣៨១. អត្តនោ ភវនំ បវិដ្ឋំ ភគវន្តំ ភោជនាការំ ទស្សេន្តោ **ឧបវិដ្ឋំ មហាវីរ**ន្តិអាទិមាហ។ តំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

៣៨៦. **ឱក្កាកកុលសម្ភវោ**តិ ឱក្កាករញ្ញោ បរម្បរាគតរាជកុលេ ឧប្បន្នោ សកលជម្ពុទីបេ បាកដរាជកុលេ ឧប្បន្នោ វា **គោត្តេន** គោត្តវសេន គោតមោ នាម សត្ថា មនុស្សលោកេ ភវិស្សតិ។

៣៨៨. សោ បច្ឆា បព្ពជិត្វានាតិ សោ នាគរាជា បច្ឆា បច្ឆិមភវេ **កុសលមូលេន** បុញ្ញសម្ភារេន **ចោទិតោ** ឧយ្យោជិតោ សាសនេ បព្ពជិត្វា គោតមស្ស ភគវតោ ទុតិយោ អគ្គសាវកោ ហេស្សតីតិ ព្យាករណមកាសិ។

៣៨៩. អារទ្ធវីរិយោតិ ឋាននិសជ្ជាទីសុ ឥរិយាបថេសុ វីរិយវា។ **បហិតត្តោ**តិ និព្ពានេ បេសិតចិត្តោ ។ **ឥទ្ធិយា បារមី គតោ**តិ “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខូនំ ឥទ្ធិមន្តានំ យទិទំ មហាមោគ្គល្លានោ”តិ (អ. និ. ១.១៨០, ១៩០) អធិដ្ឋានិទ្ធិវិកុព្ពនិទ្ធិកម្មវិបាកជិទ្ធិអាទីសុ បារមី បរិយោសានំ គតោ បត្តោ។ **សព្ពាសវេ**តិ **អា** សមន្តតោ សវនតោ បវត្តនតោ “អាសវា”តិ លទ្ធនាមេ កាមភវទិដ្ឋិអវិជ្ជាធម្មេ សព្ពេ **បរិញ្ញាយ** សមន្តតោ អញ្ញាយ ជានិត្វា បជហិត្វា **អនាសវោ** និក្កិលេសោ។ **និព្ពាយិស្សតី**តិ កិលេសខន្ធបរិនិព្ពានេន និព្ពាយិស្សតីតិ សម្ពន្ធោ។

៣៩០. ឯវំ ថេរោ អត្តនោ បុញ្ញវសេន លទ្ធព្យាករណំ វត្វា បុន បាបចរិយំ បកាសេន្តោ **បាបមិត្តោបនិស្សាយា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **បាបមិត្តេ** បាបកេ លាមកេ មិត្តេ **ឧបនិស្សាយ** និស្សយេ កត្វា តេហិ សំសគ្គោ ហុត្វាតិ អត្ថោ។

តត្រាយមនុបុព្ពី កថា – ឯកស្មឹ សមយេ តិត្ថិយា សន្និបតិត្វា មន្តេសុំ – “ជានាថាវុសោ, កេន ការណេន សមណស្ស គោតមស្ស លាភសក្ការោ មហា ហុត្វា និព្ពត្តោ”តិ? “ន ជានាម”។ “តុម្ហេ បន ន ជានាថា”តិ? “អាម, ជានាម” – មោគ្គល្លានំ នាម ឯកំ ភិក្ខុំ និស្សាយ ឧប្បន្នោ ។ សោ ហិ ទេវលោកំ គន្ត្វា ទេវតាហិ កតកម្មំ បុច្ឆិត្វា អាគន្ត្វា មនុស្សានំ កថេសិ – “ឥទំ នាម កត្វា ឯវរូបំ សម្បត្តិំ លភន្តី”តិ។ និរយេ និព្ពត្តានម្បិ កម្មំ បុច្ឆិត្វា អាគន្ត្វា មនុស្សានំ កថេសិ – “ឥទំ នាម កត្វា ឯវរូបំ ទុក្ខំ អនុភវន្តី”តិ។ មនុស្សា តស្ស កថំ សុត្វា មហន្តំ លាភសក្ការំ អភិហរន្តិ។ សចេ តំ មារេតុំ សក្ខិស្សាម, សោ លាភសក្ការោ អម្ហាកំ និព្ពត្តិស្សតិ, អត្ថេសោ ឧបាយោតិ សព្ពេ ឯកច្ឆន្ទា ហុត្វា “យំកិញ្ចិ កត្វា តំ មារេស្សាមា”តិ អត្តនោ ឧបដ្ឋាកេ សមាទបេត្វា កហាបណសហស្សំ លភិត្វា បុរិសឃាតកេ ចោរេ បក្កោសាបេត្វា “មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ នាម សមណស្ស គោតមស្ស សាវកោ កាឡសិលាយំ វសតិ, តុម្ហេ តត្ថ គន្ត្វា តំ មារេថា”តិ តេសំ តំ សហស្សំ អទំសុ។ ចោរា ធនលាភេន សម្បដិច្ឆិត្វា “ថេរំ មារេស្សាមា”តិ គន្ត្វា តស្ស វសនដ្ឋានំ បរិវារេសុំ។ ថេរោ តេហិ បរិក្ខិត្តភាវំ ញត្វា កុញ្ចិកច្ឆិទ្ទេន និក្ខមិត្វា បក្កាមិ។ ចោរា តំ ទិវសំ ថេរំ អទិស្វា បុនេកទិវសំ តស្ស វសនដ្ឋានំ បរិក្ខិបឹសុ។ ថេរោ ញត្វា កណ្ណិកាមណ្ឌលំ ភិន្ទិត្វា អាកាសំ បក្ខន្ទិ។ ឯវំ តេ បឋមមាសេបិ, មជ្ឈិមមាសេបិ ថេរំ គហេតុំ នាសក្ខឹសុ។ បច្ឆិមមាសេ បន សម្បត្តេ ថេរោ អត្តនា កតកម្មស្ស អាកឌ្ឍនភាវំ ញត្វា ន អបគច្ឆិ។ ចោរា តំ បហរន្តា តណ្ឌុលកមត្តានិ អដ្ឋីនិ ករោន្តា ភិន្ទឹសុ។ អថ នំ “មតោ”តិ សញ្ញាយ ឯកស្មឹ គុម្ពបិដ្ឋេ ខិបិត្វា បក្កមឹសុ។

ថេរោ , “សត្ថារំ បស្សិត្វា វន្ទិត្វាវ បរិនិព្ពាយិស្សាមី”តិ អត្តភាវំ ឈានវេឋនេន វេឋេត្វា អាកាសេន សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា “ភន្តេ, បរិនិព្ពាយិស្សាមី”តិ អាហ។ “បរិនិព្ពាយិស្សសិ, មោគ្គល្លានា”តិ? “អាម, ភន្តេ”តិ។ “កត្ថ គន្ត្វា បរិនិព្ពាយិស្សសី”តិ? “កាឡសិលាបទេសំ, ភន្តេ”តិ។ “តេន ហិ, មោគ្គល្លាន, មយ្ហំ ធម្មំ កថេត្វា យាហិ។ តាទិសស្ស ហិ មេ សាវកស្ស ន ទានិ ទស្សនំ អត្ថី”តិ។ សោ “ឯវំ ករិស្សាមិ, ភន្តេ”តិ សត្ថារំ វន្ទិត្វា អាកាសំ ឧប្បតិត្វា សារិបុត្តត្ថេរោ វិយ បរិនិព្ពានទិវសេ នានប្បការា ឥទ្ធិយោ កត្វា ធម្មំ កថេត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា កាឡសិលាបទេសំ គន្ត្វា បរិនិព្ពាយិ។ “ថេរំ កិរ ចោរា មារេសុ”ន្តិ អយំ កថា សកលជម្ពុទីបេ បត្ថរិ។

រាជា អជាតសត្តុ ចោរេ បរិយេសនត្ថាយ ចរបុរិសេ បយោជេសិ។ តេសុ ចោរេសុ សុរាបានេ សុរំ បិវន្តេសុ មទ្ទេសុ ឯកោ ឯកស្ស បិដ្ឋឹ បហរិត្វា បាតេសិ។ សោ តំ សន្តជ្ជេន្តោ “អម្ភោ ទុព្ពិនីត ត្វំ, កស្មា មេ បិដ្ឋឹ បហរិត្វា បាតេសិ, កឹ បន, អរេ ទុដ្ឋចោរ, តយា មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ បឋមំ បហតោ”តិ អាហ។ “កឹ បន ត្វំ មយា បឋមំ បហតភាវំ ន ជានាសី”តិ? ឯវំ ឯតេសំ “មយា បហតោ, មយា បហតោ”តិ វទន្តានំ សុត្វា តេ ចរបុរិសា សព្ពេ តេ ចោរេ គហេត្វា រញ្ញោ អារោចេសុំ។ រាជា តេ ចោរេ បក្កោសាបេត្វា បុច្ឆិ – “តុម្ហេហិ ថេរោ មារិតោ”តិ? “អាម, ទេវា”តិ។ “កេហិ តុម្ហេ ឧយ្យោជិតា”តិ? “នគ្គសមណេហិ, ទេវា”តិ។ រាជា បញ្ចសតេ នគ្គសមណេ គាហាបេត្វា បញ្ចសតេហិ ចោរេហិ សទ្ធឹ រាជង្គណេ នាភិបមាណេសុ អាវាដេសុ និខណាបេត្វា បលាលេហិ បដិច្ឆាទេត្វា អគ្គឹ ទាបេសិ។ អថ នេសំ ឈាមភាវំ ជានិត្វា អយនង្គលេហិ កសាបេត្វា សព្ពេ ខណ្ឌាខណ្ឌំ ការាបេសិ។ តទា ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ – “មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ អត្តនោ អននុរូបមរណំ បត្តោ”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាម, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “មោគ្គល្លានស្ស, ភិក្ខវេ, ឥមស្សេវ អត្តភាវស្ស អននុរូបំ មរណំ, បុព្ពេ បន តេន កតកម្មស្ស អនុរូបមេវា”តិ វត្វា “កឹ បនស្ស, ភន្តេ, បុព្ពកម្ម”ន្តិ បុដ្ឋោ តំ វិត្ថារេត្វា កថេសិ។

អតីតេ, ភិក្ខវេ, ពារាណសិយំ ឯកោ កុលបុត្តោ សយមេវ កោដ្ដនបចនាទីនិ ករោន្តោ មាតាបិតរោ បដិជគ្គិ។ អថស្ស មាតាបិតរោ “តាត, ត្វំ ឯកកោវ គេហេ ច អរញ្ញេ ច កម្មំ ករោន្តោ កិលមសិ, ឯកំ តេ កុមារិកំ អានេស្សាមា”តិ វត្វា “អម្មតាតា, យាវ តុម្ហេ ជីវថ, តាវ វោ សហត្ថា ឧបដ្ឋហិស្សាមី”តិ តេន បដិក្ខិត្តាបិ បុនប្បុនំ យាចិត្វា កុមារិកំ អានេសុំ។ សា កតិបាហមេវ តេ ឧបដ្ឋហិត្វា បច្ឆា តេសំ ទស្សនមបិ អនិច្ឆន្តី – “ន សក្កា តវ មាតាបិតូហិ សទ្ធិំ ឯកដ្ឋានេ វសិតុ”ន្តិ ឧជ្ឈាយិត្វា តស្មិំ អត្តនោ កថំ អគ្គណ្ហន្តេ តស្ស ពហិគតកាលេ មកចិវាកខណ្ឌានិ ច យាគុផេណកេ ច គហេត្វា តត្ថ តត្ថ អាកិរិត្វា តេនាគន្ត្វា “កិំ ឥទ”ន្តិ បុដ្ឋា “ឥមេសំ មហល្លកអន្ធានំ ឯតំ កម្មំ, សព្ពំ គេហំ កិលិដ្ឋា ករោន្តា វិចរន្តិ, ន សក្កា ឯតេហិ សទ្ធិំ ឯកដ្ឋានេ វសិតុ”ន្តិ ឯវំ តាយ បុនប្បុនំ កថិយមានាយ ឯវរូបោបិ បូរិតបារមី សត្តោ មាតាបិតូហិ សទ្ធិំ ភិជ្ជិ។ សោ “ហោតុ, ជានិស្សាមិ នេសំ កត្តព្ពកម្ម”ន្តិ តេ ភោជេត្វា “អម្មតាតា, អសុកដ្ឋានេ នាម តុម្ហាកំ ញាតកា អាគមនំ បច្ចាសីសន្តិ, តត្ថ គមិស្សាមា”តិ តេ យានកំ អារោបេត្វា អាទាយ គច្ឆន្តោ អដវិមជ្ឈំ បត្តកាលេ “តាត, រស្មិយោ គណ្ហថ, គោណា ទណ្ឌសញ្ញាយ គមិស្សន្តិ, ឥមស្មិំ ឋានេ ចោរា វសន្តិ, អហំ ឱតរិត្វា ចរាមី”តិ បិតុ ហត្ថេ រស្មិយោ ទត្វា ឱតរិត្វា គច្ឆន្តោ សទ្ទំ បរិវត្តេត្វា ចោរានំ ឧដ្ឋិតសទ្ទមកាសិ។ មាតាបិតរោ សទ្ទំ សុត្វា “ចោរា ឧដ្ឋិតា”តិ សញ្ញាយ “តាត, ចោរា ឧដ្ឋិតា, មហល្លកា មយំ, ត្វំ អត្តានមេវ រក្ខាហី”តិ អាហំសុ។ សោ មាតាបិតរោ វិរវន្តេបិ ចោរសទ្ទំ ករោន្តោ កោដ្ដេត្វា មារេត្វា អដវិយំ ខិបិត្វា បច្ចាគមិ។

សត្ថា ឥទំ តស្ស បុព្ពកម្មំ កថេត្វា “ភិក្ខវេ, មោគ្គល្លានោ ឯត្តកំ កម្មំ កត្វា អនេកវស្សសតសហស្សានិ និរយេ បច្ចិត្វា តាវ បក្កាវសេសេន អត្តភាវសតេ ឯវមេវ កោដ្ដេត្វា សំចុណ្ណោ មរណំ បត្តោ, ឯវំ មោគ្គល្លានេន អត្តនោ កម្មានុរូបមេវ មរណំ លទ្ធំ។ បញ្ចហិ ចោរសតេហិ សទ្ធិំ បញ្ចតិត្ថិយសតានិបិ មម បុត្តំ អប្បទុដ្ឋំ ទុស្សេត្វា អនុរូបមេវ មរណំ លភិំសុ។ អប្បទុដ្ឋេសុ ហិ បទុស្សន្តោ ទសហិ ការណេហិ អនយព្យសនំ បាបុណាតិយេវា”តិ អនុសន្ធិំ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

> “យោ ទណ្ឌេន អទណ្ឌេសុ, អប្បទុដ្ឋេសុ ទុស្សតិ;
> ទសន្នមញ្ញតរំ ឋានំ, ខិប្បមេវ និគច្ឆតិ។
>
> “វេទនំ ផរុសំ ជានិំ, សរីរស្ស វ ភេទនំ;
> គរុកំ វាបិ អាពាធំ, ចិត្តក្ខេបំ វ បាបុណេ។
>
> “រាជតោ វា ឧបសគ្គំ, អព្ភក្ខានំ វ ទារុណំ;
> បរិក្ខយំ វ ញាតីនំ, ភោគានំ វ បភង្គុនំ។
>
> “អថវស្ស អគារានិ, អគ្គិ ឌហតិ បាវកោ;
> កាយស្ស ភេទា ទុប្បញ្ញោ, និរយំ សោបបជ្ជតី”តិ។ (ធ. ប. ១៣៧-១៤០);

៣៨៣. **បវិវេកមនុយុត្តោ**តិ បការេន វិវេកំ ឯកីភាវំ អនុយុត្តោ យោជិតោ យុត្តប្បយុត្តោ។ **សមាធិភាវនារតោ**តិ បឋមជ្ឈានាទិភាវនាយ រតោ អល្លីនោ ច។ **សព្ពាសវេ** សកលកិលេសេ, **បរិញ្ញាយ** ជានិត្វា បជហិត្វា, **អនាសវោ** និក្កិលេសោ វិហរាមីតិ សម្ពន្ធោ។

៣៨៤. ឥទានិ អត្តនោ បុញ្ញសម្ភារវសេន បុព្ពចរិតស្ស ផលំ ទស្សេន្តោ **ធរណិម្បិ សុគម្ភីរ**ន្តិអាទិមាហ។

តត្រាយមនុបុព្ពីកថា – **ពុទ្ធេន ចោទិតោ**តិ សម្មាសម្ពុទ្ធេន ចោទិតោ ឧយ្យោជិតោ។ **ភិក្ខុសង្ឃស្ស បេក្ខតោ**តិ មហតោ ភិក្ខុសង្ឃស្ស បស្សន្តស្ស។ **មិគារមាតុបាសាទំ, បាទង្គុដ្ឋេន កម្បយី**តិ បុព្ពារាមេ វិសាខាយ មហាឧបាសិកាយ ការិតំ សហស្សគ្គម្ភបដិមណ្ឌិតំ មហាបាសាទំ អត្តនោ បាទង្គុដ្ឋេន កម្បេសិ។ ឯកស្មិំ ហិ សមយេ បុព្ពារាមេ យថាវុត្តបាសាទេ ភគវតិ វិហរន្តេ សម្ពហុលា នវកតរា ភិក្ខូ ឧបរិបាសាទេ និសិន្នា សត្ថារម្បិ អចិន្តេត្វា តិរច្ឆានកថំ កថេតុមារទ្ធា។ តំ សុត្វា ភគវា តេ សំវេជេត្វា អត្តនោ ធម្មទេសនាយ ភាជនភូតេ កាតុកាមោ អាយស្មន្តំ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរំ អាមន្តេសិ – “បស្សសិ ត្វំ, មោគ្គល្លាន, នវេ ភិក្ខូ តិរច្ឆានកថមនុយុត្តេ”តិ តំ សុត្វា ថេរោ សត្ថុ អជ្ឈាសយំ ញត្វា អភិញ្ញាបាទកំ អាបោកសិណារម្មណំ ចតុត្ថជ្ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា វុដ្ឋាយ “បាសាទស្ស បតិដ្ឋិតោកាសំ ឧទកំ ហោតូ”តិ អធិដ្ឋាយ បាសាទមត្ថកេ ថុបិកំ បាទង្គុដ្ឋេន បហរិ, បាសាទោ ឱនមិត្វា ឯកេន បស្សេន អដ្ឋាសិ។ បុនបិ បហរិ, អបរេនបិ បស្សេន អដ្ឋាសិ។ តេ ភិក្ខូ ភីតា សំវិគ្គា បាសាទស្ស បតនភយេន តតោ និក្ខមិត្វា ភគវតោ សមីបេ អដ្ឋំសុ។ សត្ថា តេសំ អជ្ឈាសយំ ឱលោកេត្វា ធម្មំ ទេសេសិ។ តំ សុត្វា តេសុ កេចិ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហីំសុ, កេចិ

សកទាគាមិផលេ, កេចិ អនាគាមិផលេ, កេចិ អរហត្តផលេ បតិដ្ឋហីសុ។ ស្វាយមត្ថោ បាសាទកម្បនសុត្តេន ទីបេតព្ពោ។

វេជយន្តបាសាទន្តិ សោ វេជយន្តបាសាទោ តាវតឹសភវនេ យោជនសហស្សុព្ពេធោ អនេកសហស្ស និយ្យូហកូដាគារបដិមណ្ឌិតោ ទេវាសុរសង្គាមេ អសុរេ ជិនិត្វា សក្កេ ទេវានមិន្ទេ នគរមជ្ឈេ ឋិតេ ឧដ្ឋិតោ វិជយន្តេន និព្ពត្តត្តា “វេជយន្តោ”តិ លទ្ធនាមោ បាសាទោ, តំ សន្ធាយាហ – “វេជយន្តបាសាទ”ន្តិ, តម្បិ អយំ ថេរោ បាទង្គុដ្ឋេន កម្បេតិ។ ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ ភគវន្តំ បុព្ពារាមេ វិហរន្តំ សក្កោ ទេវរាជា ឧបសង្កមិត្វា តណ្ហាសង្ខយវិមុត្តឹ បុច្ឆិ។ តស្ស ភគវា វិស្សជ្ជេសិ។ សោ តំ សុត្វា អត្តមនោ បមុទិតោ អភិវាទេត្វា បទក្ខិណំ កត្វា អត្តនោ ទេវលោកមេវ គតោ។ អថាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ ឯវំ ចិន្តេសិ – “អយំ សក្កោ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា ឯវរូបំ គម្ភីរនិព្ពានបដិសំយុត្តំ បញ្ហំ បុច្ឆិ, ភគវតា ច បញ្ហោ វិស្សជ្ជិតោ, កឹ នុ ខោ ជានិត្វា គតោ, ឧទាហុ អជានិត្វា ។ យំនូនាហំ ទេវលោកំ គន្ត្វា តមត្ថំ ជានេយ្យ”ន្តិ? សោ តាវទេវ តាវតឹសភវនំ គន្ត្វា សក្កំ ទេវានមិន្ទំ តមត្ថំ បុច្ឆិ។ សក្កោ ទិព្ពសម្បត្តិយា បមត្តោ ហុត្វា វិក្ខេបំ អកាសិ។ ថេរោ តស្ស សំវេគជននត្ថំ វេជយន្តបាសាទំ បាទង្គុដ្ឋេន កម្បេសិ។ តេន វុត្តំ –

> “យោ វេជយន្តបាសាទំ, បាទង្គុដ្ឋេន កម្បយិ;
> ឥទ្ធិពលេនុបត្ថទ្ធោ, សំវេជេសិ ច ទេវតា”តិ។ (ម. និ. ១.៥១៣);

អយំ បនត្ថោ – ចូឡតណ្ហាសង្ខយវិមុត្តិសុត្តេន (ម. និ. ១.៣៩០ អាទយោ) ទីបេតព្ពោ។ កម្បិតាការោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។ “សក្កំ សោ បរិបុច្ឆតី”តិ (ម. និ. ១.៥១៣) យថាវុត្តមេវ ថេរស្ស តណ្ហាសង្ខយវិមុត្តិបុច្ឆំ សន្ធាយ វុត្តំ។ តេនាហ – “អបាវុសោ, ជានាសិ, តណ្ហក្ខយវិមុត្តិយោ”តិ? តស្ស សក្កោ វិយាកាសិ។ ឥទំ ថេរេន បាសាទកម្បនេ កតេ សំវិគ្គហទយេន បមាទំ បហាយ យោនិសោ មនសិ ករិត្វា បញ្ហស្ស ព្យាករណភាវំ សន្ធាយ វុត្តំ។ សត្ថារា ទេសិតនិយាមេនេវ ហិ សោ តទា កថេសិ។ តេនាហ – “បញ្ហំ បុដ្ឋោ យថាតថ”ន្តិ (ម. និ. ១.៥១៣)។ តត្ថ **សក្កំ សោ បរិបុច្ឆតី**តិ សក្កំ ទេវរាជំ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ សត្ថារា ទេសិតាយ តណ្ហាសង្ខយវិមុត្តិយា សម្មទេវ គហិតភាវំ បុច្ឆិ។ អតីតត្ថេ ហិ ឥទំ វត្តមានវចនំ។ **អបាវុសោ, ជានាសី**តិ អាវុសោ, អបិ ជានាសិ, កឹ ជានាសិ? **តណ្ហក្ខយវិមុត្តិយោ**តិ (ម. និ. ១.៥១៣) តណ្ហាសង្ខយវិមុត្តិយោ សត្ថារា តុយ្ហំ ទេសិតា, តថា “កឹ ជានាសី”តិ បុច្ឆតិ។ តណ្ហក្ខយវិមុត្តិយោតិ វា តណ្ហាសង្ខយវិមុត្តិសុត្តស្ស ទេសនំ បុច្ឆតិ។

ព្រហ្មានន្តិ មហាព្រហ្មានំ។ **សុធម្មាយាភិតោ សភ**ន្តិ (ម. និ. ១.៥១៣) សុធម្មាយ សភាយ។ អយំ បន ព្រហ្មលោកេ សុធម្មា សភា, ន តាវតឹសភវនេ។ សុធម្មាសភាវិរហិតោ ទេវលោកោ នាម នត្ថិ។ “អជ្ជាបិ តេ, អាវុសោ, សា ទិដ្ឋិ, យា តេ ទិដ្ឋិ បុរេ អហូ”តិ ឥមំ ព្រហ្មលោកំ ឧបគន្តុំ សមត្ថោ នត្ថិ កោចិ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា។ សត្ថុ ឥធាគមនតោ បុព្ពេ យា តុយ្ហំ ទិដ្ឋិ អហោសិ, កឹ អជ្ជាបិ ឥទានិបិ សា ទិដ្ឋិ ន វិគតាតិ? **បស្សសិ វីតិវត្តន្តំ ព្រហ្មលោកេ បភស្សរ**ន្តិ ព្រហ្មលោកេ វីតិបតន្តំ មហាកប្បិនមហាកស្សបាទីហិ សាវកេហិ បរិវារិតស្ស តេជោធាតុំ សមាបជ្ជិត្វា និសិន្នស្ស សសាវកស្ស ភគវតោ ឱភាសំ បស្សសីតិ អត្ថោ។ ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ ភគវា ព្រហ្មលោកេ សុធម្មាយ សភាយ សន្និបតិត្វា សន្និសិន្នស្ស “អត្ថិ នុ ខោ កោចិ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា ឯវំមហិទ្ធិកោ, សោ ឥធ អាគន្តុំ សក្កុណេយ្យា”តិ ចិន្តេន្តស្ស ព្រហ្មុនោ ចិត្តមញ្ញាយ តត្ថ គន្ត្វា ព្រហ្មុនោ មត្ថកេ អាកាសេ និសិន្នោ តេជោធាតុំ សមាបជ្ជិត្វា ឱភាសំ មុញ្ចន្តោ មហាមោគ្គល្លានាទីនំ អាគមនំ ចិន្តេសិ។ សហ ចិន្តនេន តេបិ តត្ថ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា សត្ថុ អជ្ឈាសយំ ញត្វា តេជោធាតុំ សមាបជ្ជិត្វា បច្ចេកទិសាសុ និសីទិត្វា ឱភាសំ វិស្សជ្ជេសុំ។ សកលព្រហ្មលោកោ ឯកោភាសោ អហោសិ។ សត្ថា ព្រហ្មុនោ កល្លចិត្តតំ ញត្វា ចតុសច្ចបកាសនំ ធម្មំ ទេសេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ អនេកានិ ព្រហ្មសហស្សានិ មគ្គផលេសុ បតិដ្ឋហីសុ។ តំ សន្ធាយ ចោទេន្តោ **អជ្ជាបិ តេ, អាវុសោ, សា ទិដ្ឋី**តិ គាថមាហ។ អយំ បនត្ថោ ពកព្រហ្មសុត្តេន (សំ. និ. ១.១៧៥) ទីបេតព្ពោ។ វុត្តំ ហេតំ (សំ. និ. ១.១៧៦) –

> “ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ តេន ខោ បន សមយេន អញ្ញតរស្ស ព្រហ្មុនោ ឯវរូបំ បាបកំ ទិដ្ឋិគតំ ឧប្បន្នំ ហោតិ – ‘នត្ថិ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា យោ ឥធ អាគច្ឆេយ្យា’តិ។ អថ ខោ ភគវា តស្ស ព្រហ្មុនោ ចេតសា ចេតោបរិវិតក្កមញ្ញាយ សេយ្យថាបិ នាម ពលវា បុរិសោ សមិញ្ជិតំ វា ពាហំ បសារេយ្យ , បសារិតំ វា ពាហំ សមិញ្ជេយ្យ; ឯវមេវ ជេតវនេ អន្តរហិតោ តស្មឹ ព្រហ្មលោកេ បាតុរហោសិ។ អថ ខោ ភគវា តស្ស ព្រហ្មុនោ ឧបរិវេហាសំ បល្លង្កេន និសីទិ តេជោធាតុំ សមាបជ្ជិត្វា។

“អថ ខោ អាយស្មតោ មហាមោគ្គល្លានស្ស ឯតទហោសិ ‘កហំ នុ ខោ ភគវា ឯតរហិ វិហរតី’តិ? អទ្ទស ខោ អាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ ភគវន្តំ ទិព្ពេន ចក្ខុនា វិសុទ្ធេន អតិក្កន្តមានុសកេន តស្ស ព្រហ្មុនោ ឧបរិវេហាសំ បល្លង្កេន និសិន្នំ តេជោធាតុំ សមាបន្នំ។ ទិស្វាន សេយ្យថាបិ នាម ពលវា បុរិសោ សមិញ្ជិតំ វា ពាហំ បសារេយ្យ, បសារិតំ វា ពាហំ សមិញ្ជេយ្យ; ឯវមេវ ជេតវនេ អន្តរហិតោ តស្មិំ ព្រហ្មលោកេ បាតុរហោសិ។ អថ ខោ អាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ បុរត្ថិមំ ទិសំ និស្សាយ តស្ស ព្រហ្មុនោ ឧបរិវេហាសំ បល្លង្កេន និសីទិ តេជោធាតុំ សមាបជ្ជិត្វា នីចតរំ ភគវតោ។

“អថ ខោ អាយស្មតោ មហាកស្សបស្ស ឯតទហោសិ – ‘កហំ នុ ខោ ភគវា ឯតរហិ វិហរតី’តិ? អទ្ទស ខោ អាយស្មា មហាកស្សបោ ភគវន្តំ ទិព្ពេន ចក្ខុនា វិសុទ្ធេន អតិក្កន្តមានុសកេន តស្ស ព្រហ្មុនោ ឧបរិវេហាសំ បល្លង្កេន និសិន្នំ តេជោធាតុំ សមាបន្នំ។ ទិស្វាន សេយ្យថាបិ នាម ពលវា បុរិសោ...បេ.... ឯវមេវ ជេតវនេ អន្តរហិតោ តស្មិំ ព្រហ្មលោកេ បាតុរហោសិ។ អថ ខោ អាយស្មា មហាកស្សបោ ទក្ខិណំ ទិសំ និស្សាយ តស្ស ព្រហ្មុនោ ឧបរិវេហាសំ បល្លង្កេន និសីទិ តេជោធាតុំ សមាបជ្ជិត្វា នីចតរំ ភគវតោ។

“អថ ខោ អាយស្មតោ មហាកប្បិនស្ស ឯតទហោសិ – ‘កហំ នុ ខោ ភគវា ឯតរហិ វិហរតី’តិ? អទ្ទស ខោ អាយស្មា មហាកប្បិនោ ភគវន្តំ ទិព្ពេន ចក្ខុនា វិសុទ្ធេន អតិក្កន្តមានុសកេន តស្ស ព្រហ្មុនោ ឧបរិវេហាសំ បល្លង្កេន និសិន្នំ តេជោធាតុំ សមាបន្នំ។ ទិស្វាន សេយ្យថាបិ នាម ពលវា បុរិសោ...បេ.... ឯវមេវ ជេតវនេ អន្តរហិតោ តស្មិំ ព្រហ្មលោកេ បាតុរហោសិ។ អថ ខោ អាយស្មា មហាកប្បិនោ បច្ឆិមំ ទិសំ និស្សាយ តស្ស ព្រហ្មុនោ ឧបរិវេហាសំ បល្លង្កេន និសីទិ តេជោធាតុំ សមាបជ្ជិត្វា នីចតរំ ភគវតោ។

“អថ ខោ អាយស្មតោ អនុរុទ្ធស្ស ឯតទហោសិ – ‘កហំ នុ ខោ ភគវា ឯតរហិ វិហរតី’តិ? អទ្ទស ខោ អាយស្មា អនុរុទ្ធោ ភគវន្តំ ទិព្ពេន ចក្ខុនា វិសុទ្ធេន អតិក្កន្តមានុសកេន តស្ស ព្រហ្មុនោ ឧបរិវេហាសំ បល្លង្កេន និសិន្នំ តេជោធាតុំ សមាបន្នំ។ ទិស្វាន សេយ្យថាបិ នាម ពលវា បុរិសោ...បេ.... ឯវមេវ ជេតវនេ អន្តរហិតោ តស្មិំ ព្រហ្មលោកេ បាតុរហោសិ។ អថ ខោ អាយស្មា អនុរុទ្ធោ ឧត្តរំ ទិសំ និស្សាយ តស្ស ព្រហ្មុនោ ឧបរិវេហាសំ បល្លង្កេន និសីទិ តេជោធាតុំ សមាបជ្ជិត្វា នីចតរំ ភគវតោ”។

អថ ខោ អាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ តំ ព្រហ្មានំ គាថាយ អជ្ឈភាសិ –

“អជ្ជាបិ តេ អាវុសោ សា ទិដ្ឋិ, យា តេ ទិដ្ឋិ បុរេ អហុ;
បស្សសិ វីតិវត្តន្តំ, ព្រហ្មលោកេ បភស្សរ”ន្តិ។

“ន មេ មារិស សា ទិដ្ឋិ, យា មេ ទិដ្ឋិ បុរេ អហុ;
បស្សាមិ វីតិវត្តន្តំ, ព្រហ្មលោកេ បភស្សរំ;
ស្វាហំ អជ្ជ កថំ វជ្ជំ, អហំ និច្ចោម្ហិ សស្សតោ”តិ។

“អថ ខោ ភគវា តំ ព្រហ្មានំ សំវេជេត្វា សេយ្យថាបិ នាម ពលវា បុរិសោ...បេ.... ឯវមេវ តស្មិំ ព្រហ្មលោកេ អន្តរហិតោ ជេតវនេ បាតុរហោសិ។ អថ ខោ សោ ព្រហ្មា អញ្ញតរំ ព្រហ្មបារិសជ្ជំ អាមន្តេសិ – ‘ឯហិ ត្វំ, មារិស, យេនាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ តេនុបសង្កម, ឧបសង្កមិត្វា អាយស្មន្តំ មហាមោគ្គល្លានំ ឯវំ វទេហិ – “អត្ថិ នុ ខោ, មារិស មោគ្គល្លាន, អញ្ញេបិ តស្ស ភគវតោ សាវកា ឯវំមហិទ្ធិកា ឯវំមហានុភាវា សេយ្យថាបិ ភវំ មោគ្គល្លានោ កស្សបោ កប្បិនោ អនុរុទ្ធោ”តិ? ‘ឯវំ, មារិសា’តិ ខោ សោ ព្រហ្មបារិសជ្ជោ តស្ស ព្រហ្មុនោ បដិស្សុត្វា យេនាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ តេនុបសង្កមិ, ឧបសង្កមិត្វា អាយស្មន្តំ មហាមោគ្គល្លានំ ឯតទវោច – ‘អត្ថិ នុ ខោ, មារិស មោគ្គល្លាន, អញ្ញេបិ តស្ស ភគវតោ សាវកា ឯវំមហិទ្ធិកា ឯវំមហានុភាវា សេយ្យថាបិ ភវំ មោគ្គល្លានោ កស្សបោ កប្បិនោ អនុរុទ្ធោ’តិ ? អថ ខោ អាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ តំ ព្រហ្មបារិសជ្ជំ គាថាយ អជ្ឈភាសិ –

“តេវិជ្ជា ឥទ្ធិបត្តា ច, ចេតោបរិយាយកោវិទា;
ខីណាសវា អរហន្តោ, ពហូ ពុទ្ធស្ស សាវកា”តិ។

“អថ ខោ សោ ព្រហ្មបារិសជ្ជោ អាយស្មតោ មហាមោគ្គល្លានស្ស ភាសិតំ អភិនន្ទិត្វា អនុមោទិត្វា យេន សោ ព្រហ្មា តេនុបសង្កមិ, ឧបសង្កមិត្វា តំ ព្រហ្មានំ ឯតទវោច – ‘អាយស្មា មារិស មហាមោគ្គល្លានោ ឯវមាហ –

“‘តេវិជ្ជា ឥទ្ធិបត្តា ច, ចេតោបរិយាយកោវិទា;
ខីណាសវា អរហន្តោ, ពហូ ពុទ្ធស្ស សាវកា’”តិ។ –

ឥទមវោច សោ ព្រហ្មបារិសជ្ជោ។ អត្តមនោ ច សោ ព្រហ្មា តស្ស ព្រហ្មបារិសជ្ជស្ស ភាសិតំ អភិនន្ទីតិ (សំ. និ. ១.១៧៦)។

ឥទំ សន្ធាយ វុត្តំ – “អយំ បនត្ថោ ពកព្រហ្មសុត្តេន ទីបេតព្ពោ”តិ។

មហានេរុនោ កូដន្តិ (ម. និ. ១.៥១៣) កូដសីសេន សកលមេវ សិនេរុបព្ពតរាជំ វទតិ។ **វិមោក្ខេន អបស្សយី**តិ (ម. និ. ១.៥១៣) ឈានវិមោក្ខេន និស្សយេន អភិញ្ញាយេន បស្សយីតិ អធិប្បាយោ។ **វន**ន្តិ (ម. និ. ១.៥១៣) ជម្ពុទីបំ។ សោ ហិ វនពាហុល្លតាយ “វន”ន្តិ វុត្តោ។ តេនាហ “ជម្ពុមណ្ឌស្ស ឥស្សរោ”តិ។ **បុព្ពវិទេហាន**ន្តិ (ម. និ. ១.៥១៣) បុព្ពវិទេហដ្ឋានញ្ច បុព្ពវិទេហន្តិ អត្ថោ។ **យេ ច ភូមិសយា នរា**តិ (ម. និ. ១.៥១៣) ភូមិសយា នរា នាម អបរគោយានឧត្តរកុរុកា ច មនុស្សា។ តេ ហិ គេហាភាវតោ “ភូមិសយា”តិ វុត្តា។ តេបិ សព្ពេ អបស្សយីតិ សម្ពន្ធោ។ អយំ បនត្ថោ នន្ទោបនន្ទទមនេន ទីបេតព្ពោ – ឯកស្មិំ កិរ សមយេ អនាថបិណ្ឌិកោ គហបតិ ភគវតោ ធម្មទេសនំ សុត្វា “ស្វេ, ភន្តេ, បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិំ មយ្ហំ គេហេ ភិក្ខំ គណ្ហថា”តិ និមន្តេត្វា បក្កាមិ។ តំទិវសញ្ច ភគវតោ បច្ចូសសមយេ ទសសហស្សិលោកធាតុំ ឱលោកេន្តស្ស នន្ទោបនន្ទោ នាម នាគរាជា ញាណមុខេ អាបាថំ អាគច្ឆិ។ ភគវា “អយំ នាគរាជា មយ្ហំ ញាណមុខេ អាបាថំ អាគច្ឆតិ, កិំ នុ ខោ ភវិស្សតី”តិ អាវជ្ជេន្តោ សរណគមនស្ស ឧបនិស្សយំ ទិស្វា “អយំ មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ តីសុ រតនេសុ អប្បសន្នោ, កោ នុ ខោ ឥមំ មិច្ឆាទិដ្ឋិតោ វិមោចេយ្យា”តិ អាវជ្ជេន្តោ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរំ អទ្ទស។ តតោ បភាតាយ រត្តិយា សរីរបដិជគ្គនំ កត្វា អាយស្មន្តំ អានន្ទំ អាមន្តេសិ – “អានន្ទ, បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ អារោចេហិ – ‘តថាគតោ ទេវចារិកំ គច្ឆតី’”តិ។ តំទិវសញ្ច នន្ទោបនន្ទស្ស អាបានភូមិំ សជ្ជយិំសុ។ សោ ទិព្ពរតនបល្លង្កេ ទិព្ពេន សេតច្ឆត្តេន ធារិយមានោ តិវិធនាដកេហិ ចេវ នាគបរិសាយ ច បរិវុតោ ទិព្ពភាជនេសុ ឧបដ្ឋាបិតអន្នបានំ ឱលោកយមានោ និសិន្នោ ហោតិ។ អថ ខោ ភគវា យថា នាគរាជា បស្សតិ, តថា កត្វា តស្ស វិមានមត្ថកេនេវ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិំ តាវតិំសទេវលោកាភិមុខោ បាយាសិ។

តេន ខោ បន សមយេន នន្ទោបនន្ទស្ស នាគរាជស្ស ឯវរូបំ បាបកំ ទិដ្ឋិគតំ ឧប្បន្នំ ហោតិ “ឥមេ ហិ នាម មុណ្ឌសមណកា អម្ហាកំ ឧបរិភវនេន ទេវានំ តាវតិំសានំ ភវនំ បវិសន្តិបិ និក្ខមន្តិបិ, ន ទានិ ឥតោ បដ្ឋាយ ឥមេសំ អម្ហាកំ មត្ថកេ បាទបំសុំ ឱកិរន្តានំ គន្តុំ ទស្សាមី”តិ ឧដ្ឋាយ សិនេរុបាទំ គន្ត្វា តំ អត្តភាវំ វិជហិត្វា សិនេរុំ សត្តក្ខត្តុំ ភោគេហិ បរិក្ខិបិត្វា ឧបរិ ផណំ កត្វា តាវតិំសភវនំ អវកុជ្ជេន ផណេន បរិគ្គហេត្វា អទស្សនំ គមេសិ។

អថ ខោ អាយស្មា រដ្ឋបាលោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – “បុព្ពេ, ភន្តេ, ឥមស្មិំ បទេសេ ឋិតោ សិនេរុំ បស្សាមិ, សិនេរុបរិភណ្ឌំ បស្សាមិ, តាវតិំសំ បស្សាមិ, វេជយន្តំ បស្សាមិ, វេជយន្តស្ស បាសាទស្ស ឧបរិធជំ បស្សាមិ។ កោ នុ ខោ, ភន្តេ, ហេតុ កោ បច្ចយោ, យំ ឯតរហិ នេវ សិនេរុំ បស្សាមិ…បេ.… ន វេជយន្តស្ស បាសាទស្ស ឧបរិធជំ បស្សាមី”តិ។ “អយំ, រដ្ឋបាល, នន្ទោបនន្ទោ នាម នាគរាជា តុម្ហាកំ កុបិតោ សិនេរុំ សត្តក្ខត្តុំ ភោគេហិ បរិក្ខិបិត្វា ឧបរិ ផណេន បដិច្ឆាទេត្វា អន្ធការំ កត្វា ឋិតោ”តិ។ “ទមេមិ នំ, ភន្តេ”តិ។ ន ភគវា នំ អនុជានិ។ អថ ខោ អាយស្មា ភទ្ទិយោ, អាយស្មា រាហុលោតិ អនុក្កមេន សព្ពេបិ ភិក្ខូ ឧដ្ឋហិំសុ។ ភគវា អនុជានិ។

អវសានេ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ – “អហំ, ភន្តេ, ទមេមិ ន”ន្តិ អាហ។ “ទមេហិ, មោគ្គល្លានា”តិ ភគវា អនុជានិ។ ថេរោ អត្តភាវំ វិជហិត្វា មហន្តំ នាគរាជវណ្ណំ អភិនិម្មិនិត្វា នន្ទោបនន្ទំ ចុទ្ទសក្ខត្តុំ ភោគេហិ បរិក្ខិបិត្វា តស្ស ផណមត្ថកេ អត្តនោ ផណំ ឋបេត្វា សិនេរុនា សទ្ធិំ អភិនិប្បីឡេសិ។ នាគរាជា ធូមាយិ។ ថេរោបិ “ន តុយ្ហំយេវ សរីរេ ធូមោ អត្ថិ, មយ្ហម្បិ អត្ថី”តិ ធូមាយិ។ នាគរាជស្ស ធូមោ ថេរំ ន ពាធតិ, ថេរស្ស បន ធូមោ នាគរាជំ ពាធតិ។ តតោ នាគរាជា បជ្ជលិ, ថេរោបិ “ន តុយ្ហំយេវ សរីរេ អគ្គិ អត្ថិ, មយ្ហម្បិ អត្ថី”តិ បជ្ជលិ។ នាគរាជស្ស តេជោ ថេរំ ន ពាធតិ, ថេរស្ស បន តេជោ នាគរាជានំ ពាធតិ។ នាគរាជា – “អយំ មំ

សិនេរុនា អភិនិប្បីឡេត្វា ធូមាយតិ ចេវ បជ្ជលតិ ចា”តិ ចិន្តេត្វា “ភោ, ត្វំ កោសី”តិ បដិបុច្ឆិ។ “អហំ ខោ, នន្ទ, មោគ្គល្លានោ”តិ។ “ភន្តេ, អត្តនោ ភិក្ខុភាវេន តិដ្ឋាហី”តិ។

ថេរោ តំ អត្តភាវំ វិជហិត្វា តស្ស ទក្ខិណកណ្ណសោតេន បវិសិត្វា វាមកណ្ណសោតេន និក្ខមិ, វាមកណ្ណសោតេន បវិសិត្វា ទក្ខិណកណ្ណសោតេន និក្ខមិ។ តថា ទក្ខិណនាសសោតេន បវិសិត្វា វាមនាសសោតេន និក្ខមិ, វាមនាសសោតេន បវិសិត្វា ទក្ខិណនាសសោតេន និក្ខមិ។ តតោ នាគរាជា មុខំ វិវរិ, ថេរោ មុខេន បវិសិត្វា អន្តោកុច្ឆិយំ បាចីនេន ច បច្ឆិមេន ច ចង្កមតិ។ ភគវា – “មោគ្គល្លាន, មនសិ ករោហិ, មហិទ្ធិកោ នាគោ”តិ អាហ។ ថេរោ “មយ្ហំ ខោ, ភន្តេ, ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា ភាវិតា ពហុលីកតា យានីកតា វត្ថុកតា អនុដ្ឋិតា បរិចិតា សុសមារទ្ធា, តិដ្ឋតុ, ភន្តេ, នន្ទោបនន្ទោ, អហំ នន្ទោបនន្ទសទិសានំ នាគរាជានំ សតម្បិ សហស្សម្បិ ទមេយ្យ”ន្តិអាទិមាហ។

នាគរាជា ចិន្តេសិ – “បវិសន្តោ តាវ មេ ន ទិដ្ឋោ, និក្ខមនកាលេ ទានិ នំ ទាឋន្តរេ បក្ខិបិត្វា ខាទិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា “និក្ខមថ, ភន្តេ, មា មំ អន្តោកុច្ឆិយំ អបរាបរំ ចង្កមន្តោ ពាធយិត្ថា”តិ អាហ។ ថេរោ និក្ខមិត្វា ពហិ អដ្ឋាសិ។ នាគរាជា “អយំ សោ”តិ ទិស្វា នាសវាតំ វិស្សជ្ជិ, ថេរោ ចតុត្ថជ្ឈានំ សមាបជ្ជិ, លោមកូបម្បិស្ស វាតោ ចាលេតុំ នាសក្ខិ។ អវសេសា ភិក្ខូ កិរ អាទិតោ បដ្ឋាយ សព្ពបាដិហារិយានិ កាតុំ សក្កុណេយ្យុំ, ឥមំ បន ឋានំ បត្វា ឯវំ ខិប្បនិសន្តិនោ ហុត្វា សមាបជ្ជិតុំ ន សក្ខិស្សន្តីតិ នេសំ ភគវា នាគរាជទមនំ នានុជានិ។

នាគរាជា “អហំ ឥមស្ស សមណស្ស នាសវាតេន លោមកូបម្បិ ចាលេតុំ នាសក្ខិំ, មហិទ្ធិកោ សោ សមណោ”តិ ចិន្តេសិ។ ថេរោ អត្តភាវំ វិជហិត្វា សុបណ្ណរូបំ អភិនិម្មិនិត្វា សុបណ្ណវាតំ ទស្សេន្តោ នាគរាជានំ អនុពន្ធិ។ នាគរាជា តំ អត្តភាវំ វិជហិត្វា មាណវករូបំ អភិនិម្មិនិត្វា “ភន្តេ, តុម្ហាកំ សរណំ គច្ឆាមី”តិ វទន្តោ ថេរស្ស បាទេ វន្ទិ។ ថេរោ “សត្ថា, នន្ទ, អាគតោ, ឯហិ គមិស្សាមា”តិ នាគរាជានំ ទមេត្វា និព្ពិសំ កត្វា គហេត្វា ភគវតោ សន្តិកំ អគមាសិ។ នាគរាជា ភគវន្តំ វន្ទិត្វា “ភន្តេ, តុម្ហាកំ សរណំ គច្ឆាមី”តិ អាហ។ ភគវា “សុខី ហោហិ, នាគរាជា”តិ វត្វា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ អនាថបិណ្ឌិកស្ស និវេសនំ អគមាសិ។

អនាថបិណ្ឌិកោ “កិំ, ភន្តេ, អតិទិវា អាគតត្ថា”តិ អាហ។ “មោគ្គល្លានស្ស ច នន្ទោបនន្ទស្ស ច សង្គាមោ អហោសី”តិ។ “កស្ស បន, ភន្តេ, ជយោ, កស្ស បរាជយោ”តិ? “មោគ្គល្លានស្ស ជយោ, នន្ទស្ស បរាជយោ”តិ។ អនាថបិណ្ឌិកោ “អធិវាសេតុ មេ, ភន្តេ, ភគវា សត្តាហំ ឯកបដិបាដិយា ភត្តំ សត្តាហំ ថេរស្ស សក្ការំ ករិស្សាមី”តិ វត្វា សត្តាហំ ពុទ្ធប្បមុខានំ បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ មហាសក្ការំ អកាសិ។ តេន វុត្តំ – “នន្ទោបនន្ទទមនេន ទីបេតព្ពោ”តិ។

ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ បុព្ពារាមេ វិសាខាយ មហាឧបាសិកាយ ការិតសហស្សគព្ភបដិមណ្ឌិតេ បាសាទេ ភគវតិ វិហរន្តេ…បេ.… សំវេជេសិ ច ទេវតាតិ។ តេន វុត្តំ –

“ធរណិម្បិ សុគម្ភីរំ, ពហលំ ទុប្បធំសិយំ;
វាមង្គុដ្ឋេន ខោភេយ្យំ, ឥទ្ធិយា បារមី គតោ”តិ។

តត្ថ **ឥទ្ធិយា បារមី គតោ**តិ វិកុព្ពនិទ្ធិអាទិឥទ្ធិយា បរិយោសានំ គតោ បត្តោ។

៣៩៥. **អស្មិមាន**ន្តិ អហមស្មិ បញ្ញាសីលសមាធិសម្បន្នោតិអាទិ អស្មិមានំ **ន បស្សាមិ** ន អក្ខាមីតិ អត្ថោ។ តទេវ ទីបេន្តោ **មានោ មយ្ហំ ន វិជ្ជតី**តិ អាហ។ **សាមណេរ ឧបាទាយា**តិ សាមណេរេ អាទឹ កត្វា សកលេ ភិក្ខុសង្ឃេ **គរុចិត្តំ** គារវចិត្តំ អាទរពហុមានំ អហំ ករោមីតិ អត្ថោ។

៣៩៦. **អបរិមេយ្យេ ឥតោ កប្បេ**តិ ឥតោ អម្ហាកំ ឧប្បន្នកប្បតោ អន្តរកប្បាទីហិ អបរិមេយ្យេ ឯកអសង្ខ្យេយ្យស្ស ឧបរិ សតសហស្សកប្បមត្ថកេតិ អត្ថោ។ **យំ កម្មមភិនីហរិ**ន្តិ អគ្គសាវកភាវស្ស បទំ បុញ្ញសម្បត្តឹ បូរេសឹ។ **តាហំ ភូមិមនុប្បត្តោ**តិ អហំ តំ សាវកភូមឹ អនុប្បត្តោ អាសវក្ខយសង្ខាតំ និព្ពានំ បត្តោ អស្មីតិ អត្ថោ។

៣៩៧. អត្ថបដិសម្ភិទាទយោ ចតស្សោ បដិសម្ភិទា សោតាបត្តិមគ្គាទយោ អដ្ឋ វិមោក្ខា ឥទ្ធិវិធាទយោ ឆ អភិញ្ញាយោ **មេ** មយា **សច្ឆិកតា** បច្ចក្ខំ កតា។ **ពុទ្ធស្ស** ភគវតោ ឱវាទានុសាសនីសង្ខាតំ **សាសនំ** មយា **កតំ**

សីលបដិបត្តិនិប្ផាទនវសេន បរិយោសាបិតន្តិ អត្ថោ។

ឥត្ថន្តិ ឥមិនា បការេន ហេដ្ឋា វុត្តក្កមេន។ ឯវំ សោ ឯកស្សេវ អនោមទស្សីពុទ្ធស្ស សន្តិកេ ទ្វិក្ខត្តុំ ព្យាករណំ លភិ។ កថំ? ហេដ្ឋា វុត្តនយេន សេដ្ឋិ ហុត្វា តស្ស ភគវតោ សន្តិកេ លទ្ធព្យាករណោ តតោ ចុតោ សាមុទ្ទិកេ នាគភវនេ និព្ពត្តោ តស្សេវ ភគវតោ សន្តិកេ ទីឃាយុកភាវេន ឧបហារំ កត្វា និមន្តេត្វា ភោជេត្វា មហាបូជំ អកាសិ។ តទាបិ ភគវា ព្យាករណំ កថេសិ។ **សុទ**ន្តិ បទបូរណេ និបាតោ។ **អាយស្មា**តិ បិយវចនំ គរុគារវាធិវចនំ។ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ ឥមា អបទានគាថាយោ **អភាសិត្ថ** កថេសិ។ **ឥតី**តិ បរិសមាបនត្ថេ និបាតោ។

មហាមោគ្គល្លានត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៣-៣. មហាកស្សបត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បទុមុត្តរស្ស ភគវតោត្យាទិកំ អាយស្មតោ មហាកស្សបត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញសម្ភារានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរភគវតោ កាលេ ហំសវតីនគរេ វេទេហោ នាម អសីតិកោដិវិភវោ កុដុម្ពិកោ អហោសិ។ សោ ពុទ្ធមាមកោ, ធម្មមាមកោ, សង្ឃមាមកោ, ឧបាសកោ ហុត្វា វិហរន្តោ ឯកស្មិំ ឧបោសថទិវសេ បាតោវ សុភោជនំ ភុញ្ជិត្វា ឧបោសថង្គានិ អធិដ្ឋាយ គន្ធបុប្ផាទីនិ គហេត្វា វិហារំ គន្ត្វា សត្ថារំ បូជេត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។

តស្មិញ្ច ខណេ សត្ថា មហានិសភត្ថេរំ នាម តតិយសាវកំ "ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខូនំ ធុតវាទានំ យទិទំ និសភោ"តិ ឯតទគ្គេ ឋបេសិ។ ឧបាសកោ តំ សុត្វា បសន្នោ ធម្មកថាវសានេ មហាជនេ ឧដ្ឋាយ គតេ សត្ថារំ វន្ទិត្វា "ស្វេ, ភន្តេ, មយ្ហំ ភិក្ខំ អធិវាសេថា"តិ និមន្តេសិ។ "មហា ខោ, ឧបាសក, ភិក្ខុសង្ឃោ"តិ។ "កិត្តកោ, ភន្តេ"តិ? "អដ្ឋសដ្ឋិភិក្ខុសតសហស្ស"ន្តិ។ "ភន្តេ, ឯកំ សាមណេរម្បិ វិហារេ អសេសេត្វា មយ្ហំ ភិក្ខំ គណ្ហថា"តិ។ សត្ថា អធិវាសេសិ។ ឧបាសកោ សត្ថុ អធិវាសនំ ញត្វា គេហំ គន្ត្វា មហាទានំ សជ្ជេត្វា បុនទិវសេ សត្ថុ កាលំ អារោចាបេសិ។ សត្ថា បត្តចីវរមាទាយ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ ឧបាសកស្ស ឃរំ គន្ត្វា បញ្ញត្តាសនេ និសិន្នោ ទក្ខិណោទកាវសានេ យាគុអាទីនិ សម្បដិច្ឆន្តោ ភត្តវិស្សគ្គំ អកាសិ។ ឧបាសកោបិ សត្ថុ សន្តិកេ និសីទិ។

តស្មិំ អន្តរេ **មហានិសភត្ថេរោ** បិណ្ឌាយ ចរន្តោ តមេវ វីថិំ បដិបជ្ជិ។ ឧបាសកោ ទិស្វា ឧដ្ឋាយ គន្ត្វា ថេរំ វន្ទិត្វា "បត្តំ, ភន្តេ, ទេថា"តិ អាហ។ ថេរោ បត្តំ អទាសិ។ "ភន្តេ, ឥធេវ បវិសថ, សត្ថាបិ គេហេ និសិន្នោ"តិ។ "ន វដ្ដិស្សតិ, ឧបាសកា"តិ។ សោ ថេរស្ស បត្តំ គហេត្វា បិណ្ឌបាតស្ស បូរេត្វា អទាសិ។ តតោ ថេរំ អនុគន្ត្វា និវត្តោ សត្ថុ សន្តិកេ និសីទិត្វា ឯវមាហ – "មហានិសភត្ថេរោ, ភន្តេ, 'សត្ថាបិ គេហេ និសិន្នោ'តិ វុត្តេបិ បវិសិតុំ ន ឥច្ឆិ។ អត្ថិ នុ ខោ ឯតស្ស តុម្ហាកំ គុណេហិ អតិរេកគុណោ"តិ? ពុទ្ធានញ្ច វណ្ណមច្ឆេរំ នាម នត្ថិ, តស្មា សត្ថា ឯវមាហ – "ឧបាសក, មយំ ភិក្ខំ អាគមយមានា គេហេ និសីទាម, សោ ភិក្ខុ ន ឯវំ និសីទិត្វា ភិក្ខំ ឧទិក្ខតិ។ មយំ គាមន្តសេនាសនេ វសាម, សោ អរញ្ញេយេវ វសតិ។ មយំ ឆន្នេ វសាម, សោ អព្ភោកាសេយេវ វសតី"តិ ភគវា "អយញ្ច អយញ្ចេតស្ស គុណោ"តិ មហាសមុទ្ទំ បូរយមានោ វិយ តស្ស គុណំ កថេសិ។

ឧបាសកោបិ បកតិយា ជលមានទីបោ តេលេន អាសិត្តោ វិយ សុដ្ឋុតរំ បសន្នោ ហុត្វា ចិន្តេសិ – "កិំ មយ្ហំ អញ្ញាយ សម្បត្តិយា, យំនូនាហំ អនាគតេ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សន្តិកេ ធុតវាទានំ អគ្គភាវត្ថាយ បត្ថនំ ករិស្សាមី"តិ។ សោ បុនបិ សត្ថារំ និមន្តេត្វា តេនេវ និយាមេន សត្ត ទិវសេ មហាទានំ ទត្វា សត្តមេ ទិវសេ ពុទ្ធប្បមុខស្ស មហាភិក្ខុសង្ឃស្ស តិចីវរានិ ទត្វា សត្ថុ បាទមូលេ និបជ្ជិត្វា ឯវមាហ – "យំ មេ, ភន្តេ, សត្ត ទិវសេ ទានំ ទេន្តស្ស មេត្តំ កាយកម្មំ មេត្តំ វចីកម្មំ មេត្តំ មនោកម្មំ បច្ចុបដ្ឋិតំ, ឥមិនាហំ ន អញ្ញំ ទេវសម្បត្តិំ វា សក្កមារព្រហ្មសម្បត្តិំ វា បត្ថេមិ, ឥទំ បន មេ កម្មំ អនាគតេ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សន្តិកេ មហានិសភត្ថេរេន បត្តដ្ឋានន្តរំ បាបុណនត្ថាយ តេរសធុតង្គធរានំ អគ្គភាវស្ស អធិការោ ហោតូ"តិ។ សត្ថា "មហន្តំ ឋានំ ឥមិនា បត្ថិតំ, សមិជ្ឈិស្សតិ នុ ខោ, នោ"តិ ឱលោកេន្តោ សមិជ្ឈនភាវំ ទិស្វា អាហ – "មនាបំ តេ ឋានំ បត្ថិតំ, អនាគតេ សតសហស្សកប្បាវសានេ គោតមោ នាម ពុទ្ធោ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, តស្ស ត្វំ តតិយសាវកោ មហាកស្សបត្ថេរោ នាម ភវិស្សសី"តិ ព្យាកាសិ។ តំ សុត្វា ឧបាសកោ "ពុទ្ធានំ ទ្វេ កថា នាម នត្ថី"តិ បុនទិវសេ បត្តព្ពំ វិយ តំ សម្បត្តិំ អមញ្ញិត្ថ។ សោ យាវតាយុកំ ទានំ ទត្វា សីលំ សមាទាយ រក្ខិត្វា នានប្បការំ បុញ្ញកម្មំ កត្វា កាលំកត្វា សគ្គេ និព្ពត្តិ។

តតោ បដ្ឋាយ ទេវមនុស្សេសុ សម្បត្តឹ អនុភវន្តោ ឥតោ ឯកនវុតិកប្បេ វិបស្សិសម្មាសម្ពុទ្ធេ ពន្ធុមតីនគរំ ឧបនិស្សាយ ខេមេ មិគទាយេ វិហរន្តេ ទេវលោកា ចវិត្វា អញ្ញតរស្មឹ បរិជិណ្ណព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិ។ តស្មិញ្ច កាលេ វិបស្សី ភគវា សត្តមេ សំវច្ឆរេ ធម្មំ កថេសិ, មហន្តំ កោលាហលំ អហោសិ។ សកលជម្ពុទីបេ ទេវតា “សត្ថា ធម្មំ កថេស្សតី”តិ អារោចេសុំ។ ព្រាហ្មណោ តំ សាសនំ អស្សោសិ។ តស្ស និវាសនសាដកោ ឯកោយេវ, តថា ព្រាហ្មណិយា។ បារុបនំ បន ទ្វិន្នម្បិ ឯកមេវ។ សោ សកលនគរេ “ឯកសាដកព្រាហ្មណោ”តិ បញ្ញាយិ ។ សោ ព្រាហ្មណោ កេនចិទេវ កិច្ចេន ព្រាហ្មណានំ សន្និបាតេ សតិ ព្រាហ្មណឹ គេហេ ឋបេត្វា សយំ តំ វត្ថំ បារុបិត្វា គច្ឆតិ, ព្រាហ្មណីនំ សន្និបាតេ សតិ សយំ គេហេ អច្ឆតិ, ព្រាហ្មណី តំ វត្ថំ បារុបិត្វា គច្ឆតិ។ តស្មឹ បន ទិវសេ សោ ព្រាហ្មណឹ អាហ – “ភោតិ, កឹ ត្វំ រត្តឹ ធម្មំ សុណិស្សសិ, ឧទាហុ ទិវា”តិ? “សាមិ, អហំ មាតុគាមោ ភីរុកជាតិកា រត្តឹ សោតុំ ន សក្កោមិ, ទិវា សោស្សាមី”តិ តំ ព្រាហ្មណំ គេហេ ឋបេត្វា តំ វត្ថំ បារុបិត្វា ឧបាសិកាហិ សទ្ធឹ វិហារំ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នា ធម្មំ សុត្វា ឧបាសិកាហិ សទ្ធឹ អគមាសិ។ អថ ព្រាហ្មណោ តំ គេហេ ឋបេត្វា តំ វត្ថំ បារុបិត្វា វិហារំ គតោ។

តស្មិញ្ច សមយេ សត្ថា បរិសមជ្ឈេ អលង្កតធម្មាសនេ និសិន្នោ ចិត្តពីជនឹ គហេត្វា អាកាសគង្គំ ឱតារេន្តោ វិយ សិនេរុំ មន្ថំ កត្វា សាគរំ និម្មន្ថេន្តោ វិយ ច ធម្មកថំ កថេសិ។ ព្រាហ្មណស្ស បរិសបរិយន្តេ និសិន្នស្ស ធម្មំ សុណន្តស្ស បឋមយាមេយេវ សកលសរីរំ បូរយមានា បញ្ចវណ្ណា បីតិ ឧប្បជ្ជិ។ សោ បារុតវត្ថំ សង្ឃរិត្វា “ទសពលស្ស ទស្សាមី”តិ ចិន្តេសិ។ អថស្ស អាទីនវសហស្សំ ទស្សយមានំ មច្ឆេរំ ឧប្បជ្ជិ។ សោ “ព្រាហ្មណិយា តុយ្ហញ្ច ឯកមេវ វត្ថំ, អញ្ញំ កិញ្ចិ បារុបនំ នាម នត្ថិ, អបារុបិត្វា ពហិ វិចរិតុំ ន សក្កោមី”តិ សព្ពថាបិ អទាតុកាមោ អហោសិ។ អថស្ស និក្ខន្តេ បឋមេ មជ្ឈិមយាមេតិ តថេវ បីតិ ឧប្បជ្ជិ។ សោ តថេវ ចិន្តេត្វា តថេវ អទាតុកាមោ អហោសិ។ អថស្ស មជ្ឈិមេ យាមេ និក្ខន្តេ បច្ឆិមយាមេបិ តថេវ បីតិ ឧប្បជ្ជិ។ តទា សោ មច្ឆេរំ ជិនិត្វា វត្ថំ សង្ឃរិត្វា សត្ថុ បាទមូលេ ឋបេសិ។ តតោ វាមហត្ថំ អាភុជិត្វា ទក្ខិណេន ហត្ថេន អប្ផោដេត្វា “ជិតំ មេ, ជិតំ មេ”តិ តិក្ខត្តុំ នទិ។

តស្មឹ សមយេ ពន្ធុមា រាជា ធម្មាសនស្ស បច្ឆតោ អន្តោសាណិយំ និសិន្នោ ធម្មំ សុណាតិ។ រញ្ញោ ច នាម “ជិតំ មេ”តិ សទ្ទោ អមនាបោ ហោតិ។ រាជា បុរិសំ អាណាបេសិ “គច្ឆ, ភណេ, ឯតំ បុច្ឆ – ‘កឹ សោ វទតី’”តិ? ព្រាហ្មណោ តេនាគន្ត្វា បុច្ឆិតោ “អវសេសា ហត្ថិយានាទីនិ អារុយ្ហ អសិចម្មាទីនិ គហេត្វា បរសេនំ ជិនន្តិ, ន តំ អច្ឆរិយំ។ អហំ បន បច្ឆតោ អាគច្ឆន្តស្ស កូដគោណស្ស មុគ្គរេន សីសំ ភិន្ទិត្វា តំ បលាបេន្តោ វិយ មច្ឆេរចិត្តំ ជិនិត្វា បារុតវត្ថំ ទសពលស្ស អទាសឹ, តំ មេ ជិតំ មច្ឆេរំ អច្ឆរិយ”ន្តិ អាហ។ សោ អាគន្ត្វា តំ បវត្តឹ រញ្ញោ អារោចេសិ។ រាជា “អម្ហេ, ភណេ, ទសពលស្ស អនុរូបំ ន ជានាម, ព្រាហ្មណោ ជានាតី”តិ តស្ស បសីទិត្វា វត្ថយុគំ បេសេសិ។ តំ ទិស្វា ព្រាហ្មណោ ចិន្តេសិ – “រាជា មយ្ហំ តុណ្ហី និសិន្នស្ស បឋមំ កិញ្ចិ អទត្វា សត្ថុ គុណេ កថេន្តស្ស អទាសិ, សត្ថុ គុណេ បដិច្ច ឥទំ ឧប្បន្នំ, សត្ថុយេវ អនុច្ឆវិក”ន្តិ តម្បិ វត្ថយុគំ ទសពលស្ស អទាសិ។ រាជា “កឹ ព្រាហ្មណេន កត”ន្តិ បុច្ឆិត្វា “តម្បិ តេន វត្ថយុគំ តថាគតស្សេវ ទិន្ន”ន្តិ សុត្វា អញ្ញានិបិ ទ្វេ វត្ថយុគានិ បេសេសិ, សោ តានិបិ សត្ថុ អទាសិ។ បុន រាជា ‘អញ្ញានិបិ ចត្តារី’តិ ឯវំ វត្វា យាវ ឯវំ ទ្វត្តឹស វត្ថយុគានិ បេសេសិ។ អថ ព្រាហ្មណោ “ឥទំ វឌ្ឍេត្វា វឌ្ឍេត្វា គហណំ វិយ ហោតី”តិ អត្តនោ អត្ថាយ ឯកំ, ព្រាហ្មណិយា ឯកន្តិ ទ្វេ វត្ថយុគានិ គហេត្វា, តឹស យុគានិ តថាគតស្សេវ អទាសិ។ តតោ បដ្ឋាយ ច សោ សត្ថុ វិស្សាសិកោ ជាតោ។

អថ តំ រាជា ឯកទិវសំ សីតសមយេ សត្ថុ សន្តិកេ ធម្មំ សុណន្តំ ទិស្វា សតសហស្សគ្ឃនកំ អត្តនោ បារុតំ រត្តកម្ពលំ ទត្វា អាហ – “ឥតោ បដ្ឋាយ ឥមំ បារុបិត្វា ធម្មំ សុណាហី”តិ។ សោ “កឹ មេ ឥមិនា កម្ពលេន ឥមស្មឹ បូតិកាយេ ឧបនីតេនា”តិ ចិន្តេត្វា អន្តោគន្ធកុដិយំ តថាគតស្ស មញ្ចស្ស ឧបរិ វិតានំ កត្វា អគមាសិ។ អថេកទិវសំ រាជា បាតោវ វិហារំ គន្ត្វា អន្តោគន្ធកុដិយំ សត្ថុ សន្តិកេ និសីទិ។ តស្មឹ ខណេ ឆព្ពណ្ណា ពុទ្ធរស្មិយោ កម្ពលេ បដិហញ្ញន្តិ, កម្ពលោ អតិវិយ វិរោចិត្ថ។ រាជា ឧល្លោកេន្តោ សញ្ជានិត្វា អាហ – “អម្ហាកំ, ភន្តេ, ឯស កម្ពលោ, អម្ហេហិ ឯកសាដកព្រាហ្មណស្ស ទិន្នោ”តិ។ “តុម្ហេហិ, មហារាជ, ព្រាហ្មណោ បូជិតោ, ព្រាហ្មណេន មយំ បូជិតា”តិ។ រាជា “ព្រាហ្មណោ យុត្តំ អញ្ញាសិ, ន មយ”ន្តិ បសីទិត្វា យំ មនុស្សានំ ឧបការភូតំ, តំ សព្ពំ អដ្ឋដ្ឋកំ កត្វា សព្ពដ្ឋកំ នាម ទានំ ទត្វា បុរោហិតដ្ឋានេ ឋបេសិ។ សោបិ “អដ្ឋដ្ឋកំ នាម ចតុសដ្ឋិ ហោតី”តិ ចតុសដ្ឋិ សលាកភត្តានិ ឧបដ្ឋបេត្វា យាវជីវំ ទានំ ទត្វា សីលំ រក្ខិត្វា តតោ ចុតោ សគ្គេ និព្ពត្តិ។

បុន តតោ ចុតោ ឥមស្មឹ កប្បេ ភគវតោ កោណាគមនស្ស ភគវតោ កស្សបស្ស ចាតិ ទ្វិន្នំ អន្តរេ ពារាណសិយំ កុដុម្ពិយកុលេ និព្ពត្តោ។ សោ វឌ្ឍិមន្វាយ ឃរាវាសំ វសន្តោ ឯកទិវសំ អរញ្ញេ ជង្ឃវិហារំ វិចរតិ។ តស្មិញ្ច សមយេ បច្ចេកពុទ្ធោ នទីតីរេ ចីវរកម្មំ ករោន្តោ អនុវាតេ អប្បហោន្តេ សង្ឃរិត្វា ឋបេតុមារទ្ធោ។ សោ តំ

ទិស្វា “កស្មា, ភន្តេ, សង្ឃរិត្វា ឋបេថា”តិ អាហ។ “អនុវាតោ នប្បហោតី”តិ។ “ឥមិនា, ភន្តេ, ករោថា”តិ ឧត្តរិសាដកំ ទត្វា “និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ មេ កាចិ ហានិ មា ហោតូ”តិ បត្ថនំ អកាសិ។

យរេបិស្ស ភគិនិយា សទ្ធឹ ភរិយាយ កលហំ ករោន្តិយា បច្ចេកពុទ្ធោ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។ អថស្ស ភគិនី បច្ចេកពុទ្ធស្ស បិណ្ឌបាតំ ទត្វា តស្ស ភរិយំ សន្ធាយ – “ឯវរូបំ ពាលំ យោជនសតេ បរិវជ្ជេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ ឋបេសិ។ សា គេហង្គណេ ឋិតា សុត្វា “ឥមាយ ទិន្នភត្តំ ឯស មា ភុញ្ជតូ”តិ បត្តំ គហេត្វា ភត្តំ ឆឌ្ឌេត្វា កលលស្ស បូរេត្វា អទាសិ។ ឥតរា ទិស្វា “ពាលេ, មំ តាវ អក្កោស វា បហរ វា, ឯវរូបស្ស បន ទ្វេ អសង្ខ្យេយ្យានិ បូរិតបារមិស្ស បច្ចេកពុទ្ធស្ស បត្តតោ ភត្តំ ឆឌ្ឌេត្វា កលលំ ទាតុំ ន យុត្ត”ន្តិ អាហ។ អថស្ស ភរិយាយ បដិសង្ខានំ ឧប្បជ្ជិ។ សា “តិដ្ឋថ, ភន្តេ”តិ កលលំ ឆឌ្ឌេត្វា បត្តំ ធោវិត្វា គន្ធចុណ្ណេន ឧព្ពដ្ដេត្វា បណីតភត្តស្ស ចតុមធុរស្ស ច បូរេត្វា ឧបរិ អាសិត្តេន បទុមគព្ភវណ្ណេន សប្បិនា វិជ្ជោតមានំ បត្តំ បច្ចេកពុទ្ធស្ស ហត្ថេ ឋបេត្វា “យថា អយំ បិណ្ឌបាតោ ឱភាសជាតោ, ឯវំ ឱភាសជាតំ មេ សរីរំ ហោតូ”តិ បត្ថនំ អកាសិ។ បច្ចេកពុទ្ធោ អនុមោទិត្វា អាកាសំ បក្ខន្ទិ។ តេបិ ទ្វេ ជាយម្បតិកា យាវតាយុកំ ឋត្វា តតោ ចុតា សគ្គេ និព្ពត្តឹសុ។ បុន តតោ ចវិត្វា ឧបាសកោ កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ ពារាណសិយំ អសីតិកោដិវិភវសម្បន្នេ កុលេ និព្ពត្តិ, ឥតរាបិ តាទិសស្សេវ សេដ្ឋិនោ ធីតា ហុត្វា និព្ពត្តិ, តស្ស វយប្បត្តស្ស តមេវ សេដ្ឋិធីតរំ អានយឹសុ។ តស្សា បុព្ពេ អនិដ្ឋវិបាកស្ស បាបកម្មស្ស អានុភាវេន បតិកុលំ បវិដ្ឋមត្តាយ ឧម្មារន្តរតោ បដ្ឋាយ សកលំ គេហំ ឧគ្ឃាដិតវច្ចកូបោ វិយ ទុគ្គន្ធំ ជាតំ។ កុមារោ “កស្សាយំ គន្ធោ”តិ បុច្ឆិត្វា “សេដ្ឋិកញ្ញាយា”តិ សុត្វា “នីហរថ ន”ន្តិ តស្សាយេវ កុលឃរំ បេសេសិ។ សា តេនេវ នីហារេន សត្តសុ ឋានេសុ បដិនិវត្តិ។

តេន សមយេន កស្សបទសពលោ បរិនិព្ពាយិ។ តស្ស សតសហស្សគ្ឃនិកាហិ សុវណ្ណិដ្ឋកាហិ យោជនុព្ពេធំ ចេតិយំ អារភឹសុ។ តស្មិំ ចេតិយេ ករិយមានេ សា សេដ្ឋិធីតា ចិន្តេសិ – “អហំ សត្តសុ ឋានេសុ បដិនិវត្តា, កឹ មេ ជីវិតេនា”តិ អត្តនោ អាភរណភណ្ឌំ ភញ្ជាបេត្វា សុវណ្ណិដ្ឋកំ ការេសិ រតនាយតំ វិទត្ថិវិត្ថិណ្ណំ ចតុរង្គុលុព្ពេធំ។ តតោ ហរិតាលមនោសិលាបិណ្ឌំ គហេត្វា អដ្ឋ ឧប្បលបុប្ផហត្ថកេ អាទាយ ចេតិយករណដ្ឋានំ គតា។ តស្មិញ្ច ខណេ ឯកា ឥដ្ឋកាបន្តិ បរិក្ខិបិត្វា អាគច្ឆមានា ឃដនិដ្ឋកាយ ឩនា ហោតិ។ សេដ្ឋិធីតា វឌ្ឍកឹ អាហ “ឥមំ មេ ឥដ្ឋកំ ឯត្ថ ឋបេថា”តិ។ “អម្ម ភទ្ទកេ, កាលេ អាគតាសិ, សយមេវ ឋបេហី”តិ។ សា អារុយ្ហ តេលេន ហរិតាលមនោសិលាបិណ្ឌំ យោជេត្វា តេន ពន្ធនេន ឥដ្ឋកំ បតិដ្ឋបេត្វា ឧបរិ អដ្ឋហិ ឧប្បលបុប្ផហត្ថកេហិ បូជំ កត្វា វន្ទិត្វា “និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ មេ កាយតោ ចន្ទនគន្ធោ វាយតុ, មុខតោ ឧប្បលគន្ធោ”តិ បត្ថនំ កត្វា ចេតិយំ វន្ទិត្វា បទក្ខិណំ កត្វា គេហំ អគមាសិ។

តស្មិំយេវ ខណេ សា យស្ស សេដ្ឋិបុត្តស្ស បឋមំ គេហំ នីតា, តស្ស តំ អារព្ភ សតិ ឧទបាទិ។ នគរេបិ នក្ខត្តំ សង្ឃុដ្ឋំ ហោតិ។ សោ ឧបដ្ឋាកេ អាហ “ឥធ អានីតា សេដ្ឋិធីតា កុហិ”ន្តិ? “កុលគេហេ, សាមី”តិ។ “អានេថ នំ, នក្ខត្តំ កីឡិស្សាមី”តិ។ តេ គន្ត្វា តំ វន្ទិត្វា ឋិតា។ “កឹ, តាតា, អាគតត្ថា”តិ តាយ បុដ្ឋា តស្សា តំ បវត្តឹ អាចិក្ខឹសុ។ “តាតា, មយា អាភរណភណ្ឌេហិ ចេតិយំ បូជិតំ, អាភរណំ មេ នត្ថី”តិ។ តេ គន្ត្វា សេដ្ឋិបុត្តស្ស អារោចេសុំ។ “អានេថ នំ, បិឡន្ធនំ លភិស្សតី”តិ។ តេ តំ អានយឹសុ។ តស្សា សហ គេហបវេសនេន សកលគេហំ ចន្ទនគន្ធោ ចេវ ឧប្បលគន្ធោ ច វាយិ។ សេដ្ឋិបុត្តោ តំ បុច្ឆិ – “ភទ្ទេ, តវ សរីរតោ បឋមំ ទុគ្គន្ធោ វាយិ, ឥទានិ បន តេ សរីរតោ ចន្ទនគន្ធោ, មុខតោ ឧប្បលគន្ធោ វាយតិ, កិមេត”ន្តិ? សា អាទិតោ បដ្ឋាយ អត្តនា កតកម្មំ អារោចេសិ។ សេដ្ឋិបុត្តោ “និយ្យានិកំ វត ពុទ្ធសាសន”ន្តិ បសីទិត្វា យោជនិកំ សុវណ្ណចេតិយំ កម្ពលកញ្ចុកេន បដិច្ឆាទេត្វា តត្ថ តត្ថ រថចក្កបមាណេហិ សុវណ្ណបទុមេហិ អលង្ករិ។ តេសំ ទ្វាទសហត្ថា ឱលម្ពកា ហោន្តិ។

សោ តត្ថ យាវតាយុកំ ឋត្វា តតោ ចុតោ សគ្គេ និព្ពត្តិត្វា, បុន តតោ ចវិត្វា ពារាណសិតោ យោជនមត្តេ ឋានេ អញ្ញតរស្មឹ អមច្ចកុលេ និព្ពត្តិ។ ភរិយា បនស្ស ទេវលោកតោ ចវិត្វា រាជកុលេ ជេដ្ឋរាជធីតា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ តេសុ វយប្បត្តេសុ កុមារស្ស វសនគាមេ នក្ខត្តំ សង្ឃុដ្ឋំ។ សោ មាតរំ អាហ – “អម្ម, សាដកំ មេ ទេហិ, នក្ខត្តំ កីឡិស្សាមី”តិ។ សា ធោតវត្ថំ នីហរិត្វា អទាសិ។ “អម្ម, ថូលមិទ”ន្តិ អាហ។ សា អញ្ញំ នីហរិត្វា អទាសិ។ សោ តម្បិ បដិក្ខិបិ។ អថ នំ មាតា អាហ – “តាត, យាទិសេ គេហេ មយំ ជាតា, នត្ថិ នោ ឥតោ សុខុមតរស្ស បដិលាភាយ បុញ្ញ”ន្តិ។ “តេន ហិ លភនដ្ឋានំ គច្ឆាមិ, អម្មា”តិ។ “បុត្ត, អហំ អជ្ជេវ តុយ្ហំ ពារាណសិនគររជ្ជំ បដិលាភំ ឥច្ឆាមី”តិ។ សោ មាតរំ វន្ទិត្វា “គច្ឆាមិ, អម្មា”តិ។ “គច្ឆ, តាតា”តិ។ សោ បន បុញ្ញនិយាមេន និក្ខមិត្វា ពារាណសឹ គន្ត្វា ឧយ្យានេ មង្គលសិលាបដ្ដេ សសីសំ បារុបិត្វា និបជ្ជិ។ សោ ច ពារាណសិរញ្ញោ កាលង្កតស្ស សត្តមោ ទិវសោ ហោតិ។

អមច្ចា រញ្ញោ សរីរកិច្ចំ កត្វា រាជង្គណេ និសីទិត្វា មន្តយឹសុ – “រញ្ញោ ឯកា ធីតាវ អត្ថិ, បុត្តោ នត្ថិ, អរាជកំ រជ្ជំ នស្សិស្សតិ, កោ រាជា ភវិតុំ អរហតី”តិ? “ត្វំ ហោហិ, ត្វំ ហោហី”តិ។ បុរោហិតោ អាហ – “ពហុំ ឱលោកេតុំ ន វដ្ដតិ, ផុស្សរថំ វិស្សជ្ជេស្សាមា”តិ។ តេ កុមុទវណ្ណេ ចត្តារោ សិន្ធវេ យោជេត្វា បញ្ចវិធរាជកកុធភណ្ឌំ សេតច្ឆត្តញ្ច តស្មឹ ឋបេត្វា រថំ វិស្សជ្ជេត្វា បច្ឆតោ តូរិយានិ បគ្គណ្ហាបេសុំ។ រថោ បាចីនទ្វារេន និក្ខមិត្វា ឧយ្យានាភិមុខោ អគមាសិ។ “បរិចយេន ឧយ្យានាភិមុខោ គច្ឆតិ, និវត្តេមា”តិ កេចិ អាហំសុ។ បុរោហិតោ “មា និវត្តយិត្ថា”តិ អាហ។ រថោ គន្ត្វា កុមារំ បទក្ខិណំ កត្វា អារុហនសជ្ជោ ហុត្វា អដ្ឋាសិ។ បុរោហិតោ បារុបនកណ្ណំ អបនេត្វា បាទតលានិ ឱលោកេន្តោ “តិដ្ឋតុ អយំ ទីបោ, ទ្វិសហស្សបរិត្តទីបវារេសុ ចតូសុ មហាទីបេសុ ឯស រជ្ជំ ការេតុំ យុត្តោ”តិ វត្វា “តូរិយានិ បគ្គណ្ហថា”តិ តិក្ខត្តុំ តូរិយានិ បគ្គណ្ហាបេតិ។

អថ កុមារោ មុខំ វិវរិត្វា ឱលោកេន្តោ “កេន កម្មេន អាគតត្ថា”តិ អាហ។ “ទេវ, តុម្ហាកំ រជ្ជំ បាបុណាតី”តិ។ “រាជា វោ កហ”ន្តិ? “ទេវត្តំ គតោ, សាមី”តិ។ “កតិ ទិវសា អតិក្កន្តា”តិ ? “អជ្ជ សត្តមោ ទិវសោ”តិ។ “បុត្តោ វា ធីតា វា នត្ថី”តិ ? “ធីតា អត្ថិ, ទេវ, បុត្តោ នត្ថី”តិ។ “តេន ហិ ករិស្សាមិ រជ្ជ”ន្តិ។ តេ តាវទេវ អភិសេកមណ្ឌបំ ការេត្វា រាជធីតរំ សព្ពាលង្ការេហិ អលង្ករិត្វា ឧយ្យានំ អានេត្វា កុមារស្ស អភិសេកំ អកំសុ។ អថស្ស កតាភិសេកស្ស សតសហស្សគ្ឃនកំ វត្ថំ ឧបនយឹសុ។ សោ “កិមិទំ, តាតា”តិ អាហ។ “និវាសនវត្ថំ, ទេវា”តិ។ “ននុ, តាតា, ថូល”ន្តិ? “មនុស្សបរិភោគវត្ថេសុ ឥតោ មុទុតរំ នត្ថិ, ទេវា”តិ។ “តុម្ហាកំ រាជា ឯវរូបំ និវាសេសី”តិ? “អាម, ទេវា”តិ។ “ន មញ្ញេ បុញ្ញវា តុម្ហាកំ រាជា”តិ “សុវណ្ណភិង្ការំ អាហរថ, លភិស្សាមិ វត្ថ”ន្តិ សុវណ្ណភិង្ការំ អាហរាបេត្វា ឧដ្ឋាយ ហត្ថេ ធោវិត្វា មុខំ វិក្ខាលេត្វា ហត្ថេន ឧទកំ គហេត្វា បុរត្ថិមទិសាយំ អព្ភុក្កិរិ។ ឃនបឋវី ភិន្ទិត្វា អដ្ឋ កប្បរុក្ខា ឧដ្ឋហឹសុ។ បុន ឧទកំ គហេត្វា ទក្ខិណបច្ឆិមឧត្តរទិសាយន្តិ ឯវំ ចតូសុ ទិសាសុ អព្ភុក្កិរិ។ សព្ពទិសាសុ អដ្ឋអដ្ឋកំ កត្វា ទ្វត្តឹស កប្បរុក្ខា ឧដ្ឋហឹសុ។ សោ ឯកំ ទិព្ពទុស្សំ និវាសេត្វា ឯកំ បារុបិត្វា “នន្ទរញ្ញោ វិជិតេ សុត្តកន្តិកា ឥត្ថិយោ ‘មា សុត្តំ កន្តីសូ’តិ ឯវំ ភេរឹ ចរាបេថា”តិ វត្វា ឆត្តំ ឧស្សាបេត្វា អលង្កតបដិយត្តោ ហត្ថិក្ខន្ធវរគតោ នគរំ បវិសិត្វា បាសាទំ អភិរុយ្ហ មហាសម្បត្តឹ អនុភវិ។

ឯវំ គច្ឆន្តេ កាលេ ទេវី រញ្ញោ សម្បត្តឹ ទិស្វា “អហោ វត តបស្សី”តិ ការុញ្ញាការំ ទស្សេសិ។ “កិមិទំ, ទេវី”តិ បុដ្ឋា “អតិមហតី, ទេវ, តេ សម្បត្តិ, អតីតេ ពុទ្ធានំ សទ្ទហិត្វា កតកល្យាណស្ស ផលំ, ឥទានិ អនាគតស្ស បច្ចយំ បុញ្ញំ ន ករោថា”តិ អាហ។ កស្ស ទស្សាម, សីលវន្តោ នត្ថីតិ។ “អសុញ្ញោ, ទេវ, ជម្ពុទីបោ អរហន្តេហិ; តុម្ហេ, ទេវ, ទានំ សជ្ជេថ, អហំ អរហន្តេ លច្ឆាមី”តិ អាហ។ បុនទិវសេ រាជា បាចីនទ្វារេ ទានំ សជ្ជាបេសិ។ ទេវី បាតោវ ឧបោសថង្គានិ អធិដ្ឋាយ ឧបរិបាសាទេ បុរត្ថាភិមុខា ឧរេន និបជ្ជិត្វា “សចេ ឯតិស្សាយ ទិសាយ អរហន្តោ អត្ថិ, ស្វេ អាគន្ត្វា អម្ហាកំ ភិក្ខំ គណ្ហន្តូ”តិ អាហ។ តស្សំ ទិសាយំ អរហន្តោ នាហេសុំ, តំ សក្ការំ កបណយាចកានំ អទំសុ។

បុនទិវសេ ទក្ខិណទ្វារេ សជ្ជេត្វា តថេវ ទក្ខិណេយ្យំ នាលត្ថ, បុនទិវសេបិ បច្ឆិមទ្វារេ តថេវ។ ឧត្តរទ្វារេ សជ្ជិតទិវសេ បន ទេវិយា តថេវ និមន្តេន្តិយា ហិមវន្តេ វសន្តានំ បទុមវតិយា បុត្តានំ បញ្ចសតានំ បច្ចេកពុទ្ធានំ ជេដ្ឋកោ មហាបទុមបច្ចេកពុទ្ធោ ភាតិកេ អាមន្តេសិ – “មារិសា, នន្ទរាជា តុម្ហេ និមន្តេតិ, អធិវាសេថ តស្សា”តិ។ តេ អធិវាសេត្វា បុនទិវសេ អនោតត្តទហេ មុខំ ធោវិត្វា អាកាសេនាគន្ត្វា ឧត្តរទ្វារេ ឱតរឹសុ។ មនុស្សា ទិស្វា គន្ត្វា “បញ្ចសតា, ទេវ, បច្ចេកពុទ្ធា អាគតា”តិ រញ្ញោ អារោចេសុំ។ រាជា សទ្ធឹ ទេវិយា គន្ត្វា វន្ទិត្វា បច្ចេកពុទ្ធេ បាសាទំ អារោបេត្វា តត្រ នេសំ ទានំ ទត្វា ភត្តកិច្ចាវសានេ រាជា សង្ឃត្ថេរស្ស, ទេវី សង្ឃនវកស្ស បាទមូលេ និបតិត្វា “អយ្យា, ភន្តេ, បច្ចយេហិ ន កិលមិស្សន្តិ, មយញ្ច បុញ្ញេន ន បរិហាយិស្សាមី, អម្ហាកំ យាវជីវំ ឥធ និវាសាយ បដិញ្ញំ ទេថា”តិ បដិញ្ញំ ការេត្វា ឧយ្យានេ បញ្ច បណ្ណសាលាសតានិ, បញ្ច ចង្កមនសតានីតិ សព្ពាការេន និវាសនដ្ឋានានិ សម្បាទេត្វា តត្ថ វសាបេសុំ។

ឯវំ កាលេ គច្ឆន្តេ រញ្ញោ បច្ចន្តេ កុបិតេ រាជា “អហំ បច្ចន្តំ វូបសមេតុំ គច្ឆាមិ, ត្វំ បច្ចេកពុទ្ធេសុ មា បមជ្ជី”តិ ទេវឹ ឱវទិត្វា គតោ។ តស្មឹ អនាគតេយេវ បច្ចេកពុទ្ធានំ អាយុសង្ខារា ខីណា។ មហាបទុមបច្ចេកពុទ្ធោ តិយាមរត្តឹ ឈានកីឡំ កីឡិត្វា អរុណុគ្គមនសមយេ អាលម្ពនផលកំ អាលម្ពិត្វា ឋិតកោវ អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពាយិ។ ឯតេនុបាយេន សេសាបីតិ សព្ពេវ បរិនិព្ពុតា។ បុនទិវសេ ទេវី បច្ចេកពុទ្ធានំ និសីទនដ្ឋានានិ សជ្ជេត្វា បុប្ផានិ វិកិរិត្វា ធូបំ វាសេត្វា តេសំ អាគមនំ ឱលោកេន្តី និសិន្នា អាគមនំ អទិស្វា បុរិសេ បេសេសិ – “គច្ឆថ, តាតា, ជានាថ កឹ អយ្យានំ អផាសុក”ន្តិ? តេ គន្ត្វា មហាបទុមស្ស បណ្ណសាលាយ ទ្វារំ វិវរិត្វា តត្ថ តំ អបស្សន្តា ចង្កមនំ គន្ត្វា អាលម្ពនផលកំ និស្សាយ ឋិតំ ទិស្វា វន្ទិត្វា “កាលោ, ភន្តេ”តិ អាហំសុ។ បរិនិព្ពុតសរីរំ កឹ កថេស្សតិ, តេ “និទ្ទាយតិ មញ្ញេ”តិ វត្វា បិដ្ឋិបាទេ ហត្ថេន បរាមសិត្វា បាទានំ សីតលតាយ ចេវ ថទ្ធតាយ ច បរិនិព្ពុតភាវំ ញត្វា ទុតិយស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា តថេវ ញត្វា បុន តតិយស្សាតិ ឯវំ សព្ពេបិ បរិនិព្ពុតភាវំ ញត្វា រាជកុលំ អាគមឹសុ។ “កហំ, តាតា, បច្ចេកពុទ្ធា”តិ បុដ្ឋា “បរិនិព្ពុតា, ទេវី”តិ

អាហំសុ។ ទេវី កន្ទន្តី រោទន្តី និក្ខមិត្វា នាគរេហិ សទ្ធឹ តត្ថ គន្ត្វា សាធុកីឡិតំ ការេត្វា បច្ចេកពុទ្ធានំ សរីរកិច្ចំ ការេត្វា ធាតុយោ គាហាបេត្វា ចេតិយំ បតិដ្ឋាបេសិ។

រាជា បច្ចន្តំ វូបសមេត្វា អាគតោ បច្ចុគ្គមនំ អាគតំ ទេវឹ បុច្ឆិ – “កឹ, ភទ្ទេ, ត្វំ បច្ចេកពុទ្ធេសុ ន បមជ្ជសិ, និរោគា ច អយ្យា”តិ? “បរិនិព្ពុតា, ទេវា”តិ។ តំ សុត្វា រាជា ចិន្តេសិ – “ឯវរូបានម្បិ បណ្ឌិតានំ មរណំ ឧប្បជ្ជតិ, អម្ហាកំ កុតោ មោក្ខោ”តិ? សោ នគរំ អបវិសិត្វា ឧយ្យានមេវ គន្ត្វា ជេដ្ឋបុត្តំ បក្កោសាបេត្វា តស្ស រជ្ជំ និយ្យាតេត្វា សយំ សមណបព្ពជ្ជំ បព្ពជិ។ ទេវីបិ “រញ្ញេ បព្ពជិតេ អហំ កឹ ករិស្សាមី”តិ តត្ថេវ ឧយ្យានេ បព្ពជិ។ ទ្វេបិ ឈានំ ភាវេត្វា តតោ ចុតា ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តឹសុ។

តេសុ តត្ថេវ វសន្តេសុ អម្ហាកំ សត្ថា លោកេ ឧប្បជ្ជិត្វា បវត្តិតវរធម្មចក្កោ អនុបុព្ពេន រាជគហំ បាបុណិ។ សត្ថរិ តត្ថ បដិវសន្តេ អយំ បិប្ផលិមាណវោ មគធរដ្ឋេ មហាតិត្ថព្រាហ្មណគាមេ កបិលព្រាហ្មណស្ស ភរិយាយ កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តោ។ អយំ ភទ្ទកាបិលានី មទ្ទរដ្ឋេ សាគលនគរេ កោសិយគោត្តព្រាហ្មណស្ស ភរិយាយ កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តា។ តេសំ អនុក្កមេន វឌ្ឍមានានំ បិប្ផលិមាណវស្ស វីសតិមេ, ភទ្ទាយ សោឡសមេ វយេ សម្បត្តេ មាតាបិតរោ បុត្តំ ឱលោកេត្វា “តាត, ត្វំ វយប្បត្តោ, កុលវំសំ បតិដ្ឋបេតុំ យុត្តោ”តិ អតិវិយ និប្បីឡយឹសុ។ មាណវោ អាហ – “មយ្ហំ សោតបថេ ឯវរូបំ កថំ មា កថយិត្ថ, អហំ យាវ តុម្ហេ ធរថ, តាវ បដិជគ្គិស្សាមិ, តុម្ហាកំ អច្ចយេន និក្ខមិត្វា បព្ពជិស្សាមី”តិ។ តេ កតិបាហំ អតិក្កមិត្វា បុន កថយឹសុ។ សោបិ បុន បដិក្ខិបិ។ តតោ បដ្ឋាយ មាតា និរន្តរំ កថេតិយេវ។

មាណវោ “មាតរំ សញ្ញាបេស្សាមី”តិ រត្តសុវណ្ណស្ស និក្ខសហស្សំ ទត្វា សុវណ្ណការេហិ ឥត្ថិរូបកំ ការេត្វា តស្ស មជ្ជនឃដ្ដនាទិកម្មបរិយោសានេ តំ រត្តវត្ថំ និវាសេត្វា សុវណ្ណសម្បន្នេហិ បុប្ផេហិ ចេវ នានាលង្ការេហិ ច អលង្ការាបេត្វា “អម្ម, ឯវរូបំ អារម្មណំ លភន្តោ គេហេ វសិស្សាមិ, អលភន្តោ ន វសិស្សាមី”តិ។ បណ្ឌិតា ព្រាហ្មណី ចិន្តេសិ – “មយ្ហំ បុត្តោ បុញ្ញវា ទិន្នទានោ កតាភិនីហារោ បុព្ពេ បុញ្ញានិ ករោន្តោ ន ឯកកោវ អកាសិ, អទ្ធា ឯតេន សហ កតបុញ្ញា សុវណ្ណរូបកបដិភាគា ភវិស្សតី”តិ។ អដ្ឋ ព្រាហ្មណេ បក្កោសាបេត្វា សព្ពកាមេហិ សន្តប្បេត្វា សុវណ្ណរូបកំ រថេ អារោបេត្វា “គច្ឆថ, តាតា, យត្ថ អម្ហេហិ ជាតិគោត្តភោគាទិសមានកុលេ ឯវរូបំ ទារិកំ បស្សថ, តត្ថ ឥទមេវ សុវណ្ណរូបកំ សច្ចាការំ កត្វា ទេថា”តិ ឧយ្យោជេសិ។

តេ “អម្ហាកំ នាម ឯតំ កម្ម”ន្តិ និក្ខមិត្វា “កត្ថ លភិស្សាម, មទ្ទរដ្ឋំ នាម ឥត្ថាគារំ, មទ្ទរដ្ឋំ គមិស្សាមា”តិ មទ្ទរដ្ឋេ សាគលនគរំ អគមំសុ។ តត្ថ តំ សុវណ្ណរូបកំ ន្ហានតិត្ថេ ឋបេត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។ អថ ភទ្ទាយ ធាតី ភទ្ទំ ន្ហាបេត្វា អលង្ករិត្វា សយំ ន្ហាយិតុំ ឧទកតិត្ថំ គន្ត្វា សុវណ្ណរូបកំ ទិស្វា “កិស្សាយំ អវិនីតា ឥធាគន្ត្វា ឋិតា”តិ បិដ្ឋិបស្សេ បហរិត្វា សុវណ្ណរូបកំ ញត្វា “អយ្យធីតា មេតិ សញ្ញំ ឧប្បាទេសិ, អយំ បន អយ្យធីតាយ និវាសនបដិគ្គាហិកាយបិ អសទិសា”តិ អាហ។ អថ នំ តេ ព្រាហ្មណា “ឯវរូបា កិរ តេ សាមិធីតា”តិ បុច្ឆឹសុ។ សា “ឥមាយ សុវណ្ណបដិមាយ សតគុណេន សហស្សគុណេន មយ្ហំ អយ្យធីតា អភិរូបតរា”, តថា ហិ “អប្បទីបេបិ ទ្វាទសហត្ថេ គព្ភេ និសិន្នា សរីរោភាសេន តមំ វិធមតី”តិ អាហ។ “តេន ហិ តស្សា មាតាបិតូនំ សន្តិកំ គច្ឆាមា”តិ សុវណ្ណរូបកំ រថេ អារោបេត្វា តំ ធាតឹ អនុគន្ត្វា កោសិយគោត្តស្ស ឃរទ្វារេ ឋត្វា អាគមនំ អារោចយឹសុ។

ព្រាហ្មណោ បដិសន្ថារំ កត្វា “កុតោ អាគតត្ថា”តិ បុច្ឆិ។ តេ “មគធរដ្ឋេ មហាតិត្ថគាមេ កបិលព្រាហ្មណស្ស ឃរតោ ឥមិនា នាម ការណេន អាគតម្ហា”តិ អាហំសុ។ “សាធុ, តាតា, អម្ហេហិ សមជាតិគោត្តវិភវោ សោ ព្រាហ្មណោ, ទស្សាម ទារិក”ន្តិ បណ្ណាការំ គណ្ហិ។ តេ កបិលព្រាហ្មណស្ស សាសនំ បហិណឹសុ – “លទ្ធា នោ ភទ្ទា នាម ទារិកា, កត្តព្ពំ ជានាថា”តិ។ តំ សាសនំ សុត្វា បិប្ផលិមាណវស្ស អារោចយឹសុ “លទ្ធា ទារិកា”តិ។ បិប្ផលិមាណវោ “អហំ ‘ន លភិស្សន្តី’តិ ចិន្តេសឹ, ឥមេ ‘លទ្ធា’តិ បេសេន្តិ, អនត្ថិកោ ហុត្វា បណ្ណំ បេសេស្សាមី”តិ រហោគតោ បណ្ណំ លិខិ “ភទ្ទា អត្តនោ ជាតិគោត្តភោគានុរូបំ បតឹ លភតុ, អហំ និក្ខមិត្វា បព្ពជិស្សាមិ, មា បច្ឆា វិប្បដិសារិនី អហោសី”តិ។ ភទ្ទាបិ “អសុកស្ស កិរ មំ ទាតុកាមា”តិ សុត្វា រហោគតា បណ្ណំ លិខិ – “អយ្យបុត្តោ អត្តនោ ជាតិគោត្តភោគានុរូបំ ទារិកំ លភតុ, អហំ បព្ពជិស្សាមិ, មា បច្ឆា វិប្បដិសារី ភវាហី”តិ។ ទ្វេបិ បណ្ណានិ អន្តរាមគ្គេ សមាគច្ឆឹសុ។ “ឥទំ កស្ស បណ្ណ”ន្តិ? “បិប្ផលិមាណវេន ភទ្ទាយ បហិត”ន្តិ។ “ឥទំ កស្សា”តិ? “ភទ្ទាយ បិប្ផលិមាណវស្ស បហិត”ន្តិ ច វុត្តេ តេ ទ្វេបិ វាចេត្វា “បស្សថ ទារកានំ កម្ម”ន្តិ ផាលេត្វា អរញ្ញេ ឆឌ្ឌេត្វា អញ្ញំ តំសមានំ បណ្ណំ លិខិត្វា ឥតោ ច ឯត្តោ ច បេសេសុំ។ ឥតិ កុមារស្ស កុមារិកាយ ច សទិសំ បណ្ណំ លោកស្សាទរហិតមេវាតិ អនិច្ឆមានានម្បិ តេសំ ទ្វិន្នំ សមាគមោ អហោសិ។

តំទិវសមេវ បិប្ផលិមាណវោបិ ភទ្ទំ ឯកំ បុប្ផទាមំ គណ្ហាបេសិ។ ភទ្ទាបិ តានិ សយនមជ្ឈេ ឋបេសិ។ ឧភោបិ ភុត្តសាយមាសា សយនំ អារុហិតុំ អារភឹសុ។ តេសុ មាណវោ ទក្ខិណបស្សេន សយនំ អារុហិ, ភទ្ទា វាមបស្សេន អភិរុហិត្វា អាហ – “យស្ស បស្សេ បុប្ផានិ មិលាយន្តិ, តស្ស រាគចិត្តំ ឧប្បន្នន្តិ វិជានិស្សាម, ឥមំ បុប្ផទាមំ ន អល្លីយិតព្ពំ”ន្តិ។ តេ បន អញ្ញមញ្ញំ សរីរសម្ផស្សភយេន សកលរត្តឹ និទ្ទំ អនោក្កមន្តាវ វីតិនាមេសុំ។ ទិវា បន ហសិតមត្តម្បិ នាហោសិ។ តេ លោកាមិសេន អសំសដ្ឋា យាវ មាតាបិតរោ ធរន្តិ, តាវ កុដុម្ពំ អវិចារេត្វា តេសុ កាលង្កតេសុ វិចារយឹសុ។ មហតី មាណវស្ស សម្បត្តិ។ ឯកទិវសំ សរីរំ ឧព្ពដ្ដេត្វា ឆឌ្ឌេតព្ពំ សុវណ្ណចុណ្ណំ ឯវ មគធនាឡិយា ទ្វាទសនាឡិមត្តំ លទ្ធុំ វដ្ដតិ។ យន្តពទ្ធានិ សដ្ឋិ មហាតឡាកានិ, កម្មន្តោ ទ្វាទសយោជនិកោ, អនុរាធបុរប្បមាណា ចុទ្ទសគាមា, ចុទ្ទស ហត្ថានីកានិ, ចុទ្ទស អស្សានីកានិ, ចុទ្ទស រថានីកានិ។

សោ ឯកទិវសំ អលង្កតអស្សំ អារុយ្ហ មហាជនបរិវុតោ កម្មន្តដ្ឋានំ គន្ត្វា ខេត្តកោដិយំ ឋិតោ នង្គលេហិ ឆិន្នដ្ឋានតោ កាកាទយោ សកុណេ គណ្ឌុប្បាទាទិកេ បាណកេ ឧទ្ធរិត្វា ខាទន្តេ ទិស្វា “តាតា, ឥមេ កឹ ខាទន្តី”តិ បុច្ឆិ។ “គណ្ឌុប្បាទេ, អយ្យា”តិ។ “ឯតេហិ កតបាបំ កស្ស ហោតី”តិ? “តុម្ហាកំ, អយ្យា”តិ។ សោ ចិន្តេសិ – “សចេ ឯតេហិ កតបាបំ មយ្ហំ ហោតិ, កឹ មេ ករិស្សតិ សត្តអសីតិកោដិធនំ, ទ្វាទសយោជនកម្មន្តោ កឹ ករិស្សតិ, កឹ យន្តពទ្ធានិ តឡាកានិ, កឹ ចុទ្ទស គាមានិ, សព្ពមេតំ ភទ្ទាយ កាបិលានិយា និយ្យាតេត្វា និក្ខម្ម បព្ពជិស្សាមី”តិ។

ភទ្ទា កាបិលានី តស្មឹ ខណេ អន្តរវត្ថុស្មឹ តយោ តិលកុម្ភេ បត្ថរិត្វា ធាតីហិ បរិវុតា និសិន្នា កាកេ តិលបាណកេ ខាទមានេ ទិស្វា “អម្មា, កឹ ឥមេ ខាទន្តី”តិ បុច្ឆិ។ “បាណកេ, អយ្យេ”តិ។ “អកុសលំ កស្ស ហោតី”តិ? “តុម្ហាកំ, អយ្យេ”តិ។ សា ចិន្តេសិ – “មយ្ហំ ចតុហត្ថំ វត្ថំ នាឡិកោទនមត្តញ្ច លទ្ធុំ វដ្ដតិ, យទិ បនេតំ ឯតេហិ កតំ អកុសលំ មយ្ហំ ហោតិ, ភវសហស្សេនបិ វដ្ដតោ សីសំ ឧក្ខិបិតុំ ន សក្កា, អយ្យបុត្តេ អាគតមត្តេយេវ សព្ពំ តស្ស និយ្យាតេត្វា និក្ខម្ម បព្ពជិស្សាមី”តិ។

មាណវោ អាគន្ត្វា ន្ហត្វា បាសាទំ អារុយ្ហ មហារហេ បល្លង្កេ និសីទិ, អថស្ស ចក្កវត្តិនោ អនុច្ឆវិកភោជនំ ឧបនយឹសុ។ ទ្វេបិ ភុញ្ជិត្វា បរិជនេ និក្ខន្តេ រហោគតា ផាសុកដ្ឋានេ និសីទឹសុ។ តតោ មាណវោ ភទ្ទំ អាហ – “ភទ្ទេ, ឥមំ ឃរំ អាគច្ឆន្តី កិត្តកំ ធនមាហរសី”តិ? “បញ្ចបណ្ណាស សកដសហស្សានិ, អយ្យា”តិ។ “សព្ពំ តំ, យា ច ឥមស្មឹ ឃរេ សត្តាសីតិ កោដិយោ យន្តពទ្ធានិ សដ្ឋិ តឡាកានីតិ ឯវមាទិភេទា សម្បត្តិ អត្ថិ, តំ សព្ពំ តុយ្ហេវ និយ្យាតេមី”តិ។ “តុម្ហេ បន កុហឹ គច្ឆថ, អយ្យា”តិ? “អហំ បព្ពជិស្សាមី”តិ។ “អយ្យ, អហម្បិ តុម្ហាកំ អាគមនំ ឱលោកយមានា និសិន្នា, អហម្បិ បព្ពជិស្សាមី”តិ។ តេសំ អាទិត្តបណ្ណកុដិ វិយ តយោ ភវា ឧបដ្ឋហន្តិ។ តេ “បព្ពជិស្សាមា”តិ វត្វា អន្តរាបណតោ កាសាយរសបីតានិ ចីវរានិ មត្តិកាបត្តេ ច អាហរាបេត្វា អញ្ញមញ្ញំ កេសេ ឱហារេត្វា “យេ លោកេ អរហន្តោ អត្ថិ, តេ ឧទ្ទិស្ស អម្ហាកំ បព្ពជ្ជា”តិ បព្ពជិត្វា ថវិកាសុ បត្តេ បក្ខិបិត្វា អំសេ លគ្គេត្វា បាសាទតោ ឱតរឹសុ។ គេហេ ទាសេសុ ច កម្មការេសុ ច ន កោចិ សញ្ជានិ។

អថ នេ ព្រាហ្មណគាមតោ និក្ខមិត្វា ទាសគាមទ្វារេន គច្ឆន្តេ អាកប្បកុត្តវសេន ទាសគាមវាសិនោ សញ្ជានឹសុ។ តេ រោទន្តា បាទេសុ បតិត្វា “កឹ អម្ហេ អនាថេ ករោថ, អយ្យា”តិ អាហំសុ។ “មយំ, ភណេ, ‘តយោ ភវា អាទិត្តបណ្ណសាលា វិយា’តិ បព្ពជិម្ហ, សចេ តុម្ហេសុ ឯកេកំ ភុជិស្សំ ករោម, វស្សសតម្បិ នប្បហោតិ។ តុម្ហេវ តុម្ហាកំ សីសំ ធោវិត្វា ភុជិស្សា ហុត្វា ជីវថា”តិ វត្វា តេសំ រោទន្តានំយេវ បក្កមឹសុ។

ថេរោ បុរតោ គច្ឆន្តោ និវត្តិត្វា ឱលោកេន្តោ ចិន្តេសិ – “អយំ ភទ្ទា កាបិលានី សកលជម្ពុទីបគ្ឃនិកា ឥត្ថី មយ្ហំ បច្ឆតោ អាគច្ឆតិ, ឋានំ ខោ បនេតំ វិជ្ជតិ, យំ កោចិទេវ ឯវំ ចិន្តេយ្យ ‘ឥមេ បព្ពជិតាបិ វិនា ភវិតុំ ន សក្កោន្តិ, អននុច្ឆវិកំ ករោន្តី’តិ។ ឯវំ កោចិ បាបកេន មនសា បទូសេត្វា អបាយបូរកោ ភវេយ្យ, ឥមំ បហាយ មយា គន្តុំ វដ្ដតី”តិ ចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា បុរតោ គច្ឆន្តោ ទ្វេធាបថំ ទិស្វា តស្ស មត្ថកេ អដ្ឋាសិ។ ភទ្ទាបិ អាគន្ត្វា វន្ទិត្វា អដ្ឋាសិ។ អថ នំ អាហ – “ភទ្ទេ, តាទិសឹ ឥត្ថឹ មម បច្ឆតោ អាគច្ឆន្តឹ ទិស្វា ‘ឥមេ បព្ពជិតាបិ វិនា ភវិតុំ ន សក្កោន្តី’តិ អម្ហេសុ បទុដ្ឋចិត្តោ មហាជនោ អបាយបូរកោ ភវេយ្យ។ ឥមស្មឹ ទ្វេធាបថេ ត្វំ ឯកំ គណ្ហ, អហំ ឯកេន គមិស្សាមី”តិ។ “អាម, អយ្យ, មាតុគាមោ ‘បព្ពជិតានំ បលិពោធោ, បព្ពជិតាបិ វិនា ន ភវន្តី’តិ អម្ហាកំ ទោសំ ទស្សេយ្យុ”ន្តិ តិក្ខត្តុំ បទក្ខិណំ កត្វា ចតូសុ ឋានេសុ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា ទសនខសមោធានសមុជ្ជលំ អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ “សតសហស្សកប្បបមាណេ អទ្ធានេ កតោ មិត្តសន្ថវោ អជ្ជ ភិជ្ជតិ, តុម្ហេវ ទក្ខិណា នាម, តុម្ហាកំ ទក្ខិណមគ្គោ វដ្ដតិ, មយំ មាតុគាមា នាម វាមជាតិកា, អម្ហាកំ វាមមគ្គោ វដ្ដតី”តិ វន្ទិត្វា មគ្គំ បដិបជ្ជិ។ តេសំ ទ្វេធាភូតកាលេ អយំ មហាបថវី “អហំ ចក្កវាឡសិនេរុបព្ពតាទយោ ធារេតុំ សក្កោន្តីបិ តុម្ហាកំ គុណេ ធារេតុំ ន សក្កោមី”តិ វទន្តី វិយ វិរវមានា អកម្បិត្ថ។ អាកាសេ អសនិសទ្ទោ វិយ បវត្តិ, ចក្កវាឡបព្ពតោ ឧន្នទិ។

សម្មាសម្ពុទ្ធោបិ វេឡុវនមហាវិហារេ កុដិយំ និសិន្នោ បថវីកម្បនសទ្ទំ សុត្វា “កិស្ស នុ ខោ បថវី កម្បតី”តិ អាវជ្ជេន្តោ “បិប្ផលិមាណវោ ច ភទ្ទា ច កាបិលានី មំ ឧទ្ទិស្ស អប្បមេយ្យំ សម្បត្តិំ បហាយ បព្ពជិតា, តេសំ វិយោគដ្ឋានេ ឧភិន្នំ គុណពលេន អយំ បថវីកម្បោ ជាតោ, មយាបិ ឯតេសំ សង្គហំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ គន្ធកុដិតោ និក្ខម្ម សយមេវ បត្តចីវរមាទាយ អសីតិមហាថេរេសុ កញ្ចិ អនាបុច្ឆា តិគាវុតមគ្គំ បច្ចុគ្គមនំ កត្វា រាជគហស្ស ច នាលន្ទាយ ច អន្តរេ ពហុបុត្តនិគ្រោធមូលេ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា និសីទិ។ និសិន្នោ បន អញ្ញតរបំសុកូលិកោ វិយ អនិសីទិត្វា ពុទ្ធវេសំ គហេត្វា អសីតិហត្ថា ពុទ្ធរំសិយោ វិស្សជ្ជេន្តោ និសីទិ។ ឥតិ តស្មិំ ខណេ បណ្ណច្ឆត្តសកដចក្កកូដាគារាទិប្បមាណា ពុទ្ធរំសិយោ ឥតោ ចិតោ ច វិប្ផរន្តិយោ វិធាវន្តិយោ ចន្ទសហស្សសូរិយសហស្សឧគ្គមនកាលំ វិយ កុរុមានា តំ វនន្តរំ ឯកោភាសំ អកំសុ។ ទ្វត្តិំសមហាបុរិសលក្ខណសិរិយា សមុជ្ជលតារាគណេន វិយ គគនំ, សុបុប្ផិតកមលកុវលយេន វិយ សលិលំ វនន្តរំ វិរោចិត្ថ។ និគ្រោធរុក្ខស្ស ខន្ធោ បកតិយា សេតោ ហោតិ, បត្តានិ នីលានិ បក្កានិ រត្តានិ។ តស្មិំ បន ទិវសេ សព្ពោ និគ្រោធោ សុវណ្ណវណ្ណោវ អហោសិ។

មហាកស្សបត្ថេរោ តំ ទិស្វា “អយំ អម្ហាកំ សត្ថា ភវិស្សតិ, ឥមំ អហំ ឧទ្ទិស្ស បព្ពជិតោ”តិ ទិដ្ឋដ្ឋានតោ បដ្ឋាយ ឱនតោ គន្ត្វា តីសុ ឋានេសុ វន្ទិត្វា “សត្ថា មេ, ភន្តេ, ភគវា, សាវកោហមស្មិ, សត្ថា មេ, ភន្តេ, ភគវា, សាវកោហមស្មី”តិ (សំ. និ. ២.១៥៤) អាហ។ អថ នំ ភគវា អាហ – “កស្សប, សចេ ត្វំ ឥមំ និបច្ចការំ មហាបថវិយា ករេយ្យាសិ, សាបិ ធារេតុំ ន សក្កុណេយ្យ។ តថាគតស្ស បន ឯវំ គុណមហន្តតំ ជានតា តយា កតោ និបច្ចការោ មយ្ហំ លោមម្បិ ចាលេតុំ ន សក្កោតិ។ និសីទ, កស្សប, ទាយជ្ជំ តេ ទស្សាមី”តិ។ អថស្ស ភគវា តីហិ ឱវាទេហិ ឧបសម្បទំ អទាសិ។ ទត្វា ច ពហុបុត្តនិគ្រោធមូលតោ និក្ខមិត្វា ថេរំ បច្ឆាសមណំ កត្វា មគ្គំ បដិបជ្ជិ។ សត្ថុ សរីរំ ទ្វត្តិំសមហាបុរិសលក្ខណវិចិត្តំ, មហាកស្សបស្ស សត្តមហាបុរិសលក្ខណបដិមណ្ឌិតំ, សោ កញ្ចននាវាយ បច្ឆាពទ្ធោ វិយ សត្ថុ បទានុបទិកំ អនុគញ្ឆិ។ សត្ថា ថោកំ មគ្គំ គន្ត្វា មគ្គា ឱក្កម្ម អញ្ញតរស្មិំ រុក្ខមូលេ និសជ្ជាការំ ទស្សេសិ។ ថេរោ “សត្ថា និសីទិតុកាមោ”តិ ញត្វា អត្តនោ បដបិលោតិកំ សង្ឃាដិំ ចតុគ្គុណំ កត្វា បញ្ញបេសិ។

សត្ថា តត្ថ និសីទិត្វា ហត្ថេន ចីវរំ បរិមជ្ជន្តោ “មុទុកា ខោ ត្យាយំ, កស្សប, បដបិលោតិកា សង្ឃាដី”តិ អាហ (សំ. និ. ២.១៥៤)។ សោ “សត្ថា មេ សង្ឃាដិយា មុទុភាវំ កថេសិ, បារុបិតុកាមោ ភវិស្សតី”តិ ញត្វា “បារុបតុ, ភន្តេ, ភគវា សង្ឃាដិ”ន្តិ អាហ។ “កិំ ត្វំ បារុបិស្សសិ, កស្សបា”តិ? “តុម្ហាកំ និវាសនំ លភន្តោ បារុបិស្សាមិ, ភន្តេ”តិ។ “កិំ បន ត្វំ, កស្សប, ឥមំ បរិភោគជិណ្ណំ បំសុកូលំ ធារេតុំ សក្ខិស្សសិ, មយា ហិ ឥមស្ស បំសុកូលស្ស គហិតទិវសេ ឧទកបរិយន្តំ កត្វា មហាបថវី កម្បិ, ឥមំ ពុទ្ធបរិភោគជិណ្ណចីវរំ នាម ន សក្កា បរិត្តគុណេន ធារេតុំ, បដិពលេនេវិទំ បដិបត្តិបូរណសមត្ថេន ជាតិបំសុកូលិកេន ធារេតុំ វដ្ដតី”តិ វត្វា ថេរេន សទ្ធិំ ចីវរំ បរិវត្តេសិ។

ឯវំ ចីវរំ បរិវត្តេត្វា ថេរស្ស ចីវរំ ភគវា បារុបិ, សត្ថុ ចីវរំ ថេរោ។ តស្មិំ ខណេ អចេតនាបិ អយំ មហាបថវី “ទុក្ករំ, ភន្តេ, អកត្ថ, អត្តនោ បារុតចីវរំ សាវកេន បរិវត្តិតបុព្ពំ នាម នាហោសិ, អហំ តុម្ហាកំ គុណំ ធារេតុំ ន សក្កោមី”តិ វទន្តី វិយ ឧទកបរិយន្តំ កត្វា កម្បិ។ ថេរោបិ “លទ្ធំ មេ ពុទ្ធានំ បរិភោគចីវរំ, កិំ មេ ឥទានិ ឧត្តរិ កត្តព្ព”ន្តិ ឧន្នតិំ អកត្វា សត្ថុ សន្តិកេយេវ តេរស ធុតគុណេ សមាទាយ សត្តទិវសមត្តំ បុថុជ្ជនោ អហោសិ។ អដ្ឋមេ ទិវសេ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។ អថ នំ សត្ថា “កស្សបោ, ភិក្ខវេ, ចន្ទូបមោ កុលានិ ឧបសង្កមតិ, អបកស្សេវ កាយំ អបកស្ស ចិត្តំ និច្ចនវកោ កុលេសុ អប្បគព្ភោ”តិ (សំ. និ. ២.១៤៦) ឯវមាទិនា បសំសិត្វា អបរភាគេ អរិយគណមជ្ឈេ និសិន្នោ “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខូនំ ធុតវាទានំ យទិទំ មហាកស្សបោ”តិ (អ. និ. ១.១៨៨, ១៩១) ធុតវាទានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ។

៣៩៨. ឯវំ ភគវតា ឯតទគ្គដ្ឋានេ ឋបិតោ អាយស្មា មហាកស្សបោ មហាសាវកភាវំ បត្តោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សវសេនំ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **បទុមុត្តរស្សា**តិ តស្ស កិរ ភគវតោ មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមនកាលតោ បដ្ឋាយ បាទានំ និក្ខេបនសមយេ អក្កន្តក្កន្តបាទេ សតសហស្សបត្តា បទុមា បថវិំ ភិន្ទិត្វា ឧដ្ឋហឹសុ។ តស្មាស្ស តំ នាមំ អហោសិ។ សកលសត្តនិកាយេសុ ឯកេកេន សតសតបុញ្ញេ កតេ តស្ស បុញ្ញស្ស សតគុណបុញ្ញានំ កតត្តា ភគវតោតិ អត្ថោ។ **លោកជេដ្ឋស្ស តាទិនោ**តិ សត្តលោកស្ស បធានភូតស្ស ឥដ្ឋានិដ្ឋេសុ អកម្បិយភាវំ បត្តត្តា តាទិនោ។ **និព្ពុតេ លោកនាថម្ហី**តិ សត្តលោកស្ស បដិសរណភូតេ ភគវតិ ខន្ធបរិនិព្ពានេន បរិនិព្ពុតេ, អទស្សនំ គតេតិ អត្ថោ។ **បូជំ កុព្ពន្តិ សត្ថុនោ**តិ សទេវកស្ស លោកស្ស សាសនតោ “សត្ថា”តិ លទ្ធនាមស្ស ភគវតោ សាធុកីឡំ កីឡន្តា បូជំ ករោន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

៣៩៩. **អគ្គី ចិនន្តិ ជនតា**តិ ជនសមូហា អាឡាហនត្ថាយ អគ្គិំ ចិនន្តា រាសិំ ករោន្តា អាសមន្តតោ មោទិតា សន្តុដ្ឋា បការេន មោទិតា សន្តុដ្ឋា បូជំ ករោន្តីតិ សម្ពន្ធោ។ **តេសុ សំវេគជាតេសូ**តិ តេសុ ជន

សម្ពហេសុ សំវេគប្បត្តេសុ ឧក្រាសំ លភន្តេសុ **មេ** មយ្ហំ **បីតិ** ហាសោ **ឧទបជ្ជថ** បាតុភវីតិ អត្ថោ។

៤០០. ញាតិមិត្តេ សមានេត្វាតិ មម ពន្ធុសហាយេ សមានេត្វា រាសី កត្វា។ **មហាវីរោ** ភគវា **បរិនិព្ពុតោ** អទស្សនំ អគមាសីតិ ឥទំ វចនំ **អព្រវិំ** កថេសិន្តិ សម្ពន្ធោ។ **ហន្ទ បូជំ ករោមសេ**តិ **ហន្ទា**តិ វោស្សគ្គត្ថេ និបាតោ, តេន ការណេន មយំ សព្ពេ សមាគតា បូជំ ករោមាតិ អត្ថោ។ **សេ**តិ និបាតោ។

៤០១. សាធូតិ តេ បដិស្សុត្វាតិ តេ មម ញាតិមិត្តា សាធុ ឥតិ សុន្ទរំ ភទ្ទកំ ឥតិ បដិសុណិត្វា មម វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា **មេ** មយ្ហំ **ភិយ្យោ** អតិរេកំ **ហាសំ** បីតី **ជនីសុ** ឧប្បាទេសុន្តិ អត្ថោ។

៤០២. តតោ អត្តនោ កតបុញ្ញសញ្ចយំ ទស្សេន្តោ **ពុទ្ធស្មិ លោកនាថម្ហី**តិអាទិមាហ។ សតហត្ថំ **ឧគ្គតំ** ឧព្ពិទ្ធំ ទិយឌ្ឍហត្ថសតំ វិត្ថតំ, **វិមានំ នភសិ** អាកាសេ ឧគ្គតំ អគ្ឃិយំ, **សុកតំ** សុន្ទរាការេន កតំ, **កត្វា** ការេត្វា ច **បុញ្ញសញ្ចយំ** បុញ្ញរាសី **កាហាសី** អកាសិន្តិ សម្ពន្ធោ។

៤០៣. កត្វាន អគ្ឃិយំ តត្ថាតិ តស្មិំ ចេតិយបូជនដ្ឋានេ **តាលបន្តីហិ** តាលបាឡីហិ **ចិត្តិតំ** សោភិតំ អគ្ឃិយំ **កត្វាន** ការេត្វា ច **សកំ ចិត្តំ** អត្តនោ ចិត្តំ បសាទេត្វា **ចេតិយំ បូជយុត្តម**ន្តិ ឧត្តមំ ពុទ្ធធាតុនិធាបិតំ ចេតិយំ បូជយិន្តិ សម្ពន្ធោ។

៤០៤. តស្ស ចេតិយស្ស មហិមំ ទស្សេន្តោ **អគ្គិក្ខន្ធោវ**ាតិអាទិមាហ។ តត្ថ **អគ្គិក្ខន្ធោវា**តិ អាកាសេ ជលមានោ អគ្គិក្ខន្ធោវ អគ្គិរាសិ ឥវ តំ ចេតិយំ សត្តហិ រតនេហិ ជលតិ **ផុល្លិតោ** វិកសិតបុប្ផោ សាលរុក្ខរាជា ឥវ អាកាសេ **ឥន្ទលដ្ឋីវ** ឥន្ទធនុ ឥវ ច **ចតុទ្ទិសា** ចតូសុ ទិសាសុ **ឱភាសតិ** វិជ្ជោតតីតិ សម្ពន្ធោ។

៤០៥. តត្ថ ចិត្តំ បសាទេត្វាតិ តស្មិំ ជោតមានធាតុគព្ភម្ហិ ចិត្តំ មនំ បសាទេត្វា សោមនស្សំ កត្វា តេន ចិត្តប្បសាទេន **ពហុំ** អនេកប្បការំ **កុសលំ** បុញ្ញំ **កត្វាន** "ធាតុគព្ភេ ច សាសនេ ច ឯត្តកានិ បុញ្ញានិ មយា កតានី"តិ ឯវំ បុញ្ញកម្មំ **សរិត្វាន** កាលំកត្វា **តិទសំ** តាវតឹសភវនំ សុត្តប្បពុទ្ធោ វិយ អហំ **ឧបបជ្ជឹ** ជាតោតិ សម្ពន្ធោ។

៤០៦. អត្តនោ ឧប្បន្នទេវលោកេ លទ្ធសម្បត្តឹ ទស្សេន្តោ **សហស្សយុត្ត**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ហយវាហី** សិន្ធវសហស្សយោជិតំ ទិព្ពរថំ អធិដ្ឋិតោ។ សត្តហិ ភូមីហិ **សំ** សុដ្ឋុ ឧគ្គតំ **ឧព្ពិទ្ធំ** ឧច្ចំ មយ្ហំ **ភវនំ** វិមានំ អហោសីតិ អត្ថោ។

៤០៧. តស្មិំ វិមានេ **សព្ពសោវណ្ណមយា** សកលសោវណ្ណមយានិ កូដាគារសហស្សានិ **អហុំ** អហេសុន្តិ អត្ថោ។ **សកតេជេន** អត្តនោ អានុភាវេន សព្ពា ទស ទិសា **បភាសយំ** ឱភាសេន្តានិ **ជលន្តិ** វិជ្ជោតន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

៤០៨. តស្មិំ មយ្ហំ បាតុភូតវិមានេ អញ្ញេបិ **និយ្យូហា** បមុខសាលាយោ **សន្តិ** វិជ្ជន្តិ។ កីំ ភូតា? **លោហិតង្គមយា** រត្តមណិមយា តទា តេបិ និយ្យូហា ចតស្សោ ទិសា **អាភាយ** បភាយ ជោតន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

៤១០. សព្ពេ ទេវេ សកលឆទេវលោកេ ទេវេ **អភិភោមិ** អភិភវាមិ។ កស្ស ផលន្តិ ចេ? មយា កតស្ស បុញ្ញកម្មស្ស ឥទំ ផលន្តិ អត្ថោ។

៤១១. តតោ មនុស្សសម្បត្តឹ ទស្សេន្តោ **សដ្ឋិកប្បសហស្សម្ហី**តិអាទិមាហ។ តត្ថ ឥតោ កប្បតោ ហេដ្ឋា សដ្ឋិសហស្សកប្បមត្ថកេ **ចាតុរន្តោ** ចតុមហាទីបវន្តោ **វិជិតាវី** សព្ពំ បច្ចត្ថិកំ វិជិតវន្តោ អហំ ឧព្ពិទ្ធោ នាម ចក្កវត្តី រាជា ហុត្វា **បថវឹ អាវសឹ** រជ្ជំ ការេសិន្តិ សម្ពន្ធោ។

៤១២-៤. តថេវ ភទ្ទកេ កប្បេតិ បញ្ចពុទ្ធបដិមណ្ឌិតត្តា ភទ្ទកេ នាម កប្បេ។ **តឹសកប្ពត្តុំ** តឹសជាតិយា ចតុទីបម្ហិ ឥស្សរោ បធានោ ចក្ករតនាទីហិ សត្តហិ រតនេហិ សម្បន្នោ សមង្គីភូតោ **សកកម្មាភិរទ្ធោ** អត្តនោ កម្មេ ទស រាជធម្មេ អភិរទ្ធោ អល្លីនោ ចក្កវត្តី រាជា **អហុំ** អហោសិន្តិ សម្ពន្ធោ។ អត្តនោ ចក្កវត្តិកាលេ អនុភូតសម្បត្តឹ ទស្សេន្តោ "តត្ថាបិ ភវនំ មយ្ហ"ន្តិអាទិមាហ។ **តត្ថ** តស្មិំ ចក្កវត្តិរជ្ជម្ហិ **មយ្ហំ ភវនំ** មម បាសាទំ **ឥន្ទលដ្ឋីវ ឧគ្គតំ** អាកាសេ ឋិតវិជ្ជោតមានា វិជ្ជុល្លតា ឥវ ឧគ្គតំ សត្តភូមិកាទិភេទេហិ ឧច្ចំ **អាយាមតោ** ទីឃតោ ច ឧច្ចតោ ច ចតុវីសតិយោជនំ វិត្ថារតោ ទ្វាទសយោជនំ អហោសីតិ សម្ពន្ធោ។ សព្ពេសំ ជនានំ មនំ អល្លីនភាវេន រម្មណំ នាម នគរំ អហោសីតិ អត្ថោ។ ទឡ្ហេហិ ទ្វាទសហត្ថេហិ វា តឹសហត្ថេហិ វា ឧច្ចេហិ បាការតោរណេហិ សម្បន្នន្តិ ទស្សេតិ។

៤១៥-២០. តទង្ឃកំ តតោ អង្ឃកំ អង្ឃតិយសតយោជនន្តិ អត្ថោ។ **បក្ខិត្តា បណ្ណវីសតីតិ** វីសតិអាបណ បក្ខិត្តំ និរន្តរំ វីថិបរិច្ឆេទន្តិ អត្ថោ។ **ព្រាហ្មញ្ញកុលសម្ភូតោតិ** ព្រាហ្មណកុលេ សុជាតោ។ សេសំ វុត្តនយត្តា សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

មហាកស្សបត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៣-៤. អនុរុទ្ធត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សុមេធំ ភគវន្តាហន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ អនុរុទ្ធត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ វិភវសម្បន្នេ កុដុម្ពិកកុលេ និព្ពត្តិ។ វយប្បត្តោ ឯកទិវសំ វិហារំ គន្ត្វា សត្ថុ សន្តិកេ ធម្មំ សុណន្តោ សត្ថារា ឯកំ ភិក្ខុំ ទិព្ពចក្ខុកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា សយម្បិ តំ ទានំ បត្ថេត្វា សតសហស្សភិក្ខុបរិវារស្ស ភគវតោ សត្តាហំ មហាទានំ បវត្តេត្វា សត្តមេ ទិវសេ ភគវតោ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច ឧត្តមានិ វត្ថានិ ទត្វា បណិធានំ អកាសិ។ សត្ថាបិស្ស អនន្តរាយេន សមិជ្ឈនភាវំ ទិស្វា “អនាគតេ គោតមស្ស សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស សាសនេ ទិព្ពចក្ខុកានំ អគ្គោ ភវិស្សតី”តិ ព្យាកាសិ។ សោបិ តត្ថ បុញ្ញានិ ករោន្តោ សត្ថរិ បរិនិព្ពុតេ សត្តយោជនិកេ កនកថូបេ ពហុកំសបាតិយោ ទីបរុក្ខេហិ ទីបកបល្លិកាហិ ច “ទិព្ពចក្ខុញាណស្ស ឧបនិស្សយោ ហោតូ”តិ ឧឡារំ ទីបបូជំ អកាសិ។ ឯវំ យាវជីវំ បុញ្ញានិ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ កស្សបស្ស ភគវតោ កាលេ ពារាណសិយំ កុដុម្ពិកគេហេ និព្ពត្តិត្វា វិញ្ញុតំ បត្តោ សត្ថរិ បរិនិព្ពុតេ និដ្ឋិតេ យោជនិកេ កនកថូបេ ពហុកំសបាតិយោ សប្បិមណ្ឌស្ស បូរេត្វា មជ្ឈេ ច ឯកេកំ គុឡបិណ្ឌំ ឋបេត្វា មុខវដ្ដិយា មុខវដ្ដឹ ផុសាបេន្តោ ចេតិយំ បរិក្ខិបាបេសិ។ អត្តនា គហិតកំសបាតឹ សប្បិមណ្ឌស្ស បូរេត្វា សហស្សវដ្ដិយោ ជាលាបេត្វា សីសេ ឋបេត្វា សព្ពរត្តឹ ចេតិយំ អនុបរិយាយិ។

ឯវំ តស្មិម្បិ អត្តភាវេ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា តត្ថ យាវតាយុកំ ឋត្វា តតោ ចុតោ អនុប្បន្នេ ពុទ្ធេ ពារាណសិយំយេវ ទុគ្គតកុលេ និព្ពត្តិ, “អន្នភារោ”តិស្ស នាមំ អហោសិ។ សោ សុមនសេដ្ឋិស្ស នាម គេហេ កម្មំ ករោន្តោ ជីវតិ។ ឯកទិវសំ សោ ឧបរិដ្ឋំ នាម បច្ចេកពុទ្ធំ និរោធសមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ គន្ធមាទនបព្ពតតោ អាកាសេនាគន្ត្វា ពារាណសីនគរទ្វារេ ឱតរិត្វា ចីវរំ បារុបិត្វា នគរេ បិណ្ឌាយ ចរន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ បត្តំ គហេត្វា អត្តនោ អត្ថាយ ឋបិតំ ភាគភត្តំ បត្តេ បក្ខិបិត្វា បច្ចេកពុទ្ធស្ស ទាតុកាមោ អារភិ។ ភរិយាបិស្ស អត្តនោ ភាគភត្តញ្ច តត្ថេវ បក្ខិបិ។ សោ តំ នេត្វា បច្ចេកពុទ្ធស្ស ហត្ថេ ឋបេសិ។ បច្ចេកពុទ្ធោ តំ គហេត្វា អនុមោទនំ កត្វា បក្កាមិ។ តំ ទិវសំ សុមនសេដ្ឋិស្ស ឆត្តេ អធិវត្ថា ទេវតា – “អហោ ទានំ, បរមទានំ, ឧបរិដ្ឋេ សុប្បតិដ្ឋិត”ន្តិ មហាសទ្ទេន អនុមោទិ។ តំ សុត្វា សុមនសេដ្ឋិ – “ឯវំ ទេវតាយ អនុមោទិតំ ឥទមេវ ឧត្តមទាន”ន្តិ ចិន្តេត្វា តត្ថ បត្តឹ យាចិ។ អន្នភារោ បន តស្ស បត្តឹ អទាសិ។ តេន បសន្នចិត្តោ សុមនសេដ្ឋិ តស្ស សហស្សំ ទត្វា “ឥតោ បដ្ឋាយ តុយ្ហំ សហត្ថេន កម្មករណកិច្ចំ នត្ថិ, បតិរូបំ គេហំ កត្វា និច្ចំ វសាហី”តិ អាហ។

យស្មា និរោធសមាបត្តិតោ វុដ្ឋិតស្ស បច្ចេកពុទ្ធស្ស ទិន្នបិណ្ឌបាតោ តំ ទិវសមេវ ឧឡារវិបាកោ ហោតិ, តស្មា សុមនសេដ្ឋិ រញ្ញោ សន្តិកំ គច្ឆន្តោ តំ គហេត្វា អគមាសិ។ រាជា បន តំ អាទរវសេន ឱលោកេសិ។ សេដ្ឋិ – “មហារាជ, អយំ ឱលោកេតព្ពយុត្តោយេវា”តិ វត្វា តទា តេន កតកម្មំ អត្តនាបិស្ស សហស្សទិន្នភាវញ្ច កថេសិ។ តំ សុត្វា រាជា តស្ស តុស្សិត្វា សហស្សំ ទត្វា “អសុកស្មឹ ឋានេ គេហំ កត្វា វសាហី”តិ គេហដ្ឋានមស្ស អាណាបេសិ។ តស្ស តំ ឋានំ សោធាបេន្តស្ស មហន្តា មហន្តា និធិកុម្ភិយោ ឧដ្ឋហឹសុ។ សោ តា ទិស្វា រញ្ញោ អារោចេសិ។ រាជា សព្ពំ ធនំ ឧទ្ធរាបេត្វា រាសិកតំ ទិស្វា – “ឯត្តកំ ធនំ ឥមស្មឹ នគរេ កស្ស គេហេ អត្ថី”តិ បុច្ឆិ។ “ន កស្សចិ, ទេវា”តិ។ “តេន ហិ អយំ អន្នភារោ ឥមស្មឹ នគរេ មហាធនសេដ្ឋិ នាម ហោតូ”តិ តំ ទិវសមេវ តស្ស សេដ្ឋិឆត្តំ ឧស្សាបេសិ។

សោ សេដ្ឋិ ហុត្វា យាវជីវំ កល្យាណកម្មំ កត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តោ, ទីឃរត្តំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា អម្ហាកំ ភគវតោ ឧប្បជ្ជនកកាលេ កបិលវត្ថុនគរេ សុក្កោទនសក្កស្ស គេហេ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ។ តស្ស ជាតស្ស **អនុរុទ្ធោ**តិ នាមំ អកំសុ។ សោ មហានាមសក្កស្ស កនិដ្ឋភាតា ភគវតោ ចូឡបិតុ បុត្តោ បរមសុខុមាលោ មហាបុញ្ញោ អហោសិ។ សុវណ្ណបាតិយំយេវ ចស្ស ភត្តំ ឧប្បជ្ជិ។ អថស្ស មាតា ឯកទិវសំ “មម បុត្តោ នត្ថីតិ បទំ ន ជានាតិ, តំ ជានាបេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ឯកំ សុវណ្ណបាតឹ តុច្ឆកំយេវ អញ្ញាយ សុវណ្ណបាតិយា បិទហិត្វា តស្ស បេសេសិ, អន្តរាមគ្គេ ទេវតា តំ, ទិព្ពបូវេហិ បូរេសុំ។ ឯវំ មហាបុញ្ញោ តិណ្ណំ ឧតូនំ អនុច្ឆវិកេសុ តីសុ បាសាទេសុ អលង្កតនាដកិត្ថីហិ បរិវុតោ ទេវោ វិយ មហាសម្បត្តឹ អនុភវិ។

អម្ហាកម្បិ ពោធិសត្តោ តស្មិំ សមយេ តុសិតបុរា ចវិត្វា សុទ្ធោទនមហារាជស្ស អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តិត្វា អនុក្កមេន វុទ្ធិប្បត្តោ ឯកូនតឹស វស្សានិ អគារមជ្ឈេ វសិត្វា មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា អនុក្កមេន បដិវិទ្ធសព្ពញ្ញុតញ្ញាណោ ពោធិមណ្ឌេ សត្តសត្តាហំ វីតិនាមេត្វា ឥសិបតនេ មិគទាយេ ធម្មចក្កំ បវត្តេត្វា លោកានុគ្គហំ ករោន្តោ រាជគហំ គន្ត្វា វេឡុវនេ វិហាសិ។ តទា សុទ្ធោទនមហារាជា – “បុត្តោ កិរ មេ រាជគហំ អនុប្បត្តោ; គច្ឆថ, ភណេ, មម បុត្តំ អានេថា”តិ សហស្សសហស្សបរិវារេ ទស អមច្ចេ បេសេសិ។ តេ សព្ពេ ឯហិភិក្ខុបព្ពជ្ជាយ បព្ពជឹសុ។ តេសុ ឧទាយិត្ថេរេន ចារិកាគមនំ អាយាចិតោ ភគវា វីសតិសហស្សខីណាសវបរិវុតោ រាជគហតោ និក្ខមិត្វា កបិលវត្ថុបុរំ គន្ត្វា ញាតិសមាគមេ អនេកានិ បាដិហារិយានិ ទស្សេត្វា បាដិហារិយវិចិត្តំ ធម្មទេសនំ កថេត្វា មហាជនំ អមតបានំ បាយេត្វា ទុតិយទិវសេ បត្តចីវរមាទាយ នគរទ្វារេ ឋត្វា “កឹ នុ ខោ កុលនគរំ អាគតានំ សព្ពពុទ្ធានំ អាចិណ្ណ”ន្តិ អាវជ្ជមានោ “សបទានំ បិណ្ឌាយ ចរណំ អាចិណ្ណ”ន្តិ ញត្វា សបទានំ បិណ្ឌាយ ចរតិ។ រាជា “បុត្តោ តេ បិណ្ឌាយ ចរតី”តិ សុត្វា តុរិតតុរិតោ អាគន្ត្វា អន្តរវីថិយំ ធម្មំ សុត្វា អត្តនោ និវេសនំ បវេសេត្វា មហន្តំ សក្ការសម្មានំ អកាសិ។ ភគវា តត្ថ កត្តព្ពំ ញាតិសង្គហំ កត្វា រាហុលកុមារំ បព្ពាជេត្វា នចិរស្សេវ កបិលវត្ថុនគរតោ មល្លរដ្ឋេ ចារិកំ ចរមានោ អនុបិយម្ពវនំ បាបុណិ។

តស្មិំ សមយេ សុទ្ធោទនមហារាជា សាកិយគណំ សន្និបាតេត្វា អាហ – “សចេ មម បុត្តោ អគារំ អជ្ឈាវសិស្ស, រាជា អភវិស្ស ចក្កវត្តី សត្តរតនសម្បន្នោ ខត្តិយគណបរិវារោ, នត្តាបិ មេ រាហុលកុមារោ ខត្តិយគណេន សទ្ធិំ តំ បរិវារេត្វា អចរិស្ស, តុម្ហេបិ ឯតមត្ថំ ជានាថ។ ឥទានិ បន មម បុត្តោ ពុទ្ធោ ជាតោ, ខត្តិយាវស្ស បរិវារា ហោន្តុ, តុម្ហេ ឯកេកកុលតោ ឯកេកំ ទារកំ ទេថា”តិ។ ឯវំ វុត្តេ ឯកប្បហារេនេវ ទ្វេអសីតិសហស្សខត្តិយកុមារា បព្ពជឹសុ។

តស្មិំ សមយេ មហានាមោ សក្កោ កុដុម្ពសាមិកោ, សោ អត្តនោ កនិដ្ឋំ អនុរុទ្ធំ សក្កំ ឧបសង្កមិត្វា ឯតទវោច – “ឯតរហិ, តាត អនុរុទ្ធ, អភិញ្ញាតា អភិញ្ញាតា សក្យកុមារា ភគវន្តំ បព្ពជិតំ អនុបព្ពជន្តិ, អម្ហាកញ្ច កុលា នត្ថិ កោចិ អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជិតោ, តេន ហិ ត្វំ វា បព្ពជាហិ, អហំ វា បព្ពជិស្សាមី”តិ។ តំ សុត្វា អនុរុទ្ធោ ឃរាវាសេ រុចឹ អកត្វា អត្តសត្តមោ អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជិតោ។ តស្ស បព្ពជ្ជានុក្កមោ សង្ឃភេទកក្ខន្ធកេ (ចូឡវ. ៣៣០ អាទយោ) អាគតោយេវ។ ឯវំ អនុបិយំ គន្ត្វា បព្ពជិតេសុ បន តេសុ តស្មិំយេវ អន្តោវស្សេ ភទ្ទិយត្ថេរោ អរហត្តំ បាបុណិ, អនុរុទ្ធត្ថេរោ ទិព្ពចក្ខុំ និព្ពត្តេសិ, ទេវទត្តោ អដ្ឋសមាបត្តិយោ និព្ពត្តេសិ, អានន្ទត្ថេរោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាសិ, ភគុត្ថេរោ ច កិមិលត្ថេរោ ច បច្ឆា អរហត្តំ បាបុណឹសុ។ តេសំ សព្ពេសម្បិ ថេរានំ អត្តនោ អត្តនោ អាគតដ្ឋានេសុ បុព្ពបត្ថនាភិនីហារោ អាវិ ភវិស្សតិ។ អយំ អនុរុទ្ធត្ថេរោ ធម្មសេនាបតិស្ស សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា ចេតិយរដ្ឋេ បាចីនវំសទាយំ គន្ត្វា សមណធម្មំ ករោន្តោ សត្ត មហាបុរិសវិតក្កេ វិតក្កេសិ, អដ្ឋមេ កិលមតិ។ សត្ថា “អនុរុទ្ធោ អដ្ឋមេ មហាបុរិសវិតក្កេ កិលមតី”តិ ញត្វា “តស្ស សង្កប្បំ បូរេស្សាមី”តិ តត្ថ គន្ត្វា បញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនេ និសិន្នោ អដ្ឋមំ មហាបុរិសវិតក្កំ បូរេត្វា ចតុបច្ចយសន្តោសភាវនារាមបដិមណ្ឌិតំ មហាអរិយវំសបដិបទំ កថេត្វា អាកាសេ ឧប្បតិត្វា ភេសកលាវនមេវ គតោ។

ថេរោ តថាគតេ គតមត្តេយេវ តេវិជ្ជោ មហាខីណាសវោ ហុត្វា “សត្ថា មយ្ហំ មនំ ជានិត្វា អាគន្ត្វា អដ្ឋមំ មហាបុរិសវិតក្កំ បូរេត្វា អទាសិ, សោ ច មេ មនោរថោ មត្ថកំ បត្តោ”តិ ពុទ្ធានំ ធម្មទេសនំ អត្តនោ ច បដិវេធធម្មំ អារព្ភ ឥមា ឧទានគាថា អភាសិ –

“មម សង្កប្បមញ្ញាយ, សត្ថា លោកេ អនុត្តរោ;
មនោមយេន កាយេន, ឥទ្ធិយា ឧបសង្កមិ។

“យទា មេ អហុ សង្កប្បោ, តតោ ឧត្តរិ ទេសយិ;
និប្បបញ្ចរតោ ពុទ្ធោ, និប្បបញ្ចមទេសយិ។

“តស្សាហំ ធម្មមញ្ញាយ, វិហាសឹ សាសនេ រតោ;
តិស្សោ វិជ្ជា អនុប្បត្តា, កតំ ពុទ្ធស្ស សាសន”ន្តិ។ (ថេរគា. ៩០១-៩០៣);

អថ នំ អបរភាគេ សត្ថា ជេតវនេ មហាវិហារេ វិហរន្តោ “ទិព្ពចក្ខុកានំ ភិក្ខូនំ អនុរុទ្ធោ អគ្គោ”តិ (អ. និ. ១.១៩២) អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ។

៤២១. ឯវំ សោ ភគវតោ សន្តិកា ទិព្ពចក្ខុកានំ អគ្គដ្ឋានំ លភិត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សវសេន បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **សុមេធំ ភគវន្តាហ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ សុន្ទរា ឧបដ្ឋាបនបញ្ញា មគ្គផលបញ្ញា វិបស្សនាបញ្ញា ចតុបដិសម្ភិទាទិសង្ខាតា មេធា យស្ស ភគវតោ សោ សុមេធោ, តំ **សុមេធំ** ភាគ្យសម្បន្នត្តា **ភគវន្តំ** លោកស្ស **ជេដ្ឋំ** សេដ្ឋំ បធានភូតំ សំសារតោ បឋមំ និគ្គតំ នរានំ អាសភំ បុរេចារិកំ **វូបកដ្ឋំ** វិវេកភូតំ គណសង្គណិការាមតោ អបគតំ វិហរន្តំ អហំ អទ្ទសន្តិ សម្ពន្ធោ។

៤២២. សព្ពធម្មានំ សយមេវ ពុទ្ធត្តា **សម្ពុទ្ធំ, ឧបគន្ត្វាន** សមីបំ គន្ត្វាតិ អត្ថោ។ **អញ្ជលឹ បគ្គហេត្វានា**តិ ទសង្គុលិបុដំ មុទ្ធនិ កត្វាតិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវ។

៤៣០. **ទិវា រត្តិញ្ច បស្សាមី**តិ តទា ទេវលោកេ ច មនុស្សលោកេ ច ឧប្បន្នកាលេ មំសចក្ខុនា សមន្តតោ យោជនំ បស្សាមីតិ អត្ថោ។

៤៣១. **សហស្សលោកំ ញាណេនា**តិ បញ្ញាចក្ខុនា សហស្សចក្កវាឡំ បស្សាមីតិ អត្ថោ។ **សត្ថុ សាសនេ**តិ ឥទានិ គោតមស្ស ភគវតោ សាសនេ។ **ទីបទានស្ស** ទីបបូជាយ ឥទំ ផលំ, ឥមិនា ផលេន ទិព្ពចក្ខុំ អនុប្បត្តោ បដិលទ្ធោ ឧប្បាទេសិន្តិ អត្ថោ។

អនុរុទ្ធត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៣-៥. បុណ្ណមន្តាណិបុត្តត្ថេរអបទានវណ្ណនា

អជ្ឈាយកោ មន្តធរោតិអាទិកំ អាយស្មតោ បុណ្ណស្ស មន្តាណិបុត្តត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ ឧប្បត្តិតោ បុរេតរមេវ ហំសវតីនគរេ ព្រាហ្មណមហាសាលកុលេ និព្ពត្តិត្វា អនុក្កមេន វិញ្ញុតំ បត្តោ។ អបរភាគេ បទុមុត្តរេ ភគវតិ ឧប្បជ្ជិត្វា ពោធនេយ្យានំ ធម្មំ ទេសេន្តេ ហេដ្ឋា វុត្តនយេន មហាជនេន សទ្ធឹ វិហារំ គន្ត្វា បរិសបរិយន្តេ និសីទិត្វា ធម្មំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ ធម្មកថិកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា “មយាបិ អនាគតេ ឯវរូបេន ភវិតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា ទេសនាវសានេ ឧដ្ឋិតាយ បរិសាយ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា និមន្តេត្វា ហេដ្ឋា វុត្តនយេន មហាសក្ការំ កត្វា ភគវន្តំ ឯវមាហ – “ភន្តេ, អហំ ឥមិនា អធិការេន ន អញ្ញំ សម្បត្តឹ បត្ថេមិ, យថា បនេសោ ភិក្ខុ សត្តមទិវសមត្ថកេ តុម្ហេហិ ធម្មកថិកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបិតោ, ឯវំ អហម្បិ អនាគតេ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ ធម្មកថិកានំ អគ្គោ ភវេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ អកាសិ។ សត្ថា អនាគតំ ឱលោកេត្វា តស្ស បត្ថនាយ សមិជ្ឈនភាវំ ទិស្វា “អនាគតេ កប្បសតសហស្សមត្ថកេ គោតមោ នាម ពុទ្ធោ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, តស្ស សាសនេ បព្ពជិត្វា ត្វំ ធម្មកថិកានំ អគ្គោ ភវិស្សសី”តិ ព្យាកាសិ។

សោ យាវតាយុកំ កល្យាណកម្មំ កត្វា តតោ ចុតោ កប្បសតសហស្សំ បុញ្ញសម្ភារំ សម្ភរន្តោ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា អម្ហាកំ ភគវតោ កាលេ កបិលវត្ថុនគរស្ស អវិទូរេ ទោណវត្ថុនាមកេ ព្រាហ្មណគាមេ ព្រាហ្មណមហាសាលកុលេ អញ្ញាសិកោណ្ឌញ្ញត្ថេរស្ស ភាគិនេយ្យោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ តស្ស **បុណ្ណោ**តិ នាមំ អកំសុ។ សោ សត្ថរិ អភិសម្ពោធឹ បត្វា បវត្តិតវរធម្មចក្កេ អនុក្កមេន រាជគហំ ឧបនិស្សាយ វិហរន្តេ អញ្ញាសិកោណ្ឌញ្ញស្ស សន្តិកេ បព្ពជិត្វា លទ្ធូបសម្បទោ បធានមនុយុញ្ជន្តោ សព្ពំ បព្ពជិតកិច្ចំ មត្ថកំ បាបេត្វា “ទសពលស្ស សន្តិកំ គមិស្សាមី”តិ មាតុលត្ថេរេន សទ្ធឹ សត្ថុ សន្តិកំ អាគន្ត្វា កបិលវត្ថុសាមន្តាយេវ ឱហិយិត្វា យោនិសោ មនសិការេ កម្មំ ករោន្តោ នចិរស្សេវ វិបស្សនំ ឧស្សុក្កាបេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។

តស្ស បន បុណ្ណត្ថេរស្ស សន្តិកេ បព្ពជិតា កុលបុត្តា បញ្ចសតា អហេសុំ។ ថេរោ តេ ទសកថាវត្ថូហិ ឱវទិ។ តេបិ សព្ពេ ទសកថាវត្ថូហិ ឱវទិតា តស្ស ឱវាទេ ឋត្វា អរហត្តំ បាបុណិត្វា អត្តនោ បព្ពជិតកិច្ចំ មត្ថកប្បត្តំ ញត្វា ឧបជ្ឈាយំ ឧបសង្កមិត្វា អាហំសុ – “ភន្តេ, មយំ បព្ពជិតកិច្ចស្ស មត្ថកំ បត្តា, ទសន្នញ្ច កថាវត្ថូនំ លាភិនោ, សមយោ ទានិ នោ ទសពលំ បស្សិតុ”ន្តិ, ថេរោ តេសំ វចនំ សុត្វា ចិន្តេសិ – “មយ្ហំ ទសកថាវត្ថុលាភិតំ សត្ថា ជានាតិ។ អហំ ធម្មំ ទេសេន្តោ ទសកថាវត្ថូនិ អមុញ្ចិត្វាវ ទេសេមិ, មយិ ច គច្ឆន្តេ សព្ពេបិមេ ភិក្ខូ មំ បរិវារេត្វា គច្ឆិស្សន្តិ, ឯវំ មេ គណេន សទ្ធឹ គន្ត្វា អយុត្តំ ទសពលំ បស្សិតុំ, ឥមេ តាវ ទសពលំ បស្សិតុំ គច្ឆន្តូ”តិ។ អថ តេ ឯវមាហ – “អាវុសោ, តុម្ហេ បុរតោ គន្ត្វា ទសពលំ បស្សថ, មម វចនេន តថាគតស្ស បាទេ វន្ទថ, អហម្បិ តុម្ហាកំ គតមគ្គេន អាគច្ឆិស្សាមី”តិ។ តេបិ ថេរា សព្ពេ ទសពលស្ស ជាតិភូមិរដ្ឋវាសិនោ សព្ពេ ខីណាសវា សព្ពេ ទសកថាវត្ថុលាភិនោ ឧបជ្ឈាយស្ស ឱវាទំ អច្ឆិន្ទិត្វា ថេរំ វន្ទិត្វា អនុបុព្ពេន ចារិកំ ចរន្តា សដ្ឋិយោជនមគ្គំ អតិក្កម្ម រាជគហេ វេឡុវនមហាវិហារំ គន្ត្វា ទសពលស្ស បាទេ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។

អាចិណ្ណំ ខោ បនេតំ ពុទ្ធានំ ភគវន្តានំ អាគន្តុកេហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធឹ បដិសម្មោទិតុន្តិ ភគវា តេហិ សទ្ធឹ "កច្ចិ, ភិក្ខវេ, ខមនីយ"ន្តិអាទិនា នយេន មធុរបដិសន្ថារំ កត្វា "កុតោ ច តុម្ហេ, ភិក្ខវេ, អាគតត្ថា"តិ បុច្ឆិត្វា បុន តេហិ "ជាតិភូមិតោ"តិ វុត្តេ "កោ នុ ខោ, ភិក្ខវេ, ជាតិភូមិយំ ជាតិភូមកានំ ភិក្ខូនំ សព្រហ្មចារីនំ ឯវំ សម្ភាវិតោ 'អត្តនា ច អប្បិច្ឆោ អប្បិច្ឆកថញ្ច ភិក្ខូនំ កត្តា'"តិ (ម. និ. ១.២៥២) ទសកថាវត្ថុលាភឹ ភិក្ខុំ បុច្ឆិ។ តេបិ "បុណ្ណោ នាម, ភន្តេ, អាយស្មា មន្តាណិបុត្តោ"តិ អារោចយឹសុ។

តេសំ កថំ សុត្វា អាយស្មា សារិបុត្តោ ថេរំ ទស្សនកាមោ អហោសិ។ អថ សត្ថា រាជគហតោ សាវត្ថឹ អគមាសិ។ បុណ្ណត្ថេរោបិ ទសពលស្ស តត្ថ អាគតភាវំ សុត្វា "សត្ថារំ បស្សិស្សាមី"តិ គន្ត្វា អន្តោគន្ធកុដិយំយេវ តថាគតំ សម្បាបុណិ។ សត្ថា តស្ស ធម្មំ ទេសេសិ។ ថេរោ ធម្មំ សុត្វា ទសពលំ វន្ទិត្វា បដិសល្លានត្ថាយ អន្ធវនំ គន្ត្វា អញ្ញតរស្មឹ រុក្ខមូលេ ទិវាវិហារំ និសីទិ។ សារិបុត្តត្ថេរោបិ តស្សាគមនំ សុត្វា សីសានុលោកិកោ គន្ត្វា ឱកាសំ សល្លក្ខេត្វា តស្មឹ រុក្ខមូលេ និសិន្នកំ ឧបសង្កមិត្វា ថេរេន សទ្ធឹ សម្មោទិត្វា តំ វិសុទ្ធិក្កមំ (ម. និ. ១.២៥៧) បុច្ឆិ។ សោបិស្ស បុច្ឆិតបុច្ឆិតំ ព្យាករោន្តោ រថវិនីតូបមាយ អតិវិយ ចិត្តំ អារាធេសិ។ តេ អញ្ញមញ្ញស្ស សុភាសិតំ សមនុមោទឹសុ។

៤៣៤. អថ នំ សត្ថា អបរភាគេ ភិក្ខុសង្ឃស្ស មជ្ឈេ និសិន្នោ ថេរំ "ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ , មម សាវកានំ ភិក្ខូនំ ធម្មកថិកានំ យទិទំ បុណ្ណោ"តិ (អ. និ. ១.១៨៨, ១៩៦) ឯតទគ្គេ ឋបេសិ។ សោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សវសេន បុព្ពចរិតាបទានំ វិភាវេន្តោ **អជ្ឈាយកោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អជ្ឈាយកោ**តិ អនេកព្រាហ្មណានំ វាចេតា សិក្ខាបេតា។ **មន្តធរោ**តិ មន្តានំ ធារេតាតិ អត្ថោ, វេទសង្ខាតស្ស ចតុត្ថវេទស្ស សជ្ឈាយនសវនទានានំ វសេន ធារេតាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **តិណ្ណំ វេទាន**ន្តិ ឥរុវេទយជុវេទសាមវេទសង្ខាតានំ តិណ្ណំ វេទានំ ញាណេន ធារេតព្ពតា "វេទោ"តិ លទ្ធនាមេសុ តីសុ វេទគន្ថេសុ បារំ បរិយោសានំ គតោតិ អត្ថោ ។ **បុរក្ខតោម្ហិ សិស្សេហី**តិ មម និច្ចបរិវារភូតេហិ សិស្សេហិ បរិវុតោ អហំ អម្ហិ។ **ឧបគច្ឆឹ នរុត្តម**ន្តិ នរានំ ឧត្តមំ ភគវន្តំ ឧបសង្កមឹ, សមីបំ គតោតិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

៤៣៨. អភិធម្មនយញ្ញូហន្តិ អហំ តទា តស្ស ពុទ្ធស្ស កាលេ អភិធម្មនយកោវិទោតិ អត្ថោ។ **កថាវត្ថុវិសុទ្ធិយា**តិ កថាវត្ថុប្បករណេ វិសុទ្ធិយា ឆេកោ, អប្បិច្ឆសន្តុដ្ឋិកថាទីសុ ទសសុ កថាវត្ថូសុ វា ឆេកោ, តាយ កថាវត្ថុវិសុទ្ធិយា **សព្ពេសំ** យតិជនានំ បណ្ឌិតានំ **វិញ្ញាបេត្វាន** ពោធេត្វាន **អនាសវោ** និក្កិលេសោ **វិហរាមិ** វាសំ កប្បេមិ។

៤៣៩. ឥតោ បញ្ចសតេ កប្បេតិ ឥតោ បញ្ចពុទ្ធបដិមណ្ឌិតតោ ភទ្ទកប្បតោ បញ្ចសតេ កប្បេ **សុប្បកាសកា** សុដ្ឋុ បាកដា ចក្ករតនាទិ សត្តហិ រតនេហិ សម្បន្នា ជម្ពុទីបាទិចតុទីបម្ហិ **ឥស្សរា** បធានា **ចតុរោ** ចត្តារោ ចក្កវត្តិរាជានោ អហេសុន្តិ អត្ថោ។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

បុណ្ណមន្តាណិបុត្តត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៣-៦. ឧបាលិត្ថេរអបទានវណ្ណនា

នគរេ ហំសវតិយាតិអាទិកំ អាយស្មតោ ឧបាលិត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ហំសវតីនគរេ វិភវសម្បន្នេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តោ។ ឯកទិវសំ សត្ថុ សន្តិកេ ធម្មកថំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ វិនយធរានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា សត្ថុ អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។

សោ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ កប្បកគេហេ និព្ពត្តោ។ **ឧបាលី**តិស្ស នាមំ អកំសុ។ សោ វយប្បត្តោ អនុរុទ្ធាទីនំ ឆន្នំ ខត្តិយានំ បិយសហាយោ ហុត្វា តថាគតេ អនុបិយម្ពវនេ វិហរន្តេ បព្ពជ្ជាយ និក្ខមន្តេហិ ឆហិ ខត្តិយេហិ សទ្ធឹ និក្ខមិត្វា បព្ពជិ។ តស្ស បព្ពជ្ជាវិធានំ បាឡិយំ (ចូឡវ. ៣៣០ អាទយោ) អាគតមេវ។ សោ បព្ពជិត្វា ឧបសម្បន្នោ ហុត្វា សត្ថុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា "មយ្ហំ, ភន្តេ, អរញ្ញវាសំ អនុជានាថា"តិ អាហ។ "ភិក្ខុ អរញ្ញេ វសន្តស្ស ឯកមេវ ធុរំ វឌ្ឍិស្សតិ, មយ្ហំ បន សន្តិកេ វសន្តស្ស វិបស្សនាធុរញ្ច គន្ថធុរញ្ច បរិបូរេស្សតី"តិ។ សោ សត្ថុ វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា វិបស្សនាយ កម្មំ ករោន្តោ នចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណិ។ សត្ថាបិ នំ សយមេវ សកលំ វិនយបិដកំ ឧគ្គណ្ហាបេសិ។ សោ អបរភាគេ ភារុកច្ឆវត្ថុំ អជ្ជុកវត្ថុំ កុមារកស្សបវត្ថុន្តិ ឥមានិ តីណិ វត្ថូនិ វិនិច្ឆិនិ។ សត្ថា ឯកេកស្មឹ វិនិច្ឆយេ សាធុការំ ទត្វា តយោ វិនិច្ឆយេ អដ្ឋុប្បត្តឹ កត្វា ថេរំ វិនយធរានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ។

៤៤១. ឯវំ សោ ឯតទគ្គដ្ឋានំ បត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សប្បត្តោ តំ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **នគរេ ហំសវតិយា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ហំសវតិយា**តិ ហំសាវដ្ដអាការេន វតិ បាការបរិក្ខេបោ យស្មិំ នគរេ, តំ នគរំ **ហំសវតី**។ អថ វា អនេកសង្ខា ហំសា តឡាកបោក្ខរណីសរបល្លលាទីសុ និវសន្តា ឥតោ ចិតោ ច វិចារមានា វសន្តិ ឯត្ថាតិ **ហំសវតី**, តស្សា ហំសវតិយា។ **សុជាតោ នាម ព្រាហ្មណោ**តិ សុដ្ឋុ ជាតោតិ សុជាតោ, “អក្ខិត្តោ អនុបកុដ្ឋោ”តិ វចនតោ អគរហិតោ ហុត្វា ជាតោតិ អត្ថោ។ **អសីតិកោដិនិចយោ**តិ អសីតិកោដិធនរាសិកោ **បហូតធនធញ្ញវា** អសង្ខេយ្យធនធញ្ញវា ព្រាហ្មណោ សុជាតោ នាម អហោសិន្តិ សម្ពន្ធោ។

៤៤២. បុនបិ តស្សេវ មហន្តភាវំ ទស្សេន្តោ **អជ្ឈាយកោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អជ្ឈាយកោ**តិ បរេសំ វេទត្តយាទី វាចេតា។ **មន្តធរោ**តិ មន្តា វុច្ចតិ បញ្ញា, អថព្ពនវេទព្យាករណាទិជាននបញ្ញវាតិ អត្ថោ។ **តិណ្ណំ វេទាន បារគូ**តិ ឥរុវេទយជុវេទសាមវេទសង្ខាតានំ តិណ្ណំ វេទានំ បរិយោសានំ បត្តោតិ អត្ថោ។ **លក្ខណេ**តិ លក្ខណសត្ថេ, ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធចក្កវត្តិឥត្ថិបុរិសានំ ហត្ថបាទាទីសុ ទិស្សមានលក្ខណបកាសនកគន្ថេ ចាតិ អត្ថោ។ **ឥតិហាសេ**តិ “ឥតិហ អាស ឥតិហ អាសា”តិ បោរាណកថាប្បកាសកេ គន្ថេ។ **សធម្មេ**តិ សកធម្មេ ព្រាហ្មណធម្មេ **បារមឹ គតោ** បរិយោសានំ កោដឹ គតោ បត្តោតិ អត្ថោ។

៤៤៣. **បរិព្ពាជា**តិ យេ និគណ្ឋសាវកា, តេ សព្ពេ នានាទិដ្ឋិកា តទា **មហិយា** បថវីតលេ ចរន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

៤៤៥. យាវ យត្តកំ កាលំ ជិនោ នុប្បជ្ជតិ, តាវ តត្តកំ កាលំ ពុទ្ធោតិ វចនំ នត្ថីតិ អត្ថោ។

៤៤៦. **អច្ចយេន អហោរត្ត**ន្តិ អហោ ច រត្តិ ច អហោរត្តំ, ពហូនំ សំវច្ឆរានំ អតិក្កមេនាតិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

៤៥៤. **មន្តាណិបុត្តោ**តិ មន្តាណីនាមាយ កប្បកធីតុយា បុត្តោ, មាសបុណ្ណតាយ ទិវសបុណ្ណតាយ **បុណ្ណោ**តិ លទ្ធនាមោតិ អត្ថោ។ តស្ស សត្ថុស្ស សាវកោ **ហេស្សតិ** ភវិស្សតីតិ សម្ពន្ធោ។

៤៥៥. **ឯវំ កិត្តយិ សោ ពុទ្ធោ**តិ **សោ** បទុមុត្តរោ ភគវា **ឯវំ** ឥមិនា បការេន **សុនន្ទំ** សុន្ទរាការេន សោមនស្សទាយកំ **កិត្តយិ** ព្យាករណមទាសីតិ អត្ថោ។ **សព្ពំ ជនំ** សកលជនសមូហំ សាធុកំ **ហាសយន្តោ** សោមនស្សំ ករោន្តោ **សកំ ពលំ** អត្តនោ ពលំ **ទស្សយន្តោ** បាកដំ ករោន្តោតិ សម្ពន្ធោ។

៤៥៦. តតោ អនន្តរំ អត្តនោ អានុភាវំ អញ្ញាបទេសេន ទស្សេន្តោ **កតញ្ជលី**តិអាទិមាហ។ តទា តស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទតោ បុរិមកាលេ សុនន្ទំ តាបសំ កតញ្ជលិបុដា សព្ពេ ជនា នមស្សន្តីតិ សម្ពន្ធោ។ **ពុទ្ធេ ការំ ករិត្វានា**តិ ឯវំ សោ សព្ពជនបូជិតោបិ សមានោ “បូជិតោម្ហី”តិ មានំ អកត្វា ពុទ្ធសាសនេ អធិកំ កិច្ចំ កត្វា អត្តនោ **គតឹ** ជាតឹ **សោធេសិ** បរិសុទ្ធមកាសីតិ អត្ថោ។

៤៥៧. **សុត្វាន មុនិនោ វច**ន្តិ តស្ស សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស វាចំ, គាថាពន្ធសុខត្ថំ អា-ការស្ស រស្សំ កត្វា “វច”ន្តិ វុត្តំ។ “អនាគតម្ហិ អទ្ធានេ គោតមោ នាម នាមេន សត្ថា លោកេ ភវិស្សតី”តិ ឥមំ មុនិនោ វចនំ សុត្វា **យថា** យេន បការេន គោតមំ ភគវន្តំ បស្សាមិ, តថា តេន បការេន **ការំ** អធិកកិច្ចំ បុញ្ញសម្ភារំ **កស្សាមិ** ករិស្សាមីតិ **មេ** មយ្ហំ **សង្កប្បោ** ចេតនាមនសិការោ **អហុ** អហោសីតិ សម្ពន្ធោ។

៤៥៨. **ឯវាហំ ចិន្តយិត្វានា**តិ “អហំ ការំ ករិស្សាមី”តិ ឯវំ ចិន្តេត្វា។ **កិរិយំ ចិន្តយឹ មមា**តិ “មយា កីទិសំ បុញ្ញំ កត្តព្ពំ នុ ខោ”តិ កិរិយំ កត្តព្ពកិច្ចំ ចិន្តយិន្តិ អត្ថោ។ **ក្យាហំ កម្មំ អាចរាមី**តិ អហំ កីទិសំ បុញ្ញកម្មំ អាចរាមិ បូរេមិ នុ ខោតិ អត្ថោ។ **បុញ្ញក្ខេត្តេ អនុត្តរេ**តិ ឧត្តរវិរហិតេ សកលបុញ្ញស្ស ភាជនភូតេ រតនត្តយេតិ អត្ថោ។

៤៥៩. **អយញ្ច បាឋិកោ ភិក្ខូ**តិ អយំ ភិក្ខុ សរភញ្ញវសេន គន្ថបាឋបឋនតោ វាចនតោ “បាឋិកោ”តិ លទ្ធនាមោ ភិក្ខុ។ ពុទ្ធសាសនេ សព្ពេសំ បាឋីនំ បាឋកវាចកានំ អន្តរេ វិនយេ ច **អគ្គនិក្ខិត្តោ** អគ្គោ ឥតិ ឋបិតោ។ តំ ឋានំ តេន ភិក្ខុនា បត្តដ្ឋានន្តរំ អហំ **បត្ថយេ** បត្ថេមីតិ អត្ថោ។

៤៦០. តតោ បរំ អត្តនោ បុញ្ញករណូបាយំ ទស្សេន្តោ **ឥទំ មេ អមិតំ ភោគ**ន្តិអាទិមាហ។ **មេ** មយ្ហំ **អមិតំ** បមាណវិរហិតំ ភោគរាសឹ **អក្ខោភំ** ខោភេតុំ អសក្កុណេយ្យំ **សាគរូបមំ** សាគរសទិសំ **តេន ភោគេន** តាទិសេន ធនេន ពុទ្ធស្ស អារាមំ មាបយេតិ សម្ពន្ធោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវ។

៤៧៤. ភិក្ខុសង្ឃេ និសីទិត្វា សម្ពុទ្ធោ តេន សុជ្ឈ មាបិតំ ការិតំ សង្ឃារាមំ បដិគ្គហេត្វា តស្សារាមស្សានិសំសទីបកំ ឥទំ វចនំ **អព្រវិ** កថេសីតិ សម្ពន្ធោ។

៤៧៥. កថំ? **យោ សោ**តិ យោ សង្ឃារាមទាយកោ តាបសោ **សុមាបិតំ** កុដិលេណមណ្ឌបបាសាទហម្មិយបាការាទិនា សុដ្ឋុ សជ្ជិតំ សង្ឃារាមំ ពុទ្ធស្ស **បាទាសិ** ប-ការេន សោមនស្សសម្បយុត្តចិត្តេន អទាសិ។ **តមហំ កិត្តយិស្សាមី**តិ តំ តាបសំ អហំ បាកដំ ករិស្សាមិ, ឧត្តានី ករិស្សាមីតិ អត្ថោ។ **សុណាថ មម ភាសតោ**តិ ភាសន្តស្ស មយ្ហំ វចនំ សុណាថ, ឱហិតសោតា អវិក្ខិត្តចិត្តា មនសិ ករោថាតិ អត្ថោ។

៤៧៦. តេន ទិន្នារាមស្ស ផលំ ទស្សេន្តោ **ហត្ថី អស្សា រថា បត្តី**តិអាទិមាហ។ តំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

៤៧៧. សង្ឃារាមស្សិទំ ផលន្តិ ឥទំ អាយតី អនុភវិតព្ពសម្បត្តិសង្ខាតំ ឥដ្ឋផលំ សង្ឃារាមទានស្ស ផលំ វិបាកន្តិ អត្ថោ។

៤៧៨. ឆឡាសីតិសហស្សានីតិ ឆសហស្សានិ អសីតិសហស្សានិ **សមលង្កតា** សុដ្ឋុ អលង្កតា សជ្ជិតា **នារិយោ** ឥត្ថិយោ **វិចិត្តវត្ថាភរណា**តិ វិចិត្តេហិ អនេករូបេហិ វត្ថេហិ អាភរណេហិ ច សមន្នាគតា។ **អាមុត្តមណិកុណ្ឌលា**តិ ឱលម្ពិតមុត្តាហារមណិកញ្ចិតកណ្ណាតិ អត្ថោ។

៤៧៩. តាសំ ឥត្ថីនំ រូបសោភាតិសយំ វណ្ណេន្តោ **អាឡារបម្ហា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ អាឡារានិ មហន្តានិ អក្ខីនិ មណិគុឡសទិសានិ យាសំ ឥត្ថីនំ តា អាឡារបម្ហា ភមរានមិវ មន្ទលោចនាតិ អត្ថោ។ **ហសុលា** ហាសបកតិ, លីលាវិលាសាតិ អត្ថោ។ **សុសញ្ញា**តិ សុន្ទរសញ្ញិតព្ពសរីរាវយវា។ **តនុមជ្ឈិមា**តិ ខុទ្ទកឧទរបទេសា។ សេសំ ឧត្តានមេវ។

៤៨៤. តស្ស ធម្មេសុ ទាយាទោតិ តស្ស គោតមស្ស ភគវតោ ធម្មេសុ ទាយាទោ ធម្មកោដ្ឋាសភាគី។ **ឱរសោ**តិ ឧរសិ ជាតោ, សិថិលធនិតាទិទសវិធព្យញ្ជនពុទ្ធិសម្បន្នំ កណ្ឋតាលុឱដ្ឋាទិបញ្ចដ្ឋានេ យដ្ថេត្វា ទេសិតធម្មំ សុត្វា សោតាបត្តិមគ្គាទិមគ្គបដិបាដិយា សព្ពកិលេសេ ខេបេត្វា អរហត្តេ ឋិតភាវេន ឧរសិ ជាតបុត្តោតិ អត្ថោ។ **ធម្មនិម្មិតោ**តិ ធម្មេន សមេន អទណ្ឌេន អសត្ថេន និម្មិតោ បាកដោ ភវិស្សសីតិ អត្ថោ។ **ឧបាលិ នាម នាមេនា**តិ កិញ្ចាបិ សោ មាតុ នាមេន មន្តាណិបុត្តនាមោ, អនុរុទ្ធាទីហិ បន សហ គន្ត្វា បព្ពជិតត្តា ខត្តិយានំ ឧបសមីបេ អល្លីនោ យុត្តោ កាយចិត្តេហិ សមង្គីភូតោតិ ឧបាលីតិ នាមេន សត្ថុ សាវកោ **ហេស្សតិ** ភវិស្សតីតិ អត្ថោ។

៤៨៥. វិនយេ បារមី បត្វាតិ វិនយបិដកេ កោដី បរិយោសានំ បត្វា បាបុណិត្វា។ **ឋានាដ្ឋានេ ច កោវិទោ**តិ ការណាការណេ ច ទក្ខោ ឆេកោតិ អត្ថោ។ **ជិនសាសនំ ធារេន្តោ**តិ ជិនេន វុត្តានុសាសនី ជិនស្ស បិដកត្តយំ វាចនសវនចិន្តនធារណាទិវសេន ធារេន្តោ, សល្លក្ខេន្តោតិ អត្ថោ។ **វិហរិស្សតិនាសវោ**តិ និក្កិលេសោ ចតូហិ ឥរិយាបថេហិ អបរិបតន្តំ អត្តភាវំ ហរិស្សតិ បវត្តេស្សតីតិ អត្ថោ។

៤៨៧. អបរិមេយ្យុបាទាយាតិ អនេកសតសហស្សេ អាទី កត្វា។ **បត្ថេមិ តវ សាសន**ន្តិ “គោតមស្ស ភគវតោ សាសនេ វិនយធរានំ អគ្គោ ភវេយ្យ”ន្តិ តុយ្ហំ សាសនំ បត្ថេមិ ឥច្ឆាមីតិ អត្ថោ។ **សោ មេ អត្ថោ**តិ សោ ឯតទគ្គដ្ឋានន្តរសង្ខាតោ អត្ថោ មេ មយា អនុប្បត្តោតិ អត្ថោ។ **សព្ពសំយោជនក្ខយោ**តិ សព្ពេសំ សំយោជនានំ ខយោ មយា អនុប្បត្តោតិ សម្ពន្ធោ, និព្ពានំ អធិគតន្តិ អត្ថោ។

៤៨៨. រាជទណ្ឌេន **តជ្ជិតោ** បីឡិតោ **សូលាវុតោ** សូលេ អាវុតោ អាវុណិតោ **បោសោ** បុរិសោ សូលេ **សាតំ** មធុរសុខំ **អវិន្ទន្តោ** នានុភវន្តោ **បរិមុត្តិវ** បរិមោចនមេវ ឥច្ឆតិ យថាតិ សម្ពន្ធោ។

៤៨៩-៩០. មហាវីរ វីរានមន្តរេ វីរុត្តម អហំ **ភវទណ្ឌេន** ជាតិទណ្ឌេន, **តជ្ជិតោ** បីឡិតោ **កម្មសូលាវុតោ** កុសលាកុសលកម្មសូលស្មិំ អាវុតោ **សន្តោ** សំវិជ្ជមានោ, **បិបាសាវេទនាយ** បិបាសាតុរភាវេន **អដ្ដិតោ** អភិភូតោ ទុក្ខាបិតោ **ភវេ សាតំ** សំសារេ មធុរំ សុខំ **ន វិន្ទាមិ** ន លភាមិ។ រាគគ្គិទោសគ្គិមោហគ្គិសង្ខាតេហិ, នរកគ្គិកប្បដ្ឋានគ្គិទុក្ខគ្គិសង្ខាតេហិ វា តីហិ អគ្គីហិ ឌយ្ហន្តោ **បរិមុត្តិំ** បរិមុច្ចនុបាយំ **គវេសាមិ** បរិយេសាមិ គវេសាមីតិ សម្ពន្ធោ។ យថា រាជទណ្ឌំ ឥតោ គតោ បត្តោ បរិមុត្តិំ គវេសតិ, តថា អហំ ភវទណ្ឌប្បត្តោ បរិមុត្តិំ គវេសាមីតិ សម្ពន្ធោ។

៤៩១-២. បុន សំសារតោ មោចនំ ឧបមោបមេយ្យវសេន ទស្សេន្តោ **យថា វិសាទោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ វិសេន សប្បវិសេន អា សមន្តតោ ទំសីយិត្ថ ទដ្ឋោ ហោតីតិ **វិសាទោ,** សប្បទដ្ឋោតិ អត្ថោ។ អថ វា វិសំ ហលាហលវិសំ អទតិ គិលតីតិ **វិសាទោ,** វិសខាទកោតិ អត្ថោ។ យោ បុរិសោ វិសាទោ, តេន តាទិសេន វិសេន បរិបីឡិតោ, តស្ស វិសស្ស វិឃាតាយ វិនាសាយ ឧបាយនំ ឧបាយភូតំ **អគទំ** ឱសធំ **គវេសេយ្យ** បរិយេសេយ្យ, តំ គវេសមានោ **វិសឃាតកំ** វិសនាសកំ **អគទំ** ឱសធំ **បស្សេយ្យ** ទក្ខេយ្យ។ សោ តំ អត្តនោ ទិដ្ឋំ ឱសធំ បិវិត្វា **វិសម្ហា** វិសតោ **បរិមុត្តិយា** បរិមោចនការណា សុខី **អស្ស** ភវេយ្យ យថាតិ សម្ពន្ធោ។

៤៩៣. **តថេវាហ**ន្តិ យថា យេន បការេន សោ នរោ វិសហតោ, សវិសេន សប្បេន ទដ្ឋោ វិសខាទកោ វា ឱសធំ បិវិត្វា សុខី ភវេយ្យ, តថេវ តេន បការេន អហំ អវិជ្ជាយ មោហេន **សំ** សុដ្ឋុ បីឡិតោ។ **សទ្ធម្មាគទមេសហ**ន្តិ អហំ សទ្ធម្មសង្ខាតំ ឱសធំ ឯសំ បរិយេសន្តោតិ អត្ថោ។

៤៩៤-៥. **ធម្មាគទំ គវេសន្តោ**តិ សំសារទុក្ខវិសស្ស វិនាសាយ ធម្មោសធំ គវេសន្តោ។ **អទ្ទក្ខឹ សក្យសាសន**ន្តិ សក្យវំសបភវស្ស គោតមស្ស សាសនំ សទ្ទក្ខិន្តិ អត្ថោ។ **អគ្គំ សព្ពោសធានំ ត**ន្តិ សព្ពេសំ ឱសធានំ អន្តរេ តំ សក្យសាសនសង្ខាតំ ធម្មោសធំ អគ្គំ ឧត្តមន្តិ អត្ថោ។ **សព្ពសល្លវិនោទន**ន្តិ រាគសល្លាទីនំ សព្ពេសំ សល្លានំ វិនោទនំ វូបសមករំ **ធម្មោសធំ** ធម្មសង្ខាតំ ឱសធំ បិវិត្វា **សព្ពំ វិសំ** សកលសំសារទុក្ខវិសំ **សមូហនឹ** នាសេសិន្តិ សម្ពន្ធោ។ **អជរាមរ**ន្តិ តំ ទុក្ខវិសំ សមូហនិត្វា អជរំ ជរាវិរហិតំ អមរំ មរណវិរហិតំ **សីតិភាវ** រាគបរិឡាហាទិវិរហិតត្តា សីតលភូតំ និព្ពានំ អហំ **ផស្សយឹ** បច្ចក្ខមកាសិន្តិ សម្ពន្ធោ។

៤៩៦. បុន កិលេសតមស្ស ឧបមំ ទស្សេន្តោ **យថា ភូតដ្ដិតោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **យថា** យេន បការេន **ភូតដ្ដិតោ** ភូតេន យក្ខេន អដ្ដិតោ បីឡិតោ **បោសោ** បុរិសោ **ភូតគ្គាហេន** យក្ខគ្គាហេន **បីឡិតោ** ទុក្ខិតោ **ភូតស្មា** យក្ខគ្គាហតោ **បរិមុត្តិយា** មោចនត្ថាយ ភូតវេជ្ជំ គវេសេយ្យ។

៤៩៧. តំ គវេសមានោ ច ភូតវិជ្ជាយ សុដ្ឋុ **កោវិទំ** ឆេកំ ភូតវេជ្ជំ បស្សេយ្យ, **សោ** ភូតវេជ្ជោ **តស្ស** យក្ខគ្គហិតស្ស បុរិសស្ស អាវេសភូតំ **វិហនេ** វិនាសេយ្យ, **សមូលញ្ច** មូលេន សហ អាយតឹ អនាសេវកំ កត្វា **វិនាសយេ** វិទ្ធំសេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។

៤៩៨. **មហាវីរ** វីរុត្តម **តមគ្គាហេន** កិលេសន្ធការគ្គាហេន បីឡិតោ អហំ **តថេវ** តេន បការេនេវ **តមតោ** កិលេសន្ធការតោ **បរិមុត្តិយា** មោចនត្ថាយ **ញាណាលោកំ** បញ្ញាអាលោកំ គវេសាមីតិ សម្ពន្ធោ។

៤៩៩. អថ តទនន្តរំ **កិលេសតមសោធនំ** កិលេសន្ធការនាសកំ សក្យមុនឹ អទ្ទសន្តិ អត្ថោ។ **សោ** សក្យមុនិ **មេ** មយ្ហំ **តមំ** អន្ធការំ កិលេសតិមិរំ ភូតវេជ្ជោវ **ភូតកំ** យក្ខគ្គហិតំ ឥវ **វិនោទេសិ** ទូរី អកាសីតិ សម្ពន្ធោ។

៥០០. សោ អហំ ឯវំ វិមុត្តោ **សំសារសោតំ** សំសារបវាហំ **សំ** សុដ្ឋុ **ឆិន្ទឹ** ឆេទេសឹ, **តណ្ហាសោតំ** តណ្ហាមហោឃំ **និវារយឹ** និវារេសិំ អប្បវត្តឹ អកាសិន្តិ អត្ថោ។ **ភវំ ឧគ្ឃាដយឹ សព្ព**ន្តិ កាមភវាទិកំ សព្ពំ នវភវំ ឧគ្ឃាដយឹ វិនាសេសិន្តិ អត្ថោ។ មូលតោ វិនាសេន្តោ ភូតវេជ្ជោ ឥវ មូលតោ ឧគ្ឃាដយិន្តិ សម្ពន្ធោ។

៥០១. តតោ និព្ពានបរិយេសនាយ ឧបមំ ទស្សេន្តោ **យថា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ គរុំ ភារិយំ នាគំ គិលតីតិ **គរុឡោ**។ គរុំ វា នាគំ លាតិ អាទទាតីតិ **គរុឡោ,** គរុឡរាជា។ អត្តនោ ភក្ខំ សកគោចរំ បន្នគំ បការេន បរហត្ថំ ន គច្ឆតីតិ **បន្នគោ**តិ លទ្ធនាមំ នាគំ គហណត្ថាយ **ឱបតតិ** អវបតតិ, **សមន្តា** សមន្តតោ **យោជនសតំ** សតយោជនប្បមាណំ **មហាសរំ** មហាសមុទ្ទំ អត្តនោ បក្ខវាតេហិ **វិក្ខោភេតិ** អាលោឡេតិ យថាតិ សម្ពន្ធោ។

៥០២. **សោ** សុបណ្ណោ វិហង្គមោ វេហាសគមនសីលោ **បន្នគំ** នាមំ គហេត្វា អធោសិសំ ឱលម្ពេត្វា **វិហេឋយំ** តត្ថ តត្ថ វិវិធេន ហេឋនេន ហេឋេន្តោ **អាទាយ** ទទ្ធំ គហេត្វា **យេន កាមំ** យត្ថ គន្តុកាមោ, តត្ថ **បក្កមតិ** គច្ឆតីតិ សម្ពន្ធោ។

៥០៣. ភន្តេ មហាវីរ, យថា គរុឡោ **ពលី** ពលវា បន្នគំ គហេត្វា បក្កមតិ, តថា ឯវំ អហំ **អសង្ខតំ** បច្ចយេហិ អកតំ និព្ពានំ **គវេសន្តោ** បដិបត្តិបូរណវសេន បរិយេសន្តោ **ទោសេ** សកលទិយឌ្ឍកិលេសសហស្សេ **វិក្ខាលយឹ** វិសេសេន សមុច្ឆេទប្បហានេន សោធេសឹ អហន្តិ សម្ពន្ធោ។

៥០៤. យថា គរុឡោ បន្នគំ គហេត្វា ភុញ្ជិត្វា វិហរតិ, តថា អហំ **ធម្មវរំ** ឧត្តមធម្មំ **ទិដ្ឋោ** បស្សន្តោ ឯតំ **សន្តិបទំ** និព្ពានបទំ **អនុត្តរំ** ឧត្តរវិរហិតំ មគ្គផលេហិ **អាទាយ** គហេត្វា វឡញ្ជេត្វា វិហរាមីតិ សម្ពន្ធោ។

៥០៥. ឥទានិ និព្ពានស្ស ទុល្លភភាវំ ទស្សេន្តោ **អាសាវតី នាម លតា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ សព្ពេសំ ទេវានំ អាសា ឥច្ឆា ឯតិស្សំ លតាយំ អត្ថីតិ **អាសាវតី** នាម លតា, **ចិត្តលតាវនេ** អនេកវិចិត្តាហិ លតាហិ គហនីភូតេ វនេ ឧយ្យានេ **ជាតា** និព្ពត្តាតិ អត្ថោ។ **តស្សា** លតាយ **វស្សសហស្សេន** វស្សសហស្សច្ចយេន **ឯកំ ផលំ និព្ពត្តតេ** ឯកំ ផលំ គណ្ហាតិ។

៥០៦. **តំ ទេវា**តិ តំ អាសាវតី លតំ **តាវ ទូរផលំ** តត្តកំ ចិរកាលំ អតិក្កមិត្វា ផលំ គណ្ហន្តំ សំវិជ្ជមានំ **ទេវា** តាវតឹសទេវតា **បយិរុបាសន្តិ** ភជន្តិ, សា អាសាវតី នាម **លតុត្តមា** លតានំ អន្តរេ ឧត្តមលតា ឯវំ ទេវានំ បិយា អហោសីតិ សម្ពន្ធោ។

៥០៧. **សតសហស្សុបាទាយា**តិ សតសហស្សសំវច្ឆរំ អាទឹ កត្វា។ **តាហំ បរិចរេ មុនី**តិ មោនំ វុច្ចតិ ញាណំ, ភន្តេ, មុនិ ញាណវន្ត សព្ពញ្ញុ, អហំ តំ ភគវន្តំ បរិចរេ បយិរុបាសាមិ។ **សាយំបាតំ នមស្សាមី**តិ សាយន្ហសមយញ្ច បុព្ពណ្ហសមយញ្ចាតិ ទ្វិក្ខត្តុំ នមស្សាមិ បណាមំ ករោមិ។ **យថា ទេវា** តាវតឹសា ទេវា វិយ អាសាវតីលតំ សាយំបាតញ្ច បយិរុបាសន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

៥០៨. **អវញ្ឈា បារិចរិយា**តិ យស្មា ពុទ្ធទស្សនហេតុ និព្ពានប្បត្តិ អហោសិ, តស្មា ពុទ្ធបារិចរិយា វត្តបដិបត្តិកិរិយា អវញ្ឈា អតុច្ឆា **នមស្សនា** បណាមកិរិយា ច **អមោឃា** អតុច្ឆា។ តថា ហិ **ទូរាគតំ** ទូរតោ សំសារទ្ធានតោ អាគតម្បិ, **សន្តំ** សំវិជ្ជមានំ **ខណោយំ** អយំ ពុទ្ធុប្បាទក្ខណោ **ន វិរាធយិ** នាតិក្កមិ, មំ អតិក្កមិត្វា ន គតោតិ អត្ថោ។

៥០៩. ពុទ្ធទស្សនហេតុ និព្ពានប្បត្តោ អហំ អាយតឹ ឧប្បជ្ជនកភវេ មម បដិសន្ធឹ **វិចិនន្តោ** ឧបបរិក្ខន្តោ ន បស្សាមីតិ សម្ពន្ធោ។ **និរូបធិ** ខន្ធូបធិកិលេសូបធីហិ វិរហិតោ **វិប្បមុត្តោ** សព្ពកិលេសេហិ វិនាភូតោ **ឧបសន្តោ** កិលេសបរិឡាហាភាវេន សន្តមានសោ ចរាមិ អហន្តិ សម្ពន្ធោ។

៥១០. បុន អត្តនោ ពុទ្ធទស្សនាយ ឧបមំ ទស្សេន្តោ **យថាបិ បទុមំ នាមា**តិអាទិមាហ។ **សូរិយរំសេន** សូរិយរំសិសម្ផស្សេន យថា បទុមំ នាម អបិ **បុប្ផតិ** វិកសតិ **មហាវីរ** វីរុត្តម អហំ តថា ឯវ **ពុទ្ធរំសេន** ពុទ្ធេន ភគវតា ទេសិតធម្មរំសិប្បភាវេន បុប្ផិតោតិ អត្ថោ។

៥១១-១២. បុន ពុទ្ធទស្សនេន និព្ពានទស្សនំ ទីបេន្តោ **យថា ពលាកា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ពលាកយោនិម្ហិ** ពលាកជាតិយំ **សទា** សព្ពស្មឹ កាលេ **បុមា** បុរិសោ យថា ន វិជ្ជតិ។ បុមេ អវិជ្ជមានេ កថំ ពលាកានំ គព្ភគ្គហណំ ហោតីតិ ចេ? មេឃេសុ **គជ្ជមានេសុ** សទ្ទំ ករោន្តេសុ មេឃគជ្ជនំ សុត្វា **តា** ពលាកិនិយោ **សទា** សព្ពកាលេ **គព្ភំ គណ្ហន្តិ** អណ្ឌំ ធារេន្តីតិ អត្ថោ។ **យាវ** យត្តកំ កាលំ **មេឃោ ន គជ្ជតិ** មេឃោ សទ្ទំ ន ករោតិ, តាវ តត្តកំ កាលំ **ចិរំ** ចិរកាលេន **គព្ភំ** អណ្ឌំ ធារេន្តិ។ **យទា** យស្មឹ កាលេ មេឃោ **បវស្សតិ** បការេន គជ្ជិត្វា វស្សតិ វុដ្ឋិធារំ បគ្ឃរតិ, តទា តស្មឹ កាលេ **ភារតោ** គព្ភធារណតោ **បរិមុច្ចន្តិ** អណ្ឌំ បាតេន្តីតិ អត្ថោ។

៥១៣. តតោ បរំ ឧបមេយ្យសម្បទំ ទស្សេន្តោ **បទុមុត្តរពុទ្ធស្សា**តិអាទិមាហ។ បទុមុត្តរស្ស ពុទ្ធស្ស **ធម្មមេឃេន** វោហារបរមត្ថទេសនាសង្ខាតមេឃេន **គជ្ជតោ** គជ្ជន្តស្ស ទេសេន្តស្ស **ធម្មមេឃស្ស សទ្ទេន** ឃោសានុសារេន អហំ តទា **ធម្មគព្ភំ** វិវដ្ដូបនិស្សយំ ទានសីលាទិបុញ្ញសម្ភារគព្ភំ **អគណ្ហឹ** គហេសឹ តថាតិ សម្ពន្ធោ។

៥១៤. **សតសហស្សុបាទាយ** កប្បសតសហស្សំ អាទឹ កត្វា **បុញ្ញគព្ភំ** ទានសីលាទិបុញ្ញសម្ភារំ អហំ **ធរេមិ** បូរេមិ។ យាវ **ធម្មមេឃោ** ធម្មទេសនា **ន គជ្ជតិ** ពុទ្ធេន ន ទេសីយតិ, តាវ អហំ **ភារតោ** សំសារគព្ភភារតោ **នប្បមុច្ចាមិ** ន មោចេមិ ន វិសុំ ភវាមីតិ សម្ពន្ធោ។

៥១៥. ភន្តេ, **សក្យមុនិ** សក្យវំសប្បភវ **យទា** យស្មឹ កាលេ សុទ្ធោទនមហារាជស្ស តវ បិតុ **រម្មេ** រមណីយេ **កបិលវត្ថវេ** កបិលវត្ថុនាមកេ នគរេ គុរុំ ធម្មមេឃេន **គជ្ជតិ** ឃោសេតិ, តទា តស្មឹ កាលេ អហំ **ភារតោ** សំសារគព្ភភារតោ **បរិមុច្ចឹ** មុត្តោ អហោសិន្តិ សម្ពន្ធោ។

៥១៦. តតោ បរំ អត្តនា អធិគតេ មគ្គផលេ ទស្សេន្តោ **សុញ្ញត**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ អត្តអត្តនិយាទីនំ អភាវតោ **សុញ្ញតំ** វិមោក្ខញ្ច រាគទោសមោហសព្ពកិលេសនិមិត្តានំ អភាវតោ, **អនិមិត្តំ** វិមោក្ខញ្ច តណ្ហាបណិធិស្ស អភាវតោ, **អប្បណិហិតំ** វិមោក្ខញ្ច អរិយមគ្គំ អធិគញ្ឆិំ ភាវេសិន្តិ សម្ពន្ធោ។ **ចតុរោ ច ផលេ សព្ពេ**តិ ចត្តារិ សាមញ្ញផលានិ សព្ពានិ សច្ឆិ អកាសិន្តិ អត្ថោ។ **ធម្មេវ វិជដយី អហ**ន្តិ អហំ ឯវំ សព្ពធម្មេ ជដំ គហនំ វិជដយី វិទ្ធំសេសិន្តិ អត្ថោ។

ទុតិយភាណវារវណ្ណនា សមត្តា។

៥១៧. តតោ បរំ អត្តនា អធិគតវិសេសមេវ ទស្សេន្តោ **អបរិមេយ្យុបាទាយា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ ន បរិមេយ្យោតិ **អបរិមេយ្យោ**, សំវច្ឆរគណនវសេន បមេតុំ សង្ខាតុំ អសក្កុណេយ្យោតិ អត្ថោ។ តំ អបរិមេយ្យំ កប្បំ **ឧបាទាយ** អាទិំ កត្វា **តវ សាសនំ** តុយ្ហំ សាសនំ “អនាគតេ គោតមស្ស ភគវតោ សាសនេ វិនយធរានំ អគ្គោ ភវេយ្យ”ន្តិ ឯវំ បត្ថេមិ។ អតីតត្ថេ វត្តមានវចនំ, បត្ថេសិន្តិ អត្ថោ។ **សោ មេ អត្ថោ**តិ សោ បត្ថនាសង្ខាតោ អត្ថោ **មេ** មយា **អនុប្បត្តោ** និប្ផាទិតោតិ អត្ថោ។ អនុត្តរំ **សន្តិបទំ** និព្ពានំ អនុប្បត្តំ អធិគតន្តិ សម្ពន្ធោ។

៥១៨. សោ អហំ អធិគតត្តា **វិនយេ** វិនយបិដកេ **បារមី បត្តោ** បរិយោសានប្បត្តោ។ **យថាបិ បាឋិកោ ឥសី**តិ យថា បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ សាសនេ វិនយធរានំ អគ្គោ ឥសិ ភិក្ខុ បាឋិកោ បាកដោ អហោសិ, តថេវាហន្តិ អត្ថោ។ **ន មេ សមសមោ អត្ថី**តិ វិនយធារិតាយ មេ មយា សមសមោ សមានោ អញ្ញោ ន អត្ថីតិ អត្ថោ។ **សាសនំ** ឱវាទានុសាសនីសង្ខាតំ សាសនំ **ធារេមិ** បូរេមីតិ អត្ថោ។

៥១៩. បុនបិ អត្តនោ វិសេសំ ទស្សេន្តោ **វិនយេ ខន្ធកេ ចាបី**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **វិនយេ**តិ ឧភតោវិភង្គេ។ **ខន្ធកេ**តិ មហាវគ្គចូឡវគ្គេ។ **តិកច្ឆេទេ ចា**តិ តិកសង្ឃាទិសេសតិកបាចិត្តិយាទិកេ ច។ **បញ្ចមេ**តិ បរិវារេ ច។ **ឯត្ថ** ឯតស្មិំ សកលេ វិនយបិដកេ មយ្ហំ **វិមតិ** ទ្វេឡ្ហកំ **នត្ថិ** ន សំវិជ្ជតិ។ **អក្ខរេ**តិ វិនយបិដកបរិយាបន្នេ អ-ការាទិកេ អក្ខរេ។ **ព្យញ្ជនេ**តិ ក-ការាទិកេ ព្យញ្ជនេ វា មេ **វិមតិ** សំសយោ នត្ថីតិ សម្ពន្ធោ។

៥២០. **និគ្គហេ បដិកម្មេ ចា**តិ បាបភិក្ខូនំ និគ្គហេ ច សាបត្តិកានំ ភិក្ខូនំ បរិវាសទានាទិកេ បដិកម្មេ ច **ឋានាដ្ឋានេ** ច ការណេ ច អការណេ ច **កោវិទោ** ឆេកោតិ អត្ថោ។ **ឱសារណេ** ច តជ្ជនីយាទិកម្មស្ស បដិប្បស្សទ្ធិវសេន ឱសារណេ បវេសនេ ច។ **វុដ្ឋាបនេ** ច អាបត្តិតោ វុដ្ឋាបនេ និរាបត្តិករណេ ច ឆេកោតិ សម្ពន្ធោ។ **សព្ពត្ថ បារមី គតោ**តិ សព្ពស្មិំ វិនយកម្មេ បរិយោសានំ បត្តោ, ទក្ខោ ឆេកោតិ អត្ថោ។

៥២១. **វិនយេ ខន្ធកេ ចាបី**តិ វុត្តប្បការេ វិនយេ ច ខន្ធកេ ច, **បទំ** សុត្តបទំ **និក្ខិបិត្វា** បដ្ឋបេត្វា។ **ឧភតោ វិនិវេឋេត្វា**តិ វិនយតោ ខន្ធកតោ ចាតិ ឧភយតោ និព្ពេឋេត្វា វិជដេត្វា នយំ អាហរិត្វា។ **រសតោ**តិ កិច្ចតោ។ **ឱសរេយ្យំ** ឱសារណំ ករោមីតិ អត្ថោ។

៥២២. **និរុត្តិយា ច កុសលោ**តិ “រុក្ខោ បដោ កុម្ភោ មាលា ចិត្ត”ន្តិអាទីសុ វោហារេសុ ឆេកោ។ **អត្ថានត្ថេ ច កោវិទោ**តិ អត្ថេ វឌ្ឍិយំ អនត្ថេ ហានិយញ្ច កោវិទោ ទក្ខោតិ អត្ថោ។ **អនញ្ញាតំ មយា នត្ថី**តិ វិនយបិដកេ សកលេ វា បិដកត្តយេ មយា អនញ្ញាតំ អវិទិតំ អបាកដំ កិញ្ចិ នត្ថីតិ អត្ថោ។ **ឯកគ្គោ សត្ថុ សាសនេ**តិ ពុទ្ធសាសនេ អហមេវ ឯកោ វិនយធរានំ អគ្គោ សេដ្ឋោ ឧត្តមោតិ អត្ថោ។

៥២៣. **រូបទក្ខេ អហំ អជ្ជា**តិ អជ្ជ ឯតរហិ កាលេ **សក្យបុត្តស្ស** ភគវតោ **សាសនេ** បាវចនេ អហំ រូបទក្ខេ រូបទស្សនេ វិនយវិនិច្ឆយទស្សនេ **សព្ពំ កង្ខំ** សកលំ សំសយំ **វិនោទេមិ** វិនាសេមីតិ សម្ពន្ធោ។ **ឆិន្ទាមិ សព្ពសំសយ**ន្តិ “អហោសិ នុ ខោ អហមតីតមទ្ធាន”ន្តិអាទិកំ (ម. និ. ១.១៨; សំ. និ. ២.២០; មហានិ. ១៧៤) កាលត្តយំ អារព្ភ ឧប្បន្នំ សព្ពំ សោឡសវិធំ កង្ខំ ឆិន្ទាមិ វូបសមេមិ សព្ពសោ វិទ្ធំសេមីតិ អត្ថោ។

៥២៤. **បទំ អនុបទញ្ចាបី**តិ បទំ បុព្ពបទញ្ច អនុបទំ បរបទញ្ច **អក្ខរំ** ឯកេកមក្ខរញ្ច **ព្យញ្ជនំ** សិថិលធនិតាទិទសវិធំ ព្យញ្ជនវិធានញ្ច។ **និទានេ**តិ តេន សមយេនាតិអាទិកេ និទានេ ច។ **បរិយោសានេ**តិ និគមនេ។ **សព្ពត្ថ កោវិទោ**តិ សព្ពេសុ ឆសុ ឋានេសុ ឆេកោតិ អត្ថោ។

៥២៥. តតោ បរំ ភគវតោយេវ គុណេ បកាសេន្តោ **យថាបិ រាជា ពលវា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ យថា **ពលវា** ថាមពលសម្បន្នោ សេនាពលសម្បន្នោ វា រាជា, **បរំ** បរេសំ បដិរាជូនំ សេនំ **និគ្គណ្ហិត្វា** និស្សេសតោ គហេត្វា បលាបេត្វា វា, **តបេ** តបេយ្យ សន្តបេយ្យ ទុក្ខាបេយ្យ។ **វិជិនិត្វាន សង្គាម**ន្តិ សង្គាមំ បរសេនាយ សមាគមំ យុទ្ធំ

វិជិនិត្វា វិសេសេន ជិនិត្វា ជយំ បត្វា។ **នគរំ តត្ថ មាបយេ**តិ តត្ថ តស្មិំ វិជិតដ្ឋានេ នគរំ បាសាទហម្មិយាទិវិភូសិតំ វសនដ្ឋានំ មាបយេ ការាបេយ្យាតិ អត្ថោ។

៥២៦. បាការំ បរិខញ្ចាបីតិ តត្ថ មាបិតនគរេ បាការំ សុធាធវលឥដ្ឋកាមយបាការញ្ច ការយេតិ សម្ពន្ធោ។ **បរិខញ្ចាបិ** កទ្ទមបរិខំ, ឧទកបរិខំ, សុក្ខបរិខញ្ច អបិ ការយេ។ **ឯសិកំ ទ្វារកោដ្ឋក**ន្តិ នគរសោភនត្ថំ ឧស្សាបិតឯសិកាថម្ភញ្ច មហន្តំ កោដ្ឋកញ្ច ចតុភូមកាទិទ្វារកោដ្ឋកញ្ច ការយេ។ **អដ្ដាលកេ ច វីថិយេ**តិ ចតុភូមកាទិភេទេ អតិឧច្ចអដ្ដាលកេ ច វីថិយេ នានប្បការកេ ពហូ **ការយេ** ការាបេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។

៥២៧. សិង្ឃាដកំ ចច្ចរញ្ចាតិ ន កេវលំ បាការាទយោ ការយេ, សិង្ឃាដកំ ចតុមគ្គសន្ធិញ្ច ចច្ចរំ អន្តរាវីថិញ្ច ការយេតិ សម្ពន្ធោ។ **សុវិភត្តន្តរាបណ**ន្តិ សុដ្ឋុ វិភត្តំ វិភាគតោ កោដ្ឋាសវន្តំ អន្តរាបណំ អនេកាបណសហស្សំ ការាបេយ្យាតិ អត្ថោ។ **ការយេយ្យ សភំ តត្ថា**តិ តស្មិំ មាបិតនគរេ សភំ ធម្មាធិករណសាលំ ការយេ។ **អត្ថានត្ថវិនិច្ឆយំ** វឌ្ឍិញ្ច អវឌ្ឍិញ្ច វិនិច្ឆយករណត្ថំ វិនិច្ឆយសាលំ ការយេតិ សម្ពន្ធោ។

៥២៨. និគ្ឃាតត្ថំ អមិត្តានន្តិ បដិរាជូនំ បដិពាហនត្ថំ។ **ឆិទ្ទាឆិទ្ទញ្ច ជានិតុ**ន្តិ ទោសញ្ច អទោសញ្ច ជានិតុំ។ **ពលកាយស្ស រក្ខាយា**តិ ហត្ថិអស្សរថបត្តិសង្ខាតស្ស ពលកាយស្ស សេនាសមូហស្ស អារក្ខណត្ថាយ **សោ** នគរសាមិកោ រាជា, **សេនាបច្ចំ** សេនាបតឹ សេនានាយកំ មហាមត្តំ **ឋបេតិ** ឋានន្តរេ បតិដ្ឋបេតីតិ អត្ថោ។

៥២៩. អារក្ខត្ថាយ ភណ្ឌស្សាតិ ជាតរូបរជតមុត្តាមណិអាទិរាជភណ្ឌស្ស អារក្ខណត្ថាយ សមន្តតោ គោបនត្ថាយ **មេ** មយ្ហំ **ភណ្ឌំ មា វិនស្សី**តិ **និធានកុសលំ** រក្ខណេ កុសលំ ឆេកំ **នរំ** បុរិសំ **ភណ្ឌរក្ខំ** ភណ្ឌរក្ខនត្ថំ សោ រាជា ភណ្ឌាគារេ ឋបេតីតិ សម្ពន្ធោ។

៥៣០. មមត្តោ ហោតិ យោ រញ្ញោតិ យោ បណ្ឌិតោ រញ្ញោ មមត្តោ មាមកោ បក្ខបាតោ ហោតិ។ **វុទ្ធឹ យស្ស ច ឥច្ឆតី**តិ អស្ស រញ្ញោ វុទ្ធិញ្ច វិរូឡ្ហឹ យោ ឥច្ឆតិ កាមេតិ, **តស្ស** ឥត្ថម្ភូតស្ស បណ្ឌិតស្ស រាជា **អធិករណំ** វិនិច្ឆយាធិបច្ចំ ទេតិ **មិត្តស្ស** មិត្តភាវស្ស បដិបជ្ជិតុន្តិ សម្ពន្ធោ។

៥៣១. ឧប្បាតេសូតិ ឧក្កាបាតទិសាឌាហាទិឧប្បាតេសុ ច។ **និមិត្តេសូ**តិ មូសិកច្ឆិន្នាទីសុ "ឥទំ និមិត្តំ សុភំ, ឥទំ និមិត្តំ អសុភ"ន្តិ ឯវំ និមិត្តជាននសត្ថេសុ ច។ **លក្ខណេសុ ចា**តិ ឥត្ថិបុរិសានំ ហត្ថបាទលក្ខណជាននសត្ថេសុ ច **កោវិទំ** ឆេកំ **អជ្ឈាយកំ** អនេកេសំ សិស្សានំ ព្យាករណវាចកំ **មន្តធរំ** វេទត្តយសង្ខាតមន្តធារកំ បណ្ឌិតំ សោ រាជា **បោរោហិច្ចេ** បុរោហិតដ្ឋានន្តរេ ឋបេតីតិ សម្ពន្ធោ។

៥៣២. ឯតេហង្គេហិ សម្បន្នោតិ ឯតេហិ វុត្តប្បការេហិ អង្គេហិ អវយវេហិ សម្បន្នោ សមង្គីភូតោ សោ រាជា "ខត្តិយោ"តិ **បវុច្ចតិ** កថីយតីតិ សម្ពន្ធោ។ **សទា រក្ខន្តិ រាជាន**ន្តិ ឯតេ សេនាបច្ចាទយោ អមច្ចា សទា សព្ពកាលំ តំ រាជានំ រក្ខន្តិ គោបេន្តិ។ កិមិវ? **ចក្កវាកោវ ទុក្ខិតំ** ទុក្ខប្បត្តំ សកញ្ញាតឹ រក្ខន្តោ ចក្កវាកោ បក្ខី ឥវាតិ អត្ថោ។

៥៣៣. តថេវ ត្វំ មហាវីរាតិ វីរុត្តម, យថា សោ រាជា សេនាបច្ចាទិអង្គសម្បន្នោ នគរទ្វារំ ថកេត្វា បដិវសតិ, តថេវ ត្វំ **ហតាមិត្តោ** និហតបច្ចត្ថិកោ ខត្តិយោ ឥវ **សទេវកស្ស លោកស្ស** សហ ទេវេហិ បវត្តមានស្ស លោកស្ស **ធម្មរាជា** ធម្មេន សមេន រាជា ទសបារមិតាធម្មបរិបូរណេន រាជភូតត្តា "ធម្មរាជា"តិ **បវុច្ចតិ** កថីយតីតិ សម្ពន្ធោ។

៥៣៤. តិត្ថិយេ នីហរិត្វានាតិ ធម្មរាជភាវេន បដិបក្ខភូតេ សកលតិត្ថិយេ នីហរិត្វា និស្សេសេន ហរិត្វា និព្ពិសេវនំ កត្វា **សសេនកំ ធារញ្ចាបិ** សេនាយ សហ វសវត្តិមារម្បិ នីហរិត្វា ។ **តមន្ធការំ វិធមិត្វា**តិ តមសង្ខាតំ មោហន្ធការំ វិធមិត្វា វិទ្ធំសេត្វា។ **ធម្មនគរំ** សត្តតឹសពោធិបក្ខិយធម្មសង្ខាតំ, ឧន្នាយតនធាតុបដិច្ចសមុប្បាទពលពោជ្ឈង្គគម្ភីរនយសមន្តបដ្ឋានធម្មសង្ខាតំ វា នគរំ **អមាបយិ** និម្មិនិ បតិដ្ឋាបេសីតិ អត្ថោ។

៥៣៥. សីលំ បាការកំ តត្ថាតិ តស្មិំ បតិដ្ឋាបិតេ ធម្មនគរេ ចតុបារិសុទ្ធិសីលំ បាការំ។ **ញាណំ តេ ទ្វារកោដ្ឋក**ន្តិ តេ តុយ្ហំ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណអាសយានុសយញាណអនាគតំសញាណអតីតំសញាណាទិកមេវ ញាណំ ទ្វារកោដ្ឋកន្តិ អត្ថោ។ **សទ្ធា តេ ឯសិកា វីរា**តិ, ភន្តេ, អសិថិលបរក្កម តេ តុយ្ហំ ទីបង្ករបាទមូលតោ បភុតិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណការណា សទ្ទហនសទ្ធា ឧស្សាបិតអលង្ការអលង្កតថម្ភោតិ អត្ថោ។ **ទ្វារបាលោ ច សំវរោ**តិ តេ តុយ្ហំ ឆទ្វារិកសំវរោ រក្ខាវរណគុត្តិ ទ្វារបាលោ ទ្វាររក្ខកោតិ អត្ថោ។

៥៣៦. សតិបដ្ឋានមដ្ដាលន្តិ តេ តុយ្ហំ ចតុសតិបដ្ឋានអដ្ដាលមុណ្ឌច្ឆទនំ។ **បញ្ញា តេ ចច្ចរំ មុនេ**តិ, ភន្តេ, មុនេ ញាណវន្ត តេ តុយ្ហំ បាដិហារិយាទិអនេកវិធា បញ្ញា ចច្ចរំ មគ្គសមោធានំ នគរវីថីតិ អត្ថោ។ **ឥទ្ធិបាទញ្ច សិង្ឃាដ**ន្តិ តុយ្ហំ ឆន្ទវីរិយចិត្តវីមំសសង្ខាតា ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា សិង្ឃាដំ ចតុមគ្គសន្ធិ។ **ធម្មវីថិ សុមាបិត**ន្តិ សត្តតឹសពោធិបក្ខិយធម្មសង្ខាតាយ វីថិយា សុដ្ឋុ មាបិតំ សជ្ជិតំ, តំ ធម្មនគរន្តិ អត្ថោ។

៥៣៧. សុត្តន្តំ អភិធម្មញ្ចាតិ តវ តុយ្ហំ ឯត្ថ ធម្មនគរេ សុត្តន្តំ អភិធម្មំ វិនយញ្ច **កេវលំ** សកលំ សុត្តគេយ្យាទិកំ នវង្គំ ពុទ្ធវចនំ **ធម្មសភា** ធម្មាធិករណសាលាតិ អត្ថោ។

៥៣៨. សុញ្ញតំ អនិមិត្តញ្ចាតិ អនត្តានុបស្សនាវសេន បដិលទ្ធំ សុញ្ញតវិហារញ្ច, អនិច្ចានុបស្សនាវសេន បដិលទ្ធំ អនិមិត្តវិហារញ្ច។ **វិហារញ្ចប្បណិហិត**ន្តិ ទុក្ខានុបស្សនាវសេន បដិលទ្ធំ អប្បណិហិតវិហារញ្ច។ **អានេញ្ជញ្ចា**តិ អចលំ អផន្ទិតំ ចតុសាមញ្ញផលសង្ខាតំ អានេញ្ជវិហារញ្ច។ **និរោធោ ចា**តិ សព្ពទុក្ខនិរោធំ និព្ពានញ្ច។ **ឯសា ធម្មកុដី តវា**តិ ឯសា សព្ពនវលោកុត្តរធម្មសង្ខាតា តវ តុយ្ហំ ធម្មកុដិ វសនគេហន្តិ អត្ថោ។

៥៣៩. បញ្ញាយ អគ្គោ និក្ខិត្តោតិ បញ្ញាវសេន បញ្ញាវន្តានំ អគ្គោ។ ឥតិ ភគវតា និក្ខិត្តោ ឋបិតោ ថេរោ **បដិភានេ** ច បញ្ញាយ កត្តព្ពេ កិច្ចេ, យុត្តមុត្តបដិភានេ វា **កោវិទោ** ឆេកោ **នាមេន សារិបុត្តោ**តិ បាកដោ **តវ** តុយ្ហំ ធម្មសេនាបតិ តយា ទេសិតស្ស បិដកត្តយធម្មសមូហស្ស ធារណតោ បតិ បធានោ ហុត្វា សេនាកិច្ចំ ករោតីតិ អត្ថោ។

៥៤០. ចុតូបបាតកុសលោតិ ភន្តេ មុនិ, **ចុតូបបាតេ** ចុតិយា ឧបបត្តិយា ច **កុសលោ** ឆេកោ។ **ឥទ្ធិយា បារមឹ គតោ**តិ “ឯកោបិ ហុត្វា ពហុធា ហោតិ, ពហុធាបិ ហុត្វា ឯកោ ហោតី”តិអាទិនា (ទី. និ. ១.២៣៨; បដិ. ម. ១.១០២) វុត្តាយ ឥទ្ធិប្បភេទាយ បារមី បរិយោសានំ គតោ បត្តោ នាមេន កោលិតោ នាម មោគ្គល្លានត្ថេរោ **បោរោហិច្ចោ** តវ តុយ្ហំ បុរោហិតោតិ សម្ពន្ធោ។

៥៤១. បោរាណកវំសធរោតិ ភន្តេ មុនេ, ញាណវន្តំ បោរាណស្ស វំសស្ស ធារកោ, បរម្បរជាននកោ វា **ឧគ្គតេជោ** បាកដតេជោ, **ទុរាសទោ** អាសាទេតុំ ឃដ្ដេតុំ ទុក្ខោ អសក្កុណេយ្យោតិ អត្ថោ។ **ធុតវាទិគុណេនគ្គោ**តិ តេចីវរិកង្គាទីនិ តេរស ធុតង្គានិ វទតិ ឱវទតីតិ ធុតវាទីគុណេន ធុតង្គគុណេន អគ្គោ សេដ្ឋោ មហាកស្សបត្ថេរោ **តវ** តុយ្ហំ **អក្ខទស្សោ** វោហារករណេ បធានោតិ អត្ថោ។

៥៤២. ពហុស្សុតោ ធម្មធរោតិ ភន្តេ មុនេ, ពហូនំ ចតុរាសីតិធម្មក្ខន្ធសហស្សានំ សុតត្តា ភគវតា ភិក្ខុសង្ឃតោ ច ឧគ្គហិតត្តា ពហុស្សុតោ អនេកេសំ ឆសតសហស្សសង្ខ្យានំ អាគមធម្មានំ សតិបដ្ឋានាទីនញ្ច បរមត្ថធម្មានំ ធារណតោ ធម្មធរោ អានន្ទោ។ **សព្ពបាឋី ច សាសនេ**តិ ពុទ្ធសាសនេ សព្ពេសំ បាឋីនំ បឋន្តានំ សជ្ឈាយន្តានំ ភិក្ខូនំ អគ្គោ សេដ្ឋោតិ សព្ពបាឋី នាមេន អានន្ទោ នាម ថេរោ។ **ធម្មារក្ខោ តវា**តិ តវ តុយ្ហំ ធម្មស្ស បិដកត្តយធម្មភណ្ឌស្ស អារក្ខោ រក្ខកោ បាលកោ, ធម្មភណ្ឌាគារិកោតិ អត្ថោ។

៥៤៣. ឯតេ សព្ពេ អតិក្កម្មាតិ **ភគវា** ភគ្យវា សម្មាសម្ពុទ្ធោ ឯតេ សារិបុត្តាទយោ មហានុភាវេបិ ថេរេ អតិក្កម្ម វជ្ជេត្វា មមំយេវ **បមេសិ** បមាណំ អកាសិ, មនសិ អកាសីតិ អត្ថោ។ **វិនិច្ឆយំ មេ បាទាសី**តិ វិនយញ្ញូហិ បណ្ឌិតេហិ ទេសិតំ បកាសិតំ វិនយេ វិនិច្ឆយំ ទោសវិចារណំ មេ មយ្ហំ ភគវា **បាទាសិ** បការេន អទាសិ, មយ្ហមេវ ភារំ អកាសីតិ សម្ពន្ធោ។

៥៤៤. យោ កោចិ វិនយេ បញ្ហន្តិ យោ កោចិ ភិក្ខុ ពុទ្ធសាវកោ វិនយនិស្សិតំ បញ្ហំ មំ បុច្ឆតិ, **តត្ថ** តស្មឹ បុច្ឆិតបញ្ហេ **មេ** មយ្ហំ **ចិន្តនា** វិមតិ កង្ខា នត្ថិ។ **តញ្ញេវត្ថំ** តំ ឯវ បុច្ឆិតំ អត្ថំ អហំ កថេមីតិ សម្ពន្ធោ។

៥៤៥. យាវតា ពុទ្ធខេត្តម្ហីតិ យាវតា យត្តកេ ឋានេ ពុទ្ធស្ស អាណាខេត្តេ តំ មហាមុនឹ សម្មាសម្ពុទ្ធំ ឋបេត្វា **វិនយេ** វិនយបិដកេ វិនយវិនិច្ឆយករណេ វា **មាទិសោ** មយា សទិសោ នត្ថិ, អហមេវ អគ្គោ, **ភិយ្យោ** មមាធិកោ កុតោ ភវិស្សតីតិ សម្ពន្ធោ។

៥៤៦. ភិក្ខុសង្ឃេ និសីទិត្វា ភិក្ខុសង្ឃមជ្ឈេ និសិន្នោ គោតមោ ភគវា **ឯវំ គជ្ជតិ** សីហនាទំ ករោតិ។ កថំ? **វិនយេ** ឧភតោវិភង្គេ, **ខន្ធកេសុ** មហាវគ្គចូឡវគ្គេសុ, ច-សទ្ទេន បរិវារេ, **ឧបាលិស្ស** ឧបាលិនា **សមោ** សទិសោ នត្ថីតិ ឯវំ គជ្ជតិ។

៥៤៧. យាវតាតិ យត្តកំ **ពុទ្ធភណិតំ** ពុទ្ធេន ទេសិតំ **នវង្គំ** សុត្តគេយ្យាទិសត្ថុសាសនំ សត្ថុនា បកាសិតំ សព្ពំ **វិនយោគធំ** តំ វិនយេ អន្តោបវិដ្ឋំ វិនយមូលកំ ឥច្ចេវំ **បស្សិនោ** បស្សន្តស្ស។

៥៤៨. មម កម្មំ សរិត្វានាតិ គោតមោ **សក្យបុង្គវោ** សក្យវំសប្បធានោ, **មម កម្មំ** មយ្ហំ បុព្ពបត្ថនាកម្មំ អតីតំសញ្ញាណេន **សរិត្វាន** បច្ចក្ខតោ ញត្វា ភិក្ខុសង្ឃមជ្ឈេ គតោ “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខូនំ វិនយធរានំ យទិទំ ឧបាលី”តិ (អ. និ. ១.២១៩, ២២៨) មំ ឯតទគ្គេ ឋានេ ឋបេសីតិ សម្ពន្ធោ។

៥៤៩. សតសហស្សុបាទាយាតិ សតសហស្សកប្បេ អាទឹ កត្វា យំ ឥមំ ឋានំ **អបត្ថយឹ** បត្ថេសឹ, សោ **មេ** អត្ថោ មយា **អនុប្បត្តោ** អធិគតោ បដិលទ្ធោ វិនយេ **បារមី គតោ** កោដឹ បត្តោតិ អត្ថោ។

៥៥០. សក្យានំ សក្យវំសរាជូនំ **នន្ទិជននោ** សោមនស្សការកោ អហំ **បុរេ** បុព្ពេ កប្បកោ **អាសឹ** អហោសឹ, **តំ ជាតឹ** តំ កុលំ តំ យោនឹ **វិជហិត្វា** វិសេសេន ជហិត្វា ឆឌ្ឌេត្វា **មហេសិនោ** សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស **បុត្តោ ជាតោ** សក្យបុត្តោតិ សង្ខ្យំ គតោ សាសនធារណតោតិ អត្ថោ។

៥៥១. តតោ បរំ អត្តនោ ទាសកុលេ និព្ពត្តនាបទានំ ទស្សេន្តោ **ឥតោ ទុតិយកេ កប្បេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឥតោ** ភទ្ទកប្បតោ ហេដ្ឋា ទុតិយេ កប្បេ នាមេន អញ្ជសោ នាម ខត្តិយោ ឯកោ រាជា **អនន្តតេជោ** សង្ខ្យាតិក្កន្តតេជោ **អមិតយសោ** បមាណាតិក្កន្តបរិវារោ **មហទ្ធនោ** អនេកកោដិសតសហស្សធនវា **ភូមិបាលោ** បថវិបាលកោ រក្ខកោ អហោសីតិ សម្ពន្ធោ។

៥៥២. តស្ស រញ្ញោតិ តស្ស តាទិសស្ស រាជិនោ បុត្តោ អហំ ចន្ទនោ នាម **ខត្តិយោ** ខត្តិយកុមារោ អហោសិន្តិ សម្ពន្ធោ។ សោ អហំ ជាតិមទេន ច យសមទេន ច ភោគមទេន ច **ឧបត្ថទ្ធោ** ថម្ភិតោ ឧន្នតោតិ អត្ថោ។

៥៥៣. នាគសតសហស្សានីតិ សតសហស្សហត្ថិនោ **មាតង្គា** មាតង្គកុលេ ជាតា **តិធា បភិន្នា** អក្ខិកណ្ណកោសសង្ខាតេហិ តីហិ ឋានេហិ បភិន្នា មទគឡិតា **សព្ពាលង្ការភូសិតា** សព្ពេហិ ហត្ថាលង្ការេហិ អលង្កតា **សទា** សព្ពកាលំ មំ បរិវារេន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

៥៥៤. សពលេហិ បរេតោហន្តិ តទា តស្មឹ កាលេ អហំ សពលេហិ អត្តនោ សេនាពលេហិ **បរេតោ** បរិវារិតោ ឧយ្យានំ **គន្តុកាមកោ** គច្ឆន្តោ សិរិកំ នាម **នាគំ** ហត្ថឹ **អារុយ្ហ** អភិរុហិត្វា នគរតោ និក្ខមិន្តិ សម្ពន្ធោ។

៥៥៥. ចរណេន ច សម្បន្នោតិ សីលសំវរាទិបន្នរសចរណធម្មេន សមន្នាគតោ **គុត្តទ្វារោ បិហិតចក្ខាទិឆទ្វារោ សុសំវុតោ** សុដ្ឋុ រក្ខិតកាយចិត្តោ ទេវលោ នាម **សម្ពុទ្ធោ** បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ, **មម** មយ្ហំ **បុរតោ** សម្មុខេ **អាគច្ឆិ** បាបុណីតិ អត្ថោ។

៥៥៦. បេសេត្វា សិរិកំ នាគន្តិ តំ អាគតំ បច្ចេកពុទ្ធំ ទិស្វា អហំ សិរិកំ នាម នាគំ អភិមុខំ បេសេត្វា ពុទ្ធំ **អាសាទយឹ** ឃដ្ដេសឹ បទុស្សេសិន្តិ អត្ថោ។ **តតោ សញ្ជាតកោបោ សោ**តិ តតោ តស្មា មយា អតីវ បីឡេត្វា បេសិតត្តា សោ ហត្ថិនាគោ មយិ សញ្ជាតកោបោ **បទំ** អត្តនោ បាទំ **នុទ្ធរតេ** ន ឧទ្ធរតិ, និច្ចលោវ ហោតីតិ អត្ថោ។

៥៥៧. នាគំ ទុដ្ឋមនំ ទិស្វាតិ ទុដ្ឋមនំ កុទ្ធចិត្តំ នាគំ ទិស្វា អហំ **ពុទ្ធេ** បច្ចេកពុទ្ធេ **កោបំ អកាសឹ** ទោសំ ឧប្បាទេសិន្តិ អត្ថោ។ **វិហេសយិត្វា សម្ពុទ្ធ**ន្តិ ទេវលំ បច្ចេកសម្ពុទ្ធំ វិហេសយិត្វា វិហេឋេត្វា អហំ ឧយ្យានំ អគមាសិន្តិ សម្ពន្ធោ។

៥៥៨. សាតំ តត្ថ ន វិន្ទាមីតិ តស្មឹ អាសាទនេ សាតំ ន វិន្ទាមិ។ អាសាទននិមិត្តំ មធុរំ សុខំ ន លភាមីតិ អត្ថោ។ **សិរោ បជ្ជលិតោ យថា**តិ សិរោ មម សីសំ បជ្ជលិតោ យថា បជ្ជលមានំ វិយ ហោតីតិ អត្ថោ។ **បរិឡាហេន ឌយ្ហាមី**តិ បច្ចេកពុទ្ធេ កោបស្ស កតត្តា បច្ឆានុតាបបរិឡាហេន ឌយ្ហាមិ ឧណ្ហចិត្តោ ហោមីតិ អត្ថោ។

៥៥៩. សសាគរន្តាតិ តេនេវ បាបកម្មពលេន សសាគរន្តា សាគរបរិយោសានា សកលមហាបថវី **មេ** មយ្ហំ **អាទិត្តា វិយ** ជលិតា វិយ ហោតិ ខាយតីតិ អត្ថោ។ **បិតុ សន្តិកុបាគម្មា**តិ ឯវំ ភយេ ឧប្បន្នេ អហំ អត្តនោ បិតុ

វញ្ញោ សន្តិកំ **ឧបាគម្ម** ឧបគន្ត្វា ឥទំ វចនំ **អព្រវិ** កថេសិន្តិ អត្ថោ។

៥៦០. **អាសីវិសំវ កុបិត**ន្តិ អាសីវិសំ សប្បំ កុបិតំ កុទ្ធំ ឥវ ជលមានំ អគ្គិក្ខន្ធំ ឥវ **មត្តំ** តិជា បភិន្នំ **ទន្តឹ** ទន្ត វន្តំ **កុញ្ជរំ** ឧត្តមំ ហត្ថឹ ឥវ ច អាគតំ យំ បច្ចេកពុទ្ធំ **សយម្ភុំ** សយមេវ ពុទ្ធភូតំ អហំ **អាសាទយឹ** ឃដ្ដេសិន្តិ សម្ពន្ធោ។

៥៦១. **អាសាទិតោ មយា ពុទ្ធោ**តិ សោ បច្ចេកពុទ្ធោ មយា អាសាទិតោ ឃដ្ដិតោ **ឃោរោ** អញ្ញេហិ ឃដ្ដេតុំ អសក្កុណេយ្យត្តា ឃោរោ, **ឧគ្គតបោ** បាកដតបោ **ជិនោ** បញ្ច មារេ ជិតវា ឯវំគុណសម្បន្នោ បច្ចេកពុទ្ធោ មយា ឃដ្ដិតោតិ អត្ថោ។ **បុរា សព្ពេ វិនស្សាមា**តិ តស្មិំ បច្ចេកពុទ្ធេ កតអនាទរេន សព្ពេ មយំ វិនស្សាម វិរិធេនា ការេន នស្សាម, ភស្មា វិយ ភវាមាតិ អត្ថោ។ **ខមាបេស្សាម តំ មុនិ**ន្តិ តំ បច្ចេកពុទ្ធំ មុនឹ យាវ ន វិនស្សាម, តាវ ខមាបេស្សាមាតិ សម្ពន្ធោ។

៥៦២. **នោ ចេ តំ និជ្ឈាបេស្សាមា**តិ **អត្តទន្តំ** ទមិតចិត្តំ **សមាហិតំ** ឯកគ្គចិត្តំ តំ បច្ចេកពុទ្ធំ នោ ចេ និជ្ឈាបេស្សាម ខមាបេស្សាម។ **ឱរេន សត្តទិវសា** សត្តទិវសតោ ឱរភាគេ សត្តទិវសេ អនតិក្កមិត្វា សម្បុណ្ណំ រដ្ឋំ មេ សព្ពំ **វិធមិស្សតិ** វិនស្សិស្សតិ។

៥៦៣. **សុមេខលោ កោសិយោ ចា**តិ ឯតេ សុមេខលាទយោ ចត្តារោ រាជានោ ឥសយោ **អាសាទយិត្វា** ឃដ្ដេត្វា អនាទរំ កត្វា **សរដ្ឋកា** សហ រដ្ឋជនបទវាសីហិ ទុគ្គតា វិនាសំ គតាតិ អត្ថោ។

៥៦៤. **យទា កុប្បន្តិ ឥសយោ**តិ យទា យស្មឹ កាលេ **សញ្ញតា** កាយសញ្ញមាទីហិ សញ្ញតា សន្តា **ព្រហ្មចារិនោ** ឧត្តមចារិនោ សេដ្ឋចារិនោ ឥសយោ **កុប្បន្តិ** ទោមនស្សា ភវន្តិ, តទា សសាគរំ សបព្ពតំ សទេវកំ លោកំ វិនាសេន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

៥៦៥. **តិយោជនសហស្សម្ហី**តិ តេសំ ឥសីនំ អានុភាវំ ញត្វា តេ ខមាបេតុំ **អច្ចយំ** អបរាធំ **ទេសនត្ថាយ** បកាសនត្ថាយ តិយោជនសហស្សប្បមាណេ បទេសេ បុរិសេ សន្និបាតយិន្តិ សម្ពន្ធោ។ **សយម្ភុំ ឧបសង្កមិ**ន្តិ សយម្ភុំ បច្ចេកពុទ្ធំ ឧបសង្កមឹ សមីបំ អគមាសិន្តិ អត្ថោ។

៥៦៦. **អល្លវត្ថា**តិ មយា សទ្ធឹ រាសិភូតា សព្ពេ ជនា អល្លវត្ថា ឧទកេន តិន្តវត្ថឧត្តរាសង្គា **អល្លសិរា** តិន្ត កេសា **បញ្ជលីកតា** មុទ្ធនិ កតអញ្ជលិបុដា **ពុទ្ធស្ស** បច្ចេកមុនិនោ **បាទេ** បាទសមីបេ **និបតិត្វា** និបជ្ជិត្វា **ឥទំ វចនមព្រវុំ**ន្តិ "ខមស្សុ ត្វំ, មហាវីរា"តិអាទិកំ វចនំ អព្រវុំ កថេសុន្តិ អត្ថោ។

៥៦៧. **មហាវីរ** វីរុត្តម ភន្តេ បច្ចេកពុទ្ធ, មយា តុម្ហេសុ អញ្ញាណេន កតំ អបរាធំ ខមស្សុ ត្វំ វិនោទេហិ, មា មនសិ ករោហីតិ អត្ថោ ។ **ជនោ** ជនសមូហោ **តំ** ភគវន្តំ **អភិ** វិសេសេន យាចតិ។ **បរិឡាហំ** ទោសមោហេហិ កតចិត្តទុក្ខបរិឡាហំ អម្ហាកំ **វិនោទេហិ** តនុំ ករោហិ, **នោ** អម្ហាកំ **រដ្ឋំ** សកលរដ្ឋជនបទវាសិនោ **មា វិនាសយ** មា វិនាសេហីតិ អត្ថោ។

៥៦៨. **សទេវមានុសា សព្ពេ**តិ សព្ពេ មានុសា សទេវា **សទានវា** បហារាទាទីហិ អសុរេហិ សហ **សរក្ខសា** **អយោមយេន កូដេន** មហាមុគ្គរេន **សទា** សព្ពកាលំ **មេ សិរំ** មយ្ហំ មត្ថកំ **ភិន្ទេយ្យុំ** បទាលេយ្យុំ។

៥៦៩. តតោ បរំ ពុទ្ធានំ ខមិតភាវញ្ច កោបាភាវញ្ច បកាសេន្តោ **ទកេ អគ្គិ ន សណ្ឋាតី**តិអាទិមាហ។ តត្ថ យថា ឧទកេ អគ្គិ **ន សណ្ឋាតិ** ន បតិដ្ឋាតិ, យថា ពីជំ **សេលេ** សិលាមយេ បព្ពតេ ន វិរុហតិ, យថា **អគទេ** ឱសធេ **កិមិ** បាណកោ ន សណ្ឋាតិ។ តថា **កោបោ** ចិត្តប្បកោបោ ទុម្មនតា **ពុទ្ធេ** បដិវិទ្ធសច្ចេ បច្ចេកពុទ្ធេ **ន ជាយតិ** ន ឧប្បជ្ជតីតិ អត្ថោ។

៥៧០. បុនបិ ពុទ្ធានំ អានុភាវំ បកាសេន្តោ **យថា ច ភូមី**តិអាទិមាហ។ តត្ថ យថា ច **ភូមិ** បថវី **អចលា** និច្ចលា, តថា ពុទ្ធោ អចលោតិ អត្ថោ។ យថា **សាគរោ** មហាសមុទ្ទោ **អប្បមេយ្យោ** បមេតុំ បមាណំ គហេតុំ អសក្កុណេយ្យោ, តថា ពុទ្ធោ អប្បមេយ្យោតិ អត្ថោ។ យថា **អាកាសោ** អផុដ្ឋាកាសោ **អនន្តកោ** បរិយោសានរហិតោ, **ឯវំ** តថា ពុទ្ធោ **អក្ខោភិយោ** ខោភេតុំ អាលោឡេតុំ អសក្កុណេយ្យោតិ អត្ថោ។

៥៧១. តតោ បរំ បច្ចេកពុទ្ធស្ស ខមនវចនំ ទស្សេន្តោ **សទា ខន្តា មហាវីរា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **មហាវីរា** ឧត្តមវីរិយវន្តា ពុទ្ធា **តបស្សិនោ** បាបានំ តបនតោ "តបោ"តិ លទ្ធនាមេន វីរិយេន សមន្នាគតា **ខន្តា** ច

ខន្តិយា ច សម្បន្នា **ខមិតា** ច បរេសំ អបរាធំ ខមិតា សហិតា **សទា** សព្ពកាលំ ភវន្តីតិ សម្ពន្ធោ។ **ខន្តានំ ខមិតានញ្ចា**តិ តេសំ ពុទ្ធានំ ខន្តានំ ខន្តិយា យុត្តានំ ខមិតានំ បរាបរាធខមិតានំ សហិតានញ្ច **គមនំ** ឆន្ទាទីហិ អគតិគមនំ ន វិជ្ជតីតិ អត្ថោ។

៥៧២. ឥតិ ឥទំ វចនំ វត្វា **សម្ពុទ្ធោ** បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ **បរិឡាហំ** សត្តានំ ឧប្បន្នទាហំ **វិនោទយំ** វិនោទយន្តោ **មហាជនស្ស បុរតោ** សន្និបតិតស្ស សរាជកស្ស មហតោ ជនកាយស្ស សម្មុខតោ **តទា** តស្មិំ កាលេ **នភំ** អាកាសំ **អព្ភុគ្គមិ** ឧគ្គញ្ឆីតិ អត្ថោ។

៥៧៣. **តេន កម្មេនហំ ធីរា**តិ ធីរ ធិតិសម្បន្ន អហំ **តេន កម្មេន** បច្ចេកពុទ្ធេ កតេន អនាទរកម្មេន ឥមស្មិំ បច្ឆិមត្តភវេ **ហីនត្តំ** លាមកភាវំ រាជូនំ កប្បកកម្មករណជាតី **អជ្ឈុបាគតោ** សម្បត្តោតិ អត្ថោ។ **សមតិក្កម្ម តំ ជាតិ**ន្តិ តំ បរាយត្តជាតី **សំ** សុដ្ឋុ អតិក្កម្ម អតិក្កមិត្វា។ **បាវិសី អភយំ បុរ**ន្តិ ភយរហិតំ និព្ពានបុរំ និព្ពានមហានគរំ បាវិសី បវិដ្ឋោ អាសិន្តិ អត្ថោ។

៥៧៤. **តទាបិ មំ មហាវីរា**តិ វីរុត្តម **តទាបិ** តស្មិំ បច្ចេកពុទ្ធស្ស អាសាទនសមយេ អបិ សយម្ភូ បច្ចេកពុទ្ធោ **បរិឡាហំ** អាសាទនហេតុ ឧប្បន្នំ កាយចិត្តទរថំ វិនោទេសិ ទូរីអកាសិ។ **ឧយ្ហមានំ** តតោ ឯវ បច្ឆានុតាបេន កុក្កុច្ចេន ឧយ្ហមានំ សន្តបន្តំ មំ **សុសណ្ឋិតំ** ទោសំ ទោសតោ ទស្សនេ សុដ្ឋុ សណ្ឋិតំ ទិស្វា ខមាបយិ តំ អបរាធំ អធិវាសេសីតិ សម្ពន្ធោ។

៥៧៥. **អជ្ជាបិ មំ មហាវីរា**តិ វីរុត្តម, អជ្ជាបិ តុយ្ហំ សមាគមកាលេ អបិ, **តិហគ្គីភិ** រាគគ្គិទោសគ្គិមោហគ្គិសង្ខាតេហិ វា និរយគ្គិបេតគ្គិសំសារគ្គិសង្ខាតេហិ វា តីហិ អគ្គីហិ **ឌយ្ហមានំ** ទុក្ខមនុភវន្តំ មំ ភគវា **សីតិភាវំ** ទោមនស្សវិនាសេន សន្តកាយចិត្តសង្ខាតំ សីតិភាវំ និព្ពានមេវ វា **អបាបយិ** សម្បាបេសិ។ **តយោ អគ្គី** វុត្តប្បការេ តេ តយោ អគ្គី **និព្ពាបេសិ** វូបសមេសីតិ សម្ពន្ធោ។

៥៧៦. ឯវំ អត្តនោ ហីនាបទានំ ភគវតោ ទស្សេត្វា ឥទានិ អញ្ញេបិ តស្ស សវនេ និយោជេត្វា ឱវទន្តោ “យេសំ សោតាវធានត្ថី”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **យេសំ** តុម្ហាកំ **សោតាវធានំ** សោតស្ស អវធានំ ឋបនំ **អត្ថិ** វិជ្ជតិ, តេ តុម្ហេ **ភាសតោ** សាសន្តស្ស មម វចនំ **សុណាថ** មនសិ ករោថ។ **អត្ថំ តុម្ហំ បវក្ខាមី**តិ **យថា** យេន បការេន **មម** មយា ទិដ្ឋំ **បទំ** និព្ពានំ, តថា តេន បការេន និព្ពានសង្ខាតំ បរមត្ថំ តុម្ហាកំ បវក្ខាមីតិ សម្ពន្ធោ។

៥៧៧. តំ ទស្សេន្តោ **សយម្ភុំ តំ វិមានេត្វា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សយម្ភុំ** សយមេវ ភូតំ អរិយាយ ជាតិយា ជាតំ សន្តចិត្តំ សមាហិតំ បច្ចេកពុទ្ធំ វិមានេត្វា អនាទរំ កត្វា **តេន កម្មេន** កតេនាកុសលេន **អជ្ជ** ឥមស្មិំ វត្តមានកាលេ អហំ **នីចយោនិយំ** បរាយត្តជាតិយំ កប្បកជាតិយំ **ជាតោ** និព្ពត្តោ **អម្ហិ** ភវាមិ។

៥៧៨. **មា វោ ខណំ វិរាធេថា**តិ ពុទ្ធុប្បាទក្ខណំ វោ តុម្ហេ មា វិរាធេថ គឡិតំ មា ករោថ, **ហិ** សច្ចំ **ខណាតីតា** ពុទ្ធុប្បាទក្ខណំ អតីតា អតិក្កន្តា សត្តា **សោចរេ** សោចន្តិ, “មយំ អលក្ខិកា ទុម្មេធា ភវាមា”តិ ឯវំ សោចន្តីតិ អត្ថោ។ **សទត្ថេ** អត្តនោ អត្ថេ វុឌ្ឍិយំ **វាយមេយ្យាថ** វីរិយំ ករោថ។ **វោ** តុម្ហេហិ **ខណោ** ពុទ្ធុប្បាទក្ខណោ សមយោ **បដិបាទិតោ** និប្ផាទិតោ បត្តោតិ អត្ថោ។

៥៧៩. តតោ បរំ សំសារគតានំ អាទីនវំ ឧបមាឧបមេយ្យវសេន ទស្សេន្តោ **ឯកច្ចានញ្ច វមន**ន្តិអាទិមាហ។ **ឯកច្ចានំ** កេសញ្ចិ បុគ្គលានំ **វមនំ** ឧទ្ធំ ឧគ្គិរណំ ឯកច្ចានំ **វិរេចនំ** អធោបគ្ឃរណំ **ឯកេ** ឯកច្ចានំ ហលាហលំ **វិសំ** មុច្ឆាករណវិសំ, ឯកច្ចានំ បុគ្គលានំ **ឱសធំ** រក្ខនុបាយំ ភគវា ឯវំ បដិបាដិយា អក្ខាសីតិ សម្ពន្ធោ។

៥៨០. **វមនំ បដិបន្នាន**ន្តិ បដិបន្នានំ មគ្គសមង្គីនំ វមនំ សំសារឆឌ្ឌនំ សំសារមោចនំ ភគវា អក្ខាសីតិ សម្ពន្ធោ។ **ផលដ្ឋានំ** ផលេ ឋិតានំ វិរេចនំ សំសារបគ្ឃរណំ អក្ខាសិ។ **ផលលាភីនំ** ផលំ លភិត្វា ឋិតានំ និព្ពានឱសធំ អក្ខាសិ។ **គវេសីនំ** មនុស្សទេវនិព្ពានសម្បត្តី គវេសីនំ បរិយេសន្តានំ បុញ្ញខេត្តភូតំ សង្ឃំ អក្ខាសីតិ សម្ពន្ធោ។

៥៨១. **សាសនេន វិរុទ្ធាន**ន្តិ សាសនស្ស បដិបក្ខានំ ហលាហលំ កុត្ថហលំ បាបំ អកុសលំ អក្ខាសីតិ សម្ពន្ធោ។ **យថា អាសីវិសោ**តិ អស្សទ្ធានំ កតបាបានំ បុគ្គលានំ សំសារេ ទុក្ខាវហនតោ អាសីវិសសទិសំ យថា

អាសីវិសោ ទិដ្ឋមត្តេន ភស្មករណតោ **ទិដ្ឋវិសោ** សប្បោ អត្តនា ទដ្ឋំ នរំ **ឈាបេតិ** ឌយ្ហតិ ទុក្ខាបេតិ។ **តំ នរំ** តំ អស្សទ្ធំ កតបាបំ នរំ ហលាហលវិសំ ឯវំ ឈាបេតិ ចតូសុ អបាយេសុ ឌយ្ហតិ សោសេសីតិ សម្ពន្ធោ។

៥៨២. **សកឹ បីតំ ហលាហល**ន្តិ វិសំ ហលាហលំ បីតំ សកឹ ឯកវារំ ជីវិតំ **ឧបរុន្ធតិ** នាសេតិ។ **សាសនេន** សាសនម្ហិ **វិរជ្ឈិត្វា** អបរាធំ កត្វា បុគ្គលោ **កប្បកោដិម្ហិ** កោដិសង្ខ្យេ កប្បេបិ **ឌយ្ហតិ** និជ្ឈាយតីតិ អត្ថោ។

៥៨៣. ឯវំ អស្សទ្ធានំ បុគ្គលានំ ផលវិបាកំ ទស្សេត្វា ឥទានិ ពុទ្ធានំ អានុភាវំ ទស្សេន្តោ **ខន្តិយា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ យោ ពុទ្ធោ វមនាទីនិ អក្ខាសិ, **សោ** ពុទ្ធោ **ខន្តិយា** ខមនេន ច **អវិហឹសាយ** សត្តានំ អវិហឹសនេន ច **មេត្តចិត្តវតាយ** ច មេត្តចិត្តវន្តភាវេន ច **សទេវកំ** សហ ទេវេហិ វត្តមានំ លោកំ **តារេតិ** អតិក្កមាបេតិ និព្ពាបេតិ, **តស្មា** ការណា ពុទ្ធា វោ តុម្ហេហិ **អវិរាធិយា** វិរុជ្ឈិតុំ ន សក្កុណេយ្យា, ពុទ្ធសាសនេ បដិបជ្ជេយ្យាថាតិ អត្ថោ។

៥៨៤. លាភេ ច អលាភេ ច **ន សជ្ជន្តិ** ន ភជន្តិ ន លគ្គន្តិ។ **សម្មាននេ** អាទរករណេ ច **វិមាននេ** អនាទរករណេ ច អចលា បថវីសទិសា ពុទ្ធា ភវន្តិ, **តស្មា** ការណា **តេ** ពុទ្ធា តុម្ហេហិ **ន វិរោធិយា** ន វិរោធេតព្ពា វិរុជ្ឈិតុំ អសក្កុណេយ្យាតិ អត្ថោ។

៥៨៥. ពុទ្ធានំ មជ្ឈត្តតំ ទស្សេន្តោ **ទេវទត្តេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ វធកាវធកេសុ សព្ពេសុ សត្តេសុ **សមកោ** សមមានសោ **មុនិ** ពុទ្ធមុនីតិ អត្ថោ។

៥៨៦. **ឯតេសំ បដិឃោ នត្ថី**តិ ឯតេសំ ពុទ្ធានំ បដិឃោ ចណ្ឌិក្កំ ទោសចិត្តតំ នត្ថិ ន សំវិជ្ជតិ។ **រាគោមេសំ ន វិជ្ជតី**តិ ឥមេសំ ពុទ្ធានំ រាគោបិ វជ្ជនំ អល្លីយនំ ន វិជ្ជតិ, ន ឧបលព្ភតិ, តស្មា ការណា, វធកស្ស ច ឱរសស្ស ចាតិ សព្ពេសំ **សមកោ** សមចិត្តោ ពុទ្ធោ ហោតីតិ សម្ពន្ធោ។

៥៨៧. បុនបិ ពុទ្ធានំយេវ អានុភាវំ ទស្សេន្តោ **បន្ថេ ទិស្វាន កាសាវ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **មីឡ្ហមក្ខិតំ** គូថសម្មិស្សំ **កាសាវំ** កសាវេន រជិតំ ចីវរំ **ឥសិទ្ធជំ** អរិយានំ ធជំ បរិក្ខារំ, **បន្ថេ** មគ្គេ ឆឌ្ឌិតំ **ទិស្វាន** បស្សិត្វា **អញ្ជលឹ កត្វា** ទសង្គុលិសមោធានំ អញ្ជលិបុដំ សិរសិ កត្វា **សិរសា** សិរេន **វន្ទិតព្ពំ ឥសិទ្ធជំ** អរហត្តទ្ធជំ ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធសាវកទីបកំ ចីវរំ នមស្សិតព្ពំ មានេតព្ពំ បូជេតព្ពន្តិ អត្ថោ។

៥៨៨. **អព្ភតីតា**តិ អភិ អតិក្កន្តា និព្ពុតា។ **យេ ច ពុទ្ធា វត្តមានា** ឥទានិ ជាតា ច យេ ពុទ្ធា **អនាគតា** អជាតា អភូតា អនិព្ពត្តា អបាតុភូតា ច យេ ពុទ្ធា។ **ធជេនានេន សុជ្ឈន្តី**តិ អនេន ឥសិទ្ធជេន ចីវរេន ឯតេ ពុទ្ធា សុជ្ឈន្តិ វិសុទ្ធា ភវន្តិ សោភន្តិ។ **តស្មា** តេន ការណេន **ឯតេ** ពុទ្ធា **នមស្សិយា នមស្សិតព្ពា** វន្ទិតព្ពាតិ អត្ថោ។ “ឯតំ នមស្សិយ”ន្តិបិ បាឋោ, តស្ស ឯតំ ឥសិទ្ធជំ នមស្សិតព្ពន្តិ អត្ថោ។

៥៨៩. តតោ បរំ អត្តនោ គុណំ ទស្សេន្តោ **សត្ថុកប្ប**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សត្ថុកប្បំ** ពុទ្ធសទិសំ **សុវិនយំ** សុន្ទរវិនយំ សុន្ទរាការេន ទ្វារត្តយទមនំ **ហទយេន** ចិត្តេន អហំ **ធារេមិ** សវនធារណាទិនា បច្ចវេក្ខាមីតិ អត្ថោ។ **វិនយំ** វិនយបិដកំ **នមស្សមានោ** វន្ទមានោ វិនយេ អាទរំ កុរុមានោ **វិហរិស្សាមិ សព្ពទា** សព្ពស្មិំ កាលេ វាសំ កប្បេមីតិ អត្ថោ។

៥៩០. **វិនយោ អាសយោ មយ្ហ**ន្តិ វិនយបិដកំ មយ្ហំ ឱកាសភូតំ សវនធារណមនសិករណឧគ្គហបរិបុច្ឆាបវត្តនវសេន ឱកាសភូតំ គេហភូតន្តិ អត្ថោ។ **វិនយោ ឋានចង្កម**ន្តិ វិនយោ មយ្ហំ សវនាទិកិច្ចករណេន ឋិតដ្ឋានញ្ច ចង្កមនដ្ឋានញ្ច។ **កប្បេមិ វិនយេ វាស**ន្តិ វិនយបិដកេ វិនយតន្តិយា សវនធារណបវត្តនវសេន វាសំ សយនំ កប្បេមិ ករោមិ។ **វិនយោ មម គោចរោ**តិ វិនយបិដកំ មយ្ហំ គោចរោ អាហារោ ភោជនំ និច្ចំ ធារណមនសិករណវសេនាតិ អត្ថោ។

៥៩១. **វិនយេ បារមិប្បត្តោ**តិ សកលេ វិនយបិដកេ បារមឹ បរិយោសានំ បត្តោ។ **សមថេ ចាបិ កោវិទោ**តិ បារាជិកាទិសត្តាបត្តិក្ខន្ធានំ សមថេ វូបសមេ ច វុដ្ឋានេ ច កោវិទោ ឆេកោ, អធិករណសមថេ វា –

“វិវាទំ អនុវាទញ្ច, អាបត្តាធិករណំ តថា;
កិច្ចាធិករណញ្ចេវ, ចតុរាធិករណា មតា”តិ។ –

វុត្តាធិករណេសុ ច –

“សម្ផុខា សតិវិនយោ, អមូឡ្ហបដិញ្ញាករណំ;
យេភុយ្យ តស្សបាបិយ្យ, តិណវត្ថារកោ តថា”តិ។ –

ឯវំ វុត្តេសុ ច សត្តសុ អធិករណសមថេសុ អតិកោវិទោ ឆេកោតិ អត្ថោ។ **ឧបាលិ តំ មហាវីរា**តិ ភន្តេ មហាវីរ, ចតូសុ អសង្ខ្យេយ្យេសុ កប្បសតសហស្សេសុ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណាធិគមាយ វីរិយវន្ត **សត្ថុនោ** ទេវមនុស្សានំ អនុសាសកស្ស **តំ** តវ **បាទេ** បាទយុគេ ឧបាលិ ភិក្ខុ **វន្ទតិ** បណាមំ ករោតីតិ អត្ថោ។

៥៩២. សោ អហំ បព្ពជិត្វា សម្ពុទ្ធំ **នមស្សមានោ** បណាមំ កុរុមានោ **ធម្មស្ស ច** តេន ភគវតា ទេសិតស្ស នវលោកុត្តរធម្មស្ស **សុធម្មតំ** សុន្ទរធម្មភាវំ ជានិត្វា ធម្មញ្ច នមស្សមានោ គាមតោ គាមំ **បុរតោ បុរំ** នគរតោ នគរំ វិចរិស្សាមីតិ សម្ពន្ធោ។

៥៩៣. **កិលេសា ឈាបិតា មយ្ហ**ន្តិ មយា បដិវិទ្ធអរហត្តមគ្គញាណេន មយ្ហំ ចិត្តសន្តានគតា សព្ពេ ទិយឌ្ឍសហស្សសង្ខា កិលេសា ឈាបិតា សោសិតា វិសោសិតា វិទ្ធំសិតា។ **ភវា សព្ពេ សមូហតា**តិ កាមភវាទយោ សព្ពេ នវ ភវា មយា សមូហតា **សំ** សុដ្ឋុ ឩហតា ខេបិតា វិទ្ធំសិតា។ **សព្ពាសវា បរិក្ខីណា**តិ កាមាសវោ, ភវាសវោ, ទិដ្ឋាសវោ, អវិជ្ជាសវោតិ សព្ពេ ចត្តារោ អាសវា បរិក្ខីណា បរិសមន្តតោ ខយំ បាបិតា។ **ឥទានិ** ឥមស្មិំ អរហត្តប្បត្តកាលេ **បុនព្ភវោ** បុនុប្បត្តិសង្ខាតោ ភវោ ភវនំ ជាតិ នត្ថីតិ អត្ថោ។

៥៩៤. ឧត្តរិ សោមនស្សវសេន ឧទានំ ឧទានេន្តោ **ស្វាគត**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ពុទ្ធសេដ្ឋស្ស** ឧត្តមពុទ្ធស្ស **សន្តិកេ** សមីបេ ឯកនគរេ វា មម អាគមនំ **ស្វាគតំ** សុដ្ឋុ អាគមនំ សុន្ទរាគមនំ **វត** ឯកន្តេន **អាសិ** អហោសីតិ សម្ពន្ធោ។ **តិស្សោ វិជ្ជា**តិ បុព្ពេនិវាសទិព្ពចក្ខុអាសវក្ខយវិជ្ជា **អនុប្បត្តា** សម្បត្តា, បច្ចក្ខំ កតាតិ អត្ថោ។ **កតំ ពុទ្ធស្ស សាសន**ន្តិ ពុទ្ធេន ភគវតា ទេសិតំ អនុសិដ្ឋិ សាសនំ កតំ និប្ផាទិតំ វត្តបដិបត្តិំ បូរេត្វា កម្មដ្ឋានំ មនសិ ករិត្វា អរហត្តមគ្គញាណាធិគមេន សម្បាទិតន្តិ អត្ថោ។

៥៩៥. **បដិសម្ភិទា ចតស្សោ**តិ អត្ថបដិសម្ភិទាទយោ ចតស្សោ បញ្ញាយោ សច្ឆិកតា បច្ចក្ខំ កតា។ **វិមោក្ខាបិ ច អដ្ឋិមេ**តិ ចត្តារិ មគ្គញាណានិ ចត្តារិ ផលញាណានីតិ ឥមេ អដ្ឋ វិមោក្ខា សំសារតោ មុច្ចនូបាយា សច្ឆិកតាតិ សម្ពន្ធោ។ **ឆឡភិញ្ញា សច្ឆិកតា**តិ –

“ឥទ្ធិវិធំ ទិព្ពសោតំ, ចេតោបរិយញាណកំ;
បុព្ពេនិវាសញាណញ្ច, ទិព្ពចក្ខាសវក្ខយ”ន្តិ។ –

ឥមា ឆ អភិញ្ញា សច្ឆិកតា បច្ចក្ខំ កតា។ ឥមេសំ ញាណានំ សច្ឆិករណេន ពុទ្ធស្ស សាសនំ កតន្តិ អត្ថោ។

ឥត្ថន្តិ ឥមិនា ហេដ្ឋា វុត្តប្បការេន។ **សុទ**ន្តិ បទបូរណមត្តេ និបាតោ។ អាយស្មា ឧបាលិ **ថេរោ**តិ ថិរសីលាទិគុណយុត្តោ សាវកោ ឥមា បុព្ពចរិតាបទានទីបិកា គាថាយោ **អភាសិត្ថ** កថយិត្ថាតិ អត្ថោ។

ឧបាលិត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៣-៧. អញ្ញាសិកោណ្ឌញ្ញត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បទុមុត្តរសម្ពុទ្ធន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ អញ្ញាសិកោណ្ឌញ្ញត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយំ កិរ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ហំសវតីនគរេ គហបតិមហាសាលកុលេ និព្ពត្តិត្វា វិញ្ញុតំ បត្វា ឯកទិវសំ សត្ថុ សន្តិកេ ធម្មំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ អត្តនោ សាសនេ បឋមំ បដិវិទ្ធធម្មរត្តញ្ញូនំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា សយម្បិ តំ ឋានន្តរំ បត្ថេន្តោ សតសហស្សភិក្ខុបរិវារស្ស ភគវតោ សត្តាហំ មហាទានំ បវត្តេត្វា បណិធានំ អកាសិ។ សត្ថាបិស្ស អនន្តរាយតំ ទិស្វា ភាវិនី សម្បត្តិំ ព្យាកាសិ។ សោ យាវជីវំ បុញ្ញានិ ករោន្តោ សត្ថរិ បរិនិព្ពុតេ ចេតិយេ បតិដ្ឋាបិយមានេ អន្តោចេតិយេ រតនឃរំ ការាបេសិ, ចេតិយំ បរិវារេត្វា សហស្សរតនគ្ឃិកានិ ច ការេសិ។

សោ ឯវំ បុញ្ញានិ កត្វា តតោ ចវិត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ មហាកាលោ នាម កុដុម្ពិកោ ហុត្វា អដ្ឋករីសមត្តេ ខេត្តេ សាលិគព្ភំ ផាលេត្វា គហិតសាលិតណ្ឌុលេហិ អសម្ភិន្នខីរបាយាសំ សម្បាទេត្វា តត្ថ មធុសប្បិសក្ករាទយោ បក្ខិបិត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស សង្ឃស្ស អទាសិ។ សាលិគព្ភំ ផាលេត្វា គហិតគហិតដ្ឋានំ បុន បូរតិ។ បុថុកកាលេ បុថុកគ្គំ នាម អទាសិ។ លាយនេ លាយនគ្គំ, វេណិករណេ វេណគ្គំ,

កលាបាទិករណេ កលាបគ្គំ, ខលគ្គំ, ភណ្ឌគ្គំ, មិនគ្គំ កោដ្ឋគ្គន្តិ ឯវំ ឯកសស្សេវ នវ វារេ អគ្គទានំ អទាសិ, តម្បិ សស្សំ អតិរេកតរំ សម្បន្នំ អហោសិ។

ឯវំ យាវជីវំ បុញ្ញានិ កត្វា តតោ ចុតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច សំសរន្តោ អម្ហាកំ ភគវតោ ឧប្បត្តិតោ បុរេតរមេវ កបិលវត្ថុនគរស្ស អវិទូរេ ទោណវត្ថុនាមកេ ព្រាហ្មណគាមេ ព្រាហ្មណមហាសាលកុលេ និព្ពត្តិ។ តស្ស **កោណ្ឌញ្ញោ**តិ គោត្តតោ អាគតំ នាមំ អហោសិ។ សោ វយប្បត្តោ តយោ វេទេ ឧគ្គហេត្វា លក្ខណមន្តេសុ ច បារំ អគមាសិ។ តេន សមយេន អម្ហាកំ ពោធិសត្តោ តុសិតបុរតោ ចវិត្វា កបិលវត្ថុបុរេ សុទ្ធោទនមហារាជស្ស គេហេ និព្ពត្តិ។ តស្ស នាមគ្គហណទិវសេ អដ្ឋុត្តរសតេសុ ព្រាហ្មណេសុ ឧបនីតេសុ យេ អដ្ឋ ព្រាហ្មណា លក្ខណបរិគ្គហណត្ថំ មហាតលំ ឧបនីតា។ សោ តេសុ សព្ពនវកោ ហុត្វា មហាបុរិសស្ស លក្ខណនិប្ផត្តឹ ទិស្វា “ឯកំសេន អយំ ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ និដ្ឋំ គន្ត្វា មហាសត្តស្ស អភិនិក្ខមនំ ឧទិក្ខន្តោ វិចរតិ។

ពោធិសត្តោបិ ខោ មហតា បរិវារេន វឌ្ឍមានោ អនុក្កមេន វុទ្ធិប្បត្តោ ញាណបរិបាកំ គន្ត្វា ឯកូនតឹសតិមេ វស្សេ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមន្តោ អនោមានទីតីរេ បព្ពជិត្វា អនុក្កមេន ឧរុវេលំ គន្ត្វា បធានំ បទហិ។ តទា កោណ្ឌញ្ញោ មាណវោ មហាសត្តស្ស បព្ពជិតភាវំ សុត្វា លក្ខណបរិគ្គាហកព្រាហ្មណានំ បុត្តេហិ វប្បមាណវាទីហិ សទ្ធឹ អត្តបញ្ចមោ បព្ពជិត្វា អនុក្កមេន ពោធិសត្តស្ស សន្តិកំ ឧបសង្កមិត្វា ឆព្ពស្សានិ តំ ឧបដ្ឋហន្តោ តស្ស ឱឡារិកាហារបរិភោគេន និព្ពិន្នោ អបក្កមិត្វា ឥសិបតនំ អគមាសិ។ អថ ខោ ពោធិសត្តោ ឱឡារិកាហារបរិភោគេន លទ្ធកាយពលោ វេសាខបុណ្ណមាយំ ពោធិរុក្ខមូលេ អបរាជិតបល្លង្កេ និសិន្នោ តិណ្ណំ មារានំ មត្ថកំ មទ្ទិត្វា អភិសម្ពុទ្ធោ ហុត្វា សត្តសត្តាហំ ពោធិមណ្ឌេយេវ វីតិនាមេត្វា បញ្ចវគ្គិយានំ ញាណបរិបាកំ ញត្វា អាសាឡ្ហីបុណ្ណមាយំ ឥសិបតនំ គន្ត្វា តេសំ ធម្មចក្កប្បវត្តនសុត្តន្តំ (មហាវ. ១៣ អាទយោ; សំ. និ. ៥.១០៨១) កថេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ កោណ្ឌញ្ញត្ថេរោ អដ្ឋារសហិ ព្រហ្មកោដីហិ សទ្ធឹ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាសិ។ អថ បញ្ចមិយំ បក្ខស្ស អនត្តលក្ខណសុត្តន្តទេសនាយ (មហាវ. ២០ អាទយោ; សំ. និ. ៣.៥៩) អរហត្តំ សច្ឆាកាសិ។

៥៩៦. ឯវំ សោ អរហត្តំ បត្វា “កឹ កម្មំ កត្វា អហំ លោកុត្តរសុខំ អធិគតោម្ហី”តិ ឧបធារេន្តោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ បច្ចក្ខតោ ញត្វា សោមនស្សវសេន បុព្ពចរិតាបទានំ ឧទានវសេន ទស្សេន្តោ **បទុមុត្តរសម្ពុទ្ធ**ន្តិអាទិមាហ។ តស្សត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោយេវ។ **លោកជេដ្ឋំ វិនាយក**ន្តិ សកលស្ស សត្តលោកស្ស ជេដ្ឋំ បធានន្តិ អត្ថោ។ វិសេសេន វេនេយ្យសត្តេ សំសារសាគរស្ស បរតីរំ អមតមហានិព្ពានំ នេតិ សម្បាបេតីតិ **វិនាយកោ**, តំ វិនាយកំ។ **ពុទ្ធភូមិមនុប្បត្ត**ន្តិ ពុទ្ធស្ស ភូមិ បតិដ្ឋានដ្ឋានន្តិ ពុទ្ធភូមិ, សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ, តំ អនុប្បត្តោ បដិវិទ្ធោតិ ពុទ្ធភូមិមនុប្បត្តោ, តំ ពុទ្ធភូមិមនុប្បត្តំ, សព្ពញ្ញុតប្បត្តំ ពុទ្ធភូតន្តិ អត្ថោ។ **បឋមំ អទ្ទសំ អហ**ន្តិ បឋមំ វេសាខបុណ្ណមិយា រត្តិយា បច្ចូសសមយេ ពុទ្ធភូតំ បទុមុត្តរសម្ពុទ្ធំ អហំ អទ្ទក្ខិន្តិ អត្ថោ។

៥៩៧. **យាវតា ពោធិយា មូលេ**តិ យត្តកា ពោធិរុក្ខសមីបេ យក្ខា **សមាគតា** រាសិភូតា **សម្ពុទ្ធំ** ពុទ្ធភូតំ តំ ពុទ្ធំ **បញ្ជលីកតា** ទសង្គុលិសមោធានំ អញ្ជលិបុដំ សិរសិ ឋបេត្វា **វន្ទន្តិ** នមស្សន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

៥៩៨. **សព្ពេ ទេវា តុដ្ឋមនា**តិ ពុទ្ធភូតដ្ឋានំ អាគតា តេ សព្ពេ ទេវា តុដ្ឋចិត្តា អាកាសេ សញ្ចរន្តីតិ សម្ពន្ធោ។ **អន្ធការតមោនុទោ**តិ អតិវិយ អន្ធការំ មោហំ នុទោ ខេបនោ អយំ ពុទ្ធោ អនុប្បត្តោតិ អត្ថោ។

៥៩៩. **តេសំ ហាសបរេតាន**ន្តិ ហាសេហិ បីតិសោមនស្សេហិ សមន្នាគតានំ តេសំ ទេវានំ **មហានាទោ** មហាឃោសោ **អវត្តថ** បវត្តតិ, សម្មាសម្ពុទ្ធសាសនេ **កិលេសេ** សំកិលេសេ ធម្មេ ឈាបយិស្សាមាតិ សម្ពន្ធោ។

៦០០. **ទេវានំ គិរមញ្ញាយា**តិ វាចាយ ថុតិវចនេន សហ ឧទីរិតំ ទេវានំ សទ្ទំ ជានិត្វា ហដ្ឋោ **ហដ្ឋេន ចិត្តេន** សោមនស្សសហគតេន ចិត្តេន **អាទិភិក្ខំ** បឋមំ អាហារំ ពុទ្ធភូតស្ស អហំ អទាសិន្តិ សម្ពន្ធោ។

៦០២. **សត្ថាហំ អភិនិក្ខម្ម**តិ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា សត្ថាហំ បធានំ កត្វា សព្ពញ្ញុតញ្ញាណបទដ្ឋានំ អរហត្តមគ្គញាណសង្ខាតំ **ពោធឹ អជ្ឈគមំ** អធិគញ្ឆឹ អហន្តិ អត្ថោ។ **ឥទំ មេ បឋមំ ភត្ត**ន្តិ ឥទំ ភត្តំ សរីរយាបនំ **ព្រហ្មចារិស្ស** ឧត្តមចារិស្ស **មេ** មយ្ហំ ឥមិនា ទេវបុត្តេន បឋមំ ទិន្នំ អហោសីតិ អត្ថោ។

៦០៣. **តុសិតា ហិ ឥធាគន្ត្វា**តិ តុសិតភវនតោ ឥធ មនុស្សលោកេ អាគន្ត្វា **យោ** ទេវបុត្តោ **មេ** មម ភិក្ខំ **ឧបានយិ** អទាសិ, **តំ** ទេវបុត្តំ **កិត្តយិស្សាមិ** កថេស្សាមិ បាកដំ ករិស្សាមិ។ **ភាសតោ** ភាសន្តស្ស មម វចនំ សុណាថាតិ សម្ពន្ធោ។ ឥតោ បរំ អនុត្តានបទមេវ វណ្ណយិស្សាម។

៦០៧. **តិទសា**តិ តាវតឹសភវនា។ **អគារា**តិ អត្តនោ ឧប្បន្នព្រាហ្មណគេហតោ និក្ខមិត្វា បព្ពជិត្វា ឆ សំវច្ឆរានិ ទុក្ករការិកំ ករោន្តេន ពោធិសត្តេន សហ វសិស្សតីតិ សម្ពន្ធោ។

៦០៨. **តតោ សត្តមកេ វស្សេ**តិ តតោ បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ សត្តមេ សំវច្ឆរេ។ **ពុទ្ធោ សច្ចំ កថេស្សតី**តិ ឆព្ពស្សានិ ទុក្ករការិកំ កត្វា សត្តមសំវច្ឆរេ ពុទ្ធោ ហុត្វា ពារាណសិយំ ឥសិបតនេ មិគទាយេ ធម្មចក្កប្បវត្តនសុត្តន្តទេសនាយ ទុក្ខសមុទយនិរោធមគ្គសច្ចសង្ខាតំ ចតុសច្ចំ កថេស្សតីតិ អត្ថោ។ **កោណ្ឌញ្ញោ នាម នាមេនា**តិ នាមេន គោត្តនាមវសេន កោណ្ឌញ្ញោ នាម។ **បឋមំ សច្ឆិកាហិតី**តិ បញ្ចវគ្គិយានមន្តរេ បឋមំ អាទិតោ ឯវ សោតាបត្តិមគ្គញាណំ សច្ឆិកាហិតិ បច្ចក្ខំ ករិស្សតីតិ អត្ថោ។

៦០៩. **និក្ខន្តេនានុបព្ពជិ**ន្តិ និក្ខន្តេន ពោធិសត្តេន សហ និក្ខមិត្វា អនុបព្ពជិន្តិ អត្ថោ។ តថា អនុបព្ពជិត្វា មយា **បធានំ** វីរិយំ **សុកតំ** សុដ្ឋុ កតំ ទឡ្ហំ កត្វា កតន្តិ អត្ថោ។ **កិលេសេ ឈាបនត្ថាយា**តិ កិលេសេ សោសនត្ថាយ វិទ្ធំសនត្ថាយ **អនគារិយំ** អគារស្ស អហិតំ កសិវណិជ្ជាទិកម្មវិរហិតំ សាសនំ **បព្ពជី** បដិបជ្ជិន្តិ អត្ថោ។

៦១០. **អភិគន្ធាន សព្ពញ្ញូ**តិ សព្ពំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ វា សង្ខារវិការលក្ខណនិព្ពានបញ្ញត្តិសង្ខាតំ ញេយ្យំ វា ជានន្តោ ទេវេហិ សហ វត្តមានេ សត្ត លោកេ ពុទ្ធោ **មិគារញ្ញំ** មិគទាយ វិហារំ អភិគន្ត្វា ឧបសង្កមិត្វា **មេ** មយា សច្ឆិកតេន **ឥមិនា** សោតាបត្តិមគ្គញាណេន **អមតភេរី** អមតមហានិព្ពានភេរី អហរិ បហរិ ទស្សេសីតិ អត្ថោ។

៦១១. **សោ ទានី**តិ សោ អហំ បឋមំ សោតាបន្នោ ឥទានិ អរហត្តមគ្គញាណេន អមតំ **សន្តំ** វូបសន្តសភាវំ **បទំ** បជ្ជិតព្ពំ បាបុណិតព្ពំ, **អនុត្តរំ** ឧត្តរវិរហិតំ និព្ពានំ បត្តោ អធិគតោតិ អត្ថោ។ **សព្ពាសវេ បរិញ្ញាយា**តិ កាមាសវាទយោ សព្ពេ អាសវេ បរិញ្ញាយ បហានបរិញ្ញាយ បជហិត្វា **អនាសវោ** និក្កិលេសោ **វិហរាមិ** ឥរិយាបថវិហារេន វាសំ កប្បេមិ។ **បដិសម្ភិទា ចតស្សោ**ត្យាទយោ គាថាយោ វុត្តត្ថាយេវ។

អថ នំ សត្ថា អបរភាគេ ជេតវនមហាវិហារេ ភិក្ខុសង្ឃមជ្ឈេ បញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនេ និសិន្នោ បឋមំ បដិវិទ្ធធម្មភាវំ ទីបេន្តោ “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខូនំ រត្តញ្ញូនំ យទិទំ អញ្ញាសិកោណ្ឌញ្ញោ”តិ (អ. និ. ១.១៨៨) ឯតទគ្គេ ឋបេសិ។ សោ ទ្វីហិ អគ្គសាវកេហិ អត្តនិ ករិយមានំ បរមនិបច្ចការំ, គាមន្តសេនាសនេ អាកិណ្ណវិហារញ្ច បរិហរិតុកាមោ, វិវេកាភិរតិយា វិហរិតុកាមោ ច អត្តនោ សន្តិកំ ឧបគតានំ គហដ្ឋបព្ពជិតានំ បដិសន្ថារករណម្បិ បបញ្ចំ មញ្ញមានោ សត្ថារំ អាបុច្ឆិត្វា ហិមវន្តំ បវិសិត្វា ឆទ្ទន្តេហិ នាគេហិ ឧបដ្ឋិយមានោ ឆទ្ទន្តទហតីរេ ទ្វាទស វស្សានិ វសិ។ ឯវំ តត្ថ វសន្តំ ថេរំ ឯកទិវសំ សក្កោ ទេវរាជា ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឋិតោ ឯវមាហ “សាធុ មេ, ភន្តេ, អយ្យោ ធម្មំ ទេសេតូ”តិ។ ថេរោ តស្ស ចតុសច្ចគព្ភំ តិលក្ខណាហតំ សុញ្ញតាបដិសំយុត្តំ នានានយវិចិត្តំ អមតោគធំ ពុទ្ធលីលាយ ធម្មំ ទេសេសិ។ តំ សុត្វា សក្កោ អត្តនោ បសាទំ បវេទេន្តោ –

> “ឯស ភិយ្យោ បសីទាមិ, សុត្វា ធម្មំ មហារសំ;
> វិរាគោ ទេសិតោ ធម្មោ, អនុបាទាយ សព្ពសោ”តិ។ (ថេរគា. ៦៧៣) –

ថុតី អកាសិ។ ថេរោ ឆទ្ទន្តទហតីរេ ទ្វាទស វស្សានិ វសិត្វា ឧបកដ្ឋេ បរិនិព្ពានេ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា បរិនិព្ពានំ អនុជានាបេត្វា តត្ថេវ គន្ត្វា បរិនិព្ពាយីតិ។

អញ្ញាសិកោណ្ឌញ្ញត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៣-៨. បិណ្ឌោលភារទ្វាជត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បទុមុត្តរោ នាម ជិនោតិអាទិកំ អាយស្មតោ បិណ្ឌោលភារទ្វាជស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ សីហយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា បព្ពតបាទេ គុហាយំ វិហាសិ។ ភគវា តស្ស អនុគ្គហំ កាតុំ គោចរាយ បក្កន្តកាលេ តស្ស សយនគុហំ បវិសិត្វា និរោធំ សមាបជ្ជិត្វា និសីទិ។ សីហោ គោចរំ គហេត្វា និវត្តោ គុហទ្វារេ ឋត្វា ភគវន្តំ ទិស្វា ហដ្ឋតុដ្ឋោ ជលជថលជបុប្ផេហិ បូជំ កត្វា ចិត្តំ បសាទេន្តោ ភគវតោ អារក្ខណត្ថាយ អញ្ញេ វាឡមិគេ អបនេតុំ តីសុ វេលាសុ សីហនាទំ នទន្តោ ពុទ្ធគតាយ សតិយា អដ្ឋាសិ។ យថា បឋមទិវសេ, ឯវំ សត្តាហំ បូជេសិ។ ភគវា

“សត្ថាហច្ចយេន និរោធា វុដ្ឋហិត្វា វន្ទិស្សតិ តមស្ស ឯត្តកោ ឧបនិស្សយោ”តិ តស្ស បស្សន្តស្សេវ អាកាសំ បក្ខន្ទិត្វា វិហារមេវ គតោ។

សីហោ ពុទ្ធវិយោគទុក្ខំ អធិវាសេតុំ អសក្កោន្តោ កាលំ កត្វា ហំសវតីនគរេ មហាភោគកុលេ និព្វត្តិត្វា វយប្បត្តោ នគរវាសីហិ សទ្ធិំ វិហារំ គន្ត្វា សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បសន្នោ សត្តាហំ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ បវត្តេត្វា យាវជីវំ បុញ្ញានិ កត្វា អបរាបរំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ អម្ហាកំ ភគវតោ កាលេ កោសម្ពិយំ រញ្ញោ ឧទេនស្ស បុរោហិតស្ស បុត្តោ ហុត្វា និព្វត្តិ។ **ភារទ្វាជោ**តិស្ស នាមំ អហោសិ។ សោ វយប្បត្តោ តយោ វេទេ ឧគ្គហេត្វា បញ្ច មាណវកសតានិ មន្តេ វាចេន្តោ មហគ្ឃសភាវេន អននុរូបាចារត្តា តេហិ បរិច្ចត្តោ រាជគហំ គន្ត្វា ភគវតោ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច លាភសក្ការំ ទិស្វា សាសនេ បព្ពជិត្វា ភោជនេ អមត្តញ្ញូ ហុត្វា វិហរតិ។ សត្ថារា ឧបាយេន មត្តញ្ញុតាយ បតិដ្ឋាបេន្តោ វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា នចិរស្សេវ ឆឡភិញ្ញោ អហោសិ។ ឆឡភិញ្ញោ បន ហុត្វា ភគវតោ សម្មុខា “យំ សាវកេហិ បត្តព្ពំ, តំ មយា អនុប្បត្ត”ន្តិ, ភិក្ខុសង្ឃេ ច “យស្ស មគ្គេ វា ផលេ វា កង្ខា អត្ថិ, សោ មំ បុច្ឆតូ”តិ សីហនាទំ នទិ។ តេន តំ ភគវា – “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខូនំ សីហនាទិកានំ យទិទំ បិណ្ឌោលភារទ្វាជោ”តិ (អ. និ. ១.១៨៨, ១៩៥) ឯតទគ្គេ ឋបេសិ។

៦១៣. ឯវំ ឯតទគ្គំ ឋានំ បត្វា បុព្ពេ កតបុញ្ញសម្ភារំ សរិត្វា សោមនស្សវសេន អត្តនោ បុញ្ញកម្មាបទានំ វិភាវេន្តោ **បទុមុត្តរោ**តិអាទិមាហ។ តស្សត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោវ។ **បុរតោ ហិមវន្តស្សា**តិ ហិមាលយបព្ពតតោ បុព្ពទិសាភាគេតិ អត្ថោ។ **ចិត្តកូដេ វសី តទា**តិ យទា អហំ សីហោ មិគរាជា ហុត្វា ហិមវន្តបព្ពតសមីបេ វសាមិ, តទា បទុមុត្តរោ នាម សត្ថា អនេកេហិ ច ឱសធេហិ, អនេកេហិ ច រតនេហិ ចិត្តវិចិត្តតាយ ចិត្តកូដេ ចិត្តបព្ពតសិខរេ វសីតិ សម្ពន្ធោ។

៦១៤. **អភីតរូបោ តត្ថាសិ**ន្តិ អភីតសភាវោ និព្ភយសភាវោ មិគរាជា តត្ថ អាសី អហោសិន្តិ អត្ថោ។ **ចតុក្កមោ**តិ ចតូហិ ទិសាហិ កមោ គន្តុំ សមត្ថោ។ **យស្ស សទ្ទំ សុណិត្វានា**តិ យស្ស មិគរញ្ញោ សីហនាទំ សុត្វា **ពហុជ្ជនា** ពហុសត្តា **វិក្ខម្ភន្តិ** វិសេសេន ខម្ភន្តិ ភាយន្តិ។

៦១៥. **សុផុល្លំ បទុមំ គយ្ហា**តិ ភគវតិ បសាទេន សុបុប្ផិតបទុមបុប្ផំ ឌំសិត្វា។ **នរាសភំ** នរានំ អាសភំ ឧត្តមំ សេដ្ឋំ សម្ពុទ្ធំ ឧបគច្ឆិំ, សមីបំ អគមិន្តិ អត្ថោ។ **វុដ្ឋិតស្ស សមាធិម្ហា**តិ និរោធសមាបត្តិតោ វុដ្ឋិតស្ស ពុទ្ធស្ស តំ បុប្ផំ អភិរោបយឹ បូជេសិន្តិ អត្ថោ។

៦១៦. **ចតុទ្ទិសំ នមស្សិត្វា**តិ ចតូសុ ទិសាសុ នមស្សិត្វា **សកំ ចិត្តំ** អត្តនោ ចិត្តំ **បសាទេត្វា** អាទរេន បតិដ្ឋបេត្វា **សីហនាទំ** អភីតនាទំ **អនទឹ** ឃោសេសិន្តិ អត្ថោ។

៦១៧. តតោ ពុទ្ធេន ទិន្នព្យាករណំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរោ**តិអាទិមាហ។ តំ ឧត្តានត្ថមេវ។

៦១៨. **វទតំ សេដ្ឋោ**តិ “មយំ ពុទ្ធា, មយំ ពុទ្ធា”តិ វទន្តានំ អញ្ញតិត្ថិយានំ សេដ្ឋោ ឧត្តមោ ពុទ្ធោ អាគតោតិ សម្ពន្ធោ។ តស្ស អាគតស្ស ភគវតោ តំ ធម្មំ **សោស្សាម** សុណិស្សាមាតិ អត្ថោ។

៦១៩. **តេសំ ហាសបរេតាន**ន្តិ ហាសេហិ សោមនស្សេហិ បរេតានំ អភិភូតានំ សមន្នាគតានំ តេសំ ទេវមនុស្សានំ។ **លោកនាយកោ**តិ លោកស្ស នាយកោ សគ្គមោក្ខសម្បាបកោ **មម សទ្ទំ** មយ្ហំ សីហនាទំ **បកិត្តេសិ** បកាសេសិ កថេសិ, **ទីឃទស្សី** អនាគតកាលទស្សី **មហាមុនិ** មុនីនមន្តរេ មហន្តោ មុនិ។ សេសគាថា សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

៦២២. នាមេន បទុមោ នាម ចក្កវត្តី ហុត្វា ចតុសន្ធិយា ជាតិយា **ឥស្សរិយំ** ឥស្សរភាវំ រជ្ជំ ការយិស្សតីតិ អត្ថោ។

៦២៣. **កប្បសតសហស្សម្ហី**តិ សាម្យត្តេ ភុម្មវចនំ, កប្បសតសហស្សានំ បរិយោសានេតិ អត្ថោ។

៦២៤. **បកាសិតេ បាវចនេ**តិ តេន គោតមេន ភគវតា បិដកត្តយេ បកាសិតេ ទេសិតេតិ អត្ថោ។ **ព្រហ្មពន្ធុ ភវិស្សតី**តិ តទា គោតមស្ស ភគវតោ កាលេ អយំ សីហោ មិគរាជា ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិស្សតីតិ អត្ថោ។ **ព្រហ្មញ្ញា អភិនិក្ខម្មា**តិ ព្រាហ្មណកុលតោ និក្ខមិត្វា តស្ស ភគវតោ សាសនេ បព្ពជិស្សតីតិ សម្ពន្ធោ។

៦២៥. បធានបហិតត្តោតិ វីរិយករណត្ថំ បេសិតចិត្តោ។ ឧបធិសង្ខាតានំ កិលេសានំ អភាវេន **និរុបធិ**។ កិលេសទរថានំ អភាវេន **ឧបសន្តោ។ សព្ពាសវេ** សកលាសវេ **បរិញ្ញាយ** បហាយ **អនាសវោ** និក្កិលេសោ **និព្ពាយិស្សតិ** ខន្ធបរិនិព្ពានេន និព្ពុតោ ភវិស្សតីតិ អត្ថោ។

៦២៦. វិជនេ បន្តសេយ្យម្ហីតិ ជនសម្ពាធរហិតេ ទូរារញ្ញសេនាសនេតិ អត្ថោ។ **វាឡមិគសមាកុលេ**តិ កាឡសីហាទីហិ ចណ្ឌមិគសង្ឃេហិ អាកុលេ សំកិណ្ណេតិ អត្ថោ។ សេសំ វុត្តត្ថមេវាតិ។

បិណ្ឌោលភារទ្វាជត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៣-៨. ខទិរវនិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

គង្គា ភាគីរថី នាមាតិអាទិកំ អាយស្មតោ ខទិរវនិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ហំសវតីនគរេ តិត្ថនាវិកកុលេ និព្ពត្តិត្វា មហាគង្គាយ បយាគតិត្ថេ តិត្ថនាវាយ កម្មំ ករោន្តោ ឯកទិវសំ សសាវកសង្ឃំ ភគវន្តំ គង្គាតីរំ ឧបគតំ ទិស្វា បសន្នមានសោ នាវាសង្ឃាដំ យោជេត្វា មហន្តេន បូជាសក្ការេន បរតីរំ បាបេត្វា អញ្ញតរំ ភិក្ខុំ សត្ថារា អារញ្ញកានំ ភិក្ខូនំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបិយមានំ ទិស្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេត្វា ភគវតោ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច មហាទានំ បវត្តេត្វា បណិធានំ អកាសិ។ ភគវា តស្ស បត្ថនាយ អវញ្ឈភាវំ ព្យាកាសិ។

សោ តតោ បដ្ឋាយ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ មគធរដ្ឋេ នាលកគាមេ រូបសារិយា នាម ព្រាហ្មណិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តិ។ តំ វយប្បត្តំ មាតាបិតរោ ឃរពន្ធនេន ពន្ធិតុកាមា ហុត្វា តស្ស អារោចេសុំ។ សោ សារិបុត្តត្ថេរស្ស បព្ពជិតភាវំ សុត្វា “មយ្ហំ ជេដ្ឋភាតា អយ្យោ ឧបតិស្សោ ឥមំ វិភវំ ឆឌ្ឌេត្វា បព្ពជិតោ, តេន វន្តំ ខេឡបិណ្ឌំ កថាហំ អនុភវិស្សាមី”តិ ជាតសំវេគោ បាសំ អនុបគច្ឆមានមិគោ វិយ ញាតកេ វញ្ចេត្វា ហេតុសម្បត្តិយា ចោទិយមានោ ភិក្ខូនំ សន្តិកំ គន្ត្វា ធម្មសេនាបតិនោ កនិដ្ឋភាវំ និវេទេត្វា អត្តនោ បព្ពជ្ជាយ ឆន្ទំ អារោចេសិ។ ភិក្ខូ តំ បព្ពាជេត្វា បរិបុណ្ណវីសតិវស្សំ ឧបសម្បាទេត្វា កម្មដ្ឋានេ និយោជេសុំ។ សោ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា ខទិរវនំ បវិសិត្វា វិស្សមន្តោ ឃដេន្តោ វាយមន្តោ ញាណស្ស បរិបាកំ គតត្តា នចិរស្សេវ ឆឡភិញ្ញោ អរហា អហោសិ។ សោ អរហា ហុត្វា សត្ថារំ ធម្មសេនាបតិញ្ច វន្ទិតុំ សេនាសនំ សំសាមេត្វា បត្តចីវរមាទាយ និក្ខមិត្វា អនុបុព្ពេន សាវត្ថិំ បត្វា ជេតវនំ បវិសិត្វា សត្ថារំ ធម្មសេនាបតិញ្ច វន្ទិត្វា កតិបាហំ ជេតវនេ វិហាសិ។ អថ នំ សត្ថា អរិយគណមជ្ឈេ និសិន្នោ អារញ្ញកានំ ភិក្ខូនំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ – “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខូនំ អារញ្ញកានំ យទិទំ រេវតោ”តិ (អ. និ. ១.១៩៨, ២០៣)។

៦២៨. ឯវំ ឯតទគ្គដ្ឋានំ បត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា បីតិសោមនស្សវសេន បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **គង្គា ភាគីរថី**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **គង្គា**តិ គាយមានា ឃោសំ កុរុមានា គច្ឆតីតិ គង្គា។ អថ វា គោ វុច្ចតិ បថវី, តស្មិំ គតា បវត្តាតិ គង្គា។ អនោតត្តទហំ តិក្ខត្តុំ បទក្ខិណំ កត្វា គតដ្ឋានេ **អាវដ្ដគង្គា**តិ ច បព្ពតមត្ថកេន គតដ្ឋានេ **ពហលគង្គា**តិ ច តិរច្ឆានបព្ពតំ វិជ្ឈិត្វា គតដ្ឋានេ **ឧមង្គគង្គា**តិ ច តតោ ពហលបព្ពតំ បហរិត្វា បញ្ញាសយោជនំ អាកាសេន គតដ្ឋានេ **អាកាសគង្គា**តិ ច តស្សា បតិតដ្ឋានំ ភិន្ទិត្វា ជាតំ បញ្ច យោជនំ បោក្ខរណិកូលំ ភិន្ទិត្វា តត្ថ បន បញ្ចង្គុលិ វិយ បញ្ច ធារា ហុត្វា គង្គា យមុនា សរភូ មហី អចិរវតីតិ បញ្ច នាមា ហុត្វា ជម្ពុទីបំ បញ្ច ភាគំ បញ្ច កោដ្ឋាសំ កត្វា បញ្ច ភាគេ បញ្ច កោដ្ឋាសេ ឥតា គតា បវត្តាតិ ភាគីរថី។ គង្គា ច សា ភាគីរថី ចេតិ គង្គាភាគីរថី។ “ភាគីរថី គង្គា”តិ វត្តព្ពេ គាថាពន្ធសុខត្ថំ បុព្ពចរិយវសេន វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **ហិមវន្តា បភាវិតាតិ** សត្តេ ហីសតិ សីតេន ហនតិ មថេតិ អាលោឡេតីតិ ហិមោ, ហិមោ អស្ស អត្ថីតិ ហិមវា, តតោ ហិមវន្តតោ បដ្ឋាយ បភាវិតា បវត្តា សន្ទមានាតិ ហិមវន្តបភាវិតា។ **កុតិត្ថេ នាវិកោ អាសិ**ន្តិ តស្សា គង្គាយ ចណ្ឌសោតសមាបន្នេ វិសមតិត្ថេ កេវដ្ដកុលេ ឧប្បន្នោ នាវិកោ អាសិំ អហោសិន្តិ អត្ថោ។ **ឱរិមេ ច តរិំ អហ**ន្តិ សម្បត្តសម្បត្តមនុស្សេ បារិមា តីរា ឱរិមំ តីរំ អហំ តរិំ តារេសិន្តិ អត្ថោ។

៦២៩. បទុមុត្តរោ នាយកោតិ ទ្វិបទានំ ឧត្តមោ សត្ថេ និព្ពានំ នាយកោ បាបនកោ បទុមុត្តរពុទ្ធោ មម បុញ្ញសម្បត្តិំ និប្ផាទេន្តោ។ **វសីសតសហស្សេហិ** ខីណាសវសតសហស្សេហិ គង្គាសោតំ តរិតុំ តិត្ថំ បត្តោតិ សម្ពន្ធោ។

៦៣០. ពហូ នាវា សមានេត្វាតិ សម្បត្តំ តំ សម្មាសម្ពុទ្ធំ ទិស្វា វឌ្ឍកីហិ សុដ្ឋុ សង្ខតំ កតំ និដ្ឋាទិតំ ពហូ នាវាយោ សមានេត្វា ទ្វេ ទ្វេ នាវាយោ ឯកតោ កត្វា តស្សា នាវាយ ឧបរិ មណ្ឌបឆទនំ កត្វា **នាវសភំ** បទុមុត្តរសម្ពុទ្ធំ **បដិមានី** បូជេសិន្តិ អត្ថោ។

៦៣១. អាគន្ត្វាន ច សម្ពុទ្ធោតិ ឯវំ សង្ឃជិតាយ នាវាយ តត្ថ អាគន្ត្វាន **តញ្ច នាវកំ** នាវមុត្តមំ អារុហីតិ សម្ពន្ធោ។ **វារិមជ្ឈេ ឋិតោ សត្ថា**តិ នាវមារូឡ្ហោ សត្ថា គង្គាជលមជ្ឈេ ឋិតោ សមានោ ឥមា សោមនស្ស បដិសំយុត្តគាថា អភាសថ កថេសីតិ សម្ពន្ធោ។

៦៣២. យោ សោ តារេសិ សម្ពុទ្ធន្តិ យោ សោ នាវិកោ គង្គាសោតាយ សម្ពុទ្ធំ អតារេសិ។ **សង្ឃញ្ចាបិ អនាសវ**ន្តិ ន កេវលមេវ សម្ពុទ្ធំ តារេសិ, អនាសវំ និក្កិលេសំ សង្ឃញ្ចាបិ តារេសីតិ អត្ថោ។ **តេន ចិត្ត បសាទេនា**តិ តេន នាវាបាជនកាលេ ឧប្បន្នេន សោមនស្សសហគតចិត្តបសាទេន **ទេវលោកេ** ឆសុ កាម សគ្គេសុ **រមិស្សតិ** ទិព្ពសម្បត្តិំ អនុភវិស្សតីតិ អត្ថោ។

៦៣៣. និព្ពត្តិស្សតិ តេ ព្យម្ហន្តិ ទេវលោកេ ឧប្បន្នស្ស **តេ** តុយ្ហំ **ព្យម្ហំ** វិមានំ **សុកតំ** សុដ្ឋុ និព្ពត្តំ **នាវសណ្ឋិតំ** នាវាសណ្ឋានំ **និព្ពត្តិស្សតិ** បាតុភវិស្សតីតិ អត្ថោ។ **អាកាសេ បុប្ផឆទន**ន្តិ នាវាយ ឧបរិមណ្ឌបកតកម្មស្ស និស្សន្ទេន សព្ពទា គតគតដ្ឋានេ អាកាសេ បុប្ផឆទនំ ធារយិស្សតីតិ សម្ពន្ធោ។

៦៣៤. អដ្ឋបញ្ញាសកប្បម្ហីតិ ឥតោ បុញ្ញករណកាលតោ បដ្ឋាយ អដ្ឋបណ្ណាសកប្បំ អតិក្កមិត្វា នាមេន តារកោ នាម ចក្កវត្តិ ខត្តិយោ **ចាតុរន្តោ** ចតូសុ ទីបេសុ ឥស្សរោ **វិជិតាវី** ជិតវន្តោ ភវិស្សតីតិ សម្ពន្ធោ។ សេស គាថា ឧត្តានត្ថាវ។

៦៣៧. រេវតោ នាម នាមេនាតិ រេវតីនក្ខត្តេន ជាតត្តា "រេវតោ"តិ លទ្ធនាមោ **ព្រហ្មពន្ធុ** ព្រាហ្មណ បុត្តភូតោ **ភវិស្សតិ** ព្រាហ្មណកុលេ ឧប្បជ្ជិស្សតីតិ អត្ថោ។

៦៣៨. និព្ពាយិស្សតិនាសវោតិ និក្កិលេសោ ខន្ធបរិនិព្ពានេន និព្ពាយិស្សតិ។

៦៤០. វីរិយំ មេ ធុរធោរយ្ហន្តិ ឯវំ បទុមុត្តរេន ភគវតា ព្យាកតោ អហំ កមេន បារមិតាកោដឹ បត្វា **មេ** មយ្ហំ វីរិយំ អសិថិលវីរិយំ ធុរធោរយ្ហំ ធុរវាហំ ធុរាធារំ យោគេហិ ខេមស្ស និព្ពុយស្ស និព្ពានស្ស អធិវាហនំ អាវហនំ អហោសីតិ អត្ថោ។ **ធារេមិ អន្តិមំ ទេហ**ន្តិ ឥទានាហំ សម្មាសម្ពុទ្ធសាសនេ បរិយោសានសរីរំ ធារេមីតិ សម្ពន្ធោ។

សោ អបរភាគេ អត្តនោ ជាតគាមំ គន្ត្វា "ចាលា, ឧបចាលា, សីសូបចាលា"តិ តិស្សន្នំ ភគិនីនំ បុត្តេ "ចាលា, ឧបចាលា, សីសូបចាលា"តិ តយោ ភាគិនេយ្យេ អានេត្វា បព្ពាជេត្វា កម្មដ្ឋានេ និយោជេសិ។ តេ កម្ម ដ្ឋានំ អនុយុត្តា វិហរិំសុ។

តស្មិញ្ច សមយេ ថេរស្ស កោចិទេវ អាពាធោ ឧប្បន្នោ, តំ សុត្វា សារិបុត្តត្ថេរោ – "រេវតស្ស គិលានបុច្ឆនំ អធិគមបុច្ឆនញ្ច ករិស្សាមី"តិ ឧបគញ្ឆិ។ រេវតត្ថេរោ ធម្មសេនាបតឹ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា តេសំ សាមណេរានំ សតុប្បាទវសេន ឱវទិយមានោ **ចាលេ**តិគាថំ អភាសិត្ថ។ តត្ថ **ចាលេ ឧបចាលេ សីសូបចាលេ**តិ តេសំ អាលបនំ។ ចាលា, ឧបចាលា, សីសូបចាលាតិ ហិ ឥត្ថិលិង្គវសេន លទ្ធនាមា តយោ ទារកា បព្ពជិតាបិ តថា វោហរិយ្យន្តិ។ "ចាលី, ឧបចាលី, សីសូបចាលីតិ តេសំ នាមានី"តិ ច វទន្តិ។ យទត្ថំ "ចាលេ"តិអាទិនា អាមន្តនំ កតំ, តំ ទស្សេន្តោ **"បតិស្សតា នុ ខោ វិហរថា"**តិ វត្វា តត្ថ ការណំ អាហ – "អាគតោ វោ វាលំ វិយ វេធី"តិ។ **បតិស្សតា**តិ បតិស្សតិកា ។ **ខោ**តិ អវធារណេ។ **អាគតោ**តិ អាគញ្ឆិ។ **វោ**តិ តុម្ហាកំ។ **វាលំ វិយ វេធី**តិ វាលវេធិ វិយ។ អយញ្ហេត្ថ សង្ខេបត្ថោ – តិក្ខជវននិព្ពេធិកបញ្ញតាយ វាលវេធិរូបោ សត្ថុកប្បោ តុម្ហាកំ មាតុលត្ថេរោ អាគតោ, តស្មា សមណសញ្ញំ ឧបដ្ឋបេត្វា សតិសម្បជញ្ញយុត្តា ឯវ ហុត្វា វិហរថ, យថាធិគតេ វិហារេ អប្បមត្តា ភវថាតិ។

តំ សុត្វា តេ សាមណេរា ធម្មសេនាបតិស្ស បច្ចុគ្គមនាទិវត្តំ កត្វា ឧភិន្នំ មាតុលត្ថេរានំ បដិសន្ថារវេលាយំ នាតិទូរេ សមាធឹ សមាបជ្ជិត្វា និសីទិំសុ។ ធម្មសេនាបតិ រេវតត្ថេរេន សទ្ធិំ បដិសន្ថារំ កត្វា ឧដ្ឋាយាសនា តេ សាមណេរេ ឧបសង្កមិ។ តេ តថា កាលបរិច្ឆេទស្ស កតត្តា ថេរេ ឧបសង្កមន្តេ ឧដ្ឋហិត្វា វន្ទិត្វា អដ្ឋំសុ។ ថេរោ –

“កតរកតរវិហារេន វិហរថា”តិ បុច្ឆិត្វា តេហិ “ឥមាយ ឥមាយា”តិ វុត្តេ ទារកេបិ ឯវំ វិនេន្តោ – “មយ្ហំ ភាតិកោ សច្ចវាទី វត ធម្មស្ស អនុធម្មចារី”ន្តិ ថេរំ បសំសន្តោ បក្កាមិ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ខទិរវនិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៣-១០. អានន្ទត្ថេរអបទានវណ្ណនា

អារាមទ្វារា និក្ខម្មាតិអាទិកំ អាយស្មតោ អានន្ទត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ហំសវតីនគរេ សត្ថុ វេមាតិកភាតា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ **សុមនោ**តិស្ស នាមំ អហោសិ។ បិតា បនស្ស នន្ទរាជា នាម។ សោ អត្តនោ បុត្តស្ស សុមនកុមារស្ស វយប្បត្តស្ស ហំសវតីនគរតោ វីសយោជនសតេ ឋានេ ភោគនគរំ អទាសិ។ សោ កទាចិ កទាចិ អាគន្ត្វា សត្ថារញ្ច បិតរញ្ច បស្សតិ។ តទា រាជា សត្ថារញ្ច សតសហស្សបរិមាណំ ភិក្ខុសង្ឃញ្ច សយមេវ សក្កច្ចំ ឧបដ្ឋហិ, អញ្ញេសំ ឧបដ្ឋាតុំ ន ទេតិ។

តេន សមយេន បច្ចន្តោ កុបិតោ អហោសិ។ កុមារោ តស្ស កុបិតភាវំ រញ្ញោ អនារោចេត្វា សយមេវ តំ វូបសមេសិ។ តំ សុត្វា រាជា តុដ្ឋមានសោ “វរំ តេ តាត ទម្មិ, គណ្ហាហី”តិ អាហ។ កុមារោ “សត្ថារំ ភិក្ខុសង្ឃញ្ច តេមាសំ ឧបដ្ឋហន្តោ ជីវិតំ អវញ្ឈំ កាតុំ ឥច្ឆាមី”តិ អាហ។ “ឯតំ ន សក្កា, អញ្ញំ វរេហី”តិ។ “ទេវ, ខត្តិយានំ ទ្វេកថា នាម នត្ថិ, ឯតំ មេ ទេហិ, ន មយ្ហំ អញ្ញេនត្ថោ, សចេ សត្ថា អនុជានាតិ, ទិន្នមេវា”តិ។ សោ “សត្ថុ ចិត្តំ ជានិស្សាមី”តិ វិហារំ គតោ។ តេន ច សមយេន ភគវា គន្ធកុដឹ បវិដ្ឋោ ហោតិ។ សោ ភិក្ខូ ឧបសង្កមិត្វា “អហំ, ភន្តេ, ភគវន្តំ ទស្សនាយ អាគតោ, ទស្សេថ ម”ន្តិ។ ភិក្ខូ “សុមនោ នាម ថេរោ សត្ថុ ឧបដ្ឋាកោ, តស្ស សន្តិកំ គច្ឆាហី”តិ អាហំសុ។ សោ ថេរស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “សត្ថារំ, ភន្តេ, ទស្សេថា”តិ អាហ។ អថ ថេរោ តស្ស បស្សន្តស្សេវ បថវិយំ និមុជ្ជិត្វា ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា “រាជបុត្តោ, ភន្តេ, តុម្ហាកំ ទស្សនាយ អាគតោ”តិ អាហ។ “តេន ហិ ភិក្ខុ ពហិ អាសនំ បញ្ញបេហី”តិ។ ថេរោ បុនបិ ពុទ្ធាសនំ គហេត្វា អន្តោគន្ធកុដិយំ និមុជ្ជិត្វា តស្ស បស្សន្តស្ស ពហិបរិវេណេ បាតុភវិត្វា គន្ធកុដិបរិវេណេ អាសនំ បញ្ញាបេសិ។ កុមារោ តំ ទិស្វា “មហន្តោ វតាយំ ភិក្ខូ”តិ ចិត្តំ ឧប្បាទេសិ។

ភគវាបិ គន្ធកុដិតោ និក្ខមិត្វា បញ្ញត្តាសនេ និសីទិ។ រាជបុត្តោ សត្ថារំ វន្ទិត្វា បដិសន្ថារំ កត្វា “អយំ, ភន្តេ, ថេរោ តុម្ហាកំ សាសនេ វល្លភោ មញ្ញេ”តិ? “អាម, កុមារ, វល្លភោ”តិ។ “កឹ កត្វា, ភន្តេ, ឯស វល្លភោ”តិ? “ទានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា”តិ។ “ភគវា, អហម្បិ អយំ ថេរោ វិយ អនាគតេ ពុទ្ធសាសនេ វល្លភោ ហោតុកាមោ”តិ សោ ពុទ្ធប្បមុខស្ស សង្ឃស្ស សត្តាហំ ខន្ធាវារេ ភត្តំ ទត្វា សត្តមេ ទិវសេ, “ភន្តេ, មយា បិតុ សន្តិកា តុម្ហាកំ តេមាសំ បដិជគ្គនវរោ លទ្ធោ, តេមាសំ មេ វស្សាវាសំ អធិវាសេថា”តិ វត្វា សត្ថុ អធិវាសនំ វិទិត្វា សបរិវារំ ភគវន្តំ គហេត្វា យោជនេ យោជនេ សត្ថុ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច វសនានុច្ឆវិកេ វិហារេ ការេត្វា តត្ថ តត្ថ វសាបេន្តោ អត្តនោ វសនដ្ឋានសមីបេ សតសហស្សេន កីតេ សោភននាមកេ ឧយ្យានេ សតសហស្សេន ការិតំ វិហារំ បវេសាបេត្វា –

> “សតសហស្សេន មេ កីតំ, សតសហស្សេន ការិតំ;
> សោភនំ នាម ឧយ្យានំ, បដិគ្គណ្ហ មហាមុនី”តិ។ –

ឧទកំ បាតេសិ។ សោ វស្សូបនាយិកទិវសេ សត្ថុ មហាទានំ បវត្តេត្វា “ឥមិនា នីហារេន ទានំ ទទេយ្យាថា”តិ បុត្តទារេ អមច្ចេ ច ទានេ កិច្ចករណេ ច និយោជេត្វា សយំ សុមនត្ថេរស្ស វសនដ្ឋានសមីបេយេវ វសន្តោ ឯវំ អត្តនោ វសនដ្ឋានេ សត្ថារំ តេមាសំ ឧបដ្ឋហិ។ ឧបកដ្ឋាយ បន បវារណាយ គាមំ បវិសិត្វា សត្តាហំ មហាទានំ បវត្តេត្វា សត្តមេ ទិវសេ សត្ថុ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច បាទមូលេ តិចីវរេ បបេត្វា វន្ទិត្វា “ភន្តេ, យទេតំ មយា ខន្ធាវារតោ បដ្ឋាយ បុញ្ញំ កតំ, ន តំ សក្កសម្បត្តិអាទីនំ អត្ថាយ កតំ, អថ ខោ អហម្បិ សុមនត្ថេរោ វិយ អនាគតេ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស ឧបដ្ឋាកោ វល្លភោ ភវេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ អកាសិ។ សត្ថា តស្ស អនន្តរាយតំ ទិស្វា ព្យាករិត្វា បក្កាមិ។

សោ តស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ វស្សសតសហស្សំ បុញ្ញានិ កត្វា តតោ បរម្បិ តត្ថ តត្ថ ភវេ ឧឡារានិ បុញ្ញកម្មានិ ឧបចិនិត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ កស្សបភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្វា ឯកស្ស ថេរស្ស បិណ្ឌាយ ចរតោ បត្តគ្គហណត្ថំ ឧត្តរសាដកំ កត្វា បូជំ អកាសិ។ បុន សគ្គេ និព្ពត្តិត្វា តតោ ចុតោ ពារាណសិរាជា ហុត្វា អដ្ឋ បច្ចេកពុទ្ធេ ទិស្វា តេ ភោជេត្វា អត្តនោ មង្គលុយ្យានេ អដ្ឋ បណ្ណសាលាយោ ការេត្វា តេសំ

និសីទនត្ថាយ អដ្ឋ សព្ពរតនមយបីឋេ ចេវ មណិអាធារកេ ច បដិយាទេត្វា ទសវស្សសហស្សានិ ឧបដ្ឋានំ អកាសិ, ឯតានិ បាកដានិ។

កប្បសតសហស្សំ បន តត្ថ តត្ថ ភវេ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ អម្ហាកំ ពោធិសត្តេន សទ្ធឹ តុសិតបុរេ និព្ពត្តិត្វា តតោ ចុតោ អមិតោទនសក្កស្ស គេហេ និព្ពត្តិត្វា សព្ពេ ញាតកេ អានន្ទិតេ ករោន្តោ ជាតោតិ **អានន្ទោ**ត្វេវ នាមំ លភិ។ សោ អនុក្កមេន វយប្បត្តោ កតាភិនិក្ខមនេ សម្មាសម្ពោធឹ បត្វា បវត្តិតវរធម្មចក្កេ បឋមំ កបិលវត្ថុំ គន្ត្វា តតោ និក្ខមន្តេ ភគវតិ តស្ស បរិវារត្ថំ បព្ពជិតុំ និក្ខមន្តេហិ ភទ្ទិយាទីហិ សទ្ធឹ និក្ខមិត្វា ភគវតោ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា អាយស្មតោ បុណ្ណស្ស មន្តាណិបុត្តស្ស សន្តិកេ ធម្មកថំ សុត្វា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។

តេន ច សមយេន ភគវតោ បឋមពោធិយំ វីសតិវស្សានិ អនិពទ្ធា ឧបដ្ឋាកា អហេសុំ។ ឯកទា នាគសមាលោ បត្តចីវរំ គហេត្វា វិចរតិ, ឯកទា នាគិតោ, ឯកទា ឧបវានោ, ឯកទា សុនក្ខត្តោ, ឯកទា ចុន្ទោ សមណុទ្ទេសោ, ឯកទា សាគតោ, ឯកទា មេឃិយោ, តេ យេភុយ្យេន សត្ថុ ចិត្តំ នារាធយឹសុ។ អថេកទិវសំ ភគវា គន្ធកុដិបរិវេណេ បញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនេ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ និសិន្នោ ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “អហំ, ភិក្ខវេ, ឥទានិ មហល្លកោ ឯកច្ចេ ភិក្ខូ ‘ឥមិនា មគ្គេន គច្ឆាមី’តិ វុត្តេ អញ្ញេន មគ្គេន គច្ឆន្តិ, ឯកច្ចេ មយ្ហំ បត្តចីវរំ ភូមិយំ និក្ខិបន្តិ, មយ្ហំ និពទ្ធុបដ្ឋាកំ ឯកំ ភិក្ខុំ វិជានថា”តិ។ តំ សុត្វា ភិក្ខូនំ ធម្មសំវេគោ ឧទបាទិ។ អថាយស្មា សារិបុត្តោ ឧដ្ឋាយ ភគវន្តំ វន្ទិត្វា “អហំ, ភន្តេ, តុម្ហេ ឧបដ្ឋហិស្សាមី”តិ អាហ។ តំ ភគវា បដិក្ខិបិ។ ឯតេនុបាយេន មហាមោគ្គល្លានំ អាទឹ កត្វា សព្ពេ មហាសាវកា “អហំ ឧបដ្ឋហិស្សាមិ , អហំ ឧបដ្ឋហិស្សាមី”តិ ឧដ្ឋហឹសុ ឋបេត្វា អាយស្មន្តំ អានន្ទំ។ តេបិ ភគវា បដិក្ខិបិ។

អានន្ទោ បន តុណ្ហីយេវ និសីទិ។ អថ នំ ភិក្ខូ អាហំសុ – “អាវុសោ, ត្វម្បិ សត្ថុ ឧបដ្ឋាកដ្ឋានំ យាចាហី”តិ។ “យាចិត្វា លទ្ធុបដ្ឋានំ នាម កីទិសំ ហោតិ? សចេ រុច្ចតិ, សត្ថា សយមេវ វក្ខតី”តិ។ អថ ភគវា – “ន, ភិក្ខវេ, អានន្ទោ អញ្ញេហិ ឧស្សាហេតព្ពោ, សយមេវ ជានិត្វា មំ ឧបដ្ឋហិស្សតី”តិ អាហ។ តតោ ភិក្ខូ “ឧដ្ឋេហិ, អាវុសោ អានន្ទ, សត្ថារំ ឧបដ្ឋាកដ្ឋានំ យាចាហី”តិ អាហំសុ។ ថេរោ ឧដ្ឋហិត្វា “សចេ មេ, ភន្តេ, ភគវា អត្តនា លទ្ធំ បណីតំ ចីវរំ ន ទស្សតិ, បណីតំ បិណ្ឌបាតំ ន ទស្សតិ, ឯកគន្ធកុដិយំ វសិតុំ ន ទស្សតិ, និមន្តនំ គហេត្វា ន គមិស្សតិ, ឯវាហំ ភគវន្តំ ឧបដ្ឋហិស្សាមី”តិ អាហ។ “ឯត្តកេ គុណេ លភតោ សត្ថុ ឧបដ្ឋានំ កោ ភារោ”តិ ឧបវាទមោចនត្ថំ ឥមេ ចត្តារោ បដិក្ខេបា, “សចេ, ភន្តេ, ភគវា មយា គហិតំ និមន្តនំ គមិស្សតិ, សចាហំ ទេសន្តរតោ អាគតាគតេ តាវទេវ ទស្សេតុំ លភាមិ, យទា មេ កង្ខា ឧប្បជ្ជតិ, តាវទេវ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆិតុំ លភាមិ, សចេ ភគវា បរម្មុខា ទេសិតំ ធម្មំ បុន មយ្ហំ ព្យាករិស្សសិ, ឯវាហំ ភគវន្តំ ឧបដ្ឋហិស្សាមិ”។ “ឯត្តកម្បិ សត្ថុ សន្តិកេ អនុគ្គហំ ន លភតី”តិ ឧបវាទមោចនត្ថញ្ចេវ ធម្មភណ្ឌាគារិកភាវបរិបូរណត្ថញ្ច ឥមា ចតស្សោ យាចនាតិ ឥមេ អដ្ឋ វរេ គហេត្វា និពទ្ធុបដ្ឋាកោ អហោសិ។ តស្សេវ ឋានន្តរស្ស អត្ថាយ កប្បសតសហស្សំ បូរិតានំ បារមីនំ ផលំ បាបុណិ។

សោ ឧបដ្ឋាកដ្ឋានំ លទ្ធទិវសតោ បដ្ឋាយ ទសពលំ ទុវិធេន ឧទកេន តិវិធេន ទន្តកដ្ឋេន ហត្ថបាទបរិកម្មេន បិដ្ឋិបរិកម្មេន គន្ធកុដិបរិវេណសម្មជ្ជនេនាតិ ឯវមាទីហិ កិច្ចេហិ ឧបដ្ឋហន្តោ – “ឥមាយ នាម វេលាយ សត្ថុ ឥទំ នាម លទ្ធុំ វដ្តតិ, ឥទំ នាម កាតុំ វដ្តតី”តិ ទិវសភាគំ សន្តិកាវចរោ ហុត្វា រត្តិភាគេ មហន្តំ ទណ្ឌទីបិកំ គហេត្វា គន្ធកុដិបរិវេណំ នវវារេ អនុបរិយាយតិ សត្ថុរិ បក្កោសន្តេ បដិវចនទានាយ, ថិនមិទ្ធវិនោទនត្ថំ។ អថ នំ សត្ថា ជេតវនេ អរិយគណមជ្ឈេ និសិន្នោ អនេកបរិយាយេន បសំសិត្វា ពហុស្សុតានំ សតិមន្តានំ គតិមន្តានំ ធិតិមន្តានំ ឧបដ្ឋាកានញ្ច ភិក្ខូនំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ។

ឯវំ សត្ថារា បញ្ចសុ ឋានេសុ ឯតទគ្គេ ឋបិតោ ចតូហិ អច្ឆរិយព្ភុតធម្មេហិ សមន្នាគតោ សត្ថុ ធម្មកោសារក្ខោ អយំ មហាថេរោ សេខោវ សមានោ សត្ថុរិ បរិនិព្ពុតេ ហេដ្ឋា វុត្តនយេន ភិក្ខូហិ សមុត្តេជិតោ ទេវតាយ ច សំវេជិតោ “ស្វេយេវ ច ទានិ ធម្មសង្គីតិ កាតព្ពា, ន ខោ បន មេតំ បតិរូបំ, យ្វាយំ សេខោ សករណីយោ អសេខេហិ ថេរេហិ សទ្ធឹ ធម្មំ គាយិតុំ សន្និបាតំ គន្តុ”ន្តិ សញ្ជាតុស្សាហោ វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា ពហុទេវ រត្តឹ វិបស្សនាយ កម្មំ ករោន្តោ ចង្កមេ វីរិយសមតំ អលភិត្វា តតោ វិហារំ បវិសិត្វា សយនេ និសីទិត្វា សយិតុកាមោ កាយំ អាវដ្តេសិ។ អបត្តញ្ច សីសំ ពិម្ពោហនំ, បាទា ច ភូមិតោ មុត្តមត្តា, ឯតស្មឹ អន្តរេ អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុច្ចិ, ឆឡភិញ្ញោ អហោសិ។

៦៤៤. ឯវំ ឆឡភិញ្ញាទិគុណបដិមណ្ឌិតោ ឧបដ្ឋាកាទិគុណេហិ ឯតទគ្គដ្ឋានំ បត្តោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សវសេន បុព្ពចរិតាបទានំ ទស្សេន្តោ **អារាមទ្វារា និក្ខម្ម**ាតិអាទិមាហ។ តត្ថ **អារាមទ្វារា**តិ សព្ព

សត្ថានំ ធម្មទេសនត្ថាយ វិហារទ្វារតោ និក្ខមិត្វា ពហិទ្វារសមីបេ កតមណ្ឌបមជ្ឈេ សុបញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនេ និសិន្នោ បទុមុត្តរោ នាម **មហាមុនិ** សម្មាសម្ពុទ្ធោ។ **វស្សន្តោ អមតំ វុដ្ឋិន្តិ** ធម្មទេសនាមហាអមតធារាហិ ធម្មវស្សំ វស្សន្តោ។ **និព្ពាបេសិ មហាជនន្តិ** មហាជនស្ស ចិត្តសន្តានគតកិលេសគ្គិំ **និព្ពាបេសិ** វូបសមេសិ, មហាជនំ និព្ពានាមតបានេន សន្តិំ សីតិភាវំ បាបេសីតិ អត្ថោ។

៦៤៥. សតសហស្សំ តេ ធីរាតិ បរិវារសម្បត្តិំ ទស្សេន្តោ អាហ។ ឆហិ អភិញ្ញាហិ តទ្ទិវិធាទិញាណកោដ្ឋាសេហិ សមន្នាគតា អនេកសតសហស្សចក្កវាឡេសុ ខណេន គន្តុំ សមត្ថាហិ តទ្ធីហិ សមន្នាគតត្តា **មហិទ្ធិកា**តេ ធីរា សតសហស្សខីណាសវា **ឆាយាវ អនបាយិនីតិ** កត្ថចិ អនបគតា ឆាយា ឥវ តំ សម្ពុទ្ធំ បទុមុត្តរំ ភគវន្តំ **បរិវារេន្តិ** បរិវារេត្វា ធម្មំ សុណន្តីតិ អត្ថោ។

៦៤៦. ហត្ថិក្ខន្ធគតោ អាសិន្តិ តទា ភគវតោ ធម្មទេសនាសមយេ អហំ ហត្ថិបិដ្ឋេ និសិន្នោ **អាសឹ** អហោសិន្តិ អត្ថោ។ **សេតច្ឆត្តំ វរុត្តមន្តិ** បត្ថេតព្ពំ ឧត្តមំ សេតច្ឆត្តំ មម មត្ថកេ ធារយន្តោ ហត្ថិបិដ្ឋេ និសិន្នោតិ សម្ពន្ធោ។ **សុចារុរូបំ ទិស្វានាតិ** សុន្ទរំ ចារុំ មនោហររូបវន្តំ ធម្មំ ទេសិយមានំ សម្ពុទ្ធំ ទិស្វា **មេ** មយ្ហំ **វិត្តិ** សន្តុដ្ឋិ សោមនស្សំ **ឧទបជ្ជថ** ឧប្បជ្ជតីតិ អត្ថោ។

៦៤៧. ឱរុយ្ហ ហត្ថិក្ខន្ធម្ហាតិ តំ ភគវន្តំ និសិន្នំ ទិស្វា ហត្ថិបិដ្ឋិតោ **ឱរុយ្ហ** ឱរោហិត្វា **នរាសភំ** នរវសភំ **ឧបគច្ឆឹ** សមីបំ គតោតិ អត្ថោ។ **រតនមយឆត្តំ មេតិ** រតនភូសិតំ មេ មយ្ហំ ឆត្តំ ពុទ្ធសេដ្ឋស្ស មត្ថកេ ធារយិន្តិ សម្ពន្ធោ។

៦៤៨. មម សង្កប្បមញ្ញាយាតិ មយ្ហំ បសាទេន ឧប្បន្នំ សង្កប្បំ ញត្វា ឥសីនំ អន្តរេ មហន្តភូតោ សោ បទុមុត្តរោ ភគវា។ **តំ កថំ ឋបយិត្វានាតិ** តំ អត្តនា ទេសិយមានំ ធម្មកថំ ឋបេត្វា មម ព្យាករណត្ថាយ ឥមា គាថា **អភាសថ** កថេសីតិ អត្ថោ។

៦៤៩. កថន្តិ ចេ? **យោ សោតិ**អាទិមាហ។ សោណ្ណាលង្ការភូសិតំ ឆត្តំ យោ សោ រាជកុមារោ មេ មត្ថកេ ធារេសីតិ សម្ពន្ធោ។ **តមហំ កិត្តយិស្សាមីតិ** តំ រាជកុមារំ អហំ កិត្តយិស្សាមិ បាកដំ ករិស្សាមិ។ **សុណោថ មម ភាសតោតិ** ភាសន្តស្ស មម វចនំ សុណោថ ឱហិតសោតា មនសិ ករោថាតិ អត្ថោ។

៦៥០. ឥតោ គន្ត្វា អយំ បោសោតិ អយំ រាជកុមារោ ឥតោ មនុស្សលោកតោ ចុតោ តុសិតំ គន្ត្វា **អាវសិស្សតិ** តត្ថ វិហរិស្សតិ។ តត្ថ អច្ឆរាហិ បុរក្ខតោ បរិវារិតោ តុសិតភវនសម្បត្តិំ អនុភោស្សតីតិ សម្ពន្ធោ។

៦៥១. ចតុត្តឹសក្ខត្តុន្តិ តុសិតភវនតោ ចវិត្វា តាវតឹសភវនេ ឧប្បន្នោ ចតុត្តឹសវារេ ទេវិន្ទោ ទេវរជ្ជំ ករិស្សតីតិ សម្ពន្ធោ។ **ពលាធិបោ អដ្ឋសតន្តិ** តាវតឹសភវនតោ ចុតោ មនុស្សលោកេ ឧប្បន្នោ **ពលាធិបោ** ចតុរង្គិនិយា សេនាយ **អធិបោ** បធានោ អដ្ឋសតជាតីសុ បទេសរាជា ហុត្វា **វសុធំ** អនេករតនវរំ បថវិំ **អាវសិស្សតិ** បុថព្យំ វិហរិស្សតីតិ អត្ថោ។

៦៥២. អដ្ឋបញ្ញាសក្ខត្តុន្តិ អដ្ឋបញ្ញាសជាតីសុ ចក្កវត្តី រាជា ភវិស្សតីតិ អត្ថោ។ **មហិយា** សកលជម្ពុទីបបថវិយា **វិបុលំ** អសង្ខ្យេយ្យំ បទេសរជ្ជំ ការយិស្សតិ។

៦៥៤. សក្យានំ កុលកេតុស្សាតិ សក្យរាជូនំ កុលស្ស ធជភូតស្ស ពុទ្ធស្ស ញាតកោ ភវិស្សតីតិ អត្ថោ។

៦៥៥. អាតាបីតិ វីរិយវា។ **និបកោតិ** នេបក្កសង្ខាតាយ បញ្ញាយ សមន្នាគតោ។ **ពាហុសច្ចេសុ** ពហុស្សុតភាវេសុ បិដកត្តយធារណេសុ **កោវិទោ** ឆេកោ។ **និវាតវុត្តិ** អនវញ្ញត្តិកោ **អថទ្ធោ** កាយបាគព្ភិយាទិថទ្ធភាវវិរហិតោ **សព្ពបាឋី** សកលបិដកត្តយធារី ភវិស្សតីតិ សម្ពន្ធោ។

៦៥៦. បធានបហិតត្តោ សោតិ សោ អានន្ទត្ថេរោ វីរិយករណាយ បេសិតចិត្តោ។ **ឧបសន្តោ និរូបធីតិ** រាគូបធិទោសូបធិមោហូបធីហិ វិរហិតោ, សោតាបត្តិមគ្គេន បហាតព្ពកិលេសានំ បហីនត្តា ឧបសន្តោ សន្តកាយចិត្តោ។

៦៥៧. សន្តិ អារញ្ញកាតិ អរញ្ញេ ភវា មហាវនេ ជាតា។ **សដ្ឋិហាយនាតិ** សដ្ឋិវស្សកាលេ ហាយនពលា ។ **តិធាបភិន្នាតិ** អក្ខិកណ្ណកោសសង្ខាតេហិ តីហិ ឋានេហិ ភិន្នមទា។ **មាតង្គាតិ** មាតង្គហត្ថិកុលេ ជាតា។ **ឦសាទន្តាតិ** រថីសាសទិសទន្តា។ **ឧរូឡ្ហវា** រាជវាហនា។ កុញ្ជរសង្ខាតា នាគា ហត្ថិរាជានោ សន្តិ សំវិជ្ជន្តិ យថា, តថា សត

សហស្សសង្ខ្យា ខីណាសវសង្ខាតា បណ្ឌិតា មហិទ្ធិកា អរហន្តនាគា សន្តិ, សព្ពេ តេ អរហន្តនាគា ពុទ្ធ នាគរាជស្ស។ **ន ហោន្តិ បណិធិម្ហិ តេ**តិ តេ បណិធិម្ហិ តាទិសា ន ហោន្តិ, កឹ សព្ពេ តេ ភយភីតា សកភាវេន សណ្ឋាតុំ អសមត្ថាតិ អត្ថោ។ សេសំ វុត្តនយត្តា ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

អានន្ទត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

ឯត្តាវតា បឋមា ពុទ្ធវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

បឋមោ ភាគោ និដ្ឋិតោ។

៊ ។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

ខុទ្ទកនិកាយេ

អបទាន-អដ្ឋកថា

(ទុតិយោ ភាគោ)

ថេរាបទានំ

២. សីហាសនិយវគ្គោ

១. សីហាសនទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

និព្ពុតេ លោកនាថម្ហីតិអាទិកំ អាយស្មតោ សីហាសនទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ កាលេ វិភវសម្បន្នេ សទ្ធាសម្បន្នេ ឯកស្មឹ កុលេ និព្ពត្តោ, ធរមានេ ភគវតិ ទេវលោកេ វសិត្វា និព្ពុតេ ភគវតិ ឧប្បន្នត្តា វិញ្ញុតំ បត្តោ ភគវតោ សារីរិកចេតិយំ ទិស្វា "អហោ មេ អលាភា, ភគវតោ ធរមានេ កាលេ អសម្បត្តោ"តិ ចិន្តេត្វា ចេតិយេ ចិត្តំ បសាទេត្វា សោមនស្សជាតោ សព្ពរតនមយំ ទេវតានិម្មិតសទិសំ ធម្មាសនេ សីហាសនំ ការេត្វា ជិវមានកពុទ្ធស្ស វិយ បូជេសិ។ តស្សុបរិ គេហម្បិ ទិព្ពវិមានមិវ ការេសិ, បាទដ្ឋបនបាទបីឋម្បិ ការេសិ។ ឯវំ យាវជីវំ ទីបធូបបុប្ផគន្ធាទីហិ អនេកវិធំ បូជំ កត្វា តតោ ចុតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តោ ឆ កាមសគ្គេ អបរាបរំ ទិព្ពសម្បត្តឹ អនុភវិត្វា មនុស្សេសុ ចក្កវត្តិសម្បត្តឹ អនេកក្ខត្តុំ អនុភវិត្វា សង្ខាតិក្កន្តំ បទេសរជ្ជសម្បត្តិញ្ច អនុភវិត្វា កស្សបស្ស ភគវតោ សាសនេ បព្ពជិត្វា សមណធម្មំ កត្វា ឯត្ថន្តរេ ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មឹ វិភវសម្បន្នេ កុលេ និព្ពត្តិត្វា វិញ្ញុតំ បត្តោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិត្វា លទ្ធូបសម្បទោ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា ឃដេន្តោ វាយមន្តោ នចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណិ។

១. ឯវំ បត្តអរហត្តផលោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សំ ឧប្បាទេត្វា បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **និព្ពុតេ លោកនាថម្ហី**តិអាទិមាហ។ តត្ថ លោកស្ស នាថោ បធានោតិ លោកនាថោ, លោកត្តយសាមីតិ អត្ថោ។ លោកនាថេ សិទ្ធត្ថម្ហិ និព្ពុតេតិ សម្ពន្ធោ។ **វិត្ថារិតេ បាវចនេ**តិ បាវចនេ បិដកត្តយេ វិត្ថារិតេ បត្ថដេ បាកដេតិ អត្ថោ។ **ពាហុជញ្ញម្ហិ សាសនេ**តិ សិក្ខត្តយសង្គហិតេ ពុទ្ធសាសនេ អនេកសតសហស្សកោដិខីណាសវសង្ខាតេហិ ពហុជនេហិ ញាតេ អធិគតេតិ អត្ថោ។

២-៣. បសន្នចិត្តោ សុមនោតិ តទា អហំ ពុទ្ធស្ស ធរមានកាលេ អសម្បត្តោ និព្ពុតេ តស្មឹ ទេវលោកា ចវិត្វា មនុស្សលោកំ ឧបបន្នោ តស្ស ភគវតោ សារីរិកធាតុចេតិយំ ទិស្វា បសន្នចិត្តោ សទ្ធាសម្បយុត្តមនោ សុន្ទរមនោ "អហោ មមាគមនំ ស្វាគមន"ន្តិ សញ្ជាតបសាទពហុមានោ "មយា និព្ពានាធិគមាយ ឯកំ បុញ្ញំ កាតុំ វដ្តតី"តិ ចិន្តេត្វា ភគវតោ ចេតិយសមីបេ ភគវន្តំ ឧទ្ទិស្ស ហិរញ្ញសុវណ្ណរតនាទីហិ អលង្ករិត្វាវ សីហាសនំ អកាសិ។ តត្រ និសិន្នស្ស បាទដ្ឋបនត្ថាយ បាទបីឋញ្ច ការេសិ។ សីហាសនស្ស អតេមនត្ថាយ តស្សុបរិ ឃរញ្ច ការេសិ។ តេន វុត្តំ – "**សីហាសនមកាសហំ…បេ…. ឃរំ តត្ថ អកាសហ**"ន្តិ។ **តេន ចិត្តប្បសាទេនា**តិ ធរមានស្ស វិយ ភគវតោ សីហាសនំ មយា កតំ, តេន ចិត្តប្បសាទេន។ **តុសិតំ ឧបបជ្ជហ**ន្តិ តុសិតភវនេ ឧបបជ្ជិន្តិ អត្ថោ។

៤. អាយាមេន ចតុព្ពីសាតិ តត្រុបបន្នស្ស ទេវភូតស្ស សតោ មយ្ហំ សុកតំ បុញ្ញេន និព្ពត្តិតំ បាតុភូតំ អាយាមេន ឧច្ចតោ ចតុព្ពីសយោជនំ **វិត្ថារេន** តិរិយតោ ចតុទ្ទសយោជនំ តាវទេវ និព្ពត្តិក្ខណេយេវ **អាសិ** អហោសីតិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

៨. ចតុន្នវុតេ ឥតោ កប្បេតិ ឥតោ កប្បតោ ចតុនវុតេ កប្បេ យំ កម្មំ **អករិ** អកាសី, តទា តតោ បដ្ឋាយ បុញ្ញពលេន កញ្ចិ ទុគ្គតឹ នាភិជានាមិ, ន អនុភូតបុព្ពា កាចិ ទុគ្គតីតិ អត្ថោ។

១០. តេសត្តតិម្ហិតោ កប្បេតិ ឥតោ កប្បតោ តេសត្តតិកប្បេ។ **ឥន្ទនាមា តយោ ជនា**តិ ឥន្ទនាមកា តយោ ចក្កវត្តិរាជានោ ឯកស្មឹ កប្បេ តីសុ ជាតីសុ ឥន្ទោ នាម ចក្កវត្តិ រាជា អហោសិន្តិ អត្ថោ។ **ទ្វេសត្តតិម្ហិតោ កប្បេ**តិ ឥតោ ទ្វេសត្តតិកប្បេ។ សុមននាមកា តយោ ជនា តិក្ខត្តុំ ចក្កវត្តិរាជានោ អហេសុំ។

១១. សមសត្តតិតោ កប្បេតិ ឥតោ កប្បតោ អន្វនាធិកេ សត្តតិមេ កប្បេ **វរុណនាមកា** វរុណោ ចក្កវត្តីតិ ឯវំនាមកា តយោ **ចក្កវត្តិរាជានោ** ចក្ករតនសម្បន្នា ចតុទីបម្ហិ ឥស្សរា អហេសុន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

សីហាសនទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

២. ឯកត្ថម្ភិកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោតិអាទិកំ អាយស្មតោ ឯកត្ថម្ភទាយកថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ កាលេ វនកម្មិកោ ហុត្វា ឯកស្មឹ វិភវសម្បន្នេ កុលេ និព្ពត្តោ។ តស្មឹ សមយេ សព្ពេ សទ្ធា បសន្នា ឧបាសកា ឯកច្ឆន្ទា “ភគវតោ ឧបដ្ឋានសាលំ ករោមា”តិ ទព្ពសម្ភារត្ថាយ វនំ បវិសិត្វា តំ ឧបាសកំ ទិស្វា “អម្ហាកំ ឯកំ ថម្ភំ ទេថា”តិ យាចឹសុ។ សោ តំ បវត្តឹ សុត្វា “តុម្ហេ មា ចិន្តយិត្ថា”តិ តេ សព្ពេ ឧយ្យោជេត្វា ឯកំ សារមយំ ថម្ភំ គហេត្វា សត្ថុ ទស្សេត្វា តេសំយេវ អទាសិ។ សោ តេនេវ សោមនស្សជាតោ តទេវ មូលំ កត្វា អញ្ញានិ ទានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា តតោ ចុតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តោ អបរាបរំ ឆសុ កាមាវចរេសុ ទិព្ពសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា មនុស្សេសុ ច អគ្គចក្កវត្តិសម្បត្តឹ អនេកវារំ អនុភវិត្វា អសង្ខេយ្យំ បទេសរជ្ជសម្បត្តិញ្ច អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ សទ្ធាសម្បន្នេ ឯកស្មឹ កុលេ និព្ពត្តោ មាតាបិតូហិ សទ្ធឹ ភគវតោ សន្តិកេ ធម្មំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិត្វា លទ្ធូបសម្បទោ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា មនសិករោន្តោ នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

១៣. សោ ឯវំ បត្តអរហត្តោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **សិទ្ធត្ថស្សា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ សិទ្ធត្ថស្ស **ភគវតោ** ភាគ្យសម្បន្នស្ស សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។ **មហាបូគគណោ**តិ មហាឧបាសកសមូហោ **អហុ** អហោសីតិ អត្ថោ។ **សរណំ គតា ច តេ ពុទ្ធ**ន្តិ “ពុទ្ធំ សរណ”ន្តិ គតា ភជឹសុ ជានឹសុ វា តេ ឧបាសកា។ **តថាគតំ សទ្ទហន្តិ** ពុទ្ធគុណំ អត្តនោ ចិត្តសន្តានេ ឋបេន្តីតិ អត្ថោ។

១៤. **សព្ពេ សង្គម្ម មន្តេត្វា**តិ សព្ពេ សមាគម្ម សន្និបតិត្វា មន្តេត្វា អញ្ញមញ្ញំ សញ្ញាបេត្វា ឯកច្ឆន្ទា ហុត្វា **មាឡំ** ឧបដ្ឋានសាលំ សត្ថុនោ អត្ថាយ **កុព្ពន្តិ** ករោន្តីតិ អត្ថោ។ ទព្ពសម្ភារេសុ ឯកត្ថម្ភំ អលភន្តា **ព្រាហាវនេ** មហាវនេ វិចិនន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

១៥. **តេហំ អរញ្ញេ ទិស្វានា**តិ អហំ តេ ឧបាសកេ អរញ្ញេ ទិស្វាន **គណំ** សមូហំ **ឧបគម្ម** សមីបំ គន្ត្វា **អញ្ជលឹ បគ្គហេត្វាន** ទសង្គុលិសមោធានំ អញ្ជលឹ សិរសិ កត្វា អហំ **គណំ** ឧបាសកសមូហំ “តុម្ហេ ឥមំ វនំ កិមត្ថំ អាគតត្ថា”តិ **តទា** តស្មឹ កាលេ បរិបុច្ឆិន្តិ សម្ពន្ធោ។

១៦. **តេ** សីលវន្តោ ឧបាសកា **មេ** មយា បុដ្ឋា “មាឡំ មយំ កត្តុកាមា ហុត្វា ឯកត្ថម្ភោ អម្ហេហិ ន លព្ភតី”តិ **វិយាកំសុ** វិសេសេន កថយឹសូតិ សម្ពន្ធោ។

១៧. **មមំ** មយ្ហំ ឯកត្ថម្ភំ ទេថ, អហំ តំ ទស្សាមិ សត្ថុនោ សន្តិកំ អហំ ថម្ភំ អាហរិស្សាមិ, **តេ** ភវន្តោ ថម្ភហរណេ **អប្បោស្សុក្កា** ឧស្សាហរហិតា ភវន្តូតិ សម្ពន្ធោ។

២៤. **យំ យំ យោនុបបជ្ជាមី**តិ យំ យំ យោនឹ ទេវត្តំ អថ មានុសំ ឧបគច្ឆាមីតិ អត្ថោ។ ភុម្មត្ថេ វា ឧបយោគវចនំ, យស្មឹ យស្មឹ ទេវលោកេ វា មនុស្សលោកេ វាតិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ឯកត្ថម្ភិកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៣. នន្ទត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បទុមុត្តរស្ស ភគវតោតិអាទិកំ អាយស្មតោ នន្ទត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ហំសវតីនគរេ ឯកស្មឹ កុលេ និព្ពត្តិត្វា វិញ្ញុតំ បត្តោ ភគវតោ សន្តិកេ ធម្មំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា សយំ តំ ឋានន្តរំ បត្ថេន្តោ ភគវតោ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច បូជាសក្ការពហុលំ មហាទានំ បវត្តេត្វា “អហំ, ភន្តេ, អនាគតេ តុម្ហាទិសស្ស ពុទ្ធស្ស ឯវរូបោ សាវកោ ភវេយ្យ”ន្តិ បណិធានំ អកាសិ។

សោ តតោ បដ្ឋាយ ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ អត្ថទស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ ធម្មតាយ នាម នទិយា មហន្តោ កច្ឆបោ ហុត្វា និព្ពត្តោ ឯកទិវសំ សត្ថារំ នទឹ តរិតុំ តីរេ ឋិតំ ទិស្វា សយំ ភគវន្តំ តារេតុកាមោ សត្ថុ បាទមូលេ និបជ្ជិ។ សត្ថា តស្ស អជ្ឈាសយំ ញត្វា បិដ្ឋឹ អភិរុហិ។ សោ ហដ្ឋតុដ្ឋោ វេគេន សោតំ ឆិន្ទន្តោ សីឃតរំ បរតីរំ បាបេសិ។ ភគវា តស្ស អនុមោទនំ វទន្តោ ភាវិនឹ សម្បត្តឹ កថេត្វា បក្កាមិ។

សោ តេន បុញ្ញកម្មេន សុគតីសុយេវ សំសរន្តោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ កបិលវត្ថុស្មឹ សុទ្ធោទនមហារាជស្ស អគ្គមហេសិយា មហាបជាបតិគោតមិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តោ, តស្ស នាមគ្គហណទិវសេ ញាតិសង្ឃំ នន្ទយន្តោ

ជាតោតិ “**នន្ទោ**”ត្វេវ នាមំ អកំសុ។ តស្ស វយប្បត្តកាលេ ភគវា បវត្តិតវរធម្មចក្កោ លោកានុគ្គហំ ករោន្តោ អនុក្កមេន កបិលវត្ថុំ គន្ត្វា ញាតិសមាគមេ បោក្ខរវស្សំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា វេស្សន្តរជាតកំ (ជា. ២.២២.១៦៥៥ អាទយោ) កថេត្វា ទុតិយទិវសេ បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋោ “ឧត្តិដ្ឋេ នប្បមជ្ជេយ្យា”តិ (ធ. ប. ១៦៨) គាថាយ បិតរំ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាបេត្វា និវេសនំ គន្ត្វា “ធម្មញ្ចរេ សុចរិត”ន្តិ (ធ. ប. ១៦៩) គាថាយ មហាបជាបតឹ សោតាបត្តិផលេ រាជានំ សកទាគាមិផលេ បតិដ្ឋាបេត្វា តតិយទិវសេ នន្ទកុមារស្ស អភិសេកគេហបវេសនអាវាហមង្គលេសុ វត្តមានេសុ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។ សត្ថា នន្ទកុមារស្ស ហត្ថេ បត្តំ ទត្វា មង្គលំ វត្វា តស្ស ហត្ថតោ បត្តំ អគ្គហេត្វាវ វិហារំ គតោ , តំ បត្តហត្ថំ វិហារំ អាគតំ អនិច្ឆមានំយេវ បព្ពាជេត្វា តថាបព្ពាជិតត្តាយេវ អនភិរតិយា បីឡិតំ ញត្វា ឧបាយេន តស្ស តំ អនភិរតឹ វិនោទេសិ។ សោ យោនិសោ បដិសង្ខាយ វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា នចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណិ។ ថេរោ បុន ទិវសេ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា ឯវមាហ – “យំ មេ, ភន្តេ, ភគវា បាដិភោគោ បញ្ចន្នំ អច្ឆរាសតានំ បដិលាភាយ កកុដបាទានំ, មុញ្ចាមហំ, ភន្តេ, ភគវន្តំ ឯតស្មា បដិស្សវា”តិ។ ភគវាបិ “យទេវ តេ, នន្ទ, អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុត្តំ, តទាហំ មុត្តោ ឯតស្មា បដិស្សវា”តិ អាហ។ អថស្ស ភគវា សវិសេសំ ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារតំ ញត្វា តំ គុណំ វិភាវេន្តោ “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខូនំ ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារានំ យទិទំ នន្ទោ”តិ (អ. និ. ១.២១៩, ២៣០) ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារភាវេន នំ ឯតទគ្គេ ឋបេសិ។ ថេរោ ហិ “ឥន្ទ្រិយាសំវរំ និស្សាយ ឥមំ វិប្បការំ បត្តោ, តមហំ សុដ្ឋុ និគ្គណ្ហិស្សាមី”តិ ឧស្សាហជាតោ ពលវហិរោត្តប្បោ តត្ថ ច កតាធិការត្តា ឥន្ទ្រិយសំវរេ ឧក្កំសបារមឹ អគមាសិ។

២៧. ឯវំ សោ ឯតទគ្គដ្ឋានំ បត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សប្បត្តោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ**តិអាទិមាហ។ **វត្ថំ ខោមំ មយា ទិន្ន**ន្តិ ខោមរដ្ឋេ ជាតំ វត្ថំ ភគវតិ ចិត្តប្បសាទេន គារវពហុមានេន មយា បរមសុខុមំ ខោមវត្ថំ ទិន្នន្តិ អត្ថោ។ **សយម្ភុស្សា**តិ សយមេវ ភូតស្ស ជាតស្ស អរិយាយ ជាតិយា និព្ពត្តស្ស។ **មហេសិនោ**តិ មហន្តេ សីលសមាធិបញ្ញាវិមុត្តិវិមុត្តិញាណទស្សនក្ខន្ធេ ឯសិ គវេសីតិ មហេសិ, តស្ស មហេសិនោ សយម្ភុស្ស ចីវរត្ថាយ ខោមវត្ថំ មយា ទិន្នន្តិ សម្ពន្ធោ។

២៨. **តំ មេ ពុទ្ធោ វិយាកាសី**តិ ឯត្ថ **ត**ន្តិ សាម្យត្ថេ ឧបយោគវចនំ, តស្ស វត្ថទាយកស្ស មេ ទានផលំ វិសេសេន អកាសិ កថេសិ ពុទ្ធោតិ អត្ថោ។ **ជលជុត្តមនាមកោ**តិ បទុមុត្តរនាមកោ។ “ជលរុត្តមនាយកោ”តិបិ បាឋោ, តស្ស ជលមានានំ ទេវព្រហ្មានំ ឧត្តមនាយកោ បធានោតិ អត្ថោ។ **ឥមិនា វត្ថទានេនា**តិ ឥមិនា វត្ថទានស្ស និស្សន្ទេន ត្វំ អនាគតេ **ហេមវណ្ណោ** សុវណ្ណវណ្ណោ ភវិស្សសិ។

២៩. **ទ្វេ សម្បត្តី អនុភោត្វា**តិ ទិព្ពមនុស្សសង្ខាតា ទ្វេ សម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា។ **កុសលមូលេហិ ចោទិតោ**តិ កុសលាវយវេហិ កុសលកោដ្ឋាសេហិ ចោទិតោ បេសិតោ, “ត្វំ ឥមិនា បុញ្ញេន សត្ថុ កុលំ បសវាហី”តិ បេសិតោ វិយាតិ អត្ថោ។ “គោតមស្ស ភគវតោ កនិដ្ឋោ ត្វំ ភវិស្សសី”តិ ព្យាកាសីតិ សម្ពន្ធោ។

៣០. **រាគរត្តោ សុខសីលោ**តិ កិលេសកាមេហិ រត្តោ អល្លីនោ កាយសុខចិត្តសុខានុភវនសភាវោ។ **កាមេសុ គេធមាយុតោ**តិ វត្ថុកាមេសុ គេធសង្ខាតាយ តណ្ហាយ អាយុតោ យោជិតោតិ អត្ថោ។ **ពុទ្ធេន ចោទិតោ សន្តោ, តទា ត្វ**ន្តិ យស្មា កាមេសុ គេធិតោ, **តទា** តស្មា ត្វំ អត្តនោ ភាតុកេន គោតមពុទ្ធេន ចោទិតោ បព្ពជ្ជាយ ឧយ្យោជិតោ តស្ស សន្តិកេ បព្ពជិស្សសីតិ សម្ពន្ធោ។

៣១. **បព្ពជិត្វាន ត្វំ តត្ថា**តិ តស្មិំ គោតមស្ស ភគវតោ សាសនេ ត្វំ បព្ពជិត្វា **កុសលមូលេន** មូលភូតេន បុញ្ញសម្ភារេន **ចោទិតោ** ភាវនាយំ និយោជិតោ **សព្ពាសវេ** សកលាសវេ **បរិញ្ញាយ** ជានិត្វា បជហិត្វា អនាមយោ និទ្ទុក្ខោ **និព្ពាយិស្សសិ** អទស្សនំ បាបេស្សសិ, អបណ្ណត្តិកភាវំ គមិស្សសីតិ អត្ថោ។

៣២. **សតកប្បសហស្សម្ហី**តិ ឥតោ កប្បតោ បុព្ពេ សតកប្បាធិកេ សហស្សមេ កប្បម្ហិ ចេឡនាមកា ចត្តារោ ចក្កវត្តិរាជានោ អហេសុន្តិ អត្ថោ។ **សដ្ឋិ កប្បសហស្សានី**តិ កប្បសហស្សានិ សដ្ឋិ ច អតិក្កមិត្វា ហេដ្ឋា ឯកស្មិំ កប្បេ ចត្តារោ ជនា ឧបចេឡា នាម ចក្កវត្តិរាជានោ ចតូសុ ជាតីសុ អហេសុន្តិ អត្ថោ។

៣៣. **បញ្ចកប្បសហស្សម្ហី**តិ បញ្ចកប្បាធិកេ សហស្សមេ កប្បម្ហិ ចេឡា នាម ចត្តារោ ជនា ចក្កវត្តិរាជានោ សត្តហិ រតនេហិ សម្បន្នា សមង្គីភូតា ជម្ពុទីបអបរគោយានឧត្តរកុរុបុព្ពវិទេហទីបសង្ខាតេ **ចតុទីបម្ហិ ឥស្សរា** បធានា វសិំ អហេសុន្តិ អត្ថោ។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

នន្ទត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៤. ចូឡបន្ថកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បទុមុត្តរោ នាម ជិនោតិអាទិកំ អាយស្មតោ ចូឡបន្ថកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ យទេត្ថ អដ្ឋុប្បត្តិវសេន វត្តព្ពំ, តំ អង្គុត្តរនិកាយេ មហាបន្ថកវត្ថុស្មិំ (ថេរគា. ៥១០ អាទយោ) វុត្តមេវ។ អយំ បន វិសេសោ – មហាបន្ថកត្ថេរោ អរហត្តំ បត្វា ផលសមាបត្តិសុខេន វីតិនាមេន្តោ ចិន្តេសិ – “កថំ នុ ខោ សក្កា ចូឡបន្ថកម្បិ ឥមស្មិំ សុខេ បតិដ្ឋាបេតុ”ន្តិ។ សោ អត្តនោ អយ្យកំ ធនសេដ្ឋិំ ឧបសង្កមិត្វា អាហ – “សចេ, មហាសេដ្ឋិ , អនុជានាថ, អហំ ចូឡបន្ថកំ បព្ពាជេយ្យ”ន្តិ។ “បព្ពាជេថ, ភន្តេ”តិ។ ថេរោ តំ បព្ពាជេសិ។ សោ ទសសុ សីលេសុ បតិដ្ឋិតោ ភាតុ សន្តិកេ –

> “បទុមំ យថា កោកនទំ សុគន្ធំ, បាតោ សិយា ផុល្លមវីតគន្ធំ;
> អង្គីរសំ បស្ស វិរោចមានំ, តបន្តមាទិច្ចមិវន្តលិក្ខេ”តិ។ (សំ. និ. ១.១២៣; អ. និ. ៥.១៩៥) –

គាថំ ឧគ្គណ្ហន្តោ ចតូហិ មាសេហិ ឧគ្គហេតុំ នាសក្ខិ, គហិតម្បិ ហទយេ ន តិដ្ឋតិ។ អថ នំ មហាបន្ថកោ, “ចូឡបន្ថក, ត្វំ ឥមស្មិំ សាសនេ អភព្ពោ, ចតូហិ មាសេហិ ឯកំ គាថម្បិ គហេតុំ ន សក្កោសិ, បព្ពជិតកិច្ចំ បន ត្វំ កថំ មត្ថកំ បាបេស្សសិ, និក្ខម ឥតោ”តិ សោ ថេរេន បណាមិតោ ទ្វារកោដ្ឋកសមីបេ រោទមានោ អដ្ឋាសិ។

តេន ច សមយេន សត្ថា ជីវកម្ពវនេ វិហរតិ។ អថ ជីវកោ បុរិសំ បេសេសិ – “គច្ឆ, បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិំ សត្ថារំ និមន្តេហី”តិ។ តេន ច សមយេន អាយស្មា មហាបន្ថកោ ភត្តុទ្ទេសកោ ហោតិ។ សោ “បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ ភិក្ខំ បដិច្ឆថា”តិ វុត្តោ “ចូឡបន្ថកំ ឋបេត្វា សេសានំ បដិច្ឆាមី”តិ អាហ។ តំ សុត្វា ចូឡបន្ថកោ ភិយ្យោសោមត្តាយ ទោមនស្សប្បត្តោ អហោសិ។ សត្ថា តស្ស ចិត្តក្ខេទំ ញត្វា “ចូឡបន្ថកោ មយា កតេន ឧបាយេន ពុជ្ឈិស្សតី”តិ តស្ស អវិទូរដ្ឋានេ អត្តានំ ទស្សេត្វា “កឹ, បន្ថក, រោទសី”តិ បុច្ឆិ។ “ភាតា មំ, ភន្តេ, បណាមេតី”តិ អាហ។ “បន្ថក, មា ចិន្តយិ, មម សាសនេ តុយ្ហំ បព្ពជ្ជា, ឯហិ ឥមំ គហេត្វា ‘រជោហរណំ, រជោហរណ’ន្តិ មនសិ ករោហី”តិ ឥទ្ធិយា សុទ្ធំ ចោឡក្ខណ្ឌំ អភិសង្ខរិត្វា អទាសិ។ សោ សត្ថារា ទិន្នំ ចោឡក្ខណ្ឌំ “រជោហរណំ, រជោហរណ”ន្តិ ហត្ថេន បរិមជ្ជន្តោ និសីទិ។ តស្ស តំ បរិមជ្ជន្តស្ស កិលិដ្ឋធាតុកំ ជាតំ, បុន បរិមជ្ជន្តស្ស ឧក្ខលិបរិបុញ្ឆនសទិសំ ជាតំ។ សោ ញាណបរិបាកត្តា ឯវំ ចិន្តេសិ – “ឥទំ ចោឡក្ខណ្ឌំ បកតិយា បរិសុទ្ធំ, ឥមំ ឧបាទិណ្ណកសរីរំ និស្សាយ កិលិដ្ឋំ អញ្ញថា ជាតំ, តស្មា អនិច្ចំ យថាបេតំ, ឯវំ ចិត្តម្បី”តិ ខយវយំ បដ្ឋបេត្វា តស្មិំយេវ និមិត្តេ ឈានានិ និព្ពត្តេត្វា ឈានបាទកំ កត្វា វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។ អរហត្តប្បត្តស្សេវស្ស តេបិដកំ បញ្ចាភិញ្ញា ច អាគមឹសុ។

សត្ថា ឯកូនេហិ បញ្ចភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិំ គន្ត្វា ជីវកស្ស និវេសនេ បញ្ញត្តេ អាសនេ និសីទិ។ ចូឡបន្ថកោ បន អត្តនោ ភិក្ខាយ អប្បដិច្ឆិតត្តា ឯវ ន គតោ។ ជីវកោ យាគុំ ទាតុំ អារភិ។ សត្ថា ហត្ថេន បត្តំ បិទហិ។ “កស្មា, ភន្តេ, ន គណ្ហថា”តិ វុត្តេ “វិហារេ ឯកោ ភិក្ខុ អត្ថិ, ជីវកា”តិ។ សោ បុរិសំ បេសេសិ – “គច្ឆ, ភណេ, វិហារេ និសិន្នំ អយ្យំ គហេត្វា ឯហី”តិ។ ចូឡបន្ថកត្ថេរោបិ រូបេន កិរិយាយ ច ឯកម្បិ ឯកេន អសទិសំ ភិក្ខុសហស្សំ និម្មិនិត្វា និសីទិ។ សោ បុរិសោ វិហារេ ភិក្ខូនំ ពហុភាវំ ទិស្វា គន្ត្វា ជីវកស្ស កថេសិ – “ឥមស្មា ភិក្ខុសង្ឃា វិហារេ ភិក្ខុសង្ឃោ ពហុតរោ, បក្កោសិតព្ពំ អយ្យំ ន ជានាមី”តិ។ ជីវកោ សត្ថារំ បុច្ឆិ – “កោ នាមោ, ភន្តេ, វិហារេ និសិន្នោ ភិក្ខូ”តិ? “ចូឡបន្ថកោ នាម, ជីវកា”តិ។ “គច្ឆ, ភណេ, ‘ចូឡបន្ថកោ នាម កតរោ’តិ បុច្ឆិត្វា តំ អានេហី”តិ។ សោ វិហារំ គន្ត្វា “ចូឡបន្ថកោ នាម កតរោ, ភន្តេ”តិ បុច្ឆិ។ “អហំ ចូឡបន្ថកោ, អហំ ចូឡបន្ថកោ”តិ ឯកប្បហារេន ភិក្ខុសហស្សម្បិ កថេសិ។ សោ បុនាគន្ត្វា តំ បវត្តិំ ជីវកស្ស អារោចេសិ ជីវកោ បដិវិទ្ធសច្ចត្តា “ឥទ្ធិមា មញ្ញេ, អយ្យោ”តិ នយតោ ញត្វា “គច្ឆ, ភណេ, បឋមំ កថេន្តំ អយ្យមេវ ‘តុម្ហេ សត្ថា បក្កោសតី’តិ វត្វា ចីវរកណ្ណេ គណ្ហាហី”តិ អាហ។ សោ វិហារំ គន្ត្វា តថា អកាសិ។ តាវទេវ និម្មិតភិក្ខូ អន្តរធាយឹសុ។ សោ ថេរំ គហេត្វា អគមាសិ។

សត្ថា តស្មិំ ខណេ យាគុញ្ច ខជ្ជកាទិភេទញ្ច បដិគ្គណ្ហិ។ កតភត្តកិច្ចោ ភគវា អាយស្មន្តំ ចូឡបន្ថកំ អាណាបេសិ “អនុមោទនំ ករោហី”តិ។ សោ បភិន្នបដិសម្ភិទោ សិនេរុំ គហេត្វា មហាសមុទ្ទំ មន្ថេន្តោ វិយ តេបិដកំ ពុទ្ធវចនំ សង្ខោភេន្តោ សត្ថុ អជ្ឈាសយំ គណ្ហន្តោ អនុមោទនំ អកាសិ។ ទសពលេ ភត្តកិច្ចំ កត្វា វិហារំ គតេ ធម្មសភាយំ កថា ឧទបាទិ ‘អហោ ពុទ្ធានំ អានុភាវោ, យត្រ ហិ នាម ចត្តារោ មាសេ ឯកគាថំ គហេតុំ អសក្កោន្តម្បិ លហុកេន ខណេនេវ ឯវំ មហិទ្ធិកំ អកំសូ’តិ, តថា ហិ ជីវកស្ស និវេសនេ និសិន្នោ ភគវា ‘ឯវំ ចូឡបន្ថកស្ស ចិត្តំ សមាហិតំ, វីថិបដិបន្នា វិបស្សនា’តិ ញត្វា យថានិសិន្នោយេវ អត្តានំ ទស្សេត្វា, ‘បន្ថក, នេវាយំ បិលោតិកា កិលិដ្ឋា រជានុកិណ្ណា, ឥតោ បន អញ្ញោបិ អរិយស្ស វិនយេ សំកិលេសោ រជោ’តិ ទស្សេន្តោ –

“រាគោ រជោ ន ច បន រេណុ វុច្ចតិ, រាគស្សេតំ អធិវចនំ រជោតិ;
ឯតំ រជំ វិប្បជហិត្វា ភិក្ខវោ, វិហរន្តិ តេ វិគតរជស្ស សាសនេ។

“ទោសោ រជោ...បេ.... វិគតរជស្ស សាសនេ។

“មោហោ រជោ...បេ.... វិគតរជស្ស សាសនេ”តិ។ (មហានិ. ២០៩; ចូឡនិ. ឧទយមាណវបុច្ឆានិទ្ទេស ៧៤) –

ឥមា តិស្សោ គាថាយោ អភាសិ។ គាថាបរិយោសានេ ចូឡបន្ថកោ សហបដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណីតិ។ សត្ថា តេសំ ភិក្ខូនំ កថាសល្លាបំ សុត្វា អាគន្ត្វា ពុទ្ធាសនេ និសីទិត្វា “កី វទេថ, ភិក្ខវេ”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមំ នាម, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “ភិក្ខវេ, ចូឡបន្ថកេន ឥទានិ មយ្ហំ ឱវាទេ ឋត្វា លោកុត្តរទាយជ្ជំ លទ្ធំ, បុព្ពេ បន លោកិយទាយជ្ជំ លទ្ធ”ន្តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ ចូឡសេដ្ឋិជាតកំ (ជា. ១.១.៤) កថេសិ។ អបរភាគេ នំ សត្ថា អរិយគណបរិវុតោ ធម្មាសនេ និសិន្នោ មនោមយំ កាយំ អភិនិម្មិនន្តានំ ភិក្ខូនំ ចេតោវិវដ្ដកុសលានញ្ច អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ។

៣៥. ឯវំ សោ បត្តឯតទគ្គដ្ឋានោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា បីតិសោមនស្សវសេន បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរោ នាម ជិនោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ បុរិមបទទ្វយំ វុត្តត្ថមេវ។ **គណម្ហា វូបកដ្ឋោ សោ**តិ សោ បទុមុត្តរោ នាម សត្ថា គណម្ហា មហតា ភិក្ខុសមូហតោ វូបកដ្ឋោ វិសុំ ភូតោ វិវេកំ ឧបគតោ។ **តទា** មម តាបសកាលេ **ហិមវន្តេ** ហិមាលយបព្ពតសមីបេ **វសិ** វាសំ កប្បេសិ, ចតូហិ ឥរិយាបថេហិ វិហាសីតិ អត្ថោ។

៣៦. **អហម្បិ...បេ.... តទា**តិ យទា សោ ភគវា ហិមវន្តំ ឧបគន្ត្វា វសិ, តទា អហម្បិ ហិមវន្តសមីបេ កតអស្សមេ **អា** សមន្តតោ កាយចិត្តបីឡាសង្ខាតា បរិស្សយា សមន្តិ ឯត្ថាតិ **អស្សមោ**តិ លទ្ធនាមេ អរញ្ញាវាសេ វសាមីតិ សម្ពន្ធោ។ **អចិរាគតំ មហាវីរ**ន្តិ អចិរំ អាគតំ មហាវីរិយវន្តំ **លោកនាយកំ** បធានំ តំ ភគវន្តំ ឧបេសិន្តិ សម្ពន្ធោ, អាគតក្ខណេយេវ ឧបាគមិន្តិ អត្ថោ។

៣៧. **បុប្ផច្ឆត្តំ គហេត្វានា**តិ ឯវំ ឧបគច្ឆន្តោ ច បទុមុប្បលបុប្ផាទីហិ ឆាទិតំ បុប្ផមយំ ឆត្តំ គហេត្វា **នរាសភំ** នរានំ សេដ្ឋំ ភគវន្តំ ឆាទេន្តោ **ឧបគច្ឆិំ** សមីបំ គតោស្មីតិ អត្ថោ។ **សមាធឹ សមាបជ្ជន្ត**ន្តិ រូបាវចរសមាធិជ្ឈានំ សមាបជ្ជន្តំ អប្បេត្វា និសិន្នស្ស អន្តរាយំ អហំ អកាសិន្តិ សម្ពន្ធោ។

៣៨. **ឧភោ ហត្ថេហិ បគ្គយ្ហា**តិ តំ សុសជ្ជិតំ បុប្ផច្ឆត្តំ ទ្វីហិ ហត្ថេហិ ឧក្ខិបិត្វា អហំ ភគវតោ អទាសិន្តិ សម្ពន្ធោ។ **បដិគ្គហេសី**តិ តំ មយា ទិន្នំ បុប្ផច្ឆត្តំ បទុមុត្តរោ ភគវា សម្បដិច្ឆិ, សាទរំ សាទិយីតិ អត្ថោ។

៤១. **សតបត្តឆត្តំ បគ្គយ្ហា**តិ ឯកេកស្មិំ បទុមបុប្ផេ សតសតបត្តានំ វសេន សតបត្តេហិ បទុមបុប្ផេហិ ឆាទិតំ បុប្ផច្ឆត្តំ បការេន អាទរេន គហេត្វា តាបសោ មម អទាសីតិ អត្ថោ។ **តមហំ កិត្តយិស្សាមី**តិ តំ តាបសំ អហំ កិត្តយិស្សាមិ បាកដំ ករិស្សាមីតិ អត្ថោ។ មម **ភាសតោ** ភាសមានស្ស វចនំ សុណោថ មនសិ ករោថ។

៤២. **បញ្ចវីសតិកប្បានី**តិ ឥមិនា បុប្ផច្ឆត្តទានេន បញ្ចវីសតិវារេ តាវតឹសភវនេ សក្កោ ហុត្វា ទេវរជ្ជំ ករិស្សតីតិ សម្ពន្ធោ។ **ចតុត្តឹសតិក្ខត្តុញ្ចា**តិ ចតុត្តឹសតិវារេ មនុស្សលោកេ ចក្កវត្តី រាជា ភវិស្សតិ។

៤៣. **យំ យំ យោនិ**ន្តិ មនុស្សយោនិអាទីសុ យំ យំ ជាតឹ **សំសរតិ** គច្ឆតិ ឧបបជ្ជតិ។ តត្ថ តត្ថ យោនិយំ **អព្ភោកាសេ** សុញ្ញដ្ឋានេ **បតិដ្ឋន្តំ** និសិន្នំ ឋិតំ វា បទុមំ **ធារយិស្សតិ** ឧបរិ ឆាទយិស្សតីតិ អត្ថោ។

៤៥. **បកាសិតេ បាវចនេ**តិ តេន ភគវតោ សកលបិដកត្តយេ បកាសិតេ ទីបិតេ **មនុស្សត្តំ** មនុស្សជាតឹ **លភិស្សតិ** ឧបបជ្ជិស្សតិ។ **មនោមយម្ហិ កាយម្ហី**តិ មនេន ឈានចិត្តេន និព្ពត្តោតិ មនោមយោ, យថា ចិត្តំ បវត្តតិ, តថា កាយំ បវត្តេតិ ចិត្តគតិកំ ករោតីតិ អត្ថោ។ តម្ហិ មនោមយេ កាយម្ហិ សោ តាបសោ ចូឡបន្ថកោ នាម ហុត្វា ឧត្តមោ អគ្គោ ភវិស្សតីតិ អត្ថោ។ សេសំ ហេដ្ឋា វុត្តត្តា ឧត្តានត្ថា ច សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

៥២. **សរិំ កោកនទំ អហ**ន្តិ អហំ ភគវតោ និម្មិតចោឡកំ បរិមជ្ជន្តោ កោកនទំ បទុមំ សរិន្តិ អត្ថោ។ **តត្ថ ចិត្តំ វិមុច្ចិ មេ**តិ តស្មិំ កោកនទេ បទុមេ មយ្ហំ ចិត្តំ អធិមុច្ចិ អល្លីនោ, តតោ អហំ អរហត្តំ បាបុណិន្តិ សម្ពន្ធោ។

៥៣. អហំ មនោមយេសុ ចិត្តគតិកេសុ កាយេសុ **សព្ពត្ថ** សព្ពេសុ **បារមី** បរិយោសានំ **គតោ** បត្តោតិ សម្ពន្ធោ។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

ចូឡបន្ថកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៥. បិលិន្ទវច្ឆត្ថេរអបទានវណ្ណនា

និព្ពុតេ លោកនាថម្ហីតិអាទិកំ អាយស្មតោ បិលិន្ទវច្ឆត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ហំសវតីនគរេ មហាភោគកុលេ និព្ពត្តោ ហេដ្ឋា វុត្តនយេន សត្ថុ សន្តិកេ ធម្មំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ ទេវតានំ បិយមនាបភាវេន អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេត្វា យាវជីវំ កុសលំ កត្វា តតោ ចុតោ ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ សុមេធស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ។ បរិនិព្ពុតេ ភគវតិ តស្ស ថូបំ បូជេត្វា សង្ឃស្ស មហាទានំ បវត្តេត្វា តតោ ចវិត្វា ទេវមនុស្សេសុ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា អនុប្បន្នេ ពុទ្ធេ ចក្កវត្តី រាជា ហុត្វា មហាជនំ បញ្ចសីលេសុ បតិដ្ឋាបេត្វា សគ្គបរាយនំ អកាសិ។ សោ អនុប្បន្នេយេវ អម្ហាកំ ភគវតិ សាវត្ថិយំ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិ, **បិលិន្ទោ**តិស្ស នាមំ អកំសុ។ **វច្ឆោ**តិ គោត្តំ។ សោ អបរភាគេ **បិលិន្ទវច្ឆោ**តិ បញ្ញាយិត្ថ។ សំសារេ បន សំវេគពហុលតាយ បរិព្ពាជកបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ចូឡគន្ធារំ នាម វិជ្ជំ សាធេត្វា តាយ វិជ្ជាយ អាកាសចារី បរចិត្តវិទូ ច ហុត្វា រាជគហេ លាភគ្គយសគ្គប្បត្តោ បដិវសតិ។

អថ អម្ហាកំ ភគវា អភិសម្ពុទ្ធោ ហុត្វា អនុក្កមេន រាជគហំ ឧបគតោ។ តតោ បដ្ឋាយ ពុទ្ធានុភាវេន តស្ស សា វិជ្ជា ន សម្បជ្ជតិ, អត្តនោ កិច្ចំ ន សាធេតិ។ សោ ចិន្តេសិ – “សុតំ ខោ បនេតំ អាចរិយបាចរិយានំ ភាសមានានំ ‘យត្ថ មហាគន្ធារវិជ្ជា ធរតិ , តត្ថ ចូឡគន្ធារវិជ្ជា ន សម្បជ្ជតី’តិ សមណស្ស បន គោតមស្ស អាគតកាលតោ បដ្ឋាយ នាយំ មម វិជ្ជា សម្បជ្ជតិ, និស្សំសយំ សមណោ គោតមោ មហាគន្ធារវិជ្ជំ ជានាតិ, យំនូនាហំ តំ បយិរុបាសិត្វា តស្ស សន្តិកេ តំ វិជ្ជំ បរិយាបុណេយ្យ”ន្តិ។ សោ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា ឯតទវោច – “អហំ, មហាសមណ, តវ សន្តិកេ ឯកំ វិជ្ជំ បរិយាបុណិតុកាមោ, ឱកាសំ មេ ករោហី”តិ។ “តេន ហិ មម សន្តិកេ បព្ពជាហី”តិ អាហ។ សោ “វិជ្ជាយ បរិកម្មំ បព្ពជ្ជា”តិ មញ្ញមានោ បព្ពជិ។ តស្ស ភគវា ធម្មំ កថេត្វា ចរិតានុកូលំ កម្មដ្ឋានំ អទាសិ។ សោ ឧបនិស្សយសម្បន្នតាយ នចិរស្សេវ វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។

៥៥. យា បន បុរិមជាតិយំ តស្សោវាទេ ឋត្វា សគ្គេ និព្ពត្តា ទេវតា, តា កតញ្ញុតំ និស្សាយ តស្មិំ សញ្ជាតពហុមានា សាយំ បាតំ ថេរំ បយិរុបាសិត្វា គច្ឆន្តិ។ តស្មា នំ ភគវា ទេវតានំ អតិវិយ បិយមនាបភាវេន អគ្គភាវេ ឋបេសិ “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខូនំ ទេវតានំ បិយមនាបានំ យទិទំ បិលិន្ទវច្ឆោ”តិ (អ. និ. ១.២០៩, ២១៥)។ ឯវំ សោ បត្តអគ្គដ្ឋានោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ អនុស្សរិត្វា បីតិសោមនស្សវសេន បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **និព្ពុតេ លោកនាថម្ហី**តិអាទិមាហ។

តត្ថ កាមរូបារូបលោកស្ស នាថោ បធានោតិ **លោកនាថោ**។ មេធា វុច្ចតិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណអនាវរណញាណាទយោ, សុន្ទរា, បសដ្ឋា វា មេធា យស្ស សោ **សុមេធោ,** អគ្គោ ច សោ បុគ្គលោ ចាតិ **អគ្គបុគ្គលោ,** តស្មិំ សុមេធេ លោកនាយកេ អគ្គបុគ្គលេ ខន្ធបរិនិព្ពានេន និព្ពុតេ សតីតិ សម្ពន្ធោ។ **បសន្នចិត្តោ សុមនោ**តិ សទ្ធាយ បសាទិតចិត្តោ សោមនស្សេន សុន្ទរមនោ អហំ តស្ស សុមេធស្ស ភគវតោ **ថូបបូជំ** ចេតិយបូជំ អកាសិន្តិ អត្ថោ។

៥៦. **យេ ច ខីណាសវា តត្ថា**តិ តស្មិំ សមាគមេ យេ ច ខីណាសវា បហីនកិលេសា **ឆឡភិញ្ញា** ឆហិ អភិញ្ញាហិ សមន្នាគតា **មហិទ្ធិកា** មហន្តេហិ ឥទ្ធីហិ សមន្នាគតា សន្តិ, **តេ** សព្ពេ ខីណាសវេ អហំ តត្ថ **សមានេត្វា** សុដ្ឋុ អាទរេន អានេត្វា **សង្ឃភត្តំ** សកលសង្ឃស្ស ទាតព្ពភត្តំ **អកាសី** តេសំ ភោជេសិន្តិ អត្ថោ។

៥៧. **ឧបដ្ឋាកោ តទា អហូ**តិ តទា មម សង្ឃភត្តទានកាលេ សុមេធស្ស ភគវតោ នាមេន សុមេធោ នាម ឧបដ្ឋាកសាវកោ អហុ អហោសីតិ អត្ថោ។ សោ សាវកោ មយ្ហំ បូជាសក្ការំ **អនុមោទិត្ថ** អនុមោទិតោ អានិសំសំ កថេសីតិ អត្ថោ។

៥៨. **តេន ចិត្តប្បសាទេនា**តិ តេន ថូបបូជាករណវសេន ឧប្បន្នេន ចិត្តប្បសាទេន ទេវលោកេ ទិព្ពវិមានំ **ឧបបជ្ជឹ** ឧបគតោ អស្មីតិ អត្ថោ, តត្ថ និព្ពត្តោម្ហីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឆឡាសីតិសហស្សានី**តិ តស្មិំ វិមានេ ឆ អសីតិ សហស្សានិ ទេវច្ឆរាយោ **មេ** មយ្ហំ ចិត្តំ **រមីសុ** រមាបេសុន្តិ សម្ពន្ធោ។

៦៦. មមេវ អនុវត្តន្តីតិ តា អច្ឆរាយោ **សព្ពកាមេហិ** ទិព្ពេហិ រូបាទិវត្ថុកាមេហិ ឧបដ្ឋហន្តិយោ មមំ ឯវ អនុវត្តន្តិ មម វចនំ អនុករោន្តិ **សទា** និច្ចកាលន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

បិលិន្ទវច្ឆត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៦. រាហុលត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បទុមុត្តរស្ស ភគវតោតិអាទិកំ អាយស្មតោ រាហុលត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ អាយស្មា បុរិមជិនវរេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្វា សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ សិក្ខាកាមានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា សយម្បិ តំ ឋានន្តរំ បត្ថេន្តោ សេនាសនវិសោធនវិជ្ជោតនាទិកំ ឧឡារំ បុញ្ញំ កត្វា បណិធានំ អកាសិ។ សោ តតោ ចវិត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ អម្ហាកំ ពោធិសត្តំ បដិច្ច យសោធរាយ ទេវិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តិត្វា **រាហុលោ**តិ លទ្ធនាមោ មហតា ខត្តិយបរិវារេន វឌ្ឍិ។ តស្ស បព្ពជ្ជាវិធានំ ខន្ធកេ (មហាវ. ១០៥) អាគតមេវ។ សោ បព្ពជិត្វា សត្ថុ សន្តិកេ អនេកេហិ សុត្តបទេហិ សុលទ្ធោវាទោ បរិបក្កញាណោ វិបស្សនំ ឧស្សុក្កាបេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ អរហា បន ហុត្វា អត្តនោ បដិបត្តិំ បច្ចវេក្ខិត្វា អញ្ញំ ព្យាករោន្តោ –

“ឧភយេនេវ សម្បន្នោ, រាហុលភទ្ទោតិ មំ វិទូ;
យញ្ចម្ហិ បុត្តោ ពុទ្ធស្ស, យញ្ច ធម្មេសុ ចក្ខុមា។

“យញ្ច មេ អាសវា ខីណា, យញ្ច នត្ថិ បុនព្ភវោ;
អរហា ទក្ខិណេយ្យោម្ហិ, តេវិជ្ជោ អមតទ្ទសោ។

“កាមន្ធា ជាលបច្ឆន្នា, តណ្ហាឆទនឆាទិតា;
បមត្តពន្ធុនា ពន្ធា, មច្ឆាវ កុមិនា មុខេ។

“តំ កាមំ អហមុជ្ឈិត្វា, ឆេត្វា មារស្ស ពន្ធនំ;
សមូលំ តណ្ហមព្ពុយ្ហ, សីតិភូតោស្មិ និព្ពុតោ”តិ។ (ថេរគា. ២៩៥-២៩៨);

ចតស្សោ គាថា អភាសិ។ តត្ថ **ឧភយេនេវ សម្បន្នោ**តិ ជាតិសម្បទា បដិបត្តិសម្បទាតិ ឧភយសម្បត្តិយាបិ សម្បន្នោ សមន្នាគតោ។ **រាហុលភទ្ទោតិ មំ វិទូ**តិ “រាហុលភទ្ទោ”តិ មំ សព្រហ្មចារិនោ សញ្ជានន្តិ។ តស្ស ហិ ជាតសាសនំ សុត្វា ពោធិសត្តេន, “រាហុ, ជាតោ, ពន្ធនំ ជាត”ន្តិ វុត្តវចនំ ឧបាទាយ សុទ្ធោទនមហារាជា “រាហុលោ”តិ នាមំ គណ្ហិ។ តត្ថ អាទិតោ បិតរា វុត្តបរិយាយមេវ គហេត្វា អាហ – “រាហុលភទ្ទោតិ មំ វិទូ”តិ។ **ភទ្ទោ**តិ បសំសាវចនមេវ។ អបរភាគេ សត្ថា តំ សិក្ខាកាមភាវេន អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខូនំ សិក្ខាកាមានំ យទិទំ រាហុលោ”តិ (អ. និ. ១.២០៩)។

៦៨. ឯវំ សោ បត្តឯតទគ្គដ្ឋានោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ**តិអាទិមាហ។ **សត្តភូមិម្ហិ បាសាទេ**តិ បសាទំ សោមនស្សំ ជនេតីតិ បាសាទោ។ ឧបរូបរិ ឋិតា សត្ត ភូមិយោ យស្មិំ បាសាទេ សោយំ សត្តភូមិ, តស្មិំ សត្តភូមិម្ហិ បាសាទេ។ **អាទាសំ សន្ថរិំ អហ**ន្តិ អាទាសតលំ និប្ផាទេត្វា លោកជេដ្ឋស្ស ភគវតោ តាទិនោ អហំ សន្ថរិំ អទាសិំ, សន្ថរិត្វា បូជេសិន្តិ អត្ថោ។

៦៩. ខីណាសវសហស្សេហីតិ អរហន្តសហស្សេហិ បរិកិណ្ណោ បរិវុតោ។ **ទ្វិបទិន្ទោ** ទ្វិបទានំ ឥន្ទោ សាមិ នរាសភោ មហាមុនិ គន្ធកុដិំ តេហិ សហ **ឧបាគមិ** បាវិសីតិ អត្ថោ។

៧០. វិរោចេន្តោ គន្ធកុដិន្តិ តំ គន្ធកុដិំ សោភយមានោ ទេវានំ ទេវោ **ទេវទេវោ** នរានំ អាសភោ **នរាសភោ** ជេដ្ឋោ សត្ថា ភិក្ខុសង្ឃមជ្ឈេ និសីទិត្វា ឥមា ព្យាករណគាថាយោ **អភាសថ** កថេសីតិ សម្ពន្ធោ។

៧១. យេនាយំ ជោតិតា សេយ្យាតិ យេន ឧបាសកេន អយំ បាសាទសង្ខាតា សេយ្យា ជោតិតា បភាសិតា បជ្ជលិតា។ **អាទាសោវ** កំសលោហមយំ អាទាសតលំ ឥវ សុដ្ឋុ សមំ កត្វា សន្ថតា។ **តំ** ឧបាសកំ **កិត្តយិស្សាមិ** បាកដំ ករិស្សាមីតិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

៨១. អដ្ឋានមេតំ យំ តាទីតិ យំ យេន ការណេន តាទី ឥដ្ឋានិដ្ឋេសុ អកម្បិយសភាវត្តា តាទី **អគារេ** ឃរាវាសេ **រតឹ** អល្លីនភាវំ **អជ្ឈគា** បាបុណិ, **ឯតំ** ការណំ អដ្ឋានំ អការណន្តិ អត្ថោ។

៨២. និក្ខមិត្វា អគារស្មាតិ ឃរាវាសតោ និក្ខមិត្វា តំ តិណទលមិវ បរិច្ចជិត្វា **សុព្ពតោ** សុសិក្ខិតោ បព្ពជិស្សតិ។ **រាហុលោ នាម នាមេនា**តិ សុទ្ធោទនមហារាជេន បេសិតំ កុមារស្ស ជាតសាសនំ សុត្វា បិតរា សិទ្ធត្ថេន, “រាហុ ជាតោ, ពន្ធនំ ជាត”ន្តិ វុត្តនាមត្តា រាហុលោ នាមាតិ អត្ថោ។ “យថា ចន្ទសូរិយានំ វិមានបភាយ កិលិដ្ឋករណេន រាហុ អសុរិន្ទោ ឧបេតិ គច្ឆតិ, ឯវមេវាយំ មម អភិនិក្ខមនបព្ពជ្ជាទីនំ អន្តរាយំ ករោន្តោវិវ ជាតោ”តិ អធិប្បាយេន, “រាហុ ជាតោតិ អាហា”តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **អរហា សោ ភវិស្សតី**តិ សោ គាទិសោ ឧបនិស្សយសម្បន្នោ វិបស្សនាយំ យុត្តប្បយុត្តោ អរហា ខីណាសវោ ភវិស្សតីតិ អត្ថោ។

៨៣. កិកីវ អណ្ឌំ រក្ខេយ្យាតិ អណ្ឌំ ពីជំ រក្ខមានា កិកី សកុណី ឥវ អប្បមត្តោ សីលំ រក្ខេយ្យ, **ចាមរី វិយ វាលធិ**ន្តិ វាលំ រក្ខមានា កណ្ដកេសុ វាលេ លគ្គន្តេ ភិន្ទនភយេន អនាកឌ្ឍិត្វា មរមានា ចាមរី វិយ ជីវិតម្បិ បរិច្ចជិត្វា សីលំ អភិន្ទិត្វា រក្ខេយ្យ។ **និបកោ សីលសម្បន្នោ**តិ នេបក្កំ វុច្ចតិ បញ្ញា, តេន នេបក្កេន សមន្នាគតោ និបកោ ខណ្ឌច្ឆិទ្ទាទិភាវំ អបាបេត្វា រក្ខណតោ សីលសម្បន្នោ ភវិស្សតីតិ ឯវំ សោ ភគវា ព្យាករណមកាសិ។ សោ ឯវំ បត្តអរហត្តផលោ ឯកទិវសំ វិវេកដ្ឋានេ និសិន្នោ សោមនស្សវសេន **ឯវំ វត្វា មហាមុនី**តិអាទិមាហ។ តំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

រាហុលត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៧. ឧបសេនវង្គន្តបុត្តត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បទុមុត្តរំ ភគវន្តន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ ឧបសេនវង្គន្តបុត្តត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ហំសវតីនគរេ កុលគេហេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា ធម្មំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ សមន្តបាសាទិកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា សត្ថុ អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេត្វា យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ នាលកគាមេ រូបសារី ព្រាហ្មណិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តិ, **ឧបសេនោ**តិស្ស នាមំ អហោសិ។ សោ វយប្បត្តោ តយោ វេទេ ឧគ្គណ្ហិត្វា សត្ថុ សន្តិកេ ធម្មំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិត្វា ឧបសម្បទាយ ឯកវស្សិកោ “អរិយគព្ភំ វឌ្ឍេមី”តិ ឯកំ កុលបុត្តំ អត្តនោ សន្តិកេ ឧបសម្បាទេត្វា តេន សទ្ធឹ សត្ថុ សន្តិកំ គតោ។ សត្ថារា ចស្ស តស្ស អវស្សិកស្ស ភិក្ខុនោ សទ្ធិវិហារិកភាវំ សុត្វា “អតិលហុំ ខោ ត្វំ, មោឃបុរិស, ពាហុល្លាយ អាវត្តោ”តិ (មហាវ. ៧៥) គរហិតោ “ឥទានាហំ យទិ បរិសំ និស្សាយ សត្ថារា គរហិតោ, បរិសំយេវ បន និស្សាយ សត្ថុ បសាទំ ករិស្សាមី”តិ វិបស្សនាយ កម្មំ ករោន្តោ នចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណិ។ អរហា បន ហុត្វា សយម្បិ សព្ពេ ធុតង្គធម្មេ សមាទាយ វត្តតិ, អញ្ញេបិ តទត្ថាយ សមាទបេសិ, តេន នំ ភគវា សមន្តបាសាទិកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ។ សោ អបរេន សមយេន កោសម្ពិយំ កលហេ ឧប្បន្នេ ភិក្ខុសង្ឃេ ច ទ្វិធាភូតេ ឯកេន ភិក្ខុនា តំ កលហំ បរិវជ្ជិតុកាមេន “ឯតរហិ ខោ កលហោ ឧប្បន្នោ, ភិក្ខុសង្ឃោ ច ទ្វិធាភូតោ, កថំ នុ ខោ មយា បដិបជ្ជិតព្ព”ន្តិ បុដ្ឋោ វិវេកវាសតោ បដ្ឋាយ តស្ស បដិបត្តិំ កថេសិ។ ឯវំ ថេរោ តស្ស ភិក្ខុនោ ឱវាទទានាបទេសេន អត្តនោ តថា បដិបន្នភាវំ ទីបេន្តោ អញ្ញំ ព្យាកាសិ។

៨៦. សោ ឯវំ បត្តឯតទគ្គដ្ឋានោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សវសេន បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរំ ភគវន្ត**ន្តិអាទិមាហ។ **បព្ភារម្ហិ និសីទន្ត**ន្តិ បុរតោ ភារំ នមិតំ ឱនមិតន្តិ បព្ភារំ វិវេកកាមំ វនមជ្ឈេ សយំជាតបព្ពតបព្ភារេ និសិន្នំ **នរុត្តមំ** ភគវន្តំ អហំ **ឧបគច្ឆឹ** សមីបំ គតោតិ អត្ថោ។

៨៧. កណិការបុប្ផំ ទិស្វាតិ គថា ឧបគច្ឆន្តោ តស្មឹ បទេសេ សុបុប្ផិតំ កណិការំ ទិស្វា។ **វណ្តេ ឆេត្វានហំ តទា**តិ តស្មឹ តថាគតស្ស ទិដ្ឋកាលេ តំ បុប្ផំ វណ្តេ វណ្តស្មឹ ឆេត្វាន ឆិន្ទិត្វាន។ **អលង្ករិត្វា ឆត្តម្ហី**តិ តេន បុប្ផេន ឆត្តំ ឆាទេត្វា។ **ពុទ្ធស្ស អភិរោបយិ**ន្តិ បព្ភារេ និសិន្នស្ស ពុទ្ធស្ស មុទ្ធនិ អកាសិន្តិ អត្ថោ។

៨៨. បិណ្ឌបាតញ្ច បាទាសិន្តិ តស្មឹយេវ និសិន្នស្ស ភគវតោ បិណ្ឌបាតំ បការេន អទាសឹ ភោជេសិន្តិ អត្ថោ។ **បរមន្នំ សុភោជន**ន្តិ សុន្ទរភោជនសង្ខាតំ បរមន្នំ ឧត្តមាហារំ។ **ពុទ្ធេន នវមេ តត្ថា**តិ តស្មឹ វិវេកដ្ឋានេ ពុទ្ធេន សហ នវមេ អដ្ឋ **សមណេ** សមិតបាបេ ខីណាសវភិក្ខូ ភោជេសិន្តិ អត្ថោ។

យំ វទន្តិ សុមេធោតិ យំ គោតមសម្មាសម្ពុទ្ធំ **ភូរិបញ្ញំ** បថវិសមានំ បញ្ញំ **សុមេធំ** សុន្ទរំ សព្ពញ្ញុតាទិបញ្ញាវន្តំ។ សុមេធោ ឥតិ សុន្ទរបញ្ញោ ឥតិ វទន្តិ បណ្ឌិតា ឥតោ កប្បតោ សតសហស្សេ កប្បេ ឯសោ គោតមោ សម្មាសម្ពុទ្ធោ ភវិស្សតីតិ សម្ពន្ធោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

ឧបសេនវង្គន្តបុត្តត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៨. រដ្ឋបាលត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បទុមុត្តរស្ស ភគវតោតិអាទិកំ អាយស្មតោ រដ្ឋបាលត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បាយស្មា បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ ឧប្បត្តិតោ បុរេតរមេវ ហំសវតីនគរេ គហបតិមហាសាលកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ បិតុ អច្ចយេន ឃរាវាសេ បតិដ្ឋិតោ រតនកោដ្ឋាគារកម្មិកេន ទស្សិតំ អបរិមាណំ វំសានុគតំ ធនំ ទិស្វា “ឥមំ ឯត្តកំ ធនរាសឹ មយ្ហំ បិតុអយ្យកបយ្យកាទយោ អត្តនា សទ្ធឹ គហេត្វា គន្តុំ នាសក្ខិំសុ, មយា បន គហេត្វា គន្តុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា កបណទ្ធិកាទីនំ មហាទានំ អទាសិ។ សោ អភិញ្ញាលាភឹ ឯកំ តាបសំ ឧបសង្កមិត្វា តេន ទេវលោកាធិបច្ចេ និយោជិតោ យាវជីវំ បុញ្ញានិ កត្វា តតោ ចុតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា ទិព្ពសម្បត្តឹ អនុភវន្តោ តត្ថ យាវតាយុកំ ឋត្វា តតោ ចុតោ មនុស្សលោកេ ភិន្នំ រដ្ឋំ សន្ធារេតុំ សមត្ថស្ស កុលស្ស ឯកបុត្តកោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ តេន សមយេន បទុមុត្តរោ ភគវា លោកេ ឧប្បជ្ជិត្វា បវត្តិតវរធម្មចក្កោ វេនេយ្យសត្តេ និព្វានមហានគរសង្ខាតំ ខេមន្តភូមឹ សម្បាបេសិ។ អថ សោ កុលបុត្តោ អនុក្កមេន វិញ្ញុតំ បត្តោ ឯកទិវសំ ឧបាសកេហិ សទ្ធឹ វិហារំ គន្ត្វា សត្ថារំ ធម្មំ ទេសេន្តំ ទិស្វា បសន្នចិត្តោ បរិសបរិយន្តេ និសីទិ។

តេន ខោ បន សមយេន សត្ថា ឯកំ ភិក្ខុំ សទ្ធាបព្ពជិតានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ។ សោ តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ សតសហស្សភិក្ខុបរិវុតស្ស ភគវតោ សត្តាហំ មហាទានំ ទត្វា តំ ឋានំ បត្ថេសិ។ សត្ថា អនន្តរាយេន សមិជ្ឈនភាវំ ទិស្វា “អយំ អនាគតេ គោតមស្ស នាម សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស សាសនេ សទ្ធាបព្ពជិតានំ អគ្គោ ភវិស្សតី”តិ ព្យាកាសិ។ សោ សត្ថារំ ភិក្ខុសង្ឃញ្ច វន្ទិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា បក្កាមិ។ សោ យាវតាយុកំ បុញ្ញានិ កត្វា តតោ ចវិត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥតោ ទ្វេនវុតេ កប្បេ ផុស្សស្ស ភគវតោ កាលេ សត្ថុ វេមាតិកេសុ តីសុ រាជបុត្តេសុ សត្ថារំ ឧបដ្ឋហន្តេសុ តេសំ បុញ្ញកិរិយាសុ សហាយកិច្ចំ អកាសិ។ ឯវំ តត្ថ តត្ថ ភវេ ពហុំ កុសលំ ឧបចិនិត្វា សុគតីសុយេវ សំសរន្តោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ កុរុរដ្ឋេ ថុល្លកោដ្ឋិកនិគមេ រដ្ឋបាលសេដ្ឋិនោ គេហេ និព្ពត្តិ, តស្ស ភិន្នំ រដ្ឋំ សន្ធារេតុំ សមត្ថកុលេ និព្ពត្តត្តា **រដ្ឋបាលោ**តិ វំសានុគតមេវ នាមំ អហោសិ។ សោ មហតា បរិវារេន វឌ្ឍន្តោ អនុក្កមេន យោព្ពនប្បត្តោ មាតាបិតូហិ បតិរូបេន ទារេន សំយោជិតោ មហន្តេ ច យសេ បតិដ្ឋាបិតោ ទិព្ពសម្បត្តិសទិសសម្បត្តឹ បច្ចនុភោតិ។

អថ ភគវា កុរុរដ្ឋេ ជនបទចារិកំ ចរន្តោ ថុល្លកោដ្ឋិកំ អនុបាបុណិ។ តំ សុត្វា រដ្ឋបាលោ កុលបុត្តោ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា សត្ថុ សន្តិកេ ធម្មំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិតុកាមោ សត្តាហំ ភត្តច្ឆេទំ កត្វា កិច្ឆេន កសិរេន មាតាបិតរោ អនុជានាបេត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា បព្ពជ្ជំ យាចិត្វា សត្ថុ អាណត្តិយា អញ្ញតរស្ស សន្តិកេ បព្ពជិត្វា យោនិសោមនសិការេន កម្មំ ករោន្តោ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ អរហត្តំ បន បត្វា សត្ថារំ អនុជានាបេត្វា មាតាបិតរោ បស្សិតុំ ថុល្លកោដ្ឋិកំ គន្ត្វា តត្ថ សបទានំ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ បិតុ និវេសនេ អាភិទោសិកំ កុម្មាសំ លភិត្វា តំ អមតំ វិយ បរិភុញ្ជន្តោ បិតរា និមន្តិតោ ស្វាតនាយ អធិវាសេត្វា ទុតិយទិវសេ បិតុ និវេសនេ បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជិត្វា អលង្កតបដិយត្តេ ឥត្ថាគារជនេ ឧបគន្ត្វា “កីទិសា នាម តា, អយ្យបុត្ត, អច្ឆរាយោ, យាសំ ត្វំ ហេតុ ព្រហ្មចរិយំ ចរសី”តិអាទីនិ (ម. និ. ២.៣០១) វត្វា បលោភនកម្មំ កាតុំ អារទ្ធេ តស្សាធិប្បាយំ វិបរិវត្តេត្វា អនិច្ចតាទិបដិសំយុត្តំ ធម្មំ កថេន្តោ –

> “បស្ស ចិត្តកតំ ពិម្ពំ, អរុកាយំ សមុស្សិតំ;
> អាតុរំ ពហុសង្កប្បំ, យស្ស នត្ថិ ធុវំ ឋិតិ។
>
> “បស្ស ចិត្តកតំ រូបំ, មណិនា កុណ្ឌលេន ច;
> អដ្ឋឹ តចេន ឱនទ្ធំ, សហ វត្ថេហិ សោភតិ។
>
> “អលត្តកកតា បាទា, មុខំ ចុណ្ណកមក្ខិតំ;
> អលំ ពាលស្ស មោហាយ, នោ ច បារគវេសិនោ។

“អង្គាបទកតា កេសា, នេត្តា អញ្ជនមក្ខិតា;
អលំ ពាលស្ស មោហាយ, នោ ច បារគវេសិនោ។

“អញ្ជនីវ នវា ចិត្តា, បូតិកាយោ អលង្កតោ;
អលំ ពាលស្ស មោហាយ, នោ ច បារគវេសិនោ។

“ឱទហិ មិគវោ បាសំ, នាសទា វាគុរំ មិគោ;
ភុត្វា និវាបំ គច្ឆាម, កន្ទន្តេ មិគពន្ធកេ។

“ឆិន្នោ បាសោ មិគវស្ស, នាសទា វាគុរំ មិគោ;
ភុត្វា និវាបំ គច្ឆាម, សោចន្តេ មិគលុទ្ទកេ”តិ។ (ម. និ. ២.៣០២; ថេរគា. ៧៦៩-៧៧៥);

ឥមា គាថាយោ អភាសិ។ ឥមា គាថា វត្វា វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា រញ្ញោ កោរព្យស្ស មិគាជិនវនុយ្យានេ មង្គលសិលាបដ្ដេ និសីទិ។ ថេរស្ស កិរ បិតា សត្តសុ ទ្វារកោដ្ឋកេសុ អគ្គឡំ ទាបេត្វា មល្លេ អាណាបេសិ “និក្ខមិតុំ មា ទេថ, កាសាយានិ អបនេត្វា សេតកានិ និវាសាបេថា”តិ។ តស្មា ថេរោ អាកាសេន អគមាសិ។ អថ រាជា កោរព្យោ ថេរស្ស តត្ថ និសិន្នភាវំ សុត្វា តំ ឧបសង្កមិត្វា សម្មោទនីយំ កថំ សារណីយំ វីតិសារេត្វា “ឥធ, ភោ រដ្ឋបាល, បព្ពជន្តោ ព្យាធិបារិជុញ្ញំ វា ជរាភោគញាតិបារិជុញ្ញំ វា បត្តោ បព្ពជតិ, ត្វំ បន កិញ្ចិបិ បារិជុញ្ញំ អនុបគតោ ឯវ កស្មា បព្ពជសី”តិ បុច្ឆិ។ អថស្ស ថេរោ “ឧបនិយ្យតិ លោកោ អទ្ធុវោ, អតាណោ លោកោ អនភិស្សរោ, អស្សរណោ លោកោ សព្ពំ បហាយ គមនីយំ, ឩនោ លោកោ អតិត្តោ តណ្ហាទាសោ”តិ (ម. និ. ២.៣០៥) ឥមេសំ ចតុន្នំ ធម្មុទ្ទេសានំ អត្តនា វិទិតភាវំ កថេត្វា តស្សា ទេសនាយ អនុគីតិំ កថេន្តោ –

“បស្សាមិ លោកេ សធនេ មនុស្សេ, លទ្ធាន វិត្តំ ន ទទន្តិ មោហា;
លុទ្ធា ធនំ សន្និចយំ ករោន្តិ, ភិយ្យោវ កាមេ អភិបត្ថយន្តិ។

“រាជា បសយ្ហប្បថវឹ វិជេត្វា, សសាគរន្តំ មហិមាវសន្តោ;
ឱរំ សមុទ្ទស្ស អតិត្តរូបោ, បារំ សមុទ្ទស្សបិ បត្ថយេថ។

“រាជា ច អញ្ញេ ច ពហូ មនុស្សា, អវីតតណ្ហា មរណំ ឧបេន្តិ;
ឩនាវ ហុត្វាន ជហន្តិ ទេហំ, កាមេហិ លោកម្ហិ ន ហត្ថិ តិត្តិ។

“កន្ទន្តិ នំ ញាតី បកិរិយ កេសេ, ‘អហោ វតា នោ អមរា’តិ ចាហុ;
វត្ថេន នំ បារុតំ នីហរិត្វា, ចិតំ សមោធាយ តតោ ឌហន្តិ។

“សោ ឌយ្ហតិ សូលេហិ តុជ្ជមានោ, ឯកេន វត្ថេន បហាយ ភោគេ;
ន មីយមានស្ស ភវន្តិ តាណា, ញាតី ច មិត្តា អថ វា សហាយា។

“ទាយាទកា តស្ស ធនំ ហរន្តិ, សត្តោ បន គច្ឆតិ យេន កម្មំ;
ន មីយមានំ ធនមន្វេតិ កិញ្ចិ, បុត្តា ច ទារា ច ធនញ្ច រដ្ឋំ។

“ន ទីឃមាយុំ លភតេ ធនេន, ន ចាបិ វិត្តេន ជរំ វិហន្តិ;
អប្បំ ហិទំ ជីវិតមាហុ ធីរា, អសស្សតំ វិប្បរិណាមធម្មំ។

“អឌ្ឍា ទលិទ្ទា ច ផុសន្តិ ផស្សំ, ពាលោ ច ធីរោ ច តថេវ ផុដ្ឋោ;
ពាលោ ហិ ពាល្យា វធិតោវ សេតិ, ធីរោ ច នោ វេធតិ ផស្សផុដ្ឋោ។

“តស្មា ហិ បញ្ញាវ ធនេន សេយ្យា, យាយ វោសានមិធាធិគច្ឆតិ;
អព្យោសិតត្តា ហិ ភវាភវេសុ, បាបានិ កម្មានិ ករោតិ មោហា។

“ឧបេតិ គព្ភញ្ច បរញ្ច លោកំ, សំសារមាបជ្ជបរម្បរាយ;
តស្សប្បបញ្ញោ អភិសទ្ទហន្តោ, ឧបេតិ គព្ភញ្ច បរញ្ច លោកំ។

“ចោរោ យថា សន្ធិមុខេ គហីតោ, សកម្មុនា ហញ្ញតិ បាបធម្មោ;
ឯវំ បជា បេច្ច បរម្ហិ លោកេ, សកម្មុនា ហញ្ញតិ បាបធម្មោ។

“កាមា ហិ ចិត្រា មធុរា មនោរមា, វិរូបរូបេន មថេន្តិ ចិត្តំ;
អាទីនវំ កាមគុណេសុ ទិស្វា, តស្មា អហំ បព្ពជិតោម្ហិ រាជ។

“ទុមប្ផលានីវ បតន្តិ មាណវា, ទហរា ច វុឌ្ឍា ច សរីរភេទា;
ឯតម្បិ ទិស្វាន បព្ពជិតោម្ហិ រាជ, អបណ្ណកំ សាមញ្ញមេវ សេយ្យោ។

“សទ្ធាយាហំ បព្ពជិតោ, ឧបេតោ ជិនសាសនេ;
អវញ្ឈា មយ្ហំ បព្ពជ្ជា, អនណោ ភុញ្ជាមិ ភោជនំ។

“កាមេ អាទិត្តតោ ទិស្វា, ជាតរូបានិ សត្ថតោ;
គព្ភាវោក្កន្តិតោ ទុក្ខំ, និរយេសុ មហព្ភយំ។

“ឯតមាទីនវំ ញត្វា, សំវេគំ អលភឹ តទា;
សោហំ វិទ្ធោ តទា សន្តោ, សម្បត្តោ អាសវក្ខយំ។

“បរិចិណ្ណោ មយា សត្ថា, កតំ ពុទ្ធស្ស សាសនំ;
ឱហិតោ គរុកោ ភារោ, ភវនេត្តិ សមូហតា។

“យស្សត្ថាយ បព្ពជិតោ, អគារស្មានគារិយំ;
សោ មេ អត្ថោ អនុប្បត្តោ, សព្ពសំយោជនក្ខយោ”តិ។ (ថេរគា. ៧៧៦-៧៨៣) –

ឥមា គាថា អភាសិ។ ឯវំ ថេរោ រញ្ញោ កោរព្យស្ស ធម្មំ ទេសេត្វា សត្ថុ សន្តិកមេវ គតោ។ សត្ថា ច អបរភាគេ អរិយគណមជ្ឈេ និសិន្នោ ថេរំ សទ្ធាបព្ពជិតានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ។

៩៧-៨. ឯវំ សោ ថេរោ បត្តឯតទគ្គដ្ឋានោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ**តិអាទិមាហ។ **វរនាគោ មយា ទិន្នោ**តិ តស្ស ភគវតោ រូបកាយេ បសីទិត្វា វរោ ឧត្តមោ សេដ្ឋោ **ឦសាទន្តោ** រថីសាសទិសទន្តោ ឧរូឡ្ហវា ភារវហោ រាជារហោ វា។ **សេតច្ឆត្តោបសោភិតោ**តិ ហត្ថិក្ខន្ធេ ឧស្សាបិតសេតច្ឆត្តេន ឧបសេវិតោ សោភមានោ។ បុនបិ កីទិសោ វរនាគោ? **សកប្បនោ** ហត្ថាលង្ការសហិតោ។ **សង្ឃារាមំ** ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស វសនត្ថាយ អារាមំ វិហារំ **អការយឹ** ការេសឹ។

៩៩. **ចតុបញ្ញាសសហស្សានី**តិ តស្មិំ ការាបិតេ វិហារព្ភន្តរេ ចតុបញ្ញាសសហស្សានិ បាសាទានិ ច អហំ អការយឹ ការេសិន្តិ អត្ថោ។ **មហោឃទានំ ករិត្វានា**តិ សព្ពបរិក្ខារសហិតំ មហោឃសទិសំ មហាទានំ សជ្ជេត្វា **មហេសិនោ** មុនិនោ និយ្យាទេសិន្តិ អត្ថោ។

១០០. **អនុមោទិ មហាវីរោ**តិ ចតុរាសង្ខ្យេយ្យសតសហស្សេសុ កប្បេសុ អព្ពោច្ឆិន្នឧស្សាហសង្ខាតេន វីរិយេន មហាវីរោ **សយម្ភូ** សយមេវ ភូតោ ជាតោ លទ្ធសព្ពញ្ញុតញ្ញាណោ អគ្គោ សេដ្ឋោ បុគ្គលោ **អនុមោទិ** វិហារានុមោទនំ អកាសិ។ **សព្ពេ ជនេ ហាសយន្តោ**តិ សកលានន្តាបរិមាណេ ទេវមនុស្សេ ហាសយន្តោ សន្តុដ្ឋេ **កុរុមានោ** អមតនិព្ពានបដិសំយុត្តំ ចតុសច្ចធម្មទេសនំ **ទេសេសិ** បកាសេសិ វិវរិ វិភជិ ឧត្តានី អកាសីតិ អត្ថោ។

១០១. **តំ មេ វិយាកាសី**តិ តំ មយ្ហំ កតបុញ្ញំ ពលំ វិសេសេន បាកដំ អកាសិ។ **ជលជុត្តមនាមកោ**តិ ជលេ ជាតំ ជលជំ បទុមំ, បទុមុត្តរនាមកោតិ អត្ថោ។ “ជលនុត្តមនាយកោ”តិបិ បាឋោ។ តត្ថ អត្តនោ បភាយ ជលន្តីតិ ជលនា, ចន្ទិមសូរិយទេវព្រហ្មានោ, តេសំ ជលនានំ ឧត្តមោតិ ជលនុត្តមោ។ សព្ពសត្តានំ នាយកោ ឧត្តមោតិ នាយកោ, សម្ភារវន្តេ សត្តេ និព្ពានំ នេតិ បាបេតីតិ វា នាយកោ, ជលនុត្តមោ ច សោ នាយកោ ចាតិ **ជលនុត្តមនាយកោ។ ភិក្ខុសង្ឃេ និសីទិត្វា**តិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស មជ្ឈេ និសិន្នោ **ឥមា គាថា អភាសថ** បាកដំ កត្វា កថេសីតិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

រដ្ឋបាលត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៩. សោបាកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បញ្ហារំ សោធយន្តស្សាតិអាទិកំ អាយស្មតោ សោបាកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ កាលេ អញ្ញតរស្ស កុដុម្ពិកស្ស បុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ ឯកទិវសំ សត្ថារំ ទិស្វា ពីជបូរផលានិ សត្ថុ ឧបនេសិ, បរិភុញ្ជិ ភគវា តស្សានុកម្បំ ឧបាទាយ។ សោ ភិក្ខុ សត្ថរិ សង្ឃេ ច អភិប្បសន្នោ សលាកភត្តំ បដ្ឋបេត្វា សង្ឃុទ្ទេសវសេន តិណ្ណំ ភិក្ខូនំ យាវតាយុកំ ខីរភត្តំ អទាសិ។ សោ តេហិ បុញ្ញេហិ អបរាបរំ ទេវមនុស្សេសុ សម្បត្តិយោ អនុភវន្តោ ឯកទា មនុស្សយោនិយំ និព្ពត្តោ ឯកស្ស បច្ចេកពុទ្ធស្ស ខីរភត្តំ អទាសិ។

ឯវំ តត្ថ តត្ថ បុញ្ញានិ កត្វា សុគតីសុយេវ បរិព្ភមន្តោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ បុរិមកម្មនិស្សន្ទេន សាវត្ថិយំ អញ្ញតរាយ ទុគ្គតិត្ថិយា កុច្ឆិម្ហិ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ។ សា តំ ទសមាសេ កុច្ឆិនា បរិហរិត្វា បរិបក្កេ គព្ភេ វិជាយនកាលេ វិជាយិតុំ អសក្កោន្តី មុច្ឆំ អាបជ្ជិត្វា ពហុវេលំ មតា វិយ និបជ្ជិ។ ញាតកា “មតា”តិ សញ្ញាយ សុសានំ នេត្វា ចិតកំ អារោបេត្វា ទេវតានុភាវេន វាតវុដ្ឋិយា ឧដ្ឋិតាយ អគ្គឹ អទត្វា បក្កមឹសុ។ ទារកោ បច្ឆិមភវិកត្តា ទេវតានុភាវេនេវ អរោគោ ហុត្វា មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមិ។ មាតា បន កាលមកាសិ។ ទេវតា មនុស្សរូបេនុបគម្ម តំ គហេត្វា សុសានគោបកស្ស គេហេ ឋបេត្វា កតិបាហំ កាលំ បតិរូបេន អាហារេន បោសេសិ។ តតោ បរំ សុសានគោបកោ អត្តនោ បុត្តំ កត្វា វឌ្ឍេសិ។ សោ តថា វឌ្ឍន្តោ តស្ស បុត្តេន សុប្បិយេន នាម ទារកេន សទ្ធឹ កីឡន្តោ វិចរិ។ តស្ស សុសានេ ជាតសំវឌ្ឍភាវតោ **សោបាកោ**តិ សមញ្ញា អហោសិ។

អថេកទិវសំ សត្ថាវស្សិកំ តំ ភគវា បច្ចូសវេលាយំ ញាណជាលំ បត្ថរិត្វា វេនេយ្យពន្ធវេ ឱលោកេន្តោ ញាណជាលស្ស អន្តោគតំ ទិស្វា សុសានដ្ឋានំ អគមាសិ។ ទារកោ បុព្ពហេតុនា ចោទិយមានោ បសន្នមានសោ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា អដ្ឋាសិ។ សត្ថា តស្ស ធម្មំ កថេសិ។ សោ ធម្មំ សុត្វា បព្ពជ្ជំ យាចិត្វា បិតរា “អនុញ្ញាតោសី”តិ វុត្តោ បិតរំ សត្ថុ សន្តិកំ អានេសិ។ តស្ស បិតា សត្ថារំ វន្ទិត្វា “ឥមំ ទារកំ បព្ពាជេថ, ភន្តេ”តិ អនុជានិ, តំ បព្ពាជេត្វា ភគវា មេត្តាភាវនាយ និយោជេសិ។ សោ មេត្តាកម្មដ្ឋានំ គហេត្វា សុសានេ វិហរន្តោ នចិរស្សេវ មេត្តាឈានំ បាទកំ កត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ សច្ឆាកាសិ។ អរហា ហុត្វាបិ អញ្ញេសំ សោសានិកភិក្ខូនំ មេត្តាភាវនាវិធឹ ទស្សេន្តោ “**យថាបិ ឯកបុត្តស្មិ**”ន្តិ (ថេរគា. ៣៣) គាថំ អភាសិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថា ឯកបុត្តកេ បិយេ មនាបេ មាតា បិតា ច កុសលី ឯកន្តហិតេសី ភវេយ្យ, ឯវំ បុរត្ថិមាទិភេទាសុ សព្ពាសុ ទិសាសុ កាមភវាទិភេទេសុ វា សព្ពេសុ ភវេសុ ទហរាទិភេទាសុ សព្ពាសុ អវត្ថាសុបិ ឋិតេសុ សព្ពេសុ សត្តេសុ ឯកន្តហិតេសិតាយ កុសលី ភវេយ្យ “មិត្តោ, ឧទាសិនោ, បច្ចត្ថិកោ”តិ សីមំ អកត្វា សីមាយ សម្ភេទវសេន សព្ពត្ថ ឯករសំ មេត្តំ ភាវេយ្យាតិ ឥមំ បន គាថំ វត្វា “សចេ តុម្ហេ អាយស្មន្តោ ឯវំ មេត្តំ ភាវេយ្យាថ, យេ តេ ភគវតា ‘សុខំ សុបតី’តិអាទិនា (អ. និ. ១១.១៥; បរិ. ៣៣១; មិ. ប. ៤.៤.៦) ឯកាទស មេត្តានិសំសា ច វុត្តា, ឯកំសេន តេសំ ភាគិនោ ភវថា”តិ ឱវាទំ អទាសិ។

១១២. ឯវំ សោ បត្តផលាធិគមោ អត្តនោ កតបុញ្ញំ បច្ចវេក្ខិត្វា សញ្ជាតសោមនស្សោ បុព្ពចរិតាបទានំ ទស្សេន្តោ **បញ្ហារំ សោធយន្តស្សា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **បញ្ហារ**ន្តិ សិលាបព្ពតស្ស វិវេកដ្ឋានំ, តំ បព្ពជិតានុរូបត្តា ឥដ្ឋកបាការំ កត្វា ទ្វារកវាដំ យោជេត្វា ភិក្ខូនំ វសនត្ថាយ អទាសិ, បការេន ភរោ បត្ថេតព្ពោតិ បញ្ហារោ, តំ សោធយន្តស្ស មម សន្តិកំ សិទ្ធត្ថោ នាម ភគវា **អាគច្ឆិ** បាបុណិ។

១១៣. **ពុទ្ធំ ឧបគតំ ទិស្វា**តិ ឯវំ មម សន្តិកំ អាគតំ ទិស្វា **តាទិនោ** ឥដ្ឋានិដ្ឋេសុ អកម្បិយសភាវត្តា តាទិគុណយុត្តស្ស **លោកជេដ្ឋស្ស** ពុទ្ធស្ស **សន្ថរំ** តិណបណ្ណាទិសន្ថរំ កដ្ឋត្ថរំ **បញ្ញបេត្វា** និដ្ឋាបេត្វា **បុប្ផាសនំ** បុប្ផមយំ អាសនំ អហំ អទាសឹ។

១១៤. **បុប្ផាសនេ និសីទិត្វា**តិ តស្មឹ បញ្ញត្តេ បុប្ផាសនេ និសីទិត្វា លោកនាយកោ សិទ្ធត្ថោ ភគវា។ **មមញ្ច គតិមញ្ញាយា**តិ មយ្ហំ គតឹ អាយតឹ ឧប្បត្តិដ្ឋានំ អញ្ញាយ ជានិត្វា **អនិច្ចតំ** អនិច្ចភាវំ **ឧទាហរិ** កថេសិ។

១១៥. **អនិច្ចា វត សង្ខារា**តិ វត ឯកន្តេន សង្ខារា បច្ចយេហិ សមេច្ច សមាគន្ត្វា ករិយមានា សព្ពេ សប្បច្ចយធម្មា ហុត្វា អភាវដ្ឋេន អនិច្ចា។ **ឧប្បាទវយធម្មិនោ**តិ ឧប្បជ្ជិត្វា វិនស្សនសភាវា **ឧប្បជ្ជិត្វា** បាតុភវិត្វា ឯតេ សង្ខារា **និរុជ្ឈន្តិ** វិនស្សន្តីតិ អត្ថោ។ **តេសំ វូបសមោ សុខោ**តិ តេសំ សង្ខារានំ វិសេសេន ឧបសមោ សុខោ, តេសំ វូបសមករំ និព្ពានមេវ ឯកន្តសុខន្តិ អត្ថោ។

១១៦. ឥទំ វត្វាន សព្ពញ្ញូតិ សព្ពធម្មជាននកោ ភគវា លោកានំ ជេដ្ឋោ វុឌ្ឍោ នរានំ អាសភោ បធានោ វីរោ ឥទំ អនិច្ចបដិសំយុត្តំ ធម្មទេសនំ **វត្វាន** កថេត្វា **អម្ពរេ** អាកាសេ ហំសរាជា ឥវ **នភំ** អាកាសំ អព្ភុគ្គមីតិ សម្ពន្ធោ។

១១៧. សកំ ទិដ្ឋឹ អត្តនោ លទ្ធឹ ខន្តឹ រុចឹ អជ្ឈាសយំ **ជហិត្វាន** បហាយ។ **ភាវយានិច្ចសញ្ញហ**ន្តិ អនិច្ចេ អនិច្ចន្តិ បវត្តសញ្ញំ អហំ ភាវយឹ វឌ្ឍេសឹ មនសិ អកាសឹ។ **តត្ថ កាលំ កតោ អហ**ន្តិ តត្ថ តិស្សំ ជាតិយំ តតោ ជាតិតោ អហំ កាលំ កតោ មតោ។

១១៨. ទ្វេ សម្បត្តី អនុភោត្វាតិ មនុស្សសម្បត្តិទិព្ពសម្បត្តិសង្ខាតា ទ្វេ សម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា។ **សុក្កមូលេន ចោទិតោ**តិ បុរាណកុសលមូលេន, មូលភូតេន កុសលេន វា ចោទិតោ សញ្ចោទិតោ។ **បច្ឆិមេ ភវេ សម្បត្តេ**តិ បរិយោសានេ ភវេ សម្បត្តេ បាបុណិតេ។ **សបាកយោនុបាគមិ**ន្តិ សកំ បចិតភត្តំ សបាកំ យោនឹ ឧបាគមឹ។ យស្ស កុលស្ស អត្តនោ បចិតភត្តំ អញ្ញេហិ អភុញ្ជនីយំ, តស្មឹ ចណ្ឌាលកុលេ និព្ពត្តោស្មីតិ អត្ថោ។ អថ វា សា វុច្ចតិ សុនខោ, សុនខោច្ឆិដ្ឋភត្តភុញ្ជនកចណ្ឌាលកុលេ ជាតោតិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

សោបាកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

១០. សុមង្គលត្ថេរអបទានវណ្ណនា

អាហុតឹ យិដ្ឋុកាមោតិអាទិកំ អាយស្មតោ សុមង្គលត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បាយស្មា បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បិយទស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ រុក្ខទេវតា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ សោ ឯកទិវសំ សត្ថារំ ន្ហត្វា ឯកចីវរំ ឋិតំ ទិស្វា សោមនស្សប្បត្តោ អប្ផោដេសិ។ សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយា អវិទូរេ អញ្ញតរស្មឹ គាមកេ តាទិសេន កម្មនិស្សន្ទេន ទលិទ្ទកុលេ និព្ពត្តិ, តស្ស **សុមង្គលោ**តិ នាមំ អហោសិ។ សោ វយប្បត្តោ ខុជ្ជកាសិតនង្គលកុទ្ទាលបរិក្ខារោ ហុត្វា កសិយា ជីវិកំ កប្បេសិ។ សោ ឯកទិវសំ រញ្ញា បសេនទិនា កោសលេន ភគវតោ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច មហាទានេ បវត្តិយមានេ ទានូបករណានិ គហេត្វា អាគច្ឆន្តេហិ មនុស្សេហិ សទ្ធឹ ទធិឃដំ គហេត្វា អាគតោ ភិក្ខូនំ សក្ការសម្មានំ ទិស្វា "ឥមេ សមណា សក្យបុត្តិយា សុខុមវត្ថនិវត្ថា សុភោជនានិ ភុញ្ជិត្វា និវាតេសុ សេនាសនេសុ វិហរន្តិ, យំនូនាហម្បិ បព្ពជេយ្យ"ន្តិ ចិន្តេត្វា អញ្ញតរំ មហាថេរំ ឧបសង្កមិត្វា អត្តនោ បព្ពជាធិប្បាយំ និវេទេសិ។ សោ តំ ករុណាយន្តោ បព្ពាជេត្វា កម្មដ្ឋានំ អាចិក្ខិ។ សោ អរញ្ញេ វិហរន្តោ ឯកកវិហារេ និព្ពិន្នោ ឧក្កណ្ឋិតោ ហុត្វា វិព្ភមិតុកាមោ ញាតិគាមំ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ កច្ឆំ ពន្ធិត្វា ខេត្តំ កសន្តេ កិលិដ្ឋវត្ថនិវត្ថេ សមន្តតោ រជោកិណ្ណសរីរេ វាតាតបេន សុស្សន្តេ ខេត្តំ កស្សកេ មនុស្សេ ទិស្វា "មហន្តំ វតិមេ សត្តា ជីវិកនិមិត្តំ ទុក្ខំ បច្ចនុភវន្តី"តិ សំវេគំ បដិលភិ។ ញាណស្ស បរិបាកគតត្តា ចស្ស យថាគហិតំ កម្មដ្ឋានំ ឧបដ្ឋាសិ។ សោ អញ្ញតរំ រុក្ខមូលំ ឧបគន្ត្វា វិវេកំ លភិត្វា យោនិសោមនសិករោន្តោ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា មគ្គបដិបាដិយា អរហត្តំ បាបុណិ។

១២៤. ឯវំ សោ បត្តអរហត្តផលោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សវសេន បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **អាហុតឹ យិដ្ឋុកាមោហ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អាហុតិ**ន្តិ អន្នបានាទិអនេកវិធំ បូជាសក្ការូបករណំ។ **យិដ្ឋុកាមោ**តិ យជិតុកាមោ, ទានំ ទាតុកាមោ អហំ។ **បដិយាទេត្វាន ភោជន**ន្តិ អាហារំ បដិយាទេត្វា និប្ផាទេត្វា។ **ព្រាហ្មណេ បដិមានេន្តោ**តិ បដិគ្គាហកេ សុទ្ធបព្ពជិតេ បរិយេសន្តោ។ **វិសាលេ មាឡកេ ឋិតោ**តិ បរិសុទ្ធបណ្ឌរបុលិនតលាភិរាមេ វិបុលេ មាឡកេ ឋិតោ។

១២៥-៧. អថទ្ទសាសឹ សម្ពុទ្ធន្តិអាទីសុ **មហាយសំ** មហាបរិវារំ **សព្ពលោកំ** សកលសត្តលោកំ **វិនេតានំ** វិសេសេន នេតារំ និព្ពានសម្បាបកំ **សយម្ភុំ** សយមេវ ភូតំ អនាចរិយកំ **អគ្គបុគ្គលំ** សេដ្ឋបុគ្គលំ ភគវន្តំ ភគ្យវន្តាទិគុណយុត្តំ **ជុតិមន្តំ** នីលបីតាទិបភាសម្បន្នំ សាវកេហិ **បុរក្ខតំ** បរិវារិតំ **អាទិច្ចមិវ** សូរិយមិវ **រោចន្តំ** សោភមានំ **រថិយំ** វីថិយំ បដិបន្នកំ គច្ឆន្តំ បិយទស្សឹ នាម **សម្ពុទ្ធំ** អទ្ទសិន្តិ សម្ពន្ធោ។ **អញ្ជលឹ បគ្គហេត្វានា**តិ ពន្ធញ្ជលិបុដំ សិរសិ កត្វា **សកំ ចិត្តំ** អត្តនោ ចិត្តំ **បសាទយឹ** ឥត្ថម្ភូតស្ស ភគវតោ គុណេ បសាទេសឹ បសន្នមកាសិន្តិ អត្ថោ។ **មនសាវ និមន្តេសិ**ន្តិ ចិត្តេន បវារេសឹ។ **អាគច្ឆតុ មហាមុនី**តិ មហិតោ បូជារហោ មុនិ ភគវា មម និវេសនំ អាគច្ឆតុ។

១២៨. មម សង្កប្បមញ្ញាយាតិ មយ្ហំ ចិត្តសង្កប្បំ ញត្វា **លោកេ** សត្តលោកេ **អនុត្តរោ** ឧត្តរវិរហិតោ សត្ថា **ខីណាសវសហស្សេហិ** អរហន្តសហស្សេហិ បរិវុតោ **មម ទ្វារំ** មយ្ហំ គេហទ្វារំ **ឧបាគមិ** សម្បាបុណិ។

១២៩. តស្ស សម្បត្តស្ស សត្ថុនោ ឯវំ នមក្ការមកាសី។ **បុរិសាជញ្ញ** បុរិសានំ អាជញ្ញ, សេដ្ឋ, មម នមក្ការោ **តេ** តុយ្ហំ **អត្ថុ** ភវតុ។ **បុរិសុត្តម** បុរិសានំ ឧត្តម អធិកគុណវិសិដ្ឋ **តេ** តុយ្ហំ មម នមក្ការោ អត្ថុ។ **បាសាទំ** បសាទជនកំ មម និវេសនំ អភិរុហិត្វា **សីហាសនេ** ឧត្តមាសនេ និសីទតន្តិ អាយាចិន្តិ អត្ថោ។

១៣០. ទន្តោ ទន្តបរិវារោតិ សយំ ទ្វារត្តយេន ទន្តោ តថា ទន្តាហិ ភិក្ខុភិក្ខុនីឧបាសកឧបាសិកាសង្ខាតាហិ ចតូហិ បរិសាហិ បរិវារិតោ។ **តិណ្ណោ តារយតំ វរោ**តិ សយំ តិណ្ណោ សំសារតោ ឧត្តិណ្ណោ និក្ខន្តោ តារយតំ តារយន្តានំ វិសិដ្ឋបុគ្គលានំ វរោ ឧត្តមោ ភគវា មមារាធនេន បាសាទំ អភិរុហិត្វា **បវរាសនេ** ឧត្តមាសនេ **និសីទិ** និសជ្ជំ កប្បេសិ។

១៣១. យំ មេ អត្ថិ សកេ គេហេតិ អត្តនោ គេហេ យំ អាមិសំ **បច្ចុបដ្ឋិតំ** សម្បាទិតំ រាសិកតំ អត្ថិ។ **តាហំ ពុទ្ធស្ស បាទាសិ**ន្តិ ពុទ្ធស្ស ពុទ្ធប្បមុខស្ស សង្ឃស្ស តំ អាមិសំ បាទាសី ប-ការេន អាទរេន វា អទាសិន្តិ អត្ថោ។ **បសន្នោ សេហិ បាណិភី**តិ អត្តនោ ទ្វីហិ ហត្ថេហិ បសន្នចិត្តោ គហេត្វា បាទាសិន្តិ អត្ថោ។

១៣២. បសន្នចិត្តោ បសាទិតមនសង្កប្បោ សុមនោ សុន្ទរមនោ។ **វេទជាតោ** ជាតវេទោ ឧប្បន្នសោមនស្សោ **កតញ្ជលី** សិរសិ ឋបិតអញ្ជលិបុដោ **ពុទ្ធសេដ្ឋំ នមស្សាមិ** សេដ្ឋស្ស ពុទ្ធស្ស បណាមំ ករោមីតិ អត្ថោ។ **អហោ ពុទ្ធស្សុឡារតា**តិ បដិវិទ្ធចតុសច្ចស្ស សត្ថុនោ ឧឡារតា មហន្តភាវោ អហោ អច្ឆរិយន្តិ អត្ថោ។

១៣៣. អដ្ឋន្នំ បយិរូបាសតន្តិ បយិរុបាសន្តានំ **ភុញ្ជតំ** ភុញ្ជន្តានំ អដ្ឋន្នំ អរិយបុគ្គលានំ អន្តរេ **ខីណាសវា** អរហន្តោវ ពហូតិ អត្ថោ។ **តុយ្ហេវេសោ អានុភាវោ**តិ ឯសោ អាកាសចរណឧម្មុជ្ជននិមុជ្ជនាទិអានុភាវោ តុយ្ហេវ តុយ្ហំ ឯវ អានុភាវោ, នាញ្ញេសំ។ **សរណំ តំ ឧបេមហ**ន្តិ តំ ឥត្ថម្ភូតំ តុវំ សរណំ តាណំ លេណំ បរាយនន្តិ ឧបេមិ គច្ឆាមិ ជានាមិ វាតិ អត្ថោ។

១៣៤. លោកជេដ្ឋោ នរាសភោ បិយទស្សី ភគវា ភិក្ខុសង្ឃមជ្ឈេ និសីទិត្វា ឥមា ព្យាករណគាថា អភាសថ កថេសីតិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

សុមង្គលត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

ទុតិយស្ស សីហាសនវគ្គស្ស វណ្ណនា សមត្តា។

៣. សុភូតិវគ្គោ

១. សុភូតិត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ហិមវន្តស្សាវិទូរេតិអាទិកំ អាយស្មតោ សុភូតិត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ ឥតោ កប្បសតសហស្សមត្ថកេ អនុប្បន្នេយេវ បទុមុត្តរេ ភគវតិ លោកនាថេ ហំសវតីនគរេ អញ្ញតរស្ស ព្រាហ្មណមហាសាលស្ស ឯកបុត្តកោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, តស្ស **នន្ទមាណវោ**តិ នាមំ អកំសុ។ សោ វយប្បត្តោ តយោ វេទេ ឧគ្គណ្ហិត្វា តត្ថ សារំ អបស្សន្តោ អត្តនោ បរិវារភូតេហិ ចតុចត្តាលីសាយ មាណវសហស្សេហិ សទ្ធិំ បព្ពតបាទេ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា អដ្ឋ សមាបត្តិយោ បញ្ចាភិញ្ញាយោ ច និព្ពត្តេសិ។ អន្តេវាសិកានម្បិ កម្មដ្ឋានំ អាចិក្ខិ។ តេបិ នចិរស្សេវ ឈានលាភិនោ អហេសុំ។

តេន ច សមយេន បទុមុត្តរោ ភគវា លោកេ ឧប្បជ្ជិត្វា ហំសវតីនគរំ ឧបនិស្សាយ វិហរន្តោ ឯកទិវសំ បច្ចូសសមយេ លោកំ វោលោកេន្តោ នន្ទតាបសស្ស អន្តេវាសិកជដិលានំ អរហត្តូបនិស្សយំ, នន្ទតាបសស្ស ច ទ្វីហង្គេហិ សមន្នាគតស្ស សាវកដ្ឋានន្តរស្ស បត្ថនំ ទិស្វា បាតោវ សរីរបដិជគ្គនំ កត្វា បុព្ពណ្ហសមយេ បត្តចីវរមាទាយ អញ្ញំ កញ្ចិ អនាមន្តេត្វា សីហោ វិយ ឯកចរោ នន្ទតាបសស្ស អន្តេវាសិកេសុ ផលាផលត្ថាយ គតេសុ "ពុទ្ធភាវំ មេ ជានាតូ"តិ បស្សន្តស្សេវ នន្ទតាបសស្ស អាកាសតោ ឱតរិត្វា បថវិយំ បតិដ្ឋាសិ។ នន្ទតាបសោ ពុទ្ធានុភាវញ្ចេវ លក្ខណបារិបូរិញ្ច ទិស្វា លក្ខណមន្តេ សម្មសិត្វា "ឥមេហិ លក្ខណេហិ សមន្នាគតោ នាម អគារំ អជ្ឈាវសន្តោ រាជា ហោតិ ចក្កវត្តី, បព្ពជន្តោ លោកេ វិវដច្ឆេទោ សព្ពញ្ញូ ពុទ្ធោ ហោតិ, អយំ បុរិសាជានីយោ និស្សំសយំ ពុទ្ធោ"តិ ញត្វា បច្ចុគ្គមនំ កត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា អាសនំ បញ្ញាបេត្វា អទាសិ។ និសីទិ ភគវា បញ្ញត្តេ អាសនេ។ នន្ទតាបសោបិ អត្តនោ អនុច្ឆវិកំ អាសនំ គហេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ តស្មិំ សមយេ ចតុចត្តាលីសសហស្សជដិលា បណីតបណីតានិ ឱជវន្តានិ ផលាផលានិ គហេត្វា អាចរិយស្ស សន្តិកំ សម្បត្តា ពុទ្ធានញ្ចេវ អាចរិយស្ស ច និសិន្នាការំ ឱលោកេត្វា អាហំសុ – "អាចរិយ, មយំ 'ឥមស្មិំ លោកេ តុម្ហេហិ មហន្តតរោ នត្ថី'តិ វិចរាម, អយំ បន បុរិសោ តុម្ហេហិ មហន្តតរោ មញ្ញេ"តិ។ នន្ទតាបសោ – "តាតា , កិំ វទេថ, តុម្ហេ សាសបេន សទ្ធិំ អដ្ឋសដ្ឋិយោជនសតសហស្សុព្ពេធំ សិនេរុំ ឧបមេតុំ ឥច្ឆថ, សព្ពញ្ញុពុទ្ធេន សទ្ធិំ មា មំ ឧបមិត្ថា"តិ អាហ។ អថ តេ តាបសា – "សចេ អយំ ឱរកោ អភវិស្ស, ន អម្ហាកំ អាចរិយោ ឯវំ ឧបមំ អាហរេយ្យ។ យាវ មហាវតាយំ បុរិសាជានីយោ"តិ បាទេសុ និបតិត្វា សិរសា វន្ទឹសុ។ អថ តេ អាចរិយោ អាហ – "តាតា, អម្ហាកំ ពុទ្ធានំ អនុច្ឆវិកោ ទេយ្យធម្មោ នត្ថិ, ភគវា ច ភិក្ខាចារវេលាយំ ឥធាគតោ, តស្មា មយំ យថាពលំ ទេយ្យធម្មំ ទស្សាម, តុម្ហេហិ យំ យំ បណីតំ ផលាផលំ អាភតំ, តំ តំ អាហរថា"តិ អាហរាបេត្វា សហត្ថេនេវ ធោវិត្វា សយំ តថាគតស្ស បត្តេ បតិដ្ឋាបេសិ។ សត្ថារា ផលាផលេ បដិគ្គហិតមត្តេ ទេវតា ទិព្ពោជំ បក្ខិបឹសុ។ តាបសោ ឧទកម្បិ សយមេវ បរិស្សាវេត្វា អទាសិ។ តតោ ភោជនកិច្ចំ និដ្ឋាបេត្វា និសិន្នេ សត្ថរិ សព្ពេ អន្តេវាសិកេ បក្កោសិត្វា សត្ថុ សន្តិកេ សារណីយំ កថំ កថេន្តោ និសីទិ។ សត្ថា "ភិក្ខុសង្ឃោ អាគច្ឆតូ"តិ ចិន្តេសិ។ សត្ថុ ចិត្តំ ញត្វា សតសហស្សមត្តា ខីណាសវា អាគន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា អដ្ឋំសុ។

អថ នន្ទតាបសោ អន្តេវាសិកេ អាមន្តេសិ – "តាតា, ពុទ្ធានំ និសិន្នាសនម្បិ នីចំ, សមណសតសហស្សស្សបិ អាសនំ នត្ថិ។ តុម្ហេហិ អជ្ជ ឧឡារំ ភគវតោ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច សក្ការំ កាតុំ វដ្ដតិ, បព្ពតបាទតោ វណ្ណគន្ធសម្បន្នានិ បុប្ផានិ អាហរថា"តិ អាហ។ អចិន្តេយ្យត្តា ឥទ្ធិវិសយស្ស តេ មុហុត្តេនេវ វណ្ណគន្ធរសសម្បន្នានិ បុប្ផានិ អាហរិត្វា ពុទ្ធានំ យោជនប្បមាណំ បុប្ផាសនំ បញ្ញាបេសុំ។ អគ្គសាវកានំ តិគាវុតំ, សេសភិក្ខូនំ អឌ្ឍយោជនាទិភេទំ, សង្ឃនវកស្ស ឧសភមត្តំ បញ្ញាបេសុំ។ ឯវំ បញ្ញត្តេសុ អាសនេសុ នន្ទតាបសោ តថាគតស្ស បុរតោ អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ ឋិតោ, "ភន្តេ, អម្ហាកំ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ ឥមំ បុប្ផាសនំ អារុយ្ហ និសីទថា"តិ អាហ។ និសីទិ ភគវា បុប្ផាសនេ។ ឯវំ និសិន្នេ សត្ថរិ សត្ថុ អាការំ ញត្វា ភិក្ខូ អត្តនោ អត្តនោ បត្តាសនេ និសីទឹសុ។ នន្ទតាបសោ មហន្តំ បុប្ផច្ឆត្តំ គហេត្វា តថាគតស្ស មត្ថកេ ធារេន្តោ អដ្ឋាសិ។ សត្ថា "តាបសានំ អយំ សក្ការោ មហប្ផលោ ហោតូ"តិ និរោធសមាបត្តិំ សមាបជ្ជិ។ សត្ថុ សមាបន្នភាវំ ញត្វា ភិក្ខូបិ សមាបត្តិំ សមាបជ្ជឹសុ។ តថាគតេ សត្តាហំ និរោធំ សមាបជ្ជិត្វា និសិន្នេ អន្តេវាសិកា ភិក្ខាចារកាលេ សម្បត្តេ វនមូលផលាផលំ បរិភុញ្ជិត្វា សេសកាលេ ពុទ្ធានំ អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ អដ្ឋំសុ។ នន្ទតាបសោ បន ភិក្ខាចារម្បិ អគន្ត្វា បុប្ផច្ឆត្តំ ធារេន្តោយេវ សត្តាហំ បីតិសុខេនេវ វីតិនាមេសិ។

សត្ថា និរោធតោ វុដ្ឋាយ អរណវិហារិអង្គេន ទក្ខិណេយ្យង្គេន ចាតិ ទ្វីហិ អង្គេហិ សមន្នាគតំ ឯកំ សាវកំ "ឥសិគណស្ស បុប្ផាសនានុមោទនំ ករោហី"តិ អាណាបេសិ។ សោ ចក្កវត្តិរញ្ញោ សន្តិកា បដិលទ្ធមហាលាភោ មហាយោធោ វិយ តុដ្ឋមានសោ អត្តនោ វិសយេ ឋត្វា តេបិដកំ ពុទ្ធវចនំ សម្មសិត្វា អនុមោទនមកាសិ។ តស្ស

ទេសនាវសានេ សត្ថា សយំ ធម្មំ ទេសេសិ។ សត្ថុ ទេសនាវសានេ សព្ពេបិ ចតុចត្តាលីសសហស្សតាបសា អរហត្តំ បាបុណិំសុ។ សត្ថា – “ឯថ ភិក្ខវោ”តិ ហត្ថំ បសារេសិ។ តេសំ តាវទេវ កេសមស្សុ អន្តរធាយិំសុ ។ អដ្ឋ បរិក្ខារា សរីរេ បដិមុក្កាវ អហេសុំ។ តេ សដ្ឋិវស្សិកត្ថេរា វិយ សត្ថារំ បរិវារយិំសុ។ នន្ទតាបសោ បន វិក្ខិត្តចិត្តតាយ វិសេសំ នាធិគញ្ឆិ។ តស្ស កិរ អរណវិហារិត្ថេរស្ស ធម្មំ សោតុំ អារទ្ធកាលតោ បដ្ឋាយ – “អហោ វតាហម្បិ អនាគតេ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ ឥមិនា សាវកេន លទ្ធគុណំ លភេយ្យ”ន្តិ ចិត្តំ ឧទបាទិ។ សោ តេន វិតក្កេន មគ្គផលបដិវេធំ កាតុំ នាសក្ខិ។ តថាគតំ បន វន្ទិត្វា អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ សម្មុខេ ឋិតោ ឯវមាហ – “ភន្តេ, យេន ភិក្ខុនា ឥសិគណស្ស បុប្ផាសនានុមោទនា កតា, កោ នាមាយំ តុម្ហាកំ សាសនេ”តិ? “អរណវិហារិអង្គេន ច ទក្ខិណេយ្យង្គេន ច ឯតទគ្គដ្ឋានំ បត្តោ ឯសោ ភិក្ខូ”តិ។ “ភន្តេ, យ្វាយំ មយា សត្តាហំ បុប្ផច្ឆត្តំ ធារេន្តេន សក្ការោ កតោ, តេន អធិការេន អញ្ញំ សម្បត្តិំ ន បត្ថេមិ, អនាគតេ បន ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ អយំ ថេរោ វិយ ទ្វីហង្គេហិ សមន្នាគតោ សាវកោ ភវេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ អកាសិ។

សត្ថា “សមិជ្ឈិស្សតិ នុ ខោ ឥមស្ស តាបសស្ស បត្ថនា”តិ អនាគតំសញាណំ បេសេត្វា ឱលោកេន្តោ កប្បសតសហស្សំ អតិក្កមិត្វា សមិជ្ឈនកភាវំ ទិស្វា, “តាបស, ន តេ អយំ បត្ថនា មោឃំ ភវិស្សតិ, អនាគតេ កប្បសតសហស្សំ អតិក្កមិត្វា គោតមោ នាម ពុទ្ធោ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, តស្ស សន្តិកេ សមិជ្ឈិស្សតី”តិ ធម្មកថំ កថេត្វា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ អាកាសំ បក្ខន្ទិ។ នន្ទតាបសោ យាវ ចក្ខុបថំ ន សមតិក្កមតិ, តាវ សត្ថុ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច អញ្ជលិំ បគ្គហេត្វា អដ្ឋាសិ។ សោ អបរភាគេ កាលេន កាលំ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា ធម្មំ សុណិត្វា អបរិហីនជ្ឈានោវ កាលំ កត្វា ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តោ។ តតោ បន ចុតោ អបរានិបិ បញ្ច ជាតិសតានិ បព្ពជិត្វា អារញ្ញកោវ អហោសិ, កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេបិ បព្ពជិត្វា អារញ្ញកោ ហុត្វា គតបច្ចាគតវត្តំ បូរេសិ។ ឯតំ កិរ វត្តំ អបរិបូរេត្វា មហាសាវកភាវំ បាបុណន្តា នាម នត្ថិ, គតបច្ចាគតវត្តំ បន អាគមដ្ឋកថាសុ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ សោ វីសតិវស្សសហស្សានិ គតបច្ចាគតវត្តំ បូរេត្វា កាលំ កត្វា តាវតឹសទេវលោកេ និព្ពត្តិ។

ឯវំ សោ តាវតឹសភវនេ អបរាបរំ ឧប្បជ្ជនវសេន ទិព្ពសម្បត្តិំ អនុភវិត្វា តតោ ចុតោ មនុស្សលោកេ អនេកសតក្ខត្តុំ ចក្កវត្តិរាជា បទេសរាជា ច ហុត្វា ឧឡារំ មនុស្សសម្បត្តិំ អនុភវិត្វា អម្ហាកំ ភគវតោ ឧប្បន្នកាលេ សាវត្ថិយំ សុមនសេដ្ឋិស្ស គេហេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស កនិដ្ឋោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ **សុភូតី**តិស្ស នាមំ អហោសិ។

តេន ច សមយេន អម្ហាកំ ភគវា លោកេ ឧប្បជ្ជិត្វា បវត្តិតវរធម្មចក្កោ អនុបុព្ពេន រាជគហំ គន្ត្វា តត្ថ វេឡុវនបដិគ្គហណាទិនា លោកានុគ្គហំ ករោន្តោ រាជគហំ ឧបនិស្សាយ សីតវនេ វិហាសិ។ តទា អនាថបិណ្ឌិកោ សេដ្ឋិ សាវត្ថិយំ ឧដ្ឋានកំ ភណ្ឌំ គហេត្វា អត្តនោ សហាយស្ស រាជគហសេដ្ឋិនោ គេហំ គន្ត្វា ពុទ្ធុប្បាទំ សុត្វា សត្ថារំ សីតវនេ វិហរន្តំ ឧបសង្កមិត្វា បឋមទស្សនេនេវ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាយ សត្ថារំ សាវត្ថិំ អាគមនត្ថាយ យាចិត្វា តតោ បញ្ចចត្តាលីសយោជនេ មគ្គេ យោជនេ យោជនេ សតសហស្សបរិច្ចាគេន វិហារេ បតិដ្ឋាបេត្វា សាវត្ថិយំ អដ្ឋករីសប្បមាណំ ជេតស្ស កុមារស្ស ឧយ្យានភូមឹ កោដិសន្ថារេន កិណិត្វា តត្ថ ភគវតោ វិហារំ ការេត្វា អទាសិ។ វិហារមហទិវសេ អយំ សុភូតិកុដុម្ពិកោ អនាថបិណ្ឌិកសេដ្ឋិនា សទ្ធឹ គន្ត្វា ធម្មំ សុណន្តោ សទ្ធំ បដិលភិត្វា បព្ពជិ។ សោ ឧបសម្បន្នោ ទ្វេ មាតិកា បគុណា កត្វា កម្មដ្ឋានំ កថាបេត្វា អរញ្ញេ សមណធម្មំ ករោន្តោ មេត្តាឈានំ និព្ពត្តេត្វា តំ បាទកំ កត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។

សោ ធម្មំ ទេសេន្តោ យស្មា សត្ថារា ទេសិតនិយាមេន អនោទិស្សកំ កត្វា ទេសេតិ, តស្មា អរណវិហារីនំ អគ្គោ នាម ជាតោ។ យស្មា ច បិណ្ឌាយ ចរន្តោ ឃរេ ឃរេ មេត្តាឈានំ សមាបជ្ជិត្វា វុដ្ឋាយ ភិក្ខំ បដិគ្គណ្ហាតិ “ឯវំ ទាយកានំ មហប្ផលំ ភវិស្សតី”តិ, តស្មា ទក្ខិណេយ្យានំ អគ្គោ នាម ជាតោ។ តេន នំ ភគវា “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខូនំ អរណវិហារីនំ ទក្ខិណេយ្យានញ្ច យទិទំ សុភូតី”តិ (អ. និ. ១.១៩៨, ២០១) ទ្វយង្គសមន្នាគតេ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ។ ឯវមយំ មហាថេរោ អត្តនា បូរិតបារមីនំ ផលស្ស មត្ថកំ អរហត្តំ បត្វា លោកេ អភិញ្ញាតោ អភិលក្ខិតោ ហុត្វា ពហុជនហិតាយ ជនបទចារិកំ ចរន្តោ អនុបុព្ពេន រាជគហំ អគមាសិ។

រាជា ពិម្ពិសារោ ថេរស្ស អាគមនំ សុត្វា ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា “ឥធេវ, ភន្តេ, វសថ, វសនដ្ឋានំ វោ ករិស្សាមី”តិ វត្វា បក្កន្តោ វិស្សរិ។ ថេរោ សេនាសនំ អលភន្តោ អព្ភោកាសេ វីតិនាមេសិ។ ថេរស្សានុភាវេន ទេវោ ន វស្សតិ។ មនុស្សា អវុដ្ឋិតាយ ឧបទ្ទុតា រញ្ញោ និវេសនទ្វារេ ឧក្កុដ្ឋឹ អកំសុ។ រាជា “កេន នុ ខោ ការណេន ទេវោ ន វស្សតី”តិ វីមំសន្តោ “ថេរស្ស អព្ភោកាសវាសេន មញ្ញេ ន វស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា តស្ស បណ្ណកុដឹ ការាបេត្វា “ឥមិស្សំ, ភន្តេ, បណ្ណកុដិយំ វសថា”តិ វត្វា វន្ទិត្វា បក្កាមិ។ ថេរោ កុដឹ បវិសិត្វា តិណសន្ថារកេ បល្លង្កេន និសីទិ។ តទា ទេវោ ថោកំ ថោកំ ផុសាយតិ, ន សម្មាធារំ អនុបវេច្ឆតិ។ អថ ថេរោ លោកស្ស អវុដ្ឋិកភយំ វិធមិតុកាមោ អត្តនោ អជ្ឈត្តិកពាហិរវត្ថុកស្ស បរិស្សយស្ស អភាវំ បវេទេន្តោ “ឆន្នា មេ កុដិកា”តិ (ថេរគា. ១) គាថមាហ។ តស្សត្ថោ ថេរគាថាយំ វុត្តោយេវ។

កស្មា បនេតេ មហាថេរា អត្តនោ គុណេ បកាសេន្តីតិ? ឥមិនា ទីឃេន អទ្ធុនា អនធិគតបុព្វំ បរមគម្ភីរំ អតិវិយ សន្តំ បណីតំ អត្តនា អធិគតលោកុត្តរធម្មំ បច្ចវេក្ខិត្វា បីតិវេគសមុស្សាហិតឧទានទីបនត្ថំ សាសនស្ស និយ្យានិកភាវវិភាវនត្ថញ្ច បរមប្បិច្ឆា អរិយា អត្តនោ គុណេ បកាសេន្តិ។ យថា តំ លោកនាថោ ពោធនេយ្យានំ អជ្ឈាសយវសេន “ទសពលសមន្នាគតោ, ភិក្ខវេ, តថាគតោ ចតុវេសារជ្ជវិសារទោ”តិអាទិនា (អ. និ. ១០.២១; ម. និ. ១. ១៤៨ អត្ថតោ សមានំ) អត្តនោ គុណេ បកាសេតិ។ ឯវមយំ ថេរស្ស អញ្ញាព្យាករណគាថាបិ អហោសីតិ។

១. ឯវំ សោ បត្តអរហត្តផលោ បត្តឯតទគ្គដ្ឋានោ ច អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ហិមវន្តស្សាវិទូរេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ហិមវន្តស្សា**តិ ហិមាលយបព្ពតស្ស **អវិទូរេ** អាសន្នេ សមីបេ បព្ពតបាទេ មនុស្សានំ គមនាគមនសម្បន្នេ សញ្ចរណដ្ឋានេតិ អត្ថោ។ **និសភោ នាម បព្ពតោ**តិ បព្ពតានំ ជេដ្ឋត្តា នាមេន និសភោ នាម សេលមយបព្ពតោ អហោសីតិ សម្ពន្ធោ។ **អស្សមោ សុកតោ មយ្ហ**ន្តិ តត្ថ បព្ពតេ មយ្ហំ វសនត្ថាយ អស្សមោ អរញ្ញាវាសោ សុដ្ឋុ កតោ។ កុដិរត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានវតិបរិក្ខេបាទិវសេន សុន្ទរាការេន កតោតិ អត្ថោ។ **បណ្ណសាលា សុមាបិតា**តិ បណ្ណេហិ ឆាទិតា សាលា មយ្ហំ និវាសនត្ថាយ សុដ្ឋុ មាបិតា និដ្ឋាបិតាតិ អត្ថោ។

២. **កោសិយោ នាម នាមេនា**តិ មាតាបិតូហិ កតនាមធេយ្យេន កោសិយោ នាម។ **ឧគ្គតាបនោ** បាកដតបោ ឃោរតបោ។ **ឯកាកិយោ** អញ្ញេសំ អភាវា អហំ ឯវ ឯកោ។ **អទុតិយោ** ទុតិយតាបសរហិតោ **ជដិលោ** ជដាធារី តាបសោ **តទា** តស្មិំ កាលេ **និសភេ** បព្ពតេ **វសាមិ** វិហរាមីតិ សម្ពន្ធោ។

៣. **ផលំ មូលញ្ច បណ្ណញ្ច, ន ភុញ្ជាមិ អហំ តទា**តិ តទា តស្មិំ និសភបព្ពតេ វសនកាលេ តិណ្ឌុកាទិផលំ មុឡាលាទិមូលំ, ការបណ្ណាទិបណ្ណញ្ច រុក្ខតោ ឱចិនិត្វា ន ភុញ្ជាមីតិ អត្ថោ។ ឯវំ សតិ កថំ ជីវតីតិ តំ ទស្សេន្តោ **បវត្តំវ សុបាតាហ**ន្តិ អាហ។ តត្ថ **បវត្តំ** សយមេវ ជាតំ **សុបាតំ** អត្តនោ ធម្មតាយ បតិតំ បណ្ណាទិកំ និស្សាយ អាហារំ កត្វា អហំ **តាវទេ** តស្មិំ កាលេ **ជីវាមិ** ជីវិកំ កប្បេមីតិ សម្ពន្ធោ។ “បវត្តបណ្ឌុបណ្ណានី”តិ វា បាឋោ, តស្ស សយមេវ បតិតានិ **បណ្ឌុបណ្ណានិ រុក្ខបត្តានិ** ឧបនិស្សាយ ជីវាមីតិ អត្ថោ។

៤. **នាហំ កោបេមិ អាជីវ**ន្តិ អហំ ជីវិតំ ចជមានោបិ បរិច្ចាគំ កុរុមានោបិ តណ្ហាវសេន ផលមូលាទិអាហារបរិយេសនាយ សម្មា អាជីវំ ន កោបេមិ ន នាសេមីតិ សម្ពន្ធោ។ **អារាធេមិ សកំ ចិត្ត**ន្តិ សកំ ចិត្តំ អត្តនោ មនំ អប្បិច្ឆតាយ សន្តុដ្ឋិយា ច អារាធេមិ បសាទេមិ។ **វិវជ្ជេមិ អនេសន**ន្តិ វេជ្ជកម្មទូតកម្មាទិវសេន អនេសនំ អយុត្តបរិយេសនំ វិវជ្ជេមិ ទូរំ ករោមិ។

៥. **រាគូបសំហិតំ ចិត្ត**ន្តិ យទា យស្មិំ កាលេ មម រាគេន សម្បយុត្តំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, តទា សយមេវ អត្តនាយេវ បច្ចវេក្ខាមិ ញាណេន បដិវេក្ខិត្វា វិនោទេមិ។ **ឯកគ្គោ តំ ទមេមហ**ន្តិ អហំ ឯកស្មិំ កម្មដ្ឋានារម្មណេ អគ្គោ សមាហិតោ តំ រាគចិត្តំ ទមេមិ ទមនំ ករោមិ។

៦. **រជ្ជសេ រជ្ជនីយេ ចា**តិ រជ្ជនីយេ អល្លីយិតព្ពេ រូបារម្មណាទិវត្ថុស្មិំ រជ្ជសេ អល្លីនោ អសិ ភវសិ។ **ទុស្សនីយេ ច ទុស្សសេ**តិ ទូសិតព្ពេ ទោសករណវត្ថុស្មិំ ទូសកោ អសិ។ **មុយ្ហសេ មោហនីយេ ចា**តិ មោហិតព្ពេ មោហករណវត្ថុស្មិំ មោយ្ហសិ មូឡ្ហោ អសិ ភវសិ។ តស្មា តុវំ **វនា** វនតោ អរញ្ញាវាសតោ **និក្ខមស្សុ** អបគច្ឆាហីតិ ឯវំ អត្តានំ ទមេមីតិ សម្ពន្ធោ។

២៤. **តិម្ពរូសកវណ្ណាភោ**តិ សុវណ្ណតិម្ពរូសកវណ្ណាភោ, ជម្ពោនទសុវណ្ណវណ្ណោតិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

សុភូតិត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

២. ឧបវានត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បទុមុត្តរោ នាម ជិនោតិអាទិកំ អាយស្មតោ ឧបវានត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បាយស្មា បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ទលិទ្ទកុលេ និព្ពត្តិត្វា វិញ្ញុតំ បត្តោ ភគវតិ បរិនិព្ពុតេ តស្ស ធាតុំ គហេត្វា មនុស្សទេវនាគគរុឡកុម្ភណ្ឌយក្ខគន្ធព្ពេហិ សត្តរតនមយេ សត្តយោជនិកេ ថូបេ កតេ តត្ថ សុធោតំ អត្តនោ ឧត្តរសាដកំ វេឡគ្គេ លគ្គេត្វា អាពន្ធិត្វា

ធជំ កត្វា បូជំ អកាសិ។ តំ គហេត្វា អភិសម្មតកោ នាម យក្ខសេនាបតិ ទេវេហិ ចេតិយបូជារក្ខណត្ថំ ឋបិតោ អទិស្សមានកាយោ តំ អាកាសេ ធារេន្តោ ចេតិយំ តិក្ខត្តុំ បទក្ខិណំ អកាសិ។ សោ តំ ទិស្វា ភិយ្យោសោមត្តាយ បសន្នមានសោ ហុត្វា តេន បុញ្ញកម្មេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិត្វា **ឧបវានោ**តិ លទ្ធនាមោ វយប្បត្តោ ជេតវនបដិគ្គហណេ ពុទ្ធានុភាវំ ទិស្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិត្វា វិបស្សនាយ កម្មំ ករោន្តោ អរហត្តំ បត្វា ឆឡភិញ្ញោ អហោសិ។ យទា ភគវតោ អផាសុ អហោសិ, តទា ថេរោ ឧណ្ហោទកំ តថារូបំ បានកញ្ច ភេសជ្ជំ ភគវតោ ឧបនាមេសិ។ តេនស្ស សត្ថុនោ រោគោ វូបសមិ។ តស្ស ភគវា អនុមោទនំ អកាសិ។

៥២. ឯវំ សោ បត្តអរហត្តផលោ អធិគតឯតទគ្គដ្ឋានោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សវសេន បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរោ នាម ជិនោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ សព្ពេសំ លោកិយលោកុត្តរធម្មានំ **បារគូ** បរិយោសានំ និព្ពានំ គតោ បត្តោ **បទុមុត្តរោ នាម ជិនោ** ជិតបញ្ចមារោ ភគវា អគ្គិក្ខន្ធោ ឥវ ឆព្ពណ្ណពុទ្ធរំសិយោ **ជលិត្វា** សព្ពលោកំ ធម្មបជ្ជោតេន ឱភាសេត្វា **សម្ពុទ្ធោ** សុដ្ឋុ ពុទ្ធោ អវិជ្ជានិទ្ទូបគតាយ បជាយ សវាសនាយ កិលេសនិទ្ទាយ បដិពុទ្ធោ វិកសិតនេត្តបង្កជោ **បរិនិព្ពុតោ** ខន្ធបរិនិព្ពានេន និព្ពុតោ អទស្សនំ គតោតិ សម្ពន្ធោ។

៥៧. **ជង្ឃា**តិ ចេតិយករណកាលេ ឧបចិនិតព្ពានំ ឥដ្ឋកានំ ឋបនត្ថាយ, និពន្ធិយមានសោបានបន្តិ។

៨៨. **សុធោតំ រជកេនាហ**ន្តិ វត្ថធោវកេន បុរិសេន សុដ្ឋុ ធោវិតំ សុវិសុទ្ធកតំ, **ឧត្តរេយ្យបដំ មម** ឧត្តរសាដកំ អហំ វេឡគ្គេ លគ្គិត្វា ធជំ កត្វា ឧក្ខិបិំ, **អម្ពរេ** អាកាសេ ឧស្សាបេសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

ឧបវានត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៣. តិសរណគមនិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

នគរេ ចន្ទវតិយាតិអាទិកំ អាយស្មតោ តិសរណគមនិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ ចន្ទវតីនគរេ កុលគេហេ និព្ពត្តិត្វា អន្ធមាតាបិតរោ ឧបដ្ឋាសិ។ សោ ឯកទិវសំ ចិន្តេសិ – ''អហំ មាតាបិតរោ ឧបដ្ឋហន្តោ បព្ពជិតុំ ន លភាមិ, យំនូនាហំ តីណិ សរណានិ គណ្ហិស្សាមិ , ឯវំ ទុគ្គតិតោ មោចេស្សាមី''តិ និសភំ នាម វិបស្សិស្ស ភគវតោ អគ្គសាវកំ ឧបសង្កមិត្វា តីណិ សរណានិ គណ្ហិ។ សោ តានិ វស្សសតសហស្សានិ រក្ខិត្វា តេនេវ កម្មេន តាវតិំសភវនេ និព្ពត្តោ, តតោ បរំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិនគរេ មហាសាលកុលេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ សត្តវស្សិកោវ ទារកេហិ បរិវុតោ ឯកំ សង្ឃារាមំ អគមាសិ។ តត្ថ ឯកោ ខីណាសវត្ថេរោ តស្ស ធម្មំ ទេសេត្វា សរណានិ អទាសិ។ សោ តានិ គហេត្វា បុព្ពេ អត្តនោ រក្ខិតានិ សរណានិ សរិត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ តំ អរហត្តប្បត្តំ ភគវា ឧបសម្បាទេសិ។

១០៦. សោ អរហត្តប្បត្តោ ឧបសម្បន្នោ ហុត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សវសេន បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **នគរេ ចន្ទវតិយា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **មាតុ ឧបដ្ឋាកោ អហុ**ន្តិ អហំ មាតាបិតូនំ ឧបដ្ឋាកោ ភរកោ ចន្ទវតីនគរេ អហោសិន្តិ សម្ពន្ធោ។

១០៨. **តមន្ធការបិហិតា**តិ មោហន្ធការេន បិហិតា ឆាទិតា។ **តិវិធគ្គីហិ ឌយ្ហរេ**តិ រាគគ្គិទោសគ្គិមោហគ្គិសង្ខាតេហិ តីហិ អគ្គីហិ ឌយ្ហរេ ឌយ្ហន្តិ សព្ពេ សត្តាតិ សម្ពន្ធោ។

១១៤. **អដ្ឋ ហេតូ លភាមហ**ន្តិ អដ្ឋ ការណានិ សុខស្ស បច្ចយភូតានិ ការណានិ លភាមិ អហន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

តិសរណគមនិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៤. បញ្ចសីលសមាទានិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

នគរេ ចន្ទវតិយាតិអាទិកំ អាយស្មតោ បញ្ចសីលសមាទានិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ អនោមទស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មិំ កុលេ និព្ពត្តោ បុរិមភវេ កតាកុសលកម្មានុរូបេន ទលិទ្ទោ ហុត្វា អប្បន្នបានភោជនោ បរេសំ ភតិំ កត្វា

ជីវន្តោ សំសារេ អាទីនវំ ញត្វា បព្ពជិតុកាមោបិ បព្ពជ្ជំ អលភមានោ អនោមទស្សិស្ស ភគវតោ សាវកស្ស និសភត្ថេរស្ស សន្តិកេ បញ្ច សិក្ខាបទានិ សមាទិយិ។ ទីឃាយុកកាលេ ឧប្បន្នត្តា វស្សសតសហស្សានិ សីលំ បរិបាលេសិ។ តេន កម្មេន សោ ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ វេសាលិយំ មហាភោគកុលេ និព្ពត្តោ។ មាតាបិតរោ សីលំ សមាទិយន្តេ ទិស្វា អត្តនោ សីលំ សរិត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បត្វា បព្ពជិ។

១៣៤. សោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ ឧទានវសេន បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **នគរេ ចន្ទវតិយា**តិអាទិមាហ។ **ភតកោ អាសហំ តទា**តិ តទា មម បុញ្ញករណកាលេ អហំ ភតកោ ភតិយា កម្មការកោ អាសិ អហោសិ។ **បរកម្មាយនេ យុត្តោ**តិ ភតិយា បរេសំ កម្មករណេ អាយុត្តោ យោជិតោ ឱកាសាភាវេន សំសារតោ មុច្ចនត្ថាយ អហំ បព្ពជ្ជំ ន លភាមិ។

១៣៥. មហន្ធការបិហិតាតិ មហន្តេហិ កិលេសន្ធការេហិ បិហិតា សំវុតា ថកិតា។ **តិវិធគ្គីហិ ឌយ្ហរេ**តិ នរកគ្គិបេតគ្គិសំសារគ្គិសង្ខាតេហិ តីហិ អគ្គីហិ ឌយ្ហន្តិ។ អហំ បន កេន ឧបាយេន កេន ការណេន វិសំយុត្តោ ភវេយ្យន្តិ អត្ថោ។

១៣៦. ទេយ្យធម្មោ អន្នបានាទិទាតព្ពយុត្តកំ វត្ថុ មយ្ហំ នត្ថិ, តស្សាភាវេន អហំ **វរាកោ** ទុក្ខិតោ **ភតកោ** ភតិយា ជីវនកោ **យំនូនាហំ បញ្ចសីលំ រក្ខេយ្យំ បរិបូរយ**ន្តិ បញ្ចសីលំ សមាទិយិត្វា បរិបូរេន្តោ យំនូន រក្ខេយ្យំ សាធុកំ ភទ្ទកំ សុន្ទរំ កត្វា បរិបាលេយ្យន្តិ អត្ថោ។

១៤៨. ស្វាហំ យសមនុភវិន្តិ សោ អហំ ទេវមនុស្សេសុ មហន្តំ យសំ អនុភវិំ តេសំ សីលានំ វាហសា អានុភាវេនាតិ អត្ថោ។ កប្បកោដិម្បិ តេសំ សីលានំ ផលំ កិត្តេន្តោ ឯកកោដ្ឋាសមេវ **កិត្តយេ** បាកដំ ករេយ្យន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

បញ្ចសីលសមាទានិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៥. អន្នសំសាវកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សុវណ្ណវណ្ណំ សម្ពុទ្ធន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ អន្នសំសាវកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ បិណ្ឌាយ ចរន្តំ ទ្វត្តិំសមហាបុរិសលក្ខណព្យាមប្បភាមណ្ឌលោបសោភិតំ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ ភគវន្តំ និមន្តេត្វា គេហំ នេត្វា វរអន្នបានេន សន្តប្បេត្វា សម្បវារេត្វា ភោជេសិ។ សោ តេនេវ ចិត្តប្បសាទេន តតោ ចុតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា ទិព្ពសម្បត្តិំ អនុភវិត្វា តតោ ចវិត្វា មនុស្សលោកេ និព្ពត្តិត្វា មនុស្សសម្បត្តិំ អនុភវិត្វា តតោ អបរាបរំ ទេវមនុស្សសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មិំ កុលេ និព្ពត្តោ សាសនេ បសីទិត្វា បព្ពជិត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ សោ បុព្ពេ កតបុញ្ញនាមវសេន **អន្នសំសាវកត្ថេរោ**តិ បាកដនាមោ អហោសិ។

១៥៥-៦. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ “ឯវំ មយា ឥមិនា បុញ្ញសម្ភារានុភាវេន បត្តំ អរហត្ត”ន្តិ អត្តនោ បុព្ពចរិតាបទានំ ឧទានវសេន បកាសេន្តោ **សុវណ្ណវណ្ណ**ន្តិអាទិមាហ ។ តត្ថ សុវណ្ណស្ស វណ្ណោ វិយ វណ្ណោ យស្ស ភគវតោ សោយំ សុវណ្ណវណ្ណោ, តំ **សុវណ្ណវណ្ណំ សម្ពុទ្ធំ** សិទ្ធត្ថន្តិ អត្ថោ។ **គច្ឆន្តំ អន្តរាបណេ**តិ វេស្សានំ អាបណបន្តីនំ អន្តរវីថិយំ គច្ឆមានំ។ **កញ្ចនគ្ឃិយសំកាស**ន្តិ សុវណ្ណតោរណសទិសំ **ពាត្តិំសវរលក្ខណំ** ទ្វត្តិំសវរលក្ខណេហិ សម្បន្នំ **លោកបជ្ជោតំ** សកលលោកទីបភូតំ **អប្បមេយ្យំ** បមាណរហិតំ **អនោបមំ** ឧបមារហិតំ **ជុតិន្ធរំ** បភាធរំ នីលបីតាទិឆព្ពណ្ណពុទ្ធរំសិយោ ធារកំ សិទ្ធត្ថំ ទិស្វា **បរមំ** ឧត្តមំ បីតិំ **អលត្ថំ** អលភិន្តិ សម្ពន្ធោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

អន្នសំសាវកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៦. ធូបទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោតិអាទិកំ អាយស្មតោ ធូបទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ សិទ្ធត្ថេ ភគវតិ ចិត្តំ បសាទេត្វា តស្ស ភគវតោ គន្ធកុដិយំ ចន្ទនាគរុកាឡានុសារិអាទិនា កតេហិ អនេកេហិ ធូបេហិ

ធូបបូជំ អកាសិ។ សោ តេន បុញ្ញេន ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវន្តោ និព្ពត្តនិព្ពត្តភវេ បូជនីយោ ហុត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ បុញ្ញសម្ភារានុភាវេន សាសនេ បព្ពជិត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បត្វា កតធូបបូជាបុញ្ញត្តា នាមេន **ធូបទាយកត្ថេរោ**តិ សព្ពត្ថ បាកដោ។ សោ បត្ត អរហត្តផលោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ ទស្សេន្តោ **សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ**តិអាទិមាហ។ សិទ្ធោ បរិបុណ្ណោ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណាទិគុណសង្ខាតោ អត្ថោ បយោជនំ យស្ស ភគវតោ សោយំ សិទ្ធត្ថោ, តស្ស **សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ** ភគ្យាទិគុណវន្តស្ស លោកជេដ្ឋស្ស សកលលោកុត្តមស្ស **តាទិនោ** ឥដ្ឋានិដ្ឋេសុ តាទិសស្ស អចលសភាវស្សាតិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ធូបទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៧. បុលិនបូជកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

វិបស្សិស្ស ភគវតោតិអាទិកំ អាយស្មតោ បុលិនបូជកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មិំ កុលេ និព្ពត្តោ សាសនេ បសន្នចិត្តោ ចេតិយង្គណពោធិយង្គណេសុ បុរាណវាលុកំ អបនេត្វា នវំ មុត្តាទលសទិសបណ្ឌរបុលិនំ ឱកិរិត្វា មាឡកំ អលង្ករិ។ តេន កម្មេន សោ ទេវលោកេ និព្ពត្តោ តត្ថ ទិព្ពេហិ រតនេហិ វិជ្ជោតមានេ អនេក យោជនេ កនកវិមានេ ទិព្ពសម្បត្តិំ អនុភវិត្វា តតោ ចុតោ មនុស្សលោកេ សត្តរតនសម្បន្នោ ចក្កវត្តី រាជា ហុត្វា មនុស្សសម្បត្តិំ អនុភវិត្វា អបរាបរំ សំសរន្តោ ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ វិភវសម្បន្នេ ឯកស្មិំ កុលេ និព្ពត្តោ សាសនេ បសន្នោ បព្ពជិត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ សោ អត្តនោ កតបុញ្ញនាមសទិសេន នាមេន **បុលិនបូជកត្ថេរោ**តិ បាកដោ។

១៦៥. សោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ ទស្សេន្តោ **វិបស្សិស្ស ភគវតោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ វិវិធំ បស្សតីតិ វិបស្សី, វិវិច្ច បស្សតីតិ វា វិបស្សី, វិវិធេ អត្ថត្ថបរត្ថាទិភេទេ អត្ថេ បស្សតីតិ វា វិបស្សី, វិវិធេ វោហារបរមត្ថាទិភេទេ បស្សតីតិ វា វិបស្សី, តស្ស **វិបស្សិស្ស ពោធិយា បាទបុត្តមេ** ឧត្តមេ ពោធិរុក្ខមណ្ឌលមាឡកេ **បុរាណបុលិនំ** វាលុកំ ឆឌ្ឌេត្វា សុទ្ធំ បណ្ឌរំ បុលិនំ **អាកិរិ** សន្ថរិ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

បុលិនបូជកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៨. ឧត្តិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ចន្ទភាគានទីតីរេតិអាទិកំ អាយស្មតោ ឧត្តិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ កាលេ ចន្ទភាគានទិយំ សុសុមារោ ហុត្វា និព្ពត្តោ នទីតីរំ ឧបគតំ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នចិត្តោ បារំ នេតុកាមោ តីរសមីបេយេវ និបជ្ជិ។ ភគវា តស្ស អនុកម្បាយ បិដ្ឋិយំ បាទេ ឋបេសិ។ សោ តុដ្ឋោ ឧទគ្គោ បីតិវេគេន មហុស្សាហោ ហុត្វា សោតំ ឆិន្ទន្តោ សីឃេន ជវេន ភគវន្តំ បរតីរំ នេសិ។ ភគវា តស្ស ចិត្តប្បសាទំ ញត្វា “អយំ ឥតោ ចុតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តិស្សតិ , តតោ បដ្ឋាយ សុគតីសុយេវ សំសរន្តោ ឥតោ ចតុន្នវុតិកប្បេ អមតំ បាបុណិស្សតី”តិ ព្យាករិត្វា បក្កាមិ។

សោ តថា សុគតីសុយេវ សំសរន្តោ ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ អញ្ញតរស្ស ព្រាហ្មណស្ស បុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, **ឧត្តិយោ**តិស្ស នាមំ អកំសុ។ សោ វយប្បត្តោ “អមតំ បរិយេសិស្សាមី”តិ បរិព្ពាជកោ ហុត្វា ឯកទិវសំ ភគវន្តំ ទិស្វា ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ធម្មំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ ហុត្វា សាសនេ បព្ពជិត្វា សីលទិដ្ឋីនំ អវិសោធិតត្តា វិសេសំ និព្ពត្តេតុំ អសក្កោន្តោ អញ្ញេ ភិក្ខូ វិសេសំ និព្ពត្តេត្វា អញ្ញំ ព្យាករោន្តេ ទិស្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា សង្ខេបេន ឱវាទំ យាចិ។ សត្ថាបិ តស្ស , “តស្មាតិហ ត្វំ, ឧត្តិយ, អាទិមេវ វិសោធេហី”តិអាទិនា (សំ. និ. ៥.៣៨២) សង្ខេបេនេវ ឱវាទំ អទាសិ។ សោ សត្ថុ ឱវាទេ ឋត្វា វិបស្សនំ អារភិ។ តស្ស អារទ្ធវិបស្សកស្ស អាពាធោ ឧប្បជ្ជិ។ ឧប្បន្នេ អាពាធេ ជាតសំវេគោ វីរិយារម្ភវត្ថុំ ញត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។

១៦៩. ឯវំ សោ កតសម្ភារានុរូបេន បត្តអរហត្តផលោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ព ចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ចន្ទភាគានទីតីរេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ចន្ទភាគានទីតីរេ**តិ បរិសុទ្ធ បណ្ឌរបុលិនតលេហិ ច បភាសម្បន្នបសន្នមធុរោទកបរិបុណ្ណតាយ ច ចន្ទប្បភាកិរណសស្សិរិកាភា នទមានា សទ្ទំ កុរុមានា គច្ឆតីតិ ចន្ទភាគានទី, តស្សា ចន្ទភាគានទិយា តីរេ សុសុមារោ អហោសិន្តិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថ

សុសុមារោតិ ឧទ្ទកមច្ឆកុម្ភេ ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ ករោន្តោ មារេតីតិ សុសុមារោ, ចណ្ឌមច្ឆោ កុម្ភិលោតិ អត្ថោ។ **សភោជនបសុតោហ**ន្តិ អហំ សភោជនេ សកគោចរេ បសុតោ ព្យាវដោ។ **នទីតិត្ថំ អគច្ឆហ**ន្តិ ភគវតោ អាគមនកាលេ អហំ នទីតិត្ថំ អគច្ឆឹ បត្តោម្ហិ។

១៧០. សិទ្ធត្ថោ តម្ហិ សមយេតិ តស្មឹ មម តិត្ថគមនកាលេ សិទ្ធត្ថោ ភគវា អគ្គបុគ្គលោ សព្ពសត្តេសុ ជេដ្ឋោ សេដ្ឋោ **សយម្ភូ** សយមេវ ភូតោ ជាតោ ពុទ្ធភូតោ សោ ភគវា នទី តរិតុកាមោ នទីតីរំ ឧបាគមិ។

១៧២. បេត្តិកំ វិសយំ មយ្ហន្តិ មយ្ហំ បិតុបិតាមហាទីហិ បរម្បរានីតំ, យទិទំ សម្បត្តសម្បត្តមហានុភាវានំ តរណន្តិ អត្ថោ។

១៧៣. មម ឧគ្គជ្ជនំ សុត្វាតិ មយ្ហំ ឧគ្គជ្ជនំ អារាធនំ សុត្វា មហាមុនិ ភគវា អភិរុហីតិ សម្ពន្ធោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ឧត្តិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៩. ឯកញ្ជលិកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សុវណ្ណវណ្ណន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ ឯកញ្ជលិកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ រតនត្តយេ បសន្នោ បិណ្ឌាយ ចរន្តំ វិបស្សឹ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ អញ្ជលឹ បគ្គហេត្វា អដ្ឋាសិ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ សព្ពត្ថ បូជនីយោ ហុត្វា ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ វិភវសម្បន្នេ កុលេ និព្ពត្តិត្វា សាសនេ បសីទិត្វា បព្ពជិត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តេ បតិដ្ឋាសិ។ បុព្ពេ កតបុញ្ញវសេន **ឯកញ្ជលិកត្ថេរោ**តិ បាកដោ។

១៨០. សោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា តំ ហត្ថតលេ អាមលកំ វិយ ទិស្វា ឧទានវសេន បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **សុវណ្ណវណ្ណ**ន្តិអាទិមាហ។ ***វិបស្សឹ សត្ថវាហគ្គ***ន្តិ វាណិជេ កន្តារា វហតិ តារេតីតិ សត្ថវាហោ ។ វាឡកន្តារា ចោរកន្តារា ទុព្ភិក្ខកន្តារា និរុទកកន្តារា យក្ខកន្តារា អប្បភក្ខកន្តារា ច តារេតិ ឧត្តារេតិ បតារេតិ និត្ថារេតិ ខេមន្តភូមឹ បាបេតីតិ អត្ថោ។ កោ សោ? វាណិជជេដ្ឋកោ។ សត្ថវាហសទិសត្តា អយម្បិ ភគវា សត្ថវាហោ។ តថា ហិ សោ តិវិធំ ពោធឹ បត្ថយន្តេ កតបុញ្ញសម្ភារេ សត្តេ ជាតិកន្តារា ជរាកន្តារា ព្យាធិកន្តារា មរណកន្តារា សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សុបាយាសកន្តារា ច សព្ពស្មា សំសារកន្តារា ច តារេតិ ឧត្តារេតិ បតារេតិ និត្ថារេតិ និព្ពានថលំ បាបេតីតិ អត្ថោ។ សត្ថវាហោ ច សោ អគ្គោ សេដ្ឋោ បធានោ ចាតិ សត្ថវាហគ្គោ, តំ **សត្ថវាហគ្គំ** វិបស្សឹ សម្ពុទ្ធន្តិ សម្ពន្ធោ។ **នរវរំ វិនាយក**ន្តិ នរានំ អន្តរេ អសិថិលបរក្កមោតិ នរវីរោ, តំ។ វិសេសេន កតបុញ្ញសម្ភារេ សត្តេ នេតិ និព្ពានបុរំ បាបេតីតិ វិនាយកោ, តំ។

១៨១. អទន្តទមនំ តាទិន្តិ រាគទោសមោហាទិកិលេសសម្បយុត្តត្តា កាយវចីមនោទ្វារេហិ អទន្តេ សត្តេ ទមេតីតិ អទន្តទមនោ, តំ។ ឥដ្ឋានិដ្ឋេសុ អកម្បិយតាទិគុណយុត្តោតិ តាទី, តំ។ **មហាវាទី មហាមតិ**ន្តិ សកសមយបរសមយវាទីនំ អន្តរេ អត្តនា សមធិកបុគ្គលវិរហិតត្តា មហាវាទី , មហតី បថវិសមានា មេរុសមានា ច មតិ យស្ស សោ មហាមតិ, តំ **មហាវាទី មហាមតី** សម្ពុទ្ធន្តិ ឥមិនា តុល្យាធិករណំ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

ឯកញ្ជលិកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

១០. ខោមទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

នគរេ ពន្ធុមតិយាតិអាទិកំ អាយស្មតោ ខោមទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វយប្បត្តោ សាសនេ អភិប្បសន្នោ រតនត្តយមាមកោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ សន្តិកេ ធម្មំ សុត្វា បសន្នមានសោ ខោមទុស្សេន បូជំ អកាសិ។ សោ តទេវ មូលំ កត្វា យាវជីវំ បុញ្ញានិ កត្វា តតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តោ។ ឆសុ ទេវេសុ អបរាបរំ ទិព្ពសុខំ អនុភវិត្វា តតោ ចវិត្វា មនុស្សលោកេ ចក្កវត្តិអាទិអនេកវិធមនុស្សសម្បត្តឹ អនុភវិត្វា បរិបាកគតេ បុញ្ញសម្ភារេ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វយប្បត្តោ សត្ថុ សន្តិកេ ធម្មំ សុត្វា

បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា នចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណិ។ កតបុញ្ញនាមេន **ខោមទាយកត្ថេរោ**តិ បាកដោ។

១៨៤. សោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ ទស្សេន្តោ **នគរេ ពន្ធុមតិយា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ ពន្ធុ វុច្ចតិ ញាតកោ, តេ ពន្ធូ យស្មិំ នគរេ អញ្ញមញ្ញំ សង្ឃដិតា វសន្តិ, តំ នគរំ “ពន្ធុមតី”តិ វុច្ចតិ។ **រោបេមិ ពីជសម្បទ**ន្តិ ទានសីលាទិបុញ្ញពីជសម្បត្តិំ រោបេមិ បដ្ឋបេមីតិ អត្ថោ។

ខោមទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

តតិយស្ស សុភូតិវគ្គស្ស វណ្ណនា សមត្តា។

ចតុភាណវារវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. កុណ្ឌធានវគ្គោ

១. កុណ្ឌធានត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សត្តាហំ បដិសល្លីនន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ កុណ្ឌធានត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ហំសវតីនគរេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុត្តនយេន ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា ធម្មំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ បឋមំ សលាកំ គណ្ហន្តានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេត្វា តទនុរូបំ បុញ្ញំ ករោន្តោ វិចរិ។ សោ ឯកទិវសំ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ និរោធសមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ និសិន្នស្ស មនោសិលាចុណ្ណបិញ្ជរំ មហន្តំ កទលិផលកណ្ណិកំ ឧបនេសិ, តំ ភគវា បដិគ្គហេត្វា បរិភុញ្ជិ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន ឯកាទសក្ខត្តុំ ទេវេសុ ទេវរជ្ជំ ការេសិ។ ចតុវីសតិវារេ ច រាជា អហោសិ ចក្កវត្តី។

សោ ឯវំ អបរាបរំ បុញ្ញានិ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ កស្សបពុទ្ធកាលេ ភុម្មទេវតា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ ទីឃាយុកពុទ្ធានញ្ច នាម ន អន្វទ្ធមាសិកោ ឧបោសថោ ហោតិ។ តថា ហិ វិបស្សិស្ស ភគវតោ ឆព្ពស្សន្តរេ ឆព្ពស្សន្តរេ ឧបោសថោ អហោសិ, កស្សបទសពលោ បន ឆដ្ឋេ ឆដ្ឋេ មាសេ បាតិមោក្ខំ ឱសារេសិ, តស្ស បាតិមោក្ខស្ស ឱសារណកាលេ ទិសាវាសិកា ទ្វេ សហាយកា ភិក្ខូ “ឧបោសថំ ករិស្សាមា”តិ គច្ឆន្តិ។ អយំ ភុម្មទេវតា ចិន្តេសិ – “ឥមេសំ ទ្វិន្នំ ភិក្ខូនំ មេត្តិ អតិវិយ ទឡ្ហា, កឹ នុ ខោ ភេទកេ សតិ ភិជ្ជេយ្យ, ន ភិជ្ជេយ្យា”តិ។ តេសំ ឱកាសំ ឱលោកយមានា តេសំ អវិទូរេ គច្ឆតិ។

អថេកោ ថេរោ ឯកស្ស ហត្ថេ បត្តចីវរំ ទត្វា សរីរវឡញ្ជនត្ថំ ឧទកផាសុកដ្ឋានំ គន្ត្វា ធោតហត្ថបាទោ ហុត្វា គុម្ពសមីបតោ និក្ខមតិ។ ភុម្មទេវតា តស្ស ថេរស្ស បច្ឆតោ បច្ឆតោ ឧត្តមរូបា ឥត្ថី ហុត្វា កេសេ វិធុនិត្វា សំវិធាយ ពន្ធន្តី វិយ បិដ្ឋិយំ បំសុំ បុញ្ឆមានា វិយ សាដកំ សំវិធាយ និវាសយមានា វិយ ច ហុត្វា ថេរស្ស បទានុបទិកា ហុត្វា គុម្ពតោ និក្ខន្តា ។ ឯកមន្តេ ឋិតោ សហាយកត្ថេរោ តំ ការណំ ទិស្វាវ ទោមនស្សជាតោ “នដ្ឋោ ទានិ មេ ឥមិនា ភិក្ខុនា សទ្ធឹ ទីឃរត្តានុគតោ សិនេហោ, សចាហំ ឯវំវិធភាវំ ជានេយ្យំ, ឯត្តកំ កាលំ ឥមិនា សទ្ធឹ វិស្សាសំ ន ករេយ្យ”ន្តិ ចិន្តេត្វា អាគច្ឆន្តំយេវ នំ “គណ្ហាហាវុសោ, តុយ្ហំ បត្តចីវរំ, តាទិសេន បាបេន សទ្ធឹ ឯកមគ្គេន ន គច្ឆាមី”តិ អាហ។ តំ កថំ សុត្វា តស្ស លជ្ជិភិក្ខុនោ ហទយំ តិខិណសត្តិំ គហេត្វា វិទ្ធំ វិយ អហោសិ។ តតោ នំ អាហ – “អាវុសោ, កិន្នាមេតំ វទសិ, អហំ ឯត្តកំ កាលំ ទុក្កដមត្តម្បិ អាបត្តិំ ន ជានាមិ, ត្វំ បន មំ អជ្ជ ‘បាបោ’តិ វទសិ, កឹ តេ ទិដ្ឋន្តិ, កឹ អញ្ញេន ទិដ្ឋេន, កឹ ត្វំ ឯវំវិធេន អលង្កតបដិយត្តេន មាតុគាមេន សទ្ធឹ ឯកដ្ឋានេ ហុត្វា និក្ខន្តោ”តិ? “នត្ថេតំ, អាវុសោ, មយ្ហំ, នាហំ ឯវរូបំ មាតុគាមំ បស្សាមី”តិ តស្ស យាវតតិយំ កថេន្តស្សាបិ ឥតរោ ថេរោ កថំ អសទ្ទហិត្វា អត្តនា ទិដ្ឋការណំយេវ ភូតត្ថំ កត្វា គណ្ហន្តោ តេន សទ្ធឹ ឯកមគ្គេន អគន្ត្វា អញ្ញេន មគ្គេន សត្ថុ សន្តិកំ គតោ។ ឥតរោបិ ភិក្ខុ អញ្ញេន មគ្គេន សត្ថុ សន្តិកំយេវ គតោ។

តតោ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ឧបោសថាគារំ បវិសនវេលាយ សោ ភិក្ខុ តំ ភិក្ខុំ ឧបោសថគ្គេ ទិស្វា សញ្ជានិត្វា “ឥមស្មឹ ឧបោសថគ្គេ ឯវរូបោ នាម បាបភិក្ខុ អត្ថិ, នាហំ តេន សទ្ធឹ ឧបោសថំ ករិស្សាមី”តិ និក្ខមិត្វា ពហិ អដ្ឋាសិ។ អថ ភុម្មទេវតា “ភារិយំ មយា កម្មំ កត”ន្តិ មហល្លកឧបាសកវណ្ណេន តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា – “កស្មា, ភន្តេ, អយ្យោ ឥមស្មឹ ឋានេ ឋិតោ”តិ អាហ។ “ឧបាសក, ឥមំ ឧបោសថគ្គំ ឯកោ បាបភិក្ខុ បវិដ្ឋោ, ‘អហំ តេន សទ្ធឹ ឧបោសថំ ន ករោមី’តិ ពហិ ឋិតោម្ហី”តិ។ “ភន្តេ, មា ឯវំ គណ្ហថ, បរិសុទ្ធសីលោ ឯស ភិក្ខុ, តុម្ហេហិ ទិដ្ឋមាតុគាមោ នាម អហំ។ មយា តុម្ហាកំ វីមំសនត្ថាយ ‘ទឡ្ហា នុ ខោ ឥមេសំ ថេរានំ មេត្តិ, នោ ទឡ្ហា’តិ ភិជ្ជនាភិជ្ជនភាវំ ឱលោកេន្តេន តំ កម្មំ កត”ន្តិ។ “កោ បន ត្វំ, សប្បុរិសា”តិ? “អហំ ឯកា ភុម្មទេវតា, ភន្តេ”តិ។ ទេវបុត្តោ កថេន្តោយេវ ទិព្ពានុភាវេន ឋត្វា ថេរស្ស បាទមូលេ បតិត្វា “មយ្ហំ, ភន្តេ, ខមថ, ថេរស្ស ឯសោ ទោសោ នត្ថិ, ឧបោសថំ ករោថា”តិ ថេរំ យាចិត្វា ឧបោសថគ្គំ បវេសេសិ។ សោ ថេរោ ឧបោសថំ តាវ ឯកដ្ឋានេ អកាសិ។ មិត្តសន្ថវវសេន បន បុន តេន សទ្ធឹ ន ឯកដ្ឋានេ វសិ។ ឥមស្ស ថេរស្ស ទោសំ ន កថេសិ។ អបរភាគេ ចុទិតកត្ថេរោ បន វិបស្សនាយ កម្មំ ករោន្តោ អរហត្តំ បាបុណិ។

ភុម្មទេវតា តស្ស កម្មស្ស និស្សន្ទេន ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ អបាយតោ ន មុច្ចិត្ថ។ សចេ បន កាលេន កាលំ មនុស្សត្តំ អាគច្ឆតិ, អញ្ញេន យេន កេនចិ កតោ ទោសោ តស្សេវ ឧបរិ បតតិ។ សោ អម្ហាកំ ភគវតោ ឧប្បន្នកាលេ សាវត្ថិយំ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិ, **ធានមាណវោ**តិស្ស នាមំ អកំសុ។ សោ វយប្បត្តោ តយោ វេទេ ឧគ្គណ្ហិត្វា មហល្លកកាលេ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ សាសនេ បព្ពជិ។ តស្ស ឧបសម្បន្នទិវសតោ បដ្ឋាយ

ឯកា អលង្កតបដិយត្តា ឥត្ថី តស្មឹ គាមំ បវិសន្តេ សទ្ធឹយេវ បវិសតិ, និក្ខមន្តេ និក្ខមតិ, វិហារំ បវិសន្តេបិ សទ្ធឹ បវិសតិ, តិដ្ឋន្តេបិ តិដ្ឋតីតិ ឯវំ និច្ចានុពន្ធា បញ្ញាយតិ។ ថេរោ តំ ន បស្សតិ។ តស្ស បន បុរិមកម្មស្ស និស្សន្ទេន សា អញ្ញេសំ ឧបដ្ឋាសិ។

គាមេ យាគុភិក្ខំ ទទមានា ឥត្ថិយោ, “ភន្តេ, អយំ ឯកោ យាគុឧឡុង្កោ តុម្ហាកំ, ឯកោ ឥមិស្សា អម្ហាកំ សហាយិកាយា”តិ បរិហាសំ ករោន្តិ។ ថេរស្ស មហតី វិហេសា ហោតិ។ វិហារគតម្បិ នំ សាមណេរា ចេវ ទហរភិក្ខូ ច បរិវារេត្វា “ធានោ កោណ្ឌោ ជាតោ”តិ បរិហាសំ ករោន្តិ។ អថស្ស តេនេវ ការណេន **កុណ្ឌធានោ ថេរោ**តិ នាមំ ជាតំ។ សោ ឧដ្ឋាយ សមុដ្ឋាយ តេហិ ករិយមានំ កេឡឹ សហិតុំ អសក្កោន្តោ ឧម្មាទំ គហេត្វា “តុម្ហេ កោណ្ឌា, តុម្ហាកំ ឧបជ្ឈាយោ កោណ្ឌោ, អាចរិយោ កោណ្ឌោ”តិ វទតិ។ អថ នំ សត្ថុ អារោចេសុំ – “កុណ្ឌធានោ, ភន្តេ, ទហរសាមណេរេហិ សទ្ធឹ ឯវំ ផរុសវាចំ វទតី”តិ។ សត្ថា តំ បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ កិរ ត្វំ, ធាន, ទហរសាមណេរេហិ សទ្ធឹ ផរុសវាចំ វទសី”តិ បុច្ឆិ។ តេន “សច្ចំ ភគវា”តិ វុត្តេ – “កស្មា ឯវំ វទសី”តិ អាហ។ “ភន្តេ, និពទ្ធំ វិហេសំ សហិតុំ អសក្កោន្តោ ឯវំ កថេមី”តិ ។ “ត្វំ បុព្ពេ កតកម្មំ យាវជ្ជទិវសា ជីរាបេតុំ ន សក្កោសិ, បុន ឯវំ ផរុសវាចំ មា វទ ភិក្ខូ”តិ វត្វា អាហ –

> “មាវោច ផរុសំ កញ្ចិ, វុត្តា បដិវទេយ្យុ តំ;
> ទុក្ខា ហិ សារម្ភកថា, បដិទណ្ឌា ផុសេយ្យុ តំ។
>
> “សចេ នេរេសិ អត្តានំ, កំសោ ឧបហតោ យថា;
> ឯស បត្តោសិ និព្ពានំ, សារម្ភោ តេ ន វិជ្ជតី”តិ។ (ធ. ប. ១៣៣-១៣៤) –

ឥមញ្ច បន តស្ស ថេរស្ស មាតុគាមេន សទ្ធឹ វិចរណភាវំ កោសលរញ្ញោបិ កថយឹសុ។ រាជា “គច្ឆថ, ភណេ, នំ វីមំសថា”តិ បេសេត្វា សយម្បិ មន្ទេនេវ បរិវារេន សទ្ធឹ ថេរស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា ឯកមន្តេ ឱលោកេន្តោ អដ្ឋាសិ។ តស្មឹ ខណេ ថេរោ សូចិកម្មំ ករោន្តោ និសិន្នោ ហោតិ។ សាបិ ឥត្ថី អវិទូរេ ឋានេ ឋិតា វិយ បញ្ញាយតិ។

រាជា តំ ទិស្វា “អត្ថិ តំ ការណ”ន្តិ តស្សា ឋិតដ្ឋានំ អគមាសិ។ សា តស្មឹ អាគច្ឆន្តេ ថេរស្ស វសនបណ្ណសាលំ បវិដ្ឋា វិយ អហោសិ។ រាជាបិ តាយ សទ្ធឹ ឯវ បណ្ណសាលាយំ បវិសិត្វា សព្ពត្ថ ឱលោកេន្តោ អទិស្វា “នាយំ មាតុគាមោ, ថេរស្ស ឯកោ កម្មវិបាកោ”តិ សញ្ញំ កត្វា បឋមំ ថេរស្ស សមីបេន គច្ឆន្តោបិ ថេរំ អវន្ទិត្វា តស្ស ការណស្ស អភូតភាវំ ញត្វា បណ្ណសាលតោ និក្ខមិត្វា ថេរំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តេ និសិន្នោ “កច្ចិ, ភន្តេ, បិណ្ឌកេន ន កិលមថា”តិ បុច្ឆិ។ ថេរោ “វដ្តតិ, មហារាជា”តិ អាហ។ “ជានាមហំ, ភន្តេ, អយ្យស្ស កថំ, ឯវរូបេនបក្កិលេសេន សទ្ធឹ ចរន្តានំ តុម្ហាកំ កេ នាម បសីទិស្សន្តិ, ឥតោ បដ្ឋាយ វោ កត្ថចិ គមនកិច្ចំ នត្ថិ។ អហំ ចតូហិ បច្ចយេហិ ឧបដ្ឋហិស្សាមិ, តុម្ហេ យោនិសោមនសិការេ មា បមជ្ជិត្ថា”តិ វត្វា និពទ្ធភិក្ខំ បដ្ឋបេសិ។ ថេរោ រាជានំ ឧបត្ថម្ភកំ លភិត្វា ភោជនសប្បាយេន ឯកគ្គចិត្តោ ហុត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ តតោ បដ្ឋាយ សា ឥត្ថី អន្តរធាយិ។

តទា មហាសុភទ្ទា ឧគ្គនគរេ មិច្ឆាទិដ្ឋិកុលេ វសមានា “សត្ថា មំ អនុកម្បតូ”តិ ឧបោសថង្គំ អធិដ្ឋាយ និរាមគន្ធា ហុត្វា ឧបរិបាសាទតលេ ឋិតា “ឥមានិ បុប្ផានិ អន្តរេ អដ្ឋត្វា ទសពលស្ស មត្ថកេ វិតានំ ហុត្វា តិដ្ឋន្តុ, ទសពលោ ឥមាយ សញ្ញាយ ស្វេ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធឹ មយ្ហំ ភិក្ខំ គណ្ហតូ”តិ សច្ចកិរិយំ កត្វា អដ្ឋ សុមនបុប្ផមុដ្ឋិយោ វិស្សជ្ជេសិ។ បុប្ផានិ គន្ត្វា ធម្មទេសនាវេលាយ សត្ថុ មត្ថកេ វិតានំ ហុត្វា អដ្ឋំសុ។ សត្ថា តំ សុមនបុប្ផវិតានំ ទិស្វា ចិត្តេនេវ សុភទ្ទាយ ភិក្ខំ អធិវាសេត្វា បុនទិវសេ អរុណេ ឧដ្ឋិតេ អានន្ទត្ថេរំ អាហ – “អានន្ទ, មយំ អជ្ជ ទូរំ ភិក្ខាចារំ គមិស្សាម, បុថុជ្ជនានំ អទត្វា អរិយានំយេវ សលាកំ ទេហី”តិ។ ថេរោ ភិក្ខូនំ អារោចេសិ – “អាវុសោ, សត្ថា អជ្ជ ទូរំ ភិក្ខាចារំ គមិស្សតិ។ បុថុជ្ជនា មា គណ្ហន្តុ, អរិយាវ សលាកំ គណ្ហន្តូ”តិ។ កុណ្ឌធានត្ថេរោ – “អាហរាវុសោ, សលាក”ន្តិ បឋមំយេវ ហត្ថំ បសារេសិ។ អានន្ទោ “សត្ថា តាទិសានំ ភិក្ខូនំ សលាកំ ន ទាបេតិ, អរិយានំយេវ ទាបេតី”តិ វិតក្កំ ឧប្បាទេត្វា គន្ត្វា សត្ថុ អារោចេសិ។ សត្ថា “អាហរាបេន្តស្ស សលាកំ ទេហី”តិ អាហ។ ថេរោ ចិន្តេសិ – “សចេ កុណ្ឌធានស្ស សលាកា ទាតុំ ន យុត្តា, អថ សត្ថា បដិពាហេយ្យ, ភវិស្សតិ ឯត្ថ ការណ”ន្តិ “កុណ្ឌធានស្ស សលាកំ ទស្សាមី”តិ គមនំ អភិនីហរិ។ កុណ្ឌធានោ តស្ស បុរាគមនា ឯវ អភិញ្ញាបាទកំ ចតុត្ថជ្ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា ឥទ្ធិយា អាកាសេ ឋត្វា “អាហរាវុសោ អានន្ទ, សត្ថា មំ ជានាតិ, មាទិសំ ភិក្ខុំ បឋមំ សលាកំ គណ្ហន្តំ ន សត្ថា វារេតី”តិ ហត្ថំ បសារេត្វា សលាកំ គណ្ហិ។ សត្ថា តំ អដ្ឋុប្បត្តឹ កត្វា ថេរំ ឥមស្មឹ សាសនេ បឋមំ សលាកំ គណ្ហន្តានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ។ យស្មា អយំ ថេរោ រាជានំ ឧបត្ថម្ភំ លភិត្វា សប្បាយាហារបដិលាភេន សមាហិតចិត្តោ វិបស្សនាយ កម្មំ ករោន្តោ ឧបនិស្សយសម្បន្នតាយ ឆឡភិញ្ញោ អហោសិ។ ឯវំភូតស្សាបិ ឥមស្ស ថេរស្ស គុណេ អជានន្តា យេ បុថុជ្ជនា

ភិក្ខុ “អយំ បឋមំ សលាកំ គណ្ហតិ, កឹ នុ ខោ ឯត”ន្តិ វិមតី ឧប្បាទេន្តិ។ តេសំ តំ វិមតិវិធមនត្ថំ ថេរោ អាកាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា ឥទ្ធិបាដិហារិយំ ទស្សេត្វា អញ្ញាបទេសេន អញ្ញំ ព្យាករោន្តោ “បញ្ច ឆិន្ទេ”តិ គាថំ អភាសិ។

១. ឯវំ សោ បូរិតបុញ្ញសម្ភារានុរូបេន អរហា ហុត្វា បត្តឯតទគ្គដ្ឋានោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សវសេន បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **សត្តាហំ បដិសល្លីន**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ សត្តាហំ សត្តទិវសំ និរោធសមាបត្តិវិហារេន បដិសល្លីនំ វិវេកភូតន្តិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

កុណ្ឌធានត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

២. សាគតត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សោភិតោ នាម នាមេនាតិអាទិកំ អាយស្មតោ សាគតត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មិំ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តោ សព្ពសិប្បេសុ និប្ផត្តឹ បត្តោ នាមេន **សោភិតោ** នាម ហុត្វា តិណ្ណំ វេទានំ បារគូ សនិឃណ្ដុកេដុភានំ សាក្ខរប្បភេទានំ ឥតិហាសបញ្ចមានំ បទកោ វេយ្យាករណោ លោកាយតមហាបុរិសលក្ខណេសុ អនវយោ។ សោ ឯកទិវសំ បទុមុត្តរំ ភគវន្តំ ទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណសិរិយា សោភមានំ ឧយ្យានទ្វារេន គច្ឆន្តំ ទិស្វា អតីវ បសន្នមានសោ អនេកេហិ ឧបាយេហិ អនេកេហិ គុណវណ្ណេហិ ថោមនំ អកាសិ។ ភគវា តស្ស ថោមនំ សុត្វា “អនាគតេ គោតមស្ស ភគវតោ សាសនេ សាគតោ នាម សាវកោ ភវិស្សតី”តិ ព្យាករណំ អទាសិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ បុញ្ញានិ ករោន្តោ យាវតាយុកំ ឋត្វា តតោ ចុតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តោ។ កប្បសតសហស្សទេវមនុស្សេសុ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ។ តស្ស មាតាបិតរោ សោមនស្សំ វឌ្ឍេន្តោ សុជាតោ អាគតោតិ **សាគតោ**តិ នាមំ ករិំសុ។ សោ សាសនេ បសីទិត្វា បព្ពជិត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បត្តោ។

១៧. ឯវំ សោ បុញ្ញសម្ភារានុរូបេន បត្តអរហត្តផលោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **សោភិតោ នាម នាមេនា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ តទា បុញ្ញសម្ភារស្ស បរិបូរណសមយេ នាមេន សោភិតោ នាម ព្រាហ្មណោ អហោសិន្តិ សម្ពន្ធោ។

២១. ***វិបថា ឧទ្ធរិត្វានា***តិ វិរុទ្ធបថា កុមគ្គា, ឧប្បថា វា ឧទ្ធរិត្វា អបនេត្វា។ **បថំ អាចិក្ខសេ**តិ, ភន្តេ, សព្ពញ្ញុ តុវំ បថំ សប្បុរិសមគ្គំ និព្ពានាធិគមនុបាយំ អាចិក្ខសេ កថេសិ ទេសេសិ វិភជិ ឧត្តានី អកាសីតិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

សាគតត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៣. មហាកច្ចានត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បទុមុត្តរនាថស្សាតិអាទិកំ អាយស្មតោ កច្ចានត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ គហបតិមហាសាលកុលគេហេ និព្ពត្តេត្វា វុទ្ធិប្បត្តោ ឯកទិវសំ សត្ថុ សន្តិកេ ធម្មំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ សំខិត្តេន ភាសិតស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ វិភជន្តានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា សយម្បិ តំ ឋានន្តរំ បត្ថេន្តោ ទានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ សុមេធស្ស ភគវតោ កាលេ វិជ្ជាធរោ ហុត្វា អាកាសេន គច្ឆន្តោ សត្ថារំ ឯកស្មិំ វនសណ្ឌេ និសិន្នំ ទិស្វា បសន្នមានសោ កណិការបុប្ផេហិ បូជំ អកាសិ។

សោ តេន បុញ្ញកម្មេន អបរាបរំ សុគតីសុយេវ បរិវត្តេត្វា កស្សបទសពលស្ស កាលេ ពារាណសិយំ កុលឃរេ និព្ពត្តិត្វា បរិនិព្ពុតេ ភគវតិ សុវណ្ណចេតិយករណដ្ឋានំ ទសសហស្សគ្ឃនិកាយ សុវណ្ណិដ្ឋកាយ បូជំ កត្វា “ភគវា មយ្ហំ និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ សរីរំ សុវណ្ណវណ្ណំ ហោតូ”តិ បត្ថនំ អកាសិ។ តតោ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ឧជ្ជេនិយំ រញ្ញោ ចណ្ឌបជ្ជោតស្ស បុរោហិតស្ស គេហេ និព្ពត្តិ, តស្ស នាមគ្គហណទិវសេ មាតាបិតរោ “អម្ហាកំ បុត្តោ សុវណ្ណវណ្ណោ អត្តនោ នាមំ គហេត្វា អាគតោ”តិ **កញ្ចនមាណវោ**ត្វេវ នាមំ ករិំសុ។ សោ វុទ្ធិមន្វាយ តយោ វេទេ ឧគ្គណ្ហិត្វា បិតុ អច្ចយេន បុរោហិតដ្ឋានំ លភិ។ សោ គោត្តវសេន **កច្ចានោ**តិ បញ្ញាយិត្ថ។

រាជា ចណ្ឌបជ្ជោតោ ពុទ្ធុប្បាទំ សុត្វា, “អាចរិយ, ត្វំ តត្ថ គន្ត្វា សត្ថារំ ឥធានេហី”តិ បេសេសិ។ សោ អត្តដ្ឋមោ សត្ថុ សន្តិកំ ឧបគតោ។ តស្ស សត្ថា ធម្មំ ទេសេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ សោ សត្តហិ ជនេហិ សទ្ធិំ សហបដិសម្ភិទាហិ អរហត្តេ បតិដ្ឋាសិ។ អថ សត្ថា “ឯថ, ភិក្ខវោ”តិ ហត្ថំ បសារេសិ។ តេ តាវទេវ ទ្វង្គុលមត្តកេសមស្សុកា ឥទ្ធិមយបត្តចីវរធរា វស្សសដ្ឋិកត្ថេរា វិយ អហេសុំ។ ឯវំ ថេរោ សទត្ថំ និប្ផាទេត្វា, “ភន្តេ, រាជា បជ្ជោតោ តុម្ហាកំ បាទេ វន្ទិតុំ ធម្មញ្ច សោតុំ ឥច្ឆតី”តិ សត្ថុ អារោចេសិ។ សត្ថា “ត្វំយេវ ភិក្ខុ តត្ថ គច្ឆ, តយិ គតេបិ រាជា បសីទិស្សតី”តិ អាហ។ ថេរោ អត្តដ្ឋមោ តត្ថ គន្ត្វា រាជានំ បសាទេត្វា អវន្តីសុ សាសនំ បតិដ្ឋាបេត្វា បុន សត្ថុ សន្តិកមេវ គតោ។

៣១. ឯវំ សោ បត្តអរហត្តផលោ “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ សំខិត្តេន ភាសិតស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ វិភជន្តានំ យទិទំ មហាកច្ចានោ”តិ (អ. និ. ១.១៨៨, ១៩៧) ឯតទគ្គដ្ឋានំ បត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរនាថស្សា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **បទុមំ នាម ចេតិយ**ន្តិ បទុមេហិ ឆាទិតត្តា វា បទុមាការេហិ កតត្តា វា ភគវតោ វសនគន្ធកុដិវិហារោវ បូជនីយភាវេន ចេតិយំ, យថា “គោតមកចេតិយំ, អាឡវកចេតិយ”ន្តិ វុត្តេ តេសំ យក្ខានំ និវសនដ្ឋានំ បូជនីយដ្ឋានត្តា ចេតិយន្តិ វុច្ចតិ, ឯវមិទំ ភគវតោ វសនដ្ឋានំ ចេតិយន្តិ វុច្ចតិ, ន ធាតុនិធាយកចេតិយន្តិ វេទិតព្ពំ។ ន ហិ អបរិនិព្ពុតស្ស ភគវតោ សរីរធាតូនំ អភាវា ធាតុចេតិយំ អករិ។ **សិលាសនំ ការយិត្វា**តិ តស្សា បទុមនាមិកាយ គន្ធកុដិយា បុប្ផាធារត្ថាយ ហេដ្ឋា ផលិកមយំ សិលាសនំ ការេត្វា។ **សុវណ្ណេនាភិលេបយិ**ន្តិ តំ សិលាសនំ ជម្ពោនទសុវណ្ណេន អភិវិសេសេន លេបយិ ឆាទេសិន្តិ អត្ថោ។

៣២. **រតនាមយំ** សត្តហិ រតនេហិ កតំ ឆត្តំ **បគ្គយ្ហ** មុទ្ធនិ ធារេត្វា វាឡពីជនិញ្ច សេតបវរចាមរិញ្ច បគ្គយ្ហ ពុទ្ធស្ស អភិរោបយឹ។ **លោកពន្ធុស្ស តាទិនោ**តិ សកលលោកពន្ធុសទិសស្ស តាទិគុណសមង្គិស្ស ពុទ្ធស្ស ធារេសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

មហាកច្ចានត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៤. កាឡុទាយិត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បទុមុត្តរពុទ្ធស្សាតិអាទិកំ អាយស្មតោ កាឡុទាយិត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ហំសវតីនគរេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ កុលប្បសាទកានំ ភិក្ខូនំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា តជ្ជំ អភិនីហារំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។

សោ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ អម្ហាកំ ពោធិសត្តស្ស មាតុកុច្ឆិយំ បដិសន្ធិគ្គហណទិវសេ កបិលវត្ថុស្មិំយេវ អមច្ចគេហេ បដិសន្ធិំ គណ្ហិ, ពោធិសត្តេន សទ្ធិំ ឯកទិវសំយេវ ជាតោតិ តំ ទិវសំយេវ នំ ទុកូលចុម្ពដកេ និបជ្ជាបេត្វា ពោធិសត្តស្ស ឧបដ្ឋានត្ថាយ នយឹសុ។ ពោធិសត្តេន ហិ សទ្ធិំ ពោធិរុក្ខោ, រាហុលមាតា, ចត្តារោ និធី, អារោហនហត្ថី, អស្សកណ្ឋកោ, អានន្ទោ, ឆន្នោ, កាឡុទាយីតិ ឥមេ សត្ត ឯកទិវសេ ជាតត្តា សហជាតា នាម អហេសុំ។ អថស្ស នាមគ្គហណទិវសេ សកលនគរស្ស ឧទគ្គចិត្តទិវសេ ជាតត្តា **ឧទាយិ**ត្វេវ នាមំ អកំសុ។ ថោកំ កាឡធាតុកត្តា បន **កាឡុទាយី**តិ បញ្ញាយិត្ថ។ សោ ពោធិសត្តេន សទ្ធិំ កុមារកីឡំ កីឡន្តោ វុទ្ធិំ អគមាសិ។

អបរភាគេ លោកនាថេ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា អនុក្កមេន សព្ពញ្ញុតំ បត្វា បវត្តិតវរធម្មចក្កេ រាជគហំ ឧបនិស្សាយ វេឡុវនេ វិហរន្តេ សុទ្ធោទនមហារាជា តំ បវត្តិំ សុត្វា បុរិសសហស្សបរិវារំ ឯកំ អមច្ចំ “បុត្តំ មេ ឥធានេហី”តិ បេសេសិ។ សោ ធម្មទេសនាវេលាយំ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា បរិសបរិយន្តេ ឋិតោ ធម្មំ សុត្វា សបរិវារោ អរហត្តំ បាបុណិ។ អថ នេ សត្ថា “ឯថ, ភិក្ខវោ”តិ ហត្ថំ បសារេសិ។ សព្ពេ តង្ខណញ្ញេវ ឥទ្ធិមយបត្តចីវរធរា វស្សសដ្ឋិកត្ថេរា វិយ អហេសុំ។ អរហត្តប្បត្តិតោ បដ្ឋាយ បន អរិយា មជ្ឈត្តាវ ហោន្តិ។ តស្មា រញ្ញា បហិតសាសនំ ទសពលស្ស ន កថេសិ។ រាជា “នេវ គតោ អាគច្ឆតិ, ន សាសនំ សុយ្យតី”តិ អបរំ អមច្ចំ បុរិសសហស្សេហិ បេសេសិ។ តស្មិម្បិ តថា បដិបន្នេ អបរម្បិ បេសេសីតិ ឯវំ នវហិ បុរិសសហស្សេហិ សទ្ធិំ នវ អមច្ចេ បេសេសិ។ សព្ពេ អរហត្តំ បត្វា តុណ្ហី អហេសុំ។

អថ រាជា ចិន្តេសិ – “ឯត្តកា ជនា មយិ សិនេហាភាវេន ទសពលស្ស ឥធាគមនត្ថាយ ន កិញ្ចិ កថយឹសុ, អយំ ខោ ឧទាយិ ទសពលេន សមវយោ, សហបំសុកីឡិកោ, មយិ ច សិនេហោ អត្ថិ, ឥមំ បេសេស្សាមី”តិ តំ

បក្កោសាបេត្វា, “តាត, ត្វំ បុរិសសហស្សបរិវារោ រាជគហំ គន្ត្វា ទសពលំ ឥធានេហី”តិ វត្វា បេសេសិ។ សោ បន គច្ឆន្តោ “សចាហំ, ទេវ, បព្ពជិតុំ លភិស្សាមិ, ឯវាហំ ភគវន្តំ ឥធានេស្សាមី”តិ វត្វា “យំ កិញ្ចិ កត្វា មម បុត្តំ ទស្សេហី”តិ វុត្តោ រាជគហំ គន្ត្វា សត្ថុ ធម្មទេសនវេលាយំ បរិសបរិយន្តេ ឋិតោ ធម្មំ សុត្វា សបរិវារោ អរហត្តំ បត្វា ឯហិភិក្ខុភាវេ បតិដ្ឋាសិ។ អរហត្តំ បន បត្វា “ន តាវាយំ ទសពលស្ស កុលនគរំ គន្តុំ កាលោ, វសន្តេ បន ឧបគតេ បុប្ផិតេ វនសណ្ឌេ ហរិតតិណសញ្ឆន្នាយ ភូមិយា គមនកាលោ ភវិស្សតី”តិ កាលំ បដិមានេន្តោ វសន្តេ សម្បត្តេ សត្ថុ កុលនគរំ គន្តុំ គមនមគ្គវណ្ណំ សំវណ្ណេន្តោ –

“អង្គារិនោ ទានិ ទុមា ភទន្តេ, ផលេសិនោ ឆទនំ វិប្បហាយ;
តេ អច្ចិមន្តោវ បភាសយន្តិ, សមយោ មហាវីរ ភាគី រសានំ។

“ទុមានិ ផុល្លានិ មនោរមានិ, សមន្តតោ សព្ពទិសា បវន្តិ;
បត្តំ បហាយ ផលមាសសានា, កាលោ ឥតោ បក្កមនាយ វីរ។

“នេវាតិសីតំ ន បនាតិឧណ្ហំ, សុខា ឧតុ អទ្ធនិយា ភទន្តេ;
បស្សន្តុ តំ សាកិយា កោឡិយា ច, បច្ឆាមុខំ រោហិនិយំ តរន្តំ។

“អាសាយ កសតេ ខេត្តំ, ពីជំ អាសាយ វប្បតិ;
អាសាយ វាណិជា យន្តិ, សមុទ្ទំ ធនហារកា;
យាយ អាសាយ តិដ្ឋាមិ, សា មេ អាសា សមិជ្ឈតុ។ (ថេរគា. ៥២៧-៥៣០);

“នាតិសីតំ នាតិឧណ្ហំ, នាតិទុព្ភិក្ខឆាតកំ;
សទ្ទលា ហរិតា ភូមិ, ឯស កាលោ មហាមុនិ។ (អ. និ. អដ្ឋ. ១.១.២២៥);

“បុនប្បុនញ្ចេវ វបន្តិ ពីជំ, បុនប្បុនំ វស្សតិ ទេវរាជា;
បុនប្បុនំ ខេត្តំ កសន្តិ កស្សកា, បុនប្បុនំ ធញ្ញមុបេតិ រដ្ឋំ។

“បុនប្បុនំ យាចនកា ចរន្តិ, បុនប្បុនំ ទានបតី ទទន្តិ;
បុនប្បុនំ ទានបតី ទទិត្វា, បុនប្បុនំ សគ្គមុបេន្តិ ឋានំ។

“វីរោ ហវេ សត្តយុគំ បុនេតិ, យស្មិំ កុលេ ជាយតិ ភូរិបញ្ញោ;
មញ្ញាមហំ សក្កតិ ទេវទេវោ, តយា ហិ ជាតោ មុនិ សច្ចនាមោ។

“សុទ្ធោទនោ នាម បិតា មហេសិនោ, ពុទ្ធស្ស មាតា បន មាយនាមា;
យា ពោធិសត្តំ បរិហរិយ កុច្ឆិនា, កាយស្ស ភេទា តិទិវម្ហិ មោទតិ។

“សា គោតមី កាលកតា ឥតោ ចុតា, ទិព្ពេហិ កាមេហិ សមង្គិភូតា;
សា មោទតិ កាមគុណេហិ បញ្ចហិ, បរិវារិតា ទេវគណេហិ តេហី”តិ។ (ថេរគា. ៥៣១-៥៣៥);

ឥមា គាថា អភាសិ។ តត្ថ **អង្គារិនោ**តិ អង្គារានិ វិយាតិ អង្គារានិ។ អង្គារានិ រត្តបវាឡវណ្ណានិ រុក្ខានំ បុប្ផផលានិ, តានិ ឯតេសំ សន្តីតិ អង្គារិនោ, អតិលោហិតកុសុមកិសលយេហិ អង្គាររុក្ខសម្បរិកិណ្ណា វិយាតិ អត្ថោ។ **ទានី**តិ ឥមស្មិំ កាលេ។ **ទុមា**តិ រុក្ខា។ **ភទន្តេ**តិ ភទ្ទំ អន្តេ ឯតស្សាតិ, “ភទន្តេ”តិ ឯកស្ស ទ-ការស្ស លោបំ កត្វា វុច្ចតិ។ គុណវិសេសយុត្តោ, គុណវិសេសយុត្តានញ្ច អគ្គភូតោ សត្ថា។ តស្មា, ភទន្តេតិ សត្ថុ អាលបនមេវ, បច្ចត្តវចនញ្ចេតំ ឯការន្តំ “សុគតេ បដិកម្មេ សុខេ ទុក្ខេ ជីវេ”តិអាទីសុ វិយ។ ឥធ បន សម្ពោធនត្ថេ ទដ្ឋព្ពំ។ តេន វុត្តំ, “ភទន្តេតិ អាលបន”ន្តិ។ “ភទ្ទសទ្ទេន សមានត្ថំ បទន្តរមេក”ន្តិ កេចិ។ ផលានិ ឯសន្តីតិ **ផលេសិនោ**។ អចេតនេបិ ហិ សចេតនកិរិយំ អាហ។ ឯវំ ថេរេន យាចិតោ ភគវា តត្ថ គមនេ ពហូនំ វិសេសាធិគមនំ ទិស្វា វីសតិសហស្សខីណាសវបរិវុតោ រាជគហតោ អតុរិតចារិកាវសេន កបិលវត្ថុគាមិមគ្គំ បដិបជ្ជិ។ ថេរោ ឥទ្ធិយា កបិលវត្ថុំ គន្ត្វា រញ្ញោ បុរតោ អាកាសេ ឋិតោវ អទិដ្ឋបុព្ពវេសំ ទិស្វា រញ្ញា “កោសិ ត្វ”ន្តិ បុច្ឆិតោ “អមច្ចបុត្តំ តយា ភគវតោ សន្តិកំ បេសិតំ មំ ន ជានាសិ, ត្វំ ឯវំ បន ជានាហី”តិ ទស្សេន្តោ –

“ពុទ្ធស្ស បុត្តោម្ហិ អសយ្ហសាហិនោ, អង្គីរសស្សប្បដិមស្ស តាទិនោ;
បិតុបិតា មយ្ហំ តុវំសិ សក្ក, ធម្មេន មេ គោតម អយ្យកោសី”តិ។ (ថេរគា. ៥៣៦) –

គាថមាហ។

តត្ថ **ពុទ្ធស្ស បុត្តោម្ហី**តិ សព្ពញ្ញុពុទ្ធស្ស ឱរស្សោ បុត្តោ អម្ហិ។ **អសយ្ហសាហិនោ**តិ អភិសម្ពោធិតោ បុព្ពេ បបេត្វា មហាពោធិសត្តំ អញ្ញេហិ សហិតុំ វហិតុំ អសក្កុណេយ្យត្តា អសយ្ហស្ស សកលស្ស ពោធិសម្ភារស្ស មហាការុណិកាធិការស្ស ច សហនតោ វហនតោ, តតោ បរម្បិ អញ្ញេហិ សហិតុំ អភិភវិតុំ អសក្កុណេយ្យត្តា អសយ្ហានំ បញ្ចន្នំ មារានំ សហនតោ អភិភវនតោ, អាសយានុសយចរិតាធិមុត្តិអាទិវិភាគាវពោធនេន យថារហំ វេនេយ្យានំ ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកបរមត្ថេហិ អនុសាសនីសង្ខាតស្ស អញ្ញេហិ អសយ្ហស្ស ពុទ្ធកិច្ចស្ស សហនតោ, តត្ថ វា សាធុការិភាវតោ អសយ្ហសាហិនោ។ **អង្គីរសស្សា**តិ អង្គីកតសីលាទិសម្បត្តិកស្ស។ អង្គមង្គេហិ និច្ឆរណកឱភាសស្សាតិ អបរេ។ កេចិ បន “អង្គីរសោ, សិទ្ធត្ថោតិ ទ្វេ នាមានិ បិតរាយេវ គហិតានី”តិ វទន្តិ។ **អប្បដិមស្សា**តិ អនូបមស្ស។ ឥដ្ឋានិដ្ឋេសុ តាទិលក្ខណប្បត្តិយា **តាទិនោ។ បិតុបិតា មយ្ហំ តុវំសី**តិ អរិយជាតិវសេន មយ្ហំ បិតុ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស លោកវោហារេន ត្វំ បិតា អសិ។ **សក្កា**តិ ជាតិវសេន រាជានំ អាលបតិ។ **ធម្មេនា**តិ សភាវេន អរិយជាតិ លោកិយជាតីតិ ទ្វិន្នំ ជាតីនំ សភាវសមោធានេន។ **គោតមា**តិ រាជានំ គោត្តេន អាលបតិ។ **អយ្យកោសី**តិ បិតាមហោ អសិ។ ឯត្ថ ច “ពុទ្ធស្ស បុត្តោម្ហី”តិអាទី វទន្តោ ថេរោ អញ្ញំ ព្យាកាសិ។

ឯវំ បន អត្តានំ ជានាបេត្វា ហដ្ឋតុដ្ឋេន រញ្ញា មហារហេ បល្លង្កេ និសីទាបេត្វា អត្តនោ បដិយាទិតស្ស នានគ្គរសភោជនស្ស បត្តំ បូរេត្វា ទិន្នេ គមនាការំ ទស្សេសិ។ “កស្មា, ភន្តេ, គន្តុកាមត្ថ, ភុញ្ជថា”តិ ច វុត្តេ, “សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា ភុញ្ជិស្សាមី”តិ។ “កហំ បន សត្ថា”តិ? “វីសតិសហស្សភិក្ខុបរិវារោ តុម្ហាកំ ទស្សនត្ថាយ មគ្គំ បដិបន្នោ”តិ។ “តុម្ហេ ឥមំ បិណ្ឌបាតំ ភុញ្ជថ, អញ្ញំ ភគវតោ ហរិស្សថ។ យាវ ច មម បុត្តោ ឥមំ នគរំ សម្បាបុណាតិ, តាវស្ស ឥតោ បិណ្ឌបាតំ ហរថា”តិ វុត្តេ ថេរោ ភត្តកិច្ចំ កត្វា រញ្ញោ បរិសាយ ច ធម្មំ កថេត្វា សត្ថុ អាគមនតោ បុរេតរមេវ សកលរាជនិវេសនំ រតនត្តយេ អភិប្បសន្នំ ករោន្តោ សព្ពេសំ បស្សន្តានំយេវ សត្ថុ អាហរិតព្ពភត្តបុណ្ណំ បត្តំ អាកាសេ វិស្សជ្ជេត្វា សយម្បិ វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា បិណ្ឌបាតំ ឧបនាមេត្វា សត្ថុ ហត្ថេ បបេសិ។ សត្ថា តំ បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជិ។ ឯវំ សដ្ឋិយោជនមគ្គេ ទិវសេ ទិវសេ យោជនំ គច្ឆន្តស្ស ភគវតោ រាជគេហតោយេវ បិណ្ឌបាតំ អាហរិត្វា អទាសិ។ អថ នំ ភគវា “អយំ មយ្ហំ បិតុនោ សកលនិវេសនំ បសាទេតី”តិ “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ កុលប្បសាទកានំ ភិក្ខូនំ យទិទំ កាឡុទាយី”តិ (អ. និ. ១.២១៩, ២២៥) កុលប្បសាទកានំ អគ្គដ្ឋានេ បបេសិ។

៤៨-៩. ឯវំ សោ កតបុញ្ញសម្ភារានុរូបេន អរហត្តំ បត្វា បត្តឯតទគ្គដ្ឋានោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សវសេន បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរស្ស ពុទ្ធស្សា**តិអាទិមាហ។ **អទ្ធានំ បដិបន្នស្សា**តិ អបររដ្ឋំ គមនត្ថាយ ទូរមគ្គំ បដិបជ្ជន្តស្ស។ **ចរតោ ចារិកំ តទា**តិ អន្តោមណ្ឌលំ មជ្ឈេមណ្ឌលំ ពាហិមណ្ឌលន្តិ តីណិ មណ្ឌលានិ តទា ចារិកំ ចរតោ ចរន្តស្ស **បទុមុត្តរពុទ្ធស្ស** ភគវតោ **សុផុល្លំ** សុដ្ឋុ ផុល្លំ បពោធិតំ **គយ្ហ** គហេត្វា ន កេវលមេវ បទុមំ, ឧប្បលញ្ច **មល្លិកំ** វិកសិតំ អហំ គយ្ហ ឧភោហិ ហត្ថេហិ គហេត្វា បូរេសិន្តិ សម្ពន្ធោ។ **បរមន្នំ គហេត្វានា**តិ បរមំ ឧត្តមំ សេដ្ឋំ មធុរំ សព្ពសុបក្កំ សាលិឱទនំ គហេត្វា សត្ថុនោ **អទាសី** ភោជេសិន្តិ អត្ថោ។

៩៧. **សក្យានំ នន្ទិជននោ**តិ សក្យរាជកុលានំ ភគវតោ ញាតីនំ អារោហបរិណាហរូបយោព្ពនវចនាលបនសម្បត្តិយា នន្ទុំ តុដ្ឋឹ ជនេន្តោ ឧប្បាទេន្តោ។ **ញាតិពន្ធុ ភវិស្សតី**តិ ញាតោ បាកដោ ពន្ធុ ភវិស្សតិ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

កាឡុទាយិត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៥. មោឃរាជត្ថេរអបទានវណ្ណនា

អត្ថទស្សី តុ ភគវាតិអាទិកំ អាយស្មតោ មោឃរាជត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តិត្វា វិញ្ញុតំ បត្តោ ឯកទិវសំ សត្ថុ សន្តិកេ ធម្មំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ លូខចីវរធរានំ អគ្គដ្ឋានេ បបេន្តំ ទិស្វា តំ ឋានន្តរំ អាកង្ខន្តោ បណិធានំ កត្វា តត្ថ តត្ថ ភវេ បុញ្ញានិ ករោន្តោ អត្ថទស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ បុន ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិត្វា ព្រាហ្មណានំ វិជ្ជាសិប្បេសុ និប្ផត្តឹ គតោ ឯកទិវសំ អត្ថទស្សឹ ភគវន្តំ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតំ វថិយំ គច្ឆន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា សិរសិ អញ្ជលឹ កត្វា “យាវតា រូបិនោ សត្តា”តិអាទីហិ ឆហិ គាថាហិ អភិត្ថវិត្វា ភាជនំ បូរេត្វា មធុំ ឧបនេសិ។ សត្ថា តំ បដិគ្គហេត្វា អនុមោទនំ អកាសិ។ សោ តេន

បុញ្ញកម្មេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ កស្សបភគវតោ កាលេ កដ្ឋវាហនស្ស នាម រញ្ញោ អមច្ចោ ហុត្វា និព្ពត្តោ តេន សត្ថុ អានយនត្ថាយ បេសិតោ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា ធម្មំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិត្វា វីសតិវស្សសហស្សានិ សមណធម្មំ កត្វា តតោ ចុតោ ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ សុគតីសុយេវ បរិវត្តេន្តោ ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិត្វា **មោឃរាជា**តិ លទ្ធនាមោ ពាវរិយព្រាហ្មណស្ស សន្តិកេ ឧគ្គហិតសិប្បោ សំវេគជាតោ តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា តាបសសហស្សបរិវារោ អជិតាទីហិ សទ្ធិំ សត្ថុ សន្តិកំ បេសិតោ តេសំ បន្នរសមោ ហុត្វា បញ្ហំ បុច្ឆិត្វា វិស្សជ្ជនបរិយោសានេ អរហត្តំ បាបុណិ។ អរហត្តំ បន បត្វា សត្ថលូខំ សុត្តលូខំ រជនលូខន្តិ វិសេសេន តិវិធេនបិ លូខេន សមន្នាគតំ បំសុកូលំ ធារេសិ។ តេន នំ សត្ថា លូខចីវរធរានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ។

៦៤. ឯវំ សោ បណិធានានុរូបេន អរហត្តផលំ បត្វា អត្តនោ បុព្ពសម្ភារំ ទិស្វា បុព្ពកម្មាបទានំ បកាសេន្តោ **អត្ថទស្សី តុ ភគវា**តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ ឧត្តានត្ថមេវ។

៧៣. **បុដកំ បូរយិត្វានា**តិ បុដកំ វុច្ចតិ វារកំ, ឃដំ វា។ **អនេឡកំ** និទ្ទោសំ មក្ខិកណ្ឌវិរហិតំ ខុទ្ទមធុនា ឃដំ បូរេត្វា តំ ឧភោហិ ហត្ថេហិ **បគ្គយ្ហ** បការេន អាទរេន គហេត្វា **មហេសិនោ** ភគវតោ ឧបនេសិន្តិ សម្ពន្ធោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

មោឃរាជត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៦. អធិមុត្តត្ថេរអបទានវណ្ណនា

និព្ពុតេ លោកនាថម្ហីតិអាទិកំ អាយស្មតោ អធិមុត្តត្ថេរស្ស អបទានំ (ថេរគា. អដ្ឋ. ២.អធិមុត្តត្ថេរគាថាវណ្ណនា)។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ អត្ថទស្សិម្ហិ លោកនាថេ បរិនិព្ពុតេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ រតនត្តយេ បសន្នោ ភិក្ខុសង្ឃំ និមន្តេត្វា ឧច្ឆូហិ មណ្ឌបំ ការេត្វា មហាទានំ បវត្តេត្វា បរិយោសានេ សន្តិបទំ បណិធេសិ។ សោ តតោ ចុតោ ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ សាសនេ បសីទិត្វា សទ្ធាយ បតិដ្ឋិតត្តា **អធិមុត្តត្ថេរោ**តិ បាកដោ។

៨៤. ឯវំ កតសម្ភារវសេន អរហត្តំ បត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **និព្ពុតេ លោកនាថម្ហី**តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

អធិមុត្តត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៧. លសុណទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ហិមវន្តស្សាវិទូរេតិអាទិកំ អាយស្មតោ លសុណទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ ឯសោបាយស្មា បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តិត្វា វិញ្ញុតំ បត្តោ ឃរាវាសេ អាទីនវំ ទិស្វា គេហំ បហាយ តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ហិមវន្តំ និស្សាយ វនេ វសន្តោ ពហូនិ លសុណានិ រោបេត្វា តទេវ វនមូលផលញ្ច ខាទន្តោ វិហាសិ។ សោ ពហូនិ លសុណានិ កាជេនាទាយ មនុស្សបថំ អាហរិត្វា បសន្នោ ទានំ ទត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស ភេសជ្ជត្ថាយ ទត្វា គច្ឆតិ។ ឯវំ សោ យាវជីវំ បុញ្ញានិ កត្វា តេនេវ បុញ្ញពលេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឧភយសម្បត្តិំ អនុភវិត្វា កមេន ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ឧប្បន្នោ បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា នចិរស្សេវ អរហត្តំ បត្តោ បុព្ពកម្មវសេន **លសុណទាយកត្ថេរោ**តិ បាកដោ។

៨៩. អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ហិមវន្តស្សាវិទូរេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ ហិមាលយបព្ពតស្ស បរិយោសានេ មនុស្សានំ សញ្ចរណដ្ឋានេ យទា វិបស្សី ភគវា ឧទបាទិ, តទា អហំ តាបសោ អហោសិន្តិ សម្ពន្ធោ។ **លសុណំ ឧបជីវាមី**តិ វត្តលសុណំ រោបេត្វា តទេវ គោចរំ កត្វា ជីវិកំ កប្បេមីតិ អត្ថោ។ តេន វុត្តំ “លសុណំ មយ្ហភោជន”ន្តិ។

៩០. **ខារិយោ បូរយិត្វានា**តិ តាបសភាជនានិ លសុណេន បូរយិត្វា កាជេនាទាយ **សង្ឃារាមំ** សង្ឃស្ស វសនដ្ឋានំ ហេមន្តាទីសុ តីសុ កាលេសុ សង្ឃស្ស ចតូហិ ឥរិយាបថេហិ វសនវិហារំ **អគច្ឆិំ** អគមាសិន្តិ អត្ថោ។ **ហដ្ឋោ ហដ្ឋេន ចិត្តេនា**តិ អហំ សន្តុដ្ឋោ សោមនស្សយុត្តចិត្តេន សង្ឃស្ស លសុណំ អទាសិន្តិ អត្ថោ។

៩១. **វិបស្សិស្ស…បេ…. និរតស្សហ**ន្តិ នរានំ អគ្គស្ស សេដ្ឋស្ស អស្ស វិបស្សិស្ស ភគវតោ សាសនេ និរតោ និស្សេសេន រតោ អហន្តិ សម្ពន្ធោ។ **សង្ឃស្ស…បេ…. មោទហ**ន្តិ អហំ សង្ឃស្ស លសុណទានំ ទត្វា **សគ្គម្ហិ** សុដ្ឋុ អគ្គស្មិំ ទេវលោកេ អាយុកប្បំ ទិព្ពសម្បត្តិំ អនុភវមានោ មោទិំ, សន្តុដ្ឋោ ភវាមីតិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

លសុណទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៨. អាយាគទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

និព្ពុតេ លោកនាថម្ហីតិអាទិកំ អាយស្មតោ អាយាគទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សិខិស្ស ភគវតោ បរិនិព្ពុតកាលេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ សាសនេ បសន្នោ វឌ្ឍកីនំ មូលំ ទត្វា អតិមនោហរំ ទីឃំ ភោជនសាលំ ការាបេត្វា ភិក្ខុសង្ឃំ និមន្តេត្វា បណីតេនាហារេន ភោជេត្វា មហាទានំ ទត្វា ចិត្តំ បសាទេសិ។ សោ យាវតាយុកំ បុញ្ញានិ កត្វា ទេវមនុស្សេសុយេវ សំសរន្តោ ឧភយសម្បត្តិំ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិត្វា ឃដេន្តោ វាយមន្តោ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា ន ចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណិ។ បុព្ពេ កតបុញ្ញវសេន **អាយាគត្ថេរោ**តិ បាកដោ។

៩៤. ឯវំ សោ កតបុញ្ញសម្ភារវសេន អរហត្តំ បត្វា អត្តនា បុព្ពេ កតកុសលកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **និព្ពុតេ លោកនាថម្ហី**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **និព្ពុតេ**តិ **វទតំ** “មយំ ពុទ្ធា”តិ វទន្តានំ អន្តរេ **វរេ** ឧត្តមេ សិខិម្ហិ ភគវតិ បរិនិព្ពុតេតិ អត្ថោ។ **ហដ្ឋោ ហដ្ឋេន ចិត្តេនា**តិ សទ្ធាតាយ ហដ្ឋបហដ្ឋោ សោមនស្សយុត្តចិត្តតាយ បហដ្ឋេន ចិត្តេន **ឧត្តមំ ថូបំ** សេដ្ឋំ ចេតិយំ **អវន្ទឹ** បណាមយិន្តិ អត្ថោ។

៩៥. **វឌ្ឍកីហិ កថាបេត្វា**តិ “ភោជនសាលាយ បមាណំ កិត្តក”ន្តិ បមាណំ កថាបេត្វាតិ អត្ថោ។ **មូលំ ទត្វានហំ តទា**តិ តទា តស្មិំ កាលេ អហំ កម្មករណត្ថាយ តេសំ វឌ្ឍកីនំ មូលំ ទត្វា **អាយាគំ** អាយតំ ទីឃំ ភោជនសាលំ អហំ សន្តុដ្ឋោ សោមនស្សចិត្តេន ការាបេសហំ ការាបេសឹ អហន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

៩៧. **អាយាគស្ស ឥទំ ផល**ន្តិ ភោជនសាលទានស្ស ឥទំ វិបាកន្តិ អត្ថោ។

អាយាគទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៩. ធម្មចក្កិកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោតិអាទិកំ អាយស្មតោ ធម្មចក្កិកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ បុត្តទារេហិ វឌ្ឍិតោ វិភវសម្បន្នោ មហាភោគោ, សោ រតនត្តយេ បសន្នោ សទ្ធាជាតោ ធម្មសភាយំ ធម្មាសនស្ស បិដ្ឋិតោ រតនមយំ ធម្មចក្កំ ការេត្វា បូជេសិ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន ទេវមនុស្សេសុ និព្ពត្តដ្ឋានេសុ សក្កសម្បត្តិំ ចក្កវត្តិសម្បត្តិញ្ច អនុភវិត្វា កមេន ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ ឧប្បន្នោ វិភវសម្បន្នោ សញ្ជាតសទ្ធោ បព្ពជិត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា នចិរស្សេវ អរហត្តំ បត្វា បុព្ពេ កតកុសលនាមសទិសនាមេន **ធម្មចក្កិកត្ថេរោ**តិ បាកដោ ជាតោ អហោសិ។

១០២. សោ បុញ្ញសម្ភារានុរូបេន បត្តអរហត្តផលោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា ជាតសោមនស្សោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ**តិអាទិមាហ។ **សីហាសនស្ស សម្មុខា**តិ សីហស្ស ភគវតោ និសិន្នស្ស សម្មុខា ពុទ្ធាសនស្ស អភិមុខដ្ឋានេតិ អត្ថោ, **ធម្មចក្កំ មេ ឋបិត**ន្តិ មយា ធម្មចក្កាការេន ឧភតោ សីហរូបំ ទស្សេត្វា មជ្ឈេ អាទាសសទិសំ ការេត្វា កតំ ធម្មចក្កំ ឋបិតំ បូជិតំ។ កី ភូតំ? វិញ្ញូហិ មេធាវីហិ “អតីវ សុន្ទរ”ន្តិ **វណ្ណិតំ** ថោមិតំ សុកតំ ធម្មចក្កន្តិ សម្ពន្ធោ។

១០៣. **ចារុវណ្ណោវ សោភាមី**តិ សុវណ្ណវណ្ណោ ឥវ សោភាមិ វិរោចាមីតិ អត្ថោ។ “ចតុវណ្ណេហិ សោភាមី”តិបិ បាឋោ, តស្ស ខត្តិយព្រាហ្មណវេស្សសុទ្ទជាតិសង្ខាតេហិ ចតូហិ វណ្ណេហិ **សោភាមិ** វិរោចាមីតិ អត្ថោ។ **សយោគ្គពលវាហនោ**តិ សុវណ្ណសិវិកាទីហិ យោគ្គេហិ ច សេនាបតិមហាមត្តាទីហិ សេវកេហិ ពលេហិ ច ហត្ថិ

អស្សរថសង្ខាតេហិ វាហនេហិ ច សហិតោតិ អត្ថោ។ **ពាហុជ្ជនា** ពហវោ មនុស្សា **អនុយន្តា** មមានុវត្តន្តា **និច្ចំ** និច្ចកាលំ បរិវារេន្តីតិ សម្ពន្ធោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

ធម្មចក្កិកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

១០. កប្បរុក្ខិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោតិអាទិកំ អាយស្មតោ កប្បរុក្ខិយត្ថេរស្ស អបទានំ (ថេរគា. អដ្ឋ. ២.៥៧៦)។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តេសុ តេសុ ភវេសុ និព្ពានាធិគមូបាយភូតានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ កាលេ វិភវសម្បន្នេ ឯកស្មិំ កុលេ និព្ពត្តោ មហទ្ធនោ មហាភោគោ សត្តរិ បសន្នោ សត្តហិ រតនេហិ វិចិត្តំ សុវណ្ណមយំ កប្បរុក្ខំ ការេត្វា សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ ចេតិយស្ស សម្មុខេ ឋបេត្វា បូជេសិ។ សោ ឯវរូបំ បុញ្ញំ កត្វា យាវតាយុកំ ឋត្វា តតោ ចុតោ សុគតីសុយេវ សំសរន្តោ កមេន ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ ឃរាវាសំ សណ្ឋបេត្វា រតនត្តយេ បសន្នោ ធម្មំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ សត្ថុ អារាធេត្វា បព្ពជិតោ នចិរស្សេវ អរហត្តំ បត្វា បុព្ពេ កតកុសលនាមេន **កប្បរុក្ខិយត្ថេរោ**តិ បាកដោ អហោសិ។

១០៨. សោ ឯវំ បត្តអរហត្តផលោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សវសេន បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ**តិអាទិមាហ។ **ថូបសេដ្ឋស្ស សម្មុខា**តិ សេដ្ឋស្ស ឧត្តមស្ស ធាតុនិហិតថូបស្ស ចេតិយស្ស សម្មុខដ្ឋានេ **វិចិត្តទុស្សេ** អនេកវណ្ណេហិ វិសមេន វិសទិសេន ចិត្តេន មនោហរេ ចិនបដ្ដសោមារបដ្ដាទិកេ ទុស្សេ ។ **លគេត្វា** ឱលគ្គេត្វា កប្បរុក្ខំ **ឋបេសឹ** អហំ បតិដ្ឋបេសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

កប្បរុក្ខិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

ចតុត្ថវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

៥. ឧបាលិវគ្គោ

១. ភាគិនេយ្យុបាលិត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ខីណាសវសហស្សេហីតិអាទិកំ អាយស្មតោ ឧបាលិត្ថេរស្ស ភាគិនេយ្យុបាលិត្ថេរស្ស អបទានំ។ ឯសោ ហិ ថេរោ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តស្មិំ តស្មិំ ភវេ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មិំ កុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ ឃរាវាសេ អាទីនវំ ទិស្វា គេហំ បហាយ តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា បញ្ចាភិញ្ញាអដ្ឋសមាបត្តិលាភី ហុត្វា ហិមវន្តេ វាសំ កប្បេសិ។ តស្មិំ សមយេ បទុមុត្តរោ ភគវា វិវេកកាមោ ហិមវន្តំ បាវិសិ។ តាបសោ ភគវន្តំ បុណ្ណចន្ទមិវ វិរោចមានំ ទូរតោវ ទិស្វា បសន្នមានសោ អជិនចម្មំ អំសេ កត្វា អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ វន្ទិត្វា ឋិតកោវ ទសនខសមោធានញ្ជលិំ សិរសិ បតិដ្ឋបេត្វា អនេកាហិ ឧបមាហិ អនេកេហិ ថុតិវចនេហិ ភគវន្តំ ថោមេសិ។ តំ សុត្វា ភគវា – “អយំ តាបសោ អនាគតេ គោតមស្ស នាម ភគវតោ សាសនេ បព្ពជិត្វា វិនយេ តិខិណបញ្ញានំ អគ្គោ ភវិស្សតី”តិ ព្យាករណមទាសិ។ សោ យាវតាយុកំ ឋត្វា អបរិហីនជ្ឈានោ ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តិ។ តតោ ចុតោ ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ សម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ កបិលវត្ថុនគរេ ឧបាលិត្ថេរស្ស ភាគិនេយ្យោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ សោ កមេន វុទ្ធិប្បត្តោ មាតុលស្ស ឧបាលិត្ថេរស សន្តិកេ បព្ពជិត្វា កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។ សោ អត្តនោ អាចរិយស្ស សមីបេ វសិតត្តា វិនយបញ្ញេ តិខិណញាណោ អហោសិ។ អថ ភគវា “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខូនំ វិនយបញ្ញេ តិខិណបញ្ញានំ ភិក្ខូនំ យទិទំ ភាគិនេយ្យុបាលី”តិ តំ ឯតទគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ។

១. សោ ឯវំ ឯតទគ្គដ្ឋានំ បត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ខីណាសវសហស្សេហី**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អា** សមន្តតោ យាវភវគ្គា សវន្តិ បវត្តន្តីតិ អាសវា។ កាមាសវាទយោ ចត្តារោ អាសវា, តេ ខីណា សោសិតា វិសោសិតា វិទ្ធំសិតា យេហិ តេតិ ខីណាសវា, តេយេវ សហស្សា ខីណាសវសហស្សា, តេហិ ខីណាសវសហស្សេហិ ។ **បរេតោ** បរិវុតោ **លោកនាយកោ** លោកស្ស និព្ពានបាបនកោ វិវេកំ អនុយុត្តោ បដិសល្លិតុំ ឯកីភវិតុំ គច្ឆតេតិ សម្ពន្ធោ។

២. **អជិនេន និវត្ថោហ**ន្តិ អហំ អជិនមិគចម្មេន បដិច្ឆន្នោ, អជិនចម្មវសនោតិ អត្ថោ។ **តិទណ្ឌបរិធារកោ**តិ កុណ្ឌិកដ្ឋបនត្ថាយ តិទណ្ឌំ គហេត្វា ធារេន្តោតិ អត្ថោ។ ភិក្ខុសង្ឃេន បរិព្យូឡ្ហំ បរិវារិតំ លោកនាយកំ អទ្ទសន្តិ សម្ពន្ធោ។ សេសំ បាកដមេវាតិ។

ភាគិនេយ្យុបាលិត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

២. សោណកោឡិវិសត្ថេរអបទានវណ្ណនា

អនោមទស្សិស្ស មុនិនោតិអាទិកំ អាយស្មតោ កោឡិវិសត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ អនោមទស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វយប្បត្តោ បុត្តទារេហិ វឌ្ឍិតោ វិភវសម្បន្នោ ភគវតោ ចង្កមនត្ថាយ សោភនំ ចង្កមំ ការេត្វា សុធាបរិកម្មំ ការេត្វា អាទាសតលមិវ សមំ វិជ្ជោតមានំ កត្វា ទីបធូបបុប្ផាទីហិ សជ្ជេត្វា ភគវតោ និយ្យាទេត្វា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ បណីតេនាហារេន បូជេសិ។ សោ ឯវំ យាវជីវំ បុញ្ញានិ កត្វា តតោ ចវិត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តោ។ តត្ថ បាឡិយា វុត្តនយេន ទិព្ពសម្បត្តិំ អនុភវិត្វា អន្តរា ឱក្កាកកុលប្បសុតោតិ តំ សព្ពំ បាឡិយា វុត្តានុសារេន វេទិតព្ពំ។ បច្ឆិមភវេ បន កោលិយរាជវំសេ ជាតោ វយប្បត្តោ កោដិអគ្ឃនកស្ស កណ្ណបិឡន្ធនស្ស ធារិតត្តា **កោដិកណ្ណោ**តិ, **កុដិកណ្ណោ**តិ ច បាកដោ អហោសិ។ សោ ភគវតិ បសន្នោ ធម្មំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា នចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណិ។

២៥. សោ អរហា ហុត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **អនោមទស្សិស្ស មុនិនោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អនោមទស្សិស្សា**តិ អនោមំ អលាមកំ សុន្ទរំ ទស្សនំ ទ្វត្តិំសមហាបុរិសលក្ខណបដិមណ្ឌិតត្តា ព្យាមប្បភាមណ្ឌលោបសោភិតត្តា អារោហបរិណាហេន សមន្នាគតត្តា ច ទស្សនីយំ សរីរំ យស្ស ភគវតោ សោ អនោមទស្សី, តស្ស អនោមទស្សិស្ស មុនិនោតិ អត្ថោ។ **តាទិនោ**តិ ឥដ្ឋានិដ្ឋេសុ អកម្បិយសភាវស្ស។ **សុធាយ លេបនំ កត្វា**តិ សុធាយ អវលិត្តំ កត្វា ទីបធូបបុប្ផធជបដាកាទីហិ ច អលង្កតំ ចង្កមំ **ការយិំ** អកាសិន្តិ អត្ថោ។ សេសគាថានំ អត្ថោ បាឡិយា អនុសារេន សុវិញ្ញេយ្យោវ។

៣៥. បរិវារសម្បត្តិធនសម្បត្តិសង្ខាតំ យសំ ធារេតីតិ យសោធរោ, សព្ពេ ឯតេ សត្តសត្តតិចក្កវត្តិរាជានោ យសោធរនាមេន ឯកនាមកាតិ សម្ពន្ធោ។

៥២. **អង្គីរសោ**តិ អង្គតោ សរីរតោ និក្ខតា រស្មិ យស្ស សោ អង្គីរសោ, ឆន្ទទោសមោហភយាគតីហិ វា បាបាចារវសេន វា ចតុរាបាយំ ន គច្ឆតីតិ នាគោ, មហន្តោ បូជិតោ ច សោ នាគោ ចេតិ **មហានាគោ**។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

កោឡិវិសត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៣. កាឡិគោធាបុត្តភទ្ទិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បទុមុត្តរសម្ពុទ្ធន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ ភទ្ទិយស្ស កាឡិគោធាបុត្តត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ វិភវសម្បន្នេ ឯកស្មឹ កុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ បុត្តទារេហិ វឌ្ឍិតោ នគរវាសិនោ បុញ្ញានិ ករោន្តេ ទិស្វា សយម្បិ បុញ្ញានិ កាតុកាមោ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និមន្តេត្វា ថូលបដលិកាទិអនេកានិ មហារហានិ សយនានិ បញ្ញាបេត្វា តត្ថ និសិន្នេ ភគវតិ សសង្ឃេ បណីតេនាហារេន ភោជេត្វា មហាទានំ អទាសិ។ សោ ឯវំ យាវតាយុកំ បុញ្ញានិ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា អបរភាគេ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ កាឡិគោធាយ នាម ទេវិយា បុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ សោ វិញ្ញុតំ បត្តោ អារោហបរិណាហហត្ថបាទរូបសម្បត្តិយា ភទ្ទត្តា ច កាឡិគោធាយ ទេវិយា បុត្តត្តា ច **ភទ្ទិយោ កាឡិគោធាបុត្តោ**តិ បាកដោ។ សត្ថុ បសីទិត្វា មាតាបិតរោ អាបុច្ឆិត្វា បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៥៤. សោ អរហា ហុត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរសម្ពុទ្ធ**ន្តិអាទិមាហ។ តំ ហេដ្ឋា វុត្តត្ថមេវ។ **មេត្តចិត្ត**ន្តិ មិជ្ជតិ សិនេហតិ នន្ទតិ សព្ពសត្តេតិ មេត្តា, មេត្តាយ សហគតំ ចិត្តំ មេត្តចិត្តំ, តំ យស្ស ភគវតោ អត្ថីតិ មេត្តចិត្តោ, តំ មេត្តចិត្តំ។ **មហាមុនិ**ន្តិ សកលភិក្ខូនំ មហន្តត្តា មហាមុនិ, តំ បទុមុត្តរំ សម្ពុទ្ធន្តិ សម្ពន្ធោ។ **ជនតា សព្ពា**តិ សព្ពោ ជនកាយោ, សព្ពនគរវាសិនោតិ អត្ថោ។ **សព្ពលោកគ្គនាយក**ន្តិ សកលលោកស្ស អគ្គំ សេដ្ឋំ និព្ពានស្ស នយនតោ បាបនតោ នាយកំ បទុមុត្តរសម្ពុទ្ធំ ជនតា **ឧបេតិ** សមីបំ គច្ឆតីតិ សម្ពន្ធោ។

៥៥. **សត្តុកញ្ច ពទ្ធកញ្ចា**តិ ពទ្ធសត្តុអពទ្ធសត្តុសង្ខាតំ **អាមិសំ**។ អថ វា ភត្តបូបខជ្ជភោជ្ជយាគុអាទយោ យាវកាលិកត្តា **អាមិសំ** បានភោជនញ្ច គហេត្វា បុញ្ញក្ខេត្តេ អនុត្តរេ សត្ថុនោ ទទន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

៥៨. **អាសនំ ពុទ្ធយុត្តក**ន្តិ ពុទ្ធយោគ្គំ ពុទ្ធារហំ ពុទ្ធានុច្ឆវិកំ សត្តរតនមយំ អាសនន្តិ អត្ថោ។ សេសំ នយានុយោគេន សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

កាឡិគោធាបុត្តភទ្ទិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៤. សន្និដ្ឋាបកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

អរញ្ញេ កុដិកំ កត្វាតិអាទិកំ អាយស្មតោ សន្និដ្ឋាបកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ ឃរពន្ធនេន ពទ្ធោ ឃរាវាសេ អាទីនវំ ទិស្វា វត្ថុកាមកិលេសកាមេ បហាយ ហិមវន្តស្ស អវិទូរេ បព្ពតន្តរេ អរញ្ញាវាសំ កប្បេសិ។ តស្មឹ កាលេ បទុមុត្តរោ ភគវា វិវេកកាមតាយ តំ ឋានំ បាបុណិ។ អថ សោ តាបសោ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ វន្ទិត្វា និសីទនត្ថាយ តិណសន្ថរំ បញ្ញាបេត្វា អទាសិ។ តត្ថ និសិន្នំ ភគវន្តំ អនេកេហិ មធុរេហិ តិណ្ឌុកាទីហិ ផលាផលេហិ សន្តប្បេសិ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន តតោ ចុតោ ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច អបរាបរំ សំសរន្តោ ទ្វេ សម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ សទ្ធាសម្បន្នោ បព្ពជិតោ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។ ឧរគ្គេ អរហត្តផលប្បត្តិយំ វិយ និរុស្សាហេនេវ សន្តិបទសង្ខាតេ និព្ពានេ សុដ្ឋុ ឋិតត្តា **សន្និដ្ឋាបកត្ថេរោ**តិ បាកដោ។

៧០. អរហា បន ហុត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **អរញ្ញេ កុដិកំ កត្វា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អរញ្ញេ**តិ សីហព្យគ្ឃាទីនំ ភយេន មនុស្សា ឯត្ថ ន រជ្ជន្តិ ន រមន្តិ ន អល្លីយន្តីតិ

អរញ្ញំ, តស្មិំ អរញ្ញេ។ **កុដិកន្តិ** តិណច្ឆទនកុដិកំ កត្វា បព្ពតន្តរេ **វសាមិ** វាសំ កប្បេសិន្តិ អត្ថោ។ លាភេន ច អលាភេន ច យសេន ច អយសេន ច សន្តុដ្ឋោ វិហាសិន្តិ សម្ពន្ធោ។

៧២. ជលជុត្តមនាមកន្តិ ជលេ ជាតំ ជលជំ, បទុមំ, ជលជំ ឧត្តមំ ជលជុត្តមំ, ជលជុត្តមេន សមានំ នាមំ យស្ស សោ ជលជុត្តមនាមកោ, តំ ជលជុត្តមនាមកំ ពុទ្ធន្តិ អត្ថោ។ សេសំ បាឡិនយានុយោគេន សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

សន្និដ្ឋាបកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៥. បញ្ចហត្ថិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សុមេធោ នាម សម្ពុទ្ធោតិអាទិកំ អាយស្មតោ បញ្ចហត្ថិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សុមេធស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្វា រតនត្តយេ បសន្នោ វិហាសិ។ តស្មិំ សមយេ បញ្ចឧប្បលហត្ថានិ អានេសុំ។ សោ តេហិ បញ្ចឧប្បលហត្ថេហិ វីថិយំ ចរមានំ សុមេធំ ភគវន្តំ បូជេសិ។ តានិ គន្ត្វា អាកាសេ វិតានំ ហុត្វា ឆាយំ កុរុមានានិ តថាគតេនេវ សទ្ធិំ គច្ឆឹសុ។ សោ តំ ទិស្វា សោមនស្សជាតោ បីតិយា ផុដ្ឋសរីរោ យាវជីវំ តទេវ បុញ្ញំ អនុស្សរិត្វា តតោ ចុតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តោ អបរាបរំ សំសរន្តោ ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ សទ្ធាជាតោ បព្ពជិត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។ កតកុសលនាមេន **បញ្ចហត្ថិយត្ថេរោ**តិ បាកដោ។

៧៧. សោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា បច្ចក្ខតោ បញ្ញាយ ទិដ្ឋបុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **សុមេធោ នាម សម្ពុទ្ធោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សុមេធោ**តិ សុន្ទរា មេធា ចតុសច្ចបដិវេធបដិសម្ភិទាទយោ បញ្ញា យស្ស សោ ភគវា សុមេធោ សម្ពុទ្ធោ **អន្តរាបណេ** អន្តរវីថិយំ គច្ឆតីតិ សម្ពន្ធោ។ **ឱក្ខិត្តចក្ខូ**តិ អធោខិត្តចក្ខុ។ **មិតភាណី**តិ បមាណំ ញត្វា ភណនសីលោ, បមាណំ ជានិត្វា ធម្មំ ទេសេសីតិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

បញ្ចហត្ថិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៦. បទុមច្ឆទនិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

និព្ពុតេ លោកនាថម្ហីតិអាទិកំ អាយស្មតោ បទុមច្ឆទនិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតបុញ្ញសម្ភារោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ រតនត្តយេ បសន្នោ បរិនិព្ពុតស្ស វិបស្សិស្ស ភគវតោ ចិតកំ បទុមបុប្ផេហិ បូជេសិ។ សោ តេនេវ ចិត្តប្បសាទេន យាវតាយុកំ ឋត្វា តតោ សុគតីសុយេវ សំសរន្តោ ទិព្ពសម្បត្តិំ មនុស្សសម្បត្តិញ្ចាតិ ទ្វេ សម្បត្តិយោ អនេកក្ខត្តុំ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ អម្ហាកំ សម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ សត្ថរិ បសីទិត្វា សាសនេ បព្ពជិតោ ឃដេន្តោ វាយមន្តោ នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។ តស្ស វត្ថិដ្ឋានទិវាដ្ឋានាទីសុ តត្ថ តត្ថ វិហរន្តស្ស វិហារោ បទុមបុប្ផេហិ ឆាទីយតិ, តេន សោ **បទុមច្ឆទនិយត្ថេរោ**តិ បាកដោ។

៨៣. អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សវសេន បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **និព្ពុតេ លោកនាថម្ហី**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **និព្ពុតេ**តិ ខន្ធបរិនិព្ពានេន បរិនិព្ពុតេ សត្ថរិ, វិបស្សិស្ស សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស សរីរេ ចិតមានិយមានេ ចិតកេ អារោបិតេ សុផុល្លំ បទុមកលាបំ អហំ គហេត្វា ចិតកំ **អារោបយឹ** បូជេសិន្តិ អត្ថោ។ សេសគាថាសុ ហេដ្ឋា វុត្តនយត្តា ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

បទុមច្ឆទនិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៧. សយនទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោតិអាទិកំ អាយស្មតោ សយនទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ កាលេ អញ្ញតរស្មិំ កុលេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ សត្ថរិ បសីទិត្វា ហត្ថិទន្តសុវណ្ណាទីហិ សយនត្ថាយ មញ្ចំ ការេត្វា អនគ្ឃេហិ វិចិត្តត្ថរណេហិ អត្ថរិត្វា ភគវន្តំ បូជេសិ។ សោ ភគវា តស្សានុកម្បាយ បដិគ្គហេត្វា អនុភវិ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន ទិព្ពមនុស្ស

សម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្វត្តោ វិញ្ញុតំ បត្វា សត្ថុ សាសនេ បសន្នោ បព្ពជិត្វា វិបស្សនំ អារភិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។ បុព្ពេ កតបុញ្ញនាមេន **សយនទាយកត្ថេរោ**តិ បាកដោ។

៨៨. សោ ឯកទិវសំ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ**តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ បាឡិនយានុសារេន សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

សយនទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៨. ចង្កមនទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

អត្ថទស្សិស្ស មុនិនោតិអាទិកំ អាយស្មតោ ចង្កមនទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បាយស្មា បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តេសុ តេសុ ភវេសុ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ អត្ថទស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្វត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ សត្ថរិ បសីទិត្វា ឧច្ចវត្ថុកំ សុធាបរិកម្មកតំ រជតរាសិសទិសំ សោភមានំ ចង្កមំ ការេត្វា មុត្តាទលសទិសំ សេតបុលិនំ អត្ថរិត្វា ភគវតោ អទាសិ។ បដិគ្គហេសិ ភគវា, ចង្កមំ បដិគ្គហេត្វា ច បន សុខំ កាយចិត្តសមាធឹ អប្បេត្វា "អយំ អនាគតេ គោតមស្ស ភគវតោ សាសនេ សាវកោ ភវិស្សតី"តិ ព្យាកាសិ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន ទេវមនុស្សេសុ អបរាបរំ សំសរន្តោ ទ្វេ សម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្វត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ សទ្ធាសម្បន្នោ សាសនេ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហត្តំ បត្វា កតបុញ្ញនាមេន **ចង្កមនទាយកត្ថេរោ**តិ បាកដោ អហោសិ។

៩៣. សោ ឯកទិវសំ អត្តនា បុព្ពេ កតបុញ្ញកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **អត្ថទស្សិស្ស មុនិនោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អត្ថទស្សិស្សា**តិ អត្ថំ បយោជនំ វុទ្ធឹ វិរូឡ្ហឹ និព្ពានំ ទក្ខតិ បស្សតីតិ អត្ថទស្សី, អថ វា អត្ថំ និព្ពានំ ទស្សនសីលោ ជាននសីលោតិ អត្ថទស្សី, តស្ស អត្ថទស្សិស្ស មុនិនោ មោនេន ញាណេន សមន្នាគតស្ស ភគវតោ មនោរមំ មនល្លីនំ ភាវនីយំ មនសិ កាតព្ពំ ចង្កមំ ការេសិន្តិ សម្ពន្ធោ។ សេសំ វុត្តនយានុសារេនេវ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

ចង្កមនទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៩. សុភទ្ទត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បទុមុត្តរោ លោកវិទូតិអាទិកំ អាយស្មតោ សុភទ្ទត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ និព្ពានាធិគមនត្ថាយ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ វិភវសម្បន្នេ សទ្ធាសម្បន្នេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្វត្តោ វិញ្ញុតំ បត្វា យរពន្ធនេន ពន្ធោ រតនត្តយេ បសន្នោ បរិនិព្ពានមញ្ចេ និបន្នំ បទុមុត្តរំ ភគវន្តំ ទិស្វា សន្និបតិតា ទសសហស្សចក្កវាឡទេវតាយោ ច ទិស្វា បសន្នមានសោ និគ្គុណ្ឌិកេដកនីលកាសោកាសិតាទិអនេកេហិ សុគន្ធបុប្ផេហិ បូជេសិ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន យាវតាយុកំ ឋត្វា តតោ ចវិត្វា តុសិតាទីសុ ទិព្ពសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា តតោ មនុស្សេសុ មនុស្សសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា និព្វត្តនិព្វត្តដ្ឋានេសុ ច សុគន្ធេហិ បុប្ផេហិ បូជិតោ អហោសិ។ ឥមស្មឹ បន ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មឹ វិភវសម្បន្នេ កុលេ និព្វត្តិត្វា វិញ្ញុតំ បត្តោ កាមេសុ អាទីនវំ ទិស្វាបិ យាវ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ បរិនិព្ពានកាលោ តាវ អលទ្ធពុទ្ធទស្សនោ ភគវតោ បរិនិព្ពានមញ្ចេ និបន្នកាលេយេវ បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ បុព្ពេ កតបុញ្ញនាមេន **សុភទ្ទោ**តិ បាកដោ អហោសិ។

១០១. សោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សវសេន បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរោ លោកវិទូ**តិអាទិមាហ។ តំ ឧត្តានត្ថមេវ។ **សុណាថ មម ភាសតោ...បេ.... និព្ពាយិស្សតិនាសវោ**តិ ឥទំ បរិនិព្ពានមញ្ចេ និបន្នោវ បទុមុត្តរោ ភគវា ព្យាកាសិ។

បញ្ចមភាណវារវណ្ណនា សមត្តា។

១១៥. សោ អត្តនោ បដិបត្តឹ ទស្សេន្តោ **បុព្ពកម្មេន សំយុត្តោ**តិអាទិមាហ។ **ឯកគ្គោ**តិ ឯកគ្គចិត្តោ។ **សុសមាហិតោ**តិ សុដ្ឋុ សមាហិតោ, សន្តកាយចិត្តោតិ អត្ថោ។ **ពុទ្ធស្ស ឱរសោ បុត្តោ**តិ ពុទ្ធស្ស ឱរសា ហទយេន និគ្គតឱវាទានុសាសនី សុត្វា បត្តអរហត្តផលោតិ អត្ថោ។ **ធម្មជោម្ហិ សុនិម្មិតោ**តិ ធម្មតោ កម្មដ្ឋានធម្មតោ ជាតោ អរិយាយ ជាតិយា សុនិម្មិតោ សុដ្ឋុ និប្ផាទិតសព្ពកិច្ចោ អម្ហិ ភវាមីតិ អត្ថោ។

១១៦. ធម្មរាជំ ឧបគម្មាតិ ធម្មេន សព្ពសត្តានំ រាជានំ ឥស្សរភូតំ ភគវន្តំ ឧបគន្ត្វា សមីបំ គន្ត្វាតិ អត្ថោ។ **អបុច្ឆឹ បញ្ហមុត្តម**ន្តិ ឧត្តមំ ខន្ធាយតនធាតុសច្ចសមុប្បាទាទិបដិសំយុត្តំ បញ្ហំ អបុច្ឆិន្តិ អត្ថោ។ **កថយន្តោ ច មេ បញ្ហ**ន្តិ ឯសោ អម្ហាកំ ភគវា មេ មយ្ហំ បញ្ហំ កថយន្តោ ព្យាករោន្តោ។ **ធម្មសោតំ ឧបានយី**តិ អនុបាទិសេសនិព្ពានធាតុសង្ខាតំ ធម្មសោតំ ធម្មបវាហំ ឧបានយិ បាវិសីតិ អត្ថោ។

១១៨. ជលជុត្តមនាយកោតិ បទុមុត្តរនាមកោ ម-ការស្ស យ-ការំ កត្វា កតវោហារោ។ **និព្ពាយិ អនុបាទានោ**តិ ឧបាទានេ បញ្ចក្ខន្ធេ អគ្គហេត្វា និព្ពាយិ ន បញ្ញាយិ អទស្សនំ អគមាសិ, មនុស្សលោកាទីសុ កត្ថចិបិ អបតិដ្ឋិតោតិ អត្ថោ។ **ទីបោវ តេលសង្ខយា**តិ វដ្ដិតេលានំ សង្ខយា អភាវា បទីបោ ឥវ និព្ពាយីតិ សម្ពន្ធោ។

១១៩. សត្តយោជនិកំ អាសីតិ តស្ស បរិនិព្ពុតស្ស បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ រតនមយំ ថូបំ សត្តយោជនុព្ពេធំ អាសិ អហោសីតិ អត្ថោ។ **ធជំ តត្ថ អបូជេសិ**ន្តិ តត្ថ តស្មឹ ចេតិយេ សព្ពភទ្ទំ សព្ពតោ ភទ្ទំ សព្ពសោ មនោរមំ ធជំ បូជេសិន្តិ អត្ថោ។

១២០. កស្សបស្ស ច ពុទ្ធស្សាតិ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលតោ បដ្ឋាយ អាគតស្ស ទេវមនុស្សេសុ សំសរតោ មេ មយ្ហំ ឱរសោ បុត្តោ តិស្សោ នាម កស្សបស្ស សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស អគ្គសាវកោ ជិនសាសនេ ពុទ្ធសាសនេ ទាយាទោ អាសិ អហោសីតិ សម្ពន្ធោ។

១២១. តស្ស ហីនេន មនសាតិ តស្ស មម បុត្តស្ស តិស្សស្ស អគ្គសាវកស្ស ហីនេន លាមកេន មនសា ចិត្តេន **អភទ្ទកំ** អសុន្ទរំ អយុត្តកំ “អន្តកោ បច្ឆិមោ”តិ **វាចំ** វចនំ **អភាសឹ** កថេសិន្តិ អត្ថោ។ **តេន កម្មវិបាកេនា**តិ តេន អរហន្តភក្ខានសង្ខាតស្ស អកុសលកម្មស្ស វិបាកេន។ **បច្ឆិមេ អទ្ទសំ ជិន**ន្តិ បច្ឆិមេ បរិយោសានេ បរិនិព្ពានកាលេ មល្លានំ ឧបវត្តនេ សាលវនេ បរិនិព្ពានមញ្ចេ និបន្នំ ជិនំ ជិតសព្ពមារំ អម្ហាកំ គោតមសម្មាសម្ពុទ្ធំ អទ្ទសំ អហន្តិ អត្ថោ។ “បច្ឆា មេ អាសិ ភទ្ទក”ន្តិបិ បាឋោ។ តស្ស **បច្ឆា** តស្ស ភគវតោ អវសានកាលេ និព្ពានាសន្នកាលេ **មេ** មយ្ហំ **ភទ្ទកំ** សុន្ទរំ ចតុសច្ចបដិវិជ្ឈនំ **អាសិ** អហោសីតិ អត្ថោ។

១២២. បព្ពាជេសិ មហាវីរោតិ មហាវីរិយោ សព្ពសត្តហិតោ ករុណាយុត្តោ ជិតមារោ មុនិ មល្លានំ ឧបវត្តនេ សាលវនេ បច្ឆិមេ សយនេ បរិនិព្ពានមញ្ចេ សយិតោវ មំ បព្ពាជេសីតិ សម្ពន្ធោ។

១២៣. អជ្ជេវ ទានិ បព្ពជ្ជាតិ អជ្ជ ឯវ ភគវតោ បរិនិព្ពានទិវសេយេវ មម បព្ពជ្ជា, តថា អជ្ជ ឯវ ឧបសម្បទា, អជ្ជ ឯវ ទ្វិបទុត្តមស្ស សម្មុខា បរិនិព្ពានំ អហោសីតិ សម្ពន្ធោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

សុភទ្ទត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

១០. ចុន្ទត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោតិអាទិកំ អាយស្មតោ ចុន្ទត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតបុញ្ញសម្ភារោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ កាលេ វិភវសម្បន្នេ កុលេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្វា សត្ថរិ បសីទិត្វា សត្តរតនមយំ សុវណ្ណគ្ឃិយំ ការេត្វា សុមនបុប្ផេហិ ឆាទេត្វា ភគវន្តំ បូជេសិ។ តានិ បុប្ផានិ អាកាសំ សមុគ្គន្ត្វា វិតានាការេន អដ្ឋំសុ។ អថ នំ ភគវា “អនាគតេ គោតមស្ស នាម ភគវតោ សាសនេ ចុន្ទោ នាម សាវកោ ភវិស្សតី”តិ ព្យាកាសិ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន តតោ ចុតោ ទេវលោកេ ឧបបន្នោ កមេន ឆសុ កាមាវចរទេវេសុ សុខំ អនុភវិត្វា មនុស្សេសុ ចក្កវត្តិអាទិសម្បត្តិយោ ច អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ ព្រាហ្មណកុលេ រូបសារិយា បុត្តោ សារិបុត្តត្ថេរស្ស កនិដ្ឋោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ តស្ស វិញ្ញុតំ បត្តស្ស អារោហបរិណាហរូបវយានំ សុន្ទរតាយ សការស្ស ចការំ កត្វា **ចុន្ទោ**តិ នាមំ ករឹសុ។ សោ វយប្បត្តោ ឃរាវាសេ អាទីនវំ បព្ពជ្ជាយ ច អានិសំសំ ទិស្វា ភាតុត្ថេរស្ស សន្តិកេ បព្ពជិត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា នចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណិ។

១២៥. សោ បត្តអរហត្តផលោ ឯកទិវសំ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ**តិអាទិមាហ។ តំ ហេដ្ឋា វុត្តត្ថមេវ។ **អគ្ឃិយ**ន្តិអាទយោបិ ឧត្តានត្ថាយេវ។

១២៨. *វិតិណ្ណកង្ខោ សម្ពុទ្ធោ*តិ វិសេសេន មគ្គាធិគមេន វិចិកិច្ឆាយ ខេបិតត្តា វិតិណ្ណកង្ខោ អសំសយោ សម្ពុទ្ធោ។ **តិណ្ណោឃេហិ បុរក្ខតោ**តិ កាមោឃាទីនំ ចតុន្នំ ឱឃានំ តិណ្ណត្តា អតិក្កន្តត្តា ឱឃតិណ្ណេហិ ខីណាសវេហិ បុរក្ខតោ បរិវារិតោតិ អត្ថោ។ ព្យាករណគាថា ឧត្តានត្ថាយេវ។

១៣៩. ឧបដ្ឋហី មហាវីរន្តិ ឧត្តមត្ថស្ស និព្ពានស្ស **បត្តិយា** បាបុណនត្ថាយ កប្បសតសហស្សាធិកេសុ ចតុរាសង្ខ្យេយ្យេសុ កប្បេសុ បារមិយោ បូរេន្តេន កតវីរិយត្តា មហាវីរំ ពុទ្ធំ ឧបដ្ឋហី ឧបដ្ឋានំ អកាសិន្តិ អត្ថោ។ **អញ្ញេ ច បេសលេ ពហូ**តិ ន កេវលមេវ ពុទ្ធំ ឧបដ្ឋហី, បេសលេ បិយសីលេ សីលវន្តេ អញ្ញេ ច ពហុអគ្គប្បត្តេ សាវកេ, **មេ** មយ្ហំ **ភាតរំ** សារិបុត្តត្ថេរញ្ច ឧបដ្ឋហិន្តិ សម្ពន្ធោ។

១៤០. ភាតរំ មេ ឧបដ្ឋហិត្វាតិ មយ្ហំ ភាតរំ ឧបដ្ឋហិត្វា វត្តបដិវត្តំ កត្វា តស្ស បរិនិព្ពុតកាលេ ភគវតោ បឋមំ បរិនិព្ពុតត្តា តស្ស ធាតុយោ គហេត្វា បត្តម្ហិ ឱកិរិត្វា លោកជេដ្ឋស្ស នរានំ អាសភស្ស ពុទ្ធស្ស **ឧបនាមេសឹ** អទាសិន្តិ អត្ថោ។

១៤១. ឧភោ ហត្ថេហិ បគ្គយ្ហាតិ តំ មហា ទិន្នំ ធាតុំ សោ ភគវា អត្តនោ ឧភោហិ ហត្ថេហិ បការេន គហេត្វា តំ ធាតុំ សំសុដ្ឋុ ទស្សយន្តោ **អគ្គសាវកំ** សារិបុត្តត្ថេរំ **កិត្តយិ** បកាសេសីតិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ចុន្ទត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

បញ្ចមវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

៦. ពីជនិវគ្គោ

១. វិធូបនទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បទុមុត្តរពុទ្ធស្សាតិអាទិកំ អាយស្មតោ វិធូបនទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមជិនវរេសុ បូរិតបុញ្ញសម្ភារោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ វិភវសម្បន្នោ សទ្ធាជាតោ ភគវតិ បសន្នោ គិម្ហកាលេ សុវណ្ណរជតមុត្តាមណិមយំ ពីជនី ការេត្វា ភគវតោ អទាសិ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច សំសរន្តោ ទ្វេ សម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្ម អម្ហាកំ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ឧប្បន្នកាលេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ ឃរពន្ធនេន ពន្ធិត្វា ឃរាវាសេ អាទីនវំ ទិស្វា បព្ពជ្ជាយ ច អានិសំសំ ទិស្វា សទ្ធាសម្បន្នោ សាសនេ បព្ពជិត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

១. សោ “កេន មយា បុញ្ញកម្មេន អយំ លោកុត្តរសម្បត្តិ លទ្ធា”តិ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ អនុស្សរន្តោ តំ បច្ចក្ខតោ ញត្វា បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរពុទ្ធស្សា**តិអាទិមាហ។ តំ ហេដ្ឋា វុត្តត្ថមេវ។ **ពីជនិកា មយា ទិន្នា**តិ វិសេសេន សន្តាបយន្តានំ សត្តានំ សន្តាបំ និព្ពាបេន្តិ សីតលំ វាតំ ជនេតីតិ ពីជនី, ពីជនីយេវ ពីជនិកា, សា សត្តរតនមយា វិជ្ជោតមានា ពីជនិកា មយា ការាបេត្វា ទិន្នាតិ អត្ថោ។

វិធូបនទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

២. សតរំសិត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ឧច្ចិយំ សេលមារុយ្ហាតិអាទិកំ អាយស្មតោ សតរំសិត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ សក្កដព្យាករណេ វេទត្តយេ ច បារង្គតោ ឃរាវាសំ បហាយ អរញ្ញំ បវិសិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ហិមវន្តេ វាសំ កប្បេសិ។ តស្មិំ សមយេ បទុមុត្តរោ ភគវា វិវេកកាមតាយ ឧច្ចំ ឯកំ បព្ពតំ អារុយ្ហ ជលិតគ្គិក្ខន្ធោ វិយ និសីទិ។ តំ តថានិសិន្នំ ភគវន្តំ ទិស្វា តាបសោ សោមនស្សជាតោ អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ អនេកេហិ ការណេហិ ថោមេសិ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន តតោ ចុតោ ឆសុ កាមាវចរទេវេសុ ទិព្ពសម្បត្តិំ អនុភវិត្វា តតោ មនុស្សលោកេ សតរំសី នាម ចក្កវត្តី រាជា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ តម្បិ សម្បត្តិំ អនេកក្ខត្តុំ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ បុព្ពបុញ្ញសម្ភារវសេន ញាណស្ស បរិបក្កត្តា សត្តវស្សិកោវ បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។

៨-៩. សោ “អហំ កេន កម្មេន សត្តវស្សិកោវ សន្តិបទំ អនុប្បត្តោស្មី”តិ សរមានោ បុព្ពកម្មំ ញាណេន បច្ចក្ខតោ ទិស្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ ឧទានវសេន បកាសេន្តោ **ឧច្ចិយំ សេលមារុយ្ហា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឧច្ចិយ**ន្តិ ឧច្ចំ សេលមយំ បព្ពតំ អារុយ្ហ និសីទិ បទុមុត្តរោតិ សម្ពន្ធោ។ **បព្ពតស្សាវិទូរម្ហី**តិ ភគវតោ និសិន្នស្ស បព្ពតស្ស អាសន្នដ្ឋានេតិ អត្ថោ។ **ព្រាហ្មណោ មន្តបារគូ**តិ មន្តសង្ខាតស្ស វេទត្តយស្ស បារំ បរិយោសានំ កោដឹ គតោ ឯកោ ព្រាហ្មណោតិ អត្ថោ, អញ្ញំ វិយ អត្តានំ និទ្ទិសតិ អយំ មន្តបារគូតិ។ **ឧបវិដ្ឋំ មហាវីរ**ន្តិ តស្មិំ បព្ពតេ និសិន្នំ វីរវន្តំ ជិនំ, កីទិសំ វិសិដ្ឋំ? **ទេវទេវំ** សកលឆកាមាវចរព្រហ្មទេវានំ អតិទេវំ **នរាសភំ** នរានំ អាសភំ សេដ្ឋំ **លោកនាយកំ** សកលសត្តលោកំ នយន្តំ និព្ពានំ បាបេន្តំ អហំ **អញ្ជលិំ** ទសនខសមោធានញ្ជលិបុដំ សិរសិ មុទ្ធនិ **បគ្គហេត្វាន** បតិដ្ឋបេត្វា **សន្ថវិំ** សុដ្ឋុំ ថោមេសិន្តិ សម្ពន្ធោ។

១២. **អភាសថា**តិ “យេនាយំ អញ្ជលិ ទិន្នោ…បេ…. អរហា សោ ភវិស្សតី”តិ ព្យាកាសិ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

សតរំសិត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៣. សយនទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បទុមុត្តរពុទ្ធស្សាតិអាទិកំ អាយស្មតោ សយនទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ ឃរាវាសំ សណ្ឋបេត្វា សុខមនុភវន្តោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា សត្ថរិ បសន្នោ ទន្ត

សុវណ្ណរជតមុត្តមណិមយំ មហារហំ មញ្ចំ ការាបេត្វា ចីនបដ្ដកម្ពលាទីនិ អត្ថរិត្វា សយនត្ថាយ ភគវតោ អទាសិ។ ភគវា តស្ស អនុគ្គហំ ករោន្តោ តត្ថ សយិ ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ តទនុរូបំ អាកាសគមនសុខសេយ្យាទិសុខំ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ វិភវសម្បន្នេ ឯកស្មិំ កុលេ និព្ពត្តិត្វា វិញ្ញុតំ បាបុណិត្វា សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បសន្នមានសោ បព្ពជិត្វា វិបស្សន្តោ នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

២០. សោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរ ពុទ្ធស្សា**តិអាទិមាហ។ តំ ហេដ្ឋា វុត្តត្ថមេវ។

២១. **សុខេត្តេ ពីជសម្បទា**តិ យថា តិណកចវររហិតេ កទ្ទមាទិសម្បន្នេ សុខេត្តេ វុត្តពីជានិ សាទុផលានិ និប្ផាទេន្តិ, ឯវមេវ រាគទោសាទិទិយឌ្ឍសហស្សកិលេសសង្ខាតតិណកចវររហិតេ សុទ្ធសន្តានេ បុញ្ញក្ខេត្តេ វុត្តទានានិ អប្បានិបិ សមានានិ មហប្ផលានិ ហោន្តីតិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

សយនទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៤. គន្ធោទកិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បទុមុត្តរពុទ្ធស្សាតិអាទិកំ អាយស្មតោ គន្ធោទកិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមមុនិវរេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ បរិនិព្ពុតេ ភគវតិ នគរវាសិនោ ពោធិបូជំ កុរុមានេ ទិស្វា វិចិត្តឃដេ ចន្ទនកប្បូរាគរុអាទិមិស្សកសុគន្ធោទកេន បូរេត្វា ពោធិរុក្ខំ អភិសិញ្ចិ។ តស្មិំ ខណេ ទេវោ មហាធារាហិ បវស្សិ។ តទា សោ អសនិវេគេន កាលំ កតោ។ តេនេវ បុញ្ញកម្មេន ទេវលោកេ និព្ពត្តិ, តត្ថេវ ឋិតោ “អហោ ពុទ្ធោ, អហោ ធម្មោ”តិអាទិ គាថាយោ អភាសិ។ ឯវំ សោ ទេវមនុស្សេសុ សម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា សព្ពបរិឡាហវិប្បមុត្តោ និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ សីតិភាវមុបគតោ សុខិតោ ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ សត្ថរិ បសន្នោ បព្ពជិត្វា កម្មដ្ឋានំ អារភិត្វា វិបស្សន្តោ នចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណិ។ បុព្ពេ កតបុញ្ញេន **គន្ធោទកិយត្ថេរោ**តិ បាកដោ អហោសិ។

២៥. សោ ឯកទិវសំ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរស្សា**តិអាទិមាហ។ តំ វុត្តត្ថមេវ។ **មហាពោធិមហោ អហូ**តិ មហាពោធិរុក្ខស្ស បូជា អហោសីតិ អត្ថោ។ **វិចិត្តំ ឃដមាទាយា**តិ អនេកេហិ ចិត្តកម្មសុវណ្ណកម្មេហិ វិចិត្តំ សោភមានំ គន្ធោទកបុណ្ណំ ឃដំ គហេត្វាតិ អត្ថោ ។ **គន្ធោទកមទាសហ**ន្តិ គន្ធោទកំ អទាសឹ, អហំ គន្ធោទកេន អភិសិញ្ចិន្តិ អត្ថោ។

២៦. **ន្ហានកាលេ ច ពោធិយា**តិ ពោធិយា បូជាករណសមយេតិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

គន្ធោទកិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៥. ឱបវយ្ហត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បទុមុត្តរពុទ្ធស្សាតិអាទិកំ អាយស្មតោ ឱបវយ្ហត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរជិនាទិច្ចេ លោកេ បាតុភូតេ ឯកស្មិំ វិភវសម្បន្នកុលេ និព្ពត្តោ វុឌ្ឍិមន្វាយ មហទ្ធនោ មហាភោគោ យាវាវសំ វសមានោ សាសនេ បសន្នោ សត្ថរិ បសាទពហុមានោ អាជានីយេន សិន្ធវេន បូជំ អកាសិ, បូជេត្វា ច បន “ពុទ្ធាទីនំ សមណានំ ហត្ថិអស្សាទយោ ន កប្បន្តិ, កប្បិយភណ្ឌំ ទស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា តំ អគ្ឃាបេត្វា តទគ្ឃនកេន កហាបណេន កប្បិយំ កប្បាសិកកម្ពលកោជវាទិកំ ចីវរំ កប្បូរតក្កោលាទិកំ ភេសជ្ជបរិក្ខារញ្ច អទាសិ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន យាវតាយុកំ ឋត្វា តតោ ចុតោ ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច ហត្ថិអស្សាទិអនេកវាហនសម្បន្នោ សុខំ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ សទ្ធាសម្បន្នោ សាសនេ បព្ពជិត្វា កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា មគ្គបដិបាដិយា អរហត្តេ បតិដ្ឋាសិ, បុព្ពេ កតបុញ្ញសម្ភារវសេន **ឱបវយ្ហត្ថេរោ**តិ បាកដោ អហោសិ។

៣៣. សោ “កេន នុ ខោ ការណេន ឥទំ មយា សន្តិបទំ អធិគត”ន្តិ ឧបធារេន្តោ បុព្ពកម្មំ ញាណេន បច្ចក្ខតោ ញត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ ឧទានវសេន បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរ**

ពុទ្ធស្សាតិអាទិមាហ។ តំ វុត្តត្ថមេវ។ **អាជានីយមទាសហ**ន្តិ អាជានីយំ ឧត្តមជាតិសិន្ធវំ អហំ អទាសឹ បូជេសិន្តិ អត្ថោ។

៣៥. **សបត្តភារោ**តិ សស្ស អត្តនោ បត្តានិ អដ្ឋ បរិក្ខារានិ ភារានិ យស្ស សោ សបត្តភារោ, អដ្ឋបរិក្ខារយុត្តោតិ អត្ថោ។

៣៦. **ខមនីយមទាសហ**ន្តិ ខមនីយយោគ្គំ ចីវរាទិកប្បិយបរិក្ខារន្តិ អត្ថោ។

៤០. **ចរិមោ**តិ បរិយោសានោ កោដិប្បត្តោ ភវោតិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

ឱបវយ្ហត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៦. សបរិវារាសនត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បទុមុត្តរពុទ្ធស្សាតិអាទិកំ អាយស្មតោ សបរិវារាសនត្ថេរស្ស អបទានំ។ សោបិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេសុ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ វិភវសម្បន្នេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ សទ្ធាជាតោ សាសនេ បសន្នោ ទានផលំ សទ្ទហន្តោ នានគ្គរសភោជនេន ភគវតោ បិណ្ឌបាតំ អទាសិ, ទត្វា ច បន ភោជនសាលាយំ ភោជនត្ថាយ និសិន្នាសនំ ជាតិសុមនមល្លិកាទីហិ អលង្ករិ។ ភគវា ច ភត្តានុមោទនមកាសិ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ អនេកវិធំ សម្បត្តឹ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ វិភវសម្បន្នេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សទ្ធោ បសន្នោ បព្ពជិត្វា ន ចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៤៣. សោ ឯវំ បត្តសន្តិបទោ “កេន នុ ខោ បុញ្ញេន ឥទំ សន្តិបទំ អនុប្បត្ត”ន្តិ ញាណេន ឧបធារេន្តោ បុព្ពកម្មំ ទិស្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរពុទ្ធស្សា**តិអាទិមាហ។ តំ វុត្តត្ថមេវ។ **បិណ្ឌបាតំ អទាសហ**ន្តិ តត្ថ តត្ថ លទ្ធានំ បិណ្ឌានំ កពឡំ កពឡំ កត្វា បាតព្ពតោ ខាទិតព្ពតោ អាហារោ បិណ្ឌបាតោ, តំ បិណ្ឌបាតំ ភគវតោ អទាសឹ, ភគវន្តំ ភោជេសិន្តិ អត្ថោ។

៤៤. **អកិត្តយិ បិណ្ឌបាត**ន្តិ មយា ទិន្នបិណ្ឌបាតស្ស គុណំ អានិសំសំ បកាសេសីតិ អត្ថោ។

៤៨. **សំវុតោ បាតិមោក្ខស្មិ**ន្តិ បាតិមោក្ខសំវរសីលេន សំវុតោ បិហិតោ បដិច្ឆន្នោតិ អត្ថោ។ **ឥន្ទ្រិយេសុ ច បញ្ចសូ**តិ ចក្ខុន្ទ្រិយាទីសុ បញ្ចសុ ឥន្ទ្រិយេសុ រូបាទីហិ គោបិតោ ឥន្ទ្រិយសំវរសីលញ្ច គោបិតោតិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

សបរិវារាសនត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៧. បញ្ចទីបកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បទុមុត្តរពុទ្ធស្សាតិអាទិកំ អាយស្មតោ បញ្ចទីបកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ ឧប្បន្នុប្បន្នភវេសុ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ ឃរាវាសេ វសន្តោ ភគវតោ ធម្មំ សុត្វា សម្មាទិដ្ឋិយំ បតិដ្ឋិតោ សទ្ធោ បសន្នោ មហាជនេហិ ពោធិបូជំ ករិយមានំ ទិស្វា សយម្បិ ពោធឹ បរិវារេត្វា ទីបំ ជាលេត្វា បូជេសិ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ចក្កវត្តិសម្បត្តិអាទយោ អនុភវិត្វា សព្ពត្ថេវ ឧប្បន្នភវេ ជលមានោ ជោតិសម្បន្នវិមានាទីសុ វសិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មឹ វិភវសម្បន្នេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ សទ្ធាជាតោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ, ទីបបូជានិស្សន្ទេន **ទីបកត្ថេរោ**តិ បាកដោ។

៥០. សោ ឯកទិវសំ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរពុទ្ធស្សា**តិអាទិមាហ។ តំ វុត្តត្ថមេវ។ **ឧជុទិដ្ឋិ អហោសហ**ន្តិ វង្កំ មិច្ឆាទិដ្ឋឹ ឆឌ្ឌេត្វា ឧជុ អវង្កំ និព្ពានាភិមុខំ បាបុណនសម្មាទិដ្ឋិ អហោសិន្តិ អត្ថោ។

៥១. **បទីបទានំ បាទាសិ**ន្តិ ឯត្ថ បការេន ទិព្ពតិ ជោតតីតិ បទីបោ, តស្ស ទានំ បទីបទានំ, តំ អទាសឹ បទីបបូជំ អកាសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

បញ្ចទិបកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៨. ធជទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បទុមុត្តរពុទ្ធស្សាតិអាទិកំ អាយស្មតោ ធជទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សត្ថរិ បសីទិត្វា សុន្ទរេហិ អនេកេហិ វត្ថេហិ ធជំ ការាបេត្វា ធជបូជំ អកាសិ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន ឧប្បន្នុប្បន្នភវេ ឧច្ចកុលេ និព្ពត្តោ បូជនិយោ អហោសិ។ អបរភាគេ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ បុត្តទារេហិ វឌ្ឍិត្វា មហាភោគោ យសវា សទ្ធាជាតោ សត្ថរិ បសន្នោ យាវាវសំ បហាយ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៥៧. សោ បត្តអរហត្តផលោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ អត្តនោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរពុទ្ធស្សា**តិអាទិមាហ។ តស្សត្ថោ បុព្ពេ វុត្តោយេវ។ **ហដ្ឋោ ហដ្ឋេន ចិត្តេនា**តិ សោមនស្សសហគតចិត្តយុត្តត្តា ហដ្ឋោ បរិបុណ្ណរូបកាយោ សទ្ធាសម្បយុត្តចិត្តតាយ ហដ្ឋេន ចិត្តេន សន្តុដ្ឋេន ចិត្តេនាតិ អត្ថោ។ **ធជមារោបយឹ អហ**ន្តិ ធុនាតិ កម្បតិ ចលតីតិ ធជំ, តំ ធជំ អារោបយឹ វេឡគ្គេ លគ្គេត្វា បូជេសិន្តិ អត្ថោ។

៥៨-៩. **បតិតបត្តានិ គណ្ហិត្វា**តិ បតិតានិ ពោធិបត្តានិ គហេត្វា អហំ ពហិ ឆឌ្ឌេសិន្តិ អត្ថោ។ **អន្តោសុទ្ធំ ពហិសុទ្ធ**ន្តិ អន្តោ ចិត្តសន្តាននាមកាយតោ ច ពហិ ចក្ខុសោតាទិរូបកាយតោ ច សុទ្ធី **អធិ** វិសេសេន **មុត្តំ** កិលេសតោ វិមុត្តំ អនាសវំ សម្ពុទ្ធំ វិយ សម្មុខា ឧត្តមំ ពោធឹ **អវន្ទឹ** បណាមមកាសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ធជទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៩. បទុមត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ចតុសច្ចំ បកាសេន្តោតិអាទិកំ អាយស្មតោ បទុមត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតកុសលសម្ភារោ បទុមុត្តរមុនិនា ធម្មេ បដ្ឋោតេ ជោតមានេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ យាវាវសំ សណ្ឋបេត្វា ភោគសម្បន្នោតិ បាកដោ។ សោ សត្ថរិ បសីទិត្វា មហាជនេន សទ្ធឹ ធម្មំ សុណន្តោ ធជេន សហ បទុមកលាបំ គហេត្វា អដ្ឋាសិ, សធជំ តំ បទុមកលាបំ អាកាសមុក្ខិបិ, តំ អច្ឆរិយំ ទិស្វា អតិវិយ សោមនស្សជាតោ អហោសិ។ សោ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ជីវិតបរិយោសានេ សគ្គេ និព្ពត្តោ ធជមិវ ឆកាមាវចរេ បាកដោ បូជិតោ ច ទិព្ពសម្បត្តិមនុភវិត្វា មនុស្សេសុ ច ចក្កវត្តិសម្បត្តិមនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ វិភវសម្បន្នេ សទ្ធាសម្បន្នេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សទ្ធាជាតោ បញ្ចវស្សិកោវ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា ហុត្វា កតបុញ្ញនាមេន **បទុមត្ថេរោ**តិ បាកដោ។

៦៧. អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ចតុសច្ចំ បកាសេន្តោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សច្ច**ន្តិ តថំ អវិតថំ អវិបរីតំ សច្ចំ, ទុក្ខសមុទយនិរោធមគ្គវសេន ចត្តារិ សច្ចានិ សមាហដានីតិ ចតុសច្ចំ, តំ ចតុសច្ចំ បកាសេន្តោ លោកេ បាកដំ ករោន្តោតិ អត្ថោ។ **វរធម្មប្បវត្តកោ**តិ ឧត្តមធម្មប្បវត្តកោ បកាសកោតិ អត្ថោ។ **អមតំ វុដ្ឋិ**ន្តិ អមតមហានិព្ពានវុដ្ឋិធារំ បវស្សន្តោ បគ្ឃរន្តោ សទេវកំ លោកំ តេមេន្តោ សព្ពកិលេសបរិឡាហំ និព្ពាបេន្តោ ធម្មវស្សំ វស្សតីតិ អត្ថោ។

៦៨. **សធជំ បទុមំ គយ្ហា**តិ ធជេន សហ ឯកតោ កត្វា បទុមំ បទុមកលាបំ គហេត្វាតិ អត្ថោ។ **អឌ្ឍកោសេ ឋិតោ អហ**ន្តិ ឧភោ ឧក្ខិបិត្វា ឋិតោ អហន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

បទុមត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

១០. អសនពោធិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ជាតិយា សត្តវស្សោហន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ អសនពោធិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ តិស្សស្ស ភគវតោ កាលេ អញ្ញតរស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ សុខប្បត្តោ សាសនេ បសន្នោ អសនពោធិតោ ផលំ គហេត្វា តតោ វុឌ្ឍិតពោធិតរុណេ គហេត្វា ពោធឹ រោបេសិ, យថា ន វិនស្សតិ តថា ឧទកាសិញ្ចនាទិកម្មេន រក្ខិត្វា បូជេសិ។ សោ តេន

បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ បរិបក្កសម្ភារត្តា សត្ត វស្សិកោវ សមានោ បព្ពជិត្វា ខុរគ្គេយេវ អរហត្តំ បាបុណិ, បុរាកតបុញ្ញនាមេន **អសនពោធិយត្ថេរោ**តិ បាកដោ។

៧៨. សោ បុព្ពសម្ភារមនុស្សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ជាតិយា សត្ត វស្សោហ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ជាតិយា**តិ មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខន្តកាលតោ បដ្ឋាយាតិ អត្ថោ។ សត្តវស្សោ បរិបុណ្ណសរទោ អហំ លោកនាយកំ តិស្សំ ភគវន្តំ អទ្ទសន្តិ សម្ពន្ធោ។ **បសន្នចិត្តោ សុមនោ**តិ បការេន បសន្នអនាលុឡិតអវិកម្បិតចិត្តោ, សុមនោ សុន្ទរមនោ សោមនស្សសហគតចិត្តោតិ អត្ថោ។

៧៩. **តិស្សស្សាហំ ភគវតោ**តិ តិក្ខត្តុំ ជាតោតិ តិស្សោ, សោ មាតុកុច្ឆិតោ, មនុស្សជាតិតោ, បញ្ចក្ខន្ធតោ ច មុត្តោ ហុត្វា ជាតោ និព្ពត្តោ ពុទ្ធោ ជាតោតិ អត្ថោ។ តស្ស តិស្សស្ស ភគវតោ តាទិនោ, លោកជេដ្ឋស្ស អសនពោធឹ ឧត្តមំ រោបយិន្តិ សម្ពន្ធោ។

៨០. **អសនោ នាមធេយ្យេនា**តិ នាមបញ្ញត្តិយា នាមសញ្ញាយ អសនោ នាម អសនរុក្ខោ ពោធិ អហោសីតិ អត្ថោ។ **ធរណីរុហបាទបោ**តិ វល្លិរុក្ខបព្ពតគង្គាសាគរាទយោ ធារេតីតិ ធរណី, កា សា? បថវី, តស្សំ រុហតិ បតិដ្ឋហតីតិ ធរណីរុហោ, បាទេន បិវតីតិ បាទបោ, បាទសង្ខាតេន មូលេន សិញ្ចិតោទកំ បិវតិ អាបោរសំ សិនេហំ ធារេតីតិ អត្ថោ។ ធរណីរុហោ ច សោ បាទបោ ចាតិ ធរណីរុហបាទបោ, តំ ឧត្តមំ អសនំ ពោធឹ បញ្ច វស្សានិ **បរិចរឹ** បោសេសិន្តិ អត្ថោ។

៨១. **បុប្ផិតំ បាទបំ ទិស្វា**តិ តំ មយា បោសិតំ អសនពោធិរុក្ខំ បុប្ផិតំ អច្ឆរិយោត្តភូតបុប្ផត្តា **អព្ភុតំ** លោមហំសករណំ ទិស្វា **សកំ កម្មំ** អត្តនោ កម្មំ **បកិត្តេន្តោ** បការេន កថយន្តោ ពុទ្ធសេដ្ឋស្ស សន្តិកំ អគមាសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

អសនពោធិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

ឆដ្ឋវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

៧. សកចិន្តនិយវគ្គោ

១. សកចិន្តនិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បវនំ កាននំ ទិស្វាតិអាទិកំ អាយស្មតោ សកចិន្តនិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ តស្ស ភគវតោ អាយុបរិយោសានេ ឧប្បន្នោ ធរមានំ ភគវន្តំ អបាបុណិត្វា បរិនិព្ពុតកាលេ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ហិមវន្តេ វសន្តោ វិវេកំ រមណីយំ ឯកំ វនំ បត្វា តត្ថេវេកាយ កន្ទរាយ បុលិនចេតិយំ កត្វា ភគវតិ សញ្ញំ កត្វា សធាតុកសញ្ញញ្ច កត្វា វនបុប្ផេហិ បូជេត្វា នមស្សមានោ បរិចរិ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ទ្វីសុ អគ្គំ អគ្គសម្បត្តិំ អគ្គញ្ច ចក្កវត្តិសម្បត្តិំ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិភវសម្បន្នោ សទ្ធាសម្បន្នោ សត្ថុរិ បសីទិត្វា បព្ពជិត្វា អរហា ឆឡភិញ្ញោ អហោសិ។

១. សោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បវនំ កាននំ ទិស្វា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **បវន**ន្តិ បការេន វនំ បត្ថដំ វិត្ថិណ្ណំ គហនភូតន្តិ បវនំ។ **កាននំ** អវកុច្ឆិតំ អាននំ អវហនំ សគតំ សីហព្យគ្ឃយក្ខរក្ខសមទ្ទហត្ថិអស្សសុបណ្ណឧរគេហិ វិហង្គគណសទ្ទកុក្កុដកោកិលេហិ វា ពហលន្តិ កាននំ, តំ កាននសង្ខាតំ បវនំ មនុស្សសទ្ទវិរហិតត្តា **អប្បសទ្ទំ** និស្សទ្ទន្តិ អត្ថោ។ **អនាវិល**ន្តិ ន អាវិលំ ឧបទ្ទវរហិតន្តិ អត្ថោ។ **ឥសីនំ អនុចិណ្ណ**ន្តិ ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធអរហន្តខីណាសវសង្ខាតានំ ឥសីនំ អនុចិណ្ណំ និសេវិតន្តិ អត្ថោ។ **អាហុតីនំ បដិគ្គហ**ន្តិ អាហុនំ វុច្ចតិ បូជាសក្ការំ បដិគ្គហំ គេហសទិសន្តិ អត្ថោ។

២. **ថូបំ កត្វាន វេឡុនា**តិ វេឡុបេសិកាហិ ចេតិយំ កត្វាតិ អត្ថោ។ **នានាបុប្ផំ សមោកិរិ**ន្តិ ចម្បកាទីហិ អនេកេហិ បុប្ផេហិ សមោកិរិំ បូជេសិន្តិ អត្ថោ។ **សម្មុខា វិយ សម្ពុទ្ធ**ន្តិ សជីវមានស្ស សម្ពុទ្ធស្ស សម្មុខា ឥវ **និម្មិតំ** ឧប្បាទិតំ ចេតិយំ អហំ **អភិ** វិសេសេន **វន្ទិំ** បណាមមកាសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

សកចិន្តនិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

២. អវោបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

វិហារា អភិនិក្ខម្មាតិអាទិកំ អាយស្មតោ អវោបុប្ផិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សិខិស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ សទ្ធាសម្បន្នោ ធម្មំ សុត្វា សោមនស្សប្បត្តោ នានាបុប្ផានិ ឧភោហិ ហត្ថេហិ គហេត្វា ពុទ្ធស្ស ឧបរិ អព្ភុក្កិរិ។ សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ សគ្គសម្បត្តិញ្ច ចក្កវត្តិសម្បត្តិញ្ច អនុភវិត្វា សព្ពត្ថ បូជិតោ ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពតោ វុទ្ធិប្បត្តោ សាសនេ បសីទិត្វា បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។ **អា** សមន្តតោ កាសតិ ទិប្បតីតិ អាកាសោ, តស្មិំ អាកាសេ បុប្ផានំ អវកិរិតត្តា **អវោបុប្ផិយត្ថេរោ**តិ បាកដោ។

៧. ឯវំ បត្តសន្តិបទោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **វិហារា អភិនិក្ខម្មា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **វិហារា**តិ វិសេសេន ហរតិ ចតូហិ ឥរិយាបថេហិ អបតន្តំ អត្តភាវំ អាហរតិ បវត្តេតិ ឯត្ថាតិ វិហារោ, តស្មា វិហារា **អភិ** វិសេសេន **និក្ខម្ម** និក្ខមិត្វា។ **អព្ភុដ្ឋាសិ ច ចង្កមេ**តិ ចង្កមនត្ថាយ សជ្ជិតេ ចង្កមេ អភិវិសេសេន ឧដ្ឋាសិ, អភិរុហីតិ អត្ថោ។ **ចតុសច្ចំ បកាសេន្តោ**តិ តស្មិំ ចង្កមេ ចង្កមន្តោ ទុក្ខសមុទយនិរោធមគ្គសច្ចសង្ខាតំ ចតុសច្ចំ បកាសេន្តោ បាកដំ ករោន្តោ អមតំ បទំ និព្ពានំ ទេសេន្តោ វិភជន្តោ ឧត្តានីករោន្តោ តស្មិំ ចង្កមេតិ សម្ពន្ធោ។

៨. **សិខិស្ស គិរមញ្ញាយ, ពុទ្ធសេដ្ឋស្ស តាទិនោ**តិ សេដ្ឋស្ស តាទិគុណសមង្គិស្ស សិខិស្ស ពុទ្ធស្ស គិរំ សទ្ទំ ឃោសំ អញ្ញាយ ជានិត្វា។ **នានាបុប្ផំ គហេត្វានា**តិ នាគបុន្នាគាទិអនេកានិ បុប្ផានិ គហេត្វា អាហរិត្វា។ **អាកាសម្ហិ សមោកិរិ**ន្តិ ចង្កមន្តស្ស ភគវតោ មុទ្ធនិ អាកាសេ ឱកិរិំ បូជេសិំ។

៩. **តេន កម្មេន ទ្វិបទិន្ទា**តិ ទ្វិបទានំ ទេវព្រហ្មមនុស្សានំ ឥន្ទ បធានភូត។ **នរាសភ** នរានំ អាសភភូត។ **បត្តោម្ហិ អចលំ ឋាន**ន្តិ តុម្ហាកំ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា អចលំ ឋានំ និព្ពានំ បត្តោ អម្ហិ ភវាមិ។ **ហិត្វា ជយបរាជយ**ន្តិ ទិព្ពមនុស្សសម្បត្តិសង្ខាតំ ជយញ្ច ចតុរាបាយទុក្ខសង្ខាតំ បរាជយញ្ច ហិត្វា ឆឌ្ឌេត្វា និព្ពានំ បត្តោស្មីតិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

អរោបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៣. បច្ចាគមនិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សិន្ធុយា នទិយា តីរេតិអាទិកំ អាយស្មតោ បច្ចាគមនិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ សិន្ធុយា គង្គាយ សមីបេ ចក្កវាកយោនិយំ និព្ពត្តោ បុព្ពសម្ភារយុត្តត្តា បាណិនោ អខាទន្តោ សេវាលមេវ ភក្ខយន្តោ ចរតិ។ តស្មិំ សមយេ វិបស្សិភគវា សត្តានុគ្គហំ ករោន្តោ តត្ថ អគមាសិ។ តស្មិំ ខណេ សោ ចក្កវាកោ វិជ្ជោតមានំ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ តុណ្ឌេន សាលរុក្ខតោ សាលបុប្ផំ ឆិន្ទិត្វា អាគម្ម បូជេសិ។ សោ តេនេវ ចិត្តប្បសាទេន តតោ ចុតោ ទេវលោកេ ឧប្បន្នោ អបរាបរំ ឆកាមាវចរសម្បត្តិំ អនុភវិត្វា តតោ ចុតោ មនុស្សលោកេ ឧប្បជ្ជិត្វា ចក្កវត្តិសម្បត្តិអាទយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ បុព្ពចរិតវសេន សត្ថរិ បសន្នោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ, ចក្កវាកោ ហុត្វា ភគវន្តំ ទិស្វា កត្ថចិ គន្ត្វា បុប្ផមាហរិត្វា បូជិតត្តា បុព្ពបុញ្ញនាមេន **បច្ចាគមនិយត្ថេរោ**តិ បាកដោ។

១៣. អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **សិន្ធុយា នទិយា តីរេ**តិអាទិមាហ។ សីតិ សទ្ទំ កុរុមានា ធុនាតិ កម្បតីតិ សិន្ធុ, នទតិ សទ្ទំ ករោន្តោ គច្ឆតីតិ នទី។ **ចក្កវាកោ អហំ តទា**តិ ចក្កំ សីឃំ គច្ឆន្តំ ឥវ ឧទកេ វា ថលេ វា អាកាសេ វា សីឃំ វាតិ គច្ឆតីតិ ចក្កវាកោ។ តទា វិបស្សិភគវន្តំ ទស្សនកាលេ អហំ ចក្កវាកោ អហោសិន្តិ អត្ថោ។ **សុទ្ធសេវាលភក្ខោហ**ន្តិ អញ្ញគោចរអមិស្សត្តា សុទ្ធសេវាលមេវ ខាទន្តោ អហំ វសាមិ។ **បាបេសុ ច សុសញ្ញតោ**តិ បុព្ពវាសនាវសេន បាបករណេ សុដ្ឋុ សញ្ញតោ តីហិ ទ្វារេហិ សញ្ញតោ សុសិក្ខិតោ។

១៤. **អទ្ទសំ វិរជំ ពុទ្ធ**ន្តិ រាគទោសមោហវិរហិតត្តា វិរជំ និក្កិលេសំ ពុទ្ធំ អទ្ទសំ អទ្ទក្ខិំ។ **គច្ឆន្តំ អនិលញ្ជសេ**តិ អនិលញ្ជសេ អាកាសបថេ គច្ឆន្តំ ពុទ្ធំ។ **តុណ្ឌេន** មយ្ហំ មុខតុណ្ឌេន **តាលំ** សាលបុប្ផំ **បគ្គយ្ហ** បគ្គហេត្វា **វិបស្សិស្សាភិរោបយិំ** វិបស្សិស្ស ភគវតោ បូជេសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

បច្ចាគមនិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៤. បរប្បសាទកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ឧសភំ បវរំ វីរន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ បរប្បសាទកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ កាលេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តោ តិណ្ណំ វេទានំ បារគូ ឥតិហាសបញ្ចមានំ បទកោ វេយ្យាករណោ សនិឃណ្ឌុកេដុភានំ សាក្ខរប្បភេទានំ លោកាយតមហាបុរិសលក្ខណេសុ អនវយោ នាមេន **សេលព្រាហ្មណោ**តិ បាកដោ សិទ្ធត្ថំ ភគវន្តំ ទិស្វា ទ្វត្តិំសមហាបុរិសលក្ខណេហិ អសីតិអនុព្យញ្ជនេហិ ចាតិ សយំ សោភមានំ ទិស្វា បសន្នមានសោ អនេកេហិ ការណេហិ អនេកាហិ ឧបមាហិ ថោមនំ បកាសេសិ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន ទេវលោកេ សក្កមារាទយោ ឆកាមាវចរសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា មនុស្សេសុ ចក្កវត្តិសម្បត្តិំ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ វិភវសម្បន្នេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ សត្ថរិ បសីទិត្វា បព្ពជិតោ នចិរស្សេវ ចតុបដិសម្ភិទាឆឡភិញ្ញប្បត្តោ មហាខីណាសវោ អហោសិ, ពុទ្ធស្ស ថុតិយា សត្តានំ សព្ពេសំ ចិត្តប្បសាទករណតោ **បរប្បសាទកត្ថេរោ**តិ បាកដោ។

២០. ឯកទិវសំ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ឧសភំ បវរំ វីរ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឧសភ**ន្តិ វសភោ និសភោ វិសភោ អាសភោតិ ចត្តារោ ជេដ្ឋបុង្គវា។ តត្ថ គវសតជេដ្ឋកោ វសភោ, គវសហស្សជេដ្ឋកោ និសភោ, គវសតសហស្សជេដ្ឋកោ វិសភោ, គវកោដិសតសហស្សជេដ្ឋកោ អាសភោតិ ច យស្ស កស្សចិ ថុតិំ ករោន្តា ព្រាហ្មណបណ្ឌិតា ពហុស្សុតា អត្តនោ អត្តនោ បញ្ញាវសេន ថុតិំ ករោន្តិ, ពុទ្ធានំ បន សព្ពាការេន ថុតិំ កាតុំ សមត្ថោ ឯកោបិ នត្ថិ។ អប្បមេយ្យោ ហិ ពុទ្ធោ។ វុត្តញ្ហេតំ –

> “ពុទ្ធោបិ ពុទ្ធស្ស ភណេយ្យ វណ្ណំ, កប្បម្បិ ចេ អញ្ញមភាសមានោ;
> ខីយេថ កប្បោ ចិរទីឃមន្តរេ, វណ្ណោ ន ខីយេថ តថាគតស្សា”តិ។ (ទី. និ. អដ្ឋ. ១.៣០៤; ៣.១៤១; ម. និ. អដ្ឋ. ២.៤២៥; ឧទា. អដ្ឋ. ៥៣) –

អាទិកំ។ អយម្បិ ព្រាហ្មណោ មុខារូឡ្ហវសេន ឯកបសីទនវសេន “អាសភ”ន្តិ វត្តព្ពេ “ឧសភ”ន្តិអាទិមាហ។ វរិតព្ពោ បត្ថេតព្ពោតិ វរោ។ អនេកេសុ កប្បសតសហស្សេសុ កតវីរិយត្តា វីរោ។ មហន្តំ សីលក្ខន្ធាទិកំ ឯសតិ គវេសតីតិ មហេសិ, តំ **មហេសឹ** ពុទ្ធំ។ វិសេសេន កិលេសខន្ធមារាទយោ មារេ ជិតវាតិ វិជិតាវី, តំ **វិជិតាវិនំ** សម្ពុទ្ធំ។ សុវណ្ណស្ស វណ្ណោ ឥវ វណ្ណោ យស្ស សម្ពុទ្ធស្ស សោ សុវណ្ណវណ្ណោ, តំ **សុវណ្ណវណ្ណំ** សម្ពុទ្ធំ ទិស្វា កោ នាម សត្តោ នប្បសីទតីតិ។

បរប្បសាទកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៥. ភិសទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

វេស្សភូ នាម នាមេនាតិអាទិកំ អាយស្មតោ ភិសទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វេស្សភុស្ស ភគវតោ កាលេ ហិមវន្តស្មឹ ហត្ថិយោនិយំ និព្ពត្តោ តស្មឹ បដិវសតិ។ តស្មឹ សមយេ វេស្សភូ ភគវា វិវេកកាមោ ហិមវន្តមគមាសិ។ តំ ទិស្វា សោ ហត្ថិនាគោ បសន្នមានសោ ភិសមុឡាលំ គហេត្វា ភគវន្តំ ភោជេសិ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន ហត្ថិយោនិតោ ចុតោ ទេវលោកេ ឧប្បជ្ជិត្វា តត្ថ ឆ កាមាវចរសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា មនុស្សត្តមាគតោ មនុស្សេសុ ចក្កវត្តិសម្បត្តិអាទយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ មហាភោគេ អញ្ញតរស្មឹ កុលេ និព្ពត្តោ បុព្ពវាសនាពលេន សត្ថរិ បសន្នោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ, សោ បុព្ពេ កតកុសលនាមេន **ភិសទាយកត្ថេរោ**តិ បាកដោ។

២៨. សោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា បុព្ពចរិតាបទានំ ទស្សេន្តោ **វេស្សភូ នាម នាមេនា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **វេស្សភូ**តិ វេស្សំ ភុនាតិ អតិក្កមតីតិ វេស្សភូ។ អថ វា វេស្សេ វាណិជកម្មេ វា កាមរាគាទិកេ វា កុសលាទិកម្មេ វា វត្ថុកាមកិលេសកាមេ វា ភុនាតិ អភិភវតីតិ វេស្សភូ, សោ នាមេន វេស្សភូ នាម ភគវា។ **ឥសីនំ តតិយោ អហូ**តិ កុសលធម្មេ ឯសតិ គវេសតីតិ ឥសិ, “វិបស្សី, សិខី, វេស្សភូ”តិ វុត្តត្តា តតិយោ ឥសិ តតិយោ ភគវា អហុ អហោសីតិ អត្ថោ។ **កាននំ វនមោគ្គយ្ហា**តិ កាននសង្ខាតំ វនំ ឱគយ្ហ ឱគហេត្វា បាវិសីតិ អត្ថោ។

៣០. **ភិសមុឡាលំ គណ្ហិត្វា**តិ ទ្វិបទចតុប្បទានំ ឆាតកំ ភិសតិ ហឹសតិ វិនាសេតីតិ ភិសំ, កោ សោ? បទុមកន្ទោ, ភិសញ្ច មុឡាលញ្ច ភិសមុឡាលំ, តំ ភិសមុឡាលំ គហេត្វាតិ អត្ថោ។

៣១. **ករេន ច បរាមដ្ឋោ**តិ តំ មយា ទិន្នទានំ, **វេស្សភូវរពុទ្ធិនា** ឧត្តមពុទ្ធិនា វេស្សភុនា ករេន ហត្ថតលេន បរាមដ្ឋោ កតសម្ពស្សោ អហោសិ។ **សុខាហំ នាភិជានាមិ, សមំ តេន កុតោត្តរិ**ន្តិ តេន សុខេន សមំ សុខំ នាភិជានាមិ, តតោ ឧត្តរឹ តតោ បរំ តតោ អធិកំ សុខំ កុតោតិ អត្ថោ។ សេសំ នយានុសារេន សុវិញ្ញេយ្យន្តិ។

ភិសទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៦. សុចិន្តិតត្ថេរអបទានវណ្ណនា

គិរិទុគ្គចរោ អាសិន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ សុចិន្តិតត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ អត្ថទស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ ហិមវន្តប្បទេសេ នេសាទកុលេ ឧប្បន្នោ មិគសូករាទយោ វធិត្វា ខាទន្តោ វិហរតិ។ តទា លោកនាថោ លោកានុគ្គហំ សត្តានុទ្ទយតញ្ច បដិច្ច ហិមវន្តមគមាសិ។ តទា សោ នេសាទោ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ អត្តនោ ខាទនត្ថាយ អានីតំ វរមធុរមំសំ អទាសិ។ បដិគ្គហេសិ ភគវា តស្សានុកម្បាយ, តំ ភុញ្ជិត្វា អនុមោទនំ វត្វា បក្កាមិ។ សោ តេនេវ បុញ្ញេន តេនេវ សោមនស្សេន តតោ ចុតោ សុគតីសុ សំសរន្តោ ឆ កាមាវចរសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា មនុស្សេសុ ចក្កវត្តិសម្បត្តិអាទយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ សត្ថរិ បសីទិត្វា បព្ពជិតោ នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៣៦. ចតុបដិសម្ភិទាបញ្ញាភិញ្ញាទិភេទំ បត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **គិរិទុគ្គចរោ អាសិ**ន្តិអាទិមាហ។ គិរតិ សទ្ទំ ករោតីតិ គិរិ, កោ សោ? សិលាបំសុមយបព្ពតោ, ទុដ្ឋុ ទុក្ខេន គមនីយំ ទុគ្គំ, គិរីហិ ទុគ្គំ គិរិទុគ្គំ, ទុគ្គមោតិ អត្ថោ។ តស្មឹ គិរិទុគ្គេ បព្ពតន្តរេ ចរោ ចរណសីលោ អាសី

អហោសិ។ **អភិជាតោវ កេសរី**តិ អភិ វិសេសេន ជាតោ និព្ពត្តោ កេសរី កេសរសីហោ ឥវ គិរិទុគ្គស្មិ ចរាមីតិ អត្ថោ។

៥០. គិរិទុគ្គំ បវិសី អហន្តិ អហំ តទា តេន មំសទានេន បីតិសោមនស្សជាតោ បព្ពតន្តរំ បាវិសឹ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

សុចិន្តិតត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៧. វត្ថទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បក្ខិជាតោ តទា អាសិន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ វត្ថទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ អត្ថទស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ សុបណ្ណយោនិយំ និព្ពត្តោ គន្ធមាទនបព្ពតំ គច្ឆន្តំ អត្ថទស្សិំ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ សុបណ្ណវណ្ណំ វិជហិត្វា មាណវកវណ្ណំ និម្មិនិត្វា មហគ្ឃំ ទិព្ពវត្ថំ អាទាយ ភគវន្តំ បូជេសិ។ សោបិ ភគវា បដិគ្គហេត្វា អនុមោទនំ វត្វា បក្កាមិ។ សោ តេនេវ សោមនស្សេន វីតិនាមេត្វា យាវតាយុកំ ឋត្វា តតោ ចុតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តោ តត្ថ អបរាបរំ សំសរន្តោ បុញ្ញានិ អនុភវិត្វា តតោ មនុស្សេសុ មនុស្សសម្បត្តិន្តិ សព្ពត្ថ មហគ្ឃំ វត្ថាភរណំ លទ្ធំ, តតោ ឧប្បន្នុប្បន្នភវេ វត្ថច្ឆាយាយ គតគតដ្ឋានេ វសន្តោ ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ សត្ថុ បសីទិត្វា បព្ពជិតោ នចិរស្សេវ ឆឡភិញ្ញប្បត្តខីណាសវោ អហោសិ, បុព្ពេ កតបុញ្ញនាមេន **វត្ថទាយកត្ថេរោ**តិ បាកដោ។

៥៥. សោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បក្ខិជាតោ តទា អាសិ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **បក្ខិជាតោ**តិ បក្ខន្ទតិ ឧបលវតិ សកុណោ ឯតេនាតិ បក្ខំ, បក្ខមស្ស អត្ថីតិ បក្ខី, បក្ខិយោនិយំ ជាតោ និព្ពត្តោតិ អត្ថោ។ **សុបណ្ណោ**តិ សុន្ទរំ បណ្ណំ បត្តំ យស្ស សោ សុបណ្ណោ, វាតគ្គាហសុវណ្ណវណ្ណជលមានបត្តមហាភារោតិ អត្ថោ។ **គរុឡាធិបោ**តិ នាគេ គណ្ហនត្ថាយ គរុំ ភារំ បាសាណំ គិឡន្តីតិ គរុឡា, គរុឡានំ អធិបោ រាជាតិ គរុឡាធិបោ, វិរជំ ពុទ្ធំ អទ្ទសាហន្តិ សម្ពន្ធោ។

វត្ថទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៨. អម្ពទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

អនោមទស្សី ភគវាតិអាទិកំ អាយស្មតោ អម្ពទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ អនោមទស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ វានរយោនិយំ និព្ពត្តោ ហិមវន្តេ កបិរាជា ហុត្វា បដិវសតិ។ តស្មិំ សមយេ អនោមទស្សី ភគវា តស្សានុកម្បាយ ហិមវន្តមគមាសិ។ អថ សោ កបិរាជា ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ សុមធុរំ អម្ពផលំ ឧទុម្ពធុនា អទាសិ។ អថ ភគវា តស្ស បស្សន្តស្សេវ តំ សព្ពំ បរិភុញ្ជិត្វា អនុមោទនំ វត្វា បក្កាមិ។ អថ សោ សោមនស្សសម្បន្នហទយោ តេនេវ បីតិសោមនស្សេន យាវតាយុកំ ឋត្វា តតោ ចុតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តោ អបរាបរំ តត្ថ ទិព្ពសុខមនុភវិត្វា មនុស្សេសុ ច មនុស្សសម្បត្តិំ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ វិភវសម្បន្នេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ សត្ថុ បសីទិត្វា បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ ឆឡភិញ្ញប្បត្តោ អហោសិ។ បុព្ពបុញ្ញនាមេន **អម្ពទាយកត្ថេរោ**តិ បាកដោ។

៥៣. សោ អបរភាគេ អត្តនា កតកុសលពីជំ ទិស្វា សោមនស្សជាតោ អត្តនោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **អនោមទស្សី ភគវា**តិអាទិមាហ។ **មេត្តាយ អផរិ លោកេ, អប្បមាណេ និរូបធី**តិ សោ ភគវា សព្ពលោកេ អប្បមាណេ សត្តេ "សុខី ហោន្តូ"តិអាទិនា និរុបធិ ឧបធិវិរហិតំ កត្វា មេត្តាយ មេត្តចិត្តេន អផរិ បត្ថរិ វឌ្ឍេសីតិ អត្ថោ។

៥៤. កបិ អហំ តទា អាសិន្តិ តទា តស្សាគមនកាលេ កបិរាជា អហោសិន្តិ អត្ថោ។

អម្ពទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៩. សុមនត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សុមនោ នាម នាមេនាតិអាទិកំ អាយស្មតោ សុមនត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សិខិស្ស ភគវតោ កាលេ មាលាការស្ស កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សទ្ធាជាតោ ភគវតិ បសន្នមានសោ សុមនមាលមុដ្ឋិយោ គហេត្វា ឧភោហិ ហត្ថេហិ បូជេសិ។ សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ ទ្វេ សម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ បុត្តទារេហិ វឌ្ឍិត្វា សុមននាមេន បាកដោ សត្ថរិ បសីទិត្វា បព្ពជិតោ នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៦២. សោ អរហា ហុត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ អត្តនោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **សុមនោ នាម នាមេនា**តិអាទិមាហ។ សុន្ទរំ មនំ ចិត្តំ យស្ស សោ សុមនោ។ សទ្ធាបសាទពហុមានេន យុត្តោ នាមេន សុមនោ នាម មាលាការោ តទា អហំ អហោសិំ។

៦៣. **សិខិនោ លោកពន្ធុនោ**តិ សិខា មុទ្ធា កាសតីតិ សិខី។ អថ វា សម្បយុត្តសម្បយោគេ ខាទតិ វិទ្ធំសេតីតិ សិខី, កា សា? អគ្គិសិខា, អគ្គិសិខា វិយ សិខាយ ទិប្បនតោ សិខី។ យថា អគ្គិសិខា ជោតតិ បាកដា ហោតិ, សិខី បត្តតិណកដ្ឋបលាសាទិកេ ទហតិ, ឯវមេវម្បិ ភគវា នីលបីតាទិរំសីហិ ជោតតិ សកលលោកសន្និវាសេ បាកដោ ហោតិ។ សកសន្តានគតសព្ពកិលេសេ សោសេតិ វិទ្ធំសេតិ ឈាបេតីតិ វោហារនាមំ នាមកម្មំ នាមធេយ្យំ, តស្ស សិខិនោ។ សកលលោកស្ស ពន្ធុញាតកោតិ លោកពន្ធុ, តស្ស សិខិនោ លោកពន្ធុនោ ភគវតោ សុមនបុប្ផំ **អភិរោបយិំ** បូជេសិន្តិ អត្ថោ។

សុមនត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

១០. បុប្ផចង្កោដិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

អភីតរូបំ សីហំ វាតិអាទិកំ អាយស្មតោ បុប្ផចង្កោដិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សិខិស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ មហាវិភវសម្បន្នោ សត្ថរិ បសីទិត្វា បសន្នាការំ ទស្សេន្តោ សុវណ្ណវណ្ណំ អនោជបុប្ផមោចិនិត្វា ចង្កោដកំ បូរេត្វា ភគវន្តំ បូជេត្វា “ភគវា , ឥមស្ស និស្សន្ទេន និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ សុវណ្ណវណ្ណោ បូជនីយោ ហុត្វា និព្ពានំ បាបុណេយ្យ”ន្តិ បត្ថនមកាសិ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន ទេវមនុស្សេសុ និព្ពត្តោ សព្ពត្ថ បូជិតោ សុវណ្ណវណ្ណោ អភិរូបោ អហោសិ។ សោ អបរភាគេ ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ វិភវសម្បន្នេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ សត្ថរិ បសីទិត្វា បព្ពជិតោ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៦៨-៩. សោ បត្តអរហត្តផលោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **អភីតរូបំ សីហំ វា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សីហ**ន្តិ ទ្វិបទចតុប្បទាទយោ សត្តេ អភិភវតិ អជ្ឈោត្ថរតីតិ សីហោ, អភីតរូបោ អភីតសភាវោ, តំ អភីតរូបំ សីហំ ឥវ និសិន្នំ បូជេសិន្តិ សម្ពន្ធោ។ បក្ខីនំ អគ្គំ គរុឡរាជំ ឥវ **បវរំ** ឧត្តមំ ព្យគ្ឃរាជំ ឥវ អភិ វិសេសេន ជាតំ សព្ពសីហានំ វិសេសំ កេសរសីហំ ឥវ តិលោកស្ស សរណំ **សិខិំ** សម្មាសម្ពុទ្ធំ។ កីទិ ភូតំ? អនេជំ និក្កិលេសំ ខន្ធមារាទីហិ អបរាជិតំ និសិន្នំ សិខិន្តិ សម្ពន្ធោ។ **មារណានគ្គ**ន្តិ សព្ពកិលេសានំ មារណេ សោសនេ វិទ្ធំសនេ អគ្គំ សេដ្ឋំ កិលេសេ មារេន្តានំ បច្ចេកពុទ្ធពុទ្ធសាវកានំ វិជ្ជមានានម្បិ តេសំ អគ្គន្តិ អត្ថោ។ **ភិក្ខុសង្ឃបុរក្ខតំ** បរិវារិតំ បរិវារេត្វា និសិន្នំ សិខិន្តិ សម្ពន្ធោ។

៧០. **ចង្កោដកេ ឋបេត្វានា**តិ ឧត្តមំ អនោជបុប្ផំ ករណ្ឌកេ បូរេត្វា សិខិសម្ពុទ្ធំ សេដ្ឋំ **សមោកិរិំ** បូជេសិន្តិ អត្ថោ។

បុប្ផចង្កោដិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

សត្តមវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

៨. នាគសមាលវគ្គោ

១. នាគសមាលត្ថេរអបទានវណ្ណនា

អាបាដលី អហំ បុប្ផន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ នាគសមាលត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សិខិស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ យរាវាសំ សណ្ឋបេត្វា តថារូបសជ្ជនសំសគ្គស្ស អលាភេន សត្ថរិ ធរមានកាលេ ទស្សនសវនបូជាកម្មមករិត្វា បរិនិព្ពុតកាលេ តស្ស ភគវតោ សារីរិកធាតុំ និទហិត្វា កតចេតិយម្ហិ ចិត្តំ បសាទេត្វា បាដលិបុប្ផំ បូជេត្វា សោមនស្សំ ឧប្បាទេត្វា យាវតាយុកំ ឋត្វា តេនេវ សោមនស្សេន តតោ កាលំ កតោ តុសិតាទីសុ ឆសុ ទេវលោកេសុ សុខមនុភវិត្វា អបរភាគេ មនុស្សេសុ មនុស្សសម្បត្តឹ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ នាគរុក្ខបល្លវកោមឡសទិសសរីរត្តា **នាគសមាលោ**តិ មាតាបិតូហិ កតនាមធេយ្យោ ភគវតិ បសន្នោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

១. សោ បច្ឆា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **អាបាដលី អហំ បុប្ផ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អាបាដលិ**ន្តិ អា សមន្តតោ, អាទរេន វា បាដលិបុប្ផំ គហេត្វា អហំ ថូបម្ហិ **អភិរោបេសឹ** បូជេសិន្តិ អត្ថោ។ **ឧជ្ឈិតំ សុមហាបថេ**តិ សព្ពនគរវាសីនំ វន្ទនបូជនត្ថាយ មហាបថេ នគរមជ្ឈេ វីថិយំ ឧជ្ឈិតំ ឧដ្ឋាបិតំ, ឥដ្ឋកកម្មសុធាកម្មាទីហិ និប្ផាទិតន្តិ អត្ថោ។ សេសំ ហេដ្ឋា វុត្តនយត្តា ឧត្តានត្ថត្តា ច សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

នាគសមាលត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

២. បទសញ្ញកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

អក្កន្តញ្ច បទំ ទិស្វាតិអាទិកំ អាយស្មតោ បទសញ្ញកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ ឧប្បន្នុប្បន្នភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ តិស្សស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មឹ សទ្ធាសម្បន្នេ ឧបាសកគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ រតនត្តយេ បសន្នោ ភគវតា តស្ស អនុកម្បាយ ទស្សិតំ បទចេតិយំ ទិស្វា បសន្នោ លោមហដ្ឋជាតោ វន្ទនបូជនាទិពហុមានមកាសិ។ សោ តេនេវ សុខេត្តេ សុកតេន បុញ្ញេន តតោ ចុតោ សគ្គេ និព្ពត្តោ តត្ថ ទិព្ពសុខមនុភវិត្វា អបរភាគេ មនុស្សេសុ ជាតោ មនុស្សសម្បត្តឹ សព្ពមនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ វិភវសម្បន្នកុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សទ្ធាជាតោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ, បុរាកតបុញ្ញនាមេន **បទសញ្ញកត្ថេរោ**តិ បាកដោ។

៥. សោ ឯកទិវសំ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **អក្កន្តញ្ច បទំ ទិស្វា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អក្កន្ត**ន្តិ អក្កមិតំ ទស្សិតំ។ សព្ពពុទ្ធានំ សព្ពទា ចតុរង្គុលោបរិយេវ គមនំ, អយំ បន តស្ស សទ្ធាសម្បន្នតំ ញត្វា “ឯសោ ឥមំ បស្សតូ”តិ បទចេតិយំ ទស្សេសិ, តស្មា សោ តស្មឹ បសីទិត្វា វន្ទនបូជនាទិសក្ការមកាសីតិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

បទសញ្ញកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៣. ពុទ្ធសញ្ញកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ទុមគ្គេ បំសុកូលិកន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ ពុទ្ធសញ្ញកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ តិស្សស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ សទ្ធាជាតោ ទុមគ្គេ លគ្គិតំ ភគវតោ បំសុកូលចីវរំ ទិស្វា បសន្នមានសោ “អរហទ្ធជ”ន្តិ ចិន្តេត្វា វន្ទនបូជនាទិសក្ការមកាសិ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន ទេវមនុស្សសម្បត្តិមនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ វិភវសម្បន្នេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ សទ្ធាជាតោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៩. សោ បត្តអរហត្តាធិគមោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ទុមគ្គេ បំសុកូលិក**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ ធុនាតិ កម្បតីតិ ទុមោ។ ទុហតិ បូរេតិ អាកាសតលន្តិ វា ទុមោ, ទុមស្ស អគ្គោ កោដីតិ ទុមគ្គោ, តស្មឹ ទុមគ្គេ។ បំសុមិវ បដិក្កូលភាវំ អមនុញ្ញភាវំ ឧលតិ គច្ឆតីតិ បំសុកូលំ, បំសុកូល

មេវ បំសុកូលិកំ, សត្ថុនោ បំសុកូលំ ទុមគ្គេ លគ្គិតំ ទិស្វា អហំ អញ្ជលឹ បគ្គហេត្វា តំ បំសុកូលំ **អវន្ទឹ** បណាមមកាសិន្តិ អត្ថោ។ **តន្តិ** និបាតមត្តំ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ពុទ្ធសញ្ញកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៤. ភិសាលុវទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

កាននំ វនមោគ្គយ្ហាតិអាទិកំ អាយស្មតោ ភិសាលុវទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ ហិមវន្តស្ស សមីបេ អរញ្ញាវាសេ វសន្តោ វនមូលផលាហារោ វិវេកវសេនាគតំ វិបស្សឹ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ បញ្ចភិសាលុវេ អទាសិ។ ភគវា តស្ស ចិត្តំ បសាទេតុំ បស្សន្តស្សេវ បរិភុញ្ជិ។ សោ តេន ចិត្តប្បសាទេន កាលំ កត្វា តុសិតាទីសុ សម្បត្តិមនុភវិត្វា បច្ឆា មនុស្សសម្បត្តិញ្ច អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិភវសម្បត្តឹ បត្តោ តំ បហាយ សាសនេ បព្ពជិតោ នចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណិ។

១៣. សោ តតោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **កាននំ វនមោគ្គយ្ហា**តិអាទិមាហ។ តំ ហេដ្ឋា វុត្តត្ថមេវ។ **វសាមិ វិបិនេ អហ**ន្តិ វិវេកវាសោ អហំ វសាមីតិ សម្ពន្ធោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ភិសាលុវទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

ឆដ្ឋភាណវារវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. ឯកសញ្ញកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ខណ្ឌោ នាមាសិ នាមេនាតិអាទិកំ អាយស្មតោ ឯកសញ្ញកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ រតនត្តយេ បសន្នមានសោ តស្ស សត្ថុនោ ខណ្ឌំ នាម អគ្គសាវកំ ភិក្ខាយ ចរមានំ ទិស្វា សទ្ធហិត្វា បិណ្ឌបាតមទាសិ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន ទេវមនុស្សសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។ សោ ឯកទិវសំ បិណ្ឌបាតស្ស សញ្ញំ មនសិករិត្វា បដិលទ្ធវិសេសត្តា **ឯកសញ្ញកត្ថេរោ**តិ បាកដោ។

១៨. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ខណ្ឌោ នាមាសិ នាមេនា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ តស្ស អគ្គសាវកត្ថេរស្ស កិលេសានំ ខណ្ឌិតត្តា **ខណ្ឌោ**តិ នាមំ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

ឯកសញ្ញកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៦. តិណសន្ថរទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ហិមវន្តស្សាវិទូរេតិអាទិកំ អាយស្មតោ តិណសន្ថរទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ តិស្សស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ ពុទ្ធុប្បាទតោ បគេវ ឧប្បន្នត្តា ឃរាវាសំ បហាយ តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ហិមវន្តស្ស អវិទូរេ ឯកំ សរំ និស្សាយ បដិវសតិ។ តស្មឹ សមយេ តិស្សោ ភគវា តស្សានុកម្បាយ អាកាសេន អគមាសិ។ អថ ខោ សោ តាបសោ អាកាសតោ ឱរុយ្ហ ឋិតំ តំ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ តិណំ លាយិត្វា តិណសន្ថរំ កត្វា និសីទាបេត្វា ពហុមានាទរេន បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា បដិកុដិកោ ហុត្វា បក្កាមិ។ សោ យាវតាយុកំ ឋត្វា តតោ ចវិត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ អនេកវិធសម្បត្តឹ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ សត្ថរិ បសីទិត្វា បព្ពជិតោ នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

២២. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ហិមវន្តស្សាវិទូរេ**តិអាទិមាហ។ តំ ហេដ្ឋា វុត្តត្ថមេវ។ **មហាជាតស្សរោ**តិ ឯត្ថ បន សរន្តិ ឯត្ថ បានីយត្ថិកា ទ្វិបទចតុប្បទាទយោ សត្តាតិ សរំ, អថ វា សរន្តិ ឯត្ថ នទីកន្ទរាទយោតិ សរំ, មហន្តោ ច សោ សយមេវ ជាតត្តា សរោ

ចេតិ មហាជាតស្សរោ។ អនោតត្តឆទ្ទន្តទហាទយោ វិយ អបាកដនាមត្តា "មហាជាតស្សរោ"តិ វុត្តោតិ ទដ្ឋព្ពោ។ **សតបត្តេហិ សញ្ឆន្នោ**តិ ឯកេកស្មឹ បុប្ផេ សតសតបត្តានំ វសេន សតបត្តោ, សតបត្តសេតបទុមេហិ សញ្ឆន្នោ គហនីភូតោតិ អត្ថោ។ **នានាសកុណមាលយោ**តិ អនេកេ ហំសកុក្កុដកុក្កុហទេណ្ឌិភាទយោ ឯកតោ កុណន្តិ សទ្ទំ ករោន្តីតិ សកុណាតិ លទ្ធនាមានំ បក្ខីនំ អាលយោ អាធារភូតោតិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

តិណសន្ថរទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៧. សូចិទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

តីសកប្បសហស្សម្ហីតិអាទិកំ អាយស្មតោ សូចិទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមជិនវរេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សុមេធស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុឌ្ឍិមន្វាយ ភគវតោ ចីវរកម្មំ កាតុំ បញ្ច សូចិយោ អទាសិ។ សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ បុញ្ញមនុភវិត្វា វិចរន្តោ ឧប្បន្នុប្បន្នភវេ តិក្ខបញ្ញោ ហុត្វា បាកដោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុឌ្ឍិមន្វាយ សត្ថរិ បសីទិត្វា បព្ពជន្តោ តិក្ខបញ្ញតាយ ខុរគ្គេយេវ អរហត្តំ បាបុណិ។

៣០. សោ អបរភាគេ បុញ្ញំ បច្ចវេក្ខន្តោ តំ ទិស្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **តីសកប្បសហស្សម្ហី**តិអាទិមាហ។ អន្តរន្តរំ បនេត្ថ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

៣១. បញ្ចសូចី មយា ទិន្នាតិ ឯត្ថ សូចតិ ឆិទ្ទំ ករោតិ វិជ្ឈតីតិ សូចិ, បញ្ចមត្តា សូចី បញ្ចសូចី មយា ទិន្នាតិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

សូចិទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៨. បាដលិបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សុវណ្ណវណ្ណំ សម្ពុទ្ធន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ បាដលិបុប្ផិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមជិនវរេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ តិស្សស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ សេដ្ឋិបុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តោ វុឌ្ឍិប្បត្តោ កុសលាកុសលញ្ញូ សត្ថរិ បសីទិត្វា បាដលិបុប្ផំ គហេត្វា សត្ថុ បូជេសិ។ សោ តេន បុញ្ញេន ពហុធា សុខសម្បត្តិយោ អនុភវន្តោ ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុឌ្ឍិមន្វាយ សត្ថរិ បសន្នោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៣៦. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **សុវណ្ណវណ្ណំ សម្ពុទ្ធ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អន្តរាបណេ**តិ អា សមន្តតោ ហិរញ្ញសុវណ្ណាទិកំ ភណ្ឌំ បណេន្តិ វិក្កិណន្តិ បត្ថរន្តិ ឯត្ថាតិ អាបណំ, អាបណស្ស អន្តរំ វីថីតិ អន្តរាបណំ, តស្មឹ អន្តរាបណេ។ **សុវណ្ណវណ្ណំ** កញ្ចនគ្ឃិយសំកាសំ ទ្វត្តឹសវរលក្ខណំ សម្ពុទ្ធំ ទិស្វា បាដលិបុប្ផំ បូជេសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

បាដលិបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៩. ឋិតញ្ជលិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

មិគលុទ្ទោ បុរេ អាសិន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ ឋិតញ្ជលិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថុប្បន្នភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ តិស្សស្ស ភគវតោ កាលេ បុរាកតេន ឯកេន កម្មច្ឆិទ្ទេន នេសាទយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា វិញ្ញុតំ បត្តោ មិគសូករាទយោ មារេត្វា នេសាទកម្មេន អរញ្ញេ វាសំ កប្បេសិ។ តស្មឹ សមយេ តិស្សោ ភគវា តស្សានុកម្បាយ ហិមវន្តំ អគមាសិ។ សោ តំ ទ្វត្តឹសវរលក្ខណេហិ អសីតានុព្យញ្ជនព្យាមប្បភាហិ ច ជលមានំ ភគវន្តំ ទិស្វា សោមនស្សជាតោ បណាមំ កត្វា គន្ត្វា បណ្ណសន្ថរេ និសីទិ។ តស្មឹ ខណេ ទេវោ គជ្ជន្តោ អសនិ បតិ, តតោ មរណសមយេ ពុទ្ធមនុស្សរិត្វា បុនញ្ជលិមកាសិ។ សោ តេន បុញ្ញេន សុខេត្តេ កតកុសលត្តា អកុសលវិបាកំ បដិពាហិត្វា សគ្គេ និព្ពត្តោ កាមាវចរសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា មនុស្សេសុ មនុស្សសម្បត្តិយោ ច អនុភវិត្វា អបរភាគេ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុឌ្ឍិមន្វាយ បុរាកតវាសនាយ សត្ថរិ បសីទិត្វា បព្ពជិតោ នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៤២. សោ តតោ បរំ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **មិគលុទ្ទោ បុរេ អាសិ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **មិគលុទ្ទោ**តិ មិគានំ មារណំ ឧបគច្ឆតីតិ មិគលុទ្ទោ។ មិគន្តិ សីឃំ វាតវេគេន គច្ឆន្តិ ធាវន្តីតិ មិគា, តេសំ មិគានំ មារណេ លុទ្ទោ ទារុណោ លោភីតិ មិគលុទ្ទោ។ សោ អហំ **បុរេ** ភគវតោ ទស្សនសមយេ មិគលុទ្ទោ **អាសឹ** អហោសិន្តិ អត្ថោ ។ **អរញ្ញេ កាននេ**តិ អរតិ គច្ឆតិ មិគសមូហោ ឯត្ថាតិ អរញ្ញំ, អថ វា អា សមន្តតោ រជ្ជន្តិ តត្ថ វិវេកាភិរតា ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធាទយោ មហាសារប្បត្តា សប្បុរិសាតិ អរញ្ញំ។ កាកុច្ឆិតាការេន វា ភយានកាការេន វា នទន្តិ សទ្ទំ ករោន្តិ, អានន្តិ វិន្ទន្តីតិ វា កាននំ, តស្មឹ អរញ្ញេ កាននេ មិគលុទ្ទោ បុរេ អាសិន្តិ សម្ពន្ធោ។ **តត្ថ អទ្ទសំ សម្ពុទ្ធ**ន្តិ តត្ថ តស្មឹ អរញ្ញេ ឧបគតំ សម្ពុទ្ធំ អទ្ទសំ អទ្ទក្ខិន្តិ អត្ថោ។ ទស្សនំ បុរេ អហោសិ អវិទូរេ, តស្មា មនោទ្វារានុសារេន ចក្ខុវិញ្ញាណំ បុរេចារិកំ កាយវិញ្ញាណសមង្គឹ បាបេតិ អប្បេតីតិ អត្ថោ។

៤៤. **តតោ មេ អសនីបាតោ**តិ អា សមន្តតោ សនន្តោ គជ្ជន្តោ បតតីតិ អសនិ, អសនិយា បាតោ បតនំ អសនីបាតោ, ទេវទណ្ឌោតិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

បិតញ្ចលិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

១០. តិបទុមិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បទុមុត្តរោ នាម ជិនោតិអាទិកំ អាយស្មតោ តិបទុមិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ហំសវតិយំ មាលាការកុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ មាលាការកម្មំ កត្វា វសន្តោ ឯកទិវសំ អនេកវិធានិ ជលជថលជបុប្ផានិ គហេត្វា រញ្ញោ សន្តិកំ គន្តុកាមោ ឯវំ ចិន្តេសិ – “រាជា ឥមានិ តាវ បុប្ផានិ ទិស្វា បសន្នោ សហស្សំ វា ធនំ គាមាទិកំ វា ទទេយ្យ, លោកនាថំ បន បូជេត្វា និព្ពានាមតធនំ លភាមិ, កឹ មេ ឯតេសុ សុន្ទរ”ន្តិ តេន “ភគវន្តំ បូជេត្វា សគ្គមោក្ខសម្បត្តិយោ និប្ផាទេតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា វណ្ណវន្តំ អតីវ រត្តបុប្ផត្តយំ គហេត្វា បូជេសិ។ តានិ គន្ត្វា អាកាសំ ឆាទេត្វា បត្ថរិត្វា អដ្ឋំសុ។ នគរវាសិនោ អច្ឆរិយព្ភុតចិត្តជាតា ចេលុក្ខេបសហស្សានិ បវត្តយឹសុ។ តំ ទិស្វា ភគវា អនុមោទនំ អកាសិ។ សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ គហបតិកុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សត្ថរិ បសីទិត្វា ធម្មំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៤៨. សោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរោ នាម ជិនោ**តិអាទិមាហ។ តស្សត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោវ។ **សព្ពធម្មាន បារគូ**តិ សព្ពេសំ នវលោកុត្តរធម្មានំ បារំ និព្ពានំ គតោ បច្ចក្ខំ កតោតិ អត្ថោ។ **ទន្តោ ទន្តបរិវុតោ**តិ សយំ កាយវាចាទីហិ ទន្តោ ឯតទគ្គេ ឋបិតេហិ សាវកេហិ បរិវុតោតិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ សម្ពន្ធវសេន ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

តិបទុមិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

អដ្ឋមវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

៨. តិមិរវគ្គោ

១. តិមិរបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ចន្ទភាគានទីតីរេតិអាទិកំ អាយស្មតោ តិមិរបុប្ផិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ កា ឧប្បត្តិ? អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ ឃរាវាសំ សណ្ឋបេត្វា វសន្តោ កាមេសុ អាទីនវំ ទិស្វា ឃរាវាសំ បហាយ តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ចន្ទភាគាយ នទិយា សមីបេ វសតិ, វិវេកកាមតាយ ហិមវន្តំ គន្ត្វា និសិន្នំ សិទ្ធត្ថំ ភគវន្តំ ទិស្វា វន្ទិត្វា តស្ស គុណំ បសីទិត្វា តិមិរបុប្ផំ គហេត្វា បូជេសិ។ សោ តេន បុញ្ញេន ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច សម្បត្តិមនុភវន្តោ សំសរិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សត្ថរិ បសីទិត្វា បព្ពជិតោ នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

១. សោ អបរភាគេ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ចន្ទភាគានទីតីរេ**តិអាទិមាហ។ តស្សត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោវ។ **អនុសោតំ វជាមហ**ន្តិ គង្គាយ អាសន្នេ វសនភាវេន សព្ពត្ថ រម្មភាវេន គង្គាតោ ហេដ្ឋា សោតានុសារេន អហំ វជាមិ គច្ឆាមិ តត្ថ តត្ថ វសាមីតិ អត្ថោ។ **និសិន្នំ សមណំ ទិស្វា**តិ សមិតបាបត្តា សោសិតបាបត្តា សមណសង្ខាតំ សម្មាសម្ពុទ្ធំ ទិស្វាតិ អត្ថោ។

២. **ឯវំ ចិន្តេសហំ តទា**តិ អយំ ភគវា សយំ តិណ្ណោ សព្ពសត្តេ តារយិស្សតិ សំសារតោ ឧត្តារេតិ សយំ កាយទ្វារាទីហិ ទមិតោ អយំ ភគវា បរេ ទមេតិ។

៣. សយំ **អស្សត្ថោ** អស្សាសប្បត្តោ, កិលេសបរិឡាហតោ មុត្តោ សព្ពសត្តេ អស្សាសេតិ, សន្តភាវំ អាបាបេតិ។ សយំ **សន្តោ** សន្តកាយចិត្តោ បរេសំ សន្តកាយចិត្តំ បាបេតិ។ សយំ **មុត្តោ** សំសារតោ មុច្ចិតោ បរេ សំសារតោ មោចយិស្សតិ។ សោ អយំ ភគវា សយំ **និព្ពុតោ** កិលេសគ្គីហិ និព្ពុតោ បរេសម្បិ កិលេសគ្គីហិ និព្ពាបេស្សតីតិ អហំ តទា ឯវំ ចិន្តេសិន្តិ អត្ថោ។

៤. **គហេត្វា តិមិរបុប្ផ**ន្តិ សកលំ វនន្តំ នីលកាឡវំសីហិ អន្ធការំ វិយ កុរុមានំ ខាយតីតិ តិមិរំ បុប្ផំ តំ គហេត្វា កណ្ណិការវណ្តំ គហេត្វា **មត្ថកេ** សីសស្ស ឧបរិ អាកាសេ **ឱកិរឹ** បូជេសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

តិមិរបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

២. គតសញ្ញកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ជាតិយា សត្តវស្សោហន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ គតសញ្ញកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ តិស្សស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ បុរាកតវាសនាវសេន សទ្ធាជាតោ សត្តវស្សិកកាលេយេវ បព្ពជិតោ ភគវតោ បណាមករណេនេវ បាកដោ អហោសិ។ សោ ឯកទិវសំ អតីវ នីលមណិប្បភានិ នង្គលកសិតង្ឋានេ ឧដ្ឋិតសត្តបុប្ផានិ គហេត្វា អាកាសេ បូជេសិ។ សោ យាវតាយុកំ សមណធម្មំ កត្វា តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ សត្ថរិ បសីទិត្វា បព្ពជិតោ នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

១០. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ជាតិយា សត្តវស្សោហ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ជាតិយា សត្តវស្សោ**តិ មាតុគព្ភតោ និក្ខន្តកាលតោ បដ្ឋាយ បរិបុណ្ណសត្តវស្សិកោតិ អត្ថោ។ **បព្ពជឹ អនគារិយ**ន្តិ អគារស្ស ហិតំ អាគារិយំ កសិវាណិជ្ជាទិកម្មំ នត្ថិ អាគារិយន្តិ អនគារិយំ, ពុទ្ធសាសនេ បព្ពជឹ អហន្តិ អត្ថោ។

១២. **សុគតានុគតំ មគ្គ**ន្តិ ពុទ្ធេន គតំ មគ្គំ។ អថ វា សុគតេន ទេសិតំ ធម្មានុធម្មបដិបត្តិបូរណវសេន **ហដ្ឋមានសោ** តុដ្ឋចិត្តោ បូជេត្វាតិ សម្ពន្ធោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

គតសញ្ញកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៣. និបន្នញ្ជលិកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

រុក្ខមូលេ និសិន្នោហន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ និបន្នញ្ជលិកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ អនេកេសុ ភវេសុ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ តិស្សស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ បព្ពជិត្វា រុក្ខមូលិកង្គំ បូរយមានោ អរញ្ញេ វិហរតិ។ តស្មិំ សមយេ ខរោ អាពាធោ ឧប្បជ្ជិ, តេន បីឡិតោ បរមការុញ្ញប្បត្តោ អហោសិ។ តទា ភគវា តស្ស ការុញ្ញេន តត្ថ អគមាសិ។ អថ សោ និបន្នកោវ ឧដ្ឋិតុំ អសក្កោន្តោ សិរសិ អញ្ជលី កត្វា ភគវតោ បណាមំ អកាសិ។ សោ តតោ ចុតោ តុសិតភវនេ ឧប្បន្នោ តត្ថ សម្បត្តិមនុភវិត្វា ឯវំ ឆ កាមាវចរសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ សត្ថរិ បសីទិត្វា បព្ពជិតោ នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ, បុរាកតបុញ្ញវសេន **និបន្នញ្ជលិកត្ថេរោ**តិ បាកដោ។

១៦. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុញ្ញសម្បត្តិយោ ឱលោកេត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **រុក្ខមូលេ និសិន្នោហ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ រុហតិ បដិរុហតិ ឧទ្ធមុទ្ធំ អារោហតីតិ រុក្ខោ, តស្ស រុក្ខស្ស មូលេ សមីបេតិ អត្ថោ។ **ព្យាធិតោ បរមេន ចា**តិ បរមេន អធិកេន ខរេន កក្ខឡេន ព្យាធិនា រោគេន ព្យាធិតោ, ព្យាធិនា អហំ សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។ **បរមការុញ្ញប្បត្តោម្ហី**តិ បរមំ អធិកំ ការុញ្ញំ ទីនភាវំ ទុក្ខិតភាវំ បត្តោម្ហិ អរញ្ញេ កាននេតិ សម្ពន្ធោ។

២០. **បញ្ចេវាសុំ មហាសិខា**តិ សិរសិ បិឡន្ធនត្ថេន សិខា វុច្ចតិ ចូឡា។ មណីតិ ជោតមានំ មកុដំ តស្ស អត្ថីតិ សិខោ, ចក្កវត្តិនោ ឯកនាមកា បញ្ចេវ ចក្កវត្តិនោ អាសុំ អហេសុន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

និបន្នញ្ជលិកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៤. អធោបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

អភិភូ នាម សោ ភិក្ខូតិអាទិកំ អាយស្មតោ អធោបុប្ផិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ អនេកេសុ ភវេសុ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សិខិស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ ឃរាវាសំ សណ្ឋបេត្វា អបរភាគេ កាមេសុ អាទីនវំ ទិស្វា តំ បហាយ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា បញ្ចាភិញ្ញា អដ្ឋសមាបត្តិលាភី ឥទ្ធីសុ ច វសីភាវំ បត្វា ហិមវន្តស្មិំ បដិវសតិ។ តស្ស សិខិស្ស ភគវតោ អភិភូ នាម អគ្គសាវកោ វិវេកាភិរតោ ហិមវន្តមគមាសិ។ អថ សោ តាបសោ តំ អគ្គសាវកត្ថេរំ ទិស្វា ថេរស្ស បិតបព្ពតំ អារុហន្តោ បព្ពតស្ស ហេដ្ឋាតលតោ សុគន្ធានិ វណ្ណសម្បន្នានិ សត្ត បុប្ផានិ គហេត្វា បូជេសិ។ អថ សោ ថេរោ តស្សានុមោទនមកាសិ។ សោបិ តាបសោ សកស្សមំ អគមាសិ។ តត្ថ ឯកេន អជគរេន បីឡិតោ អបរភាគេ អបរិហីនជ្ឈានោ តេនេវ ឧបទ្ទវេន ឧបទ្ទុតោ កាលំ កត្វា ព្រហ្មលោកបរាយនោ ហុត្វា ព្រហ្មសម្បត្តិំ ឆកាមាវចរសម្បត្តិញ្ច អនុភវិត្វា មនុស្សេសុ មនុស្សសម្បត្តិយោ ច ខេបេត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ ភគវតោ ធម្មំ សុត្វា បសន្នមានសោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។ សោ អបរភាគេ អត្តនោ កតបុញ្ញនាមេន **អធោបុប្ផិយត្ថេរោ**តិ បាកដោ។

២២. សោ ឯកទិវសំ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **អភិភូ នាម សោ ភិក្ខូ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ សីលសមាធីហិ បរេ អភិភវតីតិ អភិភូ, ខន្ធមារាទិមារេ អភិភវតិ អជ្ឈោត្ថរតីតិ វា អភិភូ, សសន្តានបរសន្តានគតកិលេសេ អភិភវតិ វិហេសេតិ វិទ្ធំសេតីតិ វា អភិភូ។ ភិក្ខនសីលោ យាចនសីលោតិ ភិក្ខុ, ឆិន្នភិន្នបដធរោតិ វា ភិក្ខុ។ អភិភូ នាម អគ្គសាវកោ សោ ភិក្ខូតិ អត្ថោ, សិខិស្ស ភគវតោ អគ្គសាវកោតិ សម្ពន្ធោ។

២៧. **អជគរោ មំ បីឡេសី**តិ គថារូបំ សីលសម្បន្នំ ឈានសម្បន្នំ តាបសំ បុព្ពេ កតបាបេន វេរេន ច មហន្តោ អជគរសប្បោ បីឡេសិ។ សោ តេនេវ ឧបទ្ទវេន ឧបទ្ទុតោ អបរិហីនជ្ឈានោ កាលំ កត្វា ព្រហ្មលោកបរាយណោ អាសិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

អធោបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៥. រំសិសញ្ញកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បព្ពតេ ហិមវន្តម្ហីតិអាទិកំ អាយស្មតោ វំសិសញ្ញកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តេសុ តេសុ ភវេសុ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ ឃរាវាសំ សណ្ឋបេត្វា កាមេសុ អាទីនវំ ទិស្វា ឃរាវាសំ បហាយ តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា អជិនចម្មធរោ ហិមវន្តម្ហិ វាសំ កប្បេសិ។ តស្មិំ សមយេ វិបស្សី ភគវា ហិមវន្តមគមាសិ។ អថ សោ តាបសោ តមុបគតំ ភគវន្តំ ទិស្វា តស្ស ភគវតោ សរីរតោ និក្ខន្តឆព្ពណ្ណពុទ្ធរំសីសុ បសីទិត្វា អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ បញ្ចង្គេន នមក្ការមកាសិ។ សោ តេនេវ បុញ្ញេន តតោ ចុតោ តុសិតាទីសុ ទិព្ពសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា អបរភាគេ មនុស្សសម្បត្តិយោ ច អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ ឃរាវាសំ សណ្ឋបេត្វា តត្ថាទីនវំ ទិស្វា គេហំ បហាយ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៣០. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បព្ពតេ ហិមវន្តម្ហី**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **បព្ពតេ**តិ បការេន ព្រូហតិ វឌ្ឍតីតិ បព្ពតោ, ហិមោ អស្ស អត្ថីតិ ហិមវន្តោ, ហិមវន្តោ ច សោ បព្ពតោ ចាតិ ហិមវន្តបព្ពតោ។ ហិមវន្តបព្ពតេតិ វត្តព្ពេ គាថាវចនសុខត្ថំ “បព្ពតេ ហិមវន្តម្ហី”តិ វុត្តំ។ តស្មិំ ហិមវន្តម្ហិ បព្ពតេ វាសំ កប្បេសិំ បុរេ អហន្តិ សម្ពន្ធោ។ សេសំ សព្ពត្ថ នយានុសារេន ឧត្តានមេវាតិ។

វំសិសញ្ញកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៦. ទុតិយវំសិសញ្ញកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បព្ពតេ ហិមវន្តម្ហីតិអាទិកំ អាយស្មតោ ទុតិយវំសិសញ្ញកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតកុសលោ ឧប្បន្នុប្បន្នភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ ផុស្សស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ ឃរាវាសំ សណ្ឋបេត្វា តត្ថ ទោសំ ទិស្វា តំ បហាយ តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ហិមវន្តបព្ពតេ វសន្តោ វាកចីរនិវសនោ វិវេកសុខេន វិហរតិ។ តស្មិំ សមយេ សោ ផុស្សំ ភគវន្តំ តំ បទេសំ សម្បត្តំ ទិស្វា តស្ស សរីរតោ និក្ខន្តឆព្ពណ្ណពុទ្ធរំសិយោ ឥតោ ចិតោ វិធាវន្តិយោ ទណ្ឌទីបិកានិក្ខន្តវិប្ផុរន្តមិវ ទិស្វា តស្មិំ បសន្នោ អញ្ជលិំ បគ្គហេត្វា វន្ទិត្វា ចិត្តំ បសាទេត្វា តេនេវ បីតិសោមនស្សេន កាលំ កត្វា តុសិតាទីសុ និព្ពត្តោ តត្ថ ឆកាមាវចរសម្បត្តិយោ ច អនុភវិត្វា អបរភាគេ មនុស្សសម្បត្តិយោ ច អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ បុព្ពវាសនាវសេន បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៣៥. សោ អបរភាគេ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បព្ពតេ ហិមវន្តម្ហី**តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ទុតិយវំសិសញ្ញកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៧. ផលទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បព្ពតេ ហិមវន្តម្ហីតិអាទិកំ អាយស្មតោ ផលទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតកុសលសម្ភារោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ ផុស្សស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ សុខប្បត្តោ តំ សព្ពំ បហាយ តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ខរាជិនចម្មធារី ហុត្វា វិហរតិ។ តស្មិញ្ច សមយេ ផុស្សំ ភគវន្តំ តត្ថ សម្បត្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ មធុរានិ ផលានិ គហេត្វា ភោជេសិ។ សោ តេនេវ កុសលេន ទេវលោកាទីសុ បុញ្ញសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សត្ថរិ បសីទិត្វា បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៣៩. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ អនុស្សរិត្វា បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បព្ពតេ ហិមវន្តម្ហី**តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ ហេដ្ឋា វុត្តនយត្តា ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ផលទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៨. សទ្ទសញ្ញកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បព្ពតេ ហិមវន្តម្ហីតិអាទិកំ អាយស្មតោ សទ្ទសញ្ញកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ ផុស្សស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ សទ្ធាជាតោ តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ហិមវន្តម្ហិ អរញ្ញាវាសេ វសន្តោ អត្តនោ អនុកម្បាយ ឧបគតស្ស

ភគវតោ ធម្មំ សុត្វា ធម្មេសុ ចិត្តំ បសាទេត្វា យាវតាយុកំ ឋត្វា អបរភាគេ កាលំ កត្វា តុសិតាទីសុ ឆសុ កាមាវចរសម្បត្តិយោ ច មនុស្សេសុ មនុស្សសម្បត្តិយោ ច អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សទ្ធាជាតោ បព្ពជិត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។

៤៣. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បព្ពតេ ហិមវន្តម្ហី**តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

សទ្ទសញ្ញកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៩. ពោធិសិញ្ចកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

វិបស្សិស្ស ភគវតោតិអាទិកំ អាយស្មតោ ពោធិសិញ្ចកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ អនេកាសុ ជាតីសុ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ សាសនេ បព្ពជិត្វា វត្តបដិបត្តិយា សាសនំ សោភយន្តោ មហាជនេ ពោធិបូជំ កុរុមានេ ទិស្វា អនេកានិ បុប្ផានិ សុគន្ធោទកានិ ច គាហាបេត្វា បូជេសិ។ សោ តេន បុញ្ញេន ទេវលោកេ និព្ពត្តោ ឆ កាមាវចរសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សទ្ធាជាតោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៤៦. សោ អរហា ហុត្វា ឈានផលសុខេន វីតិនាមេត្វា បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ ***វិបស្សិស្ស ភគវតោ***តិអាទិមាហ។ តត្ថ វិសេសំ បរមត្ថំ និព្ពានំ បស្សតីតិ វិបស្សី, វិសេសេន ភព្ពាភព្ពជនេ បស្សតីតិ វា វិបស្សី, វិបស្សន្តោ ចតុសច្ចំ បស្សនទក្ខនសីលោតិ វា វិបស្សី, តស្ស វិបស្សិស្ស ភគវតោ មហាពោធិមហោ អហូតិ សម្ពន្ធោ។ តត្រាបិ **មហាពោធី**តិ ពោធិ វុច្ចតិ ចតូសុ មគ្គេសុ ញាណំ, តមេត្ថ និសិន្នោ ភគវា បដិវិជ្ឈតីតិ កណិការបាទបរុក្ខោបិ ពោធិច្చេវ វុច្ចតិ, មហិតោ ច សោ ទេវព្រហ្មនរាសុរេហិ ពោធិ ចេតិ មហាពោធិ, មហតោ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ ពោធីតិ វា មហាពោធិ, តស្ស **មហោ** បូជា អហោសីតិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ពោធិសិញ្ចកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

១០. បទុមបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បោក្ខរវនំ បវិដ្ឋោតិអាទិកំ អាយស្មតោ បទុមបុប្ផិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ ផុស្សស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ បទុមសម្បន្នំ ឯកំ បោក្ខរណឹ បវិសិត្វា ភិសមុឡាលេ ខាទន្តោ បោក្ខរណិយា អវិទូរេ គច្ឆមានំ ផុស្សំ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ តតោ បទុមានិ ឱចិនិត្វា អាកាសេ ឧក្ខិបិត្វា ភគវន្តំ បូជេសិ, តានិ បុប្ផានិ អាកាសេ វិតានំ ហុត្វា អដ្ឋំសុ។ សោ ភិយ្យោសោមត្តាយ បសន្នមានសោ បព្ពជិត្វា វត្តបដិបត្តិសារោ សមណធម្មំ បូរេត្វា តតោ ចុតោ តុសិតភវនមលំ កុរុមានោ វិយ តត្ថ ឧប្បជ្ជិត្វា កមេន ឆ កាមាវចរសម្បត្តិយោ ច មនុស្សសម្បត្តិយោ ច អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ សទ្ធាជាតោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៥១. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បោក្ខរវនំ បវិដ្ឋោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ បការេន នឡទណ្ឌបត្តាទីហិ ខរន្តីតិ បោក្ខរា, បោក្ខរានំ សមុដ្ឋិតដ្ឋេន សមូហន្តិ បោក្ខរវនំ, បទុមគច្ឆសណ្ឌេហិ មណ្ឌិតំ មជ្ឈំ បវិដ្ឋោ អហន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បទុមបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

នវមវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

១០. សុធាវគ្គោ

១. សុធាបិណ្ឌិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បូជារហេ បូជយតោតិអាទិកំ អាយស្មតោ សុធាបិណ្ឌិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ កាលេ ភគវតិ ធរមានេ បុញ្ញំ កាតុមសក្កោន្តោ បរិនិព្ពុតេ ភគវតិ តស្ស ធាតុំ និទហិត្វា ចេតិយេ ករិយមានេ សុធាបិណ្ឌមទាសិ។ សោ តេន បុញ្ញេន ចតុន្នវុតិកប្បតោ បដ្ឋាយ ឯត្ថន្តរេ ចតុរាបាយមទិស្វា ទេវមនុស្សសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្វា សត្ថរិ បសីទិត្វា បព្ពជិតោ នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

១-២. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ អត្តនោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បូជារហេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ បូជារហា នាម ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធអរិយសាវកាចរិយុបជ្ឈាយមាតាបិតុគរុអាទយោ, តេសុ បូជារហេសុ មាលាទិបទុមវត្ថាភរណចតុបច្ចយាទីហិ **បូជយតោ** បូជយន្តស្ស បុគ្គលស្ស បុញ្ញកោដ្ឋាសំ សហស្សសតសហស្សាទិវសេន សង្ខ្យំ កាតុំ កេនចិ មហានុភាវេនាបិ ន សក្កាតិ អត្ថោ។ ន កេវលមេវ ធរមានេ ពុទ្ធាទយោ បូជយតោ, បរិនិព្ពុតស្សាបិ ភគវតោ ចេតិយបដិមាពោធិអាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។

៣. តំ ទីបេតុំ **ចតុន្នមបិ ទីបាន**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ចតុន្នមបិ ទីបាន**ន្តិ ជម្ពុទីបអបរគោយានឧត្តរកុរុបុព្ពវិទេហសង្ខាតានំ ចតុន្នំ ទីបានំ តទនុគតានំ ទ្វិសហស្សបរិត្តទីបានញ្ច ឯកតោ កត្វា សកលចក្កវាឡគព្ភេ **ឥស្សរំ** ចក្កវត្តិរជ្ជំ ករេយ្យាតិ អត្ថោ។ **ឯកិស្សា បូជនាយេត**ន្តិ ធាតុគព្ភេ ចេតិយេ កតាយ ឯកិស្សា បូជាយ **ឯតំ** សកលជម្ពុទីបេ សត្តរតនាទិកំ សកលំ ធនំ។ **កលំ នាគ្ឃតិ សោឡសិ**ន្តិ ចេតិយេ កតបូជាយ សោឡសក្ខត្តុំ វិភត្តស្ស សោឡសមកោដ្ឋាសស្ស ន អគ្ឃតីតិ អត្ថោ។

៤. **សិទ្ធត្ថស្ស...បេ.... ផលិតន្តរេ**តិ នរានំ អគ្គស្ស សេដ្ឋស្ស សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ **ចេតិយេ** ធាតុគព្ភម្ហិ សុធាកម្មេ ករិយមានេ បរិច្ឆេទានំ ឧភិន្នមន្តរេ វេមជ្ឈេ, អថ វា បុប្ផទានដ្ឋានានំ អន្តរេ ផលន្តិយា មយា សុធាបិណ្ឌោ ទិន្នោ មក្ខិតោតិ សម្ពន្ធោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

សុធាបិណ្ឌិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

២. សុចិន្តិកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

តិស្សស្ស លោកនាថស្សាតិអាទិកំ អាយស្មតោ សុចិន្តិកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ អនេកាសុ ជាតីសុ និព្ពានាធិគមាយ បុញ្ញំ ឧបចិនិត្វា តិស្សស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សត្ថរិ បសីទិត្វា សត្ថុ និសីទនត្ថាយ បរិសុទ្ធំ សិលិដ្ឋំ កដ្ឋមយមនគ្ឃបីឋមទាសិ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន សុគតិសុខមនុភវិត្វា តត្ថ តត្ថ សំសរន្តោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សត្ថរិ បសីទិត្វា បព្ពជិតោ នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៨. សោ បត្តអរហត្តផលោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **តិស្សស្ស លោកនាថស្សា**តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

សុចិន្តិកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៣. អឌ្ឍចេឡកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

តិស្សស្សាហំ ភគវតោតិអាទិកំ អាយស្មតោ អឌ្ឍចេឡកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ ថេរោ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ តិស្សស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកេនាកុសលេន កម្មេន ទុគ្គតកុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សទ្ធម្មទេសនំ ញត្វា បសន្នមានសោ ចីវរត្ថាយ អឌ្ឍភាគំ ឯកំ ទុស្សមទាសិ។ សោ តេនេវ បីតិសោមនស្សេន កាលំ កត្វា សគ្គេ និព្ពត្តោ ឆ កាមាវចរសម្បត្តិមនុភវិត្វា តតោ ចុតោ មនុស្សេសុ មនុស្សសម្បត្តីនំ អគ្គភូតំ ចក្កវត្តិសម្បត្តឹ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មឹ អឌ្ឍកុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បសន្នមានសោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

១៤. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **តិស្សស្សាហំ ភគវតោ**តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

អឌ្ឍចេឡកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៤. សូចិទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

កម្មារោហំ បុរេ អាសិន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ សូចិទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ អន្តរន្តរា កុសលពីជានិ បូរេន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ អន្តរន្តរា កតេន ឯកេន កម្មច្ឆិទ្ទេន កម្មារកុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សកសិប្បេសុ និប្ផត្តិំ បត្តោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បសន្នមានសោ ចីវរសិព្ពនត្ថាយ សូចិទានមទាសិ, តេន បុញ្ញេន ទិព្ពសម្បត្តិំ អនុភវិត្វា អបរភាគេ មនុស្សេសុ ឧប្បន្នោ ចក្កវត្តាទយោ សម្បត្តិយោ ច អនុភវន្តោ ឧប្បន្នុប្បន្នភវេ តិក្ខបញ្ញោ វជិរញាណោ អហោសិ។ សោ កមេន ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ មហទ្ធនោ សទ្ធាជាតោ តិក្ខបញ្ញោ អហោសិ។ សោ ឯកទិវសំ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា ធម្មានុសារេន ញាណំ បេសេត្វា និសិន្នាសនេយេវ អរហា អហោសិ។

១៨. សោ អរហា សមានោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **កម្មារោហំ បុរេ អាសិ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **កម្មារោ**តិ អយោកម្មលោហកម្មាទិនា កម្មេន ជីវតិ វុហតិ វុទ្ធិំ វិរូឡ្ហិំ អាបជ្ជតីតិ កម្មារោ, បុព្ពេ បុញ្ញករណកាលេ កម្មារោ **អាសិំ** អហោសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

សូចិទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៥. គន្ធមាលិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោតិអាទិកំ អាយស្មតោ គន្ធមាលិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ មហទ្ធនោ មហាភោគោ អហោសិ។ សោ សត្ថរិ បសីទិត្វា ចន្ទនាគរុកប្បូរកស្សតុរាទីនិ អនេកានិ សុគន្ធានិ វឌ្ឍេត្វា សត្ថុ គន្ធថូបំ ការេសិ។ តស្សុបរិ សុមនបុប្ផេហិ ឆាទេសិ, ពុទ្ធញ្ច អដ្ឋង្គនមក្ការំ អកាសិ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន ទេវមនុស្សេសុ សម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ វិភវសម្បន្នេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សត្ថរិ បសីទិត្វា បព្ពជិតោ នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

២៤. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ**តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

គន្ធមាលិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៦. តិបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

មិគលុទ្ទោ បុរេ អាសិន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ តិបុប្ផិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ អន្តរា កេនចិ អកុសលច្ឆិទ្ទេន វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ នេសាទកុលេ និព្ពត្តោ មិគលុទ្ទោ ហុត្វា អរញ្ញេ វិហរតិ។ តទា វិបស្សិស្ស ភគវតោ បាដលិពោធិំ សម្បុណ្ណបត្តបល្លវំ ហរិតវណ្ណំ នីលោភាសំ មនោរមំ ទិស្វា តីហិ បុប្ផេហិ បូជេត្វា បុរាណបត្តំ ឆឌ្ឌេត្វា ភគវតោ សម្មុខា វិយ បាដលិមហាពោធិំ វន្ទិ។ សោ តេន បុញ្ញេន តតោ ចុតោ ទេវលោកេ ឧប្បន្នោ តត្ថ ទិព្ពសម្បត្តិំ អបរាបរំ អនុភវិត្វា តតោ ចុតោ មនុស្សេសុ ជាតោ តត្ថ ចក្កវត្តិសម្បត្តិអាទយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បដិលទ្ធសោមនស្សហទយោ គេហំ បហាយ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៣១. សោ ឯវំ សិទ្ធិប្បត្តោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **មិគលុទ្ទោ បុរេ អាសិ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ មរណាយ គច្ឆតិ បាបុណាតីតិ មិគោ, អថ វា មគយមានោ ឥហតិ បវត្តតីតិ មិគោ, មិគានំ មារណេ លុទ្ទោ លោភី គេធោតិ មិគលុទ្ទោ, បុរេ មយ្ហំ បុញ្ញករណសមយេ កាននសង្ខាតេ មហាអរញ្ញេ មិគលុទ្ទោ អាសិន្តិ សម្ពន្ធោ។ **បាដលិំ ហរិតំ ទិស្វា**តិ តត្ថ បការេន តលេន រត្តវណ្ណេន ភវតីតិ បាដលិ , បុប្ផានំ រត្តវណ្ណតាយ បាដលីតិ វោហារោ, បត្តានំ ហរិតតាយ ហរិតំ នីលវណ្ណំ បាដលិពោធិំ ទិស្វាតិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

តិបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៧. មធុបិណ្ឌិកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

វិវនេ កាននេ ទិស្វាតិអាទិកំ អាយស្មតោ មធុបិណ្ឌិកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ កាលេ នេសាទយោនិយំ និព្ពត្តោ មហាអរញ្ញេ បដិវសតិ។ តទា វិវេកាភិរតិយា សម្បត្តំ សិទ្ធត្ថំ ភគវន្តំ ទិស្វា សមាធិតោ វុដ្ឋិតស្ស តស្ស សុមធុរំ មធុមទាសិ។ តត្ថ ច បសន្នមានសោ វន្ទិត្វា បក្កាមិ។ សោ តេនេវ បុញ្ញេន សម្បត្តី អនុភវន្តោ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ សត្ថរិ បសីទិត្វា បព្ពជិតោ នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៣៧. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **វិវនេ កាននេ ទិស្វា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **វិវនេ**តិ វិសេសេន វនំ បត្ថដំ វិវនំ, ហត្ថិអស្សរថសទ្ទេហិ ភេរិសទ្ទេហិ ច វត្ថុកាម កិលេសកាមេហិ ច វិគតំ ព្យាបគតន្តិ អត្ថោ, កាននសង្ខាតេ មហាអរញ្ញេ វិវនេតិ សម្ពន្ធោ។ **ឱសធីវ វិរោចន្ត**ន្តិ ភវវឌ្ឍកិជនានំ ឥច្ឆិតិច្ឆិតំ និប្ផាទេតីតិ ឱសធំ។ ឱជានិព្ពត្តិការណំ បដិច្ច យាយ តារកាយ ឧគ្គតាយ ឧទ្ធរន្តិ គណ្ហន្តីតិ សា ឱសធិ។ ឱសធិតារកា ឥវ វិរោចន្តីតិ វត្តព្ពេ គាថាពន្ធសុខត្ថំ “ឱសធីវ វិរោចន្ត”ន្តិ ច វុត្តំ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

មធុបិណ្ឌិកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៨. សេនាសនទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោតិអាទិកំ អាយស្មតោ សេនាសនទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ សត្ថរិ បសីទិត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានំ វនន្តរំ សម្បត្តស្ស ភគវតោ បណាមំ កត្វា បណ្ណសន្ថរំ សន្ថរិត្វា អទាសិ។ ភគវតោ និសិន្នដ្ឋានស្ស សមន្តតោ ភិត្តិបរិច្ឆេទំ កត្វា បុប្ផបូជមកាសិ។ សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ សត្ថរិ បសីទិត្វា បព្ពជិតោ នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៤៥. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ អត្តនោ បុព្ពចរិតាបទានំ ទស្សេន្តោ **សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ**តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ ហេដ្ឋា វុត្តនយត្តា ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

សេនាសនទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៩. វេយ្យាវច្ចករត្ថេរអបទានវណ្ណនា

វិបស្សិស្ស ភគវតោតិអាទិកំ អាយស្មតោ វេយ្យាវច្ចករត្ថេរស្ស អបទានំ។ តស្ស ឧប្បត្តិអាទយោ ហេដ្ឋា វុត្តនិយាមេនេវ ទដ្ឋព្ពា។

វេយ្យាវច្ចករត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

១០. ពុទ្ធុបដ្ឋាកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

វិបស្សិស្ស ភគវតោតិអាទិកំ អាយស្មតោ ពុទ្ធុបដ្ឋាកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ សង្ខធមកកុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ អត្តនោ សិប្បេ សង្ខធមនេ ឆេកោ អហោសិ, និច្ចកាលំ ភគវតោ សង្ខំ ធមេត្វា សង្ខសទ្ទេនេវ បូជេសិ។ សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ សព្ពត្ថ បាកដោ មហាឃោសោ មហានាទី មធុរស្សរោ អហោសិ, ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មិំ បាកដកុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ **មធុរស្សរោ**តិ បាកដោ, សត្ថរិ បសីទិត្វា បព្ពជិតោ នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ, អបរភាគេ មធុរស្សរត្ថេរោតិ បាកដោ។

៥១. សោ ឯកទិវសំ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **វិបស្សិស្ស ភគវតោ**តិអាទិមាហ។ តំ ហេដ្ឋា វុត្តមេវ។ **អហោសឹ សង្ខធមកោ**តិ សំ សុដ្ឋុ ខនន្តោ គច្ឆតីតិ សង្ខោ, សមុទ្ទជលបរិយន្តេ ចរមានោ គច្ឆតិ វិចរតីតិ អត្ថោ។ តំ សង្ខំ ធមតិ ឃោសំ ករោតីតិ សង្ខធមកោ, សោហំ សង្ខធមកោវ អហោសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

ពុទ្ធុបដ្ឋាកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

ទសមវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

១១. ភិក្ខទាយិវគ្គោ

១. ភិក្ខាទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សុវណ្ណវណ្ណំ សម្ពុទ្ធន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ ភិក្ខាទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមជិនវរេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ វិភវសម្បន្នោ សទ្ធាជាតោ វិហារតោ និក្ខមិត្វា បិណ្ឌាយ ចរមានំ សិទ្ធត្ថំ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ អាហារមទាសិ។ ភគវា តំ បដិគ្គហេត្វា អនុមោទនំ វត្វា បក្កាមិ។ សោ តេនេវ កុសលេន យាវតាយុកំ ឋត្វា អាយុបរិយោសានេ ទេវលោកេ និព្ពត្តោ តត្ថ ឆ កាមាវចរសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា មនុស្សេសុ ច មនុស្សសម្បត្តិមនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សទ្ធាជាតោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

១. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ អនុស្សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **សុវណ្ណវណ្ណំ សម្ពុទ្ធ**ន្តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ ហេដ្ឋា វុត្តនយមេវ។ **បវរា អភិនិក្ខន្ត**ន្តិ បការេន វរិតព្ពំ បត្ថេតព្ពន្តិ បវរំ, រម្មភូតតោ វិវេកភូតតោ សកវិហារតោ អភិ វិសេសេន និក្ខន្តន្តិ អត្ថោ។ **វានា និព្ពានមាគត**ន្តិ វានំ វុច្ចតិ តណ្ហា, តតោ និក្ខន្តត្តា និព្ពានំ, វាននាមំ តណ្ហំ បធានំ កត្វា សព្ពកិលេសេ បហាយ និព្ពានំ បត្តន្តិ អត្ថោ។

២. **កដច្ឆុភិក្ខំ ទត្វាន**តិ ករតលេន គហេតព្ពា ទព្ពិ កដច្ឆុ, ភិក្ខីយតិ អាយាចីយតីតិ ភិក្ខា, អភិវិសេសេន ខាទិតព្ពា ភក្ខិតព្ពាតិ វា ភិក្ខា, កដច្ឆុនា គហេតព្ពា ភិក្ខា កដច្ឆុភិក្ខា, ទព្ពិយា ភត្តំ ទត្វាតិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ភិក្ខាទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

២. ញាណសញ្ញិកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សុវណ្ណវណ្ណំ សម្ពុទ្ធន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ ញាណសញ្ញិកត្ថេរស្ស អបទានំ។ កា ឧប្បត្តិ? អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សទ្ធាជាតោ សទ្ធម្មស្សវនេ សាទរោ សាលយោ ភគវតោ ធម្មទេសនានុសារេន ញាណំ បេសេត្វា ឃោសបមាណត្តា ភគវតោ ញាណេ បសន្នោ បញ្ចង្គអដ្ឋង្គនមក្ការវសេន បណាមំ កត្វា បក្កាមិ។ សោ តតោ ចុតោ ទេវលោកេសុ ឧប្បន្នោ តត្ថ ឆ កាមាវចរេ ទិព្ពសម្បត្តិមនុភវន្តោ តតោ ចវិត្វា មនុស្សលោកេ ជាតោ តត្ថគ្គភូតា ចក្កវត្តិសម្បទាទយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ វិភវសម្បន្នេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សត្ថរិ បសីទិត្វា បព្ពជិតោ នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៧. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **សុវណ្ណវណ្ណំ សម្ពុទ្ធ**ន្តិអាទិមាហ។ តំ វុត្តត្ថមេវ។ **និសភាជានិយំ យថា**តិ គវសតសហស្សជេដ្ឋោ និសភោ, និសភោ ច សោ អាជានិយោ សេដ្ឋោ ឧត្តមោ ចេតិ និសភាជានិយោ។ យថា និសភាជានិយោ, តថេវ ភគវាតិ អត្ថោ។ លោកវិសយសញ្ញាតំ បញ្ញត្តិវសេន ឯវំ វុត្តំ។ អនុបមេយ្យោ ហិ ភគវា។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ញាណសញ្ញិកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៣. ឧប្បលហត្ថិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

តិវរាយំ និវាសីហន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ ឧប្បលហត្ថកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមជិនវរេសុ កតកុសលោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ កាលេ មាលាការកុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ មាលាការកម្មេន អនេកានិ បុប្ផានិ វិក្កិណន្តោ ជីវតិ។ អថេកទិវសំ បុប្ផានិ គហេត្វា ចរន្តោ ភគវន្តំ រតនគ្ឃិកមិវ ចរមានំ ទិស្វា រត្តុប្បលកលាបេន បូជេសិ។ សោ តតោ ចុតោ តេនេវ បុញ្ញេន សុគតីសុ បុញ្ញមនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សទ្ធាជាតោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

១៣. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **តិវរាយំ និវាសីហ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **តិវរា**តិ តីហិ វារេហិ ការិតំ សញ្ចរិតំ បដិច្ឆន្នំ នគរំ, តស្សំ តិវរាយំ និវាសី, វសនសីលោ និវាសនដ្ឋានគេហេ វា វសន្តោ អហន្តិ អត្ថោ។ **អហោសី មាលិកោ តទា**តិ តទា និព្ពានត្ថាយ បុញ្ញសម្ភារករណសមយេ មាលិកោ មាលាការោវ បុប្ផានិ កយវិក្កយំ កត្វា ជីវន្តោ អហោសិន្តិ អត្ថោ។

១៤. **បុប្ផហត្ថមទាសហ**ន្តិ សិទ្ធត្ថំ ភគវន្តំ ទិស្វា ឧប្បលកលាបំ អទាសី បូជេសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ឧប្បលហត្ថកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៤. បទបូជកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោតិអាទិកំ អាយស្មតោ បទបូជកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សត្ថរិ បសន្នោ សុមនបុប្ផេន បាទមូលេ បូជេសិ។ សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ សក្កសម្បត្តី អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សត្ថរិ បសីទិត្វា បព្ពជិតោ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តផលេ បតិដ្ឋាសិ។

១៨. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ**តិអាទិមាហ។ **ជាតិបុប្ផមទាសហ**ន្តិ ជាតិសុមនបុប្ផំ អទាសី អហន្តិ វត្តព្ពេ គាថាពន្ធសុខត្ថំ សុមនសទ្ទស្ស លោបំ កត្វា វុត្តំ។ តត្ថ ជាតិយា និព្ពត្តោ វិកសមានោយេវ សុមនំ ជនានំ សោមនស្សំ ករោតីតិ សុមនំ, បុប្ផនដ្ឋេន វិកសនដ្ឋេន បុប្ផំ, សុមនញ្ច តំ បុប្ផញ្ចាតិ សុមនបុប្ផំ, តានិ សុមនបុប្ផានិ សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ អហំ បូជេសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បទបូជកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៥. មុដ្ឋិបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សុទស្សនោ នាម នាមេនាតិអាទិកំ អាយស្មតោ មុដ្ឋិបុប្ផិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ មាលាការកុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សកសិប្បេ និប្ផត្តឹ បត្តោ ឯកទិវសំ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ ជាតិសុមនបុប្ផានិ ឧភោហិ ហត្ថេហិ ភគវតោ បាទមូលេ ឱកិរិត្វា បូជេសិ។ សោ តេន កុសលសម្ភារេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឧភោ សម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ បុព្ពវាសនាវសេន សត្ថរិ បសីទិត្វា បព្ពជិតោ នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

១៤-២៥. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ អនុស្សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **សុទស្សនោ នាម នាមេនា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សុទស្សនោ**តិ អារោហបរិណាហរូបសណ្ឋានយោព្ពញ្ញសោភនេន សុន្ទរោ ទស្សនោតិ សុទស្សនោ, នាមេន សុទស្សនោ នាម មាលាការោ ហុត្វា ជាតិសុមនបុប្ផេហិ បទុមុត្តរំ ភគវន្តំ បូជេសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

មុដ្ឋិបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៦. ឧទកបូជកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សុវណ្ណវណ្ណំ សម្ពុទ្ធន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ ឧទកបូជកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមជិនវរេសុ បូរិតកុសលសញ្ចយោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ បរិបូរយមានោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ កុសលាកុសលំ ជានន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ អាកាសេ គច្ឆតោ និក្ខន្តឆព្ពណ្ណពុទ្ធរំសីសុ បសន្នោ ឧភោហិ ហត្ថេហិ ឧទកំ គហេត្វា បូជេសិ។ តេន បូជិតំ ឧទកំ រជតពុព្ពុលំ វិយ អាកាសេ អដ្ឋាសិ។ សោ អភិប្បសន្នោ តេនេវ សោមនស្សេន តុសិតាទីសុ និព្ពត្តោ ទិព្ពសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា អបរភាគេ មនុស្សសម្បត្តិយោ ច អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ សត្ថរិ បសីទិត្វា បព្ពជិតោ នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

២៩. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **សុវណ្ណវណ្ណំ សម្ពុទ្ធ**ន្តិអាទិមាហ។ តំ ហេដ្ឋា វុត្តមេវ។ **យតាសនំវ ជលិត**ន្តិ យតំ វុច្ចតិ សប្បិ, យតស្ស អាសនំ អាធារន្តិ យតាសនំ, អគ្គិ, អថ វា តំ អសតិ ភុញ្ជតីតិ យតាសនំ , អគ្គិយេវ។ យថា យតេ អាសិត្តេ អគ្គិម្ហិ អគ្គិសិខា អតីវ ជលតិ, ឯវំ អគ្គិក្ខន្ធំ ឥវ ជលមានំ ភគវន្តន្តិ អត្ថោ។ **អាទិត្តំវ ហុតាសន**ន្តិ ហុតំ វុច្ចតិ បូជាសក្ការេ, ហុតស្ស បូជាសក្ការស្ស អាសនន្តិ ហុតាសនំ, ជលមានំ សូរិយំ ឥវ ទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណេហិ ព្យាមប្បភាមណ្ឌលេហិ វិជ្ជោតមានំ សុវណ្ណវណ្ណំ សម្ពុទ្ធំ **អនិលញ្ជសេ** អាកាសេ គច្ឆន្តំ អទ្ទសន្តិ សម្ពន្ធោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

ឧទកបូជកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៧. នឡមាលិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បទុមុត្តរពុទ្ធស្សាតិអាទិកំ អាយស្មតោ នឡមាលិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ ឯសោបិ បុរិមជិនវរេសុ កតាធិការោ អនេកាសុ ជាតីសុ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ កុសលកម្មានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ ឃរាវាសំ សណ្ឋបេត្វា កាមេ អាទីនវំ ទិស្វា គេហំ បហាយ តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ហិមវន្តេ វសន្តោ តត្ថាគតំ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នោ វន្ទិត្វា តិណសន្ថរំ សន្ថរិត្វា តត្ថ និសិន្នស្ស ភគវតោ នឡមាលេហិ ពីជនឹ កត្វា ពីជេត្វា អទាសិ។ បដិគ្គហេសិ ភគវា តស្សានុកម្បាយ, អនុមោទនញ្ច អកាសិ។ សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឧប្បន្នុប្បន្នភវេ បរិឡាហសន្តាបវិរហិតោ កាយចិត្តចេតសិកសុខប្បត្តោ អនេកសុខមនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ បុព្ពវាសនាពលេន សត្ថរិ បសន្នោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៣៦. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរពុទ្ធស្សា**តិអាទិមាហ។ តំ ហេដ្ឋា វុត្តមេវ។

៣៧. **នឡមាលំ គហេត្វានា**តិ នឡតិ អសារោ និស្សារោ ហុត្វា វេឡុវំសតោបិ តនុកោ សល្លហុកោ ជាតោតិ នឡោ, នឡស្ស មាលា បុប្ផំ នឡមាលំ, តេន នឡមាលេន ពីជនឹ ការេសិន្តិ សម្ពន្ធោ ។ ពីជិស្សតិ ជនិស្សតិ វាតោ អនេនាតិ ពីជនី, តំ ពីជនឹ ពុទ្ធស្ស ឧបនាមេសឹ, បដិគ្គហេសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

នឡមាលិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

សត្តមភាណវារវណ្ណនា សមត្តា។

៨. អាសនុបដ្ឋាហកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

កាននំ វនមោគ្គយ្ហាតិអាទិកំ អាយស្មតោ អាសនុបដ្ឋាហកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ អត្ថទស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ ឃរាវាសំ វសន្តោ តត្ថ ទោសំ ទិស្វា ឃរាវាសំ បហាយ តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ហិមវន្តេ វសន្តោ តត្ថ សម្បត្តំ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នោ សីហាសនំ អទាសិ, តត្ថ និសិន្នំ ភគវន្តំ មាលាកលាបំ គហេត្វា បូជេត្វា តំ បទក្ខិណំ កត្វា បក្កាមិ។ សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ និព្ពត្តនិព្ពត្តភវេ ឧច្ចកុលិកោ វិភវសម្បន្នោ អហោសិ។ សោ កាលន្តរេន ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សត្ថរិ បសីទិត្វា បព្ពជិតោ នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៤៧. សោ អរហា សមានោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **កាននំ វនមោគ្គយ្ហា**តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ ហេដ្ឋា វុត្តត្ថមេវាតិ។

អាសនុបដ្ឋាហកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៩. ពិឡាលិទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ហិមវន្តស្សាវិទូរេតិអាទិកំ អាយស្មតោ ពិឡាលិទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមជិនវរេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ ឃរាវាសំ វសន្តោ តត្ថាទីនវំ ទិស្វា ឃរាវាសំ បហាយ តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ហិមវន្តេ វសន្តោ អតីវ

អប្បិច្ឆសន្តុដ្ឋោ អាលុវាទីហិ យាបេន្តោ វសតិ។ តទា បទុមុត្តរោ ភគវា តស្ស អនុកម្បាយ តំ ហិមវន្តំ អគមាសិ។ តំ ទិស្វា បសន្នោ វន្ទិត្វា ពិឡាលិយោ គហេត្វា បត្តេ ឱកិរិ។ តំ តថាគតោ តស្សានុកម្បាយ សោមនស្សុប្បាទយន្តោ បរិភុញ្ជិ។ សោ តេន កម្មេន តតោ ចុតោ ទេវមនុស្សេសុ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តិត្វា វុទ្ធិមន្វាយ សត្ថរិ បសន្នោ សាសនេ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៥៣. សោ អបរភាគេ អត្តនោ កុសលកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ហិមវន្តស្សាវិទូរេ**តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ ហេដ្ឋា វុត្តនយត្តា ឧត្តានត្ថមេវ។ អាលុវករម្ភាទយោ តេសំ តេសំ កន្ទជាតីនំ នាមានេវាតិ។

ពិឡាលិទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

១០. រេណុបូជកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សុវណ្ណវណ្ណំ សម្ពុទ្ធន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ រេណុបូជកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមជិនវរេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សត្ថរិ បសន្នោ វិញ្ញុតំ បត្តោ អគ្គិក្ខន្ធំ វិយ វិជ្ជោតមានំ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ នាគបុប្ផកេសរំ គហេត្វា បូជេសិ។ អថ ភគវា អនុមោទនមកាសិ។

៦២-៣. សោ តេន បុញ្ញេន តតោ ចុតោ ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឧប្បន្នុប្បន្នភវេ សព្ពត្ថ បូជិតោ ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ បុព្ពវាសនាពលេន សត្ថរិ បសន្នោ សាសនេ បព្ពជិតោ នចិរស្សេវ អរហា ហុត្វា ទិព្ពចក្ខុនា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ ទិស្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **សុវណ្ណវណ្ណំ សម្ពុទ្ធ**ន្តិអាទិមាហ។ តំ ហេដ្ឋា វុត្តត្ថមេវ។ **សតរំសីវ ភាណុម**ន្តិ សតមត្តាសតប្បមាណា រំសិ បភា យស្ស សូរិយស្ស សោ សតរំសិ, គាថាពន្ធសុខត្ថំ សតរំសីតិ វុត្តំ, អនេកសតស្ស អនេកសតសហស្សរំសីតិ អត្ថោ។ ភាណុ វុច្ចតិ បភា, ភាណុ បភា យស្ស សោ ភាណុមា, ភាណុមសង្ខាតំ សូរិយំ ឥវ វិបស្សិំ ភគវន្តំ ទិស្វា សកេសរំ នាគបុប្ផំ គហេត្វា **អភិរោបយិំ** បូជេសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានមេវាតិ។

រេណុបូជកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

ឯកាទសមវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

១២. មហាបរិវារវគ្គោ

១. មហាបរិវារកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

វិបស្សី នាម ភគវាតិអាទិកំ អាយស្មតោ មហាបរិវារកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមជិនវរេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ ឧប្បន្នសមយេ យក្ខយោនិយំ និព្ពត្តោ អនេកយក្ខសតសហស្សបរិវារោ ឯកស្មិំ ខុទ្ទកទីបេ ទិព្ពសុខមនុភវន្តោ វិហរតិ។ តស្មិញ្ច ទីបេ ចេតិយាភិសោភិតោ វិហារោ អត្ថិ, តត្ថ ភគវា អគមាសិ។ អថ សោ យក្ខសេនាធិបតិ តំ ភគវន្តំ តត្ថ គតភាវំ ទិស្វា ទិព្ពវត្ថានិ គហេត្វា គន្ត្វា ភគវន្តំ វន្ទិត្វា ទិព្ពវត្ថេហិ បូជេសិ, សបរិវារោ សរណមគមាសិ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន តតោ ចុតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា តត្ថ ឆ កាមាវចរសុខមនុភវិត្វា តតោ ចុតោ មនុស្សេសុ អគ្គចក្កវត្តិអាទិសុខមនុភវិត្វា អបរភាគេ ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ សត្ថរិ បសីទិត្វា បព្ពជិតោ នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

១-២. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **វិបស្សី នាម ភគវា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ វិសេសំ បរមត្ថំ និព្ពានំ បស្សតីតិ វិបស្សី, វិវិធេ សតិបដ្ឋានាទយោ សត្តតឹស ពោធិបក្ខិយធម្មេ បស្សតីតិ វា វិបស្សី, វិវិធេ អនេកប្បការេ ពោធនេយ្យសត្តេ វិសុំ វិសុំ បស្សតីតិ វា វិបស្សី, សោ វិបស្សី ភគវា **ទីបចេតិយំ** ទីបេ បូជនីយដ្ឋានំ វិហារមគមាសីតិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

មហាបរិវារកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

២. សុមង្គលត្ថេរអបទានវណ្ណនា

អត្ថទស្សី ជិនវរោតិអាទិកំ អាយស្មតោ សុមង្គលត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ អត្ថទស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មិំ តឡាកសមីបេ រុក្ខទេវតា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ តស្មិំ សមយេ ភគវា វិហារតោ និក្ខមិត្វា នហាយិតុកាមោ តស្ស តឡាកស្ស តីរំ គន្ត្វា តត្ថ ន្ហត្វា ឯកចីវរោ ជលមានោ ព្រហ្មា វិយ សូរិយោ វិយ សុវណ្ណពិម្ពំ វិយ អដ្ឋាសិ។ អថ សោ ទេវបុត្តោ សោមនស្សជាតោ បញ្ជលិកោ ថោមនមកាសិ, អត្តនោ ទិព្ពគីតតូរិយេហិ ឧបហារញ្ច អកាសិ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន ទេវមនុស្សេសុ សម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា អបរភាគេ ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ សត្ថរិ បសីទិត្វា បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

១១. សោ បច្ឆា បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **អត្ថទស្សី ជិនវរោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ បរមត្ថំ និព្ពានំ ទក្ខតិ បស្សតីតិ អត្ថទស្សី, អថ វា សព្ពសត្តានំ ចតុរារិយសច្ចសង្ខាតំ អត្ថបយោជនំ ទស្សនសីលោតិ អត្ថទស្សី, កិលេសេ អជិនិ ជិនាតិ ជិនិស្សតីតិ ជិនោ។ វរិតព្ពោ បត្ថេតព្ពោ សព្ពសត្តេហីតិ វរោ, អត្ថទស្សី ជិនោ ច សោ វរោ ចាតិ អត្ថទស្សី ជិនវរោ។ **លោកជេដ្ឋោ**តិ លុជ្ជតិ បលុជ្ជតីតិ លោកោ, លោកីយតិ បស្សីយតិ ពុទ្ធាទីហិ បារប្បត្តោតិ វា លោកោ, លោកោ ច លោកោ ច លោកោ ចាតិ លោកោ។ ឯកសេសសមាសវសេន “លោកា”តិ វត្តព្ពេ “លោកោ”តិ វុត្តោ។ លោកស្ស ជេដ្ឋោ លោកជេដ្ឋោ, សោ លោកជេដ្ឋោ នរាសភោតិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

សុមង្គលត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៣. សរណគមនិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ឧភិន្នំ ទេវរាជូនន្ត្យាទិកំ អាយស្មតោ សរណគមនិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ ឧប្បន្នុប្បន្នភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរេ ភគវតិ ឧប្បន្នេ អយំ ហិមវន្តេ ទេវរាជា ហុត្វា និព្ពត្តិ, តស្មិំ អបរេន យក្ខទេវរញ្ញា សទ្ធិំ សង្គាមត្ថាយ ឧបដ្ឋិតេ ទ្វេ អនេកយក្ខសហស្សបរិវារា ផលកាវុធាទិហត្ថា សង្គាមត្ថាយ សមុបព្យូឡ្ហា អហេសុំ។ តទា បទុមុត្តរោ ភគវា តេសុ សត្តេសុ ការុញ្ញំ ឧប្បាទេត្វា អាកាសេន តត្ថ គន្ត្វា សបរិវារានំ ទ្វិន្នំ ទេវរាជូនំ ធម្មំ ទេសេសិ។ តទា តេ សព្ពេ ផលកាវុធានិ ឆឌ្ឌេត្វា ភគវន្តំ គារវពហុមានេន វន្ទិត្វា សរណមគមំសុ។ តេសំ អយំ បឋមំ សរណមគមាសិ។ សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ

ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សត្ថរិ បសន្នោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

២០. សោ អបរភាគេ បុព្ពកុសលំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ឧភិន្នំ ទេវរាជូន**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ សុចិលោមខរលោមអាឡវកកុម្ភីរកុវេរាទយោ វិយ នាមគោត្តេន អបាកដា ទ្វេ យក្ខរាជានោ អញ្ញាបទេសេន ទស្សេន្តោ “ឧភិន្នំ ទេវរាជូន”ន្តិអាទិមាហ។ **សង្គាមោ សមុបដ្ឋិតោ**តិ សំ សុដ្ឋុ គាមោ កលហត្ថាយ ឧបគមនន្តិ សង្គាមោ, សោ សង្គាមោ សំ សុដ្ឋុ ឧបដ្ឋិតោ, ឯកដ្ឋានេ ឧបគន្ត្វា ឋិតោតិ អត្ថោ។ **អហោសិ សមុបព្យូឡ្ហោ**តិ សំ សុដ្ឋុ ឧបសមីបេ រាសិភូតោតិ អត្ថោ។

២១. **សំវេជេសិ មហាជន**ន្តិ តេសំ រាសិភូតានំ យក្ខានំ អាកាសេ និសិន្នោ ភគវា ចតុសច្ចធម្មទេសនាយ សំ សុដ្ឋុ វេជេសិ, អាទីនវទស្សនេន គណ្ហាបេសិ វិញ្ញាបេសិ ពោធេសីតិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

សរណគមនិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៤. ឯកាសនិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

វរុណោ នាម នាមេនាតិអាទិកំ អាយស្មតោ ឯកាសនិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ អត្ថទស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ វរុណោ នាម ទេវរាជា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ សោ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ គន្ធមាលាទីហិ គីតវាទិតេហិ ច ឧបដ្ឋយមានោ សបរិវារោ បូជេសិ។ តតោ អបរភាគេ ភគវតិ បរិនិព្ពុតេ តស្ស មហាពោធិរុក្ខំ ពុទ្ធទស្សនំ វិយ សព្ពតូរិយតាឡាវចរេហិ សបរិវារោ ឧបហារមកាសិ។ សោ តេន បុញ្ញេន តតោ កាលង្កត្វា និម្មានរតិទេវលោកេ ឧប្បជ្ជិ។ ឯវំ ទេវសម្បត្តិមនុភវិត្វា មនុស្សេសុ ច មនុស្សភូតោ ចក្កវត្តិសម្បត្តី អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្វា សត្ថុ សាសនេ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៣១. សោ បច្ឆា សកកម្មំ សរិត្វា តំ គថតោ ញត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ ***វរុណោ នាម នាមេនា***តិអាទិមាហ។ តត្ថ យទា អហំ សម្ពោធនត្ថាយ ពុទ្ធំ ពោធិញ្ច បូជេសិំ, តទា វរុណោ នាម ទេវរាជា អហោសិន្តិ សម្ពន្ធោ។

៣៤. **ធរណីរុហបាទប**ន្តិ ឯត្ថ រុក្ខលតាបព្ពតសត្តរតនាទយោ ធារេតីតិ ធរណី, តស្មិំ រុហតិ បតិដ្ឋហតីតិ ធរណីរុហោ។ បាទេន បិវតីតិ បាទបោ, សិញ្ចិតសិញ្ចិតោទកំ បាទេន មូលេន បិវតិ រុក្ខក្ខន្ធសាខាវិដបេហិ អាបោរសំ បត្ថរិយតីតិ អត្ថោ, តំ ធរណីរុហបាទបំ ពោធិរុក្ខន្តិ សម្ពន្ធោ។

៣៥. **សកកម្មាភិរទ្ធោ**តិ អត្តនោ កុសលកម្មេន អភិរទ្ធោ បសន្នោ ឧត្តមេ ពោធិម្ហិ បសន្នោតិ សម្ពន្ធោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

ឯកាសនិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៥. សុវណ្ណបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

វិបស្សី នាម ភគវាតិអាទិកំ អាយស្មតោ សុវណ្ណបុប្ផិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមជិនវរេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មិំ ឋានេ ភូមដ្ឋកទេវបុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តោ តស្ស ភគវតោ ធម្មំ សុត្វា បសន្នមានសោ ចតូហិ សុវណ្ណបុប្ផេហិ បូជេសិ។ តានិ បុប្ផានិ អាកាសេ សុវណ្ណវិតានំ ហុត្វា ឆាទេសុំ, សុវណ្ណបភា ច ពុទ្ធស្ស សរីរបភា ច ឯកតោ ហុត្វា មហាឱភាសោ អហោសិ។ សោ អតិរេកតរំ បសន្នោ សកភវនំ គតោបិ សរតិយេវ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន តុសិតភវនាទិសុគតីសុយេវ សំសរន្តោ ទិព្ពសម្បត្តី អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា សាសនេ ឧរំ ទត្វា បព្ពជិតោ នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៤០. សោ អបរភាគេ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ អត្តនោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ ***វិបស្សី នាម ភគវា***តិអាទិមាហ។ តំ ហេដ្ឋា វុត្តត្ថមេវ។

៤៤. បាមោជ្ជំ ជនយិត្វានាតិ ពលវបីតី ឧប្បាទេត្វា “បាមោជ្ជំ អាមោទនា បមោទនា ហាសោ បហាសោ វិត្តិ ឱទគ្យំ អត្តមនតា ចិត្តស្សា”តិអាទីសុ (ធ. ស. ៩, ៨៦; មហានិ. ១) វិយ អត្តមនតា សកភាវំ ឧប្បាទេត្វាតិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

សុវណ្ណបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៦. ចិតកបូជកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

វសាមិ រាជាយតនេតិអាទិកំ អាយស្មតោ ចិតកបូជកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តតោ បរំ ឧប្បន្នុប្បន្នភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សិខិស្ស ភគវតោ កាលេ រាជាយតនរុក្ខទេវតា ហុត្វា និព្ពត្តោ អន្តរន្តរា ទេវតាហិ សទ្ធឹ ធម្មំ សុត្វា បសន្នោ ភគវតិ បរិនិព្ពុតេ សបរិវារោ គន្ធទីបធូបបុប្ផភេរិអាទីនិ គាហាបេត្វា ភគវតោ អាឡាហនដ្ឋានំ គន្ត្វា ទីបាទីនិ បូជេត្វា អនេកេហិ តូរិយេហិ អនេកេហិ វាទិតេហិ តំ បូជេសិ។ តតោ បដ្ឋាយ សកកភវនំ ឧបរិដ្ឋោបិ ភគវន្តមេវ សរិត្វា សម្មុខា វិយ វន្ទតិ។ សោ តេនេវ បុញ្ញេន តេន ចិត្តប្បសាទេន រាជាយតនតោ កាលំ កតោ តុសិតាទីសុ និព្ពត្តោ ទិព្ពសម្បត្តឹ អនុភវិត្វា តតោ មនុស្សេសុ មនុស្សសម្បត្តឹ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ ភគវតិ ឧប្បន្នចិត្តប្បសាទោ ភគវតោ សាសនេ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៤៩. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ ***វសាមិ រាជាយតនេ***តិអាទិមាហ។ ***រាជាយតនេ***តិ ទេវរាជូនំ អាយតនំ រាជាយតនំ, តស្ស រុក្ខស្ស នាមធេយ្យោ វា។ ***បរិនិព្ពុតេ ភគវតី***តិ បរិសមន្តតោ កិញ្ចិ អនវសេសេត្វា ខន្ធបរិនិព្ពានកាលេ បរិនិព្ពានសមយេ បរិនិព្ពានប្បត្តស្ស សិខិនោ លោកពន្ធុនោតិ សម្ពន្ធោ។

៥០. ចិតកំ អគមាសហន្តិ ចន្ទនាគរុទេវទារុកប្បូរតក្កោលាទិសុគន្ធទារូហិ ចិតំ រាសិកតន្តិ ចិតំ, ចិតមេវ ចិតកំ, ពុទ្ធគារវេន ចិតកំ បូជនត្ថាយ ចិតកស្ស សមីបំ អហំ អគមាសិន្តិ អត្ថោ។ តត្ថ គន្ត្វា កតកិច្ចំ ទស្សេន្តោ ***តូរិយំ តត្ថ វាទេត្វា***តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

ចិតកបូជកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៧. ពុទ្ធសញ្ញកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

យទា វិបស្សី លោកគ្គោតិអាទិកំ អាយស្មតោ ពុទ្ធសញ្ញកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មឹ ភុម្មដ្ឋកវិមានេ ទេវបុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ តទា វិបស្សី ភគវា អាយុសង្ខារំ វោស្សជ្ជិ។ អថ សកលទសសហស្សិលោកធាតុ សសាគរបព្ពតា បកម្បិត្ថ។ តទា តស្ស ទេវបុត្តស្ស ភវនម្បិ កម្បិត្ថ។ តស្មឹ ខណេ សោ ទេវបុត្តោ សំសយជាតោ – “កឹ នុ ខោ បថវីកម្បាយ និព្ពត្តី”តិ ចិន្តេត្វា ពុទ្ធស្ស អាយុសង្ខារវោស្សជ្ជភាវំ ញត្វា មហាសោកំ ទោមនស្សំ ឧប្បាទេសិ។ តទា វេស្សវណោ មហារាជា អាគន្ត្វា “មា ចិន្តយិត្ថា”តិ អស្សាសេសិ។ សោ ទេវបុត្តោ តតោ ចុតោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ ឃរាវាសំ បហាយ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៥៧. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ ***យទា វិបស្សី លោកគ្គោ***តិអាទិមាហ។ ***អាយុសង្ខារមោស្សជ្ជី***តិ អា សមន្តតោ យុនោតិ បាលេតិ សត្តេតិ អាយុ, អាយុស្ស សង្ខារោ រាសិភាវោ អាយុសង្ខារោ, តំ អាយុសង្ខារំ ឱស្សជ្ជិ បរិច្ចជិ ជហាសីតិ អត្ថោ។ តស្មិំ អាយុសង្ខារវោស្សជ្ជនេ។ ជលមេខលាសាគរោទកមេខលាសហិតា សកលទសសហស្សចក្កវាឡបថវី កម្បិត្ថាតិ សម្ពន្ធោ។

៥៨. ឱតតំ វិត្ថតំ មយ្ហន្តិ មយ្ហំ ភវនំ ឱតតំ វិត្ថតំ ចិត្តំ វិចិត្តំ **សុចិ** សុបរិសុទ្ធំ **ចិត្តំ** អនេកេហិ សត្តហិ រតនេហិ វិចិត្តំ សោភមានំ **បកម្បិត្ថ** បការេន កម្បិត្ថាតិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

ពុទ្ធសញ្ញកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៨. មគ្គសញ្ញកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បទុមុត្តរពុទ្ធស្សាតិអាទិកំ អាយស្មតោ មគ្គសញ្ញកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តតោ ឱរំ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ហិមវន្តេ ទេវបុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តោ អរញ្ញំ គន្ត្វា មគ្គមូឡ្ហានំ មគ្គំ គវេសន្តានំ តស្ស សាវកានំ ភោជេត្វា មគ្គំ អាចិក្ខិ។ សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សសម្បត្តិមនុភវិត្វា ឧប្បន្នុប្បន្នភវេ សព្ពត្ថ អមូឡ្ហោ សញ្ញវា អហោសិ។ អថ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ ឃរាវាសេ អនល្លីនោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៦៦. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរពុទ្ធស្សា**តិអាទិមាហ។ **សាវកា វនចារិនោ**តិ ភគវតោ វុត្តវចនំ សម្មា អាទរេន សុណន្តីតិ សាវកា, អថ វា ភគវតោ ទេសនានុសារេន ញាណំ បេសេត្វា សទ្ធម្មំ សុណន្តីតិ សាវកា។ វនចារិនោ វនេ វិចរណកា សាវកា **វិប្បនដ្ឋា** មគ្គមូឡ្ហា មហាអរញ្ញេ **អន្ធាវ** ចក្ខុវិរហិតាវ **អនុសុយ្យរេ** វិចរន្តីតិ សម្ពន្ធោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

មគ្គសញ្ញកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៩. បច្ចុបដ្ឋានសញ្ញកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

អត្ថទស្សិម្ហិ សុគតេតិអាទិកំ អាយស្មតោ បច្ចុបដ្ឋានសញ្ញកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ អត្ថទស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ យក្ខយោនិយំ និព្ពត្តោ ភគវតិ ធរមានេ ទស្សនស្ស អលទ្ធត្តា បច្ឆា បរិនិព្ពុតេ មហាសោកប្បត្តោ វិហាសិ។ តទា ហិស្ស ភគវតោ សាគតោ នាម អគ្គសាវកោ អនុសាសន្តោ ភគវតោ សារីរិកធាតុបូជា ភគវតិ ធរមានេ កតបូជា វិយ ចិត្តប្បសាទវសោ មហប្ផលំ ភវតី”តិ វត្វា “ថូបំ ករោហី”តិ និយោជិតោ ថូបំ ការេសិ, តំ បូជេត្វា តតោ ចុតោ ទេវមនុស្សេសុ សក្កចក្កវត្តិសម្បត្តិមនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ សត្ថរិ បសីទិត្វា បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៧២. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុញ្ញកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **អត្ថទស្សិម្ហិ សុគតេ**តិអាទិមាហ។ តំ ហេដ្ឋា វុត្តមេវ។ **យក្ខយោនី ឧបបជ្ជិ**ន្តិ ឯត្ថ បន អត្តនោ សកាសំ សម្បត្តសម្បត្តេ ខាទន្តា យន្តិ គច្ឆន្តីតិ យក្ខា, យក្ខានំ យោនិ ជាតីតិ យក្ខយោនិ, យក្ខយោនិយំ និព្ពត្តោតិ អត្ថោ។

៧៣. **ទុល្លទ្ធំ វត មេ អាសី**តិ មេ មយា លទ្ធយសំ ទុល្លទ្ធំ, ពុទ្ធភូតស្ស សត្ថុនោ សក្ការំ អកតត្តា វិរាជេត្វា លទ្ធន្តិ អត្ថោ។ **ទុប្បភាត**ន្តិ ទុដ្ឋុ បភាតំ រត្តិយា បភាតករណំ, មយ្ហំ ន សុដ្ឋុំ បភាតន្តិ អត្ថោ។ **ទុរុដ្ឋិត**ន្តិ ទុឧដ្ឋិតំ, សូរិយស្ស ឧគ្គមនំ មយ្ហំ ទុឧគ្គមនន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បច្ចុបដ្ឋានសញ្ញកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

១០. ជាតិបូជកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ជាយំ តស្ស វិបស្សិស្សាតិអាទិកំ អាយស្មតោ ជាតិបូជកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ នក្ខត្តបាឋកេហិ វិបស្សិពោធិសត្តស្ស វុត្តលក្ខណនិមិត្តំ សុត្វា “អយំ កិរ កុមារោ ពុទ្ធោ ហុត្វា សកលលោកស្ស អគ្គោ សេដ្ឋោ សុត្វា សព្ពសត្តេ សំសារតោ ឧទ្ធរិស្សតី”តិ សុត្វា តំ ភគវន្តំ កុមារកាលេយេវ ពុទ្ធស្ស វិយ មហាបូជមកាសិ។ បច្ឆា កមេន កុមារកាលំ រាជកុមារកាលំ រជ្ជកាលន្តិ កាលត្តយមតិក្កម្ម ពុទ្ធេ ជាតេបិ មហាបូជំ កត្វា តតោ ចុតោ តុសិតាទីសុ និព្ពត្តោ ទិព្ពសុខមនុភវិត្វា បច្ឆា មនុស្សេសុ ចក្កវត្តាទិមនុស្សសុខមនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ សត្តដ្ឋវស្សកាលេយេវ ភគវតិ បសន្នោ បព្ពជិត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៨២. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ជាយំ តស្ស វិបស្សិស្សា**តិអាទិមាហ។ តំ ហេដ្ឋា វុត្តត្ថមេវ។

៨៤. នេមិត្តានំ សុណិត្វានាតិ ឯត្ថ និមិត្តំ ការណំ សុខទុក្ខប្បត្តិហេតុំ ជានន្តីតិ នេមិត្តា, តេសំ នេមិត្តានំ នក្ខត្តបាឋកានំ វចនំ សុណិត្វាតិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

ជាតិបូជកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

ទ្វាទសមវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

១៣. សេរេយ្យវគ្គោ

១. សេរេយ្យកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

អជ្ឈាយកោ មន្តធរោតិអាទិកំ អាយស្មតោ សេរេយ្យកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមជិនវរេសុ កតាធិការោ តតោ បរេសុ អត្តភាវេសុ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្វា តិណ្ណំ វេទានំ បារំ គន្ត្វា ឥតិហាសាទិសកលព្រាហ្មណធម្មេសុ កោដិប្បត្តោ ឯកស្មិំ ទិវសេ អព្ភោកាសេ សបរិវារោ ឋិតោ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ សេរេយ្យបុប្ផំ គហេត្វា អាកាសេ ខិបន្តោ បូជេសិ។ តានិ បុប្ផានិ អាកាសេ វិតានំ ហុត្វា សត្ថាហំ ឋត្វា បច្ឆា អន្តរធាយិំសុ។ សោ តំ អច្ឆរិយំ ទិស្វា អតីវ បសន្នមានសោ តេនេវ បីតិសោមនស្សេន កាលំ កត្វា តុសិតាទីសុ និព្ពត្តោ តត្ថ ទិព្ពសុខមនុភវិត្វា តតោ មនុស្សសុខមនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បាបុណិត្វា បុព្ពវាសនាពលេន សត្ថរិ បសន្នោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

១. សោ អបរភាគេ បុរាកតកុសលំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **អជ្ឈាយកោ មន្តធរោ**តិអាទិមាហ។ តំ ហេដ្ឋា វុត្តត្ថមេវ។

៣. **សេរេយ្យកំ គហេត្វានា**តិ សិរិសេ ភវំ ជាតិបុប្ផំ សេរេយ្យំ, សេរេយ្យមេវ សេរេយ្យកំ, តំ សេរេយ្យកំ គហេត្វានាតិ សម្ពន្ធោ។ ភគវតិ បសន្នោ ជាតិសុមនមកុឡចម្បកាទីនិ បុប្ផានិ បតិដ្ឋបេត្វា បូជេតុំ កាលំ នត្ថិតាយ តត្ថ សម្បត្តំ តំ សេរេយ្យកំ បុប្ផំ គហេត្វា បូជេសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

សេរេយ្យកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

២. បុប្ផថូបិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ហិមវន្តស្សាវិទូរេតិអាទិកំ អាយស្មតោ បុប្ផថូបិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វិបស្សិពុទ្ធស្ស ភគវតោ កាលេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្វា សកសិប្បេ និប្ផត្តិំ បត្តោ តត្ថ សារំ អបស្សន្តោ គេហំ បហាយ ហិមវន្តំ បវិសិត្វា អត្តនា សហគតេហិ បញ្ចសិស្សសហស្សេហិ សទ្ធិំ បញ្ចាភិញ្ញា អដ្ឋ សមាបត្តិយោ និព្ពត្តេត្វា កុក្កុរនាមបព្ពតសមីបេ បណ្ណសាលំ ការេត្វា បដិវសតិ។ តទា ពុទ្ធុប្បាទភាវំ សុត្វា សិស្សេហិ សហ ពុទ្ធស្ស សន្តិកំ គន្តុកាមោ កេនចិ ព្យាធិនា បីឡិតោ បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា សិស្សសន្តិកា ពុទ្ធស្សានុភាវំ លក្ខណញ្ច សុត្វា បសន្នមានសោ ហិមវន្តតោ ចម្បកាសោកតិលកកេដកាទ្យនេកេ បុប្ផេ អាហរាបេត្វា ថូបំ កត្វា ពុទ្ធំ វិយ បូជេត្វា កាលំ កត្វា ព្រហ្មលោកូបគោ អហោសិ។ អថ តេ សិស្សា តស្ស អាឡហនំ កត្វា ពុទ្ធសន្តិកំ គន្ត្វា តំ បវត្តិំ អារោចេសុំ។ អថ ភគវា ពុទ្ធចក្ខុនា ឱលោកេត្វា អនាគតំសញាណេន បាកដំ ករណមកាសិ។ សោ អបរភាគេ ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ បុព្ពវាសនាពលេន សត្ថរិ បសន្នោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

១០. អថ សោ អត្តនោ បុព្ពកុសលំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ហិមវន្តស្សាវិទូរេ**តិអាទិមាហ។ តំ ហេដ្ឋា វុត្តត្ថមេវ។ **កុក្កុរោ នាម បព្ពតោ**តិ បព្ពតស្ស សិខរំ កុក្កុរាការេន សុនខាការេន សណ្ឋិតត្តា “កុក្កុរបព្ពតោ”តិ សង្ខំ គតោ, តស្ស សមីបេ បណ្ណសាលំ កត្វា បញ្ចតាបសសហស្សេហិ សហ វសមានោតិ អត្ថោ។ នយានុសារេន សេសំ សព្ពំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

បុប្ផថូបិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៣. បាយសទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សុវណ្ណវណ្ណោ សម្ពុទ្ធោតិអាទិកំ អាយស្មតោ បាយសទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មិំ វិភវសម្បន្នេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្វា ឃរាវាសំ វសន្តោ ហត្ថិអស្សធនធញ្ញសត្តរតនាទិវិភវសម្បន្នោ សទ្ធាសម្បន្នោ កម្មផលំ សទ្ទហិត្វា សហស្សមត្តា សុវណ្ណបាតិយោ ការេត្វា តស្មិំ ខីរបាយសសហស្សស្ស បូរេត្វា តា សព្ពា គាហាបេត្វា សិម្ពលិវនំ អគមាសិ។ តស្មិំ សមយេ វិបស្សី ភគវា ឆព្ពណ្ណរំសិយោ វិស្សជ្ជេត្វា អាកាសេ ចង្កមំ មាបេត្វា

ចង្កមតិ។ សោ បន សេដ្ឋិ តំ អច្ឆរិយំ ទិស្វា អតីវ បសន្នោ បាតិយោ បបេត្វា វន្ទិត្វា អារោចេសិ បដិគ្គហណាយ។ អថ ភគវា អនុកម្បំ ឧបាទាយ បដិគ្គហេសិ, បដិគ្គហេត្វា ច បន តស្ស សោមនស្សុប្បាទនត្ថំ សហស្សមត្តេហិ ភិក្ខុសង្ឃេហិ សទ្ធិំ បរិភុញ្ជិ, តទវសេសំ អនេកសហស្សភិក្ខូ បរិភុញ្ជឹសុ។ សោ តេន បុញ្ញេន សុគតីសុយេវ សំសរន្តោ ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ សទ្ធាជាតោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

២៦. សោ អបរភាគេ អត្តនោ កុសលំ បច្ចវេក្ខមានោ តំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **សុវណ្ណវណ្ណោ សម្ពុទ្ធោ**តិអាទិមាហ។ តំ ហេដ្ឋា វុត្តមេវ។

២៨. ចង្កមំ សុសមារូឡ្ហោតិ ចទិនន្តោ បទវិក្ខេបំ ករោន្តោ គមតិ គច្ឆតីតិ ចង្កមំ, ចង្កមស្ស បទវិក្ខេបស្ស អាធារភូតបថវិបទេសោ ចង្កមំ នាមាតិ អត្ថោ, ឯតំ ចង្កមំសុ វិសេសេន អារូឡ្ហោតិ សម្ពន្ធោ។ **អម្ពរេ អនិលាយនេ**តិ វរិយតិ ឆាទិយតិ អនេនាតិ វរំ, ន ពរន្តិ អម្ពរំ, សេតវត្ថសទិសំ អាកាសន្តិ អត្ថោ។ នត្ថិ និលីយនំ គោបនំ ឯត្ថាតិ អនិលំ, អា សមន្តតោ យន្តិ គច្ឆន្តិ អនេន ឥទ្ធិមន្តោតិ អាយនំ, អនិលញ្ច តំ អាយនញ្ចេតិ អនិលាយនំ, តស្មិំ អម្ពរេ អនិលាយនេ ចង្កមំ មាបយិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បាយសទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៤. គន្ធោទកិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

និសជ្ជ បាសាទវរេតិអាទិកំ អាយស្មតោ គន្ធោទកិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ និព្ពានូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វិបស្សីភគវតោ កាលេ សេដ្ឋិកុលេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្វា មហទ្ធនោ មហាភោគោ ទិព្ពសុខមនុភវន្តោ វិយ មនុស្សសុខមនុភវន្តោ ឯកស្មិំ ទិវសេ បាសាទវរេ និសិន្នោ ហោតិ។ តទា ភគវា សុវណ្ណមហាមេរុ វិយ វីថិយា វិចរតិ, តំ វិចរមានំ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ គន្ធោ វន្ទិត្វា សុគន្ធោទកេន ភគវន្តំ ឱសិញ្ចមានោ បូជេសិ។ សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ យាវាសេន អនល្លីនោ សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៣៥. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកុសលំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **និសជ្ជ បាសាទវរេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **បាសាទោ**តិ បសាទំ សោមនស្សំ ជនេតិ ឧប្បាទេតីតិ បាសាទោ , មាលាកម្មចិត្តកម្មសុវណ្ណកម្មាទ្យនេកវិចិត្តំ ទិស្វា តត្ថ បវិដ្ឋានំ ជនានំ បសាទំ ជនយតីតិ អត្ថោ។ បាសាទោ ច សោ បត្ថេតព្ពដ្ឋេន វរោ ចាតិ បាសាទវរោ, តស្មិំ បាសាទវរេ និសជ្ជ និសីទិត្វា វិបស្សឹ ជិនវរំ អទ្ទសន្តិ សម្ពន្ធោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

គន្ធោទកិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៥. សម្មុខាថវិកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ជាយមានេ វិបស្សិម្ហីតិអាទិកំ អាយស្មតោ សម្មុខាថវិកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តោ សត្តវស្សិកកាលេយេវ សកសិប្បេ និប្ផត្តឹ បត្តោ យាវាសំ សណ្ឋបេត្វា វសន្តោ វិបស្សិម្ហិ ពោធិសត្តេ ឧប្បន្នេ សព្ពពុទ្ធានំ លក្ខណានិ វេទត្តយេ ទិស្សមានានិ តានិ រាជប្បមុខស្ស ជនកាយស្ស វិបស្សីពោធិសត្តស្ស លក្ខណញ្ច ពុទ្ធភាវញ្ច ព្យាករិត្វា ជនានំ មានសំ និព្ពាបេសិ, អនេកានិ ច ថុតិវចនានិ និវេទេសិ។ សោ តេន កុសលកម្មេន ឆ កាមាវចរសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា មនុស្សេសុ ច ចក្កវត្តិសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ សទ្ធាជាតោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។ កតកុសលនាមេន **សម្មុខាថវិកត្ថេរោ**តិ បាកដោ។

៤១. សោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ជាយមានេ វិបស្សិម្ហី**តិអាទិមាហ។ **វិបស្សិម្ហិ** សម្មាសម្ពុទ្ធេ **ជាយមានេ** ឧប្បជ្ជមានេ មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខន្តេ អហំ បាតុភូតំ **និមិត្តំ** ការណំ ពុទ្ធភាវស្ស ហេតុំ **ព្យាករឹ** កថេសឹ, អនេកានិ អច្ឆរិយានិ បាកដានិ អកាសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ វុត្តនយានុសារេន សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

សម្មុខាថវិកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៦. កុសុមាសនិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

នគរេ ធញ្ញវតិយាតិអាទិកំ អាយស្មតោ កុសុមាសនិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមជិនវរេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្វត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ មហទ្ធនោ មហាភោគោ តិណ្ណំ វេទានំ បារំ គតោ ព្រាហ្មណសិប្បេសុ កោដិប្បត្តោ សកបរសមយកុសលោ មាតាបិតរោ បូជេតុកាមោ បញ្ច ឧប្បលកលាបេ អត្តនោ សមីបេ ឋបេត្វា និសិន្នោ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតំ វិបស្សិំ ភគវន្តំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា នីលបីតាទិឃនពុទ្ធរស្មិយោ ច ទិស្វា បសន្នមានសោ អាសនំ បញ្ញាបេត្វា តត្ថ តានិ បុប្ផានិ សន្ថរិត្វា ភគវន្តំ តត្ថ និសីទាបេត្វា សកឃរេ មាតុ អត្ថាយ បដិយត្តានិ សព្ពានិ ខាទនីយភោជនីយានិ គហេត្វា សបរិវារំ ភគវន្តំ សហត្ថេន សន្តប្បេន្តោ ភោជេសិ។ ភោជនាវសានេ ឯកំ ឧប្បលហត្ថំ អទាសិ។ តេន សោមនស្សជាតោ បត្ថនំ អកាសិ។ ភគវាបិ អនុមោទនំ កត្វា បក្កាមិ។ សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ ទ្វេ សម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ វិភវសម្បន្នេ ឯកស្មិំ កុលេ និព្វត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ ភោគយសេហិ វឌ្ឍិតោ កាមេសុ អាទីនវំ ទិស្វា ឃរាវាសំ បហាយ បព្វជិតោ នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៦៥. សោ អបរភាគេ បុព្វេ កតកុសលំ បុព្វេនិវាសញាណេន សរិត្វា សោមនស្សប្បត្តោ បុព្វចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **នគរេ ធញ្ញវតិយា**តិអាទិមាហ។ ធញ្ញានំ បុញ្ញវន្តានំ ខត្តិយព្រាហ្មណគហបតិមហាសាលានំ អនេកេសំ កុលានំ អាករត្តា ធញ្ញវតី, អថ វា មុត្តាមណិអាទិសត្តរតនានំ សត្តវិធធញ្ញានំ ឧបភោគបរិភោគានំ អាករត្តា ធញ្ញវតី, អថ វា ធញ្ញានំ ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធខីណាសវានំ វសនដ្ឋានំ អារាមវិហារាទីនំ អាករត្តា ធញ្ញវតី, តស្សា **ធញ្ញវតិយា**។ នគរន្តិ បត្ថេន្តិ ឯត្ថ ឧបភោគបរិភោគត្ថិកា ជនាតិ នគរំ, ន គច្ឆតីតិ វា នគំ, រាជយុវរាជមហាមត្តាទីនំ វសនដ្ឋានំ។ នគំ រាតិ អាទទាតិ គណ្ហាតីតិ នគរំ, រាជាទីនំ វសនដ្ឋានសម្ពូហភូតំ បាការបរិខាទីហិ បរិក្ខិត្តំ បរិច្ឆិន្នដ្ឋានំ នគរំ នាមាតិ អត្ថោ។ **នគរេ** យទា អហំ វិបស្សិស្ស ភគវតោ សន្តិកេ ព្យាករណំ អលភី, តទា តស្មិំ ធញ្ញវតិយា នគរេ ព្រាហ្មណោ អហោសិន្តិ សម្ពន្ធោ។ សេសំ សព្វត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

កុសុមាសនិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៧. ផលទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

អជ្ឈាយកោ មន្តធរោតិអាទិកំ អាយស្មតោ ផលទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ អនេកេសុ ភវេសុ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្វត្តោ វិញ្ញុតំ បត្វា វេទត្តយាទិសកសិប្បេសុ បារប្បត្តោ អនេកេសំ ព្រាហ្មណសហស្សានំ បាមោក្ខោ អាចរិយោ សកសិប្បានំ បរិយោសានំ អទិស្វា តត្ថ ច សារំ អបស្សន្តោ ឃរាវាសំ បហាយ ឥសិបព្វជ្ជំ បព្វជិត្វា ហិមវន្តស្ស អវិទូរេ អស្សមំ ការេត្វា សហ សិស្សេហិ វាសំ កប្បេសិ, តស្មិំ សមយេ បទុមុត្តរោ ភគវា ភិក្ខាយ ចរមានោ តស្សានុកម្បាយ តំ បទេសំ សម្បាបុណិ។ តាបសោ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ អត្តនោ អត្ថាយ បុដកេ និក្ខិបិត្វា រុក្ខគ្គេ លគ្គិតានិ មធុរានិ បទុមផលានិ មធុនា សហ អទាសិ។ ភគវា តស្ស សោមនស្សុប្បាទនត្ថំ បស្សន្តស្សេវ បរិភុញ្ជិត្វា អាកាសេ ឋិតោ ផលទានានិសំសំ កថេត្វា បក្កាមិ។

៧៥. សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ វិភវសម្បន្នេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្វត្តោ សត្តវស្សិកោយេវ អរហត្តំ បត្វា បុព្វេ កតកុសលកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្វចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **អជ្ឈាយកោ មន្តធរោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ អជ្ឈេតិ ចិន្តេតីតិ អជ្ឈាយិ, អជ្ឈាយិយេវ អជ្ឈាយកោ។ ឯត្ថ ហិ អការោ "បដិសេធេ វុទ្ធិតព្ភាវេ...បេ.... អការោ វិរហប្បកេ"តិ ឯវំ វុត្តេសុ ទសសុ អត្ថេសុ តព្ភាវេ វត្តតិ។ សិស្សានំ សវនធារណាទិវសេន ហិតំ អជ្ឈេតិ ចិន្តេតិ សជ្ឈាយំ ករោតីតិ **អជ្ឈាយកោ**, ចិន្តកោតិ អត្ថោ។ អាចរិយស្ស សន្តិកេ ឧគ្គហិតំ សព្វំ មន្តំ មនេន ធារេតិ បវត្តេតីតិ **មន្តធរោ**។ **តិណ្ណំ វេទាន បារគូ**តិ វេទំ វុច្ចតិ ញាណំ, វេទេន វេទិតព្ពា ពុជ្ឈិតព្ពាតិ វេទា, ឥរុវេទយជុវេទសាមវេទសង្ខាតា តយោ គន្ថា, តេសំ វេទានំ បារំ បរិយោសានំ កោដឹ គតោ បត្តោតិ បារគូ។ សេសំ បាកដមេវាតិ

ផលទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៨. ញាណសញ្ញិកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បព្ពតេ ហិមវន្តម្ហីតិអាទិកំ អាយស្មតោ ញាណសញ្ញិកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តស្មឹ តស្មឹ ឧប្បន្នុប្បន្នេ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ ឃរាវាសំ បហាយ តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ហិមវន្តស្ស អវិទូរេ បព្ពតន្តរេ បណ្ណសាលំ ការេត្វា បញ្ចាភិញ្ញាអដ្ឋសមាបត្តិយោ និព្ពត្តេត្វា វសន្តោ ឯកទិវសំ បរិសុទ្ធំ បណ្ឌរំ បុលិនតលំ ទិស្វា “ឦទិសា បរិសុទ្ធា ពុទ្ធា, ឦទិសំវ បរិសុទ្ធំ ពុទ្ធញាណ”ន្តិ ពុទ្ធញ្ច តស្ស ញាណញ្ច អនុស្សរិ ថោមេសិ ច។

៨៤. សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្វា សាសនេ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហត្តំ បត្តោ បុព្ពេ កតបុញ្ញំ អនុស្សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ “បព្ពតេ ហិមវន្តម្ហី”តិអាទិមាហ។ **បុលិនំ សោភនំ ទិស្វា**តិ បរិបុណ្ណកតំ វិយ បុលាការេន បរិសោធិតាការេន បវត្តំ ឋិតន្តិ បុលិនំ, សោភនំ វាលុកំ ទិស្វា សេដ្ឋំ ពុទ្ធំ អនុស្សរិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

ញាណសញ្ញិកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៩. គណ្ឋិបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សុវណ្ណវណ្ណោ សម្ពុទ្ធោតិអាទិកំ អាយស្មតោ គណ្ឋិបុប្ផិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ អនេកាសុ ជាតីសុ កតបុញ្ញសញ្ចយោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ ឧបភោគបរិភោគេហិ អនូនោ ឯកទិវសំ វិបស្សឹ ភគវន្តំ សគណំ ទិស្វា បសន្នមានសោ លាជាបញ្ចមេហិ បុប្ផេហិ បូជេសិ។ សោ តេនេវ ចិត្តប្បសាទេន យាវតាយុកំ ឋត្វា តតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តោ ទិព្ពសម្បត្តឹ អនុភវិត្វា អបរភាគេ មនុស្សេសុ មនុស្សសម្បត្តឹ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ សទ្ធាជាតោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណិ។

៩១. សោ ឯកទិវសំ បុព្ពេ កតបុញ្ញំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ “ឥមិនា កុសលេនាហំ និព្ពានំ បត្តោ”តិ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **សុវណ្ណវណ្ណោ សម្ពុទ្ធោ**តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ ហេដ្ឋា វុត្តនយត្តា ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

គណ្ឋិបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

១០. បទុមបូជកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ហិមវន្តស្សាវិទូរេតិអាទិកំ អាយស្មតោ បទុមបូជកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្វា សកសិប្បេ និប្ផត្តឹ បត្វា តត្ថ សារំ អបស្សន្តោ ពុទ្ធុប្បត្តិតោ បុរេតរំ ឧប្បន្នត្តា ឱវាទានុសាសនំ អលភិត្វា ឃរាវាសំ បហាយ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ហិមវន្តស្ស អវិទូរេ គោតមកំ នាម បព្ពតំ និស្សាយ អស្សមំ ការេត្វា បញ្ចាភិញ្ញា អដ្ឋ សមាបត្តិយោ និព្ពត្តេត្វា ឈានសុខេនេវ វិហាសិ។ តទា បទុមុត្តរោ ភគវា ពុទ្ធោ ហុត្វា សត្តេ សំសារតោ ឧទ្ធរន្តោ តស្សានុកម្បាយ ហិមវន្តំ អគមាសិ។ តាបសោ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ សកសិស្សេ សមានេត្វា តេហិ បទុមបុប្ផានិ អាហរាបេត្វា បូជេសិ។ សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ សទ្ធោ បសន្នោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៩៧. សោ អត្តនោ បុញ្ញកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ហិមវន្តស្សាវិទូរេ**តិអាទិមាហ។ **គោតមោ នាម បព្ពតោ**តិ អនេកេសំ យក្ខទេវតានំ អាវាសភាវេន អធិដ្ឋានវសេន គោតមស្ស ភវនត្តា គោតមោតិ បាកដោ អហោសិ។ បវត្តតិ តិដ្ឋតីតិ បព្ពតោ។ **នាគរុក្ខេហិ សញ្ឆន្នោ**តិ រុហតិ តិដ្ឋតីតិ រុក្ខោ។ អថ វា បថវឹ ខនន្តោ ឧទ្ធំ រុហតីតិ រុក្ខោ, នានា អនេកប្បការា ចម្បកកប្បូរនាគអគរុចន្ទនាទយោ រុក្ខាតិ នានារុក្ខា, តេហិ នានារុក្ខេហិ សញ្ឆន្នោ បរិកិណ្ណោ គោតមោ បព្ពតោតិ សម្ពន្ធោ។ **មហាភូតគណាលយោ**តិ ភវន្តិ ជាយន្តិ ឧប្បជ្ជន្តិ វឌ្ឍន្តិ ចាតិ ភូតា, មហន្តា ច តេ ភូតា ចាតិ មហាភូតា, មហាភូតានំ គណោ សមូហោតិ មហាភូតគណោ, មហាភូតគណស្ស អាលយោ បតិដ្ឋាតិ មហាភូតគណាលយោ។

៩៨. វេមជ្ឈម្ហិ ច តស្សាសីតិ តស្ស គោតមស្ស បព្ពតស្ស វេមជ្ឈេ អព្ភន្តរេ អស្សមោ អភិនិម្មិតោ និប្ផាទិតោ កតោតិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានមេវាតិ។

បទុមបូជកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

តេរសមវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

១៤. សោភិតវគ្គោ

១. សោភិតត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បទុមុត្តរោ នាម ជិនោតិអាទិកំ អាយស្មតោ សោភិតត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ យាវាសំ សណ្ឋបេត្វា ឯកទិវសំ សត្ថារា ធម្មេ ទេសិយមានេ សោមនស្សេន បសន្នមានសោ នានប្បការេហិ ថោមេសិ។ សោ តេនេវ សោមនស្សេន កាលំ កត្វា ទេវេសុ និព្ពត្តោ តត្ថ ទិព្ពសុខំ អនុភវិត្វា មនុស្សេសុ ច មនុស្សសុខំ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ សត្ថុវស្សិកោវ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ ឆឡភិញ្ញោ អរហា អហោសិ។

១. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរោ នាម ជិនោ**តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ ហេដ្ឋា វុត្តនយត្តា សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

សោភិតត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

២. សុទស្សនត្ថេរអបទានវណ្ណនា

វិត្ថតាយ នទីតីរេតិអាទិកំ អាយស្មតោ សុទស្សនត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមជិនវរេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ កតបុញ្ញូបចយោ សិខិស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ យាវាសំ សណ្ឋបេត្វា វសន្តោ វិត្ថតាយ នាម គង្គាយ សមីបេ បិលក្ខុផលិតំ បរិយេសន្តោ តស្សា តីរេ និសិន្នំ ជលមានអគ្គិសិខំ ឥវ សិខីំ សម្មាសម្ពុទ្ធំ ទិស្វា បសន្នមានសោ កេតកីបុប្ផំ វណ្ដេនេវ ឆិន្ទិត្វា បូជេន្តោ ឯវមាហ – “ភន្តេ, យេន ញាណេន ត្វំ ឯវំ មហានុភាវោ សព្ពញ្ញុពុទ្ធោ ជាតោ, តំ ញាណំ អហំ បូជេមី”តិ។ អថ ភគវា អនុមោទនមកាសិ។ សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ ជាតោ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ សត្ថរិ បសន្នោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

១០. សោ អត្តនោ កតកុសលំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **វិត្ថតាយ នទីតីរេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **វិត្ថតាយា**តិ វិត្ថរតិ បត្ថរតិ វិត្ថិណ្ណា ហោតីតិ វិត្ថតា, នទន្តិ សទ្ទំ ករោន្តិ ឥតា គតា បវត្តាតិ នទី, នទី តរន្តា ឯតំ បត្វា តិណ្ណា នាម ហោន្តីតិ តីរំ, តស្សា វិត្ថតាយ នទិយា តីរេ តីរសមីបេតិ អត្ថោ។ **កេតកី បុប្ផិតំ ទិស្វា**តិ កុច្ឆិតាការេន គណ្ឋន្តានំ ហត្ថំ កណ្ដកោ ឆិន្ទតិ វិជ្ឈតីតិ កេតំ, កេតស្ស ឯសា កេតកីបុប្ផំ, តំ ទិស្វា វណ្ដំ ឆិន្ទិត្វាតិ សម្ពន្ធោ។

១១. **សិខិនោ លោកពន្ធុនោ**តិ សិខី វុច្ចតិ អគ្គិ, សិខីសទិសា នីលបីតាទិភេទា ជលមានា ឆព្ពណ្ណឃនរំសិយោ យស្ស សោ សិខី, លោកស្ស សកលលោកត្តយស្ស ពន្ធុ ញាតកោតិ លោកពន្ធុ, តស្ស សិខិនោ លោកពន្ធុនោ កេតកីបុប្ផំ វណ្ដេ ឆិន្ទិត្វា បូជេសិន្តិ សម្ពន្ធោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

សុទស្សនត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៣. ចន្ទនបូជនកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ចន្ទភាគានទីតីរេតិអាទិកំ អាយស្មតោ ចន្ទនបូជនកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ អត្ថទស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ ហិមវន្តេ ចន្ទភាគានទិយា សមីបេ កិន្នរយោនិយំ និព្ពត្តោ បុប្ផភក្ខោ បុប្ផនិវសនោ ចន្ទនអគរុអាទីសុ គន្ធវិភូសិតោ ហិមវន្តេ ភុម្មទេវតា វិយ ឧយ្យានកីឡជលកីឡាទិអនេកសុខំ អនុភវន្តោ វាសំ កប្បេសិ។ តទា អត្ថទស្សី ភគវា តស្សានុកម្បាយ ហិមវន្តំ គន្ត្វា អាកាសតោ ឱរុយ្ហ សង្ឃាដិំ បញ្ញាបេត្វា និសីទិ។ សោ កិន្នរោ តំ ភគវន្តំ វិជ្ជោតមានំ តត្ថ និសិន្នំ ទិស្វា បសន្នមានសោ សុគន្ធចន្ទនេន បូជេសិ។ តស្ស ភគវា អនុមោទនំ អកាសិ។

១៧. សោ តេន បុញ្ញេន តេន សោមនស្សេន យាវតាយុកំ ឋត្វា តតោ ចុតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តោ អបរាបរំ ឆ កាមាវចរសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា មនុស្សេសុ ចក្កវត្តិរជ្ជបទេសរជ្ជសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហត្តំ បត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ

បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ចន្ទភាគានទីតីរេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ ចន្ទំ មនំ រុចិំ អជ្ឈាសយំ ញត្វា វិយ ជាតោតិ ចន្ទោ។ ចន្ទមណ្ឌលេន បសន្ននិម្មលោទកេន ឧភោសុ បស្សេសុ មុត្តាទលសទិស សន្តរធវលបុលិនតលេន ច សមន្នាគតត្តា ចន្ទេន ភាគា សទិសាតិ ចន្ទភាគា, តស្សា ចន្ទភាគាយ នទិយា តីរេ សមីបេតិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពំ ហេដ្ឋា វុត្តនយត្តា សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

ចន្ទនបូជនកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

អដ្ឋមភាណវារវណ្ណនា សមត្តា។

៤. បុប្ផច្ឆទនិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សុនន្ទោ នាម នាមេនាតិអាទិកំ អាយស្មតោ បុប្ផច្ឆទនិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ អនេកេសុ ភវេសុ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្វា សកសិប្បេសុ និប្ផត្តិំ បត្តោ មហាភោគោ មហាយសោ ទានាភិរតោ អហោសិ។ ឯកទិវសំ សោ “សកលជម្ពុទីបេ ឥមេ យាចកា នាម ‘អហំ ទានំ ន លទ្ធោស្មី’តិ វត្តុំ មា លភន្តូ”តិ មហាទានំ សជ្ជេសិ។ តទា បទុមុត្តរោ ភគវា សបរិវារោ អាកាសេន គច្ឆតិ។ ព្រាហ្មណោ តំ ទិស្វា បសន្នចិត្តោ សកសិស្សេ បក្កោសាបេត្វា បុប្ផានិ អាហរាបេត្វា អាកាសេ ឧក្ខិបិត្វា បូជេសិ។ តានិ សកលនគរំ ឆាទេត្វា សត្ត ទិវសានិ អដ្ឋំសុ។

២៦. សោ តេន បុញ្ញកម្មេន ទេវមនុស្សេសុ សុខំ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ សទ្ធាជាតោ បព្ពជិត្វា ខុរគ្គេយេវ អរហត្តំ បត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **សុនន្ទោ នាម នាមេនា**តិអាទិមាហ។ តំ ហេដ្ឋា វុត្តនយត្តា សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

បុប្ផច្ឆទនិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៥. រហោសញ្ញកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ហិមវន្តស្សាវិទូរេតិអាទិកំ អាយស្មតោ រហោសញ្ញកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ ឯកស្មិំ ពុទ្ធសុញ្ញកាលេ មជ្ឈិមទេសេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សកសិប្បេសុ និប្ផត្តិំ បត្វា តត្ថ សារំ អបស្សន្តោ កេវលំ ឧទរំ បូរេត្វា កោធមទមានាទយោ អកុសលេយេវ ទិស្វា ឃរាវាសំ បហាយ ហិមវន្តំ បវិសិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា អនេកតាបសសតបរិវារោ វសភបព្ពតសមីបេ អស្សមំ មាបេត្វា តីណិ វស្សសហស្សានិ ហិមវន្តេយេវ វសមានោ “អហំ ឯត្តកានំ សិស្សានំ អាចរិយោតិ សម្មតោ គរុដ្ឋានិយោ គរុកាតព្ពោ វន្ទនីយោ, អាចរិយោ មេ នត្ថី”តិ ទោមនស្សប្បត្តោ តេ សព្ពេ សិស្សេ សន្និបាតេត្វា ពុទ្ធានំ អភាវេ និព្ពានាធិគមាភាវំ បកាសេត្វា សយំ ឯកកោ រហោ វិវេកដ្ឋានេវ និសិន្នោ ពុទ្ធស្ស សម្មុខា និសិន្នោ វិយ ពុទ្ធសញ្ញំ មនសិ ករិត្វា ពុទ្ធារម្មណំ បីតិំ ឧប្បាទេត្វា សាលាយំ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា និសិន្នោ កាលំ កត្វា ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តិ។

៣៤. សោ តត្ថ ឈានសុខេន ចិរំ វសិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ កាមេសុ អនល្លីនោ សត្ថុ វស្សិកោ បព្ពជិត្វា ខុរគ្គេយេវ អរហត្តំ បត្វា ឆឡភិញ្ញោ ហុត្វា បុព្ពេនិវាសញាណេន អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សញ្ជាតសោមនស្សោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ហិមវន្តស្សាវិទូរេ**តិអាទិមាហ។ **វសភោ នាម បព្ពតោ**តិ ហិមវន្តបព្ពតំ វិនា សេសបព្ពតានំ ឧច្ចតរភាវេន សេដ្ឋតរភាវេន វសភោតិ សង្ខំ គតោ បព្ពតោតិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

រហោសញ្ញកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៦. ចម្បកបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

កណិការំវ ជោតន្តន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ ចម្បកបុប្ផិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វេស្សភុស្ស ភគវតោ កាលេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ សកសិប្បេសុ និប្ផត្តិំ បត្វា តត្ថ សារំ អបស្សន្តោ ឃរាវាសំ បហាយ តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា វនន្តរេ វសន្តោ វេស្សភុំ ភគវន្តំ ឧទ្ទិស្ស សិស្សេហិ អានីតេហិ ចម្បកបុប្ផេហិ បូជេសិ។ ភគវា អនុមោទនំ អកាសិ។ សោ

តេនេវ កុសលេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បាបុណិត្វា បុព្ពវាសនាពលេន ឃរាវាសេ អនល្លីនោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៥១. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពបុញ្ញកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **កណិការំវ ជោតន្ត**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **កណិការ**ន្តិ សកលបត្តបលាសានិ បរិភជ្ជ បាតេត្វា បុប្ផគហណសមយេ កណ្ណិកាពទ្ធោ ហុត្វា បុប្ផមកុឡានំ គហណតោ កណ្ណិកាការេន បកតោតិ កណិការោ, “កណ្ណិការោ”តិ វត្តព្ពេ និរុត្តិនយេន ឯកស្ស បុព្ព ណ-ការស្ស លោបំ កត្វា “កណិការ”ន្តិ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ តំ បុប្ផិតំ កណិការរុក្ខំ ឥវ ជោតន្តំ ពុទ្ធំ អទ្ទសន្តិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ចម្បកបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៧. អត្ថសន្ទស្សកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

វិសាលមាឡេ អាសីនោតិអាទិកំ អាយស្មតោ អត្ថសន្ទស្សកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ អនេកេសុ អត្តភាវេសុ កតបុញ្ញបចយោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សកសិប្បេសុ និប្ផត្តិំ បត្តោ តត្ថ សារំ អបស្សន្តោ គេហំ បហាយ ហិមវន្តំ គន្ត្វា រមណីយេ ឋានេ បណ្ណសាលំ កត្វា បដិវសតិ, តទា សត្ថានុកម្បាយ ហិមវន្តមាគតំ បទុមុត្តរភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ បញ្ចង្គសមន្នាគតោ វន្ទិត្វា ថុតិវចនេហិ ថោមេសិ។ សោ តេន បុញ្ញេន យាវតាយុកំ ឋត្វា កាលង្កត្វា ព្រហ្មលោកូបគោ អហោសិ។ សោ អបរភាគេ ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។

៤៧. សោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ ***វិសាលមាឡេ អាសីនោ***តិអាទិមាហ។ តត្ថ ***វិសាលមាឡេ***តិ វិសាលំ បត្ថដំ វិត្ថិណ្ណំ មហន្តំ មាឡំ វិសាលមាឡំ, តស្មិំ វិសាលមាឡេ ***អាសីនោ*** និសិន្នោ អហំ លោកនាយកំ អទ្ទសន្តិ សម្ពន្ធោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

អត្ថសន្ទស្សកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៨. ឯកបសាទនិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

នារទោ ឥតិ មេ នាមន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ ឯកបសាទនិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ អនេកាសុ ជាតីសុ កតកុសលោ អត្ថទស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តោ កេសវោតិ បាកដោ ហុត្វា វិញ្ញុតំ បត្វា ឃរាវាសំ បហាយ បព្ពជិត្វា វសន្តោ ឯកទិវសំ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បសន្នមានសោ អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ អតិវិយ បីតិសោមនស្សជាតោ បក្កាមិ។ សោ យាវតាយុកំ ឋត្វា តេនេវ សោមនស្សេន កាលំ កត្វា ទេវេសុ និព្ពត្តោ តត្ថ ទិព្ពសម្បត្តិំ អនុភវិត្វា មនុស្សេសុ ឧប្បន្នោ តត្ថ សម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ អញ្ញតរស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ សត្ថរិ បសីទិត្វា បព្ពជិតោ នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៥៥. សោ អបរភាគេ អត្តនោ កតកុសលកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **នារទោ ឥតិ មេ នាម**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **នារទោ**តិ ជាតិវសេន សុទ្ធសរីរត្តា នត្ថិ រជោ ធូលិ មលំ ឯតស្សាតិ នារទោ, ជ-ការស្ស ទ-ការំ កត្វា នារទោតិ កុលទត្តិកំ នាមំ។ **កេសវោ**តិ កិសវច្ឆគោត្តេ ជាតត្តា កេសវោ នារទកេសវោ ឥតិ មំ ជនា ***វិទូ*** ជានន្តីតិ អត្ថោ។ សេសំ បាកដមេវាតិ។

ឯកបសាទនិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៩. សាលបុប្ផទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

មិគរាជា តទា អាសិន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ សាលបុប្ផទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ កតកុសលសញ្ចយោ គេនចិ កម្មច្ឆិទ្ទេន ហិមវន្តេ សីហយោនិយំ និព្ពត្តោ អនេកសីហបរិវារោ វិហាសិ។ តទា សិខី ភគវា តស្សានុកម្បាយ ហិមវន្តំ អគមាសិ។ សីហោ តំ ឧបគតំ ទិស្វា បសន្នមានសោ សាខាភង្គេន សកណ្ណិកសាលបុប្ផំ គហេត្វា បូជេសិ។ ភគវា តស្ស អនុមោទនំ អកាសិ។

៦០. សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្វា សត្ថរិ បសន្នោ បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បត្តោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **មិគរាជា តទា អាសិ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ មរណំ គច្ឆន្តីតិ មិគា, អថ វា ឃាសំ មគ្គន្តិ គវេសន្តីតិ មិគា, មិគានំ រាជា មិគរាជា។ សកលចតុប្បទានំ រាជភាវេ សតិបិ គាថាពន្ធសុខត្ថំ មិគេ អាទិំ កត្វា មិគរាជាតិ វុត្តំ។ យទា ភគវន្តំ ទិស្វា សបុប្ផំ សាលសាខំ ភញ្ជិត្វា បូជេសិំ, តទា អហំ មិគរាជា អហោសិន្តិ អត្ថោ។

៦២. **សកោសំ បុប្ផមាហរិ**ន្តិ សកណ្ណិកំ សាលបុប្ផំ អាហរិ បូជេសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

សាលបុប្ផទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

១០. បិយាលផលទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បរោធកោ តទា អាសិន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ បិយាលផលទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សិខិស្ស ភគវតោ កាលេ នេសាទកុលេ និព្ពត្តោ ហិមវន្តេ ឯកស្មិំ បព្ភារេ មិគេ វធិត្វា ជីវិកំ កប្បេត្វា វសតិ។ តស្មិំ កាលេ តត្ថ គតំ សិខិំ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ សាយំ បាតំ នមស្សមានោ កញ្ចិ ទេយ្យធម្មំ អបស្សន្តោ មធុរានិ បិយាលផលានិ ឧច្ចិនិត្វា អទាសិ។ ភគវា តានិ បរិភុញ្ជិ។ សោ នេសាទោ ពុទ្ធារម្មណាយ បីតិយា និរន្តរំ ផុដ្ឋសរីរោ បាបកម្មេ វិរត្តចិត្តោ មូលផលាហារោ នចិរស្សេវ កាលំ កត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តិ។

៦៦. សោ តត្ថ ទិព្ពសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា មនុស្សេសុ ច អនេកវិធសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ គហបតិកុលេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ យាវាសំ សណ្ឋបេត្វា តត្ថ អនភិរតោ គេហំ បហាយ សត្ថុសន្តិកេ បព្ពជិត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា នចិរស្សេវ អរហត្តំ បត្តោ អត្តនោ កតផលទានកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បរោធកោ តទា អាសិ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ យទា អហំ បិយាលផលំ ទត្វា ចិត្តំ បសាទេសិំ, តទា អហំ បរោធកោ អាសិន្តិ សម្ពន្ធោ។ **បរោធកោ**តិ បរសត្តរោធកោ វិហេសកោ។ “បររោធកោ”តិ វត្តព្ពេ បុព្ពស្ស រ-ការស្ស លោបំ កត្វា “បរោធកោ”តិ វុត្តំ។

៦៩. **បរិចារិំ វិនាយក**ន្តិ តំ និព្ពានបាបកំ សត្ថារំ, “ភន្តេ , ឥមំ ផលំ បរិភុញ្ជថា”តិ បវារិំ និមន្តេសិំ អារាធេសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

បិយាលផលទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

ចុទ្ទសមវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

១៥. ឆត្តវគ្គោ

១. អតិឆត្តិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បរិនិព្ពុតេ ភគវតីតិអាទិកំ អាយស្មតោ អតិឆត្តិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ អត្ថទស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ ធរមានស្ស ភគវតោ អទិដ្ឋត្តា បរិនិព្ពុតកាលេ “អហោ មម បរិហានី”តិ ចិន្តេត្វា “មម ជាតឹ សផលំ ករិស្សាមី”តិ កតសន្និដ្ឋានោ ឆត្តាធិឆត្តំ ការេត្វា តស្ស ភគវតោ សរីរធាតុំ និហិតធាតុគព្ភំ បូជេសិ។ អបរភាគេ បុប្ផច្ឆត្តំ ការេត្វា តមេវ ធាតុគព្ភំ បូជេសិ។ សោ តេនេវ បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ គហបតិកុលេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ សត្ថរិ បសន្នោ បព្ពជិត្វា កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា វាយមន្តោ នចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណិ។

១. សោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បរិនិព្ពុតេ ភគវតីតិ**អាទិមាហ។ តត្ថ **ឆត្តាតិឆត្តន្តិ** ឆាទិយតិ សំវរិយតិ អាតបាទិន្តិ ឆត្តំ, ឆត្តស្ស អតិឆត្តំ ឆត្តស្ស ឧបរិ កតឆត្តំ ឆត្តាតិឆត្តំ, ឆត្តស្ស ឧបរូបរិ ឆត្តន្តិ អត្ថោ។ **ថូបម្ហិ អភិរោបយិន្តិ** ថូបិយតិ រាសិករីយតីតិ ថូបោ, អថ វា ថូបតិ ថិរភាវេន វុទ្ធឹ វិរូឡ្ហឹ វេបុល្លំ អាបជ្ជមានោ បតិដ្ឋាតីតិ ថូបោ, តស្មិំ ថូបម្ហិ មយា ការិតំ ឆត្តំ ឧបរូបរិ ឋបនវសេន អភិ វិសេសេន អារោបយិំ បូជេសិន្តិ អត្ថោ។

២. **បុប្ផច្ឆទនំ កត្វានាតិ** វិកសិតេហិ សុគន្ធេហិ អនេកេហិ ផុប្ផេហិ ឆទនំ ឆត្តបរិវិតានំ កត្វា បូជេសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

អតិឆត្តិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

២. ថម្ភារោបកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

និព្ពុតេ លោកនាថម្ហីតិអាទិកំ អាយស្មតោ ថម្ភារោបកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ ធម្មទស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ សទ្ធោ បសន្នោ បរិនិព្ពុតេ ភគវតិ តស្ស ភគវតោ ធាតុគព្ភមាឡកេ ថម្ភំ និខនិត្វា ធជំ អារោបេសិ។ ពហូនិ ជាតិសុមនបុប្ផានិ គន្ថិត្វា និស្សេណិយា អារោហិត្វា បូជេសិ។

៥. សោ យាវតាយុកំ ឋត្វា កាលំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា សព្ពត្ថ បូជិតោ ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មិំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ ទហរកាលតោ បភុតិ បូជនីយោ សាសនេ ពទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិត្វា សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បត្តោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **និព្ពុតេ លោកនាថម្ហីតិ**អាទិមាហ។ តត្ថ **និព្ពុតេ លោកនាថម្ហីតិ** សកលលោកស្ស នាថេ បធានភូតេ បដិសរណេ ច សត្ថរិ ខន្ធបរិនិព្ពានេន និព្ពុតេ និព្ពុតទីបសិខា វិយ អទស្សនំ គតេតិ អត្ថោ។ **ធម្មទស្សិនរាសភេតិ** ចតុសច្ចធម្មំ បស្សតីតិ ធម្មទស្សី, អថ វា សតិបដ្ឋានាទិកេ សត្តតឹសពោធិបក្ខិយធម្មេ ទស្សនសីលោ បស្សនសីលោតិ ធម្មទស្សី, នរានំ អាសភោ បវរោ ឧត្តមោតិ នរាសភោ, ធម្មទស្សី ច សោ នរាសភោ ចេតិ ធម្មទស្សីនរាសភោ, តស្មិំ ធម្មទស្សីនរាសភេ។ **អារោបេសិំ ធជំ ថម្ភន្តិ** ចេតិយមាឡកេ ថម្ភំ និខនិត្វា តត្ថ ធជំ អារោបេសិំ ពន្ធិត្វា ឋបេសិន្តិ អត្ថោ។

៦. **និស្សេណឹ មាបយិត្វានាតិ** និស្សាយ តំ ឥណន្តិ គច្ឆន្តិ អារោហន្តិ ឧបរីតិ និស្សេណិ, តំ និស្សេណឹ មាបយិត្វា ការេត្វា ពន្ធិត្វា ថូបសេដ្ឋំ សមារុហិន្តិ សម្ពន្ធោ។ **ជាតិបុប្ផំ គហេត្វានាតិ** ជាយមានមេវ ជនានំ សុន្ទរំ មនំ ករោតីតិ ជាតិសុមនំ, ជាតិសុមនមេវ បុប្ផំ “ជាតិសុមនបុប្ផ”ន្តិ វត្តព្ពេ គាថាពន្ធសុខត្ថំ សុមនសទ្ទស្ស លោបំ កត្វា “ជាតិបុប្ផ”ន្តិ វុត្តំ, តំ ជាតិសុមនបុប្ផំ គហេត្វា គន្ថិត្វា ថូបម្ហិ អារោបយិំ, អារោបេត្វា បូជេសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

ថម្ភារោបកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៣. វេទិការកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

និព្ពុតេ លោកនាថម្ហីតិអាទិកំ អាយស្មតោ វេទិការកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមជិនវរេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បិយទស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ វិភវសម្បន្នេ ឯកស្មឹ កុលេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្វា យាវាវាសំ សណ្ឋបេត្វា និព្ពុតេ សត្ថរិ បសន្នោ តស្ស ចេតិយេ វលយំ ការេសិ, សត្តហិ រតនេហិ បរិបូរេត្វា មហាបូជំ ការេសិ។ សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ អនេកេសុ ជាតិសតសហស្សេសុ បូជនីយោ មហទ្ធនោ មហាភោគោ ឧភយសុខំ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិភវសម្បន្នោ បព្ពជិត្វា វាយមន្តោ នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

១០. សោ ឯកទិវសំ អត្តនោ បុព្ពេ កតកុសលំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **និព្ពុតេ លោកនាថម្ហី**តិអាទិមាហ។ តំ ហេដ្ឋា វុត្តត្ថមេវ។ **បិយទស្សីនវុត្តមេ**តិ បិយំ សោមនស្សាការំ ទស្សនំ យស្ស សោ បិយទស្សី, អារោហបរិណាហទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណអសីតានុព្យញ្ជនព្យាមប្បភាមណ្ឌលេហិ សាធុមហាជនប្បសាទំ ជនយនាការទស្សនោតិ អត្ថោ។ នរានំ ឧត្តមោតិ នរុត្តមោ, បិយទស្សី ច សោ នរុត្តមោ ចេតិ បិយទស្សីនរុត្តមោ, តស្មឹ បិយទស្សីនរុត្តមេ និព្ពុតេ ធាតុគព្ភម្ហិ មុត្តវេទី អហំ អកាសិន្តិ សម្ពន្ធោ។ បុប្ផាធារត្ថាយ បរិយោសានេ វេទិកាវលយំ អកាសិន្តិ អត្ថោ។

១១. **មណីហិ បរិវារេត្វា**តិ មណតិ ជោតតិ បភាសតីតិ មណិ, អថ វា ជនានំ មនំ បូរេន្តោ សោមនស្សំ ករោន្តោ ឥតោ គតោ បវត្តោតិ មណិ, ជាតិរង្គមណិវេឡុរិយមណិអាទីហិ អនេកេហិ មណីហិ កតវេទិកាវលយំ បរិវារេត្វា ឧត្តមំ មហាបូជំ អកាសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

វេទិការកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៤. សបរិវារិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បទុមុត្តរោ នាម ជិនោតិអាទិកំ អាយស្មតោ សបរិវារិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ អនេកាសុ ជាតីសុ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ មហទ្ធនោ មហាភោគោ អហោសិ។ អថ បទុមុត្តរេ ភគវតិ បរិនិព្ពុតេ មហាជនោ តស្ស ធាតុំ និទហិត្វា មហន្តំ ចេតិយំ ការេត្វា បូជេសិ។ តស្មឹ កាលេ អយំ ឧបាសកោ តស្សុបរិ ចន្ទនសារេន ចេតិយឃរំ ការិត្វា មហាបូជំ អកាសិ។ សោ តេនេវ បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ កុសលំ កត្វា សទ្ធាយ សាសនេ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

១៥-៨. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរោ នាម ជិនោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឱមត្តន្តិ** លាមកភាវំ នីចភាវំ ទុក្ខិតភាវំ វា ន បស្សាមិ ន ជានាមិ, ន ទិដ្ឋបុព្ពោ មយា នីចភាវោតិ អត្ថោ។ សេសំ បាកដមេវាតិ។

សបរិវារិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៥. ឧមាបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

និព្ពុតេ លោកមហិតេតិអាទិកំ អាយស្មតោ ឧមាបុប្ផិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ យាវាវាសំ សណ្ឋបេត្វា វសន្តោ និព្ពុតស្ស ភគវតោ ចេតិយមហេ វត្តមានេ ឥន្ទនីលមណិវណ្ណំ ឧមាបុប្ផំ គហេត្វា បូជេសិ។ សោ តេន បុញ្ញេន សុគតីសុយេវ សំសរន្តោ ទិព្ពមានុសសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឧប្បន្នុប្បន្នភវេ ពហុលំ នីលវណ្ណោ ជាតិសម្បន្នោ វិភវសម្បន្នោ អហោសិ។ សោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ វិភវសម្បន្នេ ឯកស្មឹ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្វា សទ្ធាជាតោ បព្ពជិតោ នចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណិ។

២១. សោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **និព្ពុតេ លោកមហិតេ**តិអាទិវុត្តំ។ តត្ថ **លោកមហិតេ**តិ លោកេហិ មហិតោ បូជិតោតិ លោកមហិតោ, តស្មឹ លោកមហិតេ សិទ្ធត្ថម្ហិ ភគវតិ បរិនិព្ពុតេតិ សម្ពន្ធោ។ **អាហុតីនំបដិគ្គហេ**តិ អាហុតិនោ វុច្ចន្តិ បូជាសក្ការា, តេសំ អាហុតីនំ បដិគ្គហេតុំ អរហតីតិ អាហុតីនំបដិគ្គហោ, អលុត្តកិតន្តសមាសោ, តស្មឹ អាហុតីនំបដិគ្គហេ ភគវតិ បរិនិព្ពុតេតិ អត្ថោ។

២២. ឧមាបុប្ផន្តិ ឧទ្ធមុទ្ធំ នីលបភំ មុញ្ចមានំ បុប្ផតិ វិកសតីតិ ឧមាបុប្ផំ, តំ ឧមាបុប្ផំ គហេត្វា ចេតិយេ បូជំ អកាសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ឧមាបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៦. អនុលេបទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

អនោមទស្សីមុនិនោតិអាទិកំ អាយស្មតោ អនុលេបទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ អនោមទស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ មហទ្ធនោ មហាភោគោ តស្ស ភគវតោ ពោធិរុក្ខស្ស វេទិកាវលយំ ការេត្វា សុធាកម្មញ្ច ការេត្វា វាលុកសន្ថរណំ ទទន្តោ ឧឡារទានំ រជតវិមានមិវ ការេសិ។ សោ តេន បុញ្ញេន សុខប្បត្តោ ឧប្បន្នុប្បន្នភវេ រជតវិមានរជតគេហរជតបាសាទេសុ សុខមនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្វា សត្ថរិ បសន្នោ បព្ពជិត្វា វិបស្សនមនុយុត្តោ នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

២៦. សោ អបរភាគេ "កឹ នុ ខោ កុសលំ កត្វា មយា អយំ វិសេសោ អធិគតោ"តិ បុព្ពេនិវាសានុស្សតិញាណេន បដិបាដិយា អនុស្សរិត្វា បុព្ពេ កតកុសលំ ជានិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **អនោមទស្សីមុនិនោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ អនោមំ អលាមកំ ទស្សនំ ទស្សនីយំ សរីរំ យស្ស សោ អនោមទស្សី, ទ្វត្តិំសមហាបុរិសលក្ខណអសីតានុព្យញ្ជនព្យាមប្បភាសមុជ្ជលវិរាជិតសរីរត្តា សុន្ទរទស្សនោតិ អត្ថោ។ **សុធាយ បិណ្ឌំ ទត្វាន**តិ ពោធិឃរេ វេទិកាវលយំ ការេត្វា សកលេ ពោធិឃរេ សុធាលេបនំ កត្វាតិ អត្ថោ។ **បាណិកម្មំ អកាសហ**ន្តិ សារកដ្ឋេន ផលកបាណិយោ កត្វា តាហិ បាណីហិ មដ្ឋកម្មំ អកាសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

អនុលេបទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៧. មគ្គទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ឧត្តរិត្វាន នទិកន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ មគ្គទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមជិនវរេសុ កតាធិការោ អនេកេសុ ភវេសុ និព្ពានាធិគមត្ថាយ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ កាលេ លោកសម្មតេ កុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ ឃរាវាសំ វសន្តោ ឯកទិវសំ ភគវន្តំ ឯកំ នទឹ ឧត្តរិត្វា វនន្តរំ គច្ឆន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ "ឥទានិ មយា ភគវតោ មគ្គំ សមំ កាតុំ វដ្ដតី"តិ ចិន្តេត្វា កុទាលញ្ច បិដកញ្ច អាទាយ ភគវតោ គមនមគ្គំ សមំ កត្វា វាលុកំ ឱកិរិត្វា ភគវតោ បាទេ វន្ទិត្វា, "ភន្តេ, ឥមិនា មគ្គាលង្ការករណេន និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ បូជនីយោ ភវេយ្យំ, និព្ពានញ្ច បាបុណេយ្យ"ន្តិ បត្ថនំ អកាសិ។ ភគវា "យថាធិប្បាយំ សមិជ្ឈតូ"តិ អនុមោទនំ វត្វា បក្កាមិ។

៣២-៣. សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ សព្ពត្ថ បូជិតោ អហោសិ។ ឥមស្មិំ បន ពុទ្ធុប្បាទេ បាកដេ ឯកស្មិំ កុលេ និព្ពត្តោ សត្ថរិ បសន្នោ បព្ពជិត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា នចិរស្សេវ អរហត្តំ បត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ បច្ចក្ខតោ ញត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ឧត្តរិត្វាន នទិក**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ នទតិ សទ្ទំ ករោតិ គច្ឆតីតិ នទី, នទីយេវ នទិកា, តំ នទិកំ ឧត្តរិត្វា អតិក្កមិត្វាតិ អត្ថោ។ **កុទាលបិដកមាទាយា**តិ កុ វុច្ចតិ បថវី, តំ វិទាលនេ បទាលនេ ឆិន្ទនេ អលន្តិ កុទាលំ, បិដកំ វុច្ចតិ បំសុវាលិកាទិវាហកំ, តាលបណ្ណវេត្តលតាទីហិ កតភាជនំ, កុទាលញ្ច បិដកញ្ច កុទាលបិដកំ, តំ អាទាយ គហេត្វាតិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

មគ្គទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៨. ផលកទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

យានការោ បុរេ អាសិន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ ផលកទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ អនេកេសុ អត្តភាវេសុ កតបុញ្ញសម្ភារោ សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ កាលេ វឌ្ឍកិកុលេ និព្ពត្តោ រតនត្តយេ បសន្នោ ចន្ទនេន អាលម្ពនផលកំ កត្វា ភគវតោ អទាសិ។ ភគវា តស្សានុមោទនំ អកាសិ។

៣៧. សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ សព្ពត្ថ កាលេ ចិត្តសុខបីណិតោ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្វា សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា សញ្ជាតប្បសាទោ បព្ពជិត្វា វាយមន្តោ នចិរស្សេវ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **យានការោ បុរេ អាសិ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **យានការោ**តិ យន្តិ ឯតេន ឥច្ឆិតិច្ឆិតដ្ឋានន្តិ យានំ, តំ ករោតីតិ យានការោ, បុរេ ពុទ្ធទស្សនសមយេ អហំ យានការោ អាសី អហោសិន្តិ អត្ថោ។ **ចន្ទនំ ផលកំ កត្វា**តិ ចន្ទតិ បរិឡាហំ វូបសមេតីតិ ចន្ទនំ។ អថ វា ចន្ទន្តិ សុគន្ធវាសនត្ថំ សរីរំ វិលិម្បន្តិ ឯតេនាតិ ចន្ទនំ, តំ អាលម្ពនផលកំ កត្វា។ **លោកពន្ធុនោ**តិ សកលលោកស្ស ពន្ធុ ញាតិភូតោតិ លោកពន្ធុ, តស្ស លោកពន្ធុនោ សត្ថុស្ស អទាសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

ផលកទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៩. វដំសកិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សុមេធោ នាម នាមេនាតិអាទិកំ អាយស្មតោ វដំសកិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមមុនិន្ទេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សុមេធស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ ឃរាវាសំ សណ្ឋបេត្វា តត្ថ អាទីនវំ ទិស្វា គេហំ បហាយ តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា មហាវនេ វិហាសិ។ តស្មិំ សមយេ សុមេធោ ភគវា វិវេកកាមតាយ តំ វនំ សម្បាបុណិ។ អថ សោ តាបសោ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ វិកសិតំ សឡលបុប្ផំ គហេត្វា វដំសកាការេន គន្ថេត្វា ភគវតោ បាទមូលេ ឋបេត្វា បូជេសិ។ ភគវា តស្ស ចិត្តប្បសាទត្ថាយ អនុមោទនមកាសិ។ សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ វិភវសម្បន្នេ កុលេ ជាតោ វុទ្ធិមន្វាយ សទ្ធោ បសន្នោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៤៣. សោ អបរភាគេ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **សុមេធោ នាម នាមេនា**តិអាទិ វុត្តំ។ **វិវេកមនុព្រូហន្តោ**តិ ជនាកិណ្ណតំ បហាយ ជនវិវេកំ ចិត្តវិវេកញ្ច អនុព្រូហន្តោ វឌ្ឍេន្តោ ពហុលីករោន្តោ មហាវនំ អជ្ឈោគាហិ បាវិសីតិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

វដំសកិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

១០. បល្លង្កទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សុមេធស្ស ភគវតោតិអាទិកំ អាយស្មតោ បល្លង្កទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ អនេកេសុ ភវេសុ និព្ពានាធិគមត្ថាយ កតបុញ្ញូបចយោ សុមេធស្ស ភគវតោ កាលេ គហបតិកុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ មហាភោគសម្បន្នោ សត្ថរិ បសីទិត្វា ធម្មំ សុត្វា តស្ស សត្ថុនោ សត្តរតនមយំ បល្លង្កំ ការេត្វា មហន្តំ បូជំ អកាសិ។ សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ សព្ពត្ថ បូជិតោ អហោសិ។ សោ អនុក្កមេន ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ វិភវសម្បន្នេ ឯកស្មិំ កុលេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ ឃរាវាសំ សណ្ឋបេត្វា សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បសន្នោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហត្តំ បត្វា បុព្ពេ កតបុញ្ញនាមេន **បល្លង្កទាយកត្ថេរោ**តិ បាកដោ អហោសិ។ ហេដ្ឋា វិយ ឧបរិបិ បុព្ពេ កតបុញ្ញនាមេន ថេរានំ នាមានិ ឯវមេវ វេទិតព្ពានិ។

៤៧. សោ ឯកទិវសំ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **សុមេធស្ស ភគវតោ**តិអាទិមាហ។ **បល្លង្កោ ហិ មយា ទិន្នោ**តិ បល្លង្កំ ឱរុពទ្ធាសនំ កត្វា យត្ថ ឧបវិសន្តិ និសីទន្តិ, សោ បល្លង្កោតិ វុច្ចតិ, សោ បល្លង្កោ សត្តរតនមយោ មយា ទិន្នោ បូជិតោតិ អត្ថោ។ **សឧត្តរសបច្ឆទោ**តិ សហ ឧត្តរច្ឆទេន សហ បច្ឆទេន សឧត្តរសបច្ឆទោ, ឧបរិវិតានំ ពន្ធិត្វា អាសនំ ឧត្តមវត្ថេហិ អច្ឆាទេត្វាតិ អត្ថោ។ សេសំ បាកដមេវាតិ។

បល្លង្កទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

បន្នរសមវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

១៦. ពន្ធុជីវកវគ្គោ

១. ពន្ធុជីវកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ចន្ទំវ វិមលំ សុទ្ធន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ ពន្ធុជីវកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បាយស្មា បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សិខិស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ យាវាសំ សណ្ឋបេត្វា វសន្តោ សិខិស្ស ភគវតោ រូបកាយសម្បត្តិំ ទិស្វា បសន្នមានសោ ពន្ធុជីវកបុប្ផានិ គហេត្វា ភគវតោ បាទមូលេ បូជេសិ។ ភគវា តស្ស ចិត្តប្បសាទវឌ្ឍនត្ថាយ អនុមោទនមកាសិ។ សោ យាវតាយុកំ ឋត្វា តេនេវ បុញ្ញេន ទេវលោកេ និព្ពត្តោ ឆ កាមាវចរសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា មនុស្សេសុ ច ចក្កវត្តិអាទិសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្ម អម្ហាកំ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ឧប្បន្នកាលេ គហបតិកុលេ និព្ពត្តោ រូបគ្គយសគ្គប្បត្តោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា សទ្ធាជាតោ គេហំ បហាយ បព្ពជិតោ អរហត្តំ បាបុណិ។

១. សោ បុព្ពេនិវាសញ្ញាណេន បុព្ពេ កតកុសលកម្មំ អនុស្សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ចន្ទំវ វិមលំ សុទ្ធ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ចន្ទំវ វិមលំ សុទ្ធ**ន្តិ អព្ភា, មហិកា, ធុមោ, រជោ, រាហូតិ ឥមេហិ ឧបក្កិលេសមលេហិ វិមុត្តំ ចន្ទំ ឥវ ទិយឌ្ឍសហស្សុបក្កិលេសមលានំ បហីនត្តា វិមលំ និក្កិលេសត្តា សុទ្ធំ បសន្នំ សិខីំ សម្ពុទ្ធន្តិ សម្ពន្ធោ។ កិលេសកទ្ទមានំ អភាវេន **អនាវិលំ**។ នន្ទីភវសង្ខាតាយ ពលវស្នេហាយ បរិសមន្តតោ ខីណត្តា **នន្ទីភវបរិក្ខីណំ។ តិណ្ណំ លោកេ**តិ លោកត្តយតោ តិណ្ណំ ឧត្តិណ្ណំ អតិក្កន្តំ។ **វិសត្តិក**ន្តិ វិសត្តិកំ វុច្ចតិ តណ្ហា, និត្តណ្ហន្តិ អត្ថោ។

២. **និព្ពាបយន្តំ ជនត**ន្តិ ធម្មវស្សំ វស្សន្តោ ជនតំ ជនសមូហំ កិលេសបរិឡាហាភាវេន និព្ពាបយន្តំ វូបសមេន្តំ។ សយំ សំសារតោ **តិណ្ណំ**, សព្ពសត្តេ សំសារតោ **តារយន្តំ** អតិក្កមេន្តំ ចតុន្នំ សច្ចានំ មុននតោ ជាននតោ **មុនីំ** សិខីំ សម្ពុទ្ធន្តិ សម្ពន្ធោ។ **វនស្មឹ ឈាយមាន**ន្តិ អារម្មណូបនិជ្ឈានលក្ខណូបនិជ្ឈានេហិ ឈាយន្តំ ចិន្តេន្តំ ចិត្តេន ភាវេន្តំ វនមជ្ឈេតិ អត្ថោ។ **ឯកគ្គំ** ឯកគ្គចិត្តំ **សុសមាហិតំ** សុដ្ឋុ អារម្មណេ អាហិតំ ឋបិតចិត្តំ សិខីំ មុនីំ ទិស្វាតិ សម្ពន្ធោ។

៣. **ពន្ធុជីវកបុប្ផានី**តិ ពន្ធូនំ ញាតីនំ ជីវកំ ជីវិតនិស្សយំ ហទយមំសលោហិតំ ពន្ធុជីវកំ ហទយមំសលោហិតសមានវណ្ណំ បុប្ផំ ពន្ធុជីវកបុប្ផំ គហេត្វា សិខិនោ លោកពន្ធុនោ បូជេសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ពន្ធុជីវកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

២. តម្ពបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បរកម្មាយនេ យុត្តោតិអាទិកំ អាយស្មតោ តម្ពបុប្ផិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ អាយស្មា បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បិយទស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ កេនចិ បុរេកតេន អកុសលកម្មេន ទុគ្គតកុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ បរេសំ កម្មំ កត្វា ភតិយា ជីវិកំ កប្បេសិ។ សោ ឯវំ ទុក្ខេន វសន្តោ បរេសំ អបរាធំ កត្វា មរណភយេន បលាយិត្វា វនំ បាវិសិ។ តត្ថ គតដ្ឋានេ បាដលិពោធិំ ទិស្វា វន្ទិត្វា សម្មជ្ជិត្វា ឯកស្មឹ រុក្ខេ តម្ពវណ្ណំ បុប្ផំ ទិស្វា តំ សព្ពំ កណ្ណិកេ ឱចិនិត្វា ពោធិបូជំ អកាសិ។ តត្ថ ចិត្តំ បសាទេត្វា វន្ទិត្វា បល្លង្កមាភុជិត្វា និសីទិ។ តស្មឹ ខណេ តេ មនុស្សា បទានុបទិកំ អនុពន្ធិត្វា តត្ថ អគមំសុ។ សោ តេ ទិស្វា ពោធឹ អាវជ្ជេន្តោវ បលាយិត្វា ភយានកេ គិរិទុគ្គបបាតេ បតិត្វា មរិ។

៧. សោ ពោធិបូជាយ អនុស្សរិតត្តា តេនេវ បីតិសោមនស្សេន តាវតឹសាទីសុ ឧបបន្នោ ឆ កាមាវចរសម្បត្តិំ អនុភវិត្វា មនុស្សេសុ ច ចក្កវត្តិអាទិសម្បត្តិំ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ វិភវសម្បន្នេ កុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បសន្នមានសោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា ហុត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បរកម្មាយនេ យុត្តោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ បរេសំ កម្មានិ បរកម្មានិ, បរកម្មានំ អាយនេ ករណេ វាហនេ ធារណេ យុត្តោ យោជិតោ អហោសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ បាកដមេវាតិ។

តម្ពបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៣. វីថិសម្មជ្ជកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ឧទេន្តំ សតរំសី វាតិអាទិកំ អាយស្មតោ វីថិសម្មជ្ជកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ អនេកេសុ ជាតិសតេសុ កតបុញ្ញសញ្ចយោ សិខិស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ យាវាសំ វសន្តោ នគរវាសីហិ សទ្ធិំ វីថិំ សជ្ជេត្វា នីយមានំ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ វីថិំ សមំ កត្វា ធជំ តត្ថ ឧស្សាបេសិ។

១៥. សោ តេនេវ បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មិំ កុលេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្វា សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ ពហុមានហទយោ បព្ពជិត្វា លទ្ធូបសម្បទោ នចិរស្សេវ អរហា ហុត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ អនុស្សរន្តោ បច្ចក្ខតោ ជានិត្វា បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ឧទេន្តំ សតរំសី វា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ ឧទេន្តំ ឧគ្គច្ឆន្តំ សតរំសិំ សតបភំ។ **សតរំសី**តិ ទេសនាសីសមត្តំ, អនេកសតសហស្សបភំ សូរិយំ ឥវាតិ អត្ថោ។ **បីតរំសីវ ភាណុមន្តិ** បីតរំសិំ សំកុចិតបភំ ភាណុមំ បភាវន្តំ ចន្ទមណ្ឌលំ ឥវ សម្ពុទ្ធំ ទិស្វាតិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

វីថិសម្មជ្ជកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៤. កក្ការុបុប្ផបូជកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ទេវបុត្តោ អហំ សន្តោតិអាទិកំ អាយស្មតោ កក្ការុបុប្ផបូជកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ កតបុញ្ញសញ្ចយោ សិខិស្ស ភគវតោ កាលេ ភុម្មដ្ឋកទេវបុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តោ សិខិំ សម្មាសម្ពុទ្ធំ ទិស្វា ទិព្ពកក្ការុបុប្ផំ គហេត្វា បូជេសិ។

២១. សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឯកតឹសកប្បព្ភន្តរេ ឧភយសុខំ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សត្ថរិ បសន្នោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា ហុត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ បច្ចក្ខតោ ញត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ទេវបុត្តោ អហំ សន្តោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ ទិព្ពន្តិ កីឡន្តិ បញ្ចហិ ទិព្ពេហិ កាមគុណេហីតិ ទេវា, ទេវានំ បុត្តោ, ទេវោ ឯវ វា បុត្តោ **ទេវបុត្តោ,** អហំ ទេវបុត្តោ សន្តោ វិជ្ជមានោ ទិព្ពំ កក្ការុបុប្ផំ **បគ្គយ្ហ** បការេន, គហេត្វា សិខិស្ស ភគវតោ **អភិរោបយិំ** បូជេសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

កក្ការុបុប្ផបូជកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៥. មន្ទារវបុប្ផបូជកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ទេវបុត្តោ អហំ សន្តោតិអាទិកំ អាយស្មតោ មន្ទារវបុប្ផបូជកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ ថេរោ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សិខិស្ស ភគវតោ កាលេ ភុម្មដ្ឋកទេវបុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តោ សិខិំ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ ទិព្ពមន្ទារវបុប្ផេហិ បូជេសិ។

២៥. សោ តេន បុញ្ញេនាតិអាទិកំ សព្ពំ អនន្តរត្ថេរស្ស អបទានវណ្ណនាយ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពន្តិ។

មន្ទារវបុប្ផបូជកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៦. កទម្ពបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ហិមវន្តស្សាវិទូរេតិអាទិកំ អាយស្មតោ កទម្ពបុប្ផិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមជិនវរេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សម្មាសម្ពុទ្ធសុញ្ញេ លោកេ ឯកស្មិំ កុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ យាវាសំ វសន្តោ តត្ថ អាទីនវំ ទិស្វា យាវាសំ បហាយ តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ហិមវន្តសមីបេ កុក្កុដេ នាម បព្ពតេ អស្សមំ កត្វា វិហាសិ។ សោ តត្ថ សត្ត បច្ចេកពុទ្ធេ ទិស្វា បសន្នមានសោ បុប្ផិតំ កទម្ពបុប្ផំ ឱចិនិត្វា តេ បច្ចេកពុទ្ធេ បូជេសិ។ តេបិ “ឥច្ឆិតំ បត្ថិតំ”ន្តិអាទិនា អនុមោទនំ អកំសុ។

៣០. សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា ហុត្វា បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ហិមវន្តស្សាវិទូរេ**តិអាទិមាហ។ តំ វុត្តត្ថមេវ។

កុក្កុដោ នាម បព្ពតោតិ តស្ស ឧភោសុ បស្សេសុ កុក្កុដចូឡាការេន បព្ពតកូដានំ វិជ្ជមានត្តា កុក្កុដោតិ សង្ខំ គតោ។ បការេន តិរោ ហុត្វា បតិដ្ឋហតីតិ បព្ពតោ។ **តម្ហិ បព្ពតបាទម្ហី**តិ តស្មិំ បព្ពតសមីបេ។ **សត្ថ ពុទ្ធា វសន្តី**តិ សត្ថ បច្ចេកពុទ្ធា តស្មិំ កុក្កុដបព្ពតបាទេ បណ្ណសាលាយំ វសន្តីតិ អត្ថោ។

៣១. ទីបរាជំវ ឧគ្គតន្តិ ទីបានំ រាជា ទីបរាជា, សព្ពេសំ ទីបានំ ជលមានានំ តារកានំ រាជា ចន្ទោតិ អត្ថោ។ អថ វា សព្ពេសុ ជម្ពុទីបបុព្ពវិទេហអបរគោយានឧត្តរកុរុសង្ខាតេសុ ចតូសុ ទីបេសុ ទ្វិសហស្សបរិត្ត ទីបេសុ ច រាជា អាលោកផរណតោ ចន្ទោ ទីបរាជាតិ វុច្ចតិ, តំ នភេ ឧគ្គតំ ចន្ទំ ឥវ **បុប្ផិតំ** ផុល្លិតំ កទម្ពរុក្ខំ ទិស្វា តតោ បុប្ផំ ឱចិនិត្វា ឧភោហិ ហត្ថេហិ **បគ្គយ្ហ** បការេន គហេត្វា សត្ថ បច្ចេកពុទ្ធេ **សមោកិរិំ** សុដ្ឋុ ឱកិរិំ, អាទរេន បូជេសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

កទម្ពបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៧. តិណសូលកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ហិមវន្តស្សាវិទូរេតិអាទិកំ អាយស្មតោ តិណសូលកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ ថេរោ បុរិមជិនវរេសុ កតបុញ្ញសម្ភារោ ឧប្បន្នុប្បន្នភវេ កុសលានិ ឧបចិនន្តោ សិខិស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ ឃរាវាសំ សណ្ឋបេត្វា តត្ថ ទោសំ ទិស្វា តំ បហាយ តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា វសន្តោ ហិមវន្តសមីបេ ភូតគណេ នាម បព្ពតេ វសន្តំ ឯកតំ វិវេកមនុព្រូហន្តំ សិខី សម្ពុទ្ធំ ទិស្វា បសន្នមានសោ តិណសូលបុប្ផំ គហេត្វា បាទមូលេ បូជេសិ។ ពុទ្ធោបិ តស្ស អនុមោទនំ អកាសិ។

៣៥. សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ វិភវសម្បន្នេ ឯកស្មិំ កុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សាសនេ បសន្នោ បព្ពជិត្វា ឧបនិស្សយសម្បន្នត្តា នចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណិត្វា បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សប្បត្តោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ហិមវន្តស្សាវិទូរេ**តិអាទិមាហ។ **ភូតគណោ នាម បព្ពតោ**តិ ភូតគណានំ ទេវយក្ខសមូហានំ អាវាសភូតត្តា ភវនសទិសត្តា អវិរុឡ្ហភាវេន បវត្តត្តា ច ភូតគណោ នាម បព្ពតោ, តស្មិំ **ឯកោ** អទុតិយោ **ជិនោ** ជិតមារោ ពុទ្ធោ **វសតេ** ទិព្ពព្រហ្មអរិយឥរិយាបថវិហារេហិ វិហរតីតិ អត្ថោ។

៣៦. ឯកូនសតសហស្សំ , កប្បំ ន វិនិបាតិកោតិ តេន តិណសូលបុប្ផបូជាករណផលេន និរន្តរំ ឯកូនសតសហស្សកប្បានំ អវិនិបាតកោ ចតុរាបាយវិនិមុត្តោ សគ្គសម្បត្តិភវមេវ ឧបបន្នោតិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

តិណសូលកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៨. នាគបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សុវច្ឆោ នាម នាមេនាតិអាទិកំ អាយស្មតោ នាគបុប្ផិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ ថេរោ បុរិមជិននិសភេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរភគវតោ កាលេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ វេទត្តយាទីសុ សកសិប្បេសុ និប្ផត្តិំ បត្វា តត្ថ សារំ អទិស្វា ហិមវន្តំ បវិសិត្វា តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ឈានសមាបត្តិសុខេន វីតិនាមេសិ។ តស្មិំ សមយេ បទុមុត្តរោ ភគវា តស្សានុកម្បាយ តត្ថ អគមាសិ។ សោ តាបសោ តំ ភគវន្តំ ទិស្វា លក្ខណសត្ថេសុ ឆេកត្តា ភគវតោ លក្ខណរូបសម្បត្តិយា បសន្នោ វន្ទិត្វា អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ អដ្ឋាសិ។ អាកាសតោ អនោតិណ្ណត្តា បូជាសក្ការេ អកតេយេវ អាកាសេនេវ បក្កាមិ។ អថ សោ តាបសោ សសិស្សោ នាគបុប្ផំ ឱចិនិត្វា តេន បុប្ផេន ភគវតោ គតទិសាភាគមគ្គំ បូជេសិ។

៣៩. សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវន្តោ សព្ពត្ថ បូជិតោ ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សទ្ធាសម្បន្នោ បព្ពជិត្វា វត្តបដិបត្តិយា សាសនំ សោភយមានោ នចិរស្សេវ អរហា ហុត្វា “កេន នុ ខោ កុសលកម្មេន មយា អយំ លោកុត្តរសម្បត្តិ លទ្ធា”តិ អតីតកម្មំ សរន្តោ បុព្ពកម្មំ បច្ចក្ខតោ ញត្វា សញ្ជាតសោមនស្សោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **សុវច្ឆោ នាម នាមេនា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ វច្ឆគោត្តេ ជាតត្តា វច្ឆោ, សុន្ទរោ ច សោ វច្ឆោ ចេតិ **សុវច្ឆោ**។ នាមេន សុវច្ឆោ នាម

ព្រាហ្មណោ **មន្តបារគូ** វេទត្តយាទិសកលមន្តសត្ថេ កោដិប្បត្តោតិ អត្ថោ។ សេសំ ហេដ្ឋា វុត្តនយត្តា ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

នាគបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៩. បុន្នាគបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

កាននំ វនមោគយ្ហាតិអាទិកំ អាយស្មតោ បុន្នាគបុប្ផិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមជិនវរេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ ផុស្សស្ស ភគវតោ កាលេ នេសាទកុលេ និព្ពត្តោ មហាវនំ បវិដ្ឋោ តត្ថ សុបុប្ផិតបុន្នាគបុប្ផំ ទិស្វា ហេតុសម្បន្នត្តា ពុទ្ធារម្មណបីតិវសេន ភគវន្តំ សរិត្វា តំ បុប្ផំ សហ កណ្ណិកាហិ ឱចិនិត្វា វាលុកាហិ ចេតិយំ កត្វា បូជេសិ។

៤៦. សោ តេន បុញ្ញេន ទ្វេនវុតិកប្បេ និរន្តរំ ទេវមនុស្សសម្បត្តិយោយេវ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ វិភវសម្បន្នេ កុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ បុព្ពវាសនាពលេន សាសនេ បសន្នោ បព្ពជិត្វា វាយមន្តោ នចិរស្សេវ អរហា ហុត្វា បុព្ពេ កតកុសលំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **កាននំ វនមោគយ្ហា**តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ ហេដ្ឋា វុត្តត្តា ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

បុន្នាគបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

១០. កុមុទទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ហិមវន្តស្សាវិទូរេតិអាទិកំ អាយស្មតោ កុមុទទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ ថេរោ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ អនេកេសុ ភវេសុ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ហិមវន្តស្ស អាសន្នេ មហន្តេ ជាតស្សរេ កុកុត្ថោ នាម បក្ខី ហុត្វា និព្ពត្តោ កេនចិ អកុសលេន បក្ខី សមានោបិ បុព្ពេ កតសម្ភារេន ពុទ្ធិសម្បន្នោ បុញ្ញាបុញ្ញេសុ ឆេកោ សីលវា បាណគោចរតោ បដិវិរតោ អហោសិ។ តស្មិំ សមយេ បទុមុត្តរោ ភគវា អាកាសេនាគន្ត្វា តស្ស សមីបេ ចង្កមតិ។ អថ សោ សកុណោ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នចិត្តោ កុមុទបុប្ផំ ឌំសិត្វា ភគវតោ បាទមូលេ បូជេសិ។ ភគវា តស្ស សោមនស្សុប្បាទនត្ថំ បដិគ្គហេត្វា អនុមោទនមកាសិ។

៥១. សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ ឧភយសម្បត្តិសុខំ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ អញ្ញតរស្មិំ កុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ មហទ្ធនោ មហាភោគោ រតនត្តយេ បសន្នោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា ហុត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ បច្ចក្ខតោ ញត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ហិមវន្តស្សាវិទូរេ**តិអាទិមាហ។ **បទុមុប្បលសញ្ឆន្នោ**តិ ឯត្ថ សតបត្តេហិ សម្បុណ្ណោ សេតបទុមោ ច តីណិ នីលរត្តសេតុប្បលានិ ច បទុមុប្បលានិ តេហិ សញ្ឆន្នោ គហនីភូតោ សម្បុណ្ណោ មហាជាតស្សរោ អហូតិ សម្ពន្ធោ។ **បុណ្ឌរីកសមោត្ថដោ**តិ បុណ្ឌរីកេហិ រត្តបទុមេហិ ឱត្ថដោ សម្បុណ្ណោតិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

កុមុទទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

សោឡសមវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

១៧. សុបារិចរិយវគ្គោ

១. សុបារិចរិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បទុមោ នាម នាមេនាតិអាទិកំ អាយស្មតោ សុបារិចរិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមមុនិបុង្គវេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ យក្ខយោនិយំ និព្ពត្តោ ហិមវតិ យក្ខសមាគមំ គតោ ភគវតោ ទេវយក្ខគន្ធព្ពនាគានំ ធម្មទេសនំ សុត្វា បសន្នមានសោ ឧភោ ហត្ថេ អាភុជិត្វា អប្ផោដេសិ នមស្សិ ច។ សោ តេន បុញ្ញេន តតោ ចុតោ ឧបរិ ទេវលោកេ ឧប្បន្នោ តត្ថ ទិព្ពសុខំ អនុភវិត្វា មនុស្សេសុ ច ចក្កវត្តិអាទិសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ គហបតិកុលេ និព្ពត្តោ អឌ្ឍោ មហទ្ធនោ មហាភោគោ រតនត្តយេ បសន្នោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា សទ្ធាជាតោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណិ។

១. សោ ឯកទិវសំ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមោ នាម នាមេនា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **បទុមោ**តិ យស្ស បាទនិក្ខេបសមយេ បថវិំ ភិន្ទិត្វា បទុមំ ឧគ្គន្ត្វា បាទតលំ សម្បដិច្ឆតិ, តេន សញ្ញាណេន សោ ភគវា បទុមោតិ សង្ខំ គតោ, ឥធ បទុមុត្តរោ ភគវា អធិប្បេតោ។ សោ ភគវា **បវនា** វសនវិហារា **អភិនិក្ខម្ម** វនមជ្ឈំ បវិសិត្វា ធម្មំ ទេសេតីតិ សម្ពន្ធោ។

យក្ខានំ សមយោតិ ទេវានំ សមាគមោ **អាសិ** អហោសីតិ អត្ថោ។ **អជ្ឈាបេក្ខឹសុ តាវទេ**តិ តស្មិំ ទេសនាកាលេ អធិអបេក្ខឹសុ, វិសេសេន បស្សនសីលា អហេសុន្តិ អត្ថោ។ សេសំ បាកដមេវាតិ។

សុបារិចរិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

២. កណវេរបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សិទ្ធត្ថោ នាម ភគវាតិអាទិកំ អាយស្មតោ កណវេរបុប្ផិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ កាលេ សុទ្ទកុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ រញ្ញោ អន្តេបុរបាលកោ អហោសិ។ តស្មិំ សមយេ សិទ្ធត្ថោ ភគវា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ រាជវីថិំ បដិបជ្ជិ។ អថ សោ អន្តេបុរបាលកោ ចរមានំ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ ហុត្វា កណវេរបុប្ផេន ភគវន្តំ បូជេត្វា នមស្សមានោ អដ្ឋាសិ។ សោ តេន បុញ្ញេន សុគតិសម្បត្តិយោយេវ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មិំ កុលេ និព្ពត្តិត្វា វុទ្ធិប្បត្តោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៧. សោ បត្តអគ្គផលោ បុព្ពេ កតកុសលំ សរិត្វា សញ្ជាតសោមនស្សោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **សិទ្ធត្ថោ នាម ភគវា**តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ ហេដ្ឋា វុត្តត្ថា ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

កណវេរបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៣. ខជ្ជកទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

តិស្សស្ស ខោ ភគវតោតិអាទិកំ អាយស្មតោ ខជ្ជកទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមជិនវរេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ តិស្សស្ស ភគវតោ កាលេ សុទ្ទកុលេ និព្ពត្តោ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ អម្ពជម្ពុអាទិមនេកំ មធុរផលាផលំ នាឡិកេរំ បូវខជ្ជកញ្ច អទាសិ។ ភគវា តស្ស បសាទវឌ្ឍនត្ថាយ បស្សន្តស្សេវ បរិភុញ្ជិ។ សោ តេន បុញ្ញេន សុគតិសម្បត្តិយោយេវ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្វា សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា សញ្ជាតសទ្ធោ បសាទពហុមានោ បព្ពជិត្វា វត្តបដិបត្តិយា សាសនំ សោភេន្តោ សីលាលង្ការបដិមណ្ឌិតោ នចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណិ។

១៣. សោ បុព្ពកម្មំ សរន្តោ “បុព្ពេ មយា សុខេត្តេ កុសលំ កតំ សុន្ទរ”ន្តិ សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **តិស្សស្ស ខោ ភគវតោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ តិស្សោបិ ភវសម្បត្តិយោ ទទមានោ ជាតោតិ មាតាបិតូហិ កតនាមវសេន តិស្សោ។ អថ វា តីហិ សរណគមនេហិ អស្សាសេន្តោ ឱវទន្តោ ហេតុសម្បន្នបុគ្គលេ សគ្គមោក្ខទ្វយេ បតិដ្ឋាបេន្តោ ពុទ្ធោ ជាតោតិ តិស្សោ។ សមាបត្តិគុណាទីហិ ភគេហិ យុត្តោតិ ភគវា, តស្ស **តិស្សស្ស ភគវតោ** បុព្ពេ អហំ ផលំ អទាសិន្តិ សម្ពន្ធោ។ **នាឡិកេរញ្ច បាទាសិ**ន្តិ នាឡិកាការេន បវត្តំ ផលំ

នាឡិកេរំ, តញ្ច ផលំ អទាសិន្តិ អត្ថោ។ **ខជ្ជកំ អភិសម្មតន្តិ** ខាទិតព្ពំ ខជ្ជកំ អភិ វិសេសេន មធុសក្ករាទីហិ សម្មិស្សំ កត្វា និប្ផាទិតំ សុន្ទរំ មធុរន្តិ សម្មតំ ញាតំ អភិសម្មតំ ខជ្ជកញ្ច អទាសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

ខជ្ជកទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៤. ទេសបូជកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

អត្ថទស្សី តុ ភគវាតិអាទិកំ អាយស្មតោ ទេសបូជកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ ថេរោ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ អត្ថទស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សទ្ធោ បសន្នោ ពុទ្ធមាមកោ ធម្មមាមកោ សង្ឃមាមកោ អហោសិ។ តទា អត្ថទស្សី ភគវា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ ចន្ទោ វិយ សូរិយោ វិយ ច អាកាសេន គច្ឆតិ។ សោ ឧបាសកោ ភគវតោ គតទិសាភាគំ គន្ធមាលាទីហិ បូជេន្តោ អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ នមស្សមានោ អដ្ឋាសិ។

១៨. សោ តេន បុញ្ញេន ទេវលោកេ និព្ពត្តោ សគ្គសម្បត្តិំ អនុភវិត្វា មនុស្សេសុ ច មនុស្សសម្បត្តិំ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មិំ កុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ ឧបភោគបរិភោគសម្បន្នោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បសន្នមានសោ ឃរាវាសេ អនល្លីនោ បព្ពជិត្វា វត្តសម្បន្នោ នចិរស្សេវ អរហា ហុត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **អត្ថទស្សី តុ ភគវា**តិអាទិមាហ។ តំ ហេដ្ឋា វុត្តត្ថមេវ។ **អនិលញ្ជសេ**តិ “មគ្គោ បន្ថោ បថោ បជ្ជោ, អញ្ជសំ វដុមាយនន”ន្តិ (ចូឡនិ. បារាយនត្ថុតិគាថានិទ្ទេស ១០១) បរិយាយស្ស វុត្តត្តា អនិលស្ស វាតស្ស អញ្ជសំ គមនមគ្គោតិ អនិលញ្ជសំ, តស្មិំ អនិលញ្ជសេ, អាកាសេតិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ទេសបូជកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៥. កណិការឆត្តិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

វេស្សភូ នាម សម្ពុទ្ធោតិអាទិកំ អាយស្មតោ កណិការឆត្តិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ ថេរោ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វេស្សភុស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ សទ្ធាសម្បន្នោ អហោសិ។ តស្មិំ សមយេ វេស្សភូ ភគវា វិវេកកាមោ មហាវនំ បវិសិត្វា និសីទិ។ អថ សោបិ ឧបាសកោ កេនចិទេវ ករណីយេន តត្ថ គន្ត្វា ភគវន្តំ អគ្គិក្ខន្ធំ វិយ ជលមានំ និសិន្នំ ទិស្វា បសន្នមានសោ កណិការបុប្ផំ ឱចិនិត្វា ឆត្តំ កត្វា ភគវតោ និសិន្នដ្ឋានេ វិតានំ កត្វា បូជេសិ, តំ ភគវតោ អានុភាវេន សត្តាហំ អមិលាតំ ហុត្វា តថេវ អដ្ឋាសិ។ ភគវាបិ ផលសមាបត្តិំ និរោធសមាបត្តិញ្ច សមាបជ្ជិត្វា វិហាសិ , សោ តំ អច្ឆរិយំ ទិស្វា សោមនស្សជាតោ ភគវន្តំ វន្ទិត្វា អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ អដ្ឋាសិ។ ភគវា សមាបត្តិតោ វុដ្ឋហិត្វា វិហារមេវ អគមាសិ។

២៣. សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សទ្ធាសម្បន្នោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា ឃរាវាសេ អនល្លីនោ បព្ពជិត្វា វត្តបដិបត្តិយា ជិនសាសនំ សោភេន្តោ នចិរស្សេវ អរហា ហុត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **វេស្សភូ នាម សម្ពុទ្ធោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **វេស្សភូ**តិ វេស្សេ វេស្សជនេ ភុនាតិ អភិភវតីតិ វេស្សភូ។ អថ វា វេស្សេ បញ្ចវិធមារេ អភិភុនាតិ អជ្ឈោត្ថរតីតិ **វេស្សភូ**។ សាមំយេវ ពុជ្ឈិតា សច្ចានីតិ សម្ពុទ្ធោ, នាមេន វេស្សភូ នាម សម្ពុទ្ធោតិ អត្ថោ។ **ទិវាវិហារាយ មុនី**តិ ទិព្ពតិ បកាសេតិ តំ តំ វត្ថុំ បាកដំ ករោតីតិ ទិវា។ សូរិយុគ្គមនតោ បដ្ឋាយ យាវ អត្ថង្គមោ, តាវ បរិច្ឆិន្នកាលោ, វិហរណំ ចតូហិ ឥរិយាបថេហិ បវត្តនំ វិហារោ, ទិវាយ វិហារោ ទិវាវិហារោ, តស្ស ទិវាវិហារាយ លោកជេដ្ឋោ នរាសភោ ពុទ្ធមុនិ មហាវនំ **ឱគាហិត្វា** បវិសិត្វាតិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

កណិការឆត្តិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៦. សប្បិទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ផុស្សោ នាមាថ ភគវាតិអាទិកំ អាយស្មតោ សប្បិទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ អនេកេសុ ភវេសុ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ ផុស្សស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ អហោសិ។ តទា ភគវា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ វីថិយំ ចរមានោ តស្ស ឧបាសកស្ស គេហទ្វារំ សម្បាបុណិ។ អថ សោ ឧបាសកោ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ វន្ទិត្វា បត្តបូរំ សប្បិតេលំ អទាសិ, ភគវា អនុមោទនំ កត្វា បក្កាមិ។ សោ តេនេវ សោមនស្សេន យាវតាយុកំ ឋត្វា តតោ ចុតោ តេន បុញ្ញេន ទេវលោកេ ឧប្បន្នោ តត្ថ ទិព្ពសុខំ អនុភវិត្វា មនុស្សេសុ ច និព្ពត្តោ ឧប្បន្នុប្បន្នភវេ សប្បិតេលមធុផាណិតាទិមធុរាហារសមង្គី សុខំ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ ឯកស្មិំ កុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ សទ្ធោ ពុទ្ធិសម្បន្នោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បសន្នមានសោ បព្ពជិត្វា វត្តសម្បន្នោ នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

២៨. សោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា ជាតសោមនស្សោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ផុស្សោ នាមាថ ភគវា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ផុស្សោ**តិ ផុស្សនក្ខត្តយោគេន ជាតត្តា មាតាបិតូហិ កតនាមធេយ្យេន ផុស្សោ។ អថ វា និព្ពានំ ផុសិ បស្សិ សច្ឆិ អកាសីតិ **ផុស្សោ**។ អថ វា សមតិំសបារមិតាសត្តតិំសពោធិបក្ខិយធម្មេ សកលេ ច តេបិដកេ បរិយត្តិធម្មេ ផុសិ បស្សិ អញ្ញាសីតិ **ផុស្សោ**។ ភគ្គវា ភគ្យវា យុត្តោតិអាទិបុញ្ញកោដ្ឋាសសមង្គិតាយ **ភគវា។ អាហុតីនំ បដិគ្គហោ**តិ អាហុតិនោ វុច្ចន្តិ បូជាសក្ការា, តេសំ អាហុតីនំ បដិគ្គហេតុំ អរហតីតិ អាហុតីនំ បដិគ្គហោ។ មហាជនំ និព្ពាបេន្តោ វីរោ ផុស្សោ នាម ភគវា វីថិយំ **អថ** តទា គច្ឆតេតិ សម្ពន្ធោ។ សេសំ ឋាកដមេវាតិ។

សប្បិទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៧. យូថិកាបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ចន្ទភាគានទីតីរេតិអាទិកំ អាយស្មតោ យូថិកាបុប្ផិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ អាយស្មា បុរិមមុនិន្ទេសុ កតាធិការោ អនេកេសុ ច ជាតិសតេសុ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ ផុស្សស្សេវ ភគវតោ កាលេ សុទ្ធកុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ ចន្ទភាគាយ នទិយា តីរេ កេនចិទេវ ករណីយេន អនុសោតំ ចរមានោ ផុស្សំ ភគវន្តំ ទ្វាយិតុកាមំ អគ្គិក្ខន្ធំ វិយ ជលមានំ ទិស្វា សោមនស្សជាតោ តត្ថ ជាតំ យូថិកាបុប្ផំ ឱចិនិត្វា ភគវន្តំ បូជេសិ។ ភគវា តស្ស អនុមោទនមកាសិ។

៣៣. សោ តត្ថ តេន បុញ្ញកោដ្ឋាសេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ ភគវតោ ធម្មទេសនំ សុត្វា បសន្នមានសោ បព្ពជិត្វា វត្តបដិបត្តិយា សាសនំ សោភេន្តោ នចិរស្សេវ អរហា ហុត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ចន្ទភាគានទីតីរេ**តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

យូថិកាបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៨. ទុស្សទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

តិវរាយំ បុរេ រម្មេតិអាទិកំ អាយស្មតោ ទុស្សទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បាយស្មា បុរិមជិនវរេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ កាលេ រាជកុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តកាលេ យុវរាជភាវំ បត្វា បាកដោ ឯកំ ជនបទំ លភិត្វា តត្រាធិបតិភូតោ សកលជនបទវាសិនោ ទានបិយវចនអត្ថចរិយាសមានត្តតាសង្ខាតេហិ ចតូហិ សង្គហវត្ថូហិ សង្គណ្ហាតិ។ តស្មិំ សមយេ សិទ្ធត្ថោ ភគវា តំ ជនបទំ សម្បាបុណិ។ អថ សោ យុវរាជា បណ្ណាការំ លភិត្វា តត្ថ សុខុមវត្ថេន ភគវន្តំ បូជេសិ។ ភគវា តំ វត្ថំ ហត្ថេន បរាមសិត្វា អាកាសំ បក្ខន្ទិ។ តម្បិ វត្ថំ ភគវន្តមេវ អនុពន្ធិ។ អថ សោ យុវរាជា តំ អច្ឆរិយំ ទិស្វា អតីវ បសន្នោ អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ អដ្ឋាសិ។ ភគវតោ សម្បត្តសម្បត្តដ្ឋានេ សព្ពេ ជនា តំ អច្ឆរិយំ ទិស្វា អច្ឆរិយព្ភុតចិត្តា អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ អដ្ឋំសុ។ ភគវា វិហារមេវ អគមាសិ។ យុវរាជា តេនេវ កុសលកម្មេន តតោ ចុតោ ទេវលោកេ ឧប្បន្នោ តត្ថ ទិព្ពសម្បត្តិំ អនុភវិត្វា មនុស្សេសុ ចក្កវត្តិអាទិសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ វិភវសម្បន្នេ ឯកស្មិំ កុលេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ យាវរាសំ សណ្ឋបេត្វា រតនត្តយេ បសន្នោ ភគវតោ ធម្មទេសនំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិត្វា វាយមន្តោ នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៣៨. សោ ឯកទិវសំ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **តិវរាយំ បុរេ រម្មេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ តិវរនាមកេ នគរេ រមណីយេ អហំ រាជបុត្តោ ហុត្វា សិទ្ធត្ថំ ភគវន្តំ វត្ថេន បូជេសិន្តិ

អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

ទុស្សទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៩. សមាទបកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

នគរេ ពន្ធុមតិយាតិអាទិកំ អាយស្មតោ សមាទបកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ ថេរោ បុរិមពុទ្ធានំ សន្តិកេ កតកុសលសម្ភារោ អនេកេសុ ភវេសុ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ ឃរាវាសំ សណ្ឋបេត្វា បុញ្ញានិ ករោន្តោ វសមានោ សទ្ធោ បសន្នោ ពហូ ឧបាសកេ សន្និបាតេត្វា គណជេដ្ឋកោ ហុត្វា “មាឡកំ ករិស្សាមា”តិ តេ សព្ពេ សមាទបេត្វា ឯកំ មាឡកំ សមំ ការេត្វា បណ្ឌុបុលិនំ ឱកិរិត្វា ភគវតោ និយ្យាទេសិ។ សោ តេន បុញ្ញេន ទេវលោកេ ឧប្បន្នោ ឆ កាមាវចរសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា មនុស្សេសុ ច ចក្កវត្តិអាទិសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ ភគវតិ បសន្នោ ធម្មំ សុត្វា បសន្នមានសោ សទ្ធាជាតោ បព្ពជិត្វា សីលសម្បន្នោ វត្តសម្បន្នោ នចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណិ។

៤៤. សោ អបរភាគេ អត្តនោ កតកុសលំ សរិត្វា សញ្ជាតសោមនស្សោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **នគរេ ពន្ធុមតិយា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ ពន្ធន្តិ ញាតិគោត្តាទិវសេន ឯកសម្ពន្ធា ហោន្តិ សកលនគរវាសិនោតិ ពន្ធូ, ពន្ធូ ឯតស្មិំ វិជ្ជន្តីតិ ពន្ធុមតី, តស្សា ពន្ធុមតិយា នាម នគរេ មហាបូគគណោ ឧបាសកសមូហោ អហោសីតិ អត្ថោ។ **មាឡំ ករិស្សាម សង្ឃស្ស**តិ ឯត្ថ មាតិ គណ្ហាតិ សម្បត្តសម្បត្តជនានំ ចិត្តន្តិ មាឡំ, អថ វា សម្បត្តយតិគណានំ ចិត្តស្ស វិវេកករណេ អលន្តិ មាឡំ, មាឡមេវ មាឡកំ, ភិក្ខុសង្ឃស្ស ផាសុវិហារត្ថាយ មាឡកំ ករិស្សាមាតិ អត្ថោ។ សេសំ បាកដមេវាតិ។

សមាទបកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

១០. បញ្ចង្គុលិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

តិស្សោ នាមាសិ ភគវាតិអាទិកំ អាយស្មតោ បញ្ចង្គុលិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ តិស្សស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មិំ កុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ ឃរាវាសំ សណ្ឋបេត្វា វិភវសម្បន្នោ សទ្ធោ បសន្នោ វីថិតោ វិហារំ បដិបន្នំ ភគវន្តំ ទិស្វា ជាតិសុមនាទិអនេកានិ សុគន្ធបុប្ផានិ ចន្ទនាទីនិ ច វិលេបនានិ គាហាបេត្វា វិហារំ គតោ បុប្ផេហិ ភគវន្តំ បូជេត្វា វិលេបនេហិ ភគវតោ សរីរេ បញ្ចង្គុលិកំ កត្វា វន្ទិត្វា បក្កាមិ។

៥០. សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ វិភវសម្បន្នេ ឯកស្មិំ កុលេ និព្ពត្តិត្វា វុទ្ធិមន្វាយ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បសន្នមានសោ បព្ពជិត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា នចិរស្សេវ អរហា ហុត្វា បុព្ពកម្មំ សរន្តោ បច្ចក្ខតោ ញត្វា “ឥមំ នាម កុសលកម្មំ កត្វា ឦទិសំ លោកុត្តរសម្បត្តិំ បត្តោម្ហី”តិ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **តិស្សោ នាមាសិ ភគវា**តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

បញ្ចង្គុលិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

សត្តរសមវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

១៨. កុមុទវគ្គោ

១. កុមុទមាលិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បព្ពតេ ហិមវន្តម្ហីតិអាទិកំ អាយស្មតោ កុមុទមាលិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ ថេរោ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ អត្ថទស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ ហិមវន្តបព្ពតសមីបេ ជាតស្សរស្ស អាសន្នេ រក្ខសោ ហុត្វា និព្ពត្តោ អត្ថទស្សិំ ភគវន្តំ តត្ថ ឧបគតំ ទិស្វា បសន្នមានសោ កុមុទបុប្ផានិ ឱចិនិត្វា ភគវន្តំ បូជេសិ។ ភគវា អនុមោទនំ កត្វា បក្កាមិ។

១. សោ តេន បុញ្ញេន តតោ ចវិត្វា ទេវលោកំ ឧបបន្នោ ឆ កាមាវចរសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា មនុស្សេសុ ច ចក្កវត្តិអាទិសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ រតនត្តយេ បសន្នោ បព្ពជិត្វា វាយមន្តោ ព្រហ្មចរិយបរិយោសានំ អរហត្តំ បត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បព្ពតេ ហិមវន្តម្ហី**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **តត្ថជោ រក្ខសោ អាសិ**ន្តិ តស្មឹ ជាតស្សរសមីបេ ជាតោ និព្ពត្តោ រក្ខសោ បររុធិរមំសខាទកោ និទ្ទយោ ឃោររូបោ ភយានកសភាវោ មហាពលោ មហាថាមោ កក្ខឡោ យក្ខោ អាសិ អហោសិន្តិ អត្ថោ។

កុមុទំ បុប្ផតេ តត្ថាតិ តស្មឹ មហាសរេ សូរិយរំសិយា អភាវេ សតិ សាយន្ហេ មកុឡិតំ កុញ្ចិតាការេន និប្ផភំ អវណ្ណំ ហោតីតិ “កុមុទ”ន្តិ លទ្ធនាមំ បុប្ផំ បុប្ផតេ វិកសតីតិ អត្ថោ។ **ចក្កមត្តានិ ជាយរេ**តិ តានិ បុប្ផានិ រថចក្កបមាណានិ ហុត្វា ជាយន្តីតិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

កុមុទមាលិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

២. និស្សេណិទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

កោណ្ឌញ្ញស្ស ភគវតោតិអាទិកំ អាយស្មតោ និស្សេណិទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមជិនវរេសុ កតាធិការោ អនេកាសុ ជាតីសុ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ កោណ្ឌញ្ញស្ស ភគវតោ កាលេ វឌ្ឍកិកុលេ និព្ពត្តោ សទ្ធោ បសន្នោ ភគវតោ ធម្មទេសនំ សុត្វា បសន្នមានសោ ភគវតោ វសនបាសាទស្សារោហនត្ថាយ សារកដ្ឋមយំ និស្សេណឹ កត្វា ឧស្សាបេត្វា ឋបេសិ។ ភគវា តស្ស បសាទសំវឌ្ឍនត្ថាយ បស្សន្តស្សេវ ឧបរិបាសាទំ អារុហិ។ សោ អតីវ បសន្នោ តេនេវ បីតិសោមនស្សេន កាលំ កត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តោ តត្ថ ទិព្ពសម្បត្តឹ អនុភវិត្វា មនុស្សេសុ ជាយមានោ និស្សេណិទាននិស្សន្ទេន ឧច្ចកុលេ និព្ពត្តោ មនុស្សសុខំ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មឹ កុលេ និព្ពត្តោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា សទ្ធាជាតោ បព្ពជិតោ នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៨. សោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **កោណ្ឌញ្ញស្ស ភគវតោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **កោណ្ឌញ្ញស្សា**តិ កុច្ឆិតោ ហុត្វា ឌេតិ បវត្តតីតិ កោណ្ឌោ, លាមកសត្តោ, កោណ្ឌតោ អញ្ញោតិ កោណ្ឌញ្ញោ, អលាមកោ ឧត្តមបុរិសោតិ អត្ថោ។ អថ វា ព្រាហ្មណគោត្តេសុ កោណ្ឌញ្ញគោត្តេ ឧប្បន្នត្តា “កោណ្ឌញ្ញោ”តិ គោត្តវសេន តស្ស នាមំ, តស្ស កោណ្ឌញ្ញស្ស។ សេសំ បាកដមេវាតិ។

និស្សេណិទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៣. រត្តិបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

មិគលុទ្ទោ បុរេ អាសិន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ រត្តិបុប្ផិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ នេសាទកុលេ ឧប្បន្នោ មិគវធាយ អរញ្ញេ វិចរមានោ តស្ស ការុញ្ញេន អរញ្ញេ ចរមានំ វិបស្សឹ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ បុប្ផិតំ រត្តិកំ នាម បុប្ផំ កុដជបុប្ផញ្ច សហ វណ្ដេន ឱចិនិត្វា សោមនស្សចិត្តេន បូជេសិ។ ភគវា អនុមោទនំ កត្វា បក្កាមិ។

១៣. សោ តេនេវ បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ រតនត្តយេ បសន្នោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា កាមេសុ អាទីនវំ ទិស្វា បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហត្តំ បត្តោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា “នេសាទភូតេន មយា កតកុសលំ សុន្ទរ”ន្តិ សោមនស្សជាតោ

បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **មិគលុទ្ទោ បុរេ អាសិ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ មិគានំ លុទ្ទោ សាហសិកោ មារកោតិ មិគលុទ្ទោ, មិគេសុ វា លុទ្ទោ លោភីតិ មិគលុទ្ទោ, នេសាទោ អាសី បុរេតិ អត្ថោ។

១៤. វត្តិកំ បុប្ផិតំ ទិស្វាតិ បទុមបុប្ផាទីនិ អនេកានិ បុប្ផានិ សូរិយរំសិសម្ផស្សេន ទិវា បុប្ផន្តិ រត្តិយំ មកុឡិតានិ ហោន្តិ។ ជាតិសុមនមល្លិកាទីនិ អនេកានិ បុប្ផានិ បន រត្តិយំ បុប្ផន្តិ នោ ទិវា។ តស្មា រត្តិយំ បុប្ផនតោ វត្តិបុប្ផនាមកានិ អនេកានិ សុគន្ធបុប្ផានិ ច កុដជបុប្ផានិ ច គហេត្វា បូជេសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

វត្តិបុប្ផិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៤. ឧទបានទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

វិបស្សិនោ ភគវតោតិអាទិកំ អាយស្មតោ ឧទបានទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ ថេរោ បុរិមមុនិវរេសុ កតាធិការោ អនេកេសុ ភវេសុ កតបុញ្ញសញ្ចយោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ “បានីយទានំ មយា ទាតព្ពំ, តញ្ច និរន្តរំ កត្វា បវត្តេតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា ឯកំ កូបំ ខនាបេត្វា ឧទកសម្បត្តកាលេ ឥដ្ឋកាហិ ចិនាបេត្វា ថិរំ កត្វា តត្ថ ឧដ្ឋិតេន ឧទកេន បុណ្ណំ តំ ឧទបានំ វិបស្សិស្ស ភគវតោ និយ្យាទេសិ។ ភគវា បានីយទានានិសំសទីបកំ អនុមោទនំ អកាសិ ។ សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ បោក្ខរណិឧទបានបានីយាទិសម្បន្នោ សុខមនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មិំ កុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សទ្ធោ បសន្នោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

១៨. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **វិបស្សិនោ ភគវតោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឧទបានោ កតោ មយា**តិ ឧទកំ បិវន្តិ ឯត្ថាតិ ឧទបានោ, កូបបោក្ខរណិតឡាកានមេតំ អធិវចនំ។ សោ ឧទបានោ កូបោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ អត្ថាយ កតោ ខនិតោតិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ឧទបានទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៥. សីហាសនទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

និព្ពុតេ លោកនាថម្ហីតិអាទិកំ អាយស្មតោ សីហាសនទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ និព្ពានាធិគមត្ថាយ កតបុញ្ញូបចយោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ គហបតិកុលេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា រតនត្តយេ បសន្នោ តស្មិំ ភគវតិ បរិនិព្ពុតេ សត្តហិ រតនេហិ ខចិតំ សីហាសនំ ការាបេត្វា ពោធិរុក្ខំ បូជេសិ, ពហូហិ មាលាគន្ធធូបេហិ ច បូជេសិ។

២១. សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា សព្ពត្ថ បូជិតោ ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ ឃរាវាសំ វសន្តោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បសន្នមានសោ ញាតិវគ្គំ បហាយ បព្ពជិតោ នចិរស្សេវ អរហា ហុត្វា បុព្ពូបចិតកុសលសម្ភារំ សរិត្វា សញ្ជាតសោមនស្សោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **និព្ពុតេ លោកនាថម្ហី**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សីហាសនមទាសហ**ន្តិ សីហរូបហិរញ្ញសុវណ្ណរតនេហិ ខចិតំ អាសនំ សីហាសនំ, សីហស្ស វា អភីតស្ស ភគវតោ និសិន្នារហំ, សីហំ វា សេដ្ឋំ ឧត្តមំ អាសនន្តិ សីហាសនំ, តំ អហំ អទាសឹ, ពោធិរុក្ខំ បូជេសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

សីហាសនទាយកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៦. មគ្គទត្តិកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

អនោមទស្សី ភគវាតិអាទិកំ អាយស្មតោ មគ្គទត្តិកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បាយស្មា បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ អនោមទស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ ឃរាវាសំ សណ្ឋបេត្វា វសន្តោ អនោមទស្សី ភគវន្តំ អាកាសេ ចង្កមន្តំ បាទុទ្ធារេ បាទុទ្ធារចង្កមនដ្ឋានេ បុប្ផានំ វិកិរណំ អច្ឆរិយញ្ច ទិស្វា បសន្នមានសោ បុប្ផានិ អាកាសេ ឧក្ខិបិ, តានិ វិតានំ ហុត្វា អដ្ឋំសុ។

២៦. សោ តេន បុញ្ញេន សុគតីសុយេវ សំសរន្តោ សព្ពត្ថ បូជិតោ សុខំ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ ឯកស្មឹ កុលេ និព្ពត្តោ កមេន យោព្ពញ្ញំ បាបុណិត្វា សទ្ធាជាតោ បព្ពជិត្វា វត្តសម្បន្នោ នចិរស្សេវ អរហត្តំ បត្តោ ចង្កមនស្ស បូជិតត្តា **មគ្គទត្តិកត្ថេរោ**តិ បាកដោ។ សោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **អនោមទស្សី ភគវា**តិអាទិមាហ។ **ទិដ្ឋធម្មសុខត្ថាយា**តិ ឥមស្មឹ អត្តភាវេ ចង្កមនេន សរីរសល្លហុកាទិសុខំ បដិច្ចាតិ អត្ថោ។ **អព្ភោកាសម្ហិ ចង្កមី**តិ អព្ភោកាសេ អង្គណដ្ឋានេ ចង្កមិ, បទវិក្ខេបំ បទសញ្ចារំ អកាសីតិ អត្ថោ។

ឧទ្ធតេ បាទេ បុប្ផានីតិ ចង្កមន្តេន បាទេ ឧទ្ធតេ បទុមុប្បលាទីនិ បុប្ផានិ បថវិតោ ឧគ្គន្ត្វា ចង្កមេ វិកិរិំសូតិ អត្ថោ។ **សោភំ មុទ្ធនិ តិដ្ឋរេ**តិ ពុទ្ធស្ស មុទ្ធនិ សីសេ សោភយមានា តានិ តិដ្ឋន្តីតិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

មគ្គទត្តិកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៧. ឯកទីបិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បទុមុត្តរស្ស មុនិនោតិអាទិកំ អាយស្មតោ ឯកទីបិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បាយស្មា បុរិមជិនសេដ្ឋេសុ កតកុសលសម្ភារោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ គហបតិកុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ សទ្ធោ បសន្នោ ភគវតោ សលលមហាពោធិម្ហិ ឯកបទីបំ បូជេសិ, ថាវរំ កត្វា និច្ចមេកបទីបបូជនត្ថាយ តេលវដ្ដំ បដ្ឋបេសិ។ សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ សព្ពត្ថ ជលមានោ បសន្នចក្ខុកោ ឧភយសុខមនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ វិភវសម្បន្នេ ឯកស្មឹ កុលេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ រតនត្តយេ បសន្នោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហត្តំ បត្តោ ទីបបូជាយ លទ្ធវិសេសាធិគមត្តា **ឯកទីបិយត្ថេរោ**តិ បាកដោ។

៣០. សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរស្ស មុនិនោ**តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ឯកទីបិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៨. មណិបូជកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ឱរេន ហិមវន្តស្សាតិអាទិកំ អាយស្មតោ មណិបូជកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ ថេរោ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មឹ កុលេ និព្ពត្តោ ឃរាវាសំ សណ្ឋបេត្វា តត្ថាទីនវំ ទិស្វា ឃរាវាសំ បហាយ តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ហិមវន្តឱរភាគេ ឯកិស្សា នទិយា សមីបេ បណ្ណសាលំ ការេត្វា វសន្តោ វិវេកកាមតាយ តស្សានុកម្បាយ ច តត្ថ ឧបគតំ បទុមុត្តរំ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ មណិបល្លង្កំ ភគវតោ បូជេសិ។ ភគវា តស្ស បសាទវឌ្ឍនត្ថាយ តត្ថ និសីទិ។ សោ ភិយ្យោសោមត្តាយ បសន្នោ និព្ពានាធិគមត្ថាយ បត្ថនំ អកាសិ។ ភគវា អនុមោទនំ វត្វា បក្កាមិ។ សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ សព្ពត្ថ បូជិតោ សុខំ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ វិភវសម្បន្នេ កុលេ និព្ពត្តោ ឃរាវាសំ វសន្តោ ឯកទិវសំ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា អហោសិ។

៣៤. សោ ឯកទិវសំ អត្តនា កតកុសលំ សរិត្វា សញ្ជាតសោមនស្សោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ឱរេន ហិមវន្តស្សា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឱរេនា**តិ ហិមវន្តស្ស អបរំ ភាគំ វិហាយ ឱរេន, ភុម្មត្ថេ ករណវចនំ, ឱរស្មឹ ទិសាភាគេតិ អត្ថោ។ **នទិកា សម្បវត្តថា**តិ អបាកដនាមធេយ្យា ឯកា នទី សំសុដ្ឋុ បវត្តានី វហានី សន្ទមានា អហោសីតិ អត្ថោ។ **តស្សា ចានុបខេត្តម្ហី**តិ តស្សា នទិយា អនុបខេត្តម្ហិ តីរសមីបេតិ អត្ថោ។ **សយម្ភូ វសតេ តទា**តិ យទា អហំ មណិបល្លង្កំ បូជេសឹ, តទា អនាចរិយកោ ហុត្វា សយមេវ ពុទ្ធភូតោ ភគវា វសតេ វិហរតីតិ អត្ថោ។

៣៥. មណី បគ្គយ្ហ បល្លង្កន្តិ មណិន្តិ ចិត្តំ អារាធេតិ សោមនស្សំ ករោតីតិ មណិ, អថ វា មាតិ បមាណំ ករោតិ អាភរណន្តិ មណិ, អថ វា មរន្តាបិ រាជយុវរាជាទយោ តំ ន បរិច្ចជន្តិ តទត្ថាយ សង្គាមំ ករោន្តីតិ មណិ,

តំ មណឹ មណិមយំ បល្លង្កំ មនោរមំ **សាធុ ចិត្តំ** សុដ្ឋុ វិចិត្តំ បគ្គយ្ហ គហេត្វា ពុទ្ធសេដ្ឋស្ស **អភិរោបយឹ** បូជេសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

មណិបូជកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៩. តិកិច្ឆកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

នគរេ ពន្ធុមតិយាតិអាទិកំ អាយស្មតោ តិកិច្ឆកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បាយស្មា បុរិមជិនវរេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ ពន្ធុមតីនគរេ វេជ្ជកុលេ និព្ពត្តោ ពហុស្សុតោ សុសិក្ខិតោ វេជ្ជកម្មេ ឆេកោ ពហូ រោគិនោ តិកិច្ឆន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ ឧបដ្ឋាកស្ស អសោកនាមត្ថេរស្ស រោគំ តិកិច្ឆិ។ សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ អបរាបរំ សុខំ អនុភវន្តោ និព្ពត្តនិព្ពត្តភវេ អរោគោ ទីឃាយុកោ សុវណ្ណវណ្ណសរីរោ អហោសិ។

៣៩. សោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ គហបតិកុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ សព្ពសិប្បេសុ និប្ផត្តឹ បត្តោ អរោគោ សុខិតោ វិភវសម្បន្នោ រតនត្តយេ បសន្នោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ ឃរាវាសំ បហាយ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា ហុត្វា បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **នគរេ ពន្ធុមតិយា**តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ ហេដ្ឋា វុត្តនយត្តា ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

តិកិច្ឆកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

១០. សង្ឃុបដ្ឋាកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

វេស្សភុម្ហិ ភគវតីតិអាទិកំ អាយស្មតោ សង្ឃុបដ្ឋាកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ ថេរោ បុរិមពុទ្ធេសុ កតកុសលសម្ភារោ អនេកេសុ ភវេសុ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វេស្សភុស្ស ភគវតោ កាលេ តស្សារាមិកស្ស បុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្វា សទ្ធោ បសន្នោ វិហារេសុ អារាមិកកម្មំ ករោន្តោ សក្កច្ចំ សង្ឃំ ឧបដ្ឋាសិ។ សោ តេនេវ កុសលកម្មេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ គហបតិកុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ វិភវសម្បន្នោ សុខប្បត្តោ បាកដោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា សាសនេ បសន្នោ បព្ពជិត្វា វត្តសម្បន្នោ សាសនំ សោភយមានោ វិបស្សនំ វឌ្ឍេន្តោ នចិរស្សេវ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បត្តោ ឆឡភិញ្ញោ បុព្ពេ កតកុសលកម្មវសេន **សង្ឃុបដ្ឋាកត្ថេរោ**តិ បាកដោ អហោសិ។

៤៥. សោ ឯកទិវសំ “បុព្ពេ មយា កឹ នាម កម្មំ កត្វា អយំ លោកុត្តរសម្បត្តិ លទ្ធា”តិ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា បច្ចក្ខតោ ជានិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បាកដំ ករោន្តោ ***វេស្សភុម្ហិ ភគវតី***តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អហោសារាមិកោ អហ**ន្តិ អហំ វេស្សភុស្ស ភគវតោ សាសនេ អារាមិកោ អហោសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ ហេដ្ឋា វុត្តនយត្តា ឧត្តានត្ថត្តា ច សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

សង្ឃុបដ្ឋាកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

អដ្ឋារសមវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

១៩. កុដជបុប្ផិយវគ្គោ

១-១០. កុដជបុប្ផិយត្ថេរអបទានាទិវណ្ណនា

ឥតោ បរម្បិ ឯកូនវីសតិមវគ្គេ អាគតានំ ឥមេសំ កុដជបុប្ផិយត្ថេរាទីនំ ទសន្នំ ថេរានំ អបុព្ពំ នត្ថិ។ តេសញ្ហិ ថេរានំ បុរិមពុទ្ធានំ សន្តិកេ កតបុញ្ញសម្ភារានំ វសេន បាកដនាមានិ ចេវ និវាសនគរាទីនិ ច ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពានីតិ តំ សព្ពំ អបទានំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

ឯកូនវីសតិមវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

២០. តមាលបុប្ផិយវគ្គោ

១-១០. តមាលបុប្ផិយត្ថេរអបទានាទិវណ្ណនា

វីសតិមេ វគ្គេ បឋមត្ថេរាបទានំ ឧត្តានមេវ។

៦. ទុតិយត្ថេរាបទានេ **យំ ទាយវាសិកោ ឥសី**តិ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា វនេ វសនភាវេន **ទាយវាសិកោ ឥសី**តិ សង្ខំ គតោ, អត្តនោ អនុកម្បាយ តំ វនំ ឧបគតស្ស សិទ្ធត្ថស្ស សត្ថុនោ វសនមណ្ឌបច្ឆាទនត្ថាយ យំ តិណំ, តំ **លាយតិ** ឆិន្ទតីតិ អត្ថោ។ ទព្ពឆទនំ កត្វា អនេកេហិ ឧទុកទណ្ឌកេហិ មណ្ឌបំ កត្វា តំ តិណេន ឆាទេត្វា **សិទ្ធត្ថស្ស** ភគវតោ អហំ **អទាសី** បូជេសិន្តិ អត្ថោ។

៨. សត្តាហំ ធារយុំ តត្ថាតិ តំ មណ្ឌបំ តត្ថ ឋិតា ទេវមនុស្សា សត្តាហំ និរោធសមាបត្តឹ សមាបជ្ជិត្វា និសិន្នស្ស **សត្ថុនោ ធារយុំ** ធារេសុន្តិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

តតិយត្ថេរស្ស អបទានេ **ខណ្ឌផុល្លិយត្ថេរោ**តិ ឯត្ថ **ខណ្ឌ**ន្តិ កដ្ឋានំ ជិណ្ណត្តា ឆិន្នភិន្នដ្ឋានំ, **ផុល្ល**ន្តិ កដ្ឋានំ ជិណ្ណដ្ឋានេ កណ្ណិកតមហិច្ឆត្តកាទិបុប្ផនំ, ខណ្ឌញ្ច ផុល្លញ្ច ខណ្ឌផុល្លានិ, ខណ្ឌផុល្លានំ បដិសង្ខរណំ បុនប្បុនំ ថិរករណន្តិ ខណ្ឌផុល្លបដិសង្ខរណំ។ ឥមស្ស បន ថេរស្ស សម្ពារបូរណកាលេ ផុស្សស្ស ភគវតោ ចេតិយេ ឆិន្នភិន្នដ្ឋានេ សុធាបិណ្ឌំ មក្ខេត្វា ថិរករណំ ខណ្ឌផុល្លបដិសង្ខរណំ នាម។ តស្មា សោ ខណ្ឌផុល្លិយោ ថេរោតិ បាកដោ អហោសិ។ តតិយំ។

១៧. ចតុត្ថត្ថេរស្សាបទានេ **រញ្ញោ ពទ្ធចរោ អហ**ន្តិ រញ្ញោ បរិចារកោ កម្មការកោ អហោសិន្តិ អត្ថោ។

១៩. ជលជុត្តមនាមិនោតិ ជលេ ឧទកេ ជាតំ ជលជំ, កឹ តំ បទុមំ, បទុមេន សមាននាមត្តា បទុមុត្តរស្ស ភគវតោតិ អត្ថោ។ ឧត្តមបទុមនាមស្ស ភគវតោតិ វា អត្ថោ។ ចតុត្ថំ។

បញ្ចមំ ឧត្តានត្ថមេវ។

២៨. ឆដ្ឋេ **នគរេ ទ្វារវតិយា**តិ មហាទ្វារវាតបានកវាដផលកាហិ វតិបាការដ្ដាលគោបុរកទ្ទមោទកបរិខាហិ ច សម្បន្នំ នគរន្តិ ទ្វារវតីនគរំ, ទ្វារំ វតិញ្ច បធានំ កត្វា នគរស្ស ឧបលក្ខិតត្តា “ទ្វារវតី នគរ”ន្តិ វោហរន្តីតិ **នគរេ ទ្វារវតិយា**តិ វុត្តំ។ មាលាវច្ឆោ បុប្ផារាមោ មម អហោសីតិ អត្ថោ។

៣១. តេ កិសលយាតិ តេ អសោកបល្លវា។ ឆដ្ឋំ។

សត្តមដ្ឋមនវមានិ ឧត្តានត្ថានេវ។ ទសមេបិ អបុព្ពំ នត្ថីតិ។

វីសតិមវណ្ណនា សមត្តា។

២១-២៣. កណិការបុប្ផិយាទិវគ្គោ

១-៣០. កណិការបុប្ផិយត្ថេរអបទានាទិវណ្ណនា

តតោ បរំ សព្ពត្ថ អនុត្តានបទវណ្ណនំ ករិស្សាម។ ឯកវីសតិមេ ពាវីសតិមេ តេវីសតិមេ ច វគ្គេ សព្ពេសំ ថេរានំ សយំកតេន បុញ្ញេន លទ្ធនាមានិ, កតបុញ្ញានញ្ច នានត្តំ តេសំ ព្យាករណទាយកានំ ពុទ្ធានំ នាមានិ វសិតនគរានិ ច ហេដ្ឋា វុត្តនយត្តា សព្ពានិបិ ឧត្តានានេវ។ អបទានគាថានមត្ថោ ច នយានុយោគេន សុវិញ្ញេយ្យោយេវាតិ។

២៤. ឧទកាសនវគ្គោ

១-១០.ឧទកាសនទាយកត្ថេរអបទានាទិវណ្ណនា

ចតុវីសតិមេ វគ្គេ បឋមទុតិយាបទានានិ ឧត្តានានេវ។

៨. តតិយាបទានេ **អរុណវតិយា នគរេ**តិ អា សមន្តតោ អាលោកំ ករោន្តោ ឧណតិ ឧគ្គច្ឆតីតិ អរុណោ, សោ តស្មិំ វិជ្ជតីតិ អរុណវតី, តស្មិំ នគរេ អាលោកំ ករោន្តោ សូរិយោ ឧគ្គច្ឆតីតិ អត្ថោ។ សេសនគរេសុបិ សូរិយុគ្គមនេ វិជ្ជមានេបិ វិសេសវចនំ សព្ពចតុប្បទានំ មហិយំ សយនេបិ សតិ មហិយំ សយតីតិ មហីសោតិ វចនំ វិយ រុឡ្ហិវសេន វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ អថ វា បាការបាសាទហម្មិយាទីសុ សុវណ្ណរជតមណិមុត្តាទិសត្តរតនបភាហិ អរុណុគ្គមនំ វិយ បភាវតី អរុណវតី នាម, តស្មិំ អរុណវតិយា នគរេ, **បូបិកោ** បូបវិក្កយេន ជីវិកំ កប្បេន្តោ អហោសិន្តិ អត្ថោ។

១៤. ចតុត្ថាបទានេ **តិវរាយំ បុរេ រម្មេ**តិ តីហិ បាការេហិ បរិវារិតា បរិក្ខិត្តាតិ តិវរា, ខជ្ជភោជ្ជាទិឧបភោគវត្ថាភរណាទិនច្ចគីតាទីហិ រមណីយន្តិ រម្មំ, តស្មិំ តិវរាយំ បុរេ នគរេ **រម្មេ** នឡការោ អហំ អហោសិន្តិ សម្ពន្ធោ។

បញ្ចមាបទានំ ឧត្តានត្ថមេវ។

២៣. ឆដ្ឋាបទានេ **វណ្ណការោ អហំ តទា**តិ នីលបីតរត្តាទិវណ្ណវសេន វត្ថានិ ករោតិ រញ្ជេតីតិ វណ្ណការោ។ វត្ថរជកោ ហុត្វា ចេតិយេ វត្ថេហិ អច្ឆាទនសមយេ នានាវណ្ណេហិ ទុស្សានិ រញ្ជេសិន្តិ អត្ថោ។

២៧. សត្តមាបទានេ **បិយាលំ បុប្ផិតំ ទិស្វា**តិ សុបុប្ផិតំ បិយាលរុក្ខំ ទិស្វា។ **គតមគ្គេ ខិបី អហ**ន្តិ អហំ **មិគលុទ្ទោ** នេសាទោ ហុត្វា បិយាលបុប្ផំ ឱចិនិត្វា ពុទ្ធស្ស គតមគ្គេ ខិបី បូជេសិន្តិ អត្ថោ។

៣០. អដ្ឋមាបទានេ **សកេ សិប្បេ អបត្ថទ្ធោ**តិ អត្តនោ តក្កព្យាករណាទិសិប្បស្មិំ អបត្ថទ្ធោ បតិដ្ឋិតោ ឆេកោ អហំ កាននំ **អគមំ** គតោ **សម្ពុទ្ធំ យន្តំ ទិស្វានា**តិ វនន្តរេ គច្ឆន្តំ វិបស្សិំ សម្ពុទ្ធំ បស្សិត្វា។ **អម្ពយាគំ អទាសហ**ន្តិ អហំ អម្ពទានំ អទាសិន្តិ អត្ថោ។

៣៣. នវមាបទានេ **ជគតី ការិតា មយ្ហ**ន្តិ អត្ថទស្សិស្ស ភគវតោ សរីរធាតុនិធាបិតចេតិយេ ជគតិ ឆិន្នភិន្នអាលិន្ទបុប្ផាធានសង្ខាតា ជគតិ មយា ការិតា ការាបិតាតិ អត្ថោ។

ទសមាបទានំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ចតុវីសតិមវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

២៥. គុវវទាយកវគ្គោ

១-១០. គុវវទាយកត្ថេរអបទានាទិវណ្ណនា

១. បញ្ចវីសតិមេ វគ្គេ បឋមាបទានេ **ភវិត្វា គុវវមាទាយា**តិ គុវវអដ្ឋី មុគ្គកលយសទិសំ គុវវដ្ឋី ភញ្ជិត្វា បុប្ផេត្វា ភាជនេន អាទាយ **សង្ឃស្ស** វនមជ្ឈោគាហកស្ស **អទទី** អទាសិន្តិ អត្ថោ។

៤-៥. ទុតិយាបទានេ **ធនុំ អទ្វេជ្ឈំ កត្វានា**តិ មិគាទីនំ មារណត្ថាយ ធនុំ សន្នយ្ហិត្វា ចរមានោ **កេសរំ ឱគតំ ទិស្វា**តិ សុបុប្ផិតំ ឧទ្ទកសរំ ទិស្វា **ពុទ្ធស្ស អភិរោបេសិ**ន្តិ អហំ ចិត្តំ បសាទេត្វា វនំ សម្បត្តស្ស តិស្សស្ស ភគវតោ អភិរោបយិំ បូជេសិន្តិ អត្ថោ។

៨-១០. តតិយាបទានេ **ជលកុក្កុដោ**តិ ជាតស្សរេ ចរមានកុក្កុដោ។ **តុណ្ឌេន កេសរិំ គយ្ហា**តិ បទុមបុប្ផំ មុខតុណ្ឌេន ឌំសិត្វា អាកាសេន គច្ឆន្តស្ស **តិស្សស្ស** ភគវតោ **អភិរោបេសី** បូជេសិន្តិ អត្ថោ។

១៤. ចតុត្ថាបទានេ **វិវវបុប្ផមាទាយា**តិ វីវិជំ រវតិ សទ្ទំ ករោតីតិ វិរវំ, សទ្ទករណវេលាយំ វិកសនតោ “វិរវ”ន្តិ លទ្ធនាមំ បុប្ផសមូហំ អាទាយ គហេត្វា សិទ្ធត្ថស្ស **ពុទ្ធស្ស អភិរោបយិំ** បូជេសិន្តិ អត្ថោ។

១៧. បញ្ចមាបទានេ **កុដិគោបកោ**តិ សេនាសនបាលកោ។ **កាលេន កាលំ ធូបេសិ**ន្តិ សម្បត្តសម្បត្តកាលានុកាលេ ធូបេសិំ, ធូបេន សុគន្ធំ អកាសិន្តិ អត្ថោ។ សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ គន្ធកុដិកាលានុសារិធូបេន ធូបេសិ វាសេសិន្តិ អត្ថោ។

ឆដ្ឋសត្តមាបទានានិ ឧត្តានត្ថានេវ។

២៧. អដ្ឋមាបទានេ **សត្ត សត្តលិបុប្ផានី**តិ សត្តលិសង្ខាតានិ, សត្ត បុប្ផានិ សីសេនាទាយ វេស្សភុស្ស ភគវតោ **អភិរោបេសី** បូជេសិន្តិ អត្ថោ។

៣១. នវមាបទានេ **ពិម្ពិជាលកបុប្ផានី**តិ រត្តង្កុរកបុប្ផានិ សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ បូជេសិន្តិ អត្ថោ។

៣៥. ទសមាបទានេ **ឧទ្ទាលកំ គហេត្វានា**តិ ជាតស្សរេ វិហង្គសោព្ភេ ជាតំ ឧទ្ទាលកបុប្ផំ ឱចិនិត្វា កកុសន្ធស្ស ភគវតោ បូជេសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

បញ្ចវីសតិមវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

២៦. ថោមកវគ្គោ

១-១០. ថោមកត្ថេរអបទានាទិវណ្ណនា

ឆព្ពីសតិមេ វគ្គេ បឋមាបទានំ ឧត្តានមេវ។

៥-៦. ទុតិយាបទានេ **វិជហិត្វា ទេវវណ្ណ**ន្តិ ទេវតា សរីរំ វិជហិត្វា ឆឌ្ឌេត្វា, មនុស្សសរីរំ និម្មិនិត្វាតិ អត្ថោ។ **អធិការំ កត្តុកាមោ**តិ អធិកកិរិយំ បុញ្ញសម្ភារំ កត្តុកាមោ ទេវរោ នាម អហំ ទេវរាជា ភរិយាយ សហ ពុទ្ធសេដ្ឋស្ស សាសនេ សាទរគារវោ **ឥធ** ឥមស្មឹ មនុស្សលោកេ **អាគមឹ** អាគតោតិ អត្ថោ។ **តស្ស ភិក្ខា មយា ទិន្នា**តិ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ យោ នាមេន **ទេវលោ** នាម សាវកោ អហោសិ, តស្ស សាវកស្ស មយា វិប្បសន្នេន ចេតសា **ភិក្ខា ទិន្នា** បិណ្ឌបាតោ ទិន្នោតិ អត្ថោ។

៩-១០. តតិយាបទានេ **អានន្ទោ នាម សម្ពុទ្ធោ**តិ អានន្ទំ តុដ្ឋឹ ជនេនតោ អានន្ទោ នាម បច្ចេកពុទ្ធោតិ អត្ថោ។ **អមនុស្សម្ហិ កាននេ**តិ អមនុស្សបរិគ្គហេ កាននេ មហាអរញ្ញេ **បរិនិព្ពាយិ** អនុបាទិសេសនិព្ពានធាតុយា អន្តរធាយិ, អទស្សនំ អគមាសីតិ អត្ថោ។ **សរីរំ តត្ថ ឈាបេសិ**ន្តិ អហំ ទេវលោកា ឥធាគន្ត្វា តស្ស ភគវតោ សរីរំ តត្ថ អរញ្ញេ ឈាបេសឹ ទហនំ អកាសិន្តិ អត្ថោ។

ចតុត្ថបញ្ចមាបទានានិ ឧត្តានានេវ។

២០. ឆដ្ឋាបទានេ **អហោសិ ចន្ទនោ នាមា**តិ នាមេន បណ្ណត្តិវសេន ចន្ទនោ នាម។ **សម្ពុទ្ធស្សត្រជោ**តិ បច្ចេកសម្ពុទ្ធភូតតោ បុព្ពេ តស្ស អត្រជោ បុត្តោ អហំ។ **ឯកោបាហនោ មយា ទិន្នោ**តិ ឯកំ ឧបាហនយុគំ មយា ទិន្នំ។ **ពោធឹ សម្បជ្ជ មេ តុវ**ន្តិ តេន ឧបាហនយុគេន មេ មយ្ហំ សាវកពោធឹ តុវំ សម្បជ្ជ និប្ផាទេហីតិ អត្ថោ។

២៣-២៤. សត្តមាបទានេ **មញ្ជរិកំ ករិត្វាន**ាតិ មញ្ជេដ្ឋិបុប្ផំ ហរិតចង្កោដកំ គហេត្វា **រថិយំ** វីថិយា បដិបជ្ជឹ អហំ តថា បដិបន្នោវ **ភិក្ខុសង្ឃបុរក្ខតំ** ភិក្ខុសង្ឃេន បរិវុតំ **សមណានគ្គំ** សមណានំ ភិក្ខូនំ អគ្គំ សេដ្ឋំ សម្មាសម្ពុទ្ធំ អទ្ទសន្តិ សម្ពន្ធោ។ **ពុទ្ធស្ស អភិរោបយិ**ន្តិ ទិស្វា ច បន តំ បុប្ផំ ឧភោហិ ហត្ថេហិ **បគ្គយ្ហ** ឧក្ខិបិត្វា ពុទ្ធស្ស ផុស្សស្ស ភគវតោ អភិរោបយឹ បូជេសិន្តិ អត្ថោ។

២៨-២៩. អដ្ឋមាបទានេ **អលោណបណ្ណភក្ខោម្ហី**តិ ខីរបណ្ណាទីនិ ឧញ្ឆាចរិយាយ អាហរិត្វា លោណវិរហិតានិ បណ្ណានិ បចិត្វា ភក្ខាមិ, អលោណបណ្ណភក្ខោ អម្ហិ ភវាមីតិ អត្ថោ។ **និយមេសុ ច សំវុតោ**តិ និយមសញ្ញិតេសុ បាណាតិបាតាវេរមណិអាទីសុ និច្ចបញ្ចសីលេសុ សំវុតោ បិហិតោតិ អត្ថោ។ **បាតរាសេ អនុប្បត្តេ**តិ បុរេភត្តកាលេ អនុប្បត្តេ។ **សិទ្ធត្ថោ ឧបគច្ឆិ ម**ន្តិ មម សមីបំ សិទ្ធត្ថោ ភគវា ឧបគញ្ឆិ សម្បាបុណិ។ **តាហំ ពុទ្ធស្ស បាទាសិ**ន្តិ អហំ តំ អលោណបណ្ណំ តស្ស ពុទ្ធស្ស អទាសិន្តិ អត្ថោ។

នវមាបទានំ ឧត្តានមេវ។

៣៧-៣៨. ទសមាបទានេ **សិខិនំ សិខិនំ យថា**តិ សរីរតោ និក្ខន្តឆព្ពណ្ណរំសីហិ **ឱភាសយន្តំ** ជលន្តំ សិខីនំ សិខីភគវន្តំ សិខីនំ យថា ជលមានអគ្គិក្ខន្ធំ វិយ។ **អគ្គជំ បុប្ផមាទាយា**តិ អគ្គជនាមកំ បុប្ផំ គហេត្វា **ពុទ្ធស្ស** សិខិស្ស ភគវតោ **អភិរោបយឹ** បូជេសិន្តិ អត្ថោ។

ឆព្ពីសតិមវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

២៧. បទុមុក្ខិបវគ្គោ

១-១០. អាកាសុក្ខិបិយត្ថេរអបទានាទិវណ្ណនា

១-២. សត្តវីសតិមេ វគ្គេ បឋមាបទានេ **ជលជគ្គេ ទុមេ គយ្ហា**តិ ជលេ ឧទកេ ជាតេ អគ្គេ ឧប្បលាទយោ ទ្វេ បុប្ផេ គហេត្វា ពុទ្ធស្ស សមីបំ គន្ត្វា ឯកំ បុប្ផំ បាទេសុ **និក្ខិបឹ** បូជេសឹ, ឯកំ បុប្ផំ អាកាសេ ខិបិន្តិ អត្ថោ។

ទុតិយាបទានំ បាកដមេវ។

១០. តតិយាបទានេ **ពោធិយា បាទបុត្តមេ**តិ ឧត្តមេ ពោធិបាទបេ។ **អឌ្ឍចន្ទំ មយា ទិន្ន**ន្តិ តស្មិំ ពោធិមូលេ អឌ្ឍចន្ទាការេន មយា អនេកបុប្ផានិ បូជិតានីតិ អត្ថោ។ **ធរណីរុហបាទបេ**តិ រុក្ខបព្ពតរតនាទយោ ធារេតីតិ ធរណី, បថវី, ធរណិយា រុហតិ បតិដ្ឋហតីតិ ធរណីរុហោ, បាទសង្ខាតេន មូលេន ឧទកំ បិវតិ ខន្ធវិដបាទីសុ បត្ថរិយតីតិ បាទបោ, ធរណីរុហោ ច សោ បាទបោ ចេតិ ធរណីរុហបាទបោ, តស្មិំ ធរណីរុហបាទបេ បុប្ផំ មយា បូជិតន្តិ អត្ថោ។

ចតុត្ថាបទានំ ឧត្តានត្ថមេវ។

១៨-១៩. បញ្ចមាបទានេ **ហិមវន្តស្សាវិទូរេ**តិ ហិមវន្តស្ស អាសន្នេ។ **រោមសោ នាម បព្ពតោ**តិ រុក្ខលតាគុម្ពាភាវា កេវលំ ទព្ពតិណាទិសញ្ឆន្នត្តា រោមសោ នាម បព្ពតោ អហោសិ។ **តម្ហិ បព្ពតបាទម្ហី**តិ តស្មិំ បព្ពតបរិយន្តេ។ **សមណោ ភាវិតិន្ទ្រិយោ**តិ សមិតបាបោ វូបសន្តកិលេសោ សមណោ វឌ្ឍិតឥន្ទ្រិយោ, រក្ខិតចក្ខុន្ទ្រិយាទិឥន្ទ្រិយោតិ អត្ថោ។ អថ វា វឌ្ឍិតឥន្ទ្រិយោ វឌ្ឍិតសទ្ធិន្ទ្រិយាទិឥន្ទ្រិយោតិ អត្ថោ។ តស្ស សមណស្ស អហំ ពិឡាលិអាលុវេ គហេត្វា អទាសិន្តិ អត្ថោ។

ឆដ្ឋសត្តមដ្ឋមនវមទសមាបទានានិ ឧត្តានត្ថានេវាតិ។

សត្តវីសតិមវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

២៨. សុវណ្ណពិព្ពោហនវគ្គោ

១-១០. សុវណ្ណពិព្ពោហនិយត្ថេរអបទានាទិវណ្ណនា

អដ្ឋវីសតិមេ វគ្គេ បឋមាបទានំ ឧត្តានមេវ។

៥. ទុតិយាបទានេ **មនោមយេន កាយេនា**តិ យថា ចិត្តវសេន បវត្តកាយេនាតិ អត្ថោ។

១០. តតិយាបទានេ **មហាសមុទ្ទំ និស្សាយា**តិ មហាសាគរាសន្នេ បិតស្ស បព្ពតស្ស អន្តរេ បព្ពតលេណេតិ អត្ថោ។ សិទ្ធត្ថោ ភគវា វិវេកកាមតាយ **វសតិ** បដិវសតីតិ អត្ថោ។ **បច្ចុគ្គន្ត្វានការសហ**ន្តិ អហំ តស្ស ភគវតោ បដិឧគ្គន្ត្វា សមីបំ គន្ត្វា វន្ទនាទិបុញ្ញំ អកាសិន្តិ អត្ថោ។ **ចង្កោដកមទាសហ**ន្តិ សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ អហំ បុប្ផភរិតំ ចង្កោដកំ កទម្ពំ អទាសី បូជេសិន្តិ អត្ថោ។

១៤. ចតុត្ថាបទានេ **អកក្កសចិត្តស្សាថា**តិ អផរុសចិត្តស្ស, **អថ**-សទ្ទោ បទបូរណោ។

១៩. បញ្ចមាបទានេ **ឧទុម្ពរេ វសន្តស្សា**តិ ឧទុម្ពររុក្ខមូលេ រុក្ខច្ឆាយាយ វសន្តស្ស តិស្សស្ស ភគវតោ។ **និយតេ បណ្ណសន្ថរេ**តិ និយាមិតេ បដិពទ្ធេ បណ្ណសន្ថរេ សាខាភង្គាសនេ និសិន្នស្ស។ **វុត្ថោកាសោ មយា ទិន្នោ**តិ វិវិត្តោកាសេ មណ្ឌបទ្វារាទីហិ បិហិតោកាសោ មយា ទិន្នោ សម្បាទិតោតិ អត្ថោ។

២៤. ឆដ្ឋាបទានេ **ពោត្ថទានំ មយា ទិន្ន**ន្តិ ពោត្ថវដ្ដិ ពោត្ថឆល្លិ តាឡេត្វា កតំ សាដកំ វិសមំ គោផាសុកេន យំសិត្វា និម្មិតំ សុត្តំ គហេត្វា កន្តិត្វា តេន សុត្តេន និសីទនត្ថាយ វា ភូមត្ថរណត្ថាយ វា សាដកំ វាយាបេត្វា តំ សាដកំ មយា រតនត្តយស្ស ទិន្នន្តិ អត្ថោ។

២៧. សត្តមាបទានេ **ចន្ទភាគានទីតីរេ**តិ ចន្ទភាគាយ នាម នទិយា តីរតោ, និស្សក្កេ ភុម្មវចនំ ។ **អនុសោត**ន្តិ សោតស្ស អនុ ហេដ្ឋាគង្គំ **វជាមិ** គច្ឆាមិ អហន្តិ អត្ថោ។ **សត្ត មាលុវបុប្ផានិ, ចិតមារោបយី អហ**ន្តិ អហំ មាលុវបុប្ផានិ សត្ត បត្តានិ គហេត្វា ចិតកេ វាលុករាសិម្ហិ វាលុកាហិ ថូបំ កត្វា បូជេសិន្តិ អត្ថោ។

៣១-៣២. អដ្ឋមាបទានេ **មហាសិន្ធុ សុទស្សនា**តិ សុន្ទរទស្សនសុន្ទរោទកជវលបុលិនោបសោភិតត្តា សុដ្ឋុ មនោហរា មហាសិន្ធុ នាម វារិនទី អហោសិ។ **តត្ថ** តិស្សំ សិន្ធុវារិនទិយំ **សប្បភាសំ** បភាយ សហិតំ **សុទស្សនំ** សុន្ទររូបំ **បរមោបសមេ យុត្តំ** ឧត្តមេ ឧបសមេ យុត្តំ សមង្គីភូតំ វីតរាគំ អហំ អទ្ទសន្តិ អត្ថោ។ **ទិស្វាហំ វិម្ហិតាសយោ**តិ “ឯវរូបំ ភយានកំ ហិមវន្តំ កថំ សម្បត្តោ”តិ វិម្ហិតអជ្ឈាសយោ អច្ឆរិយព្ភុតចិត្តោតិ អត្ថោ។ **អាលុវំ តស្ស បាទាសិ**ន្តិ តស្ស អរហតោ អហំ បសន្នមានសោ អាលុវកន្ទំ បាទាសី អាទរេន អទាសិន្តិ អត្ថោ។

នវមទសមាបទានានិ ឧត្តានានេវាតិ។

អដ្ឋវីសតិមវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

២៩. បណ្ណទាយកវគ្គោ

១-១០. បណ្ណទាយកត្ថេរអបទានាទិវណ្ណនា

១-២. ឯកូនតឹសតិមេ វគ្គេ បឋមាបទានេ **បណ្ណភោជនភោជនោ**តិ ខីរបណ្ណាទិភោជនស្ស ភុញ្ជនត្ថាយ បណ្ណសាលាយ និសិន្នោ **អម្ហិ** ភវាមីតិ អត្ថោ។ **ឧបវិដ្ឋញ្ច មំ សន្ត**ន្តិ បណ្ណសាលាយំ ឧបវិដ្ឋំ សន្តំ វិជ្ជមានំ មំ។ **ឧបាគច្ឆិ មហាឥសី**តិ មហន្តេ សីលាទិខន្ធេ ឯសនតោ មហាឥសិ។ **លោកបជ្ជោតោ** លោកបទីបោ **សិទ្ធត្ថោ** ភគវា ឧបគច្ឆិ, មម សមីបំ អគមាសីតិ អត្ថោ។ **និសិន្នស្ស បណ្ណសន្ថរេ**តិ ឧបគន្ត្វា បណ្ណសន្ថរេ និសិន្នស្ស ខាទនត្ថាយ សេទិតំ **បណ្ណំ** មយា ទិន្នន្តិ សម្ពន្ធោ។

៥-៧. ទុតិយាបទានេ សិនេរុសមសន្តោសោ ធរណីសមសាទិសោ សិទ្ធត្ថោ ភគវាតិ សម្ពន្ធោ។ **វុដ្ឋហិត្វា សមាធិម្ហា**តិ និរោធសមាបត្តិតោ វុដ្ឋហិត្វា វិសុំ ហុត្វាតិ អត្ថោ។ **ភិក្ខាយ មមុបដ្ឋិតោ**តិ ភិក្ខាចារវេលាយ “អជ្ជ មម យោ កោចិ កិញ្ចិ ទានំ ទទាតិ, តស្ស មហប្ផល”ន្តិ ចិន្តេត្វា និសិន្នស្ស មម សន្តិកំ សមីបំ ឧបដ្ឋិតោ សមីបមាគតោតិ អត្ថោ។ **ហរីតកំ…បេ…. ផារុសកផលានិ ចា**តិ ឯវំ សព្ពំ តំ ផលំ សព្ពលោកានុកម្បិនោ តស្ស **សិទ្ធត្ថស្ស មហេសិស្ស** មយា វិប្បសន្នេន ចេតសា ទិន្នន្តិ អត្ថោ។

១១-១២. តតិយាបទានេ **សីហំ យថា វនចរ**ន្តិ វនេ ចរមានំ សីហរាជំ ឥវ ចរមានំ សិទ្ធត្ថំ ភគវន្តន្តិ សម្ពន្ធោ។ **និសភាជានិយំ យថា**តិ វសភោ, និសភោ, វិសភោ, អាសភោតិ ចត្តារោ គវជេដ្ឋកា។ តេសុ គវសតស្ស ជេដ្ឋកោ វសភោ, គវសហស្សស្ស ជេដ្ឋកោ និសភោ, គវសតសហស្សស្ស ជេដ្ឋកោ វិសភោ, គវកោដិសតសហស្សស្ស ជេដ្ឋកោ អាសភោ។ ឥធ បន អាសភោ “និសភោ”តិ វុត្តោ, អាជានីយំ អភីតំ និច្ចលំ ឧសភរាជំ ឥវាតិ អត្ថោ។ **កកុធំ វិលសន្តំវា**តិ បុប្ផបល្លវេហិ សោភមានំ កកុធរុក្ខំ ឥវ នរាសភំ នរានំ អាសភំ ឧត្តមំ អាគច្ឆន្តំ សិទ្ធត្ថំ ភគវន្តំ ទិស្វា សទ្ធាយ សម្បយុត្តត្តា វិប្បសន្នេន ចេតសា បច្ចុគ្គមនំ អកាសិន្តិ អត្ថោ។

ចតុត្ថាបទានាទីនិ ទសមាវសានានិ សុវិញ្ញេយ្យានេវាតិ។

ឯកូនតឹសតិមវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

៣០. ចិតកបូជកវគ្គោ

១-១០. ចិតកបូជកត្ថេរអបទានាទិវណ្ណនា

១-២. តឹសតិមេ វគ្គេ បឋមាបទានេ **អាហុតឹ យិដ្ឋុកាមោហ**ន្តិ បូជាសក្ការំ កាវេតុកាមោ អហំ។ **នានាបុប្ផំ សមានយិ**ន្តិ នានា អនេកវិធំ ចម្បកសលលាទិបុប្ផំ សំ សុដ្ឋុ អានយឹ, រាសឹ អកាសិន្តិ អត្ថោ។ **សិខិនោ លោកពន្ធុនោ**តិ សកលលោកត្តយពន្ធុស្ស ញាតកស្ស សិខិស្ស ភគវតោ បរិនិព្ពុតស្ស ចិតកំ អាឡាហនចិតកំ ទារុរាសឹ ជលន្តំ អាទិត្តំ ទិស្វា តញ្ច មយា រាសីកតំ បុប្ផំ **ឱកិរឹ** បូជេសិន្តិ អត្ថោ។

៦-៧. ទុតិយាបទានេ **អជិនុត្តរវាសនោ**តិ អជិនមិគចម្មំ ឧត្តរាសង្គំ កត្វា និវាសិនោ អច្ឆាទនោតិ អត្ថោ។ **អភិញ្ញា បញ្ច និព្ពត្តា**តិ ឥទ្ធិវិធាទយោ បញ្ច អភិញ្ញាយោ បញ្ច ញាណានិ និព្ពត្តា ឧប្បាទិតា និប្ផាទិតា។ **ចន្ទស្ស បរិមជ្ជកោ**តិ ចន្ទមណ្ឌលស្ស សមន្តតោ មជ្ជកោ, ផុដ្ឋោ អហោសិន្តិ អត្ថោ។ **វិបស្សឹ លោកបជ្ជោត**ន្តិ សកលលោកត្តយេ បទីបសទិសំ វិបស្សឹ ភគវន្តំ មម សន្តិកំ **អភិគតំ** វិសេសេន សម្បត្តំ អាគតំ។ **ទិស្វា បារិច្ឆត្តកបុប្ផានី**តិ ទេវលោកតោ បារិច្ឆត្តកបុប្ផានិ អាហរិត្វា វិបស្សិស្ស សត្ថុនោ មត្ថកេ ឆត្តាការេន អហំ ធារេសិន្តិ អត្ថោ។

១១-១៣. តតិយាបទានេ **បុត្តោ មម បព្ពជិតោ**តិ មយ្ហំ បុត្តោ សទ្ធាយ បព្ពជិតោ។ **កាសាយវសនោ តទា**តិ តស្មឹ បព្ពជិតកាលេ កាសាយនិវត្ថោ , ន ពាហិរកបព្ពជ្ជាយ បព្ពជិតោតិ អត្ថោ។ **សោ ច ពុទ្ធត្តំ សម្បត្តោ**តិ សោ មយ្ហំ បុត្តោ ចតូសុ ពុទ្ធេសុ សាវកពុទ្ធភាវំ សំ សុដ្ឋុ បត្តោ, អរហត្តំ បត្តោតិ អត្ថោ។ **និព្ពុតោ លោកបូជិតោ**តិ សកលលោកេហិ កតសក្ការោ ខន្ធបរិនិព្ពានេន បរិនិព្ពុតោតិ អត្ថោ។ **វិចិនន្តោ សកំ បុត្ត**ន្តិ អហំ តស្ស គតទេសំ បុច្ឆិត្វា សកំ បុត្តំ វិចិនន្តោ បច្ឆតោ អគមំ, អនុគតោ អស្មីតិ អត្ថោ។ **និព្ពុតស្ស មហន្តស្សា**តិ មហន្តេហិ សីលក្ខន្ធាទីហិ យុត្តត្តា មហន្តស្ស តស្ស មម បុត្តស្ស អរហតោ អាទហនដ្ឋានេ **ចិតកំ** ចិតកដ្ឋានំ អហំ អគមាសិន្តិ អត្ថោ។ **បគ្គយ្ហ អញ្ជលឹ តត្ថា**តិ តស្មឹ អាទហនដ្ឋានេ អញ្ជលឹ ទសង្គុលិសមោធានំ បគ្គហេត្វា សិរសិ កត្វា អហំ **ចិតកំ** ទហនទារុរាសឹ **វន្ទិត្វា** បណាមំ កត្វា **សេតច្ឆត្តញ្ច បគ្គយ្ហា**តិ ន កេវលមេវ វន្ទិត្វា ធវលច្ឆត្តញ្ច បគ្គយ្ហ ឧក្ខិបិត្វា អហំ **អារោបេសឹ** បតិដ្ឋបេសិន្តិ អត្ថោ។

១៧-១៨. ចតុត្ថាបទានេ **អនុគ្គតម្ហិ អាទិច្ចេ**តិ សូរិយេ អនុគ្គតេ អនុដ្ឋិតេ បច្ចូសកាលេតិ អត្ថោ។ **បសាទោ វិបុលោ អហូ**តិ រោគបីឡិតស្ស មយ្ហំ ចិត្តប្បសាទោ វិបុលោ អតិរេកោ ពុទ្ធានុស្សរណេន អហុ អហោសិ។ មហេសិនោ **ពុទ្ធសេដ្ឋស្ស** លោកម្ហិ **បាតុភាវោ** បាកដភាវោ អហោសីតិ សម្ពន្ធោ។ **ឃោសមស្សោសហំ តត្ថា**តិ តស្មឹ បាតុភាវេ សតិ “អហំ គិលានោ ពុទ្ធោ ឧប្បន្នោ”តិ ឃោសំ អស្សោសឹ។ **ន ច បស្សាមិ តំ ជិន**ន្តិ តំ ជិតបញ្ចមារំ សម្មាសម្ពុទ្ធំ ន បស្សាមិ, ពាឡ្ហគិលានត្តា គន្ត្វា បស្សិតុំ ន សក្កោមីតិ អត្ថោ។ **មរណញ្ច អនុប្បត្តោ**តិ មរណាសន្នកាលំ អនុប្បត្តោ, អាសន្នមរណោ ហុត្វាតិ អត្ថោ។ **ពុទ្ធសញ្ញមនុស្សរិ**ន្តិ ពុទ្ធោតិនាមំ អនុស្សរឹ, ពុទ្ធារម្មណំ មនសិ អកាសិន្តិ អត្ថោ។

២១-២៣. បញ្ចមាបទានេ **អារាមទ្វារា និក្ខម្ម**តិ អារាមទ្វារតោ សង្ឃស្ស និក្ខមនទ្វារមគ្គេហិ អត្ថោ។ **គោសីសំ សន្ថតំ មយា**តិ តស្មឹ និក្ខមនទ្វារមគ្គេ “ភគវតោ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច បាទា មា កទ្ទមំ អក្កមន្តូ”តិ អក្កមនត្ថាយ គោសីសផ្ទឹ មយា សន្ថរិតន្តិ អត្ថោ។ **អនុភោមិ សកំ កម្ម**ន្តិ អត្តនោ គោសីសអត្ថរណកម្មស្ស ពលេន អាជានីយា វាតជវា សិន្ធវា សីឃវាហនាទីនិ វិបាកផលានិ អនុភោមីតិ អត្ថោ។ **អហោ ការំ បរមការ**ន្តិ **សុខេត្តេ** សង្ឃេ មយា សុដ្ឋុ កតំ ការំ អប្បកម្បិ កិច្ចំ មហប្ផលទានតោ បរមការំ ឧត្តមកិច្ចំ អហោ វិម្ហយន្តិ អត្ថោ។ យថា តិណទោសាទិវិរហិតេសុ ខេត្តេសុ វប្បិតំ សាលិពីជំ មហប្ផលំ ទេតិ, ឯវមេវ រាគទោសាទិទោសរហិតេ បរិសុទ្ធកាយវចីសមាចារេ សង្ឃខេត្តេ គោសីសអត្ថរណកម្មំ មយា កតំ, ឥទំ មហប្ផលំ ទេតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ន អញ្ញំ កលមគ្ឃតី**តិ អញ្ញំ ពាហិរសាសនេ កតំ កម្មំ សង្ឃេ **កតស្ស ការស្ស** បូជាសក្ការស្ស កលំ សោឡសឹ កលំ កោដ្ឋាសំ ន អគ្ឃតីតិ សម្ពន្ធោ។

ឆដ្ឋសត្តមដ្ឋមនវមទសមាបទានានិ ឧត្តានានេវាតិ។

តឹសតិមវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

៣១. បទុមកេសរវគ្គោ

១-១០. បទុមកេសរិយត្ថេរអបទានាទិវណ្ណនា

១-២. ឯកតឹសតិមេ វគ្គេ បឋមាបទានេ **ឥសិសង្ឃេ អហំ បុព្ពេ**តិ អហំ បុព្ពេ ពោធិសម្ភារបូរណកាលេ ឥសិសង្ឃេ បច្ចេកពុទ្ធឥសិសមូហេ តេសំ សមីបេ ហិមវន្តបព្ពតេ មាតង្គហត្ថិកុលេ វារណោ ចណ្ឌហត្ថី អហោសិន្តិ សម្ពន្ធោ។ មនុស្សាទយោ វារេតីតិ **វារណោ**, អថ វា វាចាយ រវតិ កោញ្ចនាទំ នទតីតិ **វារណោ។ មហេសីនំ បសាទេនា**តិ បច្ចេកពុទ្ធមហេសីនំ បសាទេន។ **បច្ចេកជិនសេដ្ឋេសុ, ធុតរាគេសុ តាទិសូ**តិ លោកធម្មេហិ និច្ចលេសុ បច្ចេកពុទ្ធេសុ **បទ្មកេសរំ** បទុមរេណុំ **ឱកិរិំ** អវសិញ្ចិន្តិ សម្ពន្ធោ។

ទុតិយតតិយាបទានានិ ឧត្តានានិ។

១៣-១៦. ចតុត្ថាបទានេ **មហាពោធិមហោ អហូ**តិ វិបស្សិស្ស ភគវតោ ចតុមគ្គញាណាធារភាវតោ “ពោធី”តិ លទ្ធនាមស្ស រុក្ខស្ស បូជា អហោសីតិ អត្ថោ។ **រុក្ខដ្ឋស្សេវ សម្ពន្ធោ**តិ អស្ស ពោធិបូជាសមយេ សន្និបតិតស្ស មហាជនស្ស សម្ពន្ធោ លោកជេដ្ឋោ នរាសភោ រុក្ខដ្ឋោ ឥវ រុក្ខេ ឋិតោ វិយ បញ្ញាយតីតិ អត្ថោ។ **ភគវា តម្ហិ សមយេ**តិ តស្មិំ ពោធិបូជាករណកាលេ ភគវា **ភិក្ខុសង្ឃបុរក្ខតោ** ភិក្ខុសង្ឃេន បរិវុតោ។ **វាចាសភិមុទីរយ**ន្តិ មុទុសិលិដ្ឋមធុរឧត្តមឃោសំ ឧទីរយំ កថយន្តោ និច្ឆារេន្តោ ចតុសច្ចំ បកាសេសិ, ទេសេសីតិ អត្ថោ។ **សំខិត្តេន ច ទេសេន្តោ**តិ វេនេយ្យបុគ្គលជ្ឈាសយានុរូបេន ទេសេន្តោ សំខិត្តេន ច វិត្ថារេន ច ទេសយីតិ អត្ថោ។ **វិវដ្ដច្ឆទោ**តិ រាគោ ឆទនំ, ទោសោ ឆទនំ, មោហោ ឆទនំ, សព្ពកិលេសា ឆទនា”តិ ឯវំ វុត្តា ឆទនា វិវដា ឧគ្ឃាដិតា វិទ្ធំសិតា អនេនាតិ វិវដ្ដច្ឆទោ, សម្ពុទ្ធោ។ តំ មហាជនំ ទេសនាវសេន **និព្ពាបេសិ** បរិឡាហំ វូបសមេសីតិ អត្ថោ។ **តស្សាហំ ធម្មំ សុត្វានា**តិ តស្ស ភគវតោ ទេសេន្តស្ស ធម្មំ សុត្វា។

២០. បញ្ចមាបទានេ **ផលហត្ថោ អបេក្ខវា**តិ វិបស្សី ភគវន្តំ ទិស្វា មធុរានិ ផលានិ គហេត្វា អបេក្ខវា អតុរិតោ សណិកំ អស្សមំ គញ្ឆិន្តិ អត្ថោ។

ឆដ្ឋសត្តមាបទានានិ ឧត្តានានេវ។

៤០. អដ្ឋមាបទានេ **និដ្ឋិតេ នវកម្មេ ចា**តិ សីមាយ នវកម្មេ និដ្ឋំ គតេ សតិ។ **អនុលេបមទាសហ**ន្តិ អនុបច្ឆា សុធាលេបំ អទាសិំ, សុធាយ លេបាបេសិន្តិ អត្ថោ។

នវមទសមាបទានានិ ឧត្តានានិយេវាតិ។

ឯកតឹសមវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

៣២. អារក្ខទាយកវគ្គោ

១-១០. អារក្ខទាយកត្ថេរអបទានាទិវណ្ណនា

ពាត្តឹសតិមវគ្គេ បឋមទុតិយតតិយាបទានានិ សុវិញ្ញេយ្យានេវ។

១៦. ចតុត្ថាបទានេ **ជលជគ្គេហិ ឱកិរិន្តិ** ជលជេហិ ឧត្តមេហិ ឧប្បលបទុមាទីហិ បុប្ផេហិ ឱកិរឹ បូជេសិន្តិ អត្ថោ។

បញ្ចមាបទានំ ឧត្តានមេវ។

២៦-២៧. ឆដ្ឋាបទានេ **ចេតិយំ ឧត្តមំ នាម, សិខិនោ លោកពន្ធុនោ**តិ សកលលោកត្តយស្ស ពន្ធុនោ ញាតកស្ស សិខិស្ស ភគវតោ ឧត្តមំ ចេតិយំ។ **ឥរីណេ** ជនសញ្ចារវិរហិតេ **វនេ** មនុស្សានំ កោលាហលវិរហិតេ មហាអរញ្ញេ អហោសីតិ សម្ពន្ធោ។ **អន្ធាហិណ្ឌាមហំ តទា**តិ តស្មឹ កាលេ វនេ មគ្គមូឡ្ហភាវេន អន្ធោ, ន ចក្ខុនា អន្ធោ, អហំ អាហិណ្ឌាមិ មគ្គំ បរិយេសាមីតិ អត្ថោ។ **បវនា និក្ខមន្តេន**តិ មហាវនតោ និក្ខមន្តេន មយា **សីហាសនំ** ឧត្តមាសនំ, សីហស្ស វា ភគវតោ អាសនំ ទិដ្ឋន្តិ អត្ថោ។ **ឯកំសំ អញ្ជលឹ កត្វា**តិ ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គំ កត្វា សិរសិ អញ្ជលឹ បបេត្វាតិ អត្ថោ។ **សន្ថវិំ លោកនាយក**ន្តិ សកលលោកត្តយនយំ តំ និព្ពានំ បាបេន្តំ ថោមិតំ ថុតឹ អកាសិន្តិ អត្ថោ។

៣៤. សត្តមាបទានេ **សុទស្សនោ មហាវីរោ**តិ សុន្ទរទស្សនោ ទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណសម្បន្នសរីរត្តា មនោហរទស្សនោ មហាវីរិយោ សិទ្ធត្ថោ ភគវាតិ សម្ពន្ធោ។ **វសតិឃរមុត្តមេ**តិ ឧត្តមេ វិហារេ វសតីតិ អត្ថោ។

អដ្ឋមនវមទសមាបទានានិ ឧត្តានានេវាតិ។

ពាត្តឹសតិមវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

៣៣. ឧមាបុប្ផិយវគ្គោ

១-១០. ឧមាបុប្ផិយត្ថេរអបទានាទិវណ្ណនា

តេត្តឹសតិមេ វគ្គេ បឋមទុតិយតតិយចតុត្ថបញ្ចមឆដ្ឋាបទានានិ ឧត្តានានិយេវ។

៥៥. សត្តមាបទានេ **សមយំ អគមាសហ**ន្តិ សមូហំ សមាគមដ្ឋានំ អហំ អគមាសិន្តិ អត្ថោ។

៦២. **អព្ពុទនិរព្ពុទានី**តិ “បកោដិសតសហស្សានំ សតំ អព្ពុទំ, អព្ពុទសតសហស្សានំ សតំ និរព្ពុទ”ន្តិ វុត្តត្តា អាយុនា អព្ពុទនិរព្ពុទានិ គតមហាអាយុវន្តា **មនុជាធិបា** ចក្កវត្តិនោ ខត្តិយា អដ្ឋ អដ្ឋ ហុត្វា កប្បានំ បញ្ចវីសសហស្សម្ហិ **អាសីសុ** អហេសុន្តិ អត្ថោ។ អដ្ឋមនវមទសមាបទានានិ ឋាកដានេវាតិ។

តេត្តឹសតិមវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

៣៤-៣៨. គន្ធោទកាទិវគ្គោ

១-៥០. គន្ធធូបិយត្ថេរអបទានាទិវណ្ណនា

ចតុតឹសតិមវគ្គបញ្ចតឹសតិមវគ្គឆត្តឹសតិមវគ្គសត្តតឹសតិមវគ្គអដ្ឋតឹសតិមវគ្គា ឧត្តានត្ថាយេវ។

ឯកូនចត្តាលីសមវគ្គេបិ បឋមាបទានាទីនិ អដ្ឋមាបទានន្តានិ ឧត្តានានេវាតិ។

៣៩. អវដផលវគ្គោ

៩. សោណកោដិវីសត្ថេរអបទានវណ្ណនា

នវមាបទានេ បន **វិបស្សិនោ បាវចនេ**តិអាទិកំ អាយស្មតោ សោណស្ស កោដិវីសត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ ថេរោ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ មហាវិភវេ សេដ្ឋិកុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ សេដ្ឋិ ហុត្វា ឧបាសកេហិ សទ្ធិំ វិហារំ គន្ត្វា សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បសន្នមានសោ ភគវតោ ចង្កមនដ្ឋានេ សុធាយ បរិកម្មំ ការេត្វា ឯកញ្ច លេណំ ការេត្វា នានាវិរាគវត្ថេហិ លេណភូមិយា សន្ថរិត្វា ឧបរិ វិតានញ្ច កត្វា ចាតុទ្ទិសស្ស សង្ឃស្ស និយ្យាទេត្វា សត្តាហំ មហាទានំ ទត្វា បណិធានំ អកាសិ។ សត្ថា អនុមោទនំ អកាសិ។ សោ តេន កុសលកម្មេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ កប្បេ បរិនិព្ពុតេ កស្សបទសពលេ អនុប្បន្នេ អម្ហាកំ ភគវតិ ពារាណសិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តិត្វា វិញ្ញុតំ បត្តោ គង្គាតីរេ បណ្ណសាលំ ករិត្វា វសន្តំ ឯកំ បច្ចេកពុទ្ធំ តេមាសំ ចតូហិ បច្ចយេហិ សក្កច្ចំ ឧបដ្ឋហិ។ បច្ចេកពុទ្ធោ វុដ្ឋវស្សោ បរិបុណ្ណបរិក្ខារោ គន្ធមាទនមេវ អគមាសិ។ សោបិ កុលបុត្តោ យាវជីវំ តត្ថ បុញ្ញានិ កត្វា តតោ ចវិត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ អម្ហាកំ ភគវតោ កាលេ ចម្បានគរេ អគ្គសេដ្ឋិស្ស គេហេ បដិសន្ធិំ គណ្ហិ។ តស្ស បដិសន្ធិគ្គហណកាលតោ បដ្ឋាយ សេដ្ឋិស្ស មហាភោគក្ខន្ធោ អភិវឌ្ឍិ។ តស្ស មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមនទិវសេ សកលនគរេ មហាលាភសក្ការសម្មានោ អហោសិ, តស្ស បុព្ពេ បច្ចេកពុទ្ធស្ស សតសហស្សគ្ឃនិករត្តកម្ពលបរិច្ចាគេន សុវណ្ណវណ្ណោ សុខុមាលតរោ ច អត្តភាវោ អហោសិ, តេនស្ស **សោណោ**តិ នាមំ អកំសុ។ សោ មហតា បរិវារេន អភិវឌ្ឍិ។ តស្ស ហត្ថបាទតលានិ ពន្ធុជីវកបុប្ផវណ្ណានិ អហេសុំ, តេសំ សតវារំ វិហតកប្បាសំ វិយ មុទុសម្ផស្សោ អហោសិ។ បាទតលេសុ មណិកុណ្ឌលាវដ្ដវណ្ណលោមានិ ជាយឹសុ។ វយប្បត្តស្ស តស្ស តិណ្ណំ ឧតូនំ អនុច្ឆវិកេ តយោ បាសាទេ ការាបេត្វា នាដកិត្ថិយោ ឧបដ្ឋាបេសុំ។ សោ តត្ថ មហតី សម្បត្តី អនុភវន្តោ ទេវកុមារោ វិយ បដិវសតិ។

អថ អម្ហាកំ ភគវតិ សព្ពញ្ញុតំ បត្វា បវត្តិតវរធម្មចក្កេ រាជគហំ ឧបនិស្សាយ វិហរន្តេ ពិម្ពិសាររញ្ញា បក្កោសាបិតោ តេហិ អសីតិយា គាមិកសហស្សេហិ សទ្ធិំ រាជគហំ អាគតោ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា ធម្មំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ មាតាបិតរោ អនុជានាបេត្វា ភគវតោ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា លទ្ធូបសម្បទោ សត្ថុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា ជនសំសគ្គបរិហរណត្ថំ សីតវនេ វិហាសិ។ សោ តត្ថ វសន្តោ “មម សរីរំ សុខុមាលំ, ន ច សក្កា សុខេនេវ សុខំ អធិគន្តុំ, កាយំ កិលមេត្វាបិ សមណធម្មំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា ឋានចង្កមមេវ អធិដ្ឋាយ បធានមនុយុញ្ជន្តោ បាទតលេសុ ផោដេសុ ឧដ្ឋិតេសុបិ វេទនំ អជ្ឈុបេក្ខិត្វា ទឡ្ហំ វីរិយំ ករោន្តោ អច្ចារទ្ធវីរិយតាយ វិសេសំ និព្ពត្តេតុំ អសក្កោន្តោ “ឯវំ អហំ វាយមន្តោបិ មគ្គផលានិ និព្ពត្តេតុំ ន សក្កោមិ, កឹ មេ បព្ពជ្ជាយ, ហីនាយាវត្តិត្វា ភោគេ ច ភុញ្ជាមិ, បុញ្ញានិ ច ករិស្សាមី”តិ ចិន្តេសិ។ អថ សត្ថា តស្ស ចិត្តាចារំ ញត្វា តត្ថ គន្ត្វា វីណោបមោវាទេន (មហាវ. ២៤៣) ឱវទិត្វា វីរិយសមតាយោជនវិធឹ ទស្សេន្តោ កម្មដ្ឋានំ សោធេត្វា គិជ្ឈកូដំ គតោ។ សោណោបិ ខោ សត្ថុ សន្តិកា ឱវាទំ លភិត្វា វីរិយសមតំ យោជេត្វា វិបស្សនំ ឧស្សុក្កាបេត្វា អរហត្តេ បតិដ្ឋាសិ។

៤៩. សោ អរហា ហុត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **វិបស្សិនោ បាវចនេ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **វិបស្សី**តិ វិសេសេន, វិវិធំ វា បស្សតីតិ វិបស្សី។ **បាវចនេ**តិ បការេន វុច្ចតីតិ បាវចនំ, បិដកត្តយំ។ តស្ស វិបស្សិនោ តស្មិំ បាវចនេតិ អត្ថោ។ **លេណន្តិ** លិនន្តេ និលីយន្តេ ឯត្ថាតិ លេណំ វិហារំ។ **ពន្ធុមារាជធានិយា**តិ ពន្ធន្តិ កុលបរម្បរាយ វសេន អញ្ញមញ្ញំ សម្ពជ្ឈន្តីតិ ពន្ធូ, ញាតកា។ តេ ឯត្ថ បដិវសន្តីតិ ពន្ធុមា, ពន្ធូ អស្ស អត្ថីតិ វា ពន្ធុមា។ រាជូនំ វសនដ្ឋានន្តិ រាជធានី, ពន្ធុមា ច សា រាជធានី ចេតិ ពន្ធុមារាជធានី, តស្សា ពន្ធុមារាជធានិយា, លេណំ មយា កតន្តិ សម្ពន្ធោ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

សោណកោដិវីសត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

១០. បុព្ពកម្មបិលោតិកពុទ្ធអបទានវណ្ណនា

៦៤. ទសមាបទានេ **អនោតត្តសរាសន្នេ**តិ បព្ពតកូដេហិ បដិច្ឆន្នត្តា ចន្ទិមសូរិយានំ សន្តាបេហិ ឱតត្តំ ឧណ្ហំ ឧទកំ ឯត្ថ នត្ថីតិ អនោតត្តោ។ សរន្តិ គច្ឆន្តិ បភវន្តិ សន្ទន្តិ ឯតស្មា មហានទិយោតិ សរោ។ សីហមុខាទីហិ និក្ខន្តា មហានទិយោ តិក្ខត្តុំ តិក្ខត្តុំ បទក្ខិណំ កត្វា និក្ខន្តនិក្ខន្តទិសាភាគេន សរន្តិ គច្ឆន្តីតិ អត្ថោ។ អនោតត្តោ ច សោ សរោ ចាតិ អនោតត្តសរោ ។ តស្ស អាសន្នំ សមីបដ្ឋានន្តិ អនោតត្តសរាសន្នំ, តស្មឹ

អនោតត្តសរាសន្នេ, សមីបេតិ អត្ថោ។ **រមណីយេ**តិ ទេវទានវគន្ធព្ពកិន្នរោរគពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធាទីហិ រមិតព្ពំ អល្លីយិតព្ពន្តិ រមណីយំ, តស្មិំ រមណីយេ។ **សិលាតលេ**តិ ឯកគ្ឃនបព្ពតសិលាតលេតិ អត្ថោ។ **នានារតនបជ្ជោតេ**តិ បទុមរាគវេឡុរិយាទិនានាអនេកេហិ រតនេហិ បជ្ជោតេ បភាសេន ជោតមានេ។ **នានាគន្ធវនន្តរេ**តិ នានប្បការេហិ ចន្ទនាគរុកប្បូរតមាលតិលកាសោកនាគបុន្នាគកេតកាទីហិ អនេកេហិ សុគន្ធបុប្ផេហិ គហនីភូតវនន្តរេ សិលាតលេតិ សម្ពន្ធោ។

៦៥. គុណមហន្តតាយ សង្ខ្យាមហន្តតាយ ច **មហតា ភិក្ខុសង្ឃេន, បរេតោ** បរិវុតោ **លោកនាយកោ** លោកត្តយសាមិសម្មាសម្ពុទ្ធោ តត្ថ សិលាសនេ និសិន្នោ អត្តនោ បុព្ពានិ កម្មានិ **ព្យាករី** វិសេសេន បាកដមកាសីតិ អត្ថោ។ សេសមេត្ថ ហេដ្ឋា ពុទ្ធាបទានេ (អប. ថេរ ១.១.១ អាទយោ) វុត្តត្តា ឧត្តានត្ថត្តា ច សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ ពុទ្ធាបទានេ អន្តោគធម្បិ ឥធាបទានេ កុសលាកុសលំ កម្មសំសូចកត្តា វគ្គសង្គហវសេន ធម្មសង្គាហកត្ថេរា សង្គាយិំសូតិ។

បុព្ពកម្មបិលោតិកពុទ្ធអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

ឯកូនចត្តាលីសមវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

៤០. បិលិន្ទវច្ឆវគ្គោ

១. បិលិន្ទវច្ឆត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ចត្តាលីសមវគ្គេ អបទានេ **នគរេ ហំសវតិយា**តិអាទិកំ អាយស្មតោ បិលិន្ទវច្ឆត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ហំសវតីនគរេ ទោវារិកកុលេ និព្ពត្តោ មហទ្ធនោ មហាភោគោ អហោសិ។ សោ កោដិសន្និចិតធនរាសី ឱលោកេត្វា រហោ និសិន្នោ "ឥមំ សព្ពធនំ មយា សម្មា គហេត្វា គន្តុំ វដ្ដតី"តិ ចិន្តេត្វា "ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស សព្ពបរិក្ខារទានំ ទាតុំ វដ្ដតី"តិ សន្និដ្ឋានំ កត្វា ឆត្តសតសហស្សំ អាទិំ កត្វា សព្ពបរិភោគបរិក្ខារានិបិ សតសហស្សវសេន ការេត្វា បទុមុត្តរំ ភគវន្តំ និមន្តេត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ អទាសិ។ ឯវំ សត្តាហំ ទានំ ទត្វា បរិយោសានទិវសេ និព្ពានាធិគមំ បត្ថេត្វា យាវជីវំ បុញ្ញានិ កត្វា ជីវិតបរិយោសានេ ទេវលោកេ និព្ពត្តោ ឆ កាមាវចរេ ទិព្ពសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា មនុស្សេសុ ច ចក្កវត្តិអាទិសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តោ សព្ពសិប្បេសុ និប្ផត្តិំ បត្តោ គោត្តវសេន **បិលិន្ទវច្ឆោ**តិ បាកដោ អហោសិ។

១. សោ ឯកទិវសំ សត្ថុ សន្តិកេ ធម្មទេសនំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ អរហា ហុត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ ឧទានវសេន តំ បកាសេន្តោ **នគរេ ហំសវតិយា**តិអាទិមាហ។ តស្សត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោវ។ **អាសិំ ទោវារិកោ អហ**ន្តិ អហំ ហំសវតីនគរេ រញ្ញោ គេហទ្វារេ ទ្វារបាលកោ អាសិំ អហោសិន្តិ អត្ថោ។ **អក្ខោភំ អមិតំ ភោគ**ន្តិ រញ្ញោ វល្លភត្តា អញ្ញេហិ ខោភេតុំ ចាលេតុំ អសក្កុណេយ្យំ អមិតំ អបរិមាណភោគំ ធនំ មម ឃរេ **សន្និចិតំ** រាសិកតំ អហោសីតិ អត្ថោ។

៣. **ពហូ មេធិគតា ភោគា**តិ អនេកា ភោគា មេ មយា អធិគតា បត្តា បដិលទ្ធាតិ អត្ថោ ។ សត្ថវាសិអាទីនំ បរិក្ខារានំ នាមានិ នយានុយោគេន សុវិញ្ញេយ្យានិ។ បរិក្ខារទានានិសំសានិ ច សុវិញ្ញេយ្យានេវាតិ។

បិលិន្ទវច្ឆត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

ទុតិយតតិយចតុត្ថបញ្ចមាបទានានិ ឧត្តានានេវាតិ។

៦. ពាកុលត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ឆដ្ឋាបទានេ **ហិមវន្តស្សាវិទូរេ**តិអាទិកំ ពាកុលត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយំ កិរ ថេរោ អតីតេ ឥតោ កប្បសតសហស្សាធិកស្ស អសង្ខ្យេយ្យស្ស មត្ថកេ អនោមទស្សិស្ស ភគវតោ ឧប្បត្តិតោ បុរេតរមេវ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ តយោ វេទេ ឧគ្គណ្ហិត្វា តត្ថ សារំ អបស្សន្តោ "សម្បរាយិកត្ថំ គវេសិស្សាមី"តិ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា បព្ពតបាទេ វិហរន្តោ បញ្ចាភិញ្ញាអដ្ឋសមាបត្តីនំ លាភី ហុត្វា វិហរន្តោ ពុទ្ធុប្បាទំ សុត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា ធម្មំ សុត្វា សរណេសុ បតិដ្ឋិតោ សត្ថុ វាតាពាធេ ឧប្បន្នេ អរញ្ញតោ ភេសជ្ជានិ អានេត្វា តំ វូបសមេត្វា តំ បុញ្ញំ អារោគ្យត្ថាយ បរិណាមេត្វា តតោ ចុតោ ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តោ ឯកំ អសង្ខ្យេយ្យំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ ហំសវតីនគរេ ឯកស្មិំ កុលេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្វា សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ អប្បាពាធានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា សយំ តំ ឋានន្តរំ អាកង្ខន្តោ បណិធានំ កត្វា យាវជីវំ កុសលកម្មំ ឧបចិនិត្វា សុគតីសុយេវ សំសរន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ ឧប្បត្តិតោ បុរេតរមេវ ពន្ធុមតីនគរេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តោ សព្ពសិប្បេសុ និប្ផត្តិំ បត្តោ តត្ថ សារំ អបស្សន្តោ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ឈានាភិញ្ញាលាភី ហុត្វា បព្ពតបាទេ វសន្តោ ពុទ្ធុប្បាទំ សុត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា សរណេសុ បតិដ្ឋាយ ភិក្ខូនំ តិណបុប្ផករោគេ ឧប្បន្នេ តំ វូបសមេត្វា តត្ថ យាវតាយុកំ ឋត្វា តតោ ចុតោ ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តិត្វា តតោ ឯកនវុតិកប្បេ ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ កស្សបស្ស ភគវតោ កាលេ ពារាណសិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តិត្វា ឃរាវាសំ វសន្តោ ឯកំ ជិណ្ណំ វិនស្សមានំ មហាវិហារំ ទិស្វា តត្ថ ឧបោសថាគារាទិកំ សព្ពំ អាវសថំ ការាបេត្វា តត្ថ ភិក្ខុសង្ឃស្ស សព្ពំ ភេសជ្ជំ បដិយាទេត្វា យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ អម្ហាកំ ភគវតោ ឧប្បត្តិតោ បុរេតរមេវ កោសម្ពិយំ សេដ្ឋិកុលេ និព្ពត្តិ។

សោ មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមិត្វា ធាតីហិ អរោគភាវាយ យមុនាយំ ន្ហាបិយមានោ តាសំ ហត្ថតោ មុច្ចិត្វា មច្ឆេន គិលិតោ អហោសិ។ កេវដ្ដា តំ មច្ឆំ ជាលាយ គហេត្វា ពារាណសិយំ សេដ្ឋិភរិយាយ វិក្កិណីសុ។ សា តំ គហេ

ត្វា ផាលយមានា បុត្តេ កតបុញ្ញផលេន អរោគំ ទារកំ ទិស្វា “បុត្តោ មេ លទ្ធោ”តិ គហេត្វា បោសេសិ។ សោ ជនកេហិ មាតាបិតូហិ តំ បវត្តិំ សុត្វា អាគន្ត្វា “អយំ អម្ហាកំ បុត្តោ, ទេថ នោ បុត្ត”ន្តិ អនុយោគេ កតេ រញ្ញា “ឧភយេសម្បិ សាធារណោ ហោតូ”តិ ទ្វិន្នំ កុលានំ ទាយាទភាវេន វិនិច្ឆយំ កត្វា ឋបិតត្តា **ពាកុលោ**តិ លទ្ធនាមោ វយប្បត្តោ មហាសម្បត្តិំ អនុភវន្តោ ទ្វីសុ សេដ្ឋិកុលេសុ ឯកេកស្មិំ ឆមាសំ ឆមាសំ វសតិ។ តេ អត្តនោ វារេ សម្បត្តេ នាវាសង្ឃាដំ ពន្ធិត្វា តត្រូបរិ រតនមណ្ឌបំ ការេត្វា បញ្ចង្គិកតូរិយេ និច្ចាទេត្វា កុមារំ តត្ថ និសីទាបេត្វា ឧភយនគរមជ្ឈដ្ឋានំ គង្គាយ អាគច្ឆន្តិ, អបរសេដ្ឋិមនុស្សាបិ ឯវមេវ សជ្ជេត្វា តំ ឋានំ គន្ត្វា កុមារំ តត្ថ អារោបេត្វា គច្ឆន្តិ។ សោ ឯវំ វឌ្ឍមានោ អាសីតិកោ ហុត្វា **ឧភយសេដ្ឋិបុត្តោ**តិ បាកដោ។ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា ធម្មំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិត្វា សត្តាហំ វាយមន្តោ អដ្ឋមេ ទិវសេ សហ បដិសម្ភិទាយ អរហត្តំ បាបុណិ។

៣៨៦. សោ អរហា ហុត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ហិមវន្តស្សាវិទូរេ**តិអាទិមាហ។ តស្សត្ថោ ហេដ្ឋា វុត្តោវ។ អបទានបាឡិអត្ថោបិ សុវិញ្ញេយ្យោវ។ សោ អរហត្តំ បត្វា វិមុត្តិសុខេន វិហរន្តោ សដ្ឋិវស្សសតាយុកោ ហុត្វា បរិនិព្ពាយីតិ។

ពាកុលត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៧. គិរិមានន្ទត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សត្តមាបទានេ **ភរិយា មេ កាលង្កតា**តិអាទិកំ អាយស្មតោ គិរិមានន្ទត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សុមេធស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វយប្បត្តោ ឃរាវាសំ សណ្ឋបេត្វា វសន្តោ អត្តនោ ភរិយាយ ច បុត្តេ ច កាលង្កតេ សោកសល្លសមប្បិតោ អរញ្ញំ បវិសិត្វា បវត្តផលភោជនោ រុក្ខមូលេ វិហាសិ។ តទា សុមេធោ ភគវា តស្សានុកម្បាយ តត្ថ គន្ត្វា ធម្មំ ទេសេត្វា សោកសល្លំ អព្ពូឡ្ហេសិ ។ សោ ធម្មំ សុត្វា បសន្នមានសោ សុគន្ធបុប្ផេហិ ភគវន្តំ បូជេត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា សិរសិ អញ្ជលិំ កត្វា អភិត្ថវិ។

សោ តេន បុញ្ញេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឧភយត្ថ សុខំ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ រាជគហេ ពិម្ពិសាររញ្ញោ បុរោហិតស្ស បុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, **គិរិមានន្ទោ**តិស្ស នាមំ អហោសិ។ សោ វិញ្ញុតំ បត្វា សត្ថុ រាជគហាគមនេ ពុទ្ធានុភាវំ ទិស្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិត្វា សមណធម្មំ ករោន្តោ កតិបយំ ទិវសំ គាមការាវាសេ វសិត្វា សត្ថារំ វន្ទិតុំ រាជគហំ អគមាសិ។ ពិម្ពិសារមហារាជា តស្ស អាគមនំ សុត្វា តំ ឧបសង្កមិត្វា “ឥធេវ, ភន្តេ, វសថ, អហំ ចតូហិ បច្ចយេហិ ឧបដ្ឋហាមី”តិ សម្បវារេត្វា គតោបិ ពហុកិច្ចត្តា តំ ន សរិ។ “ថេរោ អព្ភោកាសេយេវ វសតី”តិ។ ទេវតា ថេរស្ស តេមនភយេន វស្សធារំ វារេសុំ។ រាជា អវស្សនការណំ ឧបធារេត្វា ញត្វា ថេរស្ស កុដិកំ ការាបេសិ។ ថេរោ កុដិកាយំ វសន្តោ សេនាសនសប្បាយលាភេន ចិត្តសមាធានំ លភិត្វា វីរិយសមតំ យោជេត្វា វិបស្សនំ ឧស្សុក្កាបេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។

៤១៩. សោ អរហត្តំ បត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សញ្ជាតសោមនស្សោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ភរិយា មេ កាលង្កតា**តិអាទិមាហ។ តំ ភគវតោ និវេទនញ្ច ភគវតា កតានុសាសនញ្ច មគ្គំ ផលាធិគមាបទានញ្ច បាឋានុសារេន សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

គិរិមានន្ទត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

អដ្ឋមនវមទសមាបទានានិ ឧត្តានត្ថានេវាតិ។

ចត្តាលីសមវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

៤១. មេត្តេយ្យវគ្គោ

១. តិស្សមេត្តេយ្យត្ថេរអបទានវណ្ណនា

១. ឯកចត្តាលីសមេ វគ្គេ បឋមាបទានេ **បព្ភារកូដំ និស្សាយា**តិអាទិកំ តិស្សមេត្តេយ្យត្ថេរស្ស អបទានំ។ តត្ថ តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ អជិនចម្មំ និសីទនត្ថាយ ទិន្នមេវ នានំ។ សេសំ អបទានបាឡិយា សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

២. បុណ្ណកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

២៩. ទុតិយាបទានេ **បព្ភារកូដំ និស្សាយា**តិអាទិកំ អាយស្មតោ បុណ្ណកត្ថេរស្ស អបទានំ។ តត្ថ ហិមវន្តេ យក្ខសេនាបតិ ហុត្វា បរិនិព្ពុតស្ស បច្ចេកពុទ្ធស្ស អាឡាហនករណមេវ នានត្តំ។ សេសំ បាឋានុសារេន សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

៤៥. តតិយាបទានេ **ហិមវន្តស្សាវិទូរេ**តិអាទិកំ អាយស្មតោ មេត្តគុត្ថេរស្ស អបទានំ។ តត្ថ ហិមវន្តសមីបេ អសោកបព្ពតេ សោ តាបសោ ហុត្វា បណ្ណសាលាយំ វសន្តោ សុមេធសម្ពុទ្ធំ ទិស្វា បត្តំ គហេត្វា សប្បិបូរណំ វិសេសោ។ សេសំ បុញ្ញផលានិ ច សុវិញ្ញេយ្យានេវ។ អបទានគាថានំ អត្ថោ ច បាកដោយេវ។

៧២. ចតុត្ថាបទានេ **គង្គា ភាគីរថី នាមា**តិអាទិកំ អាយស្មតោ ធោតកត្ថេរស្ស អបទានំ។ តត្រាបិ ព្រាហ្មណោ ហុត្វា ភាគីរថីគង្គាយ តរមានេ ភិក្ខូ ទិស្វា បសន្នមានសោ សេតុំ ការាបេត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស និយ្យាទិតភាវោយេវ វិសេសោ។ បុញ្ញផលបរិទីបនគាថានំ អត្ថោ នយានុសារេន សុវិញ្ញេយ្យោវ។

១០០. បញ្ចមាបទានេ **ហិមវន្តស្សាវិទូរេ**តិអាទិកំ អាយស្មតោ ឧបសិវត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ ឃរាវាសំ បហាយ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ហិមវន្តេ បទុមុត្តរំ ភគវន្តំ ទិស្វា តិណសន្ថរំ សន្ថរិត្វា តត្ថ និសិន្នស្ស ភគវតោ សាលបុប្ផបូជំ អកាសីតិ អយំ វិសេសោ, សេសមុត្តានមេវ។

១៦១. ឆដ្ឋាបទានេ **មិគលុទ្ទោ បុរេ អាសិ**ន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ នន្ទកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយំ កិរ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ករវិកសកុណោ ហុត្វា មធុរកូជិតំ ករោន្តោ សត្ថារំ បទក្ខិណំ អកាសិ។ អបរភាគេ មយូរោ ហុត្វា អញ្ញតរស្ស បច្ចេកពុទ្ធស្ស វសនគុហាទ្វារេ បសន្នមានសោ ទិវសស្ស តិក្ខត្តុំ មធុរេន វស្សិតំ វស្សិ។ ឯវំ តត្ថ តត្ថ ភវេ បុញ្ញានិ កត្វា អម្ហាកំ ភគវតោ កាលេ សាវត្ថិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តោ **នន្ទកោ**តិ លទ្ធនាមោ សត្ថុ សន្តិកេ ធម្មំ សុត្វា បព្ពជិត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ សោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **មិគលុទ្ទោ បុរេ អាសិ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ បច្ចេកពុទ្ធស្ស មណ្ឌបំ កត្វា បទុមបុប្ផេហិ ឆទនមេវ វិសេសោ។

១៨៣. សត្តមាបទានេ **បព្ភារកូដំ និស្សាយា**តិអាទិកំ អាយស្មតោ ហេមកត្ថេរស្ស អបទានំ។ តត្ថាបិ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ហិមវន្តេ វសន្តោ បិយទស្សិំ ភគវន្តំ ឧបគតំ ទិស្វា រតនមយំ បីឋំ អត្ថរិត្វា អដ្ឋាសិ។ តត្ថ និសិន្នស្ស កុម្ភមត្តំ ជម្ពុផលំ អាហរិត្វា អទាសិ។ ភគវា តស្ស ចិត្តប្បសាទត្ថាយ តំ ផលំ បរិភុញ្ជិ។ ឯត្តកមេវ វិសេសោ។

២២៤. អដ្ឋមាបទានេ **រាជាសិ វិជយោ នាមា**តិអាទិកំ អាយស្មតោ តោទេយ្យត្ថេរស្ស អបទានំ។ តត្ថ **រាជាសិ វិជយោ នាមា**តិ ទហរកាលតោ បដ្ឋាយ សព្ពសង្គាមេសុ ជិនតោ, ចតូហិ សង្គហវត្ថូហិ ជនំ រញ្ជនតោ អល្លីយនតោ វិជយោ នាម រាជា អហោសីតិ អត្ថោ។ **កេតុមតីបុរុត្តមេ**តិ កេតុ វុច្ចន្តិ ធជបដាកា។ អថ វា នគរសោភនត្ថាយ នគរមជ្ឈេ ឧស្សាបិតរតនតោរណានិ, តេ កេតូ និច្ចំ ឧស្សាបិតា សោភយមានា អស្សា អត្ថីតិ កេតុមតី។ បូរេតិ ធនធញ្ញេហិ សព្ពជនានំ មនន្តិ បុរំ។ កេតុមតី ច សា បុរញ្ច សេដ្ឋដ្ឋេន ឧត្តមញ្ចាតិ កេតុមតីបុរុត្តមំ, តស្មិំ កេតុមតីបុរុត្តមេ។ **សូរោ វិក្កមសម្បន្នោ**តិ អភីតោ វីរិយសម្បន្នោ វិជយោ នាម រាជា អជ្ឈាវសីតិ សម្ពន្ធោ។ តត្ថុំ ភូតំ បុរញ្ច សព្ពវត្ថុវាហនញ្ច ឆឌ្ឌេត្វា ហិមវន្តំ បវិសិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា វសន្តោ សុមេធភគវន្តំ ទិស្វា សោមនស្សំ ឧប្បាទេត្វា ចន្ទនេន បូជាករណមេវ វិសេសោ។

២៧៦. នវមាបទានេ **នគរេ ហំសវតិយា**តិអាទិកំ អាយស្មតោ ជតុកណ្ណិត្ថេរស្ស អបទានំ ។ តត្ថ សេដ្ឋិបុត្តោ ហុត្វា សុវណ្ណបាសាទេ វសនភាវោ ច បញ្ចហិ កាមគុណេហិ សមង្គី ហុត្វា វសនភាវោ ច សព្ពទេសវាសីនំ សព្ពសិប្បវិញ្ញូនញ្ច អាគន្ត្វា សេវនភាវោ ច វិសេសោ។

៣៣០. ទសមាបទានេ **ហិមវន្តស្សាវិទូរេ**តិអាទិកំ អាយស្មតោ ឧទេនត្ថេរស្ស អបទានំ។ តត្ថ ហិមវន្តសមីបេ បទុមបព្ពតំ និស្សាយ តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា វសន្តេន បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ បទុមបុប្ផំ គហេត្វា បូជិតភាវោវ វិសេសោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

ឯកចត្តាលីសមវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

៤២. ភទ្ទាលិវគ្គោ

១-១០. ភទ្ទាលិត្ថេរអបទានាទិវណ្ណនា

ពាចត្តាលីសមវគ្គេ បឋមាបទានញ្ច ទុតិយាបទានញ្ច តតិយាបទានញ្ច នយានុសារេន សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

១០៦. ចតុត្ថាបទានេ **នគរេ ពន្ធុមតិយា**តិអាទិកំ អាយស្មតោ មធុមំសទាយកត្ថេរស្ស អបទានំ។ តត្ថ **សូករិកោ**តិ សូករមំសំ វិក្កិណិត្វា ជីវិកំ កប្បេន្តោ។ **ឧក្កោដកំ រន្ធយិត្វា**តិ បិហកបប្ផាសមំសំ បចិត្វា មធុមំសម្ហិ **ឱកិរឹ** បក្ខិបឹ។ តេន មំសេន បត្តំ បូរេត្វា ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទត្វា តេន បុញ្ញកម្មេន ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ អរហត្តំ បាបុណិន្តិ អត្ថោ។

នាគបល្លវត្ថេរស្ស បញ្ចមាបទានម្បិ ឯកទីបិយត្ថេរស្ស ឆដ្ឋាបទានម្បិ ឧច្ឆង្គបុប្ផិយត្ថេរស្ស សត្តមាបទានម្បិ យាគុទាយកត្ថេរស្ស អដ្ឋមាបទានម្បិ បត្ថោទនទាយកត្ថេរស្ស នវមាបទានម្បិ មញ្ចទាយកត្ថេរស្ស ទសមាបទានម្បិ សព្ពំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

ពាចត្តាលីសមវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

៤៣-៤៨. សកឹសម្មជ្ជកាទិវគ្គោ

១-៦០. សកឹសម្មជ្ជកត្ថេរអបទានាទិវណ្ណនា

តេចត្តាលីសមវគ្គេ សព្ពថេរាបទានានិ ឧត្តានានេវ។ កេវលំ ថេរានំ នាមនានត្តំ បុញ្ញនានត្តញ្ច វិសេសោ។

ចតុចត្តាលីសមេ វគ្គេបិ សព្ពានិ អបទានានិ បាកដានេវ។ កេវលំ បុញ្ញនានត្តំ ផលនានត្តញ្ច វិសេសោ។

១. បញ្ចចត្តាលីសមវគ្គេ បឋមាបទានេ **កកុសន្ធោ មហាវីរោ**តិអាទិកំ អាយស្មតោ វិភីដកមិញ្ជិយត្ថេរស្ស អបទានំ។

២. តត្ថ **ពីជមិញ្ជមទាសហ**ន្តិ វិភីដកផលានិ ផាលេត្វា ពីជានិ មិញ្ជានិ គហេត្វា មធុសក្ករាហិ យោជេត្វា កកុសន្ធស្ស ភគវតោ អទាសិន្តិ អត្ថោ។ ទុតិយាបទានាទីនិ សព្ពានិ សុវិញ្ញេយ្យានេវ, ថេរានំ នាមនានត្តាទីនិបិ បាឡានុសារេន វេទិតព្ពានិ។

១. ឆចត្តាលីសមេ វគ្គេ បឋមាបទានេ **ជគតី ការយី អហ**ន្តិ ឧត្តមពោធិរុក្ខស្ស សមន្តតោ អាឡិន្ទំ អហំ ការយិន្តិ អត្ថោ។ សេសានិ ទុតិយាបទានាទីនិ សព្ពានិបិ ឧត្តានានេវ។

សត្តចត្តាលីសមេ វគ្គេ បឋមាបទានាទីនិ បាឡិអនុសារេន សុវិញ្ញេយ្យានេវ។

អដ្ឋចត្តាលីសមេ វគ្គេ បឋមទុតិយាបទានានិ ឧត្តានានេវ។

៣០. តតិយាបទានេ **កោសិយោ នាម ភគវា**តិ កោសិយគោត្តេ ជាតត្តា កោសិយោ នាម បច្ចេកពុទ្ធោតិ អត្ថោ។ **ចិត្តកូដេ**តិ ចិត្តកូដកេលាសកូដសានុកូដាទីសុ អនោតត្តទហំ បដិច្ឆាទេត្វា ឋិតបព្ពតកូដេសុ នានារតនឱសធាទីហិ វិចិត្តេ ចិត្តកូដបព្ពតេ សោ បច្ចេកពុទ្ធោ វសីតិ អត្ថោ។

ចតុត្ថបញ្ចមាបទានានិ ឧត្តានានេវ។

៥៦. ឆដ្ឋាបទានេ **កុសដ្ឋកមទាសហ**ន្តិ បក្ខិកភត្តឧបោសថិកភត្តធុរភត្តសលាកភត្តាទីសុ កុសបណ្ណវសេន ទាតព្ពំ អដ្ឋសលាកភត្តំ អហំ អទាសិន្តិ អត្ថោ។

៦១. សត្តមាបទានេ **សោភិតោ នាម សម្ពុទ្ធោ**តិ អារោហបរិណាហទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណព្យាមប្បភាទីហិ សោភមានសរីរត្តា សោភិតោ នាម សម្មាសម្ពុទ្ធោតិ អត្ថោ។

៦៦. អដ្ឋមាបទានេ **តក្ករាយំ វសី តទា**តិ តំ ទសបុញ្ញកិរិយវត្ថុំ ករោន្តា ជនា បដិវសន្តិ ឯត្ថាតិ តក្ករា, រាជធានី។ តិស្សំ តក្ករាយំ, តទា វសីតិ អត្ថោ។

៧២. នវមាបទានេ **បានធឹ សុកតំ គយ្ហា**តិ ឧបាហនយុគំ សុន្ទរាការេន និប្ផាទិតំ គហេត្វាតិ អត្ថោ។ ទសមាបទានំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

អដ្ឋចត្តាលីសមវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤៩. បំសុកូលវគ្គោ

១-១០. បំសុកូលសញ្ញកត្ថេរអបទានាទិវណ្ណនា

ឯកូនបញ្ញាសមវគ្គេ បឋមាបទានំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

១៤. ទុតិយាបទានេ **អធិច្ចុប្បត្តិកា ពុទ្ធា**តិ អធិច្ចេន អការណេន ឧប្បត្តិកា សយម្ភូតា, អញ្ញេហិ ទេវព្រហ្មមារាទីហិ ឧបទេសទាយកេហិ រហិតា សយម្ភូញាណេន ឧប្បន្នា ជាតា បាតុភូតាតិ អត្ថោ។

១៦. **ឱទុម្ពរិកបុប្ផំ វា**តិ ឧទុម្ពររុក្ខេ បុប្ផំ ទុល្លភំ ទុល្លភុប្បត្តិកំ ឥវ។ **ចន្ទម្ហិ សសកំ យថា**តិ ចន្ទមណ្ឌលេ សសលេខាយ រូបំ ទុល្លភំ យថា។ **វាយសានំ យថា ខីរ**ន្តិ កាកានំ និច្ចំ រត្តិន្ទិវំ ឧទ្ទាបីឡិតភាវេន ខីរំ ទុល្លភំ យថា, ឯវំ ទុល្លភំ លោកនាយកំ ចតុរាសង្ខ្យេយ្យំ វា អដ្ឋាសង្ខ្យេយ្យំ វា សោឡសាសង្ខ្យេយ្យំ វា កប្បសតសហស្សំ បារមិយោ បូរេត្វា ពុទ្ធភាវតោ ទុល្លភោ លោកនាយកោតិ អត្ថោ។

៣០. តតិយាបទានេ **មធុំ ភិសេហិ សវតី**តិ បោក្ខរមធុបទុមកេសរេហិ សវតិ បគ្ឃរតិ។ **ខីរំ សប្បិំ មុឡាលិភី**តិ ខីរញ្ច សប្បិរសញ្ច បទុមមុឡាលេហិ **សវតិ** បគ្ឃរតិ។ តស្មា តទុភយំ មម សន្តកំ ពុទ្ធោ បដិគ្គណ្ហតូតិ អត្ថោ។

ចតុត្ថបញ្ចមឆដ្ឋាបទានានិ ឧត្តានានេវ។

១១៩. សត្តមាបទានេ **ចត្តាលីសទិជាបិ ចា**តិ ទ្វិក្ខត្តុំ ជាតាតិ ទិជា។ កុមារវយេ ឧដ្ឋិតទន្តានំ បតិតត្តា បុន ឧដ្ឋិតទន្តា ទិជា, តេ ច ទន្តា។ ព្យាករណញ្ច ហេដ្ឋា និទានកថាយំ វុត្តមេវ។

អដ្ឋមាបទានំ ឧត្តានមេវាតិ។

១៧១. នវមាបទានេ **តទាហំ មាណវោ អាសិ**ន្តិ យទា សុមេធបណ្ឌិតោ ទីបង្ករភគវតោ សន្តិកា ព្យាករណំ លភិ, តទា អហំ មេឃោ នាម ព្រាហ្មណមាណវោ ហុត្វា សុមេធតាបសេន សហ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា សិក្ខាបទេសុ សិក្ខិតោ កេនចិ បាបសហាយេន សំសគ្គោ សំសគ្គទោសេន បាបវិតក្កាទិវសំ គតោ មាតុឃាតកម្មវសេន នរកេ អគ្គិជាលាទិទុក្ខមនុភវិត្វា តតោ ចុតោ សមុទ្ទេ តិមិង្គលមហាមច្ឆោ ហុត្វា និព្ពត្តោ, សមុទ្ទមជ្ឈេ គច្ឆន្តំ មហានាវំ គិលិតុកាមោ គតោ។ ទិស្វា មំ វាណិជា ភីតា “អហោ គោតមោ ភគវា”តិ សទ្ទមកំសុ។ អថ មហាមច្ឆោ បុព្ពវាសនាវសេន ពុទ្ធគារវំ ឧប្បាទេត្វា តតោ ចុតោ សាវត្ថិយំ វិភវសម្បន្នេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តោ សទ្ធោ បសន្នោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បព្ពជិត្វា សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិត្វា ទិវសស្ស តិក្ខត្តុំ ឧបដ្ឋានំ គន្ត្វា សរមានោ វន្ទតិ។ តទា ភគវា “ចិរំ ធម្មរុចី”តិ មំ អាហ។

១៨៤. អថ សោ ថេរោ “សុចិរំ សតបុញ្ញលក្ខណ”ន្តិអាទីហិ គាថាហិ ថោមេសិ។ ភន្តេ, សតបុញ្ញលក្ខណធរ គោតម។ **បតិបុព្ពេន វិសុទ្ធបច្ចយ**ន្តិ បុព្ពេ ទីបង្ករបាទមូលេ បរិបុណ្ណបារមីបច្ចយសម្ភារោ សុដ្ឋុ ចិរំ កាលំ មយា ន ទិដ្ឋោ អសីតិ អត្ថោ។ **អហមជ្ជសុបេក្ខន**ន្តិ អជ្ជ ឥមស្មិំ ទិវសេ អហំ សុបេក្ខនំ សុន្ទរទស្សនំ, សុន្ទរទិដ្ឋំ វា **និរុបមំ វិគ្គហំ** ឧបមារហិតសរីរំ គោតមំ **វត** ឯកន្តេន **បស្សាមិ** ទក្ខាមីតិ អត្ថោ។

១៨៥-១៨៦. **សុចិរំ វិហតតមោ មយា**តិ វិសេសេន ហតតមោ វិទ្ធំសិតមោហោ ត្វំ មយាបិ សុដ្ឋុ ចិរំ ថោមិតោតិ អត្ថោ។ **សុចិរក្ខេន នទី វិសោសិតា**តិ ឯសា តណ្ហានទី សុន្ទររក្ខេន គោបនេន វិសេសេន សោសិតា, អភព្ពុប្បត្តិកតា តយាតិ អត្ថោ។ **សុចិរំ អមលំ វិសោធិត**ន្តិ សុដ្ឋុ ចិរំ ទីឃេន អទ្ធុនា អមលំ និព្ពានំ វិសេសេន សោធិតំ, សុដ្ឋុ កតំ អធិគតំ តយាតិ អត្ថោ។ **នយនំ ញាណមយំ មហាមុនេ។ ចិរកាលសមង្គិតោ**តិ មហាមុនេ មហាសមណ ញាណមយំ នយនំ ទិព្ពចក្ខុំ ចិរកាលំ សមធិគតោ សម្បត្តោ ត្វន្តិ អត្ថោ។ **អវិនដ្ឋោ បុនរន្តរ**ន្តិ អហំ បុន អន្តរំ អន្តរាភវេ មជ្ឈេ បរិនដ្ឋោ បរិហីនោ អហោសិន្តិ អត្ថោ។ **បុនរជ្ជសមាគតោ តយា**តិ អជ្ជ ឥមស្មិំ កាលេ តយា សទ្ធិំ បុនបិ សមាគតោ ឯកីភូតោ សហ វសាមីតិ អត្ថោ។ **ន ហិ នស្សន្តិ កតានិ គោតមា**តិ គោតម សព្ពញ្ញុពុទ្ធ, តយា សទ្ធិំ កតានិ សមាគមាទីនិ ន ហិ នស្សន្តិ យាវ ខន្ធបរិនិព្ពានា ន វិនា ភវិស្សន្តីតិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានមេវាតិ។

ធម្មរុចិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

ទសមាបទានំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

ឯកូនបញ្ញាសមវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

៥០-៥៣. កិង្កណិបុប្ផាទិវគ្គោ

១-៤០. កិង្កណិបុប្ផិយត្ថេរអបទានាទិវណ្ណនា

បញ្ញាសមវគ្គេ ច ឯកបញ្ញាសមវគ្គេ ច ទ្វេបញ្ញាសមវគ្គេ ច តេបញ្ញាសមវគ្គេ ច សព្ពានិ អបទានានិ ឧត្តានានេវាតិ។

៥៤. កច្ចាយនវគ្គោ

១. មហាកច្ចាយនត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ចតុបញ្ញាសមវគ្គេ បឋមាបទានេ **បទុមុត្តរោ នាម ជិនោ**តិអាទិកំ អាយស្មតោ មហាកច្ចាយនត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ គហបតិមហាសាលកុលេ និព្ពត្តិត្វា វុទ្ធិប្បត្តោ ឯកទិវសំ សត្ថុ សន្តិកេ ធម្មំ សុណន្តោ សត្ថារា សំខិត្តេន ភាសិតស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ វិភជន្តានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបិយមានំ ឯកំ ភិក្ខុំ ទិស្វា សយម្បិ តំ ឋានន្តរំ បត្ថេន្តោ បណិធានំ កត្វា ទានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ សុមេធស្ស ភគវតោ កាលេ វិជ្ជាធរោ ហុត្វា អាកាសេន គច្ឆន្តោ ឯកស្មិំ វនសណ្ឌេ និសិន្នំ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ កណិការបុប្ផេហិ បូជំ អកាសិ។

សោ តេន បុញ្ញេន អបរាបរំ សុគតីសុយេវ បរិវត្តេន្តោ កស្សបទសពលស្ស កាលេ ពារាណសិយំ កុលគេហេ និព្ពត្តិត្វា បរិនិព្ពុតេ ភគវតិ សុវណ្ណចេតិយកម្មដ្ឋានេ សតសហស្សគ្ឃនិកាយ សុវណ្ណិដ្ឋកាយ បូជំ កត្វា “តមស្ស និស្សន្ទេន និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ សរីរំ មេ សុវណ្ណវណ្ណំ ហោតូ”តិ បត្ថនំ អកាសិ។ តតោ យាវជីវំ កុសលកម្មំ កត្វា ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ឧជ្ជេនិយំ រញ្ញោ ចណ្ឌបជ្ជោតស្ស បុរោហិតគេហេ និព្ពត្តិ, តស្ស នាមគ្គហណទិវសេ មាតា “មយ្ហំ បុត្តោ សុវណ្ណវណ្ណោ, អត្តនោ នាមំ គហេត្វា អាគតោ”តិ **កញ្ចនមាណវោ**ត្វេវ នាមំ អកាសិ។ សោ វុទ្ធិមន្វាយ តយោ វេទេ ឧគ្គណ្ហិត្វា បិតុ អច្ចយេន បុរោហិតដ្ឋានំ លភិ។ សោ គោត្តវសេន **កច្ចាយនោ**តិ បញ្ញាយិត្ថ។ អថ រាជា ចណ្ឌបជ្ជោតោ ពុទ្ធុប្បាទំ សុត្វា, “អាចរិយ, តុម្ហេ តត្ថ គន្ត្វា សត្ថារំ ឥធានេថា”តិ បេសេសិ។ សោ អត្តដ្ឋមោ សត្ថុ សន្តិកំ ឧបគតោ តស្ស សត្ថា ធម្មំ ទេសេសិ, ទេសនាបរិយោសានេ សត្តហិ ជនេហិ សទ្ធិំ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តេ បតិដ្ឋាសិ។

១. សោ ឯវំ បត្តអរហត្តផលោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរោ នាម ជិនោ**តិអាទិមាហ។ តំ ហេដ្ឋា វុត្តត្ថមេវ។ អថ សត្ថា “ឯថ, ភិក្ខវោ”តិ ហត្ថំ បសារេសិ។ តេ តាវទេវ ទ្វង្គុលមត្តកេសមស្សុឥទ្ធិមយបត្តចីវរធរា វស្សសដ្ឋិកត្ថេរា វិយ អហេសុំ។ ឯវំ ថេរោ សទត្ថំ និប្ផាទេត្វា, “ភន្តេ, រាជា បជ្ជោតោ តុម្ហាកំ បាទេ វន្ទិតុំ ធម្មញ្ច សោតុំ ឥច្ឆតី”តិ អារោចេសិ។ សត្ថា “ត្វំយេវ, កច្ចាន, តត្ថ គច្ឆ, តយិ គតេ រាជា បសីទិស្សតី”តិ អាហ។ ថេរោ សត្ថុ អាណាយ អត្តដ្ឋមោ តត្ថ គន្ត្វា រាជានំ បសាទេត្វា អវន្តីសុ សាសនំ បតិដ្ឋាបេត្វា បុន សត្ថុ សន្តិកមេវ អាគតោ។ អត្តនោ បុព្ពបត្ថនាវសេន កច្ចាយនប្បករណំ មហានិរុត្តិប្បករណំ នេត្តិប្បករណន្តិ បករណត្តយំ សង្ឃមជ្ឈេ ព្យាកាសិ។ អថ សន្តុដ្ឋេន ភគវតា “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ សំខិត្តេន ភាសិតស្ស វិត្ថារេន អត្ថំ វិភជន្តានំ យទិទំ មហាកច្ចានោ”តិ (អ. និ. ១.១៨៨, ១៩៧) ឯតទគ្គដ្ឋានេ ឋបិតោ អគ្គផលសុខេន វិហាសីតិ។

មហាកច្ចាយនត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

២. វក្កលិត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ទុតិយាបទានេ **ឥតោ សតសហស្សម្ហិ**តិអាទិកំ អាយស្មតោ វក្កលិត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ ថេរោ បុរិមជិនវរេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ហំសវតីនគរេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ សត្ថុ សន្តិកំ គច្ឆន្តេហិ ឧបាសកេហិ សទ្ធិំ វិហារំ គន្ត្វា បរិសបរិយន្តេ ឋិតោ ធម្មំ សុណន្តោ សត្ថារា ឯកំ ភិក្ខុំ សទ្ធាធិមុត្តានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបិតំ ទិស្វា សយម្បិ តំ ឋានន្តរំ បត្ថេន្តោ សត្តាហំ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ ទត្វា បណិធានំ អកាសិ។ សត្ថា តស្ស អនន្តរាយំ ទិស្វា ព្យាករិ។

សោ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ អម្ហាកំ ភគវតោ កាលេ សាវត្ថិយំ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិ, តស្ស **វក្កលី**តិ នាមំ ករិំសុ។ តត្ថ **កលី**តិ អបរាជតិលកាឡកាទិទោសស្ស អធិវចនំ។ និទ្ធន្តសុវណ្ណបិណ្ឌសទិសតាយ អបគតោ ព្យបគតោ កលិ ទោសោ អស្សាតិ វ-ការាគមំ កត្វា វក្កលីតិ វុច្ចតិ។ សោ វុទ្ធិប្បត្តោ តយោ វេទេ ឧគ្គណ្ហិត្វា ព្រាហ្មណសិប្បេសុ និប្ផត្តឹ គតោ, សត្ថារំ ទិស្វា រូបកាយសម្បត្តិទស្សនេន អតិត្តោ សត្ថារា សទ្ធិំយេវ វិចរតិ។ “អគារមជ្ឈេ វសន្តោ និច្ចកាលំ សត្ថុ ទស្សនំ ន លភិស្សាមី”តិ សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា ឋបេត្វា ភោជនកាលំ សរីរកិច្ចកាលញ្ច សេសកាលេ យត្ថ ឋិតេន សក្កា ទសពលំ បស្សិតុំ, តត្ថ ឋិតោ អញ្ញំ កិច្ចំ បហាយ

ភគវន្តំ ឱលោកេន្តោយេវ វិហរតិ។ សត្ថា តស្ស ញាណបរិបាកំ អាគមេន្តោ ពហុកាលំ តស្មឹ រូបទស្សនេនេវ វិចរន្តេ កិញ្ចិ អវត្វា បុនេកទិវសំ – “កឹ តេ, វក្កលិ, ឥមិនា បូតិកាយេន ទិដ្ឋេន? យោ ខោ, វក្កលិ, ធម្មំ បស្សតិ, សោ មំ បស្សតិ; យោ មំ បស្សតិ, សោ ធម្មំ បស្សតិ។ ធម្មញ្ហិ, វក្កលិ, បស្សន្តោ មំ បស្សតី”តិ (សំ. និ. ៣.៨៧) អាហ។ សត្ថរិ ឯវំ វទន្តេបិ ថេរោ សត្ថុ ទស្សនំ បហាយ អញ្ញត្ថ គន្តុំ ន សក្កោតិ។ តតោ សត្ថា, “នាយំ ភិក្ខុ សំវេគំ អលភិត្វា ពុជ្ឈិស្សតី”តិ វស្សូបនាយិកទិវសេ – “អបេហិ, វក្កលី”តិ ថេរំ បណាមេសិ។ សោ សត្ថារា បណាមិតោ សត្ថុ សម្មុខេ ឋាតុំ អសក្កោន្តោ – “កឹ មយ្ហំ ជីវិតេន, យោហំ សត្ថារំ ទដ្ឋុំ ន លភាមី”តិ គិជ្ឈកូដេ បព្ពតេ បបាតដ្ឋានំ អភិរុហិ? សត្ថា តស្ស តំ បវត្តិំ ញត្វា – “អយំ ភិក្ខុ មម សន្តិកា អស្សាសំ អលភន្តោ មគ្គផលានំ ឧបនិស្សយំ នាសេយ្យា”តិ អត្តានំ ទស្សេត្វា ឱភាសំ វិស្សជ្ជេន្តោ –

> “បាមោជ្ជពហុលោ ភិក្ខុ, បសន្នោ ពុទ្ធសាសនេ;
> អធិគច្ឆេ បទំ សន្តំ, សង្ខារូបសមំ សុខ”ន្តិ។ (ធ. ប. ៣៨១) –

គាថំ វត្វា “ឯហិ, វក្កលី”តិ (ធ. ប. អដ្ឋ. ២.៣៨១) ហត្ថំ បសារេសិ។ ថេរោ “ទសពលោ មេ ទិដ្ឋោ, ‘ឯហី’តិ អវ្ហាយនម្បិ លទ្ធ”ន្តិ ពលវបីតិសោមនស្សំ ឧប្បាទេត្វា “កុតោ គច្ឆាមី”តិ អត្តនោ គមនភាវំ អជានិត្វាវ សត្ថុ សម្មុខេ អាកាសេ បក្ខន្ទិត្វា បឋមេន បាទេន បព្ពតេ ឋិតោយេវ សត្ថារា វុត្តគាថាយោ អាវជ្ជេន្តោ អាកាសេយេវ បីតឹ វិក្ខម្ភេត្វា សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណីតិ អង្គុត្តរដ្ឋកថាយំ (អ. និ. អដ្ឋ. ១.១.២០៨) ធម្មបទវណ្ណនាយញ្ច (ធ. ប. អដ្ឋ. ២.៣៨១ វក្កលិត្ថេរវត្ថុ) អាគតំ។

ឥធ បន ឯវំ វេទិតព្ពំ – “កឹ តេ, វក្កលី”តិអាទិនា សត្ថារា ឱវទិតោ គិជ្ឈកូដេ វិហរន្តោ វិបស្សនំ បដ្ឋបេសិ, តស្ស សទ្ធាយ ពលវភាវតោ ឯវ វិបស្សនា វីថឹ ន ឱតរតិ? ភគវា តំ ញត្វា កម្មដ្ឋានំ សោធេត្វា អទាសិ។ សោ បុន វិបស្សនំ មត្ថកំ បាបេតុំ នាសក្ខិយេវ។ អថស្ស អាហារវេកល្លេន វាតាពាធោ ឧប្បជ្ជិ, តំ វាតាពាធេន បីឡិយមានំ ញត្វា ភគវា តត្ថ គន្ត្វា បុច្ឆន្តោ –

> “វាតរោគាភិនីតោ ត្វំ, វិហរំ កាននេ វនេ;
> បវិទ្ធគោចរេ លូខេ, កថំ ភិក្ខុ ករិស្សសី”តិ។ (ថេរគា. ៣៥០) –

អាហ។ តំ សុត្វា ថេរោ –

> “បីតិសុខេន វិបុលេន, ផរមានោ សមុស្សយំ;
> លូខម្បិ អភិសម្ភោន្តោ, វិហរិស្សាមិ កាននេ។
>
> “ភាវេន្តោ សតិបដ្ឋានេ, ឥន្ទ្រិយានិ ពលានិ ច;
> ពោជ្ឈង្គានិ ច ភាវេន្តោ, វិហរិស្សាមិ កាននេ។
>
> “អារទ្ធវីរិយេ បហិតត្តេ, និច្ចំ ទឡ្ហបរក្កមេ;
> សមគ្គេ សហិតេ ទិស្វា, វិហរិស្សាមិ កាននេ។
>
> “អនុស្សរន្តោ សម្ពុទ្ធំ, អគ្គំ ទន្តំ សមាហិតំ;
> អតន្ទិតោ រត្តិន្ទិវំ, វិហរិស្សាមិ កាននេ”តិ។ (ថេរគា. ៣៥១-៣៥៤) –

ចតស្សោ គាថាយោ អភាសិ។ តាសំ អត្ថោ ថេរគាថាវណ្ណនាយំ (ថេរគា. អដ្ឋ. ២.៣៥១-៣៥៤) វុត្តោយេវ។ ឯវំ ថេរោ វិបស្សនំ ឧស្សុក្កាបេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។

២៨. សោ អរហត្តំ បត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ឥតោ សតសហស្សម្ហី**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឥតោ**តិ កកុសន្ធាទីនំ ឧប្បន្នភទ្ទកប្បតោ ហេដ្ឋា កប្បសតសហស្សមត្ថកេតិ អត្ថោ។

២៩. **បទុមាការវទនោ**តិ សុបុប្ផិតបទុមសស្សិរិកមុខោ។ **បទុមបត្តក្ខោ**តិ សេតបទុមបុប្ផបណ្ណសទិសអក្ខីតិ អត្ថោ។

៣០. **បទុមុត្តរគន្ធោវា**តិ បទុមគន្ធមុខោតិ អត្ថោ។

៣១. អន្ធានំ នយនូបមោតិ ចក្ខុវិរហិតានំ សត្តានំ នយនសទិសោ, ធម្មទេសនាយ សព្ពសត្តានំ បញ្ញា
ចក្ខាទិចក្ខុទាយកោតិ អត្ថោ។ **សន្តវេសោ**តិ សន្តសភាវោ សន្តឥរិយាបថោ។ **គុណនិធី**តិ គុណានំ និធិ, សព្ព
គុណគណានំ និធានដ្ឋានភូតោតិ អត្ថោ។ **ករុណាមតិអាករោ**តិ សាធូនំ ចិត្តកម្បនសង្ខាតាយ ករុណាយ ច
អត្ថានត្ថមិននបរិច្ឆិន្ទមតិយា ច អាករោ អាធារភូតោ។

៣២. ព្រហ្មាសុរសុរច្ចិតោតិ ព្រហ្មេហិ ច អសុរេហិ ច ទេវេហិ ច អច្ចិតោ បូជិតោតិ អត្ថោ។

៣៣. មធុរេន រុតេន ចាតិ ករវីករុតមធុរេន សទ្ទេន សកលំ ជនំ រញ្ជយន្តីតិ សម្ពន្ធោ។ **សន្ថវី សាវកំ សក**ន្តិ
អត្តនោ សាវកំ មធុរធម្មទេសនាយ សន្ថវី, ថុតី អកាសីតិ អត្ថោ។

៣៤. សទ្ធាធិមុត្តោតិ សទ្ទហនសទ្ធាយ សាសនេ អធិមុត្តោ បតិដ្ឋិតោតិ អត្ថោ។ **មម ទស្សនលាលសោ**តិ
មយ្ហំ ទស្សនេ ព្យាវដោ តប្បរោ។

៣៥. តំ ឋានមភិរោចយិន្តិ តំ សទ្ធាធិមុត្តដ្ឋានន្តរំ អភិរោចយី, ឥច្ឆី បត្ថេសិន្តិ អត្ថោ។

៤០. បីតមដ្ឋនិវាសនន្តិ សិលិដ្ឋសុវណ្ណវណ្ណវត្ថេ និវត្ថន្តិ អត្ថោ។ **ហេមយញ្ញោបចិតង្គ**ន្តិ សុវណ្ណបា
មង្គលក្កិតគត្តន្តិ អត្ថោ។

៤៧-៤៨. នោនីតសុខុមាលំ មន្តិ នវនីតមិវ មុទុតលុណហត្ថបាទំ។ **ជាតបល្លវកោមល**ន្តិ អសោក
បល្លវបត្តកោមលមិវ មុទុកន្តិ អត្ថោ។ **បិសាចីភយតជ្ជិតា**តិ តទា ឯវំភូតំ កុមារំ មំ អញ្ញា បិសាចី ឯកា រក្ខសី
ភយេន តជ្ជេសិ ភីសាបេសីតិ អត្ថោ។ តទា **មហេសិស្ស** សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស បាទមូលេ មំ **សាយេសុំ** និបជ្ជាបេសុំ។
ទីនមានសា ភីតចិត្តា មម មាតាបិតរោ **ឥមំ** ទារកំ តេ ទទាម, ឥមស្ស **សរណំ** បតិដ្ឋា ហោតុ នាថ នាយកាតិ
សម្ពន្ធោ។

៤៩. តទា បដិគ្គហិ សោ មន្តិ សោ ភគវា តទា តស្មឹ មម មាតុយា ទិន្នកាលេ **ជាលិនា** ជាលយុត្តេន
សង្ខាលកេន ចក្កលក្ខណាទីហិ លក្ខិតេន **មុទុកោមលបាណិនា** មុទុកេន វិសុទ្ធេន ហត្ថតលេន មំ អគ្គហេសីតិ
អត្ថោ។

៥២. សព្ពបារមិសម្ភូតន្តិ សព្ពេហិ ទានបារមិតាទីហិ សម្ភូតំ ជាតំ។ **នីលក្ខិនយនំ វរំ** បុញ្ញសម្ភារជំ
ឧត្តមនីលអក្ខិវន្តំ។ **សព្ពសុភាកិណ្ណំ** សព្ពេន សុភេន វណ្ណេន សណ្ឋានេន អាកិណ្ណំ គហនីភូតំ **រូបំ** ភគវតោ ហត្ថ
បាទសីសាទិរូបំ ទិស្វាតិ អត្ថោ, តិត្តឹ អបត្តោ វិហរាមិ អហន្តិ សម្ពន្ធោ។

៦១. តទា មំ ចរណន្តគោតិ តស្មឹ មយ្ហំ អរហត្តំ បត្តកាលេ សីលាទិបន្នរសន្នំ ចរណធម្មានំ អន្តគោ,
បរិយោសានប្បត្តោ បរិបូរការីតិ អត្ថោ។ “មរណន្តគោ”តិបិ បាឋោ។ តស្ស មរណស្ស អន្តំ និព្ពានំ បត្តោតិ
អត្ថោ។ សទ្ធាធិមុត្តានំ អគ្គំ បញ្ញាបេសីតិ សម្ពន្ធោ។ អថ សត្ថា ភិក្ខុសង្ឃមជ្ឈេ និសិន្នោ “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម
សាវកានំ សទ្ធាធិមុត្តានំ យទិទំ, វក្កលី”តិ (អ. និ. ១.១៩៨, ២០៨) មំ ឯតទគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ វុត្តំ ហោតិ។
សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

វក្កលិត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៣. មហាកប្បិនត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បទុមុត្តរោ នាម ជិនោតិអាទិកំ អាយស្មតោ កប្បិនត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ
តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ហំសវតីនគរេ កុលគេហេ
និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្វា សត្ថុ សន្តិកេ ធម្មទេសនំ សុណន្តោ សត្ថារា ឯកំ ភិក្ខុំ ឱវាទកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបិតំ ទិស្វា
អធិការកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។

សោ តត្ថ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ពារាណសិតោ អវិទូរេ ឯកស្មឹ បេសការគាមេ ជេដ្ឋ
បេសការគេហេ និព្ពត្តោ តទា សហស្សមត្តា បច្ចេកពុទ្ធា ហិមវន្តេ អដ្ឋ មាសេ វសិត្វា វស្សិកេ ចត្តារោ មាសេ
ជនបទេ វសន្តិ។ តេ ឯកវារំ ពារាណសិយា អវិទូរេ ឱតរិត្វា “សេនាសនំ ករណត្ថាយ ហត្ថកម្មំ យាចថា”តិ រញ្ញោ
សន្តិកំ អដ្ឋ បច្ចេកពុទ្ធេ បហិណឹសុ។ តទា បន រញ្ញោ វប្បមង្គលំ អហោសិ។ សោ “បច្ចេកពុទ្ធា កិរ អាគតា”តិ សុ

ត្វា និក្ខមិត្វា អាគតការណំ បុច្ឆិត្វា “អជ្ជ, ភន្តេ, ឱកាសោ នត្ថិ ស្វេ អម្ហាកំ វប្បមង្គលំ , តតិយទិវសេ ករិស្សាមា”តិ វត្វា បច្ចេកពុទ្ធេ អនិមន្តេត្វាវ បាវិសិ។ បច្ចេកពុទ្ធា “អញ្ញំ គាមំ បវិសិស្សាមា”តិ បក្កមឹសុ។

តស្មឹ សមយេ ជេដ្ឋបេសការស្ស ភរិយា កេនចិទេវ ករណីយេន ពារាណសី គច្ឆន្តី តេ បច្ចេកពុទ្ធេ ទិស្វា វន្ទិត្វា, “កឹ, ភន្តេ, អវេលាយ អយ្យា អាគតា”តិ បុច្ឆិ។ តេ អាទិតោ បដ្ឋាយ កថេសុំ។ តំ សុត្វា សទ្ធាសម្បន្នា ពុទ្ធិសម្បន្នា ឥត្ថី “ស្វេ, ភន្តេ, អម្ហាកំ ភិក្ខំ គណ្ហថា”តិ និមន្តេសិ។ “ពហុកា មយំ, ភគិនី”តិ។ “កិត្តកា, ភន្តេ”តិ? “សហស្សមត្តា, ភគិនី”តិ។ “ភន្តេ, ឥមស្មឹ នោ គាមេ សហស្សមត្តា វសិម្ហា, ឯកេកោ ឯកេកស្ស ភិក្ខំ ទស្សតិ, ភិក្ខំ អធិវាសេថ, អហមេវ វោ វសនដ្ឋានំ ការាបេស្សាមី”តិ អាហ។ បច្ចេកពុទ្ធា អធិវាសេសុំ។

សា គាមំ បវិសិត្វា ឧគ្ឃោសេសិ – “អម្មតាតា, អហំ សហស្សមត្តេ បច្ចេកពុទ្ធេ ទិស្វា និមន្តេសឹ, អយ្យានំ និសីទនដ្ឋានំ សំវិទហថ, យាគុភត្តាទីនិ សម្បាទេថា”តិ គាមមជ្ឈេ មណ្ឌបំ ការាបេត្វា អាសនានិ បញ្ញាបេត្វា បុនទិវសេ បច្ចេកពុទ្ធេ និសីទាបេត្វា បណីតេន ខាទនីយេន ភោជនីយេន បរិវិសិត្វា ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ តស្មឹ គាមេ សព្ពា ឥត្ថិយោ អាទាយ តាហិ សទ្ធឹ បច្ចេកពុទ្ធេ វន្ទិត្វា តេមាសំ វសនត្ថាយ បដិញ្ញំ គណ្ហិត្វា បុន គាមេ ឧគ្ឃោសេសិ – “អម្មតាតា, ឯកេកកុលតោ ឯកេកបុរិសោ វាសិផរសុអាទីនិ គហេត្វា អរញ្ញំ បវិសិត្វា ទព្ពសម្ភារេ អាហរិត្វា អយ្យានំ វសនដ្ឋានំ ករោតូ”តិ។ គាមវាសិនោ តស្សាយេវ វចនំ សុត្វា ឯកេកោ ឯកេកំ កត្វា សទ្ធឹ រត្តិទិវាដ្ឋានេហិ បណ្ណសាលសហស្សំ និដ្ឋាបេត្វា អត្តនោ អត្តនោ បណ្ណសាលាយំ ឧបគតំ បច្ចេកពុទ្ធំ “អហំ សក្កច្ចំ ឧបដ្ឋហិស្សាមិ, អហំ សក្កច្ចំ ឧបដ្ឋហិស្សាមី”តិ វត្វា ឧបដ្ឋហឹសុ។ សា វស្សំវុដ្ឋកាលេ “អត្តនោ អត្តនោ បណ្ណសាលាយ វស្សំវុដ្ឋានំ បច្ចេកពុទ្ធានំ ចីវរសាដកេ សជ្ជេថា”តិ សមាទបេត្វា ឯកេកស្ស សហស្ស សហស្សមូលំ ចីវរំ ទាបេសិ។ បច្ចេកពុទ្ធា វុដ្ឋវស្សា អនុមោទនំ កត្វា បក្កមឹសុ។ គាមវាសិនោបិ ឥទំ បុញ្ញកម្មំ កត្វា តតោ ចុតោ តាវតឹសទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា គណទេវតា នាម អហេសុំ។

តេ តត្ថ ទិព្ពសម្បត្តឹ អនុភវិត្វា កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ កុដុម្ពិកគេហេសុ និព្ពត្តឹសុ។ បុព្ពេ ជេដ្ឋកបេសការោ ជេដ្ឋកកុដុម្ពិកស្ស បុត្តោ អហោសិ។ ភរិយាបិស្ស ឯកស្ស ជេដ្ឋកកុដុម្ពិកស្ស ធីតា អហោសិ។ សេសានំ ភរិយាយោ សេសកុដុម្ពិកានំ ធីតរោ អហេសុំ, តា សព្ពាបិ វយប្បត្តា បរកុលំ គច្ឆន្តិយោ តេសំ តេសំយេវ គេហានិ អគមំសុ។ អថេកទិវសំ វិហារេ ធម្មស្សវនេ សង្ឃុដ្ឋេ “សត្ថា ធម្មំ ទេសេស្សតី”តិ សុត្វា តេ សព្ពេបិ កុដុម្ពិកា “ធម្មំ សោស្សាមា”តិ ភរិយាហិ សទ្ធឹ វិហារំ អគមំសុ។ តេសំ វិហារមជ្ឈំ បវិដ្ឋក្ខណេ វស្សំ វស្សិ។ យេសំ កុលូបកា វា ញាតិសាមណេរាទយោ វា អត្ថិ, តេ តេសំ បរិវេណាទីនិ បវិសឹសុ។ តេ បន តថារូបានំ នត្ថិតាយ កត្ថចិ បវិសិតុំ អវិសហន្តា វិហារមជ្ឈេយេវ អដ្ឋំសុ។ អថ នេ ជេដ្ឋកកុដុម្ពិកោ អាហ – “បស្សថ, ភោ, អម្ហាកំ វិប្បការំ, កុលបុត្តេហិ នាម ឯត្តកេន លជ្ជិតុំ យុត្ត”ន្តិ។ “អយ្យ, កឹ ករោមា”តិ? “មយំ វិស្សាសិកដ្ឋានស្ស អភាវេន ឥមំ វិប្បការំ បត្តា, សព្ពេ ធនំ សំហរិត្វា បរិវេណំ ករិស្សាមា”តិ។ “សាធុ, អយ្យា”តិ ជេដ្ឋកោ សហស្សំ អទាសិ។ សេសា បញ្ច បញ្ច សតានិ។ ឥត្ថិយោ អឌ្ឍតេយ្យានិ អឌ្ឍតេយ្យានិ សតានិ។ តេ តំ ធនំ អាហរិត្វា សហស្សកូដាគារបរិវារំ សត្ថុ វសនត្ថាយ មហាបរិវេណំ នាម ការាបេសុំ។ នវកម្មស្ស មហន្តតាយ ធនេ អប្បហោន្តេ បុព្ពេ ទិន្នធនតោ បុន ឧបឌ្ឍុបឌ្ឍំ អទំសុ។ និដ្ឋិតេ បរិវេណេ វិហារមហំ ករោន្តា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស សត្តាហំ មហាទានំ ទត្វា វីសតិយា ភិក្ខុសហស្សានំ ចីវរានិ សជ្ជយឹសុ។

ជេដ្ឋកកុដុម្ពិកស្ស បន ភរិយា អត្តនោ បញ្ញាយ ឋិតា អហំ តេហិ សមកំ អកត្វា អតិរេកតរំ កត្វា “សត្ថារំ បូជេស្សាមី”តិ អនោជបុប្ផវណ្ណេន សហស្សមូលេន សាដកេន សទ្ធឹ អនោជបុប្ផចង្កោដកំ គហេត្វា សត្ថារំ អនោជបុប្ផេហិ បូជេត្វា តំ សាដកំ សត្ថុ បាទមូលេ ឋបេត្វា, “ភន្តេ, និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ អនោជបុប្ផវណ្ណំយេវ មេ សរីរំ ហោតុ, អនោជាត្វេវ ច នាមំ ហោតូ”តិ បត្ថនំ អកាសិ។ សត្ថា “ឯវំ ហោតូ”តិ អនុមោទនំ អកាសិ។ តេ សព្ពេបិ យាវតាយុកំ ឋត្វា តតោ ចុតា ទេវលោកេ និព្ពត្តឹសុ។ តេ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ ទេវលោកា ចវិត្វា ជេដ្ឋកោ កុក្កុដវតីនគរេ រាជកុលេ និព្ពត្តិត្វា វិញ្ញុតំ បត្តោ មហាកប្បិនរាជា នាម អហោសិ។ សេសា អមច្ចកុលេសុ និព្ពត្តឹសុ។ ជេដ្ឋកស្ស ភរិយា មទ្ទរដ្ឋេ សាកលនគរេ រាជកុលេ និព្ពត្តិ អនោជបុប្ផវណ្ណមេវស្សា សរីរំ អហោសិ, តេន **អនោជា**ត្វេវស្សា នាមំ អកំសុ, សា វយប្បត្តា មហាកប្បិនរញ្ញោ គេហំ គន្ត្វា **អនោជាទេវី**តិ បាកដា អហោសិ។

សេសិត្ថិយោបិ អមច្ចកុលេសុ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តា តេសំយេវ អមច្ចបុត្តានំ គេហានិ អគមំសុ។ តេ សព្ពេបិ រញ្ញោ សម្បត្តិសទិសំ សម្បត្តឹ អនុភវឹសុ។ យទា ហិ រាជា អលង្ការបដិមណ្ឌិតោ ហត្ថឹ អភិរុហិត្វា វិចរតិ, តទាបិ តេ តថេវ វិចរន្តិ។ តស្មឹ អស្សេន វា រថេន វា វិចរន្តេ តេបិ តថេវ វិចរន្តិ។ ឯវំ តេ ឯកតោ ហុត្វា កតានំ បុញ្ញានំ ពលេន ឯកតោវ សម្បត្តឹ អនុភវឹសុ។ រញ្ញោ បន វាលោ, វាលវាហនោ, បុប្ផោ, បុប្ផវាហនោ, សុបត្តោតិ បញ្ចេវ អស្សា ហោន្តិ។ តេសុ រាជា សុបត្តំ អស្សំ សយំ អារោហតិ, ឥតរេ ចត្តារោ អស្សេ អស្សារោហានំ

សាសនាហរណត្ថាយ អទាសិ។ រាជា តេ បាតោវ ភោជេត្វា “គច្ឆថ , ភណេ, ទ្វេ វា តីណិ វា យោជនានិ អាហិណ្ឌិត្វា ពុទ្ធស្ស វា ធម្មស្ស វា សង្ឃស្ស វា ឧប្បន្នភាវំ សុត្វា មយ្ហំ សុខសាសនំ អារោចេថា”តិ បេសេសិ។ តេ ចតូហិ ទ្វារេហិ និក្ខមិត្វា ទ្វេ តីណិ យោជនានិ អាហិណ្ឌិត្វា កិញ្ចិ សាសនំ អលភិត្វាវ បច្ចាគមឹសុ។

អថេកទិវសំ រាជា សុបត្តំ អារុហិត្វា អមច្ចសហស្សបរិវុតោ ឧយ្យានំ គច្ឆន្តោ កិលន្តរូបេ បញ្ចសតមត្តេ វាណិជកេ នគរំ បវិសន្តេ ទិស្វា “ឥមេ អទ្ធានកិលន្តា, អទ្ធា ឥមេសំ សន្តិកា ឯកំ ភទ្ទកំ សាសនំ សោស្សាមី”តិ តេ បក្កោសាបេត្វា “កុតោ អាគតត្ថា”តិ បុច្ឆិ។ “អត្ថិ, ទេវ, ឥតោ វីសតិយោជនសតមត្ថកេ សាវត្ថិ នាម នគរំ, តតោ អាគតម្ហា”តិ។ “អត្ថិ បន វោ ទេសេ កិញ្ចិ សាសនំ ឧប្បន្ន”ន្តិ។ “ទេវ, អញ្ញំ កិញ្ចិ នត្ថិ, សម្មាសម្ពុទ្ធោ ឧប្បន្នោ”តិ។ រាជា តាវទេវ ពលវបីតិយា ផុដ្ឋសរីរោ កិញ្ចិ សល្លក្ខេតុំ អសក្កោន្តោ មុហុត្តំ វីតិនាមេត្វា បន, “តាតា, កឹ វទេថា”តិ បុច្ឆិ។ “ពុទ្ធោ, ទេវ, ឧប្បន្នោ”តិ។ រាជា ទុតិយម្បិ តតិយម្បិ តថេវ វីតិនាមេត្វា ចតុត្ថវារេ “កឹ វទេថ, តាតា”តិ បុច្ឆិត្វា “ពុទ្ធោ ឧប្បន្នោ”តិ វុត្តេ, “តាតា, សុខសាសនសវនាយ សតសហស្សំ វោ ទម្មី”តិ វត្វា “អបរម្បិ កិញ្ចិ សាសនំ អត្ថិ, តាតា”តិ បុច្ឆិ។ “អត្ថិ, ទេវ, ធម្មោ ឧប្បន្នោ”តិ។ រាជា តម្បិ សុត្វា បុរិមនយេនេវ តយោ វារេ វីតិនាមេត្វា ចតុត្ថវារេ “ធម្មោ ឧប្បន្នោ”តិ វុត្តេ – “ឥធាបិ វោ សតសហស្សំ ទម្មី”តិ វត្វា “អបរម្បិ កិញ្ចិ សាសនំ អត្ថិ, តាតា”តិ បុច្ឆិ។ “អត្ថិ, ទេវ, សង្ឃោ ឧប្បន្នោ”តិ។ រាជា តម្បិ សុត្វា តថេវ តយោ វារេ វីតិនាមេត្វា ចតុត្ថវារេ “សង្ឃោ ឧប្បន្នោ”តិ វុត្តេ – “ឥធាបិ វោ សតសហស្សំ ទម្មី”តិ វត្វា អមច្ចសហស្សំ ឱលោកេត្វា, “តាតា, កឹ ករិស្សាមា”តិ បុច្ឆិ។ “ទេវ, តុម្ហេ កឹ ករិស្សថា”តិ? “អហំ, តាតា, ‘ពុទ្ធោ ឧប្បន្នោ ធម្មោ ឧប្បន្នោ សង្ឃោ ឧប្បន្នោ’តិ សុត្វា ន បុន និវត្តិស្សាមិ, ភគវន្តំ ឧទ្ទិស្ស គន្ត្វា តស្ស សន្តិកេ បព្ពជិស្សាមី”តិ។ “មយម្បិ, ទេវ, តុម្ហេហិ សទ្ធឹ បព្ពជិស្សាមា”តិ។ រាជា សុវណ្ណបដ្ដេ អក្ខរានិ លិខាបេត្វា វាណិជកានំ ទត្វា “ឥមំ អនោជាយ នាម ទេវិយា ទេថ, សា តុម្ហាកំ តីណិ សតសហស្សានិ ទស្សតិ, ឯវញ្ច បន នំ វទេយ្យាថ ‘រញ្ញា កិរ តេ ឥស្សរិយំ វិស្សដ្ឋំ, យថាសុខំ សម្បត្តឹ បរិភុញ្ជាហី’តិ, សចេ បន ‘វោ រាជា កហ’ន្តិ បុច្ឆតិ, ‘សត្ថារំ ឧទ្ទិស្ស បព្ពជិស្សាមី’តិ វត្វា គតោតិ អារោចេយ្យាថា”តិ អាហ។ អមច្ចាបិ អត្តនោ អត្តនោ ភរិយានំ តថេវ សាសនំ បហិណឹសុ។ រាជា វាណិជកេ ឧយ្យោជេត្វា អស្សំ អភិរុយ្ហ អមច្ចសហស្សបរិវុតោ តំខណញ្ញេវ និក្ខមិ។

សត្ថាបិ តំទិវសំ បច្ចូសកាលេ លោកំ វោលោកេន្តោ មហាកប្បិនរាជានំ សបរិវារំ ទិស្វា “អយំ មហាកប្បិនោ វាណិជកានំ សន្តិកា តិណ្ណំ រតនានំ ឧប្បន្នភាវំ សុត្វា តេសំ វចនំ តីហិ សតសហស្សេហិ បូជេត្វា រជ្ជំ បហាយ អមច្ចសហស្សបរិវុតោ មំ ឧទ្ទិស្ស បព្ពជិតុកាមោ ស្វេ និក្ខមិស្សតិ, សោ សបរិវារោ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិស្សតិ, បច្ចុគ្គមនំ ករិស្សាមី”តិ បុនទិវសេ ចក្កវត្តី វិយ ខុទ្ទកគាមភោជកំ រាជានំ បច្ចុគ្គច្ឆន្តោ សយមេវ បត្តចីវរមាទាយ វីសយោជនសតំ មគ្គំ បច្ចុគ្គន្ត្វា ចន្ទភាគាយ នទិយា តីរេ និគ្រោធរុក្ខមូលេ ឆព្ពណ្ណពុទ្ធរស្មិយោ វិស្សជ្ជេត្វា និសីទិ។ រាជាបិ អាគច្ឆន្តោ ឯកំ នទឹ បត្វា “កា នាមាយ”ន្តិ បុច្ឆិ។ “អបរច្ឆា នាម, ទេវា”តិ។ “កិមស្សា បរិមាណំ, តាតា”តិ? “គម្ភីរតោ គាវុតំ, បុថុលតោ ទ្វេ គាវុតានិ, ទេវា”តិ។ “អត្ថិ បនេត្ថ នាវា វា ឧឡុម្បោ វា”តិ? “នត្ថិ, ទេវា”តិ។ “នាវាទីនិ ឱលោកេន្តេ អម្ហេ ជាតិ ជរំ ឧបនេតិ, ជរា មរណំ។ អហំ និព្ពេមតិកោ ហុត្វា តីណិ រតនានិ ឧទ្ទិស្ស និក្ខន្តោ, តេសំ មេ អានុភាវេន ‘ឥទំ ឧទកំ ឧទកំ វិយ មា ហោតូ’តិ រតនត្តយស្ស គុណំ អាវជ្ជេត្វា ‘ឥតិបិ សោ ភគវា អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ’”តិ ពុទ្ធគុណំ អនុស្សរន្តោ សបរិវារោ អស្សសហស្សេន ឧទកបិដ្ឋេ បក្ខន្ទិ។ សិន្ធវា បិដ្ឋិបាសាណេ វិយ បក្ខន្ទឹសុ។ ខុរានំ អគ្គដ្ឋានេវ តេមឹសុ។

សោ តំ ឧត្តរិត្វា បុរតោ គច្ឆន្តោ អបរម្បិ នទឹ ទិស្វា “អយំ កា នាមា”តិ បុច្ឆិ។ “នីលវាហា នាម, ទេវា”តិ។ “កិមស្សា បរិមាណ”ន្តិ? “គម្ភីរតោបិ បុថុលតោបិ អឌ្ឍយោជនំ, ទេវា”តិ។ សេសំ បុរិមសទិសមេវ។ តំ បន នទឹ ទិស្វា “ស្វាក្ខាតោ ភគវតា ធម្មោ”តិ ធម្មានុស្សតឹ អនុស្សរន្តោ បក្ខន្ទិ។ តម្បិ អតិក្កមិត្វា គច្ឆន្តោ អបរម្បិ នទឹ ទិស្វា “អយំ កា នាមា”តិ បុច្ឆិ។ “ចន្ទភាគា នាម, ទេវា”តិ។ “កិមស្សា បរិមាណ”ន្តិ? “គម្ភីរតោបិ បុថុលតោបិ យោជនំ, ទេវា”តិ។ សេសំ បុរិមសទិសមេវ។ តំ បន នទឹ ទិស្វា “សុប្បដិបន្នោ ភគវតោ សាវកសង្ឃោ”តិ សង្ឃានុស្សតឹ អនុស្សរន្តោ បក្ខន្ទិ។ តម្បិ នទឹ អតិក្កមិត្វា គច្ឆន្តោ សត្ថុ សរីរតោ និក្ខន្តា ឆព្ពណ្ណពុទ្ធរស្មិយោ និគ្រោធរុក្ខស្ស សាខាវិដបបលាសានិ ឱភាសយមានា ទិស្វា ចិន្តេសិ – “អយំ ឱភាសោ នេវ ចន្ទស្ស, ន សូរិយស្ស, ន ទេវមារព្រាហ្មណសុបណ្ណនាគានំ អញ្ញតរស្ស, អទ្ធា អហំ សត្ថារំ ឧទ្ទិស្ស អាគច្ឆន្តោ សម្មាសម្ពុទ្ធេន ទិដ្ឋោ ភវិស្សាមី”តិ។ សោ តាវទេវ អស្សបិដ្ឋិតោ ឱតរិត្វា ឱនតសរីរោ រស្មិយានុសារេន សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា មនោសិលារសេ និមុជ្ជន្តោ វិយ ពុទ្ធរស្មីនំ អន្តោ បាវិសិ។ សោ សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ សទ្ធឹ អមច្ចសហស្សេន។ សត្ថា តេសំ អនុបុព្ពឹ កថំ កថេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ សបរិវារោ រាជា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។

អថ សព្ពេ ឧដ្ឋហិត្វា បព្ពជ្ជំ យាចឹសុ។ សត្ថា “អាគមិស្សតិ នុ ខោ ឥមេសំ កុលបុត្តានំ ឥទ្ធិមយបត្តចីវរ”ន្តិ ឧបធារេន្តោ “ឥមេ កុលបុត្តា បច្ចេកពុទ្ធសហស្សានំ ចីវរសហស្សំ អទំសុ, កស្សបពុទ្ធកាលេ វីសតិយា ភិក្ខុសហស្សានំ វីសតិចីវរសហស្សានិបិ អទំសុ, អនច្ឆរិយំ ឥមេសំ កុលបុត្តានំ ឥទ្ធិមយបត្តចីវរាគមន”ន្តិ ញត្វា ទក្ខិណហត្ថំ បសារេត្វា “ឯថ, ភិក្ខវោ, ចរថ ព្រហ្មចរិយំ សម្មា ទុក្ខស្ស អន្តកិរិយាយា”តិ អាហ។ តេ តាវទេវ អដ្ឋបរិក្ខារធរា វស្សសដ្ឋិកត្ថេរា វិយ ហុត្វា វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា បច្ចោរោហិត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។

តេ បន វាណិជកា រាជគេហំ គន្ត្វា ទេវិយា រញ្ញោ បហិតសាសនំ អារោចេត្វា ទេវិយា “អាគច្ឆន្តូ”តិ វុត្តេ បវិសិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋំសុ។ អថ នេ ទេវី បុច្ឆិ – “តាតា, កឹការណា អាគតត្ថា”តិ? “មយំ រញ្ញោ តុម្ហាកំ សន្តិកំ បេសិតា, តីណិ កិរ នោ សតសហស្សានិ ទេថា”តិ។ “ពហុំ, ភណេ, ភណថ, កឹ តុម្ហេហិ រញ្ញោ សន្តិកេ កតំ, កិស្មឹ វោ រាជា បសន្នោ ឯត្តកំ ធនំ ទាបេតី”តិ? “ទេវិ, ន អញ្ញំ កិញ្ចិ កតំ, ឯកំ បន សាសនំ អារោចយិម្ហា”តិ។ “សក្កា បន, តាតា, មយ្ហម្បិ តំ អារោចេតុ”ន្តិ។ “សក្កា, ទេវី”តិ សុវណ្ណភិង្ការេន មុខំ វិក្ខាលេត្វា “ទេវិ, ពុទ្ធោ លោកេ ឧប្បន្នោ”តិ។ សាបិ តំ សុត្វា បីតិយា ផុដ្ឋសរីរា តិក្ខត្តុំ កិញ្ចិ អសល្លក្ខេត្វា ចតុត្ថវារេ “ពុទ្ធោ ឧប្បន្នោ”តិ សុត្វា “កឹ, តាតា, ឥមស្មឹ បទេ រញ្ញា ទិន្ន”ន្តិ ? “សតសហស្សំ, ទេវី”តិ។ “តាតា, អននុច្ឆវិកំ រញ្ញា កតំ ឯវរូបំ សាសនំ សុត្វា តុម្ហាកំ សតសហស្សទទមានេន, អហំ វោ មម ទុគ្គតបណ្ណាការេ តីណិ សតសហស្សានិ ទម្មិ។ អបរំ កិញ្ចិ តុម្ហេហិ អារោចិត”ន្តិ? តេ ឥទញ្ច ឥទញ្ចាតិ ឥតរានិបិ ទ្វេ សាសនានិ អារោចេសុំ។ ទេវី បុរិមនយេនេវ តយោ តយោ វារេ អសល្លក្ខេត្វា ចតុត្ថចតុត្ថវារេ តីណិ តីណិ សតសហស្សានិ អទាសិ។ ឯវំ តេ សព្ពានិ ទ្វាទសសតសហស្សានិ លភឹសុ។

អថ នេ ទេវី បុច្ឆិ – “រាជា កហំ, តាតា”តិ? “ទេវិ, រាជា ‘សត្ថារំ ឧទ្ទិស្ស បព្ពជិស្សាមី’តិ វត្វា គតោ”តិ។ “មយ្ហំ តេន កឹ សាសនំ ទិន្ន”ន្តិ? “សព្ពំ កិរ ឥស្សរិយំ តុម្ហាកំ វិស្សជ្ជំ, ‘តុម្ហេ កិរ យថាសុខំ សម្បត្តឹ អនុភវថា’”តិ។ “អមច្ចា បន កុហឹ, តាតា”តិ? “តេបិ រញ្ញា សទ្ធឹ ‘បព្ពជិស្សាមា’តិ គតា, ទេវី”តិ។ សា តេសំ ភរិយាយោ បក្កោសាបេត្វា, “អម្មា, តុម្ហាកំ សាមិកា រញ្ញា សទ្ធឹ ‘បព្ពជិស្សាមា’តិ គតា, តុម្ហេ កឹ ករិស្សថា”តិ? “កឹ បន តេហិ អម្ហាកំ សាសនំ បហិតំ, ទេវី”តិ? “តេហិ កិរ អត្តនោ សម្បត្តិ តុម្ហាកំ វិស្សដ្ឋា ‘តុម្ហេ កិរ សម្បត្តឹ យថាសុខំ បរិភុញ្ជថា’”តិ។ “តុម្ហេ បន, ទេវិ, កឹ ករិស្សថា”តិ? “អម្មាកំ សោ តាវ រាជា មគ្គេ ឋិតោ តីហិ សតសហស្សេហិ តីណិ រតនានិ បូជេត្វា ខេឡបិណ្ឌំ វិយ សម្បត្តឹ បហាយ ‘បព្ពជិស្សាមី’តិ និក្ខន្តោ, មយាបិ តិណ្ណំ រតនានំ សាសនំ សុត្វា តានិ នវហិ សតសហស្សេហិ បូជិតានិ, ន ខោ បនេសា សម្បត្តិ នាម រញ្ញោយេវ ទុក្ខា, មយ្ហម្បិ ទុក្ខា ឯវ។ កោ រញ្ញា ឆឌ្ឌិតខេឡបិណ្ឌំ ជណ្ណុកេហិ ភូមិយំ បតិដ្ឋហិត្វា មុខេន គណ្ហិស្សតិ, ន មយ្ហំ សម្បត្តិយា អត្ថោ, សត្ថារំ ឧទ្ទិស្ស បព្ពជិស្សាមី”តិ។ “ទេវិ, មយម្បិ តុម្ហេហិ សទ្ធឹ បព្ពជិស្សាមា”តិ។ “សចេ សក្កោថ, សាធូ”តិ។ “សក្កោម, ទេវី”តិ។ តេន ហិ “ឯថា”តិ រថសហស្សំ យោជាបេត្វា រថំ អារុយ្ហ តាហិ សទ្ធឹ និក្ខមិត្វា អន្តរាមគ្គេ បឋមំ នទឹ ទិស្វា យថា រញ្ញា បឋមំ បុច្ឆិតា, តថេវ បុច្ឆិត្វា សព្ពំ បវត្តឹ សុត្វា “រញ្ញា គតមគ្គំ ឱលោកេថា”តិ វត្វា “សិន្ធវានំ បទវលញ្ជំ ន បស្សាមា”តិ វុត្តេ រាជា “តីណិ រតនានិ ឧទ្ទិស្ស និក្ខន្តោស្មី”តិ សច្ចកិរិយំ ករិត្វា តិណ្ណំ រតនានំ គុណេ អនុស្សរិត្វា គតោ ភវិស្សតិ , អហម្បិ តីណិ រតនានិ ឧទ្ទិស្ស និក្ខន្តា, តេសំ មេ អានុភាវេន “ឥទំ ឧទកំ ឧទកំ វិយ មា ហោតូ”តិ តិណ្ណំ រតនានំ គុណេ អនុស្សរន្តី រថសហស្សំ បេសេសិ។ ឧទកំ បិដ្ឋិបាសាណសទិសំ អហោសិ, ចក្កានំ អគ្គដ្ឋានេវ តេមឹសុ។ ឯតេនេវ ឧបាយេន ឥតរា ទ្វេបិ នទិយោ ឧត្តរឹសុ។

សត្ថា តាសំ អាគតភាវំ ញត្វា យថា តា អត្តនោ សន្តិកេ និសិន្នេ សាមិកេ ភិក្ខូ ន បស្សន្តិ, តថា អធិដ្ឋាសិ។ ទេវីបិ អាគច្ឆន្តី សត្ថុ សរីរតោ និក្ខន្តា រស្មិយោ ទិស្វា តថេវ ចិន្តេត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា, វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ ឋិតា បុច្ឆិ – “ភន្តេ, មហាកប្បិនោ រាជា តុម្ហេ ឧទ្ទិស្ស និក្ខមិត្វា គតោ, កហំ នុ ខោ សោ, អម្ហាកំ តំ ទស្សេថា”តិ។ “និសីទថ តាវ, ឥធេវ នំ បស្សិស្សថា”តិ។ តា សព្ពាបិ ហដ្ឋតុដ្ឋា “ឥធេវ កិរ និសិន្នា សាមិកេ នោ បស្សិស្សាមា”តិ និសីទឹសុ។ សត្ថា អនុបុព្ពឹ កថំ កថេសិ។ អនោជាទេវី ទេសនាបរិយោសានេ តាហិ សទ្ធឹ សោតាបត្តិផលំ បាបុណិ។ មហាកប្បិនោ ថេរោ តាសំ ទេសិយមានំ ធម្មទេសនំ សុត្វា សបរិវារោ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។ តស្មឹ ខណេ សត្ថា តាសំ តេ ភិក្ខូ ទស្សេសិ។ តាសញ្ហិ អាគតក្ខណេយេវ អត្តនោ សាមិកេ កាសាវធរេ មុណ្ឌសីសេ ទិស្វា ចិត្តំ ឯកគ្គំ ន ភវេយ្យ, មគ្គផលំ និព្ពត្តេតុំ សក្កា ន ភវេយ្យ។ តស្មា អចលសទ្ធាយ បតិដ្ឋិតកាលតោ បដ្ឋាយ តាសំ តេ ភិក្ខូ អរហត្តប្បត្តេ ទស្សេសិ។ តាបិ តេ ទិស្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា, “ភន្តេ, តុម្ហាកំ បព្ពជិតកិច្ចំ មត្ថកប្បត្ត”ន្តិ វត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ ឋត្វា បព្ពជ្ជំ យាចឹសុ។

ឯវំ វុត្តេ សត្ថា ឧប្បលវណ្ណាយ ថេរិយា អាគមនំ ចិន្តេសិ។ សា សត្ថុ ចិន្តិតក្ខណេយេវ អាកាសេនាគន្ត្វា តា សព្ពា ឥត្ថិយោ គហេត្វា អាកាសេន ភិក្ខុនុបស្សយំ នេត្វា បព្ពាជេសិ។ តា សព្ពា នចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណឹសុ។ សត្ថា ភិក្ខុសហស្សំ អាទាយ អាកាសេន ជេតវនំ អគមាសិ។ តត្រ សុទំ អាយស្មា មហាកប្បិនោ រត្តិដ្ឋានាទីសុ “អហោ សុខំ, អហោ សុខ”ន្តិ ឧទានំ ឧទានេន្តោ វិចរតិ។ ភិក្ខូ ភគវតោ អារោចេសុំ – “ភន្តេ, មហាកប្បិនោ

‘អហោ សុខំ, អហោ សុខ’ន្តិ ឧទានំ ឧទានេន្តោ វិចរតិ, អត្តនោ រជ្ជសុខំ អារព្ភ ឧទានេតិ មញ្ញេ’’តិ។ សត្ថា តំ បក្កោសាបេត្វា – ‘‘សច្ចំ កិរ ត្វំ, កប្បិន, កាមសុខំ អារព្ភ ឧទានំ ឧទានេសី’’តិ? ‘‘ភគវា មេ, ភន្តេ, តំ អារព្ភ ឧទានភាវំ វា អញ្ញំ អារព្ភ ឧទានភាវំ វា ជានាតី’’តិ។ អថ សត្ថា – ‘‘ន, ភិក្ខវេ, មម បុត្តោ កាមសុខំ រជ្ជសុខំ អារព្ភ ឧទានំ ឧទានេតិ, បុត្តស្ស បន មេ ធម្មំ ចរតោ ធម្មបីតិ នាម ឧប្បជ្ជតិ, សោ អមតមហានិព្ពានំ អារព្ភ ឯវំ ឧទានំ ឧទានេសី’’តិ អនុសន្ធិំ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

> ‘‘ធម្មបីតិ សុខំ សេតិ, វិប្បសន្នេន ចេតសា;
> អរិយប្បវេទិតេ ធម្មេ, សទា រមតិ បណ្ឌិតោ’’តិ។ (ធ. ប. ៧៩);

អថេកទិវសំ សត្ថា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – ‘‘កច្ចិ, ភិក្ខវេ, កប្បិនោ ភិក្ខូនំ ធម្មំ ទេសេតី’’តិ? ‘‘អប្បោស្សុក្កោ, ភន្តេ, ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារំ អនុយុត្តោ វិហរតិ, ឱវាទមត្តម្បិ ន ទេតី’’តិ។ សត្ថា ថេរំ បក្កោសាបេត្វា – ‘‘សច្ចំ កិរ ត្វំ, កប្បិន, អន្តេវាសិកានំ ឱវាទមត្តម្បិ ន ទេសី’’តិ? ‘‘សច្ចំ, ភគវា’’តិ។ ‘‘ព្រាហ្មណ, មា ឯវំ អកាសិ, អជ្ជ បដ្ឋាយ ឧបគតានំ ភិក្ខូនំ ធម្មំ ទេសេហី’’តិ។ ‘‘សាធុ, ភន្តេ’’តិ ថេរោ ភគវតោ វចនំ សិរសា សម្បដិច្ឆិត្វា ឯកោវាទេនេវ សមណសហស្សំ អរហត្តេ បតិដ្ឋាបេសិ។ តេន នំ សត្ថា បដិបាដិយា អត្តនោ សាវកេ ឋានន្តរេ ឋបេន្តោ ‘‘ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខុឱវាទកានំ យទិទំ មហាកប្បិនោ’’តិ (អ. និ. ១.២១៩, ២៣១) ឯតទគ្គេ ឋបេសិ។

៦៦. ឯវំ ថេរោ បត្តអរហត្តផលោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរោ នាម ជិនោ**តិអាទិមាហ។ **ឧទិតោ អជដាកាសេ**តិ សកលាកាសេ ឧទិតោ ឧដ្ឋិតោ បាកដភូតោ។ **សរទម្ពរេ** សរទកាលេ អាកាសេ ***រវីវ*** សូរិយោ ឥវាតិ អត្ថោ។

៧០. **អក្ខទស្សោ តទា អាសិ**ន្តិ តស្មិំ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ សារទស្សី ហិតទស្សី អាចរិយោ បាកដោ អហោសិន្តិ អត្ថោ។

៧១. **សាវកស្ស កតាវិនោ**តិ តស្ស ភគវតោ **មេ មនំ** មម ចិត្តំ, **តប្បយន្តស្ស** តោសយន្តស្ស សាវកស្ស ឱវាទកស្ស គុណំ បកាសយតោ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តស្ស កតាវិនោ សាតច្ចកិច្ចយុត្តស្ស វចនំ សុត្វាតិ សម្ពន្ធោ។

៧៣. **ហំសសមភាគោ**តិ ហំសសទិសគាមិ។ **ហំសទុន្ទុភិនិស្សនោ**តិ ហំសរវោ ទុន្ទុភិភេរិសទ្ទសទិសវចនោ ‘‘ឯតំ មហាមត្តំ បស្សថ, ភិក្ខវោ’’តិ អាហាតិ សម្ពន្ធោ។

៧៤. **សមុគ្គតតនូរុហ**ន្តិ សុដ្ឋុ ឧគ្គតលោមំ ឧទ្ធគ្គលោមំ, ឧទគ្គមនំ វា។ **ជីមូតវណ្ណ**ន្តិ មុត្តផលសមានវណ្ណំ សុទ្ធវសេរិបភន្តិ អត្ថោ។ **បីណំស**ន្តិ បរិបុណ្ណំ អំសំ។ **បសន្នន័យនានន**ន្តិ បសន្នអក្ខិបសន្នមុខន្តិ អត្ថោ។

៧៥. **កតាវិនោ**តិ កតាធិការស្ស ឯតទគ្គេ ឋិតស្ស ភិក្ខុនោ ឋានំ សោ ឯសោ មុទិតាយ បហដ្ឋចិត្តតាយ បត្ថេតីតិ សម្ពន្ធោ។

៨១. **សតសោ អនុសាសិយា**តិ ធម្មេន សមេន វចនេន ការណវសេន អនុសាសិត្វាតិ អត្ថោ។ **ពារាណសិយ មាសន្នេ**តិ ពារាណសិយា សមីបេ បេសការគាមេ។ **ជាតោ កេនិយជាតិយ**ន្តិ តន្តវាយជាតិយា បេសការកុលេ ជាតោតិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

មហាកប្បិនត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៤. ទព្ពមល្លបុត្តត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ចតុត្ថាបទានេ **បទុមុត្តរោ នាម ជិនោ**តិអាទិកំ អាយស្មតោ ទព្ពមល្លបុត្តត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ហំសវតីនគរេ សេដ្ឋិបុត្តោ ហុត្វា ជាតោ វិភវសម្បន្នោ អហោសិ, សត្ថុ បសន្នោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ សេនាសនបញ្ញាបកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និមន្តេត្វា សត្តាហំ មហាទានំ ទត្វា សត្ថាហច្ចយេន ភគវតោ បាទមូលេ និបតិត្វា តំ ឋានំ បត្ថេសិ។ ភគវាបិស្ស សមិជ្ឈនភាវំ ញត្វា ព្យាកាសិ។ សោ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា តតោ ចុតោ តុសិតាទីសុ ទេវេសុ ទិព្ពសម្បត្តិំ អនុភវិត្វា តតោ ចុតោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មិំ កុលេ និព្ពត្តោ អសប្បុរិសសំសគ្គេន តស្ស សាវកំ ភិក្ខុំ

អរហាតិ ជានន្តោបិ អត្តនោ អញ្ញាចិត្តិ។ តស្សេវ សាវកានំ ខីរសលាកភត្តំ អទាសិ។ សោ យាវតាយុកំ បុញ្ញានិ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា កស្សបទសពលស្ស កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ ឱសានកាលេ សាសនេ បព្ពជិតោ បរិនិព្ពុតេ ភគវតិ សកលលោកេ កោលាហលេ ជាតេ សត្ត ភិក្ខូហិ បព្ពជិតោ បច្ចន្តជនបទេ វនមជ្ឈេ ឯកំ បព្ពតំ អភិរុហិត្វា "ជីវិតាសា ឱរោហន្ត និរាលយា និសីទន្តូ"តិ និស្សេណឹ បាតេសុំ។ តេសំ ឱវាទទាយកោ ជេដ្ឋកត្ថេរោ សត្តាហព្ភន្តរេ អរហា អហោសិ។ តទនន្តរត្ថេរោ អនាគាមី, ឥតរេ បញ្ច បរិសុទ្ធសីលា តតោ ចុតា ទេវលោកេ និព្ពត្តា។ តត្ថ ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ ទិព្ពសុខំ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ បុក្កុសាតិ (ម. និ. ៣.៣៤២), សភិយោ (សុ. និ. សភិយសុត្ត), ពាហិយោ (ឧទា. ១០), កុមារកស្សបោតិ (ម. និ. ១.២៤៩) ឥមេ ចត្តារោ តត្ថ តត្ថ និព្ពត្តឹសុ។ អយំ បន មល្លរដ្ឋេ អនុបិយនគរេ និព្ពត្តិ។ តស្មឹ មាតុកុច្ឆិគតោ អនិក្ខន្តេយេវ មាតា កាលមកាសិ, អថេកោ តស្សា សរីរំ ឈាបនត្ថាយ ចិតកស្មឹ អារោបេត្វា កុមារំ ទព្ពន្តរេ បតិតំ គហេត្វា ជគ្គាបេសិ។ ទព្ពេ បតិតត្តា **ទព្ពោ មល្លបុត្តោ**តិ បាកដោ អហោសិ។ អបរភាគេ បុព្ពសង្ខារវសេន បព្ពជិ, សោ កម្មដ្ឋានមនុយុត្តោ នចិរស្សេវ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។

អថ នំ សត្ថា មជ្ឈត្តភាវេន អានុភាវសម្បន្នភាវេន ច ភិក្ខូនំ សេនាសនំ បញ្ញាបនេ ភត្តុទ្ទេសនេ ច និយោជេសិ។ សព្ពោ ច ភិក្ខុសង្ឃោ តំ សមន្នេសិ។ តំ វិនយខន្ធកេ (ចូឡវ. ១៨៩-១៩០) អាគតមេវ។ អបរភាគេ ថេរោ ឯកស្ស វរសលាកទាយកស្ស សលាកភត្តំ មេត្តិយភូមជកានំ ភិក្ខូនំ ឧទ្ទិសិ។ តេ ហដ្ឋតុដ្ឋា "ស្វេ មយ្ហំ មុត្តយតមធុមិស្សកភត្តំ ភុញ្ជិស្សាមា"តិ ឧស្សាហជាតា អហេសុំ។ សោ បន ឧបាសកោ តេសំ វារប្បត្តភាវំ សុត្វា ទាសឹ អាណាបេសិ – "យេ, ជេ, ភិក្ខូ ស្វេ ឥធ អាគមិស្សន្តិ, តេ កណាជកេន ពិលង្គទុតិយេន បរិវិសាហី"តិ។ សាបិ តថេវ តេ ភិក្ខូ អាគតេ កោដ្ឋកបមុខេ និសីទាបេត្វា ភោជេសិ។ តេ ភិក្ខូ អនត្តមនា កោបេន តជតជាយន្តា ថេរេ អាឃាតំ ពន្ធិត្វា "មធុរភត្តទាយកំ អម្ហាកំ អមធុរភត្តំ ទាបេតុំ ឯសោវ និយោជេសី"តិ ទុក្ខី ទុម្មនា និសីទឹសុ។ អថ តេ មេត្តិយា នាម ភិក្ខុនី "កឹ, ភន្តេ, ទុម្មនា"តិ បុច្ឆិ។ តេ, "ភគិនិ, កឹ អម្ហេ ទព្ពេន មល្លបុត្តេន វិហេឋិយមានេ អជ្ឈុបេក្ខសី"តិ អាហំសុ។ "កឹ, ភន្តេ, មយា សក្កា កាតុ"ន្តិ? "តស្ស ទោសំ អារោបេហី"តិ។ សា តត្ថ តត្ថ ថេរស្ស អភូតារោបនំ អកាសិ។ តំ សុត្វា ភិក្ខូ ភគវតោ អារោចេសុំ។ អថ ភគវា ទព្ពំ មល្លបុត្តំ បក្កោសាបេត្វា – "សច្ចំ កិរ ត្វំ, ទព្ព, មេត្តិយាយ ភិក្ខុនិយា វិប្បការមកាសី"តិ បុច្ឆិ។ "យថា មំ, ភន្តេ, ភគវា ជានាតី"តិ។ "ន ខោ, ទព្ព , ទព្ពា ឯវំ និព្ពេឋេន្តិ, ការកភាវំ វា អការកភាវំ វា វទេហី"តិ។ "អការកោ អហំ, ភន្តេ"តិ។ ភគវា – "មេត្តិយំ ភិក្ខុនឹ នាសេថ្វា តេ ភិក្ខូ អនុយុញ្ជថា"តិ អាហ។ ឧបាលិត្ថេរប្បមុខា ភិក្ខូ តំ ភិក្ខុនឹ ឧប្បព្វាជេត្វា មេត្តិយភូមជកេ ភិក្ខូ អនុយុញ្ជិត្វា តេហិ "អម្ហេហិ និយោជិតា សា ភិក្ខុនី"តិ វុត្តេ ភគវតោ ឯកមត្ថំ អារោចេសុំ។ ភគវា មេត្តិយភូមជកានំ ភិក្ខូនំ អមូលកសង្ឃាទិសេសំ បញ្ញាបេសិ។

តេន ច សមយេន ទព្ពត្ថេរោ ភិក្ខូនំ សេនាសនំ បញ្ញាបេន្តោ វេឡុវនវិហារស្ស សាមន្តា អង្គារសមហាវិហារេ សភាគេ ភិក្ខូ បេសេន្តោ រត្តិភាគេ អន្ធការេ អង្គុលិយា បទីបំ ជាលេត្វា តេនេវាលោកេន អនិទ្ទិមន្តេ ភិក្ខូ បេសេសិ។ ឯវំ ថេរស្ស សេនាសនបញ្ញាបនភត្តុទ្ទេសនកិច្ចេ បាកដេ ជាតេ សត្ថា អរិយគណមជ្ឈេ ទព្ពត្ថេរំ ឋានន្តរេ ឋបេន្តោ "ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខូនំ សេនាសនបញ្ញាបកានំ យទិទំ ទព្ពោ មល្លបុត្តោ"តិ (អ. និ. ១.២០៩, ២១៤) ឯតទគ្គេ ឋបេសិ។

១០៨. ថេរោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរោ នាម ជិនោ**តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ ហេដ្ឋា វុត្តត្ថមេវ។ ឥតោ ឯកនវុតេ កប្បេ វិបស្សី នាម នាយកោ លោកេ ឧប្បជ្ជីតិ សម្ពន្ធោ។

១២៥. **ទុដ្ឋចិត្តោ**តិ ទូសិតចិត្តោ អសាធុសង្កមេន អបសន្នចិត្តោតិ អត្ថោ។ **ឧបវទី សាវកំ តស្សា**តិ តស្ស ភគវតោ ខីណាសវំ សាវកំ ឧបវទី, ឧបរិ អភូតំ វចនំ អារោបេសី, អព្ភក្ខានំ អកាសិន្តិ អត្ថោ។

១៣២. **ទុន្ទុភិយោ**តិ ទុន្ទុំ ឥតិ សទ្ទាយនតោ ទុន្ទុភិសង្ខាតា ភេរិយោ។ **នាទយឹសូ**តិ សទ្ទំ ករឹសុ។ **សមន្តតោ អសនិយោ**តិ សព្ពទិសាភាគតោ អសនេ វិនាសនេ និយុត្តោតិ អសនិយោ, ទេវទណ្ឌា ភយាវហា ផលឹសូតិ សម្ពន្ធោ។

១៣៣. **ឧក្កា បតឹសុ នភសា**តិ អាកាសតោ អគ្គិក្ខន្ធា ច បតឹសូតិ អត្ថោ។ **ធូមកេតុ ច ទិស្សតី**តិ ធូមរាជិសហិតោ អគ្គិក្ខន្ធោ ច ទិស្សតិ បញ្ញាយតីតិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

ទព្ពមល្លបុត្តត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៥. កុមារកស្សបត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បញ្ចមាបទានេ **ឥតោ សតសហស្សម្ហី**តិអាទិកំ អាយស្មតោ កុមារកស្សបត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយំ កិរ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្វា ឯកទិវសំ សត្ថុ សន្តិកេ ធម្មំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ ចិត្តកថិកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា សយម្បិ តំ ឋានន្តរំ បត្ថេន្តោ បណិធានំ កត្វា តទនុរូបានិ បុញ្ញានិ ករោន្តោ យាវតាយុកំ ឋត្វា តតោ ចុតោ ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា កស្សបស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ តស្ស ភគវតោ សាសនេ បព្ពជិត្វា សមណធម្មំ កត្វា សុគតីសុយេវ សំសរន្តោ ទិព្ពសុខំ មានុសសុខញ្ច អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ រាជគហេ ឯកិស្សា សេដ្ឋិធីតាយ កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តោ។ សា កិរ កុមារិកាកាលេយេវ បព្ពជិតុកាមា មាតាបិតរោ យាចិត្វា បព្ពជ្ជំ អលភមានា បតិកុលំ គន្ត្វា គព្ភំ គណ្ហិត្វា តំ អជានិត្វា “សាមិកំ អារាធេត្វា បព្ពជ្ជំ អនុជានាបេស្សាមី”តិ ចិន្តេសិ។ សា សាមិកំ អារាធេន្តី, អយ្យបុត្ត –

“សចេ ឥមស្ស កាយស្ស, អន្តោ ពាហិរកោ សិយា;
ទណ្ឌំ នូន គហេត្វាន, កាកេ សោណេ និវារយេ”តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.១២២) –

អាទិនា សរីរស្ស ទោសំ ទស្សេន្តី តំ អារាធេសិ។

សា សាមិកេន អនុញ្ញាតា គព្ភិនិភាវំ អជានន្តី ទេវទត្តបក្ខិយាសុ ភិក្ខុនីសុ បព្ពជិ។ តស្សា គព្ភិនិភាវំ ទិស្វា ភិក្ខុនិយោ ទេវទត្តំ បុច្ឆឹសុ។ សោ “អស្សមណី”តិ អាហ។ សា “នាហំ ទេវទត្តំ ឧទ្ទិស្ស បព្ពជិតា, ភគវន្តំ ឧទ្ទិស្ស បព្ពជិតា”តិ ភគវតោ សន្តិកំ គន្ត្វា ទសពលំ បុច្ឆិ។ សត្ថា ឧបាលិត្ថេរំ បដិច្ឆាបេសិ។ ថេរោ សាវត្ថិនគរវាសីនិ កុលានិ វិសាខញ្ច ឧបាសិកំ បក្កោសាបេត្វា សរាជិកាយ បរិសាយ តំ វិនិច្ឆិនន្តោ “បុរេ លទ្ធោ គព្ភោ, អរោគា បព្ពជ្ជា”តិ អាហ។ តំ សុត្វា សត្ថា “សាធុ សុវិនិច្ឆិតំ ឧបាលិនា អធិករណ”ន្តិ ថេរស្ស សាធុការំ អទាសិ។

សា ភិក្ខុនី សុវណ្ណពិម្ពសទិសំ បុត្តំ វិជាយិ។ តំ រាជា បសេនទិ កោសលោ “ទារកបរិហារណំ ភិក្ខុនីនំ បលិពោធោ”តិ ញាតីនំ ទាបេត្វា បោសាបេសិ, **កស្សបោ**តិស្ស នាមំ ករិំសុ ។ អបរភាគេ អលង្ករិត្វា សត្ថុ សន្តិកំ នេត្វា បព្ពាជេសិ។ កុមារកាលេ បព្ពជិតត្តា បន ភគវតា “កស្សបំ បក្កោសថ, ឥទំ ផលំ វា ខាទនីយំ វា កស្សបស្ស ទេថា”តិ វុត្តេ “កតរកស្សបស្សា”តិ “កុមារកស្សបស្សា”តិ ឯវំ គហិតនាមត្តា រញ្ញោ បោសាវនិយបុត្តត្តា ច វុទ្ធកាលេបិ **កុមារកស្សបោ**ត្វេវ បញ្ញាយិត្ថ។

សោ បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ វិបស្សនាយ កម្មំ ករោតិ, ពុទ្ធវចនញ្ច ឧគ្គណ្ហាតិ។ អថ តេន សទ្ធឹ បព្ពតមត្ថកេ សមណធម្មំ កត្វា អនាគាមី ហុត្វា សុទ្ធាវាសេ និព្ពត្តមហាព្រហ្មា “វិបស្សនាយ មុខំ ទស្សេត្វា មគ្គផលុប្បត្តិយា ឧបាយំ ករិស្សាមី”តិ បញ្ចទសបញ្ហេ អភិសង្ខរិត្វា អន្ធវនេ វសន្តស្ស ថេរស្ស “ឥមេ បញ្ហេ សត្ថារំ បុច្ឆេយ្យាសី”តិ អាចិក្ខិ។ តតោ សោ តេ បញ្ហេ ភគវន្តំ បុច្ឆិ។ ភគវាបិស្ស វិស្សជ្ជេសិ។ ថេរោ ភគវតា កថិតនិយាមេនេវ តេ ឧគ្គណ្ហិត្វា វិបស្សនំ គព្ភំ គាហាបេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។

១៥០. សោ អរហត្តំ បត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ឥតោ សតសហស្សម្ហី**តិអាទិមាហ។ តត្ថ យំ ហេដ្ឋា វុត្តនយញ្ច ឧត្តានត្ថញ្ច, តំ សព្ពំ ន វណ្ណយិស្សាម។ អនុត្តានបទមេវ វណ្ណយិស្សាម។

១៦៩. **អាបន្នសត្តា មេ មាតា**តិ មយ្ហំ មាតា គរុគព្ភា គព្ភិនី បសុតាសន្នគព្ភាតិ អត្ថោ។

១៧៣. ***វម្មិកសទិសំ កាយ***ន្តិ សរីរំ នាម វម្មិកសទិសំ យថា វម្មិកោ ឥតោ ចិតោ ច ឆិទ្ទាវឆិទ្ទោ យរគោឡិកឧបចិកាទីនំ អាសយោ, ឯវមេវ អយំ កាយោ នវឆិទ្ទោ ធុវស្សវោតិ **ពុទ្ធេន** ភគវតា **ទេសិតំ** បកាសិតំ តំ សុត្វា មេ ចិត្តំ អាសវេ អគ្គហេត្វា អសេសេត្វា កិលេសតោ វិមុច្ចិ, អរហត្តេ បតិដ្ឋាសីតិ អត្ថោ។ អបរភាគេ តត្ថ តត្ថ ភិក្ខូនំ វិចិត្តធម្មកថិកភាវំ សុត្វា សត្ថា “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខូនំ ចិត្តកថិកានំ យទិទំ កុមារកស្សបោ”តិ (អ. និ. ១.២០៩, ២១៧) ឯតទគ្គេ ឋបេសីតិ។

កុមារកស្សបត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៦. ពាហិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ឆដ្ឋាបទានេ **ឥតោ សតសហស្សម្ហី**តិអាទិកំ អាយស្មតោ ពាហិយស្ស ទារុចីរិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តោ ព្រាហ្មណសិប្បេសុ និប្ផត្តឹ គន្ត្វា វេទង្គេសុ អនវយោ ឯកទិវសំ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា ធម្មំ សុណន្តោ បសន្នមានសោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ ខិប្បាភិញ្ញានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា តំ ឋានំ បត្ថុកាមោ សត្តាហំ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ ទត្វា សត្តាហស្ស អច្ចយេន ភគវតោ បាទមូលេ និបន្នោ "ភគវា, ភន្តេ, ឥតោ សត្តមេ ទិវសេ យំ ភិក្ខុំ ខិប្បាភិញ្ញានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ, សោ វិយ អហម្បិ អនាគតេ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ ខិប្បាភិញ្ញានំ អគ្គោ ភវេយ្យ"ន្តិ បត្ថនំ អកាសិ ។ ភគវា អនាគតំសញាណេន ឱលោកេត្វា សមិជ្ឈនភាវំ ញត្វា "អនាគតេ គោតមស្ស ភគវតោ សាសនេ បព្ពជិត្វា ខិប្បាភិញ្ញានំ អគ្គោ ភវិស្សតី"តិ ព្យាកាសិ។ សោ យាវតាយុកំ បុញ្ញានិ កត្វា តតោ ចុតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តោ តត្ថ ឆ កាមាវចរសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា បុន មនុស្សេសុ ចក្កវត្តិអាទិសម្បត្តិយោ អនេកកប្បកោដិសតេសុ អនុភវិត្វា កស្សបស្ស ភគវតោ កាលេ ឯកស្មឹ កុលេ និព្ពត្តោ, ភគវតិ បរិនិព្ពុតេ បព្ពជិតោ យទា សាសនេ ឱសក្កមានេ សត្ត ភិក្ខូ ចតុន្នំ បរិសានំ អជ្ឈាចារំ ទិស្វា សំវេគប្បត្តា អរញ្ញំ បវិសិត្វា "យាវ សាសនស្ស អន្តរធានំ ន ហោតិ, តាវ អត្តនោ បតិដ្ឋំ ករិស្សាមា"តិ សុវណ្ណចេតិយំ វន្ទិត្វា តត្ថ អរញ្ញេ ឯកំ បព្ពតំ ទិស្វា "ជីវិតសាលយា និវត្តន្តុ, និរាលយា ឥមំ បព្ពតំ អភិរុហន្តូ"តិ និស្សេណឹ ពន្ធិត្វា សព្ពេ តំ បព្ពតំ អភិរុយ្ហ និស្សេណឹ បាតេត្វា សមណធម្មំ ករឹសុ។ តេសុ សង្ឃត្ថេរោ ឯករត្តាតិក្កមេន អរហត្តំ បាបុណិ។ សោ អនោតត្តទហេ នាគលតាទន្តកដ្ឋំ ខាទិត្វា មុខំ ធោវិត្វា ឧត្តរកុរុតោ បិណ្ឌបាតំ អាហរិត្វា តេ ភិក្ខូ អាហ – "អាវុសោ, ឥមំ បិណ្ឌបាតំ ភុញ្ជថា"តិ។ តេ អាហំសុ – "កឹ, ភន្តេ, អម្ហេហិ ឯវំ កតិកា កតា 'យោ បឋមំ អរហត្តំ បាបុណាតិ, តេនាភតំ បិណ្ឌបាតំ អវសេសា បរិភុញ្ជន្តូ'"តិ? "នោ ហេតំ, អាវុសោ"តិ។ "តេន ហិ សចេ មយម្បិ តុម្ហេ វិយ វិសេសំ និព្ពត្តេស្សាម, សយំ អាហរិត្វា ភុញ្ជិស្សាមា"តិ ន ឥច្ឆឹសុ។

ទុតិយទិវសេ ទុតិយត្ថេរោ អនាគាមី ហុត្វា តថេវ បិណ្ឌបាតំ អាហរិត្វា ឥតរេ និមន្តេសិ។ តេ ឯវមាហំសុ – "កឹ បនាវុសោ, កតិកា កតា, 'មហាថេរេន អាភតំ បិណ្ឌបាតំ អភុញ្ជិត្វា អនុថេរេន អាភតំ ភុញ្ជិស្សាមា'"តិ? "នោ ហេតំ, អាវុសោ"តិ។ "ឯវំ សន្តេ តុម្ហេ វិយ មយម្បិ វិសេសំ និព្ពត្តេត្វា អត្តនោ អត្តនោ បុរិសការេន ភុញ្ជិតុំ សក្កោន្តា ភុញ្ជិស្សាមា"តិ ន ឥច្ឆឹសុ។ តេសុ អរហត្តប្បត្តត្ថេរោ បរិនិព្ពាយិ, ទុតិយោ អនាគាមី ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តិ, ឥតរេ បញ្ច វិសេសំ និព្ពត្តេតុំ អសក្កោន្តា សុស្សិត្វា សត្តមេ ទិវសេ កាលំ កត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តឹសុ។ តត្ថ ទិព្ពសុខំ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ តតោ ចវិត្វា មនុស្សេសុ និព្ពត្តឹសុ។ តេសុ ឯកោ បុក្កុសាតិ រាជា អហោសិ, ឯកោ គន្ធាររដ្ឋេ តក្កសិលាយំ កុមារកស្សបោ, ឯកោ ពាហិយោ ទារុចីរិយោ, ឯកោ ទព្ពោ មល្លបុត្តោ, ឯកោ សភិយោ បរិព្ពាជកោតិ។ តេសុ អយំ ពាហិយោ ទារុចីរិយោ សុប្បារកបដ្ដនេ វាណិជកុលេ និព្ពត្តោ វាណិជកម្មេ និប្ផត្តឹ គតោ មហទ្ធនោ មហាភោគោ, សោ សុវណ្ណភូមឹ គច្ឆន្តេហិ វាណិជេហិ សទ្ធឹ នាវមារុយ្ហ វិទេសំ គច្ឆន្តោ កតិបាហំ គន្ត្វា ភិន្នាយ នាវាយ សេសេសុ មច្ឆកច្ឆបភក្ខេសុ ជាតេសុ ឯកោយេវ អវសិដ្ឋោ ឯកំ ផលកំ គហេត្វា វាយមន្តោ សត្តមេ ទិវសេ សុប្បារកបដ្ដនតីរំ ឱក្កមិ។ តស្ស និវាសនបារុបនំ នត្ថិ, សោ អញ្ញំ កិញ្ចិ អបស្សន្តោ សុក្ខកដ្ឋទណ្ឌកេ វាកេហិ បលិវេឋេត្វា និវាសេត្វា បារុបិត្វា ច ទេវកុលតោ កបាលំ គហេត្វា សុប្បារកបដ្ដនំ អគមាសិ។ មនុស្សា តំ ទិស្វា យាគុភត្តាទីនិ ទត្វា "អយំ ឯកោ អរហា"តិ សម្ភាវេសុំ។ សោ វត្ថេសុ ឧបនីតេសុ "សចាហំ និវាសេមិ, បារុបាមិ វា, លាភសក្ការោ មេ បរិហាយិស្សតី"តិ តានិ បដិក្ខិបិត្វា ទារុចីរានេវ បរិហរិ។

អថស្ស "អរហា, អរហា"តិ ពហូហិ សម្ភាវិយមានស្ស ឯវំ ចេតសោ បរិវិតក្កោ ឧទបាទិ "យេ កេចិ លោកេ អរហន្តោ វា អរហត្តមគ្គំ វា សមាបន្នា, អហំ តេសំ អញ្ញតរោ"តិ សោ តេន និយាមេន កុហនកម្មេន ជីវិកំ កប្បេតិ។

កស្សបទសពលស្ស សាសនេ សត្តសុ ជនេសុ បព្ពតំ អារុយ្ហ សមណធម្មំ ករោន្តេសុ ឯកោ អនាគាមី ហុត្វា សុទ្ធាវាសព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តិត្វា អត្តនោ ព្រហ្មសម្បត្តឹ ឱលោកេន្តោ អាគតដ្ឋានំ អាវជ្ជេន្តោ បព្ពតមារុយ្ហ សមណធម្មំ ករណដ្ឋានំ ទិស្វា សេសានំ និព្ពត្តនដ្ឋានំ អាវជ្ជេន្តោ ឯកស្ស បរិនិព្ពុតភាវំ ឥតរេសញ្ច បញ្ចន្នំ កាមាវចរទេវលោកេ និព្ពត្តភាវំ ញត្វា តេ កាលានុកាលំ អាវជ្ជេសិ "ឥមស្មឹ បន កាលេ កហំ នុ ខោ តេ"តិ អាវជ្ជេន្តោ ទារុចីរិយំ សុប្បារកបដ្ដនំ និស្សាយ កុហនកម្មេន ជីវិតំ កប្បេន្តំ ទិស្វា "នដ្ឋោ វតាយំ ពាលោ, បុព្ពេ សមណធម្មំ ករោន្តោ អតិឧក្កដ្ឋភាវេន អរហតាបិ អាភតំ បិណ្ឌបាតំ អបរិភុញ្ជិត្វា ឥទានិ ឧទរហេតុ អនារហាវ សមានោ អរហត្តំ បដិជានិត្វា លោកំ វញ្ចេន្តោ វិចរតិ, ទសពលស្ស ឧប្បន្នភាវំ ន ជានាតិ, គច្ឆាមិ នំ សំវេជេត្វា ពុទ្ធុប្បាទំ ជានាបេស្សាមី"តិ ខណេនេវ ព្រហ្មលោកតោ ឱតរិត្វា សុប្បារកបដ្ដនេ រត្តិភាគសមនន្តរេ ទារុចីរិយស្ស សម្មុខេ បាតុរហោសិ។ សោ អត្តនោ វសនដ្ឋានេ ឱភាសំ ទិស្វា ពហិ និក្ខមិត្វា មហាព្រហ្មានំ ទិស្វា អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ "កេ តុម្ហេ"តិ បុច្ឆិ។ "អហំ តុម្ហាកំ បោរាណកសហាយោ អនាគាមិផលំ បត្វា ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តោ, អម្ហាកំ សព្ពជេដ្ឋកោ អរហា ហុត្វា បរិនិព្ពុតោ, តុម្ហេ បន បញ្ចជនា ទេវលោកេ និព្ពត្តា។ ស្វាហំ ទានិ តំ ឥមស្មឹ

ឋានេ កុហនកម្មេន ជីវិកំ កប្បេន្តំ ទិស្វា ទមិតុំ អាគតោ”តិ វត្វា ឥទំ ការណំ អាហ – “នេវ ខោ ត្វំ, ពាហិយ, អរហា នាបិ អរហត្តមគ្គំ វា សមាបន្នោ, សាបិ តេ បដិបទា នត្ថិ, យាយ ត្វំ អរហា វា អស្ស អរហត្តមគ្គំ វា សមាបន្នោ”តិ។ អថស្ស សត្ថុ ឧប្បន្នភាវំ សាវត្ថិយំ វសនភាវញ្ច អាចិក្ខិត្វា “សត្ថុ សន្តិកំ គច្ឆា”តិ តំ ឧយ្យោជេត្វា ព្រហ្មលោកមេវ អគមាសិ។

ពាហិយោ បន អាកាសេ ឋត្វា កថេន្តំ មហាព្រហ្មានំ ឱលោកេត្វា ចិន្តេសិ – “អហោ ភារិយំ កម្មំ មយា កតំ, អនរហំ អរហា អហន្តិ ចិន្តេសិំ, អយញ្ច មំ ‘ន ត្វំ អរហា, នាបិ អរហត្តមគ្គំ វា សមាបន្នាសី’តិ វទតិ, អត្ថិ នុ ខោ លោកេ អញ្ញោ អរហា”តិ។ អថ នំ បុច្ឆិ – “អថ កេ ចរហិ សទេវកេ លោកេ អរហន្តោ វា អរហត្តមគ្គំ វា សមាបន្នា”តិ។ អថស្ស ទេវតា អាចិក្ខិ – “អត្ថិ, ពាហិយ, ឧត្តរេសុ ជនបទេសុ សាវត្ថិ នាម នគរំ, តត្ថ សោ ភគវា ឯតរហិ វិហរតិ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ។ សោ ហិ, ពាហិយ, ភគវា អរហា ចេវ អរហត្តាយ ច ធម្មំ ទេសេសី”តិ។ ពាហិយោ រត្តិភាគេ ទេវតាយ កថំ សុត្វា សំវិគ្គមានសោ តំខណំយេវ សុប្បារកា និក្ខមិត្វា ឯករត្តិវាសេន សាវត្ថិំ អគមាសិ, គច្ឆន្តោ ច បន ទេវតានុភាវេន ពុទ្ធានុភាវេន ច វីសយោជនសតិកំ មគ្គំ អតិក្កមិត្វា សាវត្ថិំ អនុប្បត្តោ, តស្មិំ ខណេ សត្ថា សាវត្ថិយំ បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋោ ហោតិ។ សោ ជេតវនំ បវិសិត្វា អព្ភោកាសេ ចង្កមន្តេ សម្ពហុលេ ភិក្ខូ បុច្ឆិ – “កុហិំ ឯតរហិ សត្ថា”តិ? ភិក្ខូ “សាវត្ថិយំ បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋោ”តិ វត្វា “ត្វំ បន កុតោ អាគតោសី”តិ បុច្ឆិំសុ។ “សុប្បារកា អាគតោម្ហី”តិ។ “កទា និក្ខន្តោសី”តិ? “ហិយ្យោ សាយន្ហសមយេ និក្ខន្តោម្ហី”តិ។ “ទូរតោបិ អាគតោ, និសីទ តាវ បាទេ ធោវិត្វា តេលេន មក្ខេត្វា ថោកំ វិស្សមាហិ, អាគតកាលេ សត្ថារំ ទក្ខិស្សតី”តិ អាហំសុ។ “អហំ, ភន្តេ, សត្ថុ វា អត្តនោ វា ជីវិតន្តរាយំ ន ជានាមិ, កត្ថចិ អដ្ឋត្វា អនិសីទិត្វា ឯករត្តេនេវ វីសយោជនសតិកំ មគ្គំ អាគតោ, សត្ថារំ បស្សិត្វាវ វិស្សមិស្សាមី”តិ អាហ។ សោ ឯវំ វត្វា តរមានរូបោ សាវត្ថិំ បវិសិត្វា ភគវន្តំ អនោបមាយ ពុទ្ធសិរិយា ចរន្តំ ទិស្វា “ចិរស្សំ វត មេ គោតមោ សម្មាសម្ពុទ្ធោ ទិដ្ឋោ”តិ ទិដ្ឋដ្ឋានតោ បដ្ឋាយ ឱនតសរីរោ គន្ត្វា អន្តរវីថិយំ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា គោប្ផកេសុ ទឡ្ហំ គហេត្វា ឯវមាហ – “ទេសេតុ, ភន្តេ ភគវា, ធម្មំ, ទេសេតុ សុគតោ ធម្មំ, យំ មមស្ស ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយា”តិ។ អថ នំ សត្ថា “អកាលោ ខោ តាវ, ពាហិយ, អន្តរឃរំ បវិដ្ឋម្ហា បិណ្ឌាយា”តិ បដិក្ខិបិ។

តំ សុត្វា ពាហិយោ, “ភន្តេ, សំសារេ សំសរន្តេន កពឡីការាហារោ ន អលទ្ធបុព្ពោ, តុម្ហាកំ វា មយ្ហំ វា ជីវិតន្តរាយំ ន ជានាមិ, ទេសេតុ មេ, ភន្តេ ភគវា, ធម្មំ, ទេសេតុ សុគតោ ធម្ម”ន្តិ បុន យាចិ។ សត្ថា ទុតិយម្បិ តថេវ បដិក្ខិបិ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ – “ឥមស្ស ទិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ សកលសរីរំ បីតិយា និរន្តរំ អជ្ឈោត្ថដំ ហោតិ, ពលវបីតិវេគោ ធម្មំ សុត្វាបិ ន សក្ខិស្សតិ បដិវិជ្ឈិតុំ, មជ្ឈត្តុបេក្ខាយ តាវ តិដ្ឋតុ, ឯករត្តេនេវ វីសយោជនសតិកំ មគ្គំ អាគតស្សាបិ ចស្ស ទរថោ ពលវា សោបិ តាវ បដិប្បស្សម្ភតូ”តិ។ តស្មា ទ្វិក្ខត្តុំ បដិក្ខិបិត្វា តតិយំ យាចិតោ អន្តរវីថិយំ ឋិតោវ “តស្មាតិហ តេ, ពាហិយ, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ, ទិដ្ឋេ ទិដ្ឋមត្តំ ភវិស្សតី”តិអាទិនា (ឧទា. ១០) នយេន អនេកបរិយាយេន ធម្មំ ទេសេសិ។ សោ សត្ថុ ធម្មំ សុណន្តោយេវ សព្ពាសវេ ខេបេត្វា សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។

១៧៨. សោ អរហត្តំ បត្តក្ខណេយេវ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សញ្ជាតសោមនស្សោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ឥតោ សតសហស្សម្ហី**តិអាទិមាហ។ តំ ហេដ្ឋា វុត្តនយត្តា ឧត្តានត្ថមេវ។ អនុត្តានបទវណ្ណនមេវ ករិស្សាម។

១៨១. **ហសនំ បច្ចវេក្ខណ**ន្តិ បរិបុណ្ណសោមនស្សជាតំ បច្ចវេក្ខណំ, កោមារវណ្ណំ អតិកោមលន្តិ អត្ថោ។

១៨២. **ហេមយញ្ញោបចិតង្គ**ន្តិ សុវណ្ណសុត្តយញ្ញោបចិតសុត្តអវយវំ សរីរំ ទេហន្តិ អត្ថោ។ **បលម្ពពិម្ពតម្ពោដ្ឋ**ន្តិ ឱលម្ពិតពិម្ពផលសទិសំ រត្តវណ្ណំ ឱដ្ឋទ្វយសមន្នាគតន្តិ អត្ថោ។ **សេតតិណ្ហសមំ ទិជ**ន្តិ សុនិសិតតិខិណអយលោហយំសនេន ឃំសិត្វា សមំ កតំ វិយ សមទន្តន្តិ អត្ថោ។

១៨៣. **បីតិសម្ផុល្លិតានន**ន្តិ បីតិយា សុដ្ឋុ ផុល្លិតំ វិកសិតំ អាននំ មុខំ អាទាសតលសទិសមុខវន្តន្តិ អត្ថោ។

១៨៤. **ខិប្បាភិញ្ញស្ស ភិក្ខុនោ**តិ ខិប្បំ ទេសនាយ សមុគ្ឃាដិតក្ខណេយេវ អភិវិសេសេន ញាតុំ សមត្ថស្ស ភិក្ខុនោតិ អត្ថោ។

១៨៦. **សគ្គំ អគំ សភវនំ យថា**តិ អត្តនោ គេហំ វិយ សគ្គំ លោកំ អគមាសិន្តិ អត្ថោ។

១៨៦. **ន ត្វំ ឧបាយមគ្គញ្ញូ**តិ ត្វំ និព្ពានាធិគមូបាយភូតមគ្គញ្ញូ ន អហោសីតិ អត្ថោ។

២០០. សត្ថុនោ សទា ជិនន្តិ សទា សព្ពកាលំ ជិនំ ជិនន្តោ បរាជិតកោបោ សត្ថុនោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស **វិមលាននំ** អាទាសតលសទិសមុខំ **បស្សិស្សាមិ** បស្សិតុំ និក្ខមាមីតិ យោជនា។ **ទិជេ អបុច្ឆី កុហិំ លោកនន្ទនោ**តិ កុហិំ ឋានេ លោកបសាទករោ សត្ថាតិ ទិជេ ព្រាហ្មណេ អហំ ភិក្ខូ អបុច្ឆិន្តិ អត្ថោ។

២០១. សសោវ ខិប្បំ មុនិទស្សនុស្សុកោតិ មុនិទស្សនេ តថាគតទស្សនេ ឧស្សុកោ ឧស្សាហជាតោ សសោ តវ ខិប្បំ បាបុណាតីតិ អត្ថោ។

២០២. តុវដំ គន្ធាតិ សីឃំ គន្ធា។ **បិណ្ឌត្ថំ អបិហាគិធ**ន្តិ បិណ្ឌបាតំ បដិច្ច អបិហំ អបគតបិហំ អគិធំ និត្តណ្ហំ។

២០៣. អលោលក្ខន្តិ តតោ ចិតោ ច អនោលោកយមានំ ឧត្តមេ សាវត្ថិនគរេ បិណ្ឌាយ វិចរន្តំ អទក្ខិន្តិ សម្ពន្ធោ។ **សិរីនិលយសង្កាស**ន្តិ សិរិយា លក្ខណានុព្យញ្ជនសោភាយ និលយំ សង្កាសំ ជលមានតោរណសទិសំ។ **រវិទិត្តិហរានន**ន្តិ វិជ្ជោតមានសូរិយមណ្ឌលំ វិយ វិជ្ជោតមានមុខមណ្ឌលំ។

២០៤. កុបថេ វិប្បនដ្ឋស្សាតិ កុច្ឆិតបថេ សោបទ្ទវមគ្គេ មូឡ្ហស្ស មិច្ឆាបដិបន្នស្ស មេ **សរណំ ហោហិ** បតិដ្ឋា ហោហិ។ **គោតមា**តិ ភគវន្តំ គោត្តេន អាលបតិ។

២១៨. ន តត្ថ សុក្កា ជោតន្តីតិ សុក្កបភាសម្បន្នា ជោតមានឱសធិតារកាទយោ ន ជោតន្តិ នប្បភាសន្តិ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវ។ សោ ឯវំ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេត្វា តាវទេវ ច ភគវន្តំ បព្ពជ្ជំ យាចិ។ “បរិបុណ្ណំ តេ បត្តចីវរ”ន្តិ ច បុដ្ឋោ “ន បរិបុណ្ណ”ន្តិ អាហ។ អថ នំ សត្ថា “តេន ហិ បត្តចីវរំ បរិយេសាហី”តិ វត្វា បក្កាមិ។ សោ កិរ វីសតិវស្សសហស្សានិ សមណធម្មំ ករោន្តោ “ភិក្ខុនា នាម អត្តនា បច្ចយេ លភិត្វា អញ្ញំ អនោលោកេត្វា សយមេវ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតី”តិ វត្វា ឯកភិក្ខុស្សាបិ បត្តេន វា ចីវរេន វា សង្គហំ នាកាសិ, “ន តេនស្ស ឥទ្ធិមយំ បត្តចីវរំ ឧប្បជ្ជិស្សតី”តិ ញត្វា ភគវា ឯហិភិក្ខុភាវេន បព្ពជ្ជំ នាទាសិ។ តម្បិ បត្តចីវរំ បរិយេសមានមេវ សង្ការដ្ឋានតោ ចោឡក្ខណ្ឌានិ សំកឌ្ឍន្តំ បុព្ពវេរិកោ អមនុស្សោ ឯកិស្សា តរុណវច្ឆាយ គាវិយា សរីរេ អធិមុច្ចិត្វា វាមឱរុម្ហិ បហរិត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបេសិ។ សត្ថា បិណ្ឌាយ ចរិត្វា កតភត្តកិច្ចោ សម្ពហុលេហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ និក្ខមន្តោ ពាហិយស្ស សរីរំ សង្ការដ្ឋានេ បតិតំ ទិស្វា “គណ្ហថ, ភិក្ខវេ, ឯតំ ពាហិយំ ទារុចីរិយន្តិ ឯកស្មិំ គេហទ្វារេ ឋត្វា មញ្ចកំ អាហរាបេត្វា ឥមំ សរីរំ នគរទ្វារតោ នីហរិត្វា ឈាបេត្វា ធាតុយោ គហេត្វា ថូបំ ករោថា”តិ ភិក្ខូ អាណាបេសិ។

តេ ភិក្ខូ ធាតុំ មហាបថេ ថូបំ ការេត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា អត្តនោ កតកម្មំ អារោចេសុំ។ តតោ សង្ឃមជ្ឈេ កថា ឧទបាទិ – “តថាគតោ ភិក្ខុសង្ឃេន សរីរឈាបនកិច្ចំ ការេសិ, ធាតុយោ ច គាហាបេត្វា ចេតិយំ ការាបេសិ, កតរមគ្គោ នុ ខោ តេន សមធិគតោ, សាមណេរោ នុ ខោ សោ, ភិក្ខុ នុ ខោ”តិ។ សត្ថា តំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា “បណ្ឌិតោ, ភិក្ខវេ, ពាហិយោ ទារុចីរិយោ អរហត្តោ”តិ ឧបរិ ធម្មទេសនំ វឌ្ឍេតិ។ តស្ស បរិនិព្ពុតភាវញ្ច អាចិក្ខិត្វា “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខូនំ ខិប្បាភិញ្ញានំ យទិទំ ពាហិយោ ទារុចីរិយោ”តិ (អ. និ. ១.២០៨, ២១៦) ឯតទគ្គេ ឋបេសិ។

អថ នំ ភិក្ខូ បុច្ឆឹសុ – “តុម្ហេ, ភន្តេ, ‘ពាហិយោ ទារុចីរិយោ អរហត្តំ បត្តោ’តិ វទេថ, កទា សោ អរហត្តំ បត្តោ”តិ? “មម ធម្មំ សុតកាលេ, ភិក្ខវេ”តិ។ “កទា បនស្ស, ភន្តេ, តុម្ហេហិ ធម្មោ កថិតោ”តិ? “ភិក្ខាយ ចរន្តេន អន្តរវីថិយំ ឋិតេនា”តិ។ “អប្បមត្តកោ, ភន្តេ, តុម្ហេហិ អន្តរវីថិយំ ឋត្វា កថិតធម្មោ; កថំ សោ តាវត្តកេន វិសេសំ និព្ពត្តេសី”តិ? អថ នេ សត្ថា, “ភិក្ខវេ, មម ធម្មំ ‘អប្បំ’ វា ‘ពហុំ វា’តិ មា ចិន្តយិត្ថ។ អនេកានិបិ ហិ អនត្ថបទសំហិតានិ គាថាសហស្សានិ ន សេយ្យោ, អត្ថនិស្សិតំ បន ឯកម្បិ គាថាបទំ សេយ្យោ”តិ វត្វា អនុសន្ធិំ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

> “សហស្សមបិ ចេ គាថា, អនត្ថបទសំហិតា;
> ឯកំ គាថាបទំ សេយ្យោ, យំ សុត្វា ឧបសម្មតី”តិ។ (ធ. ប. ១០១) –

ទេសនាបរិយោសានេ ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសីតិ។

ពាហិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៧. មហាកោដ្ឋិកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សត្តមាបទានេ **បទុមុត្តរោ នាម ជិនោ**តិអាទិកំ អាយស្មតោ មហាកោដ្ឋិកត្ថេរស្ស អបទានំ។ កា ឧប្បត្តិ? អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ហំសវតីនគរេ មហាភោគកុលេ និព្ពត្តិត្វា វិញ្ញុតំ បត្តោ មាតាបិតូនំ អច្ចយេន កុដុម្ពំ សណ្ឋបេត្វា ឃរាវាសំ វសន្តោ ឯកទិវសំ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ ធម្មទេសនាកាលេ ហំសវតីនគរវាសិនោ គន្ធមាលាទិហត្ថេ យេន ពុទ្ធោ យេន ធម្មោ យេន សង្ឃោ, តន្និន្នេ តប្បោណេ តប្បព្ភារេ គច្ឆន្តេ ទិស្វា តេហិ សទ្ធឹ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា, សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ បដិសម្ភិទាប្បត្តានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា “អយំ ឥមស្មឹ សាសនេ បដិសម្ភិទាប្បត្តានំ អគ្គោ, យំនូនាហម្បិ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ អយំ វិយ បដិសម្ភិទាប្បត្តានំ អគ្គោ ភវេយ្យ”ន្តិ ចិន្តេត្វា សត្ថុ ទេសនាបរិយោសានេ វុដ្ឋិតាយ បរិសាយ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា, “ភន្តេ, ស្វេ មយ្ហំ គេហេ ភិក្ខំ គណ្ហថា”តិ និមន្តេសិ។ សត្ថា អធិវាសេសិ។ សោ ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា បទក្ខិណំ កត្វា សកនិវេសនំ គន្ត្វា សព្ពរត្តឹ ពុទ្ធស្ស ច ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច និសជ្ជដ្ឋានំ គន្ធមាលាទីហិ អលង្ករិត្វា ខាទនីយភោជនីយំ បដិយាទាបេត្វា តស្សា រត្តិយា អច្ចយេន សកនិវេសនេ ភិក្ខុសតសហស្សបរិវារំ សត្ថារំ វិវិធយាគុខជ្ជកបរិវារំ សសូបព្យញ្ជនំ គន្ធសាលិភោជនំ ភោជាបេត្វា ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ ចិន្តេសិ – “មហន្តំ ខោ អហំ ឋានន្តរំ បត្ថេមិ, ន បន យុត្តំ មយា ឯកទិវសមេវ ទានំ ទត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេតុំ, អនុបដិបាដិយា សត្តាហំ ទានំ ទត្វា បត្ថេស្សាមី”តិ។ សោ តេនេវ និយាមេន សត្តាហំ មហាទានំ ទត្វា ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ ទុស្សកោដ្ឋាគារំ វិវរាបេត្វា ឧត្តមំ តិចីវរប្បហោនកំ សុខុមវត្ថំ ពុទ្ធស្ស បាទមូលេ ឋបេត្វា ភិក្ខុសតសហស្សស្ស ច តិចីវរំ ទត្វា តថាគតំ ឧបសង្កមិត្វា, “ភន្តេ, យោ សោ ភិក្ខុ តុម្ហេហិ ឥតោ សត្តមេ ទិវសមត្ថកេ បដិសម្ភិទាប្បត្តានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបិតោ, អហម្បិ សោ ភិក្ខុ វិយ អនាគតេ ឧប្បជ្ជនកស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ បព្ពជិត្វា បដិសម្ភិទាប្បត្តានំ អគ្គោ ភវេយ្យ”ន្តិ សត្ថុ បាទមូលេ និបជ្ជិត្វា បត្ថនំ អកាសិ។ សត្ថា តស្ស សមិជ្ឈនភាវំ ញត្វា “អនាគតេ ឥតោ កប្បសតសហស្សមត្ថកេ គោតមោ នាម ពុទ្ធោ លោកេ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, តស្ស សាសនេ តវ បត្ថនា សមិជ្ឈិស្សតី”តិ ព្យាកាសិ។ សោ តត្ថ យាវតាយុកំ បុញ្ញានិ កត្វា តតោ ចុតោ ទេវសម្បត្តឹ អនុភវិត្វា អបរាបរំ ទេវមនុស្សេសុ បរិព្ភមិ។

ឯវំ សោ ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ តត្ថ តត្ថ ភវេ បុញ្ញញាណសម្ភារេ សម្ភរន្តោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ ព្រាហ្មណមហាសាលកុលេ និព្ពត្តិ, **កោដ្ឋិកោ**តិស្ស នាមំ អកំសុ។ កស្មា មាតុយា វា អយ្យកបយ្យកាទីនំ វា នាមំ អគ្គហេត្វា ឯវំ នាមំ ករិំសូតិ ចេ? អត្តនោ បញ្ញវន្តតាយ វេទង្គេសុ សតក្កុបរតក្កេសុ សនិឃណ្ឌុកេដុភេសុ សាក្ខរប្បភេទេសុ សកលព្យាករណេសុ ច ឆេកភាវេន ច ទិដ្ឋទិដ្ឋេ ជនេ មុខសត្តីហិ កោដ្ដេន្តោ បកោដ្ដេន្តោ វិតុទន្តោ វិចរតីតិ អន្វត្ថនាមំ ករិំសូតិ វេទិតព្ពំ។ សោ វយប្បត្តោ តយោ វេទេ ឧគ្គហេត្វា ព្រាហ្មណសិប្បេ និប្ផត្តឹ បត្តោ ឯកទិវសំ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា ធម្មំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិត្វា ឧបសម្បន្នកាលតោ បដ្ឋាយ វិបស្សនាយ កម្មំ ករោន្តោ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បត្វា បដិសម្ភិទាសុ ចិណ្ណវសី ហុត្វា អភីតោ មហាថេរេ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ហំ បុច្ឆន្តោបិ ទសពលំ ឧបសង្កមិត្វា បដិសម្ភិទាសុយេវ បញ្ហំ បុច្ឆិ។ ឯវមយំ ថេរោ តត្ថ កតាធិការតាយ តត្ថ ចិណ្ណវសីភាវេន ច បដិសម្ភិទាប្បត្តានំ អគ្គោ ជាតោ។ អថ នំ សត្ថា មហាវេទល្លសុត្តំ អដ្ឋុប្បត្តឹ កត្វា បដិសម្ភិទាប្បត្តានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ, “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខូនំ បដិសម្ភិទាប្បត្តានំ យទិទំ មហាកោដ្ឋិកោ”តិ (អ. និ. ១.២០៩, ២១៨)។

២២១. សោ អបរេន សមយេន វិមុត្តិសុខំ បដិសំវេទេន្តោ សោមនស្សជាតោ អត្តនោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរោ នាម ជិនោ**តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ ហេដ្ឋា វុត្តនយត្តា ឧត្តានត្ថមេវ។

ឥត្ថំ សុទមាយស្មា មហាកោដ្ឋិកោតិ ឯត្ថ **សុទ**န្តិ និទស្សនេ និបាតោ។ **អាយស្មា**តិ គារវាធិវចនំ, យថា តំ អាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោតិ។

មហាកោដ្ឋិកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៨. ឧរុវេលកស្សបត្ថេរអបទានវណ្ណនា

អដ្ឋមាបទានេ **បទុមុត្តរោ នាម ជិនោ**តិអាទិកំ អាយស្មតោ ឧរុវេលកស្សបត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វយប្បត្តោ សត្ថុ សន្តិកេ ធម្មំ សុត្វា សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ មហាបរិវារានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា សយម្បិ តំ ឋានន្តរំ បត្ថេន្តោ មហាទានំ ទត្វា បណិធានំ អកាសិ។ ភគវា ចស្ស អនន្តរាយតំ ទិស្វា “អនាគតេ គោតមពុទ្ធស្ស សាសនេ មហាបរិវារានំ អគ្គោ ភវិស្សតី”តិ ព្យាកាសិ។ សោ តត្ថ យាវតាយុកំ បុញ្ញានិ កត្វា

តតោ ចវិត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥតោ ទ្វេនវុតិកប្បមត្ថកេ ផុស្សស្ស ភគវតោ វេមាតិកកនិដ្ឋភាតា ហុត្វា និព្ពត្តោ, អញ្ញេបិស្ស ទ្វេ កនិដ្ឋភាតរោ អហេសុំ។ តេ តយោ ពុទ្ធប្បមុខភិក្ខុសង្ឃំ និមន្តេត្វា បរមាយ បូជាយ បូជេត្វា យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ អម្ហាកំ ភគវតោ ឧប្បត្តិតោ បុរេតរមេវ ពារាណសិយំ ព្រាហ្មណកុលេ តយោ ភាតរោ ហុត្វា និព្ពត្តា គោត្តវសេន តយោបិ **កស្សបា**តិ ឯវំ នាមកា អហេសុំ។ តេ តយោ វយប្បត្តា តយោ វេទេ ឧគ្គណ្ហឹសុ។ តេសំ ជេដ្ឋភាតិកស្ស បញ្ចមាណវកសតានិ បរិវារា, មជ្ឈិមស្ស តីណិ, កនិដ្ឋស្ស ទ្វេ, តេ អត្តនោ គន្ថេសុ សារំ ឱលោកេន្តា ទិដ្ឋធម្មិកមេវ អត្ថំ ទិស្វា បព្ពជ្ជំ រោចេសុំ។ តេសុ ជេដ្ឋភាតា អត្តនោ បរិវារេន សទ្ធឹ ឧរុវេលំ គន្ត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា **ឧរុវេលកស្សបោ** នាម ជាតោ, មជ្ឈិមោ គង្គានទីវង្កេ បព្ពជិតោ **នទីកស្សបោ** នាម ជាតោ, កនិដ្ឋោ គយាសីសេ បព្ពជិតោ **គយាកស្សបោ** នាម ជាតោ។ ឯវំ តេសុ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា តត្ថ តត្ថ វសន្តេសុ ពហូនំ ទិវសានំ អច្ចយេន អម្ហាកំ ពោធិសត្តោ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា បដិវិទ្ធសព្ពញ្ញុតញ្ញាណោ អនុក្កមេន ធម្មចក្កំ បវត្តេត្វា បញ្ចវគ្គិយត្ថេរេ អរហត្តេ បតិដ្ឋាបេត្វា យសកុលបុត្តប្បមុខេ បញ្ចបញ្ញាសជនេ សហាយកេ វិនេត្វា សដ្ឋិ អរហន្តេ "ចរថ, ភិក្ខវេ, ចារិក"ន្តិ (មហាវ. ៣២) វិស្សជ្ជេត្វា ភទ្ទវគ្គិយេ វិនេត្វា ឧរុវេលកស្សបស្ស វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា វសនត្ថាយ អគ្យាគារំ បវិសិត្វា តត្ថ គតនាគទមនាទីហិ អឌ្ឍុឌ្ឍសហស្សេហិ បាដិហារិយេហិ ឧរុវេលកស្សបំ សបរិវារំ វិនេត្វា បព្ពាជេសិ។ តស្ស បព្ពជ្ជាវិធានញ្ច ឥទ្ធិបាដិហារិយករណញ្ច សព្ពំ នទីកស្សបស្ស អបទានដ្ឋកថាយំ អាវិភវិស្សតិ។ តស្ស បព្ពជិតភាវំ សុត្វា ឥតរេបិ ទ្វេ ភាតរោ សបរិសា អាគន្ត្វា សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជឹសុ។ សព្ពេវ តេ ឥទ្ធិមយបត្តចីវរធរា ឯហិភិក្ខុកា អហេសុំ។ សត្ថា តំ សមណសហស្សំ អាទាយ គយាសីសំ គន្ត្វា បិដ្ឋិបាសាណេ និសិន្នោ អាទិត្តបរិយាយទេសនាយ (មហាវ. ៥៤) តេ សព្ពេ អរហត្តេ បតិដ្ឋាបេសិ។

២៥១. សោ ឯវំ អរហត្តំ បត្វា សោមនស្សជាតោ អត្តនោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរោ នាម ជិនោ**តិអាទិមាហ។ អនុត្តានបទមេវ វណ្ណយិស្សាម។

២៦៨. **សោ ច សព្ពំ តមំ ហន្ត្វា**តិ សោ ផុស្សោ ភគវា រាគទោសមោហាទិកិលេសន្ធការំ វិទ្ធំសេត្វា។ **វិជដេត្វា មហាជដ**ន្តិ តណ្ហាមានាទីហិ ទិយឌ្ឍសហស្សេហិ កិលេសគណេហិ មហាព្យាកុលំ ជដំ **វិជដេត្វា** បទាលេត្វា ផាលេត្វាតិ អត្ថោ។ **សទេវកំ** ទេវលោកសហិតំ សកលំ លោកសន្និវាសំ**តប្បយន្តោ** សន្តប្បយន្តោ បីណេន្តោ **អមតំ វុដ្ឋិ** មហានិព្ពានវុដ្ឋិធារំ **វស្សតេ** បគ្ឃរាបេតីតិ យោជនា។

២៦៩. **តទា ហិ ពារាណសិយ**ន្តិ "ពារស មនុស្សា"តិអាទីសុ វិយ ពារស ទ្វាទសរាសី ហុត្វា បុរា, ហិមវន្តតោ ឥសយោ ច បច្ចេកមុនិសង្ខាតា ឥសយោ ច គន្ធមាទនតោ អាកាសេនាគន្ត្វា ឯត្ថ គច្ឆន្តិ ឱតរន្តិ បវិសន្តីតិ ពារាណសី, អថ វា សម្មាសម្ពុទ្ធសង្ខាតានំ អនេកសតសហស្សានំ ធម្មចក្កបវត្តនត្ថាយ ឱតរដ្ឋានំ នគរំ លិង្គវិបល្លាសំ កត្វា ឥត្ថិលិង្គវសេន ពារាណសីតិ វុច្ចតិ, តិស្សំ ពារាណសិយំ។

២៧៣. **និក្ខិត្តសត្ថំ បច្ចន្ត**ន្តិ ឆឌ្ឌិតសត្ថំ បាតិតអាវុធំ បច្ចន្តជនបទំ និព្ពិសេវនំ **កត្វា បុនរុបច្ចត**ន្តិ បុនរបិ តំ នគរំ ឧបេច្ច ឧបគម្ម សម្បត្តាតិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

ឧរុវេលកស្សបត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៨. រាធត្ថេរអបទានវណ្ណនា

២៨៦. នវមាបទានេ **បទុមុត្តរោ នាម ជិនោ**តិអាទិកំ អាយស្មតោ រាធត្ថេរស្ស អបទានំ។ តំ សព្ពំ បាឋានុសារេន នយានុចិន្តនេន វិញ្ញូហិ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ កេវលំ បុញ្ញនានត្តមេវាតិ។

រាធត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

ទសមំ មោឃរាជត្ថេរអបទានំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

ចតុបញ្ញាសមវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

៥៥. ភទ្ទិយវគ្គោ

១. លកុណ្ឌកភទ្ទិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បញ្ចបញ្ញាសមវគ្គេ បឋមាបទានេ **បទុមុត្តរោ នាម ជិនោ**តិអាទិកំ អាយស្មតោ លកុណ្ឌកភទ្ទិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ហំសវតីនគរេ មហាភោគកុលេ និព្ពត្តិត្វា វិញ្ញុតំ បត្តោ សត្ថុ ធម្មំ សុណន្តោ និសិន្នោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ មញ្ជុស្សរានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា សយម្បិ តំ ឋានន្តរំ បត្ថេន្តោ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស សប្បិសក្ខរាទិមធុររសសម្មិស្សំ មហាទានំ ទត្វា “អហម្បិ, ភន្តេ, អនាគតេ អយំ ភិក្ខុ វិយ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ មញ្ជុស្សរានំ អគ្គោ ភវេយ្យ”ន្តិ បណិធានំ អកាសិ។ ភគវា តស្ស អនន្តរាយំ ទិស្វា ព្យាករិត្វា បក្កាមិ។

សោ យាវតាយុកំ បុញ្ញានិ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ផុស្សភគវតោ កាលេ ចិត្រកោកិលោ ហុត្វា និព្ពត្តោ រាជុយ្យានតោ មធុរំ អម្ពផលំ តុណ្ឌេនាទាយ គច្ឆន្តោ សត្ថារំ ទិស្វា បសន្នមានសោ “ទស្សាមិ ពុទ្ធស្សា”តិ ចិត្តំ ឧប្បាទេសិ។ សត្ថា តស្ស ចិត្តាចារំ ញត្វា បត្តំ គហេត្វា និសីទិ។ កោកិលោ ទសពលស្ស បត្តេ អម្ពបក្កំ បបេសិ។ សត្ថា តស្ស សោមនស្សុប្បាទនត្ថំ តស្ស បស្សន្តស្សេវ តំ បរិភុញ្ជិ។ អថ សោ កោកិលោ បសន្នមានសោ តេនេវ បីតិសុខេន សត្តាហំ វីតិនាមេសិ។ តេនេវ បុញ្ញកម្មេន ឧប្បន្នុប្បន្នភវេ មញ្ជុស្សរោ អហោសិ។ កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ វឌ្ឍកិកុលេ និព្ពត្តេត្វា ជេដ្ឋកវឌ្ឍកី ហុត្វា បាកដោ អហោសិ។ បរិនិព្ពុតេ ភគវតិ តស្ស សរីរធាតុយោ និទហិតុំ សត្តយោជនប្បមាណេ ថូបេ អារទ្ធេ សោ អាហ – “យោជនាវដ្ដំ យោជនុព្ពេធំ ករោមា”តិ។ តេ សព្ពេ តស្ស វចនេ អដ្ឋំសុ។ ឥតិ អប្បមាណស្ស ពុទ្ធស្ស ឱរប្បមាណំ ចេតិយំ ការេសិ, តេន កម្មេន និព្ពត្តដ្ឋានេ អញ្ញេហិ ហីនប្បមាណោ អហោសិ។ សោ អម្ហាកំ ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តិត្វា អតិរស្សតាយ ច សុវណ្ណបដិមា វិយ សុន្ទរសរីរតាយ ច **លកុណ្ឌកភទ្ទិយោ**តិ បញ្ញាយិត្ថ។ សោ អបរភាគេ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិត្វា ពហុស្សុតោ ធម្មកថិកោ ហុត្វា មធុរេន សរេន បរេសំ ធម្មំ កថេសិ។

អថេកស្មិំ ឧស្សវទិវសេ ឯកេន ព្រាហ្មណេន សទ្ធិំ រថេន គច្ឆន្តី ឯកា គណិកា ថេរំ ទិស្វា ទន្តវិទំសកំ ហសិ។ ថេរោ តស្សា ទន្តដ្ឋិកេ និមិត្តំ គហេត្វា ឈានំ ឧប្បាទេត្វា តំ បាទកំ កត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អនាគាមី អហោសិ, សោ អភិណ្ហំ កាយគតាយ សតិយា វិហរន្តោ ឯកទិវសំ អាយស្មតា ធម្មសេនាបតិនា ឱវទិយមានោ អនុសាសិយមានោ អរហត្តេ បតិដ្ឋហិ។ ឯកច្ចេ ភិក្ខូ ច សាមណេរា ច តស្ស អរហត្តប្បត្តភាវំ អជានន្តោ កណ្ណេសុ គហេត្វា កឌ្ឍន្តិ, សីសេ ពាហាយ ហត្ថបាទាទីសុ វា គហេត្វា ចាលេត្វា កីឡន្តា វិហេឋេសុំ។ អថ ភគវា សុត្វា – “មា, ភិក្ខវេ, មម បុត្តំ វិហេឋេថា”តិ អាហ។ តតោ បដ្ឋាយ តំ “អរហា”តិ ជានិត្វា ន វិហេឋេសុំ។

១២. សោ អរហា ហុត្វា សញ្ជាតសោមនស្សោ អត្តនោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរោ នាម ជិនោ**តិអាទិមាហ។ **មញ្ជុនាភិនិកូជហ**ន្តិ មធុរេន បេមនិយេន សរេន អភិនិកូជី សទ្ទំ និច្ឆារេសី អហន្តិ អត្ថោ។ សេសមេត្ថ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

លកុណ្ឌកភទ្ទិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

២. កង្ខារេវតត្ថេរអបទានវណ្ណនា

៣៤. ទុតិយាបទានេ **បទុមុត្តរោ នាម ជិនោ**តិអាទិកំ អាយស្មតោ កង្ខារេវតត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តោ, តំ សព្ពំ បាឡានុសារេន សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

កង្ខារេវតត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៣. សីវលិត្ថេរអបទានវណ្ណនា

តតិយាបទានេ **បទុមុត្តរោ នាម ជិនោ**តិអាទិកំ អាយស្មតោ សីវលិត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ

និព្ពត្តោ ហេដ្ឋា វុត្តនយេន វិហារំ គន្ត្វា បរិសាយ បរិយន្តេ ឋិតោ ធម្មំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ លាភីនំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា “មយាបិ អនាគតេ ឯវរូបេន ភវិតុំ វដ្ដតី”តិ ទសពលំ និមន្តេត្វា សត្តាហំ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ ទត្វា, “ភន្តេ, ឥមិនា អធិការកម្មេន ន អញ្ញំ សម្បត្តឹ បត្ថេមិ, អនាគតេ បន ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ អហម្បិ តុម្ហេហិ សោ ឯតទគ្គេ ឋបិតភិក្ខុ វិយ លាភីនំ អគ្គោ ភវេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ អកាសិ។ សត្ថា តស្ស អនន្តរាយតំ ទិស្វា “អយំ តេ បត្ថនា អនាគតេ គោតមស្ស ពុទ្ធស្ស សន្តិកេ សមិជ្ឈិស្សតី”តិ ព្យាករិត្វា បក្កាមិ។ សោ កុលបុត្តោ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ ពន្ធុមតីនគរតោ អវិទូរេ ឯកស្មឹ គាមកេ និព្ពត្តិ, តស្មឹ សមយេ ពន្ធុមតីនគរវាសិនោ រញ្ញា សទ្ធឹ សាកច្ឆិត្វា ទសពលស្ស ទានំ អទំសុ។

ឯកទិវសំ សព្ពេ ឯកតោ ហុត្វា ទានំ ទេន្តា “កឹ នុ ខោ អម្ហាកំ ទានគ្គេ នត្ថី”តិ (អ. និ. អដ្ឋ. ១.១.២០៧; ថេរគា. អដ្ឋ. ១.៥៩ សីវលិត្ថេរគាថាវណ្ណនា) ឱលោកេន្តា មធុញ្ច គុឡទធិញ្ច នាទ្ទសំសុ។ តេ “យតោ កុតោចិ អាហរិស្សាមា”តិ ជនបទតោ នគរបវិសនមគ្គេសុ បុរិសេ ឋបេសុំ។ តទា ឯស កុលបុត្តោ អត្តនោ គាមតោ គុឡទធិវារកំ គហេត្វា “កិញ្ចិទេវ អាហរិស្សាមី”តិ នគរំ គច្ឆន្តោ “មុខំ ធោវិត្វា ធោតហត្ថបាទោ បវិសិស្សាមី”តិ ផាសុកដ្ឋានំ ឱលោកេន្តោ នង្គលសីសប្បមាណំ និម្មក្ខិកទណ្ឌកមធុំ ទិស្វា “បុញ្ញេន មេ ឥទំ ឧប្បន្ន”ន្តិ គហេត្វា នគរំ បាវិសិ។ នាគរេហិ ឋបិតបុរិសោ តំ ទិស្វា, “មារិស, កស្ស ឥមំ ហរសី”តិ បុច្ឆិ។ “ន កស្សចិ, សាមិ, វិក្កាយិកំ មេ ឥទ”ន្តិ។ “តេន ហិ ឥមំ កហាបណំ គហេត្វា ឯតំ មធុញ្ច គុឡទធិញ្ច ទេហី”តិ។

សោ ចិន្តេសិ – “ឥទំ មេ ន ពហុំ អគ្ឃតិ, អយញ្ច ឯកប្បហារេនេវ ពហុំ ទេតិ, វីមំសិស្សាមី”តិ។ តតោ នំ អាហ – “នាហំ ឯកកហាបណេន ទេមី”តិ។ “យទិ ឯវំ ទ្វេ កហាបណេ គហេត្វា ទេហី”តិ។ “ទ្វីហិបិ ន ទេមី”តិ។ ឯតេនុបាយេន វឌ្ឍេត្វា យាវ សហស្សំ បាបុណិ, សោ ចិន្តេសិ – “អតិអញ្ចិតុំ ន វដ្ដតិ, ហោតុ តាវ ឥមិនា កត្តព្ពកម្មំ បុច្ឆិស្សាមី”តិ ។ អថ នំ អាហ – “ន ឥទំ ពហុអគ្ឃនកំ, ត្វំ បន ពហុំ ទេសិ, កេន កម្មេន ឥទំ គណ្ហសី”តិ។ “ឥធ, ភោ, នគរវាសិនោ រញ្ញា សទ្ធឹ បដិវិរុជ្ឈិត្វា វិបស្សិសម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ទានំ ទេន្តា ឥទំ ទ្វយំ ទានគ្គេ អបស្សន្តា មំ បរិយេសាបេន្តិ។ សចេ ឥទំ ទ្វយំ ន លភិស្សន្តិ, នាគរានំ បរាជយោ ភវិស្សតិ។ តស្មា សហស្សំ ទត្វា គណ្ហាមី”តិ។ “កឹ បនេតំ នាគរានំ ឯវ វដ្ដតិ, ឧទាហុ អញ្ញេសម្បិ ទាតុំ វដ្ដតី”តិ? “យស្ស កស្សចិ ទាតុំ អវារិតមេត”ន្តិ។ “អត្ថិ បន កោចិ នាគរានំ ទានេ ឯកទិវសំ សហស្សំ ទាតា”តិ? “នត្ថិ, សម្មា”តិ។ “ឥមេសំ មេ ទ្វិន្នំ សហស្សគ្ឃនកភាវំ ជានាសី”តិ? “អាម, ជានាមី”តិ។ “តេន ហិ គច្ឆ, នាគរានំ អារោចេហិ – ‘ឯកោ បុរិសោ ឥមានិ ទ្វេ មូលេន ន ទេតិ, តុម្ហេហិ សទ្ធឹ សហត្ថេនេវ ទាតុកាមោ, តុម្ហេ ឥមេសំ ទ្វិន្នំ ការណា និព្ពិតក្កា ហោថា”តិ។ “ត្វំ ឥមស្មឹ ទានេ ជេដ្ឋកភាគស្ស កាយសក្ខី ហោហី”តិ វត្វា គតោ។ សោ បន កុលបុត្តោ គាមតោ បរិព្ពយត្ថំ គហិតកហាបណេន បញ្ចកដុកំ គហេត្វា ចុណ្ណំ កត្វា ទធិតោ កញ្ជិយំ វាហេត្វា តត្ថ មធុបដលំ បីឡេត្វា បញ្ចកដុកចុណ្ណេន យោជេត្វា បទុមិនិបត្តេ បក្ខិបិត្វា តំ សំវិទហិត្វា អាទាយ ទសពលស្ស អវិទូរេ និសីទិ។ មហាជនេហិ អាហរិយមានស្ស សក្ការស្ស អន្តរេ អត្តនោ បត្តវារំ ឱលោកេន្តោ ឱកាសំ ញត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា, “ភន្តេ, អយំ មេ ទុគ្គតសក្ការោ, ឥមំ មេ អនុកម្បំ បដិច្ច បដិគ្គណ្ហថា”តិ។ សត្ថា តស្សានុកម្បំ បដិច្ច ចតុមហារាជេហិ ទត្តិយេន សេលមយបត្តេន តំ បដិគ្គហេត្វា យថា អដ្ឋសដ្ឋិយា ភិក្ខុសតសហស្សស្ស ទិយ្យមានំ ន ខីយតិ, ឯវំ អធិដ្ឋាសិ។

សោ កុលបុត្តោ និដ្ឋិតភត្តកិច្ចំ ភគវន្តំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នោ អាហ – “ទិដ្ឋោ មេ, ភន្តេ ភគវា, អជ្ជ ពន្ធុមតីនគរវាសីហិ តុម្ហាកំ សក្ការោ អាហរិយមានោ, អហម្បិ ឥមស្ស និស្សន្ទេន និព្ពត្តនិព្ពត្តភវេ លាភគ្គយសគ្គប្បត្តោ ភវេយ្យ”ន្តិ។ សត្ថា “ឯវំ ហោតុ កុលបុត្តា”តិ វត្វា តស្ស ច នគរវាសីនញ្ច ភត្តានុមោទនំ កត្វា បក្កាមិ។ សោ កុលបុត្តោ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ សុប្បវាសាយ រាជធីតុយា កុច្ឆិម្ហិ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ។ តស្ស បដិសន្ធិគ្គហណកាលតោ បដ្ឋាយ សាយំ បាតញ្ច បញ្ចបណ្ណាការសតានិ សុប្បវាសាយ ឧបនីយន្តិ។ អថស្ស សា បុញ្ញវីមំសនត្ថំ ហត្ថេន ពីជបច្ឆឹ ផុសាបេន្តី អដ្ឋាសិ។ ឯកេកពីជតោ សលាកសតំ សលាកសហស្សម្បិ និគ្គច្ឆតិ, ឯកេកករីសខេត្តតោ បណ្ណាសម្បិ សដ្ឋិបិ សកដបមាណានិ ឧប្បជ្ជន្តិ។ កោដ្ឋបូរណកាលេបិស្សា កោដ្ឋទ្វារំ ហត្ថេន ផុសន្តិយា រាជធីតាយ បុញ្ញេន គណ្ហន្តានំ គហិតគហិតំ បុន បូរតិ។ បរិបុណ្ណភត្តកុម្ភិតោបិ “រាជធីតាយ បុញ្ញ”ន្តិ វត្វា យស្ស កស្សចិ ទេន្តា នំ យាវ ន ឧក្កឌ្ឍន្តិ, ន តាវ ភត្តំ ខីយតិ។ ទារកេ កុច្ឆិគតេយេវ សត្ត វស្សានិ អតិក្កមឹសុ។

គព្ភេ បន បរិបក្កេ សត្តាហំ មហាទុក្ខំ អនុភោសិ។ សា សាមិកំ អាមន្តេត្វា – “បុរេ មរណា ជីវមានា ទានំ ទស្សាមី”តិ សត្ថុ សន្តិកំ បេសេសិ – “គច្ឆ, សាមិ, ឥមំ បវត្តឹ សត្ថុ អារោចេត្វា សត្ថារំ និមន្តេហិ, យញ្ច សត្ថា វទតិ, តំ សាធុកំ ឧបលក្ខេត្វា អាគន្ត្វា មយ្ហំ កថេហី”តិ។ សោ គន្ត្វា តស្សា សាសនំ សត្ថុ អារោចេសិ – “សត្ថុ ភន្តេ, កោឡិយធីតា បាទេ វន្ទតី”តិ។ សត្ថា តស្សា អនុកម្បំ បដិច្ច – “សុខិនី ហោតុ សុប្បវាសា កោឡិយធីតា

អរោគា, អរោគំ បុត្តំ វិជាយតូ’’តិ អាហ។ សោ តំ សុត្វា ភគវន្តំ វន្ទិត្វា អត្តនោ គាមាភិមុខោ បាយាសិ។ តស្ស បុរេ អាគមនាយេវ សុប្បវាសាយ កុច្ឆិតោ ធម្មករណតោ ឧទកំ វិយ គព្ភោ និក្ខមិ, បរិវារេត្វា និសិន្នជនោ អស្សុមុខោ រោទិតុំ អារទ្ធោ ហដ្ឋតុដ្ឋោវ តស្សា សាមិកស្ស តុដ្ឋិសាសនំ អារោចេតុំ អគមាសិ។ សោ តេសំ ឥង្គិតំ ទិស្វា – ‘‘ទសពលេន កថិតកថា និប្ផន្នា ភវិស្សតិ មញ្ញេ’’តិ ចិន្តេសិ។ សោ អាគន្ត្វា សត្ថុ កថំ រាជធីតាយ កថេសិ។ រាជធីតា តយា និមន្តិតំ ជីវភត្តមេវ មង្គលភត្តំ ភវិស្សតិ, គច្ឆ សត្តាហំ ទសពលំ និមន្តេហីតិ។ សោ តថា អកាសិ។ សត្តាហំ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ បវត្តយឹសុ។ សោ ទារកោ ញាតីនំ សន្តត្តចិត្តំ និព្ពាបេន្តោ សីតលភាវំ កុរុមានោ ជាតោតិ, **សីវលិ**ត្វេវ នាមំ ករឹសុ។ សោ សត្ត វស្សានិ គព្ភេ វសិតត្តា ជាតកាលតោ បដ្ឋាយ សព្ពកម្មក្ខមោ អហោសិ។ ធម្មសេនាបតិ សារិបុត្តត្ថេរោ សត្តមេ ទិវសេ តេន សទ្ធឹ កថាសល្លាបមកាសិ។ សត្ថាបិ ឥមំ គាថំ អភាសិ –

‘‘យោមំ បលិបថំ ទុគ្គំ, សំសារំ មោហមច្ចគា;
តិណ្ណោ បារង្គតោ ឈាយី, អនេជោ អកថំកថី;
អនុបាទាយ និព្ពុតោ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ’’ន្តិ។ (ធ. ប. ៤១៤; សុ. និ. ៦៤៣);

អថ នំ ថេរោ ឯវមាហ – ‘‘កឹ បន តយា ឯវរូបំ ទុក្ខំ អនុភវិត្វា បព្ពជិតុំ ន វដ្ដតី’’តិ? ‘‘លភន្តោ បព្ពជេយ្យំ, ភន្តេ’’តិ។ សុប្បវាសា តំ ថេរេន សទ្ធឹ កថេន្តំ ទិស្វា – ‘‘កឹ នុ ខោ មេ បុត្តោ ធម្មសេនាបតិនា កថេតី’’តិ ថេរំ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆិ – ‘‘មយ្ហំ បុត្តោ តុម្ហេហិ សទ្ធឹ កឹ កថេតិ, ភន្តេ’’តិ? អត្តនា អនុភូតគព្ភវាសទុក្ខំ កថេត្វា – ‘‘តុម្ហេហិ អនុញ្ញាតោ បព្ពជិស្សាមី’’តិ វទតីតិ។ ‘‘សាធុ ភន្តេ, បព្ពាជេថ ន’’ន្តិ។ ថេរោ តំ វិហារំ នេត្វា តចបញ្ចកកម្មដ្ឋានំ ទត្វា បព្ពាជេន្តោ, ‘‘សីវលិ , តុយ្ហំ អញ្ញេន ឱវាទេន កម្មំ នត្ថិ, តយា សត្ត វស្សានិ អនុភូតទុក្ខមេវ បច្ចវេក្ខាហី’’តិ។ ‘‘ភន្តេ, បព្ពជ្ជាយេវ តុម្ហាកំ ភារោ, យំ បន មយា សក្កា កាតុំ, តមហំ ជានិស្សាមី’’តិ។ សោ បន បឋមកេសវដ្ដិយា ឱរោបិតក្ខណេយេវ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាសិ, ទុតិយាយ ឱរោបិតក្ខណេ សកទាគាមិផលេ, តតិយាយ អនាគាមិផលេ បតិដ្ឋាសិ។ សព្ពេសំយេវ កេសានំ ឱរោបនញ្ច អរហត្តផលសច្ឆិកិរិយា ច អបុរេ អបច្ឆា អហោសិ។

អថ ភិក្ខុសង្ឃេ កថា ឧទបាទិ – ‘‘អហោ ឯវំ បុញ្ញវាបិ ថេរោ សត្តមាសាធិកានិ សត្ត សំវច្ឆរានិ មាតុគព្ភេ វសិត្វា សត្ត ទិវសានិ មូឡ្ហគព្ភេ វសី’’តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា – ‘‘កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា’’តិ បុច្ឆិត្វា – ‘‘ឥមាយ នាមា’’តិ វុត្តេ – ‘‘ន, ភិក្ខវេ, ឥមិនា កុលបុត្តេន ឥមាយ ជាតិយា កតកម្ម’’ន្តិ វត្វា អតីតំ អាហរិត្វា អតីតេ, ភិក្ខវេ, ពុទ្ធុប្បាទតោ បុរេតរមេវ ឯស កុលបុត្តោ ពារាណសិយំ រាជកុលេ និព្ពត្តោ, បិតុ អច្ចយេន រជ្ជេ បតិដ្ឋាយ វិភវសម្បន្នោ បាកដោ អហោសិ។ តទា ឯកោ បច្ចន្តរាជា ‘‘រជ្ជំ គណ្ហិស្សាមី’’តិ អាគន្ត្វា នគរំ ឧបរុន្ធិត្វា ខន្ធាវារំ ការេត្វា វិហាសិ។ អថ រាជា មាតុយា សទ្ធឹ សមានច្ឆន្ទោ ហុត្វា សត្តាហំ ខន្ធាវារនគរេ ចតូសុ ទិសាសុ ទ្វារំ បិធាបេសិ, និក្ខមន្តានំ បវិសន្តានញ្ច ទ្វារមូឡ្ហំ អហោសិ។ អថ មិគទាយវិហារេ បច្ចេកពុទ្ធា ឧគ្ឃោសេសុំ។ រាជា សុត្វា ទ្វារំ វិវរាបេសីតិ។ បច្ចន្តរាជាបិ បលាយិ។ សោ តេន កម្មវិបាកេន នរកាទីសុ ទុក្ខមនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ រាជកុលេ និព្ពត្តោបិ មាតុយា សទ្ធឹ ឥមំ ឯវរូបំ ទុក្ខមនុភវិ។ តស្ស បន បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ចត្តារោ បច្ចយា យទិច្ឆកំ ឧប្បជ្ជន្តិ។ ឯវំ ឯត្ថ វត្ថុ សមុដ្ឋិតំ។

អបរភាគេ សត្ថា សាវត្ថឹ អគមាសិ។ ថេរោ ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា, ‘‘ភន្តេ, មយ្ហំ បុញ្ញពលំ វីមំសិស្សាមិ, បញ្ច ភិក្ខុសតានិ ទេថា’’តិ។ ‘‘គណ្ហ, សីវលី’’តិ។ សោ បញ្ចសតេ ភិក្ខូ គហេត្វា ហិមវន្តាភិមុខំ គច្ឆន្តោ អដវិមគ្គំ គច្ឆតិ។ តស្ស បឋមំ ទិដ្ឋនិគ្រោធេ អធិវត្ថា ទេវតា សត្ត ទិវសានិ ទានំ អទាសិ។ ឥតិ សោ –

‘‘និគ្រោធំ បឋមំ បស្សិ, ទុតិយំ បណ្ឌវបព្ពតំ;
តតិយំ អចិរវតិយំ, ចតុត្ថំ វរសាគរំ។

‘‘បញ្ចមំ ហិមវន្តំ សោ, ឆដ្ឋំ ឆទ្ទន្តុបាគមិ;
សត្តមំ គន្ធមាទនំ, អដ្ឋមំ អថ រេវត’’ន្តិ។ (អ. និ. អដ្ឋ. ១.១.២០៧; ថេរគា. អដ្ឋ. ១.៥៩ សីវលិត្ថេរគាថាវណ្ណនា) –

សព្ពដ្ឋានេសុ សត្ត សត្ត ទិវសានេវ ទានំ អទំសុ។ គន្ធមាទនបព្ពតេ បន នាគទត្តទេវរាជា សត្តសុ ទិវសេសុ ឯកទិវសំ ខីរបិណ្ឌបាតំ អទាសិ, ឯកទិវសំ សប្បិបិណ្ឌបាតំ អទាសិ។ អថ នំ ភិក្ខុសង្ឃោ អាហ – ‘‘អាវុសោ, ឥមស្ស ទេវរញ្ញោ នេវ ធេនុយោ ទុយ្ហមានា បញ្ញាយន្តិ, ន ទធិនិម្មថនំ, កុតោ តេ, ទេវរាជ, ឥទំ ឧប្បជ្ជតី’’តិ? ‘‘ភន្តេ, កស្សបទសពលស្ស កាលេ ខីរសលាកភត្តទានស្សេតំ ផល’’ន្តិ ទេវរាជា អាហ។

អបរភាគេ សត្ថា ខទិរវនិយរេវតត្ថេរស្ស បច្ចុគ្គមនំ អកាសិ។ កថំ? អថាយស្មា សារិបុត្តោ សត្ថារំ អាហ – “ភន្តេ, មយ្ហំ កិរ កនិដ្ឋភាតា រេវតោ បព្ពជិតោ, សោ អភិរមេយ្យ វា ន វា, គន្ត្វា នំ បស្សិស្សាមី”តិ។ ភគវា រេវតស្ស អារទ្ធវិបស្សកភាវំ ញត្វា ទ្វេ វារេ បដិក្ខិបិត្វា តតិយវារេ យាចិតោ អរហត្តប្បត្តភាវំ ញត្វា – សារិបុត្ត, អហម្បិ គមិស្សាមិ ភិក្ខូនំ អារោចេហីតិ។ ថេរោ ភិក្ខូ សន្និបាតាបេត្វា – “អាវុសោ, សត្ថា ចារិកំ ចរិតុកាមោ, គន្តុកាមា អាគច្ឆន្តូ”តិ សព្ពេសំយេវ អារោចេសិ។ ទសពលស្ស ចារិកត្ថាយ គមនកាលេ ឱហិយ្យមានកភិក្ខូ នាម អប្បកា ហោន្តិ, “សត្ថុ សុវណ្ណវណ្ណំ សរីរំ បស្សិស្សាម, មធុរធម្មកថំ វា សុណិស្សាមា”តិ យេភុយ្យេន គន្តុកាមា ពហុតរាវ ហោន្តិ។ ឥតិ សត្ថា មហាភិក្ខុសង្ឃបរិវារោ “រេវតំ បស្សិស្សាមា”តិ និក្ខន្តោ។

អថេកស្មឹ បទេសេ អានន្ទត្ថេរោ ទ្វេធាបថំ បត្វា ភគវន្តំ បុច្ឆិ – “ភន្តេ, ឥមស្មឹ ឋានេ ទ្វេធាបថោ, កតរមគ្គេន ភិក្ខុសង្ឃោ គច្ឆតូ”តិ? “កតរមគ្គោ, អានន្ទ, ឧជុកោ”តិ? “ភន្តេ, ឧជុមគ្គោ តឹសយោជនិកោ អមនុស្សបថោ។ បរិហារមគ្គោ បន សដ្ឋិយោជនិកោ ខេមោ សុភិក្ខោ”តិ។ “អានន្ទ, សីវលិ, អម្ហេហិ សទ្ធឹ អាគតោ”តិ? “អាម, ភន្តេ, អាគតោ”តិ។ “តេន ហិ សង្ឃោ ឧជុមគ្គមេវ គច្ឆតុ, សីវលិស្ស បុញ្ញំ វីមំសិស្សាមា”តិ។ សត្ថា ភិក្ខុសង្ឃបរិវារោ សីវលិត្ថេរស្ស បុញ្ញវីមំសនត្ថំ តឹសយោជនមគ្គំ អភិរុហិ (អ. និ. អដ្ឋ. ១.១.២០៣)។

មគ្គំ អភិរុហនដ្ឋានតោ បដ្ឋាយ ទេវសង្ឃោ យោជនេ យោជនេ ឋានេ នគរំ មាបេត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស វសនត្ថាយ វិហារេ បដិយាទេសិ។ ទេវបុត្តា រញ្ញោ បេសិតកម្មការា វិយ ហុត្វា យាគុខជ្ជកាទីនិ គហេត្វា – “កហំ, អយ្យោ សីវលី”តិ បុច្ឆន្តា គច្ឆន្តិ។ ថេរោ សក្ការសម្មានំ គាហាបេត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គច្ឆតិ។ សត្ថា ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធឹ បរិភុញ្ជិ។ ឥមិនាវ និយាមេន សត្ថា សក្ការំ អនុភវន្តោ ទេវសិកំ យោជនបរមំ គន្ត្វា តឹសយោជនិកំ កន្តារំ អតិក្កម្ម ខទិរវនិយរេវតត្ថេរស្ស វសនដ្ឋានំ បត្តោ, ថេរោ សត្ថុ អាគមនំ ញត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានេ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស បហោនកវិហារេ ទសពលស្ស គន្ធកុដឹ រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានានិ ច ឥទ្ធិយា មាបេត្វា តថាគតស្ស បច្ចុគ្គមនំ គតោ។ សត្ថា អលង្កតបដិយត្តេន មគ្គេន វិហារំ បាវិសិ។ អថ តថាគតេ គន្ធកុដឹ បវិដ្ឋេ ភិក្ខូ វស្សគ្គេន បត្តសេនាសនានិ បវិសឹសុ។ ទេវតា “អកាលោ អាហារស្សា”តិ អដ្ឋវិធំ បានកំ អាហរឹសុ។ សត្ថា សង្ឃេន សទ្ធឹ បានកំ បិវិ។ ឥមិនា និយាមេនេវ តថាគតស្ស សក្ការសម្មានំ អនុភវន្តស្សេវ អទ្ធមាសោ អតិក្កន្តោ។

អថេកច្ចេ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខូ ឯកស្មឹ ឋានេ និសីទិត្វា កថំ ឧប្បាទយឹសុ – “ទសពលោ ‘មយ្ហំ អគ្គសាវកស្ស កនិដ្ឋភាតា’តិ វត្វា ឯវរូបំ នវកម្មិកំ ភិក្ខុំ បស្សិតុំ អាគតោ, ឥមស្ស វិហារស្ស សន្តិកេ ជេតវនវិហារោ វា វេឡុវនវិហារាទយោ វា កឹ ករិស្សន្តិ? អយម្បិ ភិក្ខុ ឯវរូបស្ស នវកម្មស្ស ការកោ, កឹ នាម សមណធម្មំ ករិស្សតី”តិ? អថ សត្ថា ចិន្តេសិ – “មយិ ឥធ ចិរំ វសន្តេ ឥទំ ឋានំ អាកិណ្ណំ ភវិស្សតិ, អារញ្ញកា នាម ភិក្ខូ បវិវេកត្ថិកា ហោន្តិ, រេវតស្ស ផាសុវិហារោ ន ភវិស្សតី”តិ។ តតោ ថេរស្ស ទិវាដ្ឋានំ គតោ។ ថេរោបិ ឯកកោវ ចង្កមនកោដិយំ អាលម្ពនផលកំ និស្សាយ បាសាណផលកេ និសិន្នោ សត្ថារំ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា បច្ចុគ្គន្ត្វា វន្ទិ។

អថ នំ សត្ថា បុច្ឆិ – “រេវត, ឥទំ វាឡមិគដ្ឋានំ, ចណ្ឌានំ ហត្ថិអស្សាទីនំ សទ្ទំ សុត្វា កឹ ករោសី”តិ? “តេសំ មេ, ភន្តេ, សទ្ទំ សុណតោ អរញ្ញបីតិ នាម ឧប្បន្នា”តិ។ សត្ថា ឥមស្មឹ ឋានេ រេវតត្ថេរស្ស បញ្ចហិ គាថាសតេហិ អរញ្ញានិសំសំ នាម កថេត្វា បុនទិវសេ អវិទូរដ្ឋានេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា រេវតត្ថេរំ អាមន្តេត្វា យេហិ ភិក្ខូហិ ថេរស្ស អវណ្ណោ កថិតោ, តេសំ កត្តរយដ្ឋិឧបាហនតេលនាឡិឆត្តានំ បមុស្សនភាវមកាសិ។ តេ អត្តនោ បរិក្ខារត្ថាយ និវត្តា អាគតមគ្គេនេវ គច្ឆន្តាបិ តំ ឋានំ សល្លក្ខេតុំ ន សក្កោន្តិ។ បឋមញ្ហិ តេ អលង្កតបដិយត្តេន មគ្គេន គន្ត្វា, តំទិវសំ បន វិសមមគ្គេន គច្ឆន្តា តស្មឹ តស្មឹ ឋានេ ឧក្កុដិកំ និសីទន្តា ជណ្ណុកេហិ គច្ឆន្តិ។ តេ គុម្ពេ ច គច្ឆេ ច កណ្ដកេ ច មទ្ទន្តា អត្តនា វសិតសភាគដ្ឋានំ គន្ត្វា តស្មឹ តស្មឹ ខទិរខាណុកេ លគ្គិតំ អត្តនោ ឆត្តំ សញ្ជានន្តិ, ឧបាហនំ កត្តរយដ្ឋឹ តេលនាឡិញ្ច សញ្ជានន្តិ។ តេ តស្មឹ សមយេ “ឥទ្ធិមា អយំ ភិក្ខូ”តិ ញត្វា អត្តនោ បរិក្ខារមាទាយ “ទសពលស្ស បដិយត្តសក្ការោ នាម ឯវរូបោ ហោតី”តិ វទន្តា អគមំសុ។

បុរតោ អាគតេ ភិក្ខូ, វិសាខា ឧបាសិកា, អត្តនោ គេហេ និសិន្នកាលេ បុច្ឆិ – “មនាបំ នុ ខោ, ភន្តេ, រេវតស្ស វសនដ្ឋាន”ន្តិ? “មនាបំ, ឧបាសិកេ, នន្ទវនចិត្តលតាវនបដិភាគំ តំ សេនាសន”ន្តិ។ អថ តេសំ បច្ឆតោ អាគតេ ភិក្ខូ បុច្ឆិ – “មនាបំ, អយ្យា, រេវតស្ស វសនដ្ឋាន”ន្តិ? “មា បុច្ឆ, ឧបាសិកេ, កថេតុំ អយុត្តដ្ឋានំ, ឯតំ ឧជ្ជង្គលសក្ខរបាសាណវិសមខទិរវនំ ឯវ, តត្ថ សោ ភិក្ខុ វសតី”តិ។

វិសាខា បុរិមានំ បច្ឆិមានញ្ច ភិក្ខូនំ កថំ សុត្វា, “កេសំ នុ ខោ កថា សច្ចា”តិ បច្ឆាភត្តំ គន្ធមាលំ អាទាយ ទសពលស្ស ឧបដ្ឋានំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នា សត្ថារំ បុច្ឆិ – “ភន្តេ, រេវតត្ថេរស្ស វសនដ្ឋានំ ឯកច្ចេ អយ្យា

វណ្ណេន្តិ, ឯកច្ចេ និន្ទន្តិ, កិមេតំ, ភន្តេ”តិ? “វិសាខេ, រមណិយំ វា ហោតុ មា វា, យស្មិំ ឋានេ អរិយានំ ចិត្តំ រមតិ, តទេវ ឋានំ រមណិយំ នាមា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

“គាមេ វា យទិ វារញ្ញេ, និន្នេ វា យទិ វា ថលេ;
យត្ថ អរហន្តោ វិហរន្តិ, តំ ភូមិរាមណេយ្យក”ន្តិ។ (ធ. ប. ៩៨; ថេរគា. ៩៩១; សំ. និ. ១.២៦១);

អបរភាគេ ភគវា អរិយគណមជ្ឈេ និសិន្នោ ថេរំ “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខូនំ លាភីនំ យទិទំ, សីវលី”តិ (អ. និ. ១.១៩៨, ២០៧) ឯតទគ្គេ ឋបេសិ។

៥៤. អថាយស្មា សីវលិត្ថេរោ អរហត្តំ បត្វា បត្តឯតទគ្គដ្ឋានោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរោ នាម ជិនោ**តិអាទិមាហ។ អនុត្តានត្ថបទវណ្ណនមេវ ករិស្សាម។

៥៥. **សីលំ តស្ស អសង្ខេយ្យ**ន្តិ តស្ស បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ សីលំ អសង្ខេយ្យំ។

“នវ កោដិសហស្សានិ, អសីតិសតកោដិយោ;
បញ្ញាសសតសហស្សានិ, ឆត្តឹសា ច បុនាបរេ។

“ឯតេ សំវរវិនយា, សម្ពុទ្ធេន បកាសិតា;
បេយ្យាលមុខេន និទ្ទិដ្ឋា, សិក្ខាវិនយសំវរេ”តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.២០; បដិ. ម. អដ្ឋ. ១.១.៣៧) –

ឯវំ វុត្តសិក្ខាបទានិ ភិក្ខូនំ សាវកបញ្ញត្តិវសេន វុត្តានិ។ ភគវតោ បន សីលំ **អសង្ខេយ្យមេវ** សំខាតុំ គណេតុំ អសក្កុណេយ្យន្តិ អត្ថោ។ **សមាធិវជិរូបមោ** យថា វជិរំ ឥន្ទនីលមណិវេឡុរិយមណិផលិកមសារគល្លាទីនិ រតនានិ វិជ្ឈតិ ឆិទ្ទាវឆិទ្ទំ ករោតិ, ឯវមេវ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ លោកុត្តរមគ្គសមាធិ បដិបក្ខបច្ចនីកធម្មេ វិជ្ឈតិ ភិន្ទតិ សមុច្ឆិន្ទតីតិ អត្ថោ។ **អសង្ខេយ្យំ ញាណវរំ** តស្ស ពុទ្ធស្ស ចត្តារិ សច្ចានិ សត្តតឹសពោធិបក្ខិយធម្មេ សង្ខតាសង្ខតធម្មេ ច ជានិតុំ បដិវិជ្ឈិតុំ សមត្ថំ សយម្ភូញាណសព្ពញ្ញុតញ្ញាណាទិញាណសមូហំ **អសង្ខេយ្យំ**, អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នាទិភេទេន សំខាវិរហិតន្តិ អត្ថោ។ **វិមុត្តិ ច អនោបមា**តិ សំកិលេសេហិ វិមុត្តត្តា សោតាបត្តិផលាទិកា ចតស្សោ វិមុត្តិយោ អនុបមា ឧបមារហិតា “ឥមា វិយ ភូតា”តិ ឧបមេតុំ ន សក្កាតិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

សីវលិត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៤. វង្គីសត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ចតុត្ថាបទានេ **បទុមុត្តរោ នាម ជិនោ**តិអាទិកំ អាយស្មតោ វង្គីសត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ហំសវតីនគរេ មហាភោគកុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិប្បត្តោ ធម្មំ សោតុំ គច្ឆន្តេហិ នគរវាសីហិ សទ្ធិំ វិហារំ គន្ត្វា ធម្មំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកភិក្ខុំ បដិភានវន្តានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា សត្ថុ អធិការកម្មំ កត្វា – “អហម្បិ អនាគតេ បដិភានវន្តានំ អគ្គោ ភវេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ កត្វា សត្ថារា ព្យាកតោ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ ឧភយសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិត្វា មាតុ បរិព្ពាជិកាភាវេន អបរភាគេ បរិព្ពាជកោតិ បាកដោ **វង្គីសោ**តិ ច លទ្ធនាមោ តយោ វេទេ ឧគ្គណ្ហិត្វា តតោ អាចរិយំ អារាធេត្វា ឆវសីសជាននមន្តំ នាម សិក្ខិត្វា ឆវសីសំ នខេន អាកោដេត្វា – “អយំ សត្តោ អសុកយោនិយំ និព្ពត្តោ”តិ ជានាតិ។

ព្រាហ្មណា “អយំ អម្ហាកំ ជីវិកាយ មគ្គោ”តិ វង្គីសំ គហេត្វា គាមនិគមរាជធានិយោ វិចរឹសុ។ វង្គីសោ តិវស្សមត្ថកេ មតានម្បិ សីសំ អាហរាបេត្វា នខេន អាកោដេត្វា – “អយំ សត្តោ អសុកយោនិយំ និព្ពត្តោ”តិ វត្វា មហាជនស្ស កង្ខាច្ឆេទនត្ថំ តេ តេ ជនេ អាវាហេត្វា អត្តនោ អត្តនោ គតឹ កថាបេតិ។ តេន តស្មិំ មហាជនោ អភិប្បសីទតិ។ សោ តំ និស្សាយ មហាជនស្ស ហត្ថតោ សតម្បិ សហស្សម្បិ លភតិ។ ព្រាហ្មណា វង្គីសំ អាទាយ យថារុចិ វិចរឹសុ។ វង្គីសោ សត្ថុ គុណេ សុត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិតុកាមោ អហោសិ។ ព្រាហ្មណា “សមណោ គោតមោ មាយាយ តំ អាវដ្ដេស្សតី”តិ បដិក្ខិបឹសុ។

វង្គីសោ តេសំ វចនំ អនាទិយិត្វា, សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា, បដិសន្ថារំ កត្វា, ឯកមន្តំ និសីទិ។ សត្ថា តំ បុច្ឆិ – “វង្គីស, កិញ្ចិ សិប្បំ ជានាសី”តិ? “អាម, ភោ គោតម, ឆវសីសមន្តំ នាមេកំ ជានាមិ, តេន តិវស្សមត្ថកេ

មគានម្បិ សីសំ នខេន អាកោដេត្វា និព្ពត្តដ្ឋានំ ជានាមី”តិ។ អថ សត្ថា តស្ស ឯកំ និរយេ និព្ពត្តស្ស សីសំ, ឯកំ មនុស្សេសុ, ឯកំ ទេវេសុ, ឯកំ បរិនិព្ពុតស្ស សីសំ អាហរាបេត្វា ទស្សេសិ។ សោ បឋមសីសំ អាកោដេត្វា, “ភោ គោតម, អយំ សត្តោ និរយេ និព្ពត្តោ”តិ អាហ។ សាធុ វង្គីស, សុដ្ឋុ តយា ទិដ្ឋំ, “អយំ សត្តោ កុហឹ និព្ពត្តោ”តិ បុច្ឆិ។ “មនុស្សលោកេ”តិ។ “អយំ កុហិ”ន្តិ? “ទេវលោកេ”តិ។ តិណ្ណន្នម្បិ និព្ពត្តដ្ឋានំ កថេសិ។ បរិនិព្ពុតស្ស បន សីសំ នខេន អាកោដេន្តោ នេវ អន្តំ ន កោដឹ បស្សិ។ អថ នំ សត្ថា “ន សក្កោសិ, វង្គីសា”តិ បុច្ឆិ។ “បស្សថ, ភោ គោតម, ឧបបរិក្ខាមិ តាវាតិ បុនប្បុនំ បរិវត្តេត្វាបិ ពាហិរកមន្តេន ខីណាសវស្ស សីសំ ជានិតុំ ន សក្កោតិ។ អថស្ស មត្ថកតោ សេទោ មុច្ចិ។ សោ លជ្ជិត្វា តុណ្ហី អហោសិ”។ អថ នំ សត្ថា “កិលមសិ, វង្គីសា”តិ អាហ។ “អាម, ភោ គោតម, ឥមស្ស និព្ពត្តដ្ឋានំ ជានិតុំ ន សក្កោមិ។ សចេ តុម្ហេ ជានាថ, កថេថា”តិ។ “វង្គីស, អហំ ឯតម្បិ ជានាមិ, តតោ ឧត្តរិបិ ជានាមី”តិ វត្វា –

> “ចុតឹ យោ វេទិ សត្តានំ, ឧបបត្តិញ្ច សព្ពសោ;
> អសត្តំ សុគតំ ពុទ្ធំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។
>
> “យស្ស គតឹ ន ជានន្តិ, ទេវា គន្ធព្ពមានុសា;
> ខីណាសវំ អរហន្តំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។ (ធ. ប. ៤១៩-៤២០; សុ. និ. ៦៤៨-៦៤៩) –

ឥមា ទ្វេ គាថាយោ អភាសិ។ សោ តេន ហិ, ភោ គោតម, តំ វិជ្ជំ មេ ទេថាតិ អបចិតឹ ទស្សេត្វា សត្ថុ សន្តិកេ និសីទិ។ សត្ថា “អម្ហេហិ សមានលិង្គស្ស ទេមា”តិ អាហ។ វង្គីសោ “យំ កិញ្ចិ កត្វា មយា ឥមំ មន្តំ គហេតុំ វដ្ដតី”តិ ព្រាហ្មណេ ឧបគន្ត្វា អាហ – “តុម្ហេ មយិ បព្ពជន្តេ មា ចិន្តយិត្ថ, អហំ មន្តំ ឧគ្គណ្ហិត្វា សកលជម្ពុទីបេ ជេដ្ឋកោ ភវិស្សាមិ, តុម្ហាកម្បិ តេន ភទ្ទមេវ ភវិស្សតី”តិ សោ មន្តត្ថាយ សត្ថុ សន្តិកំ ឧបសង្កមិត្វា បព្ពជ្ជំ យាចិ។ តទា ច ថេរោ និគ្រោធកប្បោ ភគវតោ សន្តិកេ ឋិតោ ហោតិ, តំ ភគវា អាណាបេសិ – “និគ្រោធកប្ប, ឥមំ បព្ពាជេហី”តិ។ ថេរោ សត្ថុ អាណាយ តំ បព្ពាជេត្វា “មន្តបរិវារំ តាវ ឧគ្គណ្ហាហី”តិ ទ្វត្តឹសាការកម្មដ្ឋានំ វិបស្សនាកម្មដ្ឋានញ្ច អាចិក្ខិ។ សោ ទ្វត្តឹសាការកម្មដ្ឋានំ សជ្ឈាយន្តោវ វិបស្សនាយ កម្មដ្ឋានំ បដ្ឋបេសិ។ ព្រាហ្មណា តំ ឧបសង្កមិត្វា – “កឹ, ភោ វង្គីស, សមណស្ស គោតមស្ស សន្តិកេ សិប្បំ ឧគ្គហិត”ន្តិ បុច្ឆឹសុ។ “អាម សិក្ខិតំ”។ “តេន ហិ ឯហិ គមិស្សាមា”តិ។ “កឹ សិប្បសិក្ខនេន, គច្ឆថ តុម្ហេ ន មយ្ហំ តុម្ហេហិ កត្តព្ពកិច្ច”ន្តិ។ ព្រាហ្មណា “ត្វម្បិ ទានិ សមណស្ស គោតមស្ស វសំ អាបន្នោ, មាយាយ អាវដ្ដិតោ, កឹ មយំ តវ សន្តិកេ ករិស្សាមា”តិ អាគតមគ្គេនេវ បក្កមឹសុ។ វង្គីសោ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ សច្ឆាកាសិ។

៩៦. ឯវំ ថេរោ អរហត្តំ បត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរោ នាម ជិនោ**តិអាទិមាហ។ អនុត្តានត្ថមេវ វណ្ណយិស្សាម។

៩៩. **បភាហិ អនុរញ្ជន្តោ**តិ សោ បទុមុត្តរោ ភគវា នីលបីតាទិឆព្ពណ្ណបភាហិ រំសីហិ អនុរញ្ជន្តោ ជលន្តោ សោភយមានោ វិជ្ជោតមានោតិ អត្ថោ។ **វេនេយ្យបទុមានិ សោ**តិ បទុមុត្តរសូរិយោ អត្តនោ វចនសង្ខាតេន សូរិយរំសិយា វេនេយ្យជនសង្ខាតបទុមានិ វិសេសេន ពោធេន្តោ បពោធេន្តោ អរហត្តមគ្គាធិគមេន ផុល្លិតានិ ករោតីតិ អត្ថោ។

១០០. **វេសារជ្ជេហិ សម្បន្នោ**តិ –

> “អន្តរាយេ ច និយ្យានេ, ពុទ្ធត្តេ អាសវក្ខយេ;
> ឯតេសុ ចតុដ្ឋានេសុ, ពុទ្ធោ សុដ្ឋុ វិសារទោ”តិ។ –

ឯវំ វុត្តចតុវេសារជ្ជញាណេហិ សម្បន្នោ សមង្គីភូតោ សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។

១០៥. **វាគីសោ វាទិសូទនោ**តិ វាទីនំ បណ្ឌិតជនានំ ឦសោ បធានោ “វាទីសោ”តិ វត្តព្ពេ ទ-ការស្ស គ-ការំ កត្វា ឯវំ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ សកត្ថុបរត្ថវាទំ សូទតិ បគ្ឃរាបេតិ បាកដំ ករោតីតិ វាទិសូទនោ។

១១០. **មារមសនា**តិ ខន្ធមារាទយោ បញ្ចមារេ មសតិ បរាមសតិ វិទ្ធំសេតីតិ មារមសនោ។ **ទិដ្ឋិសូទនា**តិ វោហារបរមត្ថសង្ខាតំ ទិដ្ឋិទស្សនំ សូទតិ បគ្ឃរំ ទីបេតីតិ ទិដ្ឋិសូទនោ។

១១១. វិស្សាមភូមិ សន្តានន្តិ សកលសំសារសាគរេ សន្តានំ កិលមន្តានំ សោតាបត្តិមគ្គាទិអធិគមាបនេន វិស្សមភូមិ វិស្សមដ្ឋានំ វូបសមនដ្ឋានន្តិ អត្ថោ។

១៣២. តតោហំ វិហតារម្ភោតិ តតោ បច្ចេកពុទ្ធស្ស សរីរទស្សនេន អហំ វិហតារម្ភោ វិនដ្ឋសារម្ភោ, វិនដ្ឋមានោ និម្មទោ ហុត្វា បព្ពជ្ជំ សំ សុដ្ឋុ យាចឹ សំយាចឹ អារោចេសិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

វឌ្ឍិសត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៥. នន្ទកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

បញ្ចមាបទានេ **បទុមុត្តរោ នាម ជិនោ**តិអាទិកំ អាយស្មតោ នន្ទកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោតិអាទិ សព្ពំ បាឋានុសារេន សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

នន្ទកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៦. កាឡុទាយិត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ឆដ្ឋាបទានេ **បទុមុត្តរោ នាម ជិនោ**តិអាទិកំ អាយស្មតោ កាឡុទាយិត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ហំសវតីនគរេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុណន្តោ សត្ថារំ ឯកំ ភិក្ខុំ កុលប្បសាទកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា តជ្ជំ អភិនីហារកម្មំ កត្វា តំ ឋានន្តរំ បត្ថេសិ។ សត្ថាបិ ព្យាកាសិ។ សោ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ អម្ហាកំ ពោធិសត្តស្ស មាតុកុច្ឆិយំ បដិសន្ធិគ្គហណទិវសេ ទេវលោកតោ ចវិត្វា កបិលវត្ថុស្មិំយេវ អមច្ចកុលេ បដិសន្ធិំ គណ្ហិ។ ពោធិសត្តេន សហ ឯកទិវសេយេវ ជាតោ, តំទិវសំយេវ នំ ទុកូលចុម្ពដកេន និបជ្ជាបេត្វា ពោធិសត្តស្ស ឧបដ្ឋានំ នយឹសុ។ ពោធិសត្តេន ហិ សទ្ធិំ ពោធិរុក្ខោ, រាហុលមាតា, ចត្តារោ និធី , អារោហនិយហត្ថី, កណ្ឌកោ, ឆន្នោ, កាឡុទាយីតិ ឥមេ សត្ត ឯកទិវសេ ជាតត្តា សហជាតា នាម អហេសុំ។ អថស្ស នាមគ្គហណទិវសេ សកលនគរស្ស ឧទគ្គចិត្តទិវសេ ជាតត្តា **ឧទាយី**ត្វេវ នាមំ ករិំសុ។ ថោកំ កាឡធាតុកត្តា បន កាឡុទាយីតិ បញ្ញាយិត្ថ។ សោ ពោធិសត្តេន សទ្ធិំ កុមារកីឡំ កីឡន្តោ វុទ្ធិំ អគមាសិ។

អបរភាគេ លោកនាថេ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា អនុក្កមេន សព្ពញ្ញុតំ បត្វា បវត្តិតវរធម្មចក្កេ រាជគហំ ឧបនិស្សាយ វេឡុវនេ វិហរន្តេ សុទ្ធោទនមហារាជា តំ បវត្តិំ សុត្វា បុរិសសហស្សបរិវារំ ឯកំ អមច្ចំ “បុត្តំ មេ ឥធានេហី”តិ បេសេសិ។ សោ សត្ថុ ធម្មទេសនាវេលាយំ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា បរិសបរិយន្តេ ឋិតោ ធម្មំ សុត្វា សបរិវារោ អរហត្តំ បាបុណិ។ អថ នេ សត្ថា “ឯថ, ភិក្ខវោ”តិ ហត្ថំ បសារេសិ។ សព្ពេ តំខណំយេវ ឥទ្ធិមយបត្តចីវរធរា វស្សសដ្ឋិកត្ថេរា វិយ អហេសុំ។ អរហត្តប្បត្តតោ បដ្ឋាយ អរិយា នាម មជ្ឈត្តាវ ហោន្តិ, តស្មា រញ្ញា បេសិតសាសនំ ទសពលស្ស នារោចេសិ។ រាជា នេវ គតោ អាគច្ឆតិ, ន សាសនំ សុយ្យតីតិ អបរម្បិ អមច្ចំ បុរិសសហស្សបរិវារំ បេសេសិ។ តស្មិម្បិ តថា បដិបន្នេ អបរម្បីតិ ឯតេន នយេន នវបុរិសសហស្សបរិវារេ នវ អមច្ចេ បេសេសិ។ សព្ពេ គន្ត្វា អរហត្តំ បត្វា តុណ្ហីភូតា អហេសុំ។

អថ រាជា ចិន្តេសិ – “ឯត្តកា ជនា មយិ សិនេហាភាវេន ទសពលស្ស ឥធាគមនត្ថាយ ន កិញ្ចិ កថយិំសុ, អយំ ខោ បន ឧទាយិ ទសពលេន សមវយោ សហបំសុកីឡិកោ, មយិ ច សិនេហវា, ឥមំ បេសេស្សាមី”តិ។ អថ តំ បក្កោសាបេត្វា, “តាត, ត្វំ បុរិសសហស្សបរិវារោ គន្ត្វា ទសពលំ ឥធានេហី”តិ វត្វា បេសេសិ។ សោ បន គច្ឆន្តោ “សចាហំ, ទេវ, បព្ពជិតុំ លភិស្សាមិ, ឯវាហំ ភគវន្តំ ឥធានេស្សាមី”តិ វត្វា រញ្ញា “បព្ពជិត្វាបិ មម បុត្តំ ទស្សេហី”តិ វុត្តោ រាជគហំ គន្ត្វា សត្ថុ ធម្មទេសនាវេលាយ បរិសបរិយន្តេ ឋិតោ ធម្មំ សុត្វា សបរិវារោ អរហត្តំ បត្វា ឯហិភិក្ខុភាវេ បតិដ្ឋាសិ។ សោ អរហត្តំ បត្វា – “ន តាវាយំ ទសពលស្ស កុលនគរំ គន្តុំ កាលោ, វសន្តេ បន ឧបគតេ បព្ពតេសុ វនសណ្ឌេសុ ហរិតតិណសញ្ឆន្នាយ ភូមិយា គមនកាលោ ភវិស្សតី”តិ គមនកាលំ អាគមេន្តោ វសន្តេ សម្បត្តេ សត្ថុ កុលនគរំ គន្តុំ គមនវណ្ណំ សំវណ្ណេសិ។ វុត្តញ្ហេតំ ថេរគាថាយ (ថេរគា. ៥២៧-៥៣០) –

“អង្គារិនោ ទានិ ទុមា ភទន្តេ, ផលេសិនោ ឆទនំ វិប្បហាយ;
តេ អច្ចិមន្តោវ បភាសយន្តិ, សមយោ មហាវីរ ភាគី រសានំ។

“ទុមានិ ផុល្លានិ មនោរមានិ, សមន្តតោ សព្ពទិសា បវន្តិ;
បត្តំ បហាយ ផលមាសសានា, កាលោ ឥតោ បក្កមនាយ វីរ។

“នេវាតិសីតំ ន បនាតិឧណ្ហំ, សុខា ឧតុ អទ្ធនិយា ភទន្តេ;
បស្សន្តុ តំ សាកិយា កោឡិយា ច, បច្ឆាមុខំ រោហិនិយំ តរន្តំ។

“អាសាយ កសតេ ខេត្តំ, ពីជំ អាសាយ វប្បតិ;
អាសាយ វាណិជា យន្តិ, សមុទ្ទំ ធនហារកា;
យាយ អាសាយ តិដ្ឋាមិ, សា មេ អាសា សមិជ្ឈតុ។

“នាតិសីតំ នាតិឧណ្ហំ, នាតិទុព្ភិក្ខឆាតកំ;
សទ្ទលា ហរិតា ភូមិ, ឯស កាលោ មហាមុនិ។ (អ. និ. អដ្ឋ. ១.១.២២៥);

“បុនប្បុនញ្ចេវ វបន្តិ ពីជំ, បុនប្បុនំ វស្សតិ ទេវរាជា;
បុនប្បុនំ ខេត្តំ កសន្តិ កស្សកា, បុនប្បុនំ ធញ្ញមុបេតិ រដ្ឋំ។

“បុនប្បុនំ យាចនកា ចរន្តិ, បុនប្បុនំ ទានបតី ទទន្តិ;
បុនប្បុនំ ទានបតី ទទិត្វា, បុនប្បុនំ សគ្គមុបេន្តិ ឋានំ។

“វីរោ ហវេ សត្តយុគំ បុនេតិ; យស្មឹ កុលេ ជាយតិ ភូរិបញ្ញោ;
មញ្ញាមហំ សក្កតិ ទេវទេវោ, តយា ហិ ជាតោ មុនិ សច្ចនាមោ។

“សុទ្ធោទនោ នាម បិតា មហេសិនោ, ពុទ្ធស្ស មាតា បន មាយនាមា;
យា ពោធិសត្តំ បរិហរិយ កុច្ឆិនា, កាយស្ស ភេទា តិទិវម្ហិ មោទតិ។

“សា គោតមី កាលកតា ឥតោ ចុតា, ទិព្ពេហិ កាមេហិ សមង្គិភូតា;
សា មោទតិ កាមគុណេហិ បញ្ចហិ, បរិវារិតា ទេវគណេហិ តេហិ។

“ពុទ្ធស្ស បុត្តោម្ហិ អសយ្ហសាហិនោ, អង្គីរសស្សប្បដិមស្ស តាទិនោ;
បិតុបិតា មយ្ហំ តុវំសិ សក្ក, ធម្មេន មេ គោតម អយ្យកោសី”តិ។ (ថេរគា. ៥៣១-៥៣៦);

“អម្ពា បនសា កបិដ្ឋា ច, បុប្ផបល្លវលង្កតា;
ធុវប្ផលានិ សវន្តិ, ខុទ្ទាមធុកកូបមា;
សេវមានោ ឧភោ បស្សេ, គន្តុកាលោ មហាយស្ស។

“ជម្ពូ សុមធុរា នីបា, មធុគណ្ឋិទិវប្ផលា;
តា ឧភោសុ បផ្ផោតន្តិ, គន្តុកាលោ មហាយស។

“តិណ្ឌុកានិ បិយាលានិ, សោណ្ណវណ្ណា មនោរមា;
ខុទ្ទកប្បផលា និច្ចំ, គន្តុកាលោ មហាយស។

“កទលី បញ្ចមោច្ឆិ ច, សុបក្កផលភូសិតា;
ឧភោបស្សេសុ លម្ពន្តិ, គន្តុកាលោ មហាយស។

“មធុប្ផលធរា និច្ចំ, មោររុក្ខា មនោរមា;
ខុទ្ទកប្បផលា និច្ចំ, គន្តុកាលោ មហាយស។

“ហិន្តាលតាលបន្តី ច, រជតក្ខន្ធោវ ជោតរេ;
សុបក្កផលសញ្ឆន្នា, ខុទ្ទកប្បា មធុស្សវា;
ផលានិ តានិ ខាទន្តេ, គន្តុកាលោ មហាយស។

“ឧទុម្ពរារុណាវណ្ណា , សទាសុមធុរប្ផលា;
ឧភោបស្សេសុ លម្ពន្តិ, គន្តុកាលោ មហាយស។

“ឥត្ថម្ភូតា អនេកា តេ, នានាផលធរា ទុមា;
ឧភោបស្សេសុ លម្ពន្តិ, គន្តុកាលោ មហាយស។

“ចម្បកា សលឡា នាគា, សុគន្ធា មាលុតេរិតា;
សុបុប្ផិតគ្គា ជោតន្តិ, សុគន្ធេនាភិបូជយុំ;
សាទរា វិនតានេវ, គន្តុកាលោ មហាយស។

“បុន្នាគា គិរិបុន្នាគា, បុប្ផិតា ធរណីរុហា;
សុបុប្ផិតគ្គា ជោតន្តិ, សុគន្ធេនាភិបូជយុំ;
សាទរា វិនតុគ្គគ្គា, គន្តុកាលោ មហាយស។

“អសោកា កោវិឡារា ច, សោមនស្សករា វរា;
សុគន្ធា កណ្ណិកា ពន្ធា, រត្តវណ្ណេហិ ភូសិតា;
សាទរា វិនតុគ្គគ្គា, សមយោ តេ មហាយស។

“កណ្ណិការា ផុល្លិតា និច្ចំ, សោវណ្ណវំសិជោតកា;
ទិព្វគន្ធា បវាយន្តិ, ទិសា សព្វានិ សោភយំ;
សាទរា វិនតានេវ, សមយោ តេ មហាយស។

“សុបត្តា គន្ធសម្បន្នា, កេតកី ធនុកេតកី;
សុគន្ធា សម្បវាយន្តិ, ទិសា សព្វាភិគន្ធិនោ;
សាទរា បូជយន្តាវ, សមយោ តេ មហាយស។

“មល្លិកា ជាតិសុមនា, សុគន្ធា ឧទ្ទមល្លិកា;
ទិសា សព្វា បវាយន្តិ, ឧភោ មគ្គេ បសោភយំ;
សាទរា តេ បលម្ពន្តិ, សមយោ តេ មហាយស។

“សិន្ធុវារា សីតគន្ធា, សុគន្ធា មាលុតេរិតា;
ទិសា សព្វាភិបូជេន្តា, ឧភោ មគ្គេ បសោភយំ;
សាទរា វិនតុគ្គគ្គា, សមយោ តេ មហាយស។

“សីហា កេសរសីហា ច, ចតុប្បទនិសេវិតា;
អច្ឆម្ភីតា សុរាជានេ, មិគរាជា បតាបិនោ។

“សីហនាទេន បូជេន្តិ, សាទរា តេ មិគាភិភូ;
មគ្គម្ហិ ឧភតោ វុឡ្ហា, សមយោ តេ មហាយស។

“ព្យគ្ឃា សិន្ធវា នកុលា, សាធុរូបា ភយានកា;
អាកាសេ សម្បតន្តាវ, និព្ភីតា យេន កេនចិ;
តេហិ តេ សាទរា នតា, សមយោ តេ មហាយស។

“តិធា បភិន្នា ឆទ្ទន្តា, សុរូបា សុស្សរា សុភា;
សត្តប្បតិដ្ឋិតង្គា តេ, ឧភោ មគ្គេសុ កូជិនោ;
សាទរា ហាសមានាវ, សមយោ តេ មហាយស។

“មិគា វរាហា បសទា, ចិត្រាសារយវា សុភា;
អារោហបរិណាហេន, សុរូបា អង្គសំយុតា;
ឧភោ មគ្គេ គាយមានាវ, សមយោ តេ មហាយស។

“គោកណ្ណា សរភា រុរូ, អារោហបរិណាហិនោ;
សុរូបា អង្គសម្បន្នា, សេវមានាវ អច្ឆរុំ;
សេវមានា តេហិ តទា, សមយោ តេ មហាយស។

“ទីបី អច្ឆា តរច្ឆា ច, តុទរា វរុណា សទា;
តេ ទានិ សិក្ខិតា សព្ពេ, មេត្តាយ តវ តាទិនោ;
តេ បច្ចសេវកា អទ្ធា, សមយោ តេ មហាយស។

“សសា សិង្គាលា នកុលា, កលន្ទកាឡកា ពហូ;
កត្តុរា សូរា គន្ធា តេ, កេវលា គាយមានាវ។

សមយោ តេ មហាយស;

“មយូរា នីលគីវា តេ, សុសិខា សុភបក្ខិកា;
សុបិញ្ឆា តេ សុនាទា ច, វេឡុរិយមណិសន្និភា;
នាទំ ករោន្តា បូជេន្តិ, កាលោ តេ បិតុទស្សនេ។

“សុវណ្ណចិត្រហំសា ច, ជវហំសា វិហាចរា;
តេ សព្ពេ អាសយា ឆុទ្ធា, ជិនទស្សនព្យាវដា;
មធុរស្សរេន កូជន្តិ, កាលោ តេ បិតុទស្សនេ។

“ហំសា កោញ្ចា សុនទា តេ, ចក្កវាកា នទីចរា;
ពកា ពលាកា រុចិរា, ជលកាកា សរកុក្កុដា;
សាទរាភិនាទិនោ ឯតេ, កាលោ តេ បិតុទស្សនេ។

“ចិត្រា សុរូបា សុស្សរា, សាឡិកា សុវតណ្ឌិកា;
រុក្ខគ្គា សម្បតន្តា តេ, ឧភោ មគ្គេសុ កូជិនោ;
តេសុ តេសុ និកូជន្តិ, កាលោ តេ បិតុទស្សនេ។

“កោកិលា សកលា ចិត្រា, សទា មញ្ជុស្សរា វរា;
វិម្ហាបិតា តេ ជនតំ, សទ្ធិមិត្តាទិកេ សុរា;
សរេហិ បូជយន្តាវ, កាលោ តេ បិតុទស្សនេ។

“ភិង្គា កុរវា សារា, បូរិតា កាននេ សទា;
និន្នាទយន្តា បវនំ, អញ្ញមញ្ញសមង្គិនោ;
គាយមានា សរេនេវ, កាលោ តេ បិតុទស្សនេ។

“តិត្តិរា សុសរា សារា, សុសរា វនកុក្កុដា;
មញ្ជុស្សរា រាមណេយ្យា, កាលោ តេ បិតុទស្សនេ។

“សេតវាលុកសញ្ឆន្នា, សុបតិត្ថា មនោរមា;
មធុរោទកសម្បុណ្ណា, សរា ជោតន្តិ តេ សទា;
តត្ថ ន្ហត្វា បិវិត្វា ច, សមយោ តេ ញាតិទស្សនេ។

“កុម្ភីរមករាកិណ្ណា , វលយា មុញ្ជរោហិតា;
មច្ឆកច្ឆបព្យាវិទ្ធា, សរា សីតោទកា សុភា;

តត្ថ ន្ហត្វា បិវិត្វា ច, សមយោ តេ ញាតិទស្សនេ។

“នីលុប្បលសមាកិណ្ណា, តថា រត្តុប្បលេហិ ច;
កុមុទុប្បលសំកិណ្ណា, សរា សោភន្តិនេកធា;

តត្ថ សីតលកា តោយា, សមយោ តេ ញាតិទស្សនេ។

“បុណ្ឌរីកេហិ សញ្ឆន្នា, បទុមេហិ សមោហតា;
ឧភោ មគ្គេសុ សោភន្តិ, បោក្ខរញ្ញោ តហីំ តហីំ;
តត្តោទកានិ ន្ទាយន្តិ, សមយោ តេ ញាតិទស្សនេ។

“សេតបុលិនសំកិណ្ណា, សុបតិត្ថា មនោរមា;
សីតោទកមហោឃេហិ, សម្បុណ្ណា តា នទី សុភា;
ឧភោ មគ្គេហិ សន្ទន្តិ, សមយោ តេ ញាតិទស្សនេ។

“មគ្គស្ស ឧភតោបស្សេ, គាមនិគមសមាកុលា;
សទ្ធា បសន្នា ជនតា, រតនត្តយមាមកា;
តេសំ សម្បុណ្ណសង្កប្បោ, សមយោ តេ ញាតិទស្សនេ។

“តេសុ តេសុ បទេសេសុ, ទេវា មានុស្សកា ឧភោ;
គន្ធមាលាភិបូជេន្តិ, សមយោ តេ ញាតិទស្សនេ”តិ។

ឯវំ ថេរោ សដ្ឋិមត្តាហិ គាថាហិ សត្ថុ គមនវណ្ណំ សំវណ្ណេសិ។ អថ ខោ ភគវា “កាឡុទាយី មម គមនំ បត្ថេតិ, បូរេស្សាមិស្ស សង្កប្ប”ន្តិ តត្ថ គមនេ ពហូនំ វិសេសាធិគមំ ទិស្វា វីសតិសហស្សខីណាសវបរិវុតោ រាជគហតោ អតុរិតចារិកាវសេន វុត្តប្បការផលាផលេ អនុភវន្តោ ទ្វិបទចតុប្បទាទិសម្ភូហានំ សេវនបូជាយ បូជិយមានោ វុត្តប្បការសុគន្ធបុប្ផគន្ធេហិ គន្ធិយមានោ គាមនិគមវាសីនំ សង្គហំ ករុមានោ កបិលវត្ថុគាមិមគ្គំ បដិបជ្ជិ។ ថេរោ ឥទ្ធិយា កបិលវត្ថុំ គន្ត្វា រញ្ញោ បុរតោ អាកាសេ ឋិតោ អទិដ្ឋបុព្ពំ វេសំ ទិស្វា, រញ្ញា – “កោសិ ត្វ”ន្តិ បុច្ឆិតោ “សចេ អមច្ចបុត្តំ តយា ភគវតោ សន្តិកេ បេសិតំ ន ជានាសិ, ឯវំ ជានាហី”តិ វទន្តោ –

“ពុទ្ធស្ស បុត្តោម្ហិ អសយ្ហសាហិនោ, អង្គីរសស្សប្បដិមស្ស តាទិនោ;
បិតុបិតា មយ្ហំ តុវំសិ សក្ក, ធម្មេន មេ គោតម អយ្យកោសី”តិ។ (ថេរគា. ៥៣៦) – គាថមាហ;

តត្ថ **ពុទ្ធស្ស បុត្តោម្ហី**តិ សព្ពញ្ញុពុទ្ធស្ស ឧរេ វាយាមជនិតាហិ ធម្មទេសនាហិ ជាតតាយ ឱរសបុត្តោ អម្ហិ។ **អសយ្ហសាហិនោ**តិ អភិសម្ពោធិតោ បុព្ពេ ឋបេត្វា មហាពោធិសត្តំ អញ្ញេហិ សហិតុំ អសក្កុណេយ្យត្តា អសយ្ហស្ស សកលពោធិសម្ភារស្ស, មហាករុណាករស្ស ច សហនតោ តតោ បរម្បិ អញ្ញេហិ សហិតុំ អភិភវិតុំ អសក្កុណេយ្យត្តា អសយ្ហានំ បញ្ចន្នំ មារានំ សហនតោ អភិភវនតោ អាសយានុសយចរិតាធិមុត្តិអាទិវិភាគាវពោធេន យថារហំ វេនេយ្យានំ ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកបរមត្ថេហិ អនុសាសនីសង្ខាតស្ស អញ្ញេហិ អសយ្ហស្ស ពុទ្ធកិច្ចស្ស សហនតោ តត្ថ វា សាធុការីភាវតោ អសយ្ហសាហិនោ។ **អង្គីរសស្សា**តិ អង្គីកតសីលាទិសម្បត្តិកស្ស។ “អង្គមង្គេហិ និច្ឆរណកឱភាសស្សា”តិ អបរេ។ កេចិ បន “អង្គីរសោ សិទ្ធត្ថោតិ ឥមានិ ទ្វេ នាមានិ បិតរាយេវ គហិតានី”តិ វទន្តិ។ **អប្បដិមស្សា**តិ អនុបមស្ស ឥដ្ឋាទីសុ តាទិលក្ខណសម្បត្តិយា តាទិនោ។ **បិតុបិតា មយ្ហំ តុវំសី**តិ អរិយជាតិវសេន មយ្ហំ បិតុ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស លោកវោហារវសេន ត្វំ បិតា អសិ។ **សក្កា**តិ វំសេន រាជានំ អាលបតិ។ **ធម្មេនា**តិ សភាវេន អរិយជាតិលោកិយជាតីហិ ទ្វិន្នំ ជាតីនំ សភាវសមោធានេន។ **គោតមា**តិ គោត្តេន រាជានំ អាលបតិ។ **អយ្យកោសី**តិ បិតាមហោ អហោសិ។ ឯត្ថ ច “ពុទ្ធស្ស បុត្តោម្ហី”តិអាទី វទន្តោ ថេរោ អញ្ញំ ព្យាកាសិ។

ឯវំ បន អត្តានំ ជានាបេត្វា ហដ្ឋតុដ្ឋេន រញ្ញា មហារហេ បល្លង្កេ និសីទាបេត្វា អត្តនោ បដិយាទិតស្ស នានគ្គរសភោជនស្ស បត្តំ បូរេត្វា បត្តេ ទិន្នេ គមនាការំ ទស្សេសិ។ “កស្មា គន្តុកាមត្ថ, ភុញ្ជថា”តិ វុត្តេ, សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា ភុញ្ជិស្សាមីតិ។ កហំ បន សត្ថាតិ? វីសតិសហស្សភិក្ខុបរិវារោ តុម្ហាកំ ទស្សនត្ថាយ មគ្គំ បដិបន្នោតិ។ តុម្ហេ ឥមំ បិណ្ឌបាតំ ភុញ្ជថ, អញ្ញំ ភគវតោ ហរថ។ យាវ ច មម បុត្តោ ឥមំ នគរំ បាបុណាតិ, តាវស្ស ឥតោយេវ បិណ្ឌបាតំ ហរថាតិ។ ថេរោ ភត្តកិច្ចំ កត្វា រញ្ញោ ច បរិសាយ ច ធម្មំ ទេសេត្វា សត្ថុ អាគមនតោ បុរេតរមេវ រាជនិវេសនំ រតនត្តយគុណេសុ អភិប្បសន្នំ ករោន្តោ សព្ពេសំ បស្សន្តានំយេវ សត្ថុ អាហរិតព្ពភត្តបុណ្ណំ បត្តំ អាកាសេ វិស្សជ្ជេត្វា សយម្បិ វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា បិណ្ឌបាតំ ឧបនេត្វា សត្ថុ ហត្ថេ ឋបេសិ។ សត្ថាបិ តំ បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជិ។ ឯវំ សដ្ឋិយោជនំ មគ្គំ ទិវសេ ទិវសេ យោជនំ គច្ឆន្តស្ស ភគវតោ រាជគេហតោ ភត្តំ អាហរិត្វា អទាសិ។ ភគវា កមេន កបិលវត្ថុនគរំ បត្វា បុនទិវសេ រាជវីថិយំ បិណ្ឌាយ ចរតិ។ តំ សុត្វា

សុទ្ធោទនមហារាជា តត្ថ គន្ត្វា, “មា ឯវំ កត្តព្ពំ មញ្ញិ, នយិទំ រាជវំសប្បវេណី”តិ។ “អយំ តុម្ហាកំ, មហារាជ, វំសោ, ព្លុទ្ធវំសោ អម្ហាកំ បន ពុទ្ធវំសោ”តិ វត្វា –

“ឧត្តិដ្ឋេ នប្បមជ្ជេយ្យ, ធម្មំ សុចរិតំ ចរេ;
ធម្មចារី សុខំ សេតិ, អស្មិំ លោកេ បរម្ហិ ច។

“ធម្មំ ចរេ សុចរិតំ, ន នំ ទុច្ចរិតំ ចរេ;
ធម្មចារី សុខំ សេតិ, អស្មិំ លោកេ បរម្ហិ ចា”តិ។ (ធ. ប. ១៦៨-១៦៩) –

ធម្មំ ទេសេសិ។ រាជា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តតោ រាជា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និមន្តេត្វា សកមន្ទិរេ ភោជេត្វា សម្បវារេត្វា ភោជនាវសានេ **ធម្មបាល**ជាតកំ (ជា. ១.១០.៩២ អាទយោ) សុត្វា សបរិសោ អនាគាមិផលេ បតិដ្ឋហិ។ អបរភាគេ សេតច្ឆត្តស្ស ហេដ្ឋា និបន្នោវ អរហត្តំ បត្វា បរិនិព្ពាយិ។

តតោ ភគវា រាហុលមាតុយា ពិម្ពាទេវិយា បាសាទំ គន្ត្វា តស្សា ធម្មំ ទេសេត្វា សោកំ វិនោទេត្វា **ចន្ទកិន្នរី** ជាតកទេសនាយ (ជា. ១.១៤.១៨ អាទយោ) បសាទំ ជនេត្វា និគ្រោធារាមំ អគមាសិ។ អថ ពិម្ពាទេវី បុត្តំ រាហុលកុមារំ អាហ – “គច្ឆ, តវ បិតុ សន្តកំ ធនំ យាចាហី”តិ។ កុមារោ “ទាយជ្ជំ , មេ សមណ, ទេហី”តិ វត្វា ភគវន្តំ អនុពន្ធិត្វា, “សុខា, តេ សមណ, ឆាយា”តិ វទន្តោ គច្ឆតិ។ តំ ភគវា និគ្រោធារាមំ នេត្វា “លោកុត្តរទាយជ្ជំ គណ្ហាហី”តិ វត្វា បព្ពាជេសិ។ អថ ភគវា អរិយគណមជ្ឈេ និសិន្នោ “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខូនំ កុលប្បសាទកានំ យទិទំ កាឡុទាយី”តិ (អ. និ. ១.២១៩, ២២៥) ថេរំ ឯតទគ្គេ ឋបេសិ។

១៦៥. ថេរោ បត្តឯតទគ្គដ្ឋានោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរោ នាម ជិនោ**តិអាទិគាថាយោ អភាសិ។ តត្ថ អនុត្តានបទមេវ វណ្ណយិស្សាម។

១៦៦. **គុណាគុណវិទូ**តិ គុណញ្ច អគុណញ្ច គុណាគុណំ, វណ្ណាវណ្ណំ, កុសលាកុសលំ វា តំ ជានាតីតិ គុណាគុណវិទូ។ **កតញ្ញូ**តិ អញ្ញេហិ កតគុណំ ជានាតីតិ កតញ្ញូ, ឯកទិវសម្បិ ភត្តទានាទិនា កតូបការស្ស រជ្ជម្បិ ទាតុំ សមត្ថត្តា កតញ្ញូ។ **កតវេទី**តិ កតំ វិន្ទតិ អនុភវតិ សម្បដិច្ឆតីតិ កតវេទី។ **តិត្ថេ យោជេតិ បាណិនេ**តិ សព្ពសត្តេ និព្ពានបវេសនុបាយេ កុសលបថេ មគ្គេ ធម្មទេសនាយ យោជេតិ សម្បយោជេតិ បតិដ្ឋាបេតីតិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវ។ គមនវណ្ណនគាថានមត្ថោ ថេរគាថាយំ វុត្តោយេវាតិ។

កាឡុទាយិត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៧. អភយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សត្តមាបទានេ **បទុមុត្តរោ នាម ជិនោ**តិអាទិកំ អាយស្មតោ អភយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមជិនវរេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិបដ្ដបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ហំសវតីនគរេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តោ។ សោ វុទ្ធិមន្វាយ វេទង្គបារគោ សកបរសមយកុសលោ ឯកទិវសំ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បសន្នមានសោ ភគវន្តំ គាថាហិ ថោមេសិ។ សោ តត្ថ យាវតាយុកំ ឋត្វា បុញ្ញានិ កត្វា តតោ ចុតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តោ អបរាបរំ សុគតីសុយេវ សំសរន្តោ ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ រាជគហេ ពិម្ពិសាររញ្ញោ បុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, **អភយោ**ត្វេវស្ស នាមំ ករិំសុ។ សោ វយប្បត្តោ និគណ្ឋេហិ សទ្ធិំ វិស្សាសិកោ ហុត្វា ចរន្តោ ឯកទិវសំ និគណ្ឋេន នាដបុត្តេន សត្ថុ វាទារោបនត្ថាយ បេសិតោ និបុណបញ្ហំ បុច្ឆិត្វា និបុណព្យាករណំ សុត្វា បសន្នោ សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា កម្មដ្ឋានានុរូបំ ញាណំ បេសេត្វា នចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណិ។

១៩៥. សោ អរហត្តំ បត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរោ នាម ជិនោ**តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

អភយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៨. លោមសកង្គិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា

អដ្ឋមាបទានេ **ឥមម្ហិ ភទ្ទកេ កប្បេ**តិអាទិកំ អាយស្មតោ លោមសកង្គិយត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ កស្សបស្ស ភគវតោ កាលេ

ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តោ សទ្ធោ បសន្នោ អហោសិ។ អបរោ ចន្ទនោ នាម តស្ស សហាយោ ចាសិ។ តេ ទ្វេបិ សត្ថុ សន្តិកេ ធម្មំ សុត្វា បសន្នមានសា បព្ពជិត្វា យាវជីវំ សីលំ រក្ខិត្វា សុបរិសុទ្ធសីលា តតោ ចុតា ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ ទិព្ពសុខំ អនុភវឹសុ។ តេសុ អយំ ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ សាកិយកុលេ និព្ពត្តិត្វា អបរោ ចន្ទនោ ទេវបុត្តោ ហុត្វា តាវតឹសភវនេ និព្ពត្តិ។ អថ សោ សក្យកុលប្បសាទកេន កាឡុទាយិនា អារាធិតេន ភគវតា សក្យរាជូនំ មានមទ្ទនាយ កតំ **វេស្សន្តរធម្មទេសនាយំ** (ជា. ២.២២.១៦៥៥ អាទយោ) បោក្ខរវស្សតទ្ធិបាដិហារិយំ ទិស្វា បសន្នមានសោ បព្ពជិត្វា មជ្ឈិមនិកាយេ វុត្តំ **ភទ្ទេករត្ត**សុត្តន្តទេសនំ សុត្វា អរញ្ញវាសំ វសន្តោ ភទ្ទេករត្តសុត្តន្តទេសនានុសាសនំ (ម. និ. ៣.២៨៦ អាទយោ) សរិត្វា តទនុសារេន ញាណំ បេសេត្វា កម្មដ្ឋានំ មនសិ ករិត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។

២២៥. អរហត្តំ បត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សញ្ជាតសោមនស្សោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ ***ឥមម្ហិ ភទ្ទកេ កប្បេ***តិអាទិមាហ។ តត្ថ កប្បោ តាវ ចតុព្ពិធោ – សារកប្បោ, វរកប្បោ, មណ្ឌកប្បោ, ភទ្ទកប្បោតិ។ តេសុ យស្មិំ កប្បេ ឯកោ ពុទ្ធោ ឧប្បជ្ជតិ, អយំ **សារកប្បោ** នាម។ យស្មិំ ទ្វេ វា តយោ វា ពុទ្ធា ឧប្បជ្ជន្តិ, អយំ **វរកប្បោ** នាម។ យស្មិំ ចត្តារោ ពុទ្ធា ឧប្បជ្ជន្តិ, អយំ **មណ្ឌកប្បោ** នាម។ យស្មិំ បញ្ច ពុទ្ធា ឧប្បជ្ជន្តិ, អយំ **ភទ្ទកប្បោ** នាម។ អញ្ញត្ថ បន –

“សារកប្បោ មណ្ឌកប្បោ, សារមណ្ឌកប្បោ តថា;
វរកប្បោ ភទ្ទកប្បោ, កប្បា បញ្ចវិធា សិយុំ។

“ឯកោ ទ្វេ តយោ ចត្តារោ, បញ្ច ពុទ្ធា យថាក្កមំ;
ឯតេសុ បញ្ចកប្បេសុ, ឧប្បជ្ជន្តិ វិនាយកា”តិ។ –

ឯវំ បញ្ច កប្បា វុត្តា។ តេសុ អយំ កប្បោ “កកុសន្ធោ កោណាគមនោ កស្សបោ គោតមោ មេត្តេយ្យោ”តិ បញ្ចពុទ្ធបដិមណ្ឌិតត្តា ភទ្ទកប្បោ នាម ជាតោ។

តស្មា ឥមស្មិំ ភទ្ទកប្បម្ហិ កស្សបោ នាយកោ ឧប្បជ្ជីតិ សម្ពន្ធោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

លោមសកង្គិយត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៩. វនវច្ឆត្ថេរអបទានវណ្ណនា

នវមាបទានេ ***ឥមម្ហិ ភទ្ទកេ កប្បេ***តិអាទិកំ អាយស្មតោ វនវច្ឆត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ កស្សបស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្វា សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា សទ្ធាជាតោ បព្ពជិត្វា បរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ ចរិត្វា តតោ ចុតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តោ, តតោ ចុតោ អរញ្ញាយតនេ ភិក្ខូនំ សមីបេ កបោតយោនិយំ និព្ពត្តោ។ តេសុ មេត្តចិត្តោ ធម្មំ សុត្វា តតោ ចុតោ ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ កបិលវត្ថុស្មិំ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិ។ តស្ស មាតុកុច្ឆិគតកាលេយេវ មាតុ ទោហឡោ ឧទបាទិ វនេ វសិតុំ វនេ វិជាយិតុំ ។ តតោ ឥច្ឆានុរូបវសេន វនេ វសន្តិយា គព្ភវុដ្ឋានំ អហោសិ។ គព្ភតោ និក្ខន្តញ្ច នំ កាសាវខណ្ឌេន បដិគ្គហេសុំ។ តទា ពោធិសត្តស្ស ឧប្បន្នកាលោ, រាជា តំ កុមារំ អាហរាបេត្វា សហេវ បោសេសិ។ អថ ពោធិសត្តោ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា បព្ពជិត្វា ឆព្ពស្សានិ ទុក្ករការិកំ កត្វា ពុទ្ធោ ជាតេ សោ មហាកស្សបស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា តស្សោវាទេ បសន្នោ តស្ស សន្តិកា ពុទ្ធុប្បាទភាវំ សុត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា ធម្មំ សុត្វា បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ ឆឡភិញ្ញោ អរហា អហោសិ។

២៥១. សោ អរហត្តំ បត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ ***ឥមម្ហិ ភទ្ទកេ កប្បេ***តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ព្រហ្មពន្ធុ មហាយសោ**តិ ឯត្ថ ព្រាហ្មណានំ ពន្ធុ ញាតកោតិ ព្រាហ្មណពន្ធូតិ វត្តព្ពេ គាថាពន្ធសុខត្ថំ “ព្រហ្មពន្ធូ”តិ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ លោកត្តយព្យាបកយសត្តា មហាយសោ។ សេសំ សព្ពំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

វនវច្ឆត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

១០. ចូឡសុគន្ធត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ទសមាបទានេ **ឥមម្ហិ ភទ្ទកេ កប្បេ**តិអាទិកំ អាយស្មតោ សុគន្ធត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ ពារាណសិយំ វិភវសម្បន្នេ កុលេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្វា សត្ថុ សន្តិកេ ធម្មំ សុត្វា សព្ពទា នមស្សមានោ មហាទានំ ទទមានោ មាសស្ស សត្តក្ខត្តុំ ភគវតោ គន្ធកុដិយា ចតុជ្ជាតិគន្ធេន វិលិម្បេសិ។ “មម និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ សរីរតោ សុគន្ធគន្ធោ និព្ពត្តតូ”តិ បត្ថនំ អកាសិ។ ភគវា តំ ព្យាកាសិ។ សោ យាវតាយុកំ បត្វា បុញ្ញានិ ករោន្តោ តតោ ចុតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តោ កាមាវចរលោកំ សរីរគន្ធេន សុគន្ធំ កុរុមានោ **សុគន្ធទេវបុត្តោ**តិ បាកដោ អហោសិ។ សោ ទេវលោកសម្បត្តិយោ អនុភវិត្វា តតោ ចុតោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ មហាភោគកុលេ និព្ពត្តិ, តស្ស មាតុកុច្ឆិគតស្សេវ មាតុយា សរីរគន្ធេន សកលគេហំ សកលនគរញ្ច សុគន្ធេន ឯកគន្ធំ អហោសិ, ជាតក្ខណេ សកលំ សាវត្ថិនគរំ សុគន្ធករណ្ឌកោ វិយ អហោសិ, តេនស្ស **សុគន្ធោ**តិ នាមំ ករិំសុ។ សោ វុទ្ធឹ អគមាសិ។ តទា សត្ថា សាវត្ថិយំ បត្វា ជេតវនមហាវិហារំ បដិគ្គហេសិ, តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ ភគវតោ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។ តស្ស ឧប្បន្នទិវសតោ បដ្ឋាយ យាវ បរិនិព្ពានា ឯត្ថន្តរេ និបន្នដ្ឋានាទីសុ សុគន្ធមេវ វាយិ។ ទេវាបិ ទិព្ពចុណ្ណទិព្ពគន្ធបុប្ផានិ ឱកិរន្តិ។

២៧២. សោបិ ថេរោ អរហត្តំ បត្វា អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ឥមម្ហិ ភទ្ទកេ កប្បេ**តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ ហេដ្ឋា វុត្តនយត្តា ឧត្តានត្ថត្តា ច សុវិញ្ញេយ្យមេវ, កេវលំ បុញ្ញនានត្តំ នាមនានត្តញ្ច វិសេសោ។

ចូឡសុគន្ធត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

បញ្ចបញ្ញាសមវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

៥៦. យសវគ្គោ

១. យសត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ឆប្បញ្ញាសមេ វគ្គេ បឋមាបទានេ **មហាសមុទ្ទំ ឱគ្គយ្ហា**តិអាទិកំ អាយស្មតោ យសត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សុមេធស្ស ភគវតោ កាលេ មហានុភាវោ នាគរាជា ហុត្វា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ អត្តនោ ភវនំ នេត្វា មហាទានំ បវត្តេសិ, ភគវន្តំ មហគ្ឃេន តិចីវរេន អច្ឆាទេសិ, ឯកេកញ្ច ភិក្ខុំ មហគ្ឃេនេវ បច្ចេកទុស្សយុគេន សព្ពេន ច សមណបរិក្ខារេន។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ កាលេ សេដ្ឋិបុត្តោ ហុត្វា មហាពោធិមណ្ឌលំ សត្តហិ រតនេហិ បូជេសិ។ កស្សបស្ស ភគវតោ កាលេ សាសនេ បព្ពជិត្វា សមណធម្មំ អកាសិ។ ឯវំ សោ សុគតីសុយេវ សំសរន្តោ អម្ហាកំ ភគវតោ កាលេ ពារាណសិយំ មហាវិភវស្ស សេដ្ឋិនោ បុត្តោ ហុត្វា សុជាតាយ ភគវតោ ខីរបាយាសំ ទិន្នាយ សេដ្ឋិធីតាយ កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តិ, **យសោ** នាម នាមេន បរមសុខុមាលោ។ តស្ស តយោ បាសាទា ហោន្តិ – ឯកោ ហេមន្តិកោ, ឯកោ គិម្ហិកោ, ឯកោ វស្សិកោតិ។ សោ វស្សិកេ បាសាទេ វស្សិកេ ចត្តារោ មាសេ និប្បុរិសេហិ តូរិយេហិ បរិចារយមានោ វសតិ, ហេដ្ឋាបាសាទំ ន ឱតរតិ។ ហេមន្តិកេ បាសាទេ ចត្តារោ មាសេ សុផុសិតវាតបានកវាដេ តត្ថេវ បដិវសតិ។ គិម្ហិកេ បាសាទេ ពហុកវាដវាតបានជាលាហិ សម្បន្នេ តត្ថេវ វសតិ។ ហត្ថបាទានំ សុខុមាលតាយ ភូមិយំ និសជ្ជាទិកិច្ចំ នត្ថិ។ សិម្ពលិតុលាទិបុណ្ណសភាវេ អត្ថរិត្វា តត្ថ ឧបធានានិ កិច្ចានិ ករោតិ។ ឯវំ ទេវលោកេ ទេវកុមារោ វិយ បញ្ចហិ កាមគុណេហិ សមប្បិតស្ស សមង្គីភូតស្ស បរិចារយមានស្ស បដិកច្ចេវ និទ្ទា ឱក្កមិ, បរិជនស្សាបិ និទ្ទា ឱក្កមិ, សព្ពរត្តិយោ ច តេលបទីបោ ឈាយតិ។ អថ ខោ យសោ កុលបុត្តោ បដិកច្ចេវ បពុជ្ឈិត្វា អទ្ទស សកំ បរិជនំ សុបន្តំ អញ្ញិស្សា កច្ឆេ វីណំ, អញ្ញិស្សា កណ្ឋេ មុទិង្គំ, អញ្ញិស្សា កច្ឆេ អាឡម្ពរំ, អញ្ញំ វិកេសិកំ, វិក្ខេឡិកំ, អញ្ញា វិប្បលបន្តិយោ ហត្ថប្បត្តំ សុសានំ មញ្ញេ, ទិស្វានស្ស អាទីនវោ បាតុរហោសិ, និព្ពិទាយ ចិត្តំ សណ្ឋាសិ។ អថ ខោ យសោ កុលបុត្តោ ឧទានំ ឧទានេសិ – "ឧបទ្ទុតំ វត ភោ, ឧបស្សដ្ឋំ វត ភោ"តិ។

អថ ខោ យសោ កុលបុត្តោ សុវណ្ណបាទុកាយោ អារោហិត្វា យេន និវេសនទ្វារំ តេនុបសង្កមិ, អមនុស្សា ទ្វារំ វិវរិំសុ – "មា យសស្ស កុលបុត្តស្ស កោចិ អន្តរាយមកាសិ អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជ្ជាយា"តិ។ អថ ខោ យសោ កុលបុត្តោ យេន នគរទ្វារំ តេនុបសង្កមិ, អមនុស្សា ទ្វារំ វិវរិំសុ – "មា យសស្ស កុលបុត្តស្ស កោចិ អន្តរាយមកាសិ អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជ្ជាយា"តិ។ អថ ខោ យសោ កុលបុត្តោ យេន ឥសិបតនំ មិគទាយោ តេនុបសង្កមិ។

តេន ខោ បន សមយេន ភគវា រត្តិយា បច្ចូសសមយំ បច្ចុដ្ឋាយ អជ្ឈោកាសេ ចង្កមតិ, អទ្ទសា ខោ ភគវា យសំ កុលបុត្តំ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តំ, ទិស្វាន ចង្កមា ឱរោហិត្វា បញ្ញត្តេ អាសនេ និសីទិ។ អថ ខោ យសោ កុលបុត្តោ ភគវតោ អវិទូរេ ឧទានំ ឧទានេសិ – "ឧបទ្ទុតំ វត ភោ, ឧបស្សដ្ឋំ វត ភោ"តិ។ អថ ខោ ភគវា យសំ កុលបុត្តំ ឯតទវោច – "ឥទំ ខោ, យស, អនុបទ្ទុតំ, ឥទំ អនុបស្សដ្ឋំ, ឯហិ, យស, និសីទ, ធម្មំ តេ ទេសេស្សាមី"តិ។ អថ ខោ យសោ កុលបុត្តោ, "ឥទំ កិរ អនុបទ្ទុតំ, ឥទំ អនុបស្សដ្ឋ"ន្តិ ហដ្ឋោ ឧទគ្គោ សុវណ្ណបាទុកាហិ ឱរោហិត្វា យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ, ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ, ឯកមន្តំ និសិន្នស្ស ខោ យសស្ស កុលបុត្តស្ស ភគវា អនុបុព្ពិំ កថំ កថេសិ, សេយ្យថិទំ, ទានកថំ សីលកថំ សគ្គកថំ កាមានំ អាទីនវំ ឱការំ សំកិលេសំ នេក្ខម្មេ អានិសំសំ បកាសេសិ។ យទា ភគវា អញ្ញាសិ យសំ កុលបុត្តំ កល្លចិត្តំ មុទុចិត្តំ វិនីវរណចិត្តំ ឧទគ្គចិត្តំ បសន្នចិត្តំ, អថ យា ពុទ្ធានំ សាមុក្កំសិកា ធម្មទេសនា, តំ បកាសេសិ ទុក្ខំ សមុទយំ និរោធំ មគ្គំ។ សេយ្យថាបិ នាម សុទ្ធំ វត្ថំ អបគតកាឡកំ សម្មទេវ រជនំ បដិគ្គណ្ហេយ្យ, ឯវមេវ យសស្ស កុលបុត្តស្ស តស្មិំយេវ អាសនេ វិរជំ វីតមលំ ធម្មចក្ខុំ ឧទបាទិ – "យំ កិញ្ចិ សមុទយធម្មំ, សព្ពំ តំ និរោធធម្ម"ន្តិ។

អថ ខោ យសស្ស កុលបុត្តស្ស មាតា បាសាទំ អភិរុហិត្វា យសំ កុលបុត្តំ អបស្សន្តី យេន សេដ្ឋិ គហបតិ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា សេដ្ឋិំ គហបតិំ ឯតទវោច – "បុត្តោ តេ គហបតិ យសោ ន ទិស្សតី"តិ។ អថ ខោ, សេដ្ឋិ គហបតិ, ចតុទ្ទិសា អស្សទូតេ ឧយ្យោជេត្វា សាមំយេវ យេន ឥសិបតនំ មិគទាយោ តេនុបសង្កមិ។ អទ្ទសា ខោ, សេដ្ឋិ គហបតិ, សុវណ្ណបាទុកានំ និក្ខេបំ, ទិស្វាន តំយេវ អនុគមាសិ។ អទ្ទសា ខោ ភគវា សេដ្ឋិំ គហបតិំ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តំ, ទិស្វាន ភគវតោ ឯតទហោសិ – "យំនូនាហំ តថារូបំ ឥទ្ធាភិសង្ខារំ អភិសង្ខរេយ្យំ, យថា សេដ្ឋិ គហបតិ ឥធ និសិន្នោ ឥធ និសិន្នំ យសំ កុលបុត្តំ ន បស្សេយ្យា"តិ។ អថ ខោ ភគវា តថារូបំ ឥទ្ធាភិសង្ខារំ អភិសង្ខរេសិ។ អថ ខោ សេដ្ឋិ គហបតិ យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ

ឯតទវោច – “អបិ, ភន្តេ, ភគវា យសំ កុលបុត្តំ បស្សេយ្យា”តិ។ តេន ហិ គហបតិ និសីទ, អប្បេវ នាម ឥធ និសិន្នោ ឥធ និសិន្នំ យសំ កុលបុត្តំ បស្សេយ្យាសីតិ។ អថ ខោ សេដ្ឋិ គហបតិ “ឥធេវ កិរាហំ និសិន្នោ ឥធ និសិន្នំ យសំ កុលបុត្តំ បស្សិស្សាមី”តិ ហដ្ឋោ ឧទគ្គោ ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ, ឯកមន្តំ និសិន្នស្ស ខោ សេដ្ឋិស្ស គហបតិស្ស ភគវា អនុបុព្ពិំ កថំ កថេសិ...បេ.... អបរប្បច្ចយោ អត្ថុ សាសនេ ភគវន្តំ ឯតទវោច – “អភិក្កន្តំ ភន្តេ, អភិក្កន្តំ ភន្តេ, សេយ្យថាបិ , ភន្តេ, និក្កុជ្ជិតំ វា ឧក្កុជ្ជេយ្យ, បដិច្ឆន្នំ វា វិវរេយ្យ មូឡ្ហស្ស វា មគ្គំ អាចិក្ខេយ្យ, អន្ធការេ វា តេលបជ្ជោតំ ធារេយ្យ ‘ចក្ខុមន្តោ រូបានិ ទក្ខន្តី’តិ, ឯវមេវំ ភគវតា អនេកបរិយាយេន ធម្មោ បកាសិតោ។ ឯសាហំ, ភន្តេ, ភគវន្តំ សរណំ គច្ឆាមិ ធម្មញ្ច ភិក្ខុសង្ឃញ្ច, ឧបាសកំ មំ ភគវា ធារេតុ អជ្ជតគ្គេ បាណុបេតំ សរណំ គត”ន្តិ។ សោវ លោកេ បឋមំ ឧបាសកោ អហោសិ តេវាចិកោ។

អថ ខោ យសស្ស កុលបុត្តស្ស បិតុនោ ធម្មេ ទេសិយមានេ យថាទិដ្ឋំ យថាវិទិតំ ភូមិំ បច្ចវេក្ខន្តស្ស អនុបាទាយ អាយវេហិ ចិត្តំ វិមុច្ចិ។ អថ ខោ ភគវតោ ឯតទហោសិ – “យសស្ស ខោ កុលបុត្តស្ស បិតុនោ ធម្មេ ទេសិយមានេ យថាទិដ្ឋំ យថាវិទិតំ ភូមិំ បច្ចវេក្ខន្តស្ស អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុត្តំ, អភព្ពោ ខោ យសោ កុលបុត្តោ ហីនាយាវត្តិត្វា កាមេ បរិភុញ្ជិតុំ, សេយ្យថាបិ បុព្ពេ អគារិកភូតោ, យំនូនាហំ តំ ឥទ្ធាភិសង្ខារំ បដិប្បស្សម្ភេយ្យ”ន្តិ។ អថ ខោ ភគវា តំ ឥទ្ធាភិសង្ខារំ បដិប្បស្សម្ភេសិ។ អទ្ទសា ខោ សេដ្ឋិ គហបតិ យសំ កុលបុត្តំ និសិន្នំ, ទិស្វាន យសំ កុលបុត្តំ ឯតទវោច – “មាតា តេ តាត, យស, បរិទេវសោកសមាបន្នា, ទេហិ មាតុយា ជីវិត”ន្តិ។ អថ ខោ យសោ កុលបុត្តោ ភគវន្តំ ឧល្លោកេសិ។ អថ ខោ ភគវា សេដ្ឋិំ គហបតិំ ឯតទវោច – “តំ កិំ មញ្ញសិ, គហបតិ, យស្ស សេក្ខេន ញាណេន សេក្ខេន ទស្សនេន ធម្មោ ទិដ្ឋោ វិទិតោ សេយ្យថាបិ តយា, តស្ស យថាទិដ្ឋំ យថាវិទិតំ ភូមិំ បច្ចវេក្ខន្តស្ស អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុត្តំ, ភព្ពោ នុ ខោ សោ, គហបតិ, ហីនាយាវត្តិត្វា កាមេ បរិភុញ្ជិតុំ សេយ្យថាបិ បុព្ពេ អគារិកភូតោ”តិ? “នោ ហេតំ, ភន្តេ”។ “យសស្ស ខោ, គហបតិ, កុលបុត្តស្ស សេក្ខេន ញាណេន សេក្ខេន ទស្សនេន ធម្មោ ទិដ្ឋោ វិទិតោ សេយ្យថាបិ តយា, តស្ស យថាទិដ្ឋំ យថាវិទិតំ ភូមិំ បច្ចវេក្ខន្តស្ស អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុត្តំ, អភព្ពោ ខោ, គហបតិ, យសោ កុលបុត្តោ ហីនាយាវត្តិត្វា កាមេ បរិភុញ្ជិតុំ សេយ្យថាបិ បុព្ពេ អគារិកភូតោ”តិ។ “លាភា, ភន្តេ, យសស្ស កុលបុត្តស្ស, សុលទ្ធំ, ភន្តេ, យសស្ស កុលបុត្តស្ស , យថា យសស្ស កុលបុត្តស្ស អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុត្តំ, អធិវាសេតុ មេ, ភន្តេ ភគវា, អជ្ជតនាយ ភត្តំ យសេន កុលបុត្តេន បច្ឆាសមណេនា”តិ ។ “អធិវាសេសិ ភគវា តុណ្ហីភាវេន”។ អថ ខោ សេដ្ឋិ គហបតិ , ភគវតោ អធិវាសនំ វិទិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា បទក្ខិណំ កត្វា បក្កាមិ។ អថ ខោ យសោ កុលបុត្តោ អចិរបក្កន្តេ សេដ្ឋិម្ហិ គហបតិម្ហិ ភគវន្តំ ឯតទវោច – “លភេយ្យាហំ, ភន្តេ, ភគវតោ សន្តិកេ បព្ពជ្ជំ, លភេយ្យំ ឧបសម្បទ”ន្តិ។ “ឯហិ ភិក្ខូ”តិ ភគវា អវោច – “ស្វាក្ខាតោ ធម្មោ, ចរ ព្រហ្មចរិយំ សម្មា ទុក្ខស្ស អន្តកិរិយាយា”តិ, សាវ តស្ស អាយស្មតោ ឧបសម្បទា អហោសិ។

១. អរហា បន ហុត្វា សោមនស្សជាតោ អត្តនោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **មហាសមុទ្ទំ ឱគ្គយ្ហា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សមុទ្ទ**ន្តិ អង្គុលិមុទ្ទាយ សំ សុដ្ឋុ ទស្សេតព្ពតោ សមុទ្ទោ, អថ វា សំ សុដ្ឋុ ឧទិយតិ ខោភិយតិ បសោធិយតិ ឃោសនំ ករោន្តោ អាលុឡិយតីតិ សមុទ្ទោ, មហន្តោ ច សោ សមុទ្ទោ ចាតិ មហាសមុទ្ទោ, តំ មហាសមុទ្ទំ។ **ឱគ្គយ្ហា**តិ អជ្ឈោគាហេត្វា អព្ភន្តរំ បវិសិត្វា តស្ស មហាសមុទ្ទស្ស អន្តោ បវិសិត្វា, សាម្យត្ថេ ចេតំ ឧបយោគវចនន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **ភវនំ មេ សុមាបិត**ន្តិ ឯត្ថ ភវន្តិ និព្ពត្តន្តិ និវសន្តិ ចតូហិ ឥរិយាបថេហិ វាសំ កប្បេន្តិ ឯត្ថាតិ ភវនំ, មយ្ហំ តំ ភវនំ តំ វិមានំ តំ បាសាទំ បញ្ចបាការកូដាគារេហិ សំ សុដ្ឋុ មាបិតំ នគរំ, អត្តនោ ពលេន សុដ្ឋុ និម្មិតន្តិ អត្ថោ។ **សុនិម្មិតា បោក្ខរណី**តិ សុមហន្តា ហុត្វា ភូតា ឥតា គតា បវត្តា ខណិតា កតាតិ បោក្ខរណី, មច្ឆកច្ឆបបុប្ផបុលិនតិត្ថមធុរោទកាទីហិ សុដ្ឋុ និព្ពត្តា និម្មិតាតិ អត្ថោ។ **ចក្កវាកូបកូជិតា**តិ ចក្កវាកកុក្កុដហំសាទីហិ កូជិតា ឃោសិតា នាទិតា សា បោក្ខរណីតិ សម្ពន្ធោ។ ឥតោ បរំ នទីវនទ្វិបទចតុប្បទបាទបបក្ខីនំ វណ្ណញ្ច សុមេធស្ស ភគវតោ ទស្សនញ្ច និមន្តេត្វា សុមេធស្ស ភគវតោ ទានក្កមញ្ច សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

លោកាហុតិបដិគ្គហន្តិ ឯត្ថ លោកេ អាហុតិ លោកាហុតិ, កាមរូបារូបសង្ខាតស្ស លោកស្ស អាហុតិំ បូជាសក្ការំ បដិគ្គណ្ហាតីតិ លោកាហុតិបដិគ្គហំ, សុមេធំ ភគវន្តន្តិ អត្ថោ។ សេសំ ព្យាករណទានញ្ច អរហត្តប្បត្តផលញ្ច សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

យសត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

២. នទីកស្សបត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ទុតិយាបទានេ **បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ**តិអាទិកំ អាយស្មតោ នទីកស្សបត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តិត្វា វិញ្ញុតំ បត្តោ ឯកទិវសំ សត្ថារំ បិណ្ឌាយ ចរន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ អត្តនា រោបិតស្ស អម្ពរុក្ខស្ស បឋមុប្បន្នំ មនោសិលាវណ្ណំ ឯកំ អម្ពផលំ អទាសិ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ មគធរដ្ឋេ ព្រាហ្មណកុលេ ឧរុវេលកស្សបស្ស ភាតា ហុត្វា និព្ពត្តោ វយប្បត្តោ និស្សរណជ្ឈាសយតាយ ឃរាវាសំ អនិច្ឆន្តោ តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា តីហិ តាបសសតេហិ សទ្ធិំ នេរញ្ជរាយ នទិយា តីរេ អស្សមំ មាបេត្វា វិហរតិ។ នទីតីរេ វសនតោ កស្សបគោត្តតាយ ច **នទីកស្សបោ**តិ សមញ្ញា អហោសិ។ តស្ស ភគវា សបរិសស្ស ឯហិភិក្ខុភាវេន ឧបសម្បទំ អទាសិ។ សោ ភគវតោ គយាសីសេ **អាទិត្តបរិយាយ ទេសនាយ** (មហាវ. ៥៤; សំ. និ. ៤.២៨) អរហត្តេ បតិដ្ឋាសិ។

តត្រាយំ អនុបុព្ពិកថា – សត្ថា យសំ កុលបុត្តំ បព្ពាជេត្វា ឧរុវេលាយំ តយោ ភាតិកជដិលេ ទមេតុំ យេន ឧរុវេលា តទវសរិ។ តេន ខោ បន សមយេន ឧរុវេលាយំ តយោ ជដិលា បដិវសន្តិ ឧរុវេលកស្សបោ នទីកស្សបោ គយាកស្សបោតិ, តេសុ ឧរុវេលកស្សបោ ជដិលោ បញ្ចន្នំ ជដិលសតានំ នាយកោ ហោតិ វិនាយកោ អគ្គោ បមុខោ បាមោក្ខោ, នទីកស្សបោ ជដិលោ តិណ្ណំ ជដិលសតានំ នាយកោ ហោតិ វិនាយកោ អគ្គោ បមុខោ បាមោក្ខោ, គយាកស្សបោ ជដិលោ ទ្វិន្នំ ជដិលសតានំ នាយកោ ហោតិ វិនាយកោ អគ្គោ បមុខោ បាមោក្ខោ។ អថ ខោ ភគវា យេន ឧរុវេលកស្សបស្ស ជដិលស្ស អស្សមោ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ឧរុវេលកស្សបំ ជដិលំ ឯតទវោច – “សចេ តេ, កស្សប, អគរុ, វសេយ្យាម ឯករត្តំ អគ្យាគារេ”តិ។ ន ខោ មេ, មហាសមណ, គរុ, ចណ្ឌេត្ថ នាគរាជា ឥទ្ធិមា អាសិវិសោ ឃោរវិសោ, សោ តំ មា វិហេឋេសីតិ។ ទុតិយម្បិ ខោ ភគវា ឧរុវេលកស្សបំ ជដិលំ ឯតទវោច...បេ.... តតិយម្បិ...បេ.... សោ តំ មា វិហេឋេសីតិ។ អប្បេវ មំ ន វិហេឋេយ្យ, ឥង្ឃ ត្វំ, កស្សប, អនុជានាហិ អគ្យាគារន្តិ ។ វិហរ, មហាសមណ, យថាសុខន្តិ។ អថ ខោ ភគវា អគ្យាគារំ បវិសិត្វា តិណសន្ថារកំ បញ្ញបេត្វា និសីទិ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា ឧជុំ កាយំ បណិធាយ បរិមុខំ សតឹ ឧបដ្ឋបេត្វា។

អទ្ទសា ខោ សោ នាគោ ភគវន្តំ បវិដ្ឋំ, ទិស្វា ទុម្មនោ បធូបាយិ។ អថ ខោ ភគវតោ ឯតទហោសិ – “យំនូនាហំ ឥមស្ស នាគស្ស អនុបហច្ច ឆវិញ្ច ចម្មញ្ច មំសញ្ច ន្ហារុញ្ច អដ្ឋិញ្ច អដ្ឋិមិញ្ជញ្ច តេជសា តេជំ បរិយាទិយេយ្យ”ន្តិ។ អថ ខោ ភគវា តថារូបំ ឥទ្ធាភិសង្ខារំ អភិសង្ខរិត្វា បធូបាយិ។ អថ ខោ សោ នាគោ មក្ខំ អសហមានោ បជ្ជលិ។ ភគវាបិ តេជោធាតុំ សមាបជ្ជិត្វា បជ្ជលិ។ ឧភិន្នំ សជោតិភូតានំ អគ្យាគារំ អាទិត្តំ វិយ ហោតិ សម្បជ្ជលិតំ សជោតិភូតំ។ អថ ខោ តេ ជដិលា អគ្យាគារំ បរិវារេត្វា ឯវមាហំសុ – “អភិរូបោ វត, ភោ, មហាសមណោ នាគេន វិហេឋិយតី”តិ។ អថ ខោ ភគវា តស្សា រត្តិយា អច្ចយេន តស្ស នាគស្ស អនុបហច្ច ឆវិញ្ច ចម្មញ្ច មំសញ្ច ន្ហារុញ្ច អដ្ឋិញ្ច អដ្ឋិមិញ្ជញ្ច តេជសា តេជំ បរិយាទិយិត្វា បត្តេ បក្ខិបិត្វា ឧរុវេលកស្សបស្ស ជដិលស្ស ទស្សេសិ – “អយំ តេ, កស្សប, នាគោ បរិយាទិន្នោ អស្ស តេជសា តេជោ”តិ។ អថ ខោ ឧរុវេលកស្សបស្ស ជដិលស្ស ឯតទហោសិ – “មហិទ្ធិកោ ខោ មហាសមណោ មហានុភាវោ, យត្រ ហិ នាម ចណ្ឌស្ស នាគរាជស្ស ឥទ្ធិមតោ អាសិវិសស្ស ឃោរវិសស្ស តេជសា តេជំ បរិយាទិយិស្សតិ, ន ត្វេវ ខោ អរហា យថា អហ”ន្តិ។

“នេរញ្ជរាយំ ភគវា, ឧរុវេលកស្សបំ ជដិលំ អវោច;
សចេ តេ កស្សប អគរុ, វិហរេមុ អជ្ជណ្ហោ អគ្គិសាលម្ហី”តិ។

“ន ខោ មេ មហាសមណ គរុ, ផាសុកាមោវ តំ និវារេមិ;
ចណ្ឌេត្ថ នាគរាជា, ឥទ្ធិមា អាសិវិសោ ឃោរវិសោ;
សោ តំ មា វិហេឋេសី”តិ។

“អប្បេវ មំ ន វិហេឋេយ្យ, ឥង្ឃ ត្វំ កស្សប អនុជានាហិ អគ្យាគារន្តិ;
ទិន្នន្តិ នំ វិទិត្វា, អភីតោ បាវិសិ ភយមតីតោ។

“ទិស្វា ឥសឹ បវិដ្ឋំ, អហិនាគោ ទុម្មនោ បធូបាយិ;
សុមនមនសោ អធិមនោ, មនុស្សនាគោបិ តត្ថ បធូបាយិ។

“មក្ខញ្ច អសហមានោ, អហិនាគោ បាវកោវ បជ្ជលិ;
តេជោធាតុសុកុសលោ, មនុស្សនាគោបិ តត្ថ បជ្ជលិ។

“ឧភិន្នំ សជោតិភូតានំ,
អគ្យាគារំ អាទិត្តំ ហោតិ សម្បជ្ជលិតំ សជោតិភូតំ;
ឧទិច្ចរេ ជដិលា, អភិរូបោ វត ភោ មហាសមណោ;
នាគេន វិហេឋយតីតិ ភណន្តិ។

“អថ តស្សា រត្តិយា អច្ចយេន, ហតា នាគស្ស អច្ចិយោ ហោន្តិ;
ឥទ្ធិមតោ បន ឋិតា, អនេកវណ្ណា អច្ចិយោ ហោន្តិ។

“នីលា អថ លោហិតិកា, មញ្ជិដ្ឋា បីតកា ផលិកវណ្ណាយោ;
អង្គីរសស្ស កាយេ, អនេកវណ្ណា អច្ចិយោ ហោន្តិ។

“បត្តម្ហិ ឱទហិត្វា, អហិនាគំ ព្រាហ្មណស្ស ទស្សេសិ;
អយំ តេ កស្សប នាគោ, បរិយាទិន្នោ អស្ស តេជសា តេជោ”តិ។

អថ ខោ ឧរុវេលកស្សបោ ជដិលោ ភគវតោ ឥមិនា ឥទ្ធិបាដិហារិយេន អភិប្បសន្នោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – “ឥធេវ, មហាសមណ, វិហរ, អហំ តេ ធុវភត្តេនា”តិ។

បឋមំ បាដិហារិយំ។

អថ ខោ ភគវា ឧរុវេលកស្សបស្ស ជដិលស្ស អស្សមស្ស អវិទូរេ អញ្ញតរស្មិំ វនសណ្ឌេ វិហាសិ។ អថ ខោ ចត្តារោ មហារាជានោ អភិក្កន្តាយ រត្តិយា អភិក្កន្តវណ្ណា កេវលកប្បំ វនសណ្ឌំ ឱភាសេត្វា យេន ភគវា តេនុបសង្កមឹសុ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ចតុទ្ទិសា អដ្ឋំសុ សេយ្យថាបិ មហន្តា អគ្គិក្ខន្ធា។ អថ ខោ ឧរុវេលកស្សបោ ជដិលោ តស្សា រត្តិយា អច្ចយេន យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ ឯតទវោច – “កាលោ, មហាសមណ, និដ្ឋិតំ ភត្តំ, កេ នុ ខោ តេ, មហាសមណ, អភិក្កន្តាយ រត្តិយា អភិក្កន្តវណ្ណា កេវលកប្បំ វនសណ្ឌំ ឱភាសេត្វា យេន ត្វំ តេនុបសង្កមឹសុ; ឧបសង្កមិត្វា តំ អភិវាទេត្វា ចតុទ្ទិសា អដ្ឋំសុ សេយ្យថាបិ មហន្តា អគ្គិក្ខន្ធា”តិ។ ឯតេ ខោ, កស្សប, ចត្តារោ មហារាជានោ យេនាហំ តេនុបសង្កមឹសុ ធម្មស្សវនាយាតិ។ អថ ខោ ឧរុវេលកស្សបស្ស ជដិលស្ស ឯតទហោសិ – “មហិទ្ធិកោ ខោ មហាសមណោ មហានុភាវោ, យត្រ ហិ នាម ចត្តារោបិ មហារាជានោ ឧបសង្កមិស្សន្តិ ធម្មស្សវនាយ, ន ត្វេវ ច ខោ អរហា យថា អហ”ន្តិ ។ អថ ខោ ភគវា ឧរុវេលកស្សបស្ស ជដិលស្ស ភត្តំ ភុញ្ជិត្វា តស្មិំយេវ វនសណ្ឌេ វិហាសិ។

ទុតិយំ បាដិហារិយំ។

អថ ខោ សក្កោ ទេវានមិន្ទោ អភិក្កន្តាយ រត្តិយា អភិក្កន្តវណ្ណោ កេវលកប្បំ វនសណ្ឌំ ឱភាសេត្វា យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ សេយ្យថាបិ មហាអគ្គិក្ខន្ធោ បុរិមាហិ វណ្ណនិភាហិ អភិក្កន្តតរោ ច បណីតតរោ ច។ អថ ខោ ឧរុវេលកស្សបោ ជដិលោ តស្សា រត្តិយា អច្ចយេន យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ ឯតទវោច – “កាលោ, មហាសមណ, និដ្ឋិតំ ភត្តំ, កោ នុ ខោ សោ, មហាសមណ, អភិក្កន្តាយ រត្តិយា អភិក្កន្តវណ្ណោ កេវលកប្បំ វនសណ្ឌំ ឱភាសេត្វា យេន ត្វំ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ សេយ្យថាបិ មហាអគ្គិក្ខន្ធោ បុរិមាហិ វណ្ណនិភាហិ អភិក្កន្តតរោ ច បណីតតរោ ចា”តិ។ ឯសោ ខោ, កស្សប, សក្កោ ទេវានមិន្ទោ យេនាហំ តេនុបសង្កមិ ធម្មស្សវនាយាតិ។ អថ ខោ ឧរុវេលកស្សបស្ស ជដិលស្ស ឯតទហោសិ – “មហិទ្ធិកោ ខោ មហាសមណោ មហានុភាវោ, យត្រ ហិ នាម សក្កោបិ ទេវានមិន្ទោ ឧបសង្កមិស្សតិ ធម្មស្សវនាយ, ន ត្វេវ ច ខោ អរហា យថា អហ”ន្តិ ។ អថ ខោ ភគវា ឧរុវេលកស្សបស្ស ជដិលស្ស ភត្តំ ភុញ្ជិត្វា តស្មិំយេវ វនសណ្ឌេ វិហាសិ។

តតិយំ បាដិហារិយំ។

អថ ខោ ព្រហ្មា សហម្បតិ អភិក្កន្តាយ រត្តិយា អភិក្កន្តវណ្ណោ កេវលកប្បំ វនសណ្ឌំ ឱភាសេត្វា យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ សេយ្យថាបិ មហាអគ្គិក្ខន្ធោ បុរិមាហិ វណ្ណនិភាហិ អភិក្កន្តតរោ ច បណីតតរោ ច។ អថ ខោ ឧរុវេលកស្សបោ ជដិលោ តស្សា រត្តិយា អច្ចយេន យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ ឯតទវោច – “កាលោ, មហាសមណ, និដ្ឋិតំ ភត្តំ, កោ នុ ខោ សោ, មហាសមណ, អភិក្កន្តាយ រត្តិយា អភិក្កន្តវណ្ណោ កេវលកប្បំ វនសណ្ឌំ ឱភាសេត្វា យេន ត្វំ តេនុបសង្កមិ;

ឧបសង្កមិត្វា តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ សេយ្យថាបិ មហាអគ្គិក្ខន្ធោ បុរិមាហិ វណ្ណនិភាហិ អភិក្កន្តតរោ ច បណីតតរោ ចា”តិ។ ឯសោ ខោ, កស្សប, ព្រហ្មា សហម្បតិ យេនាហំ តេនុបសង្កមិ ធម្មស្សវនាយា”តិ។ អថ ខោ ឧរុវេលកស្សបស្ស ជដិលស្ស ឯតទហោសិ – “មហិទ្ធិកោ ខោ មហាសមណោ មហានុភាវោ, យត្រ ហិ នាម ព្រហ្មាបិ សហម្បតិ ឧបសង្កមិស្សតិ ធម្មស្សវនាយ, ន ត្វេវ ច ខោ អរហា យថា អហ”ន្តិ។ អថ ខោ ភគវា ឧរុវេលកស្សបស្ស ជដិលស្ស ភត្តំ ភុញ្ជិត្វា តស្មឹយេវ វនសណ្ឌេ វិហាសិ។

ចតុត្ថំ បាដិហារិយំ។

តេន ខោ បន សមយេន ឧរុវេលកស្សបស្ស ជដិលស្ស មហាយញ្ញោ បច្ចុបដ្ឋិតោ ហោតិ, កេវលកប្បា ច អង្គមគធា បហូតំ ខាទនីយំ ភោជនីយំ អាទាយ អភិក្កមិតុកាមា ហោន្តិ។ អថ ខោ ឧរុវេលកស្សបស្ស ជដិលស្ស ឯតទហោសិ – “ឯតរហិ ខោ មេ មហាយញ្ញោ បច្ចុបដ្ឋិតោ, កេវលកប្បា ច អង្គមគធា បហូតំ ខាទនីយំ ភោជនីយំ អាទាយ អភិក្កមិស្សន្តិ, សចេ មហាសមណោ មហាជនកាយេ ឥទ្ធិបាដិហារិយំ ករិស្សតិ, មហាសមណស្ស លាភសក្ការោ អភិវឌ្ឍិស្សតិ, មម លាភសក្ការោ បរិហាយិស្សតិ, អហោ នូន មហាសមណោ ស្វាតនាយ នាគច្ឆេយ្យា”តិ។ អថ ខោ ភគវា ឧរុវេលកស្សបស្ស ជដិលស្ស ចេតសា ចេតោបរិវិតក្កមញ្ញាយ ឧត្តរកុរុំ គន្ត្វា តតោ បិណ្ឌបាតំ អាហរិត្វា អនោតត្តទហេ បរិភុញ្ជិត្វា តត្ថេវ ទិវាវិហារំ អកាសិ។ អថ ខោ ឧរុវេលកស្សបោ ជដិលោ តស្សា រត្តិយា អច្ចយេន យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ ឯតទវោច – “កាលោ, មហាសមណ, និដ្ឋិតំ ភត្តំ, កឹ នុ ខោ, មហាសមណ, ហិយ្យោ នាគមាសិ, អបិច មយំ តំ សរាម, ‘កឹ នុ ខោ មហាសមណោ នាគច្ឆតី’តិ, ខាទនីយស្ស ច ភោជនីយស្ស ច តេ បដិវីសោ ឋបិតោ”តិ។ ននុ តេ, កស្សប, ឯតទហោសិ – “ឯតរហិ ខោ មេ មហាយញ្ញោ បច្ចុបដ្ឋិតោ កេវលកប្បា ច អង្គមគធា បហូតំ ខាទនីយំ ភោជនីយំ អាទាយ អភិក្កមិស្សន្តិ, សចេ មហាសមណោ មហាជនកាយេ ឥទ្ធិបាដិហារិយំ ករិស្សតិ, មហាសមណស្ស លាភសក្ការោ អភិវឌ្ឍិស្សតិ, មម លាភសក្ការោ បរិហាយិស្សតិ, អហោ នូន មហាសមណោ ស្វាតនាយ នាគច្ឆេយ្យា”តិ, សោ ខោ អហំ, កស្សប, តវ ចេតសា ចេតោបរិវិតក្កមញ្ញាយ ឧត្តរកុរុំ គន្ត្វា តតោ បិណ្ឌបាតំ អាហរិត្វា អនោតត្តទហេ បរិភុញ្ជិត្វា តត្ថេវ ទិវាវិហារំ អកាសិន្តិ។ អថ ខោ ឧរុវេលកស្សបស្ស ជដិលស្ស ឯតទហោសិ – “មហិទ្ធិកោ ខោ មហាសមណោ មហានុភាវោ, យត្រ ហិ នាម ចេតសាបិ ចិត្តំ បជានិស្សតិ, ន ត្វេវ ច ខោ អរហា យថា អហ”ន្តិ។ អថ ខោ ភគវា ឧរុវេលកស្សបស្ស ជដិលស្ស ភត្តំ ភុញ្ជិត្វា តស្មឹយេវ វនសណ្ឌេ វិហាសិ។

បញ្ចមំ បាដិហារិយំ។

តេន ខោ បន សមយេន ភគវតោ បំសុកូលំ ឧប្បន្នំ ហោតិ។ អថ ខោ ភគវតោ ឯតទហោសិ – “កត្ថ នុ ខោ អហំ បំសុកូលំ ធោវេយ្យ”ន្តិ? អថ ខោ សក្កោ ទេវានមិន្ទោ ភគវតោ ចេតសា ចេតោបរិវិតក្កមញ្ញាយ បាណិនា បោក្ខរណឹ ខណិត្វា ភគវន្តំ ឯតទវោច – “ឥធ, ភន្តេ ភគវា, បំសុកូលំ ធោវតូ”តិ។ អថ ខោ ភគវតោ ឯតទហោសិ – “កិម្ហិ នុ ខោ អហំ បំសុកូលំ បរិមទ្ទេយ្យ”ន្តិ? អថ ខោ សក្កោ ទេវានមិន្ទោ ភគវតោ ចេតសា ចេតោបរិវិតក្កមញ្ញាយ មហតឹ សិលំ ឧបនិក្ខិបិ – “ឥធ, ភន្តេ ភគវា, បំសុកូលំ បរិមទ្ទតូ”តិ។ អថ ខោ ភគវតោ ឯតទហោសិ – “កិម្ហិ នុ ខោ អហំ អាលម្ពិត្វា ឧត្តរេយ្យ”ន្តិ? អថ ខោ កកុធេ អធិវត្ថា ទេវតា ភគវតោ ចេតសា ចេតោបរិវិតក្កមញ្ញាយ សាខំ ឱនាមេសិ – “ឥធ, ភន្តេ ភគវា, អាលម្ពិត្វា ឧត្តរតូ”តិ។ អថ ខោ ភគវតោ ឯតទហោសិ – “កិម្ហិ នុ ខោ អហំ បំសុកូលំ វិស្សជ្ជេយ្យ”ន្តិ? អថ ខោ សក្កោ ទេវានមិន្ទោ ភគវតោ ចេតសា ចេតោបរិវិតក្កមញ្ញាយ មហតឹ សិលំ ឧបនិក្ខិបិ – “ឥធ, ភន្តេ ភគវា, បំសុកូលំ វិស្សជ្ជេតូ”តិ។ អថ ខោ ឧរុវេលកស្សបោ ជដិលោ តស្សា រត្តិយា អច្ចយេន យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ ឯតទវោច – “កាលោ, មហាសមណ, និដ្ឋិតំ ភត្តំ, កឹ នុ ខោ, មហាសមណ, នាយំ បុព្ពេ ឥធ បោក្ខរណី សាយំ ឥធ បោក្ខរណី, នយិមា សិលា បុព្ពេ ឧបនិក្ខិត្តា, កេនិមា សិលា ឧបនិក្ខិត្តា, នយិមស្ស កកុធស្ស បុព្ពេ សាខា ឱនតា, សាយំ សាខា ឱនតា”តិ? ឥធ មេ, កស្សប, បំសុកូលំ ឧប្បន្នំ អហោសិ, តស្ស មយ្ហំ, កស្សប, ឯតទហោសិ – “កត្ថ នុ ខោ អហំ បំសុកូលំ ធោវេយ្យ”ន្តិ? អថ ខោ, កស្សប, សក្កោ ទេវានមិន្ទោ មម ចេតសា ចេតោបរិវិតក្កមញ្ញាយ បាណិនា បោក្ខរណឹ ខណិត្វា មំ ឯតទវោច – “ឥធ, ភន្តេ ភគវា, បំសុកូលំ ធោវតូ”តិ។ សាយំ, កស្សប, អមនុស្សេន បាណិនា ខណិតា បោក្ខរណី។ តស្ស មយ្ហំ, កស្សប, ឯតទហោសិ – “កិម្ហិ នុ ខោ អហំ បំសុកូលំ បរិមទ្ទេយ្យ”ន្តិ? អថ ខោ, កស្សប, សក្កោ ទេវានមិន្ទោ មម ចេតសា ចេតោបរិវិតក្កមញ្ញាយ មហតឹ សិលំ ឧបនិក្ខិបិ – “ឥធ, ភន្តេ ភគវា, បំសុកូលំ បរិមទ្ទតូ”តិ? សាយំ, កស្សប, អមនុស្សេន ឧបនិក្ខិត្តា សិលា។ តស្ស មយ្ហំ, កស្សប, ឯតទហោសិ – “កិម្ហិ នុ ខោ អហំ អាលម្ពិត្វា ឧត្តរេយ្យ”ន្តិ? អថ ខោ, កស្សប, កកុធេ អធិវត្ថា ទេវតា មម ចេតសា ចេតោបរិវិតក្កមញ្ញាយ សាខំ ឱនាមេសិ – “ឥធ, ភន្តេ ភគវា, អាលម្ពិត្វា ឧត្តរតូ”តិ? ស្វាយំ អាហរហត្ថោ កកុធោ។ តស្ស មយ្ហំ, កស្សប,

ឯតទហោសិ – “កិម្ហិ នុ ខោ អហំ បំសុកូលំ វិស្សជ្ជេយ្យ”ន្តិ? អថ ខោ, កស្សប, សក្កោ ទេវានមិន្ទោ មម ចេតសា ចេតោបរិវិតក្កមញ្ញាយ មហតឹ សិលំ ឧបនិក្ខិបិ – “ឥធ, ភន្តេ ភគវា, បំសុកូលំ វិស្សជ្ជេតូ”តិ? សាយំ, កស្សប, អមនុស្សេន ឧបនិក្ខិត្តា សិលាតិ។ អថ ខោ ឧរុវេលកស្សបស្ស ឯតទហោសិ – “មហិទ្ធិកោ មហាសមណោ មហានុភាវោ , យត្រ ហិ នាម សក្កោបិ ទេវានមិន្ទោ វេយ្យាវច្ចំ ករិស្សតិ, ន ត្វេវ ច ខោ អរហា យថា អហ”ន្តិ។ អថ ខោ ភគវា ឧរុវេលកស្សបស្ស ជដិលស្ស ភត្តំ ភុញ្ជិត្វា តស្មិំយេវ វនសណ្ឌេ វិហាសិ។

អថ ខោ ឧរុវេលកស្សបោ ជដិលោ តស្សា រត្តិយា អច្ចយេន យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវតោ កាលំ អារោចេសិ – “កាលោ, មហាសមណ, និដ្ឋិតំ ភត្ត”ន្តិ។ “គច្ឆ ត្វំ, កស្សប, អាយាមហ”ន្តិ ឧរុវេលកស្សបំ ជដិលំ ឧយ្យោជេត្វា យាយ ជម្ពុយា ជម្ពុទីបោ បញ្ញាយតិ, តតោ ផលំ គហេត្វា បឋមតរំ អាគន្ត្វា អគ្យាគារេ និសីទិ។ អទ្ទសា ខោ ឧរុវេលកស្សបោ ជដិលោ ភគវន្តំ អគ្យាគារេ និសិន្នំ, ទិស្វាន ភគវន្តំ ឯតទវោច – “កតមេន ត្វំ, មហាសមណ, មគ្គេន អាគតោ, អហំ តយា បឋមតរំ បក្កន្តោ, សោ ត្វំ បឋមតរំ អាគន្ត្វា អគ្យាគារេ និសិន្នោ”តិ? “ឥធាហំ, កស្សប, តំ ឧយ្យោជេត្វា យាយ ជម្ពុយា ជម្ពុទីបោ បញ្ញាយតិ, តតោ ផលំ គហេត្វា បឋមតរំ អាគន្ត្វា អគ្យាគារេ និសិន្នោ។ ឥទំ ខោ, កស្សប, ជម្ពុផលំ វណ្ណសម្បន្នំ គន្ធសម្បន្នំ រសសម្បន្នំ, សចេ អាកង្ខសិ បរិភុញ្ជា”តិ។ “អលំ, មហាសមណ, ត្វំយេវ តំ អរហសិ, ត្វំយេវ តំ បរិភុញ្ជា”តិ។ អថ ខោ ឧរុវេលកស្សបស្ស ជដិលស្ស ឯតទហោសិ – “មហិទ្ធិកោ ខោ មហាសមណោ មហានុភាវោ, យត្រ ហិ នាម មំ បឋមតរំ ឧយ្យោជេត្វា យាយ ជម្ពុយា ជម្ពុទីបោ បញ្ញាយតិ, តតោ ផលំ គហេត្វា បឋមតរំ អាគន្ត្វា អគ្យាគារេ និសីទិស្សតិ, ន ត្វេវ ច ខោ អរហា យថា អហ”ន្តិ។ អថ ខោ ភគវា ឧរុវេលកស្សបស្ស ជដិលស្ស ភត្តំ ភុញ្ជិត្វា តស្មិំយេវ វនសណ្ឌេ វិហាសិ។

អថ ខោ ឧរុវេលកស្សបោ ជដិលោ តស្សា រត្តិយា អច្ចយេន យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវតោ កាលំ អារោចេសិ – “កាលោ, មហាសមណ, និដ្ឋិតំ ភត្ត”ន្តិ។ “គច្ឆ ត្វំ, កស្សប, អាយាមហ”ន្តិ ឧរុវេលកស្សបំ ជដិលំ ឧយ្យោជេត្វា យាយ ជម្ពុយា ជម្ពុទីបោ បញ្ញាយតិ, តស្សា អវិទូរេ អម្ពោ…បេ…. តស្សា អវិទូរេ អាមលកី…បេ…. តស្សា អវិទូរេ ហរីតកី…បេ…. តាវតឹសំ គន្ត្វា បារិច្ឆត្តកបុប្ផំ គហេត្វា បឋមតរំ អាគន្ត្វា អគ្យាគារេ និសីទិ។ អទ្ទសា ខោ ឧរុវេលកស្សបោ ជដិលោ ភគវន្តំ អគ្យាគារេ និសិន្នំ, ទិស្វាន ភគវន្តំ ឯតទវោច – “កតមេន ត្វំ, មហាសមណ, មគ្គេន អាគតោ, អហំ តយា បឋមតរំ បក្កន្តោ, សោ ត្វំ បឋមតរំ អាគន្ត្វា អគ្យាគារេ និសិន្នោ”តិ? “ឥធាហំ, កស្សប, តំ ឧយ្យោជេត្វា តាវតឹសំ គន្ត្វា បារិច្ឆត្តកបុប្ផំ គហេត្វា បឋមតរំ អាគន្ត្វា អគ្យាគារេ និសិន្នោ។ ឥទំ ខោ, កស្សប, បារិច្ឆត្តកបុប្ផំ វណ្ណសម្បន្នំ គន្ធសម្បន្នំ, សចេ អាកង្ខសិ គណ្ហា”តិ ។ “អលំ, មហាសមណ, ត្វំយេវ តំ អរហសិ, ត្វំយេវ តំ គណ្ហា”តិ។ អថ ខោ ឧរុវេលកស្សបស្ស ជដិលស្ស ឯតទហោសិ – “មហិទ្ធិកោ ខោ មហាសមណោ មហានុភាវោ, យត្រ ហិ នាម មំ បឋមតរំ ឧយ្យោជេត្វា តាវតឹសំ គន្ត្វា បារិច្ឆត្តកបុប្ផំ គហេត្វា បឋមតរំ អាគន្ត្វា អគ្យាគារេ និសីទិស្សតិ, ន ត្វេវ ច ខោ អរហា យថា អហ”ន្តិ។

តេន ខោ បន សមយេន តេ ជដិលា អគ្គី បរិចរិតុកាមា ន សក្កោន្តិ កដ្ឋានិ ផាលេតុំ។ អថ ខោ តេសំ ជដិលានំ ឯតទហោសិ – “និស្សំសយំ ខោ មហាសមណស្ស ឥទ្ធានុភាវោ យថា មយំ ន សក្កោម កដ្ឋានិ ផាលេតុ”ន្តិ។ អថ ខោ ភគវា ឧរុវេលកស្សបំ ជដិលំ ឯតទវោច – “ផាលិយន្តុ, កស្សប, កដ្ឋានី”តិ។ “ផាលិយន្តុ, មហាសមណា”តិ។ សកិទេវ បញ្ច កដ្ឋសតានិ ផាលិយឹសុ។ អថ ខោ ឧរុវេលកស្សបស្ស ជដិលស្ស ឯតទហោសិ – “មហិទ្ធិកោ ខោ មហាសមណោ មហានុភាវោ, យត្រ ហិ នាម កដ្ឋានិបិ ផាលិយិស្សន្តិ, ន ត្វេវ ច ខោ អរហា យថា អហ”ន្តិ។

តេន ខោ បន សមយេន តេ ជដិលា អគ្គី បរិចរិតុកាមា ន សក្កោន្តិ អគ្គី ឧជ្ជលេតុំ។ អថ ខោ តេសំ ជដិលានំ ឯតទហោសិ – “និស្សំសយំ ខោ មហាសមណស្ស ឥទ្ធានុភាវោ យថា មយំ ន សក្កោម អគ្គី ឧជ្ជលេតុ”ន្តិ។ អថ ខោ ភគវា ឧរុវេលកស្សបំ ជដិលំ ឯតទវោច – “ឧជ្ជលិយន្តុ, កស្សប, អគ្គី”តិ។ “ឧជ្ជលិយន្តុ, មហាសមណា”តិ។ សកិទេវ បញ្ច អគ្គិសតានិ ឧជ្ជលិយឹសុ។ អថ ខោ ឧរុវេលកស្សបស្ស ជដិលស្ស ឯតទហោសិ – “មហិទ្ធិកោ ខោ មហាសមណោ មហានុភាវោ, យត្រ ហិ នាម អគ្គីបិ ឧជ្ជលិយិស្សន្តិ, ន ត្វេវ ច ខោ អរហា យថា អហ”ន្តិ។

តេន ខោ បន សមយេន តេ ជដិលា អគ្គី បរិចរិត្វា ន សក្កោន្តិ អគ្គី វិជ្ឈាបេតុំ។ អថ ខោ តេសំ ជដិលានំ ឯតទហោសិ – “និស្សំសយំ ខោ មហាសមណស្ស ឥទ្ធានុភាវោ យថា មយំ ន សក្កោម អគ្គី វិជ្ឈាបេតុ”ន្តិ។ អថ ខោ ភគវា ឧរុវេលកស្សបំ ជដិលំ ឯតទវោច – “វិជ្ឈាយន្តុ, កស្សប, អគ្គី”តិ។ “វិជ្ឈាយន្តុ, មហាសមណា”តិ។ សកិ

ទេវ បញ្ច អគ្គិសតានិ វិជ្ឈាយិំសុ។ អថ ខោ ឧរុវេលកស្សបស្ស ជដិលស្ស ឯតទហោសិ – “មហិទ្ធិកោ ខោ មហាសមណោ មហានុភាវោ, យត្រ ហិ នាម អគ្គីបិ វិជ្ឈាយិស្សន្តិ, ន ត្វេវ ច ខោ អរហា យថា អហ”ន្តិ។

តេន ខោ បន សមយេន តេ ជដិលា សីតាសុ ហេមន្តិកាសុ រត្តីសុ អន្តរដ្ឋកាសុ ហិមបាតសមយេ នជ្ជា នេរញ្ជរាយ ឧម្មុជ្ជន្តិបិ និមុជ្ជន្តិបិ ឧម្មុជ្ជននិមុជ្ជនម្បិ ករោន្តិ។ អថ ខោ ភគវា បញ្ចមត្តានិ មន្ទាមុខិសតានិ អភិនិម្មិនិ យត្ថ តេ ជដិលា ឧត្តរិត្វា វិសិព្វេសុំ។ អថ ខោ តេសំ ជដិលានំ ឯតទហោសិ – “និស្សំសយំ ខោ មហាសមណស្ស ឥទ្ធានុភាវោ យថយិមា មន្ទាមុខិយោ និម្មិតា”តិ។ អថ ខោ ឧរុវេលកស្សបស្ស ជដិលស្ស ឯតទហោសិ – “មហិទ្ធិកោ ខោ មហាសមណោ មហានុភាវោ, យត្រ ហិ នាម តាវ ពហូ មន្ទាមុខិយោបិ អភិនិម្មិនិស្សតិ, ន ត្វេវ ច ខោ អរហា យថា អហ”ន្តិ។

តេន ខោ បន សមយេន មហា អកាលមេឃោ បាវស្សិ, មហា ឧទកវាហកោ សញ្ជាយិ, យស្មិំ បទេសេ ភគវា វិហរតិ សោ បទេសោ ឧទកេន ន ឱត្ថដោ ហោតិ។ អថ ខោ ភគវតោ ឯតទហោសិ – “យំនូនាហំ សមន្តា ឧទកំ ឧស្សារេត្វា មជ្ឈេ រេណុហតាយ ភូមិយា ចង្កមេយ្យ”ន្តិ។ អថ ខោ ភគវា សមន្តា ឧទកំ ឧស្សារេត្វា មជ្ឈេ រេណុហតាយ ភូមិយា ចង្កមិ។ អថ ខោ ឧរុវេលកស្សបោ ជដិលោ “មាហេវ ខោ មហាសមណោ ឧទកេន វូឡ្ហោ អហោសី”តិ នាវាយ សម្ពហុលេហិ ជដិលេហិ សទ្ធិំ យស្មិំ បទេសេ ភគវា វិហរតិ, តំ បទេសំ អគមាសិ។ អទ្ទសា ខោ ឧរុវេលកស្សបោ ជដិលោ ភគវន្តំ សមន្តា ឧទកំ ឧស្សារេត្វា មជ្ឈេ រេណុហតាយ ភូមិយា ចង្កមន្តំ, ទិស្វាន ភគវន្តំ ឯតទវោច – “ឥទំ នុ ត្វំ, មហាសមណា”តិ។ “អយមហមស្មិ, កស្សបា”តិ ភគវា វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា នាវាយ បច្ចុដ្ឋាសិ។ អថ ខោ ឧរុវេលកស្សបស្ស ជដិលស្ស ឯតទហោសិ – “មហិទ្ធិកោ ខោ មហាសមណោ មហានុភាវោ , យត្រ ហិ នាម ឧទកម្បិ ន បវាហិស្សតិ, ន ត្វេវ ច ខោ អរហា យថា អហ”ន្តិ។

អថ ខោ ភគវតោ ឯតទហោសិ – “ចិរម្បិ ខោ ឥមស្ស មោឃបុរិសស្ស ឯវំ ភវិស្សតិ ‘មហិទ្ធិកោ ខោ មហាសមណោ មហានុភាវោ, ន ត្វេវ ច ខោ អរហា យថា អហ’ន្តិ, យំនូនាហំ ឥមំ ជដិលំ សំវេជេយ្យ”ន្តិ។ អថ ខោ ភគវា ឧរុវេលកស្សបំ ជដិលំ ឯតទវោច – “នេវ ច ខោ ត្វំ, កស្សប, អរហា, នាបិ អរហត្តមគ្គសមាបន្នោ, សាបិ តេ បដិបទា នត្ថិ, យាយ ត្វំ អរហា វា អស្សសិ អរហត្តមគ្គំ វា សមាបន្នោ”តិ។ អថ ខោ ឧរុវេលកស្សបោ ជដិលោ ភគវតោ បាទេសុ សិរសា និបតិត្វា ភគវន្តំ ឯតទវោច – “លភេយ្យាហំ, ភន្តេ, ភគវតោ សន្តិកេ បព្ពជ្ជំ, លភេយ្យំ ឧបសម្បទ”ន្តិ។ “ត្វំ ខោសិ, កស្សប, បញ្ចន្នំ ជដិលសតានំ នាយកោ វិនាយកោ អគ្គោ បមុខោ បាមោក្ខោ, តេបិ តាវ អបលោកេហិ, យថា តេ មញ្ញិស្សន្តិ, តថា តេ ករិស្សន្តី”តិ។ អថ ខោ ឧរុវេលកស្សបោ ជដិលោ យេន តេ ជដិលា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា តេ ជដិលេ ឯតទវោច – “ឥច្ឆាមហំ, ភោ, មហាសមណេ ព្រហ្មចរិយំ ចរិតុំ, យថា ភវន្តោ មញ្ញន្តិ តថា ករោន្តូ”តិ។ “ចិរបដិកា មយំ, ភោ, មហាសមណេ អភិប្បសន្នា, សចេ ភវំ មហាសមណេ ព្រហ្មចរិយំ ចរិស្សតិ, សព្វេវ មយំ មហាសមណេ ព្រហ្មចរិយំ ចរិស្សាមា”តិ។ អថ ខោ តេ ជដិលា កេសមិស្សំ ជដាមិស្សំ ខារិកាជមិស្សំ អគ្គិហុតមិស្សំ ឧទកេ បវាហេត្វា យេន ភគវា តេនុបសង្កមឹសុ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវតោ បាទេសុ សិរសា និបតិត្វា ភគវន្តំ ឯតទវោចុំ – “លភេយ្យាម មយំ, ភន្តេ, ភគវតោ សន្តិកេ បព្ពជ្ជំ, លភេយ្យាម ឧបសម្បទ”ន្តិ។ “ឯថ, ភិក្ខវោ”តិ ភគវា អវោច – “ស្វាក្ខាតោ ធម្មោ, ចរថ ព្រហ្មចរិយំ សម្មា ទុក្ខស្ស អន្តកិរិយាយា”តិ។ សាវ តេសំ អាយស្មន្តានំ ឧបសម្បទា អហោសិ។

អទ្ទសា ខោ នទីកស្សបោ ជដិលោ កេសមិស្សំ ជដាមិស្សំ ខារិកាជមិស្សំ អគ្គិហុតមិស្សំ ឧទកេ វុយ្ហមានេ, ទិស្វានស្ស ឯតទហោសិ – “មាហេវ មេ ភាតុនោ ឧបសគ្គោ អហោសី”តិ, ជដិលេ បាហេសិ – “គច្ឆថ មេ ភាតរំ ជានាថា”តិ, សាមញ្ច តីហិ ជដិលសតេហិ សទ្ធិំ យេនាយស្មា ឧរុវេលកស្សបោ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា អាយស្មន្តំ ឧរុវេលកស្សបំ ឯតទវោច – “ឥទំ នុ ខោ, កស្សប, សេយ្យោ”តិ? “អាមាវុសោ, ឥទំ សេយ្យោ”តិ។ អថ ខោ តេ ជដិលា កេសមិស្សំ ជដាមិស្សំ ខារិកាជមិស្សំ អគ្គិហុតមិស្សំ ឧទកេ បវាហេត្វា យេន ភគវា តេនុបសង្កមឹសុ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវតោ បាទេសុ សិរសា និបតិត្វា ភគវន្តំ ឯតទវោចុំ – “លភេយ្យាម មយំ, ភន្តេ, ភគវតោ សន្តិកេ បព្ពជ្ជំ, លភេយ្យាម ឧបសម្បទ”ន្តិ។ “ឯថ, ភិក្ខវោ”តិ ភគវា អវោច – “ស្វាក្ខាតោ ធម្មោ, ចរថ ព្រហ្មចរិយំ សម្មា ទុក្ខស្ស អន្តកិរិយាយា”តិ។ សាវ តេសំ អាយស្មន្តានំ ឧបសម្បទា អហោសិ។

អទ្ទសា ខោ គយាកស្សបោ ជដិលោ កេសមិស្សំ ជដាមិស្សំ ខារិកាជមិស្សំ អគ្គិហុតមិស្សំ ឧទកេ វុយ្ហមានេ, ទិស្វានស្ស ឯតទហោសិ – “មាហេវ មេ ភាតូនំ ឧបសគ្គោ អហោសី”តិ, ជដិលេ បាហេសិ – “គច្ឆថ មេ ភាតរោ ជានាថា”តិ, សាមញ្ច ទ្វីហិ ជដិលសតេហិ សទ្ធិំ យេនាយស្មា ឧរុវេលកស្សបោ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា អាយស្មន្តំ ឧរុវេលកស្សបំ ឯតទវោច – “ឥទំ នុ ខោ, កស្សប, សេយ្យោ”តិ? “អាមាវុសោ, ឥទំ សេយ្យោ”តិ។ អថ ខោ តេ ជដិលា កេសមិស្សំ ជដាមិស្សំ ខារិកាជមិស្សំ អគ្គិហុតមិស្សំ ឧទកេ បវាហេត្វា យេន ភគវា តេនុបសង្កមឹសុ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវតោ បាទេសុ សិរសា និបតិត្វា ភគវន្តំ ឯតទវោចុំ – “លភេយ្យាម មយំ,

ភន្តេ, ភគវតោ សន្តិកេ បព្ពជ្ជំ, លភេយ្យាម ឧបសម្បទ”ន្តិ។ “ឯថ, ភិក្ខវោ”តិ, ភគវា អវោច – “ស្វាក្ខាតោ ធម្មោ, ចរថ ព្រហ្មចរិយំ សម្មា ទុក្ខស្ស អន្តកិរិយាយា”តិ។ សាវ តេសំ អាយស្មន្តានំ ឧបសម្បទា អហោសិ។

“ភគវតោ អធិដ្ឋានេន បញ្ច កដ្ឋសតានិ ន ផាលិយឹសុ, ផាលិយឹសុ, អគ្គី ន ឧជ្ជលិយឹសុ, ឧជ្ជលិយឹសុ, ន វិជ្ឈាយឹសុ, វិជ្ឈាយឹសុ, បញ្ច មន្ទាមុខិសតានិ អភិនិម្មិនិ, ឯតេន នយេន អឌ្ឍុឌ្ឍបាដិហារិយសហស្សានិ ហោន្តិ។

“អថ ខោ ភគវា ឧរុវេលាយំ យថាភិរន្តំ វិហរិត្វា យេន គយាសីសំ តេន ចារិកំ បក្កាមិ មហតា ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធឹ សហស្សេន សព្ពេហេវ បុរាណជដិលេហិ។ តត្រ សុទំ ភគវា គយាយំ វិហរតិ គយាសីសេ សទ្ធឹ ភិក្ខុសហស្សេន។ តត្រ ខោ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ (សំ. និ. ៤.២៨) – ‘សព្ពំ, ភិក្ខវេ, អាទិត្តំ, កិញ្ច, ភិក្ខវេ, សព្ពំ អាទិត្តំ, ចក្ខុ, ភិក្ខវេ, អាទិត្តំ, រូបា អាទិត្តា, ចក្ខុវិញ្ញាណំ អាទិត្តំ, ចក្ខុសម្ផស្សោ អាទិត្តោ, យមិទំ ចក្ខុសម្ផស្សបច្ចយា ឧប្បជ្ជតិ វេទយិតំ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា តម្បិ អាទិត្តំ។ កេន អាទិត្តំ, រាគគ្គិនា ទោសគ្គិនា មោហគ្គិនា អាទិត្តំ, ជាតិយា ជរាយ មរណេន សោកេហិ បរិទេវេហិ ទុក្ខេហិ ទោមនស្សេហិ ឧបាយាសេហិ អាទិត្តន្តិ វទាមិ? សោតំ អាទិត្តំ, សទ្ទា អាទិត្តា…បេ… ឃានំ អាទិត្តំ, គន្ធា អាទិត្តា…បេ… ជិវ្ហា អាទិត្តា, រសា អាទិត្តា…បេ… កាយោ អាទិត្តោ, ផោដ្ឋព្ពា អាទិត្តា…បេ… មនោ អាទិត្តោ, ធម្មា អាទិត្តា, មនោវិញ្ញាណំ អាទិត្តំ, មនោសម្ផស្សោ អាទិត្តោ, យមិទំ មនោសម្ផស្សបច្ចយា ឧប្បជ្ជតិ វេទយិតំ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា តម្បិ អាទិត្តំ។ កេន អាទិត្តំ, រាគគ្គិនា ទោសគ្គិនា មោហគ្គិនា អាទិត្តំ, ជាតិយា ជរាយ មរណេន សោកេហិ បរិទេវេហិ ទុក្ខេហិ ទោមនស្សេហិ ឧបាយាសេហិ អាទិត្ត’”ន្តិ វទាមិ។

“ឯវំ បស្សំ, ភិក្ខវេ, សុតវា អរិយសាវកោ ចក្ខុស្មិម្បិ និព្ពិន្ទតិ, រូបេសុបិ និព្ពិន្ទតិ, ចក្ខុវិញ្ញាណេបិ និព្ពិន្ទតិ, ចក្ខុសម្ផស្សេបិ និព្ពិន្ទតិ, យមិទំ ចក្ខុសម្ផស្សបច្ចយា ឧប្បជ្ជតិ វេទយិតំ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា តស្មិម្បិ និព្ពិន្ទតិ។ សោតស្មិម្បិ និព្ពិន្ទតិ, សទ្ទេសុបិ និព្ពិន្ទតិ…បេ… ឃានស្មិម្បិ និព្ពិន្ទតិ, គន្ធេសុបិ និព្ពិន្ទតិ…បេ… ជិវ្ហាយបិ និព្ពិន្ទតិ, រសេសុបិ និព្ពិន្ទតិ…បេ… កាយស្មិម្បិ និព្ពិន្ទតិ, ផោដ្ឋព្ពេសុបិ និព្ពិន្ទតិ…បេ… មនស្មិម្បិ និព្ពិន្ទតិ, ធម្មេសុបិ និព្ពិន្ទតិ, មនោវិញ្ញាណេបិ និព្ពិន្ទតិ, មនោសម្ផស្សេបិ និព្ពិន្ទតិ, យមិទំ មនោសម្ផស្សបច្ចយា ឧប្បជ្ជតិ វេទយិតំ សុខំ វា ទុក្ខំ វា អទុក្ខមសុខំ វា តស្មិម្បិ និព្ពិន្ទតិ។ និព្ពិន្ទំ វិរជ្ជតិ , វិរាគា វិមុច្ចតិ, វិមុត្តស្មឹ វិមុត្តមិតិ ញាណំ ហោតិ, ‘ខីណា ជាតិ, វុសិតំ ព្រហ្មចរិយំ, កតំ ករណីយំ, នាបរំ ឥត្ថត្តាយា’តិ បជានាតី”តិ។

ឥមស្មិញ្ច បន វេយ្យាករណស្មឹ ភញ្ញមានេ តស្ស ភិក្ខុសហស្សស្ស អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តានិ វិមុច្ចឹសុ។

២៨. ឯវំ អាទិត្តបរិយាយទេសនំ សុត្វា សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ សម្បត្តោ នទីកស្សបោ ថេរោ សោមនស្សជាតោ អត្តនោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អគ្គផល**ន្តិ ឧត្តមផលំ, អត្តនា រោបិតអម្ពរុក្ខស្ស អាទិម្ហិ គហិតផលំ វា។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

នទីកស្សបត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៣. គយាកស្សបត្ថេរអបទានវណ្ណនា

តតិយាបទានេ **អជិនចម្មវត្ថោហ**ន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ គយាកស្សបត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយំ កុសលំ ឧបចិនន្តោ ឥតោ ឯកតឹសកប្បេ សិខិស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តោ វិញ្ញុតំ បត្តោ និស្សរណជ្ឈាសយតាយ ឃរាវាសំ បហាយ តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា អរញ្ញាយតនេ អស្សមំ មាបេត្វា វនមូលផលាហារោ វសតិ។ តេន ច សមយេន ភគវា ឯកោ អទុតិយោ តស្ស អស្សមសមីបេនាគច្ឆិ, សោ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ ឋិតោ វេលំ ឱលោកេន្តោ មនោហរានិ កោលផលានិ សត្ថុ ឧបនេសិ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ និស្សរណជ្ឈាសយតាយ ឃរាវាសំ បហាយ តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ទ្វីហិ តាបសសតេហិ សទ្ធឹ គយាយ វិហរតិ។ គយាយ វសនតោ ហិស្ស កស្សបគោត្តតាយ ច **គយាកស្សបោ**តិ សមញ្ញា អហោសិ។ សោ ភគវតោ សទ្ធឹ បរិសាយ ឯហិភិក្ខូបសម្បទំ ទត្វា នទីកស្សបស្ស វុត្តនយេន អាទិត្តបរិយាយ ទេសនាយ ឱវទិយមានោ អរហត្តេ បតិដ្ឋាសិ។

៣៥. សោ អរហត្តំ បត្វា សោមនស្សជាតោ អត្តនោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **អជិនចម្មវត្ថោហ**ន្តិអាទិមាហ ។ តត្ថ **អជិនចម្មវត្ថោ**តិ តាបសបព្ពជិតត្តា អជិនចម្មនិវាសនបារុបណោតិ អត្ថោ។ **ខារិភារធរោ**តិ តាបសកាលេ តាបសបរិក្ខារបរិបុណ្ណកាជធរោតិ អត្ថោ។ ខារិកតាបសបរិក្ខារេ បូរេត្វា។ **កោលំ អហាសិ អស្សមន្តិ** កោលផលំ អស្សមេ បូរេត្វា អស្សមេ និសិន្នោតិ អត្ថោ។ **អគោបយិ**ន្តិ បាបេ កោលផលំ បរិយេសិត្វា អស្សមំ គោបេសិ រក្ខិន្តិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

គយាកស្សបត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៤. កិមិលត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ចតុត្ថាបទានេ **និព្ពុតេ កកុសន្ធម្ហី**តិអាទិកំ អាយស្មតោ កិមិលត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ កកុសន្ធស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តិត្វា វិញ្ញុតំ បត្តោ បរិនិព្ពុតេ សត្ថរិ តស្ស ធាតុយោ ឧទ្ទិស្ស សលលមាលាហិ មណ្ឌបំ ការេត្វា បូជំ អកាសិ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន តាវតឹសេសុ ឧប្បជ្ជិត្វា អបរាបរំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ កបិលវត្ថុនគរេ សក្យរាជកុលេ និព្ពត្តិត្វា **កិមិលោ**តិ តស្ស នាមំ អកាសិ។ សោ វយប្បត្តោ ភោគសម្បត្តិយា បមត្តោ វិហរតិ។ តស្ស ញាណបរិបាកំ ញត្វា សំវេគជននត្ថំ អនុបិយាយំ វិហរន្តោ សត្ថា បឋមយោព្ពនេ ឋិតំ រមណីយំ ឥត្ថិរូបំ អភិនិម្មិនិត្វា បុរតោ ទស្សេត្វា បុន អនុក្កមេន យថា ជរារោគវិបត្តីហិ អភិភូតា ទិស្សតិ, តថា អកាសិ។ តំ ទិស្វា កិមិលកុមារោ អតិវិយ សំវេគជាតោ អត្តនោ សំវេគំ បកាសេន្តោ ភគវតោ បាកដំ កត្វា លទ្ធានុសាសនោ អរហត្តំ បាបុណិ។

៤២. សោ អរហត្តំ បត្វា សោមនស្សជាតោ អត្តនោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **និព្ពុតេ កកុសន្ធម្ហី**តិអាទិមាហ។ **ព្រាហ្មណម្ហិ វុសីមតី**តិ បញ្ចហិ វសិតាហិ វសិប្បត្តម្ហិ ភគវតិ។ ព្រាហ្មណស្ស សព្ពគុណគណេហិ មណ្ឌិតត្តា អភិវុឌ្ឍិតត្តា ព្រាហ្មណម្ហិ កកុសន្ធេ ភគវតិ បរិនិព្ពុតេតិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពំ ឧត្តានមេវាតិ។

កិមិលត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៥. វជ្ជិបុត្តត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សហស្សរំសី ភគវាតិអាទិកំ អាយស្មតោ វជ្ជិបុត្តត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយំ បុញ្ញំ ឧបចិនន្តោ ឥតោ ចតុនវុតិកប្បេ ឯកំ បច្ចេកពុទ្ធំ ភិក្ខាយ គច្ឆន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ កទលិផលានិ អទាសិ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ វេសាលិយំ លិច្ឆវិរាជកុមារោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, វជ្ជិរាជបុត្តត្តា **វជ្ជិបុត្តោ**ត្វេវស្ស សមញ្ញា។ សោ ទហរោ ហុត្វា ហត្ថិសិប្បាទិសិក្ខនកាលេបិ ហេតុសម្បន្នតាយ និស្សរណជ្ឈាសយោវ ហុត្វា វិចរន្តោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា វិបស្សនាយ កម្មំ កត្វា នចិរស្សេវ ឆឡភិញ្ញោ អហោសិ។ ឆឡភិញ្ញោ បន ហុត្វា អបរភាគេ អចិរបរិនិព្ពុតេ សត្ថរិ ធម្មំ សង្គាយិតុំ សង្កេតំ កត្វា មហាថេរេសុ តត្ថ តត្ថ វិហរន្តេសុ ឯកទិវសំ អាយស្មន្តំ អានន្ទំ សេខំយេវ សមានំ មហតិយា បរិសាយ បរិវុតំ ធម្មំ ទេសេន្តំ ទិស្វា តស្ស ឧបរិមគ្គាធិគមាយ ឧស្សាហំ ជនេន្តោ –

> “រុក្ខមូលគហនំ បសក្កិយ, និព្ពានំ ហទយស្មឹ ឱបិយ;
> ឈាយ គោតម មា ច បមាទោ, កឹ តេ ពិឡិពិឡិកា ករិស្សតី”តិ។ (ថេរគា. ១១៩) – គាថំ អភាសិ;

តត្ថ **រុក្ខមូលគហន**ន្តិ រុក្ខមូលភូតំ គហនំ, គហនញ្ហិ អត្ថិ, ន រុក្ខមូលំ, រុក្ខមូលញ្ច អត្ថិ, ន គហនំ, តេសុ រុក្ខមូលគ្គហណេន ឋានស្ស ឆាយាយ សម្បន្នតាយ វាតាតបបរិស្សយាភាវំ ទីបេតិ, គហនគ្គហណេន និវាតភាវេន វាតបរិស្សយាភាវំ ជនសម្ពាធាភាវញ្ច ទស្សេតិ, តទុភយេន ច ភាវនាយោគ្យតំ។ **បសក្កិយា**តិ ឧបគន្ត្វា។ **និព្ពានំ ហទយស្មឹ ឱបិយា**តិ “ឯវំ មយា បដិបជ្ជិត្វា និព្ពានំ អធិគន្តព្ព”ន្តិ និព្ពុតឹ ហទយេ បបេត្វា ចិត្តេ កត្វា។ **ឈាយា**តិ តិលក្ខណូបនិជ្ឈានេន ឈាយ, វិបស្សនាភាវនាសហិតំ មគ្គភាវនំ ភាវេហិ។ **គោតមា**តិ ធម្មភណ្ឌាគារិកំ គោត្តេនាលបតិ។ **មា ច បមាទោ**តិ អធិកុសលេសុ ធម្មេសុ មា បមាទំ អាបជ្ជិ។ ឥទានិ យាទិសោ ថេរស្ស បមាទោ, តំ បដិក្ខេបវសេន ទស្សេន្តោ **“កឹ តេ ពិឡិពិឡិកា ករិស្សតី”**តិ អាហ។ តត្ថ **ពិឡិពិឡិកា**តិ

ពិឡិពិឡិកិរិយា, ពិឡិពិឡិតិសទ្ទបវត្តិ យថា និរត្ថកា, ឯវំ ពិឡិពិឡិកាសទិសា ជនបញ្ញត្តិ។ **កិំ តេ កវិស្សតីតិ** កីទិសំ អត្ថំ តុយ្ហំ សាធេស្សតិ, តស្មា ជនបញ្ញត្តិំ បហាយ សទត្ថបសុតោ ហោហីតិ ឱវាទំ អទាសិ។

តំ សុត្វា អញ្ញេហិ វុត្តេន វិស្សគន្ធវាយនវចនេន សំវេគជាតោ ពហុទេវ រត្តិំ ចង្កមេន វីតិនាមេន្តោ វិបស្សនំ ឧស្សុក្កាបេត្វា សេនាសនំ បវិសិត្វា មញ្ចកេ និសិន្នមត្តោវ "កិញ្ចិ សយាមី"តិ សីសំ ពិម្ពោហនមសម្បត្តំ បាទំ ភូមិតោ ឧគ្គតំ សវីរស្ស អាកាសគតក្ខណេយេវ អរហត្តំ បាបុណិ។

៤៩. វឌ្ឍិបុត្តត្ថេរោ អបរភាគេ សោមនស្សជាតោ អត្តនោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **សហស្សរំសី ភគវា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សហស្សរំសី**តិ ឯត្ថ "អនេកសតសហស្សរំសី"តិ វត្តព្ពេ គាថាពន្ធសុខត្ថំ "សហស្សរំសី"តិ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

វឌ្ឍិបុត្តត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៦. ឧត្តរត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ឆដ្ឋាបទានេ **សុមេធោ នាម សម្ពុទ្ធោ**តិអាទិកំ អាយស្មតោ ឧត្តរសាមណេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ សុមេធស្ស ភគវតោ កាលេ វិជ្ជាធរោ ហុត្វា អាកាសេន វិចរតិ។ តេន ច សមយេន សត្ថា តស្សេវ អនុគ្គណ្ហនត្ថំ វនន្តរេ អញ្ញតរស្មិំ រុក្ខមូលេ និសីទិ ឆព្ពណ្ណពុទ្ធរំសិយោ វិស្សជ្ជេន្តោ។ សោ អន្តលិក្ខេន គច្ឆន្តោ ភគវន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ អាកាសតោ ឱរុយ្ហ សុវិសុទ្ធេហិ វិបុលេហិ កណិការបុប្ផេហិ ភគវន្តំ បូជេសិ, បុប្ផានិ ពុទ្ធានុភាវេន សត្ថុ ឧបរិ ឆត្តាការេន អដ្ឋំសុ, សោ តេន ភិយ្យោសោមត្តាយ បសន្នចិត្តោ ហុត្វា អបរភាគេ កាលំ កត្វា តាវតិំសេសុ និព្ពត្តិត្វា ទិព្ពសម្បត្តិំ អនុភវន្តោ យាវតាយុកំ តត្ថ ឋត្វា តតោ ចុតោ ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ រាជគហេ ព្រាហ្មណមហាសាលស្ស បុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, **ឧត្តរោ**តិស្ស នាមំ អហោសិ។ សោ វិញ្ញុតំ បត្តោ ព្រាហ្មណវិជ្ជាសុ និប្ផត្តិំ គន្ត្វា ជាតិយា រូបេន វិជ្ជាយ វយេន សីលាចារេន ច លោកស្ស សម្ភាវនីយោ ជាតោ។

តស្ស តំ សម្បត្តិំ ទិស្វា វស្សការោ មគធមហាមត្តោ អត្តនោ ធីតរំ ទាតុកាមោ ហុត្វា អត្តនោ អធិប្បាយំ បវេទេសិ។ សោ និស្សរណជ្ឈាសយតាយ តំ បដិក្ខិបិត្វា កាលេន កាលំ ធម្មសេនាបតិំ បយិរុបាសន្តោ តស្ស សន្តិកេ ធម្មំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិត្វា វត្តសម្បន្នោ ហុត្វា ថេរំ ឧបដ្ឋហតិ។

តេន ច សមយេន ថេរស្ស អញ្ញតរោ អាពាធោ ឧប្បន្នោ, តស្ស ភេសជ្ជត្ថាយ ឧត្តរោ សាមណេរោ បាតោវ បត្តចីវរមាទាយ វិហារតោ និក្ខន្តោ អន្តរាមគ្គេ តឡាកស្ស សមីបេ បត្តំ ឋបេត្វា ឧទកសមីបំ គន្ត្វា មុខំ ធោវតិ។ អថ អញ្ញតរោ ឧមង្គចោរោ កតកម្មោ អារក្ខបុរិសេហិ អនុពទ្ធោ អគ្គមគ្គេន នគរតោ និក្ខមិត្វា បលាយន្តោ អត្តនា គហិតំ រតនភណ្ឌិកំ សាមណេរស្ស បត្តេ បក្ខិបិត្វា បលាយិ។ សាមណេរោបិ បត្តសមីបំ ឧបគតោ។ ចោរំ អនុពន្ធន្តា រាជបុរិសា សាមណេរស្ស បត្តេ ភណ្ឌិកំ ទិស្វា "អយំ ចោរោ, ឥមិនា ចោរិយំ កត"ន្តិ សាមណេរំ បច្ឆាពាហំ ពន្ធិត្វា វស្សការស្ស ព្រាហ្មណស្ស ទស្សេសុំ។ វស្សការោ ច តទា រញ្ញោ វិនិច្ឆយេ និយុត្តោ ហុត្វា ឆេជ្ជភេជ្ជំ អនុសាសតិ, សោ "បុព្ពេ មម វចនំ នាទិយិ, សុទ្ធបាសណ្ឌិយេសុ បព្ពជី"តិ (ថេរគា. អដ្ឋ. ១.ឧត្តរត្ថេរគាថាវណ្ណនា) កម្មំ អសោធេត្វា ឃាតុកាមត្តាវ ជីវន្តមេវ តំ សូលេ ឧត្តាសេសិ។

អថស្ស ភគវា ញាណបរិបាកំ ឱលោកេត្វា តំ ឋានំ គន្ត្វា វិប្ផុរន្តហត្ថនខមណិមយូខសម្ភិន្នសិតាភតាយ បគ្ឃរន្តជាតិហិង្គុលកសុវណ្ណរសធារំ វិយ ជាលាគុណ្ឋិតមុទុតលុនទីឃង្គុលិហត្ថំ ឧត្តរស្ស សីសេ ឋបេត្វា "ឧត្តរ, ឥទំ តេ បុរិមកម្មស្ស ផលំ ឧប្បន្នំ, តត្ថ តយា បច្ចវេក្ខណពលេន អធិវាសនា កាតព្ពា"តិ វត្វា អជ្ឈាសយានុរូបំ ធម្មំ ទេសេសិ។ ឧត្តរោ អមតាភិសេកសទិសេន សត្ថុ ហត្ថសម្ផស្សេន សញ្ជាតប្បសាទសោមនស្សតាយ ឧឡារំ បីតិបាមោជ្ជំ បដិលភិត្វា យថាបរិចិតំ វិបស្សនាមគ្គំ សមារូឡ្ហោ ញាណស្ស បរិបាកំ គតត្តា សត្ថុ ច ទេសនាវិលាសេន តាវទេវ មគ្គបដិបាដិយា សព្ពេ កិលេសេ ខេបេត្វា ឆឡភិញ្ញោ អហោសិ។ ឆឡភិញ្ញោ បន ហុត្វា សូលតោ ឧដ្ឋហិត្វា បរានុទ្ទយាយ អាកាសេ ឋត្វា បាដិហារិយំ ទស្សេសិ។ មហាជនោ អច្ឆរិយព្ភុតចិត្តជាតោ អហោសិ។ តាវទេវស្ស វណោ សំរុឡ្ហិ, សោ ភិក្ខូហិ, "អាវុសោ, តាទិសទុក្ខំ អនុភវន្តោ កថំ ត្វំ វិបស្សនំ អនុយុញ្ជិតុំ អសក្ខី"តិ បុដ្ឋោ, "បគេវ មេ, អាវុសោ, សំសារេ អាទីនវោ, សង្ខារានញ្ច សភាវោ សុទិដ្ឋោ, ឯវាហំ តាទិសំ ទុក្ខំ អនុភវន្តោបិ អសក្ខិំ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា វិសេសំ អធិគន្តុ"ន្តិ អាហ។ "បុព្ពជាតិយា ទហរកាលេ មក្ខិកំ គហេត្វា និម្ពសូលកំ គហេត្វា សូលារោបនកីឡំ បដិច្ច ឯវំ អនេកជាតិសតេសុ សូលារោបនទុក្ខមនុភវិត្វា ឥមាយ បរិយោសានជាតិយា ឯវរូបំ ទុក្ខមនុភូត"ន្តិ អាហ។

៥៥. អថ អបរភាគេ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **សុមេធោ នាម សម្ពុទ្ធោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ អនុត្តានបទវណ្ណនមេវ ករិស្សាម។

៥៧. វិជ្ជាធរោ តទា អាសិន្តិ ពាហិរកមន្តាទិវិជ្ជាសិទ្ធិយា អាកាសគាមិសមត្ថោ ហុត្វា ចរណវសេន តំ វិជ្ជំ រក្ខិត្វា អវិនាសេត្វា បរិហរណវសេន វិជ្ជាធរយោនិ អាសឹ អហោសិន្តិ អត្ថោ។ **អន្តលិក្ខចរោ អហ**ន្តិ អន្តំ បរិយោសានំ កោដឹ លិខតេ សំករិស្សតីតិ អន្តលិក្ខំ។ អថ វា អន្តំ បរិយោសានំ លិខ្យតេ ឱលោកិយតេ ឯតេនាតិ អន្តលិក្ខំ, តស្មឹ អន្តលិក្ខេ, អាកាសេ ចរណសីលោ អហន្តិ អត្ថោ។ **តិសូលំ សុកតំ គយ្ហា**តិ តិខិណំ សូលំ, អគ្គំ អាវុធំ។ តិសូលំ សុន្ទរំ កតំ, កោដ្ដនឃំសនមទ្ទនបហរណវសេន សុដ្ឋុ កតំ សូលាវុធំ គយ្ហ គហេត្វា អម្ពរតោ គច្ឆាមីតិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពំ ហេដ្ឋា វុត្តនយត្តា នយានុយោគេន សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

ឧត្តរត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៧. អបរឧត្តរត្ថេរអបទានវណ្ណនា

សត្តមាបទានេ **និព្ពុតេ លោកនាថម្ហិ**តិអាទិកំ អាយស្មតោ អបរស្ស ឧត្តរត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ ឥតោ ចតុន្នវុតិកប្បេ សិទ្ធត្ថស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ វិញ្ញុតំ បត្វា សាសនេ លទ្ធប្បសាទោ ហុត្វា ឧបាសកត្តំ និវេទេសិ។ សោ សត្ថរិ បរិនិព្ពុតេ អត្តនោ ញាតកេ សន្និបាតេត្វា ពហុបូជាសក្ការំ សំហរិត្វា ធាតុបូជំ អកាសិ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ សាកេតេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិត្វា **ឧត្តរោ**តិ លទ្ធនាមោ វយប្បត្តោ កេនចិទេវ ករណីយេន សាវត្ថឹ គតោ កណ្ឌម្ពមូលេ កតំ យមកបាដិហារិយំ ទិស្វា បសីទិត្វា បុន កាឡការាមសុត្តទេសនាយ អភិវឌ្ឍមានសទ្ធោ បព្ពជិត្វា សត្ថារា សទ្ធឹ រាជគហំ គន្ត្វា ឧបសម្បទំ លភិត្វា តថេវ ចរន្តោ វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា នចិរស្សេវ ឆឡភិញ្ញោ អហោសិ។ ឆឡភិញ្ញោ បន ហុត្វា សត្ថរិ សាវត្ថិយំ វិហរន្តេ ពុទ្ធុបដ្ឋានត្ថំ រាជគហតោ សាវត្ថឹ ឧបគតោ ភិក្ខូហិ – “កឹ, អាវុសោ, បព្ពជ្ជាកិច្ចំ តយា មត្ថកំ បាបិត”ន្តិ បុដ្ឋោ អញ្ញំ ព្យាកាសិ។

៨៣. អរហត្តំ បន បត្វា សោមនស្សជាតោ អត្តនោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **និព្ពុតេ លោកនាថម្ហិ**តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ ហេដ្ឋា វុត្តនយត្តា ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

អបរឧត្តរត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៨. ភទ្ទជិត្ថេរអបទានវណ្ណនា

អដ្ឋមាបទានេ **ឱគយ្ហាហំ បោក្ខរណិ**ន្តិអាទិកំ អាយស្មតោ ភទ្ទជិត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិត្វា វិញ្ញុតំ បត្តោ ព្រាហ្មណានំ វិជ្ជាសិប្បេសុ បារំ គន្ត្វា កាមេ បហាយ តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា អរញ្ញាយតនេ អស្សមំ ការេត្វា វសន្តោ ឯកទិវសំ សត្ថារំ អាកាសេន គច្ឆន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ អដ្ឋាសិ។ សត្ថា តស្ស អជ្ឈាសយំ ទិស្វា អាកាសតោ ឱតរិ។ ឱតិណ្ណស្ស បន ភគវតោ មធុញ្ច ភិសមុឡាលញ្ច សប្បិខីរញ្ច ឧបនាមេសិ, តស្ស តំ ភគវា អនុកម្បំ ឧបាទាយ បដិគ្គហេត្វា អនុមោទនំ កត្វា បក្កាមិ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន តុសិតេសុ និព្ពត្តោ តត្ថ យាវតាយុកំ ឋត្វា តតោ ចុតោ អបរាបរំ សុគតីសុយេវ សំសរន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ មហទ្ធនោ សេដ្ឋិ ហុត្វា អដ្ឋសដ្ឋិភិក្ខុសតសហស្សំ ភោជេត្វា តិចីវរេន អច្ឆាទេសិ។

ឯវំ ពហុំ កុសលំ កត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តិ។ តត្ថ យាវតាយុកំ ឋត្វា តតោ ចវិត្វា មនុស្សលោកេសុ ឧប្បន្នោ ពុទ្ធសុញ្ញេ លោកេ បញ្ច បច្ចេកពុទ្ធសតានិ ចតូហិ បច្ចយេហិ ឧបដ្ឋហិត្វា តតោ ចុតោ រាជកុលេ និព្ពត្តិត្វា រជ្ជំ អនុសាសន្តោ អត្តនោ បុត្តំ បច្ចេកពោធឹ អធិគន្ត្វា ឋិតំ ឧបដ្ឋហិត្វា តស្ស បរិនិព្ពុតស្ស ធាតុយោ គហេត្វា ចេតិយំ កត្វា បូជេសិ។ ឯវំ តត្ថ តត្ថ តានិ តានិ បុញ្ញានិ កត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ ភទ្ទិយនគរេ អសីតិកោដិវិភវស្ស ភទ្ទិយសេដ្ឋិស្ស ឯកបុត្តកោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, **ភទ្ទជី**តិស្ស នាមំ អហោសិ។ តស្ស កិរ ឥស្សរិយភោគបរិវារសម្បត្តិ ចរិមភវេ ពោធិសត្តស្ស វិយ អហោសិ។

តទា សត្ថា សាវត្ថិយំ វសិត្វា ភទ្ទជិកុមារំ សង្គណ្ហនត្ថាយ មហតា ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធឹ ភទ្ទិយនគរំ គន្ត្វា ជាតិយាវនេ វសិ តស្ស ញាណបរិបាកំ អាគមយមានោ។ សោបិ ឧបរិបាសាទេ និសិន្នោ សីហបញ្ជរំ វិវរិត្វា ឱ

លោកេន្តោ ភគវតោ សន្តិកេ ធម្មំ សោតុំ គច្ឆន្តំ មហាជនំ ទិស្វា, “កត្ថាយំ មហាជនោ គច្ឆតី”តិ បុច្ឆិត្វា តំ ការណំ សុត្វា សយម្បិ មហតា បរិវារេន សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា ធម្មំ សុណន្តោ សព្ពាភរណបដិមណ្ឌិតោវ សព្ពកិលេសេ ខេបេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ អរហត្តេ បន តេន អធិគតេ សត្ថា ភទ្ទិយសេដ្ឋឹ អាមន្តេសិ – “តវ បុត្តោ អលង្កតបដិយត្តោ ធម្មំ សុណន្តោ អរហត្តេ បតិដ្ឋាសិ, តេនស្ស ឥទានេវ បព្ពជិតុំ យុត្តំ, នោ ចេ បព្ពជិស្សតិ, បរិនិព្ពាយិស្សតី”តិ។ សេដ្ឋិ “ន មយ្ហំ បុត្តស្ស ទហរស្សេវ សតោ បរិនិព្ពានេន កិច្ចំ អត្ថិ, បព្ពាជេថ ន”ន្តិ អាហ។ តំ សត្ថា បព្ពាជេត្វា ឧបសម្បាទេត្វា តត្ថ សត្តាហំ វសិត្វា កោដិគាមំ បាបុណិ, សោ ច គាមោ គង្គាតីរេ អហោសិ ។ កោដិគាមវាសិនោ ច ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ បវត្តេសុំ។ ភទ្ទជិត្ថេរោ សត្ថារា អនុមោទនាយ អារទ្ធមត្តាយ ពហិគាមំ គន្ត្វា “គង្គាតីរេ មគ្គសមីបេ សត្ថុ អាគតកាលេ វុដ្ឋហិស្សាមី”តិ កាលបរិច្ឆេទំ កត្វា អញ្ញតរស្មឹ រុក្ខមូលេ សមាបត្តឹ សមាបជ្ជិត្វា និសីទិ។ មហាថេរេសុ អាគច្ឆន្តេសុបិ អវុដ្ឋហិត្វា សត្ថុ អាគតកាលេយេវ វុដ្ឋាសិ។ បុថុជ្ជនា ភិក្ខូ – “អយំ អធុនា បព្ពជិតោ, មហាថេរេសុ អាគច្ឆន្តេសុ មានថទ្ធោ ហុត្វា ន វុដ្ឋាសី”តិ ឧជ្ឈាយិំសុ។

កោដិគាមវាសិនោ សត្ថុ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច ពហូ នាវាសង្ឃាដេ ពន្ធឹសុ។ សត្ថា “ភទ្ទជិស្សានុភាវំ បកាសេមី”តិ នាវាយ ឋត្វា “កហំ ភទ្ទជី”តិ បុច្ឆិ។ ភទ្ទជិត្ថេរោ – “សោហំ, ភន្តេ”តិ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា អញ្ជលឹ កត្វា អដ្ឋាសិ។ សត្ថា “ឯហិ, ភទ្ទជិ, អម្ហេហិ សទ្ធិំ ឯកនាវំ អភិរុហា”តិ។ សោ ឧប្បតិត្វា សត្ថុ ឋិតនាវាយំ អដ្ឋាសិ។ សត្ថា គង្គាយ មជ្ឈេ គតកាលេ, “ភទ្ទជិ, តយា មហាបនាទកាលេ អជ្ឈាវុដ្ឋរតនបាសាទោ កហ”ន្តិ អាហ។ “ឥមស្មឹ ឋានេ និមុគ្គោ, ភន្តេ”តិ។ “តេន ហិ, ភទ្ទជិ, សព្រហ្មចារីនំ កង្ខំ ឆិន្ទា”តិ។ តស្មឹ ខណេ ថេរោ សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឥទ្ធិពលេន គន្ត្វា បាសាទថូបិកំ បាទង្គុលន្តរេន សន្និរុម្ភិត្វា បញ្ចវីសតិយោជនំ បាសាទំ គហេត្វា អាកាសេ ឧប្បតិ, ឧប្បតន្តោ ច បញ្ញាសយោជនានិ ឧក្ខិបិ។ អថស្ស បុរិមភវេ ញាតកា បាសាទគតេន លោភេន មច្ឆកច្ឆបមណ្ឌូកា ហុត្វា និព្ពត្តា តស្មិំ បាសាទេ ឧដ្ឋហន្តេ បរិវត្តិត្វា បតឹសុ។ សត្ថា តេ សម្បតន្តេ ទិស្វា “ញាតកា តេ, ភទ្ទជិ, កិលមន្តី”តិ អាហ។ ថេរោ សត្ថុ វចនេន បាសាទំ វិស្សជ្ជេសិ។ បាសាទោ យថាឋានេយេវ បតិដ្ឋហិ។ សត្ថា បារង្គតោ ភិក្ខូហិ – “កទា, ភន្តេ, ភទ្ទជិត្ថេរេន អយំ បាសាទោ អជ្ឈាវុដ្ឋោ”តិ បុដ្ឋោ **មហាបនាទជាតកំ** (ជា. ១.៣.៤០ អាទយោ) កថេត្វា ពហុជនំ ធម្មាមតំ បាយេសិ។

៩៨. ថេរោ បន អរហត្តំ បត្តោ បុព្ពសម្ភារំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេតុំ **ឱគយ្ហាហំ បោក្ខរណិ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឱគយ្ហាហំ បោក្ខរណិ**ន្តិ បុថុនានាអនេកមហោឃេហិ ខណិតត្តា “បោក្ខរណី”តិ លទ្ធនាមំ ជលាសយំ ឱគយ្ហ ឱគហេត្វា បវិសិត្វា អជ្ឈោគាហេត្វា ឃាសហេតុខាទនត្ថាយ តត្ថ បោក្ខរណិយំ បវិសិត្វា **ភិសំ** បទុមបុណ្ឌរីកមូលំ ឧទ្ធរាមីតិ អត្ថោ។ សេសំ ហេដ្ឋា វុត្តនយត្តា ឧត្តានបទត្ថត្តា ច នយានុសារេន សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

ភទ្ទជិត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

៩. សិវកត្ថេរអបទានវណ្ណនា

នវមាបទានេ **ឯសនាយ ចរន្តស្សា**តិអាទិកំ អាយស្មតោ សិវកត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ កុលគេហេ និព្ពត្តិត្វា វិញ្ញុតំ បត្តោ ឯកទិវសំ ភគវន្តំ បិណ្ឌាយ ចរន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ បត្តំ អាទាយ កុម្មាសស្ស បូរេត្វា អទាសិ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ រាជគហេ ព្រាហ្មណកុលគេហេ និព្ពត្តិត្វា **សិវកោ**តិស្ស នាមំ អហោសិ។ សោ វយប្បត្តោ វិជ្ជាសិប្បេសុ និប្ផត្តឹ គតោ នេក្ខម្មជ្ឈាសយតាយ កាមេ បហាយ តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា វិចរន្តោ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា ធម្មំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិត្វា វិបស្សនាយ កម្មំ ករោន្តោ នចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណិ។

១១៧. អរហត្តំ បត្វា សោមនស្សជាតោ អត្តនោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **ឯសនាយ ចរន្តស្សា**តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ សុវិញ្ញេយ្យមេវាតិ។

សិវកត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

១០. ឧបវានត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ទសមាបទានេ **បទុមុត្តរោ នាម ជិនោ**តិអាទិកំ អាយស្មតោ ឧបវានត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយំ កិរ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ កេនចិ កម្មច្ឆិទ្ទេន បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ ទលិទ្ទកុលេ និព្ពត្តិត្វា វិញ្ញុតំ បត្តោ ភគវតិ បរិនិព្ពុតេ តស្ស ធាតុំ គហេត្វា មនុស្សទេវនាគគរុឡយក្ខកុម្ភណ្ឌគន្ធព្ពេហិ សត្តរតនមយេ សត្តយោជនិកេ ថូបេ កតេ តត្ថ សុធោតំ អត្តនោ ឧត្តរាសង្គំ វេឡគ្គេ អាពន្ធិត្វា ធជំ កត្វា បូជំ អកាសិ។ តំ គហេត្វា អភិសម្មតកោ នាម យក្ខសេនាបតិ ទេវេហិ ចេតិយបូជារក្ខណត្ថំ ឋបិតោ អទិស្សមានកាយោ អាកាសេ ធារេន្តោ ចេតិយំ តិក្ខត្តុំ បទក្ខិណំ អកាសិ។ តំ ទិស្វា ភិយ្យោសោមត្តាយ បសន្នមានសោ អហោសិ។ សោ តេន បុញ្ញកម្មេន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិត្វា **ឧបវានោ**តិ លទ្ធនាមោ វយប្បត្តោ ជេតវនបដិគ្គហណេ ពុទ្ធានុភាវំ ទិស្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ បព្ពជិត្វា វិបស្សនាយ កម្មំ ករោន្តោ ឆឡភិញ្ញោ អហោសិ។ អថាយស្មា ឧបវានោ ភគវតោ ឧបដ្ឋាកោ អហោសិ ។ តេន ច សមយេន ភគវតោ វាតាពាធោ ឧប្បជ្ជិ។ ថេរស្ស គិហិសហាយោ ទេវហិតោ នាម ព្រាហ្មណោ សាវត្ថិយំ បដិវសតិ។ សោ ថេរំ ចតូហិ បច្ចយេហិ បវារេសិ។ អថាយស្មា ឧបវានោ និវាសេត្វា បត្តចីវរំ គហេត្វា តស្ស ព្រាហ្មណស្ស និវេសនំ ឧបគញ្ឆិ។ ព្រាហ្មណោ “កេនចិ មញ្ញេ បយោជនេន ថេរោ អាគតោ ភវិស្សតី”តិ ញត្វា “វទេយ្យាថ, ភន្តេ, កេនត្ថោ”តិ អាហ។ ថេរោ តស្ស ព្រាហ្មណស្ស បយោជនំ អាចិក្ខន្តោ –

“អរហំ សុគតោ លោកេ, វាតេហាពាធិកោ មុនិ;
សចេ ឧណ្ហោទកំ អត្ថិ, មុនិនោ ទេហិ ព្រាហ្មណ។

“បូជិតោ បូជនេយ្យានំ, សក្ករេយ្យាន សក្កតោ;
អបចិតោបចេយ្យានំ, តស្ស ឥច្ឆាមិ ហាតវេ”តិ។ (ថេរគា. ១៨៥-១៨៦) –

គាថាទ្វយំ អភាសិ។

តស្សត្ថោ – យោ ឥមស្មឹ លោកេ បូជនេយ្យានំ បូជេតព្ពេហិ សក្កាទីហិ ទេវេហិ មហាព្រហ្មាទីហិ ច ព្រហ្មេហិ បូជិតោ, សក្ករេយ្យានំ សក្កាតព្ពេហិ ពិម្ពិសារកោសលរាជាទីហិ សក្កតោ, អបចេយ្យានំ អបចាយិតព្ពេហិ មហេសីហិ ខីណាសវេហិ អបចិតោ, កិលេសេហិ អារកត្តាទិនា អរហំ, សោភនគមនាទិនា សុគតោ សព្ពញ្ញូ មុនិ មយ្ហំ សត្ថា ទេវទេវោ សក្កានំ អតិសក្កោ ព្រហ្មានំ អតិព្រហ្មា, សោ ទានិ វាតេហិ វាតហេតុ វាតក្ខោភនិមិត្តំ អាពាធិកោ ជាតោ។ សចេ , ព្រាហ្មណ, ឧណ្ហោទកំ អត្ថិ, តស្ស វាតាពាធវូបសមនត្ថំ តំ ហាតវេ ឧបនេតុំ ឥច្ឆាមីតិ។

តំ សុត្វា ព្រាហ្មណោ ឧណ្ហោទកំ តទនុរូបំ វាតហរញ្ច ភេសជ្ជំ ភគវតោ ឧបនាមេសិ។ តេន ច សត្ថុ រោគោ វូបសមិ។ តស្ស ភគវា អនុមោទនំ អកាសិ។

១២២. អថាយស្មា ឧបវានោ អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរោ នាម ជិនោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **បទុមុត្តរោ**តិអាទីនិ បុព្ពេ វុត្តត្ថានេវ។

១២៣. **មហាជនា សមាគម្មា**តិ សកលជម្ពុទីបវាសិនោ រាសិភូតាតិ អត្ថោ។ **ចិតកំ កត្វា**តិ យោជនុព្ពេធំ ចន្ទនរាសិចិតកំ កត្វា ភគវតោ សរីរំ តត្ថ អភិរោបយីសូតិ សម្ពន្ធោ។

១២៤. **សរីរកិច្ចំ កត្វានា**តិ អាទហនាតិ អគ្គិនា ទហនកិច្ចំ កត្វាតិ អត្ថោ។

១២៧-២៨. **ជង្ឃា មណិមយា អាសី**តិ មនុស្សេហិ កតថូបេ ជង្ឃា បុប្ផវាហត្ថំ ចរិតដ្ឋានំ មណិមយា ឥន្ទនីលមណិនា កតាតិ អត្ថោ។ **មយម្បី**តិ សព្ពេ ទេវា ថូបំ ករិស្សាមាតិ អត្ថោ។

១២៩. **ធាតុ អាវេណិកា នត្ថី**តិ ទេវមនុស្សេហិ វិសុំ វិសុំ ចេតិយំ កាតុំ អាវេណិកា វិសុំ ធាតុ នត្ថិ, តំ ទស្សេន្តោ **សរីរំ ឯកបិណ្ឌិត**ន្តិ អាហ។ អធិដ្ឋានពលេន សកលសរីរធាតុ ឯកឃនសិលាមយបដិមា វិយ ឯកមេវ អហោសីតិ អត្ថោ។ **ឥមម្ហិ ពុទ្ធថូបម្ហី**តិ សកលជម្ពុទីបវាសីហិ កតម្ហិ ឥមម្ហិ សុវណ្ណថូបម្ហិ មយំ សព្ពេ សមាគន្ត្វា កញ្ចុកថូបំ ករិស្សាមាតិ អត្ថោ។

១៣៣. ឥន្ទនីលំ មហានីលន្តិ ឥន្ទីវរបុប្ផវណ្ណាភំ មណិ ឥន្ទនីលមណិ។ តតោ អធិកវណ្ណតា មហាមណិ ឥន្ទនីលមណយោ ច មហានីលមណយោ ច ជោតិរសមណិជាតិរង្គមណយោ ច **ឯកតោ សន្និបាតេត្វា** រាសិ កត្វា សុវណ្ណថូបេ កញ្ចុកថូបំ កត្វា អឆាទយុន្តិ សម្ពន្ធោ។

១៤៤. បច្ចេកំ ពុទ្ធសេដ្ឋស្សាតិ ពុទ្ធុត្តមស្ស បតិ ឯកំ វិសុំ ឧបរិឆទនេន ថូបំ អកំសូតិ អត្ថោ។

១៤៧. កុម្ភណ្ឌា គុយ្ហកា តថាតិ កុម្ភមត្តានិ អណ្ឌានិ យេសំ ទេវានំ តេ កុម្ភណ្ឌា, បដិច្ឆាទេត្វា និគុហិត្វា បដិច្ឆាទនតោ គរុឡា គុយ្ហកា នាម ជាតា, តេ កុម្ភណ្ឌា គុយ្ហកាបិ ថូបំ អកំសូតិ អត្ថោ។

១៥១. អតិភោន្តិ ន តស្សាភាតិ តស្ស ចេតិយស្ស បភំ ចន្ទសូរិយតារកានំ បភា ន អតិភោន្តិ, ន អជ្ឈោត្ថរន្តីតិ អត្ថោ។

១៥៨. អហម្បិ ការំ កស្សាមីតិ តាទិនោ លោកនាថស្ស ថូបស្មឹ អហម្បិ ការំ បុញ្ញកិរិយំ កុសលកម្មំ ធជបដាកបូជំ ករិស្សាមីតិ អត្ថោ។

ឧបវានត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

១១. រដ្ឋបាលត្ថេរអបទានវណ្ណនា

ឯកាទសមាបទានេ **បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ**តិអាទិកំ អាយស្មតោ រដ្ឋបាលត្ថេរស្ស អបទានំ។ អយម្បិ បុរិមពុទ្ធេសុ កតាធិការោ តត្ថ តត្ថ ភវេ វិវដ្ដូបនិស្សយានិ បុញ្ញានិ ឧបចិនន្តោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ តស្ស ឧប្បត្តិតោ បុរេតរមេវ ហំសវតីនគរេ គហបតិមហាសាលកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ បិតុ អច្ចយេន ឃរាវាសេ បតិដ្ឋិតោ រតនកោដ្ឋាគារកម្មិកេន ទស្សិតំ អបរិមាណំ កុលវំសានុគតំ ធនំ ទិស្វា "ឥមំ ឯត្តកំ ធនរាសិ មយ្ហំ អយ្យកបយ្យកាទយោ អត្តនា សទ្ធឹ គហេត្វា គន្តុំ នាសក្ខឹសុ, មយា បន គហេត្វា គន្តុំ វដ្ដតី"តិ ចិន្តេត្វា កបណទ្ធិកាទីនំ មហាទានំ ទេតិ។ សោ អភិញ្ញាលាភឹ ឯកំ តាបសំ ឧបដ្ឋហន្តោ តេន ទេវលោកាធិបច្ចេ ឧយ្យោជិតោ យាវជីវំ បុញ្ញានិ កត្វា តតោ ចុតោ ទេវេវ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ សោ តត្ថ ទេវលោកេ ទេវរជ្ជំ ការេន្តោ យាវតាយុកំ ឋត្វា តតោ ចុតោ មនុស្សលោកេ ភិន្នំ រដ្ឋំ សន្ធារេតុំ សមត្ថស្ស កុលស្ស ឯកបុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ តេន ច សមយេន បទុមុត្តរោ នាម ភគវា លោកេ ឧប្បជ្ជិត្វា បវត្តិតវរធម្មចក្កោ វេនេយ្យសត្តំ និព្ពានមហានគរសង្ខាតខេមន្តភូមឹ សម្បាបេសិ។ អថ សោ កុលបុត្តោ អនុក្កមេន វិញ្ញុតំ បត្តោ ឯកទិវសំ ឧបាសកេហិ សទ្ធឹ វិហារំ គតោ សត្ថារំ ធម្មំ ទេសេន្តំ ទិស្វា បសន្នចិត្តោ បរិសបរិយន្តេ និសីទិ។

តេន ច សមយេន សត្ថា ឯកំ ភិក្ខុំ សទ្ធាបព្ពជិតានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសិ, តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ តទត្ថាយ ចិត្តំ ឋបេត្វា សតសហស្សភិក្ខុបរិវារស្ស ភគវតោ មហតា សក្ការេន សត្តាហំ មហាទានំ បវត្តេត្វា បណិធានំ អកាសិ។ សត្ថា តស្ស អនន្តរាយេន ឥជ្ឈនភាវំ ទិស្វា "អនាគតេ គោតមស្ស នាម សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស សាសនេ សទ្ធាបព្ពជិតានំ អគ្គោ ភវិស្សតី"តិ ព្យាកាសិ។ សោ សត្ថារំ ភិក្ខុសង្ឃញ្ច វន្ទិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា បក្កាមិ។ សោ តត្ថ យាវតាយុកំ បុញ្ញានិ កត្វា តតោ ចវិត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥតោ ទ្វានវុតិកប្បេ ផុស្សស្ស ភគវតោ កាលេ សត្ថុ វេមាតិកភាតិកេសុ តីសុ រាជបុត្តេសុ សត្ថារំ ឧបដ្ឋហន្តេសុ តេសំ បុញ្ញកិរិយាយ សហាយកិច្ចំ អកាសិ។ ឯវំ តត្ថ តត្ថ ភវេ តំ តំ ពហុំ កុសលំ ឧបចិនិត្វា សុគតីសុយេវ សំសរន្តោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ កុរុរដ្ឋេ ថុល្លកោដ្ឋិកនិគមេ រដ្ឋបាលសេដ្ឋិគេហេ និព្ពត្តិ, តស្ស ភិន្នំ រដ្ឋំ សន្ធារេតុំ សមត្ថេ កុលេ និព្ពត្តត្តា **រដ្ឋបាលោ**តិ វំសានុគតមេវ នាមំ អហោសិ។ សោ មហតា បរិវារេន វឌ្ឍន្តោ អនុក្កមេន យោព្ពនំ បត្តោ មាតាបិតូហិ បតិរូបេន ទារេន សំយោជេត្វា មហន្តេ ច យសេ បតិដ្ឋាបិតោ ទិព្ពសម្បត្តិសទិសំ សម្បត្តឹ បច្ចនុភោតិ។ អថ ភគវា កុរុរដ្ឋេ ជនបទចារិកំ ចរន្តោ ថុល្លកោដ្ឋិកំ អនុបាបុណិ។ តំ សុត្វា រដ្ឋបាលោ កុលបុត្តោ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា សត្ថុ សន្តិកេ ធម្មំ សុត្វា បដិលទ្ធសទ្ធោ សត្តាហេ ភត្តច្ឆេទេ កត្វា កិច្ឆេន កសិរេន មាតាបិតរោ អនុជានាបេត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា បព្ពជ្ជំ យាចិត្វា សត្ថុ អាណត្តិយា អញ្ញតរស្ស ថេរស្ស សន្តិកេ បព្ពជិត្វា យោនិសោមនសិការេន កម្មំ ករោន្តោ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។

១៧៩-១៨០. អថាយស្មា អបរភាគេ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា សោមនស្សជាតោ បុព្ពចរិតាបទានំ បកាសេន្តោ **បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ**តិអាទិមាហ។ **សុនាគោ សោ មយា ទិន្នោ**តិ តទា មហាធនសេដ្ឋិ ហុត្វា សព្ពំ សាបតេយ្យំ ទានមុខេ វិស្សជ្ជនសមយេ សត្តប្បតិដ្ឋោ សុន្ទរោ នាគោ ហត្ថិរាជា មយា ទិន្នោ អហោសិ។ តំ ទស្សេន្តោ **ឦសាទន្តោ**តិអាទិមាហ។ ឦសាទន្តោ រថឦសប្បមាណទន្តោ, សោ មយា ទិន្នោ ហត្ថិនាគោ។ **ឧរូឡ្ហវា**តិ

រាជាវហនយោគ្គសមត្ថោ, រាជារហោ វា។ **សេតច្ឆត្តោ**តិ អលង្ការត្ថាយ ឧបដ្ឋហនសេតច្ឆត្តសហិតោតិ អត្ថោ។ **បសោភិតោ**តិ អារោហបរិណាហវា រូបសោភាហិ សម្បន្នោតិ អត្ថោ។ **សកប្បនោ សហត្ថិបោ**តិ ហត្ថិអលង្ការសហិតោ ហត្ថិគោបកសហិតោតិ អត្ថោ។ ឥត្ថម្ភូតោ ហត្ថិនាគោ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ មយា ទិន្នោតិ អត្ថោ។

១៨១. មយា ភត្តំ ការេត្វានាតិ មយា ការាបិតវិហារេ វសន្តានំ កោដិសង្ខានំ ភិក្ខូនំ និច្ចភត្តំ បដ្ឋបេត្វា មហេសិនោ និយ្យាទេសិន្តិ សម្ពន្ធោ។

១៨៣. ជលជុត្តមនាមកោតិ ជលតោ ជាតោ ជលជោ, កឹ តំ? បទុមំ, បទុមេន សមាននាមត្តា ឧត្តមត្តា ច បទុមុត្តរោ នាម ភគវាតិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

រដ្ឋបាលត្ថេរអបទានវណ្ណនា សមត្តា។

ឆប្បញ្ញាសមមហាវគ្គវណ្ណនា សមត្តា។

ឥតិ វិសុទ្ធជនវិលាសិនិយា អបទាន-អដ្ឋកថាយ

ឯត្តាវតា ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធសាវកត្ថេរាបទាន-អដ្ឋកថា សមត្តា។

និគមនកថា

សីហឡទីបកេ អប្បិច្ឆតាទិគុណវន្តានំ ថេរវំសប្បទីបានំ អានន្ទត្ថេរាទីនំ សព្ពសត្ថានំ គណ្ឋាមានទិដ្ឋាទយោ ឆេទននិគ្គហវិវេចនាឡត្ថំ សត្តហិ មាសេហិ អតិវិយ អារាធនេន លទ្ធកោសល្លេន ពោធិសម្ភារំ គវេសន្តេន សតិធិតិគតិវីរិយបរក្កមន្តេន មហាសមន្តគុណសោភនេន តិបិដកធរេន បណ្ឌិតេន អាភតំ ឥមំ អបទាន-អដ្ឋកថំ សព្ពោ សទេវលោកោ ជានាតូតិ។

អនេន លោភាទិមលា បជានំ, ចក្ខាទិរោគា វិវិធា ច ទុក្ខា;
កលហាទិភយា ទុក្ខិតា ជាតា, ចោរាទយោនត្ថករា ច លោកេ។

នស្សន្តុ មេ បញ្ច វេរា ច បាបា, នស្សន្តុ គិម្ហេ យថា វុដ្ឋិវាតា;
អដ្ឋង្គិកមគ្គវរេន បត្វា, និព្ពានបុរំ បដិបាទយាមិ។

សព្ពទិដ្ឋិញ្ច មទ្ទន្តោ, រាគទោសាទិបាបកេ;
សំសារវដ្ដំ ឆិន្ទិត្វា, ឧបេមិ សគ្គមោក្ខកេ។

អាណាខេត្តម្ហិ សព្ពត្ថ, អវីចិម្ហិ ភវគ្គតោ;
សព្ពេ ធម្មានុយាយន្តុ, តយោ លោកា ឧតុបិ ចាតិ។

អបទាន-អដ្ឋកថា សមត្តា។